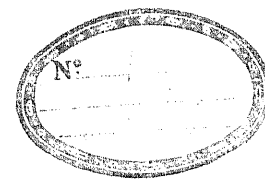

77.a.2 10.

109

7 400 40

MADE IN SPAIN

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35

GREGORII HORSTII
Autoris
ratione
Agrippæ
Perminum
Sancti: Pulvis exiguus
OPERA MEDICA,
QUÆ EXTANT,
OMNIA.

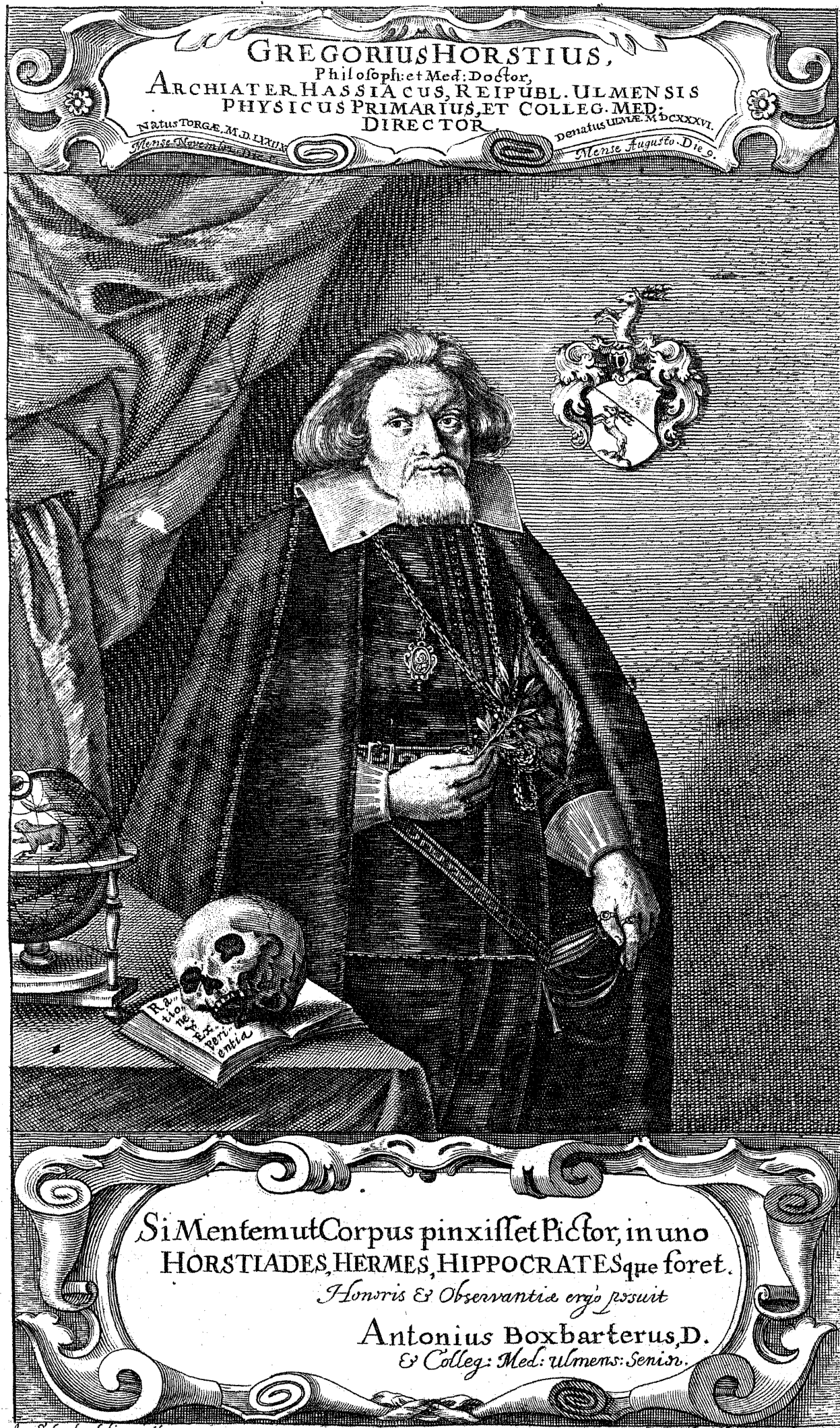
DIVISIO TOTIUS

OPERIS.

PRIMUS TOMUS continet *Institutiones Medicas*, *Libros duos de Natura humana*, *Exercitationem singularem de Natura Motus animalis & voluntarii*, *Σημείων de naturali conſervatione & cruentatione cadaverum*, *Librum de Morbis eorumq; cauſis*, *Methodum Medendi Fernelianam enucleatam*, *Librum primum de Tuenda Sanitate Studioſorum*, *Exercitationes Pharmaceuticas & Diſſertationes quatuor*: 1. *de Anatomia vitali & mortua*; 2. *de Natura Amoris*; 3. *de Natura Thermarum*; ac 4. *de Cauſis Similitudinis & Diſſimilitudinis in ſætu, reſpectu Parentum*.

SECUNDUS TOMUS complectitur *Obſervationes & Epistoſas in ordinem redactas & auctas*.

TERTIUS TOMUS comprehendit *Centuriam Problematum Medicorum* *Σεξενήμιδιον*, *Diſputationes de Febris*, *Prognofin Februum continuarum & malignarum juxta Textum Hippocraticum in principio coacarum pranotiorum*, *Librum ſecundum de Tuenda Sanitate Studioſorum*, *Conſilium de Dysenteria*, *Angeli Sala Tractatum de Peſte gallice conſcriptum & ab Authore poſt latinitate donatum*, *Herbarium Horſtianum*, *Inſtitutiones Phyſicas*, *Horſtiadem ſeu Familia Horſtiana Descriptionem & Orationem Funebrem*, *quã Authori parentavit Jo. Daniel Dieterich M. D.*

R. 161

GREGORII HORSTII,
SENIORIS

*Altoris Junium ex purgatione legendum ex-
Jannati Omisero ex-*

OPERUM

MEDICORUM

TOMUS PRIMUS,

Qui continet

INSTITUTIONES MEDICAS,
ET RELIQUA SCRIPTA THEO-

RICA HUC SPECTANTIA

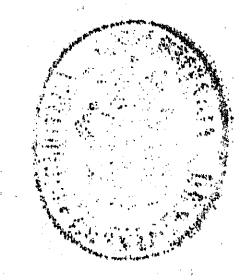
*Cum triplici Indice Disputationum scil. Questionum,
ac Rerum Verborum, magis notabilium*

Curâ

GREGORII HORSTII, Junioris,

Phil. & Med. D. Phys. Profefs. Publ. & Medici
Ulmensis Ordinarii.

Cum Privilegio Sacrae Caesareae Majestatis.

NORIMBERGÆ,

Sumptibus Johann. Andreae & Wolfgangi Jun. Hartdum, Endterorum.

ANNO CHRISTI M. DC. LX.

*SERENISSIMÆ DUCISSÆ
DOMINÆ*

**ELISABETHÆ
AMELIÆ MAGDA-
LENÆ,**

**DUCISSÆ PALATINÆ RHE-
NI, &c. NATÆ HASSIÆ
LANDGRAFIÆ, &c.**

*DOMINÆ MEÆ LONGE CLE-
MENTISSIMÆ.*

Ecimus annus est, ex quo, ita
volente & jubente Serenissi-
mo Tuo Genitore, TE ex
Dania in Patriam abiturien-
tem comitatus fueram, TI-
BIQUE Medicinam feceram.

Prosecuta verò mees SERENISSIMA DOMINA
tanto favore, meque tantis beneficiis clementer-
tùm affecisti, ut jurè meritò hujus libri oblatio-
ne devotas exolvam gratias, omnemque felicitate-
tem apprecer. Serò quidem venio, sed nec fe-
ra gratitudo, si sincera, ingrata sæpè esse solet.
Sinceram itaque hanc meam humilem dedica-

) (3 tionem,

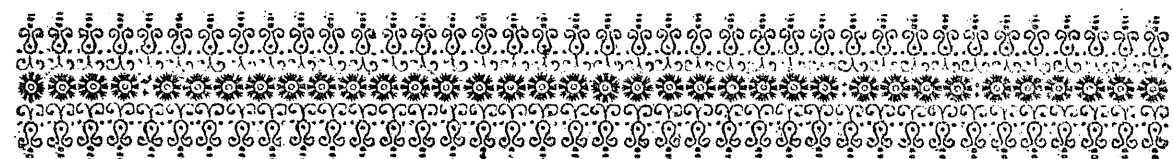
tionem, SERENISSIMA DOMINA, subjectio-
 nis & devotionis perennituræ testimonium
 quæso vultu clementissimo admitte, meque in-
 ter subjectissimos servos Tuos numerare perge,
 & favori SERENISSIMI TUI MARITI, Prin-
 cipum hujus seculi Primi, infina. Vale A u-
 GUSTA DOMINA, & cum SERENISSIMO MA-
 RITO, Sacri Romani Imperii Sydere fulgentis-
 simo, LIBERISQ; SERENISSIMIS, diutissimè
 flore. ULMÆ Suevorum, Kalend. Septembr.
 M. DC. LX

SERENISSIMÆ TUÆ CELSITUDINIS

Subjectissimus cliens

GREGORIUS HORSTIUS, Junior,
 Ph. & Med. D.

LECTO.

LECTORI BENEVOLO

S. P. P.

Nullam hic suspendemus Hederam. Scripta enim à Paren-
 te nostro spacio triginta annorū in usum publicum elabora-
 ta, tam grata fuerunt & accepta genti Aslepiadeæ in & ex-
 tra Germaniam, ut aliquoties seorsim ac variis formis ex-
 cusa, omninò distracta sint, multique Magni Viri editionem reiteran-
 dam urserint. Hinc factum est, ut animo conceperimus inter labores
 nostros in proximi commodum OPERA MEDICA p. d. PA-
 RENTIS NOSTRI hoc Volumine in publicum emittere.
 Factum hoc est, & feliciter quidem, ut speramus, cum Philiatribus ha-
 beant & discenda & faciendæ Medicinæ non inelegans Compendium.
 Factum verò est suppetias ferentibus Dominis Endteris, Viris de Re-
 publica Literaria meritissimis, quibus meritò gratia habenda à Te &
 à nobis, quod seculo hoc nondum omninò placido tantos insumere sum-
 ptus non detrectat fuerint. Fruere itaque his ac benè Vale.

JO. DANIEL HORSTIUS, D.
 GREGORIUS HORSTIUS, D.

TOMI PRIMI
BREVIS ET SUCCINCTA

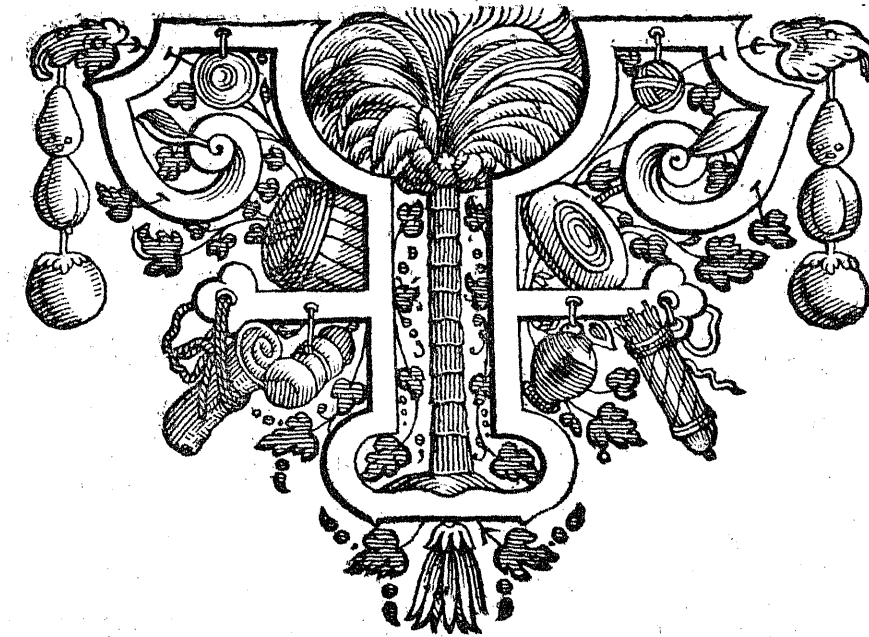
Ἀνακεφαλαιωσις.

Disputatio I.	De Medicina in genere.	pag. 4.
	II. De Elementis & Temperamentis.	9.
	III. De Partibus Humani corporis, earumq; actionibus.	12.
Disputationis III. Coronidis I.	Exercitatio I. De Principiis humani corporis utpote Semine & Sanguine materno.	12.
	Exercit. II. De Calido innato, Spiritibus & Humoribus.	19.
	Exercit. III. De iis, quæ actione partium in humano corpore seceruntur, tam in prima, quam in secunda & tertia coctione.	27.
	Exercit. IV. De Partibus Humani Corporis in genere & Offibus in specie.	37.
	Exercit. V. De Cartilagine, Ligamento, Tendine, Fibra, Vena, Arteria, Nervo, Carne, Cute, & Panniculo carnoso.	45.
	Exercit. VI. De Partibus Dissimilaribus in genere, ac De Membris primæ ac secundæ coctioni dicatis in specie.	53.
	Exercit. VII. De Membris in utroq; sexu Generationi dicatis.	64.
	Exercit. VIII. De Organis Vitæ ac Respirationi prospicientibus.	76.
	Exercit. IX. De communi Sensû & Morus Animalis Organo.	85.
	Exercit. X. De Sensuum Externorum ac Vocis atq; Sermonis instrumentis Propriis.	93.
	Exercit. XI. De Organis Morûs Voluntarii, atq; in specie de manibus ac pedibus.	102.
	Exercitationis X. Appendix de Musculorum usu continens quædam singularia.	111.
	Exercit. XII. De Productione partium corporis, ipsiusq; Hominis generatione.	120.
	Exercitationis hujus XII. Additamentum continens Anatomicas quædam Observationes.	131.
Disputationis III. Coronidis I.	Appendix, An corpus humanum post mortem durare possit, quidq; statuendum sit De Cadaverum Cruentatione.	136.
Disputationis III. Coronidis II.	Exercit. I. De Anima in genere.	149.
	Exercit. II. De Animæ Partitione.	156.
	Exercit. III. De Anima Vegetativa, ejusq; Facultatibus.	164.
	Exercit. IV. De Vita & Morte.	171.
	Exercit. V. De Anima Sensitiva atq; De Sensu in genere.	180.
	Exercit. VI. De Visu & Auditu.	186.
	Exercit. VII. De Odoratu & Gustu.	193.
	Exercit. VIII. De Sensibus Internis atq; De Somno & Vigilia.	198.
	Exercit. IX. De Anima Rationali respectu informationis.	206.
	Exercit. X. De Animæ Rationalis Origine & immortalitate.	213.
	Exercit. XI. De Intellectu & Voluntate.	218.
	Exercit. XII. De Facultate Appetitiva & Locomotiva.	225.
Disputatio IV.	De Sanitate Corporis Humani.	229.
Disputatio V.	De Morbo Ejusdemq; Differentiis.	232.
	Coronis I. De Morbo ejusdemq; Differentiis Essentialibus & in specie De Morbis Intemperiei.	234.
	Coronis II. De Morbis Malæ Compositionis, solutæ Unitatis & Residuis Differentiis Accidentalibus.	242.
Disputatio VI.	De Causis Morborum.	252.
	Coronis I. De Causis Procatarteticis.	254.
	Coronis II. De Causis Morborum internis.	261.
	Coronis III. De Causis Morborum intemperiei & totius substantiæ.	269.
	Coronis IV. De Causis Morborum in mala Compositione & unitate soluta, cum iis, quæ pertinent ad accidentales differentias.	277.
Disputatio VII.	De Symptomatibus ac Symptomatum Differentiis.	280.
	Coronis De Symptomatibus morborum, eorumq; Differentiis.	282.
Disputatio VIII.	De Causis Symptomatum Externorum Sensuum.	288.
Disputatio IX.	De Causis Symptomatum Facultatis Motivæ & Principis.	291.
Disputatio X.	De Causis Symptomatum Vitalis & Naturalis Facultatis.	293.
Disputatio XI.	De Causis Symptomatum Qualitatis mutæ ac retentorum atque excretorum p. n.	296.
Disputatio XII.	De Doctrina Signorum in genere & De Signis Diagnosticiis insalubribus in specie.	299.

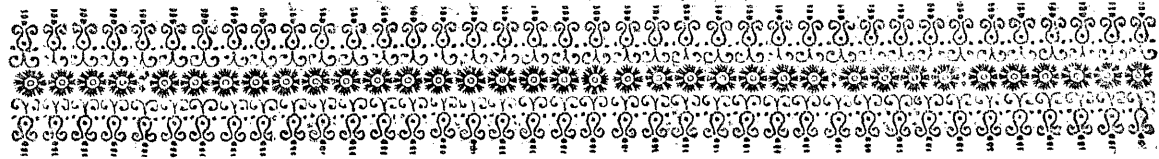
Disputa-

TOMI PRIMI BREVIS AC SUCCINCTA Ἀνακεφαλαιωσις.

Disputatio XIII.	De Pulsibus.	302.
Disputatio XIV.	De Urinis.	305.
Disputatio XV.	De Signis Prognosticis.	308.
Disputatio XVI.	De Tuenda Sanitate.	312.
Disputatio XVII.	De Methodo Medendi in genere.	314.
	Coronis De Methodo Medendi generatim ex libr. 1. Fernel. de Meth. Med.	317.
Disputatio XVIII.	De Venæsectione.	325.
	Coronis De Venæsectione ex libr. 2. Meth. Med. Fernel.	327.
Disputatio XIX.	De Purgatione.	341.
	Coronis De Purgatione ex libr. 3. Meth. Med. Fernel.	344.
Disputatio XX.	De Materia Medica.	353.
	Coronis I. De Aëre Ambiente.	355.
	Coronis II. De Esculentis & Potulentis.	358.
	Coronis III. De Motu & Quiete.	372.
	Coronis IV. De Somno & Vigilia.	373.
	Coronis V. De Repletionem & Exinanitionem Corporis in statu s. n.	375.
	Coronis VI. De Animi Perturbationibus.	377.
	Coronis VII. Exercit. I. De Facultatibus Medicamentorum.	379.
	Exercit. II. De Medicamentis simplicibus calefacientibus indeq; provenientius facultatibus secundis.	382.
	Exercit. III. De Medicamentis refrigerantibus, humectantibus ac siccantibus, indeq; provenientius qualitatibus secundis.	384.
	Exercit. IV. De Medicamentorum Facultatibus tertiis.	387.
	Exercit. V. De Medicamentis alterantibus occultis.	390.
	Exercit. VI. De Medicamentis Evacuantibus.	392.
	Exercit. VII. De Medicamentorum Præparatione.	394.
	Exercit. VIII. De Medicamentis Compositis.	398.
	Exercit. IX. De Medicamentis Compositis magistralibus.	409.
	Exercit. X. De Medicamentorum Dosibus.	415.
Dissertatio I.	De Anatomia Vitali & Mortua.	418.
	II. De Natura Amoris.	426.
	III. De Natura Thermarum.	440.
	IV. De Causis Similitudinis & Dissimilitudinis in foetu respectu Parentum.	454.

)) INDEX

INDEX QVÆSTIONUM.

1. An Medico necessarium sit cæteras scire scientias speculativas.	pag. 3. a.
2. An opus sit Medico Logicum esse.	ibid.
3. An Medicina sit scientia.	ibid.
4. An Medicina sit scientia theoria vel practica.	3. b.
5. An Medicina artium excellentissima.	ibid.
6. An Corpus Humanum sit Medicinæ subiectum.	ibid.
7. An Corpus Humanum pluribus potius vel uni Medico committendum.	4. a.
8. An Medicus per Astronomiæ cognitionem conferat aliquid salutis aegrotantium.	4. b.
9. An quatuor elementa.	4. b.
10. An terra sit primum frigidorum Elementorum.	7. a.
11. An Aër sit primum Elementorum humidorum.	7. a.
12. An Aër sit calidus.	ibid.
13. An Ignis sit calidus.	7. b.
14. An Elementa sint in mixtis actu secundum formas substantiales.	7. b.
15. An complexio sit substantia.	7. b.
16. An temperata seu æqualis inveniatur complexio.	ibid.
17. An poni possit complexio simplex.	8. a.
18. An Melancholicus, vel is, qui iustitiale temperamentum habet, propinquior sit æqualitati ponderis.	ibid.
19. An Complexio calida vel humida sit longioris vitæ.	ibid.
20. An Complexio innata vel radicalis mutari possit per ætates.	8. b.
21. An duo vel plura individua possint eandem habere complexionem.	ibid.
22. An Cerebrum sit calidum.	ibid.
23. An Nucha, vel Spinalis Medulla cerebro frigidior.	9. a.
24. An puer sit juvene temperatior.	ibid.
25. An puer sit juvene calidior.	ibid. b.
26. An Masculus sit femina calidior.	ibid.
27. An Corporis humani tractatio rectè incipiat à femine & sanguine materno.	13. b.
28. An semen ex sanguine & spiritu producat.	14. a.
29. An femina quoque semen habeant.	15. a.
30. An Semen femininum in generatione merè passivè sese habeat.	15. b.
31. An semen sit quoque partibus materiale principium.	16. b.
32. Cur mulieres sanguinem menstruum effundant.	17. a.
33. An sanguis menstruus sit venenatus.	17. b.
34. An calidum innatum rectè definiatur per humidum primigenium.	22. b.
35. An calor natus & spiritus differant.	23. a.
36. An spiritus influens sit triplex.	23. b.
37. An spiritus verè nutriantur.	24. b.
38. An omnes humores in jecore simul generentur.	ibid.
39. An sanguis ex phlegmate productus specie conveniat cum sanguine producto ex chylo.	25. b.
40. An pituita quandoque in Ventriculo generetur.	26. a.
41. An sint humores secundarii.	ibid.
42. Quomodo fiat mutatio humorum naturalium in non naturales.	27. a.
43. Cur excrementis primæ concoctionis in homine tantus foetor & ingratus odor accidat.	29. b.
44. An bilis excrementitia quasdam partes nutrire possit.	30. a.
45. An Melancholia in ventriculo famis & appetitus causa esse possit.	ibid.
46. An Adeps generetur vi frigoris vel caloris.	30. b.
47. An Adeps sit vel calidæ, vel frigidæ naturæ.	31. b.
48. An pili verè nutriantur.	ibid.
49. An pili finem quandam, ut partes veræ ipsius corporis humani habeant.	32. a.
50. An Ungues sint partes corporis viventes.	34. a.
51. An pars humani corporis rectè definiatur in thesibus.	39. a.
52. An pars similis sit alicujus operationis causa.	39. b.
53. An partes similes rectè enumerentur.	40. a.
54. An partes spermaticæ frigidiores sanguineis.	40. b.
55. An ossa temperamentum calidum vel frigidum habeant.	41. b.
56. An ossum conjunctionem rectè proposuerit Galenus.	42. a.
57. An Medulla sit ossum alimentum.	43. a.
58. Cur cranium pluribus ossibus constet.	43. b.
59. An dentes sint ossa.	44. a.
60. Cur cartilagine non sentiant.	48. a.
61. An ligamenta sentiant.	ibid.
62. An venarum principium sit jecur.	48. b.
63. An Arteriæ cum nervis sint continuæ.	50. a.
63. An nervi oriuntur à Cerebro.	50. b.
64. An membrana sentiendi facultate prædita.	51. a.
65. An carnis differentia in thesibus rectè enumerata sint.	ibid.
66. An cutis sit pars temperata.	51. b.
67. An cutis ex sanguine & semine genita sit.	52. a.
68. An & quomodo panniculus carnosus ad rigorem faciat.	52. b.
69. An tribus plura vel pauciora sint membra principalia.	56. b.
70. An Ventriculi nutrimentum sit chylus.	58. a.
71. Quomodo attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix intestinis insint.	59. a.
72. An jecur sit sanguificationis organon.	59. b.
73. An & quomodo vesica biliaria bilem à jecore recipiat & ad intestina transmittat.	61. a.
74. An lien quodammodo sanguificationis organon.	61. b.
75. An renes urinam trahant, vel solum admittant.	63. a.
76. An Vesica Urinaria serum voluntariè excernat.	63. b.
77. An sexus transmutatio naturæ possibilib.	67. a.
78. An testibus conveniat vis <i>σπερματοποιητική</i> .	68. b.
79. An quatuor testium tunica.	69. b.
80. An <i>επιδιθυμική</i> sit propria testiculorum tunica.	70. a.
81. An uterus sub sua specie percipiat odores.	70. b.
82. Num detur signum Virginitatis.	71. a.
83. An mammis vis <i>γαλακτοποιητική</i> conveniat.	72. a.
84. Quænam sit vera lactis materia.	72. b.
85. An verum illud: Lac habet, Ergo peperit, aut cum viro rem habuit.	74. a.
86. An masculinus sexus feminino calidior.	75. a.
87. An spiritus vitalis in corde elaboretur & quomodo sanguis ex dextro cordis sinu ad sinistram perveniat.	78. b.
88. An motus cordis sit animalis vel naturalis.	80. a.
89. An arteriæ dilatato corde dilatentur, ejusdemque contractione contrahantur.	80. b.
90. An cordis temperamentum calidum vel frigidum.	81. b.
91. An aqua pericardii solum in mortuo animali repariatur.	82. a.
92. An pulmo calidus vel frigidus.	82. b.
93. An pulmo humidus vel siccus.	83. a.
94. An motus pulmonibus sit proprius.	83. b.
95. An motus pulmonum sit voluntarius.	84. b.
96. An summus locus capiti propter cerebrum tribuatur à natura.	88. b.
97. An cerebrum sit primum facultatis animalis organon.	89. a.
98. An temperies vel structura cerebri sit præcipua causa operationis.	ibid.
99. An cerebrum proprio motu moveatur.	89. b.
100. An Cerebrum sentiat.	90. b.
101. An sensus à membranis, motus verò solum à cerebri substantia medullari prodeat.	91. a.
102. An nervi motorii distinguantur à nervis sensui destinatis.	91. b.
103. Cur dextrâ cerebri parte læsâ, sæpius alterâ, sinistra scilicet patiatur convulsionem.	92. a.
104. Cur dextrâ cerebri parte læsâ, paralytica fiat & resolvatur opposita.	92. b.
105. An Oculus sit igneæ naturæ.	97. b.
106. An Crystallinus & vitreus humor in oculo vivant.	98. b.
107. An lex oculorum muscoli.	ibid.
108. Cur nervi optici è cerebro prodeuntes coeant.	99. a.
109. Quodnam sit primum auditus organon.	99. b.
110. An processus mammillares verum odoratus organon.	100. a.
111. An carnosâ linguæ substantia sit gustatus organon.	ibid.
112. An tactus organon sit cutis.	100. b.
113. Quomodo vox & sermo generentur.	101. a.
114. An caro, tendo, vel nervus primariam agendi vim habeat in musculo.	107. a.
115. An muscoli abdominis omnes oriuntur inferius.	107. b.
116. An sphincter vesicæ urinariæ sit infra profectus.	108. a.
117. An muscoli pyramidales sint distincti à rectis in abdomine.	108. b.
117. An & quomodo intercostales muscoli ad respirationem inserviant.	ibid.
118. Septum transversum an constituat duplicem musculum.	109. a.
119. Musculi recti abdominis num sint duo, vel unus tantum.	ibid.
120. Musculi longissimi dorsi num musculis abdominis rectis contrarium efficiant motum.	109. b.
121. Fœtus undè vitam accipiat.	ibid.
122. An maris & femina congressus necessariò requiratur in generatione hominis.	126. a.
123. An tres sint membranæ fœtum involventes.	126. b.
124. An Embryo per urachum urinam reddat in utero.	127. a.
124. An omnes partes in utero simul formentur.	127. b.
125. Quæ sit vita infantis in utero.	128. a.
126. An cerebrum infantis in utero spiritum animale generet.	129. a.
127. An sexto mense vitalis fœtus nascatur.	129. b.
128. Cur septimestris partus magis vitalis octimestri.	130. a.
129. An Undecimo natus legitimus esse queat.	131. a.
130. An corpus humanum post mortem aliquot septimanis colore & habitu floridum, incorruptum, absque putredine incipiente naturaliter, nullo artificio accedente durare possit.	136. a. b.
131. An sanguinis fluxus in cadavere occisò præsentiam intersectoris indicet.	142. a.
132. Num anima sit subiectum trium lib. Aristæ <i>περί της ψυχής</i> inscriptorum.	150. b.
133. An libri de anima in Philosophia naturali præcedere debeant libros de partibus animalium.	151. b.
134. An doctrina de anima ex toto ad Physicam pertineat.	ibid.
135. Num anima sit substantia.	152. a.

INDEX QVÆSTIONUM.

63. An nervi oriuntur à Cerebro.	50. b.
64. An membrana sentiendi facultate prædita.	51. a.
65. An carnis differentia in thesibus rectè enumerata sint.	ibid.
66. An cutis sit pars temperata.	51. b.
67. An cutis ex sanguine & semine genita sit.	52. a.
68. An & quomodo panniculus carnosus ad rigorem faciat.	52. b.
69. An tribus plura vel pauciora sint membra principalia.	56. b.
70. An Ventriculi nutrimentum sit chylus.	58. a.
71. Quomodo attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix intestinis insint.	59. a.
72. An jecur sit sanguificationis organon.	59. b.
73. An & quomodo vesica biliaria bilem à jecore recipiat & ad intestina transmittat.	61. a.
74. An lien quodammodo sanguificationis organon.	61. b.
75. An renes urinam trahant, vel solum admittant.	63. a.
76. An Vesica Urinaria serum voluntariè excernat.	63. b.
77. An sexus transmutatio naturæ possibilib.	67. a.
78. An testibus conveniat vis <i>σπερματοποιητική</i> .	68. b.
79. An quatuor testium tunica.	69. b.
80. An <i>επιδιθυμική</i> sit propria testiculorum tunica.	70. a.
81. An uterus sub sua specie percipiat odores.	70. b.
82. Num detur signum Virginitatis.	71. a.
83. An mammis vis <i>γαλακτοποιητική</i> conveniat.	72. a.
84. Quænam sit vera lactis materia.	72. b.
85. An verum illud: Lac habet, Ergo peperit, aut cum viro rem habuit.	74. a.
86. An masculinus sexus feminino calidior.	75. a.
87. An spiritus vitalis in corde elaboretur & quomodo sanguis ex dextro cordis sinu ad sinistram perveniat.	78. b.
88. An motus cordis sit animalis vel naturalis.	80. a.
89. An arteriæ dilatato corde dilatentur, ejusdemque contractione contrahantur.	80. b.
90. An cordis temperamentum calidum vel frigidum.	81. b.
91. An aqua pericardii solum in mortuo animali repariatur.	82. a.
92. An pulmo calidus vel frigidus.	82. b.
93. An pulmo humidus vel siccus.	83. a.
94. An motus pulmonibus sit proprius.	83. b.
95. An motus pulmonum sit voluntarius.	84. b.
96. An summus locus capiti propter cerebrum tribuatur à natura.	88. b.
97. An cerebrum sit primum facultatis animalis organon.	89. a.
98. An temperies vel structura cerebri sit præcipua causa operationis.	ibid.
99. An cerebrum proprio motu moveatur.	89. b.
100. An Cerebrum sentiat.	90. b.
101. An sensus à membranis, motus verò solum à cerebri substantia medullari prodeat.	91. a.
102. An nervi motorii distinguantur à nervis sensui destinatis.	91. b.
103. Cur dextrâ cerebri parte læsâ, sæpius alterâ, sinistra scilicet patiatur convulsionem.	92. a.
104. Cur dextrâ cerebri parte læsâ, paralytica fiat & resolvatur opposita.	92. b.
105. An Oculus sit igneæ naturæ.	97. b.
106. An Crystallinus & vitreus humor in oculo vivant.	98. b.
107. An lex oculorum muscoli.	ibid.
108. Cur nervi optici è cerebro prodeuntes coeant.	99. a.
109. Quodnam sit primum auditus organon.	99. b.
110. An processus mammillares verum odoratus organon.	100. a.
111. An carnosâ linguæ substantia sit gustatus organon.	ibid.
112. An tactus organon sit cutis.	100. b.
113. Quomodo vox & sermo generentur.	101. a.
114. An caro, tendo, vel nervus primariam agendi vim habeat in musculo.	107. a.
115. An muscoli abdominis omnes oriuntur inferius.	107. b.
116. An sphincter vesicæ urinariæ sit infra profectus.	108. a.
117. An muscoli pyramidales sint distincti à rectis in abdomine.	108. b.
117. An & quomodo intercostales muscoli ad respirationem inserviant.	ibid.
118. Septum transversum an constituat duplicem musculum.	109. a.
119. Musculi recti abdominis num sint duo, vel unus tantum.	ibid.
120. Musculi longissimi dorsi num musculis abdominis rectis contrarium efficiant motum.	109. b.
121. Fœtus undè vitam accipiat.	ibid.
122. An maris & femina congressus necessariò requiratur in generatione hominis.	126. a.
123. An tres sint membranæ fœtum involventes.	126. b.
124. An Embryo per urachum urinam reddat in utero.	127. a.
124. An omnes partes in utero simul formentur.	127. b.
125. Quæ sit vita infantis in utero.	128. a.
126. An cerebrum infantis in utero spiritum animale generet.	129. a.
127. An sexto mense vitalis fœtus nascatur.	129. b.
128. Cur septimestris partus magis vitalis octimestri.	130. a.
129. An Undecimo natus legitimus esse queat.	131. a.
130. An corpus humanum post mortem aliquot septimanis colore & habitu floridum, incorruptum, absque putredine incipiente naturaliter, nullo artificio accedente durare possit.	136. a. b.
131. An sanguinis fluxus in cadavere occisò præsentiam intersectoris indicet.	142. a.
132. Num anima sit subiectum trium lib. Aristæ <i>περί της ψυχής</i> inscriptorum.	150. b.
133. An libri de anima in Philosophia naturali præcedere debeant libros de partibus animalium.	151. b.
134. An doctrina de anima ex toto ad Physicam pertineat.	ibid.
135. Num anima sit substantia.	152. a.

INDEX QVÆSTIONUM.

136. An anima sit temperamentum. 152. b.
 137. An anima conflet ex materia & forma. ibid.
 138. An *ἰτελέχεια* in definitione animæ perennem motum significet. 153. a.
 139. An actus secundus Philosopho tantum significet operationem in hoc loco. 153. b.
 140. An anima secundum essentiam juxta Arist. definiatur. ibid.
 141. An omnis anima sit actus. 154. a.
 142. An omnis anima sit extensa ad extensionem materiæ. ibid.
 143. An animâ in corde radicaliter sit. 154. b.
 144. An anima ita sit in corde, ut in reliquis membris non sit essentialiter. 155. a.
 145. Num anima partitionem admittat. 157. a.
 146. An anima rectè dividatur in species. 157. b.
 147. An tres tantum animæ species. 158. a.
 148. An in uno vivente plures animæ esse possint. ibid.
 149. An facultas sit ipsa animæ essentia. 160. b.
 150. An quælibet facultas in qualibet parte corporis animati inveniatur. 161. a.
 151. An anima sit subjectum omnium facultatum. ibid.
 152. An facultates quædam influentes concedi debeant. 161. b.
 153. An facultates per actus & objecta distinguantur. 162. a.
 154. An facultates omnes in naturales, vitales & animales rectè distinguantur à Medicis. ibid.
 155. An facultas naturalis in jecore, vitalis in corde, & animalis in cerebro. 162. b.
 156. An plures potentiæ vegetativæ animæ tribus. 165. b.
 157. An nutritiva & augmentativa differant. 166. a.
 158. An generativa & nutritiva differant. 166. b.
 159. An quatuor sint facultates inservientes. 167. a.
 160. An vivens semper nutriatur. ibid.
 161. An nutrimentum in substantiam partium convertatur. 167. b.
 162. An nutrimentum possit esse purum elementum. 168. a.
 163. An animalia sanguinea solo sanguine nutriantur. ibid.
 164. An fames rectè dicatur appetitus. 168. b.
 165. An pereunte augmentatione, peræ facultas augmentativa. 169. a.
 167. An totum ratione formæ, vel materiæ fiat majus. ibid.
 168. An anima ad particulam appositam in augmentatione à corde promoveatur. 169. b.
 169. An maximè naturale sit viventibus generare. 170. a.
 170. An semen animatum sit. 170. b.
 171. An & quomodo seminibus vis *πλαστική* insit. ibid.
 172. An vitæ folis animantibus conveniat. 172. b.
 173. An solus calor inter activas qualitates ad vitæ operationem concurrat. 173. a.
 174. An in uno vivente calor specie multiplex. ibid.
 175. An calor natus, vitæ principium, cœlestis originis sit. 173. b.
 176. An multiplex humidum in uno vivente. 174. a.
 177. An cor vitæ principium. 174. b.
 178. An spiritus & humores vivant. ibid.
 179. Num pili & ungues vivant. 175. a.
 180. An vitæ simpliciter prospiciat respiratio. ibid.
 181. An animal necessario moriatur. 175. b.
 182. An aliquis ante tempus mori queat, & per consequens num bonâ diætâ, vel usu medicamentorum vitâ prolongari possit. 176. a.
 183. An anima sensitiva sit in corde, vel in cerebro. 181. b.
 184. An sensus & operatio sensitiva idem significant. 182. a.
 185. An sensus sit solum potentia passiva. 182. b.
 186. An sensus dicatur activa & passiva potentia simul. ibid.
 187. An sit species sensibilis. 183. a.
 188. An ad speciem sensibilem producendam opus sit sensu agente. 183. b.
 189. An species sensibilis activè concurrat in operatione sensuum. 184. a.
 190. An objecto remoto species sensibilis in externis sensibus remanere possit. 184. b.
 191. An circa proprium objectum sensum errare contingat. ibid.
 192. An rectè enumerentur sensibilia quinque communia. 185. a.
 193. An sensibile commune proprium speciem offerat organo. 185. b.
 194. An sensus externi convenienter distinguantur. 186. a.
 195. An vehemens sensibile sensum lædat. ibid.
 196. An color verum visus objectum. 188. b.
 197. An medius color specie differat ab extremis. 189. a.
 198. An lumen & lux differant. 189. b.
 199. An lumen sit ens reale. ibid.
 200. An lumen tantum ratione mediæ requiratur in visu. 190. a.
 201. An lumen & color apparens differant. 190. b.
 202. An humor crystallinus præcipuum visus organon. ibid.
 203. An visio fiat recipiendo, vel emittendo. ibid.
 204. An aliquid intra oculum videri possit. 191. b.
 205. Num in speculo imago vel res ipsa conspiciatur. ibid.
 206. An Echo sit sonus alius à priori. 192. a.
 207. Quæ sit causa gravis & acuti soni. ibid.
 208. An solus aër auditus medium. ibid.
 209. An aura ingenita auditus organon. ibid.
 210. An sonus realiter semper attingat aures. 192. b.
 211. An odoratus in homine ignobilior. 194. a.
 212. An odor sit vaporosa substantia. 194. b.
 213. An solus aër odoratus medium. ibid.
 214. Quodnam sit odoratus organon. 195. a.
 215. Num odor semper unâ cum vapore perveniat ad organum realiter. ibid.
 216. Cur alimentorum assumptorum odores ore percipiamus. 195. b.
 217. Angustus & tactus unus sensus. ibid.
 218. An sapor insit rei ex mixtione. 196. a.
 219. An sapor dulcis & amarus sint extremi. ibid.
 220. An tactus & gustus agant per species. 196. b.
 221. An homini tactus præstantissimus. 197. a.
 222. An sensus exterior suas operationes sentiat. 200. a.
 223. An

INDEX QVÆSTIONUM.

223. An sensuum externorum numerus rectè sit constitutus. ibid.
 224. An sensus interni sedibus in cerebro distinguantur. 200. a.
 225. An phantasia componat, dividat, & circa singularia discurrat. 201. a.
 226. An memoria & reminiscencia differant. 201. b.
 227. An somnus omnibus & folis animalibus conveniat. 202. a.
 228. An somni causa sit calor revocatio. 202. b.
 229. An somnus alicujus finis gratia. 203. a.
 230. An somni tempore concoctio perfectior. 203. b.
 231. An facultates animales in somno omnino quiescant. 204. a.
 232. An & quomodo homo dormiens ambulare queat. ibid.
 233. Quomodo ignotorum fiant somnia. 204. b.
 234. An infantes somnia habeant. 205. b.
 235. Cur melancholicis plura incidant vera somnia, quam aliis. ibid.
 236. Cur somnia magis uno tempore, quam alio accidant. ibid.
 237. Cur gallus statim noctis tempore expergefiat & canat. ibid.
 238. An anima rationalis sit ipse homo. 207. b.
 239. An anima rationalis sit forma informans vel assistens ipsius hominis. 208. a.
 240. An anima rationalis ex mente Arist. etiam sit forma informans. ibid.
 241. An forma hominis non sit anima, sed unio corporis & animæ. 208. b.
 242. Num anima intellectiva soli homini vel etiam brutis conveniat. 209. b.
 243. An homo differat ab homine specie. 210. a.
 244. An anima rationalis tantum sit una. 210. b.
 245. An possibilis *μετεμψύχωσις*. ibid.
 246. An homo vi artis magicæ in bellum transmutari possit. 211. a.
 247. An anima rationalis sit tota in toto & tota in qualibet parte. 212. b.
 248. Num anima rationalis producatur immediate per creationem. 213. b.
 249. An anima rationalis à parentibus propagatur. 214. a.
 250. Modus, quo à parentibus in filios anima propagatur. 214. b.
 251. An anima intellectiva sit immortalis Aristoteli credita. 215. b.
 252. An Plato rectè confirmet animæ immortalitatem. 216. b.
 253. An ratio humana concludat animæ immortalitatem. 217. a.
 259. An resurrectio carnis philosophicè demonstrari possit. 217. b.
 260. An intellectus in intelligendo pendeat à corpore. 219. b.
 261. An singularia cognoscantur ab intellectu. 220. a.
 262. Num singulare vel universale primo cognoscatur ab intellectu. 220. b.
 263. An singularia per species intelligibiles ab intellectu cognoscantur. 221. a.
 264. An species intelligibiles nobis actu insint à natura. 221. b.
 265. An intellectus agens & patiens differant. 222. a.
 266. Num intellectus passiva potentia dici queat, & num intelligere sit pati. ibid.
 267. Num intellectus practicus & voluntas differant. 223. a.
 268. An speculativus intellectus & voluntas differant. 223. b.
 269. An voluntas dignior intellectu. ibid.
 270. An homini insit liberum arbitrium. 224. a.
 271. An appetitiva facultas & sensitiva sit distincta. 225. b.
 272. An appetitus rectè distinguatur in concupiscibilem & irascibilem, ac num locis differant. 226. a.
 273. An vis concupiscibilis rationi obtemperare possit. 226. b.
 274. An animi affectus ad appetentem facultatem pertineant. ibid.
 275. An animi perturbationes soli homini conveniant. 227. a.
 276. An intellectus & Phantasia moveant animalia. ibid.
 277. An motus animalium sit naturalis vel violenta. 227. b.
 278. An motus animalis instrumentum sit musculi. 228. a.
 279. An semper in hoc motu requiratur vis dirigens. 228. b.
 280. An sanitas sit dispositio. 230. b.
 281. An inter sanum & ægrum accidat medium, nec ne. 231. a.
 282. An sanitas sit species subalterna sicut ægritudo, ita ut interposita vel distinctionis nota definiri debeat, velut ægritudo, nec ne. ibid.
 283. An corpus ut nunc neutrum, vel ægrum sit à generatione, vel ab extra. 231. b.
 284. An morbus sit immoderatio partium nostri corporis. 234. b.
 285. An morbus sit ens privativum. 235. a.
 286. An morbus sit affectus. ibid.
 287. An & quomodo morbus permanentiam habeat. 235. b.
 288. An morbus etiam conveniat humoribus & spiritibus. 236. a.
 289. An morbus rectius affectus contra vel præter naturam dicatur. 236. b.
 290. An morbus actiones immediate lædat. 237. a.
 291. An inter morbum & sanitatem detur dispositio neutralis. 237. b.
 292. An tria morborum genera summa. 238. a.
 293. An detur intemperies simplex. ibid.
 294. An intemperies cum materia constituat essentialem differentiam. 238. b.
 295. An partes nostras citius & periculosius calida, vel frigida intemperies afficiat. ibid.
 296. An dentur morbi occulti. 239. a.
 297. An Fernelius rectè describat morbos totius substantiæ. 239. b.
 298. Quid verè sint morbi totius substantiæ. 240. a.
 299. An rabies canina sit morbus totius substantiæ. 240. b.
 300. An lues venerea sit morbus totius substantiæ. 241. a.
 301. An pestis sit morbus totius substantiæ. 241. b.
 302. An dentur morbi materiæ. ibid.
 303. An detur morbus in compositione. 241. b.
 304. An dentur morbi instrumentales contrarii. 244. a.
 305. An plures sint morbi compositionis quam in textu enumerantur. ibid.
 306. An

INDEX QVÆSTIONUM.

306. An color corneæ tunicæ p. n. visionem lædens sit morbus conformationis. 244. b.
 307. An solutio continui sit morbus. ibid.
 308. An solutio continuitatis similaribus & dissimilaribus partibus communis sit. 245. a.
 309. An compositi morbi magis similaribus, quam dissimilaribus partibus conveniant. 246. a.
 310. An tumor sit morbus compositus. ibid.
 311. An morbus per consensum sit morbus. 246. b.
 312. An præter enumeratas essentielles differentias morborum accidentales quædam concedendæ. ibid.
 313. An morbus aliquis in fieri esse possit. 247. a.
 314. An morbus aliquis salubris dici possit. ibid.
 315. An morbus magnus & vehemens idem significant. ibid.
 316. An morbus intermittens, ut Epilepsia, possit esse Chronicus. 248. a.
 317. An morbus brevis ab acuto differat. 248. b.
 318. An sufficiat morborum acutorum naturam à brevitate temporis & symptomatum magnitudine deducere. 249. a.
 319. An morbus acutus dividi possit in acutum propriè & impropiè sic dictum, & per consequens, num propriè sic dictus semper cum feбри. ibid.
 320. An febris morbus universalis. 249. b.
 321. An cholera rectè statuatur morbus Cholericorum. 250. a.
 322. Cur Epilepsia morbus puerilis statuatur. 250. b.
 323. An morbi quidam pituitosi dentur cum putredine. ibid.
 324. An morbus malignus vel benignus dicatur ratione causarum. 251. a.
 325. An tempus anni generationem morborum variet. ibid.
 326. An dentur morbi Pandemii ab Epidemii & Endemii distincti. 251. b.
 327. An post differentias morborum de causis morbificis tractandum. 255. b.
 328. An morbus materiam & formam habeat. 256. a.
 329. An morbus finem habeat. 256. b.
 330. An sufficiat efficiendis causæ consideratio. 257. a.
 332. An Causæ externæ sint morborum causæ. 273. a.
 333. Causæ procacitæ cur vocentur externæ. 257. b.
 334. An Aër ambiens quæ peccat, tantum morborum generationi conferat. ibid.
 335. An sydera ad morborum generationem faciant. 258. a.
 336. An malignæ constellationes producant interdum *misceata* contagiosa. 258. b.
 337. Utrum alimenta non adhibita certis legibus morbos generent. 259. a.
 338. An somnus excedens tantum causas morbificas augeat. 259. b.
 339. An exinanitio redundantium à Medico neglecta morbos generet. ibid.
 340. An corporis exercitiâ moderata quoque causas morborum constituant. 260. a.
 341. Num animi passiones interdum morbos generent. 260. b.
 342. An ictus gladii sit causa proxima vulneris. 261. a.
 342. An morbi quidam à Parentibus unâ cum semine propagentur in filios. 262. b.
 343. An Variolarum & morbillorum causa nobis ingeneretur à sanguine materno. 263. a.
 344. An detur causa continens à morbo distincta. 264. a.
 345. An continens causa & conjuncta seu proxima sit eadem. 264. b.
 346. An causa continens detur in omnibus morbis. 265. a.
 347. An robur partis alicujus possit esse causa morbi. 265. b.
 348. An detur plethora ad vires. ibid.
 349. An plethora propriè sic dicta tantum ex omnibus humoribus æquè juxta proportionem redundantibus fiat. 266. a.
 350. An plethora ad vires detur etiam in corpore sano. 266. b.
 351. An detur tertia species plethoræ. ibid.
 352. An cacochymia vitium tantum in qualitate peccante consistat. 267. a.
 353. Num sanguis propriè dictus, in plethora peccans, distinguatur à tota massa sanguinea. ibid.
 354. An pituitæ naturalis abundantia sit naturaliter circa ventriculum. 267. b.
 355. Num inter peccantes humores detur bilis Zinaria, & pituita gypsea. 268. a.
 356. An dolores articularum à materia peccante per fluxionem, vel congestionem collectâ generentur. 268. b.
 357. An causæ morbi calidi rectè enumerentur. 270. a.
 358. An motus improbus calidum morbum generet. 270. b.
 359. An putredo producat morbum calidum. ibid.
 360. An constipatio pororum cutis calidi morbi causa. 271. a.
 361. An causæ morbi frigidi rectè enumerentur. 271. b.
 362. An siccus morbus à calidis assumptis generari possit. 272. a.
 363. An balneum aquæ dulcis ad humidum morbi generationem faciat. 272. b.
 364. An pestis ex pravis & corruptis alimentis oriri possit. ibid.
 365. An venenata qualitas in nobis generari queat. 273. a.
 366. An ejusmodi venenata qualitas necessariò cum putredine in nobis generetur. 273. b.
 367. An *τὸ θεῖον* Hippocratis ad causas occultas externas pertineat. ibid.
 368. An occulto quodam inquinamento aër aliquando infectus fuerit. 274. a.
 369. Cur dysenteria pestilentialis exhalationibus excretorum potissimum contagiosa sit. 274. b.
 370. An cadavera, vel viventia peste correptorum corpora venenatis expirationibus alios citius inficiant. ibid.
 371. An lues venerea per expirationes venenatas in alios propagari possit. 275. a.
 372. An venena contactu corporali nocentia primarum qualitarum excessu cogant. 275. b.
 373. An venenum aliquod infidorum hominum malitiâ datum determinato quodam tempore interficere possit. 276. a.
 374. An vitium figuræ contrahatur in utero propter materiam peccantem. 278. a.
 375. An

INDEX QVÆSTIONUM.

375. An erodens causa tantum ulcus in carnosa parte producat. 278. b.
 376. An morborum intermittentium causa sit materia morbificæ motus. ibid.
 377. An omnis morbus acutus fiat à fervidis & calidis humoribus. 279. b.
 378. An morbus sporadicus fieri possit vulgaris. ibid.
 379. An morbus Epidemius, vel Endemius à communi victus ratione depravata fieri possit. ibid.
 380. An declaratio symptomatum morbis rectè præponatur. 284. a.
 381. An symptoma rectè definiatur. ibid.
 382. An detur symptoma causæ & symptoma symptomatis. 284. b.
 383. An tria sint genera actionis læsæ. 285. a.
 384. Possitne aliquid esse symptoma & morbus. 285. b.
 385. An dolor sit morbus vel symptoma. ibid.
 386. An dolor sit actio depravata. 286. a.
 387. An stupor sit morbus vel symptoma. ibid.
 388. An detur symptoma ratiocinationis. ibid.
 389. An excretum vitiosum semper sit secundarium symptoma. 286. b.
 390. An detur symptoma respectu temporis. 287. a.
 391. An Vomitus sit symptoma. ibid.
 392. Utrum unica sit causa doloris tantum, subitâ scilicet alteratio, nec ne. 290. b.
 393. Utrum dolor sentiat nec ne. ibid.
 394. Utrum ad rupturam venarum, quæ circa renes, sanguinis consequatur mictio, nec ne. 299. b.
 395. Utrum unum genus sit pulsuum nec ne. 304. a.
 396. Utrum in pulsu percipiatur musicalis consonantia nec ne. 304. b.
 397. Utrum color prius detur urinæ quam substantia. 307. b.
 398. Utrum egestionis coloris varietas sit laudabilis, nec ne. 310. b.
 399. Utrum Crisis diurna sit laudabilior nocturna. ibid.
 400. Utrum vigesimus & decimus septimus sint magis critici & indicativi, quam vigesimus primus & decimus octavus. 311. a.
 401. Utrum Crisis diei septimi sit fortior decimi quarti. ibid.
 402. An si puerpera febre corripiatur à die partus, an quo cepit febricitare, computatio critica facienda sit. 311. b.
 403. An contraria contrariis curentur. 319. b.
 404. An conservatio, sanitatis per similia fiat. 320. a.
 405. An contraria debeant esse æqualia. 320. b.
 406. An Medicus ex tribus tantum fontibus suas indicationes petat. 321. a.
 407. An indicatio sit syllogismus. 321. b.
 408. An omne indicans sit agens aliquod. 322. b.
 409. An omne indicans sit aliquid in corpore permanens. 323. a.
 410. An omne indicans sit intellectui notum. ibid.
 411. An omne indicans unum tantum indicet. 323. b.
 412. An aër etiam aliquid in curatione indicet. ibid.
 413. An etiam à viribus indicatio curatoria sumatur. 324. a.
 414. An venæsectio sit tentanda. 330. a.
 415. An morbi magnitudo, cum virium robore & ætate consistente sufficiat ad venæsectionem indicandam. 330. b.
 416. An morbi magnitudo venæsectionem absolute indicet. 331. a.
 417. An virium robur venæsectionem indicet. 331. b.
 418. An consistens ætas sit scopus venæsectionis. ibid.
 419. An languentibus viribus interdum sanguis mittendus. 332. a.
 420. An in venæsectione sanguinis à circumferentiâ ad centrum retrocessus fiat. 332. b.
 421. An venæsectio non nisi post coctionem humorum sit admittenda. 333. b.
 422. An etiam in Cacochymia venæsectio conveniat. 334. a.
 423. An sanguinis missio purgationi subrogari possit, & contra purgatio sanguinis missioni. 335. a.
 424. An datâ utriusque indicatione, venæsectio, vel purgatio præcedere debeat. ibid.
 425. An in omni febre putrida sit optimum mittere sanguinem. 335. b.
 426. An in vertigine venæsectio conveniat. ibid.
 427. An in phrenitide sanguis mittendus. 336. a.
 428. An & quomodo venæsectio in angina conveniat. ibid.
 429. Quomodo venæsectio in pleuritide sit instituenda. 336. b.
 430. An fluentibus mensibus foemina pleurisi laboranti vena secanda. 337. b.
 431. An venæ in cruribus apertæ faciant ad revulsionem ab utero. ibid.
 432. An gravidis magis necessaria sit venæsectio, quam non gravidis. 338. a.
 433. An in febrilibus malignis exanthematibus apparentibus vena secanda. ibid.
 434. An in lienis affectibus potius in sinistro, quam in dextro latere vena sit secanda. 339. a.
 435. An in progressu morborum iterandæ sint venæsectiones. 339. b.
 436. An in dysenteria aliquando vena secanda. 340. a.
 437. Quo tempore morbi liceat in febrilibus venam secare. 340. b.
 438. Quomodo medicamenta propriè dicta purgantia suam operationem perficiant. 347. b.
 439. An medicamentum purgans habeat etiam generalem purgandi vim. 349. b.
 440. An illud quod in toto genere p. n. est, semper sui ablationem indicet. ibid.
 441. An in purgatione virium robur eadem ratione requiratur, sicut in venæsectione. 350. a.
 442. An etiam non turgente materia ante coctionem purgandum sit. 350. b.
 443. An tenues humores inprimis bilioli sint incrassandi. 351. a.
 444. An humores putridi tantum concoctionem requirant ante purgationem. 351. b.
 445. An medicamenta purgantia cum cibis exhiberi possint. 352. a.
 446. An cibus primus post purgans medicamentum debeat esse sorbitio detergens. 352. b.
 447. An sumpto medicamento somnus conveniat. ibid.
 448. Utrum ver sit calidum & humidum, an verò temperatum. 357. a.
 449. An

INDEX QVÆSTIONUM.

449. An in vere magis abbrevietur vita, quam aliis temporibus.	357. b.	477. An suppuratio fiat à solo calore nativo, vel à medicamento suppurante.	384. b.
450. Utrum Autumnus sit distemperatus.	ibid.	478. Medicamenta frigida quomodo actuentur.	384. a.
451. Utrum sub Æquatore sit possibilis habitatio.	358. a.	479. Adstringentia calida an dentur.	385. a.
452. Brassica an calida vel frigida.	360. a.	480. An potiones vulnerariæ sint approbandæ.	386. a.
453. Poena quomodo phthisin generent.	361. b.	481. Unicornu an detur.	391. b.
454. An caponum & gallinarum esus podagricis noceat.	364. b.	482. Quomodo pharmacum agat.	392. b.
455. Post piscium esum cur siti torqueamur.	365. b.	483. An detur <i>diapnoctos</i> .	393. b.
456. Nutri aqua facultatem nutriendi habeat.	366. b.	484. Quid sint spiritus mechanici.	419. b.
457. An vinum calidum, siccum, vel humidum.	367. a.	485. Quomodo spiritus mechanici scientiam habeant.	421. a.
458. An cibus & potus magis aère nos immutent.	368. a.	486. Morbi quomodo generentur.	422. a.
459. Utrum ovi albumen sit calidum, vitellus vero frigidus.	368. b.	487. Inflammatio quid juxta Galenum & Hermeticos.	422. b.
460. Utrum carnes cochlearum sint cæteris laudabilioris nutrimenti, nec ne.	ibid.	488. Alimenta quomodo febres producant.	423. a.
461. An vinum sit calidum & siccum, nec ne.	369. a.	489. An etiam dentur morbi ex qualitatibus elementaribus.	424. a.
462. An vinum comperat pueris.	ibid.	490. Amor quid sit generatim.	427. a.
463. An serum lactis sit calidum.	ibid.	491. An furor amatorius seu amor vefanus curationem quandam medicam admittat.	431. a.
464. An primo bibendum, ac deinde comedendum, vel simul.	369. b.	492. Cur Lactuca & ruta, quæ tamen contrariarum qualitarum, fervorem amantium inhibere dicantur.	432. a.
467. An cibus subtilis grossum debeat præcedere.	ibid.	493. Quid Philtra vel amatoria pocula possint.	432. b.
468. An semel tantum in die naturali comedendum.	370. a.	494. Philtra an fiat naturalia, vel magica.	433. a.
469. An coena major debeat esse prandio.	ibid.	495. An pulsus amatorius concedendus.	434. b.
470. An super fructus sit bibendum.	370. b.	496. Caliditas Thermarum unde.	440. b.
471. An exercitia <i>à podostrata</i> convenient in regimine sanitatis.	372. a.	497. Qui fiat, quod thermæ præter calorem varias metallorum ac fossilium qualitates possideant, earumque ratione diversis affectibus salutariter convenient.	445. a.
472. An post, vel ante cibum fieri debeat exercitium.	372. b.	498. Quid de legitimo partus humani tempore statuendum sit.	463. a.
473. An super dextrum latus dormire melius conveniat.	374. b.	499. Medici quid per mensem intelligant in gestatione foetus.	464. b.
474. An quolibet anno sit evacuandum.	377. a.	500. Partus septimestris cur vitalis, octomestris vero non.	465. b.
475. An convalescens evacuandus.	377. b.		
476. Cur frigida abstergant.	384. a.		

AUTHO-

AUTHORES IN HOC
TOMO PRIMO CON-
CURRENTES.

A.	
<i>Barthol.</i>	Accurfinius.
<i>Joann.</i>	Actuarius.
	Ægidius.
<i>Paulus</i>	Ægineta.
<i>Claudius</i>	Ælianus.
	Ætius Amidenus.
<i>Constant.</i>	Africanus.
<i>Georgius</i>	Agricola de re metallicâ.
<i>Georgius</i>	Agricola de peste.
<i>Martinus</i>	Akakia.
	Albertus Magnus.
<i>Salomon</i>	Albertus.
	Albucasis Arabs.
	Albumazar.
<i>Jacobus</i>	Alchindus.
<i>Andreas</i>	Alciatus.
	Alcinous.
<i>Ulysses</i>	Aldrovandus.
<i>Alexander</i>	ab Alexandro.
<i>Julius</i>	Alexandrinus.
	Alfaravius.
<i>Don. Ant.</i>	Altimarus.
<i>Alexander</i>	Aphroditæus.
	Amatus Lusitanus.
	D. Ambrosius.
	Ammianus.
<i>Jo. Laur.</i>	Ananius.
<i>Guinth.</i>	Andernacus.
<i>Anton.</i>	Andreas.
	Apollinaris.
<i>Petrus</i>	Aponensis.
<i>Lucius</i>	Apallejus, seu Conciliator.
	Asclepiades.
<i>Jul. Caf.</i>	Arantius.
<i>Joann.</i>	Arculanus.
<i>Santes de</i>	Ardoynis.
	Aræus.
<i>Petrus de</i>	Argillatâ.
<i>Joann.</i>	Argentarius.
<i>Richard.</i>	Argentinus Anglus.
<i>Andreas</i>	Argolus.
<i>Gregorius</i>	Ariminensis.
	Aristoteles Stagyrîtâ.
<i>Henning.</i>	Arniæus.
	Artemidorus Pald.
<i>Serenus Ælius</i>	Athenæus.
	Avenzoar.
	Averroës.
	Avicennâ.
<i>Horatius</i>	Augenius.
	Augustanâ Confessio.
	D. Augustinus.
<i>Decius</i>	Aulonius.
B.	
<i>Andreas</i>	Baccius.
	Baldus.
<i>Angelus</i>	Bargæus.
<i>Thomas</i>	Bartholinus.
	Bartholus.
	D. Basilius.
<i>Caspar</i>	Bauhinus.
<i>Alexand.</i>	Benedictus.
	D. Bernardus.
<i>Joann.</i>	Bertinus.
<i>Martin.</i>	Biermannus.
<i>Nicol.</i>	Biefius.
<i>Joann.</i>	Bodinus.
<i>Ludov.</i>	Bonaciolus.
<i>Fed.</i>	Bonaventura Urbinus.
	D. Bonaventura.
<i>Leonb.</i>	Botallus.
<i>Albert.</i>	Botronus.
<i>Thimoth.</i>	Brichtus.
<i>Joann.</i>	Bruyerinus.
<i>Georg.</i>	Buchananus.
<i>Guil.</i>	Budæus.
<i>Gualth.</i>	Burlæus.
<i>Franc.</i>	Burfatus.
C.	
<i>Barth.</i>	Cabrolus.
	Cælius Rhodiginus.
<i>Andr.</i>	Cæsalpinus.
<i>Marfil.</i>	Cagnatus.
<i>Steph.</i>	Cajetanus.
<i>Joann.</i>	Calvinus.
<i>Joach.</i>	Camerarius.
<i>Hieron.</i>	Capivaccius.
<i>Julius</i>	Capitolinus.
<i>Marcell.</i>	Capra.
	Capreolus.
<i>Hieron.</i>	Cardanus.
	Carpentarius.
<i>Renatus</i>	Chartesius.
<i>Joann.</i>	Carvinus.
<i>Orro</i>	Casmannus.
<i>Julius</i>	Cassius Placentinus.
	Cassius Jatrofophista.
<i>Petrus</i>	Castellus.
<i>Paulus de</i>	Castro.
<i>Roderic. de</i>	Castro.
<i>Guil. de</i>	Cauliaco.
<i>Corn. Aurel.</i>	Celsus.
<i>M. T.</i>	Cicero.
	Chalcidius Platonis interpres.
<i>Claudius</i>	Claudianus.
<i>Carolus</i>	Clusius.
<i>Baptista</i>	Codronchius.
	Collegium Connimbricense.
<i>Pandulph.</i>	Collenurius.
<i>Realdus</i>	Columbus.
<i>Luc. Jun. Mod.</i>	Columella.
	Conciliator seu Petrus Aponensis.
<i>Henricus</i>	Conrad.
<i>Herman.</i>	Coringius.
	Constantinus Imperator.
	Corasius Jctus.
<i>Maur.</i>	Cordæus.
<i>Diomedes</i>	Cornarius.
<i>Matthias</i>	Cornax.
<i>Petrus</i>	Corrarius.
<i>Joann.</i>	Costæus.
<i>Jo. Claud. de la</i>	Courvée.

INDEX AUTHORUM

Cesar Cremoninus.
Osvwald. Crollius.
Joannes Cuspinianus.
Matthæus Curtius.
Cypræus.

D.

Franc. Dalechampius.
Damaſcenus.
Martin. Delrio.
Anton. Democritus.
Deufingius.
Diodorus.
Anton. Dionyſius Areopag.
Pedac. Dioſcorides.
Remb. Dodonæus.
Marc. Donatus.
Joann. de Dondis.
Thadd. Dunus.
Raym. Durandus.
Ludov. Duretus.

E.

Georg. Empedocles.
Quint. Endius.
Ruffus Ennius.
Marius Ephesus.
Menod. Equicola.
Thom. Eraſiſtratus.
Thom. Eraſtus.
Laur. Euclides.
Barth. Eufthadius.
Laur. Eufthadius.

F.

Guil. Fabricius Hildanus.
Hieron. Fabricius ab Aquapendente.
Gabriel Fallopius.
Proſper Farinacius.
Augerius Ferrerius Tholuſanus.
Joann. Fernelius.
Marſ. Ficinus.
Robert. Fludd. de Fluſtibus.
Cacilius Foliuſ Venetus.
Roder. Fonſeca.
Petrus Forſtus.
Jacobus Forlivienſis.
Hier. Fracaſtorius.
Joann. Fragofius.
Leonb. Fuchſius.
Anton. Fulgoſius.
Anton. Furmanellus.

G.

Claud. Galenus.
Gandavenſis.
Garbius.
Petrus Garzias.
Petrus Gaſſendus.
Mich. Gavaffetius.
Alexius Gaudinus.
Aul. Gellius.
Cornel. Gemma.
Albericus Gentilis.
Gilbertus.
Rudolph. Gocclenius.
Ancon. Gomez.
Joann. Goræus.
Joann. Grammaticus.
D. Gregorius.

Paul. Grilland.
Laur. Gryllus.
Chriſtoph. Guarinonius.

H.

Habicotius.
Samuel Hafenrefferus.
Guil. Harvejus.
Jo. Lud. Havenreuterus.
Joann. Heurnius.
D. Hieronymus.
Magnus Hippocrates.
Caſpar Hoffmannus.
Theob. Hogelandus.
Jacob. Hollerius.
Flaccus Q. Horatius.
Chriſtoph. Hornies.
Jacobus Horſtius.
Jo. Dan. Horſtius.
Hugo Senenſis.
Ægid. Hunnius.

J.

Leonb. Jacchinus.
Deſid. Jacotius.
Jamblichus.
Jandunus.
Chryſoſt. Javellus.
Joann. Jeſſenius à Jeſſen.
S. Ignatius.
Philipp. Ingraſias.
Laur. Joubertus.
Thom. Jordanus.
Iſidorus.
Juſtinianus.
Juſtinus.
Juvenalis.

K.

Joann. Kepplerus.

L.

Lactantius Firmianus.
Diogenes Laërtius.
Joann. Lalamantius.
Joann. Langius.
Petrus Laurembergius.
Andreas Laurentius.
Eccardus Leichnerus.
Levinus Lemnius.
Joann. Leo.
Domin. Leonus.
Andr. Libavius.
Joann. Libaultius.
Fortun. Licetus.
Titus Livius.
Matthias Lobellius.
Petrus Lombardus ſeu Magiſter ſententiarum.
Garc. Lopius.
Lucianus.
Titus Lucretius.
Raym. Lullius.
Mart. Lutherus.

M.

Ambroſ. Macrobius.
Joann. Magirus.
Manilius.
Mantuanus.

Chriſtoph.

TOMI PRIMI.

Franc. Piccolomineus.
Georg. Pictorius.
Severin. Pinæus.
Carol. Piſo.
Felix Platerus.
Plato.
Marcus Plautus.
Vop. Fort. Plempius.
Cajus Plinius.
Plotinus.
Plutarchus.
Pœna.
Polydorus.
Pomponatius.
Jacobus Pons.
Pontanus.
Porphyrius.
Jo. Bapt. Porta.
Simon Portius.
Anton. Portus.
Joann. Poſthius.
Jaſon Pratenſis.
Praxagoras.
Jacobus Primiroſius.
Proclus.
Claud. Ptolomæus.
Pythagoras.

Q.

Joſeph. Quercetanus.
Quintilianus.

R.

Petrus Ramus.
Henricus Regius.
Nicol. Remigius.
Joann. Renodæus.
Hier. Reuſnerus.
Rhafes.
Joann. Riolanus Pater.
Joann. Riolanus Filius.
Guerner. Rollfinccius.
Guil. Rondeletius.
Balduinus Ronſeus.
Franc. Rouſſetius.
Jacob. Rueff.
Marcus Rulandus.

S.

Coccinus Marcus Sabellicus.
Petrus Salius Diverſus.
Criſp. Caj. Saluſtius.
Jo. Ant. Sarracenus.
Jo. Mich. Savanarola.
Alex. Saxonia.
Herc. Saxonia.
Joann. Schneidewinus.
Joann. Schenckius.
Jul. Caſ. Scaliger.
Scotus.
Melch. Sebiziſius.
Bruno Seidelius.
Seneca.
Daniel Sennertus.
Marc. Sicculus.
Joann. Sigfridus.
Simplicius.
Cyprianus Soarez.
Rein. Sorenander.
Soncinas Cajetanus.

Adrianna

INDEX AUTHORUM TOMI PRIMI.

Adrianus Spigelius.
Godofr. Streegius.
Carol. Stephanus.
Henric. Stephanus.
Joann. Stobæus.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Jo. Bapt. Sylvaticus.
Jacob. Sylvius.

T.

Andr. Taleus.
Casp. Taliacotius.
Tobias. Tandlerus.
Valesc. de Taranta.
Tartareus.
Nicol. Taurellus.
Publ. Afer Terentius.
Flor. Quin. Terullianus.
Themistius.
Theocritus.
Jo. Bapt. Theodosius.
Theophrastus de Plantis.
D. Thomas Aquinas.
Andr. Tiraquellus.
Roderic. Toleranus.
Franc. Tolerus.
Petr. Gregor. Tolofanus.
Simon à Tovar.
Trebellius Pollio.
Vitt. Trincavellius.
Trufianus Monachus.
Turifanus.

V.

Valerius.
Valerius Flaccus.
Fr. Valeriola.

Laur. Valla.
Vallaceranus.
Fr. Vallesius.
Joann. Valverda.
Const. Varolius.
Marc. Ter. Varro.
Thom. à Vega.
Christoph. à Vega.
Paul. Venetus.
David. Verbezius.
Andr. Vesalius.
Joann. Veslingius.
Vicomartus.
Vicomercatus.

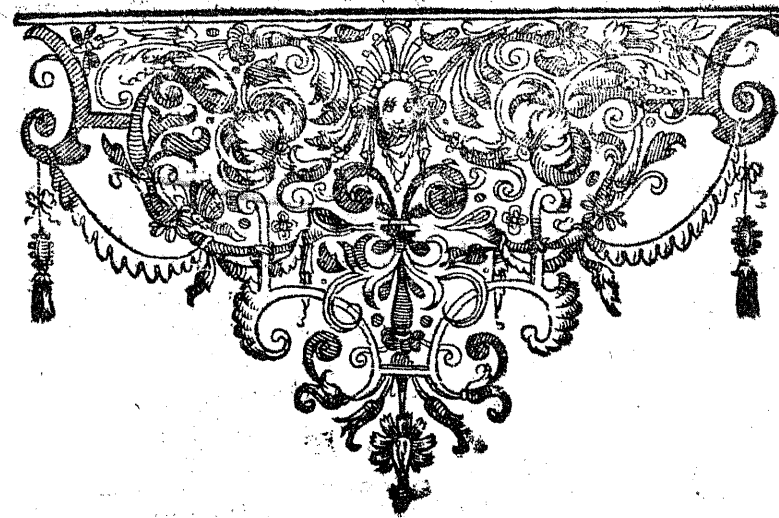
Vidus Vidius.
Arnold. de Villa nova.
Virgilius Maro.
Vitalis de Furno.
Marcus Vitruvius.
Ludov. Vives.
Franc. Ulmus Piclavienfis.
Marc. Ant. Ulmus.
Epiphan. Ulpianus.
Matthias Unzerus.

W.

Joann. Wallejus.
Jo. Jac. Weccerus.
Paul. Weidnerus.
Mar. Weccirichius.
Joann. Wierus.
Jo. Georg. Wirtungius.

Z.

Jacob. Zabarella.
Joann. Zangerus.
Marc. Ant. Zimara.
Jacob. Zwingerus.

GREGO-

I.
GREGORII HORSTII
ſe manuſcriptis
INSTITUTIONUM MEDICARUM
DISPUTATIO I.
De
MEDICINA IN GENERE.

Thesis I.

Nter plurimas infirmitati nostræ concessas disciplinas maximè præ reliquis *Medicina* laudatur, unde jure quodam artium omnium præstantissima dicitur. *Hippocr. in leg.*

Medicina Artium Præstantissima.

Confusa cognitio præcedit distinctam.

Definitio ex rei natura deducitur.

Ad definitionem duo requiruntur.

Genus Medicinæ.

Medicina est ars.

Quomodo Medicina sit scientia.

II. Illius generalem constitutionem subsequenti- bus specialibus Medicis exercitationibus hæc vice præmittendum esse putamus: ut enim ab imperfectione ad perfectionem natura non nisi per medium procedit, ita etiã intellectus noster ab ignorantia ad distinctam cognitionem tendit, median- te cognitione confusa.

III. Cum verò definitio sit illud instrumen- tum, quo rei essentia declaratur: ideò consequens est, ut Medicinæ definitionem inquiramus, ex ca- quæ constituta & inventa colligamus, quid ex to- ta arte Medica nobis expectandum.

IV. Quamvis autem multiplices Medicinæ De- finitiones circumferantur, nihilominus tamen placet ab ipsis ordiri fundamentis, ideòque talem Medicinæ definitionem eruere conabimur, quæ ipsius naturæ respondeat: ut enim res sunt, ita quoq; definiuntur, ut habet Philosophus.

V. Sed cum ad constituendam definitionem duo essentia conceptus requirantur, quorum pri- mus innuit, cum quibus definitum conveniat, ni- mirum genus; alter rem ipsam ab aliis omnibus dis- tinguit, unde differentia specifica dicitur: ideò consequens esse videtur, ut primò *Genus Medicinæ* ex serie prædicamentorum expiscemur.

VI. Non autem substantiam: sed accidens *Me- dicinam* esse inde pater, quia *Medicina* non per se subsistit veluti substantiæ, sed est in alio ut sub- jecto, quod accidentibus convenit.

VII. *Subjectum*, cui inhæret hoc accidens, est in- tellectus noster, quia *Medicina* soli homini inest, eiq; non ratione corporis attribui potest, quia aliàs cum multis rebus corporeis nobis cõmunis esset: ideò relinquatur eandem esse in animo.

VIII. Cum verò, teste Philosopho, tria tantum sint in animo: *potentia*, quæ naturaliter insunt: *actus*, qui repentinò accidunt: & *habitus*, qui stu- dio & labore acquiruntur: idcirco concludimus *Medicinam esse habitum*, quia priora duo eidem at- tribui nequeunt.

IX. Sunt autem quinque habitus animi, qui sui causa acquiruntur, inter quos nullus Medicinæ at- tribui potest, quam *Ars*, quæ ab *Aristotele* dicitur *habitus animi effectivus cum vera ratione*.

X. Hoc probatur, quia conditiones *Artis* propriè dictæ Medicinæ quoq; attribui possunt, propterea quod opus externum cum verà ratione producat.

XI. Unde non tam in lata *Artis* significatione, quatenus hæc vox à *Galeno* sæpius usurpatur cum *Stoicis*, sed etiam propriè loquendo *Medicinam* artem dicere possumus.

XII. Nec obstat, quod etiam à *Classicis* Autoribus *Medicina* sæpius scientia dicatur, ut patet ex *Galeno*.

Tomus primus

in Art. & Avicen. l. 1. f. 1. c. 1. doct. 3. Distingendum enim inter scientiã propriè dictã, & inter scientiã in lata significatione, ubi non prior sed posterior acceptio hujus vocis ab ipsis Authorib. retinetur.

XIII. At verò cum *Artes* propriè sic dictæ, quæ à *Galeno* aliàs factivæ dici solent, non sint in eadem perfectione, utpote cum quædam ferè usu tantum addiscantur, aliæ contra multarum rerum cogni- tionem requirant, ut inquit *Averroës*; idcirco ad has tanquam præstantiores meritò *Medicinam* quoque referimus.

XIV. Ita de Genere *Medicinæ* certi sumus; jam sequitur differentia specifica, quam ex *subjecto* & *sine* investigabimus.

XV. Per *subjecti* vocabulum intelligitur hoc loco *subjectum* considerationis tale, quod artibus subjiatur. scilicet *subjectum operationis*, in quo ar- tificis opus suum producere potest.

XVI. Tale *subjectum Medicinæ* est *Corpus huma- num*, quatenus in eodem *sanitas* præservari & *absens restitui potest*, h. e. quatenus sanabile.

XVII. In hoc *subjecto* duo notanda veniunt, nimirum *res considerata*, videlicet corpus humanum & *modus considerandi*, qui per verba reliqua additur.

XVIII. Patet igitur *Medicinam* considerare cor- pus humanum, non eadem ratione cum scientia na- turali, vel aliã quãdã disciplina; in quã corporis hu- mani consideratio quædam institui potest: sed eo modo solum, quo dictum est, sc. *quatenus sanabile*.

XIX. Cum autem *subjectum Medicinæ* sit cor- pus humanum, quatenus à morbis defenditur ac li- beratur, manifestum est ultimam *Medicinæ* finem esse sanitatem, cum hujus gratiã reliqua omnia fiant. *Galeni lib. de opt. sect. & alibi.*

XX. Hinc talis constitui potest definitio: *Medi- cina est Ars* (effectiva) *sanitatem in corpore humano conservans, & morbum sanabilem depellens*.

XXI. Dico est *Ars*, scil. in propria significatione, quatenus est habitus effectivus cum vera ratione, ut habet *Arist. 6. Ethic. 4.* quam ob causam mani- festum est, quod *Medicina* EXPERIENTIA & RATIONE constet, quia hoc artium nobiliorum natura ma- ximè requirit.

XXII. Hinc illud confirmatur, quod in omni ore est, nimir. RATIONEM & EXPERIENTIAM esse duo fun- damenta.

XXIII. Cum enim Medicus nõ assequatur finem suum in sanitate defendenda vel restituenda, nisi tam *subjecti*, quam materiæ *Medicæ* cognitionem sufficientem habeat: ideò necessarium est, ut *ratio- nis* adhibeamus judicium, sine quo nihil in hæc parte præstabimus.

XXIV. Sufficeret hic rationis discursus, quo ma- teria medica cum tali vel tali *subjecto* ægrotantis comparata salutaris vel inconveniens judicatur, si omnium rerum intelligibilium species à natura no- bis innatæ essent, ita, ut nostra scientia nihil aliud, quam reminiscencia cum *Platon. in Phædr. in Me- non. & 1. de Repub.* ipsiusq; sectatoribus dici posset.

XXV. Veruntamen cum noster intellectus in sua operatione à sensibus incipiat, secundum *Arist. lib. 3.*

A de anima

de anima text. 30. Ideo plurima sapius circa singularia potissimum, quoad vires abditas, nos maxime fugiant, nisi a posteriori cognoscantur, unde cum ratione per se sola necessario coniungenda venit.

XXVII. Imo non satis est, ut cognoscamus rem absolutam, tam quoad Corpus humanum in statu secundum & præter naturam constitutum, quam quoad Materiam Medicam, per quam finem nostrum operando consequimur, sed opus est, ut utriusque fiat comparatio, quâ pateat, quid huic vel illi constitutioni salutare vel inconveniens, quod absque experientia vel nostrum vel aliorum periculosum est determinare.

Officium Medicinæ. XXVII. Dico ulterius in definitione, sanitatem conservans & morbum depellens, quia Medicus præsentem & absentem sanitatem respicit, illam tuetur, hanc vero restituit.

Non est in Medico semper re-levetur ut eger &c. XXVIII. Adde morbum sanabilem, quia affectibus iis, qui insanabiles iudicantur, Medicus manum admoveere non debet, eo fine ut curet, secundum Hippocratem lib. de art. Ubienim naturam à morbo victam esse Medicus ex artificiosa conjectura colligit, æger prognostico relinquendus est, ut idem Hippocrates in prognostico ait; nam in quibus omnino salus desperata, consilium imprudentis est, reprehensioni aliorum subijcere remedia, quæ multis salutaria fuerunt, Galen. lib. 1. 1. Meth. Med. cap. 9.

Medicinæ Divisio. XXIX. Ita patet essentia Medicinæ per definitionem declarata, jam sequitur ejusdem partitio, quæ primario ex fine colligitur.

XXX. Cum verò Medicinæ præcipuus finis sit sanitas, quæ non tantum præfens conservanda, sed etiam absens restituenda est; Hinc duæ Medicinæ partes primariæ constituuntur, scilicet præfens sanitatis tuenda, hæc vero docet, quomodo absens eadem restituenda, corpusque nostrum à morbo sanabilibus liberandum sit, Galen. lib. 1. de sanit. tuend. cap. 1.

XXXI. Ut autem omnis Artifex sine cognitione subiecti sui infelix est, sic etiam Medicus subiectum suum, nimirum corpus humanum considerare debet, ita ut non tantum ejus cognitionem secundum & præter naturam habeat, sed etiam intelligat, quibus signis hæc omnia dijudicanda sint.

XXXII. Hanc ob causam communiter quinque Medicinæ partes numerantur, nimirum Physiologia, Anatomia, Diagnostica, Therapeutica, & Pharmaceutica. Galen. in lib. introd. cap. 7.

Partes Medicinæ. Physiologia. XXXIII. Physiologia Prima Medicinæ Pars perpendit statum corporis humani secundum naturam, ideoque à primis mixtionis principiis, elementis videlicet, indeque resultantibus, temperamentorum varietatibus incipit. deinde naturam partium humani corporis considerat, tam quoad principia, quibus proximè generantur, tanquam viventes constituantur, & propter perpetuas alterationes conservantur, quam respectu essentia propriae similitudinis ac dissimilitudinis, quam usus diversus diversarum actionum subsequitur, ex quo postea totius sanitas, ejusdemque differentia deducuntur.

XXXIV. Anatomia altera Medicinæ Pars statum subiecti Medicinæ præter naturam considerat, ideoque in rebus p. n. tractandis versatur, ut sunt morbus cum suis differentiis, morbi causa externa, interna, antecedens, conjuncta, continens &c. & symptoma, quod comprehendit actiones lætas animales, vitales, naturales, partium affectus & contentorum vitium, secundum Galen. lib. de diff. sympt. c. 2.

XXXV. Symptomata tertia Medicinæ Pars signorum doctrinam continet, quæ non solum de præsentibus, præteritaque corporis constitutione iudicamus, sed etiam comparatione morbi ac natura subiecti eventum talem vel talem prædicimus.

XXXVI. Therapeutica quarta Medicinæ Pars, ea pro-

ponit, quæ ad sanitatem tuendam faciunt, sive eadem consumata sit, sive defleat.

XXXVII. Therapeutica quinta Medicinæ Pars demonstrat, quomodo morbus depellatur, & corpus humanum sanitati restituatur.

XXXVIII. Hæc duæ posteriores partes respectu cognitionis primariæ obtinent, ubi cum fine comparantur, quo modo rectè primariæ dictæ sunt: ab aliis eandem ob causam practicæ vocantur, propterea, quod magis ad operationem Medicam accedunt, quam tres priores, quæ harum gratiâ à nobis expectantur.

XXXIX. Perficitur autem operatio Medica tam in tuenda sanitate, quam in curandis morbis triplici ministerio, scilicet vel commoda sex non naturalium rerum ordinatione, vel convenienti pharmacorum adhibitione, vel doctâ manus administratione, unde subordinantur his duabus partibus Pharmaceutica, & Therapeutica.

XL. Diagnostica versatur in declaratione sex rerum non naturalium, ut sunt aer, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, redundantia & evacuatio, ac tandem animi perturbatio.

XLI. Pharmaceutica occupata est in declaratione medicamentorum simplicium, compositorum, alterantium, purgantium &c. quorum naturæ atque usus cognitio cum operatione Medicæ concurrere debet, nisi per mortes aliorum aliquid addicere velimus.

XLII. Denique Therapeutica manus Medicorum informat, quo necessitate urgente applicando, secundo, urendo, aliisque huius generis operibus, iusta administratione interdum laborantibus ægris succurrere possint.

XLIII. Hæc est veræ Medicinæ constitutio, quam ob causam vehementer lapsi sunt olim Empirici & Methodici, quorum illi posthabita omni indicatione, & respectu causarum, facultatumque corporis naturalis atque morborum cognitione, solâ observatione remedium contenti fuerunt: hi verò solisevidentibus communitatibus utebantur, omni experientia, locique affecti cum causarum & facultatum cognitione contempta, quam obrem tantam studii Medici facilitatem pollebantur, ut etiam sex mensium spatium illud ipsum addidisse posse statuerent Galen. de sect. ad eos qui introd. Item lib. de opt. sect. ad Therapeutica.

XLIV. Hodie duas hæc sectas una Pseudo-Hermetica repræsentat, à Theophrasto Paracelso ducens originem, qui veterum Medicorum placitis contemptis nova principia sibi excogitavit. & ita novam sectam à verâ Alchymistica, quam olim Avicenna, Rhazes, Villa novanus & alii proposuerunt, & cum rationali medicina conjunxerunt, diversâ constituit.

ADDITAMENTA.

In ultimo senio fœtidum & virulentum crepitum emisit C. Hoffmannus, Institutiones pura Viri alii sat doctus, per omnes tamen vitæ dies nimis singularis, & sibi soli sapiens. Septem Medicos castigandos sumit, & inter hos Gregorium Hoffmannum, eosque passim ut ignaros, imperitos & negligentes insigni fastu rejecit. Non enim sine lachrymis tanta oracula in lucem se emisisse profiteretur, ut tandem benè confuleretur adolescentibus, hæc tenus miserè deceptis. Hinc iterum Lectorem appellat, & per gloriam divinam orat, ne sinat sibi

sibi persuaderi id, quod multum persuasum est, Fernelium dignum esse, quem omnes Medicinæ studiosi manibus terant, cum famam habeat, non mereatur. Nemini scilicet parcat. Fuchsius ipsi nimis fufus est & oscitans. Sennertus negligens. Lidelius ignorans. Heurnius monstra gignit. Facchens errat. Horstius nimis brevis, mancus & obscurus est. Riolanus glacie frigidior. Hinc non pepercit Fernelio, sed per gloriam divinam (quanta temeritas!) orat, ut non amplius legatur, ut nauseam studiosis faceret, ad mentionem hominis immeritissimè tanti. Nimis certè superbe & insolenter scribit, & tam protervè, ut multi docti cogitarint Senem delirium & repuerascentem dedignari, nec ejus deliriis respondere. Sed & deliris respondendum. Superstite Gr. Horstio tacuit, cum mortuo, quem vivum Arbitrum suarum lucubrationum non semel constituerat, certamen inivit, novus & unicus Medicorum Dictator. Loquentur Horstii manes, & his tacentibus grati discipuli, Viri maximi & doctissimi Hoffmanni fastum uluri. Imò seqq. quæstiones Conciliatoris ab Horstio enucleati olim, prævisa tela frangunt, debitoque loco sufficienter Hoffmanni objectiunculis respondent, & olim responderunt.

QUESTIO I.

An Medico necessarium sit ceteras scire scientias speculativas?

Petrus de Apono affirmat alias scientias & artes liberales in Medicina maxime necessarias esse, sed saltem necessitate secundo modo dicta. Quasi dicit, ipsam Medicinam esse quidem habitum effectivum, adeoque propriè loquendo tantum in se consistere, multis tamen indigere præcognitis ex omni disciplinarum genere deductis, ob nobilitatem sui subiecti, ac difficillimum operandi modum.

QUESTIO II.

An opus sit Medico Logicum esse?

Petrus de Apono & hanc quæstionem affirmat, quia Logica dirigit, juvat & illuminat ceteras scientias & disciplinas in modo processus, quatenus est ejusmodi doctrina, quæ circa rationem negotiatur. Quasi dicit, Medicum oportere esse Logicum propterea, quod verus Medicus non experientia tantum, sed maxime quoque ratione utatur, utpote, quæ duo quasi fulcra Medicinæ constituunt: at rationis usus iure meritoque, beneficio Logicæ dirigitur, ut notum ex ignoto colligatur, ac verum à falso distinguatur.

QUESTIO III.

An Medicina sit scientia?

Affirmat Conciliator, quia verum habet subiectum, nimirum corpus humanum sanabile, quia subiectum illud in intellectu est comprehensibile, quia illud ipsum per se subsistit, quia passiones ejusmodi obrinet, quæ de ipso per media demonstrari possunt. Sed nota, Medicinam quandoque in communi significatione vocari scientiam, quatenus proponit ejusmodi scientificam cognitionem, quæ philosophiæ naturali subalternatur, vel ex eadem ex parte defumitur. Interim negari nequit, quod Medicina propriè loquendo sit Ars, seu habitus effectivus, quatenus omnia quæ proponuntur pro-

pter rationem traduntur, uti expositum thesi 9. 10. & 11. Scientia itaque non dici potest Medicina propriè dicta, sed scientia in lata significatione secundum thesin 12. disputationis hujus primæ. Malè itaque Hoffmannus clarè voce dicit, errare eos gravissimè, qui quovis modo scientiâ inculcant, cū scientia latè sumta claficis Authoribus familiaris fuerit.

QUESTIO IV.

An Medicina sit scientia theoretica vel practica?

Respondet Conciliator, quod practicū & theoreticum dupliciter dicatur, & ratione rei & ratione intellectus seu modi. Ratione rei theoreticū est, quod opere naturæ & non nostro productum est: ratione intellectus, in quantum ipse rem quamlibet utcumque speculativam reddere potest. Unde 3. de Anima: intellectus speculativus, cum speculatus fuerit aliquid agibile seu factibile, jam nihil præcipit aut persequi, aut fugere. His positis rectè tandem concluditur, Medicinam omnia sua theoretica speculativa ad praxin dirigere, quocirca subijcitur Alfabaravi de scito, qui de orru scient. inquit: Medicus non efficitur perfectus, nisi per duas virtutes una est virtus super universalis & canones, quæ acquiritur ex libris Medicinæ: & altera virtus, quæ advenit per longitudinem experimenti & visionis corporum individuorum, & per hanc virtutem potest Medicus mensurare medicinas & curationes, scilicet unumquodque corpus in unaquaque dispositione.

QUESTIO V.

An Medicina sit Artium Excellentissima?

Id inculcat subiectum, modus procedendi, principium & finis. Respectu subiecti dignior & excellentior est Medicina aliis disciplinis & artibus, quia versatur circa corpus humanum sanabile, creaturam inter ceteras præstantissimam. Ratione modi procedendi quoque clara & decora non parùm redidit Medicina, præ ceteris scilicet artibus, cum videatur quædam particularis naturæ scientia. Ratione principii effectivi, quia Deus Medicum creasse dicitur, Eccles. 38. Maxime propter nobilitatem finis, nimirum propter sanitatem, cuius possessio omnibus iis, quæ ceteris artibus comparantur, longè dignior & magis necessaria est.

QUESTIO VI.

An Corpus Humanum sit Medicina subiectum?

Subiectum Medicinæ corpus est humanum sanabile. Stephes. 16. quatenus hoc vocabulum denotat aptitudinem conservativam sanitatis, & dicitur, quia ipsius receptivam ægritudine remotâ. Ut scilicet hæc ratione res considerata & modus considerandi determinetur. Hoffmannus p. 1. incóscultos esse putat, qui Corpus humanum quatenus sanabile subiectum Medicinæ statuunt; nec illos satis cautos esse, qui putent idem dictum esse, quatenus sanitati & morbo obnoxium est, cum sic finis duplex statuatur: & tamen ipse Hoffmannus Hominem subiectum dicit, & rem quidè consideratam: sed non quovis modo, verum quatenus à morbo & morte præservari aliquatenus potest: h. e. quatenus est sanabile.

Nec etiã concoquere potest Hoffmannus p. 14. quod Medicinã finis unus statuatur quidem, Sanitas: Medicus verò occupetur induobus, in conservanda & restituenda sanitate; & tamen ipse Hoffmannus strictè se tenet intra mediocritatem, vinoque ventriculo succurrit, & eundem benè tegit tam de die, quàm de nocte, ut sanitatem conservet.

QVÆSTIO VII.

An Corpus Humanum subjectum Medicinæ pluribus potius, vel uni Medico committendum?

Petrus de Apono asserit pluribus Medicis corpus ægrotantis committendum esse, ita tamen, ut unus sit principalior, qui totum negotium dirigat & observata sua cum reliquis candidè communicet. Quales autem isti Medici esse debeant, determinatur, nimirum docti, æquales, exercitati, solliciti, diligentes, benevoli, in salutem corporis humani simpliciter intendentes, inter quos Conciliator illum constituit principalior, totiusque curationis Directorem, quæ ægrotanti præ reliquis amicus & familiaris, juxta Celsi monitum. In gravissimis itaque casibus, ubi Medicorum copia, jure meritoque plures advocandi, unus enim propter promptitudinem naturæ humanæ ad labendam,

non potest ita omnia, ut plures, corpori humano emergentia, aut sibi necessaria, prævidere, cum extent ferè infinita, ut Conciliator loquitur.

QVÆSTIO VIII.

An Medicus per Astronomiæ cognitionem conferat aliquid salutis ægrotantium?

Affirmamus ex Conciliatore, quia corpora cælestia agunt in hæc inferiora, cū inferior mūdus necessitate quadam sit continuus lationibus superioribus, & tribus quidem modis, Universalis scilicet Particulari & quasi Medio. Universaliter corpora cælestia agunt in hæc inferiora motu & lumine: Particulariter datur influxus stellaris unicuique individuo ferè differenter ab alio propria nativitate, aut revolutione ejusdem in situs: tandem medio modo sidera operantur complexionibus suis, quas possident, non quidem subjective, sed effective. Hæc omnia Medicus merito cognoscit, quia læpissimè indicationes curativæ variantur iisdem, ubi vel promovent, vel impediunt ea præcepta, quæ de remediis dieteticis, pharmaceuticis & chirurgicis præscribuntur: atque hæc ratione cognitio Astronomica plurimum operationi Medicorum confert. Confer Argolum de Diebus Criticis, Lævenicum Criticum, & Eust. ad. Ephemerid.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO II.

DE ELEMENTIS ET TEMPERAMENTIS.

Thesis I.

Verissimum est illud, quod dicit Galen. lib. 1. Meth. Med. c. 2. Minimè licere alicui commodè curare morbos, nisi prius naturam corporis universi perspexerit, ut apud omnes Sapientes in confesso est.

II. Quam ob causam lege Methodi merito Medicinam ab ea parte incipimus, quæ constitutionem corporis naturalem proponit, adeoque finem scilicet sanitatem ipsam nobis monstrat, ut ita sine cognitione cujus gratiã Medicationes circa corpus humanum suscipiendæ sint.

III. Etsi verò tota Medicina, ad ingenium aliarum artium nullum alium ordinem, quam resolutionem sibi vindicare potest, quicquid etiam laborent hic plurimi, qui compositivam quoque methodum huic disciplinæ attribuere conantur: nihilominus tamen non negamus, quod quædam ejus partes & præsertim Physiologia, Synthetico ordine tractandæ veniant.

IV. Respectu hujus ordinis in consideratione subiecti Medici, corporis videlicet humani primum locum elementa cum temperamentis sibi vindicant, de quibus hæc exercitatione breviter agendum.

V. Est autem duplex Elementorum consideratio, absoluta & respectiva, quarum illa merè physica est, & præsentis mundi: limites transcendit: Hæc autem quodammodo est hujus loci, quatenus scilicet elementa sunt principia omnium mixtorum & per consequens etiam partium humani corporis.

Cur à cognitione corporis fiat initium in Medicina?

Methodus docendi Medicinam.

Elementa primum ordinem occupent.

Elementorum consideratio.

VI. Hoc modo Elementum pars minima non sensu, sed rationis judicio dicitur illius, cujus est elementum, secundum Galen. lib. 1. de elem. c. 1. ita ut sit corpus simplex, ex quo mixta primò constituuntur, Fernel. lib. 2. Physiol. cap. 3.

VII. Quor verò sint ejusmodi Elementa maximè dubitatum fuit seculis prioribus, ita ut quibusdam etiam unicum tantum statuere placuerit, aliis infinita fuerint, quod utrumque insigni absurditate non caret.

VIII. Nam ubi est mutua actio & passio, ibi necessariò plura principia statuuntur, unde ex uno nihil generari potest; adde quod posito uno elemento omnis doloris & passionis causa tolleretur: imò & unus tantum curationis modus esset, quæ omnia à vero sunt aliena. Hipp. lib. de natura hum. text. 5. Gal. in comm. ibidem. Et lib. 1. de Elem. c. 2.

IX. Infinitum autem Elementorum numerum ipsa corpora mixta finita ex elementis constantia refutant: Adde quod elementorum nulla daretur scientia, quia hæc de finitis tantum rebus instituitur.

X. Relinquitur ergò, prima corporis nostri elementa numero finita esse. Eaque potissimum quatuor, nimirum Ignem, Aërem, Aquam & Terram.

XI. Hic numerus ex quatuor qualitatibus ad agendum & patiendum primò natis in humano corpore colligitur, ex caliditate videlicet, frigiditate, humiditate & siccitate, per quas ipsa elementa aptitudinem eam habent, ut mutari miscerique possint, unde in hoc respectu non incommode formalia principia elementorum vocantur.

Elementum quid.

Quor sint Elementa?

Elementum non unum est tantum.

Elementa sunt finita numero.

Elementa sunt 4.

Proprietates Elementorum.

Mixtio quid?

Forme Elementorum manent in mixtis.

Temperamentum quid?

Quotumplex temperamentum.

Temperamentum propriè est similariū.

Differunt temperamenta rerum animatarum & inanimatarum.

Temperamentum nativum & adscititium.

Curis Temperamentum.

XII. Pro harum qualitarum combinatione quodlibet elementum suas proprietates obtinet, ita ut Ignis sit calidus & succus: Aër humidus & calidus: Aqua frigida & humida & Terra frigida & sicca Arist. lib. 2. de ortu cap. 3. text. 16.

XIII. His qualitatibus insignita elementa congregiuntur in mixtione pro mixti corporis generatione, quam ob causam rectè secundum Philosophum lib. 1. de gener. text. 90. Mixtio miscibilium alteratorum unio vocatur.

XIV. Uniuntur ergo elementa secundum formam & qualitates in mixtione, quapropter formalitates suas amittunt, ita tamen, ut non penitus pereant, quia ex iis conjugatis nova forma mixti resultat.

XV. Post mixti formam proximus terminus ad quem mixtio tendit, est Temperamentum, qualitas illa, quæ ex elementis quatuor contemperatis oritur.

XVI. Est autem duplex temperamentum in genere, videlicet Temperatum & Intemperatum. Temperatum aliud dicitur, quod æqua elementorum eorumque virium portione judicatur, unde æquale ad pondus dicitur: aliud calidius in quo talis invenitur mediocritas, quæ ejus generis mixto cupitur, optimè convenit, idèo temperatum ad justitiam vocari solet, Galen. lib. 2. de Temp. cap. 1. Fernel. lib. 3. Phys. c. 4.

XVII. Intemperata temperamenta pro excessu unius vel plurium qualitarum rursus vel sunt simplicia, ut calidum, frigidum, humidum & siccum; vel composita: ut calidum humidum, calidum siccum, frigidum humidum, frigidum siccum, Gal. 1. de Temp. c. 8.

XVIII. Cum verò mixtio primariò de mixto similari dicatur, idèo sequitur temperamentum quoque tanquam consequens mixtionis propriè loquendo partibus similariibus tantum convenire, utpote quarum omnes particule cum toto mistionem atque temperiõem eandem obtinent.

XIX. Est autem diversitas in temperie rerum animatarum atque inanimatarum, utpote cum hæc solo calore mixtionis consistat: Ille verò simul in temperamentorum suorum constitutione calidum nativum, vi facultatis formatricis per generationem ex semine productum, necessariò requirant, ejusdemque conservatione per humores & spiritus influentes indigeant.

XX. Prout igitur totum nostrum corpus ex multis similariibus partibus compositum est, ita illud ipsum quoque plura temperamenta in sese continet, quæ tamen omnia proportionè collata temperiõem unam totius constituunt. Vid. Gal. lib. 1. de opt. const. cap. 2.

XXI. Distingendum tamen inter temperamentum nativum totius, & adscititium: Illud in prima conformatione ex semine & sanguine materno progeneratur: Hoc verò per mutationem & alterationem ab externis causis & accidentibus oritur, Galen. lib. 1. de tuend. sanit. cap. 5.

XXII. Cæterum cum temperamentum sit primarium instrumentum operationis ipsarum partium: idèo specialiter diversitatè complexionum in humano corpore considerabimus, tum absolute, quoad nativum temperamentum partium & totius, tum respectu temperamenti adscititii, in comparatione ad ætates, annis tempora & regionum diversitates.

XXIII. Respectu partium in corpore humano temperamentum temperatum attribuitur cuti, potissimumque ei, quæ in vola manus: Quamvis n. in comparatione ad res mortuas & inanimatas hæc etiã caliditate & humiditate excedat, nihilominus

in respectu partium viventium corporis humani medium obtinet. Gal. lib. de Temp. cap. 9.

XXIV. Caliditate autem excedunt venarum atque arteriarum tunica, testes, renes, lien, caro musculorum, jecur, pulmo, & ipsa caloris officina cor videlicet.

XXV. Quoad frigiditatem à cutis temperie abeunt Cerebrum & medulla spinalis, fibrae, membrane, tendines, ligamenta, cartilago, & tandem ipsa ossa.

XXVI. Excedentem humiditatem obtinent, pulmo, jecur, lien, testes, mammae, cerebrum cum medulla spinali, & caro ipsa, partes, quò molliores cute, eò quoque eadem humidiores statuuntur.

XXVII. Tandem siccitate cutem superant, ossa, cartilago, vinculum, tendo, vasa omnis generis & cor ipsum.

XXVIII. Hæc est temperies partium propriè dictarum in humano corpore, cum quibus etiam contenta & imperu ruentia, nimirum humores & spiritus diversis suis temperamentis ad totius complementum concurrunt.

XXIX. Ex his omnibus, continentibus tamen potissimum, ipsis scilicet partibus, & maxima ex parte principalibus consideratis, totius corporis temperamentum æstimatur & determinatur.

XXX. Sic illum hominem temperamento temperato præditum esse judicamus, qui omnium partium aptam & justam obtinet constitutionem, præcipuè verò jecoris, cordis & cerebri, ita ut quoad habitum corporis inter crassum & gracilem, mollem atque durum, hirsutum denique & glabrum appareat medius, omnesque actiones tam naturales, quàm vitales & animales maximè temperatas optimèque constitutas habeat. Vid. Gal. lib. Art. parv. cap. 5. 1. & lib. 3. de simpl. med. facult. cap. 13.

XXXI. Ab hac mediocritate nimio caliditate recedunt corpora eorum, quibus late venæ cum arteriis propter cordis jecorisque caliditatem excedentem, pinguedinis item absentia, pilorumque abundantia simul absunt: si humiditas excedens jungatur magis carnosus sunt, calore cutis ex albo rubicante cõstantes, primà ætate multis fluxionibus obnoxii, animus ipsis convenit magnus, nec tamen ferox, nec implacabilis: si una cum caliditate jungatur siccitas, corpus gracile, macilentum, pilis maxima ex parte nigris & crispis abundans obtinent, cum animi motibus inquietis, & inconstantibus, idèoque ad iram præ reliquis proni sunt.

XXXII. Frigiditate verò discedunt illi, quorum venæ & arteriæ parvæ sunt & exiles, pilorum proventus rarior colore albo vel flavo, animus demissior ac segnior. Quod si jungatur frigiditas cum humiditate, corpus pingue redditur, nervi musculique imbecilliores sunt, ingenium maximè tardum, somnus multus & animus ignavus maximèque seignis deprehenditur. Contra verò siccitas cum frigiditate conjuncta corpus reddit durius, magis gracile, animum constantem sed timidum.

XXXIII. Ita totius temperies ex collatione omnium concurrentium pro complementò corporis nostri colligitur, & calidum, frigidum, humidum vel siccum, aut simpliciter, aut conjunctim dicitur.

XXXIV. Cum autè totius temperamentum non ex una solum parte, nec etiam ex uno solum signo conjectandum, sed ex omnium, quæ ad totius compositionem concurrunt, comparatione: idèo patet, quod non semper totius temperamenta sint exactè æqualia, sed quod sæpius propter membrorum diversitatem inæqualitas oriatur, unde temperamentum totius non statim cuilibet obvium est, nisi primum omnium partium in hoc vel illo corpore naturam exactè cognoscamus.

Calide partes.

Frigida partes.

Humida partes.

Siccæ partes.

Temperamentum temperatum totius.

Temperamentum calidum.

Calidum humidum.

Calidum siccum.

Temperamentum frigidum.

Frigidum humidum.

Frigidum siccum.

Inæqualitas temperamentorum.

Temperamentum
mutatur
ratione

XXXV. Etsi vero temperies nativa, tot modis sese habere potest, negandum tamen non est, quin eadem pluribus modis variari queat, ubi primum *etatum* diversitas sese offert, in qua maximè temperamentorum transmutatio accidit.

Etatum

XXXVI. Est enim *etatis vitæ spatium*, in quo actione calidi in suum humidum corporis constitutio sponte sensibilem transmutationem patitur, *Galen. lib. 2. d. Temp. cap. 2.*

XXXVII. Hæc actio calidi in humidum nostri corporis statim à prima generatione incipit, & in extremam usque senectutem tendit, unde diversæ statuuntur ætates, quarum cum *Galeno* quinque numeramus *lib. 8. de placitu Hipp. & Platon.*

Pueritiz.

XXXVIII. Prima ætas est *Pueritia*, in qua corpora nostra caliditate & humiditate adhuc excedunt, & distinguitur in tempus ante dentitionem. ipsius dentitionis, quod dentitionem sequitur, & tandem quod pubertati vicinum est, describiturque communiter 14. annis, interdum pluribus, interdum paucioribus. *Vid. Hipp. Lib. 3. Aphor. 24. & seq.*

Adolescentiz.

XXXIX. Altera ætas est *adolescencia* temperata magis, pubertatem ad 18. annum circiter, & adolescentiam propriè sic dictam ad 25. annum includens, *Galen. in comm. lib. 3. Aph. 27. & lib. 5. aph. 9. in comm.*

Juventutis.

XL. Tertio sequitur *etatis florens* vel *juventus* ab anno 25. ad 35. circiter, in qua corpora nostra calida & sicca, præsertim cum humidum respectu præcedentis ætatis admodum absumptum sit *Gal. lib. 3. aph. comm. 30.*

Virilis ætatis.

XLI. Quarto succedit *etatis virilis* seu *constans* à 35. ad 40. vel 50. annum sese extendens, in qua fervor caliditatis remissior est, & actiones adhuc optimè & constanter perficiuntur.

Senectutis.

XLII. Tandem superest *senectus* frigida & sicca, quæ viridis vocatur à 50. ad 60. annum, in qua muneribus obeundis senes plerumque adhuc præesse possunt: Media dicitur à 60. ad 70. annum, quæ cum majore imbecillitate suas actiones exequitur: denique ultima & decrepita vitam frigiditatem & siccitatem excedente claudit, *Galen. 5. de sanit. tuend. cap. 12.*

XLIII. Præter ætates ad mutationem temperamentorum plurimum quoque *tempora anni* cum *regionum locorumque varietatibus* inserviunt: cum enim corpora nostra singulis momentis externo aëre indigeant, eidemque potissimum hæc duas ob causas variæ alterationes accidant, idè merito de actuali horum temperie tractatur. *Hipp. lib. de aëre, ag. & loc. cap. 1.*

Anni temporum.

XLIV. Prout igitur quatuor anni tempora non collatione mutua, sed per se considerantur, *Ver* dicitur præ reliquis temperatum, *Æstas* calida & sicca, *Hyems* frigida & humida, & tandem *Autumnus* plurimum inæqualis quoad caliditatem & frigiditatem, & respectu qualitatum passivarum maxima ex parte siccior est. *Gal. lib. 1. de Temp. cap. 4.*

Locorum & Regionum.

XLV. Et quemadmodum anni tempora, sic etiam *locorum regionumque* diversitas ex varia climatum, positus cœli, aliarumque circumstantiarum constitutione externum aërem diversimodè alterant, & ad mutationem temperamentorum inserviunt. *Hipp. de aëre, ag. & loc.*

Quanam potestate calida, frigida ve sint.

XLVI. Ut autem dictas ob causas aër actu talis in temporibus & regionibus diversis in corpus nostrum agit, ita alia quædam potestate talia reperiuntur, ut sint medicamenta, quæ corpus no-

strum diverso modo afficiunt, & alimenta, quæ in substantiam nostri corporis convertuntur. quorum qualitates operationes suas non exerunt, nisi primum à calore nostro nativo ad actum tra-

ducantur, *Galen. lib. 3. de Temp.*
XLVII. Cum ergo tot modis temperamentum alterari possit in corpore humano, idè cautè semper pronunciandum, ne *adscititium* pro *nativo* habeamus, & ab externis accidentibus decipiatur.

ADDITAMENTA.

Horstii placet brevitas *Hoffmanno* quoad Elementorum tractationem, si pauca sinat induci. Sed id olim jam dixit *Horstius* in præfatione, & ut multa inducantur, allegavit *Galenum* & *Hippocratem* passim in illum ipsum scilicet finem; Scripsit *Compendium non Commentarium*. Scripsit *Exercitationes* disputando explicandas potius, quam penitus explicatas. Strictum dicit *thes. 16.* in explicatione utriusque temperamentum, sed ita decet. Mancus vero non est, quod non dicat utrum heic habeat locum? allegati Authores respondent.

Quod vero attinet partes dissimilares, illis non est temperamentum, nisi respectu simularium. Nec *μετεωρ.* est *thesi 19.* cum ita penitus temperamenti nostri naturam addiscere possimus. Quando autem ex *Galenis* & *Hippocratis* mente, & modo loquendi temperamentum *nativum* distinguit ab *adscititio*, non tam mente captus est, ut putet, aut imaginetur *αυτὸς ἰσχυρὰ* propriè est strictè dicta esse temperamenta illa, sed quod differant inter se *primum* scilicet. & *secundum*, *nativum* & *adscititium*, quatenus ex *nativo* aliud quasi fit, ob ætatum, regionum &c. mutationem. Ex *nativo*, unico verbo, fit *aliud quasi* tempore. Itaque diversa sunt tempore, si non specie. Quod *mixti formam* & ipsum *temperamentum* attinet, forma mixti latior, temperamentum strictior omnino est, ut ex *thesi 14.* non obscure licet colligere. *Temperamentum temperatum ad pondus* dici ita *ἀπὸ τοῦ ἀδύνατον* ad justitiam *ναλὰ τὴν*, novitatem esse putat *Hoffmannus*, quâ nil sit ineptius! Quid autem est temperatum temperamentum *ad pondus* aliud, quam simpliciter temperatum dictum, & *ad justitiam*, quàm secundum quid ita dictum; secundum mixti scilicet proprietates & naturam: *Hoffmanno* insuper *Horstius* brevis & obscurus est *thesi 21.* quod non faciat mentionem ætatum, præcipuè quæ differat hæc ab illa: quod non satis explicet *adscititium* temperamentum, & unde sit? Sed hoc fit *thesi 21.* quod ad ortum & causas in genere, in specie *thesi 36. & seqq.* Illud v. *thesi 36. 37. 38. 39. 40. 41. & 42.* Ut autem *Elementorum* & *Temperamentorum* natura eò melius & perfectius pateat, subjungimus sequentes *questiones contrarias*.

QUÆSTIO I.

An quatuor Elementa?

Affirmamus ex *Conciliatore*, propterea, quod ejusmodi qualitates elementares, quæ vim agendi primò obtinent, tantum quatuor dentur, nimirum caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas: adde quod tantum quatuor illarum qualitatum veræ sint combinationes, nimirum calidum sic-

cum,

cum, calidum humidum, frigidum siccum, frigidum humidum. Imò ex gravitate & levitate, horumque intermediis idem confirmatur, licet hoc argumentum potius in universo, quam in mixtione quaternarium elementorum numerum prober. Tandem argumentamur ex resolutione, quatenus mixtum in quatuor principia resolvi potest. Resolvi potest v. g. vegetabile in quatuor elementa distincta & ita diversa, ut in vitro contenta, confusa licet se non misceant aut uniant, sed terra ab aqua, aqua ab aëre, aër ab igne separatim pulchrè appareant. Si agitatione confusas, primo intuitu confusa apparent, sed concessa quiete se invicem linquunt, & separatim apparent. cuius rei exemplum exponit *Flud de Fluctibus* & alii, modusque est facillimus.

QUÆSTIO II.

An terra sit primum frigidorum Elementorum?

Negat *Conciliator*, illudque potius aquæ, quam terræ tribuendum censet, quia terræ primò convenit siccitas, E. secundariò frigiditas: probatur terræ primò competere siccitatem, quia secundum *Platonem* ignis & terræ sunt priora elementa: Ergo quemadmodum ignis primam obtinet qualitatem activam, sic etiam terra primam obtinebit qualitatem passivam excessu, quæ alia esse nequit, quàm siccitas, cum ignis humiditatem excludat. Adde quod proportio Elementorum hoc quoque requirat, ut activa qualitas à passiva excipiat. Imò ab effectu quoque demonstratur, non terram, sed aquam summè frigidam esse, cum terra caliditatem cœlestem citius aqua retineat, ipsaque aqua calefacta suâ naturâ citius & citissimè nativam frigiditatem sibi restituat.

QUÆSTIO III.

An Aër sit primum Elementorum humidorum?

Respondet *Conciliator* humidum dupliciter considerari posse, vel quantum ad ejus essentiam principaliter non impeditam, & tale quid est aëris; aut ad inhærentiam apparentem, quod est aquæ. Est igitur aër primò humidus, prout illa qualitas præ reliquis maximè passiva & alte.abilis huic elemento primò & essentialiter convenit. Sed nota ex hujus differentie appendice, licet qualitates primas primò & essentialiter elementis convenire dicamus, non tamen propterea sunt formæ illarum essentialiter, quia quicquid revera est, ut forma, illud nulli potest esse accidens.

QUÆSTIO IV.

An Aër sit calidus?

Concluditur Aërem secundum se totum naturaliter esse calidum, eâ tamen ratione, ut caliditas non semper actu, sed potentiâ quoque

consideretur, cum propter plurimas causas qualitates alias interdum actu possideat, ob naturam suam satis mutabilem, & alterationi obnoxiam.

QUÆSTIO V.

An Ignis sit calidus?

Videtur quidem hæc quæstio supervacua cum sensus affirmativam approber. Veruntamen cum per ignis vocabulum non semper ignis noster culinaris, quem sensu calidum deprehendimus, sed etiam in universo levissimum elementum, & in mixtione maximè activum principium intelligamus: idcirco decisionem *Conciliatoris* repetimus, nimirum ignem esse calidum, quia calefacit, resolvit, rarefacit, congregat homogœna & segregat heterogœna, summa petit, nisi impediatur. Sciendum tamen est, quod intensior caliditas sit in igne hoc materiali, quam in igne formali seu elemento, eò quod eadem intendatur, ubi solidiori subjecto recipitur.

QUÆSTIO VI.

An Elementa sint in mixtis actu secundum formas substantiales?

Respondet *Conciliator*, dicendum cum *Ariftolele* & ejus diligentioribus Interpretibus, quod Elementa per qualitates eorum activas & passivas ad invicem agant, & patiantur, ita ut remissis earum excellentiis ad medium quoddam præfiguratum divisibile deducantur. Quasi dicat, remanere quidem formas elementorum in mixtis revera, ita tamen, ut suas formalitates non retineant, sed ut unam mixti formam constituant, quâ ratione Philosophorum plurimi statuunt, formas elementorum in mixtis remanere non formaliter, sed realiter.

QUÆSTIO VII.

An Complexio sit substantia?

Respondet *Conciliator*, quod complexio possit considerari dupliciter, primò quidem quantum ad rem, aliter verò quantum ad modum priori ratione impossibile est complexionem substantiam fore, quia est accidens, & ex qualitate unione resultat: posteriori respectu substantia dicitur, sed improprie, quatenus scilicet cum substantiis in similitudine convenit, tum quod per complexionem pars aliqua in esse suo confervari, tum etiam quæ per eandem immediatè & primò operari videatur.

QUÆSTIO VIII.

An temperata seu equalis inveniat complexio?

Respondet *Conciliator*, primò quod complexio temperata seu temperamentum *ἰσχυρῶς* ad

pondus non detur naturā: quia repugnat Elementorum proprietatibus, ut æqualiter uniantur: quia non potest fieri complexio, nisi per actionem & passionem; at v. ubi est actio & passio, ibi una qualitas alteram superat: quia non potest unum fieri per essentiam nisi alterum componentium per modum potentia se habeat, cum ex pluribus actibus existentibus non constituantur unum per essentiam, verum tantum per aggregationem, non ergo datur complexio æqualis ad pondus, quia illud quod in multitudine locum habet actus, rationem obtinet dominantis alterius respectu; datur tamen ad justitiam secundum quid.

QUÆSTIO IX.

An poni possit complexio simplex?

Respondetur, quod complexiones quatuor simplices non secundum medietatem Arithmeticam, sed quoad nos, medietate Geometrica concedantur. Si n. ponamus medium rei, simplex complexio non dabitur, quia ex principio actionis & passionis hoc facile colligitur, juxta præcedentem decisionem: at quo ad nos, juxta medium rationis, quod Geometricum dicunt, nihil obstat, quin complexio simplex dari possit, non quidem dispositione habituali, quæ semper suo more permanet, sed actuali, quæ continuo mutatur. Hinc simplex complexio facile mutatur; caliditas enim major reddit corpus siccior; frigiditas excedens humiditatem causat extraneam; siccitas intensa calorem acuit, quemadmodum humiditas superflua frigiditatis origo statuitur.

QUÆSTIO X.

An melancholicus, velis, qui justitiale temperamentum habet, propinquior sit æqualitati ponderis?

Posterius innuere videtur Conciliator, cum in temperamento ad justitiam conditiones mixtionis perfectius observentur, quam in melancholico, ita, ut etiam de quolibet excessu perfectius ex temperamento justitiae, quam melancholico judicare possimus.

QUÆSTIO XI.

An complexio calida & humida sit longioris vite?

Inuit hoc ipsum Philosophus in lib. de longit. & brevit. vite, dum vitæ longitudinem ad caliditatem & humiditatem copiam ac proportionem; at brevitatem ejus ad inopiam & improprietatem, refert. Sed notat Conciliator, illud quod Aristoteles dicit de calido & humido, referendum esse ad temperatum temperamentum, cum calidum humidum in se consideratam corruptioni & putrefactioni propinquius animum præbere possit. Observandum hic

in consideratione temperamenti humani non tantum ad mixtionem elementarem, sed simul etiam ad principia vitalia respiciendum esse, nimirum, ut calor innatus ab ignea, eccellente & consumente qualitate recedat, ne voracitate suâ citius, quam par est, spirituosam & humidam vitalis principii materiam consumat: ut humidum optimè temperatum, à peregrinis qualitatibus separatum, ac benè proportionatum sit, ne vel copia vel infectione citius vitales actiones, depraventur atque penitus extinguantur.

QUÆSTIO XII.

An complexio innata vel radicalis mutari possit per atates?

Affermat Conciliator: ubi notandum, quod complexio radicalis accipi possit pro temperamento, quod juxta principium generationis nostræ nobis concessum est, & radicis & fundamenti sui ratione non mutatur: vel denotat ejusmodi temperiem, in qua simul etiam ista mutatio per ætatem includitur, quæ internis calidi humidi variationibus definitur. Hic patet in cujuslibet constitutione aliud radicale, aliud acquisitum esse posse.

QUÆSTIO XIII.

An duo vel plura individua possint eandem complexionem habere?

Negat Conciliator, quod complexio cujusque individui sit singularis, tanquam consequens forma substantialis: quod complexio sit instrumentum animæ proprium in quolibet individuo: quod individuorum intemperies causis inferioribus, semine & sanguine materno superioribus, siderum videlicet constellationibus & influxu diverso, & mediis nimirum formative virtute, loco generationis, utero videlicet, & aliis huc pertinentibus variant. Nota tamen, etsi duo individua nunquam possint punctaliter (ut ait Conciliator) eandem complexionem sustinere; nihilominus ad hanc appropinquare possunt, ut habitus, actus & hujusmodi judicentur sensu similes &c.

QUÆSTIO XIV.

An Cerebrum sit calidum?

Etsi Isaac cerebrum naturaliter calidum & humidum, quod ex generibus pinguedinum & medullarum sit, accidentaliter verò tantum, frigidum pronunciat: nihilominus Conciliator ab ejusdem assertionem recedit, & cum communi statuit, Cerebrum naturaliter esse frigidum, quia est ex angue, quia inter principes partes excessu frigida deest: quia cordis calor (intellige respectu spirituum contemperandorum pro sensu, motu, & quæ sciendo) contemperari non possit aliis: quia

quia cerebri functiones frigiditate & humiditate indigent, quemadmodum ex sensu, motu, somno & similibus, putat: quia nervi, membranæ, organa sensuum sua frigiditate innuunt principium quoque tale: quia cerebrum facile læditur à frigiditate ob similitudinem.

dent, nec ita cum pueris excrementorum superfluitate scætant.

QUÆSTIO XVII.

An puer sit juvene calidior?

Distinguit Conciliator, quod calidum sit duplex, Cæleste videlicet & Elementare, quæ decenter ad invicem concurrentia & mixta constituent generatum, scilicet innatum calidum, quod in humido radicali fulciatur. Hoc variare dicitur, secundum subjectum, quatenus humidum amplius vel minus concretum, quo respectu obrutius in puero, acutius in juvene statuitur. Est & aliud calidum fluens, virtute digestorum & potissimum cordis productum, quod quantitate & qualitate quoque magis in juvenibus abundat. Hinc ergo concludit Conciliator: juvenes calidiores sunt pueris tam primo quam secundo modo: licet enim radix caloris, præcipue propter calorem cælestem, utcumque magis vigeat in pueris, quam juvenibus, cum abundantior & amœniorem habeat materiam; adest tamen in juvenibus ejusdem intensio conveniens ob siccitatem amicam & nondum excedentem, cum humido radicali adhuc sufficienti.

QUÆSTIO XV.

An nucha vel spinalis medulla cerebro frigidior?

Affermat Conciliator, quia minus cerebro calore & influxu nativo afficitur, cum suum influxum à cerebro habeat: quia fonti caloris cerebri propinquius, si connexionem per communia vasa consideremus: quia motus, calidi effectus, intensior & perfectior à cerebro quam à nucha: quia rigor à spinali medulla citius quam à cerebro initium suum obtinere solet.

QUÆSTIO XVI.

An puer sit juvene temperatior?

Negatur quæstio, statuendo juvenilem ætatem ad constitutionem temperatam & æqualem proximius accedere, quod probatur à substantialiter inhærentibus, operantibus & casibus: quia in juventute temperamentum ad perfectionem suam accedere videtur, augmentatione peractâ, superflua humiditate remissa & elegantiori perfectiorique corporis totius æqualitate productâ: quia operationes animales, vitales & naturales præstantiores ac minus impeditæ sunt in juvenibus, quam pueris: quia juvenes inter duritiam & molliem, asperitatem & levitatem aliaque hujus generis temperatas qualitates possi-

QUÆSTIO XVII.

An masculus sit femina calidior?

Respondet Conciliator affirmando, cum in mare calidiora vigeant elementa, qualitatum combinatio perfectior & efficacior sit, & omnes operationes promptiores, quam in feminis esse videantur. Sed addit, varias ob causas fieri posse, ut femina quandoque mare sit calidior, dum generationis nostræ primordia remotiora, propinquioraque cum suis circumstantiis perpendit.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO III.

De

PARTIBUS HUMANI CORPORIS, EARUMQUE ACTIONIBUS.

THESES I.

Ratio ordinis.

Post prima corporis nostri elementa cum temperamentorum varietatibus declarata, consequens est, lege Methodi, ut accedamus ad ipsas propriè dictas partes, earumque naturam, usum atque actionem diversam secundum essentiam perpendamus.

Pars quid sit?

II. Est autem propriè loquendo Pars corporis non omne illud, quod corpus nostrum complet, utpote cum plurima sint in corpore humano, quæ veræ partis rationem habere nequeunt, sed quod vitæ communi cum toto fruitur, & ad certam actionem vel usum comparatum est. Fernel. lib. 2. Physiol. cap. 2.

III. Tales partes ex semine utriusque parentis & sanguine materno producuntur, quam ob causam pro principiis generationis proximis semen & sanguinem agnoscunt Galen. lib. 1. de sem. cap. 3. lib. 1. de tuend. sanit. cap. 2.

Ex quibus fiunt partes.

IV. Ingeneratur iisdem in prima conformatione ex semine vitale principium, calidum innatum, quod humido primigenio, spiritu infuso & calore nativo constat, quibus partes potentiam & aptitudinem habent, ad operationes suas proprias pro diversitate facultatum perficiendas, unde Galeno lib. 2. art. curat. cap. 2. Illud ipsum primogenium & maxime necessarium facultatum instrumentum dicitur.

Partium vitale principium Calidum innatum.

Innati Calidi principia conservantia.

Coctionū diversitas.

Partium diversitas essentialis respectu essentia.

Partim diversitas respectu usus.

Principales.

Minus principales.

Varietas ministrantium.

Cerebrum.

Minus principales Cerebri inservientes.

V. Cum hoc Innatum Calidum in perpetua sit alteratione, ideo provida natura principia conservantia constituit, eademque per actiones perpetuas quarundam partium continuat, quod restauratio ad tempus aliquod fieri possit.

VI. Hinc humores alimentarii & spiritus influentes in corpore nostro præparantur, quorum influxu calidum nativum alteratione quâdam deperditum pro cujuslibet partis, ejusdemque actionis diversitate diversimodè reficitur & restauratur. Galen. lib. 11. M. M. cap. 3.

VII. Ad hanc restaurationem inter id, quod infuit & quod instrum est maxima requiritur similitudo, quam ob causam plurimis alterationibus & mutationibus influentes humores & spiritus pro sui præparatione indigent.

VIII. In hisca, quæ heterogenea sunt, separantur, quam ob rem in corpore nostro variarum concoctionum varia quoque dantur excrementa, quæ omnia merito ex numero partium rejiciuntur, quamvis in ipso corpore rectè constituto nunquam in veniantur.

IX. Quamvis autem in dictis partes omnes inter se convenient, nihilominus respectu propria naturæ plurimum inter se differunt: quod primò patet in absolutâ essentia consideratione, quomodo quædam sunt similes, aliæ dissimiles; Illa in particulæ ejusdem naturæ cum toto dividuntur, ut os, cartilago &c. Hæ minimè, utpote, quæ ex similibus componuntur, ut cor, ventriculus, &c. Aristot. Lib. 1. hist. an. cap. 1. Galen. lib. 8, de placit. cap. 4.

X. Præter hanc differentiam, quâ partes absolute considerantur, maximè respectu præsentis considerationis notanda venit illa, quâ partes in principales & minus principales dividuntur. Principales partes absolute requiruntur vel ad conservationem individui, ut cerebrum, cor & jecur; vel ad propagationem speciei, ut testes, præcipua generationis organa. Galen. lib. art. parv. cap. 9.

XI. Minus principales sunt reliquæ principibus inservientes, quæ id præstant, vel mediate vel immediate, quam ob causam rursus inter eas una altera dignior dici potest.

XII. Fit autem illud ministerium non uno & eodem modo, præsertim cum quædam hoc præstent principes defendendo, aliæ materiam adducendo, vel reducendo, aut eandem præparando, vel etiam excrementa separata suscipiendo.

XIII. Ita Cerebrum, quod facultatis animalis organum est, primò defenditur præter partes continentes communes, à pericranio, crania ipso, diversis assibus per futuras connexis constantè, & duabus membranæ propriis dura videlicet & pia matre Vid. Gal. lib. 8. de Usu Part. & lib. 9. de Anat. admn.

XIV. Alimentum adducunt venæ jugulares internæ atque arteriæ carotidæ, quæ spiritum quoque vitalem pro animali spiritu elaborando advehunt.

XV. Cum etiam cerebrum sensui & motui per animales spiritus communicatos aliis partibus præesse debeat, ideo nervi partim immediatè à cerebro, partim à spinali medulla progeniti spiritus animales aliis membris communicando ministrant.

XVI. Non autem solus nervus movere aut sentire, etiam spirituum influxum à cerebro habeat, nisi inseratur in partem sensui vel motui destinatam, quam ob causam consideratio sensorio-

rum externorum, quibus colores, sonos, odores, sapes & qualitates tactiles percipimus, in præsentia sese offert, unà cum doctrina musculorum, qui motui animali præfunt, concurrentibus aliis necessariis requisitis, potissimum ossium diversis articulationibus, quod maximè in manibus & pedibus apparet.

XVII. Tandem cum cerebrum frequentioribus abundet excrementis, ideo glandula pituitaria condita est, quæ per infundibulum ad nares & fauces, id, quod heterogeneum est, transmittit.

XVIII. Alterum principale membrum, Cor videlicet, actione necessitatis primatum obtinet præ omnibus reliquis, & vitalis facultatis organum est præcipuum.

XIX. Inserviunt huic defendendo primum ossa, quæ medium ventrem constituunt, ut sunt os pectoris, scapula, costæ, clavícula & vertebra dorsi: Item duæ membranæ, quarum una costas luccingens pleura dicitur, altera medium ventrem in dextram & lævam separat, vocaturque mediastinum, cui annectitur pericardium, in quo cor tanquam in regia arce residet. Galen. 6. de V. P. & lib. 7. d. Adm. Anat.

XX. Materiam adducendo vel abducendo inserviunt vena cava, in dextrum cordis sinum sanguinem deferens: arteria magna in sinistro cordis sinu oriens & sanguinem perfectum spiritumque vitalem à corde reliquis partibus communicans: arteria venosa ex eodem sinu ad pulmones tendens: quæ præter expulsionem fumidæ substantiæ, & advectionem sanguinis atque attractionem aëris etiam pulmonibus spiritum vitalem communicat: & vena arteriosa, quæ ex dextro cordis sinu sanguinem perficiendum accipit, & insuper necessarium pulmonibus nutritionis gratiâ adducit.

XXI. His tandem pulmo accedit, qui cum partibus sibi inservientibus respirationis causa est, ubi inspiratione aër attrahitur & cordi præparatur, expiratione verò fulgines à coctione spirituum resultantis expelluntur.

XXII. Superest tertia pars principalis Jecur videlicet, naturalis facultatis organum primarium: vid. Galen. lib. 4. de V. P. & lib. 6. de Anat. Adm.

XXIII. Huic primò ministrat ventriculus materiam præparando, qui cibum in ore masticatum per gulam recipit. & insitâ vi beneficio caloris in chylum coquit, quem ab eo intestina recipiunt & bonam partem per lacteas venas epati [aut secundum Pecquetum & Bartholinum Cordi] transmittunt; inutilem verò portionem per secessum ope musculorum abdominis abijciunt.

XXIV. Deinde materiam adducendo & abducendo vena cava & porta inserviunt, in quibus sanguis in jecore concoctus absolvitur & cuilibet parti ad nutritionem subministratur. Recentiores verò statuunt Venam cavam sanguinem ad Cor, ut ibi novas accipiat vires deportare; Radices Vena Porta verò sanguinem arteriosum spiritibus in inferioribus partibus exhaustum ad epar reducere, in quo nonnihil depuratus, cava ramis partim per anastomoses manifestas, partim mediante hepatis parenchymate, communicatur, & exinde denuò ad Cor adducitur Mœb. Inst. Med. lib. 1. cap. 15. §. 9.

XXV. Denique excrementa recipiunt ductum cholodochus & vesicula fellea excrementum biliosum colligendo, illudque ad intestina transmittendo: Lien qui potulenta & superfluum partem

Cor.

Minus

principales

Cordi

inservientes.

Jecur.

Minus

principales

Jecori

inservientes.

Principales partes respectu speciei. Testes.

Usus diversitatis partium.

Actio quid?

Actio triplex.

Actio animalis.

Actio sensuum externorum.

Actio motus animalis.

Actio princeps.

attrahit; & renes, qui per venas emulgentes serum trahunt, idque à bono sanguine separatum ad vesicam per ureteres dimittunt, in quâ continetur, donec per meatum urinarium voluntariè ope musculi proprii deiciatur.

XXVI. Defendendo tandem inserviunt partes infimi ventris continentes, quibus quodlibet ex contentis membris in loco suo retinetur, & ab externis injuriis defenditur.

XXVII. Hæc sunt membra individui conservationem respicientia, jam sequitur ut partes speciei conservandæ causa conditas videamus.

XXVIII. In harum numero Testes principatum obtinent, utpote præclarâ facultate spermatozoicâ præditi. Gal. lib. de Sem. cap. 15.

XXIX. His inserviunt primò defendendo invinis quatuor tunice, in mulieribus simplex tantum membrana cum partibus internis, quibus insident: deinde sanguinem & spiritum vitalem adducendo ministrant duæ arteriæ spermatica ex arteria magna ortæ: sanguis vero per arterias adductus superfluum ad cor reducitur per venas duas, quarum dextra à cava, sinistra vero ab emulgente exoritur, ne à continuo arteriæ magnæ motu rumpatur: Denique semen excoctum abducunt vasâ ejaculatoria, illudque in viris recipiunt prostate, in mulieribus ipse uterus generationis hortus fecundissimus.

XXX. Cum etiam mas in alio & femina in se se generet, & necessariò utriusque sexus congressus requiratur; ideo natura feminæ uterum cum cervicè; penem vero mari concessit, ut uterque sexus suo modo ad generationem concurreret.

XXXI. Ne autem foetus in lucem editus ad æquato alimento destitueretur, ideo natura provida peculiarem mammarum compositionem, feminæ addidit, ut lac primogenitis præpararetur.

XXXII. Hæc est partium humani corporis natura earumque consensus amicus, quo inter se omnes conspirant, & pro compositione totius concurrunt.

XXXIII. Obtinent autem hanc diversitatem suam non frustra sed propter varietatem facultatum, quæ per ipsas partes actiones suas diversas perficiunt.

XXXIV. Est igitur in præsentia corporis vel partium ejus actio motus activus, secundum naturam ab animæ facultate mediante corpore vel parte ejus tanquam instrumento proximo productus. Vid. Galen. lib. 1. de loc. aff. c. 1. & lib. 17. de V. P. cap. 1.

XXXV. Estque triplex actio, animalis, vitalis & naturalis.

XXXVI. Animalis actio est vel sensuum externorum, vel motus animalis, vel princeps. Galen. lib. de sympt. diff. cap. 3.

XXXVII. Sensuum externorum actio est apprehensio & dijudicatio externi cujusdam objecti sensibilis, quæ corporis organo externo perficitur, ut sunt visus, auditus, odoratus, gustus & tactus.

XXXVIII. Motus animalis est actio musculorum, qui imperante appetitu & influxu à cerebro per nervos rectè constituto partes nostras sua contractione & extensione diversimodè commovent.

XXXIX. Princeps actio animalis fit beneficio cerebri & vel est Imaginatio, vel Ratiocinatio, vel Memoria secundum Galen. ibidem.

XL. Imaginatio est actio, quâ species & formas Imaginab exterioribus sensibus oblatas apprehendimus, discernimus & dignoscimus, quam ob causam cum actione sensus communis ex Aristotelis opinione coincidit.

XLI. Ratiocinatio est actio, quâ ex speciebus Ratiocinabilem conceptis aliquid meditatur & cogitatur, ideoque phantasiæ, secundum Aristotelem, & mentis quoque operationes includit.

XLII. Memoria denique species cognititas conservat easdemque necessitate exigente reliquis facultatibus agentibus offert.

XLIII. Tot sunt actiones animales prout à Galeno passim numerantur: jam sequitur ut ad vitales accedamus.

XLIV. Vitalis actio est propria cordis functio, quâ totius vitæ per generationem spiritus vitalis, ejusdemque in reliquis partes communicationem prospicitur.

XLV. Hic oriuntur pulsus & animi perturbatio: Pulsus est actio principalis primò cordis, deinde arteriarum, quo distractione & contractione fit motus à vitali facultate, ut nativi caloris medicritas retineatur, & spiritus vitalis præparatus aliis partibus communicetur. Gal. 4. de diff. puls. cap. 2.

XLVI. Animi perturbatio huc quoque pertinet, quatenus est ejusmodi affectio, quæ pender à subbita revocatione vel transmissione spirituum & caloris à corde, tanquam fonte & principio suo: quod patet in irâ, gaudio &c.

XLVII. Accedimus tandem ad actiones naturales, quæ vel individuum respiciunt, ut sunt nutritio & augmentatio, vel speciem conservandam, ut generatio.

XLVIII. Nutritio est actio partium viventium, quâ id, quod perpetuò substantiæ fluxu dissipatur, ex alimento pluribus alterationibus assimilato restituitur, Galen. lib. 1. de Facultat. natural. cap. 5. §. 8. & seqq.

XLIX. Huic subordinatur attractio, retentio, concoctio & expulsio, quæ actiones omnes vel sunt privatae, & absque ope fibrarum infinita vi perficiuntur, vel sunt officiales, & ministerio fibrarum indigent: Illo modo quælibet pars, quæ nutritur, propter singularem convenientiam suam trahit alimentum, idque retinet, concoquit & in propriam substantiam heterogeneis separatis convertit. Hoc respectu propter alimenti præcedentes præparationes dantur actiones officiales diversæ diversarum partium.

L. Sic ventriculus attrahit alimentum, idque retinet retentum insitâ vi ope caloris in chylum commutat, non ut nutriatur, sed ut eo illud ipsum hoc modo præparatum jecori subiciatur, unde post concoctionem ad intestina expellitur, atque ita concoctio prima absolvitur.

LI. Eodem modo chylum ab intestinis medianibus [lacteis venis] trahit jecur, eumque retinet, & in sanguinem commutat, secretis partibus heterogeneis, quomodo secunda coctio, ἀμείρωσις scilicet, in gratiam totius perficitur.

LII. Hic non tantum in ventriculo & jecore sed etiam aliis partibus primæ & secundæ coctionis inservientibus, utpote intestinis, liene, vesica, renibus &c. conspiciuntur officiales actiones, quas omnes hic inclusas volumus, utpote cum omnes suo modo nutritioni subordinentur.

LIII. Non autem satis est, ut individuum nutriatur, sed opus est, ut illud ipsum quoque ad sum

Augmentatio.

stum suae magnitudinis terminum augetur, ideo ante aliam naturalem actionem apparet, quam augmentationem dicimus, quae non solum in alimenti appositione consistit, ut nutritio, sed simul partium extensionem praesupponit, ita ut pars quaedam fiat maior secundum totum, & secundum omnes totius particulas.

Generatio.

LIV. Hae sunt actiones individui conservationem respicientes, superest actio generationis, qua species conservantur, quae partim consistit in productio-

ne seminis paterni & materni, partim etiam in aliis, quae ad seminis commisionem, ipsamque conceptionem faciunt.

L V. Tot sunt actiones corporis nostri, quas parvulus hac una disputatione adumbrare volumus, quod in nuperis nostris Exercitationibus de Humano Corpore haec omnia sufficienter demonstrata sunt, quas ipsas etiam hanc ob causam hic Coronid. loco subiungimus, ut subjectum ipsum Medicinae, scilicet summe necessarium, ante omnia dilucidè pateat.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO PRIMA

De

PRINCIPIIS, EX QUIBUS PARTES HUMANI CORPORIS GENERANTUR, UT POTE DE SEMINE ET SANGUINE MATERNO.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Homo creaturam praestantissima.

1. quia reliqua propter hominem.

2. quia ultimo homo creatus.

3. quia homo reliquas creaturas antecellit intelligentione.

4. quia corpus habet optimè dispositum.

Ex corpore humano Galenus colligit.

INTER creaturas corporeas merito & jure quodam primus locus homini tribuitur, unde rectissime Scaliger Exercit. 2. 50. propter hominem cetera condita fuisse non negligendis rationibus demonstrare conatur. Accedit omni discursu ratiocinationis praestantius verbum revelatum, quo ultimo denique hominem, saepe illud dicitur, creatum, & in mundum, ut aliis omnibus imperaret, introductum fuisse legimus. Quamvis enim in pluribus homo cum aliis creaturis convenientiam quandam habeat, ita ut alterationes, motuumque vicissitudines, aliarum rerum sublimarium instar, sapientius quoque sustinere cogatur: in eo tamen maxime praereliquis eminet, quod animam intelligentem praeditus, teste Tullio lib. 2. de fin. rationem à natura mentemq; datam & acrem & vigentem, celerrimeq; multa simul agitantem, & ut ita dicam sagacem habeat, qua & causas rerum, & consecutiones videat, & similitudines transferat, & disjuncta conjungat, & cum presentibus futura copulet. Hae anima rationalis, ut formarum Physicarum, & informantium est praestantissima, itaque quoque materiam nobilissimam, optimèque dispositam atque ordinatam informat & actuat, corpus videlicet humanum, quod DEUS Opt. Max. tanta sapientia construxit, ut Medicorum princeps Galenus, religione quidem Ethnicus, ob respectum causae & effectus lib. 3. de Usu par. exclamaret, coactus fuerit, se commentarios suos de

natura corporis humani, seu hymnos quosdam conditori suo composuisse, propterea quod ex iis appareret, quam ipsius Creatoris sit sapientia, quae bonitas, quae virtus, ignorantio quorum summa est impietas. Quod enim pergit ille, cultu convenienti exornavit omnia, nulliq; bona inviderit, id perfectissime autem, quo pacto omnia adornarentur, summe sapientiae est: at effecisse omnia, quae voluit, virtutis est invictae. Ita Galenus perfecta Dei cognitione destitutus ex visibilibus humani corporis invisibilia colligens per creaturam CREATOREM ipsum quodammodo cognoscit, & cultu, licet incompleto & imperfecto, colere conatur. Hoc Ethnico ne nos ipsi in cognoscendis DEI operibus deteriores simus; imò ne circa res alias occupati corporis nostri structuram negligamus atque ignoremus: Idcirco jam, pro ratione praesentis instituti, partem hominis alteram, corpus videlicet, considerabimus, ejusdemque naturam atque essentiam his exercitationibus enodare, juvante divinà gratià, conabimur. Ut autem finem nostrum facilius consequamur, ideo pro veritatis determinatione primò rem ipsam thesibus proponemus, positam per subsequentes notas declarabimus, & de cisione controversiarum confirmabimus.

§. 1. Ut omnis disciplina subjectum circa quod versatur, non omni, sed certo quodam considerandi modo proponit, ita quoque illa scientiae naturalis pars, quae de corpore humano tractat, certos habet terminos, quibus acquiescit, ac contenta est. Etenim apud Logicos omnis subjecti duae constituuntur partes, res considerata & modus

Creatoris bonitatem.

Sapientiam. Infinitam potentiam.

Corpus humanum cognoscendum est propter conditorem.

Queliber disciplina determinatum habet subiectum.

Duae subjecti partes.

Corpus humanum hic consideratur quatenus animatum.

Quomodo sit animae subjectum corpus nostrum.

A principiis incipiendum. Necessitas principiorum.

Triplicia principia corporis nostri.

Principia generationis.

Semen quid.

res considerata; juxta rem consideratam frequenter subjectum aliquod commune est multis disciplinis, sed per modum considerandi communitas illa restringitur, ut amplius communis non sit, sed ad suam pertineat scientiam, ita mundus consideratur à Physico, Mathematico, Theologo & aliis, verum cujuslibet consideratio per singularem considerandi modum determinatur.

§. 2. Cum enim corpus humanum non aliter, quam ut est pars hominis, ibidem considerandum proponatur, ideo manifestum est, quod in praesentia illud ipsum cognitioni subjiciatur, quatenus animae substat ejusdemque operationibus inserviat. Non quidem negamus corpus humanum ab aliis etiam disciplinis considerari posse juxta rem consideratam, sed quando modus considerandi annexitur, quatenus illud ipsum animatum est, adeoque ipsius animae proximum instrumentum constituit, necessario communitas restringitur, ita ut illius tractatio tantum hujus sit disciplinae, quae naturam hominis declarat.

§. 3. Praestat hoc non quatenus mixtum & elementis compositum est, sed pro ut partibus diversis, organicis, potentia vitam habentibus constituitur. Licet enim corpus humanum in mixtorum quoque numero contineatur, nihilominus illud ipsum ad propriam illius naturam non pertinet, quatenus ea ratione functionibus animae minimè praestit, ut pote cum anima non mixtum sed organicum cognitionem informet, juxta Philosophum, ubi dicit, animam informare ejusmodi corpus, cujus partes sint instrumenta.

§. 4. Ut igitur partium naturam cognoscamus, necessarium esse videtur, ut à principis ipsarum incipiamus, praesertim cum cognitione principiorum neglecta, res ipsa quoque negligatur. Nam cum principia dent esse rebus, necessario sequitur, principiorum cognitionem maximè requiri: tunc enim alicujus rei cognitionem habere dicimur, quando causas & principia illius non ignoramus, de quo vide Philosoph. lib. 1. Phys. auscult. & lib. 1. post.

§. 5. Cum autem partes generentur, post generationem constituantur, & constitutae propter defluxum restitutione indigeant: ideo totidem quoque principiorum genera concludenda veniunt. Triplex genus principiorum hic enumeramus respectu generationis, constitutionis & conservationis, ubi tamen obiter notandum, omnium illorum, quae nobis hic nomine principiorum veniunt, non esse eandem rationem, tam respectu dignitatis, quam respectu cognitionis adipiscendae.

§. 6. Principia generationis ipsarum partium humani corporis sunt, Semen & Sanguis maternus, de quibus haec exercitatione agendum. Generationis principia proxima ponimus, ubi tamen non excludimus antecedentia, quibus haec subordinata sunt: etenim verum est illud Philosophi, quod Sol & homo generent hominem.

§. 7. Semen est corpus humidum multo calore & Spiritu perfusum, à peculiari vi testium ex Sanguine & Spiritu à toto transmissio genitum, ut ad speciem perpetuandam inserviat. Dico semen esse Corpus humidum, quia hoc requirebatur eam ob causam, ut eo melius prima partium conformatio ex eodem fieri posset, ubi inobediens fuisset materia ficior. Adde quod multo calore spirituque perfusum sit, quia in eodem requirebatur virtus vivifica, seu λασθη. Subjicio

testium vi illud ipsum excoctum esse, quibus scilicet solis facultas σπρυτοσπονθησιν convenit, ut exercitat. 7. patebit. Tandem innuitur materia seminis, nimirum sanguis & Spiritus quibus mediantibus semen ideam totius recipit, non mole sed virtute, quò postea ad perpetuandam speciem inserviat.

§. 8. Est autem duplex semen maris & foeminae: illud potentius & praestantius est, ideoque primariam vim in generatione obtinet: hoc ignobilius est, quamvis omnis agendi vis eidem minimè deneganda videatur. Utrumque semen merito concedimus contra Peripateticos, licet utriusque non sit eadem efficacia, quemadmodum ex sequenti quest. 3. & 4. patebit.

§. 9. Cum autem partes ex semine non solum disponantur & conformentur, sed ulterius quoque augmentatione indigeant, ideo alterum generationis principium sanguis videlicet maternus accedit. Necessitas materni sanguinis in generatione patet ex hoc paragrapho, quatenus prima partium conformatio ex semine non sufficit, sed complementum & augmentum embryonis requiritur, quod sine sanguinis affluxu fieri nequit.

§. 10. Est autem Sanguis maternus humidum corpus ab alimento ultimo partium carnosarum instar excrementi utilis certis temporibus moderata quantitate fluens ad uterum, in foetus generationem & nutricationem. Dico excrementi: quatenus in corpore matris superabundat; addo excrementi utilis, quatenus cedit in foetus generationem.

§. 11. Hoc est illud principium, quo partes, parenchymata potissimum, post confirmationem in utero justam quantitatem atque ab solutionem acquirunt. Potissimum dico: quia maximè sensu quoque teste apparet, quod partes sanguineae per affluxum sanguinis augeantur, licet reliquae spermaticae partes eodem quoque indigeant, quatenus nutritionis materia carere nequeunt.

§. 12. Non igitur hic sanguis venenatus & noxius est, quod quidam volunt, sed laudabilis solaque quantitate in corporibus secundum naturam constitutis peccat quod ex controversiis subsecquentibus magis patebit. Dicimus laudabilem, hunc esse sanguinem in statu naturali, quam ob causam consultò subjicitur, in corporibus secundum naturam, cum aliàs non eam inficias, praeter naturam hunc sanguinem corrumpi posse.

QUESTIO I.

An corporis humani tractatio rectè incipiat à semine & sanguine materno?

Cum quaelibet disciplina scientifica, teste Philosopho lib. 1. physic. in princ. à cognitione principiorum incipiat: ideo merito tractationem corporis humani à declaratione principiorum auspiciamus.

Quapropter quaerimus, num rectè à semine & sanguine materno fiat initium?

Non admodum laborabimus hic cum Hippocrate de natura humana & Galeno lib. 1. de Element. ut demonstremus, quomodo ex primis rerum omnium elementis, Igne videlicet, aqua, aëre

Semen duplex.

Sanguinis materni necessitas.

Sanguis maternus quid?

Argumentum partium à sanguine.

Sanguis maternus non est venenatus.

Cur non fiat initium à principis remotis.

& terra, corpora nostra generentur: nec etiam in resolutionibus Paracelsi defatigabimur, ut Salem, Sulphur & Mercurium, tanquam generationis principia in partibus inveniamus. Proxima rimamur principia, & ipsi tali prædita, ut ex iis, concurrentibus naturalibus causis pars corporis viventis per generationem produci possit. Hæc non sunt elementa, quia ex his immediatè tantùm corpus mixtum producitur, at corpus animatum non nisi secundariò: quare corpus ut ex elementis constat, ita sub genere mixtorum comprehenditur. Multo minus de tribus Paracelsi principis hoc dici potest, quia & illa, si dantur, non tam animatis, quam inanimatis attribui debent.

Respondemus igitur ad quæstionem propositam affirmativè, præsertim cum omnibus dextrè Philosophantibus unanimi consensu statuentebus partes humani corporis ex semine ac sanguine materno tanquam principis proximis fieri: at quomodo, quæso, res aliqua perfectè cognoscitur, neglectis iis, ex quibus producitur ac generatur?

Occurrit hæc dubitatio, qui fiat, quod Medicus, quemadmodum ex Hippocr. Galeno, Avicenna, & aliis apparet, suam tractationem corporis humani à primis rerum omnium elementis communibus ordiantur, cum tamen & illi hominem non sub ratione mixti, sed quatenus homo est, perpendant?

Respondemus hæc breviter, quod Medicus non solum ob cognitionem, ut Philosophus, sed etiam propter operationem, corporis humani declarationem proponat, nimirum sui finis gratià, ut sanitatem partium præsentem conservet, & absentem restituat. At sanitas non solum convenit homini ut homò est, sed etiam respectu suarum partium, quæ ex calido, frigido humido & sicco componuntur, quam ob causam horum cognitio merito requiritur à Medico, ut per contraria excessui vel defectui eorum succurrere possit: qui enim cum Paracelsi has elementares qualitates reholleas & steriles, nulliusque penitus actionis autores esse judicant, illi tam diu ardore febris ardentis urantur, donec confreantur caloris qualitatem vim quandam agendi obtinere. Minimè tamen negamus, quod rectius illæ qualitates cum subjectis suis considerentur quàm solitariae, quod etiam Hipp. lib. de veteri Med. innuere videtur.

QVÆSTIO II.

An semen ex sanguine & spiritu producat?

Quod latini semen vocant, hoc græci per τὸ σπέρμα, interdum etiam per τὸν γόνιον intelligunt, quemadmodum ex Hippocrate & Galeno manifestum est, quorum ille librum de feminis natura μετὰ τῆς γόνις; hic vero tractatum ejusdè generis μετὰ τῆς σπέρματος inscripsit. Quamvis negandum non sit ex Aristotelis mente aliud esse semen, aliud quoque genituram, quod lib. 1. de gen. an. cap. 18. apparet. Nos curiosa nominum derivatione omiſſa rem ipsam aggredimur, & feminis originem explicari conabimur.

Hippocrates cum aliis quibusdam ex veteribus semen à toto corpore, cunctisque partibus ejus promanare vult, quod patet ex lib. de semine aliis-

Elementa non sunt proxima principia
1.
2. Paracelsica principia sunt etiam remota. Affirmatur quæstio.

Dubitatio de tractatione Medica.

Resolutio.

Non sufficit medicus ut sciat sanitatis essentiam, sed opus est ut cognoscat etiam omnia, quæ eandem labefactant.

Nomen.

Aristoteli genitura primum ostinet generationis principium: semen quod urro uerit exiit.

que locis: putavit enim vir hic aliàs incomparabilis humidum calefactum ac diffusum ut reliqua humida spumescere, & postea in spinali medulla, in quam viæ ex roto desinant, colligi, per eamque mediantibus renibus ad viam testium derivari.

Videtur hæc opinio probabilis ex eo, quod in coitu rotum corpus amicâ quadam titillatione ac voluptate perfundatur: quomodo ergo hoc fiet, si semen à toto non prodit? Hoc est quod Democritum commovet, ut coitum parvam Epilepsiam nominaret.

Accedit alterum, quod morboſi parentes tales quoque natos producant, ita ut sæpius huius aut illius partis dispositio mala à parentibus in filios quoque propagetur.

Sed hæc rationes tantæ non sunt, ut aliquid pro sententia proposita concludere possint, præsertim ubi conferuntur cum iis, quæ contra hanc assertionem proposuit Aristoteles lib. 1. de generat. an. cap. 17. & seq. Fernellius lib. 7. Physiol. cap. 2. Vallesius lib. 2. controverſ. cap. 8.

Nam quod assertionem ipsam attinet, illam satis superque anatomica demonstratio refutat, ut pote cum nulli sint ductus, per quos collectum semen ad spinam deponi possit, rursumque nulli ex spina per renes ad testes proferendo semine prodeant.

Rationes vero productas rectè solvit Laurentius lib. 8. Anat. q. 2. non enim voluptatis illius vera causa est semen à toto decisum, quia aliàs non à toto sed sensim perciperetur, verum porius consensus, qui est inter partes genitales exquisitè sentientes, & totum corpus: his enim prurigine quasi affectis totum corpus simul in consensum trahitur. Quod verò morbosa dispositio parentum in filios interdum derivetur, hoc fit respectu principalium membrorum laborantium, quæ ut toti corpori, ita quoque genitalibus partibus in agendo prospiciunt, quamvis universale non sit, ut parentis affectus in filios propagetur.

Pari passu cum dicta assertionem incedit Platonis opinio in Timæo, qui à cerebro semen derivare videtur, utpote cum à cerebro quoque ad testes pro deferendo semine nullæ manifestæ viæ inveniuntur, quod magis declaratum invenies apud Laurentium citato loco.

Dicimus igitur semen immediatè à testibus provenire, in iisque ex sanguine & spiritu per venas atque arterias spermaticas transmissio perfici atque elaborari, quapropter materiam feminis sanguinem atque spiritum statuimus.

Hoc præter alia partium artificiosa compositio suadet: quis enim tantis venis atque arteriis ad testium corpora prodeuntibus alium finem attribuit, quàm ut feminis materiam, sanguinem videlicet & spiritum, eò transferant?

Cum autem similitudo partium necessariò sit in semine statuenda, idcirco dubitatur ulterius, qua ratione semen similitudinem totius & omnium partium habeat, cum tamen à partibus ipsis non derivetur?

Hic Laurentius in citata quæstione, solum respicit ad spirituofam feminis partem, quatenus videlicet spiritus universum corpus oberrans, ob eam quam cum infuso spiritu convenientiam obtinet, singularem partium ideam præ se fert, eaq; ratione vim earum formatricem in feminis generatione testibus communicat. Fernellius autem lib. 7. physiol. cap. 1. & Capiaccius lib. de form. foetus

An semen à toto decisum

Affirm. 1. à voluptate totius.

2. à proprietatibus parentum in filios propagatis.

Negatur quæstio.

Resp. ad argum. 1.

Resp. ad argum. 1.

Semen à cerebro non propagatur.

Semè à testibus generari.

Ab artificiosa testium structura.

Unde semè similitudinem cum toto habet. Resp. Laurentii.

Resp. aliorum.

foetus cap. 2. ex sententia Aristotelis & Galeni per sanguinem hic non omnem sanguinis partem intelligunt, sed eam potissimum, quæ sit quasi abundans ipsarum partium totius corporis alimentum ultimum, quomodo ad partis cujuslibet naturam proximam potentiam acquirit. Quæ ratione similitudinem totius & feminis tam ratione spirituum, quàm respectu sanguinis in toto corpore alterati & per venas spermaticas ad testes transmissi demonstrant, quod nobis quoque probabile videtur. Producitur ergo semen ex sanguine, tanquam residuo alimento, ab ipsis corporis partibus quodammodo alterato, cum spiritibus, ab infusa vi testium attracto, pro generationis naturalis effectivo & materiali principio.

Veritatis repetitio. Vide Aristotel. lib. 1. de generat. an. c. 18.

QVÆSTIO III.

An femina quoque semen habeant?

Quamvis Capiaccius lib. de form. foetus cap. 2. serio probare conetur, Galenum & alios falsò affirmare, quòd Aristoteles & Averroës mulieribus semen denegarint: non tamen sufficit ipsius probatio, præsertim cum nihil aliud obtineat, quàm Aristotelem in testibus mulierum humorem quandam à semine virili diversum concessisse, cui tamen omnem generandi vim denegaverit.

Quod hæc ita sese habeant, patet ex Peripateticorum rationibus, quæ partim apud ipsum Philosophum, partim quoque apud Averroëm leguntur, ubi sic argumentantur.

I. Ubi formæ subordinatur una materia: at posito semine muliebri ponitur duplex materia, quia mulier confert etiam sanguinem maternum: Ergo non datur semen femininum.

II. Ubi non est sensus voluptatis, ibi quoque semen nullum excernitur: at in mulieribus sæpius absque voluptate fit coitus: Ergo.

III. Ubi calor est debilior, ibi semen non generatur: at mulier est frigidior: Ergo semen non emittit.

IV. Si femina generat semen, poterit absque mare concipere: at posterus absurdum, Ergo & prius.

V. Fœminæ temperamentis & constitutione corporis pueris sunt similes: at in his nullum semen generatur. Ergo nec in feminis.

Huic opinioni schola Medicorum sese opponit: quæ mulieribus quoque feminis generationem non denegat, quod post Galenum & Hippocratem pulcherrimè demonstratur à Laurentio lib. 8. quæst. 5. Fernellio lib. 7. phys. cap. 6. idque hoc modo.

I. Natura nihil frustra ac temerè tentat in producendis partibus: atqui membra generationi feminis intervientia pulcherrimè condita sunt in mulieribus: Ergo semen generare possunt.

II Accedit experientia Anatomica, quæ demonstratur, quòd sæpius album ac benè elaboratum semen in testibus mulierum, idque copiosum in iis, quæ abstinerunt à Venere, inveniatur, ita ut Andernacus affirmet, feminis copiam in testibus mulierum à Spermatis effusam sæpius secantis operam turbare & impedire.

III. Imò voluptas mulierum, quam plurimi majorem statuunt, quàm in viro, propter vas spermaticum tot gyris atque anfractibus implicita, idem probare videtur.

IV. Denique non negligenda est Galeni ratio lib. 2. de sem. cap. 1. quod similitudo liberorum matrem sæpe exactè exprimentium non aliunde peti possit, quàm à proprio materno semine in partium conformatione cooperante. Quo etiam refertur illud, quod matres respectu partium quarundam morbosa talem quoque producant sobolem, quod in arthriticis, calcipolis, phthysicis & aliis apparet.

His positis & confirmatis superest, ut ad argumenta contraria respondeamus.

Ad I. Non unâ & eadem ratione semen & sanguis à muliere emittitur in generatione: illud enim concurrat ad partium fundamentum & constitutionem; hic autem pro augendis atque elaborandis partibus affluit.

Ad II. Ubi mulier absque voluptate coitum necessariò dispositionem uteri morbosa habet: at ea, quæ præter naturam sunt, huc non pertinent.

Ad III. Non sequitur fœminam absque mare concipere posse, quia semini muliebri non eandem agendi vim cum masculino attribuimus.

Ad IV. Negatur major, quia solus calor non generat semen: quamvis enim defectus caloris impediatur quodammodo generationem feminis, tamen penitus eandem non tollit.

Ad V. Diversitas est inter pueros & feminas, propterea quod in illis utiles superfluitates, ex quibus aliàs semen fit, ab incremento & nutritione fortiori consumantur, Arist. lib. 1. de gen. an. cap. 18.

QVÆSTIO IV.

An semen fœmininum in generatione merè passivè sese habeat?

Quidam convicti rationibus problemate præcedenti positis ipsum τὸ σπέρμα, quod videlicet fœminæ semen habeant, minimè negant; omnem tamen agendi vim eidem detrahunt, ita ut præter nomen cum vero semine nihil commune habeat, & solum ἀμοιούτως semen vocetur.

Confirmari solet assertio ex eo, quod mas ab Aristotele lib. 1. de gen. an. cap. 2. cum cœlo, fœmina verò cum materia comparetur: at cœlum in productione rerum agit, materia tantum patitur: Ergo quicquid fœmina confert ad generationem, illud ipsum merè passivè sese habebit.

2. ab experientia Anatomica.

3. à voluptate mulierum.

4. à similitudine liberorum, qua matres imitantur.

Resp. ad 1. Negatur minor.

Ad 2. Negatur minor.

Ad 3. Negatur conexum.

Ad 4. Negatur major.

Ad 5. Similitudo non sufficit.

Assertio aliorum.

Confirmatio ab auctoritate Aristotelis.

Ab auctoritate Galeni.

Accedit ipsius Galeni auctoritas libro 1. de sem. cap. 7. Semen foemineum (inquit ille) tenuius ac frigidius est virili, accommodatius ad alimentum praestandum quam quicquam aliud. Quis inde non colligeret, quod etiam ex Galeni mente potius passivè quam activè sese habeat semen muliebre.

Contraria sententia.

Sed contrarium est verum: cum enim elaborationem seminis materni consideramus, necessariò concedere cogimur, quod etiam illud omni agendi potentia non destituatur, utpote cum eadem ratione ex sanguine optimo, spirituque affluente in testibus propriis elaboretur; quis autem spirituosam seminis partem hic mortuam & sopitam penitus indicabit, ita ut nulla ratione generationis opus actione quadam possit promovere?

Ratio a priori.

Accedit ratio non contemnenda, quae sumitur à formatione foetus in utero, nam ubi caper cum ove coit, ovis durioris lanæ generatur, quod non fieret, nisi præter semen caprinum aliquod agens ab ove accederet.

Cur mulier non absque viro concipiat. Respon.

Sed instabit forte quispiam: Si mulieris semen foecundum est agendi que potentiam obtiner, qui fit, quod absque viro non concipiat?

Notandum hic, quod Galenus habet lib. 14. de Usu par. cap. 6. 7. & seq. maris videlicet semen principium motus in generatione prætare, foemina pro generatione animalis aliquid ei conferre, quam ob causam primum ebullitionis principium solius viri calori ac perfectioni debetur, quemadmodum Aristotelis atque Averrois rationes pulcherrimè demonstrant. Hinc Valeriola lib. 1. obser. Med. 10. pag. 106. Foeminae namque et si semen perinde atque viro adsit, sola tamen ob id generare nequit, quod principium motus à mare desideret. Quod ergo primam partium dispositionem attinet, in ea quiescit semen foemininum ob imperfectionem & merè passivè sese habet, utpote cum agente quodam indigeat, quo ad actum deducatur. Ubi vero foecundus labor succedit, quo partes dispositæ efformantur, à virilis seminis calore actuatum simul quoque actione propria concurrunt, & opus generationis unà cum semine paterno continuare nititur. Quamvis igitur foecunditatem semini materno concedamus, non tamen eidem cum semine paterno eandem agendi virtutem tribuimus. Non enim propterea semen foecundum dicitur, quod solum generet, ita enim ne masculum quidem foecundum haberetur, sed hinc, quod dum alteri confunditur ad generandum conferat, ut inquit Fernel. lib. 7. physiol. cap. 6.

Quid agat semen foemineum.

Jam superest ut auctoritatibus in principio propositis satisfaciamus. Quod Aristotelem attinet, illum in hac quaestione suspectum habemus, utpote cum aliàs in fundamento nobiscum non conveniat. Non tamen negamus, quin comparatio illa possit ad bonum sensum revocari, quatenus videlicet primum tempus generationis consideramus, in quo principium effectivum solum penes virile semen statuitur.

Respondetur ad auctoritates.

Galenus textus adductus nobis nihil obest, quo dicit semen muliebre potius alimentum præbere virili quam quod ad aliud inserviat: quia hoc loco solum loquitur de prima conceptione, ubi postea ebullitio ac partium dispositio solum

à virili semine perficitur. Quod hæc ita sint patet ex sequentibus & potissimum ex libro 2. de sem. cap. 1. ubi ex professo demonstratur, qua ratione semen mulieris ad generationem faciat.

QUÆSTIO V.

An semen sit quoque partibus materiale principium?

Patet ex præcedentibus semen generandis partibus humani corporis inservire: jam quaeritur, num idem quoque post generationem in partibus remaneat, iisdemque fundamentum ac materiam præbeat?

Negativam videretur statuere Philosophus lib. 1. de gen. an. cap. 20. ejusdem operis cap. 3. inquit enim ille, sicut coagulum cogit & mutat lac, nec tamen ejus quicquam constituit: & sicut faber lignarius (quod Averroës ibidem addit) non dicitur esse pars lignei lecti: sic etiam semen maris non est pars foetus, sed propter substantiam humidam dissolvitur in vapores & expirat.

Accedit experientia ab animalibus illis, quæ semen non emittunt in quibus foemella particulam sui in masculum inficit, quo calore masculino materia vivificetur.

Contraria est sententia divini Hippocratis, qui libro de natura pueri, foetum ex semine parentum disponi putat primis diebus, quia sanguis maternus statim affluere nec debet, nec etiam potest. Non debet, quia partium delineatio obscuraretur; non potest affluere, quia hepar uterinum cum venis umbilicalibus nondum paratum est. Jam vero si sanguis primis diebus non affluit, & foetus nihilominus ante sextum disponitur, necessarium est consequens, eundem non aliunde, quam ex semine componi.

Hoc Galenus lib. 1. de sem. cap. 5, à natura partium confirmat, quarum quædam simpliciter ex seminali materia constitutæ videntur: aliæ verò præter fundamentum, quod ex semine habent, sanguinis quoque affusionem exhibent.

Pro conciliatione controversiæ notandum, quod semen duplici constet substantiâ, spirituosâ videlicet seu tenui, in qua facultas generandi hæret, & terrea atque crassa. Illa calorem, operandi instrumentum, sustinet, eoque partes crassiores, tanquam materiam format, ac disponit, suoque munere functa, partim in spiritus innatos partibus abit, partim etiam expirat. Hæc autem crassior videlicet seminis pars ab illa in partes spermaticas cogitur, quibus postea sanguis tum pro nutritione, tum etiam pro complemento, his scilicet, quæ solum prima rudimenta habent ex semine, circumfunditur.

Aristotelis sententiam hac ratione ad bonum sensum revocare conatur Fernelius lib. 7. physiol. cap. 13. Capiuaccius lib. de for. ser. cap. 2.

Pars negativa. Lab auctoritate Aristotelis.

2. ab experientia.

Pars affirmativa veterior.

Conciliatio.

Aristotelis assertio revocatur ad bonum sensum.

Aristotelis assertio revocatur ad bonum sensum.

Aristotelis sententiam hac ratione ad bonum sensum revocare conatur Fernelius lib. 7. physiol. cap. 13. Capiuaccius lib. de for. ser. cap. 2. Conciliator diff. 36. Quod videlicet in citato loco solum intelligat eam seminis partem, quæ primariò rationem efficientis habeat: de ea enim verum est, quod efficiens constitutionem effecti non ingrediatur. Ad hanc quaestionem conjunge Oddum de Oddis lib. 3. c. 3. & 4. Apologie pro Galeno.

Est ergo finis generati sanguinis menstrui ipsa speciei conservatio, quæ per generationem sobolis continuatur.

Hinc etiam patet, cur non singulis diebus & omnibus horis sanguis ille fluat, nimirum, quod hac ratione uteri actio in concipiendo impediatur, quibus enim uterus semper est humidus ad conceptionem ineptæ sunt, propterea quod genitura in iis extinguatur, secundum Hipp. li. 5. Aph. 62. Patet ex his verum esse, quod diximus infra Coron. 2. Exer. 3. de an. q. 13. non absurdum esse, naturam sæpius nocumentum quoddam pati in individuo propter speciei conservationem.

Cur certis temporibus fiat excretio.

QUÆSTIO VI.

Cur mulieres sanguinem menstruum effundant?

Sequitur jam alterum principium generationis nostræ, sanguis videlicet maternus, cujus causam hac quaestione inquirimus. Est autem, quod ex thesibus quoque patet, nihil aliud hic sanguis, quam redundantia utilis ultimi alimenti partium, quam copia sua gravantem natura stans temporibus per uterum excernit. Vide Langium lib. 2. Epist. Med. Epist. 10.

Sanguis menstruus quid.

Causa menstrui abundantis. 1. Temperamentum. 2. Dispositio corporis.

Causam efficientem hujus rei Galenus lib. 2. de sem. cap. 5. refert in ipsius foeminae temperamentum, frigidum videlicet & humidum, cum calor debilis generet quidem, non verò rursus etiam resolvat, quod idem habet lib. 14. de Usu par. cap. 6.

Accedit mollities ac laxitas muliebris, unde corpus habent δυσδιαφρητον difficulter perspirabile, quam ob causam redundantias non ita, more virorum, expellere ac dissipare possunt, Laurent. lib. 8. cap. 3.

Cur ad uterum fluit menstruus sanguis.

Fluit autem materia hæc sanguinea ad mulierum genitalia, per eaque evacuatur certis temporibus, eam ob causam, teste Galeno, lib. 2. de sem. citato loco, quod membra generationi inservientia in mulieribus præ reliquis omnibus sint debilia, ubi dicit: Foemina, quia imbecillius animal, excrementis abundat, quia verò omnium infirmissimas genitales partes habet, in eas sanguinem effundit.

An mulier imperfecta.

Imperfectionem quandam mulierum ex dictis colligere possemus: veruntamen cum omnia ad speciei conservationem dirigantur, idcirco mulierem imperfectam illam diceremus, quæ hac imperfectione destituta est. Unde Galen. lib. 14. de Usu par. cap. 6. Non credendum est opificem partem totius generis nostri dimidiam sponte imperfectam ac velut mancam fuisse facturum, nisi imperfectionem hanc magna quædam utilitas fuisset secutura. Cum enim propter societatem & generationem mulier viro sit addita, ideo necessario requiritur, ut habeat ea requisita, quæ ad hoc opus pertinent: quam ob causam non præter intentionem foemina frigidior mare producta est: quomodo enim superfluitatem sanguinis ad sobolis generationem necessariam aliàs colligeret.

Cur mulier frigidior.

QUÆSTIO VII.

An sanguis menstruus sit venenatus?

Quamvis inter omnes conveniat sanguinem menstruum esse excrementum: in eo tamen maxima est differentia, quod quidam excrementum utile, alii contra inutile intelligant.

Hinc & inter veteres & inter recentiores inventi sunt quidam, qui sanguinem hunc venenatum & ad nutritionem penitus ineptum dixerunt, idque patet ex Plinio & Columella, qui noxium dicunt hunc sanguinem, propterea quod illius contactu novellæ vites arefcant, germina hortorum exurantur, & specula inficiantur.

Sanguinem menstruum esse venenatum. 1. ab effectu venenato.

Accedit inter recentiores Fernelius lib. 7. physiol. cap. 7. qui idem affirmat. utpote cum videamus, quod tunc temporis ubi mulieres menstruis evacuationibus laborant, ad conceptionem ineptæ sunt, contra verò aptiores inveniantur, ubi ab hoc fluxu liberæ sint. Nec etiam negandum, quin obstructione mensium laborantes gravia patiantur symptomata, quod sanguinis illius noxam indicat.

2. quia fluxus menstruus impedit conceptionem 3. quia obstructio gravia symptomata introducit.

Addit quod infantes hoc modo concepti ad Elephantiasin propensionem habeant, ob venenatam sanguinis menstrui naturam.

4. quia tempore fluxus morbosus foetus concipitur, & ab auctor. Card.

Imò Cardanus quoque in comm. Hipp. de aere aq. & locis super tex. 8. lect. 23. idem innuit, ubi dicit: quod tempore partus rejiciatur sanguis menstruus ea quantitate, qua per totum illud tempus fuit retentus.

Nec etiam Columbus lib. 12. de re anat. admodum dissentit, ubi inquit: Vana & falsa est eorum sententia, qui foetum sanguine menstruo nutrirri ajunt.

6. ab auctor. rit. Columbi.

Sed contrarium, quod sanguis hic in dispositione mulierum secundum naturam, non aliter, quam sola quantitate peccet, cum Medicis & Philosophis præcipuis firmiter statuimus, idque

Negatur quaestio.

id que non sine ratione, quod ex sequentibus patebit.

1. ab ipsa sanguinis essentia.

I. Qui sanguis velut à victima profluit, & citò concrefcit, ille laudabilis est: at sanguis menstruus mulieri effluit velut à victima, & citò concrefcit, teste Hipp. lib. 1. de mulier. Ergo est laudabilis & non venenatus.

2. quia non nocet mulierum genitalibus.

II. Accedit altera ratio, quod mulierum genitalia profluens hic sanguis non lædat aut exulceret, quod fortè fieret, si noxiam qualitatem obtineret, utpote cum illæ partes aliàs ab externis injuriis facilimè lædantur.

3. ab efficiente,

III. Quod eandem materiam, idemque efficiens habet cum sanguine laudabili, illud quoque laudabile: At sanguis, qui singulis mensibus evacuat in mulieribus, eandem habet materiam & efficientem causam cum sanguine, quo partes nutriuntur: Ergo.

4. à fine.

IV. Imò cum finalis causa menstrui sit illa, ut fœtui concepto cedat in alimentum atque augmentum, necessariò sequitur eundem venenatum esse non potuisse.

Thesis veritatis.

Sit ergo firmiter constitutum sanguinem menstruum per se optimum ac laudabilem esse, utpote cum nihil aliud sit, quàm redundans alimentum ultimum ipsarum partium quantitate abundans, & ad uterum fluens, ut necessitatis tempore generationi prolis & ita conseruationi speciei possit inferuire.

Respondetur Plinio & Columellæ.

Jam ad opinionem oppositam nos convertimus, & primò, quod Plinium & Columellam attinet, respondemus, quod illa nocentia possint accidere dupliciter: vel prout menstruus ille sanguis consideratur in corporibus præter naturam sese habentibus, cacochymicis videlicet, & humorum pravorum colluvie repletis, in quibus mirum non est, quod sanguis excretus quoque sit noxius: vel quatenus idem sanguis jam excretus facilimè in corruptionem ac putrefactionem abit: optima enim, ut dicit Laurentius lib. 8. quæst. 8. citò corrumuntur.

Insuper & hoc notandum, ut monet Heurnius de morb. mulier. c. 1. quod evenire possit, ut sanguis ille utero conceptus non illicò effunda-

tur foràs, verum ibi cunctando putrescat, quod facile fit in loco humido & calido: quin fœda excrementa plurima nonnunquam in utero stabulantur, quibus sanguis ille si misceatur ibi interceptus & exitu prohibitus (quod aliquando fit ob distortum cervicis uteri os) in pessimum ibi venenum degenerat. Hoc est illud aucupium Dæmonis: quo miseros amatores irritare solet; persuasit enim id philtum esse amoris illices ac illecebras in eo habitare, ac ita mortem, miseri decepti, pro amore propinant. Hæc ille.

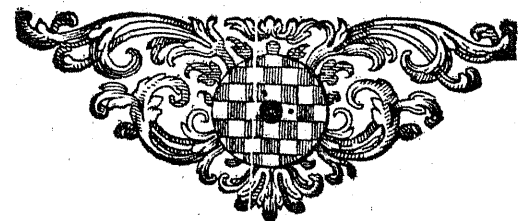
Fernelii quoque rationes non sufficiunt: quod enim fluxus menstruus impediatur conceptionem, hoc non fiat ratione noxæ aut veneni, sed quia humore suo genituram extinguit, & operationes facultatis formatricis in semine impedit. Eò refertur etiam illud, quod concepti in fluxu menstruo morbofi reddantur, quia mala fit seminis & sanguinis ante justum & constitutum tempus commissio. Quod autem virgines & menstruorum obstructione laborantes gravia patiantur symptomata, hoc accidit, propterea, quod sanguis copia p. n. peccans in corpore retineatur, unde postea tensio membranarum, vasorum, ipsius sanguinis corruptio & alia produci possunt. Vide contra Fernel. Tobertum in dec. 2. paradoxo 1.

Imò & Albertinus Bottonus de morb. mul. cap. 7. & seq. nihil obtinet, ubi menstruum sanguinem qualitate quoque peccantem statuit in iis, quæ non sunt prægnantes atque lactantes, contra nobiscum consentit in utero gerentibus & lactantibus: quia unus idemque sanguis jam finem suum assequitur, jam eodem destituitur, quo ipso naturæ atque essentia ipsius nihil deccedit.

Nec tandem Cardani ratio quicquam concludit, quia hic cum Capiaccio lib. de form. fet. cap. 4. secundum Avicennam distinguimus, & duplicem portionem sanguinis menstrui statuimus, purior fœtum nutrit, minus pura verò ad tempus partus reservatur & excernitur. Hinc Galenus lib. 1. de tuen. san. cap. 9. quod optimum est in sanguine fœtus absorbit, dummodo prægnans non sit morbosa. Vide Anton. Portum de variolis & morbil. c. 6.

Respondetur Fernelio.

Respondetur Cardano.

Institu-

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

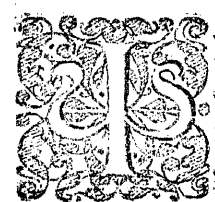
Coronid. I.

EXERCITATIO SECUNDA.

De

PRINCIPIIS, EX QUIBUS PARTES HUMANI CORPORIS CONSTITUUNTUR ET CONSERVANTUR, UT POTE DE CALIDO INNATO, SPIRITIBUS ET HUMORIBUS.

Ἡ Π Ο Ο Ἰ Μ Ι Ο Ν .

INTELLEXIMUS, qua ratione semen ac sanguis maternus in generatione ad partium humani corporis productionem concurrant: Jam sequitur, ut ulterius inquiramus, quænam sint illa, quæ præter simplicem elementorum compositionem animatis membris insunt, ita ut potentia vitam habentia, vel organica secundum Philosophum dici queant, nimirum ut aptitudinem ad animæ functiones habere possint. Hic innatum calidum sese offert, cujus natura in præsentiarum nobis enodanda est, utpote sine quo partis animatæ essentia vix atque ne vix quidem intelligitur. Adde quod illud ipsum in corporis humani declaratione sit communissimum, utpote primarium animæ instrumentum, unde merito primo loco proponitur. Cum autem respectu hujus partes nostræ singulis diebus, imò, quod dicitur, omnibus horis alterationem quandam patiantur, ideò natura provida principia quædam conservantia condidit, humores videlicet & spiritus, quibus

Innatum calidum est de essentia partis animatæ. Idem est instrumentum primarium animæ. Cur addit calidum influens.

ad tempus restauratio partibus accidit. De his etiam tanquam communioribus uno eodemque labore nobis in præsentis exercitatione agendum esse videtur.

§. 1. Proximum animæ instrumentum in cujuslibet partis operatione est το θερμόν ἐμφοῦτον, innatum calidum, quo rectè constituto, vita; corrupto verò, mors corpori nostri accidit. Dico proximum instrumentum, quatenus commune organum est pars ipsa, quæ tamen essentialitèr includit το θερμόν ἐμφοῦτον, cujus beneficio partis natura constituitur, ita ut sine eodem imperfecta, manca, & mortua pars merito dicatur.

Proximū instrumentum animæ.

§. 2. Est enim animantium generi communi lege à natura tributum. ut insiti caloris vi vitam agant, quod vel sensus ipse satis superque testatur, dum viventia animalia calore perfundi, mortua verò refrigerari deprehendimus. Fernel. lib. 4. Physiol. cap. 1. Vide Mercatum lib. de temperam. quæst. 45. Ubi demonstratur omnia viventia merito calida pronunciar, quatenus vi caloris vivunt & operantur. Quamvis enim respectu temperiei calor frigore temperetur, nihilominus vitales operationes iste per se perficit, adeoque semper est agens, cum frigus naturæ opera vix ingrediatur, de quo pluribus agitur Coron. 2. de anima Exercitat. 4.

Confirmatio à sensu.

§. 3. Non autem una & eadem est innati calidi substantia, præsertim cum hic non simplex aliqua qualitas, sed subiectum quoddam tanquam vitale partium

Innatum calidum est substantia quædam.

principium ex calidâ, humidâ & spirituosâ substantiâ ipsis membris præter Elementorum compositionem innatum intelligatur. Absit enim ut in præsentia nihil aliud quàm Elementorum mixtionem in partibus animatis perpendamus: imò divinius & nobilior quidpiam ipsis Elementorum temperiebus superadditum adponimus, nimirum vitale principium, quod temperiem & *ἡρώδης* folis partibus animatis convenientem constituit. Verum enim est, quod Fallopius habet lib. de morb. Gall. cap. 20. dari in partibus nostris temperaturam manifestam & formalem, quarum hæc ad elementares qualitates reduci nequit.

Confirmatur ab Etymologia.

Aliud caliditas, aliud calidum.

Cognitio distincta quid,

Calidum innatum quid.

Ordo dicendorum.

Cur primum de calore agatur.

Calor natus non est elementaris.

§. 4. Hinc Græcis non *ἡρώδης* sive caliditas, sed *τὸ θερμὸν ἡρώδης*, sive calidum innatum vocatur, & ex humido radicali spiritu insito atque calore nativo componitur. Ut enim Galeus in com. lib. 1. Aphor. 14. reprehenditeos, qui nomen calidi ad qualitatem referentes contra mentem Hippocratis ætate vigentes quàm crescentes calidiores pronunciant, cum tamen in eodem aphorismo, qui crescent plurimum innati calidi dicantur habere, non respectu caloris tantum, sed ratione totius subjecti; sic etiam in præsentia merito qualitas à substantia distinguitur.

§. 5. Tunc igitur veram calidi innati naturam cognitam habebimus, quando tria hæc in specie declarata fuerint. Quia totum tam diu perfectè non cognoscitur, quàm diu partes ejus ignorantur, idque maximè respectu cognitionis scientificæ, & distinctæ, quam tunc temporis nobis comparavimus, ubi non solum totum confusè cognoscimus, sed simul quoque partes ejus singulas minimè ignoramus, ut habent *Dd. Connumbr. lib. 1. Phys. auscult. c. 1. quæst. 2. art. 1.*

§. 6. Hoc præ cæteris intelligens *Fernelius*, per collectionem partium talem ponit descriptionem: Calidum innatum est humidum primigenium, insito spiritu & calore undique perfusum. *Lib. 4. Physiol. cap. 6.* Dico est humidum, quia licet ex tribus componatur substantia calidi innati, nihilominus humidum primigenium videtur constituere subjectum, quo reliqua duo non tantum sustentantur, sed etiam operationes suas, tanquam causâ sine qua non perficiunt.

§. 7. Quod ut magis intelligamus, quamlibet partem in specie considerabimus, ac primò calorem nativum, dein humidum primigenium, ac denique spiritum insitum declarabimus. *Calor natus* primo loco ponitur, non ordine dignitatis & naturæ, quia hæc ratione reliquis est posterior, utpote cum sit accidens; sed ordine doctrinæ, quatenus illius notitia ad reliquorum scientiam inservit: nam ut aliàs, sic etiam hoc loco citius accidens, quia magis in sensus incurrit, quàm substantia cognoscitur.

§. 8. Per calorem nativum non intelligitur hic illa qualitas, quæ omnibus partibus, pro Elementorum mixtione diversa, diversimodè inest, quàm communiter Elementarem calorem dicimus. Cujus rei ratio sumitur ab effectis caloris nativi, quæ multò sunt nobiliora, quàm ut ab Elementis deduci queant. Imò mors dicitur extinctio caloris nativi, ut habemus *Coronid. 2. de*

An. Exercitar. 4. ubi tamen in cadavere calor elementaris remanet, tam diu donec succedente putrefactione cadaveris partes in elementa & principia sua prima resolvantur.

§. 9. Nec etiam calor ille huc pertinet, qui ex putrefactione humorum, aliaque morbosa dispositione in corporibus nostris præter naturam oritur, ut est febrilis. *Obiter hic nota* quod controversum sit apud autores, num calor natus & febrilis sint duo numero, de quo vide *Cardan. lib. 2. contrad. tract. 5. contr. 18.* ubi monstratur unum, eundemque calorem in statu naturali nativum, & in statu præter naturam febrilem esse posse, quod nos etiam concedimus, ita tamen ut nihilominus affectionem caloris nativi, qua præter naturam febrilis redditur, ab ejusdem propriâ naturâ distinguamus: aliud enim est calor natus, aliud ejusdem ex causis morbificis effervescentiæ præter naturam.

§. 10. Illum solum hic intelligimus qui blandus & benignus est, omnibusque viventibus à seminis calore ingeneratur, unde *Aristoteli lib. de Respir. & Galeno lib. 2. de temper. cap. 2.* vitæ conservator est. Ergo patet origo caloris nativi, nimirum quod partibus ingeneretur ex seminis vivifici caliditate, quâ ratione mixtionem elementorum excedit, eorumque qualitatis longè nobilior est. Sed hoc posito eundem tamen omninò celestem statueri non possumus cum *Fernelio*, quemadmodum abunde monstratur *Coron. 2. de An. Exerc. 4. qu. 4.*

§. 11. Sustentatur autem calor natus in humido primigenio vel radicali, quod non ex elementorum mixtione, aut etiam elementorum alterationibus constat, sed in ipsa generatione ex aërea sanguinis & seminis portione ipsis partibus communicatur. Quamvis enim in partibus nostri corporis triplex reperitur humidum, quemadmodum ulterius patet *Coron. 2. de An. Exerc. 4. quæst. 5.* nihilominus illud tantum vocatur primigenium & radicale, quod cum reliquis innatum calidum constituit & spiritui insito convenienti subjectum & pabulum præstat, quale per generationem ex vivificâ seminis humiditate partibus nostris relinquatur.

§. 12. His duobus Spiritus insitus additur, qui unâ cum humido primigenio & calore nativo ex subtiliori seminis parte membriviventibus ingeneratur, eorumque essentiam tuernitur. Dico ex subtiliori seminis parte, videlicet ex spirituosâ seminis substantiâ, quam possidet ob ingentiam naturam, cum ex copioso spiritu affluxu, generatur: Est enim semen totum vivificum & spirituosum; ita ut etiam minima ac indefinita mole maximam agendi vim ac potestatem ob insitos spiritus obtineat.

§. 13. Hæc tria calidum innatum constituunt, quæ cum in se invicem agant, ita ut absque restauratione quadam diu durare nequeant, idcirco singulari naturæ providentiâ principia quædam conservantia constituta fuerunt, ne subito partes immatura morte perirent. Sequitur jam *tertium genus principiorum*, nimirum quæ partes nostras ab immatura corruptione conservant: Cum enim substantia nostri corporis in perpetua esset alteratione propter consumptionem innati calidi, idcirco natura provida cunctis iis, quæ calidum innatum constituunt, per alia principia conservantia providere voluit.

Calor natus non est febrilis.

Calor natus qualis.

Subjectum caloris nativi. Humidum primigenium.

Spiritus insitus.

Necessitas principiorum conservantium.

§. 14. Hic

§. 14. Hic sese offerunt Spiritus influens, calor influens, & humidum alimentare. Ut supra tria concurrerent, quæ calidi nativi naturam constituebant, sic etiam hoc loco tria monstrantur, quæ calidum innatum in quacunque corporis viventis parte suo affluxu conservant tam diu quàm diu, vitam obtinent.

Spiritus influens. Calor influens.

Humidum alimentare.

Humor alimentarius quid.

Diversitas humoris alimentarii.

§. 15. Spiritus influens philosophi unum est Specie, qui primariò in corde generatur, & postea omnibus membris communicatur unâ cum calore influente, cujus origo & fons ipsum quoque cor est, quod hanc ob causam animam cum omnibus suis facultatibus radicaliter habere dicitur. Sicuti spiritus insitus innatum calidum maximè constituere videtur, ita ut eodem omnes vitales operationes perficiantur, sic etiam spiritus influens ad conservationem vivifici principii præ reliquis maximè inservit. Quomodo verò spiritus influens jam unus jam multiplex dici queat, ex quæst. 3. sequenti satis patet. Communicatur autem hic spiritus influens unâ cum calore influente qui illius comes est individuis, licet à se invicem tanquam substantiâ & accidens differant. Utrumque à corde tanquam origine & fonte derivamus, utpote caloris & spiritus verâ officinâ, in qua anima radicaliter inesse dicitur quatenus hujus operatione primum animæ instrumentum *τὸ θερμὸν ἡρώδης* in quacunque parte conservatur. Vide *Coron. 2. de an. exerc. 1. quæst. 12.*

§. 16. Hic se Spiritus insitus & calor natus quotidie restaurantur. Verum cum hæc duo non sufficiant absque humido, tanquam fundamento in quo hærent, idcirco tertium sequitur, nimirum humidum alimentare. Hujus magna est necessitas propter absorptionem humidam radicalis, quod suam restitutionem requirit: Ut enim flamma oleo deficiente marcescit, quo restaurato conservatur, & intenditur: sic spiritus & calor insitus extinguuntur ubi vitale oleum, ipsum humidum radicale humidum sua restitutione privatur.

§. 17. Est autem humor alimentarius in homine corpus fluidum, ex chylo, in ventriculo nato, vi jecoris nutritionis gratiâ genitum. Dico quod sit corpus fluidum, in quo cum reliquis humiditatibus convenit: addo ex chylo in Ventriculo nato, ubi materia humoris alimentarii proxima ponitur, nimirum chylus in ventriculo ex alimentis concoctus: Sequitur vi jecoris, ubi monstratur vera officina humoris alimentarii nimirum jecur, quod solum est organum sanguificationis verum, ut patet *exerc. 7. quæst. 4.* Tandem finis subjicitur nutritionis gratiâ, in quo distinguitur humor alimentarius ab excrementitio, qui fit quidem ex chylo, vi etiam jecoris, at intentione secundaria, & non nutritionis gratiâ.

§. 18. Cum a. omnibus partibus non una eademque natura sit, idcirco alimentare humidum ex quatuor diversis partibus constat, nimirum sanguine, qui calidus & humidus, phlegmate, quod frigidum & humidum, bile flava, quæ calida & sicca, & melancholia, quæ

frigida & sicca est. Dico *Massam sanguineam ex quatuor partibus constare*, quæ tamen inseparabili nexu cohærent, idque ex necessitate naturæ nutriendi corporis, ut habet *Mercatus lib. de humor. quæst. 65.* Siquidem nulla pars, nisi ab omnibus simul ali potest, eo tamen prædominante, qui parti alendæ familiarior existit.

Conjunge Joh. Carvini de sang. essent. Dial. 1.

§. 19. Hi quatuor humores alimentarii ex diversis Chyli partibus uno tempore, eodemque calore in jecore generantur, & massam Sanguineam cujuslibet parti nutriendæ idoneam constituunt, de qua per venas omnibus membris adæquata portio nutritionis gratiâ transfertur. Dico ex diversis chyli partibus, non quidem actu secretis, sed inter sese commixtis & qualitates diversas obrinentibus. Quomodo autem ex chylo diversis qualitibus prædito, tempore & calore eodem, diversæ partes massæ sanguinæ producantur, illud patet ex quæstione quinta sequenti.

Generatio massæ sanguinæ in jecore.

§. 20. Manifestum est igitur solo sanguine nihil nutriri posse, quod falsò Aristoteli attribuit *Vallesius lib. 1. Controv. c. 14.* quem admodum patet ex quæst. 8. *Exerc. 3. Coron. 2. de anima.* Dico solo sanguine, quatenus intelligitur pars tantum massæ sanguinæ calida & humidâ, quæ non sufficit ad nutritionem totius, quemadmodum antea diximus. Nihil enim quod sincerum omnino & impermixtum est, partibus quæ dissimili materia constant, alimentum præstare potest. Vide *Mercatum lib. citat. quæst. 68.*

Solus sanguis non nutrit.

§. 21. Assertionis fundamentum est, quod alimentum debeat esse simile, idcirco cum partes quæ aluntur, ex diversis principiiis constent, consequens est, ipsum quoque alimentarium humorem diversas obtinere partes. Etenim cum conservatio fiat per similia, necessariò sequitur in appositione alimenti, quam *ὁμοιωσιν* vocant Græci, talem quoque similitudinem inter illud, quod alitur, adesse debere: quicquid enim dissimile est, illud naturæ repugnat, & ad oppositionem & restaurationem ineptum est.

Confirmatio sumitur à nutritione partium.

§. 22. Cum verò alimentum primò contrarium esse videatur: idcirco natura instituit plurimas alterationes, atque coctiones, ubi ea quæ sunt excrementitia, separantur, ut sunt alvi excreta, bilis excrementitia, succus Melancholicus ex urina, aliaque hujus generis. Hoc est illud *τὸ πρὸν χηρῶσθαι*, alimento uti, quod *Philosophus lib. 1. de an.* vegetativæ facultati tribuit, cujus munus est nutrire, & per consequens alimentum ita præparare, ut in substantiam partium converti possit. Hoc peragitur vis nutritiva, beneficio concoctionum in humano corpore, quibus alimentum assumptum ita transmutatur, ut homogenea, quæ partes nutrire possunt, congregentur & heterogenea secernantur. Quæ de causâ variæ coctiones instituantur, prima videlicet in ventriculo, secunda in jecore, & tertia in qualibet corporis parte, quarum nulla sine

Unde fit excrementitii humores.

pat-

partium excrementitiorum secretionem fieri potest, quemadmodum ex Exerc. VI. ulterius patebit.

Alimentarium humidum primigenio exacte non respondet.

§. 23. Per has tamen alterationes eam nobilitatem non acquirit alimentare humidum, ut primigenio illi & radicali respondere possit, cum illius origo multo sit præstantior, utpote quod ex semine ipsis membris implantatur. Additur hic ratio, cur alimentarium humidum ignobilius sit radicali, quatenus diversam habent originem, cum alterum ex alimentis tantum, alterum verò ex sanguinis substantia suam ducat originem. Nec obstat, quod semen etiam ex alimentis remotè producatur, quatenus ex sanguine & spiritu producitur: hic enim validior magisque vivifica præcessit impressio, ita ut semen proximam potentiam omnium partium & facultatum, totius corporis humani in se contineat. Si enim ex surculo trunco implantato jucundior oritur fructus, quam ex arbore per surculum, non propagata, propterea quod surculus implantatus nutrimentum in trunco præparatum, arbor verò illud ipsum crudum è terra attrahat, cur non magis statuendum illud humidum esse præstantius, quod è semine ducitur originem eo, quod ab alimentis oritur. Vide Coron. 2. de An. Exerc. 4.

Mors necessaria.

§. 24. Confectarium ergò tale sequitur, partes nostri corporis tandem corrumpi, & per consequens omni homini moriendum esse. Nam quamvis calor natus sit instar ignis, qui alimento suo alitur, in perpetuum tamen conservari nequit, quia non in eadem bonitate, quâ absumptum fuit humidum, restitutio fieri potest. Vide quest. 10. Exerc. 4. Coron. 2. de Animâ. Ut enim omne naturale agens in agendo repetitur, adeoque in agentibus & patientibus mutua & reciproca est actio; sic etiam calor natus sensim, paulatimque humidum primigenium conterit, & conterendo carpendoque depascit & conficit, se ipso interim imbecillior redditus, dum restituitur perfecta prioris amissæ humiditatis destituitur, quod pulchrè citato loco, Coron. 2. declaratur.

§. 25. Patet ex dictis, quâ ratione partes viventes constituantur & conserventur: jam superest, ut quasdam controversias huc pertinentes addamus. Est enim sat ampla præsens materia, quam ob causam classicorum auctorum diversæ opiniones de quibusdam paragraphis sese offerunt, de quibusdam in subsequentiis agendum.

QUÆSTIO I.

An calidum innatum rectè definiatur per humidum primigenium?

Commune est pronunciatum Philosophicum: Ut res sunt: ita quoque definiuntur. Nec ratio deest: Cum enim definitione rei natura atque essentia declaranda sit, idcirco necessarium est, ut descriptio proposita cum ipso definito conveniat.

Non igitur immeritò quærimus, num etiam calidum innatum rectè definiatur, ubi per humidum primigenium describitur à Doctissimo Fernelio.

Affirmativam quidem in thesibus proposuimus, nec etiam sine ratione, præsertim cum ea, quæ in partibus suis essentiam suam obtinent, non aliter, quam per partium collectionem describi possint: aliàs enim definitio minimè responderet.

Dicitur ergò τὸ θερμὸν ἀρχηγόνον sive ἐμφορὸν primigenium humidum, non quod caliditate cum humiditate confundamus, sed quia in præsentia non qualitas quædam sola intelligitur, sed substantia sive quoddam connatum corpus, quod ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate innatum calidum appellatum fuit, ut habet Galenus lib. ad ver. Lycum cap. 7. ex humido primigenio tanquam fundamento reliquorum constans. Qui igitur inter qualitatem, ejusque subjectum distinguit, calorem videlicet nativum à calido nativo, tanquam πᾶθος à subjecto separans, ille non aliter sibi τὸ θερμὸν ἐμφορὸν imaginabitur, quam sub ratione humidi primigenii calore ac spiritu innato perfusi.

Sed obstat nominum diversitas hac in parte, præsertim apud Hippocratem & Galenum, qui calidum innatum modò sub caloris nomine, modò per spiritum congenitum, modò per animam, modò per naturam, non rarò quoque per virtutem informativam intelligunt:

Pro conciliatione locorum ac denominationum notandum est, quod hi auctores rebus ipsis intellectis de verbis non admodum solliciti sint. Hinc interdum τὸ θερμὸν ἐμφορὸν per spiritum innatum, imò quoque per caloris vocabulum expriment, utpote cum bene sciant, quod unum absq; altero esse nequeat, unde parte subjecti pro toto utuntur. Quod verò sæpius quoque naturam, animam, aut facultatem informativam calidum hoc nomen, propterea factum est, quia non ignorant, quod anima, natura, vel etiam facultas mediante hoc innato calido tanquam instrumento proximo sua officia ac munera in corpore animali subeat, quapropter ad operationem respicientes nomine primariæ causæ nominant proximam.

Hæc

Definitio respondeat definito.

Affirmativa quæstionis.

Declaratio quæstionis.

Instantia à varia denominatione

Resolutio

Hæc ita sese habere manifestum est inde, quod Hippocrates & Galenus omnibus in locis, in quibus ex professo materia hæc proponitur; optimè distinguant inter ipsum substantiale subjectum, quod calidum innatum dicunt, & inter qualitatem caloris nativi in dicto subjecto instar accidentis hærentem, de quo vide Aph. 14. lib. 1. idemque Galenum in comm. & lib. adversus Lycum, in quo eundem autorem refutat, quod Hippocratem in citato Aphorismo non intellexerit, confundendo caloris qualitatem cum ipsa substantia calidi innati.

Confirmatio ab auctoritate.

QUÆSTIO II.

An calor natus & spiritus differant?

Quamvis ex præcedentibus manifestum sit, quid in præsentia statuendum: nihilominus, cum quidam ex veteribus fati obscure hac in parte locuti fuerint, imò ad negativam quæstionem per se quidem fati obscuram inclinarent: idcirco breviter de hac quæstione discurrendum.

Negativam hac ratione confirmare conati sunt.

I. Quæ causis & generatione conveniunt, re ipsa quoque convenire dicuntur: At spiritus & calor causis & generatione conveniunt. Ergò re ipsa quoque non differunt.

Minor probatur: quia tam calor quam spiritus ex humorum subtiliori parte uno eodemque tempore in corde producitur.

II. Quæ operatione conveniunt, re non differunt. At spiritus & calor operatione conveniunt, quia uterque res solubilis, subtilis, maximè mobilis, & activus est: Ergò.

III. Accedit autoritas Medicorum classicorum, qui sæpius calore pro spiritu & contra spiritus vocabulo pro calore utuntur.

Contra, quod affirmativa quæstionis pars cum veritate conveniat, non est, ut longâ demonstratione probetur, utpote cum spiritus & calor genere non conveniant, quatenus calor est qualitas, spiritus verò ad substantiarum classem refertur.

Addit Conciliator diff. 59. quod calor habeat interdum rationem causæ respectu ipsius spiritus, ubi alio subjecto fultus ex adæquata materia spiritum generat, eo modo, quo calor ignis ex nova materia novum ignem producit. Unde postea concludit: quæcunque sese habent sicut causatum, prius & posterius, accidens & subjectum, illa revera differunt: Atqui calor & spiritus ita se habent. Ergò.

Nota tamen, quod realiter differre dupliciter accipiatur, ut habet Zabarella lib. de facult. an. cap. 2. vel pro eo, quod est subjecto differre, ut quando dico, pomum & calorem ejus non differre, scilicet, subjecto non separari: Vel pro eo, quod est esse res diversas, & secundum essentiam distinctas etiam animo non cogitante, quo modo pomum & color toto genere differunt.

In priori significatione non est absurdum affirmare spiritum & calorem non differre, quatenus videlicet subjecto conveniunt, quia ex præcedentibus patet, quod calor ipsius spiritus individuis comes sit. In posteriori verò acceptione rectè statutum fuit, calorem à spiritu toto cælo differre.

Realiter differre dupliciter sumitur.

Quæstionis determinatio.

Argumentis oppositis respondemus.

Ad I. Distinguendum est inter generationem primariam & secundariam: spiritus primariò generatur, instar substantiarum: at calor producitur ut accidens cum spiritu, tanquam cum subjecto suo.

Ad II. Una eademque operatio duobus convenire potest, ea tamen ratione, ut uni per se, alteri ex accidenti attribuat: ita plurima sunt, quæ tam à spiritu, quam à calore peraguntur, à spiritu verò tanquam primario, à calore tanquam instrumentario agente.

Ad III. Patet sufficiens responsio ex quæstione præcedenti.

QUÆSTIO III.

An spiritus influens sit triplex?

Non admodum hic dubitandum esset, si cum veritate consentirent illi, qui audacter affirmant, quod, quoad substantiam, spiritus cum sanguine conveniant, propterea, quod nihil aliud sint, quam defæcati sanguinis subtilissimæ particule.

Spiricum cum sanguine non esse confundendum.

Sed falsum & erroneum hoc est, quia sanguis sive sit tenuis sive crassus à spiritu differat tanquam materia à materiato, tanquam patiens ab agente, tanquam immobile à mobili.

Adde, quod spiritus quidam videlicet insitus, à semine producatur, quod de sanguine, aut ejus parte quadam nullus affirmabit, nisi rerum physicarum penitus ignarus sit.

Verum cum sibi ipsi tacitè contradicant, dum spirituum animalium ac vitalium differentiam concedunt, quam tamen in sanguine nullo modo habere possunt: Idcirco non opus est, ut diutius hic immoremur.

Quærimus igitur num ille spiritus, qui partibus pro conservatione communicatur, & influens dicitur, multiplex sit vel unus tantum?

An triplex spiritus influens. Affirm. Medici.

Medici communiter triplicem spiritum statuunt, videlicet vitalem, animaleam & naturalem: Vitalem in corde producunt ex sanguine puriore, qui per arterias vitæ causâ cum calore influente omnibus partibus communicatur. Animalem ex vitali in cerebro elaborant, ut per nervos partibus sentientibus transmittatur. Naturalem denique unâ cum sanguine in hepate generari dicunt, ut nutritioni cujuslibet partis infervat. Hanc assertionem confirmant.

I. Quor sunt facultates animæ principes, tot quoque sunt spiritus. Atqui tres sunt facultates animæ principes: Ergò totidem spiritus. Majorem probant, propterea quod spiritus sint ob conservationem facultatum, tanquam communissima ipsarum instrumenta.

1. à facultatibus animæ.

II. Quæ discrepantes operationes habent, illa formis quoque differre manifestum est: Atqui spiritus vitalis, animalis, & naturalis discrepantes habent operationes. Ergò differunt.

2. ab operationibus.

Minor confirmatur eâ ratione, quatenus unus vitæ, alter nutritioni, & tertius sensui ac motui prospicit.

III. Quæ diversum generationis modum obtinent, illa quoque diversa esse videntur: Atqui tres illi spiritus diversimodè generantur: Ergò &c.

3. à generationis modo.

Con-

Philosophi unus tantum est spiritus,

1. à similitudine,

2. ab accidentali differentia,

3. à negatione spiritus naturalis,

4. ab auctoritate Aristot.

Conciliatio,

Responsio ad argumentum,

Contraria sententia Philosophorum est unicum solum esse spiritum influentem, idque propterea, quod circa necessitatem entia non sint multiplicanda. Hunc spiritum unicum Vitalem constituunt, à quo ipsis essentialiter non differt Animalis, quamvis non negent accidentalem differentiam, ex qua alius dependet usus, qui tamen non statim specificam differentiam infert, quod patet ex hujus generis probationibus.

I. Ut innatum calidum est unum omni partium operationi inserviens: ita quoque influens spiritus non est multiplex, praesertim cum hic propter restaurationem insiti spiritus requiratur, vide Argenterium lib. 2. de somn. & vigil. cap. 9.

II. Quae accidentaliter differunt solum, essentia conveniunt: At animalis & vitalis accidentaliter tantum differunt. Ergo &c. Minor probatur, quia vitalis spiritus ad cerebrum delatus, ibidemque animalis vocatus alteratur quidem frigiditate cerebri, ut sensui & motui inservire possit: non tamen novam generationem subit, quia cerebrum est frigidum, & ad productionem novi spiritus secundum essentiam à reliquis differentis ineptum.

III. Imò naturalis spiritus non necessarius esse videtur, tum ratione prioris, tum etiam ratione posterioris. Illud, quia jecur nullam cavitatem obtinet, & aer ea substantia, pro generatione spirituum necessaria, destituitur, unde ibidem generari non poterit. Hoc verò, quia nullum usum obtineret: vel enim faceret ad sanguificationem in venis, vel ad nutritionem extra venas, non illud, quia venae à sua natura hoc habent, ut sanguinem quodammodo praeparant: nec etiam hoc, quia pro nutritione praestanda cum qualibet venâ conjungitur arteria, quae spiritum vitalem nutritionis gratia adducit. Hoc est, quod movit Galenum, ut ipse lib. 11. Method. cap. 5. de spiritu naturali dubitaret: Imò & Vallesius lib. 2. controver. cap. 16. eundem negat.

IV. Accedit Aristotelis auctoritas lib. de motu an. in fine: ubi inquit, unum spiritum in corpore habere sese instat mallei in arte fabrilis. Jam ut malleus unus pluribus operationibus artificis inservit: ita quoque unus spiritus diversis actionibus praesse potest.

Pro conciliatione quadam notandum est, quod Medici in suis differentiis non semper eandem adhibeant auctoritatem, ut Philosophi, quia tantummodò actionem respiciunt, ideoque saepius diversimodè distinguunt illa, quae solum quodammodò actiones variant; sive specie, sive accidentibus tantum differant, de quo vide Col. Connimb. lib. 1. de gen. & corrupt. cap. 5. q. 11.

Ad argumenta superius proposita respondemus.

Ad I. Quamvis facultatibus agentibus spiritus inserviant, non tamen inde sequitur tanta spirituum differentia, quia unum instrumentum pluribus actionibus primarii agentis praesse potest. Quod si omnis actio diversa in animali diversitatem spirituum producit, cur non etiam spiritus sanguificativos in jecore, chylicativos in ventriculo, apprehensivos in manibus, & ambulatorios in pedibus statuimus.

Ad II. Discrepant actiones spirituum respectu subjecti vel primarii agentis, ipsius videlicet partis beneficio, in qua sunt.

Ad III. Propriè loquendo spiritus animalis de novo non generatur in cerebro, sed solum novam

subit alterationem, quod in praecedentibus quoque demonstravimus. In jecore verò spiritum quendam generari non concedimus, nisi quis subtiliorem sanguinis partem pro spiritu mindè rectè intelligere velit. Aristoteles loquendo unus est spiritus. Latè triplex Animalis, Vitalis, Naturalis: huius duplex naturalis propriè sic dicitur, & genit alis.

QUESTIO IV.

An spiritus verè nutriantur?

Pater quidem ex praecedentibus, quod spiritus non sit propriè loquendo pars quaedam corporis, sed potius principium quoddam conservans ipsarum partium. Hinc etiam eidem vita merito & jure denegatur, quicquid dicant alii, qui contrarium sentiunt, quemadmodum in Coron. 2. Exercit. 4. de anima quest. 7. sufficienter demonstramus. Cui autem vita denegatur, eandem propriè dicta nutritio nullo modo convenire potest, quia haec ipsa nil aliud, quam vitae quoddam consequens esse videtur. Hinc Gentilis Avicennae commentator pluribus demonstrat Quæstionis negativam.

Veruntamen cum spiritus actione corporis quotidie alterentur & absumantur, ideo restoratione & nutritione quaedam indigere videntur. Accedit alterum, quod in animi defectu vel lypothymia spirituum refectioem ac nutritionem per vaporosam atque odoriferam exhalationem instituire soleamus.

Pro resolutione controversiæ distinguimus inter nutritionem propriè dictam, quae viventibus convenit, quam Coron. 2. Exerc. 3. de an. satis superque describimus, & inter nutritionem impropriam, ubi per solam appositionem fit restauratio, quae potius est nova generatio. Ita spiritus reficiuntur quidem & restaurantur quotidie non nutritione, sed nova spirituum generatione.

QUESTIO V.

An omnes humores in jecore simul generentur?

Massam sanguineam sive humidum alimentum, quod in jecore generatur, consistere diximus superius: Jam quæritur, An partes illae diversae, videlicet quatuor humores, sanguis, bilis, pituita, & melancholia, uno & eodem tempore simul in jecore generentur?

Negativa quibusdam probabilis videri possit his rationibus.

I. Natura ab imperfectioribus tendit ad perfectiora, quia ab extremo ad extremum non datur transitus absque medio: At pituita est sanguis imperfectus: Ergo primum pituita generabitur, ex qua postea sanguis fiet, & consequenter bilis cum melancholia producet.

II. Quae agentia diversa requirunt, illa non producentur simul.

Atqui calor debilis pituitam, fortior sanguinem, intensior bilem & melancholiam producit.

Ergo hi humores omnes simul generari nequeunt.

Contrà pars affirmativa rectè concluditur cum Conciliatore diff. 29. Fernelio lib. 6. Physiol. cap. 4. & aliis classis auctoribus; Quod unus & idem calor,

Spiritus an vivant.

Spiritus nam nutrir.

Instantia.

Resolutio quaest.

Propter diversitatem materiarum diversae sunt humores.

Solis effectus va-

Negativ. quaest. 1. à naturæ processu ordinario, 2. à diversitate agentis.

Afirmatio confirmatur.

QVÆSTIO VI.

An sanguis ex phlegmate productus specie conveniat cum sanguine producto ex chylo?

Demonstravimus quidem praecedenti problema, quod pituita & sanguis simul ex chyli diversis partibus uno tempore in Epate generari possint: non tamen negavimus, quin pituita magis magisque ab ulteriori calore alterata necessitate urgente possit in sanguinem converti, quod rectè coronam Medicorum statuit.

Quærimus autem ex abundantanti, num sanguis ille productus ex phlegmate magis cocto & alterato, specie differat ab altero sanguine simpliciter ex chylo generato?

Afirmativa fortassis alicui placere possit, his argumentis:

I. Quae genere non conveniunt, illa multò minus specie convenire possunt:

At sanguis ex phlegmate generatus genere non convenit cum sanguine ex chylo producto: Ergo.

Minor confirmatur, quia sanguis ille videtur esse humor praeter naturam, utpote cum aliis humor mutatus reddatur humor non naturalis.

II. Quorum materia diversa est, eadem quoque plurimum differre videntur: At chylus & pituita multum differunt: Ergo non videtur verisimile sanguinem ex utrisque generatum ejusdem naturae esse.

Contrà pars negativa verior est, quam ob causam cum Conciliatore diff. 29, concludimus utrumque sanguinem ejusdem speciei esse, propterea quod sine & forma conveniant, cujus demonstratio facilis est; utpote cum uterque sit humor calidus, humidus, nutritioni corporis inserviens. Adde quod vera sanguinis proprietates in utroque reperitur: at ubi datur natura propria, ibi quoque res ipsa datur.

Pro solutione argumentorum oppositorum nota responsiones.

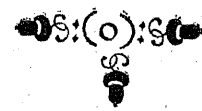
Ad I. Minorem ejusque confirmationem negamus, quia alteratio, quae pituita mutatur in sanguinem non est *empe* *separata* *diabete*, ad privativas dispositiones sive ad imperfectiorem & statum praeter naturam: sed ad perfectiorem & statum meliorem, quae de mutatione non intelligitur illud, quod humor mutatus dispositionem praeter naturam induat: aliàs sanguis etiam ex chylo generatus praeternaturalis esset, quia ut ibi phlegma, sic in praesentia chylus mutationem sustinet.

Ad II. Etsi chylus & pituita differunt, non tamen negandum, quin actione caloris ita concoqui atque alterari possint, ut respectu hujus effecti producendi convenientiam habere queant. Idem apparet ex quibusdam animalibus, quae tam ex putri materia, quam ex femine oriuntur, in quorum productione materia tam diu elaboratur at-

Afirmatio va quaestiois.

Confirmatio negativa.

Resolvuntur argumenta contraria.

Tomus primus.

que alteratur à calore solis, donec respondeat effecto producendo.

QVÆSTIO VII.

An pituita quandoque in ventriculo generetur?

Affirm. i. autoritate Galeni,

Videtur hoc innuere Galenus de atra bile c. 8. his verbis: Demonstratum est à nobis pituitosum humorem à pituitosis cibis in prima, hoc est, ventriculi concoctione fieri, ut biliosum & Melancholicum in jecinore. Item lib. de natura hum. Comm. 39. Natura pituitæ ad mores parandos minimè est ex usu: apparet enim quod ex prima ciborum immutatione per necessitatem generetur. Accedit ratio Vallesii lib. 1. controu. c. 13. quod pituita interdum in ventriculo ex pituitosis cibis generari possit propter substantiam ejus ad pituitæ naturam propè accedentem.

2. Ratione.

Contra, quod propriè loquendo pituita non generetur in ventriculo manifestum est, quia pituita est humor chylo perfectior, unde ulteriori concoctione generabitur, quod in ventriculo fieri non potest.

Confirmatur negatiua.

Accedit, quòd eadem facilitate, quæ ex cibis pituitosis phlegma producit, ex biliosis & Melancholicis alimentis generetur utraque bilis: Ergo & hi humores in ventriculo statim prodibunt.

Conciliatio.

Dicimus igitur pro conciliatione cum Averro. 2. Coll. cap. 8. Avicenna lib. 3. fen. 3. tract. 1. cap. 16. & Conciliatore diff. 29. quod superfuitas quædam phlegmatica, sed non verum phlegma in ventriculo produci possit.

Resp. ad loca Galeni.

Ita Galeni locus primus productus non loquitur de verà pituita, quia aliàs hujus humoris generatio penitus jecori denegaretur, quod tamen alia sexcenta Galeni loca non concedunt.

Adde quod Galenus in eodem loca magis ad excrementitios humores respiciat, quàm ad alimentarios, quod patet ex comparatione pituitæ illius cum utràque bile, quarum receptacula, videlicet vesiculam felleam, & lienem, enumerat. Quo modo non negamus, quòd in ventriculo sæpius excrementitius quidam humor phlegmaticus colligatur.

Alter locus etiam ipsi Vallesio inconstanter prolatu esse videtur, præsertim cum ibi solum de illa pituita loquatur, quæ ad mores nihil facit, quod de verà penitus non est intelligendum.

Ratio denique ab ipso Vallesio adducta non militat pro hac opinione, quia non immutatio omnium fit ad similitudinem substantiæ: quomodò enim aliàs hepar bilem, venæ sanguinem, & cor spiritus produceret?

QVÆSTIO VIII.

An sint humores secundarii?

Quomodo ponantur humores secundarii.

Præter dictos quatuor humores alimentarios, quidam adhuc humores secundarios introducunt. Videmus hoc apud Avicennam. fen. prima; primi cap. de humoribus, cum quo consentire videtur Conciliator diff. 33. & Fernellius lib. 6. Physiol. cap. 5. qui, ex mente reliquorum, humores secundarios ita describit: Sanguis

simul ac è venis amplioribus in angustiores, quas natura unicuique parti dedit, attractus, quasi derivatione quâdam exciderit, omnium qualitate tum proprietate circumstantis particule sensim perfunditur, eaque commutatione partis naturam assumens, fit primus humor ex quatuor secundariis, quos antea commemoravimus. Dehinc verò per occulta, aut cæca exilium venarum foramina roris modo multiplici lapsu & erratico in omnem partis substantiam influit, perque omnia spatia diffusus combibitur: fitque tum vera istius humoris appositio, quem non ineptè quis rorem appellaverit, quanquam non æquè similis est, sed superiori paulò crassior. Appositus jam hic continenter assiduo partium calore convertitur, concoctione cogitur, crassiorque fit: deinde verò coactus parti agglutinatur & adhærescit: estque hic tertius humor ex secundis, qui partis tum qualitatem, tum temperamentum, nondum tamen perfectam substantiam attingit. Ad extremum vero naturæ vi, & universa partis substantia ita concrefcit, ita mutationem subit, ut ei demum perfectè, usquequaque assimilatur. Hoc opere, quod veram nutritionem perhibemus, partis substantia quædam fit carnosâ, quam in secundariis humoribus loco quarto collocavimus. Hactenus Fernellius quatuor differentias humoris secundarii proposuit ex mente Avicennæ, quæ aliàs his nominibus indigitari solent. Primus est humor Innominatus, sanguis videlicet, in capillaribus venis: alter sub roris nomine venit: tertius Cambium dicitur: quartus denique gluten vocatur. Videtur illud ipsum Galenus quoque asserere lib. 7. Meth. Med. cap. 6. ubi partibus ipsis in statu præter naturam tot siccitates attribuit, quot hic humores enumerantur. At contrariorum eadem est ratio.

Primus humor secundarius.

Secundus humor alimentarius secundarius.

Tertius humor secundarius.

Quartus humor secundarius.

Quamvis autem Thomas Jordanus tract. 1. Resolutio. 1. 16. de peste imaginarios potius hos humores quam reales statuere velit, dum eosdem astronomorum Eccentricis & Epicyclis respondere dicit, nihilominus planum est, quod nullâ ratione res proposita negari possit, utpote cum sensu teste, has mutationes ita sese habere constet. Hoc tantum in præsentia monere volumus cum Vallesio lib. 1. controuers. cap. 22. quod dictæ humiditates non constituent novas humorum alimentariarum species, quia potius gradus humiditatis in ipsâ parte sunt, quam veri humores. Et quod primum attinet, videlicet sanguinem in capillaribus venis, illum à sanguineâ malsâ secundum essentiam differre nullus nisi Physicarum rerum ignarus, judicabit: secundus non amplius humor, sed potius alimenti portio partibus reposita meritò nominatur: tertius verò, & quartus ab ipsâ partis substantiâ non admodum differre potest. Non igitur rem ipsam negamus, sed hoc solum innuere volumus, quòd in præsentia secundorum humorum Avicennæ tractationem addere supervacaneum sit. Aliàs negare non possumus, quod alimenti transmutationes in ipsâ nutritione hoc modo fiant.

QVÆ-

QVÆSTIO IX.

Quomodo fiat mutatio humorum naturalium in non-naturales?

Degeneratio sanguinis.

Degenerant autem omnes quatuor humores: & primò quod sanguinem propriè dictum attinet, quia tam alieni humoris admittione, quàm propriarum qualitatum exuperantia corrumpi potest: hinc sanguinis impuritas, putrefactio & alia nobis interdum accidunt.

Degeneratio bilis.

Bilis deinde quadruplici modo non naturalis redditur: I. Fit Vitellina, non quidem ex admixtione pituitæ, ut vult Avicenna, quia aliàs non ita flava, nec tanto calore prædita esset, præsertim cum pituitæ tam albedinem quàm calorem remittere apta sit, sed potius ut vult Galenus, ex aduotione, quod patet ex lib. de atra bile cap. 2. ubi inquit: Bilis autem flava ut tenui mista humidi-

tate & colore palidior. & consistentia humidior redditur, ita cum diffusa ipsa admodum fuerit, crudorum ovorum vitello similis apparet, atque ob id vitellina vocatur. II. Bilis Porracea, in ventriculo ex crudis succis genita. III. Hæc ubi diu in stomacho hæret calore præsentè vertitur in bilem æruginèam. IV. Ex hac denique Ifatodes, vel Cœrulea nimia coctione gignitur. Cineream vel Zinariam Avicenna bilem non dari, nec, si daretur, humoris naturam habere, rectissimè demonstrat Vallesius lib. cit. c. 19. & Heurnius lib. 4. Insitut. Med. cap. 3.

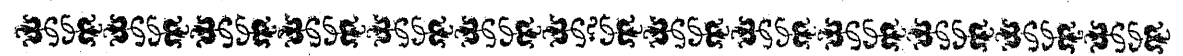
Degeneratio pituitæ.

Pituita degenerat 1. in acidam ob defectum caloris 2. in salfam quando vel calore dulciores ac tenuiores partes absumuntur, vel serofus humor admiscetur. 3. denique in vitream, quæ instar vitri concreti partibus adhæret.

De glyptea nihil addimus, quia humoris nomen amittit, & potius solidioribus corporibus annumeranda venit.

Degeneratio Melancholice.

Tandem Melancholia non naturalis vel ex naturali, vel ex cholera aduota oritur, quarum utraque, magis tamen posterior, potius acredine quâdam noxiâ, quàm aciditate prædita est.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

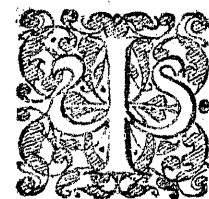
Coronidis I.

EXERCITATIO TERTIA.

De

IIIS, QUÆ ACTIONE PARTIUM IN HUMANO CORPORE SECERNUNTUR, TAM IN PRIMA, QUAM IN SECUNDA ET TERTIA CONCOCTIONE.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

AM post declarationem principiorum ad partes propriè dictas procedendum esset: veruntamen, cum in productione principiorum conservantium per diversas alimentorum alterationes alia quædam non quidem primâ, sed secundâ naturæ intentione producantur, & instar excrementorum partim utilium, partim non utilium à partibus ipsis secernantur: idcirco de iis quoque tanquam communioribus, ante partium ipsarum declarationem, hac vice, quædam proposuimus.

Ratio continuationis.

Videatur Aristotel. lib. 2. de an.

Aristoteles pronunciat verè quosdam dixisse nutritionem fieri quoque contrariis, quatenus alimenta cruda considerantur.

Unde necessitas concoctionis.

§. 2. Hanc autem similitudinem alimentarium humidum pluribus alterationibus acquirit, quam ob causam provida natura varias concoctiones in humano corpore constituit. Dico pluribus alterationibus, quia nunquam evenit, ut aliquid in alterius naturam transeat, nisi mutuo quasi congressu imbecillius in mutantis speciem, similem evadat: hinc poëta dicit:

Triplex concoctio.

Dissipat in corpus sese cibus omne animantum.

§. 3. Ita alimentum primò in chylum elaboratum, chylus in hepate, in sanguineam massam, convertitur, quæ vicissim in qualibet corporis parte ita alteratur, & concoquitur, ut partis naturam subire possit. Dico in ventriculo, ubi fit prima concoctio χύλων, quando alimentum ore præparatum in chylum cremori lactis non abfimilem convertitur. Dico in hepate, quod est officina secundæ concoctionis, ubi fit αἱματώσις seu sanguificatio ex chylo è ventriculo transmissio. Adde denique in qualibet parte corporis massam sanguineam ita mutari, ut possit in substantiam

corporis converti, quo tertia concoctio absolvitur. Unde patet priores ad hanc tertiam unice ordinatas & directas esse, quocirca manifestum est, quomodo vitium concoctionis primæ non solum non corrigatur in secundâ, sed simul etiam eandem, ut & tertiam deteriore reddat.

Excrementorum varietas unæ. §. 4. In his alterationibus & concoctionibus varia producuntur excrementa, partim utilia totique adhuc suo modo intervientia, partim inutilia, de quibus conjunctim hæc exercitatio agemus. Dico varia excrementa produci, videlicet caloris agentis, qui teste Philosopho in opere generationis (quod etiam pertinet hæc operatio, cum concoctio talis particularis quædam generatio videatur) homogenea congregat & heterogenea fecernit. Adde partim utilia quatenus quædam licet non nutriant, quendam tamen ulum in corpore obtinent, ut ex sequentibus patebit.

Unde sit excrementorum nota. §. 5. Quod autem alimentum majori cruditate, & respectu partium, quas nutrire debet contrarietate est præditum, eò excrementa separata sunt deteriora, quod patet ex alvi excrementis, quæ à chylo per ventriculum elaborato tanquam inutile & noxium quid separantur & à partibus corporis excernuntur. Quod enim dissimile magis est alimentum, eò plures etiam alienas obrinebit partes, unde manifestum redditur, cur in prima concoctione tam foetida excrementa tanta mole fecernantur.

Excrementa secundæ concoctionis. §. 6. Porrò non sufficit hæc excrementorum separatio: nam ubi chylus ad jecoris officinam perfertur, novam subit concoctionem, ibique rursus trium humorum excrementitiorum, nimirum Bilis flavæ, melancholici succi & ferofi humoris fit excretio. Dico non sufficit quia chylus nondum illam similitudinem habet, ut nutrire queat, quam ob causam ulterior partium excrementitarum separatio necessaria est. Enumerantur autem hic secundæ concoctionis excrementa, prout communiter in scholis proponuntur, de quibus quid statuendum imprimis de succo melancholico, ex sexta exercitatio patebit.

Ufus quorundam excrementorum. §. 7. Hi excrementitii humores quamvis ad nutritionem penitus inepti sint, quandam tamen utilitatem ipsi corpori præstare possunt, quatenus bilis à vesicula fellea recepta 1. intestina ad faciem excretionem stimulat. 2. Teste Clariss. D. Mæbio Fundam. Med. cap. 16. §. 9. Coctionem juvat. 3. Ceu Balsamicum quoddam condimentum Chylum à putredine præservat. 4. Svarationem chymi à Scybalis & ipsam digestionem promovet. Ex denique 5. toti corpori calorem largitur, sanguinis omniumque humorum motum juvat, eodemque à putredine præservat. Melancholia mediante liene ventriculo communicata 1. famem excitat. 2. Diutante Avicenna sanguinem inspissat, & Lienem & partes reliquas melancholicas nutrit & Serum sanguinis in venis existenti vehiculum præstat, donec & ipsum per renas attractum mediante vesica urinaria extra corpus projiciatur. Ut ejusmodi humores excrementitii à natura producuntur, ita etiam ulum tantum secundarium obtinent, dum reliquas functiones solum expeditiores reddunt eo ipso momento, quo tanquam noxium quid è cor-

pore ablegantur. Tanta est naturæ providentia, quæ etiam excrementorum secretionem usui cuidam accommodare voluit.

§. 8. Ubi secunda concoctio perfecta est, tertia sequitur, quæ in qualibet parte perficitur, in quâ varia ac diversa excrementa per se quidem considerata maxima ex parte utilia produunt. Dico maxima ex parte utilia, quia noxiæ partes alimentorum per primam & secundam coctionem plurimum fecernuntur, unde sequitur materiam tertie coctionis multo puriorem esse præcedentibus.

§. 9. Huc pertinent adeps, pili, ungues, & sudores, de quibus consequenter agendum est. Etsi verò prima fronte injuriâ quadam excrementi vox de quibusdam enumeratis dici videatur, mox tamen patebit, eadem hoc nomen verè sibi vendicare, præsertim ubi à partibus propriè dictis, quæ cum toto vivunt, uniantur & ad certam actionem comparatæ sunt, distinguuntur.

§. 10. Est autem adeps vel pinguedo substantia alba, pinguis & oleaginea, ex sanguinis tenuissima & ærea portiuncula quæ per venas transudans vel ex earum orificiis exiens in membranosis partibus, adjuvante earum densitate, crescit, genita. Dico adeps est substantia alba, ubi describitur ipsius natura, quatenus sensui occurrit. Adde ex sanguinis, &c. ubi materia ejus monstratur, sanguis scilicet attenuatus & æreus. Subijcio membranarum densitatem, quæ est causa sine qua non potest fieri pinguedinis concretio, utpote cum aliâ materia tenuis attenuetur ac dissipetur, & in auras evanescat. Ultimo loco dico genita ut innuatur pinguedinem actione caloris & non frigoris fieri, cum calor solus non autem frigus aliquid generare queat.

§. 11. Excrementum utile vocatur eâ ratione, quatenus à saturatis partibus materia ejus non assumitur, sed tanquam utile quidpiam separatur & partibus frigidioribus adponitur. Aver. sect. 1. collect. cap. 8. Ita semen & sanguis menstruus excrementa quoque vocantur, quamvis suo tempore maximum habeant usum. Est ergo adeps excrementum quatenus illius materia tanquam superabundans quidpiam in tertia concoctione fecernitur: Est excrementum utile tum propter materiæ bonitatem, tum etiam propter usum, quem partibus nostri corporis præstat, ubi secundum naturam sese habet.

§. 12. Hanc partem corporis viventem non agnoscimus, propterea quod certis terminis non circumscribatur, ut aliæ partes, & tempore necessitatis in alimentum cedat propriè dictis membris: at quomodo pars partem nutrire poterit. Duplex additur ratio, quod adeps non sit vera pars corporis: 1. Quia non circumscribitur certis terminis, utpote cum jam augetur, jam diminuatur: at vera pars corporis in ipso utero materno statim suam determinationem ac circumscriptionem nanciscitur. 2. Quia tempore necessitatis nutrit partes reliquas, ubi resolvitur & aliis in alimentum cedit, quod vel maximè patet in quibusdam animalibus pinguioribus.

Tertia coctio.

Adeps quid.

Adeps non est pars corporis.

§. 13. Ita

Pilus quid. §. 13. Ita pilos quoque tertie concoctionis excrementum statuimus, ex sicca videlicet & vaporosa materia, quæ in rarioribus cutis partibus calore per poros cutis eandem protrudente instar filii nascitur. Dico ex sicca & vaporosa materia, tali nimirum, quæ soliditate quadam pingui sit prædita, quam Hercules Saxon. lib. 10. Panthei c. 40. semper in omni pilorum generatione necessariam statuit, non negando, quod alia tertie concoctionis excrementa diversimodè cum eadem permisceri possint, ex quibus deinde pili colorati, flavi, rubri, nigri, vel alterius coloris reddantur. Coniunge, quæ habet Mar. Donatus lib. 1. hist. mirab. c. 1.

Pilorum diversitas quid indicet.

Pilorum usus.

Ungues.

Sudor.

§. 14. Hinc pili naturam abundantis humoris in corpore indicant: imò & hoc deducitur inde; quòsicciores pili, eò calor intensior. Prius patet, quia superabundantes humores evaporationes & reliquæ tertie concoctionis restantur: at harum naturarum imitatur pilus, qui ex iisdem generatur. Alterum ex efficiente manifestum est: quò enim materia pilorum magis exciatur, eò major etiam & intensior erit calor: hinc prima puerorum lanugo multo mollior, quam pili juvenum, cum hi pueris calorem magis intensum habeant.

§. 15. Hos etsi facile quis ex partium viventium numero rejicere potest, quemadmodum Coron. 2. Exerc. 4. quæst. 8. demonstramus: non tamen iisdem omnem usum denegabit, cum partim ad defensionem contra externas injurias, partim quoque ad corporis ornamentum faciant. Quamvis enim pili cum toto non vivant, perfectè & verè non augeantur & nutriantur, sed tantum per appositionem materiæ elongentur, adeoque non sint veræ partes corporis, nihilominus tamen duplicem habent usum, dum non solum corpus ornant, sed etiam ab externis injuriis defendunt, de quo vide subsequenter quæst. 7.

§. 16. Ungues denique ex nervolarum partium excrementis in extremitatibus manuum ac pedum oriuntur, non quidem ut sint partes corporis, cum vitâ, veraque nutritione destituantur, quod ex citata quæst. Coron. 2. de anima patet, sed ut sint utile munimentum extremitatum, pro actionibus illarum partium firmiter suscipiendis. Cur ungues pro partibus corporis non agnoscamus pulchrè patet ex quæst. 8. hujus exercitatiois; usum tamen insignem eorundem hoc §. agnoscimus, dum eosdem extremitatum actiones perfectiores & meliores reddere dicimus.

§. 17. Præter hæc omnia in tertia concoctione sæpius quoque sudor excernitur, materia videlicet serosa, quæ suo officio peracto in vehendo sanguine per poros cutis segregatur. Dico materia serosa, quia sudor nihil aliud est, quam resoluta serosa humiditas, quæ sanguini præbet vehiculum, & maximâ sui parte per vesicam excernitur.

§. 18. Ad nutritionem enim talis materia inepta est, nec etiam inde vel pili, vel ungues, vel ungues generari possunt, quare necessarium est, ut ex corpore rejiciatur. Dico ad nutritionem inepta, quia non est pars massæ sanguinæ: addo quod ex ea nec pili, nec ungues, nec ungues fieri queant, quia non obtinet eas conditiones, quæ in materia pilorum vel adipis vel unguum requiruntur.

§. 19. Tantum de his breviter proposuisse sufficiat: jam videbimus, quænam in præsentia materia apud autores controversa sint.

QUÆSTIO I.

Cur excrementis primæ concoctionis in homine tantus foetor & ingratus odor accidat?

Nullum ferè est animal, quod excrementa primæ concoctionis tam foetida rejiciat, quemadmodum ipse homo, quam ob causam in præsentia quærimus, quænam hujus foetoris causa sit?

Medicorum schola, referente Laurentio lib. 6. Anatom. hist. quæst. 15. duplicem causam agnoscit, efficientem videlicet & materialem. Efficiens est calor natus debilior, tum ratione loci, utpote qui nimirum à fonte caloris, à corde scilicet, distat, tum etiam eatenus quatenus, inutiles chyli partes incumbit, & has excrementitias tanquam inutile quiddam negligit. Hinc ergo necessariò putrefactio subsequitur, cujus soboles est foetor & ingratus odor. Accedit materialis causa, quod alimenta nostra multa scateant humiditate, quò etiam foetor multo major est. Hinc etiam temperatissimi hominis excrementa magis foetore abundant, quam animalium reliquorum; quia humidissimo & vario alimento utimur: at reliqua animalia minimè, quam ob causam sicciora excrementa habent. Nam siccitas quodammodo foetorem tollit, quod ex Aristotele sect. 13. probl. patet, ubi quæritur, cur diutius retenta excrementa minus foetore abundant, & respondetur, id fieri propterea, quod diutinâ morâ reficentur, utpote cum pabulum putredinis ipsis subtrahatur.

Ratio ab efficiente.

Ratio à materia.

Cur excreta retenta diutius.

Jam fortassis obiter hic aliquis dubitabit: si tanta putredo quotidie in nobis accidit, quæ sit, quod non quotidie febribus laboremus, præsertim cum minima quadam humorum in venis putrefactio aliâ gravissima introducat symptomata?

Cur putredine excrementorum non introducat febrem.

Respondet Mercurius lib. 5. pract. medic. cap. 3. quamvis hæc putredo sit eximia, fit tamen in locis à corde remotioribus & ita involutis, ut eò vapores putridi pervenire non possint, qui calefacientes febrem inducant. Putrescunt autem solum excrementa primæ concoctionis, quia scilicet & multa, & in loco posita, ubi minimum à calore nativo regi possunt. Sed colophonidis loco notandum, si tanta est corruptio in excretis humanis, quomodo curabunt anginam, quod Galenus affirmat lib. 10. Simplicium? Respondemus hoc non affirmari de omni stercore, sed tantum de excreto sicco pueri, antea lupinis nutriti, cum mele Attico ad lavorem trito & exterius instar emplastri impofito, de quo vide Joh. Bapt. Sylvaticum Histor. 8.

Responso.

C 3 QVÆ-

QUÆSTIO II.

An bilis excrementitia quasdam partes nutrire possit?

Dictum fuit in thesibus, quod bilis excrementitia penitus ad nutritionem inepta sit, quam ob causam vi facultatis secreticis à sanguinea massa excernitur & à vesicula fellea recipitur.

Affirmativa proponitur.

- 1.
2.
3.

Negativa confirmatur.

Respondetur ad affirmativam.

- 1.
2.
3.

QUÆSTIO III.

An Melancholia in ventriculo famis & appetitus causa esse possit?

Affertio veritatis.

Hunc usum Melancholice excrementitie in thesibus assignavimus, idque ex mente Avicennæ lib. I. fen. I. doct. 4. cap. I. & aliorum, cum enim succus sit frigidus & acidus, ideo aptus est ad corrugationem & vellicationem ventriculi,

quibus fames excitatur. Hinc illud Hipp. melancholicos omnes voraces esse.

Assertionem hanc improbat Fuchsius, idque primus inde colligit, quod Galenus hujus rei mentionem non fecerit. Adde quod succus melancholicus possit quoque in ventriculum ingeri tum temporis, ubi concoctio perficitur ipsa ventriculi cavitate repleta: atqui tunc fame nihil importunius. Imò & acida pituita idem præstabit & acedine sua famem excitulabit. Videatur Fuchsius lib. 3. Fabricæ corp. hum. cap. 12. & lib. 6. Epidem. in comm. item lib. 1. de tuend. san. in comm.

Instantia Fuchsi.

Verum fallitur hic vir doctissimus, alias de studio medico benè meritis, nam quod Galenum attingit, primò quidem non necessarium esse videtur Galenum omnia scripsisse, aut que omisit, falsæ esse. Miror tamen de mente Galeni dubitasse Fuchsi, præsertim cum pluribus in locis, potissimum verò in lib. 5. de usu part. cap. 4. expressis verbis concedat, acidam bilem atram ex liene in ventriculum injectam eundem constringere atque actionem ejus adjuvare. Porro ad alterum, quod etiam succus melancholicus ventriculo repleto affluere possit, respondemus, maxima ex parte hoc fieri, quando tertia concoctio est abluta, ubi venæ ventriculorum sunt. Quod si fortè & alio tempore alimento adhuc in ventriculo existente affunderetur, ad ipsam concoctionem faceret, quatenus magis ventriculum constringeret. Nec timendum tunc temporis de fame, quia pleno existente ventre tunicæ ejus non ita arduuntur, sed quicquid affluit hoc cum alimento commissum ad intestina transmittitur, ubi laudabilis pars à lacteis venis trahitur, quod superest, tanquam noxium excernitur. De pituita acida non admodum solliciti sumus, quia hæc famem præter naturam gignit, nec etiam ordinarium ad ventriculum obtinet meatum, ut melancholia. Conjunge Vallesium lib. 1. contr. cap. 20.

Responsio ad Fuchsi instantias.

QUÆSTIO IV.

An adeps generetur vi frigoris vel caloris?

Quod Græcis πικρὸν λίπος, εἶπαρ, Latinis adeps, pinguedo, axungia vel sebum dicitur, quorum omnium respectu essentia una eademque; natura est: quamvis negandum non sit in accidentibus quibusdam hæc inter se differre, quemadmodum Aristoteles lib. 2. de partibus an. & Galen. 4. & lib. 1. I. de simpl. Med. facult. distinguunt.

Adipis differentie accidentales.

Nos in præsentia omnia sub adipis voce intelligimus, & quærimus, num actione frigoris vel caloris generetur?

Affirmatio prioris.

Quod frigore concrecat adeps, Galenus lib. 2. de temp. cap. 4. cum plurimis medicis voluit, quod etiam apud Laurentium lib. 6. Anatom. quæst. 5. videmus; confirmari potest hoc placitum sequentibus argumentis:

- I. Quod liquefit à calore illud frigore concretum est: at pinguedo vel adeps liquefit calore; Ergo frigore contrahitur.
II. Quod frequentius accidit naturis frigidioribus, illud etiam frigori potius quam calori tribuendum: At pinguedo multò copiosior est in frigi-

1. à ratione contrarietatis.
2. à subjecti natura.

frigidis naturis, quam in calidis, Ergo pendet à frigore.

Minor non admodum indiget probatione, cum videamus mulieres viris plerumque pinguiores esse. Imo & monachi, qui sedentariam vitam agunt, & animalia tempore hyberno in cavernis terræ latentia pinguescunt, unde unus ex gliribus apud Martialem ait:

3. à natura partium pinguium.

Posterius confirmatur.

1. à causa efficiente.

2. à calidis membris adiposis.

3. à per deductionem ad abiturum.

Quæstiones reoluto.

Sententia Galeni revocatur ad bonum sensum.

Argumenta in utrâque parte proposita declarantur.

tes adipis resolvit: ut enim sal siccitate concretus humiditate solvitur: ita humiditate condensata pinguedo solvitur siccitate cum calore, propter densitatem suam tollendam, conjuncta.

Patet idem in melle quod apum calore cogitur ac densatur & nihilominus igneo calore solvitur. Ad reliqua argumenta proposita facit distinctio pro solutione controversiæ addita.

QUÆSTIO V.

An adeps sit calida vel frigida natura?

UT in præcedenti, ita quoque in hac quæstione pugnant inter se Aristoteles & Galenus, quorum ille calidam, hic vero frigidam statuit pinguedinem. Quamvis in aliquibus locis idem cum Aristotele affirmare videatur: ut lib. II. simpl. med. cap. de adipe, ubi inquit: omnis pinguedinis facultas est humectatoria & exsiccatoria, item lib. 5. ibidem & alibi.

Adipem esse calidæ naturæ.

Nobis prior assertio probabilior videtur, eamque confirmamus hoc modo:

1. ab effectu inflammationis.

I. Quæ facillimè inflammantur, illa sunt calida: at adeps facillimè, sensu teste, inflammatur, ergo caliditate præditus est.

2. à materia.

II. Quæ ex tenuissima & calidissima parte sanguinis producantur, illa quoque calida esse consistat. Atqui adeps ex tenuissima atque calidissima sanguinis portione generatur. Ergo calidus est.

3. ab usu.

III. Quod calorem partium aliarum conservat & fovet, illud quoque calidum est: at adeps hoc præstat. Ergo.

Vide Archangelum, qui plures rationes pro hac opinione proponit & Joubertum in cit. sto paradoxo 7. decadis 1.

Contraria opinio Vallesii.

Contra hanc assertionem alii quoque insurgunt, potissimum Vallesius lib. 1. contr. cap. 10. qui adipem frigidum statuit, cum sit materia quædam exsanguis.

Improbatur Vallesii discursus.

Ad argumenta respondere conatur sed frustra. Ad primum dicit ille, pinguedinem facillè inflammari, non quod calida sit, sed quod ærea: at solutio hæc nihil contra nos concludit, quia Vallesius falso æri denegat caliditatem, quod alio in loco demonstravimus. Ad secundum responder idem, quod etiam frigida partes concoctione ex sanguine fiant, quod nos negamus de ea sanguinis parte, ex qua adeps generatur. Ad tertium idem Vallesius cum Laurentio respondet, quod adeps foveat partes ea ratione ut vestes & tegumenta, non quod calidus, sed quod interiorum calorem colligat & tueatur. Hoc minimè concedendum esse videtur, præsertim cum materia frigida in corpore nostro pro fovendo calore judicetur penitus inepta. Quis enim statuet, quod collectione pituitæ partis cujusdam calor innatus foveri possit? Retinemus ergo sententiam Aristotelis, quæ pinguedo calida statuitur.

QUÆSTIO VI.

An pili verè nutriantur?

Sufficenter patet ex tertia Exercitatione Nobilium nostratum exercitacionum de anima, quod

Vera nutritio quomodo fiat.

quod veræ nutritionis causa primaria sit ipsa anima vegetativa, cujus opus est τροφήν ἡσασθαι, alimento uti, quod nihil aliud est, quam nutritione partibus animatis præesse. Perficitur autem hæc operatio, quando ex alimento iusto modo preparato ad similitudinem aliud quiddam secundum omnes suas partes in longitudine, latitudine & profunditate quodammodo deperditum restituitur. Non igitur nutritio in eo consistit, ut solum nova materia apponatur, sed opus est, ut fiat appositio secundum totum, & omnes totius partes, idque hæc ob causam, quia nutritio propterea requiritur in partibus, ut fiat restitutio humidi radicalis à calore absumpti per humidum alimentarium: at verò cum humidum primogenium in intimis & minimis quoque partibus animati corporis alterationem patiatur, necessarium est, ut ipsa appositio per nutritionem quoque fiat respectu omnium partium, ita ut alimentum penitus in substantiam corporis vertatur, quod sufficienter demonstratur Coron. 2. Exerc. 3. de anima citatâ quæst. 6.

Pili verè non nutriuntur.

Talem nutritionem, quicquid dicant alii, quos in exercitatione 4. de anima quæst. 8. sufficienter refutamus, pilis nullo modo attribui possumus, idque tam ratione prioris, quam ratione posterioris demonstramus. *Ratione prioris*, deest causa nutritionis, Ipsa videlicet anima, quia hæc necessariò adesse debet, τὸ μὲν inquit Aristoteles lib. 2. de anima text. 49. τρέφει ἐν τῇ ψυχῇ. Hanc autem pilis concedere non possumus, cum sint inorganica corpora, nulli actioni vitali destinata, nec communi vita cum toto animato conjuncta. *Nec etiam ratione posteriori* nutritionem concedere possumus in pilis, quia secundum omnem dimensionem ipsis nihil apponitur, quod etiam ex sequenti problemate magis patebit.

QUÆSTIO VII.

An pili sine quendam, ut partes verè ipsius corporis humani habeant?

Affertio Conciliatoris.

Finis pilorum interioris.

Finis pilorum exterioris.

DE fine pilorum hic incidit quæstio, ad quam ita respondet Conciliator diff. 54. Sciendum, quod pilorum omnium juvamentum duplex existat: unum siquidem quantum ad interiora; reliquum verò quo ad exteriora. Primo quidem, quia in vapore adusto, ex quo procreantur, materia superflua educitur de corpore, quæ causa esse poterat ægitudinum, unde, qui partes capitis compactas habent, ut summi conversi in capillos vix egrediantur, inde sæpè in dolorem concidunt capitis: nam pilus trahit materiam, & idem mundificat ipsum. Juvat etiam partes extrinsecus: quod etiam dupliciter evenit, aut per se magis ex intentione ac arte naturæ, secundum propriam proveniens plasmationem, velut in piantis serio productis; vel per accidens magis quasi materiæ vel complexionis necessitate consecutum. Primi siquidem juvamenti sunt palpebrarum propriè pili & superciliorum, demum quoque consequenter capitis: alii verò sunt propter concupiscentiam, ut barbæ pili: hi enim in decore ac venustate reputati sunt viris.

Ita Petrus Apponensis de pilis philosophatur, ubi duplicem finem pilorum agnoscit, quod videlicet iis generatis corpus liberetur ab excrementiis humoribus internè, & quod externè corporis partibus tam pro munimento, quam pro ornamento sint, diverso tamen modo, quem Galenus optimè declarat lib. 1. de compositi. Med. secund. locos cap. 1. his verbis: Generatio pilorum eadem est, quæ terræ nascentium: quemadmodum autem in his quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam verò juxta naturales causas proveniunt, eodem modo & animalium corporibus. Arvo enim cuiusdam triticum aut hordeum, aut quidpiam cæterorum cerealium seminum in fe natorum habenti, ea pilorum parte, quæ in regione superiori, caput similitur. Pili vero qui in universo corpore, cæteris herbis similem habent generationem: non enim secundum primam rationem, sed per accidens quoddam natura eos generare solet. At pili cum palpebrarum tum superciliorum non parvam utilitatem animalibus exhibent, menti verò & pudendorum pili minoris utilitatis gratiâ producti sunt. Idem proponit quoque Galenus lib. 1. 1. de usu partium cap. 14. ubi inquit: Duplex est origo pilorum, quemadmodum herbis ac plantis, alia quidem à conditoris providentia, alia verò à loci natura. Quandoquidem ægrum videre sæpe est, cum triticum aut hordeum adhuc, quasi herbæ quædam teneræ ac parvæ emergunt, iis esse refertum. Ac prædium quoddam aliud non aliter quam agrum densum & veræ herbæ plenum. Verum hoc quidem humor innatus, aruum autem agricolæ providentia referit. Quod si qui sint, qui formam seminum nuper è terra natorum ab alia herba discernere nequeant solus ordo enatorum ipsam indicare potest. Ortus enim ipsorum æqualitas, tum externæ circumscriptiones lineis ductæ satis ostendunt prædium artificio quodam ac providentia agricolæ fuisse densatum. In spontaneis verò densitatibus contra accidit: neque enim æqualis est proventus, neque certis quibusdam limitibus distinctus. Ejus generis sunt pili tum axillarum tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti, quemadmodum sunt ij, qui in palpebris sunt, superciliis ac capite, sed inæquales habent terminos, nulloque ordine sunt projecti, quandoquidem à loci humore proveniunt, neque ipsius opificis sunt opera. Quo fit, ut calidis naturis sint plurimi, frigidis autem aut nulli omninò aut paucissimi gignantur, &c.

Comparantur pili cum plantis.

Duplex pilorum proventus.

Fundamentum quo refutatur Ulimus.

Finis superciliorum.

Palpebrarum finis.

Hactenus Galenus noster, qui quamvis non dissentiat in eo à Conciliatoris opinione proposita, quod pili tanquam excrementa corpus à noxiis humoribus liberent: in proventu tamen pilorum distinguit, idque hæc ratione, quatenus quidam singulari naturæ intentione in hac aut illa parte certi usus causâ tali vel tali modo enascuntur; alii verò sine ordine atque discretione solum ratione materiæ abundantis hinc & inde proveniunt. Pro hæc eadem assertione plurimi autores ex familia Græcorum, Arabum, & Latinorum adduci possent: sed non videtur necessarium in re manifesta tempus consumere.

Repetitio veritatis.

Constat igitur ex dictis, quod pilis in corpore humano finis quidam conveniat, utpote cum tota natura, teste Philosopho L. 2. *Physicorum*, nihil absque fine tentare soleat: distinguendum tamen inter fines, cum alii aliis nobiliores sint, ut habet Philosophus lib. 1. *Ethicor.* in prim. unde dicimus finem

finem pilorum non pari passu cum fine reliquorum partium propriè dictarum incedere, cum non sui causâ, sed potiùs ipsas ob partes pili producantur: in genere enim pili à partibus discernuntur, tanquam id, quod in substantiam ipsarum converti nequit, quapropter generalis finis omnium pilorum esse videtur purificatio alimenti, quod in partium naturam convertitur. Specialiter verò dantur pili, quorum usus præterea maximus est, ut sunt pili superciliorum, palpebrarum, capitis & barbæ, qui propterea quodam ordine & non sine naturæ intentione disponuntur. Non autem ubique generatur pilus, tam propter materiæ defectum, quam propter subjecti ineptitudinem, quod posteriùs maximè notandum: nunquam enim (inquit Solenander sect. 1. *consil. Med. consil. 1.*) etiam præsentem materiæ sub plantis pedis pilus enascitur, neque unquam palma manus eo vestitur: loci densitas repugnat, ut sæpius in aliis siccitas, nimirum in cancri, locustis, &c. humida cutis eodem modo nullos pilos emittit, quod constat ex pilis postgenitis barbæ, axillarum, pubis, quæ eo tempore tantum erumpunt, cum earum partium cutis aut propter ætatem, aut aliquam insignem humidæ evacuationem, ut menstruorum, hæmorrhoidum & coitus siccior & magis rara efficitur, &c.

Porrò non moramur *Mar. Anton. Ulimus lib. de Physiologia Barbæ humana*, qui passim in illo volumine, præsertim verò sect. 2. c. 1. & sequentibus demonstrare nititur, quod pili simpliciter in corpore sint necessarii, unde sententiam Scaligeri lib. 1. de *Plant. cap. 3.* irridere ac refutare conatur, quemadmodum etiam laborat in refutandis & examinandis Partibus, Græcis, Arabibus, Latinis & omnibus, iis, qui vix obiter aliquid de pilorum natura tetigerunt. Ipsius rationes multis verbis adductæ atque amplificatæ non sufficiunt, quia præsupponit, quod omnia illa, quæ in corpore humano secundum naturam constituto inveniuntur, eadem ratione ad perfectionem ejus pertinent. Quod cum salva veritate minimè procedat, ideo potius propositam retinemus ac defendimus. Cum autem in fine pilorum specialiter proposito maxima sit diversitas, ideo de fine superciliorum, palpebrarum & barbæ quæstiunculas colophonidis loco in præsentem controversiam addimus.

Cur omnibus hominibus addita sint supercilia? Respondemus cum Galeno lib. 1. 1. de *Usu part. cit. cap.* quod sint instar muri cujusdam, quo nocumenta à capite defluentia excipiantur, & ita ab externis injuriis oculi defendantur. Cum enim oculus sit pars maximè sensibilis, ideo natura non solum palpebras instar portæ; sed etiam supercilia, quasi vallem vel murum portæ præponere voluit, quò pars hæc nobilissima ab externis injuriis defendi queat.

Cur pili palpebrarum recti, nec longiores nec breviores fiant? Ut finis aliàs est præcipua causa, ita in præsentia quoque primo finem respicimus. Hic vero teste Galeno lib. cit. in eo consistit, ne quid corporum exiguum oculis patefactis incidat, unde munimentum instar ipsis oculis recti hi pili preponuntur. Non autem longiores nec etiam breviores sunt: illud enim visionem impediret, hoc vero defensionem oculorum noceret. Jam sine considerato pergimus ad efficientem, quod videlicet propter has causas hi pili non in cute molli

producti sint; recti enim penitus stare non potuissent, nisi in duro fixi fuissent. Quod autem eandem quantitatem retineant, in causa est materiæ electio inquit Galenus, ut enim herbæ & plantæ in terra humida & pingui altissimè crescunt, quæ vero ex petrosa ac squallente, parvæ ac duræ nullius incrementi permaneant. Ad eundem modum opinor & pili, qui ex humidis locis ac mollibus partibus emergunt, plurimi sunt incrementi, qui vero ex duris atque aridis exilis sunt ac nullius incrementi, ut pili palpebrarum, quibus durum corpus subjacet.

Cur ejusdem quantitatis manent.

Responsio Ulimi.

Cur viri solum barbati? Respondet hic M. Ant. Ulimus lib. 3. cap. 2. quia natura dedit homini mari barbam, ut in facie staret indicium facultatis generatricis masculinæ: tunc enim ubi ad generationem aptus est mas barba erumpit atque incrementum suscipit. Imò pluribus ibidem cap. 5. demonstrat, quod læsa facultate generatrice barba quoque lædatur, idque ex Hippocrate medicorum principe, qui libro de articulis affirmat, quibus gibba est pars spinæ inferior, iis barba serius crescit, minus complectur, minus item sæcundi. NB. Item lib. de *aire ag. & locis*: quicumque pueri vexati sunt hydropethestum serius pubescunt, quod etiam se observasse plurimum scribit Ulimus. Unde vult idem autor, quod materia barbalis sit sanguis masculinus perfectus: perficitur autem ipsi quando obtinuerit spiritus genitales à facultate generatrice masculina promanantes. Ex hoc fundamento respondet idem, cur indecorum sit alterius barbam attingere, propterea quod vis illius primaria, generatrix videlicet, hæc ratione colligari constringique videatur.

Materia barbæ.

Verum enim verò quamvis non negemus, quod inter barbam & vim generandi masculinam peculiaris quidam consensus sit, utpote cum impotentes & eunuchi maxima ex parte imberbes sint, ut ita prima causa barbæ masculinæ sit potentia generatrix: nihilominus in præsentia non acquiescimus, sed de proxima efficiente ac materia quærimus, quapropter Conciliatoris responsum adscribimus, quæ ita habet diff. 54. Sed propter quod viris adest barba, foemellis autem minimè? Dicendum, quod fiat hoc, vel quia vir universaliter calidior & siccior est muliere: pili autem in complexione generantur calida & sicca: in frigida verò & humida abolerentur propter vaporem non potentem in ea perfectè inflammarum. Vel quia natura sunt mulieres venustiores absque pilis barbæ: Vel quia otiosæ, cibis humidis ac frigidis se replent. Sunt & his menstrui fluxus, in quos non modica materia pilorum transmittitur. Vide *Rhodig. lib. 3. cap. 25.*

Responsio Conciliatoris.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Hinc nos colligimus constitutionem virilem perfectam esse quoque causam barbæ generatæ: at verò cum hæc virtutem generatricem includat perfectiorem, qualis masculo convenit, ideo concludimus barbam simul, ut plurimum generandi potentiam completam in mare indicare.

N.B.

Dico ut plurimum, quia fieri potest, ut imberbis quoque foecundus sit, quando videlicet ex accidenti barba eidem denegatur, quod ob cutis densitatem, aliasque causas accidentarias interdum fieri solet. Imò & barbati impotentes reperti sunt, quod non fieri putamus ratione ipsius facultatis, sed potius ob malam organorum genitalium conformationem, qua facultati secundus actus denegari potest.

Sed

Exemplum virginis barbata.

Sed quid respondebis ad barbaram illam virginem, in Gynecæo viduæ Illustrissimi Archiducis Caroli Græcii in Styria educatam, quam nos admodum prolixâ barbâ decoratam præcedenti anno 1605. in Austria superiori offendimus, ubi sponfam Serenissimi Regis Poloniæ comitabatur?

Non negarem, quod hæc virgo constitutionem virilem, quod ad temperaturam, optimam habeat, ita etiam ut barba signum eminentis generativæ facultatis esse queat. Sed quia natura ex accidenti fortassis impedita, non potuit membra generationis perfecta, virilia videlicet producere, ideo actu masculino secundo in generatione destituitur.

QVÆSTIO VIII.

An unguis sint partes corporis viventes?

Utilitas unguium.

Quamvis Galenus pluribus in locis, præsertim verò in lib. 1. de Usu par. cap. 7. optimâ deductione demonstret, quod unguis præcipuam quandam utilitatem in manibus habeat, ubi inquit: unguis extrinsecus ut firmamentum est appositus: digiti namque suis ipsorum folis particulis carnis mollia corpora comprehendunt; dura verò & propter hoc carnis naturam pellentia, violenterque cogentia, sine unguium auxilio apprehendere digiti non possunt; firmamento enim tunc eget caro eorum everfa: nihilominus in cap. 10. ejusdem operis seipsum declarat, quousq; intelligenda sit utilitas, dicens: Genus unguium gratiâ ejus, quod melius est, videtur factum esse, cum scilicet possent manus absque unguibus apprehendere quidem, sed neque moles omnes, neque ita bene, ut cum illis. Hinc etiam idem in cap. 11. sequente: Unguibus vitam denegat, eosque per consequens partium viventium numero rejicit, ubi inquit: augentur autem non ut aliæ partes in longum, latum & profundum, sed pilorum modo in longum, solum, subnascentibus aliis semper unguibus novis, & antiquos propellentibus.

Non vivere unguis.

Hæc est assertio Galeni & Medicorum præstantissimorum, ex quâ nostram sententiam in thesibus propositam deduximus, verum cum huic contradicatur à Vallesio lib. 2. cap. 6. idcirco placet nobis ejusdem opinionem trutinæ veritatis subijcere.

Opinio Vallesii.

Vallesii verba sunt hæc: Unguis non minus corporis membra sunt, quam reliquæ corporis partes, alimento nutriuntur, vivunt & sentiunt. Hoc probare conatur: I. Ab experientia, quâ videmus, quod unguis regenerentur cum ex vulnere deciderunt, instar reliquarum partium, videlicet calli in ossibus, carnis in ulcere cavo.

II. In pueris citius subcreseunt, quod argumento est à naturali facultate ipsos oriri, non aliter ac reliquas particulas mutatione alimenti.

III. Imò sentit unguis, idque propter nervum, ut aliæ partes, quod Galenus expressis verbis concedit, lib. 2. de adm. anat. cap. 11. ubi inquit: cæterum in radicem (unguis) ipsam non modo nervus, sed etiam arteria venaque porrigitur, unde sensum, vitam & alimentum, sicut aliæ partes, accipiunt.

IV. Ut dentibus vita & sensus circa partes inferiores, non autem superiores convenit: ita unguibus non quidem in extremitatibus, sed tamen circa partes cuti ac carni adnatas vitam & sensum attribuimus.

Refutatur Vallesius.

Hæc sunt præcipua, quæ Vallesius pro confirmanda sua opinione proponit, quæ tamen pro confirmatione non sufficiunt, quod patebit ex sequentibus solutionibus.

Ad I. Respondemus, quod causa restitutionis in unguibus sit excrementorum copia, non autem ipsa anima vel vita, quod satis inde colligitur absque dolore plerumque renasci unguis: at vero quis unquam vulnus aut ulcus cavum absque dolore complevit; quis in fractis ossibus absque dolore callum produxit? accedit illud, quod unguis novus productus antiquum pellat, quod in generatione verarum partium nullus affirmabit, utpote quæ per omnes dimensiones, secundum latum videlicet, longum & profundum, reponuntur.

Ad II. Ut pueri sunt humidiores, ita quoque copia excrementorum est in eis major, quare hoc ipsum non à nutritiva facultate deducendum, nisi quis ex accidenti hoc velit acceptum, quatenus in his anima nutritiva vehementer suo operi incumbit, & ita per accidens excrementorum copiosorum ex coctionibus resultantium causa est.

Ad III. Sentit unguis non per se, sed ratione membranæ subjacentis, ubi enim ab hac liberatus est, quod fit interdum ubi purulenta materia ex contusione intra membranam & unguem colligitur, penitus nullo sensu est præditus. Quod Galenum attinet, ille malè citatur, cum hoc non velit, quod venæ, arteriæ ac nervi substantiam unguis ingrediantur, sed quod solum desinant in radicem & membranam subjacentem. Ita enim in eodem citato capite habet: Verum in unguis hæc non dispensantur, eò quod pilorum modo ab radice exeuntes augentur, satius enim erat & hos sicut pilos quoque semper renovari, & cum alterantur, nunquam incrementum suum intermittere. Cum igitur alio substantiæ quodam genere comprehendantur unguis, arteriæ quidem & venæ nervoque propter radicem junguntur, sensus, vitæ & alimenti gratiâ. Patet igitur Galenum adhuc pilis annumerare unguis, quamvis radici unguium & subjacenti membranæ vala concedat.

Ad IV. Diversa est ratio inter dentes & unguis, dentes ad certam & præfinitam quantitatem augentur: unguis minimè: dentes secundum omnes dimensiones augentur: at unguis solum per appositionem elongantur: dentes, etiam in extremitatibus obscurum sensum habent, quod in stupore dentium à rebus acidis generato colligitur; at unguis penitus absque dolore prædicuntur: dentes avulsâ radice vix regenerantur: at unguis etiam in mortuis renascuntur. Quamvis enim hoc quoque negare conetur Vallesius, utpote cum addat, quod unguis ex eis subjacentibus membranis reddantur prominentiores: tamen & experientia & ratio contrarium loquitur, utpote cum videamus elongari in mortuis sensibilibus, idque propterea, quod calor putredinalis ipsis materiam augmentationis suggerat. Patet igitur adhuc quod unguis rectissimè à nobis ad partes aduterinas, relati fuerint.

Institu-

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

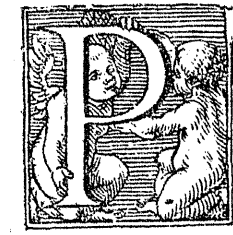
EXERCITATIO QVARTA.

De

PARTIBUS HUMANI CORPORIS

PROPRIE DICTIS IN GENERE, ATQUE DE OSSIBUS IN SPECIE.

ΗΠΟΟΪΜΙΟΝ.

OSTQUAM generalia quædam ad cognitionem subsequentiâ inservientia præmissimus: jam consequenter videbitur, quæ sit propria partium viventium natura.

Non autem in præsentia partis vocabulum improprie & latè pro omni eo accipimus, quo totum completur, quemadmodum habet Galenus lib. 1. Meth. Med. cap. 5. & lib. 1. de Elem. cap. 6. vel prout ab Hippocrate 6. Epidem. omnia, quæ in corpore humano reperiuntur, in ἰσχυρῶτα, ἰσχυρῶτα & ἰσχυρῶτα in continentia, contenta, & impetum facientia distinguuntur, ubi per continentia partes proprie dictæ, per contenta humores, per impetum facientia spiritus intelliguntur: sed in propria significatione id solum partem corporis dicimus, quod cum toto operationibus animæ dicatum est, quemadmodum ex sequentibus patebit

Lata acceptio vocabuli partis.

Pars quid.

Partes aduterinæ.

Continentia sunt veræ partes.

Partes duplices.

ejusdem essentia ac nature cum toto dividuntur, hæc minimè Arist. lib. 2. de hist. an. cap. 4. Galen. lib. 3. de placit. cap. 4. Avicenn. lib. 1. fen. 1. doct. 5. cap. 1. Hæc distributione partes absolute respectu essentia considerantur, unde talis denominatio non solum partibus nostri corporis, sed in genere mixtis convenit, quemadmodum patet ex Philosopho, in primis lib. 4. Meteor. ubi mixta homogenea ab iis, quæ diversarum partium sunt, distinguuntur.

Similaris pars quid.

§. 5. Definimus partem similem, quod sit corpus vivens, homogeneum ex semine ortum & ex sanguine materno completum, certoque temperamento ut alicujus actionis causa sit, definitum. Dico corpus vivens: ut distinguatur ab aliis mixtis homogeneis, non viventibus, ut est aurum, magnes. Dico ex semine ortum & sanguine completum: quatenus hæc duo sunt principia generationis nostræ. Et si verò Job. Anton. Sarracen. lib. 1. de peste cap. 2. Omnem similem partem ex substantia triplici carnosa, solida, & spiritali constare dicat: non tamen video, quomodo in ossibus, cartilaginibus, & similibus hoc procedat, nisi quis improprie, quod etiam Galenus alicubi facit, concretum liquorem similarium pro carnosa substantia habere velit. Nos hanc ob causam communia tantum generationis nostræ principia in definitione innuere voluimus.

Partium similarium enumeratio.

§. 6. Harum partium communiter hæc enumerantur: os, cartilago, ligamentum, membrana, nervus, arteria, vena, tendo, fibra, caro, cutis, quibus addimus humorem crystallinum, vitreum, cerebri substantiam ac spinæ medullam. Et si paulò aliter quàm apud Galenum & alios præsentia partes similes enumerentur, patet tamen assertionis hujus veritas ex iis, quæ tertia questione præsentis exercitationis subjiciuntur.

Partes similes duplices.

§. 7. Inter has partes quædam ad seminis naturam, aliæ ad sanguinem propius accedunt: hinc in spermaticas & sanguineas sive carnosas dividuntur. Hæc partium distinctio diligenter à Medico pendenda est, cum non parùm curatione variet, licet per se considerata merè accidentalis esse videatur.

Spermatica pars.

§. 8. Spermatica vocantur in præsentia, quæ magis ex crassamento seminis producuntur, quàm ex sanguine, ut sunt os, cartilago, vena, arteria, nervus, tendo, ligamentum, fibra, &c. Dico quæ magis ex seminis crassamento: non enim negari potest, ejusmodi partes ex sanguine quoque compleri: cum videamus per nutritionem sanguinis affluxu easdè quotidie restaurari: Veruntamen magis hæc sanguis alteratur, atque alias qualitates induit quàm in partibus sanguineis & carnosis.

Cur spermaticæ partes difficulter coalescant.

§. 9. Hanc ob causam hæc omnia exanguia sunt, & per consequens frigidioris constitutionis, unde ob imbecillitatem efficientis, calor videlicet nativi, difficulter coalescunt, coalitu videlicet primario, Ad quod insuper etiam naturalis partium illarum siccitas inferuit, quæ unionem impedit.

Duo

Duo potissimum requiruntur in unitate soluta...

Partes sanguineae.

Cito coalescunt.

Exquisite similes.

Ad sensum similes.

Cur ab ossibus incipiendum.

Ossa quid.

Cur ossa plura & conjuncta.

P. Ut natura nihil frustra facit, ita quoque procreatrix facultas ossa solida ac dura genuit...

§. 16. Haec conjunctio vel fit per articulum, vel per coalitum...

§. 17. Διάρθρωσις (dearticulationi) tres sunt species, nimirum ενάρθρωσις (articulatio insignis)...

§. 18. Συναρθρώσει (coarticulationis) tres quoque differentiae, nimirum κατὰ φύσιν...

§. 19. His duabus speciebus conjunctionis κατὰ άρθρον addit Laurentius ex Galeni sententia...

§. 20. Sequitur altera differentia conjunctionis, quae fit κατὰ σύμφυτον...

§. 21. Mediatā σύμφυσις est, quando ossa duo corpore alio interveniente junguntur...

Quintuplex finis ossium.

Differentia conjunctionis.

Διάρθρωσις.

Συναρθρώσει.

Neutra seu anceps articulationis species.

Symphysis duplex.

Epiphysis quid differat ab apophysi.

Mediata symphysis.

Divisio κελεύει.

Ossa capitum.

Suturae capitis.

maxillae inferioris & ossibus pubis. Vel ligamento, & vocatur συνάρθρωσις...

§. 22. Omnia autem ossa inter se conjuncta constituunt κελεύειν & in caput, truncum & artus dividuntur...

§. 23. Caput vicissim in calvariam ac faciem distinguitur. Galvaria constat octo ossibus, ut sunt; os frontis, μέτωπον...

§. 24. Haec ossa calvariae per eam συναρθρώσει differentiam junguntur, quae futura dicitur. Sunt autem in capite octo suturae...

marum modo committantur, aliis temporales vocantur, cum temporum ossa bregmatis ossibus annectantur.

§. 25. Per has suturas fulgines liberam transpirationem habent, utpote cum caput sit veluti carminis totius corporis...

§. 26. Sequitur jam altera capitis pars, facies videlicet, quae maxilla superiori & inferiori constituitur. Illa componitur undecim ossibus...

§. 27. Inferior maxilla ex osse dextro & sinistro coalescit tam firmiter, ut in adultis vix atque ne vix quidem interjectam cartilagine deprehendere possis.

§. 28. Maxillis tam superiori quam inferiori dentes, ut plurimum sedecim, interdum plures, interdum pauciores per Gomphosin infiguntur. Dico ut plurimum...

§. 29. Sunt autem dentes ossa durissima, omni Tomus primus.

Suturarum finis praecipuus.

Uti secundarii suturarum.

Facies Maxilla superior.

Inferior maxilla.

Dentium articulationis.

Dentes vaso. quid.

vaforum genere prædita, per Gomphosin articu-
lata, membranis ac carne seu vinculis alligata
mandendis, præparandisque cibis primò insti-
tura. Laur. lib. 2. An. cap. 20. Dico dentem esse du-
rissima ossa, quia præ reliquis ossibus in igne &
corrosivis etiam liquoribus perdurant: hinc Ari-
stotel. 3. hist. an. dentem inter ossa tantum scul-
pturæ ineptum esse statuit. Dico omni vaforum
genere: quia nervi, arteriola & venæ in inferio-
rem dentis partem cavernosam immittuntur, *sensus, vitæ & nutritionis gratiâ.*

§. 30. Inter omnia reliqua ossa soli dentes sen-
sum non obscurum sed acutum habent, ut perio-
stio destituti atque externis injuriis expositi citius
nocentia percipere queant. Patet ergo non
solum circa radices dentium sensus operationem
obseruari, sed etiam respectu totius, licet mini-
mè negemus superiorem dentis partem sensu ob-
tuso præditam. *Sed videtur dubium, cur dentes
afficiantur dolore à primis qualitatibus & nihilo-
minus tamen sine dolore solutione continui pati-
antur. Respondemus cū Piccolomineo & Laurentio, quia
prima qualitas excedens tenuissimum Spiritum
per dentis substantiam diffusum alterat, & per
consequens nervos interiores dentium afficit,
quod secunda qualitas ob duritiam ac densitatem
dentis præstare nequit.*

Cur dentes
à primis &
non secun-
dis quali-
tibus pati-
antur.

Zygoma,

Os lingue,

Officula
auditus.

§. 31. Hæc sunt ossa capitis, quibus addi pos-
sunt processus temporum qui zygoma dicitur
item os gutturis, *ὄσσηδης* linguæ fundamentum,
quod beneficio *συναρτήσιος* cum reliquis conjun-
gitur, & tria officula in auditoria cavitate con-
tenta, malleus videlicet, incus & stapes. *Zygoma*
aliàs *os jugale* ex processu ossis temporum & maxil-
læ superioris oritur, cujus usus præcipuus est, ut
musculum temporalem defendat, cum illius læsio
admodum periculosa: firmat insuper oculorum
orbitam protuberantem, quò minus ab externis
oculus afficiatur. Os gutturis solius linguæ &
laryngis gratiâ constructum est, unde eidem tan-
quam basi linguæ inhæret, ejusque beneficio mo-
tus suos varios atque expeditos efficit. De Offi-
culis auditus vide Exerc. 10. §. 16.

Trunci di-
visio.
Spinæ par-
titiio.

§. 32. Consequenter ad *truncum* accedimus,
qui in spinam dorsii, costas & os innominatum di-
vidi potest. *Spina* dorsii ex pluribus constat verte-
bris, quæ maxima ex parte per *γυλιμορον* junguntur
& separantur, ita ut superiores septem consti-
tuant cervicem, subsequentes duodecim dorsum,
residua quinque lumbos, quibus postea os sacrum
annectitur, cujus extremum *ὀσφυς* dici solet. De-
scribitur hic à partibus suis spina, quæ quibusdam
ὄσφυς *ἰερά* id est sacra fistula, *Hierophilo* *σώλη*
seu canalis dicitur, quatenus amplissimam cavita-
tem medullæ spinalis continendæ gratiâ obtinet.
Vertebri quam plurimis constat, quæ græcis
σπονδύλοι dicuntur, quod earum beneficio corpus
in varias partes vertatur: interdum quoque
σπονδύλοι vocantur à similitudine, quam ob-
tinent cum verticillis foeminarum. Junguntur
autem maximè ex parte per *γυλιμορον*, exceptis sci-
licet primis duabus vertebri colli, quarum prima,
nonnullis *ἀτλας*, quod instar bajuli totum caput
sustineat, quæ nullam spinam obrinet, & tantum
ἀπόσπονν acutam secundæ vertebrae, quæ dens à
similitudine dicitur, excipit.

Costæ.

§. 33. *Costarum* in utroque latere duodecim repe-
riuntur, quarum superiores septem *veræ*, reliquæ
inferiores *nothæ* vel *spuræ* dicuntur. *Costæ* dicuntur
Græcis *πλευραι* & articulantur cum spondylis dor-

si & osse pectoris: illud fit articulationis neutrâ
seu mediâ specie, hoc verò *συνφύσει* mediântibus
cartilaginibus. *Vera costæ* sunt, quæ aliàs *γυλιμορον*
seu germanæ & legitime vocantur, ac perfectam
cum osse sterni articulationem obtinent, reliquæ
dicuntur *nothæ*, seu *spuræ*, prioribus longè mino-
res, ac breviores, exactè cum sterno non connexæ.

§. 34. His in anteriori parte *os pectoris* annecti-
tur: in superiori *clavicula* duæ adduntur, & in po-
steriori parte *totidem scapula* adjunguntur. *Os pec-
toris* tanquam unicum enumeramus, licet negari
nequeat, in junioribus illius partitionem facilitè
obseruari posse, ita ut nunc septem, nunc quinq;
nunc tres ejus partes appareant; *Clavicula*, *κλειδεις*,
quod thoracem claudant, *Celso* juguli nomine veni-
ant, quæ humerum cum scapula coarticulatum
firmant, ut manus innumeras propemodum acti-
ones peragere queat. *Scapula* *ὀμοπλάται* dicitur,
cujus ulus inservit ad costarum robur, musculo-
rum implantationem, & brachii atque clavicu-
larum articulationem.

Os pecto-
ris.
Claviculæ.
Scapulæ.

§. 35. *Os innominatum* quod aliis *os coxæ* dici-
tur, in *os ilium*, *os ischium* seu *coxendicis* & *os pubis*
dividitur. Etsi verò tres partes hujus ossis innomi-
nati ponantur: in adultis tamen ita per symphyfin
coalescunt, ut unicum os videatur.

Os inno-
minatum.

§. 36. Denique supersunt *ossa artuum*, manuum
videlicet & pedum, quæ multiplicia ac diversa con-
didit natura, propterea quòd manus apprehensio-
ni, pedes verò incessu inservire debeant.

Artus.

§. 37. In manu primum est *brachii*: duo cubiti:
carpi octo: metacarpi quatuor: digitorum quin-
decim: Eodem modo in pedibus, primum est fe-
moris: duæ tibiæ: pedii septem: metapedii quin-
que: digitorum quatuordecim. His ossa *σπονδύλοι*
in manuum ac pedum internodiis reperta me-
ritò adduntur. Brachii seu humeri unicum tan-
tùm satis robustum est os, quod *superius* caput ha-
bet magnum, quod in scapulæ cavitate (quæ su-
perficaria est, ut brachium liberius moveri queat)
inseritur. *Inferius* obtinet peculiare sinus ad arti-
culationem brachii & cubiti necessarios. *Cubiti* of-
sa duo sunt, ulna, in qua notanda est cavitas, quæ
brachii rotulam seu trochleam excipit, atque ole-
cranum & radius, os minus in eadem figura. Por-
rò extrema manus *ἀκροχέριον* Græcis varia sua ossa
obtinere, ubi primò sese offerunt *ossa carpi* octo, quæ
vinculorum interventu conjunguntur dubiæ arti-
culationis specie. *Metacarpi* seu *postbrachiales* ossa
quatuor, inferius cum ossibus carpi dicta articu-
latione dubia, superius cum ossibus quatuor digi-
torum per *γυλιμορον* junguntur. Tandem *digitorum*
ossa sunt quindecim, quorum numerus ob motus
varietatem atque facilitatem requiritur. *In pedibus*
primum *os est femoris*, cujus caput, insigne satis, in
cavitatem ossis coxendicis immittitur, & per *ἐνάρ-
θρῳσι* cum eodem articulat. Inferius per *γυλιμο-
ρον*, cum tibiâ articulat, quam articulationem
adjuvat in anteriori parte patella. *Metapedi* ossa
Barbaris facile minus. Porro inter septem *pedii* ossa
primum dicitur *ἀσπράλας* Latinis talus: secun-
dum os calcis, seu calcaneum, tertium os navicu-
lare; quartum à forma cubi, os tesseræ, reliqua in-
nominata sunt. *Metapedii* ossa quatuor ferè
cum ossibus metacarpii conveniunt & cum digi-
torum ossibus junguntur, quorum tantùm qua-
tuordecim enumerantur, quia pollicis duo tan-
tùm in pedibus demonstrantur. Articulationibus
digitorum in manu atque pede provida natura addi-

Enuenera-
tio ossim
manus ac
pedis.

Confirmatio defini-
tionis.

1.
2.
3.

Instantia.

Solvitur.

An partes
sint causa
actionum.

addidit *officula sesamoidea*, à forma sic dicta, quibus
articulus firmatur & luxatio præcaveretur.
§. 38. Ita sufficiat in præsentia rudis & adumbra-
ta ossium delineatio: jam ea, de quibus apud au-
tores in præsentia materia controvertitur, pau-
cis videbimus.

QVÆSTIO I.

An pars humani corporis rectè de-
finiatur in thesibus?

Partis de-
finicio.

Diximus in thesibus, quod pars humani cor-
poris fit corpus aliquod vitæ præditum,
cum toto conjunctum, & ad certam quandam a-
nimæ operationem usumve comparatum. Hanc
definitionem adhuc cum Laurentio, Fernelio &
aliis, tanquam perfectam retinemus ac defendi-
mus; cum enim pars non aliter, quàm in respec-
tu totius considerari debeat, idcirco necessarium
est, ut illa pro partibus humani corporis agnosca-
mus, quæ totius vitæ fruuntur, ejusque functio-
nibus simul prospiciunt. Hoc autem iis, de qui-
bus in præcedentibus Exercitationibus actum fuit,
nulla ratione attribui potest, utpote cum vel princi-
piorum vel excrementorum rationem habeant.
Ita Aristoteles lib. 2. de part. an. cap. 10. sanguinem, in-
quit, non esse sentu præditum, quippe qui nulla
sit pars animalium: vide *Vallesium* lib. de sacra Phil.
cap. 5. Sicetiam Averroës scilicet. colle. 3. cap. 1. semen ex
partium numero rejicit. Adde, quod ea solum
nomine partis veniant in humano corpore, quæ
morbis aut sanitati sunt obnoxia: at morbis illa
afficiuntur, quæ agunt: est enim morbus, teste Ga-
leno passim, affectus præter naturam, quo actiones
primò leguntur: actio vero est animati non inani-
mati corporis, quare humores & spiritus cum re-
liquis supra declaratis exilium in foro partium
petere coguntur.

At verò, quid respondebis Galeno, qui 1. Me-
thod. Med. cap. 5. lib. 1. de Elem. cap. 6. partem di-
cit omne illud, quo totum completur, cui quoque
subscribit Aristoteles lib. 2. de par. an. cap. 2. item Con-
ciliator diff. 38. Imò & ipsius Hippocratis divisio 6.
Epidem. huc fertur, quò totum corpus in conti-
nentia, contenta & impetu ruentia distinguitur.
Hic pro conciliatione notamus ex *Capivaccio*
comm. Meth. anat. cap. 2. quod pars humani corpo-
ris vel in communissimo significatu accipiat pro quo-
libet in corpore nostro existente, hoc est, tam vi-
vente, quàm non vivente: vel propriè magis
pro eo solum, quod cum toto vivit. Autoritates
oppositæ nihil probant contra propriè dictam
partium descriptionem, sed solum de parte com-
muniter ac latè acceptâ loquuntur, undè adhuc re-
manet illud, quod propriè dictæ partes illæ solum
sint, quæ certis animæ functionibus præsunt.

Ac oritur hic dubitatio, quod obiter mone-
mus, ex Paracelsi paradoxo, qui actiones ac functi-
ones animalis non partibus animati corporis, sed
suis spiritibus mechanicis attribuit, quos attra-
ctionum, retentionum, separationum, digestionum
atque expulsiionum auctores statuit: quos esurire,
saturari, saturatos fructus sanitatis morborumque
nuntios edere confirmat, de quo legas P. Severinum
Danum in Ideâ Medicinæ Philosophicæ cap. 11. Non,
inquam, hæc veterum assertio nomen labefactant:
nam quamvis concedamus partes animati corpo-
ris in actionibus suis τὸ θερμὸν ἐμφοῦτοι, quod ille,
nescio quibus nominibus non indigitare conatur,

ut si non in rebus ob manifestam ac palpabilem
veritatem, saltem in verbis à veteribus dissentiat,
necessariò præsupponere, quod ex præcedentibus,
potissimum Exerc. 2. sufficienter patet: tamen ne-
gari non potest, quod illud ipsum innatum cali-
dum, quod per spiritus mechanicos Paracelsi in-
telligitur, solum causa quædam sine qua non me-
ritò dicatur, cujus præsentia partium naturam
compleat, perfectèque constituat, absentia contra
eandem impediatur & ad agendum ineptam reddat.
Patet igitur, quod Paracelsus cum suis affectis frustra
sententiam veterum propositam arrodat atque im-
prober.

QVÆSTIO II.

An pars similis sit alicujus ope-
rationis causa?

Quandoquidem partem propriè dictam cer-
tæ cuidam operationi viventis inservire dixi-
mus, meritò quærimus hic, nunc etiam illud
ipsum similari parti rectè attribuatur?

Quidam hic in excessu peccant, qui omnes vi-
ventium corporum operationes partibus simila-
ribus solum adscribunt: alii defectu laborant, qui
nullam actionem similibus, sed omnes dissimi-
laribus membris attribuunt.

Prior opinio confirmari potest hoc modo:
I. Priora & simpliciora habent se per modum
causarum, quorum opposita sunt instar effecto-
rum: Atqui complexio simplicior est compositi-
one. Ergo similibus ratione temperamenti
primo omnis actio adscribenda.

Quod o-
mnes acti-
ones sint
similari-
um.

II. Quod non parti ut organo, sed tanquam si-
milari particula constanti tribuitur, illud non dis-
similari, sed similari parti convenit. Atqui actio
viventis non parti ut organo, sed tanquam simi-
lari tribuitur. Ergo.

Minor probatur ex Galeno lib. 7. Meth. Med. c. 2.
& lib. 6. de locis aff. cap. 3. & alibi, ubi in omni orga-
no particulam quandam similem primarium
operationis instrumentum statuit.

III. Quod ex accidenti solum compositioni tri-
buitur, illud simularium temperiei primò con-
venit: At cap. 5. de constit. ar. Galenus ex accidenti a-
ctiones attribuit compositioni, ubi inquit: proin-
de duplex actionum genus esse dicebamus: unum
primum ac maximè propriè cujuslibet simplicium
partium agentis: alterum per accidens vel secun-
do, vel non primò modo, vel quo modo totorum
actionem instrumentorum appellare cuiquâ libeat.

Posterior opinio probatur hac ratione,
I. Cui instrumenti nomen non tribuitur, illud
actionibus quoque non præstet: Atqui non con-
sueverunt auctores instrumenti nomen simulari-
bus attribuere, sed per illud vocabulum solum
dissimilares innuunt: Ergo his solum actiones
animalis conveniunt.

Quod nul-
la actio sic
similariu.

II. Quod per se solum animam non sustinet, il-
lud quoque operationum ejus instrumentum esse
nequit: Atqui similis pars per se animam non
sustinet, quod probatur, quia Philosopho teste,
anima est actus non similis, sed dissimilaris, hoc
est, organici corporis.

III. Quod sese habet instar materiæ, illi actio
non attribuitur: atqui similes sunt instar mate-
riæ respectu dissimilariu & organici: Ergo
non illis, sed his omnis actio attribuenda.

Resolutio
quæstio-
nis.

Pro Quæstionis intellectu notandum, ex
Laurentio ex lib. 1. Anatom. q. 6. quod actio sit
duplex, *similaris & organica*: illa à sola partis tempe-
rie inchoatur, ab eadem perficitur, & à qualibet
partis portiuncula integra & perfecta editur,
quod patet in nutritione, ubi quælibet ossis par-
ticula propter eandem cum toto osse naturam, a-
limentum trahit, alterat, coquit, apponit, & su-
perflua expellit. *Hæc autem organica* scilicet, non
nisi à toto instrumento perfectè editur, quâ ratio-
ne visio non solo crystallino humore sed toto o-
culo perficitur. Non tamen negamus, quod actio-
nis principium parti similari debeat, quamvis
perfecta actio pendeat à toto organo, ut dicit Lau-
rentius citato loco, & Vallesius lib. 2. *controvers.*
cap. 2. Quod innuit quoque Conciliator *diff. 63.*
ubi dicit: operationes officialium & consimilium
(hoc est organicorum & similarium) membrorum
radicaliter & primò complexioni adscribuntur:
secundariò verò & manifestativè compositioni.

Ratio deci-
sionis.

Rationem assertionis inde deducimus, quod actio-
nes sequuntur facultates: at facultates operantur
per membra non primò respectu compositionis,
sed ratione temperamentorum, quæ *partes* par-
tibus similaribus conveniunt.

Responde-
tur ad ar-
gumenta
priora.

Superest jam ut respondeamus argumentis in
utramque partem propositis.
Ad opinionem priorem. Ad I. quod attinet ac-
tiones similares, quæ similaribus per se conve-
niunt, illæ rectè toti organo solum attribuntur
secundariò, nimirum propter partes homogeneas,
ex quibus constat; plus enim argumentum non
concludit.

Responde-
tur ad ar-
gumenta
posteriora.

Ad II. & III. patet responsio ex iis, quæ diximus.
Opinio posterior solvitur hoc modo. Ad I. Ne-
gatur major, quia instrumenti vox ad differentiã
communium & propriarum actionum solum
dissimilaribus imponitur, non quod hac ratione
similaribus partibus suæ actione denegentur, sed
quod hæc propriè loquendo non sint organica.

Ad II. Iterum majorem negamus: quamvis e-
nim per se solum similaris pars animam non susti-
near, interim tamen ejus actio non negatur, ut-
potè cum anima in toto corpore organico exi-
stens, diversas suas operationes per similes quoque
partes exerceat.

Ad III. Ut similis habeat sese instar materiae
ad organum, ita non agit, quæ enim organo, ut or-
gano, quod ad situm & conformationem attribu-
untur, minime ad partem similem pertinent.

QVÆSTIO III.

An partes similares rectè enume-
rentur?

Non admodum hic moramur illos, qui di-
sputant, num etiam similares partes dentur
in humano corpore, utpote cum nihil ibi simplex,
sed omnia composita, præsertim cum ex princi-
piis generationis & alimentis fiant atque consent.
Non, inquam, in refutandis hæc hominibus otio
abutimur, præsertim cum planum sit in præsentia
partem similem non sic dici, quod omnis com-
positionis expers sit, sed quia ad sensum non ex al-
liis partibus diversæ naturæ constant.

Quærimus autem num etiam rectè hæc partes à
nobis enumeratæ fuerint, ubi diximus quod par-
tes similares sint, os, cartilago, ligamentum, ten-
do, fibra, membrana, vena, arteria, nervus, caro,

cutis, humor crystallinus, vitreus, cerebri substan-
tia & spinalis medulla?

Negativa cuidam probabilis videbitur, idque Instantiæ
hac ratione.

I. Quia Galenus lib. 1. de Natur. facult. triplicem
carnem similaribus annumerat, nimirum car-
nem viscerum, quæ *παρέρχουσα* dicitur, & singu-
larum partium propriam carnem.

II. Quia idem lib. 1. de Elem. cap. 6. similaribus
quoque addit pilos, ungues & medullam. Item
lib. de nat. human. adipem quoque pro similari
parte agnoscit.

III. Quia quædam inter has partes non sunt
similares, utpote venæ, arteriæ, nervi, quare Ga-
lenus ipse lib. de inæq. intemp. has organicas ac dis-
similares vocat. Nec ratio deest, propterea quod
non in partes ejusdem naturæ cum toto dividan-
tur, quia non quælibet venæ particula est vena.
Sic nervi substantia interior medullosa, contra
exterior membranosa est.

IV. Quia referuntur hic humores viventes o-
culorum, cerebri substantia & spinalis medulla,
quæ tamen ab aliis Medicis in classe similarium
partium non numerantur.

Pro solutione harum dubitationum noran-
dum est, quod similares partes *vel considerentur so-
lùm respectu suæ essentia*, quatenus ratione suarum
partium sunt eadem; *vel pro ut ex iis organa vel
partes dissimilares componuntur*. Porro vel sunt ta-
les ad sensum, vel revera. Jam facilis est respon-
sio.

Ad I. Triplicem differentiam carnis nos non ne-
gamus, quia vocabulo unico hæc tria innuimus.

Ad II. Etsi non negamus pilos, ungues & adi-
pem in eo convenire cum similaribus, quod in
particulas ejusdem naturæ dividantur: differunt
tamen maximè, quod veris partium proprietati-
bus destituantur, ut supra demonstravimus.

Ad III. Non quidem venæ, arteriæ, nervi,
membrana & cutis sunt propriè dictæ similares
partes, quia nulla harum est, quæ non includat
partes diversas: sic tamen vocantur, quia sensibus
ita primum apparent, & ad compositionem dissi-
miliarium concurrunt.

Ad IV. Quando similia respectu suæ essen-
tiæ considerantur, hæc merito simul numerantur:
ubi verò solum ad compositionem dissimiliarium
respicimus, omitti possunt, quatenus unum quod-
que per se certam partem constituit, ut habes a-
pud Laurentium lib. 1. Anatom. quæst. 5.

QVÆSTIO IV.

An partes spermaticæ frigidiores
sanguineis?

Negativam quæstionis contra veterum
scholam defendere conatur Jobertus in pa-
radoxis *decad. 2. parad. 7. & in Apologia ibidem*, cu-
jus sententia hoc modo confirmari potest.

I. Qualia sunt principia, talia quoque sunt
principiata, atque semen est corpus calidissi-
mum, unde hac qualitate longè superat sangui-
nem, Ergo partes ex femine generatæ multò sunt
calidiores sanguineis.

II. Quo quid interius in corpore humano,
eo calidius: at ossa aliaque corpora spermatica
undique circumdantur carnibus: Ergo calidiora.

Negativa
Joberti.

1. à natura
Principio-
rum.

2. à situ.

Major

QVÆSTIO V.

An ossa temperamentum calidum
vel frigidum habeant?

Quidam ossibus temperamentum calidum
attribuerunt, quod Laurentius lib. 2. Anatom.
q. 2. de Empedocle & Alberto Magno affirmat, quod
partim à materia, partim quoque ab efficiente os-
sium probari potest.

Quo ad materiam ossium calor iisdem attribui
potest, propterea, quod Hippocrates lib. 1. de cap-
t. vel potius *πικρὸν*, eandem pinguem esse
statuat: at omne pingue in Philosophorum scho-
lis æreum est, hoc verò calidum.

Quo ad efficientem causam, in ea Hippocrates,
Aristoteles, Plato & alii consentire videntur, quod
sit calor excedens, quia vult Hippocrates, quod
celeriter, ubi pingue exustum fuit, facta sint. Ita
referente Capivaccio com. Anatom. cap. 8. Plato in
Timæo his verbis idem innuit: os natura ita com-
posuit terram arterens puram limumque miscuit,
madescitque medulla, id postea in ignem jecit,
deinde in aquam misit, rursus in ignem & ite-
rum in aquam, atque ita sæpè transferens, ita red-
didit, ut neutro liquefieri posset. Aristoteles quo-
que excessui igneo ossis productionem tribuit,
hinc 2. de par. an. cap. 9. duriorum substantiam os-
sium in maribus, quam in foeminis esse statuit.

Ex his quidam fortè colligeret, cum materia
atque agens calidum sit, ipsa quoque ossa calidi-
tate sua non destitui.

Contra, quod ossa frigidam temperiem ha-
beant, rectè communiter statuitur: cum enim
non ex spirituosa, sed ex crassa ac terrestri femi-
nis parte producantur; ideo respectu materiae suæ
tantum exuperantem calorem à quo tempera-
mentum denominari possit, habere nequeunt:
quando enim id, quod pingue est, à calore exhauri-
tur, per accidens frigida redduntur.

Nec obstat, quod non instar glaciæ à frigore
concresecant, sed actione caloris, non quidem u-
rentis, sed nativi generentur, quia quodlibet a-
gens non aliter agere potest, quam pro dispo-
sitione suæ materiae, vel subiecti sui, in quod actio-
nem suam exerit. Quando ergo calor concoctio-
nem materiae crassioris in femine aggreditur, hu-
midiores partes absumendo eandem indurat, idque
propter ossium finem præcipuum, quod scilicet
totius fundamentum esse debeant. Hinc Galenus
lib. 1. de sem. c. 20. ait, à vi caloris extrahi humidi-
tatem, ut ossa terrestria evadant, quoniam dura
esse debent.

Sed instabis: Si ossa non sunt calida, quo-
modo gaudent calidis, frigidis verò læduntur,
quod Hipp. 5. Aph. 18. habet, ubi inquit: frigidum
ossibus inimicum, calidum amicum. Respondeo
hic non tam ad calorem temperamentum, quam ad
calorem nativum respiciendum, qui, cum debi-
lis sit, quodammodo per externum calorem
servatur, per frigus veto vehementer læ-
ditur. Quamvis enim quidam calori nativo
frigus non opponant, tamen erroneum illud esse
demonstramus sufficienter Coron. 2. Exerc. 4. de
an. quæst. 3.

Opinio
quorun-
dam, qui
ossa tem-
peramen-
ti calidi
statuunt.

2.

Assertio
veritatis,
quod ossa
sint frigi-
da.

3. ab alte-
tatione.

4. ab actio-
nis vehe-
mentia.

Affirmati-
va verior
defendit-
tur.

1. à nutri-
tione & re-
stitutione.

Decisio
quæstionis.

2. ab unio-
ne facili.

3. à nutri-
mento,

Decisio
contro-
versæ.

Responde-
tur ad ar-
gumenta
Joberti.

Major confirmatur, quia hæc ratione infusus
calor ab externis injuriis defenditur, & in seipso
augetur.

III. A contrariis fit alteratio: atqui à frigidis
læduntur admodum spermaticæ partes. Ergo sunt
calidæ. Major probatur, quia simile conserva-
tur à simili, læditur atque destruitur à contrario.

IV. Actiones vehementes potius calidis, quam
frigidis partibus adscribendæ: atqui spermatica-
rum partium vehementes sunt operationes. Ergo
sunt calidæ. Minor probatur, quia ventriculus
membranofus duros cibos tenuat atque coquit:
ossa durissima suum alimentum alterant, & in
substantiam commutant.

Contra quod affirmativa quæstionis pars, à
nobis in thesibus proposita, vera sit, non tantum
auctoritas Hippocratis, Aristotelis & Galeni, sed
etiam sequentes rationes confirmant:

I. Quæ citius nutriuntur, augentur & restitu-
untur, illa sunt calidiora: At sanguinæ partes ci-
tius nutriuntur, augentur & restituntur: Ergo
calidiores.

Major confirmatur, quia illæ operationes o-
mnes à calore dependent: sunt enim operatio-
nes vitales, quæ pro instrumento solum calorem
adhibent, ut demonstratur in Coronide secunda
Exerc. 4. quæst. 2.

II. Quæ citò uniantur calidiora sunt iis, quæ
difficiliter coalescunt: At sanguinea citò unian-
tur, spermatica difficiliter, interdum nullo modo.
Ergo.

Major manifesta est, quia partium læsarum
unio beneficio caloris fieri debet, aliàs non unio;
sed potius concretio quædam est, qualis inanima-
tis convenit.

III. Quæ calidiore sanguinis parte nutriuntur,
calidiora sunt iis, quæ frigidis humoribus gau-
dent: at sanguinæ partes optimo & calido san-
guine, spermaticæ verò albicante & glutinosa
sanguinis parte nutriuntur. Ergo sanguinæ
sunt calidiores.

Pro solutione argumentorum oppositorum
distingue inter sanguinis partes crassiores & frigi-
diores, atque inter spirituosas & calidas, ut habes
Exerc. 1. quæst. 5. hujus Coronidis. Dein aliud
esse scias calorem innatum & calorem influen-
tem, quod habes Exerc. 2. thes. 15. 16. His præsup-
positis respondemus ad Joberti rationes.

Ad I. Semen ut calidum est, non rationem
materiae, sed potius agentis habet in generatione:
sunt enim partes spermaticæ non ex feminis cali-
diora parte, sed potius ex ejus crassamento, ut su-
perius demonstravimus.

Ad II. Possem concedere, quod respectu ca-
loris influentis interiora corpora sunt calidiora,
quia non ita subjacent externis injuriis: at respec-
tu nativi caloris major non procedit, quia alias
cor quoque frigidum esset.

Ad III. Læduntur quidem à frigido partes sper-
maticæ, non quod excessu sint calidæ, sed quia de-
bilem calorem habent, qui frigidis excessui resi-
stere nequit.

Ad IV. Non denegamus spermaticis suum
calorem cujuslibet operationi sufficientem, quem
postea calor influens adjuvat. Concedendum
tamen, quod carnosus ventriculus melius coquat,
quam membranofus: in quo quod ossa multo ma-
jorem alimenti sui præparationem requirant,
quam alia membra sanguinea. Adjungantur illa,
quæ habet Laurentius lib. 1. Anatom. q. 9.

QVÆSTIO VI.

An ossium conjunctionem rectè proposuerit Galenus?

Cur ossa plura.

Cum ossa toti fundamentum præbere, simulque motum ac transpirationem quarundam partium minimè impedire debeant; idcirco provida natura non unum os, sed plura, eaque non omninò continua, sed contigua quoque condidit. Hinc ergo varia ossium conjunctio, quam in thesibus ex mente Galeni proposuimus. Cum autem textus Galenicus obscurus esse videatur, ubi inquit, συναρθρωσιον esse cum motu quodam, cujus tamen species eas conjunctiones statuit, quæ penitus omnino motu destituuntur, ut sunt futura, harmonia & γόμφωσις, ideo variorum autorum varietate sunt opiniones de hac questione, quas omnes, quo ad fieri potest, videbimus.

Occasio præsentis controversiæ.

Opinio Vesalii attributa.

Vesalium hoc modo scripsisse refert Laurentius: Ossium structura vel cum motu & διάρθρωσις, dicitur, vel est sine motu, & vocatur συναρθρωσις. διάρθρωσις rursus duplex est, vel cum manifesto motu, vel cum obscuro: utraque dividitur in enarthrosin, arthrodiam & ginglymon. Synarthroseos quatuor sunt species, futura, gomphosis, harmonia & symphysis. Hæc autem omnia aut sine medio committuntur, aut interjectione cartilaginis, ligamenti vel carnis.

Veræ Vesalii opinio.

Verum videtur hæc relatio quodammodo diversa à mente Vesalii: ita enim eius verba habent lib. 1. Fabr. cap. 4. Primum voluntarii motus gratià ossium naturalis fit compositio, quæ à Græcis αρθρωσις & αρθρον, nobis articulatio, articulusque vocatur. Verum hujusce motus in omnibus articulis non est idem modus, andoquidem alii motus evidentes sunt, quorundam articulorum neque validus, neque manifestus, sed obscurus est motus. Illa articulatio διάρθρωσις, hæc συναρθρωσις vocatur, quæ solius motus quantitate à dearticulatione discrimen recipit. Cuilibet harum ενάρθρωσις, αρθρωδια, & γόμφωσις attribuitur. Postea pergit: At jam tempestivum fuerit commissuras omni motu prorsus destitutas aggredi, ubi enumerat γόμφωσις, futuram, harmoniam & σύμφωσις.

Opinio Columbi.

Columbus, qui tam contra Galenum, quam contra Vesalium pugnat lib. 1. de re anatom. cap. 4. dividit conjunctionem ossium in αρθρον structuram cum motu, & symphysin structuram sine motu. τὸ αρθρον dat species διάρθρωσις cum manifesto, & συναρθρωσις, cum obscuro motu. Utrique rursus ενάρθρωσις, αρθρωδια, & γόμφωσις tribuit. Huc etiam quadrat opinio Archangeli. Porro Galeni assertionem his verbis improbat: à Galeno itaque nunc discedo, quoniam definiens συναρθρωσις coarticulationem esse dicit ad motum, quamvis obscurum, cujus deinde veluti species numerat futuram, gomphosin & harmoniam, quæ omnia prorsus motu carent. Præterea σύμφωσις adscribit tantum illas conjunctiones, quæ media carne, ligamento aut cartilagine fiunt: cum tamen articuli omnes quoque ligamentorum opere uniantur. Postremò cum addat fungosa & mollia ossa nullius rei interventu connecti, & aperte videamus ossa pectoris præcipuè & sacrum os constituentia, fungosa & mollia per cartilaginem uniri. Præterea Vesalium reprehendit, quod σύμφωσις non statuat genus futuræ, gomphosis & harmoniæ.

Columbus contra Galenum.

Idem contra Vesalium.

Columbus contra Galenum, quam contra Vesalium pugnat lib. 1. de re anatom. cap. 4. dividit conjunctionem ossium in αρθρον structuram cum motu, & symphysin structuram sine motu. τὸ αρθρον dat species διάρθρωσις cum manifesto, & συναρθρωσις, cum obscuro motu. Utrique rursus ενάρθρωσις, αρθρωδια, & γόμφωσις tribuit. Huc etiam quadrat opinio Archangeli. Porro Galeni assertionem his verbis improbat: à Galeno itaque nunc discedo, quoniam definiens συναρθρωσις coarticulationem esse dicit ad motum, quamvis obscurum, cujus deinde veluti species numerat futuram, gomphosin & harmoniam, quæ omnia prorsus motu carent. Præterea σύμφωσις adscribit tantum illas conjunctiones, quæ media carne, ligamento aut cartilagine fiunt: cum tamen articuli omnes quoque ligamentorum opere uniantur. Postremò cum addat fungosa & mollia ossa nullius rei interventu connecti, & aperte videamus ossa pectoris præcipuè & sacrum os constituentia, fungosa & mollia per cartilaginem uniri. Præterea Vesalium reprehendit, quod σύμφωσις non statuat genus futuræ, gomphosis & harmoniæ.

Fallopium in comm. lib. de ossibus non admodum dissentit à Galeno: diversus tamen esse videtur lib. observ. anatom. mihi fol. 400. sui operis, ubi inquit: Tres manifestiores sunt differentiæ, quibus structurarum varietas in ossibus continetur: medium per quod ossa committuntur: proportio eorum inter se, & finis ad quem à natura facta sunt.

Opinio Fallopii.

Capivaccius cap. 8. commen. anatom. distinctionem Galeni retinet, sed συναρθρωσις duo genera constituit, unum quod specie non differat à diarthrosi, & motui obscuro inserviat: alterum specie differens, & non ad motum, sed securitatem inserviens. idq; dividit in futuram, harmoniam & γόμφωσις.

Opinio Capivaccii.

Ingrassias Sicculus in comm. proem. de ossibus talem proponit distinctionem: Ossa junguntur per arthron vel articulum, & per symphysin. Articulatio per αρθρον duplex est cum motu voluntario & cum motu occulto. Illa vocatur διάρθρωσις hæc συναρθρωσις. Utrique enarthrosis, arthrodia & γόμφωσις attribuitur. Articulatione sine motu voluntario fit per futuram, harmoniam & gomphosin. Porro per symphysin uniantur ossa per se, scilicet immediatè, vel per accidens, scilicet interveniente alio corpore, nimirum cartilagine, ligamento vel carne.

Opinio Ingrassias.

Paræus lib. 5. chirurg. cap. 42. Galeni distinctionem proponit, cui posita suam sententiam subjicit, quod videlicet ossa vel sint unita per immediatam symphysin, vel conjuncta, idque aut laxius propter motum, ut in διάρθρωσις, quam in ενάρθρωσις, αρθρωδια & γόμφωσις dividit: aut strictius, quod nullus in corpore motus obire debeant, ut in gomphosi, futura & harmonia patet.

Opinio Paræi.

Ita diversorum autorum diversæ sunt opiniones de ossium conjunctione, ubi nos distinctionem à Galeno propositam cum Laurentio Anatomico retinemus, hoc simul addendo, quod textus Galenicus aut depravatus, aut saltem transpositus esse videatur in proemio libelli de ossibus, ubi συναρθρωσις, cum obscuro motu esse dicit, & nihilominus eidem futuram, harmoniam & gomphosin subjicit, quibus nullus motus convenit, quem admodum animadvertit Ingrassias com. 16. proem. ubi dicit, fortè ubi græcè dicitur, ωδής, legendum εὐτάδης ἄλλα, hoc est, hæc & alia, ut scilicet Galeni textum legamus: synarthroseos autem tum hæc, tum alia quoque sunt tres species, quasi dicat, præter prædictas enarthrosin &c. alia etiam tres sunt, scilicet futura &c. Quod etiam Laurentius innuit, dum præter dictam synarthrosin ex cap. 13. lib. ossibus Galeni aliam demonstrat, quæ nec futura, nec gomphosis nec harmonia est, quam Capivaccius à diarthrosi tantum accidentibus differre statuit.

Opinio propria.

Jam videbimus, quid in qualibet sententiâ proposita possit desiderari. Ad Vesalii assertionem dicit Laurentius, quod malè ad diarthrosin referat quoque arctas & compressas articulationes, cum tamen διάρθρωσις: fit talis articulatio, ubi ossa largiter distant. Addit, quod αρθρον naturam ignorare videatur, dum σύμφωσις ad συναρθρωσις refert, quæ in σύμφωσις est continuas, at in articulo est solum contiguitas quo etià collimat Kiolanus in animadvert. in opus Anatom. Laurentii pag. 16. Sed utrumq; contra mentè Vesalii dicitur, quia expressè hoc habet: διάρθρωσις dicitur, quasi laxa dearticulatio. Porro symphysin, ut ex superioribus patet, non

Contra Laurentium.

Contra Vesalium.

non συναρθρωσις, sed conjunctionem ossium sine motu statuit. Nos potius hanc ob causam illam opinionem aliis relinquimus, quia Vesalium in articulo solum ad motum respexit, quod fieri non debuit, ut ex sequentibus patebit & symphysin, quæ genus est conjunctionis ossium per continuitatem, cum conjunctione per contiguitatem confundit.

Contra Columbum.

Ad Columbi opinionem notandum, quod nihil Galeno detrahat, quia præsupponitur nihil articuli absque motu, cum tamen motus de essentia articulationis non sit, quia sufficit, quando ossium αρθρα, h. e. extrema committuntur. Non obstat, quod Galen. in descriptione συναρθρωσις motus cujusdam mentionem faciat, quia hic simul ad alteram speciem hujus articulationis, quam cap. 13. neutram vocat, respicit, unde motum quoque vocat συσπαστον vix visibilem, Adde, quod in illo textu aut aliquid transpositum, aut aliquid omisum esse videatur, veluti monimus antea. Porro nihil obrinet Columbus, quod dicat beneficio ligamentorum, articulos quoque contineri, atque συναρθρωσις ita non ad σύμφωσις pertinere, quia multo alia est ratio in articulis, quatenus beneficio ligamentorum ligantur, & ita continentur, & quatenus ratione διάρθρωσις contigui solum sunt. Ossa fungosa ut plurimum immediatè concrefcere vult Galenus, idque non sine ratione, cum inter mollia citius fiat unio quam inter dura. Male quoque futuram, gomphosin & harmoniam ad σύμφωσις referre conatur, cum in hac continuitas in illis vero solum contiguitas requiratur.

Ad Fallopii assertionem.

Ad Fallopium dicimus, quod illius assertio Galeno non omninò contraria sit, quia dictas genericas differentias recipit, easdemque solum in quibusdam subdistingueret videtur.

Ad Capivaccii inventum.

Capivaccii quoque inventum non improbamus, qui nobiscum consentit, dum duo synarthroseos genera ponit, propriè dictum unum, alterum verò, quod ipse Galenus neutrum vocare voluit.

Ad Ingrassias distinctionem.

Ingrassias pulchrè proponit articulationem ossium, sed verendum ne dicentibus confusionem gignat, propterea, quod neutram solam speciem συναρθρωσις ponat & reliquis, videlicet futuræ, harmoniæ & γόμφωσις novum genus constituat.

Ad Paræum.

Contra Paræum neutram συναρθρωσις unà cum omnibus mediatis ossium unionibus in symphysi penitus omittit: aliàs in cæteris cum Galeno convenit.

Hæc ita proponere volumus, ne in lectione autorum confundamur, cum articulationis nomina ab omnibus non eodem modo accipiantur. Qui vult ulterius, adjungat quæ habet Dn. Platerus lib. 1. Tab.

QVÆSTIO VII.

An medulla sit ossium alimentum?

Quamvis ossa respectu mixtionis corpora sint frigida & sicca, quod in præcedentibus demonstravimus: negandum tamen non est, quod eâ ratione, quatenus vitâ prædita sunt, innatum suum calorem cum humido possideant. Hujus beneficio nutriuntur & augentur non alio modo, quam reliqua viventia.

Cum vero superius determinatum sit, quod o-

mnès humani corporis partes sanguineâ malsâ nutriantur, idcirco in præsentia queritur, quâ ratione ossibus nõ sanguis sed medulla pro alimento tribuatur. Accedit hoc quod ossa quædam medullosa non sint, utpote nullos conspicuos sinus habentia, quemadmodum innuit Galenus lib. 1. de Usu par. cap. 18. quomodo ergo hæc nutriuntur? imò idem lib. 9. de placit. cap. 8. ad ossa singula venas pertingere dicit pro alimento deferendo. Addit autoritas Aristotelis qui 3. de hist. an. & 2. de part. & alibi nõ omnia ossa medullâ habere scribit.

Ratione negativæ.

Verum enim verò cum alimentum non convertatur in substantiam partis, nisi primum variis alterationibus eam similitudinem, quâ parti respondere potest, sibi acquirat, ideo faciliè colligimus cum demum sanguinem aptum esse ad ossium nutritionem, quando plurimas alterationes sustinuit, & in medullam conversus est, quia hæc ossis naturæ magis assimilatur, quam sanguis.

Veritatis confirmatio.

Pro decisione nota ex Galeno lib. 3. de natural. facult. c. 15. Ossa quò nutriantur, numerosa, quæ intercedat, mutatione egent. Estque qualis carnis sanguis, talis ossibus medulla, scilicet in iis, quæ parva sunt, sinusque expertia, cavernulis eorum inperla, in magnis vero, & quibus sinus non defunt, utique in ipsis collecta. Dic igitur cum

Decisio Galeni.

Laurentio lib. 2. Anatom. quest. 4. in ossibus duo reperiri μυστὸν, id est, medullam, & χυμὸν id est succum illa crassa & alba substantia constat in ossium cavitatibus contenta; hic liquidior ac rubicundior est in ossium quorundam cavernulis insidens. Communiter uterque hic humor sub medullæ voce exprimitur, ideo verum est omnia ossa medulla nutriri. Quamvis enim omnia medullam in cavitatibus conspicuis non habeant, nihilominus tamen eadem non destituuntur. Hinc Galenus etiam lib. de inæq. intemp. cap. 2. ossium cavernulæ continent in se multum humoris, hujusque crassi & albi, in id comparati ut ossa nutriat. Conjunge Arch. Piccol. lib. 8. Prælect. Anal. l. 1. Non ergo negamus ossa sanguine nutriri tanquam remotâ nutritionis materia, sed medullâ, tanquam proximâ.

Duo reperiuntur in ossibus.

Excipe tamen cum Galeno lib. 1. de motu musc. cap. 1. medullam spinæ dorsæ, siquidem hæc animati corporis pars est, unde cum cerebro conjuncta principium nervorum constituit.

Repetitio resolutio nis.

Sed obstat adhuc, quod Arist. lib. 2. de gen. animal. cap. 4. ossium alimentum dicit reliquiam & excrementum alimenti partium principalium. Respondet Capivaccius comm. anatom. cap. 8. Medulla est reliquia, quia est portio sanguinis, quæ relinquitur in nutritione carnosarum partium: excrementum vocatur, quoniam hæc materia non est ita pura, ut ea qua caro alitur.

QVÆSTIO VIII.

Cur cranium pluribus ossibus constat?

Non ex uno solum, sed pluribus ossibus cranium coagmentatum esse, sensus ipse testatur, quamobrem querimus, quo sine hoc factum fuerit, præsertim cum supra dixerimus ossa multiplicia atque conjuncta esse propter motum: at partibus cranii nullus motus convenit.

Instantia.

Adde, quod cranium solum defensionis gratiâ sit additum cerebro: at vero si integrum esset magis hoc ipsum præstaret, quam ubi divisum est.

Respon.

Resolutio Parzi.

Respondet hic Paræus lib. 4. Chirurg. cap. 3. Contigisse id quo foret cerebrum ab internis & externis injuriis tutius: nam cranium cum sit adificii humani tanquam infimbrium, ad quod totius corporis fumi omnes ascendunt, si unico osse compositum fuisset, exitus fumis illis non patuisset. Sic ergo homini natura adversus internas injurias non solum cavet, sed & adversus externas voluit pariter caput pluribus ossibus constare, ut uno osse fracto reliqua incolumia remaneret subsistente in ipsa ossium divisione ictus violentia. Idem innuit Laurentius lib. 2. c. 8. ubi inquit: securitati cerebri consulens natura, non unico esse, sed pluribus solidum, id rectum (cranium) efformavit. Conjunge Conciliatorem diff. 39.

Respondetur ad instantias.

Ad dubitationem propositam respondemus: quamvis ossa motus gratia conjuncta fuisse dictum sit, id tamen non de omni conjunctione intelligendum, sed de illa potissimum, quæ secundum Divi Sponsii sit, ubi motus manifeste deprehenditur. Et si quoque non negemus ab externis injuriis cranium integrum uno osse constans citius cerebri substantiam defendere posse: non tamen concedimus interius quoque cerebrum bene sese habere in tali cranio, propterea, quod fuliginum expulsiōne destituatur. Imò videmus, quod sæpius natura hanc ob causam sibi prospiciat in excavandis foraminibus, quod Helmsadius in cranio magni illius Antonii, nobilis Belgæ, cujus corpus post obitum ipsius Anno Christi nonagesimo sexto ex mandato Illustrissimi Henrici Julii Ducis Brunswicensis ibidem secabatur, observavimus, in quo penitus futura nulla conspicua erat, quemadmodum hodie adhuc cum aliis notabilibus in hujus gigantis ossibus celebris Anatomicus Dn. Joh. Sigfridus, olim præceptor noster, exteris illud ipsum demonstrare solet.

Observatio.

1596.

QVÆSTIO IX. An dentes sint ossa?

Finis dentium.

Maxillis inferiori & superiori dentes tribuimus per gomphosin infixos, idque non frustra, sed certi & necessarii finis gratia, nimirum ut cibos comminuant, eosque ventriculo præparent. Patet igitur ori in quo alimentorum præparatio fit dentes attribuendos esse, quapropter Plinius lib. 11. cap. 37. hallucinatur, dum affirmat, quibusdam animalibus, ut scorpionibus, dentes in cauda esse, cum semper inter aculeos, atque dentes distinguendum sit.

Dubitatur autem in præsentia, num etiam dentes ad numerum ossium referendi?

Negantia argumenta.

Negativa probabilis fit his argumentis: I. Quicquid sensu præditum, illud ad ossium classem non pertinet. Atqui dentes sentiunt: Ergo ad ossium numerum non pertinent.

Major probatur, quia ossa sensu destituuntur, tum propter duritiem, tum propter carentiam nervorum.

Minor probatione non indiget apud eos, qui sævissimo dolore dentium sæpius conflantur.

II. Ossia non renascuntur: at dentes renascuntur: Ergo non sunt ossa.

Major probatur tum ab experientia, tum etiam à ratione, quia ossa sunt spermaticæ partes, quæ vix coalescere multo minus renasci totaliter possunt.

III. Imò Hipp. 5. Aphor. 18. idem innuere videtur: ubi dicit: frigidum inimicum ossibus, dentibus & nervis. Hic dentes non sub ossibus comprehendit, sed eosdem separatim numerat.

Contra partem affirmativam tenemus cum schola Medicorum ac Philosophorum, quod videlicet dentes verè sint ossa, præsertim cum essentia sua communi cum reliquis ossibus conveniant, quod manifestissimè ex temperie sicca, frigidaque, soliditate, duritie, lævitate atque candore colligitur.

Propositis argumentis in contrariam partem respondemus.

Ad I. Quidam hic contra Hippocratem, Aristotelem, Galenum, Avicennam, Vesalium, Laurentium, Columbium & alios negant minorem, sed minus rectè: nos potius ad majorem dicimus non esse de essentia ossis, ut sensu careat, quia nervus immixtus ossi quoque sensum largiri potest. Ita dentes quoque maxime circa radices sentiunt, ubi nervuli exigui eisdem inferuntur. Vide hac de re Laurentium lib. 2. q. 12. Conciliatorem diff. 43. ad 3.

Ad II. Quamvis reliqua ossa non renascuntur, nihilominus propterea dentibus ossium natura non denegatur, quia renascuntur dentes ob suam propriam sedem, quatenus in utraque gena copiosius alimentum ipsis præsto est. Vide Laurentium lib. 2. q. 13.

Ad III. Hippocrates ex numero ossium dentes non rejicit, sed solum hoc innuere voluit, quod frigidum diversa ratione dentes præ reliquis ossibus afficiat, quatenus hi simul quoque noxam illaram sentiunt, quod de aliis ossibus affirmare non possumus. Unde Dn. Casp. Baubinius lib. 3. Theat. Anatom. cap. 77. Ossia scilicet alia patiendo tantum, dentes patiendo & sentiendo simul afficiuntur à frigido, lege pro hac questione 7. sect. par. 2. Singularium Lib. vii.

Problemata pro charta complenda in prima editione, ubi quælibet Exercitatio separatim imprimebatur, addita.

I. Cur dentes Æthiopum albißimi, cutis verò nigra? An quia albescere illa solent, quibus vis solis humorem detrahit, dummodo nihil inficiatur? Exhalat enim redun dans humor: congregatur verò & condensatur purius humidum. Quo modo ceram albescere cernimus. Cutim superinficit calor ex adustione humidam ipsam attracti, nec evaporantis, atque ab exhalatione alterius impuri. Dentes minime: sed totus eorum humor in vaporem à colore convertitur, atque exhalat, quod fit item in ossibus defossis. Cælius Rhodigin. lib. 16. lect. antiq. cap. 15. Cui adde responsionem Rulandi Probl. Med. & Phys. num. 71. lib. 2.

II. Dentesne an cornua dici in Elephantis debeant eminentiæ? Respondet idem lib. 13. cap. 18. esse cornua, dicens: suppetunt argumenta hæc, cornua utique per annorum periodos corrupta decidunt, ac rursus succrescunt, protuberantque. Probant id cerui, probant & dorcades. Verum Elephantis itidem contigit. Dens vero adultiori præsertim excussus quando suboritur? aut ubinam renasci compertum? vel si dentes sunt, quæ ex ore proferuntur non cornua, quàm ratione progerminant denuo? adde, quod ignibus indomiti ferre habentur dentes. At boum & Elephantorum cornua in hac re sequacis maxime sunt naturæ: nam ignis vi, utcumque collibuerit, efformantur, &c.

Affirmativa confirmatur.

Ratione ordinis.

HPOOMION.

Um demum totum aliquod cognoscimus, quando partes ejus omnes, ac singulas non ignoramus: quapropter operæ pretium esse videtur, ut ossibus declaratis ad reliquas similes partes transeamus, earumque naturam perpendamus. Quamvis autem præcedenti disputatione crystallini humoris, ut & vitrei, item medullæ spinalis ac cerebri substantiæ facta sit mentio, nihilominus tamen hæc in præsentia silentio præterimus, propterea, quod commodius in suis locis, ubi partium dissimilium, atque organorum natura declaratur, proponi possint, quemadmodum colligitur ex quest. 3. Exerc. præcedentis.

Cur hic non agatur de omnibus similibus.

Cartilago quid. Definitio cartilaginis declaratur.

§. 1. Inter similes partes, post ossium declarationem cartilago sequitur, tum quod præ reliquis partibus ad ossis naturam proximè accedat, tum etiam quod ossium extrema maximè ex parte cartilaginibus incrustentur ac muniantur.

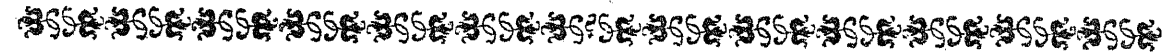
§. 2. Est autem Cartilago pars similis, osse mollior, sensus expers ac flexilis, ex crassiore seminis parte genita, ut partes alias defendat atque custodiat. Dico cartilaginem esse partem similem, quia in particulis ejusdem naturæ dividitur: est autem osse mollior & sensus expers, tum ratione materiæ, quatenus fit ex crassiore quidem parte seminis, ita tamen ut nihilominus eadem sit humidior materiæ ossium. Adde quod genita sit, ut aliæ scilicet propriè dictæ partes, quæ non ut excrementa & alimenta quotidie fiunt, sed in prima conformatione in utero generantur. Tandem & finis sequitur, quia cartilagine partes alias defendunt & custodiunt, sive hoc fiet in partibus morui destinatis, sive in aliis, potissimum extremitatibus.

Differentiæ cartilaginum generales.

§. 3. Differunt cartilagine, tum ratione substantiæ, quomodo quædam duriores, quædam molliores: tum ratione magnitudinis, ita ut aliæ magnæ aliæ parvæ: tum ratione figuræ, quo modo quædam ensiformes, aliæ annulares, aliæ aliter vocantur, tum etiam aliis modis.

Respectu usus aliæ cartilagine motui interserviunt.

§. 4. Maxime verò differre videntur ratione usus, quomodo aliæ cartilagine motui interserviunt, ut sunt illæ, quæ mobilibus articulis appositæ conspiciuntur, ut facilius, securior & diuturnior sit motus: huc refer extremitates cartilagineas omnium ossium, quæ motum obtinent, quemadmodum in rebus externis in animatis

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO QVINTA.

De

CARTILAGINE, LIGAMENTO, TENDINE, FIBRA, VENA, ARTERIA, NERVO, membranâ, carne, cute & panniculo carnofo.

motus exiccat, & calefacit, & tandem res ipsas atterit, & corrumpit, nisi fortè materia quædam mollior humectans & ejusmodi corruptivam excitationem prohibens illud ipsum impediatur: sic etiam osseos articulos ob motus continuos & frequentes facillimè marasmus apprehenderet, nisi cartilagineâ molliori materia incrustarentur.

§. 5. Aliæ verò sunt, quæ externas injurias eludunt, molliter videlicet imperni cedendo, quod apparet in cartilaginibus narium, aurium & aliis. Ratio consistit in resistentiâ leviori: quod enim major est resistentia, eò vehementius agentis vis in patiens imprimitur. Id quod maxime patet in fulmine, quod sæpius res durissimas & robustissimas afficit, illæsis interim aliis mollioribus, minusque resistentibus.

Aliæ eludunt externas injurias.

§. 6. Sunt præterea cartilagine, quæ partes quasdam defendunt, ut patet in cartilaginibus ossis pectoris, & costarum, quæ cordi pulmonibusque prospiciunt. Hæ cartilagine cum thoracis reliquis partibus idem præstant officium, nimirum, ut principium vitale, cor cum pulmonibus, defendant ab externis nocementis, quocirca in robustioribus interdum penitus in ossa degenerant.

Aliæ defendunt partes.

§. 7. Tandem adduntur illæ, quæ instar fulcri cujusdam sustentant alias partes, suo modo certis operationibus dicatæ, quod manifestum est in cartilaginibus Laryngis, asperæ arteriæ & palmarum. In laryngis cartilaginibus ut & asperæ arteriæ maxime hoc patet, utpote quibus sustentatur & extenditur aëris fistula, & vocale organum constituitur, quod infra clarius patebit.

Aliæ sunt fulcra partium aliarum.

§. 8. Post cartilagine enumeratas, Ligamentum sequitur, quod cartilagine mollius est, ex seminis parte tenaci, ac lenta genitum, ut ejus beneficio articuli colligentur, ne dissiliant aut luxationem patiantur. Galen. lib. 1. de motu muscul. cap. 1. & lib. 12. de us. par. cap. 1. Definitur hic Ligamentum non prout in Lat. significatione omne illud denorat, quo pars parti alligatur, quo respectu membranæ omnes ligamenta & vincula dici possunt, sed præfiori & proprio significato, quatenus est corpus cum duritie sufficienti flexibile, cujus beneficio connectuntur articuli, ne per motum dissiliant aut luxentur.

Ligamenti definitio.

§. 9. Hujus differentia pro diversitate usus multiplex atque diversa est in corpore animato, quod in ipsa artificiosa dissectione pulcherrimè demonstratione oculari patet.

Differentiæ Ligamentorum.

§. 10. Ipso Ligamento mollior est Tendo, pars musculi extrema, quæ motus gratia in articulum inferitur, undè manifestum, tendines in illis musculis potissimum inveniri, qui vehementioribus moti.

Tendo quid.

morbis destinati sunt. Notandum tamen in præsentia, quod hæc descriptio tantum loquatur de propriè dicto tendine, qui nihil aliud est, quam quædam quædam fibrarum ligamenti & nervi, quæ per carnes sparsæ, in unam velut chordam coeunt, quâ ducuntur articuli, prout voluntati visum est, ut inquit Laurentius lib. 4. Anat. cap. 13. Et licet hanc ob causam ab Archangelo lib. 1. prælect. Anat. lect. 7. tendo ex numero partium simularium excludatur, nihilominus tamen hoc neminem moveat, quia sufficit quod tendo ad sensum sit naturæ homogeneæ.

Fibræ quid.

§. 11. Porro Fibræ, quas villos, stamina, filamenta, Græci *σπινθηροειδές* vocant, sunt partes similes spermaticæ, oblongæ instar filamentorum, ad motum & carnis custodiam genitæ. Dico ad modum & carnis custodiam inservire fibras: ubi duplex eorum finis determinatur: in primis tamen motui præfunt, tam animali, quod patet in musculis, quam vitali & naturali quemadmodum in officialibus attractionibus, retentionibus, & expulsionibus cordis, ventriculi, aliorumque viscerum apparet.

Differentiæ fibrarum.

§. 12. Respectu motus tripliciter dividuntur: vel enim sunt rectæ, quarum munus consistit in attractione. Vel sunt obliquæ, quarum officium est retinere, vel denique sunt transversæ, quæ expulsionis præesse dicuntur Vide Gal. lib. 3. de facult. natur. cap. 8. & lib. 8. Anat. adm. cap. 5. Declarat agendi modum Laurentius lib. 3. Anat. c. 26. dum inquit: Si soli recti agant, minuitur longitudo, ut fit attractio: si soli transversæ contrahantur, minuitur latitudo, ut fiat expulsio; quod si omnes simul illi, recti & obliqui & transversæ tenduntur, tota contrahitur particula, fitque retentio, quam etiam amplexum vocant. Addit tamen peculiariter obliquis retentionem tribui, qui contracti completuntur tantum.

Vena quid.

§. 13. His præmissis accedimus ad reliquas partes, ad sensum similes dictas, ubi primum venæ sese offerunt: est autem Vena Græcis *φλέψ*, pars similis spermatica, longitudine & cavitate prædita, simplici tunica, triplicique villorum genere texta; primario sanguini à partium nutrimento residuo, ab omnibus partibus, & in hepate ex chylino inchoato ab epate versus cor ad perfectionem debitam acquirendam vehendo & revehendo dicata. Cujus causâ variæ etiam valvulæ venis sunt concessæ. *φλέψ* olim apud Græcos communè erat nomen simul venam & arteriam denotans, ut ex Hipp. pluribus in locis patet, unde Tullius etiam arterias vocat venas hepaticas: sed hodie usus obtinuit, ut arteriæ non *φλέψ* sed *ἀρτηρία* Græcis vocentur, de quo vide Exercitationem contra Gellium apud Marsil. Cognatum lib. 1. variar. observ. c. 16. Dico venam constare simplici tunica, scilicet propriam illius substantiam considerando, quia aliàs negari non potest, quod multæ venæ communi quoque tunica membranosa contegantur & aliis partibus annectantur. Adde triplex villorum genus, in quo membranosa venarum substantia differt ab aliis membranis, quæ tali villorum diversitate destituntur. Ut autem fibræ in genere motui & custodiæ serviant, sic etiam in venis officialibus attractionibus, retentionibus, & expulsionibus dicata sunt, & irruente ac luxuriante sanguine extensione sua rupturam præcavent. Tandem officium venarum primum additur, nimirum quod sanguinem à partium nutritione residuum & ad cor vehant, revehantque. Secundarii usus seu officia sunt

sanguinem nonnihil vel præparare, ut faciunt ramulæ lactei; vel persicere, ut venæ cavæ portio brevis inter epar & cor; vel Custodire.

§. 14. Hujus differentia multiplex est, unde variæ venarum distributiones in corpore humano, quæ tamen omnes ab hepate, tanquam à radice prodeunt.

Venarum distributio.

§. 15. Sunt autem duæ venæ majores, ex quibus reliquæ ducunt originem, nimirum vena portæ & vena cava. Adde duas tantum esse venas majores, ne quis putet me oblitum esse venæ umbilicis & venosæ arteriæ pulmonum, de quibus suo loco agemus.

Duplex venarum originum fons.

§. 16. Vena portæ ex cava jecoris parte procedens, primum furculos in ventriculum, vesiculam felleam, duodenum & epiploon mittit, postea dividitur in Splenicum & Mesentericum ramum: ille in Splenem sobole multiplici disseminatur: hic verò in mesenterium absumitur, unde ab eo ramus mesentericus propriè dictus cæcalis & hæmorrhoidalis oriuntur. Nomen suum per similitudinem hæc vena possidet, propterea quod quandam cum portis civitatum convenientiam habere videatur: ut enim varia itinera extra portam huc illuc ducentia tandem in porta concidunt, quæ tamen postea in ipsa civitate varias in plateas deducuntur: sic etiam vena portæ primum extra jecur è variis ramis in unicum truncum coalescit, qui tamen in ipso jecore statim subdividitur, & in venas minores varias cum ramulis venæ cavæ coeuntibus distinguitur. Adde quod portæ vena primum furculos emittit, antequam dividatur in Splenicum & Mesentericum ramum, nimirum gastricum minorem, in gibbam ventriculi partem, Epiploicum dextrum, coronarium, stomachicum, & Epiploicum posteriorem. Hoffmannus pag. 86. scribit Venam Portæ non esse vas quoddam naturâ distinctum à vena cava, cavam venam p. 55. non trahere ortum ab Epate. Sed hæc & alia partim Hoffmannus, partim solvit Riolanus, quo teste pag. 453. Animadvertit. Hoffmannus nunquam manum Operi Anatomico admovit, nec intellexit, nisi quæ mutuatus ex aliis. Hoffmannus verò non ex pecturis didicit, non perfunctoriè vidit semel aut iterum Anatomen. Ipsus in Cadaveribus humanis eam publicè exercuit; per quinquennium quidem discendo Helmshtadii, docendo vero Wittebergæ triennium & Gissæ per annos 14. Nec Ulmæ (ubi in annum 14. vixit) inter concatenatos labores in senio à variis sectionibus sibi temperare poterat, donec Clarissimos Ulmensium Medicos Dn. Scultetum & Dn. Blossium ad id opus incitaret.

Venæ portæ disseminatio.

§. 17. Vena cava ex hepate prodiens ramum insignem ascendentem & descendentem emittit.

Venæ cavæ divisio.

§. 18. Ramus ascendens mox ramum phrenicum diaphragmati inserit; deinde ad dextrum cordis ventriculum tendit, ubi ad basin cordis mittit coronariam & per peculiarem anastomosis arteriæ venosæ præbet originem homine adhuc in utero existente: postea à corde ad caput ascendens primo constituit venam sine pari, mox intercostalem, denique mammariam, ad pectus remittit, quibus effusis rivulis, internam & externam jugularem ad caput & axillares ad brachia distribuit. Ramus phrenicus est, quem diaphragma recipit ab ascendente vena cava, quem nomen suum obtrinet à subjecto, cui inhæret, ab ipso scilicet diaphragmate, quod veteribus nomine τῶν φρενῶν veniebat, eam ob causam, quod eodem inflammato phrenitis seu delirium cum febris acuta statim subsequatur. Adde quod basi cordis immitteat coronariam,

Distributio venæ cavæ ascendentis.

nam, sic dictam quod coronæ instar cor circumdet, cujus beneficio substantia cordis nutritur. Imò arteriæ venosæ quoque præbet originem in embryone, de quo Exerc. 12. qu. 5. Tandem vena sine pari, ramus nimirum azygos oritur, qui sic dicitur, quod in uno tantum latere dextro scilicet, reperitur, variis suis venulis dextris & sinistris inferiorum costarum musculis prospiciens. Ultimo ad costas superiores intercostalis, & ad musculos pectoris mammariam progreditur, quibus emissis jugulares caput & axillares, brachia petunt. Ab axillari primum oritur thoracica postea dividitur in basilicam seu hepaticam & cephalicam seu humerariam: illa dividitur in profundam & subcutaneam, quarum hæc circa articulationem cubiti ramo uno jungitur cum processu humerariæ & constituit medianam, quæ Arabibus vena nigra dicitur. Cephalica post medianæ constitutionem excurrit ad externam manum, eamque exterius multis ramis irrigat, & potissimum inter parvum atque annularem digitum salvatellam constituit.

Distributio venæ cavæ descendens.

§. 19. Descendens ramus emittit primum subsequentes, videlicet adipalem venam ad externam renem tunicam, emulgentem ad renes, spermaticam ad testes, lumbarem ad lumbos, musculam ad musculos inferioris cavitatis: deinde in truncos iliacos dividitur, à quibus in corpore adhuc existentibus quatuor venæ prodeunt, nimirum sacra, hypogastrica, epigastrica & pudenda. Hæc disseminations optime conspiciuntur in dissectione corporis humani, ubi ad oculum demonstrari possunt.

Vena umbilicalis.

§. 20. Præter dictas venarum disseminations est & alia vena umbilicalis dicta quæ officium suum præstat embryo in utero adhuc existentem quam ob causam ab uterino jecore oritur, quod suo loco demonstrabimus. Patet hoc ex 12. Exerc. ubi monstratur quomodo à venis uterinis matris umbilicalis oriatur & sanguinem à matre præparatum, atque in uterino jecore magis elaboratum fetui communicet.

Arteria quid.

§. 21. Jam ad Arterias accedimus, quæ sunt, partes corporis, ut venæ, spermaticæ, longæ & cavæ, duplici tamen crassaque tunica, triplicique fibrarum genere conditæ è corde prodeunt, sanguini & spiritui vitali ad universi corporis nutritionem & conservationem devehendo destinatæ. Arterias duplici tunica constat è dicimus, quia sunt receptacula sanguinis spirituosissimi, seu spumantis, qui aliàs facilimè expiraret. Sed nota quod utriusque non sit eadem crassities, quia interior exteriore quintuplo crassior est, juxta Herophilum. Dico quod universi corporis nutritionis & conservationis gratiâ sanguinem spirituosum reliquis partibus communicent, ubi finis arteriarum apparet, ita ut officium primum earundem in eo consistat, ut iisdem mediantibus cor totius corporis conservationi præesse possit. Non autem officium hoc sine motu absolvunt, quocirca præter unionem, quam cum corde possident, eodem quoque contractionis ac dispensationis motu præditæ sunt, ut patet §. sequenti.

Motus arteriarum.

§. 22. Harum exortus in corde est, unde corde dilatato, dilatantur, & eodem contracto, contractantur ab eadem facultate, quæ cor movetur, ideoque vice cordis in aliis partibus funguntur. Vid. Exerc. 8. q. 3.

Corporis superioris arteriæ.

§. 23. Cumque partes omnes vitæ indigeant, ideo arteria magna à sinistro cordis sinu prodiens statim in duos ramos ascendentem & descendentem

dividitur. Ascendens primo basi cordis inserit coronariam arteriam; in Embryone dat quoque principium venæ arteriosæ ad pulmones tendentis. Deinde intercostalem, mammariam & cervicalem emittit, denique carotidam ad caput & insignes axillares arterias ad brachia disseminat.

Corporis inferioris arteriæ.

§. 24. Descendens arteriæ truncus intercostalem majorem, phrenicam, celiacam, mesentericam superiorem, renalem, spermaticam, mesentericam inferiorem, lumbarem & musculam emittit: postea in ramos iliacos dividitur, quorum uterque adhuc in corpore quinque furculis abundat, nimirum sacro, hypogastrico, umbilicali, Epigastrico, & pudendo. Hæc arteriarum disseminatio vitæ ac nutritionis gratia requiritur, quam ob causam plerumque cum venis arteriæ excurrunt. Communicant enim arteriæ cum venis non solum viciniam, verum etiam anastomosis. cum in medio, tum in extremis, in his tamen minus evidentibus, ut hodie in controversiam vocantur, quandoquidem aliqui per porositates carniarum tantum in extremis communionem fieri existiment.

Nervi quid.

§. 25. Superest tertium vasorum genus, Nervi videlicet à cerebro & spinali medulla ortum ducentes, interius medulloso, exterius duplici membrana constantes, ut spiritum animale, sensus & morus gratia partibus deferant. Definitur hic nervus propriè dictus, qui pars est spermatica sic conformata à natura, ut spiritum animale pro sensu & motu præstando reliquis membris communicare possit.

Exortus nervorum diversus de quo vide Exerc. 9. Membrana quid.

§. 26. Horum differentia multiplex est, prout pluribus partibus, tam sensus quam motus gratiâ communicantur, ubi alii immediatè à cerebro, alii à spinali medulla deducuntur, quod inferius magis declarabimus.

§. 27. Jam ad Membranas accedimus, quas Græci communiter *μμβράνας χυλιώνας, & μμβρίστας* vocant, & sunt partes homogeneæ, spermaticæ, densæ ac tenues, venis, arteriis, atque nervis, nutritionis, vitæ, atque sensus gratia præditæ & pro partium custodia diversimodè fabricatæ. Dico membranas pro partium custodia fabricatas esse, quo finis earum indicatur, & simul patet, cur membrana sit pars corporis admodum sensibilis, ita ut quibusdam non incommodè sit commune tactus organum, quatenus scilicet hæc ratione qualitatum alterantium noxas eò citius percipit.

§. 28. Tribus his vasorum generibus quartum adjecit Caspar Asellius Venas lacteas nimirum, quæ sunt partes similes minus exactè tales, membranâ simplici valdè molli ac tenerâ omnisque generis fibris constantes, & valvulis Hepar & Cor spectantibus donatæ, chylum ex intestinis versus, hepar, aut secundum Recentiores cor deferentes.

Differentia membranarum.

§. 29. Differentia membranarum multiplex est, quam commodius declarare non possumus quam in peculiari dissimilium tractatione.

Caro quid.

§. 30. Porro Caro Græcis *σάρξ*, est pars similis sanguinea, ad fibrarum, quibus circumjicitur, robur genita, estque vel musculorum, vel viscerum quorumlibet, vel denique *σπερματικῶν*, quasi dicas affusionem jecoris, cordis, renum, aliarumque sanguinearum partium, quibus glandulosa corpora quoque addimus. Definitur caro generatim, ita tamen ut dicta definitio primario maximè carni musculosæ convenire videatur, unde caro differentiarum suarum respectu genus esse *σπέρμα*, ab uno, quod uni speciei magis, quam alteri convenit.

Cutis cur
similari-
bus annu-
meretur.

§. 31. Denique Cutis Græcis δέριμα hic addi-
tur, tum quod ad similes partes admodum re-
spectu substantiæ simplicis accedat, tum etiam
quod reliquarum partium omnium quasi com-
mune tegumentum sit. Cum enim non ordine
Anatomico, sed scientifico procedamus, videtur
necessarium, ut de cute, tanquam communi orga-
no, ante viscerum, reliquarumque partium dissi-
miliarium declarationem agamus.

Cutis quid.

§. 32. Est autem Cutis pars corporis ex semine
& sanguine nata, ideoque complexionem tempe-
ratâ prædita, quæ totum corpus extrinsecus in-
tegit, & propterea plurima vasa in se desinen-
tia recipit, unde sensu exquisito est prædita, licet
in una parte magis quam in altera sentiat. Ulte-
rius patebit hæc definitio, ubi leguntur illa, quæ
quæst. 8. & 9. subjiciuntur.

Membra-
na carno-
sa.

§. 33. Subjacet cuti Membrana carnosâ, vel
Panniculus carnosus, undique corpus circumdans,
ex membrana, carneaque substantia constans,
pro defensione partium interiorum. Nota hic
quod membrana hæc in homine tam carnosâ non
fit, quam in brutis, unde quadrupedum cutis ob
subjacentem hanc membranam pro lubitu appeti-
tus animalis moveri potest, quod tamen in ho-
mine fieri nequit, quam in fronte, ubi non adest
pinguedo.

QVÆSTIO I.

Cur cartilagine non sentiant?

A sine de-
monstra-
tur qua-
stio.

Natura nihil frustra molitur, sed omnia certi
cujusdam finis gratia tentat, quo absente,
causa efficiens acquiescit. Cum autem sensus in
cartilagine sine suo destituatur, idcirco desunt
quoque adæquata media, quibus in δέριμα, ipsa
videlicet sensatio, ut barbarè quidem, sed rectis-
simè cum Philosophis loquamur, perfici debet. Non
ergo sentiunt cartilagine tum quia sensus instru-
menta, nervi videlicet, ipsis denegantur, tum et-
iam quia finis earum hoc requirebat, ut essent
partes δέριμα, quia aliàs affectio dolorifica per-
petuo adesset, quod colligitur ex his, quæ dicit
Columbus lib. 2. de re Anat. cap. 1. Cartilagine sen-
tire minimè decuit, sive operiendi ac sustinendi
munere fungantur: sive propugnaculorum vicem
gerant: sive præstent, ut nec ossa invicem
atterantur: sive efficiant, ut eadem si annexa,
firmius cohæreant: sive sinus augeant: sive ar-
ticulorum motus faciliores reddant. Addit Lau-
rentius lib. 3. Anat. cap. 1. Sensu carent cartilagi-
nes, ne sit animal in δέριμα, hoc est, in perpetuo
dolore.

Finis defe-
ctum effi-
cientis in-
troducitur.

Confirmatio
ab aucto-
ritate.

QVÆSTIO II.

An ligamenta sentiant?

Negatur.

Quibus rationibus cartilaginibus sensum
denegavimus, iisdem quoque hic uti pos-
sumus: Sunt enim ligamenta omni ferè insensibi-
lia vel nullo sensu prædita, tum quod nervis
careant. Galenus 16. de Usu. par. cap. 2. tum et-
iam, quod propter perpetuos eorundem motus
querula & tristis animalium vita esset. Quamvis

1. ab effici-
ente.

autem Galenus pluribus in locis, præsertim vero,
lib. 1. de plac. cap. 9. ex professo ligamenti sen-
sum denegat, nihilominus dubitare videtur lib. 3.
de natural. facult. cap. 15. ubi inquit: ligamen-
ta confici ex pluribus fibris, quæ similes & ve-
rè sensibiles sint partes. Si ergo ligamentum con-
stat ex partibus sensibilibus, utique & ipsum
sentiat.

2. ab incõ-
venienti.
Dubium.

Pro solutione dubitationis nota ex Capivac-
cio comm. Anatom. cap. 10. & Laurentio lib. 3.
Anatom. cap. 13. quod per sensibiles partes non
sint intelligendæ partes δέριμα sensitivæ vel
sentientes, sed potius δέριμα sensu conspicuæ.
Quod hæc sit mens Galeni patet ex lib. 1. de Elem.
cap. 8. ubi hominem ex carne, adipe, osse & car-
tilagine tanquam sensibilibus elementis constare
dicit, non quod partes illæ sensu sint præditæ, sed
quod sint τὰ δέριμα, hoc est, talia, quæ in sen-
sus incurrunt.

Resolutio.

QVÆSTIO III.

An venarum principium sit
jecur?

Non laborabimus hic admodum contra
quosdam antiquos, qui teste Philosopho
lib. 3. de hist. an. cap. 2. & 3. à cerebro & capite
venas deducebant. Mittimus quoque tanquam
ἀπορον quiddam & ab observationibus Anatomicis
penitus alienum id, quod alii statuerunt ab o-
culis, alii à ventriculo venas tanquam ab origine
promanare.

Absurdæ
opiniones
rejeciuntur.

Celebriorem sententiam considerabimus,
quæ Peripateticorum est, qua statuitur venas à
corde oriri.

An à corde
orianantur
venæ.

Hanc Aristoteles passim nimirum lib. 1. 2. &
3. de partibus an. lib. de respir. lib. de som. & vigil. lib.
2. de gener. an. & lib. 3. de hist. an. proposuit. Sequun-
tur Philosophum Commentator, nimirum A-
verroes in multis locis, præsertim 3. collig. cap. 12.
item plerique philosophorum. Ex Medicis quo-
que non pauci subscripserunt, utpote Petrus Ap-
ponensis Conciliator diff. 47. Turisanus in arte,
Vesalius lib. 3. de fabr. hum. corp. c. 6. Francif.
Roserus, teste Laurentio.

Argumenta hujus opinionis præcipua, quæ
que ipsis Achillea videntur, considerabimus.

Affirman-
tes ratio-
nes.
1. à fonte
sanguinis.

I. Ubi est officina sanguinis, ibi quoque est ve-
narum principium: At in corde est officina san-
guinis: Ergo cor est venarum principium.

Minor probatur, quia in dextro cordis sinu
tanquam in fonte ac loco proprio sanguis conti-
netur, quod de jecore dici nequit, utpote quod
omni cavitare destituitur.

Imò & inde hoc colligitur, quia in timore &
metu sanguis ad cor remeare non ad jecur, quod
non fieret, nisi cor esset fons sanguinis.

II. Quicquid est primum nutriendum, illud quo-
que est principium venarum: at cor est primum
nutriendum. Ergo.

2. à primõ
nutriente.

Major patet, quia venæ sunt organa nutri-
tioni dicata.

Minor manifesta est, quia cor est agens pri-
mum in nutritione, quam ob causam jecur solum
materiam conferre videtur.

III. Cum

3. ab unio-
ne vena-
rum cum
corde.

III. Cum quo viscere maximè uniantur venæ,
illud videtur esse principium: Sed cum corde ma-
gis, quam cum jecore uniantur. Ergo.

Minor probatur, quia venæ cavæ terminus
quasi apparet in dextro cordis sinu, cum quo ita
coheret ut nulla arte citra cordis distractionem
divelli possit: at ab hepate sine ruptione venæ in-
tegræ separari possunt, ut & ab aliis partibus. (Vi-
dimus enim non sine admiratione, in peregrina-
tione nostrâ, Paterniaci Aventicorum apud præ-
stantissimum Chirurghum & Anatomicum Guiliel-
mum Fabricium, amicum nostrum colendum, inte-
gram venarum humani corporis compagem arti-
ficiosè separatam & exiecatam...)

4. ab ori-
gine vena-
rum.

IV. Ubi est venarum caput, ibi quoque vide-
tur esse venarum principium; atqui in corde sunt
venarum capita: Ergo.

Minor probat Roserus à valvulis, quæ in
dextro cordis ventriculo, ad venam cavam spe-
ctant, & quasi fores ostiis venæ sunt appositæ.

5. à princi-
pio arteri-
arum.

V. Ubi est arteriarum principium, ibi quoque
venarum: atqui illud est in corde; Ergo & hoc.

Major probatur, quia alterum vas sine altero
non est utile, quapropter semper cum venis arte-
riæ junguntur.

6. à loco
magna-
rum vena-
rum.

VI. Ubi sunt venæ majores, ibi videtur vena-
rum esse principium: at circa cor major est vena
cava, quam circa jecur. Ergo.

7. à disjunc-
tione
quarun-
dam vena-
rum & je-
coris.

VII. Quod non est continuatum cum omnibus ve-
nis, illud non est venarum principium: at jecur non
ut cor est continuum cum omnibus venis. Ergo.

8. ab aucto-
ritate Hip-
poc.

Minor confirmatur, quia vena arteriosa jecur
non attingit, quæ tamen à corde oritur.

Affertio
Galeni &
Medico-
rum con-
traria.

VIII. Videtur idem confirmari posse Hippoc.
auctoritate, qui lib. de carnibus item lib. de locis in ho-
mine, venas à corde deducere videtur.

Ita Peripateticorum opinio confirmatur, cui
repugnat Galenus lib. 6. de plac. Hippoc. & Platon.
quem sequuntur præstantissimi Medici, ut patet
ex Vallesio lib. 2. contror. cap. 13. Laurentio lib. 4. A-
natom. Exerc. 3. Vegalib. artis Med. cap. 38. & ple-
risque aliis. Est verò placitum Medicorum, quod
venæ non à corde, sed à jecore trahant originem,
quæ sententia confirmatur subsequentibus.

1. à simili-
tudine.

I. Ut terra præbet originem arboribus, ita
quoque jecur est fons & origo venarum, quod de
corde vel alia parte dici nequit.

Pater comparatio: nam quemadmodum arbo-
ris radices variis filamentis terra sparsis in unum
truncum coeunt, ex quo postea rami diversi pro-
tenduntur: ita quoque venæ omnes in jecore un-
iuntur, variisque ramulis hujus substantiæ in-
nascuntur.

2. ab offi-
cina tan-
guinis.

II. Ubi non est venosi sanguinis officina, ibi quoque
venarum principium esse nequit: At in corde non
est sanguinis venosi officina, sed in jecore. Ergo.

Patet minor, quia sanguis in dextro cordis sinu
contentus est spumofus & tenuis, nec ita cum ve-
narum sanguine convenit, ut is, qui jecori inest.

3. à defectu
dextri ven-
triculi cor-
dis.

III. Si quædam animalia destituuntur dextro
cordis ventriculo, non poterunt à corde venæ or-
riri: at prius est. Ergo & posterius.

Connexio majoris patet, quia in uno ventricu-
lo cordis non poterit simul venosus & arterialis
sanguis elaborari, ergo nec ab eodem duplicia va-
sa utriusque sanguini dicata prodibunt.

4. ab in-
sufficien-
ti.

IV. Illud est venarum principium à quo omnes
venæ ducuntur: at non omnes à corde prodeunt,
sed à jecore: Ergo.

Minor probatur, quia vena portæ cum suis dis-
seminationibus non attingit cor.

Tomus primus.

V. Si venæ prodirent à corde, vena umbilica-
lis quoque non in epar, sed in cor sanguinem ef-
funderet: at falsum posterius: Ergo & prius.

Imò una cum corde pulsarent quoque venæ
more arteriarum, quod tamen non deprehendimus.
VII. Porro & Anatomica sectio monstrat, quod
totus cavæ venæ truncus cor non ingrediatur, quia
solum hiatus constituit ad cordis ventriculum
dextrum, postea rectâ viâ sursum tendit.

VIII. Si venæ à corde & non à jecore orirentur,
sequeretur sanguinem à corde per venas distri-
bui: Atqui posterius fieri non potest: obstant e-
nim venæ cavæ ostiola, quæ valvulis suis prædita
sunt, ita ut quidem promptè admittere non au-
tem refundere sanguinem queant.

Sunt hæc argumenta, quæ maximè ex parte ex
loco citato Galeni deduci queunt, quibus monstra-
tur non cordi, sed jecori principium venarum at-
tribuendum esse, quam ob causam rectè dixit
Hippoc. lib. de alim. & ζωσις & ελεω η̄να, & ζωσις, & π̄-
τριαν & απ̄δ̄ιν, radicatio venarum hepar, radicatio
arteriarum cor.

5. ab infer-
tione um-
bilicalis.

6. à defectu
pulsus in
venis.

7. à de-
monstra-
tione Ana-
tomica.

8. à dispen-
satione

9. à dispen-
satione

10. à dispen-
satione

11. à dispen-
satione

12. à dispen-
satione

13. à dispen-
satione

14. à dispen-
satione

15. à dispen-
satione

16. à dispen-
satione

17. à dispen-
satione

18. à dispen-
satione

19. à dispen-
satione

20. à dispen-
satione

21. à dispen-
satione

22. à dispen-
satione

23. à dispen-
satione

24. à dispen-
satione

25. à dispen-
satione

26. à dispen-
satione

27. à dispen-
satione

28. à dispen-
satione

29. à dispen-
satione

30. à dispen-
satione

QVÆSTIO IV.

An arteria cum nervis sint continua?

Affirmativa est Praxagoræ. Vetus est opinio, quam Galenus lib. 1. de plac. Hipp. & Platon. cap. 7. Praxagoræ attribuit, eamque pluribus eo in loco refutat, quod nervi sint arteriis continui, & ex ipsis exilioribus arteriis fiant, ita ut nervus nihil aliud esse videatur, quam arteria exilior facta.

Confirmatur auctoritate Aristotelis. Videtur ab eadem assertionem non admodum ablutere Philosophus lib. 3. de histor. anim. cap. 5. ubi inquit: ἡ καλεμένη νεύρα ἐστὶ νεύρα καὶ αἷμα, πρὸς τὴν αἵμα, καὶ πρὸς τὴν νεύρα, ἡ καλεμένη νεύρα ἐστὶ νεύρα καὶ αἷμα, πρὸς τὴν αἵμα, καὶ πρὸς τὴν νεύρα.

Reusneri assertio. Vena aorta appellata nervosa est, & quidem postrema ejus nervo omnino constant: quippe quæ nullo intus cavo distinguantur, tendanturque more nervorum, quæ desinunt applicata ad nodos ossium.

Inter Recentiores huic sententiæ subscribit Reusnerus lib. de scorbuto Exercit. 4. pag. 94. sequentibusque, qui hanc ob causam interdum ex colicis doloribus paralyfin fieri statuit, propterea quod nervi, qui in paralyfi afficiuntur, nihil aliud sint quam extremitates arteriarum & venarum unde per has materia ab intestinis ad nervos transmeare potest. Utitur idem pro confirmanda sua sententia dictâ Aristotelis auctoritate.

Improbatur. Veruntamen cum arteriæ à nervis generatione, exortu, substantiâ atque usu maximè differant, ideo nullam confusionem concedendo dictam sententiam, quæ quæstionis affirmativa ponitur, tanquam absurdam rejicimus.

Quod attinet Praxagoram ille ab ipso Galeno loco citato sufficienter refutatur, quam ob causam ejus auctoritate non movetur ulterius.

Aristotelis auctoritas rejicitur. Aristoteles rerum anatomicarum interdum ignarus excusari potest, præsertim cum eandem assertionem propter falsam hypothefin, quæ nervos à corde oriri statuit, introducere voluerit.

Contra Reusnerum. Reusneri rationem à transmutatione colici doloris in paralyfin non accipimus, Quamvis enim ultrò concedamus, in quibusdam locis ejusmodi μεταστροφῆν colici doloris in paralyfin esse frequentem, quemadmodum constat Paulus Æginetâ lib. 3. cap. 18. cum plurimis Medicorum, de eo tamen maximè est quæstio, quomodo materia ab intestinis ad nervos perveniat.

Metastasin in colica non fieri per arterias. Illud beneficio arteriarum fieri non posse sensu manifestum est, quia tota opinio demonstrationi oculari repugnat, cum nervis & arteriis nulla communio, multo minus continuitas quædam sit.

Aliorum opinio. Alii transmutationem hanc solvunt per illud Hippocraticum πρὸς τὸ αἷμα συμμεινῆν esse, quod videlicet totum corpus perspirabile sit, quemadmodum copiosè demonstrat Laurentius lib. 4. Anat. quest. 8.

Assertio propria. Nobis non absurdum esse videtur, ut obiter hoc addamus, statuere materiam morbificam ab intestinis ad articulos pervenire mediantibus venis, quod ex apparentibus signis, instanti tali mutatione, cum Medicinam in Austria, ubi casus hic quotidianus est, faceremus, aliquoties observavimus.

Ratio. Ubi enim expectanda est ex colicis doloribus membrorum resolutio, statim urina tingitur admodum, & subnigra apparet ob materiæ admixtionem in venis: conquerruntur ægri de ascen-

dente quadam aura frigida iis in locis, ubi posirus est valorum majorum: natura fortiori existente materia ex habitu musculofo expellitur, & loco paralyseos illig fit in extremitatibus color ictericus; ac tandem hæc membrorum imbecillitas non videtur ejusdem esse rationis cum illa, quæ fit cerebro affecto, quod tam ex signis, quam ex cura manifestum est. Verùm cum hæc extra locum proprium dicantur, ideo finem quæstioni impono. Vid. infrâ Disp. Med. 9. Thes. 17. & Dec. 2. quest. 8. in Probl. Med.

QVÆSTIO V.

An nervi oriuntur à cerebro?

Affirmativa quæstionis pars mediocriter exercitatis in rebus anatomicis tam plana & manifesta est, ut ἀποφύξ sic urgente penitus nulla dubitatione indigeat. Addi tamen in super hæc ratio potest, quod nervi necessario ab illa parte sint deducendi, in quâ spiritus animalis sensus motusque organum perficitur, quod cerebro solum ascribitur. Hinc nervus quidam ligatus cerebrum versus, sentit ac movet, at pars cordi vicinior insensibilis est & immobilis. Unde Hippocrates, Galenus & tota Medicorum schola passim hanc affirmativam quæstionis partem inculcant.

Contrarium sentit Aristoteles lib. 3. de histor. anim. qui nervos à corde deducit, quem sequitur Avicenna. 3. de animal. cap. 1. & 2. de an. cap. 3. qui tamen lib. 1. sen. 1. doct. 1. cum Galeno facit, item Averroës lib. 2. de part. cap. 7. & lib. 2. collig. Conciliator diff. 41. Alexander lib. de an. & alii plurimi, qui sententiam Aristotelis defendere conantur hoc modo; ex nervea videlicet cordis substantia nervum exilem oriri, qui postea ad cerebrum ascendens originem præbeat ibidem reliquis nervorum disseminationibus.

Verùm ἀποφύξ monstrat hunc nervum admodum exilem esse, eundemque à conjugatione nervorum à cerebro prodeuntium oriri, quam ob causam vim suam non à corde, sed à cerebro possidet. Alia quæ adduci solent cum suis solutionibus, vide apud Laurentium Anatom. lib. 4. quest. 7.

Quod ipsum Aristotelem attinet, dicimus nervorum naturam tunc temporis nondum sat exploratam fuisse, quare Philosophus mentionem nervorum faciens innuit solum quod officium eorum consistat in firmandis movendisque articulis, unde ligamenta & tendines tantum intelligere videtur. Frustra igitur Cæsalpinus pro defensione hujus paradoxii, statuit cum Praxagora nervos esse solum arteriarum extremitates, cum nullæ arteriæ monstrari possint, quæ in nervos desinant: adde, quod medullofa nervorum substantia cum cerebri naturâ conveniens à substantia arteriarum aliena sit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VI.

An membrana sentiendi facultate prædita?

Membranas dolores subjectum esse. Membranas sensu non destitutas esse plurimi non sine dolore in dispositionibus præter naturam ipsis membranarum accidentibus percipiunt, unde Galenus lib. 2. de locis aff. cap. 7. pro diversitate membranarum diversos dolores fieri posse demonstrat, ubi inquit: Membrana in latum discurrentes & inæquales dolores excitant. Et paulo post: membranae in media carne contentæ dilaniantis dolores inferunt. Dolores verò à membranarum ossa circumdantibus dependentes perinde affligere comperiuntur, ac si in ossibus ipsis consisterent.

Cur doleat membrana. Quod si dolet membrana, utique & sentit, quam ob causam idem Galen. 2. de loc. aff. cap. 4. affirmat, in ejus substantiam nervum dispersum esse, quem non conspicimus, propterea quod in tenuissimas fibras sit dissolutus.

Dubitatio. Dubitatur autem, cur Galenus lib. art. med. cap. 9. membranam referat ad numerum earum partium, quæ facultatem aliunde manantem non obtinet, ubi inquit: quæ autem partes à se ipsis gubernantur sunt cartilago, os, ligamentum, membrana, &c. At si membrana sensu est prædita necessarii requiritur, ut habeat influentem ἑννομήν; quicquid enim sentit, illud hoc habet beneficio facultatis à cerebro per nervos communicatæ.

Resolutio. Respondet Capivaccius comm. Anat. cap. 12. quod Galenus in præsentia non intelligat membranam proprie dictam, sed potius corpus membranolum, quod instar ligamentorum ex ossibus procedat, sensuque destitutum sit. Videtur nobis vero consentaneum, quod Galenus loco cit. tantum innuere voluerit illa membrana, quæ ad sensum manifestis vasis à tribus principalibus membris progredientibus destituuntur. Vide Oddum de Od. in Com. artis parvæ.

QVÆSTIO VII.

An carnis differentie in thesibus rectè enumeratæ sint?

Notatio nominis. Latissima significatio. Non uno eodemque modo carnis vel τῆ σαρκὸς vox à veteribus accipitur: interdum enim latissima sua significatione Hippocrati τὸ σῆμα, rudem videlicet partium in utero conformationem, instar molis carniæ conspicuam, denotat, quo modo lib. de carn. genituram septem dierum carnem vocat.

Propria significatio. Interdum propria magis ac stricta vocis hujus significatio occurrit, ubi per carnem solum musculus intelligitur, ut patet ex Hipp. lib. 5. Aph. 16. ubi dicit per calorem carnes effœminatæ fieri. Item ex Galeno lib. 10. Meth. Med. cap. 11. dicente: vocatur autem caro tantum ea, quæ in musculo. Vide eundem lib. 11. Simpl. Med. c. 1. lib. 2. de temp. cap. 3. Nos cum Laurentio lib. 5. Anatom. cap. 1. quatuor carnis differentias agnoscamus: primò est caro proprie dicta musculorum videlicet: deinde ponimus carnem viscerum, quam

σάρξ καὶ χυμὸν partis græci vocant: denique caro cuiuslibet parti peculiaris, & tandem glandulosa caro additur. Caro musculorum maximè proprie carum muro dicitur, ita quoque primario carnis descriptio eidem attribuitur: hæc enim maximè est similis pars sanguinea roboris gratia circa fibras suas genita. At viscerum caro, quam Erasistratus σαρξ καὶ χυμὸν dixit, ad propriam viscerum substantiam pertinet, quam ob causam principalis eorum actio huic tanquam primariæ totius organi parti merito ascribitur. Talis caro est jecoris, lienis, renum, pulmonum, cordis, &c. Ab hac viscerum carne differt reliquarum partium magis exanguis carnosa substantia, quam carnem partis cuiuslibet peculiaris dicimus, tum quod non ita σαρξ καὶ χυμὸν instar ipsis partibus affusa, sed cum fibrosa solidaque substantia infarta videatur, tum etiam, quod magis exanguis sit, ut apparet in propria carnosa substantia ventriculi, intestinorum, uteri, œsophagi & aliis. Tandem glandulosam quoque carnem addimus, quæ naturâ rarâ, spongiosâ, mollique prædita est, ut vasorum divisionibus firmandis, humoribus superfluis ebibendis, & rigidis quibusdam partibus inservire queat. Hoc apparet in glande pituitaria, thymo, pancreate, parotidibus, amygdalis, laryngis & aliis, de quibus omnibus suo loco. Verum præter has glandulas dantur quoque corpora quædam glandulosa certæ corporis actioni dicata, quod patet in glandulosa testium, mammarum & aliarum quarundam partium substantia, quod ex subsequenti dissimilium tractatione manifestum erit.

QVÆSTIO VIII.

An cutis sit pars temperata?

Diximus cutim partem corporis esse temperatam, scilicet respectu caliditatis, frigiditatis, humiditatis & siccitatis quodammodo mediam, propterea quod inter partes sanguineas & exanguis mediam naturam habeat, utpote ex terminali ac sanguinea materia simul producta. Hinc Galenus lib. 1. de temper. cap. ult. Cæterum nervus omnis & exanguis & frigidus: caro multi sanguinis & calida: media inter utrumque est cutis. Idem videas lib. 2. de temp. cap. 1. lib. 5. de simpl. Med. facult. cap. 4. & passim alibi. Hoc est quod movit Valleium lib. 1. controvers. cap. 10. ut affirmaret, jam pridem inter omnes autores convenire, quod cutis præsertim ea, quæ in vola manus est, medium in utraque oppositione (calidi videlicet & frigidi, humidis & siccis) inter membra corporis humani teneat.

Sed in contrarium dubitabit aliquis adductus auctoritate Galeni comm. 2. prognost. Aph. 3. ubi inquit: universam cutem sanguine pituitoso nutrir: at vero quale nutrimentum, tale quoque nutritum; quodlibet enim sibi familiares trahit succos. Accedit Avicennæ placitum lib. 1. sen. 1. doct. 5. cap. 4. ubi liquido affirmat præ reliquis partibus carnem ad æqualitatem magis accedere, quam ob causam non cutis, sed caro temperata videbitur.

Ab imbecillitate cutis.

Responso Ad 1. Adde quod cutis sit pars maximè imbecillis, utpote internarum partium excrementa transmittentium quasi receptaculum, quod temperamento temperato admodum repugnat.

Ad 2. Verùm hæc dubitationes tantæ non sunt, ut assertionem communem labefactare possint. Ad locum Galeni respondet Laurentius lib. 6. Anatom. quest. 2. quod cutis alatur pituitoso sanguine, scilicet non planè excocto, elaboratoque, quem calidum esse constat.

Ad 3. Nos hoc addimus, quod Galenus in citato loco non videatur agere de nutritione secundum naturam, sed de ea, quæ fit in hydrope, ubi propter illam materiam nutritionis inconvenientem totam cutem intumescere dicitur.

Ad 2. Avicenna carnem temperatam respectu caliditatis & humiditatis posuit, præsertim cum ad æqualitatem proximè accedat.

Ad 3. Tandem imbecillitas proposita nihil detrahit temperamento, quia non per se & ex sua natura cutis imbecillis dicitur, sed ex accidenti propter situm, vasorumque terminationes: hinc enim accidit, ut cutis tanquam externum tegumentum plurima, vi partium internarum expulsa, in sese recipiat.

QVÆSTIO IX.

An cutis ex semine & sanguine genita sit?

Opinio 1. DE cutis generatione non est una eademque sententia omnium: quidam enim statuunt, præsertim qui ab ore vulgi dependunt, quod cutis ab extremitatibus vasorum dilatatis fiat, utpote cum videamus quod ubique sentiat, alatur ac vivat, quod non fieret nisi insensibiliter per eam omni ex parte nervi, venæ ac arteriæ spargerentur.

Opinio 2. Aliis placet ex superficie carnis exiccata cutem fieri, quo modo Aristoteles lib. 2. de gen. animal. cap. 4. cum carne senescente fieri autumat, & lib. 5. de gen. animal. cap. 3. cutem terrenam esse dicit, propterea, quod carnis natura terrena sit. Sic etiam Galenus lib. 3. Meth. Med. inquit: ad cicatricem perducitur ulcus, quod jam implerum est, ex gignenda cute, quæ ex subiecta carne creatur.

Opinio 3. Sunt præterea alii, ut refert Laurentius Anatomicus, qui ex carne nervoque commixtis cutim produci volunt, præsertim cum cutis à Galeno & aliis sæpius nervus sanguine præditus vocetur.

Opinio 4. Veruntamen cum pars non ex parte propriè loquendo fiat, sed ex certis generationis principiis, de quibus exercitatione prima egimus, idcirco adhuc concludimus cutem more aliarum partium generari, nimirum ex semine & sanguine materno, cujus utriusque naturam redolet, quam ob causam nervea carneque substantia constat.

Contra primam. Quamvis autem negare non possimus, quod omnis generis vasa tendant in cutem, venæ videlicet, arteriæ ac nervi: non tamen inde sequitur quod tota cutis substantia ex his dilatatis gignatur, quia natura vasorum & cutis inter se specie differunt.

Contra secundam. Nec etiam altera opinio quicquam concludit, quod ex carne exiccata fiat cutis, quia videmus, quod in homine secundum naturam constituto caro non immediatè cuti subjaceat, præsertim cum corpora membranosa, adipisque collectio intersint.

Ad Galeni dictum. Et si verò non negamus, quod medicamentis exiccantibus in vulnere, ulcerumque curatione cutis restituatur, quod apparet quotidie: non tamen illa cutis eandem rationem habet cum ea, quæ modo legitimo producitur: est enim durior, callosam substantiam representans, nec faciliè ob densitatem capillos recipit.

Ad tertiam. Tandem ex nervo carneque cutim generari non posse satis inde constat, quod in iis partibus, ubi nervosa substantia est copiosior, cutis nihilominus maximè quo ad duritiam temperata sit, quod in vola manus patet.

QVÆSTIO X.

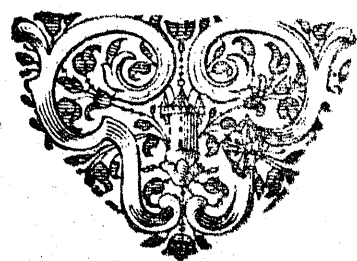
An & quomodo panniculus carnosus ad rigorem faciat?

Colophonidis loco partibus similaribus adjecimus panniculum carnosum vel membranam musculosam, cujus naturam atque usum communem in thesibus proposuimus.

Unum adhuc monemus, quomodo videlicet hæc pars corporis rigoris causa sit, quod vult Laurentius lib. 6. Anatom. cap. 6. dicens; membrana carnosæ exquisitum sensum habet, itaque si pungatur & vellicetur ab internis, ut acrimonia bilis, motum edit concussivum, qui rigor dici solet.

Pro intellectu hujus assertionis notandum ex Galeno lib. de tremore cap. 6. quod rigor sit affectus caloris nativi: cum enim (verba sunt Vallesii lib. 5. contror. 17.) ex mordicatione sententium partium sit dolor, refugit ad viscera calidum innatum, destituunturque externa membra à calore: rursum cum interius coercitum calidum suffocari incipit, prodit vehementer, quo prodeunte membra veluti resectis viribus movent rursum humorem mordacem conantia expellere, &c.

Hunc cursum atque recursum calor (inquit Capiyaccius lib. 6. præf. cap. 21.) sequitur partium sensitivarum expulsio, facultate nimirum expultrice à causâ noxiâ irritatâ, & à cordis calore adjuvata, eâ violentiâ ut fiat concussio, motus pravus & rigor totius corporis. Nam cum pugna est naturæ cum materia morbosa, quæ à venis demandata partes sensiles lædit, fit ut varii effectus exurgant prout varia & diversa est pugna ipsius naturæ cum hac materiâ, quemadmodum rectè dicit Mercurialis lib. 5. præf. cap. 8. mihi fol. 544. His positis manifestum est, quod à vero non sit alienum statuere panniculum carnosum ad ipsum rigorem plurimum inservire, quatenus constituit sensibilem partem toti corpori communem, apramque ad receptionem materiæ vi partium internarum expulsa.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO SEXTA

De

PARTIBUS DISSIMILARIBUS IN

GENERE, AC DE MEMBRIS PRIMÆ AC SECUNDÆ COCTIONI DICATIS IN SPECIE.

ΗΠΟΟΙΜΙΟΝ.

Ratio ordinis.

Explicatis partibus similaribus, consequens est, ut ad dissimilares accedamus, in quarum cognitione primariò sese offert ipsa cujuslibet organi functio, quæ cognita manifestum redditur, quidnam sit illud, quod habet rationem partis principalis vel minus principalis, adjuvantis vel defendentis.

Cur initium fiat ab infimo ventre.

Post harum genericam considerationem specialis ipsorum membrorum declaratio subjicienda venit, ubi principium faciemus, ab organis, quæ Chylificationi & Sanguificationi dicata sunt, tum quod eorum functiones sint communiores, tum etiam, quod in infimo ventre, quem primò declarabimus, contineantur.

Pars dissimilaris quid.

§. 1. Partes dissimilares, vel heterogeneæ sunt corpora viventia composita ex similaribus, debito numero, decenti figurâ & iustâ magnitudine coëuntibus, cum idoneo situ & consensu ad certam quandam actionem perfectè edendam. Non enim sufficit, ut pars dissimilaris ex similaribus componatur, sed opus est etiam, ut iusto modo compositio facta sit, quia propterea natura composuit partes similes, ut organa functionibus animæ inservientia constituerent. Nec obstat quod Arch. Piccol. lib. 2. Anat. lect. 9. partes dissimilares, quatenus organicæ sunt, minimè separare velit à similaribus, utpote cum hæc quoque sint instrumenta quibus natura utitur. Etenim aliud est considerare functiones organicas, quas propriè præstat anima, quatenus talis, præsertim cum sit forma & perfectio corporis organici; & aliud est illas actiones perpendere, quæ similaribus etiam insunt, quatenus eadem in organo operantur. Hinc philosophus 2. de an. corpus quod animæ substantia vitam habens & organicum vocat, illudque ulterius determinat, quod scilicet sit ejusmodi, quod naturam dissimilarem habeat. V. Mercatum de partibus quest. 105.

Ex usu dependet compositio.

§. 2. Unde tota dissimilariū natura consistit in compositione, quæ ex usu partium profluit. Quia non opus fuisset compositione nisi necessitas operationis hoc requisivisset, unde tota ratio partium compositarum ex fine, scilicet ex functione cuiuslibet determinata, desumitur.

§. 3. Rectè igitur respectu usus in principales & minus principales dividuntur. Hippocrati & Galeno, quocirca omnium partium humani corporis eximius quidam concentus & summa quædam harmonia est, unde sibi ultro citroque inserviunt. Ut autem inter plura necessariò requiritur ordo, sic etiam hic ex functionum diversitate partes aliæ redduntur principales, aliæ his inservientes.

Divisio partium respectu usus.

§. 4. Principales partes illæ sunt, quæ absolute ad conservationem individui requiruntur, ut sunt cerebrum, cor, hepar. Ad conservationem individui: ne quis putet, in præsentia nos auctoritati Galeni contradicere, qui lib. artis, testes etiam partibus principalibus annumerat, quod lubenter concedimus si scilicet non individui saltem, sed speciei quoque conservationem respiciamus, quod ex sequenti Exerc. magis patebit.

Principales.

§. 5. Minus principales inserviunt principalibus variis modis, quare non simpliciter ad conservationem, sed ad conservationem meliorem solum faciunt, suasque operas beneficio principalium peragunt. Ita ventriculus omninò necessarius est, quia sine illius adjumento homo vivere nequit: sed tamen illius necessitas absoluta non est, quia chylificatione non absolute indiget animal, sed consequenter, quatenus sine illâ non fieri potest jecoris sanguificatio. Adde verò, quod peragant suas functiones beneficio principalium, quatenus principales, in illarum operationibus simul operantur: sic oculus sine influxu à cerebro, à corde & à jecore suam functionem perfectè obire nequit.

Minus principales.

§. 6. Pro diversitate partium principalium totum corpus in tres cavitates seu ventres distribuitur, nimirum in infimum, medium & supremum, quibus postea artus, manus videlicet & pedes, melioris vitæ causâ divinitus concessi subjiciuntur. Variis quidem modis corpus humanum dividitur nimirum ab Aristotele 1. de hist. an. c. 7. in caput, collum, thoracem, (ubi intelligit totum spacium à clavibus ad pudenda) brachia duo, cruraque duo; à Galeno 5. de loc. aff. 4. in cerebrum, medullam cervicalem dorsalem lumbarem & artus; à Fernelio 2. Methodi 1. in publicas & privatas regiones. Sed præsentī loco maximè accommodata est illa, quam adduximus ex Galeno 7. de V. P. cap. 21. utpote quæ pulchrè functionum varietati accommodari potest.

Divisio totius corporis.

§. 7. Ab infimo ventre initium faciemus, propterea quod hic ea membra sese offerant, quæ facultati vegetativæ inserviunt, quam philosophus

Ratio methodi.

maximè communem animæ δὲ νεμιν omnibusq; inesse dicit. Ut enim Aristoteles in animæ declaratione incipit à vegetativa, quia πρῶτη καὶ κοινὴ ἢ δὲ ἄνευ νοῦ ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ὀρέξιν...

Infirmus venter.

§. 8. Est autem infirmus venter, græcis γαστήρ, tota illa cavitas, quæ antèrèus à cartilagine peçtoris eniformi ad os pubis usque per abdomen describitur, posterius osse sacro, lumborumq; vertebra, & à lateribus costis nothis potissimum atque ossibus ilium & coxendicis determinatur. Dico per abdomen: quia abdomen non est ipse venter inferior, ut vult Columbus, sed est integumentum illud, quod viscera infimi ventris abdit & integit, ut inquit Archangelus Piccol. Græcis περιτέριον dicitur.

Continentes partes communes infimi ventris.

§. 9. Hunc unà cum ossibus dictis partes continentibus aliæ, atque contentæ constituunt: illæ sunt communes vel propriæ. Continentes communes sunt cutis, quæ immediatè hujus ventris vasis umbilicalibus præbet ingressum, infante adhuc in utero existente, quam ob causam postea umbilicus relinquatur: item adeps, panniculus carnosus, propriaque musculorum tunica. Cutis inter continentibus primo sese offert cum sua cuticula, quæ illius excrecentia & externum tegumentum est, post cutim continentibus. Archangelus etiam annumerat membranam tenuissimam nerveam circa quam adipis sit generatio, quam cum aliis Anatomicis omittimus quia tantum à panniculo propagata videtur.

Continentes propriæ.

§. 10. Proprie sunt, quæ solum in hoc ventre reperiuntur, ut sunt musculi abdominis octo & peritonæum. Inter continentibus partes proprias infimi ventris, sunt etiam musculi, qui non solum continentibus serviunt, sed functionem propriam quoque perficiunt, quatenus motum animale præstant, & vocantur musculi abdominis, à situ quem habent in abdomine.

Musculi abdominis.

§. 11. Musculi abdominis extensioni & compressioni hujus ventris inserviunt, & sunt vel recti, vel obliqui ascendentes & descendentes, vel transversi. Diversitas horum musculorum denominatur à diversitate fibrarum, inter quas in dissectione primum occurrunt obliquè descendentes, quos rectius Exerc. XI. quæst. 2. obliquos externos vel superiores nominamus, qui peçtinatim cum secundo thoracis musculo circa 6. 7. 8. & 9. costam & eodem modo circa 10. 11. 12. cum quinto thoracis musculo junguntur. Secundo loco sunt obliquè ascendentes, quorum fibræ cum priorum fibris constituant literam X. & membranoso processu costis annectuntur. Tertium locum tribuimus rectis musculis quos obliquorum ascendentium tendo duplex redditus comprehendit, antequam unà cum reliquis lineam candidam constituat. Ultimo occurrunt musculi transversi, à fibris transversis sic dicti.

Peritonæum quid.

§. 12. Peritonæum ab officio proprio sic dictum, est membrana totum infimum ventrem describens & viscera in eodem contenta continens, unde περιτρίαιος γίνωρ dicitur. Nomen statim indicat peritonæi officium illud esse potissimum, ut ejus beneficio viscera infimi ventris contineantur ac contegantur. Constat membrana duplici, per quam vasa umbilicalia transitum suum habent, quæ tamen in fœminis inferius crassior quam in viris ob

extensionem tempore imprægnationis necessariam. Perforatum est superius, ut œsophago, venæ cavæ & arteriæ magnæ transitus pateat: antèrèus ubi vasa umbilicalia in Embryone recipiuntur, & inferius, ubi anus, cervix uteri, vasa cruralia & spermatica descendunt, quæ tamen foramina verius productiones dicuntur, quia sunt qualicanales elongati.

§. 13. Partes in infimo ventre contentæ vel nutritioni totius vel speciei conservationi, per generationem inserviunt: de illis hac exercitacione, de his in subsequenti disserendum erit. Una eademque est anima, cujus opera sunt τρεῖς χρεῖσες αἰ καὶ γενεα, alimento uti & generare, quocirca non immeritò proximà distantiã natura membra nutrimenta præparantia & generationi inservientia conjunxit.

§. 14. Etsi verò jecur sit princeps nutritionis organum, nihilominus tamen illud solum non sufficit, sed alia etiam membra minis principalia requiruntur. Dico jecur esse princeps nutritionis organum, ea scilicet ratione, quatenus toti prospicit per sanguinis præparationem: aliàs negare non possumus, quod maximè nutritionem perficiat ipsa vis vegetativa, quæ partibus omnibus viventibus implantata est.

§. 15. Cum enim nutritio fiat per conversionem nutrimenti in substantiam nutriti, ideo necessarium est, ut alimenta assumpta plurimas subeant alterationes & concoctiones. Est enim alimentum veluti materies artificii subjecta, in qua expolienda & exornanda suas ubique vires natura exercet & nusquam cessat, ut inquit Joh. Baptista Donatus lib. 1. de matur. mat. in morb. cap. 10. etenim juxta Lucretium: Ut cibus in membra atque artus cum deditur omnes Disperit atque aliam naturam sufficit ex se.

At hoc fieri nequit sine variis alterationibus, quæ varietatem partium necessariò requirunt.

§. 16. Hinc provida natura duplicem concoctionem in infimo ventre constituit, nimirum primam & secundam. Dico in infimo ventre, ne quis putet nostertiam concoctionem negligere, quæ fit in toto corpore, nimirum in omnibus partibus, quæ nutriuntur & vivunt, quæ non officialis sed propria est, quatenus pars quælibet vi illius concoctionis sibi tandem materiam præparat & assimilat.

§. 17. Prima concoctio fit in ventriculo, seu stomacho, qui est pars corporis membranosa & concava, duabus tunicis propriis carnositas constans, certoq; ac peculiari temperamento prædita, ut alimentum in chylum convertere possit, unde actio ejus χύλωσις dicitur. Addo seu stomacho: licet enim hoc vocabulum aliis tantum gulam seu œsophagum, aliis orificium superius denotet; Celsus tamen, Plinio, multisq; aliis ipsum ventriculum sæpissimè significat, ut patet ex Manardo Epist. Med. lib. 3. Epist. 3. Porrò dicimus ventriculum esse partem membranosa, non quod propria carne destituatur, sed quia copiosius constat filamentis spermaticis, ex quibus tunica ipsius propria, quæ à Celso tergora vocatur, unà cum propria carne interjecta conficiuntur. Postremo loco subjicimus quod certo & peculiari temperamento sit præditus ventriculus, ut alimentum in chylum convertat, ubi non simplex temperamentum ex elementis tantum intelligimus, sed peculiarem proprietatem specificam, cujus ratione ventriculus alimenta mutat & in chylum convertit. Hinc actio ventriculi esse χύλωσις illa scilicet, quæ

Membra contenta duplicia.

Jecur organum non sufficit.

Cur opus concoctionibus.

Duplex concoctio.

Prima concoctio. Ventriculus quid.

Actio ventriculi duplex.

Orificia ventriculi.

quæ officialis est, & quæ toti prospicit: aliàs non negamus huic parti propriam quoque functionem competere, nimirum δὲ ἐπιθυμίαν seu membranificationem quæ alimentum in propriam substantiam membranosa convertit, de quo vide plura apud Arch. Piccol. libro 2. prælect. Anatom. lect. 16.

§. 18. Obtinet ventriculus duo orificia, sinistrum quod aliàs superius, & dextrum quod aliàs inferius dicitur. Per illud propter insignes nervos à cerebro, descendentes exquisite sentit, & mediante œsophago vel gula faucibus & ori continuus est, unde eodem quoque alimentum in ore præparatum recipit. Orificium ventriculi dextrum & sinistrum dicere malumus, quam inferius & superius ἀποδίξαι anatomica commoti, quæ utriusque altitudinem eandem observavimus. Sinistrum, quod superius vocant, exquisitè sentire dicimus, ut sit sedes appetentiæ & ad alimentum assumendum animal instiget, quam ob causam immediate gulæ & œsophago jungitur, de cujus situ vide jucundam & utilem dissertationem apud Aloisium Mundellam Epist. 3. Addimus autem alimentum in ore præparatum recipi per hoc orificium: quia primam alterationem alimenta in ore subeunt, non solum dentium attritione & comminatione, sed incipiente quâdam χυλῶσις transmutatione.

Cur sinistrum orificium exquisite sentiat?

Intestina.

§. 19. Per hoc vel inferius alimentum concoctum ad intestina transmittit, in quibus corporibus membranosis oblongis rotunditate concavis, multisque gyris involutis chylus ulterius elaboratur & à partibus excrementitiis separatur. Hoc alterum orificium, dextrum, aliis inferius, vocatur ἀλώρος seu janitor, duo intus obtinens tubercula glandulosa, velut annulum constituentia, quæ non voluntatis sed naturæ ductu jam claudunt, jam aperient ventriculum, ne alimentum egrediarur, antequam sit concoctum & ab expultrice expellatur. Expulsio fit ad intestina, quorum officium quæst. 3. ulterius declaratur.

Partitio intestinorum.

§. 20. Sunt autem intestina vel tenuia vel crassa: tenuia sunt Duodenum Jejunum & Ileum: crassa verò cæcum, colon & rectum. Dividuntur hic omnia intestina in tenuia & crassa respectu propriæ membranose substantiæ, qua differunt.

Duodenum.

Inter tenuia Duodenum primum est, sic dictum à longitudine duodecim digitorum transversorum, licet hodiè vix novem digitorum apices æquet, Judice Archangelo. Huic succedit Jejunum, sic dictum, quod semper vacuum invenitur, ob copiosam venarum lactearum seriem, quæ confertim id, quod insluit, exigunt. Cum Jejunum complicatum est Ileum, ἀπὸ τῶν ἐλιείσται, circumplicari & circumvolui, in quo affectus miserabilis, qui Ileos & Iliaca passio dicitur. Hoc est intestinum illud, quod in Enterocæle ad scrotum præcipitatur. Inter crassa primum locum cæcum obtinet, quod unico tantum foramine constare videtur, cujus usus est, ut illud, quod laudabile est in excretis in eo colligatur, & sensim per venas cæcales ex eodem exigarur. Inprimis autem hic consideranda est Valvula ad cæcum intestinum addita, quæ instar custodis adest, nec à crassis intestinis ad tenuia quippiam regurgitet, de qua V. Bauhinum & Archangelum. Secundum locum inter crassa Colon obtinet, quod quidam, à καλύω id est, retardo, remoror, derivant, quia ratione fitus & cellularum excreta retardare solet. Tandem Rectum superest, figura & situ suo sic dictum

Jejunum.

Ileum.

Cæcum.

Valvula.

Colon.

Rectum.

fatis robustum & carnosum, quod in extremitatem ani definit & excrementa voluntate jubente expellit. Ut autem colon sedem constituit doloris colici, ita rectum fluxus hæmorrhoidalis subiectum est, utpote in quod venæ hæmorrhoidales desinunt.

§. 21. Cum autem Chylus ab excrementis primæ concoctionis, separatus ad hepar transferendus sit, ideo corpus membranosa conditum est, Mesenterium dictum, quo connexa intestina præter nervos, venas & arterias Mesentericas Mesentericas lacteas recipiunt, quæ chylum pro sanguificatione exugunt, atque ad hepar transferunt. Mesenterium dicitur, quod sit μέσον τῶν ἐσπέρων, medium intestinorum, & constituitur duplici membrana, quæ sustentat atque continet vasa dicta.

Mesenterium.

§. 22. Hæc est chylicatio, quam adjuvat corpus membranosa plurimis venis, arteriis, adipeque interjecta constans, quod Omentum vel Epiploon dicitur, cum ventriculo atque intestinis innatare videatur, quo calor, qui coctioni præest, fovetur atque augetur. Addit Archangelus alium usum omenti, quem ille primarium putat, nimirum membranosa illius substantia vapores utiles sanguineos excipit, & in adipem convertit, cujus beneficio consequenter membra nutritioni dicata eo melius foveantur & defendantur. Sed nota quod huc etiam pertineat Panchreas, substantia glandulosa, quæ, præterquam quod ad fulcienda vasa inserviat, fovendo quoque ventriculi actionem adjuvat, venis lacteis originem præbet, & acrem fellis non dissimilem succum per coctionem ulteriorem à chylo separatam in duodenum per ductum Wirsungianum expurgat.

Omentum.

Panchreas.

§. 23. Prima concoctio ad secundam, quæ in jecore fit naturaliter ordinata est. Est autem jecur membrum corporis principale, venis, arteriis, nervis, proprioque parenchymate ita conformatum, ut optimum sanguificationis organum esse queat, unde actio ejus ἀμάτωσις dicitur. Dico concoctionem primam ad secundam ordinatam esse: quia propterea chylicat ventriculus, ut jecur materiam sanguinis præparatam habeat. Est enim jecur quasi primarius coquus, qui & cordi & cerebro aliisque omnibus alimenta præparat: at verò ut primarius coquus, alium inferiorem & sibi auxiliarem requirit, qui alimenta mandat, & rudiori quodammodo instruit: sic etiam jecori hoc præstat ventriculus qui & ipse aliarum partium administrulo utitur. Obtinet autem jecur præter justam conformationem venas, ut venæ Cavæ radices & Porta Surculos, per venam cavam enim sanguis ad Cor, ut ibi novas accipiat vires, deportatur; Vena Porta verò sanguinem arteriosum spiritibus in inferioribus partibus exhaustum ad hepar reducit, in quo non nihil depuratus Cavæ ramis partim per anastomoses manifestas, partim hepatis parenchymate communicatur, & exinde denuò ad Cor adducitur: arterias & quidem exiles ab arteriâ cæliaca diffusas, quæ sanguinem spiritumque vitalem pro nutrimento coctioneq; roboranda adducunt: nervulos exiguos, ob exiguum, quem respectu membranæ cingentis sensum requirit. Additur ultimo loco proprium παρῶχημα, quod præcipuum ἀιμάτωσις organum statuimus.

Jecur.

Secretio heterogeneorum.

§. 24. Quemadmodum verò aliàs concoctionis beneficio utilia separantur ab inutilibus: ita quoque jecur non solum sanguinem coquit, eumque mediantibus venis toti corpori pro partium nutritione transmittit, sed etiam ea, quæ nutrire nequeunt, ab eodem rejicit. Etenim quamdiu fit concoctio, tam diu quoque fit homogeneorum congregatio: at verò dum homogenea congregantur, necessarii heterogenea separantur, licet illa separatio d'vlepos, à natura instituat.

Membra jecori servientia.

§. 25. Hinc alia quædam membra sunt condita, quæ jecori inserviunt, quatenus excrementa recipiunt, eaque sunt in triplici differentia, quia separatur à massa sanguinea bilis excrementitia, melancholicus succus & serum vel urina. Nam ut coquus, inquit Archan. Piccol. in alimentis parandis, mundandis, & à fordibus expurgandis, habet aliqua emissaria, per quæ sordes omnes & sæculenta omnia foras, extraque culinam emittit, & à bonis alimentis separatur; sic etiam jecur tanquam coquus primarius ejusmodi quoque inservientes obtinet partes, quæ id, quod excrementitium est, in sese recipiunt.

Vesicula fellea.

§. 26. Bilem superfluum inutilem & excrementitiam recipit à jecore Vesicula fellea, pars corporis membranosa, triplici villorum genere ac vasis diversis constans, & ex dextra jecoris parte immediatè propendens. Quomodo hoc fiat, non eodem modo ab authoribus demonstratur, quam ob causam quæst. 5. felle secretionem ulterius declaramus.

Forus bilariis.

§. 27. Hæc bilis recepta à Vesicula fellea per peculiarem meatum ad intestinum Duodenum transmittitur, ut intestina ad excernendum extimulet & una cum excrementis primæ concoctionis tanquam noxium quid è corpore rejiciatur. Dico tanquam noxium quid: quia bilis superflua illa excrementitia penitus ad nutritionem inepta est; imò plurimos ac gravissimos producit morbos, nisi statim à sanguine separetur & è corpore humano expellatur.

Lienis usus.

§. 28. Pro Melancholico succo recipiendo communiter lienem constituunt: qui membrum corporis est, omni vasorum genere, propriaque carne spongiosa ita conformatum, ut non solum excremento crassiori recipiendo, sed chylo ex ventriculo & intestinis subtrahendo & etiam sanguini generando, quodammodo dicatur esse videatur. Dico communiter: non enim verisimile videtur, Lienem propterea tantum fabricatum, ut sit organum excrementorum receptioni serviens, qua de causa quæst. 6. peculiarem d'vlepos instituiamus.

Renum officium.

§. 29. Tandem serosum excrementum per venas emulgentes trahunt Renes, d'vlepos d'vlepos dicti, corpora rotunda, oblonga, propria carne dura multiplicique vasorum genere constructa ipsi quoque generationi servientia. Dicuntur etiam renes Græcis νεφροί, d'vlepos τοῦ νεφροῦ, quod mingere seu stillare significat, quasi renes mingentes dicas, prout separationi serosæ materiæ serviunt, quorum natura magis ex quæstion. 7. patebit.

Ureteres vesica.

§. 30. Ab his duo meatus Ureteres scilicet ad vesicam urinariam descendunt, in qua urina coligitur, donec per cervicem ejus voluntariè excernatur, recluso videlicet musculo, quem σφιγξις vocant. Ureteres ex renibus oriuntur & in vesicam inseruntur, ita tamen ut serum quidem adducant ad vesicam, nil tamen quicquam à vesica recipere possunt, propter valvulas appositas, quæ interius arctissimè clauduntur. Addimus autem

musculum motus animalis organum cervici vesicæ appositum esse, ne præter voluntatem nobis urina effluat, cujus musculi naturam ulterius perpende quæst. 3. exerc. 11. cum ejusmodi musculum non solum vesicæ, sed etiam recto intestino, eodem fine, provida natura apposuerit.

§. 31. Ita patet, quomodo membra quædam infimi ventris per primam & secundam coctionem totius nutritioni inserviant: De tertia coctione hic nihil addimus, quia illa non habet peculiaritatem, communia organa, sed in qualibet parte ab infra facultate perficitur, sicut supra diximus.

QVÆSTIO I. An tribus plura vel pauciora sint membra principalia?

Nobilis est controversia inter autores classicos de principatu partium, quam ad hunc usque locum retinimus, propterea, quod non primò ad partes similes, sed potius ad dissimiles pertineat, utpote, cum usus ratione pars principalis vel minus principalis dici possit.

Reperiuntur hic inter Veteres & Recentiores, qui unum solum principale membrum statuunt, nimirum COR, cui principatum omnino conferunt, ut patet ex Aristotele l. 2. de par. an. l. d. Vita & morte, l. d. somn. & vig. & alibi, quem sequitur Averr. sect. 2. collectan. Conciliator diff. 38. & alii multi ex Interpretibus: Item Gentilis & Jacobus d. partibus in comm. Avicenn. lib. 1. fen. 1. doct. 5. capitul. sing. Inter Recentiores idem propugnat Zabarella l. d. partit. an. cap. 8. & 9. Scal. exerc. 298. Piccolom. l. de sede animæ, cum aliis ex Philosophorum Scholis.

Sententia hæc Aristotelica confirmatur sequentibus, partim ex ipso Philosopho, partim ex aliis deductionibus.

I. Haud multos regnare bonum est, Rex unus esto. Non igitur in humano corpore commode plura principalia membra statuuntur, sed satis est, unum solum afferere, quale est cor, quod primò vivit, ultimoque moritur, & hanc ob causam reliquis omnibus præest.

II. Ubi anima est radicaliter, ibi quoque solum principale membrum statuendum: At in corde anima radicaliter est: Ergo Cor est solum principale membrum.

Minor probatur, quia ex corde reliquis membris communicatur hoc, ut animata sint, quatenus omnia beneficio cordis vivunt.

III. Ubi omnium facultatum organa oriuntur, ibi quoque solum pars princeps esse videtur: At in corde venarum, arteriarum & nervorum origo est. Ergo cor est solum principale membrum.

IV. Ubi est primum ἀμαρτοποντικόν, ζωτικόν, κινητικόν & ἀσθητικόν, ibi verè est principalis pars: At omnia hæc sunt in corde: Hic enim fons sanguinis, hic vitæ principium, hic motus perpetuus, sensusque deficiente vitali spiritu per syncopen vehemens læsio: Ergo Cor principatum obtinet.

V. Ubi est fons caloris nativi, tanquam principii omnium facultatum instrumenti, ibi quoque est

Cur hic agatur de principatu partium.

Quod cor tantum sit membrum principale.

Argumenta confirmantia.

1. Ab unitate Regis.

2. à subiecto radicali animæ.

3. Ab ortu vasorum.

4. à functionibus primariis.

5. à fonte caloris.

Contraria opinio.

est membrum præcipuum: At verò prius de corde solum dicitur: Ergo posterius quoque eidem attribuendum.

Contra, non unicum solum, sed tria membra principalia statuit Medicorum Schola, quod patet ex Galeno passim, præsertim verò ex lib. 6. de placit. Hipp. & Plat. quem sequuntur plerique Medicorum, ut patet ex Vallesio l. 2. c. 13. Laurentio, lib. 1. Anat. quæst. 2. Bauhino in principio theatri anatom. & aliis multis.

Tria sunt membra principalia. 1. à triplici facultate communi.

Numerant autem Medici pro membris principalibus Cerebrum, Cor & Jecur, eamque sententiam hoc modo confirmant.

I. Quot sunt facultates communes, totum animal gubernantes, & aliis partibus influentes, tot quoque sunt principalia membra: At harum facultatum sunt tres, Animalis, cui Cerebrum, Vitalis, cui Cor, & Naturalis, cui Jecur primario præest; Ergo tria quoque sunt principalia membra.

2. à triplicivascularum principio.

II. Quot sunt vasorum principia, tot quoque sunt membra principalia; At vasorum principia sunt tria, quia nervi à cerebro, arteriæ à corde, & venæ à jecore oriuntur: Ergo.

Major non admodum indiget probatione, propterea quòd vasorum diversitas ex diversitate principiorum dependere videatur, ob usum facultatum diversarum ac primariarum.

Minor patet ex superioribus.

3. ab absoluta necessitate.

III. Tria sunt membra, quæ absolute ad Totius conservationem requiruntur nempe Cerebrum, Cor & Jecur: Ergo tot quoque sunt partes principes.

Prius probatur, quia quodlibet horum immediatè prospicit toti, ita jecur toti sanguinem præparat, cor toti vitam communicat per influentem sanguinem spirituosum, cerebrum toti sensus motusque principium est: at reliquæ partes omnes non toti, sed his principibus maxima ex parte famulantur.

4. ab organicis functionibus primariis.

IV. Ubi sunt organicæ operationes primariæ diversæ, ibi quoque principalia membra diversa: At in homine sunt operationes primariæ & organicæ diversæ, videlicet sanguinis preparatio, vitalis spiritus & caloris productio, & animalis spiritus absolutio: Ergo dantur quoque diversa membra præcipua, dictis operationibus inservientia.

5. à læsione totius.

V. Quibus partibus affectis immediatè totum afficitur principaliter, illæ sunt principes. At corde, cerebro vel jecore affecto totum in principali quâdam actione immediatè afficitur: Ergo hæc tria membra merito principalia vocantur.

Instantiæ solutio.

Nec obstat, quod affecto ventriculo intestinis, renibus, pulmonibus, aliisque membris totum quq; vehementer afficiatur, quia hoc non fit immediatè, sed partibus principibus mediantibus, propterea, quòd illæ partes his amplius propter constitutionem p. n. infer vire nequeant.

Dubitatio de testibus.

Ita ternarius principalium membrorum numerus ex Medicorum Sententia confirmatur, ubi fortassis ulterius aliquis dubitabit, quod ex Galeno contra Galeni mentem hæc sint producta, præsertim lib. artis parvæ, non solum hæc tria enumerata pro membris principalibus agnoscat, sed simul quoque testes addat, quod patet ex citato lib. cap. 9. ubi inquit: principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, testiculi.

Responsio.

Respondemus, quòd membra corporis nostri vel respectu Individui sint consideranda, vel respectu

speciei; Quoad Individui conservationem testes cum reliquis eodem modo principatum sibi vindicare nequeunt, quamvis non negemus, quod adesse melius faciant, virilitatem videlicet præbendo: At quoad speciem conservandam membra sunt præcipua, quia primò generationi inserviunt, ut ex sequenti Exercitatione patebit. Nos in præsentia membra principalia priori modo consideramus, quam ob causam ex principalium numero testes rejicimus.

Jam pro quâdam conciliatione controversiæ notandum; quod membrum principale vel ratio ne necessitatis, vel ratione dignioris operationis consideretur. Illo modo cor solum est principale membrum: Tanta enim cordis est necessitas respectu totius in animali perfecto, ut omnes reliquæ operationes hujus adminiculo indigeant. At in respectu operationum communium toti primario inservientium rectè tria, Cerebrum videlicet, Cor, & Jecur numerantur. Hoc ipsum Conciliator, qui alias magis ad Aristotelem inclinat, urgente veritate, negare non potuit, quam ob causam diff. 38. ita inquit: Potest aliquid dici principium alicujus dupliciter, aut radicaliter & primò, vel manifestativè, & secundariò: primò siquidem modo est unum membrum principale, aliter verò plura: prius quidem sicut cor, cum apud Aristotelem una sit anima, saltem, in quantum motus principium & sensus illi magis inditum: Tota enim ipsius substantia in eo fundatur: non tamen omnes virtutes in eo prodeunt in actus, cum instrumentis careant determinatis: sed solum vitalis, quæ extat radicaliter in illo, & formaliter & manifestativè: Animalis verò virtus & naturalis radicaliter solum. Formatur verò animalis & perficitur in cerebro, & naturalis in Epate. Non igitur alio modo præ reliquis hic Autor principatum cordi defert, quàm quatenus animam radicaliter continet, quod, quâ ratione fiat, à nobis pulchre demonstratur in Coron. 2. Exerc. 1. de An. quæst. 12.

Conciliatio Galeni & Aristotelis.

Decisio Conciliatoris.

Quomodo membrorum principalium primus locus cordi tribuendus sit, quando videlicet primatus communitate & necessitate influxus æstimatur, quia cor reliquis omnibus præest: at, si dignitas ex nobilitate & perfectione operationum judicanda, non cordi, sed cerebro cum Platone, Hippocrate, Galeno, D. August. & reliquis Partibus primatum damus, quod etiam obtinet Laurentius lib. 1. anatom. q. 4. & Commibr. Da. lib. 1. de gen. & corr. cap. 5. quæst. 1. art. 6.

Respondetur Peripateticis.

Jam igitur ad argumenta in principio proposita respondemus.

Ad I. Præstat, unum principium ponere, quam plura, ubi scilicet hoc ipsum commodè fieri potest: At in corpore humano diversitas operationum repugnat, quam ob causam omnia ab uno deduci nequeunt: Non tamen negamus, quin respectu communissimæ, vitalis videlicet operationis, omnia à corde dependeant.

Ad II. Hoc solum concludit, cor esse maximè necessarium membrum, quod concedimus & ultro confirmamus, Coron. 2. Exerc. 1. de Anima quæst. 12.

Ad III. Negamus in corde venarum & nervorum principium esse, quod monstravimus Coron. hæc 1. Exerc. 5. de corpore humano quæst. 3. & 5.

Ad IV. Cor vitæ principium, sed non sanguinis officinam, animalisque facultatis organum esse conce-

concedimus, quemadmodum ex sequentibus patebit.

Ad V. Concedimus, quod membrum maximè necessarium sit Cor, propterea, quod calor influens ibidem oritur: Non autem solum est principale membrum, quia necessitas illa numerum principalium partium sola non determinat.

QVÆSTIO II.

An ventriculi nutrimentum sit chylus?

Ventriculi functio.

Ventriculus χυλώσιμος organum esse patet ex thesibus, ubi demonstratum fuit, quod ventriculus alimentum in ore præparatum per gulam recipiat, illudque in chylum succum albescentem, lacti non omninò ab similem convertat. Quæritur autem, num illo chylo ventriculus quoque nutriatur, an verò eundem solum in gratiam totius præparet?

Affirmatur quæstio.

Prius statuunt Vallesius lib. 1. controv. cap. 14. Jobertus decad. 2. parad. 5. cum aliis quibusdam, ut sunt Thomas Vega, Zoarez, Fallopius, qui posteriores magis interiores, quam exteriores ventriculi partes chylo nutriri dicunt. Hæc affirmativa quæstionis pars confirmatur sequentibus.

Argumenta: 1. ab attractione ventriculi.

I. Quicquid non intellectu, sed naturâ solum agit, illud non aliis, sed sibi solum amica trahit: At ventriculus non intellectu, sed natura trahit alimentum: Ergo non jecori, sed sibi chylum præparat.

2. à sedata fame.

II. Si ventriculus totum chylum elaboratum statim jecori transmitteret, mox esuriret hominifursum: At posterius non accidit: Ergo nec prius; quam ob causam chyli quadam parte ventriculus nutritur.

3. à satieta- te.

III. Imò per alimenti assumptionem fames non cessaret, nisi chylus ipsius ventriculi, proprium esset alimentum: quomodo enim appetitus ob alimenti defectum genitus expletur ante sanguificationem, chylo adhuc in ventriculo existente?

4. à similitudine ventriculi & chyli.

IV. Quod magis convenit, quoad similitudinem, nutritio, illud quoque citius nutrit: At chylus magis quoad similitudinem substantiæ cum ventriculo convenit, quam sanguis: Ergo.

5. à subita refectione virium.

V. Alimentum virtutem naturalem & debiles vires citò reficit: Ergo verisimile est illud ipsum quoque in chylum conversum ventriculo nutrimentum esse.

6. ab autoritate Galeni.

VI. Accedit Galeni autoritas, qui idem innuere videtur, ut patet ex lib. 3. de natur. facult. cap. 6. ubi dicit: Quippe ventriculus manifestè convenientes qualitates expetit, alienas respuit: sed si & expetit, & trahit, & retinendo, ac undique complectendo fruitur, erit utique & finis illi quispiam fruitionis. Et in sequenti capite: Porro is finis est, ut ejus, quod conveniens, consentiensque est, partem aliquam capiat, itaque, quod in cibis optimum est, id halitus specie paulatim sibi attrahit, &c. Pluribus in locis aliis idem quoque innuere videtur.

Negativa opinio ventriculi.

Posterius, videlicet non chylo, sed sanguine ventriculus nutriti communiter statuitur, & ex professo demonstratur à Conciliat. diff. 53. Fernelio lib. 6. physiol. cap. 1. Vesalio lib. 5. Fab. cap. 5. Laurent. lib. 6. anatom. q. 20. Connimbricensi lib. 1. de

gen. & corrupt. cap. 5. q. 8. Dn. Bauhino lib. 2. Theatri Anatom. cap. 46. Paræo lib. 2. chirurg. cap. 14. Columbo lib. 11. de re anatom. cap. 4. quorum tamen quidam concedunt quodammodo ventriculum præter sanguinem chylo quoque delectari.

Confirmatio. 1. à venis ventriculi.

Hanc negativam Quæstionis partem hoc modo confirmabimus. I. Quæ partes venis abundant, illæ non alio succo, quam sanguine nutriuntur. At in ventriculo maximè abundant venarum germina: Ergo sanguinem pro nutritione ejus adducunt.

Major non indiget probatione, quia venæ sunt partes, quæ sanguinem pro nutritione membrorum aliorum vehunt.

2. à principis partium.

II. Ex iis nutriuntur partes, quæ maximè conveniunt cum iis, ex quibus conitant: atqui ventriculus ut & aliæ partes, ex sanguine, complementum suum habet: Ergo non chylo, sed sanguine quoque nutriendus.

3. ab inhabilitate, qua est in chylo ad nutriendum.

III. Quod pluribus excrementis, adhuc abundat, illud aptum non est pro nutritione partium: At chylus excrementis multis adhuc scatet, cum non primæ, nec secundæ concoctionis excreta in ventriculo sint separata: Ergo non videtur verisimile, eodem ventriculo nutriri posse.

4. à clysteribus nutrientibus.

IV. Imò clysteribus nutrientibus totum corpus reficitur, iisque omnes partes suo modo nutriuntur, qui tamen ad ventriculum non perveniunt, sed in intestinis alterati fuguntur à lacteis venis, & in jecore sanguini materiam præbent, quo postea totum corpus, & consequens ventriculus quoque nutritur.

5. à similitudine & possibili.

V. Quin etiam (inquit Fernel) ossa, quæ longiore intervallo quam ventriculus à sanguinis natura recedunt, sanguine (commutato scilicet & alterato in medullam) ali fatemur: quanto magis igitur ventriculi membranæ sanguinem pro suæ naturæ custodia requirent?

Resolutio quæstionis.

Notandum jam pro solutione argumentorum contrariorum, quod nutritio apud ipsum Galenum duplex sit: Propria & impropria. Propria est ultimam & summam nutritivæ facultatis opus, qua nutrimentum parti conveniens assimilatur, ut demonstravimus exerc. 3. de an. impropria, aliàs lactiva, vocatur, quæ priorem æmularur, & nihil aliud est, quam partis quædam oblectatio propter qualitates quandam cognitionem. Archani. Piccol. prælect. An. lib. 1. lect. 16.

Jam ad argumenta opposita affirmantia respondemus.

Responsio ad argumenta contraria.

Ad I. Distinguendum est inter officia membrorum communia & propria: Respektu proprii officii ventriculus trahit solum ea, quæ in substantiam ejus converti possunt, unde per venas ex massa sanguinea exugit illud, quod ipsi maximè familiaris est; at respectu communis officii trahit quoque alimentum à fame animali incitatus, eo modo, quo vesicula fellea bilem à jecore attrahit, non propter nutritionem propriam, sed propter quandam familiaritatem sibi insitam, eam ob causam, ubi officium in μικροκόμορ sibi demandatum expedire possit.

Quomodo post cibum fames desinat.

Ad II. Non negamus, chylo quodammodo oblectari ventriculum propter quandam similitudinem, quapropter tunicarum corrugatio ac divulsio, quæ famis animalis causa est, facile propter ejus præsentiam cessat. Adde quod corrugatio ac divulsio ventriculi fiat tunc temporis, ubi suæ venarum propter exinanitionem accidit: At hæc chylo

chylo ex ventriculo ad intestina transmissio non potest adesse.

Distinguitur famas naturalis ab animali.

Ad III. Cessat famas animalis, quia per assumptum alimentum sensus inimicus superioris orificii propter contractionem ac divulsionem genitus tollitur. Quomodo enim famas naturalis, quæ nutritione ventriculi faciat, tam citò tolleretur, cum chylus cessante fame nondum sit concoctus?

Negatur similitudo.

Ad IV. Quamvis colore convenient quodammodo chylus & ventriculus, maxima tamen ad huc differentia est in aliis requisitis, quæ in nutrimento requiruntur.

Quomodo fiat virium confortatio.

Ad V. Alimenta vires confortant non in momento, sed post suas alterationes: Hinc Medici convalescentibus ea præscribunt in diæta, quæ sunt facilis concoctionis, bonique succi, quo citius in sanguinem bonum convertantur. Quod attinet alia quædam per os adhibita, ut sunt quæ pretiosæ confortantes, aliaque hujus generis, illa non tanquam alimenta, sed instar medicamentorum vires restitunt, quatenus ad refectionem spirituum faciunt.

Ad autoritatem Galeni.

Ad VI. Galenus in quibusdam locis non intelligit veram nutritionem, quando ventriculum reftici concedit, sed solum hoc innuit, quod singulari familiaritate suum alimentum trahat, ejusque præparatione oblectetur: Aliàs quoad perfectam nutritionem expressè statuit, totum chylum pro sanguine conficiendo ad hepar transmitti, ut patet ex lib. 4. de usu part. cap. 1. ubi inquit: Ventriculi facultas si quid fuerit ejusmodi, scilicet excrementitium, pellit infernè, reliquum verò omne, quod fuerit à natura utile, utilius adhuc ab ipso redditur, venis, quæ tum ad ipsum ventriculum, tum ad intestina perveniunt, distribuit.

rectis ad officialem attractionem ordinatis destituuntur intestina, & ratione posterioris hoc officio non est opus, propterea, quod ventriculus ab soluta concoctione & pyloro, seu orificio dextro recluso, ultrò chylum concoctum ad intestinorum cavitatem propellat. Nec obstat, quod in crassioribus intestinis inveniuntur quoque fibræ rectæ, quia ibidem non ob attractionem, sed propter transversarum tutelam adduntur, de quo vide Galenum lib. 4. de usu part. cap. 8. ubi inquit: periculum erat, ne transversa vili à sese mutuo avellerentur, nisi extrinsecus à rectis, velut vinculo quodam fuissent devincti, quo fit, ut in recto intestino complures ejusmodi fuerint, quod multis & duris alimenti siccis illic congesti excrementis ejus intestini tunicas circumtendi validè oportuit.

1. Cur in crassioribus intestinis fibræ rectæ.

Officialem retentionem in intestinis nullam in esse, vult idem Laurentius ibidem quæst. sequenti, propterea, quod provida natura chylo retinendo flexuosis anfractibus ac tortuosis gyris providere voluerit, quod etiam innuere videtur Vesalio lib. 5. Fabric. cap. 5. ubi solum mentionem facit expulsionis intestinorum, inquit: Utraque intestinorum tunica transversas sortitur fibras, ut ocytus, quod in illa defluit, propellant, itaque citò univertus succus ad jecur exugatur. Contra Dn. Bauhinum lib. 1. Theatri Anatom. cap. 17. retentionem quandam concedit, inquit: Intestinorum tunicæ fibras habent omnis generis: interior, obliquas ut retineat, media transversas ut expellat: rectæ pauciores ad transversarum tutelam sunt additæ: Hanc sententiam priori magis probabilem statuimus, quod ex sequentibus patebit.

2. An intestina retineant? Neg. Laurent. & Vesalio.

Affirmatur cum Bauhino.

De concoctione officiali intestinorum non dubitat Galenus, ut patet ex lib. 4. de usu part. cap. 17. ubi dicit: Intestinis distributionis in venas gratia instituta facultas quædam concoctrix ciborum inest. Addit, intestinorum substantiam haud multum à ventriculo diversam esse, quam ob causam eadem quoque alteratricem facultatem cum ventriculo attribuit. Quod cum ita sit, vero non ab simile videtur, chylum levi, quadam morâ in intestinorum anfractibus retineri, ibiq; novam alterationem & à partibus excrementitiis, separationem sustinere, ut ita retentio quoque intestinis conveniat, quod Avicenna & Jacobus de partibus etiam voluerunt.

3. Quod intestina quoque concoquantur. 1. à similitudine. 2. à substantiæ convenientia.

Supereft tandem expulsio intestinorum, quam summa requirit necessitas propter sæcum copiam quotidie rejiciendam, quapropter transversis fibræ frequentibus intestina sunt prædita, quibus pro naturali expulsionem contrahuntur, & adjuvante animali musculorum abdominis motu, quod noxium & excrementitium est, per secessum rejiciunt. Pater ex his, quomodo intestina, præter suas actiones proprias nutritionis gratiâ susceptas, quasdam officiales operationes diverso modo perficiant.

Expulsio intestinorum.

QVÆSTIO III.

Quomodo attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix in intestinis insint?

Diversitas functionum.

UT eò citius præsentem quæstionem intelligamus, notandum est, quod actiones partium quarundam sint duplices, nimirum communes vel officiales, & propriæ seu privæ: Ille vel toti, vel saltem aliis partibus præordinatæ sunt, quomodo ventriculus chylum jecori, jecur sanguinem Cordi præparat: Hæc verò in gratiam cuiuslibet partis, in qua sunt, perficiuntur: Ita ventriculus sanguinem per venas trahendo sibi soli prospicit. De his postremis actionibus in præsentia non quærimus, quia luce meridiana clarius est, quod omni parti viventi respectu propriarum actionum attractio, retentio, concoctio & expulsio insint, quemadmodum Coron. 2. Exerc. 3. de anima quæst. 4. demonstravimus, quam ob causam intestinis quoque nullo modo sunt denegandæ.

Omnes partes proprias actiones habere.

Dubitatur autem de officialibus actionibus, quæ in quibusdam membris fibrarum beneficio sunt, videlicet, num intestina chylum à ventriculo trahant, retineant, concoquant atque expellant. Attractionem intestinis denegat Laurentius lib. 6. anatom. quæst. 16. cum aliis Anatomicorum, ex sententia Galeni, qui lib. 4. & 5. de part. aliis in locis, intestinis attractionem officialem nullam concedit; & merito, quia ratione prioris, fibris

Cur intestina destituantur attractione.

QVÆSTIO IV.

An jecur sit sanguificationis organum?

DE sanguificationis organo variæ sunt autorum dissentientes opiniones.

Prima opinio illorum est, qui venas solum sanguificationis organa statuunt, quibus hepar circumfusum esse dicunt, ne vasa cohæreant, &c. Hæc opinio confirmari potest sequentibus.

Opinio I. Venas solum sanguificationis organa. Argumenta.

I. Quod

1. quia venæ priores.

I. Quod generatione posterius est venis, non potest esse organum sanguificationis: Ar, caro jecoris post venas generatur: Ergo non jecur, sed ipsæ venæ sibi sanguinem præparant. Sic in pullo primo videmus die sanguinem nondum facto Epate.

Major probatur, quia venæ vehendo, distribuendoque sanguini sunt dicatæ.

2. quia venæ accingunt sanguinem.

II. Omnis actio Physica per contactum perficitur: at venæ, non jecur, immediatè sanguinem attingunt: Ergo venæ sunt sanguificationis organa.

3. quia mēseraica sanguificancur.

III. Venæ mēseraica sanguinem conficiunt pro nutritione partium inferiorum, unde rubent: Ergo reliquæ venæ idem præstant officium.

4. ab auctoritate Galeni.

IV. Accedit Galeni auctoritas qui lib. 2. de nat. fac. cap. 9. lib. 2. de alim. fac. cap. de cucum: & alibi venis coctionem sanguinis ascribere videtur.

Refutatur opinio secunda.

Verum hæ rationes sufficientes esse non videntur, quam ob causam respondemus.

Alia est sanguificatio extra uterum, quam in utero.

Ad I. Distinguas inter sanguificationem in utero & extra uterum: Ibi sanguis à matre præparatus mediante venâ umbilicali transmittitur foetui, & per venas in omnes partes distribuitur. unde foetus peculiari sanguificatione non indiget. Hic verò, scilicet extra uterum officiales actiones incipiunt, quam ob causam jecur suum munus perficere incipit.

Jecur sanguinem quoque attingere.

Ad II. Jecur quoque massam sanguineam attingit, quatenus venæ per totum ejus corpus minutissimis furculis disseminantur.

Venæ sanguinem coquant, sed divites.

Ad III. Respondent venæ lacteæ in mesenterio valde conspicuæ.

Opinio 2. Solam jecoris carnem esse organum sanguificationis.

Ad IV. Galeni auctoritates hoc solum probant, quod venæ quoque sanguinem coquant suo modo, quam vis ultimam absolutionem eidem minime dare queant.

Secunda præcedenti penitus contraria est, quæ non venis, sed solum jecoris carni.

Secunda præcedenti penitus contraria est, quæ non venis, sed solum jecoris carni auctoritas tribuit, quod placuit Columbo, lib. 6. de re anat. cum Argentario. Vesal. quoque subscribere videtur lib. 5. Fabricæ cap. 7. dicens: Jecori quicquid humidum succulentumque à ventriculo conficitur venæ portæ rami ex ipso ventriculo & intestinis potissimum depalcentes afferunt. Quod verò iidem rami priusquam jecori succulentum id porrigant, rudem aliquam sanguinis formam illi conferant, ut Galenus attestatur, modo jecori similimo ipsum præparent, non facile concessero. Nam si venis non his solum, sed & omnibus cavæ propagibus præter proprii nutrimenti alterationem, alia, quæ toti subserviret corpori alteratrix vis, quemadmodum ventriculo inesset, ea sanè non in rubrum, sed in album, quod à venis amplecteretur mutaret. Miror hic quod quidam ex magnis Anatomicis recentioribus Vesalio imponant, quasi statuat cum Joberto solum venas sanguinem coquere, cum tamen sit in contrariâ opinione, quod præter dicta, patet etiam ex capitibus ab ipsis citatis. Nam cap. 5. lib. 3. inquit: nullam sanguificationis vim membraneo & coriaceo venæ corpori assignare possum. Item cap. 1. numerum opifex quandam sanguificationis vim venis indidit, non adeo promptè assertum velim, siquidem in omni naturali corporis nostri partium concoctione, concoctum necessario sibi concoquentis colorem adsciscit.

Jam sequitur, ut videamus, quomodo hæc opinio secunda confirmetur.

I. Corpus exanguie ad sanguinem coquendum ineptum est: at venæ sunt corpora exanguia: Ergo ad sanguinem coquendum non sunt accom-

modata: Quare consequens est, ipsam jecoris substantiam sanguificationis organum esse, utpote, quæ colore à naturâ cum sanguine maximè convenit: at verò, quod coquitur, ad naturam coquentis alteratur: Ita propter substantiæ similitudinem chylus in ventriculo, semen in testibus, & lac in mammis album colorem recipiunt.

II. Cujus proprium opus alias candidum, illud a matris opus candidum est, ut patet in hypostasi urinarum in ipsis venis producta.

III. Si arteriis non convenit spiritus vitalis elaboratio, nec venis sanguinis coctio tribuenda est: At verum prius: Ergo & posterius.

Contra venis non omnem vim in sanguine præparando denegandam esse, patebit ex sequentibus, quam ob causam rationibus productis satisfacere conabimur.

Ad I. concedimus quidem, perfectam & omnibus modis absolutam sanguinis productionem à solis venis provenire non posse; interim hæc ratio non negatur, venas in elaborando sanguine vim quandam obtinere, quia non omnis actio fit ad immutationem substantiæ.

Ad II. distinguendum inter actionem propriam venarum & officialem. Hypostasin producant venæ propria actione, respectu suæ nutritionis: at sanguinem præparant, non sibi, sed toti, quare non penitus ad substantiæ similitudinem eum immutare queunt.

Ad III. Alia est ratio in arteriis, quia hæc sanguinem spirituosum à corde jam præparatum vehunt: at venæ in totam jecoris substantiam disseminantur.

Tertia opinio præcedentibus his probabilior est, nimirum sanguinem præparari in venis & in jecore absolvi, quam defendunt Laurentius lib. 4. Anat. quæst. 2. Thomas Vega in art. Fernellus lib. 6. Physiol. cap. 3. Capivaccius comm. anat. cap. 40. Calius Rhodigin. lib. 4. lect. antiq. cap. 17. & alii.

Confirmatur hæc sententia primò per auctoritatem Galeni lib. 4. de usu part. cap. 17. ubi vim concoctricem chyli, quæ est in intestinis, confert cum coctione sanguinis in venis, & vim concoctricem ventriculi confert cum sanguificatione in jecore.

Idem innuit lib. artis medicinal. cap. 6. ubi jecur virtutem, scilicet concoctricem, venis tribuere dicit, quod etiam lib. 2. de facult. nat. l. d. diff. morbi & alibi passim patet.

Quomodo autem primariò in jecore, secundariò verò in venis quoque fiat auctoritas, ab omnibus eodem modo non explicatur.

Vega & Laurentius elaborationem & rubificationem in sanguinis concoctione considerant: Illam venis quoque, at hanc solum jecori tribuunt, quam ob causam sanguinem in venis coctum, postmodum per mediam jecoris carnem transcolari statuunt, quod tamen negat Dn. Bauhinus, cujus verba citato loco sunt hæc: In his (scilicet radicibus venæ portæ quam plurimis tenuissimâ tunica præditis, & in jecoris substantiam disseminatis) chylus in sanguinem mutatur, cum non è radicibus portæ in carnem hepatis effundatur: Quod verò diutius retineatur, & per multas alterationes ad minima redigatur, vel potius perfectè elaboretur, non est cavitas, quemadmodum in ventriculo, sed ex infimis & arduissimis venarum ramulis, quo chylus extenuetur, ad exiguum redigatur, facileque in massam sanguineam ab hepate ambiente vertatur, quasi plexus efformatus est.

Jam sequitur, ut videamus, quomodo hæc opinio secunda confirmetur.

I. Corpus exanguie ad sanguinem coquendum ineptum est: at venæ sunt corpora exanguia: Ergo ad sanguinem coquendum non sunt accom-

modata: Quare consequens est, ipsam jecoris substantiam sanguificationis organum esse, utpote, quæ colore à naturâ cum sanguine maximè convenit: at verò, quod coquitur, ad naturam coquentis alteratur: Ita propter substantiæ similitudinem chylus in ventriculo, semen in testibus, & lac in mammis album colorem recipiunt.

II. Cujus proprium opus alias candidum, illud a matris opus candidum est, ut patet in hypostasi urinarum in ipsis venis producta.

III. Si arteriis non convenit spiritus vitalis elaboratio, nec venis sanguinis coctio tribuenda est: At verum prius: Ergo & posterius.

Contra venis non omnem vim in sanguine præparando denegandam esse, patebit ex sequentibus, quam ob causam rationibus productis satisfacere conabimur.

Ad I. concedimus quidem, perfectam & omnibus modis absolutam sanguinis productionem à solis venis provenire non posse; interim hæc ratio non negatur, venas in elaborando sanguine vim quandam obtinere, quia non omnis actio fit ad immutationem substantiæ.

Ad II. distinguendum inter actionem propriam venarum & officialem. Hypostasin producant venæ propria actione, respectu suæ nutritionis: at sanguinem præparant, non sibi, sed toti, quare non penitus ad substantiæ similitudinem eum immutare queunt.

Ad III. Alia est ratio in arteriis, quia hæc sanguinem spirituosum à corde jam præparatum vehunt: at venæ in totam jecoris substantiam disseminantur.

Tertia opinio præcedentibus his probabilior est, nimirum sanguinem præparari in venis & in jecore absolvi, quam defendunt Laurentius lib. 4. Anat. quæst. 2. Thomas Vega in art. Fernellus lib. 6. Physiol. cap. 3. Capivaccius comm. anat. cap. 40. Calius Rhodigin. lib. 4. lect. antiq. cap. 17. & alii.

Confirmatur hæc sententia primò per auctoritatem Galeni lib. 4. de usu part. cap. 17. ubi vim concoctricem chyli, quæ est in intestinis, confert cum coctione sanguinis in venis, & vim concoctricem ventriculi confert cum sanguificatione in jecore.

Idem innuit lib. artis medicinal. cap. 6. ubi jecur virtutem, scilicet concoctricem, venis tribuere dicit, quod etiam lib. 2. de facult. nat. l. d. diff. morbi & alibi passim patet.

Quomodo autem primariò in jecore, secundariò verò in venis quoque fiat auctoritas, ab omnibus eodem modo non explicatur.

Vega & Laurentius elaborationem & rubificationem in sanguinis concoctione considerant: Illam venis quoque, at hanc solum jecori tribuunt, quam ob causam sanguinem in venis coctum, postmodum per mediam jecoris carnem transcolari statuunt, quod tamen negat Dn. Bauhinus, cujus verba citato loco sunt hæc: In his (scilicet radicibus venæ portæ quam plurimis tenuissimâ tunica præditis, & in jecoris substantiam disseminatis) chylus in sanguinem mutatur, cum non è radicibus portæ in carnem hepatis effundatur: Quod verò diutius retineatur, & per multas alterationes ad minima redigatur, vel potius perfectè elaboretur, non est cavitas, quemadmodum in ventriculo, sed ex infimis & arduissimis venarum ramulis, quo chylus extenuetur, ad exiguum redigatur, facileque in massam sanguineam ab hepate ambiente vertatur, quasi plexus efformatus est.

Rationes confirmantes. 1. à propria natura jecoris.

Jam rationes pro sententia proposita tales addimus.

2. à proprietatibus sanguinis.

I. Illud esse primarium alicujus actionis organum in membro quodam, cui simile quid in aliis partibus invenire non licet: at parenchymata jecoris nihil simile invenitur in reliquo corpore. Ergo sanguificationis absolutio fit in ipso jecore beneficio parenchymatis ejus.

3. à similitudine.

II. Quicquid generato inest, illud aut à materia, aut ab efficiente dependet: atqui sanguinis proprietates, quibus à chylo differt, non à materia deduci queunt: Ergo ab efficiente, eoque nullo alio, quam ipso jecore, quod calidam humidam temperiem, & qualitates consequentes; ac rubicundum calorem sanguini impertit.

4. opinio, cor esse organum sanguificationis.

III. Ut aliæ coctionum species non in vasis materiam deferentibus, sed in ipsis visceribus perficiantur, ita quoque sanguinem in venis tantummodo præparari, & in jecore penitus absolvi verisimile est.

1. quia fons sanguinis.

IV. Aristotelis est, qui nec jecori, nec venis vim auctoritatem tribuit, sed solum cordi, quod legitur lib. 2. & 3. de part. an. & lib. 3. de hist. animal. & alibi, pro cuius opinione sic argumentari licet.

2. quia primum nutrien.

I. Ubi sanguis tanquam in fonte & loco proprio continetur, ibi est vera sanguinis officina: atqui in corde sanguis tanquam in nativo suo fonte continetur: Ergo.

3. quia in timore ad cor sanguis recedit.

Minor probatur, quia in omnibus reliquis partibus sanguis extra venas effusus concrefcit, quod tamen in corde non accidit.

2. quia primum nutrien.

II. Quod primò nutrit, illud est sanguinis officina: at cor primò nutrit. Ergo.

3. quia in timore ad cor sanguis recedit.

Major patet, quia sanguis est propter nutritionem.

3. quia in timore ad cor sanguis recedit.

III. Sanguis timore & aliis quibusdam affectibus ad suum principium recurrit: atqui tunc non Epar, sed cor petit: Ergo cor quoque est ejus officina.

Ultimam hanc Aristotelis opinionem fovent Moderni, ut Pecquetus, Bartholinus, Rolfincius, Hornius alique Viri Clarissimi, statuentes sanguinem non in Hepate, sed in Corde elaborari, & Hepar tantum Colatorii loco esse, quod impuritates absorbeat, & ad emunctoria mittat, chylumque & sanguinem motu diaphragmatis moveat & ventilet, ipsumque Ventriculum insuper foveat. Neque Opinio hæc solum Aristotelis est, quoniam ante Aristotelem Artis nostræ Parens Hippocrates lib. 4. de Morb. eandem proposuit. Viæ autem & ductus per quos Chylus ad Cor feratur, hæctenus fuerunt obscuri & planè ignoti detectis autem à prædictis Authoribus Vasis Lacteis Thoracis in venas axillares desinentibus ad oculos jam patent.

QVÆSTIO V.

An & quomodo vesica biliaria bilem à jecore recipiat, & ad intestina transmittat?

Excrementiciam bilem à sanguinea massa separari, & ad intestina tanquam aliquid ad nutritionem ineptum transferri certum est. Quomodo hoc fiat, inter omnes non convenit. Communis quidem opinio est, vesiculam Fel-

Opinio communis.

Tomus primus.

Jam

leam omnem excrementiciam bilem ad se trahere, ac postea ad intestina per porum biliarium transmittere.

Contra cum non appareat, qua ratione vesicula fellea omnem bilem colligere possit, propterea, quod unus ductus biliaris rectà à jecore ad intestinum duodenum feratur, ideò Fallopius in instit. anat. aliam excogitavit opinionem, cui consentit Archangelus, nimirum bilem ab hepate ad intestinum primò deferri, & solum in casu necessitatis, tunc videlicet, ubi propter chylum præsentem vel alias ob causas meatus intestini clauditur, à fellea vesicula recipi, ne rursus fiat regurgitatio ad jecur. Hanc assertionem pluribus examinat Laurentius lib. 6. anat. quæst. 24. non tamen omnino nervum attingere videtur, cum negari non possit, à jecore quoque immediatè ad intestina biliarium humorem transferri, quod Galenus obcurè quidem, sed verè innuit lib. 4. de usu part. cap. 12. & lib. 6. de admitt. anat. c. 2. Dicimus igitur, cum Dn. Bauhino lib. 2. Theatri anat. c. 45. bilem separari dupliciter, nimirum in permixtam & sinceram, ac deinde permixtam atque crassam. Illa trahitur à vesicula peculiari ductu in hepatis substantiam numerosa serie immisso, & rursus per meatum in porum biliarium desinentem evacuat: hæc verò per alium ductum à jecore rectà ad intestina transfertur, qui ductus aliàs porus biliaris dicitur, atque de hoc bilioso humore verum est quod sic crassior, non autem de illo, qui in vesicula colligitur, ut voluit Vartolius lib. 3. anat. cap. 6.

Dubitatio contra communem.

Sententia Fallopii.

Examen Fallopii.

A jecore immediatè ad intestina mitti quoque bilem.

Veritatis determinatio.

QVÆSTIO VI.

An lien quodammodo sanguificationis sit organum?

De lienis usu non convenit inter Auctores. Quidam enim frustra ut Erasistratus, vel saltem ex accidenti eum conditum esse statuunt, ut Aristot. lib. 3. de part. an. cap. 7. Alii necessario genitum concedunt, diverso tamen modo.

Posteriorum sententiam recipimus; Absit enim, ut in inoposito frustra vel fortuito membrum aliquod conditum esse concedamus.

Non autem omnium una & eadem est opinio de necessitate lienis; Quidam enim lienem præparationi vitalis spiritus præesse vult, Ulmus videlicet lib. de liene, cujus assertio confirmatur hoc modo.

I. Ubi sit optima sanguinis venosæ præparatio, ibi spiritus vitalis elaboratur; at in liene optima fit præparatio sanguinis. Ergo.

Minor probatur, quia lien viscus est rarum & spongiosum, in numero arteriarum plexu præditum; ideoque multò magis attenuationi atque elaborationi sanguinis præesse potest, quam ipsum cor.

II. Cujus visceris læsio introducit symptomata caloris & vitalis spiritus depravati, illud est organum & fons caloris & spirituum: At læsio splenis hoc facit: Ergo.

Probatur Minor, quia splenicorum symptomata sunt calor lividus, sudor foetidus, pediculorum proventus, pedum inflatio, cordis palposus, quæ omnia sunt caloris languidi, spiritusque depravati signa.

An lien per se vel ex accidente conditus.

Cõtra phisiosophum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

An lien præparet vitalem spiritum.

F Verum

Refutatio.
1.
2.

Verum hanc opinionem alii relinquimus, tum, quod tam nobilis operatio, videlicet præparatio spiritus, nulli alii membro, quam cordi possit attribui, tum etiam, quod spiritus hoc modo præparatus in liene quemadmodum ipse voluit Ullmus, ad sinistrum cordis ventriculum pervenire non possit, propterea, quod obstant arteriæ magnæ valvulæ. Quomodo igitur sanguis ille attenuatus & in spirituofam substantiam mutatus cor pro ultima perfectione consequenda ingredietur?

Responsio ad argumenta Ullmi.

Argumentis respondemus. Ad I. Ad Minorem dicimus: quicquid potest lien, hoc habet à corde per arterias sibi communicatas, unde sequitur Cor, tanquam fontem caloris has operationes multo melius præstare. Nec obstat, quod plurimis arteriis abundet lien, quia hæ non propter spiritus vitalis coctionem, sed ob sæculenti sanguinis præparationem eidem sunt concessæ.

Ad II. Lienis læsio introducit symptomata caloris nativi depravati non immediatè, sed mediatè, quatenus depravata suâ operatione sanguis non depuratur, unde totius operationes redduntur deteriores.

An lien sit sanguificationis organum.

Sunt alii, qui lienem sanguificationis organum esse volunt, ut sunt *Alexand. sect. 2. probl. Aretæus lib. 1. de caus. & sign. chron. Autor. lib. de Respirat.* quos acriter inter Recentiores defendit *Reusnerus lib. de scorb. Exerc. 4. Confirmatur hæc sententia sequentibus.*

1. à convenientia jecoris & lienis,

I. Quorum viscerum eadem est structura & compositio, eorundem quoque videtur esse idem usus: at jecoris & lienis eadem est structura & compositio: Ergo utrumque sanguinis coctioni præest.

Minor probatur, quia lien quoque constat parenchymate sanguineo, plurimisque vasibus, ut jecur.

2. quia lien apparet alterum jecur.

II. Cum jecur non in medio, sed in dextro latere sit conditum, verisimile est, naturam alterum jecur, lienem videlicet, in sinistro condidisse, ut eidem actioni præset, quemadmodum aliâ membra in lateribus sita per paria sunt condita.

3. à venis splenicis.

III. Adde, quod magna vasa non à jecore immediatè, sed à portæ vena, quæ chylum vehit, tendant ad lienem, quam ob causam potius chylus, quam sanguinis excrementum ad hoc viscus permeabit.

Refutatio

Sed hanc sententiam absolutè concedere non possumus; quanta enim quoad structuram in his duobus visceribus, jecore videlicet & liene sit diversitas, satis superque patet sensibus in artificiosa dissectione, quam ob causam argumentum primum nihil firmiter concludit. Ad 2. Quamvis jecur non sit in medio, non tamen necessariò duplex esse debet, quia aliâ ventriculus quoque, in sinistro latere hærens, duplex requireretur. Notandum autem, illa membra solùm esse duplicia, quæ facultatem suam utriusque lateri necessariam ad utramque partem communicare nequeunt. Ad 3. Vasa ad lienem tendentia magna sunt, quia lien crassio rem chyli partem trahit, quæ per exiles venas vix transiret. Quod autem è porta purum chylum non assumat, in promptu est ratio, quia hic non ira lieni, quemadmodum jecori familiaris est.

Limitatio additur.

Diximus, absolutè hanc assertionem non esse concedendam, quo innuimus, penitus eandem non esse rejiciendam, unde suo modo declarata cum communi sententia conjungi potest.

Est autem communis sententia de usu lienis, quod lien trahat sæculentam sanguinis partem, eamque colligendo sanguinem puriorem reddat, quam proponit *Galenus* passim, eumque sequuntur præstantissimi quique quod patet ex *Vesalio, Fernelio, Laurentio, Columbo & aliis* Classicis. Confirmatur hæc communis assertio subsequen-
tibus.

Comunis sententia.

I. Qualis in aliqua parte color & sapor excedit, talis quoque humoris adest abundantia: at in liene color lividus. & sapor acidus percipitur: Ergo Melancholicus humor in liene colligitur.

1. à qualitatibus lienis.

II. Ubi frequenter scyrrhosi tumores & obstructions accidunt, ibi sæculentum sanguinis excrementum colligi necessum est: At in liene frequenter illud accidit, Ergo.

2. à morbis lienis.

Minor probatur à *Galeno* passim, præsertim *lib. 13. meth. med. lib. 5. simpl. med.* & alibi, ubi simul causam addit, dicens, propterea frequenter lienem his affectibus obnoxium esse quod humorem crassum ac sæculentum contineat.

III. Cujus obstructio est causa melancholici succi redundantis in reliquo corpore, illud est illius receptaculum; at lienis obstructio est causa redundantis sæculenti succi melancholici in reliquo corpore, quia icterus niger subsequitur: Ergo lien est receptaculum sanguinis sæculenti.

3. à redundante melancholia ex obstructione lienis.

IV. Accedit, quod melancholicus succus à liene ad ventriculum transmissus, appetentiæ causa fit, quod non fieret, nisi primum ab ipso liene colligeretur.

4. à melancholia ad stomachum transmissa. Veritatis determinatio.

Hanc sententiam communem retinemus, ita tamen, ut non simpliciter solùm propter excrementum melancholicum lienem conditum esse velimus, sed simul vim quandam *ἀνατομικὴν* cum priori sententia eidem attribuimus, non tamen eodem modo cum jecore.

Hoc *Dn. Platæus lib. 2. Tabularum anatom. inquit, Dn. Casparus Baubinus lib. 1. Theatri anatom. cap. 43.* illud ipsam pulchrè demonstrat his verbis: Lien partem crassio rem & terrestriorem chyli in venis meseraicis jam alterati, & sanguinis aliquam dispositionem adepti ex venarum meseraicarum trunco, antequam chylus ad hepar feratur, ingenitâ facultate per portæ ramum splenicum ad se allicit, quo postmodum jecur rectius chyli partes laudabiliores attrahit: aliâ ipsius vasibus à crasso illo, crudoque sanguine obstructis, non modo laudabilis sanguificatio fuisset impedita, sed etiam icteri, hydropes, febres, scyrrhi, aliæque mala causata, ut fieri consuevit, quando lien suo officio non probè defungitur, & vel ob imbecillitatem, vel meatuum obstructionem crassam & terrenam illam chyli partem non attrahit, quod etiam rami splenicis situs, qui infra hepar est, & nequaquam ab hepate prodit, comprobatur. Nec verisimile est, succum crassio rem in hepate jam confectum per augustissimas hepatis venas regredi; non tamen negamus, in hepate sanguinem melancholicum gigni, sed eum, qui pars massæ sanguinæ. *Paulo post pergit*: Quare lien hepatis ad sanguinis confectionem opitulatur, partim quatenus sanguinem sui generis conficit, partim quatenus crassio rem succum ad generationem purioris sanguinis parum idoneum avertit, ut melior in hepate fiat sanguificatio, hacque ratione sanguinem repurgare dicitur, & quasi illustriorem reddere, hinc risus sedes lien antiquis dicebatur & vulgatum illud: splen ridere facit: &c. Hæc-

Ulus verus lienis.

Declaratio veritatis.

Hactenus ille, cui in rebus anatomicis nescio quid non debemus, ex cuius assertionem concludimus, lienem ex trunco venæ portæ per ramum splenicum crassio rem ac magis terrestrem chyli partem trahere, atque ita melancholicam materiam à sanguificatione jecoris avertere, quod argumenta pro communi sententia proposita demonstrant. Addimus insuper, hanc partem chyli crassio rem in liene concoqui, & in sanguinem ignobilio rem quidem ac frigidio rem eo, qui in jecore nascitur, converti, qui partim in lienis, partim in aliarum partium circumjacentium abt alimentum: quod verò noxium & excrementitiu in eo est, frequenter ad ventriculum famis excitandæ causâ remittitur. Patet ergo, quomodo magnitudo lienis ad risum & hilaritatem proclives faciat, quod pulchrè monent *Cal. Rhodig. lib. 4. lect. antiq. c. 18. Vesal. lib. 5. Fabric. cap. 10. & alii.* Præterea lien potulenta ex Ventriculo ad se quoque trahit, ut optimè exponit *Cl. Serapion de Hydropse & Charleton de Lichiali pag. 82.*

QVÆSTIO VII.

An renes urinam trahant, vel solùm admittant?

Renum triplex statuitur Actio & Ulus. Primus statuitur in promovendo actu naturalis seminationis, ut explicat *Laurentius Berginus*, Anatomicus Doctus, non Umbraticus, qui per integrum quinquennium in Gallia Montalbani docuit *Disput. 6. thes. 16.* Alter consistit in stabilendis, & continendis venis, ut vult *Laurentius lib. 6. Anat. q. 28.* Tertius sequestratio feri & sanguinis est. Non autem penitus convenit inter omnes, qua ratione hoc fiat, an videlicet renes urinam trahant, vel solùm admittant, ita ut expulsiōne venarum, successione quadam ad id, quod vacuum est, in renes pellatur?

Posterius asseritur.

Hoc posterius olim Erasistratus, referente *Galeno*, statuit, cui quidam subscribunt commoti sequenti ratione, propterea, quod omnis attractio fiat nutritionis gratiâ; at quis affirmabit renes urinâ vel sero nutriri, quamvis hoc falsò *Jobertus decad. 2. par. ad. 6.* statuere videatur, præsertim cum similitudinem cum substantiâ renum nullam habeat?

Prius confirmatur.

Contra quod urina trahatur quoque à renibus post *Hippocratem* & alios à *Galeno in libris de facultatibus nat. de usu part.* & alibi passim asseritur, quem hac in parte sequuntur Anatomicorum præstantissimi, renes videlicet innatâ quadam proprietate serum tam à venoso, quam arterioso sanguine ad se trahere, non quidem purum, sed plurimo sanguine adhuc permixtum, quem ab eodem separant, & in propriam substantiam convertunt. Hanc ob causam unus renum altero, semper elatior, propterea, quod aliâs, si è diametro sibi essent oppositi, unus alterius tractio-

Cur unus ren altero elatior.

nem impediret, æquali scilicet & opposita suctione ex utraq; venæ cavæ parte institutâ.

Pro solutione prioris opinionis notandum, quod attractio sit duplex in quibusdam partibus, propria & officialis: Illa semper fit propter nutritionem partis, & absque fibris perficitur, eo modo, quo plantæ familiarem succum è terra hauriunt; hæc vero officialis, nutritionis propriæ gratiâ fieri non potest, quia ex intentione naturæ ad conservationem totius est ordinata: Ita qualibet pars renum sibi sanguinem allicit pro nutritione, quo conservatur; at renes toti serum quoque trahunt cum sanguine, non, ut eo nutriantur, sed, ut hæc ratione toti prospiciatur, & à massa sanguinea serofus hic humor separetur, quia in eo officialis renum actio consistit.

Prior assertio solvitur.

QVÆSTIO VIII.

An vesica urinaria serum voluntariè excernat?

Renibus per vasa quadam peculiaria, urete tam certum est, ut luce meridiana clarius sit cunctis iis, qui corticetenus solum res anatomicas tegerunt, quamvis inter veteres reperti fuerint, qui meatus hos manifestos ignorantes serum in halitum resolutum per vesicæ corpus transudare voluerunt, quos refutat *Galenus lib. 1. de natural. facult. cap. 13.*

Urinam per ureteres in vesicam descendere.

Collectum vero serum in vesica cum sit excrementitius humor extra corpus expellitur, de qua expulsiōne queritur, An sit voluntaria vel naturalis?

Proponitur quaestio.

Galenus lib. 6. de locis affect. c. 2. duo considerat in excretionem urinæ, nimirum vesicæ contractionem, & musculi janitoris dicti, contractionem: illam opus naturale, sed hanc voluntariam, vel, ut propriè loquamur animale operationem statuit, præsertim cum sit in nostra potestate musculum cervicis constringere vel remittere.

Responsio Galeni.

At *Laurent. lib. 6. anat. q. 31.* ipsam retentionem & expulsiōnem urinæ partim naturalem, partim animale esse putat. Naturalem respectu illius proprietatis, quâ vesica trahit urinam, eademque ad tempus sese oblectare statuit: animale respectu musculi, cujus contractio retentionem, apertio expulsiōnem adjuvat.

Responsio Laurentii.

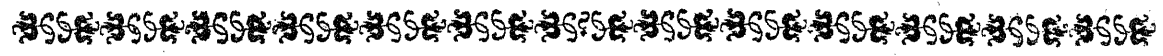
Videtur dicendum, ipsam excretionem urinæ potius animale, quam naturalem actionem esse, propterea, quod totum hoc sustineat musculus & nunquam excretio fiat in statu secundum naturam, nisi quando objectum ferit appetitum, quod fit, ubi prementem urinam sentimus, unde postea musculum dilatamus, ut serum exeat.

Veritatis determinatio.

Quod autem dormientibus & aliis quibusdam involuntariè quoque urina profluat, hoc vel fit imaginatione per somnum irritante, vel ob musculi pravam constitutionem, quâ sufficiens non est ad officium suum præstandum.

V. Cent. probl. Med. Dec. 8. 9. 7.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO SEPTIMA.

De

MEMBRIS IN UTROQUE SEXU GENERATIONI DICATIS.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Natura intendit perpetuitatem quam potest.

Vemadmodum artifex operis proprii durationem perpetuam optat, atque desiderat: ita quoque natura, si fieri potuisset, sui officii immortalitatem maximè optasset. Veruntamen postquam illud in homine, magno naturæ miraculo, propter materiæ conditiones, respectu individui fieri non potuit, mirabilem, (ut ait Galenus lib. 1. 4. de usu par. c. 3.) rationem invenit, quâ species conservarentur, & in locum demortui animalis aliud substitueretur. Tribuit enim animalibus & præsertim homini membra generationis, cum insigni generandi cupiditate, qua naturaliter ad speciei propagationem individua incitantur & extimulantur. Horum generativæ facultatis instrumentorum considerationem homini maximè necessariam nullus nobiscum non statuet, ubi cognosceret, quâ ratione pulcherrimè summi conditoris providentiam demonstrarent. Si enim reliqua membra conservationem individui respicientia sui creatoris præstantiâ arguunt, multò magis hæc, quorum usus in futurum quoque sese extendit, & in morte nobis vitam per posteros promittit. Nihil ergo moremur eos, qui doctrinam hanc quasi obscenam juventuti minimè proponendam, sed silentio prætereundam esse ducunt: quasi DEUS OPT. MAX. quippiam obscœnum, & piis auribus indignum inter creaturas suas condiderit. Rem ipsam abusum non tollit: Quis enim optima medicamenta rejiciet, propterea quod Medicis indoctis sint instar gladii in manu furentis. Nos institutum nostrum persequemur, & membrorum genitalium, utilem ac necessariam pro tempore aggrediemur, tum quod in infimâ cavitate contineantur quoque maximâ ex parte; tum etiam quod illi facultati inserviant, quæ communitate sua priorem locum sibi vendicat. Tu quisquis es; optime lector, nihil aliud tibi pollicearis; quam ut inde summi artificis omnipotentiam, sapientiam ac bonitatem colligas, agnoscas, addifcas.

Finis membrorum genitalium.

Cur homini hæc cognoscenda.

Usus genitalium superat reliqua membra.

Contra Zoilum.

Distinguedum inter usum & ab usum. Cur hic agendum de hac materia.

§. 1. Cum propter speciei conservationem Deus opt. max. marem & fœminam, vtrumque scilicet sexum, creaverit, ideo membra generationis duplicia sese offerunt, alia masculino, alia fœminino sexui propria? de illis prius, de his posterius agendum. Cum enim nulla actio animæ corporique communis sine corporis instrumentis perfici queat, idcirco etiam hic diversitas membrorum sese offert, respectu vtriusque sexus, utpote cum mas & fœmina concurrant in hominis generatione, sed modo diversio, quem organorû diversitas sequitur.

Differentia membrorum genitalium.

§. 2. Membra generationis in mare, vel ad feminis præparationem, vel ad eiusdem emissionem faciunt. Quandoquidem enim mas non in sese, sed in alio generet, ideo non sufficit, ut semen elaboraret, sed opus est ut illud etiam alteri communicet. Ratio hic patet, quam ob causam mas non solum illa possideat membra, quæ feminis præparationi serviunt, sed etiam alia, quæ ad eiusdem emissionem faciunt, nimirum propter conjunctionem utriusque sexus, sine quo naturaliter hominis generatio fieri nequit.

Membra generationis in mare varia.

§. 3. Semen conficiunt Testes, ὀρχεῖς καὶ δὲ δὲ ἰσχυροί, corpora rotunda, oblonga, duabus tunicis propriis & totidem communibus tecta, carne cavernosa & glandulosa constantia, in quibus semen elaboratur & perficitur. Fit autem hic à testibus initium, quia respectu conservationis individui principatum obtinent, & dicuntur Græcis ὀρχεῖς, ut placet Archangelo, ab ὀρχήμῃ, quæ vox ducem populi denotat, quasi testes conveniant iis animantibus, quæ gregis ductores sunt, vel δὲ δὲ ἰσχυροί, quod gemelli seu bini sint: latinis testes & testiculi dicantur, quod virilitatis testimonium præbent.

Testes quid.

§. 4. Est ergo testium functio seminis generatio, quam ob causam substantia eorum ab externis injuriis per quatuor tunicas defenditur: duas proprias, quarum una ἡ ὑποερειδὴς vocatur, quod propter fibras carnosas subrubeat, quam alii rectius ἡ ὑποερειδὴς quasi vaginalem dici malunt; altera subjacet huic & substantiam testium immediatè continet, quæ Galeno δὲ ὀρπιδὸς quibusdam in locis, aliis albuginea dicitur: totidem communes, quæ bursam vel vasculum exterius constituunt, in quo testes viriles continentur. Ex sine testium hoc paragrafo determinatur, cur pluribus membranis ab externis injuriis testes defendantur, ubi tamen quispiam dubitare potest, cur natura testes in maribus extra abdomen propellere voluerit, cum tamen fœminarum testes interius optimè includantur? Hic Aristoteles & ut Galenus autumant, propterea tale quid à natura factum fuisse, quo castior sit maris vita, ne assidua coeundi cupiditate torqueatur, quod fieret, si intus ejusdem testes essent repositi, quo & vitæ brevitatis causaretur & à negotiis peragendis mares abducerentur.

Compositio testium.

Cur virorum testes exterius.

§. 5. Te-

Inservientia testibus.

§. 5. Testibus inserviant alia membra, quæ materiam feminis adducunt & præparant, semen excoctum deferunt ac delatum excipiunt. Ut enim aliæ partes principes suas habent inservientes, sic etiam testibus quædam famulantur, ut eò melius officium suum in semine excoquendo perficere possint.

§. 6. Seminis materiam adducunt & præparant quatuor vasa spermatica, duæ arteriæ & duæ venæ: illæ oriuntur ab arteria magna, hæ à vena cava, ita tamen ut sinistra ex emulgente procedat. Duæ arteriæ spermaticæ oriuntur à trunco arteriæ magnæ in infimo ventre, per quas sanguis & Spiritus vitalis ad testes adducitur, unde respectu harum arteriarum inter cor & testes maximus confusus constituitur. Venæ vero spermaticæ sanguinem à testium nutritione & seminis generatione superfluum revehunt ad emulgentem sinistram, vel ad venam cavam immediatè in dextris, ubi vena spermatica plerumquæ à cava propagatur. Nota vero quod sinistra vena spermatica non immediatè ex vena cava sicuti dextra, sed ex emulgente prodeat singulari naturæ providentiâ, ne perenni arteriæ magnæ motu, quæ ad levam inclinât, lædatur vel omnino rumpatur.

Cur sinistra spermatica non oriatur ex vena cava.

Corpora varicosa.

§. 7. His accedunt ἡ ὑποερειδὸς παραστάς, quas ἡ ὑποερειδὸς ὑπερστάς quoque vocant, quod testibus quasi imponantur, corpora varicosa candida, ad feminis materiam præparandam inservientia. Hæc corpora varicosa quibusdam Anatomicorum vocantur etiam παραστάς varicosi, quod testibus aditent & varicum in morem variè implicentur, ut inquit Laurentius. Ut autem hæc corpora alterâ sui parte præparantia quatuor admittant, sic alterâ duo vasa deferentia emittunt, de quibus sequenti paragrafo.

Vasa deferentia.

§. 8. Semen in testibus excoctum deferunt vasa deferentia, ἡ ὑποερειδὸς ὑπερστάς, quæ à testibus oriuntur & ad vesicæ cervicem tendunt. Dico quod à testibus ad vesicæ cervicem tendunt: etenim hi ductus partim extra abdomen in scroto, quatenus prodeunt à testibus, partim intus in coxarum antro siti sunt, quia sensim assurgunt eodem itinere, quo deorsum procedunt vasa præparantia, & in ipso abdomine reflectuntur, atque versus cervicem vesicæ ad glandulas prostates descendunt.

Glandulæ prostatæ.

Opinio singularis.

§. 9. Hæc vasa deferentia, aliâ quoque ejaculatoria dicta, recipiuntur à prostata, glandulosis corporibus, vesiculis pluribus constantibus, in quibus, circa cervicem vesicæ sitis, semen excoctum conservatur atque custoditur. Dico quod in glandulis prostata semen excoctum conservetur, ita ut sint quasi promptuaria seminis, ubi notandum, quod semineurgente in his glandulis ejusdem fiat effusio, non per peculiarem meatum, sed granulatim, instar Mercurii, ubi per corium colatur, quâ ratione, musculus penis respectu compressionis adjuvantibus, semen in meatum urinarium exprimitur, respectu cujus expressionis voluptas & ritillatio ob membranæ glandulas interius cingentis insignem sensum in congressu conjugali sequitur, ut placet Archangelo Piccol. lib. 3. prælect. Anat. lect. 1.

Cur penis addatur.

§. 10. Ita semen virile in corpore elaboratur & conficitur, quod cum usus tempore extra corpus emitti debeat: ideo præter dicta organa natura quoque mari penem concessit, quò seminis in utero emissio commodè fieri queat. Hic est penis usus præcipuus, quod tota ejus conformatio testatur, utpote cum membrum hoc propterea parti-

bus nervosis ac spongiosis constituitur, ut turgescere, incrementum, & vicissim flaccescere opportuno tempore posset, quod ad seminis in utrumque ejaculationem necessarium est.

§. 11. Est autem penis, καὶ ὄλες, virga, vel ἡ ὑποερειδὸς μέσος, membrum corporis externum, cute ac panniculo carnosio tectum, omni vasorum genere, propriisque musculis ac substantia nervosa, rara ac spongiosa in glandem præputio circumdatam desinente pulcherrimè conformatum, ut potissimum seminis emissionem in uterum generationi serviat. Dico cute & panniculo: nam quamvis penis externum sit membrum corporis magna sui parte non tamen communi totius tegumento destituitur. Addo omne vasorum genus, nimirum venas, arterias, nervos, nutritionis, vitæ & sensus gratia concessos, licet Columbus lib. 1. 1. de re anat. cap. 15. venas & nervos peni deroger, quâ ob causam ab Archangelo merito reprehenditur. Propriis quoque musculis hoc membrum constat, quorum usus hoc Coron. Exerc. 1. 1. §. 15. declaratur. Tandem substantiæ nervosæ, raræ ac spongiosæ fit mentio, quæ duplex oritur ex inferiori ossis pubis & superiore ischii parte, ac sensim unita in glandem desinit, quæ per spiritus affluentes extenditur, & ad penis incrementum & erectionem inservit.

Penis quid.

Penis usus secundarius.

§. 12. Hic enim usus penis præcipuus est, qui non tollit alterum, quo simul quoque reclusa cervicis vesicæ ad excretionem urinæ commodiorem in mare inservit. Hic usum membri virilis secundarium esse ex eo patet, quod etiam urina reddi possit sine membro virili, id quod mulieres testantur, & illi, qui vel exulceratione, vel alia ratione penem amiserunt.

Membra muliebria.

§. 13. Hæc sunt membra generationis virilia: Jam sequitur, ut videamus, quomodo mulier per sua quoque organa ad opus hoc præstantissimum concurrere possit. Hæc varietas membrorum genitalium ex eo deducitur, quod alio modo vir, alio etiam mulier ad generationem hominis concurrat, quatenus principium generationis est à viro, quod tamen quasi fertilitate subiecti recipientis à matre perficitur.

Ratio convenientiæ in quibusdam.

§. 14. Cum autem in eo vir & mulier conveniant, quod semen conficiant, quemadmodum supra Exerc. 1 demonstravimus: ideo consequens est in quibusdam organis utriusque sexus convenientiam esse. Licet enim differentia quædam sit in mulieribus & viris, non tamen toto genere differunt in omnibus, præsertim cum quædam operationes communes habeant, ut patet in seminis præparatione.

§. 15. Hinc mulieres quoque testes obtinent, semen præparantes, qui tamen plurimum differunt à virorum testibus, qui minores, frigidiores, simplici tantum tunica constantes & in interiori cavitate abdominis repositi sunt. Ut semen muliebri masculino est ignobilius Exerc. 1. quæst. 4. ita testes muliebres plurimum quoque differunt à virilibus, quod ex additis conditionibus apparet, quæ omnes ex imbecilliori lexis muliebris natura deducuntur.

Testes mulierum.

§. 16. His materiam seminis afferunt duæ arteriæ & venæ, quæ ex ortu non differunt à vasis spermaticis virilibus, quibus sanguis & spiritus ad testes ducitur. Hæ arteriæ & venæ constituunt in mulieribus vasa præparantia & seminis materiam adducunt, quæ licet ex ortu eundem habeant ut in viris, plurimum tamen in fertione differunt, utpote cum non descendant extra peritoneum, ut

Vasa præparantia.

in viris, sed in ipso abdomine remaneant & partim recta ad testes muliebres, partim etiam ad uteri fundum progrediuntur.

Vasa ejaculatoria.

§. 17. Semen excoctum à testibus excipiunt vasa ejaculatoria, circa testes lata ac membranosa, nonnihil complicata & vesicam seminariam referentes, magis flexuosa, propter viæ brevitate, quam in viris, quæ ad uterum tendunt, ubi dividuntur & partim in uteri cornua implantantur, partim ad uteri cervicem feruntur, unde gravidæ clauso quoque utero interdum semen emittunt. Hæc ejaculatoria vasa maximè quoque differunt ab ejaculatoriis virorum, tum sua latitudine & inflexione, tum etiam sua infertione, quæ utero junguntur diversimodè, nimirum partim ad cornua, partim etiam ad cervicem progredientia, ubi in prostatas mulierum, minus conspicuas quam in viris, inferi dicuntur, de quo vide Bauhinum lib. 1. Theatri Anat. cap. 36.

Membra mulieribus propria.

§. 18. Reliqua membra peculiariter obtinet mulier à viro, propterea quod conceptioni atque foetus gestationi inserviant, ut sunt Uterus & ejus cervix. Data functione diversa, datur etiam diversitas organorum: at conceptione, foetusque gestatione mulier maxime differt à viro, quam ob causam respectu talium functionum alia quoque membra necessaria requiruntur.

Uterus.

§. 19. Uterus, quem veteres μήτραν καὶ ὄστρον dixerunt, est pars corporis membranosa, concava, ex pluribus partibus similaribus, pro receptione utriusque seminis & elaboratione foetus, conformata, quam ob causam tanquam hortus fecundissimus ad generationem inservit. Uteri conformatio ex usu & sine ejus deducitur: est enim instrumentum foetum concipiens & conservans, quam ob causam cavitatem obtinet: membranosa constat substantia, ut contrahatur pro foetus conceptione, extendatur pro ejusdem augmento, cogaturque tandem in partu pro ejusdem exclusione: tunicam habet communem latis crassam à peritonæo ortam, & propriam crassitie quoque reliquas superantem, maximeque carnosam, unde calor ad conceptionem necessarius ejusmodi substantiæ eò melius custoditur & conservatur: venas & arterias partim à spermatico ramo, partim ab hypogastrico recipit, quarum illæ matricis supernam, hæc infernam ejus partem irrigant, sursumque repentes prioribus oscula sua jungunt: imò & nervi quam plurimi sparguntur in substantiam uteri, partim à sexta conjugatione cerebri, partim à medulla lumbari & sacra, quibus consensus uteri & cerebri atque spinæ patet. Tandem ultimo ligamenta possidet quatuor: duo superiora, quæ uteri fundo, & duo inferiora, quæ uteri lateribus inseruntur, per quæ membrana mediante conjuncta ex utraque parte uterus quasi suspenditur.

Partes uteri.

Fundus.

§. 20. Dividitur uterus in fundum, cornua & os interius. Fundus uteri est superior & latior uteri pars, non cellulis sed unica solum cavitare prædita, quæ tamen in partem dextram & sinistram dividitur.

Cornua uteri.

§. 21. Cornua sunt processus ad latera fundi, interius magis quam exterius in humano corpore apparentes, in quos semè muliebri excernitur, unde uterum capaciores reddere possunt. Hi processus nihil aliud sunt, quam fundi latera eminentia, quæ cornua vocantur ab autoribus, quod in brutis cornuum primò impentium speciem referant, de quibus vide Barthol. Piccol. lib. 3. lect. 9. & Laurentium lib. 7. Anat. cap. 12.

Orificium interius.

§. 22. Orificium interius foramen est angustum in cervicem desinens, per quod uterus maris semen allicit, eoque recepto arctissimè clauditur. Hoc angustum foramen oris canis nuper nati effigiem repræsentat & substantiâ constat crassâ, quæ ante partum naturam humidioram acquirir, ut eò melius dilatari & aperiri, pro foetus jam completi exclusione, possit.

Necessitas cervicis uteri.

§. 23. Quemadmodum verò in mare frustra generatio seminis fuisset instituta, nisi simul quoque membrum ejectioni seminis in uterum accommodatum adfuisset: ita quoque mulieri uterus cum reliquis membris dictis frustra adesset, nisi partem pro recipiendo virili semine conditam obtineret. Etenim cum uterus in infima cavitare abdominis resideret, omnino necessum est, ut detur pars utero continuata, quæ fiat virilis seminis receptio.

Cervix uteri.

§. 24. Hinc provida natura utero cervicem addit oblongam membranosa, instar vaginæ concavam, qua virile membrum recipitur, ejusque semen generationis gratiâ attrahitur. Dicitur aliàs etiam hæc pars collum uteri & constat substantiâ, quæ facilimè extendi, corrugarique potest, ut uterus eò melius ad virilis membri quantitatem sese accommodare queat. Num autem in hac ipsa vaginæ membrana Virginitatis signum detur, plurimi dubitant, cum experientia quorundam diligentissimorum Anatomicorum hac in parte reclamet: Sed quid in hæc statuendum patebitur infra ex quest. 5. hujus Exerc. 7.

Os uteri externum.

§. 25. Hujus extremitas constituit os uteri externum vel sinum pudoris, aliis vulvam, quasi vulvam dicas, propterea, quod ejus conformatio talis sit, ut suo tempore facile aperiat & rursus etiam optimè claudatur, ne externis injuriis uterus quidpiam patiat. Dico conformationem talem esse, ut optimè claudatur & aperiat, etenim post rimam magnam disjunctis aliquantulum lateribus, in conspectum veniunt alæ, prominentiæ carniæ, ab utroque latere, quæ Nympha dicuntur quibusdam, quod aquis præfinit, meatum scilicet urinæ recipiendo & ipsam aquositate pro excretionem colligendo: quibus subjacent caruncule quatuor circa foramen minus interius coeuntes, quæ in virginibus tenuissimis membranariis uniantur & florem virginitatis Pinæo constituunt; in defloratis vero laxantur & à se invicem se jungunt.

Cur hic de mammis agatur.

§. 26. Præter dicta membra non incommodè huc referuntur quoque mamma mulierum, quibus infanti jam genito per lactis materni præparationem provida natura prospicere voluit. Quam vis enim robori pectoris quoque prospiciant mammae, quatenus exterius pectus defendunt, ut maxime patet in viris, præcipuè tamen mulieribus propter lactis præparationem adduntur, quam ob causam de iisdem in præsentia quoque tractatur, licet respectu sicus in homine alias magis ad medium ventrem pertineant.

Mammæ quid.

§. 27. Sunt autem mammae mulierum, Græcis τῆσδ' αὐτῆσ τῆσδ' αὐτῆσ corpora glandulosa, rotunda, diversis partibus similaribus constantia, musculis pectoralibus incumbentia, atque ita conformata, quo sanguinem & chylum in lac pro nutritione infantis commutare queant. Dico mammae esse glandulosa corpora, quæ substantia maxime inservit ad lactis præparationem, sanguinem & chylum videlicet imbibendo, eundemque in substantiam albam convertendo. Dico similariibus variis mammae constare, multis potissimum valorum myriadibus, ut eò melius materia lactis adduca-

adducatur. Adde situm, quod incumbant musculis pectoralibus, tum quod hæc regio reliquis calidior & per consequens ad sanguinis & chyli alterationem aptior, tum etiam, quod hic situs, Plurarcho teste, sit convenientior in homine, ubi hac ratione femina filium alere & simul amplecti possit. Obiter autem in præsentia notari potest ex Vallesco de Taranta lib. 3. philon. cap. 15. quod proprie vir mammillas, mulier mammæ & pecus ubera habere dicatur.

Papilla.

§. 28. Hanc ob causam extremitas earum papilla videlicet, spongiosa substantia constat, unde infans per eam lacè mammis sugendo attrahit. Vocatur Græcis hæc extremitas mammarum Σουλὰ quæ spongiosa est, propter dilatationem: perforata, propter compressionem, in qua suctione lac emittitur: mollis, ut eò citius à tenellis in fantibus apprehendatur: exactoque sensu prædita, quo voluptatis aliquid ipsi etiam matri accedat, tunc temporis, ubi lac ab infante exugitur.

Diversitas mammarum.

§. 29. Patet igitur cur in virginibus minores, magisque compactæ, contra in mulieribus majores ac magis laxæ, pendulæque sint mammae. Item, cur papilla virginibus rubeat, lactantibus livescat & in effectis nigricet. Ratio cur in virginibus minores ac magis compactæ sint mammae patet ex fine & usu mammarum, utpote cum tunc temporis nondum lactis generationi præfinit. Hinc etiam virginibus papilla fragæ instar prominat ac rubet, utpote cum illius substantia spongiosa & laxa sit adhuc unita & compacta, rubicundoque sanguine perfusa, quæ tamen lactantibus livescit, cum dilatetur atque laxetur suctione & per consequens compactam suam consistentiam amittat: in effectis vero penitus nigricat, ob debiliorem calorem nativum, & nativam humiditatem absumptam.

Ratio sub-

sequenti.

§. 30. Hæc sunt organa, quibus sapiens natura conservacioni speciei providere voluit. Cum autem essentia & usus horum membrorum non ab omnibus eodem modo declaretur, ideo consequenter quasdam controversias excutimus.

QVÆSTIO I.

An sexus transmutatio naturæ possibilis?

Qualis sit differentia sexus.

Cum pro genere humano conservando mas & femina requiratur, ita ut uterque sexus ad generationem necessariò concurrere debeat, quaeritur non immeritò, quænam inter marem & feminam diversitas intercedat?

Non essentialis: aliàs enim specie differrent, & mulier hominis naturam sibi minimè vendicaret, quam blasphemiam quondam innominatus quiddam sexus muliebri calumniator typis subjecerat.

Relinquitur ergò quod solum accidentalium differentia adsit, quæ in diversâ genitalium partium conformatione consistat. M. Albertus lib. 15. de animal. cap. 2: Vallesius lib. 1. Contr. c. 6. Conciliator diff. 28. lit. H.

Affirmativa Quæstionis proponitur.

Jam verò si mulier accidentaliter à viro differt, quaerimus ulterius num illius mutatio in marem sit naturæ possibilis?

1. autoritas philosophorum & historicorum.

Affirmativa placet pluribus, qui primum historicorum fide τὸ δὲ τὸ confirmant quod videl. sapius puellas in viros mutatas fuisse legamus, quemadmodum hujus rei exempla proponunt Plinius lib. 7. cap. 8. Fulgos lib. 1. cap. 6. Sabellius lib. 9. cap. 8. Livius lib. 4. de bello Punico, Gellius lib.

9. cap. 4. Pontanus lib. 10. de rebus celest. Galeor. Martius de promiscua doct. cap. 18.

Huc etiam refer illud, quod Ovid. 15. Metamorph. habet:

— que modò femina tergo

Passa marem est, nunc esse marem miramur hęc nam.

2. Autoritas poetarum. 3. autoritas Medicorum.

Tale quoque exemplum sibi visum fuisse apud Connimbriçæ oppidum Lusitanix narrat Amatus Lusitanus cent. 2. curat. 39. subscribit quoque Bertrinus lib. 4. Medicina cap. 10.

Imò & ipse Hippocrates tale quid innuere videtur lib. 6. Epidem. sect. 8. ubi refert historiam de Phaëtusa, quæ propter mariti exilium virilis corporis instar hispida evaserit, barbam emiserit, ac vocem asperiores accepit. Concedit illud ipsum præterea Avicenna lib. 3. fen. 5. rr. 4. cap. 24. & alii.

His auctoritatibus historicorum accedit ratio, quam veterum suppeditat placitum de membrorum genitalium in utroque sexu convenientia. Voluerunt enim antiqui mulierum partes genitales solo situ & dispositione quâdam à membris virilibus differre. Quod Galenus innuit lib. 14. de Usu part. c. 6. inquit: Nullam in viris partem invenias, quæ in mulieribus non insit: tantum positione differunt. Quæ enim in mulieribus sunt intus, eæ in viris sunt extra. Quomodo autè uterus scroto, cervix ejus peni, & reliqua muliebria virilibus respondeant citato loco & alibi Galenus copiosius declarat, quem hæc in parte sequuntur Avicenna, Rhases, Aegineta, & inter recentiores Anatomicos multi, qui omnes statuunt intus solum latitare muliebria genitalia, propterea, quod propter debiliorem naturæ vim expelli nequeant. Hinc ergò concludunt, cum femininus sexus, ut ait Seidelius lib. 2. Phys. pag. 444. sit quasi quædam isovaporia naturalis, non impossibilem penitus esse foemellæ in marem mutationem, propterea quod imperfectum naturali inclinatione ad perfectionem tanquam ad actum suum tendat atque feratur.

4. Ratio ex veteri hypothese deducta.

Deductio rationis propozita.

Contrarium tamen vero magis consentaneum esse videtur: absit enim ut affirmem præter intentionem naturæ, instar monstri, foemellas generari, quod Philosophus 4. de gen. animal. cap. 6. itavit; absit, inquam, hoc tanquam ἀτομον & impium, propterea quod ad vitæ societatem ac posterorum propagationem ex singulari intentione beneplaciti uterque sexus mas & femina à Natura naturante, à Deo Opt. Max. conditus sit. Jam quod Natura naturans intendit, illud Natura naturata est instar finis, utpote quæ cognitione atque intellectu destituta solum propter finem agit, quatenus à summo intelligente ad eum est directâ, quod pulchrè innuit Thomas part. 2. quest. 1.

Contraria assertio vera est. Foemina non præter intentionem naturæ fieri.

Interim tamen hoc non negamus, quod in comparatione ad se invicem mas præstantior sit, quàm femina, non secundum essentiam, sed in quibusdam accidentibus, quemadmodum ex frigidiori temperamento & aliis feminarum circumstantiis constat. Videas hæc de re Albertum M. lib. 16. de animal. cap. 1.

Mas præstantior foemina.

His positis concludimus extra uterum post generationem foeminam in marem naturaliter transmutari non posse, tum quod sexus diversitas tale sit accidens, quod una cum productione subjecti producat in utero, utpote cum generationis membra diversa unâ cum reliquis corpora

Conclusio veritatis. I. à generatione partium.

2. à natura partium genitalium. Contra hypohesin veterum, corporis partibus in utero conformentur: tum etiam, quod membra virilia formâ & numero atq; situ distinguantur à mulieribus. Non enim video, quomodo salva veritate concedi possit, quod inter utriusque sexus membra genitalia tam levis sit differentia, ita ut ex mulieribus actione caloris possint fieri virilia sola scilicet expulsionem, quod ex veterum quorundam atque recentiorum assertionem proposita sequitur. Imò potius cum Laurentio lib. 7. Anat. quest. 8. & lib. 8. quest. 1. Pinæ probl. 2. & aliis statuimus, illam convenientiam omnino nullam aut fictam esse. Nam primò numerus membrorum idem non est, quia mulieribus desunt *κρυπταὶ πνευματικοὶ* varicosi adites, & *πρόσθεντες ἀδενεῖς* glandulosi præfides, quæ tamè in viro pro sexu masculino maximè necessariæ sunt partes. Deindè quænam quæso cervicis uteri, quæ canalem oblongum constituit, cum pene virili convenientia est, sive intus latentem cervicem, sive exterius procedentem eam consideres? quænam ipsius uteri cum scroto communitas, quænam proprietates convenientes? membrorum utrumque corpus esse dicis: at cur non uterum quoque cum vesicâ vel ventriculo comparas, cum in iis quoque ratione substantiæ quædam sit convenientia? Testes quidem in utroque sexu concedimus, ea tamen differentia, ut solo calore agente muliebres virilium naturam induere nequeant. Porro situ differre hæc membra ultrò concedunt adversarii: at posito antecedente consequens quoque necessariò concedendum. Si enim situ differunt, utique solius caloris actione aliter disponi non poterunt, quia non calor est opus hunc vel illum situm partibus humani corporis attribuire, sed pender illud à facultate formatrice, qua partes in utero disponuntur.

1. ex defectu quorundam partium. 2. ab inconvenientia quorundam. 3. à testium dissimilitudine. 4. à situ diverso. Contra historicos. Dicimus igitur relationem illam historicorum supra citatorum aut portentosam aut vix credibilem esse. Quod sit tale quid aliquando contigit naturaliter, verisimile est utriusque sexus membra statim post generationem adfuisse, & primæ ætate virilia quodammodo adhuc in corpore latuisse, ac postea vi caloris magis fuisse extensa: potuit enim penis brevior cum testibus penitius in rimâ quasi reconditus rudi plebi imponere, ut sexum virilem pro muliebri haberent, quod Pinæus Lutetia quoque anno 77. accidisse refert, ubi puellus pro filia baptizatus fuit, quem tamen mater paulo post filium esse agnovit.

Ad Hipp. auctoritatem. Hippocratis testimonium huc nihil facit, quia non affirmatur quod Phæusa fuerit mutata in marem; additur enim quod mensum obstructione laboraverit, quos vi medicamentorum Hippocrates ciere non potuit: viris enim fluxus menstruus non convenit. Quod autem vocem mutaverit ac hispida atque barbata evaserit, hoc ex aliis causis deduci potest.

Ad Ovidii exemplum. De hyæne sexu ambiguo, quod præter Ovidium refert Plinius lib. 8. cap. 30. Oppianus lib. 3. venar. & alii, nescio quid aliud respondere possim, si verum est relatum, quàm animal hoc in eo convenire cum imperfectis animantibus quorum sexus non sint distincti, de quo adjunge Scaligerum Exercit. 268. Sed verisimile est quod habet Aristoteles lib. 6. histor. Animal. cap. 32. nimirum commentitium esse hyænam mutare sexum, propterea quod in maribus sub caudâ femineum membrum positum esse videatur, figura solum simile genitali feminis, sed sine ullo meatu. Idem quoque innuit lib. 3. de gen. animal. cap. 6.

Decisio ex Aristotele. De hyæne sexu ambiguo, quod præter Ovidium refert Plinius lib. 8. cap. 30. Oppianus lib. 3. venar. & alii, nescio quid aliud respondere possim, si verum est relatum, quàm animal hoc in eo convenire cum imperfectis animantibus quorum sexus non sint distincti, de quo adjunge Scaligerum Exercit. 268. Sed verisimile est quod habet Aristoteles lib. 6. histor. Animal. cap. 32. nimirum commentitium esse hyænam mutare sexum, propterea quod in maribus sub caudâ femineum membrum positum esse videatur, figura solum simile genitali feminis, sed sine ullo meatu. Idem quoque innuit lib. 3. de gen. animal. cap. 6.

QVÆSTIO II.

An testibus conveniat vis

αερματοποιησις?

DE testium usu non convenit inter omnes: quidam enim his omnem vim seminis excoquendi denegant: alii contra eandem testibus primariò attribuunt, eosque hanc ob causam partes maximè principes statuunt, ita ut virilitatem ac præstantissimam generandi potentiam testentur, unde partibus principalibus à Galeno lib. art. Medicinali & Alfaravio tract. 2. cap. 1. annumerantur.

Prius Aristoteles voluit, quemadmodum videre licet lib. 3. de histor. an. cap. 1. & lib. 1. de gen. an. cap. 4. ubi non vim seminis procreatricem testibus tribuit, sed alios usus excogitat, nimirum utiles esse testiculos tanquam textorum pondera, ut vasa seminaria deferentia extendant, quo commodior fiat seminis ejectio: imò & hæc ratione cordis robur eosdem adjuvare statuit, cum iis, ponderibus quasi, cor tendatur, unde exectis iisdem robur cordis exolvitur, quod in Evnuchis apparet. Post Aristotelem testibus vim, αερματοποιησιν auferrunt Fallopius, Cabrolus, Posthius, Cass. Hoffmannus Casar Cremoninus, Adrianus Spigelius, Regius, aliique.

Potest ulterius assertio confirmari sequentibus. I. Quod non omnibus animantibus semen generantibus inest, illud non generat semen. At testes non in sunt omnibus animalibus semen generantibus. Ego testes non sunt facultatis αερματοποιησιν organa.

Minor probatur, quia serpentes, pisces, & alia quædam animalia semen absque testibus generare videntur.

II. Quicquid à toto transmittitur, illud in testibus non præparatur: At semen à toto corpore transmitti dicitur, unde omnium partium similitudinem obtinet. Ergò testes semen non conficiunt.

III. Sine quo coitus fieri potest, illud non videtur esse organum seminarium: At sine testibus coitus fieri potest. Ergò.

Minor probatur, quia refert Aristoteles taurum aliquanto testibus abscissis adhuc cum vaccâ coivisse. Imo ad probationem illud quoque huc referri potest, quod Evnuchi coire dicantur, quemadmodum scribit Scaliger. Exerc. 304. Sect. 8. Evnuchos posse etiam non solum velle, ut ait Terentius, jamque compertum esse magno malo puberum apud Turcas, qui non solum, ut olim testes sed penem quoque abscindunt. Sic nuper ad Mare Balthicum Italus vixit Evnuchus, qui per semihoram coire poterat. Idem innuit Juvenalis, ubi reprehendit flagitia mulierum cum Evnuchis dormientium iniquiens.

Sunt quas Evnuchi imbelles, ac mollia semper Oscula delectent, & desperatio barba Et quod abortivo non est opus &c.

Contra posteriùs à Medicis quam plurimis rectè defenditur, ut patet ex Galeno lib. 1. de semine cap. 15. Avicenna lib. 15. de animal. c. 1. & lib. 3. sen. 20. tract. 1. Conciliatore differentia 35. Vesalio lib. 5. cap. 13. Laurentio lib. 7. Anatom. quest. 3. Columb. lib. 11. cap. 14. Vesingio Syntag. Anat. cap. 6. Rioloano Enchirid. Anat. lib. 1. cap. 35. Barthol. Anat. Reform. lib. 2. cap. 2. & plerisque aliis Anatomicorum

Quæstio proponitur.

Negatur quæstio. i. auctoritate Aristotelis.

Rationibus. 1. à defectu testium in quibusdam animalibus.

2. ab origine seminis.

3. à coitu castratorum.

Coire Evnuchos.

Contraria sententia vera.

Confirmatio. rum & Medicorum, quod videlicet ipsa testium substantia sit organum illud, quod primariò ad seminis elaborationem faciat. Sententiam hanc confirmamus hoc modo.

I. Cujus substantia cum seminis natura maximè convenit, illud est aptum ad seminis generationem: At testium substantia alba glandulosa ac spongiosa cum semine convenientiam habet: Ergò testes semen coquunt.

Major probatur, quia mutatio univoca perfecta fit ad naturam illius, quod mutat, quomodo videmus albam mammaram substantiam lac è chylis laborare.

II. Cujus læsio seminis generationem primò lædit, illud est organum spermaticum: At læsio testiculorum lædit seminis generationem primariò. Ergo.

Minor patet, videmus enim quod testes refrigerati, contusi, inflammati, vel alio modo præter naturam affecti facultatem αερματοποιησιν lædant, & relationem inter Patrem & Filium futuram tollant.

III. Quæ partes usu Veneris detumescunt, ejusdemque abstinentia turgent, illæ semen præparant: At testiculi sunt tales. Ergo.

Minor ipse Aristoteles confirmat, dum quædam animalia eo tempore, quo coitum exercere debent, testes grandiores habere affirmat postea verò tam exiguos, ut incertum sit, habeant, nec ne.

IV. Aut semen in testibus, aut in spermaticis vasibus excoquitur: At non posterius, quia in vasibus non perfecta coctio, sed solum antecedens præparatio fit, quod in reliquis coctionum speciebus apparet. Ergo prius est verum, nimirum in ipsis testibus semen produci & generari.

Hanc igitur posteriorem sententiam in testibus propositam retinemus, & priorem aliis defendendam relinquimus. Nam primo pondere testium vasa ejaculatoria extendi nequeunt, quo patientiora fiant ad ejectionem seminis, quia maximè sunt intorta & labyrinthis anfractibus implexita. Adde, quod illa cavitas & amplitudo vasorum nulla necessitate ad ejaculationem seminis requiratur ab Aristotele, quemadmodum Laurentius lib. citat. quest. 2. demonstrat. Quod deinde alterum attinget, nimirum testes robur cordis adjuvare, id quidem simpliciter negare non possumus, quia testes ambo, ut ex Avenzoarerefert Cælius Rhodigin. lib. 4. lect. antiq. cap. 7. inter præcipua recensendi membra sunt, magna eorum virtus, nec occulta; etenim prætenuem in eunuchis vocem audimus, malos agnoscimus mores. Sunt porro imberbes, rationis item pessimæ. Sed curnam eâ portione resecta hebetatur calor? An quia seminaria superfluitas retinetur? an quia non fit tanta spirituum generatio, ut prius, deficiente jam sine, ob quem generantur congreganturque ad testiculos? an etiam absentia genitalis spiritus effectu ad generationem concurrentis? Verum recalcscunt item membra ob testes quodam caloris repercussu; argumento id esse ajunt, animalia non resecta pluribus moveri motibus: motus autem calorem excitat & auget quem hebescere cogat quies. Hæc ille. Non igitur propterea testium absentia mutat robur cordis & per consequens totius, quod jam pondera cor tendentia absint (hoc enim tanquam ridiculum quid læctio partium artificiosa satis improbat) sed alias ob causas, quatenus videlicet ratione contenti se-

1.

2.

3.

4.

1.

2.

3.

4.

minis totum corpus incalcescit, turgit, furit, quod ex Laurentio superioribus rationibus addimus.

Jam ad argumenta opposita respondebimus.

Ad I. Distinguiamus inter generationem perfectam & imperfectam: in illa non potest fieri seminis productio absque testibus: At in hæc testes non requiruntur quia illorum officium præstat alia quædam pars secundum analogiam testibus respondens, quod in mancâ & imperfecta generatione, quæ fit extra uterum, sufficit.

Ad II. Non semen, sed feminis materia à toto transmittitur, eo modo quo diximus Exerc. 1. quest. 2. Coron. 1.

Ad III. Distinguendum inter coitum fecundum & infœcundum: de illo vera est major Propositio, at non de hoc. Ad exemplum igitur de tauro allatum, ut & illud, quod refert Rhodiginus ex Alberto de Sacerdote, qui exectis testibus rem quoque habuerit cum mulieribus, dicimus nullam ibi fieri seminis emissionem, sed solum imperfectam adesse coitionem. Quod si verum est illud, quod refert Varro, vaccas tauris jam exectis statim admittas adhuc concipere posse, responderem in ipsis vasibus semen retinentibus etiam post eunuchismum quandam seminis copiam ad unum atque alterum congressum superesse posse. Porro evnuchi quamvis coeant, nullum tamen semen emittunt, ideoque coitus illorum infœcundus est, quod etiam leges apud Ulpium lib. 3. de physiol. barbæ cap. 22. Hinc Maritum, uxorem ab Eunuchis illo, qui per semihoram coire poterat, seductam repetere coëgit Magistratus; ratione jocosa additâ, ipsum non factum Hanrejum, quamquam Capaurejus audiat. Unde notatu dignum illud Claudiiani, quo Eunuchum quendam avaram irridet, iniquiens, Quo fruis hos auri cumulos? quæ pignora tantis Succedunt opibus? Nubas, duca sue licebit Nunquam mater eris, nunquam pater: hoc tibi ferrum, Hoc natura negat.

Responsio ad argumenta contraria.

QVÆSTIO III.

An quatuor testium tunica?

UM testibus, ut patet ex dictis, tam nobilissimum opus à natura commissum, ideo singulari providentiâ ita sunt constructi, nec facile vi externarum injuriarum lædantur & afficiantur. Hinc muliebres in intamam imi ventris cavitatem repositi sunt: at viriles, quorum officium in generatione præcipuum est, extra corpus propendent, propter vasa spermatica seminis materiam adducentia & præparantia, quorum ductus longior esse debuit, ut materia seminis successione magis alteraretur. Hanc ob causam viriles testes majori munimento indigent, quàm muliebres, unde pluribus tunicis eorum substantia tegitur, de quarum numero non est una eademque Anatomicorum opinio.

Galenus lib. de dissect. vulvæ cap. 9. tantum tres agnoscit, iniquiens: horum (scilicet testium muliebrium) uterque propria membrana, qualis est in maribus, quam ααπτόν, hoc est, excoriabilem vocant, contegitur; elytroide verò id est vaginali, ac scroto feminarum testes carent. Idem innuit lib. Introd. cap. 11.

Defensio testium.

In muliere.

In viro.

Tres esse tunicas testium. Opinio Galeni.

Columb.

Quinque esse tunicas testium. Opinio Columbi.

Columb. lib. 11. c. 14. quinque tunicas testium agnoscit in viris: duas communes, quæ scrotum constituunt, cutem videlicet rugosam & membranam carnosam: res proprias, quarum primam à nervea musculorum obliquorum tenuitate oriri vult, eamque propter fibras carneas ἐρωσπεσθῆναι appellat: secunda ipsi est ἀσπερῶν, à peritonæo orta: tertiâ vocat ἐπιδιδυμῶν immediatè testem cingentè.

Opinio Archangeli.

Archangelus tripliciter distinguit testiculorum tunicas, ita ut aliæ sint communes testibus cum toto corpore, quæ constituunt scrotum: aliæ communes testibus cum ductibus seminariis, ut sunt illæ duæ, quarum unam Columbus à musculorum tendinibus, alteram à peritonæo dedit: aliâ propria ipsorum testium.

Communis & vera assertio.

Communiter quatuor statuuntur, ut patet ex Vesalio lib. 5. Fabr. cap. 13. Dn. Bauhino lib. 1. Theatr. Anat. cap. 16. Laurentio lib. 7. Anat. cap. 4. Fallopio in obs. Anat. (qui tamen in Institution. tres tantum numerat) & aliis pluribus: duæ videlicet communes, quarum prior ὄρχων, scutis videlicet externa rugosa; altera à muscosa membrana oritur que pleris in-nominata, Paulo Æginetæ lib. 6. c. 61. ἀσπερῶν dicitur: & duæ propriæ, quarum prior ἐρωσπεσθῆναι vel ἐλυσπεσθῆναι dicitur; alteram Galenus ἀσπερῶν vocavit: at ex Ruffo Epheso ὑμῖν νευροειδῆς est appellata. Vesalio ut & Columbo dicitur ἐπιδιδυμῆς sed malè & contra veterum assertionem, quemadmodum ex sequentibus patebit.

Ad Galenum. Ad Columbum & Archangelum.

Hæc est sententia communis, quam in thesibus proposuimus, & adhuc defendimus. Quod attinet Galenum loco citato, ille nobis non repugnat, quia per τὸ ὄρχων utramque communem membranam comprehendit. Columbus & Archangelus præter necessitatem priorem tunicam propriam duplicem statuere videntur.

QVÆSTIO IV.

An ἐπιδιδυμῆς sit propria testiculorum tunica?

Homonymia tollenda.

Quamvis re intellecta de nominibus non admodum solliciti esse debeamus, quod læpius Galenus monet: nihilominus propter discentes docenti maxime incumbit, ut nominum rationem non negligat tunc temporis potissimum, ubi idem nomen à diversis auctoribus rebus diversis imponitur.

Affirmatur quaestio.

Hinc in præsentia quaerimus, quidnam ἐπιδιδυμῆς ex veterum sententia significet? Vesalius Columbus per ἐπιδιδυμῆς tunicam testem immediatè cingentem intelligunt. Ita enim ille inquit loco citato: Hanc (scilicet tunicam) à primis Anatomes Professoribus, qui testem ἐπιδιδυμῶν vocaverunt ἐπιδιδυμῆς, quasi supergeminali dixeris, appellaram fat scio: quicquid alii de testis nungentur capite.

Negatur quaestio.

Contra diversum sentiunt reliqui Anatomici, qui ἐπιδιδυμῆς vocant corpus oblongum, candidumque utriusque testis adherens, in quod vasorum spermaticorum anfractus desinunt. Hoc magis cum veterum assertionem convenire videretur, quam ob causam in thesibus quoque hanc significationem retinimus. Primò enim ἐπιδιδυμῆς parvum testiculum indicat, quemadmodum ἐσωτῆρις lingulam, & ἐπιδιδυμῆς cuticulam innuit, Deinde Galenus quoque satis hoc indicat: nam

lib. 1. de sem. cap. 15. & seq. ait, ἐπιδιδυμῆς esse particulam capiti testium adhaerentem, quam de Usu part. testibus mulierum denegat, quæ tamen tunicam illam propriam testem immediatè cingente constant. Vide Exercitationem Fallopii in obs. Anat. de hac voce contra Vesalium institutam.

Confirmatur negativa.

QVÆSTIO V.

An uteris odores sub sua specie percipiat?

Uteri functionem atque utilitatem in thesibus declaravimus, undè dubitatio suboritur, an præterea facultate quadam odoratus ipse uterus sit præditus, ita ut odores sub sua specie sentiat? Non enim negari potest, quod Hippocrates, Aristoteles, Galenus, & ipsa experientia cotidiana confirmet, uterum ab odoribus diversis diversimodè affici. Quis enim odoratu moschi vel ambræ suffocationem matricis excitatam, & usu castorii vel asæ fœtidæ eandem curatam atque sedatam non vidit? Hinc in ejusmodi causa inferius odoratu jucunda, quibus uterus delectatur: at superius fœtida & ingrati odoris medicamenta à medicis adhibentur.

Quod uterus odores percipiat.

Quamvis autem hæc necessariò sint concedenda, non tamen sequitur, quod uterus odores sub sua specie sentiat, atque ita facultate odores percipiendi sit præditus: quia suo loco demonstrabitur, quod adæquatum odoratus organum nullo modo sit uterus, sed illud ipsum est in anteriori cerebri parte repositum, nares videlicet interiores, quibus tantum convenit hæc functio, eo modo, quo solus oculus colorem, & sola auris sonos percipit. Non igitur verus odoratus sensus matrici est assignandus, quia sub odoris specie quippiam sentire nescit. Afficitur autem matrix ratione vaporosæ expirationis, quæ à rebus odoratis, unà cum odore transit, & eidem vel amica vel inimica est, partim qualitativis manifestis, partim occultis.

Uterum nõ percipere odores sub sua specie.

Jam dubitatio solvenda est, cur odorata superius adhibita, videlicet ori vel naribus, interdum uteri suffocationem excitent, quæ tamen per fœtida adhibita tollitur?

Quaestio.

Respondemus cum Laurentio lib. 7. q. 10. quia rebus odoratis cerebrum suaviter afficitur, ubi propter consensum uteri cum cerebro terri vapores matricis morbosæ latitantes excitantur, excitati vaporum obstructionem augent, atque ad reliqua membra principalia sursum exhalant, & ita suffocationis matricis causa sunt. Per fœtida vero rursus affectus hic tollitur, tum quòd iidem, tanquam rebus naturæ inimicis expultrix fuscitur, ut ad expellendas res noxias insurgat, tum etiam, quòd pleraque vim attenuandi, vehementerque dissipandi habeant, quod in Castoreo patet teste Galeno lib. 11. simpl. Med. & lib. 11. Meth. Med. quo in præsentia casu vix datur medicamentum præsentius. Coniunge discursum Viti Trincavelli in com. lib. 1. de arte curat. lect. 97. & Falconem Pratesem lib. de partu cap. 3.

Resolutio.

Sequitur hoc instar corollarii, quòd uterus animali motu non moveatur, quamvis enim sursum, deorsum, & ad latera uterum ferri mulieres interdum conquerantur, non tamen illud aliâ ratione fieri potest ex sententia Galeni lib. 6. de locis aff. c. 5. quam propter vasorum ac vinculorum uteri

Uterum nõ moveri animali motu.

uteri plenitudinem, cujus ratione longitudo abbreviatur. Non igitur uterus tanquam animal avidum generandi, quod Plato in Timæo habet, si intemptivè diuque infecundus manserit, admodum indignatur, erransque per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respirareque non sinens, in extremam anxietatem mulieres adducit, & alios morbos complures excitat. Quamvis non negandum, quod monet Fernelius lib. 6. Pathol. c. 16. uterum in iis, quibus vincula laxiora sunt propter res inimicas vitandas variis motibus moveri eo modo, quo ventriculorum naturali inclinatione pro rebus adversis rejiciendis in vomitu sursum peculiari motu tendere videmus. Adjunge Laurentium lib. citato, quaest. 9. qui diverso modo triplicem motum utero attribuit.

QVÆSTIO VI.

Num detur Signum Virginitatis?

DE hæc controversia diversæ Diverforum sunt Sententiæ, & Opiniones.

I. Opinio.

Sunt enim I. qui Negativam defendant, nimirum hymen seu interstitium membranofum in sinu muliebri non dari, quod videre licet in Andrea Laurentio lib. 7. quaest. 13. qui securus est Antecessores suos Sylvium, Fernelium, Rondeletium, Carol. Stephanum & alios, qui omnes Avicennam & Rhafin consentientes allegant, & cruentationem aliquam ex primo concubitu concedant, tunc temporis, quando in virginibus cervicis uteri latera conniventia vi quadam, dilaceratis ibidem venis, dilatantur, quod etiam Oribasius lib. 24. collect. cap. 23. statuit.

II. Opinio.

II. Contrarium affirmant alii, qui membranam carneam ac mollem, Fallopius vocat nerveam, immediatè post ἐπιδιδυμῆν seu collum Vesicæ, ponunt, quam in primo congressu, juxta Terentium, acerrimo, novis nuptis dilacerari, & sanguinem profundere statuunt, quemadmodum pluribus hoc videre licet apud Wierum lib. 3. de præstigiis c. 19. Archangel. Piccolomineum lib. 3. prælect. Anat. lect. 9. Fallopiam in Observ. Anat. mibi pag. 420. editionis operis ejus in folio; Vid. Vidium lib. 5. Anatomes cap. 10. Cypræum de sponsalibus c. 13. §. 41. Alex. Bened. lib. 2. Anat. cap. 24. Vesalium lib. 5. Fabric. c. 75. editionis posterioris (quia in priori nihil hæc de re, præter illud, quod lib. 3. cap. 9. dubitanter ex sententia Arabum de conniventia venarum in sinu muliebri ponitur.) Aquapendentem etiam testimonio aliorum assertionem de Hymene non esse nugam statuisse scribit Schenckius in Observ. lib. 4. Observ. 94. Adrian. Spigelius in omnibus virginibus se deprehendisse affirmat de Fabrica Corpor. human. lib. 8. cap. 18.

III. Opinio.

III. Tertio loco sunt, qui in nonnullis puellis membranam illam virginitatis reperiri dicunt, in aliis minimè, quod videre licet apud Columbum lib. 15. Anat. Paræum lib. 23. Chirurg. cap. 42. Foestum in præfatione ad lib. 28. Observat. Marcelum Donatum lib. 4. Hist. Med. Mirab. cap. 15. quòd etiam inclinât Capivaccus libello de Notis Virginitatis, qui interdum ex accidente hymen generari dicit.

IV. Quarto loco Severinus Pinæus Chirurgus IV. Opinio. Parisiensis est lib. de Notis Virginitatis, cui subscribit Bauhinus in Theatro Anatom. lib. 1. cap. 39. ubi Claustrum virginalis per quatuor carunculas myrtiformes membranulâ connexas, adhuc in statu virginitatis, concluditur, quemadmodum diligenter hæc pluribus ibidem describuntur, à quo citato loco non dissentit Laurentius & Arniseus amicus meus honorandus, cap. 3. de Jure Comm. Num. 24.

Autoris Opinio.

V. In hæc discrepantia Classicorum Autorum merito Pinæo, Bauhino & aliis subscribimus, simul tamen concedendo non tantum exterius, sed etiam interius, ut habet Cælius Rhodig. lib. 4. lect. antiq. cap. 24. intra muliebri pudendum, ut inquit ille, esse ἐὸν τῆν seu hymen, integritatis argumentum, nervosam videlicet exilitatem, quam primus divellat congressus. Juxta Avicennam lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 1. ante violationem puellæ, virginis, in collo matricis panniculi contexti ex venis & ligamentis subtilibus valdè statuuntur, quos destruat primus aggressus cum fluore sanguinis. Quanquam vero Carolus Stephanus l. 3. de Dissect. Corpor. human. cap. 7. potius piè credendum esse statuat hymenis membranam, quam vocant, in virginibus, quam ut certi quid eâ de re concludat, nihilominus negandum minimè videtur, præter ea, quæ præter naturam angustare, vel penitus occludere possunt uteri meatum, dari præter externarum caruncularum virginalium connexum, interius etiam naturalem, & satis separabilem in virginitate, coalescentiam & adstrictionem, ut loquitur Vallesius lib. de Sacra Philosophia cap. 35. cujus curatione, corruptione Virginitatis sanguis effluit. Cum autem talis angustia, unâ cum extremo caruncularum connexu omnibus sit naturalis, mirum non est, tanquam universaliter lege Mosaica pronunciatum fuisse, Deut. 22. quòd pro corrupta sit habenda, quando per primum concubitum signum cruentationis deest. Hinc etiam nunc confirmat hodiè id ipsum experientia, ut rarissima sunt exempla, ubi non ex primo conjugum congressu (modo sint honestæ virgines, quæ non stupro vel lascivia partibus genitalibus injuriam inferendo, naturalem illam adstrictionem perdidissent.) cruentatio linteaminum observetur. Non ergò frustra penitus lex Judaica lata videtur, utpote quam olim Afros etiam diligenter observasse scribit Joh. Leo lib. 3. hist. Afric. cap. 24. qui nuptiales festivitates rescindere solèbant, si cruor in linteis non appareret. Hispanis itidem adhuc in usu esse scribit Laurentius Joubertus in libro Gallico, qui inscribitur Erreurs populaires & c. lib. 1. cap. 4. ut linteæ maculata primæ noctis pro declaranda virginitate sponsæ publicitè demonstrarentur, quam Cypræus & Arniseus id ipsum apud Hispanos explorare non potuerunt. Romanos etiam huc reflexisse innuit Claud. in Epithal. quodam, dum ait:

Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
Alter Virgineus nobilitet cruor:
Tunc victor madido profiliat thoro
Nocturni referens vulnèra pralin.

Nec obstat, quod Panormitanò proposuerit quis in princ. extra. de probat. fallax atque incert.

incertum hoc signum statuatur cum etiam corruptæ mulieres facile sibi possunt pharmaca parare, ut edant ista signa more verarum virginum: nec etiam semper sanguinis profusionem expectandam esse scribit *Dn. Arnseus*, cum etiam sine cruento congressu virginale claustrum à non prorsus violento infessore aperiri possit. Sed ponamus à Meretricibus virginitatem simulari posse, non propterea veritati quicquam deceder. An autem absque hæmorrhagia primus congressus interdum fieri possit, valde dubium est, in statu secundum naturam, nisi quidpiam accidat, ut partes naturales plus iusto per morbum, vel fluxum mensium præcedentem, sint emollitæ, quos casus merito, tanquam raros, autores excipiunt. Hæc igitur ratione legem illam incertam pronunciare possemus, quæ tamen aliàs consideratis omnibus circumstantiis certitudine suâ non destituit. Hinc ergo legem Mosaicam hoc in casu, diligenti habitâ circumstantiarum ratione, suo modo observandam statuunt Jureconsulti, quemadmodum videre licet apud *Basl. Monner. de Matrimon. cap. 14. Num. 6. Schneidevinum de Nuptiis Num. 62.* ubi quoque conjungi possunt, quæ *Cyprus de Sponsalibus cap. 13.* pulchrè deducit. Eo usque vero hoc ipsum intelligatur, quatenus nota virginitatis affirmativè taliter firmam facit conclusionem: at negativa simpliciter corruptam non probat, nisi diligenter omnes circumstantiæ ponderentur, quemadmodum ante dictum fuit. Quomodo vero talis error in virginitate non, ut olim, hodiè solvat matrimonium, quamvis thorum separare possit, pluribus tractat *Tholosanus lib. 9. Syntag. Juris Universi cap. 12. Num. 4.*

Quomodo lex Mosaicæ patiatur exceptionem,

QVÆSTIO VII.

An mammis vis γαλακτοποιητική conveniat?

Proponitur Negativa Quæstio. 1. à substantia mammae.

Fortassis quæstionis pars negativa cuidam his rationibus probabilis videbitur:

I. Glandulis vera actio non est attribuenda: At mammae sunt glandulosa corpora. Ergo iis actio quædam peculiaris minimè attribuenda videtur.

Major probatur, quia *Galenus* passim, præsertim vero *lib. 2. de sem.* duplicem solum usum glandularum concedit, nimirum ut vasa stabiliant, quales sunt densæ ac siccæ, vel eadem transmittant, quales sunt raræ & humidæ.

2. Ab officio mammae.

II. Quod excrementis recipiendis accommodatum est, illi peculiaris actio concoctionis officialis non videtur attribuenda: At mammae excrementis recipiendis inserviunt. Ergo vis quædam γαλακτοποιητική iisdem non attribuenda.

Minor probatur, quia *Hippocrates lib. de glan.* affirmat, quod mammae instar aliarum glandularum totius corporis redundantias absorbant.

Contraria sententia verior est, & à Classicis auctoribus approbatur, ut post *Aristotelem*, *Hippocratem*, *Galenum* patet ex *Alberto Magno lib. 1. de animal. cap. 23. Consiiliatore diff. 148. Matthiolo lib. 6. in Dioscor. Laurentio lib. 9. Anatom. quæst. 1. Dn. Baubino lib. 2. Theatr. Anat. cap. 4. Dd. Connibr. lib. 1. de gener. & corrupt. cap. 4. quæst. 25. art. 1.* & reliquis omnibus, qui lac in mammais

preparari statuunt pro nutritione infantis jam geniti extra uterum. Cum enim statim externis ciborum varietatibus infans genitus minimè nutriri possit, ideo natura eadem providere voluit lacte materno, beneficio mammarum præparato. Non igitur propterea post partum infans lacte nutriri expetit, quod anima immortalis per lacteum cœli circulum in corpus ejus mortale immissa fuerit, quemadmodum *referente Caelio Rhodig. lib. 15. lect. antiq. cap. 23.* Pythagorici quondam statuerunt, sed quia tunc temporis lac ventriculo magis familiaris est alimentum, & citius ab eodem ob substantiæ similitudinem alteratur, quam sanguis vel aliud quippiam. Quamvis enim optima fiat nutritio per sanguinem purum attractum in utero, tamen illud eadem ratione extra uterum fieri non potest, quia hic ipsa ventriculi officialis actio, *χρῆσις* videlicet, incipit, cujus ratione lac accommodatum alimentum esse videtur.

Declaratio veritatis.

Contra Pythagoricos.

Pro solutione argumentorum contrariorum notandum est ex *Galeno lib. 19. de usu par. cap. 2.* duo esse glandularum genera, ubi dicit. Glandulæ quæ sunt velut stabilimentum vasorum nullis sanè ad id nervis indigent, quod neque sensum neque motum voluntarium ad id postulent. Quæ verò glandulæ ad succos animanti utiles generandos fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias, ita nervos quoque habuerunt.

Fundamentum pro solutione contrariorum.

Ex hac distinctione glandularum respondemus ad argumentum primum, nimirum Propositionem Majorem solum veram esse de primo glandularum genere, quales non sunt mammae, quia conveniunt cum glandulosis corporibus alterius generis, eo enim modo agunt, quo testes, renes & alia.

Ad 1.

Ad II. Distingendum inter usum primum & secundarium: recipiunt mammae excrementum non primario sed secundario, quia materia sanguinis non est excrementum simpliciter, sed secundum quid, ut alia excreta maximè utilia.

Ad 2.

QVÆSTIO VIII.

Quenam sit vera Lactis materia?

Galenus Medicorum Antesignanus lactis materiam sanguinem esse menstruis temporibus excerni solum passim confirmat, uti constat ex *lib. 14. cap. 8. de U.P.* ubi ait, *Ante conceptum in muliere etate florete, quicquid sanguinis superflui colligitur, natura singulis mensibus per venas ad uterum pertinentes excernit: cum autem jam conceperit, ex iisdem vasis fetus trahit alimentum. Porro venæ, quæ illis sunt, latitudine, & longitudine sunt tante, ut fetus non modo affluenter nutriant, verum etiam superfluum quippiam semper congerant: quod cum toto conceptus tempore in his communibus vasis (quæ nempe inter uterum & mammae sunt) ceu proutuarius quibusdam alimenti, acervatum ea attollit, ac omnino distendit, & veluti exundat, locum in quem transferat sese requirit: quem reperire non potest, nisi in mammae &c. Eandem sententiam ulterius confirmat *Idem in Comm. ad Aph. 39. Sect. 5. Hipp. ac lib. Venæsect. ad vers. Erasistr. cap. 5. Una & lactis & menstruum substantia est, inquit, amborumque, ut quisquam dixerit, rivorum fontes communes, venæ sunt.**

Galenum

Galenus sequitur *Philosophum* *Coryphaeus Aristoteles: Is enim lib. 7. Hist. Animal. cap. 17.* inquit, *Quamdiu lac emanat, purgationes (menstruæ) magna ex parte non sunt. Et ibidem cap. 3. Post conceptum & triginta vel quadraginta dies, non secundum naturam amplius procedere purgationes, sed transstrum fieri ad mammae, & lac generari. Similiter 4. lib. de Generat. Animal. cap. 8. proficitur eandem esse naturam lactis & excrementi: ejus nimirum, quod paulò ante in mulieribus menstruum nomine indigita verat, uti ibidem paulò post disertè eandem naturam lactis & menstruum esse ait.*

Quæ opinio multos Fautores ac Patronos hucusque habuit, ita ut communis quasi recepta sit apud Medicos & Philosophos ferè omnes.

Ast longè aliter sentit Medicorum Princeps *Hippocrates lib. de Nat. Pueri vers. 250.* Lac autem, inquit, ob hujus necessitatem sit. Quum uteri tumidi præ pueris sunt, ventrem mulieris comprimunt: ejus autem pleni ubi compressio contigerit pinguisimum de cibus & potibus foras profilit, in omentum ac carnem.

Quemadmodum si quis corium illinat multo oleo, & imbibe permittat, & ubi imbibit, corium ipsum premit, oleum utique exilierit foras ex corio compresso. Sic etiam si venter pinguedinem in se habeat à cibus ac potibus, comprimaturq; ab utero, pinguedo profilit in omentum ac carnem. Et si rara carnis mulier fuerit, citius percipit ejus persultationem: si non, posterus. Quin & pecora si non egratent ab eodem potu ac cibo pinguiora propterea sunt. Similiter autem & mulier. Et à pinguedine calefacta ac alba existente, quod edulcatum est à caliditate, quæ ab utero accessit, expressum venit in mammae, & in uteros quoque parum venit per eandem venas. Tendunt enim & in mammae, & in uteros venulae hæc & consimiles alia &c. Ex quibus dictis patet materiam lactis ex mente *Hippocratis* duplicem esse, alteram quidem copiosam, quæ ex cibus & potibus nondum concoctis ex ventriculo exprimitur, exiguam alteram, sanguinem scilicet ab utero adscendentem ad mammae, quæ agentis potius, quam materię rationem habere videtur, unde malè cum præceptore convenit *Galenus*, dum totam lactis materiam sanguinem statuit perfectè elaboratum in epate.

Hanc Summi *Hippocratis* Sententiam defendit, sequentibusque argumentis corroborat, ac experimentis confirmat *Fidelissimus* atque *Diligentissimus* ejus *Interpres Prosper Martianus Medicus Romanus in Comm. ad lib. de Nat. Pueri pag. 33. & 34.*

1. Si tota lactis materia esset sanguis perfectam sanguificationem jam ante consecutus in hepate, impossibile esset, mulierem lactantem vivere, ne dum in columen permanere, constaret enim infantem singulo die ultra duas lactis libras sugere, quod quidem si ex totidem libris sanguinis constaret, sequeretur à mulieris corpore duas sanguinis libras quotidie excerni. Sed quæ mulier tandem sanguinis jacturam facere potest, quin pereat brevi? Additque, Si eadem lactis materia censeretur in bellis, certum est, plures singulo die tantam copiam lactis dare, quantum sanguinis non capiunt venæ totius corporis. Nam *Vasæ in Epico*, ut *Aristoteles* testatur *lib. 3. de hist. Animal. cap. 22.* Singulae lactis ampullas singulas implent, quæ quidem, quantumvis magna, facta sanguinis in lac transmutatione exanguis omnino redderentur. Amphoram enim 80. libras capere jam notum est.

II. Si Mulieri utero gerenti non fluunt menses, quia sanguinis exiguum quotidie absorbitur in fœtum, quomodo possibile esset, lactanti menstrua fluere, si singulis diebus tanta sanguinis copia in lac absorberetur. Constat enim plurimis menses secundum naturam fluere, transactis potissimum octo vel novem mensibus à partu.

III. Corpus tantæ sanguinis copię generationi affuetus, statim in perniciosa incidere plethoram, ubi mulier lac dare cessaret, & tamen nihil incommodi alicui evenisse observatum est; imò nec menses ante consuetum tempus is erumpunt, nec copia consuetæ majori, signum evidens, nihil aut parum consuetæ excretionis retentum esse, quando nec nimiam quidem sanguinis repletionem inducere potuerit.

IV. Si ex sanguine lac generaretur sive ab utero, sive à qualibet parte ad mammae sedente, purgationes puerperii cessarent omnino, dum lac secundo à partu die tanto impetu fertur ad mammae, ut puerperarum pleriq; febris accendatur, quæ vulgariter febris ex lacte appellatur, ita enim fieret revulsio maxima uterq; sanguine confestim ad mammae irrudente, & nihilominus eodem tempore, & puerperia copiosè erumpunt, & lac abundat in mammae. Signum evidens aliam esse materiam lactis, aliam puerperiarum.

V. Si tota materia lactis esset sanguinis ab utero transmissus ad mammae, natura ductus majores constituisset, eosq; continuatos, non adeò exiles, & per anastomasi invicem communicantes, quotiescunq; enim materia copiosa ad multam distantiam ferri debet (ad proximiora enim loca sufficiunt porositates, ut de mammae & carnibus testatur *Hippocrates*) natura ductus amplos eosdemq; continuos ipsi dicavit. Sed vasa quæ ab utero tendunt in mammae, adeò exilia sunt, ut plurimum *Anatomicorum* novaculae evaserint.

VI. Si lac ex sanguine generaretur, non ex succo à cibus & potibus expresso, impossibile esset odorem & facultatem ingestorum adhuc retinere, quandoquidem nullus odor, aut manifesta qualitas observatur in sanguine cibariorum è quibus constat, & multò minus in iis, quæ ex sanguine generantur. Contra vero lac sepe odorem retinet, & facultates ingestorum, ut docet experientia ipso *Hippocrate* assentiente *lib. enim 7. Epid. sect. 2. vers. 38.* legimus: *Mulier, Capra elaterium aut cucumerem sylvestrem comedentes, pueris purgatio.* Quod etiam propria experientia confirmat *Martianus* adducendo *Exempla Romæ à se visa* seqq. *Uxor Cementarii Romani assumpto medicamento purgante statim mammae porrexit puellæ ancilulæ, quam lactabat, non existimans tam citò virtutem medicamento ad mammae pervenire posse (nam id à me vetitum fuerat ante) quæ adeò fortiter purgata est, ut de super purgatione lethali dubitatum sit. Matri vero ne semel quidem alvus subducta est;*

Admiratione certè dignum est, quod *Aristoteles* lactis materiam sanguinem crediderit solum ab utero adscendentem. Cum *lib. 7. de Hist. Animal. cap. 11.* testetur à Ventriculo ad mammae per substantiæ porositates ferri non succum modo tenuem, sed etiam crassiora corpuscula, e. gr. Si lactans pilum cum cibo aut potu ingerat, eundem ad mammae pervenire, in earundem consistentem, morbum inducere, quem *πρηξια* vocant. Sed longè pilis crassiora è mammae exiisse cognovit. *Martianus*: Narrat enim *Filium Domitiæ de Griffonibus* menstruum sæpius cum stercore excrevisse furfures, quum panem furfureum comederet nutritrix. Sic Romæ è papilla lactantes

extractus fuit furculus cichorii, quem priori cœna comederat mulier. Quæ omnia palam faciunt materiam lactis esse succum alimentorum nondum concoctorum à ventre ad mammas per porositates attractum, ita ut quod mulier carne rariore est, eò majorem lactis copiam producat, ut Hippocrates testatur.

His rationibus & experimentis si quispiam acquiescere nolit, nutrices ipsius percunctetur, affirmabunt enim omnes evidenter perferre lactis descensum ad mammas statim ingesto cibo, vel multò evidentius à potu, à quo immediatè inanità mammæ replentur, idque adeò evidenter, ut de hac re dubitare apud ipsas ridiculum sit; hinc nostræ mulierculæ jeger schieffer die Milch etc.

De viis autem, per quas chylus ad mammas defertur, Authores inter se non conveniunt. Hipp. lib. de Nat. Pueri venas de variolis cap. 8. Joh. Schenkii lib. 2. & observ. Thom. Bartholinus Vindic. Anatom. pag. 32. & Anatom. Reform. lib. 2. c. 1. p. 215. & alii plurimi. Ipse confiteri cogor me antè annum Generosum quandam vidisse Baronem, qui quoties voluit, è mammis lac exprimebat: erat enim carnosus & corpulentus. Imò recens nati infantes in mammis lac habent.

QVÆSTIO IX. An verum illud: lac habet, Ergo peperit, vel cum viro rem habuit?

Communissimum hoc est pronunciatum in republica, quam ob causam non præter institutum erit hujus perpetuitatem infringere, præsertim cum in præsentia propriè de lactis generatione agatur. Patebit igitur ex sequentibus non semper axioma verum esse, sed lactis quandam productionem in mammis dari posse ante conceptionem.

I. Plana est assertio Hipp. lib. 5. Aph. 39. ubi inquit: si quæ nec prægnans nec puerpera est, lac habet, ei menstrua defecerunt.

II. Dara materia & efficiente sequitur effectus in actionibus partium: At in virginibus honestis, aliisque mulieribus ante conceptionem efficiens & materia dari possunt ad lactis generationem: Ergo lac generare queunt.

Major probatur, quia quodlibet agens natu-

rale pro dispositione suæ materiæ agit, quemadmodum ignis comburitur, quæm diu materiam combustibilem nanciscitur. Minor quoque pater, quia ipsa glandulosa substantia mammarum adest ante conceptionem, ad quam, vel ipso Hippocrate teste, materia lactis, chylus videlicet & sanguis, transmitti potest.

III. Imò & viri carnosiores inveniuntur, qui copiosum lac generant, quod Cardanus de subtil. scriptum reliquit, novisse se virum 34. annorum, cujus mammæ ita lacte abundarunt, ut infantem alere potuerit. Sic Alexander Benedictus lib. 3. Anat. cap. 4. refert, Syrum quandam filium infantem, mortuâ matre, ad ubera propria admovisse, ut famem vagientis filii falleret, continuatoque lacte lac manasse, quo postea magno aditanti miraculo puer nutritus fuerit. Idem testatur Marcellus Donatus de variolis cap. 8. Joh. Schenkii lib. 2. & observ. Thom. Bartholinus Vindic. Anatom. pag. 32. & Anatom. Reform. lib. 2. c. 1. p. 215. & alii plurimi. Ipse confiteri cogor me antè annum Generosum quandam vidisse Baronem, qui quoties voluit, è mammis lac exprimebat: erat enim carnosus & corpulentus. Imò recens nati infantes in mammis lac habent.

Verùm quamvis hæc ita sese habeant: non tamen contraria opinio suis fundamentis penitus destituitur. Primò enim auctoritate confirmatur tam Hippocratis quàm Aristotelis. Ille, lib. 1. de Mulier. molè signum statuit absentiam lactis in mammis justo & consueto tempore. Ergò ex ipsius opinione lactis præsentia veram conceptionem indicat. Hic verò in lib. de hist. anim. nulli animantium lac generari scribit, antequam uterum ferat. Deinde accedit ratio à sine desumpta, qui ante conceptionem non adest, cui enim præparetur lac in virginibus ante conceptionem; & Natura nihil frustra tentat.

Pro conciliatione notat Laurentius lib. 9. q. 2. quod lac aliud sit verum ex intentione naturæ per humorum ab utero ad mammas refluxum, pro nutritione infantis extra uterum genitum: aliud verò spurium, lacteus videlicet humor ex reliquiis proprii alimenti mammarum productus. Non illud sed hoc absque conceptione generari solum concedit.

Sed non video quomodo hoc modo respondeatur ad argumenta superius proposita. Si enim propter mensium obstructionem & refluxum ad mammas ante conceptionem lac generari potest, secundum Hippocratem, quâ ratione lac illud ex reliquiis proprii alimenti mammarum solum producat; nec obstat, quod finis lactis non adest, scilicet, puelli generati nutritio, quia distinguendū est inter finē internum & externū: Finis internus facultatis γαλακτοποικτικῆς est ipsum lac: quod enim finis est in intentione, hoc est effectus in executione; Jam lacti generato accidit, ut infantem nutriet, quia aliis quoque usibus inservire potest.

Sed instabit ulterius ejusmodi humorem in mammis generatum tenuiorem & magis aquosum esse lacte, ideoque minimè verum lac. Respondeo, sit hoc κατὰ συμβεβηκός quatenus videlicet humor tanta copia non affluit, nec etiam ipsæ mammæ admodum ad elaborationem lactis assuetæ sunt. Quod etiam apparet in iis, qui post conceptionem lacte abundant, in quibus primum lac aquosum ac tenue, sæpius etiam ad nutritionem infantis ineptum est, donec longiori & frequen-

Negatur questio.

1. auctoritate Hipp.

2. à causis lactis.

3. à lactis abundantia in viris.

Contraria affirmativa.

Conciliatio Laurentii.

Cœra Laurentii.

Instantia solvitur.

Alia instantia solvitur.

quentiori attractione puelli Spiritus & humores ad hunc locum magis attrahantur.

Observatio ex Aristotele.

Huc illud pertinet, quod Arist. habet lib. 3. de hist. an. c. 20. nimirum pastores montis Oetæ, caprarum, quæ non cœunt, ubera vehementer urticis perficere, ut dolorem infligant, eosque primum cruentum humorem elicere, mox purulentum, postremò lac non minus, quàm ex iis, quæ concipiunt.

Respondetur ad Hippoc. & Aristot. auctoritatem.

Quod igitur attinet Hippocratis & Aristotelis auctoritatem superius allatam, ad eam respondemus cum Martiano in Comm. in Hipp. ob defectum scilicet morus absentiam lactis in mammis molè signū esse nihil enim in ventre moveri signo indicavit molæ, conceptum Hippocr. eodem loco) A motu vero infantis in utero lactis generationem habere ex eo constat, quia non prius lac in utero gerentibus apparet, quam fetus incipiat moveri; Et ubi peperit mulier (subjungit Hipp.) lac in mammis procedit, si lactaverit principio motus facti.

QVÆSTIO X.

An masculinus sexus feminino calidior?

Cum disputatum sit hæcenus de membris diversis in utroque sexu ad generationem concurrentibus, non incommode subjicitur hic colophonidis loco illa quæstio, num sexus masculinus feminino sit calidior?

Proponitur negativa.

Probabilis videtur assertio negativa, ita ut mulier viro statuatur calidior, his potissimum fundamentis.

1. à raritate corporis muliebri.

I. Quæcunque corpora sunt rariora, illa quoque calidiora videntur: at mulierum corpora sunt rariora, quam virorum, ut affirmat Divinus Senex Hippocrates. Ergo sunt calidiora.

2. à caliditate sanguinis muliebri.

Major probatur, quia raritas est affectus caloris, ut enim frigus constringit & condensat, ita contra calor attenuat & rarefacit.

II. Ubi est sanguis calidior, ibi totum corpus quoque calidum esse videtur: talis enim causa, qualis effectus: at in mulieribus calidior est sanguis, teste Hipp. Ergo mulieres viris sunt calidiores.

3. à frequentiori pulsu mulierum.

III. Quorum pulsus est frequentior, illorum constitutio quoque calidior est: at mulierum pulsus frequentior est: quam virorum, quemadmodum docet Galenus lib. de puls. ad Tyron. c. 9. inquit: viri mulieribus habent pulsum paulò tardiorum, satisque rariorem. Eadem verba reperit lib. 3. de causis puls. cap. 2.

4. ab ira mulierum facili.

Major probatur, quia pulsum frequentia caloris indicium est, quemadmodum inter omnes convenit.

IV. Quo magis aliquis ad iram proclivis est, eo etiam videtur esse calidior: at mulierum indignatio atque iracundia facilis est, quemadmodum quotidiana testatur experientia: Ergo magis etiam calore quam viri abundant. Confirmatur etiam propositio minor ulterius à venatoribus, qui testantur in genere (verba sunt Valesii lib. 1. contr. c. 9.) rapacium avium fæmellas maribus potentiores ac ferociiores esse & ad quærendum alimenta, & repellendas injurias promptiores. Leenam quoque leone ferociorem & ursam urso multi perhibent.

5. ab effectibus caloris.

V. Ubi caloris effecta magis apparent, ibi corpora sunt statuenda calidiora: at in mulieribus effecta caloris citius & magis apparent: Ergo.

Minor probatur: videmus enim fæmellas ce-

lerius crescere, pubescere, semen ad generationem idoneum generare; imò plus etiam sanguinis ipsi viris producere, quæ omnia certa atque indubitata sunt signa caloris nativi præminentis.

Sed contrarium verum est, nimirum viros mulieribus esse calidiores, quod toties à Classicis autoribus inculcatur, ut supervacaneum esse videatur loca adscribere. Marem igitur fæmina calidiorum (inquit Laurentius) multa persuadent, sed hæc inter cætera, principia generationis, locus in quo, & ex quo generatur, conformatio, motus, exclusionis tempus, purgatio post partum, partium omnium structura & habitus; tandem victus ratio, vitæque institutum. Hinc etiam in methodo Medendi fortiora medicaméta viris quàm mulieribus præscribuntur: nullum enim fortius medicamentum ferunt naturæ molles, ut inquit Auger. Ferrerius lib. 1. Methodi cap. 1. 1. Imò & venæ sectionem non ita mulieres ut viri perferunt, ob corporis laxitatem & mollitiem, sicut & intemperiem frigidam, ut inquit Thaddæus Dunus lib. 1. artu evacuari per venæ sect. cap. 3. Sunt igitur viri calidiores fæminis, has ob causas:

Contraria sententia defenditur.

1. à materia generationis.

I. Quia generatur ex calidiori & præpotenti fæminis parte, scilicet potissimum ex masculino semine Hipp. 1. de diet. a.

2. à loco generationis.

II. Quia mares generantur in calidiori utriusque partem in dextra, at fæmellæ in sinistra, ubi sanguis adfluit frigidior, ut habet idem Hippocr. 5. Aph. 48.

3. à materia ad dextram affluente.

III. Quia materia, ex qua generatur mas, est dextræ partis, quæ calidior est, quam illa quæ in sinistra colligitur, quod innuit Hipp. lib. 6. Epid. sect. ubi inquit: hircire incipienti, si dexter testis tumuerit mas, si sinister fæmina generatur.

4. à celeriori formatione.

IV. Quia mas in utero citius conformatur, quam fæmina, quod Exerc. XII. demonstrabimus.

5. à celeriori motu.

V. Quia celerius in utero movetur, nimirum tertio mense, fæmina non ante quartum.

6. à celeriori partu.

VI. Quia plerumque citius etiam editur mas, quod videlicet citius absolvatur, unde septimestris partus masculus sæpius vitalis est, quod tamen rarò procedit in fæmellis.

7. à purgatione post partum.

VII. Quia purgatio post marem genitum brevioris temporis idem innuit, propterea, quod calore masculi suppressi sanguinis reliquæ magis exhauriantur. Vide Hipp. lib. de mulier.

8. à partiâ habitû.

VIII. Partium structura & habitus idem indicat, quia vir mulieribus carnes solidiores, vasa ampliora, vocemque graviorem obrinet, quæ omnia caloris effecta sunt.

9. à vitæ genere.

IX. Quia mares communiter, quo ad diætam, ita sese in suis laboribus aliisque necessariis rebus gerunt, ut si non natura, tamen consuetudine mulieribus fiant calidiores. Concludimus igitur Marem fæmina calidiorum esse communiter.

Limitatio.

Notandum tamen, quod addit lib. citato his verbis. Ita tamen hoc verum est, ut nihil prohibeat fæminam aliquam aliquo viro calidiorum esse. Sunt quædam viragines, quæ firmissimos habent omnes nervos, neque plus viris excrementosa sunt. Sane biliosa mulier pituitoso viro calidior erit, eritque huic major pulsus & fortior quam viro. Sed biliosa bilioso & pituitosa pituitoso, ut cætera quoque paria sint, frigidior est.

Respon.

Jam ad argumenta contraria respondemus. Ad I. Corpora muliebria sunt rara, non propriè loquendo, sed à raritate, quæ rebus mollibus ac laxis convenit: at talis raritas potius est signum frigiditatis cum humiditate conjunctæ, quam caloris abundantis.

Elenchus homonymiz.

Neg. minor.

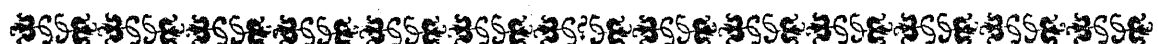
Ad II. Negat minorem Laurentius & cum Christoph. à Vega & Ludovico Durato, textum Hippocraticum depravatum iudicat.

Elenchus causæ.

Ad III. Frequentiorem ac celeriore pulsum habet mulier, non propter calorem intensiorem, sed ob arteriarum angustiam, partim à nativa conformatione, partim quoque à crudis humoribus contentis provenientes. Vide Galenum citato cap. lib. 3. de caus. puls.

Per distinctionem.

Ad IV. Distingue inter iram & iracundiam: hanc patiuntur mulieres, quatenus sunt pusillanimes, & facili objecto afficiuntur, unde citò generatur, citòque desinit. At irati magnanimit dicuntur, calidiorisque temperamenti statuuntur.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO OCTAVA.

De

ORGANIS VITÆ AC RESPIRATIONI PROSPICIENTIBUS.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Cur vitalis facultas distinguatur ab aliis.

Vamvis vitalis facultas à vegetativa penitus distincta non fit, quemadmodum Coron. 2. quest. 10. Exercit. 2. de anima demonstratur: nihilominus tamen in animalibus perfectioribus, & præsertim in homine, tanquam diversa numeratur, propterea quod certa sua organa habeat, quibus vitæ totius corporis prospicit. Hæc organa vitalia consequenter post partes nutritioni & generationi dicatas, declaranda veniunt. Hic igitur ea, quæ in medio ventre resident, cor videlicet & pulmo, cum aliis inservientibus sese offerunt, quorum naturam atque usum hæc Exercitatio proponere conabimur.

Thorax quid.

§. I. Melius venter corporis humani, aliàs Thorax partim osseus, partim carneus intra caput & infimum ventrem determinatur, ut vitallium partium domicilium esse possit. Dico intra caput & infimum ventrem determinatur, quia occupat totum illud, quicquid à capite ad xyphoidem cartilagineam, diaphragma extenditur. Constat autem thorax naturà partim osseà, partim carneà: illà ad cavitatem efformandam, ad firmitudinem, & ad custodiam cordis; carneà vero ad facilitiorem dilatationem & compressionem, ut inquit Mercatus lib. 1. p. 4. cl. 4. g. 119. ar. 1. Etenim utrumque requirebat usus vitalium organorum, quæ defendenda erant in cavitate sua ab externis injuriis, ita tamen ut motus eorum minimè impediretur.

Divisio partium continetium.

§. 2. Hujus partes sunt continentes & contentæ. §. 3. Continentes vel sunt communes, utpote cutis, panniculus, musculorum tunica; vel propriæ, quæ vel solum pectori inserviunt vel etiam aliis partibus dicatæ sunt: in harum numero sunt mammæ, quæ in mulieribus non solum ad robur

Quod autem brutorum quorundam fæmellæ ferociiores videantur, id ex accidenti fit, quatenus fœtum charitas illis animum addit.

Elenchus causæ.

Ad V. Citius crescit & pubescit mulier, non ut ille dicebat, quia mala herba. nec etiam propter calorem intensiorem, quod in argumento præsupponitur, sed quia humidum temperamentum obtinet, exiguumque calorem, cujus ratione plus etiam sanguinis colligunt mulieres, quam digerere possunt. Adjungit Hen. Salmuth. lib. 2. rerum memorab. Pancirolii tit. 10. Hanc quæstionem pro chartæ complemento in prima editione, raptim addere voluimus.

cordis faciunt, sed simul quoque lac pro nutritione infantum præparant, ut audivimus: item pectorales musculi brachiorum motui inservientes & alii. Continentes communes dicuntur quæ non solum in pectore, sed etiam in reliquo corpore reperiuntur, ut sunt: cutis, &c. de quibus antea actum fuit: propriæ vel soli pectori serviunt, ut patet ex §. 4. vel aliis functionibus destinatæ sunt, quod maximè patet in mammis mulierum, quarum usus patet ex præcedenti exerc. 7. item in musculo pectorali, qui brachium corpori adducit, cujus situs est in anteriori pectoris parte, & aliis, quemadmodum exerc. XI. patebit.

§. 4. Solum pectori defendendo inserviunt ossa varia: superius claviculæ: posterius scapulæ, & dorsi vertebrae: anterioris os pectoris: ad latera costæ per cartilagineas cum osse pectoris connexæ, quarum spacia intermedia Musculi intercostales motui pectoris inservientes replent. Hæc sunt partes vitalia membra defendentes, eorumque motui inservientes, quas natura miro artificio conjunxit variis ac diversis articulationibus, ut non solum iisdem cavitas medii ventris constitueretur, sed simul quoque motus ad generationem spirituum vitalium necessarius adjuvaretur, plura in specie vide in doctrina de ossibus.

§. 5. His duæ membranæ accedunt, pleura & mediastinum, quarum illa costas undique succingit, hoc viscera mediæ cavitatis suspendit & ita ventrem hunc in partem dextram & sinistram dividit. Dico pleuram costas succingere, quia oritur circa spinam dorsi, ut vult Archangelus, à meningibus cerebri cum medulla spinali prolongatis & unà cum nervis per foramina vertebrarum prodeuntibus ac deinde per latera costarum protenditur, ut hæc ratione costæ firmantur & stabiliantur. Mediastinum verò ex concursu pleuræ oritur, cujus partes circa os pectoris ad principium suum recurrunt, pulmones in partem dextram ac sinistram dirimunt & hac ratione Mediastinum constituunt. Hujus usus præcipuus est, ut sublimia & suspensa teneantur viscera vitalia,

Claviculæ, Scapulæ, Vertebrae, Os pectoris, Costæ, Musculi intercostales.

Pleura, Mediastinum.

§. 6. Tan-

Diaphragma.

§. 6. Tandem hunc ventrem ab infimo separant diaphragma vel septrum transversum; quod quamvis primario respirationi inserviat, tamen defensione quoque vitalibus membris succurrit, quatenus vapores & fulgines ab inferioribus concoctionis organis elevatas ad superiores partes non transmittit. Hanc corporis partem veteres φρένες vocarunt, non quod per se quicquam conferat ad ratiocinationem, sed ob miram sympathiam cum cerebro, propterea quod videamus inflammationem hujus repentinum subsequi delirium: quidam quod cordi prætendatur præcordia dixerunt. Constat autem duobus circulis altero membraneo altero carnofo, totidem quoque venis, arteriis, nervis atque tuniciis: imò duobus quoque foraminibus pervium est diaphragma, quorum uno œsophago descendenti, altero cavæ venæ ascendenti transitum concedit. Usus diaphragmatis primarius est, quod respirationi serviat: secundario partes imi ventris eventilat, eas demum à membris vitalibus secernit ac ne fœtida intestinorum expirationes cor laceffant, impedit. Nec obstat quod affectus uteri, aliarumque partium sæpè cordi comunicetur: illud enim fit per venas & arterias. Et licet Hipp. 5. Aph. 59. suffitit per pudendum factò & ad os & nares prodeunte mulierem fœcundam cognoscat, non tamen sequitur expirationes concoctionum quoque hoc modo penetrare posse, quia hæc sunt illo multò crassiores, ut vult Archangelus.

Cordis definitio.

§. 7. Partes contentæ medii Ventris sunt cor & Pulmo.

§. 8. Cor est membrum corporis principale pulsus author, animique pathematum sedes, omnis generis fibræ & valis, propriæque durâ carne atque adipè, duobus ventriculis, totidemque auricularisita conformatum, ut in elaborando sanguine, spiritu & calore influente totius animalis vitæ prospicere possit. Dico membrum principale, ob usus nobilitatem, est enim primum ignis animalis & animæ receptaculum, adeoque radix vitæ, plurimarumque actionum scaturigo. Et hinc primum vivens & ultimè moriens est. Porrò fibræ omnium generis cordis substantiæ tribuntur, nõ quidè eam ob causam, quasi beneficio illarum motus quidam voluntarius fieri debeat, quia cor musculi non est in eâ significatione, ut patet ex Galeno 7. de admin. Anat. 8. & 6. de v. p. 8. licet ab Hippocrate lib. de arte, musculum vocat carnem in orbem circumductam ad motum naturalem inservientem. Tribuuntur autem cordi fibræ variæ, roboris & soliditatis gratiâ, quò minus vehementiori motu læderetur. Mercatus q. 119. num. 2. de par. Adduntur vasa omnis generis, nervus scilicet à sexta conjugatione cerebri descendens, ac venæ atque arteriæ de quibus §. sequenti. Substantia cordis densa carne constat tres ob causas, juxta Archangelum Piccolomineum, ut eò melius calorem conservet, quia diutius in densa quam in rara materia remanet; in perpetua agitatione minus afficiatur, & spiritus tenuissimi optimè custodiantur ac defendantur. Adipe porrò cordis basis constat, ex perfectæ concoctionis vaporibus pinguibus excitatis in membranam, cor integrentem, incurrentibus, ibique ob densitatem retentis & vi caloris in adipem densiorem conversis, eò sine, ut eodem cor humectetur, motusque perennis adjuvetur, & facilius reddatur.

An cor sit musculus.

Cur caro cordis densa.

Unde sit adeps cordis.

Ventriculi cordis, Vasa cordis.

§. 9. Duos ventriculos obtinet cor, dextrum & sinistrum. In illum vena cava à jecore ascendens ingreditur, à qua sanguinem venosum haurit: e-

greditur ex eodem vena arteriosa, per quam pulmones sanguinem attenuatum in hoc ventriculo attrahunt. In hunc arteria venosa à pulmonibus descendit, & ex eodem arteria magna spiritum & calorem ibidem præparatum ducens ad reliquas partes oritur. Duos ponimus ventriculos, contra Aristotelem, qui in animalibus magnis tres agnoscit, lib. 3. de par. an. & lib. 1. de hist. an. & alibi, quia dictus Aristotelis tertius ventriculus nihil aliud est, quàm pars dextri, ad lævam inclinans, ut vult Laurentius lib. 9. q. 16. Meritò igitur hæc in parte Philosophus à Galeno corrigitur lib. 6. de usu par. ut miremur cum Fuchsi lib. 3. de paradox. cap. 2. cur Alexander Benedictus Aristotelis opinionem defendere conatus fuerit. Notandum verò, quòd animalia quæ pulmone destituuntur, dextro quoque cordis ventriculo careant. Sinister ventriculus dextro nobilior est; cum sit spirituum & caloris officina: quò ergo spiritus sanguine præstantior, & quo pars princeps dignior inserviente, eò etiam sinister dextro prævalet. Hinc miramur Philosophum lib. 3. de part. animal. ubi dextrum ventriculum sinistro, quoad caliditatem, præfert, quòd merito refutatur à Garcia Lopo in varia lect. Med. cap. 6. Porrò ex usu ventriculorum patet, cur quatuor vasa in iisdem observentur, quæ enumeravimus: sed nota quòd cor præter dicta vasa, quæ functionibus officialibus dicata sunt, suas etiam habeat venas & arterias in propriam substantiam insertas & coronarias dictas, quibus vivit & nutritur, ut ex superioribus Exerc. 5. patet.

Auriculæ cordis.

§. 10. Hæc vasa quatuor circa basin cordis observantur, ubi exterius in utroque latere conspiciuntur auriculæ, à similitudine sic dictæ, corpora carnea, cavernosa, singulari naturæ providentia apposita, ut sint velut promptuaria quædam sanguinis & aëris repente irruentium, ne subita fiat suffocatio. Auriculæ cordis dicuntur, quòd aures quorundam brutorum externâ figurâ referant, & quoad substantiam Archangelo & Laurentio dicuntur corpora ligamentosa & membranosa, nobis verò carnea; ab externo aspectu, licet negare non possimus, earundem substantiam talem esse, qualis in nullâ alia particula habetur, ut vult Bauhinus lib. 2. Theat. cap. 21.

Valvulæ semilunares.

§. 11. Interius eadem vasa obtinent suas valvulas, quæ vel sunt semilunares vel tricuspidales: illæ aliàs στροφοειδεις dictæ, quòd lunam falcatam referant, iis apponuntur vasis, quæ solum à corde aliquid recipiunt, unde exterius clauduntur, ut patet in arteria magna & vena arteriosa. Valvulæ vasorum orificiis instar portarum sunt additæ, quas comparavit natura, ne quòd semel receptum fuerit in corde, per eadem vasa iterum refluat, vel quòd aliquando è corde effusum fuerit, remeare possit. Hoc patet in arteria magna, cujus orificio tres membranulæ semilunares, seu valvulæ, lunam falcatam referentes, apponuntur, quæ intus apertæ sunt, ut liber sit exitus spiritus vitalis: sed exterius clauduntur: sic etiam in venæ arteriosæ orificio totidem quæque sunt semilunares valvulæ, ut sanguis è dextro sinu mittatur ad pulmones non autem vicissim remeet.

Valvulæ tricuspidales.

§. 12. Hæc verò τριζωνες, quòd telorum cuculibus sint similes, filamentis suis junctis carneis particulis cordis parietibus in ipsius ventriculis adnascuntur, & apponuntur iis vasis, quæ aliquòd ad ipsum cor deferunt, utpote venæ cavæ & arteriæ venosæ. Hæc sunt valvulæ tricuspidales, quæ foris intro sunt locatæ, quales reperiuntur tres in orificio, venæ cavæ, foris apertæ,

intus clausæ, quò sanguis ad dextrũ cordis sinum admittitur, sed non vicissim ad cavam regurgitet: item duæ in arteriæ venosæ principio, refluxum sanguinis è corde remorantes. Sunt igitur valvularum numero undecim, quæ omnes in cordis dilatatione extenduntur, quâ distensione tricuspides plures velut rimas efficiunt: semilunares vero valvorum suorum extrema claudunt. In systole contrahuntur omnes & tunc tricuspides rimas claudunt, quas dilatatae efficiebant: semilunares verò corrugatae fissuras & vias committunt, per quas liberè exit sanguis, mirabile perfectò artificium. *Mercatus.*

Ufus cordis.

§. 13. Ufus cordis est elaboratio Sanguinis & Spiritus vitalis atque caloris, quam ob causam peculiarem motum obtinet hoc membrum, qui systole & diastole contractione & dilatatione constat, in illa cor sanguinem præparatum pulmonibus & spiritus vitales pro totius conservatione transmittit à se: in hac sanguinem à vena cava, & à pulmonibus mediante arteria venosa recipit, tanquam materiam pro elaborandis spiritibus vitalibus necessariam. (*Archangelus Piccol. lib. 4. prælect. anat. lect. 5.* præcipuum & præclarissimum officium cordis statuit, corpus hominis à putredine conservare, idque quatenus assiduo movetur: quatenus autem duplici motu cietur, duplex alius cordis usus elucet, per diastolem ac systolem præstitus. Nam per diastolem hausto frigidiorè aère, in quo demersus latet calor æthereus & cælestis, tum perpetuò calor cordis æthereus refarcitur ut satis sit influens in omnes partes, ad eas calefaciendas, tum ut calor cordis elementarius motionibus assiduis auctus refrigeraretur: per systolem verò ex caloris ardore prognata fuliginosa excrementa assiduo foràs abiguntur. His tribus usibus quartum annectere possumus, nimirum ut jugiter generet sanguinem & spiritum vitalem, quo tanquam nexu & vinculo copuletur facultas vitalis cum toto corpore, vitæ gratia. *Hæc Archangelus.* Nos ultimum hunc usum primarium judicamus: licet enim finis externus sit conservatio rotius, eandem tamen mediante sanguinis & spiritus vitalis generatione cor peragit, cui uterque motus cordis operatione sua infer vit.

Pericardium.

§. 14. Residet vero cor in capsula sua, quam *pericardium* vocant quasi cordis involucrum dicas, parte corporis membranosa cor undique circumdante & propterea cum corde figuram eandem representante. Ut enim cordis figura pyramidalis est, ita eandem refert etiam pericardium, quod aliquantulum à corde distat, tum ut cor liberè moveri queat, tum etiam ut humiditatem aquosam in sese retineat, cujus usum vide *quest. 5. Ufus ejus Hippocrati* est cordis defensio, ubi dicitur *lib. de cor.* Cor tunicam levem circumdatam habet, quæ facta est eum in usum, ut sanum in custodia floreat. Idem innuit *Constant. Africanus de nat. human.* ubi vocat marsupium cordis.

Pulmonis necessitas.

§. 15. Quamvis autem cor primarium vitæ organum sit, non tamen in perfectis animalibus suo munere probè fungi potest absque respiratione, & motu sanguinis, quam ob causam jam consequenter in medio ventre pulmo sese offert. Dico absque respiratione, quâ calor temperatur, perficiturque primario pulmone, per dilatationem seu inspirationem & compressionem seu expirationem, de quo *V. Mercatus q. 128. clas. 1. n. 31.* Dico motu sanguinis. Vena enim cava sanguinem mittit in dextram Cordis auriculam, quæ tum se contrahens receptum sanguinem in ventriculum

dextrum Cordis pellit, quò repleto Cor dilatatum pulsum edit, sanguinemque impetuose protrudit per Venam arteriosam in pulmones, è quibus sanguis redit per arteriam venosam in Ventriculum sinistrum, ex hoc in Aortam, ex hac in Arterias totius corporis, ex his in venas denuò, ex venis in cavam motu circulari.

§. 16. Est autem pulmo membrum corporis propria carne tenui ac spongiola, omnique vasorum genere pro respirationis organo pulchre conformatum. Carnem propriam spongiolam obtinet pulmo, quia cordis quasi flabellum est: omni verò vasorum genere constat, tam propter vitam, nutritionem, ac sensum proprium, quam propter operationem officialem, quam sustinet.

§. 17. Hujus dilatatione aërem externum haurimus & inspiramus. eiusdemque contractione fuligines expellimus atque expiramus. Est enim respirationis *ἀναπνοή* græcis (*Heurnio dicente li. 10. Inst. cap. 5.*) Morus, quo aërem frigidum ducimus, aut fuliginem excludimus, ad temperandum, nutriendum & expurgandum calorem nativum cordis.

§. 18. Hic igitur cordis actio dupliciter adjuvatur, tum quod aër attractus in tenuissima pulmonum substantia præparatus eidem transmittitur, tum etiam quod fuligines ex coëctione spirituum resultantes tollantur & expellantur. Est quidem *triplex respirationis usus* nimirum caloris temperatio, spirituum restauratio, & fuliginum expulsiō, sed minimè eodem modo à natura intenduntur cum sibi invicem subordinati videantur, & in eo conveniant, quod spirituum generationem in corde adjuvent, duplici illo modo quem apposuimus.

§. 19. Morum respirationis adjuvant *διὰ πνεύμα* & intercostales musculi, cum aliis, quibus læsis ipsa quoque respirationis læditur. Pulmonis motum proprium quidem contra communem opinionem statuimus, ut patet ex controversiis: eo ipso tamen minimè negamus, quin aliæ dentur causæ sine quibus non, ubi maxime se offert motus diaphragmatis & thoracis, de quo pluribus agit *Exerc. XI.*

§. 20. Trahunt autem pulmones aërem beneficio asperæ arteriæ quæ in pulmonibus incipiens ad fauces usque definit, ex pluribus cartilagineis semicirculis constans, in posteriori parte membranoso corpore continuatis, ne subjacentem gulam lædant. Trachæa seu aspera arteria cartilagineosam requirebat substantiam, ut situlæ modo semper pateret: at ubi per collum ad pulmones pervenit, bifida redditur, moxque in minores dispersa ramos, in universum pulmonem disseminatur. Hæc vasa aspera arteria in pulmonibus prognata Medicis bronchia dicuntur.

§. 21. Hujus caput Larynx dicitur, in cuius extremitate, *ἐπιπλάγις* quâ clauditur aspera arteria, ne aliquid alimenti ad pulmones descendat. Vide *plura de Larynge Exerc. 10. hujus Coronid. 1.*

§. 22. Hic est usus pulmonis & asperæ arteriæ primarius, secundario voci formandæ inserviunt, ut suo loco demonstrabitur.

QVÆSTIO I.

An spiritus vitalis in corde elaboretur, & quomodo sanguis à dextro cordis sinu ad sinistrum perveniat?

Cum vita in corde tanquam principio suo resideat, quemadmodum *Exerc. 4. de Anim. quest.*

Pulmo quid. Cur pulmonis cavo spongiola.

Partes respirationis. Respirationis quid.

Duplex adjuvamentum cordis.

Ufus respirationis.

Adjuvantia respirationem.

Aspera arteria.

Cur cartilaginea.

Larynx.

quest. 6. demonstratur, ideo jam quæritur, ubinam vitalis spiritus vivificum illud nectar, quo totius essentia conservatur, suam habeat officinam?

1. Opinio Ulmi.

Ullus hujus præparationem lieni attribuit, sed frustra & sine ratione firmiter concludente, quod in præcedenti *Exerc. 6.* demonstratum fuit.

2. Opinio Columbi.

Columbus *lib. 11. de re anatom. cap. 2.* elaborationem hujus vitalis spiritus pulmonibus attribuit videtur, dicens: Ego alium addo (usum pulmonum) maximi momenti, de quo ne pertransennam quidem alii meminere. Est autem præparatio & penè generatio vitalium spirituum, qui postmodum in corde magis perficiuntur. Hanc suam sententiam confirmat hic autor hoc modo.

Argumenta Columbi.

I. Quia vena arterialis amplior est insigniorque quam ut solum pro nutritione pulmonum inferviat: quare verisimile est eandem quoque sanguini pro vitalis spiritus præparatione devehendo esse conditam.

II. Adde quod in arteria venosa sanguis tenuissimus perpetuo adsit, ideoque sequitur eundem in pulmonibus præparari, & postea ad cor transmitti, ita ut cordi exiguus præterea superfit labor.

III. Imò tenuissimum & spirituosum sanguinem sputo rejectum, à pulmonibus rejici concludunt Medici omnes, quam ob causam sequitur eundem quoque in pulmonibus præparari.

Improbatur opinio Columbi.

Sed his rationibus nondum persuademur, ut huic sententiæ subscribamus: cum enim spiritus vitales non nisi magno calore & assiduo pulsu gigni possint, non video, quomodo illud ipsum pulmonibus possit attribui, quorum calor tantus non est, nec etiam eorumdem motus continuus, cum respiratione quodammodo libera sit, & à nobis suo modo intendi ac remitti possit. Adde quod pulmo vitæ adhuc supersit gravia sæpius patitur symptomata, quod non fieret, si organum hoc præparationi vitalium spirituum præesset.

Respondetur ad argumenta Columbi.

Jam ad rationes Columbi respondemus.

Ad I. Quamvis insignis sit vena arteriosa, quæ sanguinem ad pulmones vehit: non tamen sequitur quod sanguinis quædam pars in spiritum vitalem in pulmonibus sit elaboranda, quia pulmones copioso & continuo nutrimento indigent, tum ob substantiæ raritatem, quæ facillè dissipatur, tum etiam ob continuum & perpetuum motum. Ad id insuper *Galenus lib. 6. de usu part. cap. 10.* propterea satis insignem esse venam arteriosam, ut quantum propter illius crassitiem pulmonum nutritioni detrahitur, tantum per copiam ob venæ magnitudinem recompensetur: secundum Recentiores vero ut reliquum sanguinem per arteriam venosam in sinistrum cordis ventriculum transferat.

Ad II. Sanguis qui in sectione conspicitur in arteria venosa pulmonum est portiuncula sanguinis arteriosi, qui mediante hoc vase cum spiritu vitali pro vita conservandâ pulmonibus à sinistrum cordis sinu communicatur.

Ad III. Tenuissimus sanguis sputo ex pulmonibus rejectus non indicat pulmones esse officinam spirituum vitalium, sed hoc solum monstrat, quod sanguis pulmonum reliquo venoso sanguine sit tenuior: & merito, quia hic primum in dextro cordis sinu præparatur, & attenuatur.

3. Opinio communis.

Communis est sententia, spiritum vitalem in corde elaborari, & ab eodem arteriis mediantribus toti corpori transmitti. Hinc pulchre *Laurentius*

lib. 9. q. 11. Est quidam vitalis spiritus, qui in sinistro cordis specu tanquam officina & *ἀσπις* primû stabulatur; hinc per arterias tanquam tubos & aquæ ductus in universum corpus excurrit. Spiritus hic innatum singularum partium calorem fovet, sopitum suscitatur, delitescentem promit, exhaustum refarcit. Spiritus hic dum lumine suo fulget, & toto corporis theatro pandit sese, cuncta perfundit gaudio & partes omnes roseo suffundit colore: contra eodem retracto, intercepto, extracto, horrescunt omnia, livent, intereunt. Hic spiritus in corde conficitur ex substantiâ aëreâ & sanguineâ. Aër respiratione per os attrahitur & in pulmonibus alteratur atque ad sinistrum cordis ventriculum transmittitur, quemadmodum inter omnes convenit: at sanguis primò à venâ cavâ in dextro cordis sinu recipitur & attenuatur.

Spiritus generatio.

§. Quomodo autè à dextro cordis ventriculo ad sinistrum perveniat inter Anatomicos non cõvenit.

Nova dubitatio.

Columbus 7. Anatom. Sanguinem primò ad pulmones postea mediante arteriâ venosâ ad sinistrum cordis sinum perferri statuit his verbis: Inter hos ventriculos (cordis) septum adest, per quod ferè omnes existimant sanguini à dextro ventriculo ad sinistrum, aditû pateferri: id ut fiat facilius in transitu ob vitalium spirituum generationem tenuem reddi: sed longâ errant viam: nam sanguis per arteriam venosam ad pulmonem fertur, ibique attenuatur: deinde cum aère unâ per arteriam venalem ad sinistrum cordis ventriculum defertur: quod nemo hæctenus aut animadvertit, aut scriptum reliquit. Idem quoque velle videtur *Dn. Platnerus lib. 2. Tabular. pag. 172.* ubi inquit: Venalem arteriam sanguinem in pulmonibus præparatum in sinistrum cordis sinum eructare.

Opinio Columbi.

Botallus regius Medicus peculiarem ductum à dextrâ cordis auricula in sinistram sibi excogitavit, per quem sanguinem ex uno sinu in alterum transferri statuit. Hunc in vitulis & junioribus animalibus satis conspicuum esse dicit, in homine verò & provecioribus animalibus nõ ita patere.

2. Opinio Botalli.

Sed hæc sententia multas patitur instantias: primò enim requireretur, ut meatus ille esset perpetuus, & in omnibus, omni tempore appareret, propterea quod ipsius spiritus generatio semper continetur. Adde quod hæc via initium sumat à cavâ venâ; quomodo igitur obstantibus valvulis sanguis ex dextro ventriculo cordis regurgitare poterit? Suo tempore ubi de nutritione fœtus in utero agemus, usû hujus ductus ulterius declarabimus. *12. q. 5.*

Vide Exerc.

Ullus *Pictaviensis Medicus* vitalem spiritum in liene præparari & per arteriam magnam in sinistrum cordis ventriculum transferri statuit, cuius opinionem *præcedenti exercitatione 6.* veritatis examini subjecimus.

3. Opinio Ulmi.

Varolius lib. 2. Anatom. cap. 1. & lib. 4. cap. 5. ait. nullum unquam demonstrasse, quo modo fiat transitus à dextro ventriculo ad sinistrum & nullam realem viam apparere. Cum autem arteriæ plurimæ & frequentè serie tendant in intestina, ideo dicit easdem purissimam chyli partem ad sanguinè arterialem aptam exfugere & ad sinistrum cordis sinum rectâ transferre.

4. Opinio Varolii.

Cum autem chylus etiam optimus nondum sit aptus ut partes nutrire possit modo sanguinis, ideo multò magis verisimile est, quod ex eodem quoque spiritus elaborari non possit, utpote qui non nisi ex parte sanguinis tenuissima produciatur. Adde quod arteriæ magnæ valvulæ obstant, quæ continuum fluxum chyli ad sinistrum cordis ventriculum occluderent.

Improbatur opinio Botalli.

5. Opinio Galeni.

Galen. lib. 6. de usu part. & l. 3. de nat. facult. c. ult. statuit, quod sanguis per venam cavam adductus ad dextrum cordis sinum attenuetur ibidem & partim ad pulmonem pro nutritione, partim ad sinistram cordis ventriculum per intermedium septum pro generatione vitalium spirituum transmittatur, quod Galenus his verbis innuit: Ex dextro sinu trahitur, quod tenuissimum est per foramina septi, quorum extremos fines vix cerne licet: tum quia in demortuis concidunt omnia. Ferri autem per eos ductus sanguinem hinc pater, quod natura nihil temere unquam aut frustra molitur: at fovæ sunt in septo & profundi sinus quam plurimi, qui in angustum terminantur. Vide Gassendum & alios.

6. Opinio Cæcili Folii.

Cæcilius Folius Venetus, Juvenis Anatomicus, annos 24. natus, sic expressit ætatem suam, ut ingenii subtilitatem cognosceremus, verba sunt Excellentissimi Riolani, gloriatur se reperisse verum ductum sanguinis à dextro cordis Ventriculo in sinistram, anatomosin nimirum venæ cavæ arteria venosa, quæ in fœtu deprehenditur infra valvulas tricuspides utriusque vasis, uti ante ipsum innuere voluit Elegantissimus Habicotius. Sed foramina nimis parva sunt, nec admittere possunt sanguinem venosum ad cavitatem sinistri ventriculi, quia non potest admittis sanguis intra ventriculum dextrum regredi in cavam, uti Riolanus de motu circulari pag. 31. scitè & doctè loquitur.

Dominicus de Marchetis Patavinus, Anatomicus insignis ac Præceptor meus pl. honorandus coram Cl. Liceto me præsentè tria professus est dubia. Quomodo hic transitus fiat: quid lien potissimum agat? & quomodo lac generetur? Nec immeritò: Sanguinis enim transitus ex dextro in sinistram (ut unicum hoc tractemus) tam difficilis & intricatus est, ut hæc in parte rei Anatomicæ ultimum complementum additum fuisse vix credam. Si Riolanum Anatomicorum hujus seculi ferè primum quæras, septum ostendit, & pulmones in violenta scil. circulatione. Si Vestingium Riolano non inferiorem, & quo ipse Riolanus non vidit doctiorem & peritiorem in Anatomicis, Pulmones non septum. Marchettus Junior titubatur. Nuper enim in aliquot cordibus Gassendianos poros vidit, nobisque privatim monstravit, in multis autem invenire non potuit. Vera assertio pro tempore erit statuere ordinariè, per pulmones transire sanguinem, illa enim via semper patet & in propatulo est: extraordinariè per septum & in subjectis quidem calidioribus. Confer quoad hanc materiam & ipsam sanguinis Circulationem Opuscula Anatomica nova Joannis Riolani Clarissimi, ubi Harvei, Vallæi, Primirofii, Conringii, Carresii, Plempii, Leichneri, Endii, Hogelandi, Regii, Liceti, Parisani & c. opiniones exponuntur.

QVÆSTIO II.

An motus cordis sit animalis vel naturalis?

Vita nõ est sine cordis motu.

Tam familiaris atque essentialis est cordi motus perpetuus, ut eodem cessante vitæ finis subsequatur, quemadmodum rectè Galenus 3. li. Simplic. c. 8. & li. de marcore c. 5. affirmat: Hujus beneficio cor trahit & expellit: cum n. dilatatur, pro spirituum elaboratione sanguinis & aëris attractio fit, cum contrahitur, fit expulsio, tam san-

guinis attenuari, quam spirituum vitalium, quod idem Galenus lib. 3. de facult. natur. c. 25. & alibi passim innuit.

De hoc motu quæritur an sit animalis vel naturalis?

Posterius defendimus, nimirum motum cordis non animale esse, sed naturalem ideoque nullam aliam causam habere potest, quam facultatem naturalem, quæ sine prælectione agit, cum neque sedari neque concitari pro nostro arbitrio possit, quemadmodum rectè defenditur à Galeno lib. 7. de usu part. c. 9. Thom. lib. de motu cordis. Laurentio lib. 9. quæst. 6. Capiaccio lib. de pulsibus cap. 2. & aliis: Probatur assertio sequentibus fundamentis.

I. Qui motus sit absque præcedenti cognitione: ille non est animalis sed naturalis: At motus cordis sit absque præcedenti cognitione: Ergo motus cordis est naturalis.

II. Cujus motus non sunt organa animalia, ille non fit ab animali facultate: at hujus non sunt organa animalia: Ergo nõ fit ab animali facultate.

Minor probatur, quia motus animalis perficitur solum à musculis: at cor musculus talis non est.

III. Quicquid movetur animali motu, illud movendi vim recipit à cerebro: at cor movendi vim non recipit à cerebro: Ergo.

Minor pater: quia à cerebro exiguus solum nervus ad cor descendit qui ligatus vel dissectus, (quod in vivorum animalium anatomia pater) cordis motum non impedit.

IV. Cujus motus efficiens & finis naturalis, ille quoque naturalis est: at motus cordis efficiens & finis est naturalis. Ergo.

Minorem probat Laurentius, quia efficiens est vitalis facultas, quæ tota in spirituum generationem incumbit perenni hoc motu: at finis consistit in ipsa spirituum coctione, quod opus meritò ad naturales dicitur referri.

Relinquitur ergo non ad sentientem animam hunc motum magis referri posse quam reliquos motus naturales, quia eodem modo fit absque intentione animalis: nec etiam à sanguine impellente & irruente fieri potest: utpote cujus tanta non est vis vel impulsus: nec etiam à cordis temperamento motus hic provenire potest, quia aliàs non nisi ad unum locum moveretur cor: sed peculiari sibi insitâ facultate ab anima vegetativa dependente tali motu propter vitam totius conservandam cor continuo moveri statuendum est.

QVÆSTIO III.

An arteria dilatato corde dilatentur, ejusdemque contractione contrahantur?

Negativam quæstionis partem quondam Erasistratus proposuit, contrarium videlicet cordis & arteriarum esse motum, ita ut corde dilatato contrahantur arteriæ, & contra contracto corde arteriæ dilatentur. Hanc opinionem defendit Conciliator diff. 80. Eandem inter recentiores sequi videtur Columbus qui lib. 7. de re anat. inquit: movetur arteria continuo non per se, sed propter spiritus. Item Dom. Leonus lib. 3. Pract. cap. 3. & Scalig. Exerc. 296. de subtil. contra Cardanum, quorum assertio potest confirmari sequentibus.

I. Quæ

Motus cordis est naturalis.

Motus cordis non est sentientis facultatis. Motus cordis non est à temperamento.

Negativa.

Argumenta probantia Negativam.

I. Quæ non simul implentur & evacuantur, illa quoque non simul dilatantur vel constringuntur: at cor & arteriæ non simul implentur atque evacuantur. Ergo.

Major probatur, quia ad impletionem requiritur corporis dilatatio, ad evacuationem verò eisdem contractio.

Minor pater, quia corde contracto spiritus ad arterias transmittitur.

II. Ut aliàs motus partium transmittentis ac recipientis est diversus, ita quoque cor ab arteriis alium motum habere videtur, quia cor spiritus ac sanguinem arterialem ad arterias transmittit, eo modo, quo ventriculus chylum præparatum hepatis communicat.

III. Ut auriculæ cordis non eodem cum corde moventur motu, ita nec arteriæ, quia videtur esse eadem ratio auricularium & arteriarum.

IV. Simul ictum cordis in pectore & arteriarum in carpo deprehendimus: at corde contracto pectus percucitur. Ergo adhuc remanet, quod arteria dilatetur tunc temporis, quando cor constringitur.

Contraria sententia videlicet affirmativa placet Galeno passim, quem sequitur Fernelius lib. 7. physilog. cap. 6. dicens: Vis quæ à corde initium ducens per arteriarum tunicas demittitur & influit, illas quidem eodem modo atque eodem tempore atque cor attollit & submittit. Idem proponitur à Laurentio lib. 9. quæst. 10. Capiaccio lib. de pulsibus c. 2. Her. Saxon. lib. 1. de pulsibus cap. 3. Joh. Baptist. Theodos. Epistol. Med. xv. 1. & aliis ferè omnibus Anatomicis.

Confirmatur autem veritas hoc modo:

I. Quæcunque moventur simul ab eadem facultate, illa non moventur motibus diversis & contrariis uno eodemque momento: at cor & arteriæ moventur ab eadem facultate: Ergo simul constringuntur & dilatantur.

Minor probatur ex Galeno 3. de præagis ex pulsibus cap. 3. ubi dicit: arterias habere pulsatilem vim à corde, quæ una cum corde arterias distendat & contrahat, ita ut arteriæ moveantur propter influens lumen cordis per arteriarum tunicas diffusum.

II. Ubi eadem est finalis causa, ibi motus quoque idem esse videtur: at in cordis & arteriarum motu eadem est finalis causa. Ergo motus quoque non est contrarius.

Minor probatur, quia arteriæ quoque moventur propter nutritionem totius, caloris temperationem, fuliginumque expurgationem.

III. Qui motus cordis refrigerium ac fuliginis expulsionem impedit, ille non concedendus, quia subito suffocationem introduceret: at contractio arteriarum corde dilatato hoc faceret. Ergo non verisimile est diversis temporibus fieri cordis & arteriarum contractionem.

Minor probatur: quia contractis arteriis in dilatatione cordis fuligines à corde non separantur.

IV. Si corde dilatato constringerentur arteriæ, pulsus in ira parvi & tristitiæ magni essent: At falsum posterius. Ergo & prius.

Connexum probatur, quia in ira fit cordis dilatatio magna: at contra in tristitiâ idem constringitur admodum: sequeretur ergo motus arteriarum contrarios esse debere.

Pro solutione oppositorum argumentorum, notandum est, quod arteriæ non dilatentur aut

Fundamentum veritatis.

constringantur, quia implentur vel evacuantur eodem modo, quo vesicam attolli propter impletionem, & rursus concidere propter evacuationem videmus: sed moventur Diastole, & Systole ab ipsa facultate vitali dependenter à corde ipsis communicatâ: implentur ergo propterea quod attollantur, eo modo quo folles fabricorum aërem ad fugam vacui propter dilatationem attrahunt.

Her. Saxon. lib. 1. de pulsibus cap. 3. præter dictam rationem ulterius hoc fundamentum addit, dicendo: Dico distendi arterias, etiam si nil à corde suscipiant, quia aliunde trahunt: externum scilicet aërem per universi corporis habitum, tenuiorem verò sanguinem & spiritum ex sibi proximis venis: contrahi vero, etiam si recipiant, quia quantum recipiant, tantum eodem tempore evacuant: recipiunt verò, tamen si contrahantur, quia in hac contractione non ita corrugantur ac constringuntur, ut impervia maneat, sed naturalem retinent cavitatem, quâ libere possit spiritus, sanguis, fuligo, forte etiam aër à corde in arterias transmitti. Adde Christoph. à Vega lib. artis Med. cap. 5.

Ad argumenta opposita respondemus.

Ad 1. Argumentum procederet, si arteriæ solum per materiam à corde ad ipsas expulsam attollerentur, quod non concedendum est.

Ad 2. Arteriæ non solum moventur ut à corde aliquid recipiant, sed propter vitæ conservationem in aliis partibus, ut scilicet suo motu calorem temperent, spiritus atque arterialem sanguinem sibi commissum conservent, ac fuligines expellant, atque ob causam eandem rationem respectu motus cum corde habent. Est igitur diversitas inter alias partes trahentes & recipientes, & inter cor & arterias.

Ad 3. Auricularum cordis motus est ex accidenti, quatenus aëre vel sanguine replentur aut evacuantur quod de arteriis dici non potest.

Ad 4. Negamus minorem, quia non in contractione, sed in dilatatione cordis pectus percucitur, quemadmodum pulchrè demonstrat Andreas Laurentius cit. lib. quæst. 8. Percipimus enim ictum cordis circa mammam sinistram quod non fieret, si contractione cordis mucro versus inferiora magis declinans pectus motu suo afficeret.

Responsio ad argumenta contraria.

Cor calidissimum.

QVÆSTIO IV.

An cordis temperamentum calidum vel frigidum?

Communis est sententia cor omnium vicissimum calidissimum esse, quam proponit Hippocrates lib. περὶ ἀρχῶν Galenus lib. 1. de temperament. cap. 8. lib. 2. cap. 3. & alibi. Avicenna lib. 1. fen. 1. doct. 3. cap. 8. quos maxima philosophantium pars sequitur: videmus enim quod spiritus calidissimus in corde producat: at qualis effectus, talis quoque causa.

Imò cor sanguinem crassum attenuat ac præparat, quod absque insigni calore fieri non potest, quam ob causam meritò fons caloris in corde statuitur, unde suo calore totum corpus cor conservare dicitur.

Hinc Galeno teste lib. 1. de sem. & lib. de fetus formatione, calor fervens digito in sinistram cordis ventriculium immisso deprehenditur, quod in animalium vivorum dissectione confirmat experientia. Contra-

Opinio A-
verrois.
Cor esse
frigidum.
1.
2.

Contra A-
verroem.

Fundamē-
tum conci-
liationis.

Contra Lau-
rentium.

Concilia-
toris Deci-
sio.

ad in
probat.

Contrarium tamen sentire videtur Averroës lib. 2. Collig. cap. 2. nimirum sui temperamenti respectu porius frigidius, quam calidius cor esse pronuntiandum, tum quod pluribus constet fibris in cavitatibus hærentibus & in cordis substantiam definitibus, quarum natura excessu est frigida: tum etiam quod cordis caro magis compacta atq; densa hoc indicet, urpote quæ talis reddita fuit à calore excoquente & absumente humidum aërem, terræ ac frigidiori substantiâ relicta.

Has Averrois rationes refutat Laurentius lib. 9. quest. 13. nimirum quod per fibras cordis substantia non constituatur, sed suâ propriâ carne durâ ac solidâ, quam calidissimam statuit propterea, quod caliditas carnem reddat magis compactam, unde virorum caro non ita laxa & mollis, ut mulierum.

Pro conciliatione distinguendum esse videtur inter calorem partibus singulis proprium, ex ipsâ qualitatum elementarium commoderatione provenientem, quem hanc ob causam elementarem dicere possumus, & eum calorem, qui toti homini communis est, & à calore feminis omnibus partibus, non tamen æqualiter, ingeneratur.

Respectu illius caloris concludunt argumenta Averrois, cor non esse excessu calidum, quia videmus cor, quo ad simplicem elementorum mixtionem, frigidioribus partibus magis abundare, quam calidioribus, ubi nihil obtinet Laurentius, præsertim cum non sequatur intensam caliditatem coquentem, statim quoque materiam suam calidiorem reddere.

Sed respectu caliditatis illius, quæ à femine oritur, & toti communis est, merito cor calidissimum dicitur membrum, ut prior vult assertio, quia hic maximè cordi communicatus est, ut in illo sit quasi fons & focus, beneficio cuius hic animalis calor in reliquo corpore possit conservari. Juvat hanc conservationem admodum densitas cordis, in quâ firmiter hic calor communicatus hæret, unde rectè dicitur, quod τὸ θερμὸν μίσητον in corde maximè abundet. Ut enim ignis in densiori materia maximè agit, modo eidem communicari possit: ita quoque magis in corde suas operationes calor animalis exerit, quam in aliis partibus. Hoc ipsum est quod Hippocrates quoque innuere voluit, dum cor propter spiritum & sanguinem calidum esse pronuntiat.

Unde Conciliator diff. 21. at. 4. inquit: Cor potest dupliciter considerari uno modo materialiter, prout est mixtum ex elementis duræ compositionis & solidæ factum, ut motibus & percussionibus pulsationum continuo possit resistere illæsum, & spiritus plurimos, & subtilis & calidissimos in eo existentes à resolutione defendere, & ita complexionis frigida & sicca existit: quod indicat difficilis ejus digestio: genitura etiam materialiter est frigida. Aliter verò secundum esse ejus formale calidissimum est cor, ratione calidi innati, humidi radicalis, sanguinis in eo contenti, ac spiritus in illo generati cum motu & agitatione.

QVÆSTIO V.

An aqua pericardii solum in mortuo animali reperiatur?

IN capsula cordis aqueum humorem inveniri testatur Hippocrates lib. de corde, & Galenus lib. 5. de locis aff. cap. 2. quibus experientia sectionis artificialis quotidiana subscribit.

De materia ex qua humor hic producitur non est eadem Anatomicorum opinio.

Quidam enim in prima conformatione à materia aquosa feminis aqueam hanc humiditatem productam esse volunt, eo modo, quo auram auribus ingenitam ex statuosa feminis parte generatam esse communiter statuitur.

Alii ex cordis adipe resolutâ & in aquam conversâ humiditatem hanc oriri volunt.

Alii placet eandem ex aëre inspirato ac resoluto producere.

Non desunt qui excrementis aquosis tertie concoctionis eandem adscribant.

Quibusdam humiditas illa ex salivâ glandularum humiditate per trachæam derivatur.

Denique aliis hic humor est portiuncula potus per latera trachææ ad pulmones delapsa, atque ita ad cor derivata.

Hanc autorum diversitatem videas apud Archangelum Piccolomineum, And. Laurentium, Casp. Bauhinum, & Thom. Bartholin. Anat. Reform.

Probabilis est assertio Dn. Bauhini, qui vult humorem Pericardii oriri partim ex humore, quem vasa, venæ inquam, & arteriæ cordi immittunt, cor, ut Hippocrates loquitur, bibendo adsumens & potum pulmonis lambens emingit: ob fervorem enim in corde existentem humor aqueus, quem admodum in ligno urente videmus, exprimitur. Partim ex potus portione, cum hujus aliquid, roris modo, eò penetret, dum bibendo veluti per parietes asperæ arteriæ delabatur & in arterias venosas inde aliquid influit. Utrumque probatur: prius quod cordis palpitatio ex copioso humore Pericardii genita, per venæ sectionem curetur, quod non fieret nisi causa illius copiæ in venis existeret. Posterius confirmat exemplum Hippocratis de jugulato porcello cujus trachæa tincta est eo humore, quem paulò ante exhibuimus.

Videas hæc de re Laurentium lib. 9. q. 5. ubi pulchrè demonstrat quâ ratione potus quoque ad pulmones quodam modo feratur. Adjunge quoque Cel. Rhodig. lib. 27. lect. antiq. c. 19. qui contrarium sentire videtur, sed loquitur solum de totali potus assumptione.

Paret ex his quod non solum in mortuis, ut quidam volunt, sed etiam in viventibus hic humor pericardii sit concedendus, tum ratione causæ materialis, quæ semper adest, tum etiam ratione finis, quatenus cor refrigerare ac humectare debet, ne continuo motu torreatur, aut etiam propter ferventem calorem circumjacentes partes penitus excidentur.

Non autem negamus quod in animali mortuo copiosior esse possit hic humor, quam in vivente, quando scilicet spirituosâ substantia circa cor existens ob refrigerationem corporis in aqueam humiditatem solvitur.

QVÆSTIO VI.

An pulmo calidus, vel frigidus?

PLacet quibusdam pulmonis temperiem frigidam potius quam calidam statuere sequentibus rationibus.

I. Quicquid refrigerat alia membra illud potius frigidum quam calidum statuendum: At pulmo refrigerii cordis causa conditus est. Ergo frigidus potius quam calidus pronuntiandus.

II. Quic-

Opinio 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7. Opinio vera.

Quid in viventibus quoque sit aqua pericardii.

Cur in animali mortuo hic humor copiosior.

Pulmonē esse frigidum.

Verior opinio contraria.

Fundamē-
tum pro
solutione
argumento-
rum.

Pulmonē esse sicci.

II. Quicquid frigidis humoribus abundat, illud frigidum; pulmo frigidis humoribus abundat, quod patet ex iis, quæ tussi ex pulmonibus rejiciuntur, quæ omnia pituitosa & frigida sunt, nec à calidioribus membris produci possunt.

III. Quod frigidis affectibus præter naturam est obnoxium, illud frigidum esse videtur: at pulmo frigidis affectibus, utpote obstructionibus & fluxionibus pituitosis afficitur.

IV. Galenus lib. 3. de aliment. statuit pulmones præbere alimentum pituitosum, unde sequitur eorum temperamentum quoque pituitosum esse.

V. Hipp. lib. de corde pulmonem frigidum naturâ esse dicit. Vide Capivaccium lib. meth. Anato. ca. 38.

Contrarium veritati magis consentaneum esse videtur: nimirum pulmones esse calidos, quod probat Andreas Laurentius lib. 9. quest. 22. cum reliquis omnibus ferè.

Confirmationis argumenta talia sese offerunt.

I. Substantia carnosa levis & spongiosa non est frigida, sed calida, At pulmonum substantia est talis: Ergo sunt calidi.

II. Quod sanguine aëreo & spirituosum alitur, illud calidum est, quia tale nutrimentum, quale nutrimentum: at pulmones sanguine aëreo, subtilissimo, in corde præparato aluntur. Ergo calidi.

III. Quicquid aërem frigidum externum cordi attenuare ac præparare debet, illud non potuit esse frigidum: at pulmo propter conditum est, ut aërem præpararet pro spirituum generatione: Ergo est calidus & non frigidus.

Pro solutione argumentorum oppositorum, distinguas inter ea, quæ rebus conveniunt per se, & inter ea, quæ ex accidenti iisdem attribuuntur. Respondemus igitur ad argumenta opposita.

Ad I. Pulmo refrigerat cor non per se respectu sui temperamenti, sed ratione aëris attracti.

Ad II. Scætet pulmo frigidis humoribus ratione defluxionis à capite, quam ob causam per accidens quoque frigidis morbis est obnoxius, quod in argumento tertio proponitur.

Ad III. Pulmones præbent alimentum pituitosum, non quod sint temperamenti frigidi, sed quia præter substantiam propriam plurimis nervosis ac spermaticis partibus abundant, quæ in nutritione simul in alimentum convertuntur.

Ad IV. Hippocrates pulmonem naturâ dicit frigidum non simpliciter, sed in respectu cordis, quod pulmonibus est multò calidius.

QVÆSTIO VII.

An pulmo humidus vel siccus?

Qualitates passivas humidum videlicet & siccum non eodem modo pulmonibus omnes auctores attribuunt. Avicenna pulmonem potius siccum quam humidum esse vult, cujus assertio confirmari potest per sequentia.

I. Cujus cavitates ac foramina nunquam concidunt, illud siccum esse videtur, quia humidiora facilius coeunt: at pulmonum meatus ac transitus semper sunt patentes. Ergo substantia eorum sicca est.

II. Cujus nutrimentum est siccius, illud quoque siccum est: At pulmonum nutrimentum est siccius: Ergo.

Minor patet ex eo, quod pulmones bilioso atque attenuato sanguine nutriantur.

III. Ubi est fitis focus, ibi siccitas excedens esse videtur: at in pulmonibus, teste Hippocrate, fitis videtur esse quasi focus: Ergo pulmones sunt sicci.

Contra Galenus lib. 2. de temp. cap. 3. pulmonem humidum statuit. Assertionem hanc confirmamus:

I. Mollities in partibus corporis humani signum est humiditatis: at pulmones sunt molles: Ergo sunt humidi.

II. Accedit quod carnosa pulmonum substantia à nativâ suâ humiditate sine corruptione separari non possit, quam ob causam à nativâ suâ pulmones sunt humidi.

Nec obstat quod Avicenna madidos pulmones solum faciat ex accidenti, respectu defluentium humiditatum à cerebro, quia non querimus hic de humiditate accidentaria & excrementitia, sed de ea, quæ naturaliter substantiæ pulmonum tribuitur. Vide Vallesium lib. 1. Contra. cap. 10.

Ad argumenta opposita respondet Laurentius.

Ad I. Major non est ἀπὸς vera, quia videmus quod cerebrum, pulmonibus mollius, suas exiguas habeat cavitates, quæ non statim propter humiditatem concidunt. Aliud igitur est considerare humidum, ut in ipsa generatione concurrat, ubi facile diffluit: aliud est illud ipsum perpendere, ut est in re constituta.

Ad II. Nutritur pulmo bilioso sanguine, hoc est, tenuiori ac magis aërea sanguinis parte, quæ potius humida quam sicca statuenda.

Ad III. Pulmo est focus fitis quando præter naturam calefit: minime verò ubi secundum naturam sese habet.

QVÆSTIO VIII.

An motus pulmonibus sit proprius?

Communis est assertio, quam Galenus proponit multis in locis pulmones moveri ex accidenti ad motus ipsius thoracis, quam sententiam ferè omnes Anatomici defendunt ex Laurentio lib. 9. quest. 23. Vesal. lib. Fabricæ cap. 31. & reliquis.

Confirmatur hæc assertio sequentibus.

I. Quicquid fibris musculosis destituitur, illud pro nostra intentione moveri non potest: at pulmo fibris musculosis destituitur. Ergo.

Probat major, quia vis motrix voluntaria musculosis partibus à cerebro communicatur.

II. Si pulmo non moveretur ad motum thoracis propter fugam vacui, posset quoque absque thoracis motu moveri: at posterius est falsum. Ergo & prius.

III. Si pulmo non sequeretur thoracis motum, ut diximus, vulnus in thorace non statim introduceret pulmonum quietem, quod tamen experientia probat.

Contrarium Aristoteles statuit lib. 3. de part. an. cap. 8. qui pulmonibus proprium motum concedit, eumque à corde deducit, non quod motivam facultatem cordis pulmoni communicari velit, sed quod motus pulmonum ab eadem facultate, quæ in corde maximè residet, à vegetativa videlicet, oriri videatur. Sententiâ hanc confirmamus.

I. Si pulmo non moveretur vi propria, aut sequitur motum thoracis propterea, quod ipsi alligetur, aut propter metum vacui: non illud, quia experientia Anatomica contrarium demonstrat.

Contraria opinio verior.

Instantia solvitur.

Ad argumenta priora.

Confirmatio communis opinionis.

Contra cōmunem.

nec

nec etiam hoc, quia vacuum in pectoris cavitate revera non est, tum quod torum corpus perspirabile, tum etiam quod motus pulmonum aliàs semper eodem modo sese haberet.

II. Natura non tollit violentum diuturnum; at si motus pulmonum insequeretur motum thoracis, adesset violentum quoddam diuturnum & perpetuum: Ergo motus pulmonibus inest ex sua propria natura, & non ex accidenti, quemadmodum concludit *Averroes*.

III. Si pulmones haberent proprium motum, illi qui laxos pulmones habent non tardius respirarent aliis: at falsum posterius. Ergo & prius.

Probatur connexum, quia eadem esset ratio pulmonis vel majoris vel minoris, si motus ipsis solum respectu pectoralium musculorum conveniret. Jam verò propterea quiescunt pectorales muscoli in iis, qui laxos pulmones habent, quia major copia aëreæ substantiæ jam in pulmonibus est collecta, unde sequitur ipsum pectus potius ad pulmonum motum sese applicare.

IV. Possumus contrahere & extendere pectus etiam respiratione cohibita, quamvis hoc fiat violenter. Ergo aliter pectus, aliter quoque ipsi pulmones movebuntur.

V. Musculi non movent absque influente facultate: at in quibusdam affectibus cerebri læditur vis influens, ubi tamen nihilominus respiratione superest, eaque sæpius tam levis, ut vix per plummam ori ad motum possit deprehendi. Ergo sequitur etiam pectore quiescente sæpius quandam pulmonis motum adhuc superesse.

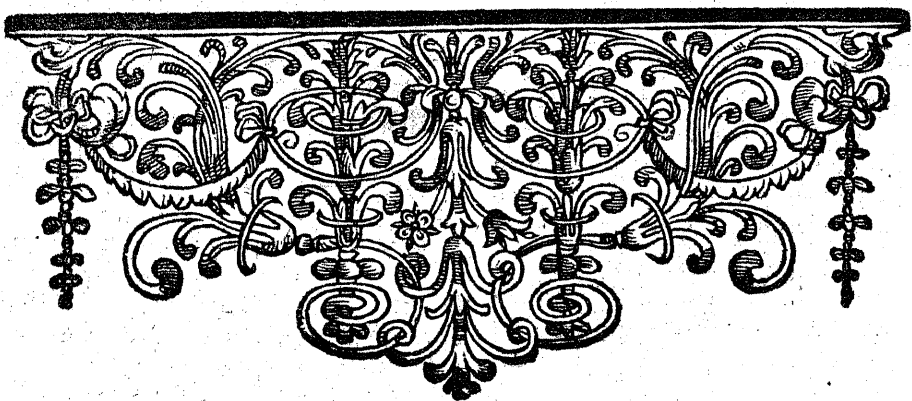
Hæc sententia probabilitate suâ non destituitur, quam ob causam ad rationes in contrarium adductas respondemus.

Ad I. Quamvis musculosis fibris destituantur pulmo, non tamen negandum, quin sui generis fibras habeat, à propria ipsius carnosa substantia non distinctas, quæ ad motum hunc ab insita facultate ipsi concessum inservire possunt.

Ad II. Pulmo non movetur absque thoracis motu, quia hic illum sequitur, ne multum aëris per pulmones in capacitatem thoracis transpiraret.

Ad III. Sæpius in sectione vivorum oculis ipsis deprehendimus adhuc motum pulmonum vulnerato pectore. Quod autem non diu daret in causa est externi aëris ingredientis frigiditas, quæ facultatem per calorem agentem obrundit.

Responso ad argumenta priora.

Institu-

QVÆSTIO IX.

An motus pulmonum sit voluntarius?

Videtur affirmativa probabilis his rationibus.

Affirmativa probabilis.

I. Quicquid pro intentione nostra intendi ac remitti potest, illud ex nostra voluntate dependere videtur: at pulmonum motus pro nostra intentione potest intendi ac remitti, unde quidam apud *Plutarchum* ait, se omni tempore spiritu constricto naturæ valedicere posse. Ergo motus pulmonum est voluntarius.

II. Quod pendet à musculis agentibus illud voluntarium: at motus pulmonum pendet à musculis agentibus. Ergo.

III. Mens ægotans variat respirationem, non affectis pulmonibus. Ergo quod diversimodè hæ partes moveantur hoc sit voluntariè.

Sed contra pars negativa fundatur in præcedenti quæstione & ulterius confirmatur.

Negativa confirmatur.

I. Quicquid voluntariè movetur illud præcognoscitur: at pulmonum motum non præcognoscimus, quia pulmones ventilantur etiam si nemo cogitet se respirare.

II. Exolutis animalibus facultatibus respiratione sola remanet: Ergo sequitur eandem non à voluntate nostra dependere, sed potius ab ipsa natura.

Non tamen negamus, quod voluntas accedens hunc motum variare possit: at aliud est, motus simpliciter, aliud quoque est ipsius motus variatio.

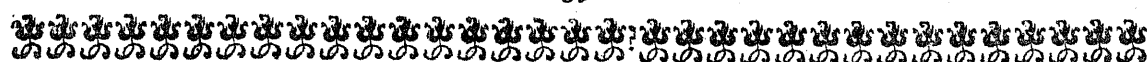
Respondemus igitur ad objectiones pro affirmante parte propositas:

Ad argumenta affirmantia.

Ad I. Major non est simpliciter vera, quia non quælibet intensio & remissio facit motum voluntarium, sed ea solùm, quæ rei secundum naturam & non violenter convenit: at pulmones præter naturam & violenter impediuntur in suo motu, scilicet per compressionem arteriæ asperæ, ubi aë violenter cohibetur, ita ut egredi nequeat.

Ad II. Patet responso ex præcedenti quæstione.

Ad III. Mente ægotante totum corpus labefactatur & per consequens facultas pulmones movens unâ cum reliquis quoque languida rediditur.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO NONA.

De

COMMUNI SENSU ET MOTU

ANIMALIS ORGANO PRÆCIPUO.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Optum corpus humanum pro numero partium principalium in tres ventres dividi superius demonstratum fuit, cum autem hæctenus de infimo ac medio dictum sit, jam ordinis ratio monet, ut ad summum quoque ventrem, ad ipsam *Palladis arcem*, caput nimirum nos convertamus, in quo commune sensus motusq; animalis organum primariū *cerebrum* principatum obtinet, cujus naturam & usum hæc exercitatione considerabimus. Quia verò cum cerebro maximâ continuitarè obtinet Medulla spinalis, idcirco de ea quoque merito in præsentia agitur, & ita omnium nervorum exortus monstratur.

membranofum ac molle totius capitis involucrum, ut vult *Baubinus lib. 3. Theatr. c. 5. & Vesal. lib. 7. Fabr. c. 18*. Nos licet perioftium à pericranio non distinguamus, minimè tamen inficias imus, quòd pericranium in aliquibus partibus facilimè dividi possit, ita ut hac ratione altera membrana nervosior immediatè ossibus adhærens perioftium, altera pericranium dicatur.

§. 4. Sub cranio duæ aliæ membranæ occurrunt, Meninges dictæ, quarum una crassa, altera tenuis vocatur. Ut infimus venter peritonæo, mediusque pleura undique cingitur, sic summus duas obtinet membranas, post ossium remotionem occurrentes, quas *Galenus μνβγδζ*, *Erasistratus ἐπιπρωιδασ*, *Pollux εἰλαμίδας*, *Arabes* matres vocant, *Macrobios* referente *Bauhino* vocat omenta, &c.

Meninges duæ.

§. 5. Crassa Meninge, aliàs dura mater, est membrana duplex, totum cerebrum circumdans, ab eoque aliquantulum distans, quæ circa verticem capitis reduplicatur, & corpus membranofum falcem referens constituit, quo cerebrum superius in dextram & sinistram partem separatur: at circa occiput quadruplicatur hæc membrana, & quatuor sinus instar rivorum sanguinem vehentium constituit. Hæc membrana totum cerebrum circumdat, figurâ atque magnitudine suâ cranii ossibus responder: basi calvariæ firmiter adhæret, illâ parte excepta, in qua glandula pituitaria sita est, sed à superioribus cranii partibus aliquantulum distat, non propter motum ipsius cerebri, ut multi volunt, sed alias ob causas, ut patet *seq. quæst. 4*.

Crassa meninge.

§. 1. Tertius venter humani corporis, aliàs à situ suo summus dictus, capite circumscribitur, & præter externas partes continentes communes, propriis tam continentibus, quàm contentis constat. Capitis nomine hic illud intelligitur, quod primâ colli vertebrâ circumscribitur, cujus figura est orbicularis, ut sit capaciore, validior, & ad motum faciliore; non tamen ad unguem globosa, sed quadrantenus oblonga, verticibus geminis extumescens & ad latera compressa cernitur: oblonga, ut cerebrum & cerebellum contineat: anteriore parte protuberans ob apophyses mammillares, ut & posteriore ob spinalem medullæ exortum. Hæc *Laurentius lib. 10. cap. 1*.

Sinus ejus.

§. 2. Dividitur autem caput in partem capillatam & glabram: illa τελευτωδης Aristoteli, aliis calvaria vocatur, hæc verò πρόσπορον Græcis, facies vel vultus Latinis dicitur. Capillatam capitis partem *Aristotel. lib. 1. histor. an. c. 7*. dividit in βεβήγμια seu sinciput, ἰνιον seu occiput, & κροσθην seu verticem, ubi crines in gyrum aguntur, cum partibus collateralibus, quæ tempora dicuntur, quasi ætatis annos canitie sua citius aliis prodant.

Cur crassa meninge distet à cerebro.

Tab. 14. fig. 4. lit. A. Ibid. fig. 3.

§. 3. Illius partes continentes propria sunt ossa cranii superius enumerata & futuris inter se distincta cum membrana, quàm περιεργάνιον vocant, propterea quòd ossa cranii exterius integat. De pericranio non convenit inter autores, dum quidam illud ipsum nihil aliud esse statuunt, quàm perioftium, ossa capitis integens, ut patet ex *Laurentio lib. 10. Anat. c. 5. & Fallopio in obs. Anatom.* Contrà alii pericranium à perioftio distinguunt, ita, ut sint duæ membranæ, caput integentes, perioftium, quod magis nervea substantia constans ossa cranii immediatè cingat, & pericranium

Tenuis meninge.

Tomus primus.

H

§. 7. Sub

Ratio ordinis.

Tertius venter, quid.

Divisio capitis.

Capillata pars subdividitur.

Continentes partes capitis.

Pericranium quid.

Cerebrum quid.

§. 7. Sub his partibus continentibus propriis tertii ventris residet ipsum contentum cerebrum, pars corporis principalis maxime spermatica, temperamento frigido & humido, taliq; conformatione prædita, ut sensus motusque commune principium esse possit. Cur cerebrum pars corporis principalis nominetur, hoc patet ex quest. 1. Exerci. 6. & ex seq. quest. 2. Est autem maxime spermatica, quia minus sanguinea partibus aliis, ac temperamentum frigidum humidum obtinet, licet Capivaccio, ratione spirituum potius calidum statuatur. Imò & peculiarem conformationem addimus, quæ est causa sine qua non fieri potest illa functio, quam substantia cerebri perficit.

Divisio cerebri.

§. 8. Dividitur verò totum cerebrum in partem anteriorem & posteriorem: quorum illa respectu magnitudinis totius nomen sibi vendicat, & cerebrum dicitur: hæc verò propter parvitatem cerebellum vocatur. Quamvis autem cerebrum à cerebello superiori parte divisum sit, nihilominus inferius ex uno eodemque principio oriuntur, ubi unà eademque totius cerebri medulla conjunguntur, quod pulcherrimè in sectione Varoliana patet.

Cerebri pars dextra & sinistra.

§. 9. Cerebrum proprie dictum in dextram & sinistram partem superius per falcem, duræ matris portionem membranofam, distinguitur, quibus partibus sublatis substantia cerebri durior in medio sese offert, corpus callosum Anatomici vocant. Hic antequam cerebri divisionem aggrediamur considerandæ veniunt spiræ cerebri, exterius apparentes, quæ nil aliud sunt, quam innumerabiles circumgyrationes apparentes. De usu spirarum variæ sunt opiniones: nonnulli existimaverunt ad intelligendum esse comparatas, unde fortassis germanicum nostrum, er hat Därme im Kopf/ id est, lat cautus & catus est, (referunt enim ferè intestina, prout in ventre continentur,) quod merito refutatur à Piccolomineo, cum in brutis etiam observentur. Columbus lib. 8. tum ob levitatem, tum & cerebrum in diastole & systole facilius moveretur. Spiras illas conditas fuisse statuit; sed refutatur à Capivaccio, propterea quòd motus cerebri non sit animalis: Bauhinus lib. 3. Theatr. c. 12. cum Archang. lib. 5. lect. 2. duplicem agnoscit usum spirarum, ut vasa cum tenui meninge tutò in hos anfractus sese infinuent, & sanguis atque spiritus tanquam in promptuario quodam suam habeant recreationem: Capivac. com. anat. c. 23. ad sanguinis retentionem & majorem elaborationem spiras conditas statuit. Vesalius lib. 7. eò quoque maxime respicit, ut tenuis meninx cum vasis in substantiam cerebri sese possit insinuare, quam ob causam arterius quoque cerebrum per falcem divisum esse putat.

Ventriculi superiores. Speculum lucidum.

§. 10. Ad hujus latera duo cerebri ventriculi superiores occurrunt, inferius membrana tenui solùm distincti, quam vulgus Anatomicorum speculum lucidum nominat. Dico ad hujus, scilicet corporis callosi, latera, quòd duritie & soliditate sua cerebri conformationem sustinet, & partem dextram cum sinistra conjungit. Vocantur autem ventriculi ad corpus callosum siti superiores, quia in communi capitis dissectione primum in conspectum veniunt & distinguuntur per intermedium septum, quòd Galeno dicitur, ut anteriorum ventriculorum cerebri nominatur, inter corpus callosum & fornix extensum: quibusdam speculum lucidum dicitur, quòd tanquam vitrum splendorem luminis transmittat.

§. 11. In his conspiciuntur vasorum minimorum plexus choroidæis, quos præparationi atque elaborationi spirituum animalium præesse volunt communiter. Plexus choroidæis sunt venularum & arteriarum textus labyrinthæi, per tenuis membranæ sursum ascendentes portiunculam excurrentes, in quibus excoquitur, attenuatur & præparatur animalis spiritus, inquit Laurentius lib. 10. Anat. cap. 10. Addit Archangelus, quòd spiritus animalis elaboretur in plexu choroidæis, sed non aliter, quam vi accersitâ, à cerebri substantia, quemadmodum cor arteriis, & jecur venis facultatem suam communicat. Bauhinus & Varolius illos plexus absorbendis humiditatibus inservire statuunt.

Plexus choroidæis.

§. 12. A parte posteriore horum ventriculorum duæ sunt eminentiæ, quæ corpus concameratum seu fornix constituunt, quibus sublatis tertius ventriculus cerebri ex concursu priorum enatus in conspectum venit, qui duos obtinet meatus. Hoc corpus concameratum καμάρωτον & ἄλλοειδές dicitur, quòd testudines & fornices usu referat, quia sustinet molem cerebri, quò tertius ventriculus amplior servetur & minus comprimat.

Fornix.

Tertius ventriculus.

§. 13. Prior versus anteriora ad cerebri basin tendit, & in membranam, pelvim dictam, propter similitudinem, definit, cui glandula pituitaria insit, unde hoc transitu pituita ad fauces & palatum destillat. Tertii ventriculi prior meatus tendit in pelvim seu infundibulum, quòd nihil aliud est, quam processus orbicularis, à tenui meninge productus, qui in angustam fistulam finitur, & in glandulam pituitariam, quæ in sphænoideis ossis sella residet; pituitæ expurgandæ gratiâ, definit. Glandulæ pituitariæ circumponitur rete mirabile, seu plexus retiformis Galeni, de cujus usu & exortu inter Anatomicos non convenit. Dico quòd meatus hic ad secretionem humiditatis excrementitiæ faciat, unde patet usum ventriculorum cerebri maxime in eo consistere, ut secerantur, quæ heterogenea sunt, quia absorbent superfluas humiditates, easque ad palatum hoc meatu transmittunt, ut vult Bauhinus lib. 3. Theatr. c. 13.

Pelvis. Glandula pituitaria.

Rete mirabile.

§. 14. Posterior meatus versus posteriorem partem cerebri tendit, cui ne coincidat glandula pineæ nuçi similis, quam πινωειδὴν & νωτὸειον vocant, substernitur: laxatur autem via per adjacentia corpuscula, nates & testibus, quoad formam externam, quodammodo respondentia. In hoc posteriori meatu primò occurrit glandula pinealis seu νωτὸειον, venas & arterias instar aliarum glandularum firmans, cui à tergo contigua sunt glandulosa corpora, testes & nates efformantia, quorum usus est determinatus.

Posterior meatus tertii ventriculi.

§. 15. Per hunc meatum tertius ventriculus cum quarto conjungitur, qui cerebello & spinali medullæ communis, omniumque solidissimus ac minimus statuitur, utpote qui extremitate sua vix calamus scriptorium referat. Dico quòd quartus ventriculus cerebello & spinali medullæ communis sit, quia oritur ex contiguitate spinalis medullæ & cerebelli, quæ de causa patet, quòd illius tanta non sit respectu functionis dignitas, ut multi sibi imaginantur.

Quartus ventriculus.

§. 16. Denique Cerebellum sese offert, in occipitis parte posteriore situm, pars cerebri durior & sicciior duobus processibus prædita, qui Anatomicis, propterea quòd vermes in lignis natos imitantur, vermiformes excrecentiæ dicuntur. Hoc una

Cerebellum.

unà cum cerebro proprie dicto durâ tenaique membranâ exterius munitur, estque durioris substantiæ in comparatione ad cerebrum, quæ de causa frustra Columbus Galenum reprehendit; gyros & anfractus externos tantùm obtinet, quia non tantùm copiosum est quàm cerebrum, quocirca non opus, ut venæ tam frequenter & intimè sese infinuent; Coloris est subcineritii & processus vermiformes obtinet, qui fulcri ratione habent, ne quartus ventriculus penitus comprimat à mole incumbente.

Finis cerebri.

§. 17. Hæc est cerebri natura & conformatio, quam non frustra, sed certi finis gratiâ rerum conditor talem esse voluit: nimirum ut cerebrum hoc modo sit aptum functionis animalis, sensus videlicet & motus, organum. Licet enim non consentiamus cum iis, qui statuunt spiritus animalis generationem in ipsis ventriculis fieri, cum sensu teste, colligatur, ventriculorum cerebri formationem excretorum humidorum separationi quotidie servire; non tamen negare possumus, totam illarum ventriculorum, aliarumque cerebri partium conformationem primò propter functionem animale à natura factam fuisse, ita ut temperies nativa cerebri sit causa prima & conformatio proximè adjuvans sine qua non, animalis functionis, quam totum cerebrum, tanquam commune organum, peragere dicitur.

Spiritus animalis.

§. 18. Hoc præstat per elaborationem spiritus animalis, quem tanquam adæquatam medium pro functione hæc obeunda reliquis membris, sensu, motuque præditis transmittit. Concedimus hic cerebro elaborationem spiritus animalis, quòd non pugnat cum iis, quæ dicta sunt Exercitatione 2. Coron. 1. quòd spiritus in corpore nostro, quo ad essentiam non distinguantur: illud enim rectè dicitur ἀνεσθησιφιλosophica, quo tamen non tollitur distinctio medica, quæ secundùm operationes & accidentia attenditur. Fit autem spiritus animalis elaboratio in cerebro, quæ vitalis spiritus per arterias carotidas adductus, in substantia cerebri, non solùm à fuliginibus inconvenientibus purificatur, sed etiam ita temperatur, & ejusmodi qualitatem acquirit, ut animali spiritu, nervis aliisque partibus huic functioni dicatis infuso, restaurando conveniens sit. Hic spiritus est adæquatam sensus motusque medium: non proximum, sed remotum & commune, quia spiritus unus & idem movet & sentit, prout motui vel sensui, vel utriusque simul destinato membro communicatur.

Cerebrum nervorum principii.

Dubitatio.

§. 19. Hinc idem membrum nervorum quoque principium existit, utpote quibus tanquam ministris, pro imperio phantasie spiritus animalis à cerebro variis corporis partibus communicatur. Ut enim arteriæ à corde, venæ à jecore deducuntur; sic nervi merito suam originem à cerebro obtinent, propterea quòd distribuendo spiritum vitalem tanquam parti principali inserviant. At instabit aliquis: Si nervorum officium tantum consistit in distributione spirituum, unde ipsorum sensus exquisitus, quia non sibi, sed aliis partibus spiritum animale distribuant? Respondet Archangelus lib. 5. lect. 5. sentiunt nervi, ob membranas quibus sunt vestiti, in quas, ob viciniam spiritus animalis copiosius tangendi facultatis vector effunditur.

Cerebrum respectu medullæ est principium nervorum.

§. 20. Prodeunt autem nervi omnes à cerebri medulla, partim adhuc in capite existente, partim quoque ab eadem, ubi per media vertebrarum spinalis foramina fertur, & spinalis medulla commu-

niter, aliis cerebrum oblongum dicitur. Cerebrum à quibusdam in corticem & medullam distinguitur, ubi cortex denotat partem cerebri exterioriorem subcineritiam, quæ lienis obliquis ab albâ cerebri substantiâ distinguitur. Vocatur autem hæc alba substantia Medulla ab Anatomicis, in impropria significatione, propterea quòd minimè substantialiter cum ossium medulla conveniat, quæ nihil aliud est, quàm alimentum pro ossium nutritione præparatum. Ab hac cerebri parte omnes nervos respectu dispensationis producimus cum Varolio, Bauhino & aliis, partim prout in cranio adhuc existit, partim prout per spinam prolongatur. Nec tamen moveat, quòd à spinali medulla nervos omnes oriri statuunt: Non enim voce spinalis medullæ tantùm intelligunt illud, quòd per spinam productum est, sed etiam quòd adhuc in cranio latitat. Hic maxime locum habet sectio cerebri nova Varoliana, quam diligenter quoque exercuit & descripsit Bauhinus in Theatr. 2. anat. ubi dextrè remotis ossibus primò occurrit exortus spinalis medullæ, qui non est ut communiter statuunt circa magnum foramen occipitis, quia remotis meningibus, quibus & ipsa cingitur, exortus ejus magis ad anteriora sursum tendit, ut ex quatuor radicibus oritur, quarum duæ majores ex cerebro, citra eam partem, ubi superiores duo ventriculi ad medium reflectuntur, duæ minores ex cerebello prodeunt, & cum prioribus productis uniuntur. Dehinc processus cerebelli, qui pons dicitur, occurrit, itemque rete mirabile, glandula pituitaria, infundibulum, nervorum exortus, ventriculi cerebri, &c.

Cortex cerebri.

Medulla cerebri.

Exortus nervorum à capite.

§. 21. In capite oriuntur septem nervorum paria, quorum primum est nervorum optiicorum, secundum oculos movet: tertium in linguæ tunicam gustatus gratiâ inseritur: quartum cum tertio partim ad linguæ tunicam, partim ad palatum tendit: quintum ad auditus organum progreditur: sextum descendit ad stomachum, cor, aliisque viscera: septimum denique par in linguæ ac laryngis musculos distribuitur, ut illius beneficio lingua moveatur. Hæ septem conjugationes hoc disticho comprehenduntur: Optica prima, oculos movet altera, tertia gustat, Quarta, quinta audit, sexta, septima lingua est. Primum par nervorum à cerebro prodeuntium est optiicorum, qui visioni præfunt, quorum exortum alium demonstrat sectio Varoliana, quam communis. Secundum oculos movet, priori quoad crassitiem longè cedit, oritur ex basi medullæ cerebri & in musculos oculi motus gratiâ inseritur. Tertium constituit nervos gustatorios, in linguæ tunicam progreditur, & antequam eò feratur de se premit furculos ad oculos & musculos faciei, quorum radicem Bauhinus pro tertio pari & linguæ nervos pro quarto numerat: asserit enim neque respectu principii neque respectu insertionis inter dictos furculos & linguæ nervos gustatorios communionem quandam intercedere, quemadmodum videre licet lib. 3. Theatr. c. 21. Quartum par insertionis respectu partim ad linguam, partim ad palatum, & circumiacentes partes procedit, quòd Bauhinus respectu sui principii minimè à tertio distinguendum esse putat, propterea, quòd in uno loco cum tertio oriatur, & in unoquoque loco crassam meningem cum eodem perforat. Quintum par oritur circa cerebellum ex medulla cerebri, & in auditus organum inseritur, partemque suam ramulos ad laryngis & linguæ ossis musculos transmittit. Vnde mira linguæ laryngis, & aurium,

sympathia, ut inquit Laurentius lib. 4. anat. c. 16. Sextum dicitur vagum, ubi maxime considerantur nervus recurrens, costalis & stomachicus, qui ab eodem derivantur. Septimum in lingua & laryngis musculos effertur, motus nimirum gratia. Conjungit hic Bauhinus cum Fallopio octavum partem, quod cum quinto oriri & penes totum in oculi musculum, qui versus anteriora movere, absumi dicit.

Processus enammillares.

§. 2.2. His quidam addunt processum mammillares, in anteriori cerebri parte, ad nares prodeuntes, qui tam quo ad substantiam, quam quo ad usum cum nervis convenire videntur. Laurentius processus mammillares, ex numero nervorum rejicit, propterea quod extra calvariam non ferantur, nec duplici velentur tunica, lib. 4. c. 17. licet idem vocet nervos mollissimos, lib. 2. c. 5. At Archangelus lib. 5. lect. 5. & Nicol. Massa Epist. Med. 6. nervos nominant, ea scilicet ratione, quatenus e cerebro oriuntur & in extremitates, processus mammillares dictos inseruntur, ut vim sentiendi iisdem conferant. Quo circa distinguendum videtur inter extremitatem & protuberantiam illius processus, quae refert eminentiam mammillae, externam suam formam, & inter processum ex medulla cerebri eodem productos. Minime tamen negamus, quod processus ille ex toto respectu conformationis suae non cum reliquis nervis conveniat, ob dictas Laurentii rationes.

Exortus nervorum a spina.

§. 2.3. Extra cranium a medulla spinali communiter paria triginta nervorum prodeunt, quae hinc & inde in corpora partes, sensui & motui destinatas distinguuntur. Spinalis medulla nil aliud est, quam substantia cerebri medullosa, prolongata, & ad spinam longitudinem protensa, quae variis nervis praebet originem, respectu diversarum partium ipsius spinae; hinc alii sunt, qui oriuntur a spinali medulla, dum est in colli vel cervicis vertebrae, alii dum est in in vertebrae thoracis, alii dum est in vertebrae lumborum, alii, dum est in osse sacro, quorum omnium descriptiones vide in com. Anat. Verum hic illud notatu dignum, quod nervi a medulla spinali oriuntur fibris multiplicibus, ex medullari substantia & membrana coeuntibus, quae descendentes sensum a medulla separantur, & ubi ad foramina vertebrarum perveniunt, crassa membrana involvuntur, & in nervum unum transeunt, qui postquam a foramine prodiit, non raro vicissim in plures funiculos divellitur, & postea nodis suis rursus colligitur. Hinc patet exortum nervorum non semper esse circa foramen, ex quo nervus nascitur, sed fieri posse, ut nervus dorsalis circa cervicem, nervus lumbaris circa thoracem suum habeat initium.

§. 2.4. Quod igitur praestat medulla cerebri intra cranium, hoc etiam perficit medulla spinalis extra cranium, unde more cerebri suis quoque membranis defendentibus, praedita est, quemadmodum haec omnia in institutionibus anatomicis exactius docentur. Nostrium est, ut controversarum partium quaestiones videamus. De medulla spinali hoc tantum notandum, quod quod longius a cerebro recedat, eodem etiam medullosa substantia magis in nervosam & fibrosam mutetur, quatenus nervi magis in cavitate spinae quam extra suam originem obtinent.

QVÆSTIO I.

An summus locus capiti propter cerebrum tribuatur a natura?

Quidam hujus quaestiones affirmativam tenent, ut sunt Averroës 2. coll. Conciliator dist. 40. Columbus lib. 8. c. 1. qui situm superiorem, tanquam maxime nobilem, cerebro attribuunt, parti videlicet corporis praestantissimae.

Affirmatur quaestio.

Confirmatur assertio sequentibus.

I. Quia secundum Platonicos, intelligens facultas respectu sui organi, cerebri scilicet, in sublimem locum collocanda fuit, ut ab ea concupiscibilis atque irascibilis regerentur.

II. Adde quod caput ad quantitatem, figuram ac defensionem cerebri sese accommodat, quoniam obrem situs capitis in cerebri quoque gratiam insitutus esse videtur.

III. Imò reperitur interdum caput in quibusdam animalibus sine oculis, quare non potest situs hic capiti propter oculos attribui.

Contrarium Galenus statuit lib. 8. de Usu part. cap. 2. & sequ. nimirum capiti sublimem situm esse attributum propter oculos, quem sequitur Avicenna in lib. 9. Rhafis in principio, Vallesius lib. 2. contror. cap. 12. Dn. Bauhinus lib. 2. Theat. Anat. cap. 1. Laurentius lib. 10. cap. 1. & alii multi, quorum sententiam hoc modo confirmamus.

Negatur.

I. Quia cum oculi sint velut exploratores interdum noctuque nobis excubantes, editissimum postulabunt locum. Laurentius. Potuisset enim cerebrum in alia quoque corporis parte locatum animalem spiritum reliquis membris transmittere; at oculi non nisi in loco supremo collocati totius corporis incommoda praecavere potuissent.

Confirmatur negatio.

II. Quod maxime patet in illorum animalium genere, quae de se parva quasi crustata dicas, appellantur, in quibus cornua oculos propter eminentiorem situm infixos habentia conspicimus.

III. Cum etiam nervi optici mollissimi sint, merito cerebrum propter oculos hunc situm sublimem obtinuit, ne propter longitudinem viarum, si cerebrum alibi locaretur, nervorum substantia induresceret, & ad visionem efficiendam inepta redderetur.

His positis non negamus, quod caput sit propter cerebrum conditum, quemadmodum auctores prioris assertiois voluerunt, sed hoc solum innuimus, quod situm hunc sublimem caput habeat propter cerebrum, non primario, sed secundario, quatenus id ipsum oculorum officium requirebat.

Decisio controversia.

Respondemus igitur ad argumenta proposita.

Ad I. Praestantia cerebri non simpliciter hunc situm concludit, nisi velimus simul ad sensuum organa respicere, quatenus in tali situ a deo commo dius, praesertim respectu visus, perficitur.

Ad II. Hoc argumentum solum concludit caput esse propter cerebrum quod non negamus: at situs talis inde non sequitur.

Ad III. Negamus argumentum de animalibus perfectioribus, in quibus oculos semper in capite locatos esse dicimus.

QVÆSTIO II.

QVÆSTIO II.

An cerebrum sit primum facultatis animalis organum?

Cerebrum primum organum facultatis animalis. Cerebrum primum facultatis animalis organum esse satis constat, tum quod hinc nervi, quibus sensus ac motus perficitur, suam habeant originem, tum quod quilibet cerebro se sentire sentiat, tum etiam quod laesio cerebri facultatis animalis laesionem primario introducat, quemadmodum copiosius demonstratur Coron. 2. Exercit. 2. de anima. quaest. 11. & ibidem Exerc. 5. quaest. 1. ad quae loca lectorem remittimus. Cum autem contrarium Aristoteles statuere videatur, ideo opere pretium esse videretur illius assertioem in praesentia considerare. Hic lib. 2. de part. animal. cap. 7. cerebrum refrigerii cordis causa conditum esse statuit, dum inquit: Cerebrum igitur calorem, fervoremque cordis moderatur & temperiem adfert.

Aristotelis assertio.

Refutatur a Galeno.

Contra Averroem.

Quomodo cor a cerebro refrigeretur.

Contra Galenum.

Hanc sententiam acriter impugnat Galenus lib. 8. de usu part. cap. 2 & cum eo plurimi Medicorum, quibus anam contradictionis praebuit Averroës in paraphrasi, qui vult ex sententia Aristotelis ipsum cerebri frigus calorem in corde obtundere & refrigerare, ita ut cor sentiendi principium esse queat.

Verum hoc praeter Philosophi mentem adductum esse videtur: licet enim Arist. aliquibus in locis sensum communem cordi ascribat, non tamen illud de proximo sed remoto sensus organo accipiendum est, quemadmodum alibi demonstravimus.

Potius igitur dicendum, cerebrum ex Aristotelis opinione cordis calorem temperare, quatenus videlicet membrum excessu frigidum alteri calido opponitur, ut temperamentum totius quodammodo sit proportionatum. Vel etiam quatenus cordis calidissimos spiritus per arterias carotidas attractos refrigerat, & ad sensum ac motum aptos reddit, quod vult Capiaccius com. Anat. cap. 23. dicens. Voluit Aristoteles cerebrum frigiditate sua in cordis calorem igneum agere, dum verum spiritum vitalem, non quidem in corde existentem, sed jam deductum in cerebrum, ita moderatur & attemperat, ut eum in animalem convertat, actione per contractum. Maxime ergo Galenus adversus Aristotelem nugatur, dum magnum dicit esse interstitium inter cor & cerebrum, rationesque a Galeno adductae prorsus nihil valent.

Utrumque hoc comprehendit Albertus Magnus lib. 2. de animal. tract. 1. cap. 7. dicens cerebrum frigidissimum est, ut aquae distans cordi refrenet calorem & ebullitionem ipsius: juvat etiam spiritum sibi a corde venientem, & nimis calefactum ad aequalitatem quandam temperat, quae aequalitas convenit motibus & operationibus cerebri. Coniunge Cel. Rhodigin. lib. 3. Antiq. 6. 23. Dd. Connimb. lib. 3. de an. cap. 2. quaest. 2. Argenter. lib. 2. de somno & vigilia. Tolerum libro 3. de an. quaest. 5. Laurentium libro 10. quaest. 5. Langium libro 1. Epist. Med. 54. & alios.

QVÆSTIO III.

An temperies vel structura cerebri sit praecipua causa operationis?

Quemadmodum supra Exercit. 4. quaest. 2. demonstravimus operationes partium dissimilium primo temperie, secundo vero compositioni quoque adscribendas esse, praesertim cum facultates operentur per membra, maxima ex parte respectu temperamenti, quod propterea proximum actionum organum saepissime dicitur: Ita jam quoque negandum non est cerebri temperamentum esse primariam ac potissimam operationis causam, unde cholericum argutum, Melancholicum constantem, optimique iudicii participem esse videmus.

Sed instabis fortassis, experientia quotidiana commotus, quod laesa cerebri conformatione statim animalium functionum vehemens subsequatur depravatio, unde consequens esse videtur, ipsam cerebri conformationem potius pro causa functionum agnoscendam esse.

Temperies instrumentum agendi.

Probatur antecedens, tum quod affectus cerebri cavitatibus sensus, motusque vehemens sequatur laesio, ut patet ex Apoplexia, Epilepsia, paralyti & aliis cerebri malis: tum etiam, quod capita male conformata admodum depravata denotent ingenia, quemadmodum videre licet apud Vesalium lib. 1. Fabricae cap. 5.

Instantia.

Sed respondemus, in actionibus officialibus, quod supra quoque monuimus, non solum ad temperiem, sed simul quoque ad conformationem respiciendum esse, utpote sine qua totum organum perfecte operari non potest. Requiritur ergo in cerebro praeter naturam temperiem iusta quoque confirmatio, quia alias spirituum animalium per cerebrum ad aequata dispensatio fieri non potest. Quod igitur operetur cerebrum hoc debet temperie, sed quod bene operetur cerebrum hoc compositioni referendum est. Lege ad hanc quaestionem illa, quae habet Laurentius lib. 10. Anat. hist. quaest. 3.

Responsio.

QVÆSTIO IV.

An cerebrum proprio motu moveatur?

Cerebrum motu quodam proprio, more cordis moveri statuit Galenus lib. de odor. orga. c. 4. dicens: Non impossibile est cerebrum sibi motum quandam, eumque exiguum praebere, modo in seipsum, modo ex seipso. Rationem addit paulo post cap. ult. natura motum cerebro non dedit, quo spiritum trahat ad refrigerationem & nutritionem, rejiciat ad supervacuum expurgationem.

Afirm.

Galeni auctoritas.

Huic sententiae subscribit Fernelius lib. 6. Phys. cap. 13. Laurentius lib. 10. q. 9. Columbus lib. 8. cap. 1. Bauhinus lib. 3. Theat. Anat. cap. 14. Capiaccius com. Anat. cap. 21. Vallesius lib. 2. contr. cap. 26. & alii, qui his & similibus fundamentis nituntur.

I. Ubi sit spiritus animalis generatio, ibi aerea substantia per motum quandam haurienda est: at in cerebro sit generatio spirituum animalium: Ergo dilatatione & contractione cerebri opus est.

Argumenta.

II. Natura nihil frustra tentat: at cerebri substantia distat aliquantulum a dura meninge: Ergo aliquid finis gratia, nimirum propter motum suum proprium.

III. Si cerebrum solum vi arteriarum pullaret, quando motum cerebri in infantibus, vel etiam vulneratis deprehendimus, sequeretur spinalem medullam quoque motum talem obtinere: at posterius non conceditur. Ergo nec prius.

IV Si exiles arteriae cerebrum commoverent, sequeretur lienem quoque a suis copiosis arteriis moveri: at posterius nullus concessit unquam. Ergo nec prius concedendum.

Negativa. Contra, quod proprio motu cerebrum non moveatur Vesalius innuere videtur lib. 1. Fabricae cap. 19. ubi inquit: Cerebrum in nullo usque musculis eguit, quum nulla calvariae pars aut dilatatione aut compressione indigeat. Hinc etiam lib. 7. ejusdem operis, ubi ex professo cerebri naturam tractat, nihil omnino de motu ejus proponit.

Idem innuit Fallopius in obs. Anatom. fol. 462. sui operis, ubi inquit: Hinc manifeste apparet, quae de causa ossa, cartilagineae, hepar, lien, cerebrum, atque similes particulae seipsas non moveant, quia fibrosae non sunt.

Dn. Platerus quoque lib. 2. Tabular. Anat. pag. 177. hoc ipsum confirmat, ubi ait: Sinus tertius sanguinem arteriarum & venarum vehens arteriae cujusdam instar pullat. Quod cum in tenellis calvariis antequam penitus coalescant, in vertice tactu deprehendatur, ut cerebrum moveri multi falso crederent, occasionem praebuit.

Mercurialis etiam proprium cerebri motum negat lib. 2. pract. Med. cap. 10. dicens: motus arteriis, moveatur membranae, motusque membranis, moveretur quoque cerebrum: at proprie loquendo, cerebrum expertus hujusmodi palpitationis, quia corpus inepum est ad motum quantum ex se, ita ut substantia ipsius per se non possit attolli nec deprimi.

Confirmatio negativa. Potest autem posterior quaestio pars, quae negativa statuitur, hoc modo confirmari.

I. Quicquid villis ad attractionem validam ordinatis destituitur, illud proprio motu moveri nequit: at cerebrum villis caret. Ergo non movetur.

II. Corpora mollissima ad perpetuum motum inepta sunt: at cerebrum est mollissimum corpus. Ergo ad motum minus accommodatum.

III. Si cerebrum haberet motum proprium, ille ad motum arteriarum diversus esset: at posterius non observatur. Ergo nec prius.

Probatum connexum, quia cor est calidius cerebro: at omnis calor motum intendit, quem frigus remittit. Adde, quod ipsa cerebri substantia mollis & magna necessario tardior motum produceret.

Ex hac opinione sequitur probabiliter, quod cerebrum proprie non moveatur, sed solum interdum moveri videatur, respectu illius motus, qui secundum naturam arteriis convenit.

Ad argumenta pro affirmanda quaestione producta respondent.

Ad I. potest responderi spiritum animale in cerebro de novo penitus non generari, sed solum quandam preparationem subire, novamque alterationem sustinere, quo possit motui ac sensui inservire.

Cum enim spiritus animalis preparatio perpetua & continua sit, absque omni intermissione, quod in laesionibus cerebri demonstrari potest, dubitatur merito, quomodo cerebrum continuo aërem hauriat, praesertim cum ipse Galenus tacite hoc negare videatur, dum lib. de odor. organ. situ-

Ad argumenta affirmantia. Ad 1.

lam odorifero aëre plenam naribus admotam a nobis non sentiri dicit, nisi quis per inspirationem aërem attrahat. Ergo aër non transit ad cerebrum absque inspiratione: at haec est libera & ex nostra voluntate dependet.

Ad II. Distat dura mater aliquantulum a cerebro, tum ne sua duritie cerebrum laedat, tum etiam ne motus arteriarum, vasorumque receptacula comprimantur. Videtur ergo verisimile naturam capacitatem quandam huic tegumento cerebri concessisse eo modo, quo cordi suas auriculas apposuit, nimirum ut irrudentibus humoribus & spiritibus intra cerebrum & hancce membranam urgente necessitate locus concedatur.

Ad III. Spinalis medulla non pullat, quia paucissimas habet arterias, quae non sufficiunt, ut ejus superficiem ita secum attollant, quemadmodum hoc in cerebro apparet. Imò potius ex contraria sententia sequeretur spinalem medullam quoque motum obtinere debere, tum quod cum cerebro sit continuata, tum etiam, quod spiritum animale conservare debeat.

Ad IV. Lien a suis arteriis non attollitur, tum quod non in superficiem, sed totius visceris substantiam sint disseminatae, tum etiam, quod feculentis & crassis humoribus in hoc viscere contentis hic motus impediatur.

QVÆSTIO V. An cerebrum sentiat?

Affirmativa quaestio pars hoc modo probatur.

I. Quicquid sensum largitur aliis partibus, illud quoque sentit, at cerebrum sensum largitur aliis membris sentientibus omnibus. Ergo cerebrum quoque sentit.

II. Quod insurgit ad res noxias expellendas, illud sentit, quia alias rem inimicam non perciperet: at cerebrum in quibusdam affectibus insurgit ad res noxias expellendas. Ergo sentit.

Minor probatur in sternutatione & Epilepsia.

III. Accedit auctoritas Hippocrati, qui lib. de vuln. capitis ait: cerebrum & citissime & maxime circa synciput sentire illa mala, quae in carne & osse fiunt. Galenus quoque de lib. plenit. inquit: cerebrum & spinalis medulla inter ea censentur, quae sensum obtinent.

Contra cerebrum non sentire statuit Aristot. lib. 7. de part. cap. 7. Galenus lib. 1. de caus. sympt. 8. quibus subscribunt Philosophorum & Medicorum plerique.

I. Confirmatur assertio primum per experientiam tam veterum, quam recentiorum, quia vulnerato capite cerebri substantia nihil sentit, etiam si premanetur, aut etiam disseccetur, nisi quis membranam tenuem attingat, quae hinc & inde in intimam cerebri substantiam sese insinuat.

II. Accedit ratio, quod organum commune omnium sensuum secundum suam naturam esse debeat, ita ut propriam aëriam non habeat, quo possit obtinere aptitudinem ad omnes species sensibiles dijudicandas. Sic lingua, quae certum sensum, scilicet gustatum habet, non potest recipere visum: id enim quod intus lateet, prohibet alienum, ut recte habet Aristot. lib. 3. de an. tex. 4.

Notandum tamen, quod sit distinguendum inter sensus internos & externos respectu internorum sensuum negari non potest cerebrum quoque sentire, quia sensus communis, phantasia & memoria ipsam cerebri substantiam pro organo agnoscunt, quemadmodum patet ex quaest. 1. Exerc. 8.

Coron.

Affirmativa.

Negat.

Resolutio quaestio.

Coron. 2. de an. At quaeritur de externis sensibus: hic de visu, gustu, odoratuque res plana est: quis enim horum sensuum aliquem cerebri substantiae tribuit unquam?

Ergo de tactu maxima ex parte quaeritur, num scilicet cerebri substantia sensu tactus quoque sit praedita. Negativam tenemus cum sententia posteriori. Nec obstat nobis, quod interdum exilus sensus in vulnerata cerebri substantia percipiatur, unde Valesius lib. 2. contror. cap. 27. cerebro tactum obscurum attribuit: hoc enim potius respectu membranarum in cerebri substantiam sese insinuantium accidit, quam ratione propriae substantiae hujus visceris.

Ad argumenta opposita respondemus.

Ad I. Negatur major propositio, quia fundatur in illo axiomate logico: propter quod unum quodque tale, illud magis tale: at hoc tantum procedit in comparatione causarum & effectorum univocè agentium, ubi causa & effectus specie conveniunt. Jam verò cerebrum est causa sensus non actione univoca sed equivoca quatenus scilicet animale spiritum sensuum organum aliis partibus beneficio nervorum communicat, easque hoc modo aptas ad sentiendum reddit.

Ad II. Cerebrum insurgit ad res noxias, quia percipit easdem non animali, sed naturali sensu, quem ad rem συμπαθειαν & ἀντιπαθειαν referre possumus. Nec etiam negamus, quod erosio ab acri materia facta in ipsis cerebri ventriculis animalano quoque sensu percipi possit respectu membranarum vasae per ventriculos deducendum.

Ad III. Sensus vocabulum hic late accipitur pro laesione cerebri, quam ob causam Hippocrates hoc solum innuit, quod cerebrum circa superiorem partem maxime afficiatur atque alteretur. Adde quod eo in loco tunicae sint admodum complicatae atque copiosae, unde sensus etiam non quidem in cerebro, sed tamen circa illam cerebri partem exquiratur. Galeni textus ex cap. 4. lib. de plenit. adductus nihil aliud probat, quam cerebrum & spinalem medullam, sentire tactu obscuro, gravativo scilicet sensu, ut ipse loquitur, qui ipsis convenit non respectu propriae substantiae, sed propter adherentes membranas.

QVÆSTIO VI.

An sensus a membranis, motus vero solum a cerebri substantia medullari prodeat?

Difficillimum Fernelius lib. 5. Physiol. c. 10. quaestiois affirmativam proponit, nimirum motum a cerebri substantia, at sensum a meningibus cerebri promanare: praesupponit enim cerebri medullarem substantiam perpetuo motu, sed nullo sensu praeditam esse: at membranas per se non moveri sentire tamen exactissime.

Hinc ergo concludit ex illo principio, quod causa & causatum convenire habeant, medullam cerebri motus, & membranas ipsius sensus originem esse.

Sed hoc paradoxon merito refutat Laurentius lib. 10. An. qu. 10. quia principium illud logicum in quo fundatur tota opinio non est ἀπλοῦς, verum: non enim semper talis est causa, qualis est effectus, quia hoc axioma solum procedit, ubi est actio univoca, hoc est, ubi effectus & efficiens sunt in eadem specie. At verò tali modo sensus non perficitur a cerebro, quia pars corporis ad hanc vel illam

Ad argumenta priora.

Affirmativa.

Affirmativa.

Contra Fernelium.

animae operationem sese habet ut instrumentum, quod non necessario cum effectu coincidit. Adde quod motus ille cerebri, si concederetur, penitus specie distingueretur a motu animali, cujus originem a cerebro tanquam communi instrumento recipiunt reliquae partes ad motum inservientes: Est enim cerebri motus proprius, si datur, ex sententia ipsius quoque Fernelii naturalis, & non a nostro pender appetitu. Quomodo igitur hic motus causa erit motus voluntarii, qui per musculos perficitur. Imò hac ratione cor maxime principium motivum esset statuendum cum Aristotele, quia in hoc viscere conspicuus ac perennis est motus.

Nec etiam illud verum est, quod statuit idem Fernelius nervos, quod plus medullae obtinent, eo magis ad motum inservire posse, quod magis membranosi, eo citius sensum praestare. Non, inquam, hoc procedit, quia contrarium verum esse videtur: videmus enim nervos molliores ad sensum aptissimos esse, quod patet in opticis. Contra quod sicciore eo firmius movent. Nec ratio deest, quia sensus non quadam passione, sed motus actione perficitur, ut ex sequenti quaestione magis patebit.

QVÆSTIO VII.

An nervi motorii distinguantur a nervis sensui destinatis?

Nervi esse sensus motusque organa rectissime statuitur, earatione, quatenus vim sentiendi, movendique communicant aliis partibus sensui vel motui destinatis. Cum autem sapius illa sensu motus pereat, & contra, quaeritur non immerito, num nervi motorii distinguantur ab iis, qui sensus operationem adjuvant.

Affirmativam Galenus innuere videtur in aliquibus locis, nimirum lib. 9. de usu part. cap. 14. lib. 7. de plac. Hipp. & Plat. cap. 5. & alibi, ubi nervos molliores sensui, duriores verò motui praesesse videt.

Pro cognoscenda quaestione notandum est, quod unus idemque sit spiritus animalis, tam sensui, quam motui inserviens, quam ob causam quilibet nervus aptitudinem hanc habet, ut sensui vel motui possit inservire. Quod autem actu non quilibet sensum efficiat, hoc fit ratione partium quibus inferitur, quarum quaedam ad sensum, aliae ad motum praestandum sunt accommodatae.

Ita primum par nervorum a cerebro proceduntium solum inferunt sensui, quia oculo inferuntur, cujus officium est ipsa visio.

Alterum par non sensui, sed motui inferunt, quia tendit in musculos oculorum, quorum officium est movere. At nervus auditorius & sensui, & motui simul inferunt: est enim causa auditus in auribus, & simul quoque motui temporalis musculi per alterum ramum de se missum providet. Vide Valesium lib. 2. contror. cap. 24. Laurent. lib. 4. quaest. 10.

Quamvis autem Galenus in citatis locis nervos molliores sensui, duriores contra motui praesesse dicat: non tamen illud simpliciter accipiendum, quia nervus non quatenus durus vel mollis sensum, motumve introducit, sed prout spiritum influentem obtinet, utriusque potest inservire, modo partibus sensui vel motui destinatis inferatur. Videtur autem Galenus non simpliciter de sensu communissimo, nimirum de tactu loqui, sed de reliquis potissimum de visu, odoratu &c. quorum nervi propter propinquitatem cerebri sunt mollissimi.

Proponitur quaestio.

Affirmativa.

Fundamentum decisionis.

Declaratur assertio Galeani.

92 *Instit. Medic. Disp. III. Coron. I. Exerc. IX. De comm. sensu & motu animalis organo proprio.*
 Quomodo motus ille so sensu pe-reat, & cōtra.

Fam restat, ut dubium illud declarem, quomodo scilicet ille sensu motus, & contra laeso motu sensus pereat? Plana res est in iis partibus in quibus motus per nervos peculiare, & sensus quoque per suos perficitur. Ita in oculo visus potest laedi, non laeso motu oculorum & contra motus quoque saepius laeditur, visu non affecto, propterea quod hic unum par nervorum tantum sensui, alterum verò motui prospiciat. Quod etiam procedit in aliis quibusdam partibus quemadmodum habet Galenus lib. 1. de locis affectis cap. 6. Ita manus quo ad sensum laedi potest, non laeso motu, quando videlicet ea pars nervi, quae ad cutim tendit afficitur, non laesa altera parte, quae movet musculos. Ubi verò unus idemque nervus in una eademque parte simul sensui & motui praestit, ibi potest quidem fieri, ut laeso motu remaneat sensus, sed non contra, quod pulchrè quodque Galenus in eodem citato loco demonstrat, quia ad motum partis majore spirituum copia, majoreque obore opus est, quam ad sensum, unde potest sensus esse superstes, motu laeso, propter modicum influxus spirituum animalium.
 Hinc *Vallefius*: Facultas animalis, si in membrum incidit firmum, & secundum compositionem bene ad id comparatum, movet: sin minus, sentit tantummodo. Nihil igitur hic obtinet suo invento *Arculanus in comm. super 9. Rhafis*, ubi ad frigiditatem & humiditatem partis sulcipientis sensum vel motum solum respicit.

QVÆSTIO VIII.
Cur dextra cerebri parte laesa saepius altera, sinistra scilicet, patiatur convulsionem?

Quamvis in praesentia statum corporis humani secundum naturam proponamus, non tamen errabimus, quod hujus & sequentis quaestionis decisionem subjiciamus, propterea quod doctrinam de origine nervorum in cerebro quodammodo obscurare videantur.

Quærimus igitur, qui fiat, quod dextra cerebri parte inflammatione vel alio morbo laborante sinistra patiatur convulsionem: quemadmodum docet *Hipp. lib. de de vuln. cap. illudque in Epidemias* aliquot historis confirmat?

Respondet *Laurentius lib. 10. quaest. 5.* convellitur saepe opposita pars, non autem percussa, quia quod ab agra in partem sanam expressum ac diffusum est pus, exitum non habet, ibique stabulatur, & inflammationem concipit, inde convulsio: quae autem in fauciatate parte restagnat sanies, per vulnus & ossis sectionem liberum habet exitum, à quo membranae affectio vitari potest, *Et paulò post*: Potest & alia convulsionis hujus à nobis ratio assignari, eaque probabilis. Vulnerata pars non convellitur, sed opposita, quoniam extincta est planeque exoluta illius facultas & temperies, quae actionum omnium causa est insigniter laesa. Itaque stimulata non excitatur, nec ullum ciet motum. *Idem ferè in eadem verbis proponit Franciscus Dalechampius in chirurgia dicens*: At verò in parte opposita duae ejusmodi convulsionis causae sunt insignes. Putridus scilicet & cadaverosus vapor à parte cerebri laesa & gangraena obfessa exhalans, & insuper ab eadem parte affecta & gangraenosa virulenta acris & mordax sanies in opposita sanam exudans, &c.

Verum probabilis nobis videtur responsio *Parzi lib. 9. chirurgia cap. 17.* ubi inquit: Mea sic est ratio, in parte sana supervenire id genus symptoma-

tis per inanitionem & siccitatem: inanitionis autem & siccitatis partis lang seu oppositae causa duplex est, eaque omnis in parte vulnerata: dolor nempe occasione inflicti vulneris & spirituum humorumque eo loci concursus, tum ratione doloris attrahentis, tum naturae praesidia sua ad afflictam partem impetu suo transmittentis. His ex causis pars sana exhausta spiritu & humore facile convellitur. Quamvis igitur nervi dextri à dextra, & sinistri à sinistra cerebri parte orientur: non tamen impossibile interdum alteram partem oppositam affectam convulsionem pati, eam ob causam, quam adduximus.

QVÆSTIO IX.

Cur dextra cerebri parte laesa paralytica fiat & resolvatur opposita?

Questionis tō dī negari non potest, cum illud ipsum experientia tam veterum, quam recentiorum Medicorum confirmet.

At verò tō dī non ab omnibus eodem modo explicatur.

Quidam, ut Cassius & Aretaeus statuerunt nervos in exortu suo ita implicari, ut dextri sinistram, & contra sinistri dextrorum partes perprent, seque mutuo interfecent. Hinc ergo facile respondent, cur dextris quomodocumque affectis sinistri vel convulsionem, vel paralytin patiantur. Sed optimè hæc ipsa a dī refutantur, quia reclamat observatio Anatomica.

Alii non ad nervos, sed ad plexus arteriorum respiciunt, quosita, quo ad dextram & sinistram partem implicari ac divaricari volunt, ut facili negotio possit fieri materiae denegatio vel transmissio. Hinc igitur dextra laborante sinistram resolvit statuunt, propterea quod illi spiritus jam non amplius transmittantur.

Sed hæc opinio suis tutoribus relinquitur, tum quod vasa arteriarum & venarum, quoad utramque partem non ita inter se implicentur, quemadmodum praesupponunt; tum etiam, quod spiritus animalis, qui sensus & motus author est, non per arterias, sed per nervos distribuatur.

Relinquitur probabilis responsio *Laurentii lib. 10. quaest. 6.* ubi inquit: Potest è vulnerata parte dextra ichoris portio ad sinistram in superiorem ventriculum dextrum decumbere, ab eo in sinum tertium, qui communis est cavitas. In eo sinu, qui continetur humor velur in centro est cerebri. Quare si formae elementaris morum sequatur, in declivior partem decumbet: at sanae partis situs declivior esse solet: decumbit enim aeger in sanum, non in saucium latus doloris metuens. Quid ergo impedit, quo minus è tertio sinu in quartum, & ab eo in spinalem medullam è diverso percussae partis interdum decumbere possit humor, unde paralytis?

Et paulò post. Affertur potest & alia ratio, quod per vulnus natura excrementitium humorem excernere solet, tum per fluxum sanguinis, tum per medicamenta, quae trahunt, hauriuntque humorem, ita ut bene expurgeretur pars affecta: at opposita pars, quae non expurgatur, facile afficitur, vel per *συναρτησιον*, vel materia ad eadem transmissa ac decumbente. Sunt qui volunt ad partem tumore aut inflammatione obfessam spiritus ferè omnes confluere, unde fit, ut illis defraudatae partes oppositae resolvantur. *Hæc enim ille.*

Contra Arculanum.

Quaestio.

Responsio Laurentii.

1.

2.

Responsio Dalechampii.

Responsio Parzi.

Opinio 1.

Opinio 2.

Opinio 3. probabilior.

Instit.

DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.
 EXERCITATIO DECIMA.

SENSUUM EXTERNORUM AC VOCIS
 atque sermonis instrumentis propriis.

PROOIMION.
 Ost cerebri considerationem consequens est ut convertamus nos ad illa membra, quae tanquam satellites & internuncii praecipuo huic animalis facultatis organo suam quotidie praestant operam. Hic primò sensuum externorum ac vocis atque sermonis organa sese offerunt. Illis enim species externorum objectorum sensibilibium cerebro dijudicanda subjiciuntur: his autem animi sensa exprimimus, & species conceptas atque cognitatas aliis pro lubitu manifestamus. Quapropter ad alteram capitis vel supremi ventris partem, nimirum ad faciem accedimus, ut prope cum dicta organa maxima ex parte circa eam declaranda veniant.

Facies dignitas.

§. 1. Superest altera summi ventris pars, *Facies* videlicet seu vultus, verum animi humani indicium praeter reliquis partibus omnibus. Ingenui enim homines & servi ex facie dignoscuntur, juxta *Plautum & Terentium*, cum facies eorum quae in abscondito latent, amplissimè theatrum sit. Unde *Quintilianus*: dominatur autem maximè vultus, hoc supplices, hoc minaces, hoc blandi, hoc tristes, hoc hilares, hoc erecti, hoc summissi sumus, hoc pendent homines, hunc intuentur, hunc spectant etiam antequam dicamus, hoc quosdam amamus, hoc odimus, hoc plura intelligimus, hic est saepe pro omnibus. *Vide Taliacotium lib. 1. de curt. chirurg. in princ.*

Organa sensuum externorum.

§. 2. Hic primò organa sensuum externorum consideranda sunt, quae scilicet visui, auditui, odoratui & gustui inserviunt, quibus denique tactus organum non solum faciei, sed toti corpori commune additur. Deducuntur hic organa sensuum, quod ad numerum ex pluralitate facultatum sentientium, quatenus organa sunt propter facultatem, non facultas propter organum, ut inquit *Thomas 1. par. q. 87. ar. 3.* Cur autem quinque tantum sint sensus externi juxta *Philosoph. Coron. 2. Exerc. 5.* demonstramus, quod lectorem remittimus, ut etiam ad *Laurentium lib. 1. Hist. Anat. c. 2.* ubi pluribus hoc declaratur.

Visionis organum commune.

§. 3. Visui inservit *Oculus*, qui est pars corporis humani ex diversis humoribus, tunicis, vasis, musculis, aliisque partibus similaribus provisionis instrumentum pulcherrimè conformata. Hoc est illud membrum, quod lucis usu vitam à tenebris & morte discernere videtur *Calio Rhodigino lib. 3. lect. antiq. cap. 28.* Est enim carceris vicem plane subit reliquum corpus, nisi oculorum gratia affulserit: Rectè igitur *Galeno* pars solaris, membrum divinum, *Orpheo* naturae speculum oculus dicitur. Huic animus inhabitare videtur: mi-

rantur autem oculi (*inquit Laurentius lib. 1. Anat. cap. 3.*) adamant, concupiscunt, amoris, irae, furoris, misericordiae, ultionis indices sunt, &c. Quid ergo mirum, quod oculorum compositio tantà industrià fabricata sit?

§. 4. Usus igitur oculi est ipsa *Visio*, quam primario perficit humor crystallinus praecipuum hujus operationis organum, à cerebro per nervum opticum primae conjugationis vim videndi recipiens. Incidit hic nobilissima quaestio de modo visionis, ubi potissimum decidenda venit controversia, de vero & primo visionis organo. Communis assertio, quam haecenus ex classicorum autorum opinione discentibus proposuimus, in hoc paragrapho continetur, nimirum humorem crystallinum esse primum visionis organum. Verum cum *Aristotele, Platone, Socrate* aliisque veritas nobis magis amica sit, idcirco diuturna inquisitione melius edocti *crystallinum humorem* maxime necessarium organum visionis statuimus, ita tamen ut Specierum visibilibium dijudicatio minime in eodem fiat, propterea quod potius interni medii rationem habere videatur. Assertionem partim physicis, maxime verò opticis fundamentis demonstramus. *Quo ad res physicas*, functio haec humori crystallino denegatur, propterea quod nervi in sectione destituatur, & pellucidà suà substantià ad idola rerum visibilibium recipienda videatur inhabilis. *Quod optica fundamenta* attinet, facile demonstratur, speciem visibilem crystallino distinctè non exhiberi: cum enim omne punctum luminosum hemisphaeraliter radier super medium (*prop. 6. perspect. com.*) ejusdemque dijudicatio per visionem fieri nequeat, nisi recipiatur quadam collectione per refractionem, sequitur necessarium in crystallino visionem non fieri, propterea quod in crystallino conus puncti visibilis mutilatus sit & minime compleatur. Statuendum igitur speciem visibilem dijudicari in *tunica reticulari*, juxta *Placenum & Keplerum*, quod ulterius hoc modo demonstrabimus. Notetur ex perspectivâ communi, quod visio variet pro ratione medii: hinc observandae duae regulae.

Usus oculi.

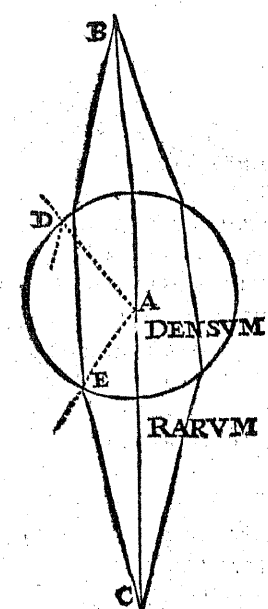
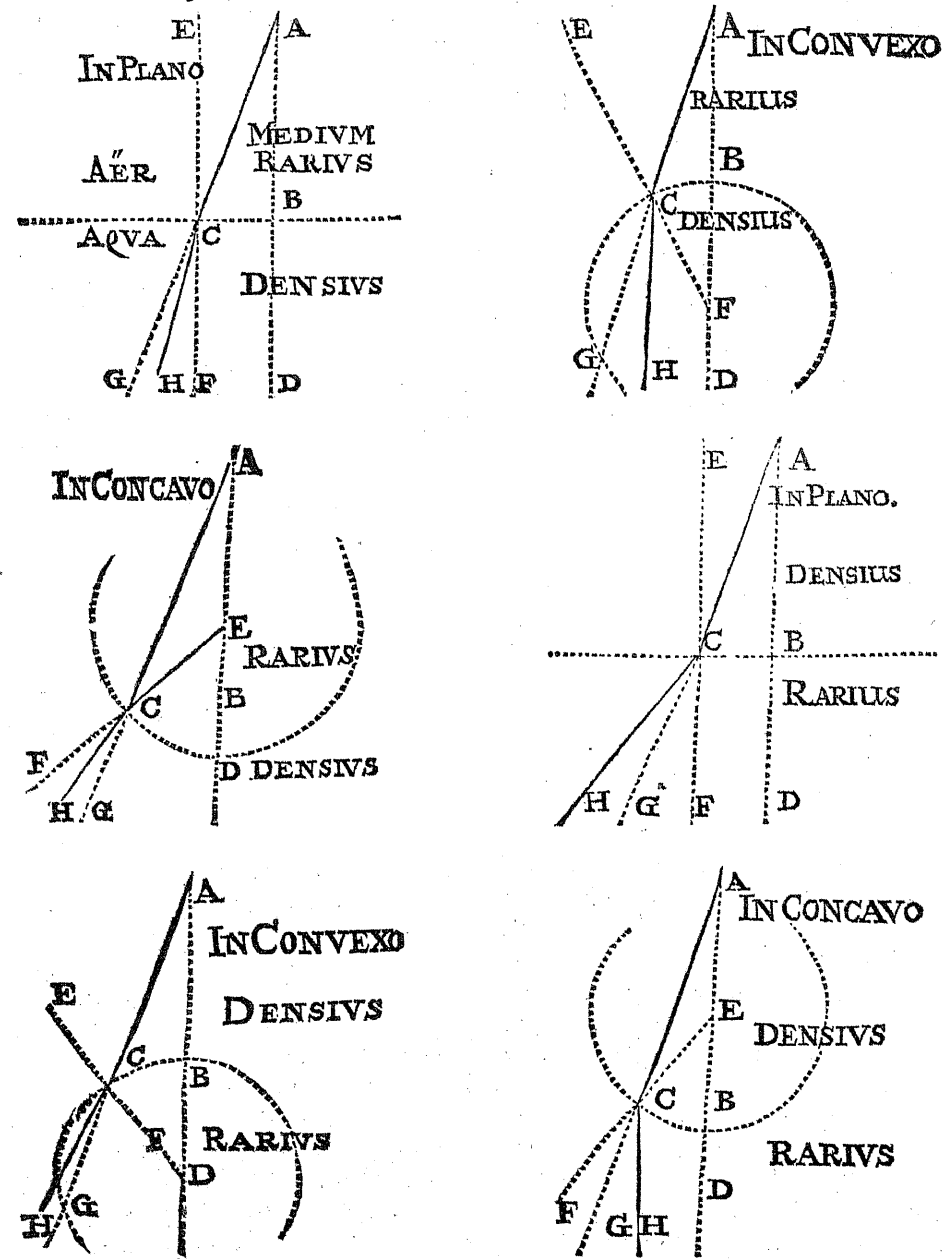
Singularis assertio, crystallinum non esse verum visionis organum. Confirmatio Ex Physicis. Ex Opticis.

I. In medio refringente densiori, plano & convexo, refractione fit ad perpendicularum radiantis, in concavo contra.

II. In medio refringente rariori refractione fit à perpendicularo radiantis in plano & convexo: in concavo ad perpendicularum radiantis.

- Hæc regulæ cognoscuntur ex sequentibus demonstrationibus, ubi sequentia per literas denotantur.
- E. C. F. Perpendicularis puncti refringentis.
 - A. B. D. Perpendicularis puncti radiantis.
 - A. Punctum visibile radiantis.
 - A. C. Radius obliquus, seu linea incidentiæ.
 - C. H. Radius refractus.
 - G. C. Linea incidentiæ continuata.
 - G. H. C. Angulus refractionis.

IN

Porro ex præcedentibus regulis demonstratis patet etiam, quod si medium densum refringens utrinque sit convexum, bis fiat refractione ad axem radiantis seu perpendicularum radiantis, semel in ingressu, semel in egressu. Sit enim corpus utrinque convexum, cuius centrum A. punctum radians B. axis itemque perpendicularum radiantis B. A. C. radius incidens B. D. punctum refringens primo D. Cathetus refractionis primæ A. D. Radius refractus ad perpendicularum A. D. propter medium densius est D. E. Punctum refringens secundo E. Cathetus refractionis secundæ A. E. Radius incidens respectu refractionis secundæ D. E. radius refractus à perpendiculo A. E. propter medium rarius est. E. C. Ubi patet utramque refractionem fieri versus axem seu perpendicularum radiantis.

Hæc omnia pro visionis modo intelligendo plurimum inserviunt, quatenus oculus ita con-

formatus est, ut ob diversitatem partium ad diversam refractionem faciat. Ponamus enim primo punctum aliquod visibile, hoc sua natura in orbem radiat, quatenus physicis quoque species visibilis per medium multiplicari dicitur. Licet autem undique punctum aliquod visibile repræsentetur oculo, nihilominus illis tantum radiis transit, qui ab oculi apertura transmitti possunt, reliqui propter Iridis opacitatem avertuntur. Hi radii in corneam lucidam incidentes refringuntur ad perpendicularem, quia cornea cum aëreo humore est medium aëre densius, unde radii qui antea in aëre spargebantur, nunc magis colliguntur & fortiores redduntur, inciduntque in anteriorem crystallini superficiem fere sine refractione (licet crystallinus densior aëreo) propter eandem ferè utriusque convexitatem. At in posteriori crystallini superficie concava & humore vitreo fit nova refractione, quatenus medium rarius occurrit, ubi radii à perpendicularibus in superficiem per puncta refractionum ductis refringuntur & radii refracti versus axem in conum breviorē coeunt quod ex ultimæ tabulæ schemate plenius patebit. Manifestum est igitur, in ipsa reticulari tunica visionem fieri, ita ut crystallinus sit quasi perspicillum visionis & tanquam internum necessarium medium visioni inserviat.

Rectè

Rectè igitur Dn. Platerus in tabulis asserit, quod crystallinus humor primario visionem adjuvet, quatenus est necessarium perspicillum nervi optici & species visibiles colligit ac magis unitas tunicæ reticulari repræsentat. Est ergo verum & primum visionis organum Retina vel Reticularis tunica, quod ulterius in sequentibus patebit.

§. 5. Huic inserviunt alii duo humores, aqueus videlicet, ὑδατώδης & vitreus, βιολωιδής. Ille ante crystallinum instar propugnaculi situs est, & externi luminis splendorem affatim occurrentem temperat: hic vero in posteriori oculi parte constitutus, crystallinum quodammodo circumdat eique partim præparatione alimenti, partim visibiles species continendo inservit. Dico quod aqueus humor luminis splendorem temperet, quatenus radios dispersos colligit & unit, unde locum in oculo anteriorem obtinet, sicuti posteriori loco vitreus residet, eam ob causam, ut naturalis illius perspicilli, humoris nimirum crystallini, functio eò melius perficiatur.

§. 6. Ne autem fluctarent vel diffluerent hæ oculi partes, ideò solidioribus aliis membris opus fuit: hinc provida natura diversas oculi membranas condidit, quarum communiter sex enumerari solent. Dico communiter sex tunicas enumerari: sunt enim ex Anatomicis celebrioribus pauci, qui diversum statuunt, quod patet in Piccolomineo, qui in prælect. Anatom. pagina 287. quinque tantum numerat, ita ut secundam statuat innominatam, à tendinibus musculorum oculi prognatam, eo fine, quo commodius in corneam musculi inferantur, & araneam loco reticularis, proponat, omittendo Araneam propriè dictam & vitream.

§. 7. Prima est ἑπιεφρονική Adnata vel Conjunctiva, aliàs album oculi, cuius adnaticulo oculus capiti annectitur, ne faciliè præter naturam extra locum suum moveatur. Hæc Alex. Bened. funda dicitur, quod fundæ similitudinem, qua lapides jaciuntur, exhibeat, oriturque à pericranio, & oculum non solum firmat, sed simul etiam ab ossium duritie defendit & musculorū insertionē adjuvat.

§. 8. Secunda Cornea, κερατώδης vocatur, vel ratione pelluciditatis & duritiei, quibus cum cornu convenit, vel quod instar cornu in laminas tenues possit dissolvi, cuius beneficio tenuiores tunicæ & humores oculi ab externis injuriis defenduntur. Quibusdam Cornea tunica dividitur in κερατώδης & σκληρώδης, ita ut κερατώδης sit anterior portio pellucida, quæ species visibiles ad crystallinum transmittit, σκληρώδης verò posterior major portio, quæ dura, crassa, opaca & ferè cartilaginea est, à priori sicuti album ovi coctum à crudo differens, ut inquit Platerus in Tab. Anat.

§. 9. Tertia Uvea, ὑαλώδης, tenuis est membrana, crystallinum à duritie corneæ defendens & ad externi luminis splendorem refringendum inserviens. Uvea dicitur Piccolomineo, quod uvæ acinum foramine suo referat, Παρεο, quod uvam nigram colore suo repræsentet, Laurentio, quod etiam folliculum uvæ, à quo pedunculus avulsus est, figura, colore, tenuitate ac levitate externâ imitetur. quibusdam χροωιδής, vocatur, quod chorii instar vasa tunicarum suffulciat & à tenui membrana, sic quoque dicta progrediatur. Alii in posteriori tantum parte χροωιδής vocant hanc tunicam, ubi crassior est & fibris quibusdam corneæ adnascitur. Variè colorata est hæc tunica, quod eò melius ad spirituum collectionem inserviat, teste Paræo lib. 4. chirurg. ca. 6. Ut enim extremi colores vi-

fui nocent, ita colorum varietas & mixtio eundem conservat.

§. 10. Quarta ἀραχνοειδής, Aranea dicitur, ipsius crystallini immediatum involucreum. Hæc nomen suum à tenuitate obtinet, quæ telas aranearum imitari videtur, & humorem crystallinum, quem immediatè cingit, in anteriori parte per ciliare interstitium vicinis partibus annectit. Hinc Dn. Keplerus in opticis inquit: hoc nomen aranea nõ solum pelliculæ crystallini videtur competere, sed junctis ciliaribus processibus. Verè enim ut aranea in centro telæ suæ heret suspensa, ita crystallinus humor in centro ciliarium processuum, staminibus utrinque intrò versus centrum ductis.

§. 11. Quinta ἀμφιπνευστική, Reticularis, à medullari nervi optici substantiâ dilatata oritur, unde Galeno propriè non est tunica, cuius usus in eo consistit, ut spiritus vivos à nervo optico ad ductos oculo communicet. Hujus tunicæ usus in hoc §. sufficienter non declaratur, quam ob causam addimus, illius beneficio non solum oculo communicari spiritus animales, sed eandem etiam verum esse visionis organum, quatenus visibile objectum per speciem reverà huic repræsentatur, quod ex præcedentibus demonstrationibus maximè patet. Etenim hæc tunica tantum cum optico nervo unita præ reliquis, atque ita disposita est, ut speciem visibilem quasi depictam, vertice conorum à punctis visibilibus productorum recipiat. Verum igitur est, quo dicit Laurentius, hanc tunicam visibilium objectorum spectra ad cerebrum tanquam iudicem deferre, non quidem eâ ratione, quasi alterationem crystallini percipiat (quia crystallinus est solum quasi perspicillum, in quo species visibilis nondum imprimitur, sed per illud radii visivi tantum colliguntur) verum eateenus, quatenus in ipsa hac tunica adjuvante crystallino species objecti revera percipitur.

§. 12. Tandem superest Vitrea tunica, vitreum humorem tanquam proprium tegumentum ambiens. In hujus tunicæ anteriori medio ciliare interstitium apparet, Fallopio nexus & ligamentum, ab uvea progenitum, crystallinum uveæ alligans & aqueum humorem à vitreo fecernens.

§. 13. Cum autem oculus tanquam custoditio corporis ex omni parte injurias externas obfervere debeat, ideò natura miram volubilitatem eidem addidit: hinc præter dictam compositionem Musculos quoque peculiare obtinuit, quorum in homine sex inveniuntur, quibus oculi variis motibus moventur. Archangelus in prælect. Anat. pag. 286. quinque tantum numerat oculorum musculos, ubi pulchrè quoque de eorum ortu differit. Cur autem sex musculos juxta communem opinionem statuamus, satis superque patet ex quæst. subsequenti tertia.

§. 14. In hos musculos Nervi secundi paris à cerebro inferuntur, quorum exortus continuus unum eundemque utriusque oculi motum efficit. Nota quòd hi nervi motorii dicantur eam ob causam, quia maximè motui oculorum præstant, licet negari nequeat, quod etiam tactus sensum iis partibus communicent, quibus filamentis suis inferuntur.

§. 15. Residet autem oculus hoc modo conformatus in rotunda ossium capitis cavitate, quam orbitam vocant, & exterius palpebris sapienter appositis defenditur. Quò situs oculorum eò tutior esset, orbitam natura condidit, cavitatem videlicet, quam inferius malarum eminentiâ, superius os frontis, exterius zygoma, & in medio

Aranea.

Reticularis.

Vitrea.

Musculi oculorum.

Nervi oculorum motorii.

Situs oculi.

nas

nastos constituit. Neque hoc solum, sed & palpebra adduntur, quae portae instar orbitam claudunt, & pilis suis erectis, ne quid in oculos incidat, singulari naturae providentia praecavent. De quo vide quest. 7. Exerc. 3.

Aures.

§. 16. Ita se habet visus organum, sequitur ut ad Aures accedamus. Ratio methodi est, quia ut naturae admirationem oculi fabrica superat, ita auditus organum sua compositione praere reliquis sensibus omnibus stuporem parit, quae de causa merito post declarationem oculorum ad aures accedimus.

Auris externa.

§. 17. Est autem duplex auris in homine, externa & interna: illa inter ossa & carnem naturam mediam obtinet, cartilagineam scilicet paucis sanguine irrigatam, quae exterius pro aëris irrucens sono apponitur. Describitur hic auris externae compositio, quod sit cartilaginea, paucisque sanguine irrigata, cum auris internae foramen parvum esse debeat, illudque commodius fieri nequeat, quam tali substantia, quae inter molliorem atque duritiem quodammodo media sit.

Auris interna. Prima cavitas.

§. 18. Interna auris verum est auditus instrumentum, & quatuor cavitatibus constituitur: prima est exterior, semper patens, tortuosa & angusta, in cuius sine septum membranolum est, quod tympanum vocant. Dico primam cavitate tympano finiri, quod membranolum, tenue, densum, pellucidum, & maxime exquisiti sensus est, quae proprietates omnes eo inserviunt, ut eo melius speciem soni representare queat, quem usum Hippocrates in lib. περὶ ἀρχῶν eidem primus tribuit.

Secunda cavitas.

§. 19. Succedit huic secunda cavitas, in qua auris est ingenua, quae communiter princeps auditus organum statuitur. Hic insuper tria auditus ossicula conspiciuntur, quibus tympanum extenditur, atque aëris impulsus quodammodo adjuvatur. Dico communiter: quia vulgi sententiam aliis defendendam relinquimus, ut patet ex subsequenti quest. 5. ubi statuimus, verum auditus organum esse nervum auditorium expansum, plurimam aëream substantiam praeditum. Ossicula auditus quod attinet, illorum usum breviter hic determinamus, licet alii sint in ea opinione, quod motu suo sonum auditus organo primario magis exhibeat, de quo subtilis est Archaangel. in praefat. Anat. pag. 300.

Tertia cavitas.

§. 20. Tertia cavitas in angustis meatus terminatur, & dicitur Labyrinthus, ubi sonus transiens redditur acutior. Postrema cavitas auris interne cochlea dicitur Fallopio, postquam nervus ἀκουστικός a quinta conjugatione nervorum a cerebro prodeuntium exortus in conspectum venit. Describitur hic reliqua auris internae conformatio, quae patet multo probabilius esse statuere soni speciem dijudicari a nervo auditorio expanso, quam alia ratione, cum citius & melius hoc modo sensui communi offeratur, quod aliis non fieret, propterea quod nervus auditorius in aliam partem non inferatur.

Quarta cavitas.

§. 21. Haec est auris conformatio, cuius beneficio differentias soni percipimus & dijudicamus, eo modo, quo per oculum colores diversos cognoscimus. Platoni auditus fit aëris interni pulsatione, quatenus scilicet sonus primo aërem externum alterat usque ad auditus organum externum, ubi deinde siciffima, maximeque sonorae membranae, tympanum intellige, alliditur, ab eaque continuatione quadam, mediante aëre interno, nervo

Functio aurium.

§. 21. Haec est auris conformatio, cuius beneficio differentias soni percipimus & dijudicamus, eo modo, quo per oculum colores diversos cognoscimus. Platoni auditus fit aëris interni pulsatione, quatenus scilicet sonus primo aërem externum alterat usque ad auditus organum externum, ubi deinde siciffima, maximeque sonorae membranae, tympanum intellige, alliditur, ab eaque continuatione quadam, mediante aëre interno, nervo

ἀκουστικός occurrit, ubi dijudicatur & cerebro consequenter offertur.

Nasi conformatio.

§. 22. Sequitur jam in facie Nasus, odoratus instrumentum, cuius duae sunt partes, interior & exterior. Haec in medietate faciei ex cute, carne, cartilagine, osse, aliisque partibus, duabus naribus optime conformata est, quod receptioni odorum, aërisque inspirationi & expirationi possit inservire. Duplex hic finis externi nasi ponitur, ubi dubitari potest, quinam primarius sit? Piccolom. in pral. Anat. pag. 293. primario propter respirationem nasum externum conditum fuisse statuit, quia huic semper, odoribus percipiendis per intervalla tantum praest. Alii tertium quoque usum ejus addunt, nimirum, ut ad cerebri excreta rejicienda faciat.

§. 23. Illa constat osse cribroso & processibus mammillaribus, quibus praecipuam agendi vim in percipiendis odoribus attribuimus. Cur praecipuum odoratus organum processus mammillares statuamus Coron. 2. Exerc. 7. qu. 4. plenius determinatur. Junguntur autem haec protuberantiae cum nervis odoratoriis, quos Piccolomineus proximè nervis visoribus subjicit & a posteriori cerebri medullae parte, ubi quartus est ventriculus, productos statuit, quam originem Vesalio, Colombo, caeterisque incomptam fuisse dicit.

§. 24. Sub naso Oris est situs, in quo Lingua conspicitur, gustatus organum, quo saporum differentias cognoscimus. Hujus conformatio constat ex pluribus diversae naturae particulis, inter quas primatus ipsius carni spongiosa attribuendus est. Proponitur hic verus atque primarius linguae usus, nimirum ut saporis interno scaturiat atque dijudicet, quo posito reliqui minus principales non excluduntur, quia negari nequit linguam ad esculentorum deglutitionem plurimum inservire, dum motu suo non solum cibos dentibus pro sufficienti attritione subjicit, sed eosdem quoque comminutos ac preparatos ad gulam transmittit. Imò voces quoque format in animantibus, & homini mentis est nuncia, quatenus lingua phantasiae atque rationis conceptus exprimimus.

Lingua.

§. 25. Tandem inter externos sensus tactus superest, toti corpori communis, unde praecipuum & adequatum ejus organum est ipsa cutis. Cutim primarium tactus organum statuimus, quatenus objectum tactile in sua natura percipit, ut patet ex quest. 8. sequenti. Aliis non negamus, quod vult Piccolomineus, generatim tactus instrumentum esse membranam, cum nullibi tactus absque membranosa substantia fiat. Aliud autem est qualitates tactiles percipere, aliud easdem justo modo in gradu atque specie sua dijudicare.

§. 26. His sensuum externorum organis tam communia quam propria sensibilia cognoscuntur & ad cerebrum, tanquam commune instrumentum deferuntur, ubi phantasiam diversimodè commovent, pro cuius appetitu varias conceptas species aliis voce, quae cogitationum mentis nuncia est, exprimimus. Vox in praesentia non quae vis intelligitur sed humana, quatenus omnia, quae nobis cum brutis communia per ultimam formam, nimirum per animam rationalem restringuntur. Hinc asserimus mentis cogitationes voce exprimi, quod minimè de voce brutorum intelligitur.

Vocis origo.

§. 17. Hanc

Vox quid sit.

§. 27. Hanc ob causam consequenter de vocis & sermonis organo dicendum est, quia vox est sonus animantium, alicujus rei significativus propter imaginationem praecedentem, ut habet Aristoteles lib. 2. de an. tex. 90. Ponitur hic definitio vocis, nimirum non quemlibet sonum animantis hic intelligi, sed tantum significativum, quare consequens est, sine praecedente cognitione vocem nunquam fieri. Nota verò quod materia vocis sit aerea substantia per respirationem attracta, quae certis instrumentis repercutitur & ad soni generationem inservit.

Sermo quid.

§. 28. Sermo nihil aliud est, quam vox articulata significativa ex instituto rationis, quam ob causam soli homini convenit, ut habet Aristoteles lib. 4. de hist. an. cap. 9. Patet hic sermonem soli homini convenire, propterea quod sit ejusmodi vox, quae articulatione sua rationis conceptus exprimat. Quæritur autem an sermo homini naturalis sit? Negativa probabilis videtur, quia aliis omnes homines eodem Idiomate uterentur, cum illud quod convenit uni naturaliter secundum speciem, omnibus convenire videatur, quae sunt in illa specie. Sed nota ex Galieno Rhodigino lib. 29. L. A. cap. 14. aliquid in suo Universalis, ex sententia Aegidii, naturale est, quod tamen ad placitum fit, ubi ad speciem revocatur. Naturaliter quidem aptitudo ad sermonem formandum adest, sed ipsa formatio fit ad placitum & ex institutione dependet.

Sermo an naturalis.

Vocis instrumentum praecipuum.

§. 29. Vocis instrumentum praecipuum ac primarium est Larynx, sive caput asperae arteriae, quae hic primum vox formatur, ut habet Galenus lib. 7. de V. P. cap. 5. Laryngis compositio cartilaginea, solida & laevis est, ut non solum respirationi serviat, quatenus continuo aperta spiritui cursum atque recursum concedit, sed simul quoque vocis generationi praestit, quatenus in illa aëris repercutio commode fieri solet. Componitur verò, praeter alias partes, ex tribus cartilaginibus, quarum primam θυροειδής: scuti formem, secundam κρινοειδής, tertiam ἀρβυλαινοειδής nominant, quae Laurentio semper gemina quarum opera dilaturatur constringitur, clauditur & aperitur.

Pulmonum usus in formanda voce.

§. 30. Huic inserviunt primò Pulmones, aërem pro voce formandam continuo continentes, unde illa animantia solum Vocem edunt, quae pulmones habent & respirant, ut rectè habet Aristoteles lib. 2. de anima tex. 91. Pulmonum officium primarium supra declaravimus: secundarium hoc loco determinatur. Ut enim provida natura bili excrementitiae usum insignem, antequam ut superfluum quid excerneretur, attribuere voluit, in extimulandis intestinis ad excernendum, quae de causa per intestina ablegatur: ut serosus humor ad nutritionem ineptus, antequam per vias urinarias vel sudorem excernatur, toti massae sanguinae vehiculum praebet: sicutiam aërea fuliginosa substantia in pulmonibus contenta & per expirationem emittenda singulare utilitate praestat animantibus pro vocis generatione, quocirca pulmonum capacitas & expulsiiva facultatis robor ad vocis intensiorem plurimum inservit.

Musculorum thoracis usus in formanda voce.

§. 31. Deinde Musculi pectoris & intercostales, quorum beneficio vehementer comprimitur aër, & è pulmonibus confertim ad Laryngem ascendit. Et si enim musculi dicti primò non perficiunt respirationem, sunt tamen causa sine qua non potest respiratio fieri. Quocirca sicut respirationi totaliter inserviunt, ita quoque partialiter ad formationem vocis, expirationem adjuvando, faciunt.

Tomus primus.

§. 32. Tandem Nervi recurrentes à sexta conjugatione cerebri provenientes, quibus vis formandae vocis laryngi communicatur, unde his laevis animal redditur ἀφωσος. Horum nervorum beneficio vis vocalis à cerebro transfertur, potissimum ea ratione, quod in Laryngis musculis inferantur & convenientem illius attractionem atque dilatationem producant atque efficiant. Non ergò mirum, quod ἀφωσος reddatur animal his nervis dissecatis: quomodo enim aër pro vocis generatione repercuti poterit, influxu animalis facultatis à cerebro denegato.

Nervi recurrentes.

§. 33. Denique prospicit etiam huic operationi Epiglottis, Lingula, capiti Laryngis apposita, quae ad percussorem aëris in Larynge plurimum inservit. Lingulam natura provida Laryngi addidit duplici fine, tam propter alimentorum assumptionem, ne dum per gulam assumuntur, ad asperam arteriam decidant, & ad animalis suffocationem faciant, quam propter vocis formationem, ut aër eo melius repercutiatur. Est autem corpus cartilagineum, Graecis ἐπιγλωττιδία, Hippocrati κλήιδιον, operculum seu clausum dicitur. Communiter tamen ἐπιγλωττις vocatur, quod laryngis rimae quae γλωττις Galeno, incumbat.

Epiglottis.

§. 34. Hoc modo vox inarticulata generatur in animalibus: haec materiam sermoni praebet in homine, ubi loquela oritur, quando eadem vox in Larynge nata beneficio linguae, gargareonis, buccarum, labiorum & dentium diversimodè pro variis animi conceptibus significandis articulatur & conformatur. Haec est sermonis generatio, ubi notandum quod habet Aristoteles sect. 21. probl. 60. quod oratio non voce, sed vocis affectionibus significando absolvatur. Tales affectiones vocis sunt literae, quae dividuntur in vocales & consonantes, quibus utrisque; sermo necessario constat, propterea quod necessario requirantur vocales, utpote quae literae, pro ut proferuntur, per se sonant, quam ob causam à voce, quae sermonis materia, dicuntur. Sed consonantium quoque necessitas requiritur, quia aliis res prope modum infinitae non exprimerentur, nisi per concursum consonantium vocalium loquela variaret. Hinc consonantium formatio nil aliud est, quam vocalium intercisio, ubi tamen alia vocantur semivocales, quae sonum aliquem obtinent, quod in iisdem pronunciandis à vocali incipere videamus: aliae mutae, quae ab impulsu inchoant & in vocalem desinunt. Primarium sermonis organum Linguam statuimus, quae hanc ob causam ab Euripide ἀγγελος λέγων, nuncia locutionis dicitur. Et si verò literae nonnullae à labiis, quaedam à lingua producuntur, Aristotele teste lib. 2. de par. an. cap. 16. non tamen propterea primatus linguae in loquela perficienda tollitur: licet enim F. M. B. P. formentur labiorum compressione, primò tamen lingua concurrere videtur, quatenus nulla consonans sine vocali proferri potest: at verò vocalis productio fit in faucibus, lingua adjuvante, teste Hieron. Fabricio ab Aquap. in libel. de locut. cap. 8.

Sermonis formatio.

§. 35. Ita breviter tam sensuum externorum, quam vocis & sermonis organa subjicere voluimus: restat jam, ut melioris cognitionis gratia quasdam controversas addamus quaestiones.

QVÆSTIO I.

An oculus sit ignea natura?

Affirmativam quaestiones partem innuere videtur Plato in Timaeo, quem sequitur Gal.

Affirmatur.

lib. 10.

lib. 10. de usu part. & alibi. Ficinus lib. de volupr. cap. 4. Vallesius lib. 2. contrav. cap. 25. qui ad ignem potius, quam aliud Elementum oculi naturam accedere putant, quorum assertio confirmatur hoc modo.

Confirmat. 1. à natura objecti.

I. Quales sunt res objectæ sensibus, talis quoque videtur esse ipse sensus: at visus objectum est igneum, quia Plato colorem dicit esse flammam à singulis corporibus visibilibus promanantem.

2. ab effectu.

II. Oculi quorundam animalium in tenebris coruscant, & sæpius attriti fulgoris speciem emittunt: Ergo sunt ignei potius quam aquei.

3. à motu oculorum.

III. Oculi maximè moventur hinc & inde: Ergo sunt calidissimi, & per consequens ignei.

4. contrarietate. Negativa.

IV. Adde quod maximè frigori resistant, nec ita rigorem patiantur ut aliæ partes: Ergo sequitur esse naturæ igneæ præ reliquis sensuum organis.

Contrà negativam statuit Aristoteles lib. 2. de part. an. cap. 10. lib. de sens. & sensili cap. 2. cui subscribunt Peripatetici omnes, ut post Interpretes Averroem & alios patet ex Zabarella lib. 2. de visu cap. 6. & 7. Scaligero Exerc. 397. sect. 3. Laurentio lib. 11. quest. 5. Cal. Rhod. lib. 15. Antiq. cap. 3. Hæc assertio satis patet ex artificiosa dissectione oculi, quâ videmus aquas & frigidas partes maximè fabricam oculi absolvere. Non enim negari potest humorem crystallinum, quo primario visio absolvitur, ut in Exerc. 6. de an. quest. 7. demonstratur, excessu partem corporis frigidam & humidam esse, quamvis in vivente suo innato calido non destituatur. Reliquos verò humores, ut & tunicas nullas, quàm temperamentorum ignarus, igneâ qualitate excedere statuet.

Confirmatur ex observatione Anatomica.

Quidam ut sunt Carpentarius & Piccolominus conciliationem instituunt inter Platonem & Aristotelem, & in oculo duo considerant: scilicet spiritum visibilem tenuissimum, lucidissimum à cerebro transmissum, & oculi materialem conformationem. Respectu illius oculum igneum, & respectu huius aqueum eundem pronunciant.

Conciliatio Carpentarii.

Idem innuere videtur Capivaccius comm. anat. c. 24. ubi dicit Platonem visus organum igneum statuisse, propterea quod ad calidum innatum oculi respexerit.

Refutatur Carpentarius & Capivaccius.

Sed Peripatetici hæc conciliatio non sufficit, propterea, quod hæc ratione non oculus solum, sed etiam omnia reliqua sensuum organa essent ignea statuenda, quia nullus sensus perficitur absque calido innato & spiritibus influentibus.

Respondemus igitur ad argumenta prioris assertionis.

Refutatur argumenta affirmativa.

Ad I. Eatenus inter objectum & organum debet esse convenientia, quatenus objecti species est recipienda ab organo: non igitur necessum est ut essentia conveniant. Adde, quod color improprie flamma colorati corporis dicitur, quia aliàs sola ignea corpora colorata essent, quod absurdum.

Ad II. Lucent quorundam animalium oculi in tenebris propter pelluciditatem & proprium lumen, quæ duo in causa quoque sunt, quod oculi attriti sæpius splendorem emittant.

Ad III. Moventur oculi non motu naturali, qui propter excessum elementorum rebus mixtis convenit, sed animali, qui peragitur beneficio musculorum oculis additorum.

Ad IV. Respondet Aristot. sect. 15. Problem. 23. quia opimus nec carnis quicquam in se continet, oculus rigere nequit. Haud enim audiendi sunt illi, qui propterea rigere oculos negant, quia vis illa conspiciendi ignis est: non enim talis in oculo ignis est, ut calefacere valeat.

QVÆSTIO II. An crystallinus & vitreus humor in oculo vivant?

Oculum ex diversis humoribus constare diximus, inter quos primatum dedimus crystallino, quem veram corporis partem similem statuimus cum tota Medicorum ac Philosophorum classe, præsertim cum definitio partis commodissimè eidem attribui possit: est enim corpus vivens ex purissima & lucidissima seminis portione genitum, certa circumscriptione donatum, cum toto conjunctum, ut visioni tanquam primarium perpicillum internum prospiciat.

Crystallinum vivere.

De vitreo humore non convenit inter autores. Capivaccius citato capite huic vitam denegat, propterea, quod non servet figuram suam ut crystallinus, quod tamen partis viventis est proprium. Addit, quod vitreus cedat in alimentum crystallino: at nulla vivens pars nutritur aliam. Avicennam quoque adducit, qui vitreum partim in substantiam crystallini converti, partim illius excrementum esse velit.

An vitreus vivat. Neg. 1. 2. 3.

Contrarium statuunt alii plerique, cum quibus facit Laurentius lib. 9. quest. 7. qui vitreo humori quoque vitam tribuit, propterea, quod suam habeat circumscriptionem propriam, quam in utero ipso sibi acquisivit, quod cum toto nutriatur, sanguine per venulas proprias adducto, quod deperditus nunquam resarciri possit, & tandem quod vitali actioni prospiciat, quatenus alimentum crystallino adæquatum præparat, quia sanguis primo immutandus fuit, ne colore alieno substantia crystallini inficeretur. Hinc ex sententia Galeni lib. 1. meth. med. cap. 6. vitreum humorem inter partes similes quoque enumeravimus.

Afferitur.

Nihil autem concludit opposita sententia, quia peculiarem circumscriptionem huic humori denegare non possumus. Nec etiam simpliciter hic humor cedit in alimentum crystallino, sed eidem solum alimentum proprium præparat & communicat. Avicenna dictum de toto vitreo humore non potest intelligi: quo ad materiam enim quam vitreus pro nutritione crystallino communicat, illud conceditur.

Contra Capivaccium.

Jam obiter de aqueo humore quaeritur, num is etiam viventibus partibus possit ascribi? Negativè respondemus, quia ex nutritione ipsius crystallini tanquam excrementitium quid resultare videtur, certi finis causâ, ut in ipsa visione quoque usum quandam præstet. Adde quod hic humor deperditus restituatur, quod in vulneribus oculorum experientia testatur, quemadmodum affirmat Columbus lib. 10. Varolius lib. 1. An. cap. 4. Langius lib. 1. Epist. 7. Hinc in morbis eundem absumi statuit Dn. Platerus lib. 2. tabul. pag. 187.

An aqueus etiam vivat.

QVÆSTIO III. An sex oculorum musculi?

Cum oculi exploratoris vice fungantur in nobis, ideo eorum frequentem huc & illuc iisdem provida natura concessit, quam ob causam suos proprios obtinent musculos, ut habet Galenus lib. 9. de Usu part. cap. 13.

Horum numerus non eodem modo proponitur ab omnibus.

Galenus lib. 10. de Usu part. cap. 8. & alibi septem numerat, quorum quatuor rectis motibus præfunt, scilicet

Septem esse musculos oculi.

sint, duo totum oculum circumvertant, & septimus oculum firmet. Sequuntur Galenum Vesalium lib. 2. Fabrica cap. 11. Capivaccius lib. comm. anat. cap. 24. & alii plurimi.

Tantum sex esse musculos oculorum.

Contra non septem sed sex tantum in humano corpore concedunt Laurentius lib. 11. cap. 5. & quest. 5. Dn. Bauhinus lib. 3. Theatr. Anat. cap. 35. Andernacus lib. 3. Insitit. Anatom. Propterea, quod sex sint oculi motus diversi, quibus certi sui musculi prospiciunt. Hinc primus in superiori loco positus oculum attollit, unde superbus vocatur: alter humilis dicitur & oculum deprimit: Tertius in majori angulo locatus versus nasum ducit oculum, & bitorius dicitur: Quartus indignatorius dicitur, huic oppositus extorsum movet oculum: Quintus & sextus sunt circumagentes, unde circulares & amatorii vocantur. His omnibus villos suos extendentibus oculum firmatur, unde septimo musculo, quem adducit alii non est opus. Quamvis non negandum, quod in brutis plerisque inveniatur satis magnus & conspicuus, in quibus rectè firmare dicitur oculum, propterea, quod prona terram spectent: at in homine non requiritur, quia Deus opt. max.

Os homini sublime dedit, cælumque tueri iussit.

QVÆSTIO IV.

Cur nervi optici è cerebro procedentes coeant?

Responsio Varolii.

Respondet Varolius citato loco: Ne visibilia appareant duplicata juxta duplicitatem oculorum, prædicti nervi intra calvariam propè exitum ab ipsa simul copulantur, non per adhaerentiam, aut intercusationem, sed per omnimodam unitatem.

Responsio Laurentii.

Subscribit huic rationi Laurentius lib. 4. Anat. cap. 16. alias adhuc responsiones addens, ubi inquit: Coire autem debuerunt nervi optici, tum ad robur, ne ob mollitiem longum iter perreptantes flaccescerent: tum ut eandem planitiem in pupilla observarent. Secederent enim aliquando sine eo amplexu, atque ita delusi oculi simplex objectum duplex judicarent: tum ut visibilibus formæ & spectra unierent, tum ut commodè per foramen calvaria procederent, & ad oculos rectè ferri possent; postremo ut visibilis spiritus ab altero oculo in alterum momento permearet ad visus perfectionem; sic enim clauso altero oculo acutius videmus.

Responsio Bauhini.

Idem quoque innuit. D. Bauhinus lib. 5. theatri cap. 37. conjunctionis usum esse dicit in opticiis nervis, partim ut eandem planitiem pupillæ observent, ne objecta visibilia duplicia juxta oculorum duplicitatem appareant, partim ut rerum visibilibus idæ uniantur. Sicq; facultas communis utrinque fiat, spiritu visivo ab uno oculo ad alterum momento ad visus certitudinem delato.

Propria assertio.

Maximam probabilitatem præ cæteris illa ratio habere videtur, quod coeant optici nervi propter robur, ut scilicet oculorum uno clauso spiritus ad alterum confluere possit. Non autem videtur verosimile coire nervos, propterea, quod aliàs objecta duplicia appareant: hoc enim illud præsupponere videtur, quod visio non fiat in oculo, sed in opticorum nervorum coitu, quod est contra fundamenta Physicorum: Adde quod illa observatio ejusdem planitiæ, qui fiat in visione, non

pendeat ab his nervis primæ conjugationis, sed à motoris, qui in musculos disseminantur, quorum beneficio movetur oculus uterque motu eodem ad unam eandemque planitiem. Vide Archang. Piccol. in prælect. Anat. pag. 289.

Patet hic obiter cur unius oculi affectus sit deterior ægro, quam utriusque? nimirum hanc ob causam, quia unus idemque est motus utriusque oculi, tam ratione finis, quia ambo uni operationi serviunt, quam ratione efficientis, quia secundum par nervorum à cerebro prodeuntium in exortu continuum observatur. Hinc accidit ut multo tolerabilior sit affectus utriusque quam unius oculi, quia is oculus, qui sanus est, variis motibus agitur, qua commotione simul quoque æger oculus afficitur, ideoq; magis irritatur affectus, qui quietem requirebat: at ambo laborantes simul quiescunt. Vide Cassium Parrotophystam probl. 14.

Unius oculi affectus deterior est affectu utriusque.

QVÆSTIO V.

Quodnam sit primum auditus organum?

DE auditu organo primario non est opinio una & eadem opinio: alii hoc munus spiritibus tribuunt, quemadmodum de Themistio affirmatum, quam assertionem probare non possumus, tum quod spiritus sit commune omnium facultatum organum tum etiam quod partis rationem proprie loquendo in corpore humano non habeat: unde sequitur, eundem per se solum primum cujusdam operationis animalis organum esse non posse.

1. Opinio.

Alii ossiculis auditus ferè hoc munus offerre videntur, quod patet ex Vesalio lib. 1. Fabr. cap. 8. qui non quidem expresse, sed obscure hoc innuit, Item ex Columbo lib. 1. de re anat. cap. 7. & aliis. Sed horum assertionem quoque merito rejicimus, quia ossæ natura inepta est ad soni species recipiendas: quod enim recipitur cum recipiente quandam requirit convenientiam. Adde quod ossa reliqua, dentibus exceptis, tactu careant? Ergo hæc etiam multò minus ad sensum subtiliorem infervire poterunt.

2. Opinio.

Sunt alii qui nervo auditorio hoc munus deferunt, ex sententia Hipp. lib. de carnibus, quod simpliciter non procedit, quia nervus est organum sensus & motus commune, quam ob causam reliqua sensuum organa omnia nervis quoque sunt prædita: ac nervus non efficit hunc vel illum sensum, nisi in hanc vel illam partem tali sensui propriam inferatur.

3. Opinio.

Relinquitur ergo verum auditus organum esse auram implantatam ex puriore seminis substantia genitam, quemadmodum voluit Aristot. ut demonstravimus Exerc. 6. Coron. 2. de an. quest. 15. Sequuntur Aristotelem Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 8. quest. 4. art. 2. alique interpretes. Item Vallesius lib. 2. de an. cap. 27. Fernelius lib. 5. Physiol. cap. 7. Varolius lib. 1. Anat. cap. 5.

4. Opinio vera.

Non autem solum & simpliciter ea aura est intelligenda, quam sensus interioribus auris cavitatibus inesse demonstrat, utpote, quæ aërea substantia inanimata rectè statuitur, unde ex aëre quoque rursus quotidie non vera nutritione, sed potius nova generatione restituitur: sed simul ad implantatam aëream materiam substantiæ nervosæ dilatata respiciendum est, ita ut proprium auditus organum sit nervus quo ad finem suum dilata-

Ejusdem declaratio.

dilatatus plurimum aëreæ substantiæ includens, respectu cuius aër in cavitate contentus sese habeat tanquam internum ipsius auditus medium, eo modo, quo albugineus vel aqueus oculorum humor intervrit crystallino, quo ad visionem, quem admodum pulchrè innuit *Dn. Bauhinus lib. 3. Theatri Anat. cap. 61. Laurentius 11. quæst. 10. Capivaccius com. Anat. cap. 27.*

QVÆSTIO VI.

An processus mammillares verum odoratus organum?

Odoratum naso tanquam communi organo perfici non negamus: Proprium tamen huius sensus organum in naso nullum aliud agnoscimus, quàm processus mammillares, nervis non abfimiles, quo ad exortum suum è cerebro. Cùm autem hæc satis à nobis *Coron. 2. demonstrantur Exerc. 7. de an. quæst. 4.* Ideò nihil addimus ulterius, sed ad gustus atque tactus organa progredimur.

QVÆSTIO VII.

An carnosæ Linguae substantia sit gustatus organum?

Linguam non solum formationi vocis, sed etiam gustatui tanquam organum commune intervire rectè statuit *Aristoteles lib. 2. de part. cap. 17.* inquit: homo igitur linguam absolutam, mollissimam & latam præcipuè habet, ut commoda ad utrumque officium sit: hoc est, & ad sapores percipiendos, & ad literas exprimendas. Hanc sententiam omnes accipiunt, quia nullus est, qui linguæ gustatum denegerit.

Cùm autem in omni organo communi detur pars aliqua similis, cui principaliter functio attribuitur: ideo jam quæstio est, quænam sit pars præcipua in lingua, beneficio cuius gustatus & saporum perceptio absolvitur?

1. Opinio.

Galenus lib. 4. de locis aff. cap. 2. tunicæ per linguam expansæ munus hoc conferre videtur, dum vitata illius temperie gustum vitari demonstrat. Potest assertio ulterius confirmari ex eo, quod non solum linguæ, sed etiam palato sapores percipiamus: at verò nihil palato & linguæ simul commune est, quam tunica exterior circumdans.

2. Opinio.

Sunt alii quibus placet nervum gustatorium pro organo præcipuo constituere, propterea, quod eo læso gustatus quoque lædatur. Confirmant id experientia Anatomicà ex *Columbo deducta, qui lib. 15. Anatom. refert*, se quondam *Patavii* dissecurisse corpus cuiusdam hominis, qui vivens tota suâ ætate sensu gustus destitutus fuerit, quam ob causam gustatoriorum nervorum conjugationem in eodem non ad linguam & palatum, sed ad occiput reprare vidit.

3. Opinio vera.

Communis & vera est sententia, quam proponit *D. Bauhinus lib. 3. Theatr. cap. 91. Capivaccius com. anat. cap. 31. Varolius lib. 2. cap. 7.* & alii, internam linguæ carnem spongiolam esse verum & præcipuum gustatus organum, ad quam tunica linguæ instar medii interni sese habeat. Necessariò enim hæc operatio tali particulæ est ascribenda, quæ in reliquis membris non inveniatur, & ad sapores dijudicandos aptitudinem habeat, quod nulli alii convenit, quàm dictæ carnosæ substan-

tiæ, quod etiam *Galenus indicat lib. 1. de causis sympt. cap. 4.* ubi gustum partim ad linguæ similem substantiam, scilicet spongiolam propriam carnem, partim ad tunicam, partim quoque ad nervos molles pertinere dicit.

Non igitur tunica per linguam expansa est primum organum gustus, sed habet sese instar interni medii, unde est causa sine qua non potest fieri gustus, ideoq; eadem præter naturam affecta gustus læditur, quod *Galenus* innuit. Et quamvis in palato quoque percipiamus quodammodo sapores, non tamen illud primatui linguæ aliquid detrahit, quia palatum imperfectè sapores dijudicat propter quandam continuitatem, quam habet cum lingua respectu nervorum gustatoriorum.

Nec etiam nervus primum potest esse organum gustatus, quia non perciperet sapores nisi in linguam infereretur: Ergo non per se, sed linguæ beneficio sapores percipit, eo modo, quo opticus beneficio oculi colores videt. Ultrò igitur illud concedimus, læso nervo gustatum lædi: non tamen inde sequitur, quod nervus primum sit organum, quia & causa sine qua non apta est, ut actionem impediatur, quatenus læditur.

Refutatio contra aiaz opinionis.

QVÆSTIO VIII.

An tactus organum sit ipsa cutis?

Superest nobis inter sensuum organa tactus instrumentum, de quo apud autores maximè controvertitur.

Quidam Interpretes ut sunt *Themistius & Simplicius* tactum in corde ponunt, commoti verbis *Aristotelis lib. 2. de part. an. cap. 10.* ubi inquit: tangendi & gustandi sensus ex corde manifestè dependet idem quoque alibi innuit.

Alii carnem pro tactus organo agnoscunt, ut *Averroes lib. 2. coll. cap. 8. & 18. lib. 2. de part. an. cap. 1. & 8. Alexander 2. de an. cap. 11. Philoponus lib. 2. de an. com. ad text. 142. Toletus ibidem.* Videtur enim cutis per se insensibilis, ubi cum carne non est conjuncta: imò caro aëri exposita multò exquisitius externas qualitates percipit, quam cutis, vel alia quædam pars corporis.

Sunt alii qui nervum tactus instrumentum esse volunt, ut aliquibus in locis *Galenus* innuere videtur, item *Turisanus lib. 2. artu parva com. 15. & lib. 3. com. 54. Conciliator diff. 42. Fernelius lib. 5. cap. 7. Vesalius lib. 7. cap. 17.* & alii, propterea, quod nihil sentiat absque nervo, & contra, quod dato nervo necessariò quoque statim detur tangendi sensus.

Communis est assertio cutim esse tactus æquatum organum, præsertim eam, quæ in vola manus est, quod *Galenus* innuit passim, ubi cutim maximè temperatam facit, ut *Exerc. 5. quæst. 8.* demonstravimus, quò possit qualitates tactiles eo melius dijudicare. Sequitur hanc sententiam *Laurentius lib. 6. quæst. 1. Bauhinus lib. 1. Theatri*, & alii multi.

Pro quæstionis pleniori intellectu notandum est, quod tactus sit duplex, alius indefinitus, alius legitimus. Ille multis membris convenit, & hanc ob causam ferè toti corpori communis est, quo tam externæ quam internæ corporis partes noxias qualitates tactiles percipiunt: hic verò æqualiter erga qualitates omnes dijudicandas sese habet, unde quamlibet in sua specie cognoscit, ideoque

Refutatio contra aiaz opinionis.

Ejusdem declaratio.

Exercit. X De Sensuum Externorum, Vocis atq; Sermonis instrumentis.

fideoque pro æquato organo partem eam agnoscit in corpore, quæ temperamento suo apta est ad omnium excessum percipiendum in sua specie & gradu.

Licet enim (inquit *Varolius lib. 1. Anatom. cap. 8.*) in pluribus partibus sit aliquis Sensus tactus, quo saltem lædentia à jvantibus distinguantur: hoc tamen non sufficit cognitioni intellectuali, quoniam ipsa integram omnem differentiarum tangibilium notitiam exposcit.

Talis pars est ipsa cutis & potissimum ea, quæ in vola manus est, quæ calorem aliasque qualitates exactè, prout sunt in specie & gradu cognoscimus.

His positis membranosis, carnosis, ac nervosis partibus aliis tam internis quam externis tactum non denegamus: eundem tamen indefinitum dicimus, quia in illis membris propter excessum temperiei qualitas tactilis non exactè in specie & gradu repræsentatur.

Refutatio priorum.

Jam igitur ad priores opiniones respondemus. Ad I. Quamvis à corde omnis facultas, & per consequens tactus quoque suam conservationem habeat: non tamen sequitur cor esse primum tactus organum. Adde, quod hoc ipsum quoque circa objecta sensibilia fallatur: est enim verisimile illud ipsum citius frigus remissum, quam calorem intensum percipere.

Ad II. Etsi caro sentit, quo ad indefinitum tactum, non tamen tactu legitimo qualitates percipit, quia temperiem æqualem non habet. Nec obstat quod cutis à carne separata sæpius minus sentiat, caro etiam exposita externis injuriis & à cute liberata magis doleat: Illud enim fit, propterea, quod nervus ad cutim procedens lædatur: hoc verò quia caro minus assueta est ad qualitates tactiles recipiendas, unde vehementer afficitur.

Ad III. Nervo quidem sensum non denegamus, cum ille sit tale instrumentum, quod reliquis partibus vim sentiendi communicat: non tamen eundem primum tactus organum statuimus, nisi quis ad tactum indefinitum & communem respiciat.

QVÆSTIO IX.

Quomodo vox & sermo generentur?

Rectè *Galenus lib. 4. de loc. aff. cap. 6.* pereunte voce sermonem quoque perire dicit, utpote cum omnis sermo præsupponat vocem, sed non

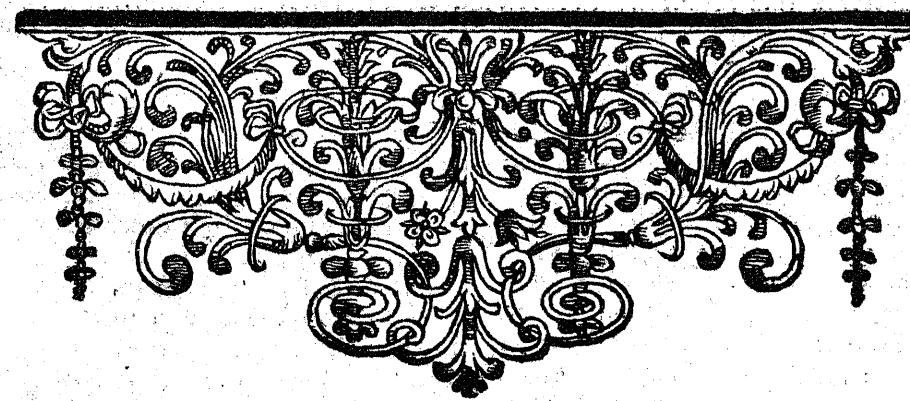
contrà vox sermonem. De voce igitur primum agendum. Hanc primariò beneficio *Laryngis* fieri diximus, quatenus guttur est illud instrumentum, quo formatur pro voce spiritus ascendens, quod *Galenus lib. 2. de placit. Hipp. & Platon. cap. 4.* innuit. Nec obstat, quod idem *lib. 7. de Usu part. cap. 5.* vocem à palato & uvula fieri statuat: respondet enim *Capivaccius*: Si vox accipitur ut fit, tantum pertinet ad guttur: si autem sumitur, quatenus facta conservatur, pertinet ad palatum & gargareonem, quemadmodum *Galenus* innuit *lib. 10. de Usu part. cap. 5.* Cum igitur pulmones compressi spirituosam & aëream substantiam ad arteriam asperam ad *apex* transmittunt, in larynge vox formatur, tum beneficio musculorum ac nervorum ad dilatationem & constrictionem interservientium, tum etiam ratione cartilagineæ substantiæ laryngis, & obstaculi quod appositum est, ipsius videlicet lingule.

Patet ex his obiter cur gutturis humectatio vocem raucam, ejusdemque puritas claram generet: requiritur enim pro sonò efficiendo corpus siccius, & durius, propterea, quod humidiora minus sonent, quod *Aristoteles probl. 12. sect. 11.* innuit. Vide plura apud *Bapt. Codronchium lib. 2. de vir. vocis.*

Hæc vox ubi variis modis articulatur ex intentione humanà sermonem constituit, qui verus animi nostri index, cujus organum commune os dici potest, quatenus videlicet in homine consideratur cum omnibus iis partibus, quæ formando servant. Hic præ reliquis lingua sese offert; quæ sermonem (verba sunt *Connimbricentium lib. 2. de an. cap. 8. quæst. 3. art. 1.*) distinguit, seu, quod idem est, vocem dearticulatim format, ut in orationem abeat; dum aërem à concavitate arteriæ pulsam, & in amplitudinem oris incidentem variè frangit, ac pro verborum varietate dispelcit, distribuitq; ad quod idoneè præstandum certa temperatura exigitur. Quare si lingua humectior ac mollior fit, ut in pueris, & interdum in provecioribus, balbutiem inducit, eo quod tunc muscoli firmiter nequeant stabiliri. Unde & ebrii aliquando balbutiunt & turbidè loquuntur, tum quia multa humiditate perfunditur cerebrum, tum quia illius multitudinem lingua gravatur.

Hanc linguæ actionem in formanda voce juvant reliqua supra enumerata, ut sunt uvula, dentes, palatum, labia, buccæ, &c. Sine his enim vocis illa diversa flexio fieri nequit.

Sermonis formatio.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.
EXERCITATIO UNDECIMA

De

ORGANIS MOTUS VOLUNTARIII
PROPRIIS ATQUE IN SPECIE DE MANIBUS AC PEDIBUS.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Ratio Methodi,

Quemadmodum Cerebrum suo communi officio non solum τῆς αἰσθητικῆς, sed etiam animalis vel voluntarii motus causa est in humano corpore ita quoque præter organa sensuum atque vocis, quibus τὰ αἰσθητὰ percipiuntur, & percepta exprimuntur, aliæ dantur partes, quæ huic principi suam debent operam pro diverso motu ex intentione phantasiæ vel intellectus perficiendo. Quapropter de musculorum natura atq; diversitate in hac Exercitatione ex professo tractandum restat, ubi merito consideratio manuum ac pedum additur, utpote quorum præcipua officia nimirum apprehensio & incessus, nihil aliud sunt, quam animales motus, ex imperio phantasiæ & rationis suscepti.

Cur animalis & voluntarius motus hic non distinguantur.

§. 1. Quamvis quo ad principium voluntarius motus distinguatur ab animali, quatenus ille pendet ab imperio rationis & fit *κατὰ νοῦν*, hic vero procedit ab appetitu sensuum, & fit *κατὰ ὄρεξιν*, quemadmodum patet ex 12. Exerc. Coron. 2. de an. In præsentia tamen hac distinctione non est opus, propterea quod non queramus, unde fiat hic motus, sed quo instrumento corporis perficiatur. Ratio est, quia ex Philosophia naturali facultatum distinctionem hic præsupponimus. Galen. lib. de musculorum motu *ὁ κίνησις κατὰ τὸν ὄρεξιν*, motum secundum impetum vocat, intelligendo principium intrinsecum commovendarum partium, quod ulterius §. declaratur.

Quid sit animalis motus.

§. 2. Illum igitur motum voluntarium vel animale dicimus, qui fit ex præcedente quadam cognitione vel intellectu, vel imaginationis, quæ facultas locomotiva incitatur, ut membra corporis pro diversitate appetitus diversimodè moveat. Hic patet quodnam sit principium animalis motus internum, nimirum cognitio sensus vel intellectus, quæ propter objectum utile suscitatur appetitio, quæ facultati motivæ imperat, ut opè musculorum totum corpus vel partem ejus ad utile consequendum & obrinendum commoveat.

Instrumenta motus voluntarii varia.

§. 3. Hujus motus instrumenta sunt Cerebrum nervi & musculi: Cerebrum enim imperat, nervus imperium deferret, musculus obsequitur. De iis dictum est in præcedentibus, ubi communia motus animalis instrumenta proposuimus: consequen-

ter superest, ut propria motus hujus organa videamus, quam ob causam doctrina musculorum sequitur. Dico cerebrum imperat, quatenus est organum commune, cujus vi cognitio objecti perficitur, ejusdemq; appetitio absolvitur: quamprimum enim objecti appetibilis utilitatem phantasia vel intellectus percipit, exemplò illius consecutionem appetit, unde partibus motui destinatis imperat, quò corpus vel partem ejus ita commoveant, ut finem intentionis ipse appetitus consequatur. Dicitur ergò *nervus imperium deferre*, quatenus sine spiritu à Cerebro affluente motus animalis fieri nequit.

§. 4. Musculus, Græcis *μῦς*, est pars corporis humani organica ex propria carne, fibris, vasisque diversis, membranis & ut plurimum ligamentis diversimodè conformata, ut tanquam organum proprium animali motui possit inservire. Definiri potest. Musculus dupliciter, tam respectu compositionis, quam ratione usus & officii: prius patet ex Galeno lib. artis Med. ubi musculus, ex simplici carne & fibris nervosis componitur; posterius colligitur ex lib. de morb. diff. ubi musculus inter primi generis organa reponitur. Rectè utrumq; in præsentia conjungitur, cum tota compositionis ratio ex usu dependeat. Dubitatur autem num omnis animalis motus à musculis dependeat, vel num musculus sit verum animalis motus organum? Averroës cor omnis motus primum principium statuit, sed hypothesi falsa, quam alibi refutavimus, nimirum Coron. 2. Exerc. 12. quest. 8. Nos affirmativam tenemus, musculum scilicet immediatum motus animalis organum esse, quia à nervo, ut deferente, vim & efficaciam & à Cerebro, tanquam distribuyente, spiritus accipit. Mercat. de part. quest. 128. Sed quid respondebis de motu infectorum & exanguium, qui animalis esse videtur & nihilominus sine musculis perficitur? Dicendum animantibus imperfectis imperfectum adesse motum & per consequens imperfecta quoque & analogata tantum motus instrumenta.

Musculus quid.

Questio.

Questio.

§. 5. Dividitur autem Musculus maxima ex parte in caput, principium ejus plerunq; nervosum, rarius carnosum, in quod nervus inseritur: ventrem, ipsam videlicet carnosam atque fibrosam musculi molem, & caudam, aliàs *κατὰ τὸν ὄρεξιν* dictam, quæ est extremitas ejus, scilicet tendo, qui in partem movendam diverso modo inseritur. Inter has musculi partes propriam ejus naturam absolvit carnosam atque fibrosam ejus moles, cujus respectu Piccolomineus pag. 369. in prælect. Anatom. musculum ut partem similem considerat & verum animalis motus organum esse statuit. Ut enim

Divisio musculi in caput, ventrem & caudam.

Institut. Med. Disp. III. Coron. I. Exerc. XI. De Organis Motus Voluntarii propriis. 203

enim aliæ partes similes, sic etiam musculus ex filamentis spermaticis & fibris carnosis proprium suum parenchyma obtinet, ut mirum non sit, cur interdum partibus similibus annumeratus fuerit, cum respectu illius propriæ substantiæ in particulas ejusdem naturæ dividi queat.

§. 6. His tribus musculus totus constituitur, cujus primarius usus est contractio versus principium, ut habet Galenus lib. 10. de V. P. cap. 9. & alibi. Secundariò tamen extenditur quoque musculus non proprio, sed adventitio motu, quatenus ille, qui oppositus est, contrahitur & ita per accidens oppositum laxum reddit. Dico primariam actionem musculi esse contractionem, quia necessarium est, ut musculus trahat versus principium suum, quod fieri nequit, nisi contrahatur. Hinc ergo patet, quod partem, cui inseritur, ad principium, hoc est ad illam moveat, à qua exoritur.

Unde varietas musculorum.

§. 7. Cum autem multiplex sit motus partium humani corporis, ideò provida natura multiplicet ac varios produxit musculos, pro diversitate usus diversa conformatione præditos. Varietatem musculorum ex varietate motus merito statuimus, quatenus appetitus, tanquam efficiens motus, pro objecto diverso jam consequendo, jam fugiendo totius aut partis hanc vel illam commotionem requirit.

Propositio tractandorum.

§. 8. Ut igitur hanc differentiam musculorum quodammodo specialiter cognoscamus, ideo videbimus, qualesnam sint illi motus animales, qui in infimo, medio & supremo ventre corporis nostri requiruntur, & quomodo iisdem musculi diversi præsent, quibus enumeratis ad artuum, manuum videlicet & pedum, historiam nos convertemus. Dico motus animales: ut distinguam ab iisdem aliis motus naturales vel violentos, qui per musculos non perficiuntur: illuc pertinet motus cordis pulmonum, arteriarum: huc vero motus uteri, ventriculi, intestinorum, quando vi peccantis materiæ morbificæ & læsivæ præter naturam expultricis facultatis comprimuntur vel extenduntur.

Motus animales infimi ventris.

§. 9. Infimi ventris motus animales vel sunt communes, vel privati. Communes inserviunt toti infimæ cavitati & perficiuntur abdominis musculis; Privati respiciunt quasdam partes tantum. Cum infimus venter esset instar culinæ respectu totius, idcirco merito quosdam obtinuit motus, potissimum ad superfluum secretionem inservientes.

Musculi Abdominis.

§. 10. Abdominis musculi sunt octo, qui actione sua infimum ventrem comprimunt ad hæces alui excernendas. Sunt autem duo obliqui descendentes communiter dicti, aliàs externi, qui à superioris ossis pubis & ilium parte, nec non lumborum vertebra oriuntur, septemque inferioribus costis adnascuntur & serrato majori pectinatum inseruntur: duo obliqui ascendentes aliàs interni, qui præcedentibus carnosiores ex eodem principio sursum everti ac in costas inferiores quatuor inserti, & quo ad fibras cum prioribus cruce vel literam X. constituentes: duo recti, ab anteriori pubis ad sterni cartilagine procedentes: duo transversi qui à transversis vertebrarum lumborum processibus oriuntur & inferiori ossi pubis, superius cartilagini ensiformi peitoris adherentes ad lineam albam progrediuntur. Hi musculi gemini existunt, ita tamen ut

dextri dextram & sinistri sinistram partem occupent, unde antè lineam albam ex eorum tendinibus generatà distinguuntur. Notandum verò quod tendines musculorum oblique descendentiū circa umbilicum & os pubis perforantur: illic ut vasa umbilicalia transtium suum habeant in Embryone: hic vero ut vasa spermatica in testes inferantur & deferentia vicissim ad prostates adscendant. At verò quid respondendum de perforatione in mulieribus, quæ testes exterius prominentes non obtinent? Respondet hic Piccolomineus, ab utero duos processus nervos exquisiti sensus per hæc foramina ad extremitatem sublimioris particulæ membri muliebris transire, majoris voluptatis excitandæ causâ tunc temporis, ubi cum viris congregiuntur.

Dubitatio.

§. 11. In his musculis abdominis illud notatu dignum est, quod quiescentes non sint recti more aliorum musculorum, sed propter laxitatem infimi ventris incurvantur: contra agentes intro cedunt & ita rectiores fiunt. Dico propter laxitatem infimi ventris incurvari, quia dicti musculi quiescentes à sua operatione nihilominus hunc usum obtinent, ut infimi ventris partes ab externis injuriis defendant. Et licet aliàs maximè simul agentes ad hæcum expulsionem inserviant, non tamen reliquos usus negamus, quos Galenus 3. de V. P. cap. 15. innuit, nimirum quod insuper quoque ad vocis efformationem, validam expirationem & fœtus exclusionem in mulieribus inserviant.

Actio musculorum Abdominis singularis.

§. 12. Privati motus in infimo ventre vel pertinent ad membra nutritionis vel ad membra generationis. Inter membra nutritionis nulli peculiaris motus animalis convenit, quam extremitati recti intestini & cervici vesicæ, ne urina & alui excrementa nobis præter voluntatem effluent. Ratio præsentis assertionis sumitur à naturâ concoctionis, ubi naturali motu quod heterogeneum est, in ipsa homogeneorum congregatione seceratur, ut hæc de causâ nullibi opus sit motu quodam animali, dictis illis extremis superfluum receptaculis exceptis, quibus natura custodis instar, addidit musculos, ne præter voluntatem, quod abominabile fatis, omnibus momentis excrementa profluerent.

Musculi membrorum nutritionis inserviunt.

§. 13. Hic igitur *ani musculi sunt* considerandi unus sphincter qui instar orbicularis annuli recti intestini extremitatem restringit & jubente voluntate aperit, ac duo levatores, à ligamentis ossium pubis & ilium orti & ad externam intestini recti tunicam descendentes, quibus intestinum rectum maximo conatu depressum vicissim sursum retrahitur. Sphincter seu constringens musculus ani cuti implicatus est, ut vix ab eadem separari queat, & ex transversis fibris ad continendum aptis conficitur. At Levatores prospiciunt, ne depressum intestinum exterius remaneat, unde patet, cur interdum exitus ani quibusdam accidat, quando scilicet musculi imbecilliores vel etiam resoluti redduntur.

Ani musculi.

§. 14. Deinde additur sphincter vesicæ, qui orbiculatim quoque vesicæ urinariæ cervicem ambit, & pro voluntate nostrâ ad emissionem urinæ inservit, cui addi possunt duo musculi minores, aliàs pyramidales, quibusdam succenturati dicti, qui ad compressionem vesicæ in excernendâ urinâ inserviunt. Oriuntur principio carnosum, nec admodum lato ab externo osse pubis, & quanto longius

Sphincter Vesicæ.

gius ascendunt, tanto sunt angustiores, donec apice acuminato in transversum musculi tendinem desinant. Prout autem validiores sunt tendines rectorum, ita modo desunt pyramidales, (ut observavimus in cadavere femino Anno 1658. hic Ulma dissecto) modo ad sunt robusti, modo tenues, modo unus tantum. Num autem hi musculi distincti sint à rectoribus abdominis patet ex quest. 4. hujus Exerc. 11. Addimus hic pyramidales musculos, qui ab aliis autoribus musculis abdominis annumerantur, eam ob causam, quod usum eorum non publicum sed privatum agnoscamus, juxta decisionem quaestionis quartae subsequenter.

§. 15. Ad membra generationis potissimum in viris pertinent motus penis & testiculorum. Penis musculi quatuor sunt: duo collaterales & duo inferiores: quorum illi penem erectum sustinent: at hi contracti eundem pro emissione seminis amplificanc. Testes viriles suspendunt duo musculi cremasteres dicti, ab externis obliquorum & transversorum musculorum finibus orti. His in mulieribus respondent peritonæi membranæ fibræ carnosæ conspersæ, uterum alligantes ac suspendentes. Coincidit hic dubitatio, num penis erectio sit naturalis vel animalis motus? Posterius probabilis videtur, propterea quod secundum naturam præcedente cognitione phantasiæ musculis tanquam organis illius motus adjuvantibus perficiatur. Licet Laurentius potius eò inclinare videatur, esse mixtam illam actionem, partim animalem, præcedentis imaginationis & adjuvantium musculorum respectu, partim naturalem quo ad extensionem, quæ fit in propria membri substantiâ.

§. 16. Ita suis musculis infimus venter movetur, sequitur medius, cujus motus potissimum requiritur in respiratione, quo ad dilatationem & contractionem. Et si vero superius demonstratum fuit in respiratione pulmones non per accidens ad motum thoracis, sed per se moveri, non tamen negandum, quod motus thoracis sit causa sine qua non fieri potest respiratio, quo circa pro diversitate motus pectoris ipsa respiratio quoque variat.

§. 17. Huic operationi serviunt musculi sexaginta quinque: triginta duo extendunt, totidemque thoracem contrahunt, quibus diaphragma placidæ, liberæque respirationis organum additur. Hanc musculorum varietatem pectoris seu thoracis compositio introducit: cum enim pulmones æqualiter in inspiratione extendantur & in expiratione contrahantur, consequens erat, ut pectus hanc æqualitatem quoque imitaretur, quod sine multitudine & varietate musculorum fieri non potuit, ob diversitatem membrorum ex quibus componitur.

§. 18. Inter extendentes primus est subclavius, qui ab interiori jugulo oritur & antrorsum oblique in primam costam inseritur: secundus est serratus major qui costis superioribus sex vel septem serratim inseritur, & latus ferè superius occupat: tertius huic contiguus est obliquus exterior abdominis qui etiam huic operi prospicit: quartus est serratus posticus superior à prima thoracis & tribus cervicis vertebra inferioribus enatus ac tribus superioribus costis tripartito insertus: quintus est serratus posticus inferior cum priori eandem figuram retinens, qui ex dorso & lumborum vertebra oritur & in inferiores costas in-

ritur. Plures hic musculi primò extendentes occurrunt, quàm in §. sequenti contrahentes vel deprimentes, propterea quod gravia citius & minori labore deprimentur quam attollantur.

§. 19. Contracti thoracis inserviunt primò interni musculi intercostales undecim, qui suis fibris cum prioribus externis constituunt literam X. Duodecimus internam sterni partem occupat, & à figura triangularis vocatur. Decimus tertius est Sacrolumbus, ab osse sacro, lumborumque vertebra enatus, & cum dorso musculis primùm confusus, qui mox discretus in costas proteritur. His addit Laurentius obliquum ascendentem, rectorum & transversum abdominis musculos, qui suo modo contractionem pectoris adjuvant, ita ut in universum ex utroque latere numerentur quoque triginta duo musculi pectus contrahentes. Archangelus in præle. Anat. pag. 329. musculos abdominis, et si aliis quoque usibus præfint, potissimum propter respirationem conditos fuisse statuit, quod tamen ejusdem assertioni pag. 74. quadamtenus repugnare videtur, ubi inquit: musculorum abdominis, est eximius quidam concentus, summa quædam & concors conspiratio in unam molitionem, nempe æquabilem inferioris ventris compressionem, ita ut hæc æquabilis compressio sit usus communis & finis communis in quem simul agentes conditi sunt. At vero talis æquabilis infimi ventris compressio per se non totaliter ad respirationem necessaria est, quia fieri potest thoracis compressio, licet infimus venter non semper totaliter comprimatur. Concludimus igitur, cum illa totalis & æquabilis infimi ventris compressio primario propter sæcum expulsiorem sit necessaria, musculos abdominis secundario tantum expirationi dicatos esse.

§. 20. Superest ut enumeratis sexaginta quatuor musculis addatur diaphragma, musculorum corpus, propter situm suum sic dictum, quod sua contractione primò & per se inservit respirationi, illi potissimum, quæ leviter fit. Hujus naturam superius etiam artigimus, sufficit ergo, ut sciamus primarium usum diaphragmatis in eo consistere, quod ad respirationem inserviat. Addimus autem contractionem suam, quia primario præest expirationi quæ de causâ in demoruo animali semper contractum apparet. Verùm hoc posito non negamus, quod etiam motu suo hypochondria ventilet (ut vult Hippocrates lib. 1. de morb. mulieb. ubi διαστέλλει τὴν κάτω κοιλίαν dicitur) & comprimendo infimum ventrem sæcum expulsiorem adjuvet, ut Galenus innuit.

§. 21. Præter dictos motus pectoris, datur quoque circa mediam cavitatem peculiaris motus dorso, scapularum & cervicis.

§. 22. Dorsum movent secundum quosdam sex, secundum alios octo, secundum alios decem musculi, quorum enumerationem ac descriptionem vide apud Platerum lib. 1. Tab. pag. 89. & Laurent. lib. 5. cap. 33. Notandum hic, quod in enumeratione Platerus & Laurentius variant, ubi prior cervicis quoque musculos dorso musculis annumerat cum Vesalio & Fallopio.

§. 23. Scapula musculi sunt: I. Serratus minor, qui in pectore sub pectorali musculo sedens antrorsum movet. II. Cucullaris vel Trapezius à figura

Musculi pectus contrahentes.

Cervicis musculi.

Faucium & Laryngis musculi.

Motus capitis varii.

Musculi caput moventes.

Diaphragma.

Motus partium in capite.

Musculi oculorum.

Musculi scapulae.

gura sic dictus, ab occipite & cervicis ac thoracis superioribus spinis exortus in totam scapulae spinam inseritur & varii motus ob diversitatem fibrarum causa est. III. Rhomboides sub præcedenti latens. IV. Levator supra clavicularam positus, quo scapula sursum ad anteriora trahitur.

§. 24. Cervicem movent, longi duo, sub œsophago latitantes, & duo scaleni, qui flectunt: transversus duo & spinati totidem, quibus eadem extenditur.

§. 25. Huc etiam merito referuntur musculi faucium & Laryngis. Morum post Avicennam & Fallopius meminit Laurentius lib. 5. cap. 19. quod videlicet motui deglutitionis inserviant. Horum communiter quoque mentionem faciunt Anatomici, eorumque numerum non omnes eodem modo constituunt. Placet hic nobis assertio Laurentii, quæ statuitur, quatuordecim esse musculos laryngis: duo paria communium, quorum prius à superiori & interiori sterni parte exortum in partem inferiorem cartilaginis scutiformis: posterius à lateribus ossis hyoidis enatum fibræ rectis in infernam tyroidis cartilaginis partem inseritur: & quinque paria propriorum admodum exiguorum, qui in ipsa larynge oriuntur, de quibus vide Vid. Vidium lib. 4. Anatomes. Tertium par communium omitterimus, cum rectius illud ipsum gulæ musculis annumeretur.

§. 26. Jam nobis capitii tanquam supremi ventris musculi supersunt: quamvis enim ipsum cerebrum, ut suo loco demonstratum est, proprio motu animali non moveatur, & ita nullis musculis indigeat: reliquum tamen caput varios requirit motus, tam totius gratiâ, quam respectu quarundam partium.

§. 27. Pro motu capitii totius duo splenii: duo complexi: duo sub iisdem latitantes: duo recti majores: duo recti minores: duo obliqui superiores, duo obliqui inferiores: duo mastoidei, alii duo à Fallopio additi inserviunt, quorum omnium diligentem descriptionem videas apud D. Bauhinum in lib. 4. Theat. cap. 7. Splenii à spinis quinque vertebrarum superiorum thoracis oriuntur complexi à varia forma & impressione sic dicti, varia habent principia & diversa ratione in occiput inseruntur: sub his latentes à processibus transversis vertebrarum cervicis plerumque producuntur: recti majores, ab apice secundæ vertebræ, & subjacentes recti minores à primæ vertebræ parte posteriore producti in occipitium desinunt: obliqui superiores sub rectis siti: obliqui inferiores cum prioribus triangulum æquilaterum constituentes: mastoidei à summa sterni parte & claviculari sursum procedunt: ultimum par sub œsophago situm est, de quibus V. Bauhinum, 12. Tab. 26. fig. 1. & 2.

§. 28. Respectu partium capitis alius motus est oculorum, alius palpebrarum, alius frontis, alius aurium, alius narium, alius labiorum, alius maxillæ inferioris, alius linguæ & ossis hyoidis.

§. 29. Motui oculorum inserviunt sex musculi in humano corpore, quorum naturam & usum præcedenti exerc. demonstravimus.

§. 30. Palpebra sursum attollitur uno musculo, eodem ferè principio cum illo, qui oculum sursum movet, ab interiori orbita exorto: deprimitur aliis duobus juxta quosdam. Notandum hic superioris tantum palpebra motum addidisse naturam, cum solius hujus motu claudatur & simul aperia-

tur oculus. Diximus autem duos esse musculos palpebram deprimentes, ex sententia Laurentii, qui tamen à Dn. Bauhino pro uno tantum agnoscuntur.

§. 31. Frontis et si maximè propter musculosam membranam cuti adnatam mobilis est, tamen peculiare quoque duos habet musculos, quos describunt recentiores. Cum enim frons affectuum maximè sit index, ita ut ejus contractio tristitiam, dilatio lætitiâ indicet, merito requirebat musculos suos peculiare, sine quibus ejusmodi motus fieri nequeunt. Musculos hos Archangelus circa tempora oriri & fibræ obliquis in media fronte coire statuit, à quo dissentit Laurentius, qui eosdem à superna parte, in quam pili desinunt, producit, ita ut fibræ rectis deorsum vergant quod verosimilius videtur.

§. 32. Aurium motus non admodum est evidens in homine, quam ob causam rarius earum musculi exactè inveniuntur: in naribus autem motus multò magis requiritur, unde duos obtinent musculos dilantes, totidemque constringentes. Quo ad aurium musculos diligens inquirendo fuit Jul. Casserius Placent. lib. 4. de quinque sensibus, ubi monstrat musculum auriculam sursum trahentem & alios tres, qui in auris posteriorem partem implantantur. Sed nota porro, quod constringentes nasi musculi sunt continui musculis labiorum, unde patet, qui fiat, quod nunquam per nares sine labii superioris constrictione inspirare possimus.

§. 33. Labiorum & buccarum motus diversi sunt, qui partim à communibus, partim à propriis musculis dependent. Communes sunt latissimus vel quadratus & buccinator. Proprii sunt duo paria superiora & duo inferiora, quibus carnea moles utriusque labii additur.

§. 34. Maxilla inferior tam propter cibos comminuendos, quam propter sermonem formandum varios motus requirebat, quam ob causam quatuor obtinuit musculos, quibus diverso modo clauditur vel sursum movetur, ut duo temporales & duo in ore latitantes: duos alios obtinet à styloide processu ortos, & alios duos manforios vel molitores ab officio. Quibus in comminuendis cibis ad latera maxilla inferior movetur.

§. 35. Os hyoides, quod linguæ fundamentum est, musculos instar vinculorum plures obtinet, duos videlicet sterno hyoideos, duos Geniohyoideos, duos Stylocerato hyoideos & duos Coracohyoideos. Sternohyoidei à sterni elatiori & interiori sede, Geniohyoidei sub mento, Styloceratohyoidei, à Styloideis appendicis radice & Coracohyoidei, ex processu Coracoeide Scapulae oriuntur.

§. 36. Lingua tandem, quæ in capite superest tam propter primaria quam secundaria sua officia diversissimis indiguit motibus, qui diversimodè à quinque musculorum conjugationibus perficiuntur, quorum exortum indicant ipsa nomina. Sunt enim linguæ musculi Styloglossi, Myloglossi, Geneoglossi, Basiglossi vel Ypsiloglossi & Ceratoglossi. Vide Dn. Bauhinum lib. 3. Theat. cap. 90. Styloglossi musculi origo est Styloideis appendix, respectu externæ superficiei: Myloglossus à maxillæ inferioris lateribus oritur: Geneoglossus à medio mento: Basiglossus ex ossis hyoideis, quod basis est linguæ, media sese superiori:

Ceratoglossus.

Frontis musculi.

Aurium & nasi musculi.

Musculi labiorum & buccarum.

Musculi maxillæ inferioris.

Musculi ossis hyoideis.

Musculi linguæ.

Ceratoglossus à cornibus superioribus ossis ejusdem producitur.

§. 37. Ex dictis patet quomodo pro nostro arbitrio motus voluntarius beneficio musculorum fiat in omnibus tribus corporis nostri regionibus: jam superest, ut ad historiam artuum nos convertamus.

Artus quid.

§. 38. Sunt autem artus, manus videlicet & pedes, partes nostri corporis dissimilares è toto explanatae, & ex musculis, vasis, ossibus, aliisque partibus pulcherrimè compositae, diversoque modo conformatae, ut partim apprehensioni, partim incessui inserviant.

Manus.

§. 39. Manus rectissimè ὀργανὸν ὀργανῶν dicitur, & in brachium, cubitum, & summam manum dividitur, in quibus præter partes continentes communes, cutim videlicet & panniculum, musculorumque tunicam, considerantur alia tam vitæ, quàm nutritioni sensui & motui inservientia. Meritò manum hic organum organorum dicimus cum Aristotele, quia potestate quodammodo omne est instrumentum: etenim operâ manuum leges conscribuntur, templa Diis eriguntur, naves, domus, arma defensionis gratiâ constructuntur. Hinc inter alia maxima duo dona DEUS opt. homini concessit, manum videlicet & rationem: homo enim inquit Galenus lib. 1. de V. P. cap. 4. sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet, proinde pro corporis nuditate manus, pro animæ inertia rationem accepit, quorum usu corpus quidem armat & modis omnibus custodit: animam autem omnibus ornat artibus.

Venæ manus.

§. 40. Vitæ & nutritioni manus arteriæ & venæ inserviunt ab axillaribus ramis provenientes.

§. 41. Venæ sunt duplices, Basilica, aliâs interna, hepatica vel jecoraria, quæ interiorum brachii partem perrepat & in ramum profundum & subcutaneum dividitur.

Basilica.

§. 42. Altera vena vocatur Cephalica, alias externa & humeraria, quæ ad cubiti flexum perveniens in duos ramos dividitur, quorum alter cum basilica coit & Medianam constituit; alter insignior ad extremam usque manum sobole multiplici excurrit & intra ultimum atq; annularem digitum conspicuo ramo apparet, Salvatellam constituens. Hic obiter notandum omnes illas venas totius manus ab uno principio, nimirum ab axillari ramo provenire, quocirca patet, inutilem esse curiosum delectum hujus vel illius venæ in eodem brachio, sicuti in lib. de Scorb. monuimus. Quod enim veteres anxie jam has, jam illas incidendas esse statuunt, nos minimè movet, eam ob causam, quod dogma illud ex imperitiâ dissectionis humani corporis dependere videtur, uti putarunt, Cephalicam cum venis capitis majorem affinitatem obtinere Basilicâ, quod experientiæ & observationi reclamât.

Arteriæ manus.

§. 43. Sanguinem & spiritum vitalem manus communicant, Arteria, ab axillari ramo progenitæ, quarum una subcutaneum, altera profundum ramum constituit.

Nervi manus.

§. 44. Sensui & motui inserviunt communiter Nervi, spiritum animale adducentes, quorum aliquando quinque; interdum quoque sex paria reperiuntur. Notandum hic, quod natura majoris roboris causâ circa exortum horum nervorum plexum reticularem satis robustum condiderit, quem non semel in artificiosa dissectione publica Helmskadii quondam Cl. Anatomicus Johannes Sig-

fridus pulchrè demonstrabat, licet ferè nullus, excepto Dn. Bauhino, illius mentionem faciat.

§. 45. Propria motus instrumenta sunt musculi, Musculi quos manus partes diversæ diverfos obtinent, propterea quod quælibet propter peculiarem suam articulationem peculiare ac proprios motus sibi vendicet.

§. 46. Hinc brachii vel humeri musculi sunt. I. Pectoralis, in pectore situs, diverso modo, propter varias, quas obtinet fibras, brachium adducens. II. Deltoides brachium attollens. III. Latissimus vel Aniscalptor totum ferè dorsum integens, brachium retrò deorsum movens. IV. Rotundus major idem ferè cum priori officium habens. V. Superscapularis inferior. VI. Superscapularis superior. VII. Et Subscapularis, qui tres posteriores brachium retrorsum agunt. Et hi sunt musculi, qui primam partem manus, brachium videlicet, quod unico osse constat, diversimodè commovent.

§. 47. Secunda manus pars, τῆ χειρὸς ἄλλῃν Cubiti Latinis Ulna dicitur & ex duobus ossibus componitur, Cubito & Radio, quorum quodlibet suos certos habet musculos.

§. 48. Cubiti quatuor sunt musculi duo flexores, ut Biceps & Brachii: duo extensores, longus & brevis, Radium quoque duo pronatores, totidemque supinatores movent.

§. 49. Superest jam tertia manus pars τὸ ἀπὸ ἄνω χειρὸς Summa manus, vel manus simpliciter, quæ dividitur in carpum, metacarpium & digitos.

§. 50. Carpus, cujus octo sunt ossa, duobus internis musculis flectitur, totidemque externis extenditur.

§. 51. Metacarpium, quod quatuor ossibus constat, octo movetur musculis, ad latera ossium piium, geminis adhærentibus.

§. 52. Superfunt digiti quinque quindecim ossibus constantes, quibus propter articulationum motuumque diversitatem multi prospiciunt musculi: flectuntur enim digiti musculis duodecim, quorum alii pollicem, ejusque primum vel secundum vel tertium internodium movent: alii reliquis quatuor digitis, illorumque internodiis prospiciunt. Cum autem non solum flectendi, sed etiam remittendi rursus sint digiti, ideo dantur alii musculi extendentes partim pollicem, partim reliquos digitos, quorum octo numerantur.

§. 53. His musculis omnis manuum motus pro diversitate intentionis varius absolvitur: restat jam ut videamus pedis constitutionem. Obiter hic notandum, quod in hac artificiosa manus structurâ plurima adhuc expectentur ab iis, qui chiromantia delectantur, quos ad absolutum opus Chiromanticum Johannis Taifnieri & aliorum remittimus.

§. 54. Pes ambulationis & incessus instrumentum dividitur in femur, tibiam & parvum pedem, quibus eodem modo ut manibus, præter partes continentes communes, aliæ quoque conveniunt, vitæ, nutritioni, sensui, motuique prospicientes.

§. 55. Adfunt igitur venæ à crurali ramo venæ cavæ provenientes, quas comitantur arteriæ à crurali quoque ramo arteriæ magnæ procedentes.

Nervi pedis.

§. 56. Nervi quoque insignibus sensus motusque gratiâ præditus est pes, à lumborum & ossis sacri vertebrais proceduntibus.

Musculi pedis.

§. 57. Proprium vero pedis officium, nimirum incessum maxima ex parte perficiunt musculi, qui pro diversitate partium in pede sunt diversi.

Musculi femoris.

§. 58. Primo femur, quod uno osse constat diversis motibus movetur: flectitur duobus musculis, quorum unus psoas, alter Iliacus: extenditur tribus, qui natibus molem præbent: adducitur tribus: abducitur quoque sex musculis, ut sunt quadrigemi & obduratores duo.

Musculi tibia.

§. 59. Altera pedis pars est tibia, duobus ossibus constans, quam flectunt quatuor postici: eandem extendunt totidem, ut sunt rectus, vasti duo & crureus: intro adducunt duo, longus & popliteus: tandem abducitur tibia per membranofum musculum, quem fasciam latam vocant.

§. 60. Superest tertia pars pedis, scilicet Pes extremus, qui in pedium, metapedium & digitos dividitur, quorum omnium sunt ossa peculiaria superius à nobis enumerata.

§. 61. Hunc inferiorem pedem flectunt musculi duo, tibieus anticus & peroneus: extendunt quatuor, duo gemelli, soleus & plantaris.

§. 62. Tandem digitos pedis movent plurimi musculi, quorum enumerationem vide apud Laurentium lib. 5. cap. 41. Bauhinum lib. 4. Theatri cap. 33. & reliquos Anatomicos.

QVÆSTIO I.

An caro, tendo vel nervus primariam agendi vim habeat in musculo?

Musculum proprium animalis motus organum esse rectissimè Exerc. 12. de an. quæst. 8. demonstravimus, quicquid etiam contradicant alii, qui partim cordi, partim quoque spiritibus hoc munus attribuunt, quos eodem in loco refutavimus. De eo verò jam quæritur, quænam pars in musculo præcipuam agendi vim habeat, an videlicet motus tendini, nervo vel propriæ musculosæ carni sit attribuendus?

1. Opinio.

Galenus lib. 12. de Usu part. cap. 3. tendinem pro præcipuo organo agnoscere videtur, musculumque illius gratia conditum esse vult, inquit: Tendo primum est motus instrumentum: musculus vero ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnisque compositæ animalis præbet utilitates. Sequitur hanc opinionem Thomas Vega in comm. artis part.

Sed non videtur verisimilis hæc assertio, propterea quod tendo non ad motum simpliciter in musculo requiratur, utpote cum plures inveniantur musculi, qui tendines non habent, sed ad motum validiorem, vehementioremque præstandum solum sit appositus.

2. Opinio.

Ex aliis Galeni locis statuendus esse videtur. Ita lib. de plenitud. cap. 5. inquit: nervorum fibræ dispersæ per musculos prima sunt quæ movent. Idem lib. 12. de Usu part. affirmat, dum animale motus organum vocat musculum, quatenus nervum habet.

Verùm & hæc opinio simpliciter non est recipienda, quia dantur nervi in pluribus corporis partibus, ubi tamen non movent, ut patet in stomachicis, opticis & aliis. Non tamen negamus

nervum vim movendi à cerebro communicare musculis, quod etiam ipse Galenus voluit.

Relinquitur jam præcipuam partem in musculo esse carnem musculosam, quam præ reliquis motus organum statuit Laurentius lib. 5. quæst. 2. Vesalius lib. 2. Fabricæ cap. 2. Dn. Bauhinus lib. 1. Theatr. cap. 7. Capivaccius comm. Anatom. cap. 20. & alii quidam.

Confirmatur assertio primum autoritate Galeni, qui in lib. artis Med. cap. 5. carnem fibrosam propriam musculorum substantiam statuit; & lib. de fractur. cap. 12. idem innuit. Accedunt hæc rationes.

I. Quia data carne fibrosa, cæteris partibus, datur motus animalis: & contra dato animali motu, datur caro fibrosa: quod nec de tendine, nec de nervo dici potest.

II. Quia caro hæc fibrosa sola est apta ad motricis facultatis influxum recipiendum ac retinendum. Est enim calidior, mollior, & ratione fibrarum extendi, contrahique potest.

Non tamen negamus secundarios usus carnis hujus alios esse posse, quos Galenus lib. 12. de usu part. citato capite describit, quod videlicet cadenti animali sit molle subterniculum, telis cedat, secantibus resistat, æstuante sole præbeat umbraculum, tempore frigoris calefaciat, & viscera ab externis injuriis defendat. Sed hæc magis ex accidenti eidem convenire videntur.

QVÆSTIO II.

An musculi abdominis omnes orientur inferius?

De ortu atque infertione musculorum abdominis non est una & eadem Anatomicorum opinio. Quidam alios ascendentes, alios descendentes esse volunt: alii nullos descendere, sed omnes ascendere statuunt.

Primo Galenus asserere videtur, dum obliquos externos à costis & rectos à sterni ossibus ad pubem ferri statuit, unde par illud obliquorum communiter descendens vocatur. Hanc sententiam sequitur Colum. lib. 5. cap. 22. & Vesal. lib. 2. Fab. c. 13. ex parte, quatenus prius de obliquis descendentibus concedunt, quam vis alteram de rectis negent.

Contra nullos ex dictis musculis descendentes esse statuunt Laurentius lib. 5. quæst. 9. Bauhinus lib. 1. Theatr. cap. 8. unde obliquos illos, quos alii descendentes nominant, externos vel superiores dicendos esse judicant.

Patet assertio ex officio horum musculorum, quia simul ad respirationem inservire debent, & ita dilatationi & contractioni pectoris prospiciunt: at omnis musculus trahit ad suum principium. Quomodo igitur hoc munus perficeret obliquus vel etiam rectus, si in ipso pectore suam haberet originem.

Hoc posito non sequitur musculorum abdominis primarium officium esse non infimi ventris, sed pectoris contractionem & distensionem, quia videamus quod infimo ventri musculi dicti solum, at pectori unâ cum aliis multis prospiciant. Primario igitur infimo ventri, secundario quoque pectori inserviunt.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

An sphincter vesicæ urinariae sit infra prostates?

Sphincterem vesicæ cervici appositum esse supra diximus, ne nobis in vitis urina proflueret. De situ hujus musculi non convenit inter Anatomicos.

1. Opinio.

Quidam ut sunt Vesal. lib. 2. cap. 50. & alii qui hunc sequuntur, musculum hunc ponunt infra glandulosa corpora semen continentia, quod primo oculari demonstratione Anatomica probant, cum eo in loco carnosâ substantia cervicem vesicæ circumdans inveniatur. Deinde rationes adduntur, propterea quod mingentibus, si ex aspectu formosæ mulieris tentigine corripantur, urina supprimatur, quod distento pene urina vix effluat: quod gonorrhœa laborantibus semen cum urina misceatur: quod deniq; crebro mingendum illis, qui venereâ laborant gonorrhœa, quibus omnibus demonstrare conantur musculum cervicis vesicæ esse infra prostates, semen continentes.

2. Opinio probabilior.

Contra musculum eundem supra glandulosa corpora situm, ita ut ab eodem libera sint glandulosa corpora, statuit Fallopius in Anat. observat. pag. 440. (sui operis, Laurentius lib. 5. Anat. quæst. 11. Bauhinus lib. 1. Anatom. Theatr. c. 31. His enim autoribus sphincter est carnea vesicæ cervix plurimis fibris contexta, quæ ad ejus principium, & quidem supra glandulas sitæ sunt, ut vesicam constringant & aperiant. Hunc igitur vesicæ musculum latentem circa tunicam exterioriorem maxime conspicuum esse statuunt in vesica leviter elixa.

Confirmant hanc assertionem, quia (verba sunt Fallopii) si constituitur sphincter infra glandulosa corpora, nunquam poterit exire semen sine lotio in coitu. Nam si debet egredi semen, opus est, ut musculus cum infra sit, dilatetur, ipso autem dilatato egredieretur etiam lotium, aut saltem aliqua ejus stilla. Quoniam eo tempore & ani & abdominis musculi contrahuntur, & per consequens vesica quoq; premitur: præterea in diuturno femine profluvio cum femine etiam egredere lotium, cum sit ipso valde tenuius. Tertio si hoc esset, lotium semper versaretur circa meatus illos, per quos egreditur semen in canalem, atque eosdem corrumpere, ac perpetuo semen impurum exiliret. Quæ tamen incommoda cum non superveniant, aperto iudicio sunt musculum distum non infra glandulas, sed supra in prima cervicæ vesicæ esse collocandum.

Rationibus Vesalii respondet Laurentius his verbis: Distento pene urina supprimitur, etiam laxato & aperto sphinctere, quia tunc intumescunt glandulæ post sphincterem sitæ, quæ urinæ aditum intercludunt. Miscetur aliquando in gonorrhœa Venerea semen urinæ, & in principio mictionis effluit pus, sed etiam non mingentibus stillat purulentum quippiam, ideoque continuo & invitis nobis. Mictio illa frequens in gonorrhœa virulenta non arguit musculum infra glandulosa corpora esse locatum, sed quia ab ulceris acrimonia irritatur ob viciniam expultrix vesicæ facultas, serumque redditur acrius, &c.

QVÆSTIO IV.

An musculi pyramidales sint distincti a rectis in abdomine?

Negativam quæstionis tenet Columbus lib. 5. de re anat. c. 22. Vesalius lib. 2. Fabr. cap. 31. qui carnosum musculorum rectorum principium statuunt musculos illos pyramidales vel fuculentos.

Contâ distinctos à rectis esse hos musculos assertit Fallopius in observ. Anatom. pag. 431. & seq. sui operis. Laurentius l. 5. Anatom. quæst. 10. Bauhinus l. 1. Theatr. Anat. c. 8. Archang. Piccolomin. pag. quorum assertio confirmatur his rationibus.

I. Qui musculi peculiari circumscribuntur membrana, sunt distincti: at pyramidales & recti distinctas suas membranas habent: Ergo sunt musculi diversi.

II. Quorum musculorum fibræ non commiscuntur, illi sunt diversi: at fibræ pyramidalium & rectorum non commiscuntur: Ergo.

III. Quorum fibræ sunt diversæ, illi musculi quoque diversi: at rectorum fibræ sunt rectæ, pyramidalium obliquæ.

IV. Adde, quod pyramidales musculi semper in mediam lineam albam desinant, non autem in rectos musculos.

De usu horum musculorum etiam inter dictos autores non convenit, Laurentius eosdem ad robur rectorum musculorum appositos esse judicat. Verisimile est reliquorum Fallopii, Archangeli & Bauhini placitum, quod excretioni urinæ inserviant, quatenus tempore emissionis vesicam leviter ad pubem comprimunt, quod quilibet in seipso agnoscit.

QVÆSTIO V.

An & quomodo inter costales musculi ad respirationem inserviant?

De usu musculorum intercostalium quæstio fat intricata sese offert, ita ut quispiam dubitare possit, num etiam hi musculi cuidam pectoris motui suam præsent operam, propterea quod verisimile videatur eosdem non ad motum, sed potius ad defensionem costarumque fundamentum esse conditos.

Contrarium colligitur ex communi Anatomicorum opinione, in thesib. propositâ, quâ post Galenum statuunt alii plerique, musculos hos intercostales ad respirationem inservire quatenus externi costas adducere in expiratione, interni vero easdem abducere in inspiratione dicuntur.

Sunt igitur hi musculi propter costarum motum conditi, quam ob causam costas leviter deprimunt, ut æqualis sit thoracis contractio. Hinc rectè Galenus dicit, quod diaphragmati in subsidium veniant intercostales musculi. Imò ad dilatationem quoque faciunt, sed secundario quatenus ligamenti munere funguntur & costas sibi invicem conjungunt, ita ut à propriis muscibus dilatationi pectoris inservientibus aliquibus costis elevatis reliquæ intermediæ sequi cogantur. Habent

Affirmatur quæstio.

Declaratio quæstionis.

benè ergo hi musculi quodammodo rationem ligamenti, non tamen simpliciter, ideoque sententiam in principio propositam rejicimus. Vide ulteriores declarationem in lib. 2. theatri Anat. cap. 11. Dn. Casp. Bauhini, & in tab. Dn. Plateri, item in observat. Fallopii. Diversas opiniones de motu horum musculorum legas apud Laurentium l. 5. Anat. q. 7. Colum. l. 5. Anat. q. 7. Colum. 5. de re anat. 20. Vesalium l. 2. Fabr. cap. 25.

APPENDIX

ad DISPUTATIONIS III.

Coron. I.

EXERCITATIONEM XI. de

MUSCULORUM USU CONTINENS QUÆDAM SINGULARIA.

Vir Clariss. Excellentiss.

DN. MICHAEL DORINGIUS, D. ET PHYSICUS REIPUBLICÆ Uratislaviensis.

GREGOR. HORSTIO, D.

SQUid rerum agerem, è Semerto meo, Clariss. Dn. Horsti, te per literas non ita diu sciscitatum, & de meo silentio, ac dilato ad tuas responsio conquestum esse, per ejusdem literas intellexi. Miratus equidem, & ego sum tuum vicissim silentium, atque indes responsum ac iudicium de morbi mei novimembris historia, tecum vel ante triennium, si rectè memini, communicatâ, avidè expectavi. Id igitur periisse, ac proinde ad me non pervenisse, ut credam, Semerti literis facile persuadeor, & quid mirum tanto locorum intervallo hoc obtringere? Cùm id non semel hic in vicinia mihi evenerit, &c. De filio ex Hedwige conjuge, uti inaudivi, tibi nato, ut par est, tanquam fidus amicus, tibi gratulor. Faxit DEUS, ut Horstiana familia multos Esculapios porrò nobis bono omine producat. Ego, si id necis, etiam nunc ἀγαπῶ, ita videlicet Domino placuit. Hisce diebus N. N. Patavio ad me scripsit, & felicitatem suam Italicam, mirum quantis! laudibus extulit, &c. Plurima novitatum glomeramina se admittere potuisse, nisi temporis pepercisset, idem scripsit. Interim sequentia mihi censenda exhibuit, de quibus tuum itidem iudicium expecto.

Quæst. 1. Septum transversum an constituat duplicem musculum.

1. Quid de transverso illo septo, seu sine pari musculo, sentiendum? unumne sit, an gemini? gemini tum hoc sensu, ut partes utrinque ad costas unum constituent, thoracemque pro expiratione comprimant: Linguatæ verò & propendulæ partes dorsali regioni annexæ nobis dent alterum, qui dilatandæ expirationi ancilletur?

Quæst. 2. de musculis rectis abdominalis.

2. Rectosne abdominis unos putem? Vix enim Anatomem subriliorem id mihi largituram, quæ ad diversâ & planè contraria principia insertos nervos, diversâs fibrâs, tunicasque monstratura sit; Quæ omnia ad diversi musculi de

Tomus primus.

nominatorem hæctenus sufficere communi decreto Galenico putentur. Usus hunc adscribit, ut nos incurvent, abdomenque exterius, cavum id à costis ad pubis ossa, hincque illorum trahendo, faciant.

3. Longissimos illos in dorsali regione, qui veneris in actibus adeò usque sese exercent, ut spinam tangentibus, ob duritiem, aliquando mentiantur, elegantissimè oppositum motum efficere, spinamque exterius incurvare, demonstrari posse, cum ab Anatomicis alii, qui motum hunc evidentissimum faciunt, hæctenus descripti non fuerint: idemque nervorum infertionem (quæ non nisi secundum caput esse possit) juxta spinæ longum copiosissimorum, ut dubitare amplius nequeam, demonstrare.

Quæst. 3. De longissimis dorsii musculis.

4. Fœtümne per arterias umbilicales vitam, per venam nutrimentum à matre recipere cum vulgo credam? se non itidem, sed ab hepate & corde ad exteriora has dotes sic derivari, credere.

Quæst. 4. De vita fœtus in utero.

Hæc de Anatomicis ille ad me, quæ ad te vicissim, tanquam peritum judicem, censenda mittere placuit.

De iis quid tibi videatur, per orium, quæso, ad me perscribere. His cum tuis vale, à nobis cum reliquis Collegis amicè salve, & me exoptatis tuis literis quam primùm exhilara. Dabam Breslæ, 28. Martii, Anno 1618.

Viro Clariss. & Excellentissimo

DN. MICHAELI DORINGIO, D. ET REIPUBLICÆ Uratislaviensis Medico meritissimo,

GREGOR. HORSTIUS, D.

SRectè tuas sub dato 28. Martii me accepisse scias, Vir Clariss. & Excellentiss. fautor & amice plurimum colende, quæ duplici nomine mihi perquam gratæ fuerunt, tam quod belle te, cum amantissima tua conjuge vivere testarentur, quam quod singularia quædam Anatomica per N. N. Patavii pro tempore viventem, ad te perscripta, mihi, licet indigno, diducanda continerent. Fateor equidem studium Anatomicum ita comparatum esse, ut nunquam non aliquid inventis addere liceat, quæ de causa lubenter ea, quæ proposuisti, quæ decet atque par est, animi promptitudine legi, relegique, præsertim cum viderem, inter ea quoque contineri quædam à me, cum fratre meo uterino Jacobo Mullero, superiori anno publicè disputationis gratiâ sat audacter, non tamen absque ratione, contra communem assertionem proposita, quemadmodum ex addita disputatione de Motu animalis & voluntario satis apparet. Quod autem i. diaphragma vel septum transversum attingit, non video, cur productiones ejus oblongæ carnosæ, quæ à vertebis lumborum, quibus coherent, nascuntur, peculiarem musculum constituere debeant, cum sua contractione non motum aliquem novum efficiant, sed comprimendo majis thoracem expirationi quoque serviant. 2. Re-

Responso ad quæst. 1.

Ad quæst. 2.

K

nisi

nisi per eorundem usum unitas conservaretur, quemadmodum ex additis corollariis exercitationis nostrae colligere poteris. Quod autem actionem eorundem attinet, facile subscribo, quod longissimo dorsali opponantur, quemadmodum pulchrè illa omnia, quod ad reliquos etiam abdominis musculos, deduximus, ut hac ratione 3. quæstio nobis etiam nova non sit.

Ad quæst. 3.

Ad quæst. 4.

Quid autem quarto loco proposita dubitatio sibi velit, non video; cum alius usus vasis illis umbilicalibus adscribi nequeat, quam quatenus communiter spiritum vitalem & sanguinem à matre communicare statuuntur, utpote cum sine talium affluxu corpus Embryonis ad perfectionem pervenire nequeat. Tu quæso non gravatim fratris exercitationem perlegas, & quid tibi videatur, per occasionem rescribas. Non dubito, quin multa plenius in usu partium apparent, si omnium conformatio hoc modo ex suis principiis deduceretur. Vides ex additis Clarissimorum Virorum iudiciis, inter quos tuus etiam Sennertus, intentionem hanc doctis non displicere, quam ob rem Autor sum fratri, qui Mathematicum simul insignem agit, ut plenius de partium conformatione meditare aliquid, quò non tantum hanc vel illam partem talem esse sciamus, sed simul etiam, cur taliter, & non alio modo formata fuerit. Hisce bene vale, Vir Clarissime, & me amare perge. Raptim Giesse Cætor. Cal. Maji, Anno 1618.

DE NATURA MOTUS ANIMALIS & voluntarii Exercitatio singularis,

Ex Principiis Physicis, Medicis, Geometricis & Architectonicis deducta,

Quam EXERCITII GRATIA

Præsides

GREGORIO HORSTIO, MED. D. ET PROF. PRIM. ILLUSTRISSIMI Hassiæ Principis Ludovici Archiatro, fratre & Præceptore suo honorando, &c.

In Acad. Giesse publicè proponit

JACOBUS MULLERUS TORGENSIS, ad diem 6. Decemb.

Anno 1617.

Edv. Gies

THESIS I.

Quando totam mundi machinam pulcherrimè contextam, convenientissimamque harmonià conformatam atque exornatam intuemur, meritò cum Galeno lib. 3. de usu par. cap. 10. immensam Dei sapientiam confiteri cogimur. Et licet nostra mentis acies ad ea intuenda sit imbecillior, quam ad Solis splendorem oculus Nyctioracis, ut loquitur Scal. ex 15. 1. quia tamen omnes naturà scire desideramus, quippe cum nihil beatius in hac vita, nihilque verè felicitati proprius, quam cognitione rerum intellectum perficere. Ideò jucundissimam & scitu Philosophis, & imprimis Medicis, necessariam de animalium motu locali materiam disquisitioni præsentì subijcere volumus.

2. Consideratur autem corpus animalis, primò quatenus est mixtum, secundò quatenus corpus illud mixtum vivit, idèò primùm hac ratione diversi motus necessariò erunt statuendi; quatenus enim elementum suà qualitate prædominans est, vel sursum vel deorsum fertur.

3. Quatenus autem est vivens corpus animalis, adeoque per momentum non existit sine alteratione & substantiæ quasi fluore, ut loquitur Galenus, eatenus motus aliquis respectu nutritionis, in attractione & reliquis qualitatibus inservientibus, respectu augmentationis non tantum in appositione novæ materiæ, sed etiam in partium secundum omnes dimensiones convenienti extensione requiritur, prout pluribus hæc à Philosopho lib. 2. de anima, demonstrantur.

4. Porro cum animalia perfectiora, ratione suæ naturæ, continuam spirituum vitalium generationem in corde requirant, idèò in his naturà provida perennem & naturalem quasi cordis & pulmonum motum proprium condidit, ut ita corpora perfectiora animalium pro ratione mixtionis ex elementis, pro natura nutritionis & augmentationis, ac pro spirituum ac caloris influentis convenienti præparatione motus, à diversis principiis provenientes, diversos includant.

5. Ab his omnibus differt ille motus, qui semper fit ob aliquem finem, cum scilicet animal appetit id, quod est sibi conveniens, vel fugit quod est inimicum, nempe motus animalis & voluntarius, de quo in gratiam veritatis paucis agemus.

6. Ut autem nihil à seipso movetur, Arist. 7. Phys. c. 4. Sed ubique datur movens & mobile distinctum, ita tamen ut movens & mobile sint simul & motus hoc modo sit compositus ex movente & mobili, quia agens physicum non nisi per contactum agit, sive virtualiter sive potentialiter, ubi progressus in infinitum non datur, sed tandem in aliquo primò movente immobili quiescendum est: ita apparet, ad motum animale voluntariū præter illud, quod movetur, quatuor esse necessaria; 1. causam finalem sive excitantem, 2. causam efficientem, sive dirigentem; 3. causam finem qua non, sive exequentem, 4. causam instrumentalem, sive famulantem, quæ omnia diligenter consideranda veniunt.

7. Quod principium excitatorium attinet, movet illud animam tanquam primum movens immobile, quia præbet causam sensationis & cognitionis: quatenus verò appetibile est, eatenus movet ut finis, prout appetitur ab anima cognoscentes movet enim appetitum ad illud quod existit extra animam, ut est vel amabile vel horribile, sive sit revera tale, sive apparens.

8. Est ergo secundum requisitum ipsa cognitio, quæ objectum intellectui vel phantasiæ exhibetur, quæ ad operandum ab eodem excitatur.

9. Quia verò cognitione tali præmissa animal non acquiescit, sed ulterius vel illud objectum tanquam bonum appetit, vel ut malum abhorret, idèò in hoc tertia causa declaratur, nempe appetitus, qui exequitur mandatum facultatis cognoscentis.

10. Non autem opus suum appetitus simpliciter absolvit, sed utitur suis instrumentis, quibus animal vel secundum totum vel secundum partem ad objectum apprehendendū vel fugiendū movetur.

11. His positis patet, motum hunc nihil aliud esse, quam animæ sentientis operationem, quæ animal ad objectum cognitum, vel secundum partem, vel secundum

tam totum de loco in locum conservationis gratiæ, per instrumenta proportionata movetur.

12. Unde colligitur non omnibus animatis istam facultatem competere, quia non omnia animata ab anima sentiente informantur, ut sunt vegetabilia: neque omnibus sentientibus inest, quia singula requisita ad motum localem necessaria in omnibus non reperiuntur, ut patet in Zoophyris, sive plantanimatibus & etiam insectis, sed tantum illis, in quibus supra dicta requisita concurrunt.

13. In his ergo causam efficientem primariam ponimus duplicem, moventem immobilem & moventem motam, cum Arist. 3. de anima, capite decimo text. 54. Primaria causa movens immobilis est externum objectum, quod cognoscitur à causâ internâ, uti dictum, à quo ad appetendum vel respiciendum eadem movetur, ut patet ex præcedentibus.

14. Restat ut dicamus, quomodo causa interna induat naturam efficientis, motumque localem per instrumenta producat: quapropter hic explicandum erit, quomodo interna causa motum localem efficiens, agat & quale requirat instrumentum.

15. Diximus autem motus causam esse appetitum, quatenus scilicet appetitus regitur ab ipsâ cognitione, quam etiam Gal. 1. de motu musc. agnoscit, virtutemque cientem & moventem appellat, quia ad appetendum pertinet affectus amoris & fuga rerum salutarium vel adversarum. Hinc manifestum redditur, quod appetitu posito non statim ponatur motus, sed requiritur, ut præeunte cognitione objecti ad hoc vel illud appetitus restringatur, idèò necessum est, ut ab his duobus vel ab imaginatione, vel ratione regatur.

16. Sed quia appetitus in corpore fixus atque immanens est, ut & commotio ejus, quæ fit ab externo objecto, loci verò mutatio transiens; idèò concluditur aliam quandam vim membris ab organo communi facultatis animalis communicari, quæ irritatâ & auctâ in corpore ab appetitu, non tanquam à propriâ suâ causâ, sed tantum imperativè & tanquam à communi agente virtus locomotiva operari conatur.

17. Talis vis membris motui servientibus communicata consistit in affluxu spirituum animalium, cujus ratione facultas locomotiva partibus nostris actu secundo quoque tribuitur, utpote quæ sine tali affluxu protinus agere nequit, licet aliàs actu primo semper adsit. Hinc patet, quomodo Galenus facultatem motricem à cerebro rectè communicari statuatur libro primo de motu muscularum capite 1. & primo de usu part. capite decimo quinto & 1. de loc. affect. 7.

18. Non autem sufficit objectum per cognitionem appetitui oblatum, ipseque appetitus per affluxum animalium spirituum facultatem locomotivam stimulans, sed requiritur etiam ipsius motus proportionatum instrumentum corporeum ad spiritus animales, tanquam animæ proximus organum commodè recipiendum.

19. Cum enim motus voluntariū nihil aliud, quam corporis de loco in locum translatio sit, necessarium est, ut primo partes corporis moveantur, quæ motu terminum de termino absolvent: etenim quando per motum instrumenti externi spaciū aliquod absolvitur, necessum est ut proportio membri respondeat proportioni spatii, ex quâ proportionè oritur ipsius membri mutata figura, quod sequentibus fundamentis mathematicis pluribus ad mentem Gal. 1. mot. musc. cap. 8. demonstrabimus.

20. Talis autem mutatio figuræ externi instrumenti non potest ab ipsâ animâ immediatè oriri, quod hæctenus ex Arist. 3. de anima probavimus. Quapropter cum omne organum ad proportionem sui agentis pro diversitate operationis nihilominus debeat esse accommodatum, uti diximus, & motus iste voluntarius vel ocillimo impulsu ab anima perficiatur, idèò concludendum est necessariò tale dari organum intermedium, quod faciliè corpus penetrare, proque imperio appetitus faciliè fluere & refluerè possit.

21. Talis autem natura sive mobilitas nullis aliis partibus corporis nostri tribui potest, quam spiritibus, qui immediatum instrumentum animæ constituunt, quod innuit Gal. 4. de loc. affect. cap. 6. his verbis: Est in cerebri ventriculis spiritus animæ primum instrumentum, quo & sensum & motum per universas partes animæ transmittit: & loc. cit. 1. de mot. musc. cap. 13.

22. Et ut non solum autoritatibus pugnemus, rationibus illud ipsum redditur perspicuum, quia anima per se nullum producit effectum, nisi corpore mediantè, quod animæ tanquam instrumentum adjungitur.

23. Non autem temerè datis causis manifestis ad qualitates occultas confugiendum est, quapropter dissentimus ab his, qui facultatem istam motricem partibus insitam, cum magnete comparant: Quemadmodum, enim is mirabili virtute ferrum ad se allicit, ita dicunt vim motricem etiam virtute occultâ ab appetitu impulsam motum localem causare, sed uti opinor sine ratione. Etenim si tali modo ageret & informaret anima corpus, tunc sese indifferenter ad motum haberet, quod probatur, quia vis illa magnetica non pro voluntate sed indeterminate trahit ferrum, ita ut illa virtus sine interitu & damno ipsius formæ non possit immitti vel augeri naturaliter. Jam autem motus localis fit, teste Gal. 1. de motu musc. cap. 9. quando viribus certant musculi, & qui fortior est altero, non ratione essentiae sive constitutionis & facultatis locomotivæ, quia in musculo sive instrumento illa motrix vis adest; necessum itaque est ut appetitus, qui agit in illam facultatem motricem (quod & illi concedunt) uni musculo detrahat & ad alterum vim istam conferat, quod absurdum videtur, cum essentialis constitutio partis sine ejus interitu non possit transferri & de subiecto in subiectum migrare.

24. Ne quis autem putet istam rationem tanquam novam & minus probabilem non esse accipiendam, idèò liceat nobis verba Galeni. 1. de motu musc. cap. 9. annexere. Equipollens, inquit, musculorum motus fit, quando neuter tonum animale habet auxiliarem, non equipollens vero, cum alter solus dominatur. Quare necessum est, ut vincat contractio istius musculi, qui ab animali facultate adjuvatur. Et paulò post: flebitur (sunt verba Galeni) aut contrahitur membrum, cum alterum musculum dumtaxat voluntas movet, vinci interim alterum atque violentè cogi, ut simul toto membro extendatur.

25. Quæ autem sit illa facultas demonstrat cap. præced. 8. his verbis. Cum enim musculum mortuum cui non amplius est participatio animalis vigoris, totum incidentes per transversum ad suos fines contrahi videamus: videbitur utique non immerito hoc etiam officium constiturionis corporis ipsius. At qui si corpus musculi in se ipsum contrahi statum est, quis usus adhuc erit naturalis vigoris: & concludit his verbis musculum non amplius moveri à vigore animali, sed potius non moveri,

moveri, quapropter extensionem animam jubente fieri, firmiter concludit, illudque eleganti exemplo in ipsa experientia fundato amplificat: quod & 17. in *Timaeum Platonis* & alibi declarat.

26. Denique exurgit ipsa experientia, nosque docet, non nuda facultate motum voluntarium fieri, quippe cum pars aliqua musculorum vel nervorum laqueo constricta & compressa functionibus suis praesse commodè nequeat: at si nuda facultas moveret, tunc compressio illa non obstarer, quod probatur antea adducto exemplo magnetis; nihil enim obstat sive magnes vitro referveur, sive ligneo vase occludatur: quin vires suas exerceat, ferrumque in proportionata distantia ad se trahat. Ne quid addam de nervorum substantia, quae non ita comprimipotest, quin aliquid spongiosae naturae superfit, per quam facultas illa penetrare queat.

27. Videmus etiam id ipsum in dormientibus, quando homo sive animal ab omnibus operationibus acquiescit, quod illud ob denegatam distributionem spirituum animalium fiat: nam si animali dormienti oculus aperias, non videbit. Certè si vis videndi immediatè oculo sive instrumento inesset, videre animal necessario concludendum existimo, quippe cum visio ipsa segmenta est, voluntatem in vigilantibus objecto praesente, perficiatur.

28. Et cur quæso agens musculus duritiem acquirit in agendo, quod vel maximè in musculo temporali patet, quando cibum masticamus? an non propterea, quod majori in agendo spirituum copia & affluxu repleatur? Concludimus itaque facultatem motricem esse causam motus localis in corpore per distributionem spirituum animalium, cum *Galeno* & aliis.

29. Sed quia spiritus illi animales indeterminatè influunt, corpusque vivens ad varias actiones impellunt, ideò pro diversitate actionum requirunt etiam diversam determinationem: etenim alia est operatio videndi, ergò aliud instrumentum subordinatum: alia audiendi, tangendi, gustandi, &c. Ex quibus colligitur, cum vis motiva de loco in locum sit actio diversa, quod etiam peculiare requiratur organum...

30. Cum autem effectus merè Mathematicus efficiatur, quatenus scilicet motus localis, pro ut per se consideratur, non ratione finis, sed quatenus jam fit, est dimensio longitudinis terminorum, & deinde prout resistit gravitati: Idcirco fundamenta mathematica, sine quorum cognitione frustra laboramus, nobis hic consideranda veniunt.

31. Et quanquam nulla demonstratio occurrit, quæ huc referri nequeat, quia tamen brevem aliquam introductionem tantùm delineare nostri instituti est, ideò, quæ maximè necessaria nobis videntur, subjiciamus.

Et quod ad fundamenta Geometrica attinet, sit

PRIMA PROPOSITIO.

Quæ eidem sunt æqualia inter se sunt æqualia: & contra.

(2.) Omnes lineæ rectæ ductæ à centro ad circumferentiam sunt æquales.

(3.) Quæcumque duæ lineæ rectæ sese mutuo secant, illæ faciunt angulos ad verticem inter se æquales.

(4.) Linea recta in duas rectas æquè distantes lineas five parallelas incidens, facit angulos æquales.

(5.) Æqualium linearum æqualia sunt quadrata.

(6.) Ubi anguli sunt æquales, in triangulis ibi & latera sunt æqualia & proportionalia.

(7.) Ut quisvis angulus in triangulo est major, ita majus latus istum angulum subtendit.

(8.) Omnis parallelogrammi eorum, quæ circa eandem sunt dimetientem, parallelogrammum supplementa, æqualia inter se sunt.

Sit parallelogrammum $\alpha\beta\gamma\delta$ dimetiens ejus $\alpha\delta$ & quæ vocantur ejus supplementa sunt $\beta\gamma$ & $\alpha\gamma$ dico, quod supplementum $\beta\gamma$ sit æquale supplemento $\alpha\gamma$ quia parallelogrammum diametrum habet $\alpha\delta$ idcirco triangulus $\alpha\beta\delta$ est æqualis triangulo $\alpha\gamma\delta$. Rursum quia $\alpha\gamma$ diametrum habet $\alpha\delta$ lineam rectam, ideò $\alpha\delta$ $\gamma\delta$. Triangulus, est æqualis triangulo $\alpha\gamma\delta$. Per eandem demonstrabitur, triangulum $\alpha\beta\delta$ esse æquale $\delta\gamma\delta$; cum itaque triangulum $\alpha\beta\delta$ sit æquale $\delta\gamma\delta$ & $\alpha\gamma\delta$ sit æquale $\delta\gamma\delta$. Sequitur quod supplementum $\beta\gamma$ sit æquale $\alpha\gamma$. Quod erat demonstrandum.

(9.) Si linea recta secta fuerit in partes æquales & inæquales: dum rectangulum quod continetur segmentis inæqualibus rotius lineæ rectæ datae, unà cum quadrato ejus, quod inter ipsa segmenta est, æquale erit quadrato à dimidia linea descripto.

Sit linea secta $\alpha\beta$ in partes æquales in puncto ζ & inæquales in puncto ϵ describatur ex puncto α . Ad proportionem segmenti æqualis, quadratum $\alpha\zeta\theta$ ulterius delineatur ex puncto ϵ segmento inæquali linea parallela $\epsilon\eta$ & ex puncto α dimetiens $\alpha\theta$ & efficiatur parallelogrammum $\alpha\eta\theta\delta$. Dico quod parallelogrammum $\alpha\delta$ cum quadrato $\alpha\theta$ sit æquale quadrato $\alpha\theta$. Quod probatur ex antecedentibus.

(10.) Dato rectilineo æquale quadratum constituitur.

Sit datum rectilineum $\alpha\beta\gamma\delta$ cui æquale quadratum sit constituendum, protrahatur itaque linea $\alpha\gamma$ ad ϵ ad proportionem $\gamma\delta$ & dividatur $\alpha\epsilon$ in partes æquales in puncto ζ , ex quo describatur circulus $\alpha\delta$ & continueturque linea $\delta\gamma$ usque ad punctum δ , dico quod linea $\gamma\delta$ sit radix quadrati $\alpha\gamma\delta$ quod est in æquali proportione cum parallelogrammo $\alpha\beta\delta\gamma$.

Demonstratio. Quoniam linea $\alpha\epsilon$ est divisa in partes æquales in ζ & inæquales in γ , & parallelogrammum, quod continetur segmentis inæqualibus una cum quadrato $\zeta\gamma$ æquale est quadrato $\zeta\theta$ five $\zeta\epsilon$ segmento æquali, per propositionem nonam præcedentem, sequitur quod parallelogrammum $\alpha\beta\gamma\delta$ sit æquale quadrato, quod notatur literis $\delta\alpha\gamma$, per propositionem 47. lib. 1. *Euclidis*. Quod erat faciendum.

Fundamenta Architectonica ex *Vitruvio lib. 10. cap. 8. collecta.*

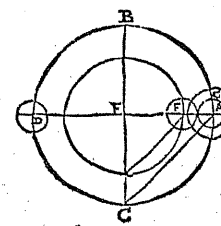
(1.) Omnis gravitas in centro quiescit, unde neque grave neque leve in centro deprehenditur.

(2.) Omnis

(2.) Omnis potentia motus variatur ratione centri ad peripheriam, ut in *schemate B. fortius movebit quam F.*

(3.) Quò quid remotius à centro, eò velocius movet.

(4.) Quò circuli peripheria est major, eò major est diameter & motus velocior.

Demonstratio. Sit centrum E. à quo sub diametro E. F. sit constitutum pondus F. dico quod F. pondus non quiescat, sed moveatur ad suum centrum versus C. Rursum moveatur pondus F. ad A. dico quod propter majorem distantiam à centro & propter majorem circumulum velocius agat.

(5.) Quæ corpora æqualia æqualiter & sub uno diametro à centro distant, illa secant lineam perpendicularem ad angulos rectos.

Demonstratio. Sit in priori *schemate* corpus B. & in æquali proportione A. cujus centrum sit E. Dico quod neutrum pondus moveatur, quia viribus sunt æqualibus, & ita æquali motu ad C. properant: Sed quod cum linea perpendiculari D. E. angulos rectos constituent.

(6.) Si uni corporum æqualium sub eodem diametro constitutorum pondus aliquod adjungitur, illud quod auctum est, fortius movebit, angulumque acutum cum linea perpendiculari constituet, vel omnino locum centri obtrinebit, ut in *schemate* pondus A. auctum est ad magnitudinem G. Ergò fortius movebit. Quod evidenter concluditur.

32. Hactenus de fundamentis, consequens est, ut ad ipsum instrumentum motus accedamus. Sed quia seipsum dictum fuit, quod omne instrumentum debeat, ad utentis operationem accommodatum esse, ideò ut naturam ejus in vestigemus laborandum erit. Consideratur autem illud instrumentum ratione constitutionis, ubi requiritur talis constitutio, quæ pro diverso imperio anime spiritus animalis recipere, ipsisque locum concedere potest.

33. Unde statim apparet, quod ossa substantia tali instrumento minimè sit conveniens, (quippe videmus test, *Gal. 1. de mot. muscul. c. 6.* partes cicatrice induratas ineptas ad motum perficiendum) sed tale quid, quod corporibus & spiritibus leniter & molliter cedit, qualis pars in corpore nostro est caro, quæ rara atque spongiosa, fibrisque distincta est, in quam spiritus citius sese insinuare possunt, quod scriptum reliquit *Gal. in Timaeum Platonis 17. & 1. de usu partium corp. hum. cap. 13.*

34. Ne autem indeterminatè spiritus influant, ideò provida natura constituit nervos quasi peculiare canales, qui à cerebro progredientes spiritum animale in cerebro elaboratum instrumentum deferunt, quibus anima instar aurigæ equos freno gubernantis spirituum communicatione musculis succurrit, quod eleganter *Gal. 1. de mot. muscul. c. 1.* innuit his verbis: *nervi itaque rivorum in morem à cerebro seu ex quodam fonte deducunt musculi vires. Quos cum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atque aliam sectionem, tandemque in tenues & membranasas fibras toti solutitorum sic musculi corpus intextunt.* Hi itaque nervi secundam partem essentialiam ipsorum musculorum absolvunt.

35. Has partes dico præcipuas esse musculi, ipsamque essentialiam primariò absolvere, quia inveniuntur in corpore musculi, ubi nullæ aliæ partes præterquam nervus & caro musculoſa, fibrisque diver-

sis distincta, reperitur, ut musculi temporum, frontis, oculorum, vesicæ, ani, &c.

36. *Est itaque caro facta, uti lib. 12. de usu part. c. 3. Gal. scribit, ut substantia molli (quæ infarctus est jusdam, & sedis firma & tuta esset futura) spatia illa intra fibras oppleat.*

37. Sed quia motui pro diversitate operationis interdum resistentia in nonnullis partibus major opponeretur, caroque tali resistentiæ propter molliem erat insufficientis, ideò provida natura produxit ligamenta, quibus musculi ossibus firman- tur, ut ita operibus naturæ per fortiora succurratur, quod & ipse *Gal. lib. 12. de usu part. c. 2.* affirmat dicens: *Ut enim ossa, quæ dearticulantur, exactè simul ligarentur ac continerentur; ne facillè in motibus vehementioribus à sese abrumpentur, ligamentum, quo ad maximè potuit, durum, atque ab injuriis remotissimum efficere oportuit: ut autem ossibus à muscularis tractis promptè obsequeretur, molle rursus esse oportuit, atque ob id ipsum imbecillum. Atqui forte quidem imbecillo, ac durum molli est contrarium. Quenam igitur fuerit in his naturæ solertia, quæ corpus invenit, quod commoditatem utramque, quod satis esset, haberet, idemque ab injuriis tutum esset, ex ipsa anatome discas, licet, &c.*

38. Non autem ubique musculus integer carnosus & nervosus, etiam si ligamento ossibus connectatur, omnibus actionibus sese accommodare potest, sed requiritur etiam ut promptè atque bellè agat, uti loquitur *Gal. lib. 1. de usu part. c. 17.* Ideò natura produxit tendines, qui & propter subtilitatem & tenaciorem & robustiorem substantiam partibus, præsertim articulis sese accommodant, uti in musculis manuum ac pedum deprehenditur.

39. Et nuda caro & tendines periclitarentur, ideò provida natura instrumentum illud propriâ tunica circumseptum esse voluit, ut & eò melius spiritus in ipso musculo conservarentur.

40. Liceat etiam hic obiter attingere, cum instrumentum illud sit pars corporis vivens, quod etiam indigeat affluxu spiritus vitalis & sanguinis, sive humidi alimentarii, quam ob causam in singulos musculos arteriam & venam insertam ex anatome ipsius musculi palam affirmamus.

41. Sed quia nulli parti corporis animalis talis descriptio commodius attribui potest, quam musculo, ideò musculum ipsum hactenus jure proprium motus hujus instrumentum nominavimus, qui, secundum *Galenum*, est pars corporis vivens, ex nervo, carne, frequenter etiam ligamento & tendine composita, ut sit accommodatum motus voluntarii proximum organum.

42. In hoc tria consideranda sunt, principium, quod in nonnullis est ligamentosum, mediū, quod semper carnosum, ubi tamen peculiare quid notatur in musculo recto abdominis, & finis, qui frequenter in tendinem desinit.

43. Porro ratione accidentium consideratur musculus vel in quantitate, tam continua quàm discreta: vel ratione qualitatis, vel denique ratione situs, quod colligitur, ex *Gal. 3. de usu part. cap. 6.*

44. Secundum quantitatem continuam considerandus est musculus, quatenus vel parvus vel magnus: etenim diversi motus in animali perficerentur, in nonnullis autem major vel minor resistentia occurrebat, & in illo motu, ubi resistentia non adeò fortis, parva etiam copia affluxus spirituum sufficiebat, quapropter musculorum quantitas non adeò magna desiderabatur, quod scribit *Gal. 3. de usu part. c. 16. & 2. usu part. c. 16.* inquiens: *At verò majores articuli per magnos musculos, vel mul-*

ros, vel robustos tendines moventur: minores vero per minores, aut pauciores, aut imbecilliores. Quapropter mirandum opus naturæ apparet. Non enim aliâ ratione musculus pectoralis movens Brachium, majori quantitate primum musculus interior manus, sive digitorum musculos in manu latitantes excedit, & primus flexor femoris crassiori & impensiori corpore est præditus, quam extensor tertius pedis, sive viginti duo musculi pedis extremi, nisi propter diversas operationes.

45. Ratione quantitatis discretæ contemplandi sunt musculi, quatenus in qualibet actione peculiaris musculus requiritur: tot itaque sunt musculi in corpore necessarii, quod sunt flexiones & motus discreti: nam omnino necesse est (inquit Galen. lib. 3. de us. part. c. 16.) oppositum esse in omni musculo alium musculum contrarii motus auctorem, quia impossibile erat unum musculum diversis motibus præesse, ut habet idem l. 1. de mot. musc. c. 8.

46. Ratione qualitatis, musculi vel figura triangulari, quadranguli, pyramidalis, rotunda, vel hujusmodi aliâ exornati sunt, quatenus illas figuras diversi effectus, qui motum diversum causant, sequuntur.

47. Ad has musculorum diversas figuras accedit etiam diversus fibrarum positus: nonnulli enim musculi rectas obtinent fibras, quidam transversas, quidam obliquas, alii diversas & distinctas, nonnulli fibris, propter communia officia connectuntur. Gal. de administ. anat. lib. 1. cap. 3.

48. Denique hic quoque considerandus est Situs ipsorum musculorum: in omni etenim motu duplex terminus necessarius est agnoscendus, primus est quasi fundamentum, in quo musculus fixus atque stabilis inhæret & annectitur, secundus est in parte mobili, ubi musculus per contractionem ad se membrum astrahit, test. Philos. lib. 3. de anima tex. 51. Unde & hic maximum artificium naturæ contemplari aggredimur: quid enim à natura melius fieri potuit, quam omnia membra convenienti harmonia ita elaborare, quod omnibus actionibus commode prodesse possint? Ideo musculo, qui aliâs exiguus & ad fortiorem motum ineptus, per insertionem sub diametro & distantia remotiori à centro, circa quod membrum movetur, succurrit, quod patet ex præcedentibus fundamentis Architectonicis, ut propositione 1. nihil in centro movetur. Hinc patet, cur terminus connexionis à centro remotior, ut etiam parvis viribus musculus magnam molem sive pondus possit elevare, quod videmus, in musculis Manuum, Brachii & aliis, quapropter in nonnullis ossibus protuberantes particulas ἐπιφύσεις καὶ ἀπόφυσεις scilicet observamus, quæ omnia in proposito. Architect. 2. & 3. locum sibi vendicant.

49. His absolutis consequens est, ut jam ad motum ipsum contemplationes nostras, tanquam ad summum scopum nostri propositi, figamus.

50. Statim autem subjicimus, omnem motum musculorum fieri contractione, cum Galeno lib. 1. de mot. musc. c. 8. & 5. de us. part. cap. 14. & alibi, quæ contractio quidem musculo naturâ inest, quia dissecto uno musculo, oppositus statim contrahitur; & absurdum esse dicit Galenus, si instrumentum ineptius ad motum quis construxisset, quam si ipsum ad contraria voluntatis moventis vergens fecisset.

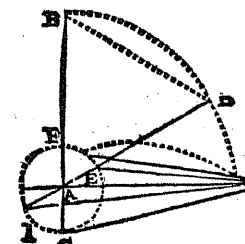
51. Non autem sufficit illa contractio ad motum localem efficiendum, quod patet ex Galeno loc. cit. quia in utroque musculo est æqualis vis movendi versus suum principium, & ita motus æqualis mu-

sculorum membrum immobile reddit, quod patet ex proposito. Architect. 5. necesse enim itaque est, ut alter musculorum alterum vincat, quam fortitudinem non ex se ipso, sed ab animali facultate, sive spiritibus animalibus possidet, qui per nervos à cerebro teste Gal. lib. 1. de usu part. cap. 15. deducuntur, & sese in musculi agentis fibras insinuant, & musculum quasi inflatum, corporeq; impletum efficiunt, unde vires ipsius augentur & major contractio sequitur.

52. Cum autem hæc opinio firmis rationibus fulcita sit, demonstratione facillimè patet, motum in una eademque figura fieri non posse, quia anguli æquales æqualia latera subtendunt, per proposit. Geom. 6. ex quo concluditur, in omni motu figuram membri necessariò mutari.

53. Quia verò figurarum mutatio fit ratione angularum, ideo Galen. 1. de mot. musc. cap. 8. triplicem ponit, quia triplex est angulus rectus, in quo neuter musculorum agit, vel ab hoc in excessu obusus, qui major recto & per consequens majori latere subtenditur, & in defectu acutus, ubi minor linea subtendens requiritur.

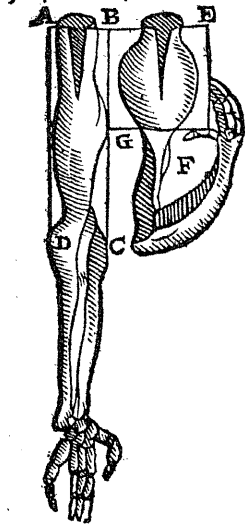
54. Probavimus autem in thesi 49. in figura media motum fieri non posse, quia musculi æqualiter agunt, igitur demonstrandum nobis hic est, quomodo, in duabus extremis figuris motus efficiatur, quod fit secundum Gal. de mot. musc. cap. 1. quando alter musculorum spiritibus animalibus magis impletur, qui sese in fibras insinuant, locumque ampliorem implent: unde ipsius musculi figura mutatur & angulus articulationis per contractionem musculi minor efficitur, segmentumque illud, quod de linea auferitur, sive coit, est in proportionem ad spatium, quod membro comprehenditur. De his habeto exemplum.

Sit linea denotans brachium C. A. & ulnam A. B. musculus flectentem C. F. & musculus extendentem C. G. constituatur jam aliquod objectum movens in D. ad quod assumendum appetit membrum sive ulnam in B. residet impellit. Dico, quod quamdiu musculi hi oppositi æqualibus viribus agunt, finem suum appetit non consequatur, quia figura sive angulus articulationis A. immutabilis permanet. Quo tamen finem suum nanciscatur, ideo necessarium est, figuram illam sive angulum ad proportionem motus lineæ B. D. musculum contrahere, quia autem angulus est minor & acutior, ergo & linea, quæ illam subtendit, per propositionem 5. & 6. Cum verò linea E. F. sit in proportionem ad lineam D. B. sequitur, quod tantum de musculi longitudine sit demendum. Non autem omnino abjicitur illa portio, qui hoc modo secunda vice extendi non posset, sed affluentibus spiritibus locum præbet, & secundum Galenum incurvatur musculus & fit convexus, lineaque illa quæ antea chordam constituebat, mutatur in arcum & consequenter brevior redditur.

Non autem unâ aliquâ dimensione musculi figura determinatur, sed tribus, quæ omnibus corporibus sunt communes. Hinc Galen. 2. de mot. musc. c. 9. ut exactius nobis mutationem figurarum demonstraret, hoc modo pergit: Jure quidem venis, ut musculi quidem omnes, qui ossibus incumbunt, dum contrahuntur, tantum in profundum & latitudinem augeantur, quantum de longitudine deperditur: eminentiorem

riorem enim corporis molem habent. Quibus vero, dum eundem versus principium, mollities sedis cedit, his major pars corporis occultatur.

Hæc Galeni sententia firmiter ex fundamentis Geom. prop. 5. 7. 8. 9. 10. probatur. Ubi rectilineo æquale constituitur quadratum. Sit itaq; rectilineum sive parallelogrammum A. B. C. D. musculus bicipitem Brachii significans in extensione: & æquale quadratum E. B. G. F. eundem musculum determinans in contractione. Dico quod musculo in priori figura nihil sit detractum, in secunda figura: sed quoniam quadratum musculi E. B. G. F. est æquale parallelogrammo A. B. C. D. ideo sequitur, quod superficies musculi sit una, & quod pars illa G. D. in latitudinem mutata, sit in proportionem ad lineam A. D. quæ motum localem determinat.

55. Ex his omnibus apparet, quomodo in motu (de quo & in thesibus præcedentibus mentionem fecimus) duo musculi sint necessarii. Unus qui contrahit contrahendo; alter qui extendit extendendo: qui contrahit semper agit, qui extenditur, ocio scum parte mobili transfertur.

56. Excipiendi tamen sunt nonnulli musculi, qui motibus suis soli sine oppositis sufficere videntur, ut sunt maxima ex parte circulares, quorum actionem paulo aliter fortassis, quam Anatomici communiter, juxta fundamenta præmissa determinare conabimur. Imò musculorum abdominis quoque structura fortassis officium aliud innuere videtur, contra communem assertionem, si penitus omnia considerantur, de quibus omnibus veritatis inquirenda studio subsequentibus ulterius agemus.

57. Quod musculus circulem palpebrarum attinet, quem Anatomici opponunt illi, qui cum musculus oculi superius rectus enatus palpebram sursum attollit, primo notandum ex præcedentibus, quod in omni musculo sit duplex motus, nempe naturalis & insitus, ubi fibræ naturâ in sese contrahuntur, quemadmodum chorda flectens arcum, illaque contractio fit secundum fibrarum continuationem, uti videmus chordam in testudine ab intentione laxatam, versus principium trahere: deinde & animalis, ubi fibræ contractæ advenientibus spiritibus animalibus pro imperio voluntatis magis contrahuntur. Cum itaque musculus ille fibras obtineat circulares, & omnis contractio fiat secundum continuitatem lineæ, sequitur quod musculus ille in sese versus centrum coeat, & oculum naturaliter claudat, uti videmus in somnolentis, in quibus oculi sine animadversione, & spontè concidunt. Ubi verò oculus firmiter oclusus retinetur, ibi non tantum naturalis facultas agit, sed pro intentione spiritus animales adfluunt, fibræque magis inraffantur & contrahuntur. Patet hinc, cur in quiescentibus tempore somni oculus suâ sponte claudatur: Item cur quiescentibus & etiam non animadvertentibus nobis vesica & intestinum rectum per suos musculos clausa maneat: Cur etiam in mortuo vulgo corporibus, urina, vel etiam alvi excreta non facile effluant post mortem, ni fortè vi expultricis, vel ob debilitatem retentricis, ante mortem tale quid accidat.

58. Sed dubitatur, cur sicuti musculus palpebrarum oppositum habet, per quem palpebra sursum movetur, tali opposito careat Sphincter in intestino recto & vesica? Ratio videtur in eo consistere, quod aperiat vesica & anus, non pro voluntate nostra, sed copia contentorum partes distendente; quam ob causam & naturali contractione fibrarum circularium foramen occluditur, & etiam interius turgente copia retentorum, ad tempus pro voluntate nostra, affluentibus pro regimine phantasiæ spiritibus & fibris contractis atque inraffatis, effluxus impeditur.

59. De duobus musculis ani nempe levatoribus non adeo est explicatu difficilis demonstratio: etenim quando hi contrahuntur, attollitur anus, ita ut excretio melius fieri possit, quatenus à musculo abdominis transversali intestina intrinsicè comprimuntur, ab his verò extrinsecè, quemadmodum videmus pus in ulceribus excerni, ubi duobus digitis ulcus comprimitur & simul dilatatur. Tantum de musculis circularibus & duobus levatoribus ani: sequuntur musculi Abdominis.

60. Horum naturam & usum Anatomici diversimodè describunt, dum quidam alios ascendentes, alios descendentes, quidam omnes ascendentes esse voluat, quidam in gratiam respirationis, alii in gratiam compressionis infimi ventris conditos esse statuunt. In hæc Autorum discrepantia liberum cuilibet iudicium relinquimus, hæc tamen veniam impetratâ, ut eandem libertatem nobis etiam largiantur, si ex rei veritate & apparentia ad sensum potius, quam hujus aut illius autoritate, rem ipsam decidere conabimur.

61. Cum autem ille terminus sit musculi principium, ubi fixus manet, finis v. qui in partem mobilem inseritur, ideo primo patet rectos inferius in osse pubis oriri, & in pectus tanquam partem movendam inferi: quatenus autem rectis suis fibris hi musculi contrahuntur, eatenus pectus anterius deorsum ad pubem versus movetur. Hinc verifimile redditur privatam & primarium usum hujus recti musculi in eo consistere, ut totum pectus anterius deorsum moveat, quâ ratione ad flectendum dorsum versus anteriora servit, & oppositus est musculo dorsali longissimo, (Vesall. tabb. 13. lit. 1. & 14. lit. Q. R. S.) qui dorsum extendit, & oppositum alium vix commodius habere potest.

62. Porro obliquè descendentes, quos rectius exteriores nominamus, cum nulli ex Abdominis musculis descendentes propriè sint, ortum suum habent, tanquam in parte immobili, à dimidia ossis ilii appendice & lumborum vertebri, & fiantur in septem costas inferiores. Dextro igitur agente, pars dextra pectoris anterius deorsum trahitur versus coxam, cui hanc ob causam ex alterâ parte natura sinistrum obliquum exteriorum opposuit.

63. Obliqui ascendentes, vel interiores, prioribus subjacent, & oriuntur inferius eodem modo ut priores, & superius etiam quatuor inferioribus costis neuntur, cumque fibras prioribus contrarias habeant, ita ut inter se crucem constituant, idcirco patet, quod contracto dextro, pectus deorsum versus coxam posterius moveatur, ubi contracto dextro sinister interim tanquam oppositus sine actione propria expanditur.

64. Superfunt transversus musculi, quos potius pro uno eoque circulari musculo agnosceremus, quam pro duobus, si fatendum, quod res ipsa innuere videtur, cujus initium potissimè est à transversis processibus vertebrarum lumborum, qui ex

utraque parte carnosus, transversis atq; validis fibris constans, in medio verò membranofus (instar diaphragmatis, à cuius compositione non admodum differt) totum abdomen circumdat, & actione sua per contractionem fibrarum brevior factus, infimam cavitatem comprimit, adeoque præcæteris principaliter ad excretionem infervit. Huic oppositum natura non creavit, quia conatu compressionis absente sua sponte ad extensionem, adjuvantibus contentis infimi ventris, redit.

65. Hoc modo musculorum Abdominis proprium usum demonstrasse sufficiat: qui has ipsas operationes, quas ratione & sensu tales esse deprehendimus, secundario quoq; non tantum respiratori, sed & respectu omnium musculorum Abdominis, excretioni, vocis formationi & aliis cum Gal. lib. 5. de usu part. cap. 15. plurimum infervire posse statuit, huic non admodum repugnabimus, modo non simul & semel id, quod naturæ musculorum, quo ad contractionem & extensionem repugnans est, asserat.

Tantum de præsentia materia veritatis inquirendæ causâ pro tempore proposuisse sufficiat.

COROLLARIA.

1. **C**ur natura musculis rectis abdominis addiderit nerveas interfectiones? an propter carnosarum fibrarum collectionem, ut habet Piccol. in prælect. Anat. & ut musculi recti hoc modo subjectis tendinibus musculorum obliquorum adnascantur? an propterea, ne musculus rectus totus carnosus in deformem attollatur protuberantiam in actione sua?

2. Cur pyramidales, revera à rectis distincti, non inveniantur in omnibus? an quia officium eorum in eo consistit, ut leviter pubis partem & vesicam repleam comprimant, quod ipsis abentibus per obliquè ascendentes magis versus pubem exortis juxta Fallopiam perficitur?

3. Cur transversus in medio abdominis membranofus sit? an quia contractis lateralibus partibus per fibras carnosas eò melius infimi ventris compressio fit, quando anterus durâ tensâque membranâ abdomen contrahitur.

4. Cur septum transversum post mortem inveniatur concavum? an quia motus ejus sit fibrarum suarum contractione, ubi agendo sit rector, quam ob causam ipsius usus ad inspirationem est necessarius, ubi versus inferiora movetur, & ob contractionem fibrarum ex lineâ curva constituit rectam. Post mortem verò motu animali desinente versus superiora tendit, influxu spirituum animalium ad fibrarum brevitate inferviente destruitur.

5. Cur idem musculus in medio circumulum habeat membraneum satis robustum? an ut sit quasi centrum, quod propter fibrarum carnosarum, undiq; hinc concurrentium, & versus principium annexionis contractione sua trahentium, robur aliquod in medio requirebatur, quò præter extensionem peccoris ad hypochondriorum eventilationem & sæcum expulsiorem per infimi ventris depressionem plurimum infervire possit?

6. Cur in fœcibus alvi deturbandis in conatu majori crura versus abdomen adducantur: an quia femoris musculorum duo paria, lumbares videlicet & iliaci interni; in abdomen residentes, femur versus abdomen flectentes, dum contrahuntur, intumescentiâ suâ ad majorem intestini recti & aliorum compressionem serviant?

7. Cur in phthisi demortuis & emaciatis abdomen potius respectu partis anterioris, quam late-

ralis concidat? an quia laterales partes ob fibrarum transversarum naturalem quandam contractionem sustentantur, adeoque partes anteriores eo magis contractæ membranoso tendine deprimuntur?

8. Cur costæ duplici protuberantiâ constant, ita ut non tantum vertebrarum corpori, sed etiam eorundem transversis processibus nectantur? an quia necessum erat, ut recti & obliqui musculi abdominis ad flectendû dorsum mediantibus costis vertebrae moverent, quam ob causam requirebatur, ut costæ cum vertebris duplici centro jungerentur, ex fundamêto Architectonico, quod habet Vitruvius?

9. Cur in suspensis urina mox effluat, quod in aliis demortuis non accidit? an quia propter suffocationem abdomen à diaphragmate comprimitur, unde consequenter urgente copiâ urinæ vi compressionis sphincter musculus aperitur?

10. Cur masticatio robustior fit in posteriori maxillarum parte, quam in anteriori? an quia anterior pars magis à centro distat, ut contrahentium musculorum vis major requiratur, ex principis Architectonicis.

Sequuntur judicia Clariss. Virorum de præcedenti disputatione.

Vir Clariss. & Experientiss.

DANIEL SENNERTUS, MED. D. ET Profess. Primar. in Academiâ Witebergenfi,

GREGORIO HORSTIO, D.

S Frateris T. Exc. studium cur non laudem, causam habeo nullam. Certè Deus omnia in mensura, numero, pondere fecit. Et sicut in unico oculo humano totius penè doctrine optice exempla continentur, ita mathematicæ demonstrationes à vobis adductæ maximè locum habent in motu animali, quod vel maximè in funambulis & ejus generis hominibus animadvertere est: ut ergo in instituto pergat, suadeo, nec malevolorum judicia curet, &c. Witebergæ, 22. Martii, Anno 1618.

Vir Clariss. & Excellentiss.

JOHAN. HART MANNUS BEIER, MED. D. & Phys. Ord. Francof. ad Moenum,

GREGORIO HORSTIO, D.

Ratias ago, Vir Clarissime, pro transmissâ exercitatione, de naturâ motus animalis & voluntarii, cuius autor, uti video, frater est, Jacobus Mullerus, nec dubito omnia exactissimè ab ipso esse considerata, & firmissimis rationibus demonstrata.

Sexta propositio Geometrica nimis generaliter posita laterum æqualitatem ex angulorum æqualitate concludit, ubi procul dubio latera triangulorum tantum intelliguntur. Cætera verissima omnia, &c. Vale, Vir Clarissime, cum totâ familiâ. Francofurti, 19. Februar. Anno 1618.

Nobiliss. Clariss. & Excellentiss.

DN. CASPARUS BAUHINUS, ARCHIater Basiliensis, & Professor Primarius.

GREGORIO HORSTIO, D.

Exoptè serv. Biduum est, Vir Clariss. Dn. & amice honorande, ex quo à D. Fabricio Theses de motu animali, cum tabulâ anatomicâ, accepi, quæ sanè gratissima, quocirca gratias maximas habeo. Perlegi obiter, & quidem cum voluptate, perlegam diligentius & præmeditatè. Ingeniosa sanè sunt: aliud nunc non licet. Hic vale & salve quam felicissimè Vir clarissime. Ocyus, 14. Martii, 1618. Basileæ.

Vir

Vir Clariss. & Excellentiss.

PHILIPPUS HORCHERUS, Med. D. & Archiater Reverendissimi Episcopi Spirensis, &c.

GREGORIO HORSTIO, D.

S Clarissime & experientissime Dn. D. & amice plurimum colende, literas tuas 16. Aprilis ad me datas, unâ cum disputatione de motu animali, rectè me accepisse scias, quam inter occupationes percurri, & theses illas doctissimas & mathematicas demonstrationes certissimas deprehendi, quibus vos Aristotelem & Platonem imitari video, qui suas Physicas etiam assertiones demonstrationibus mathematicis illustrare voluerunt, idque non ineptè. Cum autem in thesi 54. ponatur, quod verissimum, musculus contrahit tam in latum, quam in profundum, miror cur in hæc re plano Mathematico, & non corpore usus fueris, Vale, & Horcherum planè tuum esse scias, quem nec tu spernere velis. Spire, in ipso Festo corporis Christi, Anno 1618.

Vir Clariss. Excellentiss.

PHILIPPUS WEBERUS, D. Archiater Nassovicus Sarapontanus.

GREGORIO HORSTIO, D.

S Exeritationem fratris tui, Vir Clariss. & Experientissime, Præceptor, fautor & amice plurimum colende, de motu animali & voluntario, lubens perlegi: laudo ipsius conatus, commendando labores, gratulor ipsius studiis, & placet Geometriam, quæ terræ immobilis, tot annorum spacio, dimensiones demonstravit, in microcosmo nunc nobilissimo motus animalis & voluntarii naturam demonstrationibus probare, illustrare, & confirmare, &c. His cum costâ, parvulisque tuis, quam felicissime vale: & quia præsentia frui colloquio per locorum distantiam denegatur, literis tuis certè gratissimis mihi, quando (etsi tibi exiguum conceditur) per otium licet, me in visere, & ut hæc tunc factum, amare perge, atque iterum vale. Dabam raprim in Aula Nassovica Weilburgi, 28. Februarii Anno 1618.

Vir Clariss.

DN. PHILIPPUS MULLERUS, Med. Licent. & Mathematicum Professor in Academiâ Lipsiensi.

GREGORIO HORSTIO, D.

S Clarissime, Excellentissime & amplissime, nec non experientissime Dn. Doctor, fautor & amice plurimum colende: cum ad vos ituriret τὸ τοῦ ἰατρικῆς μαθητοῦ, Dn. Süßenbachius, Med. Candidatus, in utramque partem Chymicam & Galenicam non infelix, amicus meus singularis, isque literarum aliquid à me peteret, quò sibi aditum ster-

neret faciliorem ad compellendam Excell. tuam, sanè arripere volui hanc præclaram occasionem respondendi (sed ἐπιπροσδοκῶν) Exc. V. humanissimis & amantissimis literis, superiori februario acceptis. Etsi enim satis agnoscam, Excel. V. cogitationes circa motum animale tales esse, quæ facile sustinere possunt, non dico meam plumbeam, sed cujuscunque tandem acutissimi ingenii censuram, tamen quia Exc. V. visum est, meam etiam rogare sententiam, ejusdem quoque fuerit, ignoscere, & in amicum interpretari partem, si coram Apelle de lineis, coram Annibale de victoriis deservero, hoc est, si me dederò turpiter. Sicut igitur in usu musculorum abdominis planè accedo vestræ opinioni, ac existimo eam non minus verè, quam eruditè & pulchrè cogitatam esse, nisi quod dicatis thesi 64. *musculum transversalem* spontè redire ad extensionem, cum tamen superius fasti sitis ex Galeno, musculi sibi relicti, propriam & naturalem actionem tantum esse contractionem. Ita video plura principia, Geometria præsertim, poni à vobis, quam quibus utimini postea. Ad hæc, in explicatione Architectonicorum oriri videtur difficultas non mediocri circa figuram mediam, ut vocant, quam vellem à vobis secundum genera articulorum dilucidius expositam esse. Vos figuram mediam eam dicitis, quæ disponit ad quietem potius, quam ad motum, seu ut vos loquimini, in qua nullus sit motus. Quæro jam cujusmodi sit illa figura; tum supernè angulum includat, & qualem; rectum an obliquum? Galenus aliis in membris aliam agnoscit, angularem in cubito; in genu vel poplite eam, quæ extensioni, seu directioni similior est, &c. Vos vestra principia sensim eò ducunt, ut unam tantum formam agnoscere cogamini: num eam quæ rectum includit? nam figura media vobis ea est, quæ apta est quieti membri: at hæc tantum una esse potest, secundum vestram mentem, uti scilicet mobile centro jam sistit utrinque πρὸς ἑκάστην, per 1. & 5. principiorum Architect. seu (ut libræ exemplo utar, nam res eodem recidit) quo modo jugum & trutina conficiunt angulum rectum, tum quiescit jugum, si sint utrinque appensa æqualia pondera.

Cum igitur in motu animali *anatomicum mobile* idem sit, quod in libra *jugum*, *articulus*, quod *trutina* seu centrum: musculi æquali vi nitentes, quod æqualia pondera, non igitur ex his quidem principis crux quiescere poterit, id est, fortiri mediam figuram, nisi ad os femoris constituat rectum, quod est contra Galenum. Hoc igitur unum est, quod principia vestra viderur arguere insufficietia & imbecillitatis.

Deinde neque illud possum largiri, segmentum, secundum quod corrugatur, & in se coit musculus, in brachii v. g. flexione (retinebimus enim hoc exemplum unâ cum diagrammate) proportionale esse spacio, per quod brachium movetur inter flectendum, ac omnino videmini mihi ea in re admisisse *ἁερογενήματα*. Nam pro segmento illo accipitis lineam f. e. cum tamen meo judicio accipienda fuisset portio lineæ c. f. quæ cadit inter punctum f. & intersectionem mutuum d. e. & c. f. ea intersectio notetur lit K. Hæc enim portio imminuitur de musculo c. f. quando cubitus f. b. transfertur vi coeuntis in se musculi per inflationem à spiritibus, musculi inquam f. c. ex b. in d. non autem, ut vos vultis, portio f. e. Jam autem f. K. non est proportionalis amplius lineæ b. d. quemadmodum notum est ex Geometricis.

Tertio

Dubitatio 5.

Tertio, quod in eadem thesi 53. porro dicitis, per contractionem musculi angulum articulationis semper effici minorem: hoc etiam non existimo Catholicum esse: siquidem in eadem figura, agente musculo prius extenso c. i. qui nimirum secat in Concavum circelli, ad cuius sectionem scribitur i. litera ad reductionem cubiti d. a. i. in locum b. certe non minuitur angulus, sed amplificatur, sive angulum e. superiorem, sive inferiorem i. a. g. respicias.

Dubitatio 6.

Quarto etiam ex thesi 59. illud mihi explicare velim, quomodo musculi tam exiles, tantilli, ut sunt levatores ani, possint *ἀνταρῶν ἐξ ὀφθαλμοῦ* transversali adeo grandi, & tam late fuso? Ubi hic est proportio, seu potius equalitas virium, ac unde patefaciam illam ex vestris principiis? non exortus a centro mobilis distantia, non aliud quid, meo iudicio, adferri potest.

Dubitatio 7.

Quinto, quis autem persuadeat mihi, inter dormiendum plus influere spiritus animalis in fibras palpebrarum, quam inter vigilandum? an non id principiis philosophicis de generatione somni plane adversatur? aut cur non accusem potius in collapsu palpebrarum relaxationem musculi levatoris, ex privatione spiritus affluentis? Hec sunt, Excellentissime Vir, quæ ad tuum iussum breviter & ruditer illevis, de quibus tuam sententiam cupere audire, quam ut participes nobis, etiam atque etiam rogo. Benè vale, cum fratre ingeniosissimo Müllero, & me amare perge. Lipsiæ raptim, 3. Maji, Anno 1618.

Viro Clarissimo & Doctissimo

DN. PHILIPPO MULLERO, Med. Licent. & Mathematicum Professore in Academia Lipsiensi meritissimo,

Domino fautori & amico suo

JACOBUS MULLERUS, TORGENSIS, Mathem. Professor in Academia Gissenâ.

Sicet interdum ignotos etiam amicis literis salutare, cur igitur id ipsum mihi vitio vertatur, qui iussus hoc facio nomine illius, quem patris loco veneror, Vir Clarissime & Doctissime, fautor & amice plurimum colende, iussus, inquam, a Clarissimo Dn. D. Gregorio Horstio, fratre uterino dilecto, tuas ad literas respondeo, quod me simul etiam T. Exc. acumen ingenii, & animi candor impellit. Argumentum scribendi literæ tuæ doctissimæ, ad prædictum fratrem in causa nobis communi ministrant, quibus lucem meridianam clarius, quantâ promptitudine, mentisque acuminis positiones nostras Mathematicas Anatomicas scrutatus sis. Quem igitur tua Excellens eruditio, rerumque Mathematicarum & anatomiarum experientia præclara ad te amandum, magnique æstimandum non invitet? Sed ne *ποροῖς ἡμῶν* tempus teram, rem ipsam aggredior, & ad acutissimas T. Exc. speculationes me converto. Quod institutum nostrum T. E. ardeat, gaudeo; testimoniaque T. Exc. loco multorum habeo, & ad objectiones exercitii gratiâ candidè propositas, breviter respondeo. Musculum abdominis transversalem quod attinet, notandum illud Physicum

Responsio ad dubitationem. I.

dieterium, nihil frustra fieri, quâ de causâ prædictus musculus opposito caret, propterea quod necessarius non esset: cum enim *transversalis* cessat ab operatione sua, sponte redit ad situm consuetum, quod T. Exc. contra assertionem præcedentium thesium, ipsumque Galenum assertum esse videtur. Sed quomodo sponte redit? non à facultate animali, de quâ loquitur Galenus, & theses nostræ, sed à naturali, quatenus musculus in extremâ figurâ constitutus, naturalem suam situm spontè rursus occupat, cuius rei exemplum videre est apud Galenum *1. de mot. muscul. c. 3.* Sponte enim redit, non ex sua naturâ, quatenus musculus, sed motu violento, quatenus contenta infimi ventris musculum, spiritibus influentibus vacuum & laxum, atrollunt, & suis dimensionibus locum adæquatam appetunt, cuius clarum exemplum extat apud Galenum citato loco *c. 7.*

Quandocunque igitur de actione musculorum axioma aliquot, vel problema ponitur, tunc illud, prout musculus animalis motus instrumentum est, intelligitur: hinc manifestum est, quod sponte redire, de motu tantum naturali intelligatur, quando musculus extremè contractus & extensus est, & de motu violento quando musculus gravitati, vel aliis locum pandit.

Alterum, quod T. Exc. objicit, est quod propositum Geometricarum abundantè nos arguat, quatenus non omnes ad præfixum terminum directæ sint. Sed notum est E. T. quod disciplinis pertractandis nonnulla sæpius præmittantur, quæ à primo limine inutilia quasi videntur, quæ tamen postea reliquarum assertionum fundamentis maximam perspicuitatem adferunt. Hinc ad motus animalis proportionem declarandam & detrectè intelligendam etiam plures propositiones, quas non attigimus, necessarias existimamus, quas tamen hoc loco consulo præterivimus: figuras enim in thesi 54. ex mente Galeni descriptas, nemo, nisi harum propositionum, & aliarum gnarus, intelliget. Rectè igitur in usum trahuntur, licet non explicitè, ob compendii rationem, à nobis explicentur, & accommodentur.

Eodem modo tertie objectioni occurrendum esse censeo; aliàs enim V. E. novit, quod Mathematicus mixtus pro ratione subtrahat materia sensuales sub ipsius cognitionem, quatenus ope sensus utitur, cadit. Sic eodem modo Physicus definit pyramidem radiosam, non ut Mathematicus, sed per similitudinem, quatenus paulatim lumen deficit, & quasi in ultimum punctum definit. Simili ratione Mathematicus Anatomicus dicit illam figuram mediam, quæ inter extremitates constituitur, quam denominationem non ex quantitate angulorum propriâ haurit, sed prius ab actione musculorum angulum mediæ figuræ notat, & ab hac in qualibet parte declinantem definit. Quam ob rem thes. 23. definivimus, angulum rectum, (nempe applicatum ad motum membri) in quo neuter musculorum agit. Non autem sine ratione, quia aliàs media figura semper 90. gradibus determinanda esset, cum tamen & ipsa natura, & consuetudo, secundum Galenum *lib. 1. de mot. muscul. cap. 1.* in quolibet individuo contrarium suadeat: ut autem differentia demonstraretur, ideò per angulum rectum; qui medium inter acutum & obtusum obtinet, hic quoque media figura exprimitur & circumfertur. Respondeo igitur ad primum membrum hujus objectionis, quod media figura

Ad dubitationem II. Responsio.

Ad dubitationem III. Responsio.

figura semper includat angulum rectum, prout à nobis in thesi definitur. Alterum membrum quod attinet, dico, quod principia Architectonica appropriate hic attendantur, non vero musculi suâ naturali affectione talem angulum, qualem nos hic intelligimus, efficiunt. Hinc pondera aliqua videmus quiescere, licet angulum 90. graduum non perficiant. Non autem propterea nostra principia sunt insufficientia, quia *μετὰ θάσιν ἐς τὸ ἄλλο γένος* non est committenda. Consideratur enim hic proportio, quæ licet ex magnitudine determinata ad omnia non respondeat, pertinet tamen ad Mathematicum, quatenus is solus proportionis naturam reddere valet. Quocirca rectè conclusimus thesi 54. quod illa portio musculi coëat, quæ est in proportione ad locum: id quod demonstrat affixio ibidem schemate, quod Tua Excel. displicet ea propter, quod nempe segmentum f. e. sumatur, cum debeat sumi segmentum seu portio a. f. quæ litera K. debeat notari. Verum enim vero non est Vir Clarissime, *λεωδὲραμμα*: nam musculus e. f. semper manet affixus in f. ergo in circumgyratione sive motu describitur circulus seu arcus circuli e. f. musculus enim hic in termino ad quem, nempe in e. non variat locum in K. sed motu contractionis metitur omnes gradus & puncta arcus e. f. qui est in proportione ad d. b. per fundamenta allegata Geometrica. Quia triangulum e. f. a. est proportionale ad d. a. b. unde nostræ theses vigor certus ac immutabilis subsistit.

Ad dubitationem IV. Responsio.

Responsio ad Dubitationem V.

Responsio ad Dubitationem VI.

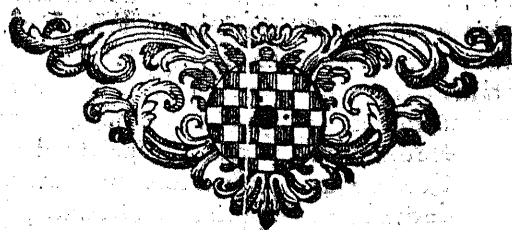
Ad eandem thesin instat T. Exc. non esse Catholicum, angulum musculi actione semper minorem fieri, hocq; probat, ex eodem schemate, quando cubiti reductio ad b. fit agente musculo c. i. ubi & angulus e. a. f. & g. a. i. major redditur: sed ut dubitatio occurram maxime hic respiciendum est, quomodo angulus dicatur fieri major. Consideramus enim hic triangulum c. a. i. lineam subtendens c. i. accomodemus hoc ad motum membri, quod jam reductum est, ad g. ratio, quia musculus c. g. est contractus, & ita brevior lineam repræsentat. Concludo igitur, ubi linea subtendens brevior est, & reliqua latera sunt æqualia, ibi angulus minor; ergo & cetera itaq; angulus c. a. g. minor, quam angulus c. a. i. unde viget adhuc positio. Sexto quærit Exc. T. de musculis ani levatoribus, primò quomodo tam exiles atq; in validi, resistere possint musculo transversali, satis amplo & robusto, & quomodo juxta principia nostra id ipsum proberur. Ad primum cum pace V. Exc. repono, quod nunquam transversali prædictos musculos oppositos dixerimus, illud autem thesi determinat, quod excretioni dicati sint, quatenus anum a-

pertam retrahunt, partesq; intestini recti, violentiâ musculi transversalis protrusas, in pristinum locum reponunt: si enim resistentiâ causâ adessent, excretio nulla fieret. Ut autem transversalis robustioribus viribus esset dotatus, postulabat ipsius actio, cui proportionaliter actio musculorum ani correspondet. Ad alterum membrum respondeo principia nostra dupliciter applicari posse: primò quatenus articulationes membrorum respiciamus, quæ semper angulum in centro ejusdem articulationis nobis confirmant, de quibus Galenus quoq; potissimum in *libris de motu musculorum*, est sollicitus, quem secuti sumus; deinde consideratur quoq; musculus prout per se figuram suam mutat, cuius assertionis Exemplum ex schemate sequenti sumere licet. Jam musculi ani, quia nulli articulationi præsumunt, ex propria figura, prout reliqui, determinantur, quatenus violentia excrementorum parallelogrammum quasi efformant, quod motu naturali contrahitur, deinde in quadratum, licet non revera, tamen apparenter, quia longioris lateris particula transit in latitudinem, unde illa particula contracta erit, ad proportionem motus localis. Quod igitur illa positio & distinctio in principiis nostris fundata sit, patet, quia & hic agitur de proportionem musculi, ubi terminus mobilis, nempe in extremitate ani affixus, interdum magis magisque ad terminum immobilem, nempe os pubis, inclinatur & contrahitur.

Ad dubitationem VII. Responsio.

Septimam & ultimam objectionem, theses nostræ ultro largiuntur, nec quicquam contrarietatis includunt: non enim dicimus, quod inter dormiendum plus oculus claudatur, sed quod naturaliter claudatur, idque beneficio palpebrarum musculi, quatenus hic in extrema figura expansus à levatore relaxatur: hinc enim naturaliter musculus mediam figuram appetit, nempe quatenus extensus ultra centrum recurrat. Quando ergo in somnolentis oculus clauditur, quæritur, an à levatore hoc fiat, quod rectè negatur, quia omnis musculus agit contrahendo: si igitur non est à levatore, unde nam erit aut à gravitate, quæ tanta esse non potest: ut à naturali musculi affectione, quod rationi magis consentaneum videtur, quia hic musculus aliàs aptus natus est, oculum in extrema figura claudere; ergo consequenter in media idem præstabit.

Hæc sunt, Vir Clarissime & Excellentissime, fautor & amice plurimum colende, quæ iussu fratris pro defensione thesium mearum respondere volui: T. Exc. boni consular, & ulterius meo studio faveat. Benè vale. Giessæ raptim Calendar. Junii, Anno 1618.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.
EXERCITATIO XII.

DE
PRODUCTIONE PARTIUM CORPORIS
IPSIUSQUE HOMINIS GENERATIONE.

ΠΡΟΟΨΙΟΝ.

UM PARTES HU-
mani corporis interitus sui
causas conatas habeant, at-
que ita corpus humanum,
quoad individuum natu-
raliter perpetuum esse ne-
queat, ideo provida natura per speciei pro-
pagationem conservationem quandam in-
stituere voluit, unde individua sui multipli-
catione per generationem, & prolis produ-
ctionem, si non singulariter, tamen respec-
tu speciei sese conservare atque eternare
laborant. Considerata igitur natura atque
usu partium humani corporis constituti,
superest, ut videamus, quomodo partes ead-
em naturaliter producantur, & qua ratio-
ne fiat ipsius hominis generatio.

§. 1. Phisicum est pronunciatum: *ex nihilo nihil
fert*, scilicet naturali productione, sed omnia ex
certa & determinata materia produci: Conse-
quens igitur est, partes humani corporis necessa-
riae quoque suam certam & adequatam materiam
praesupponere. Dico naturali productione: ne
confundamus creationem cum generatione, quia
protoplastorum productio non ex adequata &
determinata materia fiobat, sed praeter naturae cur-
sum ex limo per verbum divinum homo primus
factus est, quae potentia adhuc Deus filios Abrah-
ae excitare possit: Adde omnia ex determinata ma-
teria produci: non enim ex quolibet quodvis fieri
potest, sed opus est, ut materia per suam privationem,
quae habilitatem & aptitudinem ad certam
tantum formam includit, ad hanc vel illam spe-
ciem restringatur.

§. 2. Hanc supra proposuimus, monstrando
quod corpus humanum pro principiis generatio-
nis agnoscat semen & sanguinem maternum: se-
men videlicet utriusque parentis tam matris quam
foeminae, quorum illud primarium at hoc secun-
darium in generatione officium habere diximus.
Recurrendum hic erit ad *Exerc. I. hujus Coron. I.* ubi
demonstratur semen utriusque parentis ex san-
guine & spiritu productum una cum sanguine
materno, pro partium complemento concurrente
corporis nostri generationem absolvet, ita tamen
ut semen tantum prolificum intelligatur, ubi prin-
cipium actionis virili, adjumentum muliebri, &
complementum materno sanguini tribuitur. Est
ergo semen utriusque parentis ex sanguine & spi-

Quicquid
generatur
illud gene-
ratur ex a-
liquo.

Principia
generatio-
nis mate-
rialia.

ritu vi testium elaboratum, similitudine totius
praeditum, & materiale & efficiens generationis
nostrae principium, quod ex sequentibus magis
patebit.

§. 3. Hae materiae diversitas ante omnia sexus
utriusque congressum in generatione hominis ne-
cessarium esse demonstrat: Cum enim nec solum
masculinum, nec solum foemineum, sed utrum-
que semen commissum pro partium productione
requiratur, ideo necessarium est, ut utriusque fiat
conjunctio. Hinc ergo patet, cur utriusque sexui
natura libidinis stimulos, & admirabile coeundi
desiderium injecerit, nimirum propter finem di-
ctum, ut species per sobolis procreationem con-
servaretur. Nam quemadmodum fames anima-
lis per singularem appetitionem animalibus tri-
buta est, propterea quod non semper actu alimen-
tum suum praesto habeant, ut plantae, quae tali ap-
petitu minime indigent, cum alimentalem suc-
cum e terra hauriant: sic etiam Veneris stimuli a-
nimantibus perfectioribus & homini potissimum
ingenerati sunt, propterea quod non aliter quam
per amplexum conjugalem hominis generatio
per seminum utriusque parentis conjunctionem
fieri possit.

§. 4. Accidit haec in foemina per conceptionem
in utero, qui semen utrumque in conjugali am-
plexu avidè allicit, commistum retinet, & vi pro-
pria latentem in eo vim *πλαστικην* excitat. Patet
hic quid proprie sit conceptio, nimirum utrius-
que seminis prolifici miscella in utero, qui genitu-
rae continendae & fovendae avidus corrugatur,
nullum inane spacium relinquens & sese exquisitè
occludens, ut inquit *Laurentius* ita ut ne aciem
quidem acis & specillum cupidem admitrat. Porro
subjicitur, quod uteris vi propria latentem vim
πλαστικην in semine excitet, ubi coincidit quaestio,
quidnam sit illa vis formatrix, quam uteri amico
& proprio calore excitari dicimus? *Galenus* hac de
re passim anxie sollicitus est, quod maxime patet
lib. de format. fetus, ubi negat animam vegetativam
partes nostras conformare posse: Summam (in-
quit) in foetum conformatione sapientiam ac
potentiam inesse video, proinde existimare non
possum eam animam, quae in foetu inest, naturam
appellatam, foetum ipsum conformare, ut quae
non modo sapiens non sit, sed omni prorsus ratio-
ne careat. *Fernelius* vi caloris & spiritus talem se-

minis praeparationem & apparatus fieri statuit,
ut postea extrinsecus illud ipsum formam atque
perfectiorem in caelo recipiat, ut videre licet *lib. de
abd. rerum causis cap. 10. Schegkij* semini *λόγος πλα-*
στικὸς tribuit tanquam formam substantialem la-
tentem,

Necessitas
congressus
utriusque
sexus.

Conceptio-
nis defini-
tio.

Quaestio de
formatrice
facultate
nostri cor-
poris.
Galeni al-
tertio.

Fernelii
opinio.

Platonico-
rum opi-
nio.
Hippocra-
tis & alio-
rum placit-
um.

tentem, cujus respectu semen instar instrumenti
sefe habeat, ut patet *lib. 1. de plast. sem. facultat.* Pla-
tonici ad animam mundi confugiunt, quae haec &
alia plura dubia solvere conantur. Aliis inter ve-
teres ac recentiores semen animatum statuitur, ex
Hypothesi *Hippocratis, Anaxagora, Socraticorum &
Stoicorum*, quos inter recentiores hac in parte se-
quitur *Scaliger, Quercetanus, Severinus*, & alii *Her-
mesici*, quae ponitur, formas rerum actu in princi-
piis suis latitare, quae ratione *Hipp. lib. de diata*, ni-
hil fieri dicit, quod prius non fuerit. Hoc praesup-
posito facillimè concluditur, formatricem causam
inesse semini, ut nihil aliud scilicet sit, quam ani-
ma maxime communis, quae sui domicilii archi-
tecta est. *Archangelus Piccolom. in princ. pralect. Ana-
tom.* pluribus differit, de formatrice facultate par-
tium nostri corporis, demonstrans eandem nec
marem, nec foeminam, ejusque imaginationem,
nec semen, ejusque temperamentum, vel calorem
insitum, aut formam seminis, nec animam vege-
tativam simpliciter, vel naturam, nec proximè
Deum, sed animam naturalem à Deo edoctam ef-
se. Quomodo autem à Deo docta sit anima na-
turalis, triplici modo probat: primò juxta *Plato-
nem*, ubi Deus loco centri, circa quod quatuor
circuli, mens, anima mundi, natura, materia.
Deus omnium rerum gignendarum ideas conti-
nens, easdem menti confert: mens ex praescripto
Dei animam mundi docet: anima mundi semina
seu animas vegetativas cum idoneis Spiritibus par-
it & condit, quas naturae committit, per quam in
materiam debite praeparatam infunduntur. Sec-
undo probat hoc juxta *Galenum, qui lib. de form. fat.*
cap. 6. Deum scilicet instar summi artificis rerum
seminibus principium agendi largitum fuisse, ut
ex illius mandato, decreto & intentione conse-
quenter suas operationes perficiant. Tertio con-
firmat hoc ex natura, quam statim duplicem, qua-
tuor rerum primordiis dicatam, quae definit
principium motus & quietis &c. Et supra eleme-
ta elevatam, quarum princeps una, Deus Opt.
Max. pedissequa altera, ex se rationis experts, do-
cta tamen, quatenus à priori dirigitur, quam no-
stri formatricem quoque statuunt. Pro veritatis
determinatione statuimus, causam formatricem
partium nostri corporis esse animam naturalem,
in semine latitantem, quod Peripateticis po-
tentia proxima inesse dicitur, quae excitatur vi i-
psius uteri & quodammodo cum anima vegetati-
va materna unitur, quatenus infans in utero ut
pars matris per communia vasa unitus vivit, nec
propria sed materna vita fruitur. Nec obstat quod
semen aliàs potentia tantum animatum dicamus,
quia per talem potentiam non merum nihil intel-
ligi potest, sed ipsa inexistencia formae, quae lateet
invisibiliter in sua materia, & non inesse dicitur
actu, scilicet completo & perfecto, quatenus, or-
ganis ad operandum convenientibus destruitur.
Non enim inconyeniens videtur assertionem
Hippocratis & aliorum, quae statuit formas in
suis principiis latitare, cum Peripateticorum do-
gmate, quod formae ex potentia materiae deducan-
tur, conciliari posse, quemadmodum in praefatio-
ne demonstravimus.

Archange-
lus Picco-
lomineus
inquiri-
t formatri-
cem.

Quomodo
anima na-
turalis à
Deo edoc-
ta sit?
Juxta Pla-
tonem.

Juxta Ga-
lenum.
Ex natura
rei.

Veritatis
decisio.

Quomodo
semen a-
liàs poten-
tia vivens
dicatur.

Productio
membra-
narum foe-
tum invol-
ventium.

branosa corpora consolidescunt, quod rectè *Ga-
lenus* habet *lib. 1. de sem. cap. 6.* Haec vis ita suscitata
variè seminis materiam distrahit, ita ut (teste *Fer-
nelio lib. 7. de procreat. hom. cap. 9.*) primo & altero
die partes seminis tenuiores & spiritus magis par-
ticipes intrò & in medium molis sese recipiant,
quas crassae & terrenae magis ambiunt & circum-
circa obvallant, ex quibus membranæ foetum post-
eà involventes proferuntur. Hinc *Parvus lib. de
hom. gener. cap. 6.* talem seminalem concretionem
cum ovo abortivo comparat, cujus involucrium
in testaceam duritiem nondum concrevit.

§. 6. Hoc provida natura non sine fine insti-
tuit: ita enim foetus ab externis injuriis magis de-
fenditur: virtus ipsius Embryonis magis unitur,
& vasis umbilicalibus transitur ac fundamentum
praebet. Triplex hic innuitur usus membra-
narum foetum involventium: primò defendunt foe-
tum, quia aliàs tenellus embryo, inquit *Lauren-
tius*, ejusque partes uteri duricie laederentur: dein
virtus embryonis iisdem roboratur, quia primis
diebus spirituosae geniturae substantia facillimè e-
vanesceret, nisi beneficio membranarum optimè
uniretur; tandem vasis umbilicalibus fulciendis
praefunt, ut ex sequentibus patet.

§. 7. Cum his membranarum foetum involventi-
bus, quarum numerum atque usum specialiter in
controversiis ulterius considerabimus, simul for-
mantur quoque vasa umbilicalia, vena scilicet
cum duabus arteriis & uracho, quibus affusio u-
terina additur, caro videlicet, quae jecur uterinum
Arantio dicitur, quae vasa stabiliuntur; & sangui-
nis materia pro absolvendo foetu quodammodo
praeparatur. Quoad numerum venarum umbili-
calium autores variant, ubi quidam venas duas
statuunt umbilicales, inter quos esse etiam *Lud.
Bonaciolus in Esneade muliebri cap. 3.* Nos unicam
tantum enumeramus, quia sensu teste una tan-
tum à jecore foetus ad umbilicum usque apparet,
licet extra umbilicum statim duplex reddatur. De
uracho quid sentiendum quaestione tertià patet.

Haec vasa umbilicalia extra umbilicum embryo-
nis insignem habent longitudinem, adeo ut revo-
lutione sua nascentibus non raro collo femorive
implicita conspiciantur. Tandem carnem placen-
tae quoque subjicimus, quam non solum ad vasa
fulcienda, sed etiam ad sanguinis affluentis pra-
eparationem inservire dicimus, cum *Arantio lib. de
hum. fat. cap. 5.* licet hoc minimè concedere videat-
ur *Laurent. lib. 3. Ana. cap. 5.* qui instar pancreatis
massam hanc vasis stabiliendis tantum subjectam
esse statuit.

§. 8. Dum haec singulari providentià naturae in
gratiam ipsius foetus producuntur, ipsa vis for-
matricis ociosa non est in reliquis seminis partibus,
sed in destinatione membrorum unice laborat.
§. 9. Hanc primam omnium membrorum deli-
neationem ac conformationem ex semine simul
cum *Hippocrate* fieri statuimus: nihil enim est,
quod virtutem formatricem ad agendum suffi-
cientem praesente adaequata & proportionata ma-
teria impedire possit, quod minus conformationi
omnium partium incumbat. Quomodo partes o-
mnes simul conformentur, ulterius subsequenti
quaestione 4. in controversiis determinatur. Hoc so-
lum notabimus in praesentia, quod eo ipso tem-
pore, quo tunica foetum involventes una cum va-
sis umbilicalibus ex vasorum maternorum aceta-
tabulis progredientibus perficiuntur, per totam
seminis vel geniturae potius molem, spiritus vivi-
ficus

Finis
membra-
narum foe-
tus.

Vasa um-
bilicalia.

Declinatio
foetus.

Omnes
partes si-
mul con-
formari.

Tomus primus.

L

ficus

vivificus facultatis generatione organum vagetur Materiam partium alterando, disponendo & membrorum omnium prima stamina lineis quasi rudioribus simul & semel adumbrando.

Non omnes partes simul etiam absoluntur.

§. 10. Non tamen negandum, principales partes primis diebus maximè præ reliquis oculari demonstratione, quod abortus testantur, apparere: tum quod de iis maximè sollicita sit natura; tum etiam quod majori seminis quantitate consentent. Dum enim primis statim diebus semen bullire incipit, mox in tres ampullas oculari sensu distinguere potest, quæ membra principalia, cerebrum cor & jecur denotant, ubi tamen mille simul filamenta valorum & spermaticarum partium stamina videre licet, quod circa septimum diem cum Hippocrate fieri posse statuimus. Hinc rectè dicit Vitalis de furno cap. 26. primò natura format membra principalia, cor scilicet, cerebrum & hepar, quæ aliorum membrorum sunt fundamenta. Ad dimus vero duplicem rationem, cur maximè principes partes in principio appareant, cum natura de iis maximè sollicita sit, propterea quod reliquorum corpus gubernare, atque conservare debeant, & majori quoque seminis parte consentent: at verò posterius non probabile videtur, præsertim ubi jecur & cor consideramus, quæ partes sunt sanguinæ. Sed distinguendum inter parenchymata illarum partium, & inter feminalem substantiam: licet igitur respectu parenchymatis sit maximè sanguinea pars, alia tamen est ratio ubi consideratur radicatio venosæ substantiæ, quam copiosè statim in principio conformationis semen contulit.

Dubitatio.

§. 11. Cum autem pro complemento partium, solum semen minimè sufficiat, sed insuper quoque sanguinis materni requiratur affluxus, idcirco delineatis & adumbratis hoc modo partibus ex femine per efformata vasa, umbilicalia sanguis maternus, una cum vitali spiritu, à matre affluere incipit. Pulchrè hoc inter alia eleganti carmine descripsit Nicol. Biesius lib. 3. de univers. dum inquit: Postremo humana genitura reddere causas Nunc liber. In certos numeros calig. suosq. Semina concrescunt, avidis concepta latebris. Quæq. uterum attingunt blando membrana calore Siccecit, nulli quæ involvat tegmine factum. Per ventrem is medium venis nutritibus hæret, Emulgetq. alimum materno è corpore succum. Quod crassum & pingue est calido densatur in ossa Humida flexibilibus gignunt & viscida nervos. At quanquam humano sint candida semine cuncta Tandem materno tinguntur sanguine membra, Hinc est quod roseo sint multa imbuta colore.

Solutio.

§. 12. Hinc ergò sequitur partium ulterior absolutio & incrementum ubi non omnes simul perficiuntur, propterea quod aliæ majori aliæ minori elaboratione indigeant, quemadmodum quæstione 4. patebit. Fit hoc post diem septimum, ubi sensum facultas formatrix partes ruditer inchoatas propriâ figurâ & specie exornat, quas ex natura feminali hoc modo dispositas, post formationis tempus & affluxu sanguinis ulterius perficit.

Affluxus sanguinis materni & spiritus.

§. 13. Est autem formationis tempus communiter in masculis triginta, at in feminis quadraginta duorum circiter dierum. Assertio hæc plana est, apud Hippocratem lib. de nat. pueri, ubi inquit: atque hæc mihi de hoc dicta sunt, & factus est puer, & ad hoc pervenit foemella quidem in quadraginta & duobus diebus, ut longissimè primam coagulationem ac coarticulationem accipias, masculus

Elaboratio partium.

verò ut longissimè in triginta diebus. Ratio cur hoc fiat ab ipso Hippocrate additur loco citato, & ab Aristotele lib. 4. de generat. animæ cap. 6. quod generationis foemellæ sit debilior & humidior quam mascula: est enim illa discretio concoctio quedam ac citius calida quam frigidam concoquantur, teste Philosopho. Sed notandum ex Federico Bonaventura Urbinate lib. 3. de octimestri par. cap. 9. 2. quod juxta Hippocratem quatuor videantur articulationis & conformationis differentia: prima dies septimus à conceptione terminus est, quæ maximè rudem ac indigestam molem repræsentat: secunda finitur in masculis trigesimo, in foemellis 24. die, quæ Hippocrati, lib. de natura pueri, πρῶτον πῶν εἶς dicitur, prima coagulatio & conformatio, fortassis quod inter perfectiores prima sit: tertia in mare diem 40. in foemina 50. pro communi termino habet, ubi levis aliquis motus simul ab Hippocrate subintelligitur: tandem quarta articulatio est ipsa foetus τελειωσις, quæ circa partus tempus adest. Et si verò foemella tardius in utero conformetur, extra tamè uterum mare citius pubescit, quia propter vitalia principia debiliora mare citius in univèrsum interit: at tempora imperfectionis & perfectionis in proportione sibi responderi debent, teste Philosopho. Adde quod propter mollitiem corporis muliebris facilius & celerius extensio partium adfit, sicut etiam Hippocrates innuit lib. de septimestri partu, ubi corporum imbecillitatem victus rationem addit, quod vitam otiosam atque incertam degant, adeoque minus materiæ superabundantis dissipent.

Tempus formationis.

§. 14. In hac foetus formatione duo notanda veniunt, foetus videlicet pluralitas, ejusdemque cum progenitoribus similitudo.

Tempus formationis.

§. 15. Plures foetus formantur vel ex una conceptione, quando teste Aristotele lib. 4. de gen. an. cap. 4. feminum tanta copia & efficacia est, ut geminis seu pluribus etiam efformandis sufficiens sit: vel etiam ex pluribus conceptionibus quando embryone maximè ex parte conformato nova fit in prægnantibus conceptio, quam superfætationem vocant. Quoad foetus pluralitatem homines à brutis superantur, cum homo communiter unicum foetum, interdum duos, raro tres vel plures ex naturæ præscripto gerat. Hanc gemellorum vel tertemnorum ex una conceptione productionem non propter cellularum uteri diversitatem accidere putamus, propterea quod in utero una tantum cavitas, quæ in dextram & sinistram partem nullo septo discretam dirimitur, de quo vide præctica majorè Job. Mich. Savanorola tract. 6. c. 21, nec etiam Protoph. confellationes singulares hic sufficiunt quia causa univèrsalis singularem effectum immediate non producit, sed veram hujus rei causam statuimus seminis copiam & efficaciam, ita tamen ut Hippocrate l. 2. de diet. a teste, semen illud in diversis uteri partibus peculiariter effervescat. Hoc semen ita divisum, ubi ejusdem naturæ est, mares tantum vel foemellas tantum: ubi verò diversum, utriusque sexus gemellos profert, ex quo patet, plures foetus ejusdem secundinis involvi, si sunt ejusdem sexus, minimè verò cum sexus adest diversitas, ob conformationis tempora diversa. Præter hunc primū modum datur etiam alius, ubi plures foetus ex pluribus conceptionibus oriuntur, superfætatione videlicet, quæ est conceptio secunda, cum gravida mulier iterum cum viro coeans concipit, quod fieri potest, teste Hipp. lib. de superfæt. tunc temporis, quando os uteri post primum conceptū nondum exquisitè clauditur, primis scilicet post conceptionem primam tribus vel

Cur extra uterum foemina mare citius adolescat.

Foetus pluralitas.

Generatio plurimum foetuum.

An & quando gemelli isdem vel diversis secundinis involvantur.

Unde sit similitudo speciei.

Qualis materia hic intelligatur.

vel quatuor diebus, ut notat Laurent. l. 8. Licet autè Valverda l. 3. Anatomes c. 14. Superfætationis dogma irrideat, meritò tamè contra eundem concludit Federicus Bonavent. l. 9. de octim. par. c. 25. Adjunguntur illa, quæ habet Franc. Rouffetus de par. casar. sect. 6. Item Georg. Piatorius l. 1. philolog. c. 3. & seqq.

Unde sit similitudo speciei.

§. 16. Similitudo verò cum progenitoribus foetui per formatricem facultatem tripliciter imprimitur, vel ratione speciei vel ratione sexus, vel denique ratione effigiei aut aliorum externorum accidentium. Hanc similitudinis differentiam videre licet apud Fernelium l. 7. physiol. c. 12. ex quo eandem repetit Archang. Piccol. l. 1. prælect. Anat. lect. 1. ubi nos hoc tantum addimus in membro tertio, quod præter similitudinem in effigie reliqua quoque accidentia perpendenda veniant, quemadmodum ex sequentibus magis patebit.

Unde sit similitudo speciei.

§. 17. Specie convenit infans cum progenitoribus, propterea quod non quodvis ex quo vis generetur: omnia enim suam certam ac determinatam habent materiam, quæ non à qualibet sed propriâ saltem formâ informatur. Causa igitur similitudinis speciei est subiecta materia, hoc est, semen speciei proprium, ut habet Archangelus. Sed notandum in præsentia, quod materiam hic minimè talem intelligamus cum Philosophis, quæ omnis actus expers, & ens tantum in potentia dici possit, prout lib. 1. Physicorum describitur, verum ejusmodi est illa materia, quæ in sese principium vivifici obinet, cuius virtute hæc & non alia species ex eadem producit. Hinc ergò repetendum in præsentia, quod supra de virtute formatricis seminum dictum fuit, & quod semen non solum materiale, sed & actuū generationis nostræ principium dicatur.

Unde sit similitudo speciei.

§. 18. Hinc ergò ab homine homo producit, nisi materia minus rectè disposita formatricis actioni resistat ac pertentiâ & inobedienciâ suâ generantis facultatis intentionem fallat, ut loco perfecti foetus monstrum aliquod producat. Monstrum hic ejusmodi intelligitur, ubi adest πῶν βλαβῆς seu aberratio naturæ, ut minimè finem suum vis formatrix assequatur respectu similitudinis generantis & generati in specie, ita ut aliud præter intentionem agentis producat. Quod enim leviores attinet defectus & errores, qui sine variatione speciei accidunt, illi in præsentia non intelliguntur, licet materiæ dispositio frequenter iisdem quoque inferviat. Vide de hac materia Dd. Cominbr. l. 2. phys. c. 9. q. 5. & Weinrichium de monstris.

Qualis materia hic intelligatur.

Monstrorum productio.

Unde sit similitudo speciei.

§. 19. Porro quod sexū attinet, foetus patrem, vel matrem refert pro materiæ generationis intemperie, facultatisque formatricis robore: Calidius enim semen cum facultatè eminenti marem: contra frigidius cum debilitate formatricis excedens foeminam procreare solet. Pulchrè hoc ipsum Hippocrates determinat l. de genit. Est inquit, tum in viro foemineū itemq; masculum semen, dum itidem in muliere: fortior autem masculus foemina est, necesse est igitur ipsum à fortiori semine generari, habereque se res hoc modo: si ab utrisque semen fortius prodierit, masculus erit partus, si verò debile foemina nascetur. Quale autem sit hoc semen fortius in lib. de nat. pueri declaratur, quod scilicet in sex crassione & robustiore semine fiat, foemina contra ex humidiori ac debiliore, quo vide quoq; Philosoph. l. 4. de anim. gener. c. 2. Porro de differentia mariū & foemellarum conjunge Laurentium lib. 8. quest. 20:

Monstrorum productio.

Unde sit similitudo speciei.

§. 20. Effigies deniq; cum aliis quibusdam accidentibus parentibus, respondens à formatricis facultate & materiæ qualitate quoque producit, quatenus in illis duobus non solum adest potentia ad

Unde sit similitudo speciei.

Unde sit similitudo speciei.

Ratio affertionis ex Hippocrate.

Unde sit similitudo quo ad effigie.

Unde sit similitudo quo ad effigie.

generandum hominem, sed etiam ad hunc vel illū, prout omnis generatio in individuo quodam terminatur. Ponitur hic ordinaria causa similitudinis hujus quoad Effigiem & alia, propterea quod virtus formatrix singularum partium ideam à parentibus sibi communicatam possideat, unde consequens est, eandem secundum naturam semper eò allaborare, quò foetui parentibus quoad effigiem, temperamentum, colorem, figuram, & alia maximè similia (quatenus forma essentialis respondens naturæ progenitorum, non essentia tantum specificæ, sed etiam individualis existentia, causa est, ut notum est ex Philosophorum scholis) quemadmodum in animalibus & plantis frequentissimè fieri solet, licet in hominis generatione πῶν ἄριστὸν ὄντως in hoc ipso negotio non raro impediatur, quod ex subsequentibus, ubi de imaginatione agendum, pluribus patebit.

§. 21. Ur igitur in feminè est potentia ad omnes partes; ita in eodem à parentibus inest quoque impressa determinatio ad hanc vel illam partium formationem, quæ magis in masculino, quàm in foemineo semine tanquam imbecilliori viget. Ratio petitur ex superioribus, propterea quod masculinum semen efficacius sit foemineo, utpote quod in respectu illius est instar entis in potentia, unde nihil præstat in generatione humana, nisi primum à masculino semine ad actum traducatur.

§. 22. Si tamen seminis masculini facultas, utpote per primam partium formationem debilitata, in elaborandis & absolvendis partium delineationibus reddatur imbecillior, quod sæpè accidit, proximam efficaciam obinet semen muliebre, quam ob causam prole sæpissimè matrem ferre videmus. Frequenter hoc observatur, ut magis matrè quàm patrem liberi referant, ubi communis est ratio, quod hoc ipsum fiat tunc temporis, ubi matris semen robustius est, ita ut in secundo labore, nimirum in partium elaboratione semen masculinū vincat & superet. Probabile tamen videtur præter dictam rationem hoc etiam fieri posse, propterea quod mulier pro partium absoluteione & complemento sanguinem & spiritum vitalem foetui quotidie sat copiosè communicet: at verò cum in duobus illis, ut supra dictū idea totius lateat, mirum non est, quod interdum foetus maternam constitutionem maximè imitetur.

§. 23. Imò si & illa ὄντως foetus matri assimilandi obtundatur latentes in semine avorum similitudines sese exerunt, ita ut infans nec matrè nec patrem, sed avos vel proavos referat. Rationem hujus paragraphi facillimè quivis ex dictis colligit, ubi dicimus in semine avorum similitudines non raro latitare, quatenus ex Philosophi sententiâ facultas quæ ab avorum origine posteris communicatur, eo modo quo magnes vim suam per coherentes ordine acus in quartâ & ultra effundit. Laurent. l. 8. q. 20. Cum autem hic inter avū ac nepotis patrè præsupponatur quædam dissimilitudo; probabile nobis videtur, tunc temporis frequenter nepotes proavos referre, quando ordinaria causa similitudinis effigiei in generatione patris vel matris à imaginatione vel aliis modis fuit impedita. Quemadmodum enim fieri potest, ut parens podagricus generet non filium podagricum, sed nepotem quia seminarium podagricum in filio multas ob causas (vel quod aliis morbis contrariis afficiatur, vel quod à causis foventibus abstineat, vel quod matrem nactus sit optimi temperamenti, cuius ratione labe patris seminis interdum corripitur) obliterari potest, ita, tamen ut in nepote ré-

Avorum similitudines in semine excitantur interdum.

Opinio propria.

Confirmatio à morbis hereditariis.

pullulet, quando causis impediendis destituitur: sic etiam mirum non est, si nepos avum repræsentet, quia aptitudo ad exprimendam avi effigiem filio communicari potest, licet propter impedimenta non in filio sed in nepote tandem ad actum traducatur.

Causa similitudinis effigiei extraordinaria.

Confirmatur ab experientia.

§. 24. His positis non negamus, quod in hac ipsa superficiali similitudine plurimum possit matrum imaginatio: cum videamus multos hujus rei testimonia per totum vitæ tempus secum circumferre. Hinc etiam Galenus lib. de Ther. ad Pisonem cap. 11. deformem quandam pro pulchra prole suscipienda formosam imaginem uxori sæpius non sine successu exhibuisse scribit. Hæc est extraordinaria causa similitudinis effigiei, quam quasi præter naturæ intentionem accidere & formatricem facultatem in operando non raro impedire statuimus, quam primò experientia confirmat in animalibus brutis, Gen. 30. ubi Jacobus patriarcha stratis variegatis virgultis gregem versicolore pro ducit: item in eo, quod gallina inter concipiendum à miluo territa, pullum miluino capite aliquando produxit & aliis sexcentis quæ videas apud Portam lib. 2. Magiæ Natural. Deinde maximè quoque in homine hoc ipsum observatur, quod inter alia historia Damasceni testatur, ubi puella penitus hirsuta generata dicitur, ex matris imaginatione, cui imago S. Johannis in conceptione observabatur, cujus generis plura à Porta, & aliis adducuntur. Taceo historiam recentem, cujus per epistolam peculiarem ad Cl. V. Dn. Guilielmum Fabricium, ut videbis ex centuria tertia chirurg. observ. ejusdem materna imaginatio situm partium omninò transposuit. Coniunge Marc. Donatum in hist. mirab. lib. 2. c. 1. Huic virtuti imaginativæ nihilominus tribuendum censet Erasms, cum quo etiam consentit Costius inquisit. phys. lib. 4. ad solam formatricem respiciens, cui è diametro opponitur assertio Empedocles, qui totam effigiei formationem soli imaginationi tribuit, quò etiam inclinatur Archang. citato loco, & Fernelius lib. 7. physiol. cap. 12. Ubi inquit: probabilius est vehementi comprehensione & firma gravidarum cogitatione vim eam quæ foetum conformat, duci à gubernari. Nos mediàm sententiam obtinemus ordinariam causam esse formatricem, extraordinariam verò facultatem imaginativam.

Modus quo phantasia vim suam foetui imprimat.

§. 25. Dum enim oblatum objectum firmiter spiritibus animalibus cooperantibus imprimatur, reliqui spiritus in consortium trahuntur, eodemque motu facultas imaginativa percipitur, & ad similitudinem rei impressæ foetum efformare nititur, cum imaginationis maximum in humores & spiritus imperium sit. Ratio hinc additur, cur imaginationis tanta sit efficacia, ut ordinariam causam impedire possit, quia imperat humoribus & spiritibus, iisque objecta sua imprimat, quatenus est facultas superior, cum formatrix tantum ad procreatricem d'vina pertineat. Notum est quò & quantos morbos imaginatio non raro producat in humano corpore, nacta materiam convenientem: quis ergo mirabitur vehementiorem imaginationem objecta sua foetui non raro communicare, cum foetus etiam tanquam pars matris in utero vivat, & ob mollitiem & imbecillitatem impressiones facillimè recipiat? Plura hæc de re videantur infra sub finem Disputationis 20. Dissertatione 4. De causis similitudinis & dissimilitudinis in foetu respectu parentum.

§. 26. Absoluta hoc modo prima foetus formatione subsequitur partium à nimia humiditate exiccatio, earundemque augmentum ad justam, de-

terminatamque magnitudinem. Succedit hic secundus labor, formati videlicet foetus ulterior absolutio & incrementum, ubi dicimus primò nimiam humiditatem exiccari, quò partes eò majus robur acquirant, ipsamque ὀρεπὴν ἔμυον arctius concludatur, & nimius in operationibus suis perficiendis ob diffusentem humiditatem impediatur. Addimus ipsius foetus augmentum, quia post primam conformationem sensibilibus foetus incrementum accipit, cum tunc temporis effectus vasis umbilicalibus nutrimentum suum nanciscatur.

§. 27. Hinc primum infans in utero vitam plantæ vivere incipit, utpote non alimentum attrahens, quod malè quondam referent Plutarcho 5. Epicurei statuerunt, sed illud ipsum à matre per venam umbilicalem recipiens, ut ita nec ventriculus chylicificet, nec etià secur sanguificet in utero, propterea quò solum tertiam concoctionem necessaria sit. Dicimus cum philosopho, quòd infans in utero vitam plantæ vivere incipiat, quatenus partes ejus delineatæ & conformatæ augentur & nutriuntur, quiescentibus adhuc superioribus animæ facultatibus. Addimus quòd non per os alimentum attrahat, licet hoc ipsum Divinus Hippocrates in libro de principiis & lib. de nat. puer. innuere videatur, illudque ex eo repetat Gorraeus in annotat. n. 44. & Ferdinand. Mena in com. de partu sept. quia ventriculus infantis tunc temporis nondum perfectus est, ideoque inhabilis ad concoctionem. Si enim in adulto facilimè concoctio ventriculi læditur, vel ab externa quoque causa, quòd experientia quotidiana testatur, luce meridiana clarius est in ipso utero multò minùs ventriculo quandam concoctionem attribuendam. Imò & frustra fieret, cum infans sanguine confecto nutritur: at v. tale nutrimentum novæ chylicificatione non indiget. Relinquitur ergò veram esse dictam assertionem, quam post Ariff. lib. 2. de gen. animal. c. 4. & 5. Galenus aliquoties repetit, infantem in utero per umbilicalem venam nutriri. Hippocratis verò sententiam hæctenus derelictam nuperrimè defendendam susceperunt Prosser Martianus Diligentissimus Hippocratis Interpret in Comm. lib. de Carnibus v. 85. p. 40. Incomparabilis Harveyus lib. de Gener. animal. Exerc. 58. Gassendus, Rollinccius, Bartholinus Junior, Joh. Claudius de la Courvè, Antonius Deusingius, alii que quam plurimi, qui hæc de re pro & contra legi possunt.

Alimentum infantis in utero.

§. 28. Imò & cor cum pulmonibus quoque nondum proprium peragat officium propterea quòd infans non propriam sed maternam vitam vivat in utero, beneficio arteriarum umbilicalium, quibus arterialis sanguis & spiritus toti infanti communicatur. Hæc arteriæ umbilicales non in cor embryonis sed in ramos arteriæ magnæ circa lumbos inferuntur: erat enim sat magna spaci longitudo ab umbilico ad cordis regionem, nec etiam necessarium erat, ut eò spiritus vitalis effunderetur, propterea quòd ipsum cor elaborationem & absoluteionem propriam atque ab officiali functione per consequens quietem requireret. Quam ob causam displicet hinc nobis assertio Lud. Bonacioli in Em. mulieb. cap. 3. ubi statuit per arterias umbilicales insertas in ramos arteriæ magnæ cor embryonis evitari, & ab utero cum spiritu, tum etiam puriorem, subtilioremque cruorem haurire: quòd minimè concedimus eà ratione, quatenus in ventriculis cordis spirituum receptio fieri dicitur, licet non negemus per coronales arterias, quæ in cordis basin inferuntur, hoc ipsum necessario fieri debere. Reliqua videas in quaestione quinta.

Vita infantis in utero.

§. 29. Mo-

Motus embryonis.

§. 29. Moveri tamen incipit foetus in maribus tertio: in feminis quarto mense, teste Hippocrate, ita ut conformationis ac motus certa ac determinata sit proportio, quæ tempus motus incipientis duplo tempus formationis plerumque superat. Hanc motus observationem in foetu merito diligenter in præsentia consideramus, propterea quòd non parum momenti habere videatur ad prævidendum tempus partus. Diximus autem duplo tempus motus incipientis superare tempus formationis, non quidem eà ratione ut placet Ruessio lib. 2. de gener. hom. cap. 6. quasi tempus formationis duplicatum constituat tempus motus, quòd Federicus Bonaventura lib. 2. de octimestri partu. cap. 3. Avicenna & aliis attribuit, licet diversum juxta Avicennam asserat Mercatus lib. 4. de morb. mulier. cap. 1. Sed quatenus temporis formationis duplum illius temporis adjicis: Si enim inquit Avicenna, tempori, quo formatur foetus, bis tantundem temporis addideris foetus movebitur. Ponamus igitur foetum conformari triginta diebus: adde sexaginta, & habebis 90. soles, qui constituunt tres menses, in quibus foetus ille movebitur, quòd tempus motus triplicatum partus terminum indicat, ut colligis ex Hipp. lib. 6. de morb. vulgar. part. 7. rex. 29. nimirum ejusmodi foetum 270. diebus seu novem mensibus in lucem prodire, sicuti hoc pluribus proponit Antonius Musa Brassavol. 4. Aph. 1. in com. Lud. Bonacioli in Enneade Mulieb. cap. 4. Mercatus citat. libro & aliis. Hoc tamen notandum, quòd tam certum atque statum non sit tempus motus, quòd sæpius diversum quid observetur ut innuit Hipp. lib. de Alimento in fine, & post eum Bonaciolus citato loco, propterea quòd non raro in suis operationibus natura impediri queat.

Partus.

§. 30. Ubi autem per nutritionem & augmentationem solidior & validior factus est foetus sola transpiratione, tantaque loci angustia perpetuò contentus esse nequit, sed exeundi conatu, calcitrandoque membranas involventes dilacerat, quarum humore contento vie laxantur, & ipsi infanti, concurrente uteri expultrice exitu in hanc lucem prebetur. Describitur hic ipse partus, prout proprie sumitur vocabulum partus pro exclamatione vel editione foetus ex utero, ubi maturitatem suam adeptus est non obstante illà acceptione vocis, quæ Plin. lib. 7. Natur. hist. partum pro foetu ponit. Ad do maturitatem foetus adesse debere, ne partus cum abortu confundatur, ubi foetus imperfectus excluditur. Hinc Franc. Pedemontanus de agritud. matricis cap. 4. partum naturalem illum vocat, cum foetus jam completus in utero ad exitum movetur. Inter causas partus Hor. Augenus lib. 1. de hom. part. cap. 17. primo divinum opificem ponit, cujus mixtam potentiam & sapientiam admirari debemus: deinde naturales causas proximiores cum eodem ex Hipp. lib. de nat. pueri Mercatus citato loco triplices agnoscit: prima est calor foetus auctus & robustus, qui solâ transpiratione contentus esse nequit, majorem eventilationem requirens: 2. defectus alimentis, quatenus auctum foetus corpus plus alimentis requirit: 3. angustia uteri, unde proprio labore foetus exitum querit, quem quasi non amplius amicum, uterus expellere conatur, ut hæc ratione partus partim foetus, partim etiam ipsius uteri actio dici possit. Plura vide apud Jasson. Præsensem l. de pariente & partu. & Eusebium Rhodionem libell. de partu hom.

§. 32. Sic ergo partus hominis sequitur, cujus tempus determinatum ac certum omninò non est, utpote cum & septimo & decimo mense & inter

septimum ac decimum positis frequenter homines nascantur, quòd in controversiis exactius considerabimus. Ratio verò, cur sicuti reliquis animalibus, ita quoque homini non sit certum atque determinatum pariendi tempus, satis obscura videtur. Gorraeus lib. 19. def. med. inquit: Homo solus non uno sed incerto gignitur (temporis) spacio: cujus quidem varietatis causam aliqui ad vim imaginativam, quæ homini per quam varia est, retulere: alii ad motum foetus primum, qui fit in utero: alii ad formationem, quæ infantibus quibusdam celerius, quibusdam tardius perficitur: nam prout celerius vel tardius foetus conformatus est, etiam tempestivius ac serius movetur, ac demum tempore bis tanto, à quo moveri incipit, accedente, ut autor est Avicenna, in lucem venit. Hæc ille. Sed exactius hoc ipsum demonstrat Horat. Aug. lib. 1. de part. c. 14. ubi addit triplici de causa fieri, quòd homini diversum sit pariendi tempus: una sumitur à foetu, alia à nutrimento, tertia ab utero. Foetus generatio cum sit à semine, pro hujus conditione variè foetus validior, imbecillior redditur, unde jam citius, jam serius, ex hoc fundamento formatur, perficitur & in lucem editur. Quò ad nutrimentum, illæ mulieres, quæ eufarcæ sunt, & plurimum sanguine abundant, longiori tempore foetum nutrire queunt aliis, in quibus ob defectum non raro abortus accidunt. Sic tandem uterus affluens & capaciore diutius foetum gestat, quam ille, qui tales proprietates nondum nactus est, ut apparet in primiparis. Sed plurimum dubitare potest in hoc §. cur addamus reliquis mensibus octavum ubi dicimus hominem generari quoque posse mensibus inter septimum & decimum positis. At partus octimestris ab Hippocrate minimè vitalis statuitur, ut patet ex lib. de carnibus, & lib. de septimestri partu. Hinc etiam J. C. octimestres minimè legitimos agnoscunt, unde Bartholinus l. Gallus in princ. ff. de liberis & posth. inter legitimos partus mensis octavum non recenset, quem etiam sequitur Paulus de Cast. in l. uxoris abortu C. de posth. hered. instit. pluribus verò hoc ipsum demonstrare conatur Tiraquellus in tract. in l. Si inquam C. de revoc. donat. ubi post Medicorum autoritatem observationibus politicorum & poetarum hoc ipsum confirmat, Jacob. Menochius lib. 2. de Arbitrarij Judicium idem repetit, quòd etiam lib. 6. de præsumptionibus §. 2. n. 4. innuere videtur & alii quam plures. Hanc Jæctorum assertionem non pauci ex Medicis & Philosophis quoque post Hippocratem recipiunt, ut videre licet apud Bonaventuram de octimestri partu. Sed non dubitamus, quin adhibita distinctione, quam quest. 8. præmittimus, omnia dubia facillimè solvantur. Quid de legitimo partus humani tempore statuendum sit, vide infra Dissert. 4. quaestione annexa.

De octimestri partu.

§. 32. Ut autem mirabilis est prima partium omnium nostri corporis conformatio, quemadmodum ea sola Galenus nugæ Epicuri Dei providentiam tollentis, solidè resolvendas, ac retundendas esse judicat: ita mirandum quoque est opus infantis jam conformati ac completi exclusio & partus, cujus diversitatem in subsequens ulterius perpendere conabimur. Videatur Galenus lib. 15. de usu partium, ubi Dei singularem providentiam admiratur, quòd uteri orificiù toto gravidationis tempore perfectè & arctissimè clausum, ita dehiscat hoc tempore ut foetus absolutus capite primum, ac dein toto corpore, nisi præter naturam in lucem prodeat, membranis involventibus disruptis ac dilaceratis à matre in mundanam scenam edatur.

QVÆSTIO I.

An maris & femina congressus necessario requiratur in generatione hominis?

Hominis præcellentia.

Inter ea, quæ ad Mundi completam, & quemadmodum in scholis loquuntur, intensivam perfectionem requiruntur, Homo primum locum obtinet, quapropter illius perpetuitas ac duratio maximè necessaria est.

Hominis perpetuatio.

Cum autem propter facilem singulis individuis impositam moriendi necessitatem individualiter, vel quoad hunc vel illum hominem, hoc fieri nequeat: idcirco à sapientissimo rerum Conditorum Speciei propagatio insitura est per generationem, ita ut homo sibi similem hominem producat, atque ita successione quâdam individuorum species humana persistat atque continetur.

Hominis generatio.

Fit hoc ineffabili atque inestimabili Dei consilio per duplicis sexus, maris & feminae congressum, semine videlicet utriusque; certo procreationis agro, utero nimirum, concepto, ibidemque iusto tempore retento, & affluente materno sanguine quantitatem debitam acquirente, ita ut fiat inde corpus animatum organicum, facultatibus, certis operationibus necessariis, præditum, vi generatricis potentia per calorem ac spiritum laborantis.

Hominis corpus non potest ex putri materia fieri.

Nam cum homo sit inter animalia perfectiora primum: idcirco absurdissimum esset statuere, corpus humanum vel hominem ex putri quoque materia, more quorundam animalium imperfectiorum, generari posse: quam vis enim.

de putri viscere tauri

1. Ratio.

Florilege nascuntur apes, ut inquit Ovid. 15. Metam. non tamen de perfectioribus animalibus tale quid concedendum, præsertim de homine, cum ejus materia tam diligentem elaborationem, tam accuratam dispositionem, tantamque partium varietatem requirat, ut impossibile penitus illud ipsum videatur. Quomodo enim, quælo, materia putris à calore, tanquam causâ universali ac indeterminatâ tantâ subtilitate partium omnium delineationem ac formationem sibi acquirere poterit? Quis, inquam, locus ab externis injuriis ita liber erit, ut per tantum tempus, quod procreationi humanae necessarium est, ad æquatam retineat temperiem? tandem quis calor tam fecundus erit, ut sine vi placens semini innatâ tantum opus producat;

2.

3.

4.

5.

6.

Contra Avicennam.

Absurda & impia sunt consequentia, quam ob causam Avicenne miramur placitum, si verum est, quod ipsi tribuit Averroes 8. Phys. tex. 46. & Thom. 1. part. quest. 92. art. 2. ad 2. qui hominem etiam ex putri materia produci posse per generalem suam intelligentiam, quam suff. c. 10. Cholcodem, seu formarum datricem nominat, contra communem assertionem absurdè opinatus est. Idem ferè Paracelsus quoque de rerum resuscitatione non obscure innuere videtur, aliisque in locis ex vini panisque essentia semen ex semine hominem in furnulis suis vanissimè pollicetur, ut inquit Libavius part. 3. singul. sect. 4. de creat. hominis.

Contra Vallesium.

Eadem absurditate multorum credulitas laborat, quâ statuunt Daemonum concubitu generationem hominis fieri posse, quod Vallesius innuit in sacrâ philosophiâ, commocens fortè plurimorum auctorum testimoniiis, quemadmodum ipse D. Aug. l. 15. de civit. Dei c. 23. tale quid, tanquam vero consentaneum refert. Cum enim spiritus sit Dæmon, car-

ne & offibus destitutus, idcirco merito cum Comminbricentibus l. de gen. c. 4. q. 10. statuimus, dæmones virtute suâ, proprioque cum feminis concubitu generare non posse, quia nostra ætas, ait Wierus de præstig. non magis credit ex Dæmonis illusionem, quam ex vento hominem gigni posse. Quemadmodum enim absurda est affirmatio, animal quoddam ex vento consistere: sic pari passu incedit illud Poëtæ, quo vaccas interdum sine ullo conjugio ex vento gravidas fieri fabulatur.

Affertio veritatis.

Relinquitur ergo, veram hominis generationem non fieri posse sine commistione seminis ab utroque sexu venientis, seminis inquam fœcundi & ad generationem apti quod non nisi maris ac feminae coitu accidit, quam ob causam ridiculum quoque est quod Averroes l. 2. collig. cap. 10. mulierem absque coitu in balneo ex spermate illic projecto concepisse credat. Cum enim semen extra maris ac feminae conjugalem complexum emittitur, imperio caloris nativi destituitur, eamque statim alterationem induit, ut ad generationem ipsius animalis imperfectum reddatur: Vide Perr. Greg. Tholosanum, lib. 8. syntag. Jur. cap. 1. n. 16. & seq. & Jacob. Ruess. lib. 4. de generat. hom. cap. 6.

Contra Averroem.

QVÆSTIO II.

An tres sint membranae fœtum involventes? & quomodo generentur?

Um ipsa formatrix facultas operatur, & partes heterogeneas fecerit, singulari providentiâ certi finis causâ producuntur membranae fœtum involventes, de quarum numero non convenit inter auctores. Communiter tres numerantur ex sententiâ Galeni l. 1. de sem. cap. & seq. nimirum Chorion, exterius tegumentum, allantoïdes, seu intestinalis, urinæ receptaculum, & amnios, fœtum immediatè involvens & sudorem recipiens. Sequitur hanc sententiâ Andernacus in sine l. 1. inffit. Anatom. ubi copiosius hanc assertionem declarat, item Fernellius lib. 7. physiol. Variolus l. 4. Anatom. c. 5. cum multis aliis.

Affertio communis tres esse membranas.

Diversum sentit Vesalius lib. 5. Fabricæ c. 17. qui duas tantum membranas ponit, cui etiam subscribit Fallopius in observ. Anat. pag. 476. sui operis, Laurentius l. 8. c. 5. & Pareus l. 23. c. 12. ita, ut in humano fœtu sit solum exterior membrana, Chorion scilicet, & interior, amnios aliâs vocata.

Contra opinio duas tantum membranas esse.

Prior illa (quæ Columbo 12. Anat. Allantoïdes dicitur, contra communem aliorum auctorum denominationem) fœtum omni ex parte ambit, sibi que adnatam obtinet massam carneam orbicularem (placentam vel uterinum jecur communiter vocant) qua vasa uteri umbilicalibus originem præbentia fulciuntur ac defenduntur.

Placenta.

Posterior, à μνεις scilicet, fœtum immediatè ambit, & excreti sudoris atque seri receptaculum est. Distat liberè à priori, nisi quod eo in loco, ubi placenta situm suum obtinet immediatè cum externâ membranâ conjuncta sit, utpote cum ibidem vasis umbilicalibus in ipsum fœtum ingressus patere debeat. Hæc involucri conjuncta constituunt d'ευτήριον, & σπρον secundam vel secundinam, tum quod quasi secundo partu prodeat, tum etiam quod secundum sit fœtus domicilium, & ab ipsâ generante potentia secundariò intendatur.

Amnios.

Secundina.

Quod artinet communem sententiam, ex mente Galeni quoque propositam, concedimus triplices

Responsio ad communem opinionem.

ces illas membranas inveniri frequenter: non tamen in humano, sed brutorum fœtu, potissimum verò in cornutorum animalium generatione.

An membranae producantur à formatrice? Negatur i. auctoritate.

Cum autem hæ membranae fœtus constitutionem non ingrediantur: idcirco queritur in hoc problemate colophonidis loco, num ab ipsâ formatrice facultate, vel à solo calore uteri producantur?

2. Ratione.

Videtur probabile posterius, tum quod Hipp. l. de nat. puer. hoc innuat dum inquit: genituram calefactam pellicula circumdari, eo modo quo panis, dum torretur, crustâ obducitur: ac hoc solum externo calore perficitur: tum etiam quod formatrix eas partes solum efformat, quarum idea laet in semine: at verò membranarum illarum potentia non inest semini, præsertim cum generantes parentes iisdem destituantur.

Affirmativa verior est.

Sed contra cum Laurentio l. 8. qu. 16. prius statuimus, scilicet à formatrice quoque membranas hæc productas esse, non quidem intentione primariâ: sed secundariâ quatenus in gratiam ipsius fœtus requiruntur.

Contra negativam.

Nec obstat Hippocratis auctoritas, utpote, qui similitudine quâdam rem obscuram quodammodo declarare voluit: non autem sequitur, quod similitudo in omnibus convenire debeat cum eo, cui tribuitur: sufficit enim quod ex parte montret, quomodo segregatis heterogeneis ab homogeneis quædam in membranas coeant: Tantus enim calor utero concedi non potest, ut assiduo membranae gignantur, præsertim, cum idipsum generationi membrorum viventium repugnet.

Ut autem primariò in generatione hæ membranae fœtum involventes non intenduntur: ita quoque ad eas primò semen potentiam non obtinet, secundariò tamen facultas παραγωγή ad has etiam efformandas apta est, quatenus partes crassiores separat, easdemque pro defensione fœtus diversimodè conformat.

QVÆSTIO III.

An Embryo per Urachum urinam reddat in utero?

Urachus.

Inter vasa umbilicalia numeratur quoque Urachus, meatus à fundo vesicæ ad umbilicum tendens, per quem infantem in utero existentem urinam reddere statuunt ferè omnes ex communi sententiâ.

Negatur Patrus quo ad menses ultimos.

Ultimis quidem mensibus hoc fieri non posse Pareus innuit l. 23. chirurg. cap. 12. propterea, quod tunc omninò conclusus & emeritus appareat unde statuit, tunc temporis masculum per urethram, & scemellam per vesicæ cervicem urinâ deponere.

Negatur quæstio totaliter.

An autem primis etiam diebus Urachus ad excernendam urinam inserviat, maximè dubitat Eustachius Rudius de Affect. cap. de sterit. imò penitus nò per urachum fœtum humanum urinam excernere statuit cum Arantio Dn. Bauhinus l. 1. Theatr. c. 11. præsertim cum conspicuam cavitatem etiam exercitato Anatomico non exhibeat, & continuâ viâ reliquis vasis complicatus progrediatur, nec ullibi dehiscere pro deponendo sero videatur.

Unde Variolus l. 4. Anatom. urachum solum pro ligamento suspensorio vesicæ agnoscit.

Adde, quod vesica flaccida, rubra & expers serosi excrementi in perfectis quoque fœtibus inventa idem arguat, quam ob causam euzetibus doctorum has dubitationes dissolvendas subjicimus, cum nò absurdum sit statuere, quod serum unâ cum sudore per porosam corporis substantiam in embryone

discuti possit. Si tamen verè sunt historiae, quarum unam Fernellius lib. 6. Patbol. c. 13. alteram Laurentius lib. 8. qu. 17. proponit, nimirum quod ægris quibusdam urinæ suppressione laborantibus eadem per umbilicū reddita fuerit, non video, quid aliud responderi possit, quam urachos interdum quoque in humano fœtu, sed fortè rariùs, hoc officium obtineat, ut serosum excrementum expellat.

Limitatio contra Averroem.

QVÆSTIO IV.

An omnes partes in utero simul formentur?

Notatu dignum est illud, quod Galenus in l. de form. fœtus habet, illum videlicet, qui totum corpus plasnavit, Deum Opr. Max. evidenter intelligere, quænam pars primam formationem in utero sibi vendicat, quam ob causam vix demonstrati vè quæstionis, præsentis decisionem probabimus. Omisissis verò quorundam veterum assertionibus celebriores opiniones videbimus.

Difficultas quæstionis.

Aristoteles cum Averroë, Avicennâ, Thomâ, Alber. to, aliisque Peripateticorum, Cor primum generari statuit: utpote cum Cor sit illud membrum, quo vita rotius conservatur, aliarum partium actionibus prospicitur, & anima radicaliter continetur. Est ergo cor primum vivens, cum omnibus consentientibus ultimum sit moriens.

Opin. 1. Cor primum generari.

Verum assertionem hanc simpliciter non recipimus, quia distinguendum inter cordis officium, ut est in re genitâ, & quatenus adhuc est in embryone. Quo ad hominem genitum verum est, quod cor totum conservet, reliquisque facultatibus prospiciat, atque ita sit primum vivens, ultimoque moriens. At respectu embryonis cor hæc perfectionem nondum obtinet, utpote cum infans in utero non propriâ sed maternâ vitâ vivat, quemadmodum ex sequenti quæstione patebit.

Refutatio.

Galenus non cor, sed jecur primum efformari voluit, quem plurimi Medicorum sequuntur: præsertim cum idipsum tam jecoris natura & compositio, quam ejusdem usus atque officium demonstrant. Est enim jecoris generatio partibus aliis facilior, utpote cum concreverum sanguinem representare videatur: adde, quod embryo plantæ vitam vivat, solâque nutritione atque augmentatione primis diebus contentus esse possit: at his jecoris officium prospicit, quam ob causam necessitas usus ipsam assertionem quoque confirmat.

Opin. 2. Jecur primum efformari.

Sed hanc sententiam Galenicam à πολλοις quoque salva veritate, defendere non possumus, propterea, quod infans in utero non proprio sed materno sanguine nutriatur & augeatur, qui non in jecore embryonis præparatur, sed per venas umbilicales à matre ad fœtum transmittitur.

Refutatio.

Relinquitur probabilior sententia Hippocratis lib. 1. de diet. & l. de loc. in hom. Quod omnes partes simul formentur, cum nihil sit, quod facultatem formatricem impediât, quò minus in delineationem omnium partium incumbat. Hinc etiam fœtus 7. die ejectus in l. de carn. aut 40. die apud Aristot. 7. de hist. an. cap. 3. aut 12. die apud Pineum l. 2. c. 2. aut 20. die vel etiam 40. apud Variolum l. 4. Anat. 5. omnium partium, quam vis non ubique æquè conspicuam, delineationem ac formationem ostendit.

Opin. 3. Veritati consentanea.

Omnes partes simul formari.

Cum enim (verba sunt Varioli) spiritus ille seminis habeat in qua vis sui parte totam formatricem

Confirmatio ex Varioli.

facultatem, & sic agens naturale internum, non- voluntarium externumq; ; ubi materiei dispositae jungitur, necessariò agit secundum omnes suas potentias, & propterea omnes corporis partes simul producit, extremitatibus exceptis. Quemadmodum enim in arboris generatione totus truncus simul fit, deinde rami & frontes profiliunt: ita prius ventres omnes cum visceribus contentis simul generantur, postmodum pullulant brachia atq; crura.

ExMontal- 10.

Item *Montaltus l. 1. de hom. sano c. 9. innuit*: ratio dicitur tria viscera, principalia scilicet, simul formari, quoniam nihil obstat quin opifex formatrix virtus, quæ, ut aliàs dictum fuit, tota per totum, & tota per singulas totius seminis, totius materiei particulas, ex qua produci debet fœtus, intimius diffusa est, possit unâ, simul & eodem tempore plura conficere.

ExLauren- 10.

Laurentius quoque lib. 8. qu. 15. pulchre hoc ipsum demonstrat, inquit: Tunicis efformatis spermaticarum omnium partium rudimenta, & prima stamina simul & semel delineari volumus, quia eadem est materia jam à calore disposita, & alterata: idem artifex spiritus quippe per totam feminis massam diffusus: eadem causa finalis, id est, singularum partium usus cum enim in prima delineatione nec hepatis nutritione, nec cordis influxu pulsationeque, nec cerebri sensu indigeat fœtus: sed suo se calore fovet, cur hanc prius, illam posterius formari existimabimus?

Limitatio questionis.

Notandum verò, quod sit distinguendum inter primum partium omnium spermaticarum rudimentum, & inter earundem absolutionem: hinc rectè *Fernelius lib. 7. Physiol. c. 10. inquit*: partes embryonis æquæ omnes conformationis suæ rudimentum nasci, licet non pariter omnes summam consequantur perfectionem. Hic negandum non est, quod natura in principalibus membris elaborandis maximè præ reliquis laboret, in iisque primum jecur absolvat & compleat, utpote cujus compositio tam operosa non est, ut reliquorum, præsertim cum sit quasi affusio quedam sanguinis concreti, per umbilicalem venam illuc primum definitem exonerati.

Quo ad complementum jecur primum efformatur. Cor primo vivit vita propria.

Quare de complemento perfectioneque partium concedi potest, quod jecur aliis partibus citius generetur. Cordis autem dignitati nihil decedit, etiam si post jecur perfectum reddatur, utpote cum usus ejus in embryone non requiratur.

Ubi verò propriâ vitâ vivere incipit fœtus, prima Perfectio cordi ascribitur, quod in hoc respectu primû vivens rectissimè dicitur à Peripateticis: non enim reliqua membra vivent vitâ propriâ nisi cor perfectum esset. Vide dissentientes *Dd. Conimb. l. 1. de gen. cap. 4. quæst. 29.*

QVÆSTIO V.

Quæ sit vitâ infantis in utero?

Embryonis vitâ matri debetur.

Infantem in utero vivere, certum est: sed quomodo hoc fiat, satis obscurum. Nullus tamen negabit, quod embryo vitam suam matri debeat, utpote cujus vitalibus actionibus, tanquam appendix & surculus additus, ipse quoque fruitur. Hinc præter venam umbilicalem, quæ materiam nutritionis, videlicet sanguinem adfert, duæ arteriæ umbilicales sunt quoque conditæ, per quas vitalis spiritus cum arteriali sanguine infanti in utero existenti affluit, ut ita matris quoque beneficio partes ejus vivant & conserventur.

Ut igitur ventriculi chylicatione, jecorisque sanguificatione in embryone non est opus, utpote

cum sanguis jam à matre elaboratus affluat: ita quoque cordis officium proprium, vitalis scilicet spiritus confectio, & per consequens pectoris pulmonisque motus, respectu respirationis ad hanc cordis actionem infervienti, non requiruntur: vivit enim infans sola transpiratione contentus, nec respiratione cordisque motu & actione indiget, propterea, quod mater per dictas arterias umbilicales vitalem calorem & spiritum unâ cum arteriali sanguine eidem communicat.

Vita fœtus qualis.

Probatio.

Patet hoc maximè ex admiranda vasorum unione circa cor infantis, ex qua satis superque colligitur, aliter cor & pulmones in embryone existente adhuc in utero, aliter quoque in homine jam genito sese habere.

Unio vasorum cordis in fœtu.

Hanc unionem venarum & arteriarum circa cor & pulmones in fœtu primus omnium optimè *Galenus observavit l. 6. de usu part. c. 20. 21. & l. 15. ejusdem operis c. 6.* ubi demonstrat, quod arteria magna, cum venâ arteriosâ ad pulmones progrediente, per peculiarem processum seu canalem jungatur in fœtu, & quod vena cava, cum arteriâ venosâ, aliàs ex dextro cordis sinu in pulmones tendente, peculiari foramine per anastomosis uniatur.

De usu unionis vasorum.

Hujus conjunctionis vasorum usum in fœtu solùm necessarium esse constat inde, quod in jam genitis canalis ille statim obstruatur atque emeritus reddatur: anastomosis autem haud ita multò post partum, quod, *Galenus* teste, admiratione non caret, conglutinetur, ut etiam in adultis non appareat. Non autem uno eodemq; modo conjunctionis hujus usus ab Anatomicis, qui mentionem hujus rei fecerunt, proponitur.

Opin. 1.

Petreus, Parisiensis Medicus, ad cordis totiusque usum hanc vasorum unionem in fœtu institutam esse statuit, ita ut arteria magna, vehens arterialem sanguinem cum spiritu receptum ab arteriis umbilicalibus, eundem per canalem peculiarem mittat ad venam arteriosam pro pulmonum vita conservanda, & vena cava per anastomosis, quâ jungitur arteriæ venosæ sanguinem mediantibus pulmonibus pro generatione vitalium spirituum mittat ad lævum cordis ventriculum.

Refutatur.

Rejicitur hæc assertio, propterea, quod spiritus vitalis cum arteriali sanguine preparatus & elaboratus à matre adducatur, quam ob causam non opus est, ut ad ipsum cordis sinum pro novâ præparatione derivetur: adde, quod non fit necessarium, ut anastomosis inferviat ad sanguinem pro elaborandis spiritibus ad cor deducendum, cum multò brevior ac manifestior eidem ex ipsa vena cava ductus concedatur, quo aliàs etiam in jam genitis ad dextrum cordis sinum ferri solet.

Opin. 2.

Rossetus, Regius Medicus (referente *Laurentio*) eam ob causam hanc unionem vasorum cordis conditam esse voluit, ut ita illius beneficio pulmones æterem haurirent, atque hoc modo usui asperæ arteriæ extra uterum aliquid in ipso utero responderet.

Refutatur.

Sed infirma ac dubia est assertio, propterea, quod absque respiratione in utero vivat infans, solâque transpiratione contentus esse possit, quod ulterius ab ipso *Laurentio* demonstratur.

Opinio 3.

Relinquitur tandem verus usus hujus unionis, quem primus *Galenus* in locis citatis pulcherrimè proposuit, nimirum, quod in gratiam pulmonum propter vitam infantis in utero diversam ab eâ, quâ extra uterum vivimus, arteriam magnam cum venâ arteriosâ, & venam cavâ cum arteriâ venosâ provida Natura conjungere voluerit. Cui enim cor, quo ad officiales suas actiones in embryone quiescat: idè per arteriam venosam ex eodem pro vita pulmo-

pulmonum nullus vitalis spiritus cum arteriali sanguine: nec per venam arteriosâ ex dextro cordis sinu sanguis pro nutritione pulmonum adduci potest: quam ob causam alio quodam invento vitâ ac nutritione pulmonum inferviente natura opus habuit.

Quomodo pulmo nutriatur ac vivat.

Quamobrem ut pulmo pro nutritione sanguinem venalem haberet: idè per anastomosis arteriam venosam cum cava venâ jungere voluit *Deus Opt. Max.* unde pulmones in utero nutriuntur sanguine, non attenuato in dextro cordis sinu, sed per cavam adducto: quam ob causam in recens natis quoque magis quàm aliàs rubent. Cum verò nutritio non fiat absq; vitâ, & hæc sine spiritu vitali non confervetur, idè per ductum vel canalem peculiarem, idem rerû conditor arteriam magnam, quæ spiritum vitalem à matre communicatum vehit, cum vena arteriosa jungere voluit: ut ita pulmones traheret vitâ principium non è corde, cujus actiones, ut diximus, nondum completæ sunt, sed ex ipsa arteria magna.

Novæ dubitationis decisio.

Hic igitur verus hujus opinionis usus est in fœtu, quemadmodum illud ipsum post *Galenum* pulchre ab *Avicenna* quoque innuitur, & satis superque declaratur à *D. Casp. Bauhino l. 2. Theatr. c. 24. & Laurent. l. 8. c. 7. q. 2. 5. & seq.* ex parte etiam à *Varolio l. 4. Anatom. c. 5. Arabitio lib. de hum. fet.*

Patet hic obiter, cur vena arteriosa, quoad substantiam cum arteriis, & venosa arteria cum venis conveniat: illa enim exortum suum arteriæ magnæ: hæc verò venæ cavæ debet originem: illa in utero officium arteriæ: hæc verò munus venæ sustinet. Quamdiu enim infans in utero est, tam diu arteria venosa sanguinem à cava ad pulmones, & vena arteriosa spiritum vitalem ab arteria magna ad eodem ducit. At extra uterû officia mutantur, ita ut arteria venosa à sinistro cordis sinu spiritum arterialem sanguini committat: & vena arteriosa sanguinem venosum à dextro cordis ventriculo ad pulmones vehat.

Ex dictis patet, quomodo infans in utero ascitiâ vitâ vivat, quo commoti quidam jurisconsulti partum propriè hominem per se non arbitrantur: sed partem viscerum matris, quibus alitur, donec in lucem edatur, ut ex *Ulpiano* ponit *Pet. Greg. Tholosanus l. 7. Synagm. c. 1. num. 10.*

QVÆSTIO VI.

An cerebrum infantis in utero Spiritum animale generet?

Affirmatur.

Cum infans in utero nec propria chylicatione, nec etiam propriâ vitâ fruatur, ut patet ex præcedentibus, merito dubitatur, num etiam cerebrum ejus aliquid agar tunc temporis? *Affirmativè* respondemus, quia negari non potest, quod cerebrum spiritum animale ex vitali per arterias umbilicales adducto conficiat, propterea quod motus animalis sensu & experientia teste, fœtui in utero accidat, ut rectè statuit *Laurent. lib. 8. Anat. q. 28.* Nec obstat, quod aliàs communiter animale spiritum sine aërea substantia per respirationem attractâ non generari posse statuat: sufficit enim hic sola transpiratio, quâ spiritus vitalis attemperatus est. Adde quod in cerebro spiritus vitalis potentius alterationem tantum, quàm propriè dictâ generationem de novo subeat, ubi spiritus animalis generatur. Et licet cor, ut & jecur ineptum aliàs dicatur à nobis ad officiales operationes peragendas, non tamen eodem modo de cerebro hoc ipsum di-

cimus, parte videlicet maximè spermatica, quæ pro attemperando spiritu vitali mox etiam circa tertium & quartum mensem habilis videtur.

QVÆSTIO VII.

An sexto mense vitâ alis fœtus nascatur?

Cæteris animantibus omnibus certum patèdi tempus, at homini solum incertum illud esse, verissimè pronunciat *Aristot. l. 4. de gen. an. c. 4.* utpote cujus partus frequenter in septimû, octavûm, nonum, decimumque mensem incidat.

Quid sit mensis.

Ut autem has varietates partuum intelligamus, idè primò quæritur: quid per mensem in tali computatione intelligendum;

Mensis duplex, solaris & lunaris.

Est autem mensis alius solaris, alius lunaris, ille *Galeno* plenus dicitur, & semper 30. diebus constat, propterea, quod determinetur eo tempore, quo sol absolvit 30. gradus Zodiaci: Hic est spatium, quod ab uno lunæ cum sole cõitu ad alterum intercedit: estque triplex: *Peragratiõis*, continens tempus lunæ, quo integram circuitu nem à puncto quodam ad idem absolvit, & constat 27. diebus 8. hor. & 3. part. horæ. *Consecutiõis*, qui tantum temporis complectitur, quantum luna cum sole coiens peractò suo circuitu absolvit, donec solem rursus consequatur, & excedit præcedentem ferè signi spacio, scilicet biduo & horis 4. *Apparitiõis* denique seu illuminationis, describens illud tempus, quo luna radiis suis nobis conspicua est, quod accidit 26. diebus & horis 6. quo autem diutius luna later, eò mensis hic est brevior. Vide *Horat. Augen. lib. 1. de hom. part. cap. 5. Laurentium lib. 8. quæst. 30.*

Lunaris triplex.

Quamvis autem in hac mensium diversitate quidam, cum quibus etiam *Augenius* facit citato *libo cap. 7.* menses lunares intelligant: commodius tamen, ex sententiâ *Hippocratis*, computatio temporis partus instituitur, ubi cum *Valeriolâ l. 3. Enar. Med. 7. Laurentio loco citato: Matth. Curtio* & aliis menses solares, triginta scilicet dies numerando, retinentur, quod magis parebit ex sequentibus.

Quales menses intelligendi.

His fundamenti loco præmissis quæritur, num etiam fœtus sexto mense vitâ alis esse possit? Quod negativam convenit inter *Hippocratem & Galenum*. Medicorum principes, quos etiam alii plerique sequuntur, utpote, quibus ante diem 182. fœtus vitalis nullus nascitur: at verò hic dies in mensis septimi principium incidit, idèque fecundum hanc assertionem sexto mense vitâ alis fœtus non generabitur.

Negatur quæstio.

Contra affirmativa placet *Augenio cit. l. 4. c. 21.* ubi non negat interdum sextimestrem quoque vitalem esse posse, quamvis id ipsum rariùs accidat.

Affirmativa quæstio.

Confirmat hic autor hanc assertionem sequentibus fundamentis. I. Qui fœtus post conformationem duplo tempore sensibili motu movetur, ac triplo in lucem prædit, iusto tempore natus est: at qui sexto mense ferè exacto nascitur ita sese habet: Ergò.

II. Si facultas generandi tam in masculis quàm femellis interdum duobus aut tribus annis anticipare potest extra uterum, utique eadem quoque aliquando suas operationes diebus aliquot in utero citius exercere potest, ita ut septimestris partus prodeat sexto mense: at verum prius, Ergò & posterius.

Idem ulterius probatur tam auctoritate classificorum, quàm experientia.

Decisio quæstionis.

Notandum tamen, quod ea, quæ raro accidunt, regulas universales non constituunt: quemadmodum enim *Ferdinandus Avena & Francisc. Vallejus* non e-

rubescunt affirmare, quinquemestrem alicubi vitalem esse posse, concurrente videlicet regionis & parentum adæquatâ constitutione: ita multò magis hoc concedendum, quod interdum concurrentibus certis circumstantiis sexto mense ferè absoluto fœtus editus vivere queat, utpote cum finis hujus mensis de principio sequentis aliquid participare videatur. Adde tamen hoc obiter, quod læpius etiam prægnantes falluntur, verum & exactū tempus conceptionis non observando, dum fluxu menstruo post conceptum semen diversimodè afficiuntur. Qui tamen ejusmodi raris observationibus delectatur, ille videat *Mariell. Donatum de hist. mirab. lib. 4. cap. 13.*

QVÆSTIO VIII.

Cur septimestris partus magis vitalis octimestri?

Quamvis octimestri partui *Hippocrates* l. de carn. penitus vitam denegare videatur: non tamen illud *πλάω*: accipiendum, cum *Arist.* l. 7. de *hist. an. c. 6.* vitalem fœtum octimestrem concedat, quod copiosius etiam tam autoritate, quam rationibus & experientia demonstrat. *Augen.* l. 2. de partu hom. c. 16. Quemadmodum enim dies sextus malus est criticus & naturæ tyrannus, in quo tamè *Hip. 3. Epidem. Egr. 12.* febriam virginis Larissanæ optime solutam fuisse scribit, & *Gal. l. 1. artis cur. 14.* eodem sexto die quosdam, licet non ita frequenter, judicatos concedit: sic etiam octimestris partus aliàs infelix, interdum vitalis esse potest, quod videas quoque apud *Cæli Rhodigini* l. 22. c. 12. 13. *Antiq.*

Quærimus autem in præsentia, cur septimestris partus magis vitalis, quam octimestris, de quo inter omnes convenit?

Quidam olim hoc numero septenario attribuerunt, nimirum Pythagorei, à quorum Placito non admodum abludere videretur *Cæli Rhodigini* citato loco, dum illud ipsum propter perfectionem septennarii numeri fieri statuit.

Sed hanc opinionem de numerorum vi & efficacia, tanquam erroneam ex Philosophorum ac Medicorum scholis explosam, rejicimus, nisi quis cum *Aristotele* distinguere velit inter numerum numeratum, & numerantem: quorum ille vi & efficacia sua non destituitur, quatenus denotat rem ipsam numeratam. Dubitatur autem ulterius quomodo rebus ipsis numeratis, septem videlicet mensibus, hæc vis inest, ut magis infelicem fœtum, quam octo producant?

Aliis placet Astrologorum quorundam assertio, qui thesin confirmare conantur ratione sumptâ à Planetis, quos singulis mensibus præesse dicunt à Saturno incipiendo, què primo mensi attribuent, qui cum redeat octavo, frigiditate ac siccitate sua principis vitalibus obesse possit, partumque difficiliorem ac magis infelicem reddat.

Verum, cum quolibet anni momento, conceptio fieri possit: nõ video, quomodo præsens placitum defendatur, & qua ratione Planetarum actiones semper eodem modo ad fœtus productionem referantur quemadmodum hæc convelluntur à *Pico Mirand.* contra Astrologos & *Augen.* l. 2. de part. c. 11. Item à *Laurent.* l. 3. q. 31. & *Conciliatore* diff. 49.

Alii cum Mathematicis quibusdam octavo mense natum minus vitalem concedunt, quam septimestrem: propterea, quod 8. menses non ita sint sociabiles, ut septem, quod *Plutarch.* l. 5. de plac. 18. ita describit: Mathematici octo menses omnis ferunt esse genituræ dissociabiles: Sociabiles septem,

Dissociabilia signa sunt, si stellas, quas domicilia dominas vocant, nata sunt maleficas. Nam si quis harum vitam & vivendi institutum sortitus sit, infortunatos eos, temporariosque portendunt. Signa dissociabilia vocantur octo: veluti aries cum scorpione disjunctus, taurus cum sagittario, gemini cum capricorno, cancer cum aquario, leo cum piscibus, cum ariete virgo. Hinc septimestres & decimestres vitales: octimestres propter mundi diffidentiam enecari.

Sequitur ex dictis, quod etiam in hac assertione plurimum diversitati numerorum tribuatur: utpote cum dissociabiles octo menses dicantur, propter dissociabilitatem, ut loquuntur duodecimæ moriorum. Sunt tamen alii, cum quibus *Ger. Columba* l. 1. de peste c. 17. consentit, qui peculiare stellarum influxus ab operatione luminis & motus diversos in causâ esse statuunt, quod septimestres partus vitales: octimestres contra debiles, & rariùs vitales inveniuntur.

Veruntamen & hæc ratio concedi nequit: tum quod contingens sit hoc vel illò temporis momento hominem in utero concipi, tum etiam quod septimestris & octimestris respectu diversarum parturientium in unum idemque temporis punctum incidere possint.

Addenda quoque illorum opinio est, qui ex motus & conformationis proportionem tempus partus perfectius septimo, quam octavo mense statuunt. Cum enim duplex conformationis tempus ad motum, & triplex tempus morus, ad partum necessariù esse videatur: ideò concludunt, septimestres vitales esse propterea, quod trigésimo quinto sint conformati, septuagesimo moveantur, & ducentissimo ac decimo in lucem prodeant.

Sed cum formationis tempus in alios quoque dies incidat, ita ut respectu hujus proportionis 8. quoque mensis interdum partus terminu constituat, ideò cum *Vallesio* l. 10. l. 2. *controv. c. 10.* hic etiam ulterius aliarum desideramus.

Relinquitur ergo ratio *Magni Hipp.* l. de octim. par. it. l. de septim. par. quam receptâ atque ulterius declaratam videas apud *Avic.* l. 3. fen. 20. tract. de abortu: *Albertum* l. 10. de animal. tr. 2. c. ult. *Conciliatore* diff. 49. *Valeriolâ* l. 3. *Enar. Med.* 7. *Laurent.* l. 8. q. 31. *Valles.* cit. loc. *Mercurial.* l. 2. de morb. mulier. c. 1. *Horât. Aug.* l. 2. de par. hom. c. 14. *Heuruium* l. 5. *Inst. Med.* c. 7. Nimirum fieri non posse, ut infans consequenter duas afflictiones simul absque læsione patiatur. Cui autem constitutus generationis nostræ terminus, ante quem fœtus communiter perfectus non est, 7. mensis sit: idcirco sequitur, fœtum hoc mense editu vitalem esse ut plurimum. Quod si exitus ejus impediatur, etiam si circa octavum quoque perfectus & completus habeatur: non tamè tunc temporis editus eodè modo cum septimestri vivere potest, propterea, quod propter duas afflictiones succedentes (quarum una septimo, respectu conatus exundit: altera verò 8. mense in ipso partu facta fuit,) admodum sit debilitatus fœtus. Adde, quod octimestris vel ante tempus partus commune, nimirum ante novum mensem accidat, atque ita imperfectior nascatur, vel post illud ipsum, nimirum post 7. mensem. Est enim ut omnium mutationum naturalium, ita quoque partus humani determinatum tempus, quia facultas generativa ad minimum 8. menses requirit pro fœtu absolvendo, quibus septimus tanquam criticus bonus succedit & salutarem partum portendit. Quod si complexio fœtæ, fœtusque tam fortis ac præstans non est, ad commune tempus novem mensium partus protrahitur,

Columbæ opinio.

Refutatur.

Opinio 4.

Refutatur.

Opinio 5. verisimilior.

Infirma 6. tur.

1.

2.

pro.

propterea quod absolutio fœtus tardior fuerit, ubi maximè vitales communiter nascuntur. Non igitur octavus mensis præscriptum pariendi tempus constituit, quia teste *Hipp.* 6. Epid. sect. 8. omne illud vitale est, quod in præscripto tempore nascitur. Hæc assertio *Hippocratica* reliquis est probabilior, unde *Paulus Iñus* septimo mense perfectum partum nasci posse: propter solam *Hippocratis* auctoritatem, receptum esse statuit. Sed, ut verbis *Vallesii* concludamus, de re difficili, quam experimento cognoscimus, & rationem novit evidenter solus ipse Deus, hæc dixisse sufficiat.

QVÆSTIO IX.

An undecimo mense natus legitimus esse queat?

Communissimus terminus partus. Diversitas in septimestribus.

Inter tempora partus communissimum & maximè legitimum nonum esse mensem, non solum auctoritas cum ratione: sed etiam quotidiana testatur experientia: hunc sequitur decimus & septimus mensis: quorum hic respectu suæ latitudinis considerandus est, utpote cum fœtus circa principium septimi editus plerumque debilius sit, de quo intelligendus est textus *Hippocraticus*, dum libro de septimestri partu, plerosque septimo mense natos interire dicit. Qui autem prodeunt die 210. nimirum circa finem septimi mensis, robustos & maximè vitales esse statuit *lib. æpi. app. 6.*

Quæst. Neg.

Sed quæritur præterea, num etiam undecimo mense natus legitimus esse queat?

1.

Negat hoc *Ulpian.* de su. & leg. her. in leg. 3. §. ult. dicens: post decem menses mortis natus non admittitur ad legitimam hæreditatem. *Justin.* in Nov. Videtur idem confirmari posse auctoritate *Hipp.* qui lib. de natur. puer. decimum mensem terminum statuit gestationis longissimum. Idem quoque *Aristoteles* innuit, dum reprehendit mulieres quæ sese per tot menses prægnantes esse autumant.

2.

3.

Affirm.

Contra, quod etiam undecimo mense legitimus fœtus nascatur, *Hippoc.* idem innuit lib. de septim. & octim. par. cui ratio & experientia subscribit: Natura enim perpetuis legibus obligata non est, & quemadmodum interdum circa finem sexti perfectus & completus fœtus gigni potest: ita quoque circa principium undecimi legitimus natus esse testatur experientia. Quod attinet *Hipp.* assertionem priorè illa posteriori non repugnat, quia principium undecimi cum fine decimi maximam habeat similitudinem. Consideratis igitur circumstantiis ad ipsos parentes, prolemque pertinentibus natus undecimo mense legitimus pronunciare possumus, præsertim cum non desint auctores, qui per duodecim, tredecim, imò in decimum tertium quoque mensem fœtum gestari posse statuunt, quod si verè contingit, rarum & extra artis considerationem esse concludimus, ut inquit *Laurentius Anatomicus* Videantur *Aliatus* lib. 3. *Paradox.* 67. *Gellius* lib. 3. *Noët. Attic.* cap. 16.

Responsio ad negationem.

Haftenus juvante Deo Opt. Max. corporis nostri naturam, usum atque generationem consideravimus: jam superest, ut ex operis cognitione in ipsius conditoris nostri laudes elevemur, eidemque Triuno Numini gratias agamus sempiternas,

ADDITIONUM, CONTINENS ANATOMICAS QUASDAM OBSERVATIONES.

Vir Clariss. & Excellentissimus

DN. JOACHIMUS TANCKIUS, MÈD. D. ET PROFESS. IN Acad. Lipsienfi &c.

GREGOR. HORSTIO D.

Salutem & anni jam decurrentis auspiciatum decursum, unâ cum officiorum pollicitatione. Ad tuas Theses, Clariss. Vir, sufficienter respondere nunc non possum, quod intervenerint nundinæ. Hoc tamen ad institutum tuum subjicio, me in proxima sectione caveris suspensū invenisse lienem grandiozem, in medio bifidum, Eparis instar, per rimam suam, vel fissuram. Ramos venarum tres admisit, sub fissura, & in suprema, & in infima parte.

Observatio de Lienis, jecoris formam repræsentante.

Non latior erat nec tenuior, ut esse solet: sed in margine vel extremitate circum circa rotundior, cum crassitie singulari.

Sanguis in eo inventus non erat crassus admodum, sed tenuitate non cedebat sanguini epatico.

Corpus hominis erat *εμψυδες*, ut putasses pinguedine abundasse, quæ rarior inveniebatur. Diceret fortè hæc ideo sic evenisse, quia Epar erat grandissimum, propter æquilibrium corporis igitur Lien grandior esse debebat. Sed æstima. Hepar erat in alterum latus protensum, fibris ipsi lienis connexum, quasi lobo ejus illum amplexante. Hic bene vale. 13. Jan. Anno 1609.

E I D E M.

Vir Clariss. Excellentiss.

DN. JOH. RUDOLPH. SALTZMANNUS, MÈD. D. ET PROFESS. in Academia Argentinensi, &c.

S. Diu, multumque, ubinam locorum habitares, scire desideravi, Clarissime & Excellentissime Vir, fautor & amice plurimum colende: verebar enim ne literarum raritate amicitia nostra labasceret, & minus rigata emarcesceret. Postremæ verò tuæ gratissimæ sanè, omnem mihi metus & dubitationis ansam sustulerunt, ut, quæ non modo de sede tuâ, atque conditione, de qua plurimum tibi gratulor, certior me fecerunt: verum etiam animum tuum promptum in conservanda & propaganda eadem amicitia notificarunt. Resuscitemus itaque & continuemuseam, quæ jam aliquandiu siluit, amicitiam literis frequentioribus.

Quid in postrema mea sectione observarim, scire cupis: sunt illa non quædam usque adeò magni ponderis, fuissent fortè plura, si loci incommoditas tanta non fuisset: hætenus enim nullus huic exercitio locus peculiaris destinatus est: sic autè, uti omninò spero, brevi, cui postrema mea sectio ansam præbuit, ob spectatorum frequentiam, præfer-

Varietas pyramidalium.

Vena gastrica majoris peculiaris exortus.

Varietas circa emulgentes.

Musculi bicipitis caput alterum a vena Cephalica perforat.

praesertim vero ob frequentem & continuatam praesentiam Illustrissimi Principis, filii Hassiae Landgraviu natu majoris, aliorumque Comitum & Baronum. In dissectione musculorum abdominis pyramidalium varietas quaedam, qualis etiam alias hic loci contigit, observata fuit, dexter enim sinistro plus decuplo minor erat, brevior scilicet & gracilior atque ita quidem parvus, ut primo intuitu omnino ipsum deesse putarim: sinister vero iustae erat magnitudinis, rectus autem dexter paulo inferius a pubis osse oriebatur, forte ut huic parvulo in subfidio veniret, licet hoc oblique ascendentibus tribuatur. Vena gastrica major, quae communiter a ramo splenico prodire solet, ex ipso trunco venae portae, paulo supra divisionem, oriebatur, consueto tamen modo sub ventriculo, ubi dorso proximus est, ad superius ejus orificium delata, coronariam Stomachicam constituit.

Venae emulgentes, uti alias frequenter solent, a communi structura non parum recedebant; sinistra duplex erat, ut & arteria, ex quarum venarum altera adiposa prodibat, quae alias ex trunco oritur, arteriarum altera & quidem inferior, paulo post ex arteria magna exortum, bifurcata duplici processu in renem inferebatur, & cum altera emulgentium crucem efformabat, ita enim sursum ferebatur oblique: venae spermaticae in utroque latere arteriis junctae, in progressu in duos ramos dividebantur, quorum alter in testiculum, alter in corpus varicosum absorbatur. In musculorum dissectione, praeter id quod ante de pyramidalibus dictum fuit, nihil occurrit, nisi quod alterum musculi bicipitis (qui cubitum flexentium anterior Vesalio, primus Casparo Bauhino dicitur) caput a ramo, a vena Cephalica seu humerali producto, perforaretur: quod etiam anno millesimo sexcentesimo apud Dn. D. Julianum Casserium Placentinum vidi, qui, cum nunquam ante id observasset, peculiarem primo musculum, quem perforatum vocabat esse putabat: verum cum id non semper, sed raro admodum observetur, liceat, ut in aliis corporis partibus ita & hic quoque naturae interdum ludere. Horum vestrum Medicum a me augeri cupis: optarem equidem id a me fieri posse, verum cum res mea hortensis angusta nunc admodum sit, cum ob creberrimas peregrinationes invigilare eidem nequeam, vereor id a me praestari, quod animo quidem vellem, non posse.

Interim tamen, si catalogum mihi transmiseris, & aliquid apud me sit, quod vobis deesse videro, mittam lubentissimè.

Horum meum siccum jam aliquot annis perlustrare non licuit, proximo tamen concessio orio faciam, & si fieri potest, participem te reddam. Scripsi ad D. D. Daringium de quaestione quadam, atque ut de ea iudicium suum aperiat, roga vi de qua, si & tu mentem tuam scriberes, officium faceres gratissimum. Pro transmissis tibi gratias ago, atque ut ex nostra Academia tale quid aliquando prodeat, opto, Vale Argentinae, 29 Junii, Anno 1609.

POST SCRIPTUM.

Cum singularibus observationibus te gaude- re sciam, Vir Clariss. placuit subijcere sequen- tem rarum casum. Tu boni consule. Ante septen- nium, anno scilicet 1602 a D. D. Luca Eberlino, affine & compatre meo, & Medico Nosodochii ordina- to, ad idem Nosodochium deductus fui, ad casum nunquam ante mihi quidem, neque etiam haecenus visum, considerandum: erat autem talis. Mulier

Observatio singularis de colli uterini & intestini recti laesio- ne.

quaedam Moguntina erat, quae circiter semestre ante in quintum usque diem partus doloribus cruciata fuit, citra tamen pariendi facultatem, pluribus licet adhibitis remediis & auxiliis, tandem tamen immissa in utero cervicem obstetricis ad cubitum usque manu, foetus mortuus exclusus fuit; post hunc Harpa seu Frater Lombardorum, ut à Savonarola & Tonamira nominatur, seu mola viva prodit: mox & hac excreta, membrana quaedam (ita enim ipsa referebat) per uteri os exterius seu rimam, & paulatim usque ad genua propendere cepit, quam cum molesta puerperae esset, suavis multicularum, cul- tro resecurit, & post resectionem instar intestini alicujus perforatam invenit: quo pacto mox faeces alvi per uterum & pudenda prodire gurgatim caeperunt, absque tamen omni graviore superveniente symptomate, quod mirum mihi videbatur, praesertim cum propter intestinorum dissectionem ipse quoque uterus, continui solutionem necessariò passus sit: & eò mirabar magis, quo melius toto illo tempore habebat patiens, praeterquam enim, quod continuò, & indefinenter excreta per vulvam prodibant, de nulla molestia conquirebatur, cum tamen anno millesimo & sexcentesimo primo, miles quidam, ex vulnere intestini ilei, post ictum mox conciderit & mortuus sit.

Clariss. & Excellentiss.

HENNINGUS ARNISÆUS, D. ET PROFESS. IN Acad. Julia, &c.

GREGOR. HORSTIO D.

Salutem & officia, &c. In proxima Anatomia reperimus lienem, uno pond. minorem Jecore, id quod jam tertio mihi observatum fuit, quod tibi dictum volo, propter usum Lienis, quem cum Reusnero, Platero, Bauhino, & aliis illi tribuis, &c. Sed hinc vale, & tuo Arnisæo fave, qui quantus quantus est, nihil est nisi tuus. Scriptum Helmsta- dii, 1. April, 1619.

Lien jecore repraesentans.

Vir Clariss. & Excellentissimus

HENNINGUS ARNISÆUS D.

GREGOR. HORSTIO D.

Salutem & officia. Jam diu est Vir Clariss. Amice verus & colende, quod nulli Amicitiae nuncii inter nos commeat. Factum hoc est non mea culpa, sed quia adeò rara sese obtulit scribendi ex hoc loco occasio.

Valere te & florere ex eorum, qui ad nos a vobis mittuntur, sermonibus libenter intelligo. Vellem tamen propius in vicinia esses, ne confabulationem literariam interrumpere tanta locorum distantia; imò nihil mallet, quam ut hoc loco esse posses, & Academiam nostram nominis tui celebritate exornares. Mitto programma, quod immaturus Episcopi Halberstadenensis apud nos obitus a me Vice Rectore Academico exegit, ut haberes ansam de gangraena Epatis, quae sive causa, sive effectus, extitit, una cum variolis, in tam tenello corpore deprehensa fuit, cogitandi.

Veri-

Verisimile est, multis idem accidere, qui ex variolis moriuntur.

Utrum simile exemplum vel videris, vel legeris, quaeso, fac me certiores.

Hinc vale, & si quid edidisti nuper in lucem, ad nos quaeso transmittite, quemadmodum solitus es facere antehac. Me occupant hucusque publica negotia, & locorum incommoda mutationes, ubi ex Academia Francofurtana familiam & rem domesticam huc transtuli, ut nihil elaborare his proximis annis potuerim. Iterum vale. Ex Julia Acad. 16. August. 1615.

Viro Clariss. & Excellent.

HENNINGO ARNISÆO, Philosopho & Medico Celeberr. & in Acad. Julia Professore,

GREGOR. HORSTIUS, D.

Recte tuas accepi, Viri Clariss. & Excellentiss. Amicè & factor fratris loco colende, quas mihi gratissimas fuisse scias, tam quòd amoris erga me tui sufficientes essent testes, quam etiam quòd casum singularem defuncti vestri Principis declararent, utpote qui ex Variolis mortuus, hepar gangraena corruptum habuit. Dignus annotatione casus hic est, cujus exemplum neque vidi, neque etiam legisse memini. Frequenter tamen id ipsum fieri posse non dubito, cum experientia confirmet, quòd saepius interius etiam undique Variolarum eruptionibus viscera fuerint infecta, quemadmodum scio id ipsum in corpore demortui cujusdam Landgravi junioris ex variolis obeuntis fuisse observatum, ubi propter copiam malignae materiae, non tantum exterius undique totum corpus inficitur, sed interius etiam ipsa viscera pustulis ejusmodi scatent. Cum autem necessariò febris sanguinea cum putredine majori concurrant in tali casu, faciliè fieri poterit, ut praevalente calore febrili τὸ θερμὸν ἐμφορον in viscere sanguificationis praeter ceteris corrumpatur, imprimis cum propter cutim undique pustulis exulceratam & incrassatam transpiratio & eventillatio difficilior sit. Si enim inflammationes internae ipsiusque jecoris juxta communem nostrum Amicum Guil. Fabr. tract. de Sphacelo, non raro desinunt in gangraenam, non video cur non id ipsum saepius etiam fieri possit tunc temporis, ubi variolis undique satis quidem expulsi gravissima symptomata partium internarum inflammationum nihilominus perdurant, eò usque donec aegrum penitus jugulent. Sed haec breviter ad tuas inter turbas aulicas respondere volui, tibi quae maximas habeo gratias, quòd me dignum judices, quent Collegam tibi exoptes: ego facillimè contentus sorte meae vivam hic inter Hassios meos, quos brevi conjugio ad Deo optato mihi magis unire conabor, nisi fortassis Deo meo aliter visum fuerit.

Responsio ad observationem.

Tu bene vale cum tota familia. Rapiam, in Aula Hassiaca Darmstadtii, prid. Cal. Septembr. 1615.

Clariss. Vir.

HENRICUS HOPHNERUS, SS. Theolog. Cand. in Acad. Lipsiensi,

GREGORIO HORSTIO, D.

Nuper tua, Clariss. Horstii, de Anatomia vestra commemoratio mihi fuit gratissima, uti & Tanckio, qui & honorificam illius mentionem, imprimis verò illius etiam historiae, quam de tumore in omento mulieris vestrae scripseras, publice fecit, in sectione cadaveris masculini. De illa non dubito quin ad te prolixè Tanckius. Habe tamen & à me, quae mediocri diligentia observavi, studiosus licet non medicae artis, tamen Physiologiae, quae σύντομος illi esse à Philosopho censetur, imò quae propriè sibi hanc contemplationem vendicat. I. Valvula in intestinis ad caecum & καλὸν erat pervia, ita ut & flatus & aqua permanerent; II. E. par firmissimè in dextro latere diaphragmati annexum, ut haud facile liberari posset.

Vide notione cent. Deca.

Unde conjectabuntur; fuisse hominem vicinum phrenesi, quam praevassisset suspensivum. In parte sinistra idem Epar, peculiarem, eumque protensum lobum habebat, lienem annexum. A parte sinistra cavæ venae effluebat grumus quidam atrii sanguinis, tenaci admodum lentore. Sed & alia erant insolentiora. Lieningens libr. 2. & ultra, in quo continebatur humor rubicundior & fluidus. Quae experientia videbatur mihi preclare tuam de sanguificatione lienis sententiam asserere.

Lien generis majoris.

Figura lienis hujus erat planè æmula figura epatis, propter molem insigniorem; bifida, rimam habens, epaticae affinem, cui ex mesenterio inlecebantur tria vasa admodum conspicua, supra, infra & in medio. Cartilago item in sterno non apparebat, ut in aliis ensiformis, sed bifurcata, cujus spatium erat repletum pinguedine. Vena αὐτοῦ in utroque latere peculiaris, ita ut in sinistro, ad tertiam vertebrae primus ramus prodiret. In dextro autem latere humilior ejus exortus ad quartam vertebrae conspiciebatur.

Circa lumbos magni rami ad renes porrigebantur, nec similes in utroque latere inveniebantur.

Omitto alia, quae non in omnibus, non raro tamen occurrunt, ut defectum musculorum pyramidalium epiploon tantum duplum, arteriam majorem tam in sinistro, quam dextro latere, venam arteriosam in ipso statim egressu bifidam, &c.

Quod Jungermannum tanta humanitate complectaris, mirificè suis ad me ille literis celebrat. Id quod gratà mente accipio. Quamvis enim mihi non sit obscurus tuus in omnes literatos affectus, & ipse etiam, si absque mea commendatione fuisset, satis se tibi probasset, tamen inde etiam amoris in me tui argumentum sumo. Ubi demereri hanc benevolentiam vicissim poterò, nihil à me operæ intermitteretur. Salve & vale. Data Lipsiae, 12. Januar. Anno 1609.

EIDEM

Doctissimus Vir

JOHAN HULDARICUS
STREITTER,
Med. D.Observatio imaginis
falsa,
quam anatomia de-
textit.

SALUTEM cum observantia & officii. Clariss. & Excellentiss. HORSTII, Præceptor observande. De casu quodam singulari Cl. T. brevissimè certiorè facere vellem, nisi eandem impeditam aliis negotiis gravissimis scirem, quem in sectione nupera uxoris Rusticæ habuimus. Imaginabatur sibi illa ad mortem usque se ranas tres viventes per 4. menses in ventre gestare, cujus falsæ imaginationis occasio hæc fuit. Bibit illa aliquando ex fonte per fistulam scaturiente, & jam satiata, ore à fistula remoto, pedem ranæ fistulæ inhærentem vidit, unde se tres, uti dictum, ranas imbibisse vulgus, per rugitus flatusque, præsertim jejuno corpore, uti solent, discurrentes, & quasi coaxantes, sedulo persuadebat.

Accessit, quod quasi capita ranarum tria in superiore abdominis parte tangi adstantibus, imò & Chirurgo videbantur. Ascitica tandem facta piè obiit, nec ante obitum, licet non Melancholica nimium, ab hac imaginatione falsa seduci potuit. Ut aperiretur ab *Electore nostro Illustriss.* facilè impetravimus. Aperto itaque abdomine, inciso peritonæo, aqua, qualis Hydropicorum est, affatim effluxit, unde partes infimi ventris ferè omnes concidebant, erigentibus sese excrescentiis tribus; quas mortua, cum vulgo, capita ranarum putabat: *Glandulas autem Omenti scirrhosæ & induratas* fuisse deprehendimus.

Adnatus hæc tandem *tumor Omenti* scirrhosus rotus videbatur, Giffensi non absimilis, cujus Cl. T. in suis Therapeut. meminit, nisi quod libras duas, cum unciis tribus solùm penderit; ille contra, libras quinquaginta Sex. Totius omenti tumorem ego hunc puto, nostrum ejusdem saltem partialem, cum particulas omenti adhuc invenimus.

Mesenterii autem glandulas majores, cum omenti quibusdam, induratas & scirrhosæ fuisse affirmari posse videtur, quod tumoris pars inferior, quæ in centrum Mesenterii destinare videbatur, non sine laceratione à lumborum vertebris liberari potuerit; & ejusdem exempla duo *Platerus in suis observationibus* recenset. Causam Ascitidis in præsentis casu, salvæ jecoris, lienis, ut & renum substantiæ, facile dari posse videtur, si ea, quæ ab autoribus, quibus Medicina cordi est, in causis Hydropis recensentur. Sed nolo iisdem Cl. T. ab aliis semotam. Valeat Cl. tua ex sententia, & meorumque studiorum curam, ut hæcenus, paternam in posterum retineat. Benevaleat iterum atque iterum. Dabantur Heidelbergæ, 17. April. Anno 1615.

EX LITERIS

Clariss. & Excellent. Viri

CASPAR. BAUHINI, ME-
DICI ET ANATOMICI
CELEBERR.

AD

GREGOR. HORSTIUM, D.

UNum adhuc monebo, si dabitur sect. Hydropici, vel Phthifici, diligenter cordis ventriculos inspicias: aliquoties enim excrescentiam reperi ramosam, per vasa in pulmones delatam, quam delineatam, aliquando ad te mitram: curavi enim præterito Martio, cum reperissem in utroque ventriculo, delineari; altera in venam arteriosam, altera in magnam arteriam ferebatur. His vale Vir Clariss. & amantem redama. Ocyus Basileæ, 5. Jan. Anno 1609.

Observ. in
sectione
Phthifico-
rum &
Hydropi-
corum.

EX LITERIS

GVILIELMI FABRICII HILDA-
NI, sub dato 28. April.

1624.

Non ita pridem Cadaver puellæ octo annorum ætatis hic dissectum, in quo dexter ureter magnitudine auricularem digitum adæquabat: sinister vero non ad vesicam descendebat, sed paulò infra emulgentem dextram venam cavam ingrediebatur. A quatuor abhinc annis urina involuntariè effluerat, quapropter vesica, cum inutilis esset, in se contracta, & veluti in scirrhum concreta fuit. Pericardium mediante callosa quadam substantia carnea diaphragmati annexum, & substantia pulmonis materia purulenta imbuta erat.

De Hydropè Pulmonum.

EX LITERIS

Clarissimi Viri,

JOHAN. BILGERI, Med. Doct.
& Physici Campodunensis,

AD

GREGOR. HORSTIUM D.

VIR Nobilis Sexagenarius per quadrienni-um initio levi, post gravi pectoris angustia detinetur, qui tandem frustra adhibitis multis, subitò, quasi fulmine vel Apoplexia tactus, morte inopinata corrui. Ad inquirendam interitus causam, corpus post mortem aperio, discissaque cartilagine costis annexâ, mox aqua ex viridi citrina, cum impetu, ἀδρόως, cum spectatorum omnium maximo stupore, profilit. Ulterius in sectione pergens, discisso Mediastino, torum os pectorale caput versus reflecto: & ecce! pulmo multis maculis nigris, diversicoloribus, instar spermatis ranarum, occurrit, quo dissecto, sanguis nigerrimus profluit. Ex hæc facile colligere est, quod pulmo aquæ putridæ innatans, spiritusque vitales suâ labe inficiens, sese dilatare, pro ut par erat, ac spiritus fovere non potuerit: hinc illæ lacrumæ! Sequitur alia historia.

De

De Calculis in ventriculo &
vesiculâ fellea reper-
tis.

IDEM AD EUNDEM.

Religiosus quidam nobilis, ordinis S. Benedicti & Monasterii Campidonensis custos, septem vel circiter annos per intervalla miris modis conficitur cum morbis &c. præter cæteros vero sæpius de dolore circa regionem Cartilaginis eniformis conquirebatur.

Hic tandem naturæ debitum solvens, post mortem apertus fuit, ubi pectore aperto, pulmones maculis nigris, lividisque hinc inde dispersis, instar spermatis ranarum offendimus, quibus dissectis sanguis spumosus & foetidus emanavit. Cor parvum atque flaccidum, ut & epar, sine omni tamen læsione, sese ostenderunt. Postmodum, ubi methodo sectionis utens, ad ventriculum deveni, scilicet ad illum ipsum locum, de quo tam grandes, ac si relum ipsi infixum fuisset, fuderat querelas, ex quo dissecto, plures quam triginta calculos, nunc majores nunc minores, fundo ac substantiæ ventriculi pertinacissimè adhærentes, cum maximâ adstantium admiratione extraxi, quas memoriam ergò Princeps Reverendiss. in hunc usque diem scacula inclusa sibi reservat. In epate & in renibus, quod ferè eram oblitus, vesiculas nonnullas, aqua plenas; offendimus, quibus disruptis aqua profluxit fusca, foveam post se relinquens, causticam dixisses. Huic historię subnecto adhuc aliam. In Italia, cum Patavii studiorum gratiâ commorarer, in Collegium Anatomicum cadaver quoddam deportatum fuit, febri maligna extinctum, in cujus vesicula fellea, me astante, calculi in globum convoluti, instar globulorum spermatorum thoracis, inventi sunt: quibus fractis substantia picem nigram æmulari videbatur, fortassis ex bile supra modum assata & in crassata.

Asthma Lethale proveniens à
carunculis in bronchiis
pulmonis.

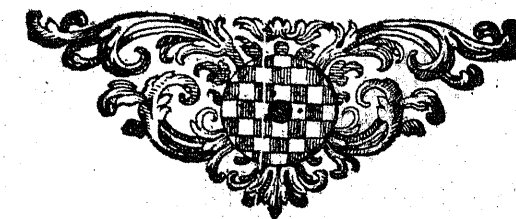
IDEM AD EUNDEM.

FAmula cujusdam pistosis, quum die quadam lixivium ad linteamina mundanda, extergendave pararet; factum est, ut inter coquendum, capite in alienum forte prono, ore hianti, vapores lixivii elevatos, confertim imprudentius intra præcordia receperit, à quibus mox pectoris angustiam sensit, quæ ad septennium usque duravit. Hæc misera per dictum tempus, cum à socero meo, Clariss. Dn. D. Emanuele Didymo, p. m. cognato tuo, tum ab aliis, multis usæ est medicamentis, parum vel nihil angustiam hanc sublevantibus. Tandem etiam me accedens, cum multis lachrimis meum quodque consilium petir.

Ego precibus illius commotus, quum paupercula esset; ex perennibus fortè distillationibus hæc angustiam autumans, pil. ex Aloë Rosat. d. n.

itidemque lambitivum, ut & sudoriferum præscribo, à quibus nonnihil levaminis accepit, licet penitus unâ vice tota sublata non fuerit. Haud paucò interjecto intervallo, me denuo accedens, obnixè petens, ut fortiora remedia ad contumacem angustiam hanc evincendam perscriberem, subjuciendo, malle sese unâ atque alterâ die fortiorum medicamentorum impetum sustinere, quam tot diebus ac noctibus ita cruciari. Cui vicissim morem gerens pil. fort. ut & alia fortiora medicamenta, cum floribus sulphuris & Extr. Enulæ &c. præscripsi, à quibus vicissim nonnihil opis persensit, sed non admodum diu. Tandem desperabunda, cum nullis hæc angustia expugnari posset medicamentis, nec etiam ulla spes facilis respirationis unquam affulgeret, usum medicamentorum in totum neglexit. Verum temporis progressu angustia hæc magis, magisque negorium facessente, altiusque radices figente, contigit nocte quadam, cum benè saturata de mensa cubitum pergeret, ut tanta pectoris angustia corripere, quæ suffocationem & interitum produceret. Corpus hujus post mortem sectione aperuimus, in cujus capacitate pulmonem colore livido ad nigrum vergente deprehendimus, absque tamen omni labe, quo dissecto, nihil mali, quod nos omnes in admirationem traxit, in eo apparuit usquam. Post asperam arteriam secundum longitudinem dissectuimus: & ecce! quod visu mirum fuit, quam prope meatus pulmonum, per quos aer ad calorem nativum eventilandum attrahitur, carunculæ quamplurimæ nigræ, in modum parvarum glandularum, fabarum & pisorum magnitudinem nunc æquant, nunc excedentes, inventæ sunt, quæ, meo judicio, sua præsentia pulmonum meatus replendo, in causa fuerunt, quo minus aer externus liberè intrare, & fuligo vicissim commodum explodi potuerit. Hinc illa anhælitus difficultas. Ex his patere puto, quænam tam diutinæ angustia fuerit causa, & quod non potuerit ullâ arte curari. Hæc famula insuper etiam diminuta menstruorum fluxione laboravit, quæ forte hanc angustiam nonnihil auxit, siquidem ex praxi quotidiana notum est, quod sanguis menstruus singulis mensibus non ritè purgatus his angustias occasionem præbere possit, arterias scilicet & venas circa cor & diaphragma sanguine replente.

Campoduni sub dato 24. Junij, 1624.

M 2

Institu-

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

APPENDIX.

AN CORPUS HUMANUM POST
MORTEM DURARE POSSIT, QUIDQUE
STATUENDUM SIT DE CADA-
VERUM CRUENTATIONE?

CASUS.

Relatio
Casus ex
autogra-
pho Paren-
tis germa-
nico in la-
tinum ser-
monem
conversa.

Nobilis
juvenis
globo tor-
mentario
occiditur.

Hæmor-
rhagia
vulneris
duravit
per multos
dies post
mortem.

Post septi-
manas ali-
quot rediit
sanguinis
fluxus.

Alia acci-
dencia in-
solita cir-
ca præsen-
tia
occurren-
tia.

Quæstio
principa-
lis.

ANNO τῆς λόγου M. DC. IV.
die XXVI. Decembris, vir
quidam nobilis juvenis, æ-
tatis suæ XXXV. anno, ve-
spertino tempore, circa no-
nam horam noctis, è fenestra
domus superiori, in oppido *Blindmarck*
inferioris Austriæ, bombardâ peritur, &
globo tormentario per sinistram pectoris
immisso, perque dextram hypochondri-
orum exeunte, protinus in loco occiditur.
Reviso cadavere, vulnereque considerato,
quantitas eadem introitus atque exitus
non sine copia sanguinis profluentis, re-
perta est. Subsequenti die XXVII. Decem-
bris, tempore matutino, corpus occisi juve-
nis vestibus aliis ornatur, atque ira per bi-
duum quietum retinetur. Porro XXX. De-
cemb. in libitinam reponitur, & in loco sa-
cro custoditur, idque sine motu ulteriori,
ubi tamen nihilominus ex vulnere superiori
usque ad VIII. Januar. Anni M. DC. V.
recens quotidie manavit sanguis, à quo
tempore hæmorrhagia desinit. Rursus ve-
rò XIII. Februarii circa meridianum tem-
pus sanguinis fluxus per vulnus inferius
hora una atque altera. deprehensus fuit, ac
si jam vix cædes facta esset. Interim habi-
tustotius corporis talis fuit, ut viventi faci-
limè responderet, color faciei usque ad se-
pulturam rubicundus & floridus, vena in-
signiori sanguine repleta in fronte appa-
rente: signum putredinis incipientis per
tot septimanas nullum apparuit, nullus fœ-
tor aut ingratus odor, qui aliàs cadavera
paucorum dierum consequitur, hic depre-
hendebatur: digiti manuum molles ac
mobiles vel flexibiles absque omni
extiterunt, colore naturali non admodum
mutato, nisi quod procedente tempore circa
septimanam ultimam ante sepulturam
in extremitatibus quodammodo livescere
inceperint.

Hic est casus propositus, quo, juvenis occisi pa-
rente mœstissimo instante: doctis ansa dubitan-
di darur, ita ut jam quæramus, num hæc omnia

naturalibus causis concurrentibus facta fuerint,
præsertim cum nullum artificium, quod alias in
condendis magnatum cadaveribus fieri consue-
vit, in præsentia accesserit? vel an præsentia inter-
sectoris in causâ fuerit?

Pro veritatis investigatione subsequentiâ proble-
mata iudicio rationis subjicere conabimur,
ubi eò potissimum allaborabimus, ut si non de-
monstrativa & apodictica, saltem probabilia &
verisimilia dicamus: venum enim est in his quæ-
tionibus, quod *Scaliger habet Exerc. 307. sect. 29.*
Sapientiæ, partem esse, quædam æquo animo
ignorare velle. Etenim multa quoque alia sunt
in hoc nostro orbe sublunari, quorum non est ho-
minis rationem veram reddere, ut dicit *Avenzoar*
lib. 1. tract. 5. cap. 15.

PROBLEMA PRIUS.

An corpus humanum post mor-
tem aliquot septimanis colore &
habitu floridum, incorruptum,
absque putredine incipiente natu-
raliter, nullo artificio acce-
dente durare pos-
sit?

U^T noctua circa meridianum lumen; ita in-
tellectus noster sese habet circa ea, quæ sen-
sibus à nobis ob difficultatem suam deprehendi
nequeunt, quod rectè *Philosophorum princeps Ari-
stoteles lib. 2. Metaph. cap. 1.* innuit his verbis; *ὡς περ
τῶν νυκτερίων ἀνὰ μεσημέριον τὸ φέγγος ἔχει τὸ μέ-
γιστον, οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ πρῶ-
τα φέσει πάντοτε τὰ ἀπείρονα, ἥτοι ἐστὶ: Quænam modum
vesperationum oculi ad lumen diei se habent, ita
& intellectus animæ nostræ ad ea, quæ manifestis-
sima sunt secundum naturam: Scilicet ad ea quæ
sensu nobis opponuntur, ut patet ex *Philosopho lib. 1.
Posterior. Analyt. lib. 6. Topicor. & alibi.* Neque hoc
sine ratione cum Peripateticorum Principe affir-
mamus, præsertim cum animâ nostrâ circa pri-
mam rerum cognitionem instar ratiæ tabulæ sese
habeat, quatenus ad res cognoscendas potentiam
obtinere, ita ut primò nihil intelligat actum, *ὡς ἄλλοι
tamen omnia intelligere possit, quod à Peripateti-
cis rectissime contra Platonicos demonstratur.**

Intellectus
nostri im-
becillitas.

Unde sit
difficultas
intellectus
omnis?

ut

ut videre licet *lib. 3. de an. cap. 5.* & ibidem apud
Interpretes. Quia verò *ὁὐδὲ ποτε νοεῖ ἀνευ φαιδίσμα-
τος ἢ λογῆς* nunquam anima intelligit absq; Phan-
tasia & operatione sensuum, ut idem *Aristoteles*
cit. libro text. 30. demonstrat, hinc sequitur, quod
ea, quæ sensibus non comprehenduntur, intel-
lectui nostro primo difficilima videri possint. Ve-
runtamen cum omnis potentia & aptitudo per
suum actum perficiatur, & hanc ob causam ad
eum naturaliter inclinet; ideo rectè *lib. 1. Me-
taph.* in principio affirmatum fuit, quod omnes
homines ad rerum difficilium & ignotarum scien-
tiam sponte ferantur, ubi ait Philosophus: *ὁ δὲ τις
ἀνθρώπου τοῦ εἰδέναι ὀρέσσεται φέσει.* Omnes homi-
nes natura scire desiderant. Imò Tullius Eloquen-
tiæ parens *lib. 5. de fin. & lib. 2. Tusc. quæst.* pronun-
ciat amorem cognitionis & scientiarum à natura
nobis hominibus ingeneratum esse. Hinc etiam
Poëta canit:

Implendus sibi quisq; bonis est artibus, ille

*Sunt animæ quædam, quæ necesse est, ut in rebus
quædam se exercant, &...*

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

Cur natu-
ra homi-
nis potissi-
mum no-
vitatis a-
vida?

optima consequentia quodammodo deducat.
Num igitur errabimus, quod dubitationes ex re-
latione singularis cujusdam verissimi casus ad ho-
minis naturam pertinentes per se quibus
les, examini Philosophico & Medico subiciamus,
& iudicio rationis excutiamus? minimè: ut enim
ex collisione lapidis & chalybis ignis elicitur, ita
discursu dextrè Philosophantium veritas indagam-
tur. Nec obiter inbecillitas nostri intellectus,
quæ in ejus generis quætionibus sæpissimè dubi-
tationes quasdam superfirmatum fuit: est enim
quod Poëta dicit.

Aliquid prodire tenus si non licet ultra.

Adde illud, quod habet *Aristoteles lib. 2. Metaph. cap. 1.*
Nimirum illis non solum gratias agendas esse,
quorum opinionibus quis acquiescit, sed etiam il-
lis, qui superficetenus dixerunt: conferunt enim
aliquid etiam isti, qui habitum nostrum exercue-
runt.

Quod ergo *ὁὐδὲ* fiat, ad ipsam problema
nos convertimus, & pro negativa quætionis par-
te ex aliorum opinione sic argumentamur.

Argumenta opposita, quibus
negatur problema pro-
positum.

Corpus humanum post mortem non diu absque putre-
dine conservari posse naturaliter sequentibus probabile
videtur.

Negativa
problema-
tis pars
confirma-
tur.

I. Ubi non est anima, ibi corpus humanum
absque putredine naturaliter conservari nequit,
Atqui in corpore mortuo non amplius
est anima. Ergo corpus mortuum in sta-
tu suo ad tempus aliquod conservari ne-
quit, sed statim ad putredinem vergit.

Arg. 1.

Major probatur, quia anima est *ἐντελέχεια τῆς* Anima
σώματος, καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ζωῶν; ipsa perfectio & quid.
actus animati corporis, atq; principium animan-
tium, quam ob causam color & habitus ejusmodi
corporis non aliunde, quam ab anima tanquam à
principio provenit.

Minor propositio nulla probatione indiget, Mors quid
cum omnes in eo conveniant, quod mors animæ sit.
separationem à corpore sequatur, unde Platoni
quoque in *Georg. rectè solutio anime & corporis* di-
citur.

II. Ubi non est forma ultima, ibi quoque sub-
ordinata minimè potest agere:

Arg. 2.

At in corpore humano mortuo non est ul-
tima forma, anima videlicet rationalis,
Ergo nec subordinate vires *τῆς ἀπερίλυτης λογικῆς*
aliquid in corporis conservatione agere queunt.
Major patet, quia forma ultimata sustinet sub-
ordinate, ita ut hæc sine illa subsistere nequeant;
ut enim forma dat toti suam essentiam, ita quoq;
subordinate formæ ad hanc tanquam ad primam
referuntur.

Minor ab omnibus conceditur, quia cadaveri
vel mortuo corpori nullus animam rationalem
attribuit.

III. Oppositorum opposita est ratio,
At vita est *permanens vegetativa anima*
cum calore, ut habet *Phil. lib. de respir. &*
alibi.

Arg. 3.

Ergo mors est separatio animæ ejusdem à calore
& per consequens post mortem effecta vegetatri-
cis facultatis adesse nequeunt.

IV. Ubi est extinctio caloris, ibi non potest
esse conservatio corporis à putredine;

Arg. 4.

At in morte humana adest extinctio caloris nativi, ut habet Galenus lib. 2. de temp.

Ergo corpus humanum post mortem statim ad putredinem tendit.

Arg. 5.

V. Ubi deest alimentum adæquatam, ibi corpus aliquod ritè conservari nequit:

At in mortuis cadaveribus alimentum ad partes amplius non fluit: Ergo.

Major manifesta est, quia conservatio corporum animatorum fit per continuatam & perennem nutritionem, quam ob causam statim ad deterius vergunt ea corpora, quæ nutritionem habent depravatam, ut in ægrotantibus apparet.

Minor fortè conceditur ab omnibus, quia in mortuis nulla fit concoctio, ergo nec alimentum transmissio ad partes conservandas.

Plura pro negativa questionis parte adduci possent, sed in præsentia dicta argumenta sufficiant: jam ad questionem affirmandam progredimur.

Fundamenta pro affirmatio- ne problematis.

Veritatis fundamenta.

Ut veritatem aliquot conclusionibus in præsentis problemate determinare possimus, ideo primum fundamenta quædam præmittimus, quæ ad confirmationem subsequenti nobis plurimum inferent. Cum autem decisiones præsentis dubii ex natura humana sint deducendæ, idcirco sequentia fundamenta melioris cognitionis gratia de materia & forma hominis præmittimus.

I.

Fundamentum primum.

Forma hominis propria & ultimata est anima rationalis vel intelligens.

Anima non est totus homo.

Non admodum hic laborabimus in refutandis Platonicis, ubi animam rationalem totum hominem esse dicunt, ut patet ex Alcibiade Platon. & Plotino Enn. 1. lib. 1. cap. 6. cum hominis natura non solum corpus, tanquam instrumentum, sed etiam tanquam alteram essentialem partem requirat, utpote cum anima non solum per corpus operetur, sed etiam cum corpore essentiam hominis constituat.

Anima non est assistens forma.

Nec etiam hic cum Averroë & Averrois examinem instituemus, qui rationalem animam non pro informante, sed solum pro assistente formâ agnoscere voluerunt, cum tamen hæc ratione homo reliquis physicis corporibus ignobilior esset, propria scilicet informante forma destitutus.

Anima non est unio.

Recentiores quoq; unionem animæ & corporis pro forma introducunt non moramur, præsertim cum illa unio non forma, sed formæ in materia existentis quædam consequens conditio sit.

Anima est forma hominis.

Dicimus autem cum classicis autoribus plurimis, qui post Aristotelem illud ipsum demonstrant, quod in homine non sit alia forma informans ultima, quam rationalis anima, ut apparet ex Thoma part. 1. quest. 76. art. 1. Tolet. lib. 2. de an. quest. 2. Pererio lib. 6. Phys. cap. 12. Zabarella lib. de mente hum. cap. 6. Coll. Connimb. lib. 2. de an. cap. 1. quest. 6. & aliis multis, præsertim cum anima rationalis tantum homini det esse specificum, atq; primum, eundemq; primo à reliquis rebus omnibus distinguat. Imò cum ab hac solum à ratione, ipsa videlicet intellectio, solius hominis operatio propria dependeat.

II.

Fundamentum secundum.

Ut anima rationalis est nobilissima forma, ita quoque nobilissimam requirit ma-

teriam, quam ob causam in corpore suo potentiam crescendi & sentiendi præsupponit.

Inter materiam & formam respectum quandam esse rectissimè Philosophi passim statuunt. Quare penitus inconueniens esset animæ rationali, corpus aliquod informe ac rude informare, quia necessarium est, ut materia ad formam suam recipiendam habeat aptitudinem: at verò hæc dicitur ad recipiendam ac retinendam animam rationalem non potest inesse corpori informi ac rudi, quia ad operationes animæ perficiendas hoc penitus ineptum esset. Hanc ob causam vitam & sensum in corpore suo præsupponit, unde sapiens naturæ conditor sentientem ac vegetantem dicitur una cum materia producere voluit, ut eò ad suam formam recipiendam magis esset accommodata.

III.

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

IV. Facul-

IV.

Fundamentum quartum.

Facultatis nutritivæ vel nutritivæ est corpus animatum absq; putredine & consumptione in statu suo nativo conservare, & ab externis injuriis defendere.

Cum habitus bonus, color floridus & alia hujus generis indicia non aliunde dependant, quam à corporis nutritione, qua semper in locum illius, quod assumptum fuit, novum quid per assimilationem aptissimè reponitur: idcirco conservatiorem corporis animati, & defensionem ejus ab externis injuriis nulli alii facultati, quam nutritivæ possumus adscribere. Rationem hanc ipsa confirmat experientia quia videmus, quod hac facultate læsa statim color floridus labefactetur in hominibus, & in lividum ac pallidum mutetur; imò & carnosæ partes concidunt & flaccidæ redduntur, quod in phthisicis, febricitantibus, jecoris affectionibus præter naturam laborantibus, aliisq; ægris, quotidie apparet.

V.

Fundamentum quintum.

Perficitur autem operatio facultatis nutritivæ per calorem nativum; à quo tanquam à causâ proxima eadem merito deducitur.

Officium caloris nativi.

Caloris est vivificare & conservare, quam ob causam actiones facultatis nutritivæ merito calori adscribuntur, quicquid dicant alii, qui etiam frigus introducunt, quod tamen per se considerata omnes animæ actiones deteriores reddit: Unde Avicenna lib. 1. fen. 1. doct. 6. cap. 3. frigus stupefactivum, hoc est, vitam & sensum depravare dicit, quod etiam demonstratum legis apud Galen. lib. 3. de caus. sympt. cap. 3. Vegam lib. art. com. ad cap. 62. Zabarel. lib. 1. de mistigen. cap. 5. Vallisium lib. 5. controver. cap. 11. Coll. Connimb. lib. de vita & mort. cap. 2.

Unde fit vita diuturna.

Hinc illa viventia, quæ calorem nativum præstantiorem obtinent, melius quoque perficiuntur & nutriuntur, atque secundum corporis habitum atque colorem floridum, quæ optimè temperatis convenire solet, diutius conservantur atque custodiuntur.

VI.

Fundamentum sextum.

Calor hic natus post mortem animatum non penitus in momento perit, sed cum elementari calore conjunctus, & sui quoddam vestigium relinquit partibus cadaveris, quas ad tempus in statu suo, non obstantibus externis injuriis, custodire nititur.

Cur mors animalium fiat in momento?

Mors animalium propriè loquendo non est motus, sed solum mutatio, quam ob causam non in tempore, sed in momento solum fieri debet. Idque merito: nam cum per mortem substantialis forma è sua materia, hoc est, anima è suo corpore pellatur; ideo necessarium est hanc mutationem in momento fieri, quia alias forma essentialis secundum essentiam suam divideretur, & partim inesset, partim non inesset, eò modo, quo in aquæ calefactione calor partim introducit, partim introductus est, quod absurdum videtur dextrè philosophantibus, quia nulla forma essentialis magis & minus recipit. Antecedens facili nego-

tio probatur: cum enim omne tempus divisibile sit, ideo sequitur ratione temporis illius, in quo mors fieret, ipsam animam partim separatam esse, partim non separatam. Hac ratione non solum demonstratur, quod mors & interitus hominum propriè nunquam in tempore, sed semper in momento fieri debeat, sed simul quoque patet omnem generationem & corruptionem essentialem de tempore perfici, quod Aristoteles lib. 5. Phys. text. 8. & ibidem Interpretes ulterius declarant.

Omnis corruptio fit in momento.

Esti vero mors in momento propriè loquendo fiat, ut ita protinus in instanti anima, præsertim rationalis, à corpore separetur: non tamen sequitur, quod etiam calor natus in eo ipso momento statim penitus pereat, quia hic partibus inhæret, iisdemque ex primo seminis calore ingeneratus esse videtur, nec aliter, quam per alterationem corrumpi potest, Atqui nulla fit alteratio nisi in tempore, sive etiam sit in parte, ut patet in Aristotele lib. 2. de an. text. 5. scilicet sive tendat ad productionem, sive ad interitum, propterea quod qualitates, quæ alteratione fiunt & intereunt, magis & minus recipiant, unde ab ipsa natura subjectis suis non introducuntur absque gradibus, nimirum in tempore, nec etiam alio modo ex iis pelluntur, quia oppositorum eadem est ratio. Non igitur ad unum est, calorem nativum quodammodo post mortem in corpore animantis remanere posse.

Cur calor natus non pereat in momento?

INSTANTIA.

Verum instabit forte quispiam: mors nihil aliud est, quam extinctio caloris nativi, quod supra diximus ex Galeni sententia: Ergo non est possibile post mortem calorem nativum remanere posse.

Instantia à definitio- ne mortis.

Respondeo per distinctionem, quia calor natus dupliciter consideratur: vel quatenus in corpore tanquam vitæ principio refidet, ex eoque omnibus reliquis partibus humani corporis vitæ sustentandi causa communicatur: vel quatenus à prima generatione cuilibet parti implantatus est, qui per illum influentem conservatur.

Diversitas caloris nativi.

Hinc eleganter Lanigius lib. 1. epist. Medicin. 13. inquit: perinde ac solis lumine & tepore reliqua sidera cuncta illustrantur & calent: ita cordis calore, qui per arterias omnibus membris influit, membrorum reliquorum calor viget & conservatur. Ille, videlicet influens calor, à corde per mortem animalis extinguitur: tunc enim animal moritur, quando principium vitæ, cor scilicet, in communicando vitali spiritu & calore deficit: hic verò, scilicet insitus calor, non statim penitus interit, sed sensim paulo & conservatione destitutus ad interitum tendit.

Resolutio instantiæ.

INSTANTIA ALIA.

Uterius aliqui dubitabit: Si calor natus post mortem ad tempus quoddam superesset, tunc etiam tactu sentiretur, ut in corpore vivo: Atqui corpora mortua statim sunt frigida: Ergo calor penitus in iis est extinctus.

Respondeo, major non est simpliciter vera: fit enim diversitas respectu graduum, quibus calor variat, quod patet in plantis & vegetabilibus: quis enim negat plantis inesse calorem nativum? quomodo enim aliis crescerent, au-

An calor semper sentiat?

rentur, nutrietur? at nullus nostrum actualem quandam caliditatem in plantis tactu deprehendere potest. Adde quod calor ille, quem actu lenimus in partibus nostri corporis, non tam sit insitus & innatus calor, quam influens, qui partibus à corde transmittitur: videmus enim quod hyberno tempore sæpius partes quædam externæ propter vehementiam frigoris, actu frigida deprehendantur, non quod insito calore destituantur (quomodo enim alias viverent?) sed quod influens ob externas injurias ad principium suum repellatur.

His fundamenti loco præmissis ad Quæstionis decisionem pergendum erit.

CONCLUSIONES.

Pro decisione problematis ex præcedentibus deducta.

CONCLUSIO I.

Corpus humanum intemperatum, vel senile, & quod morte naturali, aut morbi violentia moritur, non diu absque putredine in habitu & colore suo conservatur, sed statim ad interitum tendit.

Dico primo corpus intemperatum, hoc est, quod à bona humorum & qualitarum elementarium temperie plurimum diffidet: ea enim quæ à bona commoderatione & complexione plurimum abeunt, citius ad interitum tendunt, quam alia, quæ benè temperata sunt. Ut enim ex unione qualitarum passivarum humidi & sicci à calore proportionato fit misti productio, ita etiam teste Zabarella lib. 2. de gen. mist. cap. 1. calore à naturali statu recedente sequitur humidum à sicco separatio, ipsiusque mixti corporis destructio.

Dico Senile: in senibus enim calor natus imbecillus est, quam ob causam viventes adhuc persepe mortuis potius, quam viventibus sunt similes. Hujus imbecillitatis causa tremuli evadunt, ut habet Galenus lib. trem. ii. q. omne virium robur denegatur, ut idem nobis scriptum reliquit lib. de curandi rat. per vena sect.

Dico morte naturali, ea scilicet, quæ humidum primigenium sive radicale à naturali calore pedentim consumitur, donec tandem ipse quoque calor propter defectum pabuli deficiat. Vide Cælium Rhodig. lib. 21. Antiq. lect. cap. 4. Hic non potest fieri, quin calore influenti à corde extincto statim quoque calor insiti totalis sequatur interitus, utpote qui antea satis debili vix conservare potuit partes, quam ob causam videmus quod senes, sæpius ab externis injuriis calorem insitum vix defendere possint. Hinc etiam Regio Prophetæ Davidi jam ob senectutem refrigerato, puellam optimi habitus, bonique temperamenti additam fuisse legimus in sacris, non prolis generandæ causa, quia testatur Scriptura, quod eandem non agnovit, sed potius, ut hujus beneficio calor ipsius insitus fovetur.

Dico morbi violentia, illius scilicet, qui ex humorum putredine, & qualitarum intemperie, aliisque ejusdem generis præter naturam produciuntur: hic ante mortem succedentem vehemens omnium virium imbecillitas præcedit, quam ob

causam calor natus ita debilitatur vi morbi, ut post mortem, animæque separationem, non sufficiens sit, ut partes ad tempus, licet breve, absque putredine conservare possit.

Dico non diu absque putredine &c. Et si enim duæ sunt diversæ mutationes, ubi animal moritur, & ubi corpus animalis mortui putrescit, & in elementa resolvitur: plerumque tamen in his casibus hæc posterior priorem paulò post subsequitur, propterea quod partes imperio caloris nativi destituta non amplius ab injuriis externis sese defendere possint.

CONCLUSIO II.

Non est impossibile corpus humanum in humiditate & siccitate temperatum & juvenile, violenter occisum, per septimanas aliquot in habitu & colore, viventi respondente, conservari posse naturaliter.

Quo magis aliquid humiditate excedit & intemperatum est, eo magis putredini obnoxium statuitur, quod à Physicis ex professo in doctrinâ elementorum & mixtionis demonstrari solet. Unde Aristoteles rectè pro subjecto putredinis agnoscit humidum, quatenus in eo calor proprius per ambientem & externum calorem corrumpitur, ut patet lib. 4. Meteor. cap. 1. Hinc ergo dicimus corpus in humiditate & siccitate temperatum, hoc est, ex constitutione sanguinea in cholericam vergens.

Addimus porro juvenile, in quo scilicet calor est fortissimus, quod ex omnibus operationibus vitalibus apparet, quibus juvenes tam senes decrepitos, in quibus calor satis debilis & labefactatus est, quam pueros, quorum de Hippocrate de puris humore nimio obruitur, multis parasanguis superant.

Addimus violenter occisum, globo scilicet tormentario, vel alio hujus generis malo: quia hanc violentam mortem defatigatio atque abbreviatio caloris non præcedit, quare non absurdum est ejusmodi corpus, vi sui caloris innati, etiam absque calore influente per mortis violentiam extincto, ad tempus aliquod sine putredine in bono habitu atque colore conservari posse. Idque hoc modo concluditur.

Ubi calor natus non statim evanescit, sed ad tempus retinetur, ibi potest fieri partium conservatio atque defensio à putredine: Atqui in juvenibus temperatis violenter occisus calor natus insitus non statim in momento perire potest. Ergo possibile est tale corpus ad tempus quoddam absque putredine conservari posse naturaliter.

Patet hoc modo, qua ratione problematis pars affirmativa retineri possit: Jam superest ut ad argumenta contraria in principio proposita respondeamus.

RESPONSIO.

Ad argumenta negantiam principio proposita.

Ad I. Respondeo ad majorem, quæ non est simpliciter vera: quamvis enim anima sit in rebus & perfectio rei organis: non tamen inde sequitur, quod anima separata corpus ipsum nullo modo ad

Conclusio- nes verita- tis.

Conclusio negativa.

Cur in- temperata- citius in- tereant?

Cur seni- le corpus difficul- ter conser- vetur?

Mors na- turalis quæ?

Cur seni- Davidi virgo ad- ditur?

Morbus præcedens impedit eadaveris conserva- tionem.

Conclusio affirmati- va.

Causa pu- tredinis.

Cur Juve- nibus ca- lor fortis- simus.

Corpus vi- olenter oc- cisum ab- undat ad- huc innat- o calore.

Refutatus Affirma- tionis.

Ad I. Respondeo ad majorem, quæ non est simpliciter vera: quamvis enim anima sit in rebus & perfectio rei organis: non tamen inde sequitur, quod anima separata corpus ipsum nullo modo ad

Quomodo anima separata corpus à putredine defendatur. do ad tempus absque putredine conservari possit, quod ex fundamento sexto patet, quia anima dat perfectionem corpori quatenus vivens est: at putredo propriè non est corruptio viventis, sed corporis mixti, quare post mortem fieri potest, ut calor superstes aliquandiu corpus à putredine defendat.

Quomodo corpus sine anima conservetur. Ad II. Quamvis non sit de effectu, quatenus anima dat perfectionem corpori quatenus vivens est: at putredo propriè non est corruptio viventis, sed corporis mixti, quare post mortem fieri potest, ut calor superstes aliquandiu corpus à putredine defendat.

Ad III. Coincidit responsio ferè cum priori, quia propriè non amplius crescit aut augetur corpus mortuum: in suo ramen statu conservatur, quatenus calor insitus, in partibus corporis nondum penitus consumptus est.

Ad IV. Non statim omnino per mortem calor natus extinguitur, sed hoc potissimum de illo, qui à corde influit, intelligendum est.

Ad V. Etsi non amplius talis alimenti affluxus adest, qualis in viventibus adfuit: tamen inde non sequitur, quod statim conservatio quoque tollatur: Cum enim jam à calore satis debili, respectu illius, qui in vivente erat, non admodum humidum exhauriatur, ideo sufficit etiam paucissimum alimentum, quod ex resolutione humorum in ipsis partibus præsto est. Nam quis negat, quod etiam pro conservatione viventis corporis interdum externum alimentum non requiratur, præsertim cum experientia testetur, plurima animalia sæpius ad tempus absque cibo & potu vivere & conservari: unde apud Martialem unus ex gliribus de se canit:

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Imò non tantum de brutis, sed etiam de hominibus tale quid plurimi classicorum auctorum affirmant. Præ reliquis unicum exemplum Virginis 20. annorum sub ditione Bernatum in Helvetia viventis adhuc reticere non possimus, quæ jam per quinquennium completum absque cibo & potu vixit, quod peculiari scripto retulit vir integerrimus Dn. Paulus Lentulus Reipubl. Bernensis Medicus ordinarius, amicus noster, cum quo coram in peregrinatione nostra de omnibus hujus puellæ circumstantiis egimus. Vide de eadem puella discursum doctissimum Jof. Quercetani in Diæt. Polyhistorico.

Homines absque cibo & potu vixisse.

ACCOMMODATIO PROBLEMATICI AD PRÆSENTEM CASUM.

Præmissa problematis declaratione ad casum præsentem nos convertimus, & affirmativè respondemus, quod scilicet corpus mortui illius viri juvenis nobilissimi per tot septimanas naturaliter in tali statu florido, absque putredine, conservatum fuerit: idque partim per internas, partim per externas causas deducimus.

Ratione principiorum interiorum negari non potest, juvenem hunc nobilem constitutione corporis fuisse temperatam partim ex sanguinea in cholericam inclinante, quod non solum ex visa imagine ad vivum expressa, sed etiam ex relatis animi

moribus facilè colligimus: fuit etiam in flore ætatis nimirum XXV. anno, & quo ad cætera, integra sanitate præditus, quæ omnia fortissimum calorem nativum arguunt, cujus beneficio diutissimè conservari potuisset, nisi permittente Deo, violenta morte fuisset interemptus. Quo enim de Hippocrate præstantius & copiosius, eo etiam vita longior & perfectior respectu naturalium principiorum: hinc experimur, quod illa, quæ calorem nativum consumunt, ut sunt vigilia, tristitia, coitus intempestivus & alia vitam quoque abbreviare solent, unde mulos equabus & asinis vivaciore esse pronunciat Aristoteles. Hic innatus calor per violentum hoc mortis genus in hoc juvenili corpore penitus in momento aut paucis diebus perire non potuit. Quamvis enim bombardæ globo, prohdolor, per pectus juvenile transverberato, vitæ principium, COR videlicet, in sua operatione læsum fuerit, ita ut postea vitam cum statu commutarit: nihilominus negandum non est ipsam calorem nativum, qui partibus à natura generatus est, ob sui præstantiam, robur & copiam hic in juvenili hoc corpore diutius remansisse, non quidem perfectè, sed tamen eo modo, ut conservati atque defensionis à putredine per id tempus sufficiens esse potuerit. Hoc ulterius per violentum genus mortis demonstratur: videmus enim hoc alias etiam in occisorum cadaveribus, quod non eà celeritate vergant ad putredinem, quemadmodum corpora illorum, qui putridis febribus, aliisque morbis calorem nativum debilitantibus moriuntur.

Quod ergo citius vel tardius corpus mortuum putrescat, & habitum atque colorem suum naturalem amittat, nulla alia est causa, quam calor natus partibus insitus, qui ut nobiscum, præter alios multos, faretur Valeriola lib. 2. observ. Med. quodammodo post mortem quoque remanere potest. Hic calor cum reliquis spirituum vitalium causa fuit sanguinis effervescentis, quam ob rem facies juvenilis hujus corporis colore florido & rubicundo cum habitu sæviter intumescente, venis in fronte potissimum sanguine repletis apparuit.

Respectu exteriorum principiorum hic etiam causa sine qua non fuit aëris constitutio illius temporis, in quo corpus hoc ad sepulturam conservabatur, quæ non admodum calida, nec admodum frigida, sed maxima ex parte temperata erat, unde nec vi caloris externi putredo partium accelerari potuit, quod alias æstivo tempore fieri consuevit; nec etiam vi frigoris caloris insiti reliquiæ constringi, congelari ac suffocari potuerunt. Non tamen negarem quin procedente tempore partium à propria ac signa putredinis sese ostendissent, quod primo ex livido colore digitorum extremorum colligo: cum enim extremis digitis calor insit debilior, utpote quæ partes exanguis magis; ideo deficiente calore hic etiam citius nocumentum percipitur, ita ut digitorum extremitates citius colorem ac habitum mortiferum suscipiant, quam alia membra. Deinde illud ipsum quoque ex tumescentibus venis colligendum est, utpote quæ amplius ea virtute præditæ non fuerint, ut sanguinem, quemadmodum dictum est; perfectè retinere potuerint. Hæc ad casum præsentem ex decisione præcedentis problematis veritatis inquirenda causa subjicere volumus.

Cur citius vel tardius corpus mortuum putrescat, & habitum atque colorem suum naturalem amittat, nulla alia est causa, quam calor natus partibus insitus, qui ut nobiscum, præter alios multos, faretur Valeriola lib. 2. observ. Med. quodammodo post mortem quoque remanere potest. Hic calor cum reliquis spirituum vitalium causa fuit sanguinis effervescentis, quam ob rem facies juvenilis hujus corporis colore florido & rubicundo cum habitu sæviter intumescente, venis in fronte potissimum sanguine repletis apparuit.

Respectu exteriorum principiorum hic etiam causa sine qua non fuit aëris constitutio illius temporis, in quo corpus hoc ad sepulturam conservabatur, quæ non admodum calida, nec admodum frigida, sed maxima ex parte temperata erat, unde nec vi caloris externi putredo partium accelerari potuit, quod alias æstivo tempore fieri consuevit; nec etiam vi frigoris caloris insiti reliquiæ constringi, congelari ac suffocari potuerunt. Non tamen negarem quin procedente tempore partium à propria ac signa putredinis sese ostendissent, quod primo ex livido colore digitorum extremorum colligo: cum enim extremis digitis calor insit debilior, utpote quæ partes exanguis magis; ideo deficiente calore hic etiam citius nocumentum percipitur, ita ut digitorum extremitates citius colorem ac habitum mortiferum suscipiant, quam alia membra. Deinde illud ipsum quoque ex tumescentibus venis colligendum est, utpote quæ amplius ea virtute præditæ non fuerint, ut sanguinem, quemadmodum dictum est; perfectè retinere potuerint. Hæc ad casum præsentem ex decisione præcedentis problematis veritatis inquirenda causa subjicere volumus.

Cur citius vel tardius corpus mortuum putrescat, & habitum atque colorem suum naturalem amittat, nulla alia est causa, quam calor natus partibus insitus, qui ut nobiscum, præter alios multos, faretur Valeriola lib. 2. observ. Med. quodammodo post mortem quoque remanere potest. Hic calor cum reliquis spirituum vitalium causa fuit sanguinis effervescentis, quam ob rem facies juvenilis hujus corporis colore florido & rubicundo cum habitu sæviter intumescente, venis in fronte potissimum sanguine repletis apparuit.

Respectu exteriorum principiorum hic etiam causa sine qua non fuit aëris constitutio illius temporis, in quo corpus hoc ad sepulturam conservabatur, quæ non admodum calida, nec admodum frigida, sed maxima ex parte temperata erat, unde nec vi caloris externi putredo partium accelerari potuit, quod alias æstivo tempore fieri consuevit; nec etiam vi frigoris caloris insiti reliquiæ constringi, congelari ac suffocari potuerunt. Non tamen negarem quin procedente tempore partium à propria ac signa putredinis sese ostendissent, quod primo ex livido colore digitorum extremorum colligo: cum enim extremis digitis calor insit debilior, utpote quæ partes exanguis magis; ideo deficiente calore hic etiam citius nocumentum percipitur, ita ut digitorum extremitates citius colorem ac habitum mortiferum suscipiant, quam alia membra. Deinde illud ipsum quoque ex tumescentibus venis colligendum est, utpote quæ amplius ea virtute præditæ non fuerint, ut sanguinem, quemadmodum dictum est; perfectè retinere potuerint. Hæc ad casum præsentem ex decisione præcedentis problematis veritatis inquirenda causa subjicere volumus.

Cur citius vel tardius corpus mortuum putrescat, & habitum atque colorem suum naturalem amittat, nulla alia est causa, quam calor natus partibus insitus, qui ut nobiscum, præter alios multos, faretur Valeriola lib. 2. observ. Med. quodammodo post mortem quoque remanere potest. Hic calor cum reliquis spirituum vitalium causa fuit sanguinis effervescentis, quam ob rem facies juvenilis hujus corporis colore florido & rubicundo cum habitu sæviter intumescente, venis in fronte potissimum sanguine repletis apparuit.

PROBLE-

1. A temperamento corporis.

2. Ab ætate florentiæ.

3. Ab integritate sanitatis.

4. Ab innato copioso vitali balsamo.

5. A morte violenta.

Cur citius vel tardius corpus mortuum putrescat, & habitum atque colorem suum naturalem amittat, nulla alia est causa, quam calor natus partibus insitus, qui ut nobiscum, præter alios multos, faretur Valeriola lib. 2. observ. Med. quodammodo post mortem quoque remanere potest. Hic calor cum reliquis spirituum vitalium causa fuit sanguinis effervescentis, quam ob rem facies juvenilis hujus corporis colore florido & rubicundo cum habitu sæviter intumescente, venis in fronte potissimum sanguine repletis apparuit.

6. Ab aëris constitutione externa.

Signa putredinis subsequente.

PROBLEMA POSTERIORIUS.

Problema secundum de cruentatione cadaveris.

An Sanguinis fluxus in cadavere occiso presentiam interfectoris indicet?

Vide Disputat. 3. Coron. Nobil. Exerc. de corp. Ex. 7. quæst. 9.

Fallax signum à cruentatione cadaveris desumptum.

Plurimi sunt qui cum plebe Quæstionis affirmativam statuunt, quam ob causam ab aliis quibus hoc etiam observari solet, ut ii, de quibus homicidii suspicio est, sæpius ad cadaver cum digitorum immisione in vulnus ducantur, ea propter, ut inde tanquam per signum concludere possimus, quinam verus sit interfector. Quænam modum verò quidem vehementer peccant in eo, quod ex præsentia lactis in mamillis statim concludant virginem, vel ancillam, aut partum edidisse, aut saltem cum viro rem habuisse? cum tamen sufficienter non solum rationibus, sed etiam experientia confirmari possit, quod non solum in virginibus, sed etiam in viris humor lacti, quo ad sensum, penitus non ab similibus, generari queat, ut sufficienter demonstratum legimus apud An. Laurent. lib. 9. Anatom. hist. quæst. 2. Ita sæpissime quoque erratur in illo signo, quod à cruentatione cadaveris defumitur.

Quamvis enim non negare possimus, quod interdum fortè fortuna præsentè interfectore hæmorrhagiam patiantur cadavera: nullus tamen negabit, ut plurimum quoque absentibus homicidis cadavera quædam sanguine stillare. Imò sæpissime verò interfectore præsentè penitus frustra tale signum à iudicibus expectatur: interdum non vero, sed ficto autore præsentè, cruentatio sequitur.

Cum autem plurimi doctissimi viri cruentationis hujus mentionem faciant, ideò primum aliorum opiniones referre conabimur, ut videamus postea, quid de nostro casu sentiendum sit.

Varie opiniones de cruentatione cadaverum occisorum.

DE cadaverum cruentatione varii varia dixerunt, quemadmodum ex sequentibus apparet.

Cælius Rhodiginus lib. 3. Lect. antiq. cap. 21. inquit: Miraculum ex sanguine subtexamus. Unde enim fiat, ut in vulneris autorem si superveniat intra horas plus minus septem proflire pernoscat? nempe qui vulneratur ac perimitur, in affilientem dolenter convertitur, cogitatio ultionem expetit avidè, ad id repente inardescit bilis, à qua mox succenditur sanguis, raptimque tota vi sese ad vulnus proripit, tum fomenti causa, tum vindictæ. Convolant spiritus insimul, qui insita levitate mox autorem circumfiliunt, cuius calore perseverant, persistuntque aliquandiu. Quo tempore, si vulnus inspiciat is, cominus promitur in eundem sanguis, tum calore nec dum extincto, tum quod nec agitatio quievit interior, simul quia vel prius in illum sese concitavit. Porro quoniam spiritus suos repetit sanguis, suumque proluciant sanguinem spiritus. Sunt ex Theologis, qui in DEUM refundant eventus causam, ut horridius fiat peccatum & derestabilius.

Langius lib. 1. Epist. Medicinal. 40. hæc habet: Sed

quam obsecro afferes causam, cur occisorum corpora præsentè cruentent, quum mors sic caloris naturalis extinctio, cuius frigore sanguis congelatur ac torpet? an aliquas sensilis animæ cupiditatis scilicet & vindictæ vires, etiam post mortem adhuc in sanguine, donec putrefcat, subsistere cum Philosophis quibusdam affirmabimus: quod certe Lucretius Poëta, & Philosophus Epicurus, his carminibus præcipue fateri videtur dum lib. 2. de rerum natura. Et si cominus est, hostem cubæ occupat humor.

Ac si diceret: perinde ac falax mentis libido affectat semen effundere in amicam, cuius amore irritata ac saucia fuit mens: sic quoque caro vulnerata, rubro sanguine aspergere hostem præsentem desiderat.

Levinus Lemnius lib. 2. de occult. nat. miraculis cap. 7. quæstionem eandem præponit, dicens. Quod si quis statuatur propinquos ac sanguine conjunctos sympathieia quadam, hoc est mutuo naturæ consensu, sanguinem elicere: facinorosum ac patrii sceleris reum antepatheia quadam ac dissensione, tacitaque discordia idipsum tum efficere, non futurus sum in ea re contentiosus.

Hoc tamen minus gravatè sum admitturus, sanguinem ex plaga exprimi, tamen si obligata obducta; sit, ac fasciis devincta, si ille, qui facinus admisit, ex adverso constituatur. Tanta enim ac tam valida latentis naturæ vis atque imaginatio, modo aliquid vitæ supersit, aut corpus mortuum incalcescat, ut sanguis ebullire, accentaque bile effervere incipiat.

Mizaldus cent. 1. Memorabil. aph. 4. inquit: Experientia quotidiana compertum est, submersorum corpora, ubi in conspectum producuntur, eorumque qui sunt interempti vel confossi præsentibus amicis, aut eo, qui interitus causa illis extitit, sanguinem è vulnere, naribus aut alia corporis parte profunderè.

Fran. Valeriola lib. 2. observ. mibi sol. 202. recitat. Lucretii versus citatos, & postea subiicit: Hoc carmine Lucretius non aliter vult sanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati in vulnerantem prolabi, quam hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cædentem: quod & experientia sæpè docet, & idipsum quoque me vidisse testari plenà fide possum. Nam cum Jacobus ab Aqueria Patritius Arelatenis vulnere mortuus esset, & qui vulneratæ à Magistratu comprehensus, in conspectum cadaveris delatus fuisset, ut occisum recognosceret, & scelus fateretur, mox ebulliens sanguis multo cum fervore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, spectantibus cunctis. Cuius miraculi hæc adferri ratio potest, quod quum nondum calor omnis in recens occiso corpore extinctus sit, nec agitatio omnis, visque interior nobis occulta quieverit: ultionem quidem tacita illa vis clamat, moxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea sanguis inflammatur, & ad vulnus confestim prorumpit patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & spiritus, qui quoniam leves sunt, ad occidentem hominem, si coram steterit volantes, in eum migrant: servaturque nativo calore aliquandiu, nempe ad horas plus minus sex aut septem: quo quidem in tempore si

Opinio Cornel. Gemmar.

Opinio Bodini.

Opinio Mizaldi.

Opinio Valeriolæ.

Opinio Libavii.

qui interemti in conspectum interempti veniat, & interemptum inrentè inspiciat, vulnus cruorem versus interimentem ejicit: quod, quemadmodum diximus nondum in cadavere recens jugulato ad horas aliquot vis omnis interior calorque extinctus sit: qua quidem latente & interiori vi efficitur, ut sanguis spiritus suos repetat, atque etiam spiritus ipsi suum attrahant sanguinem, unde ipsius manatio & effluxus consequitur. Sed magis, ut rectè arbitrandum est, Dei iudicio arcano, maleficum hominem tali signo notaque peculiari ac propria designare ac prodere volentis id fieri censendum est. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominum, ut Genesios 4. scriptum est. Idem ferè iisdem verbis repetit hic autor eodem lib. 2. observ. 9. mibi folio 230.

Cornel. Gemma lib. 1. Cosmocris. cap. 6. inquit: Videmus extincto cadavere, usque ad tertium diem insectoris imaginem velut in concreto sanguine latuisse, cum eodem semel præsentè residuus ille spiritus propter ideas inhærentes in percussorem obvium conciteretur: nec prius profluvium sanguinis è vulnere supprimitur, quam qui occideret, longius à funere ferè semotus: quod studiosè semper ad probandum facinus à prætoribus observatur.

Johan. Bodinus l. 2. Demonomania c. 3. mibi fol. 265. ita philosophatur de hac controversia. Notavit antiquitas, & Plato scripsit libro de legibus 1. animos eorum, qui occubuerunt in occisores insistere: quod Marcellus Ficinus l. 16. de animar. immortalitat. Lucret. & Virg. Æneid. 4. Verum esse dicunt, & infinitis iudiciis probaverunt iudices, homicida super cadaver (etsi non attingat) transeunte, statim è vulnere manare sanguinem. In hanc rem non pauci quoque doctores Civilis & Canonici juris consentiunt, & præsumptionem hanc argumentum esse conjecturamque violentam in reum statuunt, ex qua legitime ad quæstionem rapi possit; nam etiam hoc modo sæpè innotuerunt fontes.

Quidam ut sunt Pet. Gregor. Tholosanus & Prosper Farinacius Icti & Philosophi eximii referunt Petrum Apponensem, qui præstantissimum illud conciliatorium opus conscripsit, in comm. 7. part. problm. Aristotelis statuisse, quod ex oculis autoris præsentis spiritus quidam in cadaver egrediantur, qui postea vi sua sanguinem illum commoveant & eliciant. Additur deinde autore eadè eo tempore, quo vulnus inflixit, spiritus quosdam inimicitia in corpus interempti transfudisse, qui propter cognationem postea autorem præsentem persentiscant, atque fomentum suum repetentes, sanguinem commoveant, & secum ad vulnus trahant.

And. Libavius vir solide doctus, & de studio Philosophico & Medico bene meritus tract. de cruentat. cad. thes. 130. inquit: Sed ut ad cadaver interempti redeamus, quo pateat naturaliter moveri sanguinem debere & posse, dicimus: qui motus ante mortem vehementissimo in affectu fuit in corpore, ejus vim & potentiam tam citò extinctam non esse, sed adhuc in actum proclivem, data occasione, moveri similiter: alteratum enim sequitur naturam alterantis. Et causa vehemens vehementes habet impressiones. Sed præter hanc aptitudinem requiritur etiam aliquid in præsentia percussoris, quare sic pergit idem thes. 187. & sequ. Est aliquid in percussore, quod motivum & perfectivum sit sanguinis. Illud est, aut ratio quæ præsentè, aut quæ percussor est, aut quæ magicà commotione excitatur

sanguis, aut quæ spiritus quosdam, tum ex perspirabili corpore more solito emittit, tum quæ animus conscius agitur longè uberiori vi halitus ad corpus notum expellit. Ratio quæ præsentè aut quæ percussor per se nihil habet virium, sed solum ex accidente. Nam ita signarentur omnes, etiam qui lege interemerint, & sive homo, sive animal esset interemptum. Magiam ut ante in genere, ita hic in specie rejicimus. Etsi enim diabolus possit procurare effluxum in gratiam magorum, vanus tamen est prætextus. Accipimus ergo rationem quæ ex spiritibus seu halitibus interempti petitur, eamque dicimus esse causam moti sanguinis in percusso, nisi quid impediatur. Procedunt autem isti promptius in aère libero, puro, calido, non alterato aromatibus, aut aliis graveolentibus; & si accesserit fortis animi motus, & imaginatio percussoris.

Martinus Delrio lib. 1. Disquisit. mag. cap. 3. quæst. 4. hæc habet verba: Cadaver coram occisore, propter præcedentem contactum sanguinem solet fundere. Respondeo. Varias reddi causas. Quidam miraculo tribuunt, quidam casui, quod factum sit aliquando, ut cadaver tum cruorem mitteret, cum præsentè erat reus homicidii; recensui alio loco multas hæc de re sententias & autores laudavi: neque adhuc video quid solidius afferatur illa antipatheia, ex vehementi odio occisi in occisorem, quod qualitatem latentem & arcanam impresserit corpori, cum cadavere permanentem, & huc referendum illud Lucretii, idque petit corpus &c. ut sit vivi amantis & mortui hostis comparatio. Idem lib. 4. ejusdem operis cap. 4. quæst. 5. sect. 2. inquit: Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis de pacto cum demone: nihil illi miscetur superstitionis: non quæritur illic à DEO signum, & proinde nec DEUS tentatur.

Dn. Philip. Melanch. lib. 1. Phys. fol. 44. Pro confirmanda Providentia divina hoc ipsum adducit, huius verbis: Imò admiranda signa interfectorum corporibus divinitus addita sunt, quæ monstrant autores cædis: nam corpora mortua stillant cruorem, cum ad ea accedit autor cædis. Pet. Greg. Tholosan. lib. 36. Syntag. Juris universi cap. 20. num. 8. hæc habet. Refertur occisi sanguis, & quodammodo concutitur mente occisus, ad versario, qui necem intulit, præsentè. Sicut in submersis per sympathiam, si amici adsint, sanguis floridus emittitur. Refert idem sententiam sequ.

Galeotus Martius Narniensis lib. de promiscua doct. cap. 22. in hæc verba scribit: Reliquum est ut rationem aut causam exquiramus, unde, cum homo occisus est, cuius sanguis refrigit ac fluere desinit, comparent occisore rursum fluat. Quod sæpè contigit, & nos quoque plerumque oculis vidimus, & Græcia de Patroclo hoc idem ait, Hectore homicida comparent. Sed hoc intra spacium decem aut duodecim horarum ut plurimum contingit rarissimè ulterius se extendit. Nonnulli ex occisoris & quidam ex occisi spiritibus hoc accidere arbitrantur, quod absonum est: nam ad sanguinis jam frigiditatem motum, non una pars spirituum satis est, sed utraque concurrat. Cum enim occisor furore ductus hominem aggreditur, cuncti spiritus, qui sui sunt, opus juvantes in occidentem convolant, sicut de more eorum est, itidemque hominis trucidandi in occisorem tendunt, quo ira corporis sui proflit, ita ut in occisorem volent, ibique vivant. Cum ille occisus est, san-

Opinio Mar. Del.

Opinio Philippi.

Opinio Tholofani.

Opinio Galeoti Martii.

sanguis

guis jam frige factus fluere desit: sed comparent occisore spiritus utriusque; diverso motu agitantur. Quilibet suum corpus repetens morum facit, unde & hominis occisi spiritus redeuntes, sedemque suum repetentes, & occisoris recedentes, ut ad corpus redeant, faciunt motum ejus rei, quam habitant (habitant autem sanguinem) & hoc pacto sanguis jam frigidior, & ad fluxum ineptus, ab occisoris & occisi spiritibus vi multiplicata agitur rursus fluitat; estque illis tantus proprii corporis affectus, ac plerumque latitantem hominem, sed proximè existentem, intra tempus, quod assignavimus (tot enim horis vivunt) recognoverint, ac repetiverint. Hoc autem non in omnibus occisis, sed in plerisque; evenit, quoniam quorundam natura ita debilis est, ut eorum spiritus uno momento flaccescant. Necessè est igitur corpora, ubi hæc fieri debent sint calidiora, quoniam calore spiritus confervantur.

Hi sunt præcipui autores, quos de cruentatione cadaverum scripsisse scimus, quorum opiniones tantummodo referre, & aliis dijudicandas exhibere volumus. Jam consequenter monstrabimus, quid nobis probabile videatur, ideoque conclusiones subsequentes addimus.

CONCLUSIONES.

Pro decisione problematis.

CONCLUSIO I.

Non negamus, quod præsentia percussoris in vivente vulnerato possit sanguinis fluxum commovere.

Verum est pronuntiatum Philosophicum & Medicum, quod Imaginatio spiritibus & humoribus in corpore nostro imperet: hinc non mirum, quod sæpius admirandorum effectuum causa sit. Patet hoc tunc temporis potissimum, ubi ratione posthabita & appetitu intellectivo neglecto, vel saltem aliàs quiescente, solum ea nobis convenientia judicamus, quæ sensuum appetitus approbat.

Ita noctambulones, quos Græci *υποβδρας* communiter vocant, rectius *υπνοβδρας* dicerent, dormiendo surgunt & vigilantium opera peragunt, instigati videlicet ab imaginationis quadam specie per somnum oblata, quæ spiritus & humores partibus progressivo hominis motui destinatis transmittuntur, quod in Exercitationibus nostris spiritus *ψυχης* pulchrè ex sententia clasticorum autorum plurimorum demonstravimus.

Quid aliud respondebis ad tantas ac tam subitatas commotiones atque immutationes ex vehementissimo amoris affectu dependentes, quam Phantasiam in causa esse, quotidie enim accidit, quod *Plautus in Mercat. habet:*

Ego illic aspicio forma eximia mulierem, Quam ego postquam aspexi, non ita amo, ut sani solent Homines, sed eodem pacto ut insani solent.

Qui hoc fiat rectissime *Lucretius addit lib. 4.*
Hinc illa primum Veneris dulcedinis in cor Stillavit gutta, & successit feruida cura. Nam si abest quod ames, præstosimulchra tamen sunt Illius, & nomen dulce obversatur ad aureis.

Phantasia igitur vel Imaginatio in causa est, quod humorum spirituumque fiat perturbatio, quæ tantorum symptomatum in corporibus amantium causa atque origo existit: hinc, ut *Poëtae* verbis utar:

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes Curaque, & immenso, qui sit amore dolor.

Taceo reliquas animi perturbationes, quibus humores & spiritus propter objectum, quod vi imaginationis nobis jucundum vel molestum apparet, pro molestia vitanda, fruendaque jucunditate, in corpore nostro hinc & inde moventur atque agitantur. Hinc *Vallefius lib. 2. controvers. cap. 4. Cum imaginamur rem terribilem, colligit se sanguis versus cor, cum jucundam effunditur, cum indignam aut turpem, tendit in faciem: cum libidinosam, tendit in genitalia: atque in has aut illas partes, ut hæc aut illa imaginatio surripit.*

Silentio prætereo mirabilem Imaginationis effectus in animantium generatione occurrentes, quas innuit *Aristoteles sect. 10. probl. 22.* ubi diversitatem & dissimilitudinem humani partus refert ad cognitionem humanarum velocitatem, ingeniique varietatem, multiformes notas conceptui imprimendum. Et *Galenus lib. de ther. ad Pison. affirmat, quod Aethiopi pro formosa prole suscipienda suaserit, ut formosam imaginem mulieri congressus tempore sæpius ostentaret; quem consilio huic non sine eventu paruisse scribit. Vide hæc de re Fernelium lib. 7. Physiol. Laurent. Anatom. lib. 8. quest. 20. & Bapt. Porta lib. 2. Magia natur. cap. 19. & alios.*

His obiter præmissis absque difficultate conclusionem præsentem demonstrabimus. Cum enim percussoris præsentia vulnerato non possit non ingrata accidere, præsertim cum percussor tale sit objectum respectu vulnerati, quo cupiditas reponendi doloris, libido puniendi & concitatio animi ad vindictam illatæ injuriæ foventur & excitantur, idcirco mirum non est, quod humores & spiritus commoveantur, & sanguis affatim in vulnus irruat, præsertim cum aliàs in irato foras effundatur calor, & pulsuum maximus & vehementissimus motus subsequatur. Hinc *Fracastorius lib. de sympath. cap. 21. Ira per se est appetitus nocendi cause nos offendenti, ex quo collectio caloris fit circa cor, & transmissio ejusdem per se ad partes externas.*

Adde quod illa pars citius affluxum humorum recipiat, quæ debilior est, quam ob causam fieri potest, ut maximo cum impetu sanguis è vulnere proruat præsentem percussore, tum quod hæc ratione per iram commoveatur, & quasi pro defensione ad exteriora prorumpat, tum quod pars vulnerata sit debilior, & sanguini irruenti resistere nequeat. Non igitur impossibile est in vivente vulnerato, præsentiam percussoris, sub ratione objecti inimici & vindictæ digni, mediante animi perturbatione, sanguinis fluxum è parte vulnerata excitare posse: hic enim, quod supra diximus, imaginationis vis & imperium in humores & spiritus apparet.

CONCLUSIO II.

In cadavere vulnerato præsentia interfectoris per antipatheiam propriè non potest esse causa fluxus sanguinei.

Non

Motus sanguinis in imaginatione diversus.

Imaginatio quid possit in generatione?

Imaginationem in vulnerato vivente sanguinem commovere posse, præsentem vulnerantem.

Cum sanguis per vulnus proruat?

Conclusio secunda.

Dantur occultæ qualitates.

Non quidem negamus, quod plurima sint in rerum natura, quæ ad manifestas qualitates, eo modo, quo plerasque rerum naturalium actiones contactu physico perfici videmus, reduci nequeant. Hinc abditæ corporum naturalium proprietates, quæ neque primis, neque secundis qualitibus adscribi possunt, sed latentem omnino substantiam potentiam comitantur. Has alii occultas admodum repugnamus, modo distinguant accidens formale ab ipsa forma, quemadmodum jubet *Scaliger Exerc. 344. sect. 3.* ubi formam è subjecto suo non egredi, sed individuum absque augmentatione diminutioneque permanere demonstrat.

Hoc autem in præsentia quærimus num fluxus sanguineus cadaveris, interfectore præsentem, ad ejusmodi occultam diffusionem referri possit, quemadmodum plerique autorum eò inclinant? Res dubitatione non caret, quam ob causam primo videbimus, quomodo *συμπαιθεια & αντιπαθεια* rebus naturalibus conveniant.

Non autem hic latam & amplam illam horum vocabulorum significationem volumus, quæ per sympathiam interdum à Medicis quælibet condolentia partium humani corporis, à Physicis quælibet convenientia, quilibetque consensus tam ratione generis, speciei, subjecti, proprietatum, quam respectu communium accidentium intelligitur: quia hoc præter institutum esset: Sed propriè sympathiam affectionem dicimus, quæ res naturales sese mutuò consensu appetunt, propter occultum spiritale effluviu, ita magnes ferrum, succinum paleas trahit.

Causam hujus reconditæ operationis ad spiritale effluviu refero, cum *Langio lib. 1. Epistol. Med. 34. Fracastorio de sympath. cap. 7. Scaligero Exerc. citat.* quod ubi amicum & naturæ conveniens consensum, sin minus mutuum diffusum producit. Hinc *Cælius Rhodius lib. 9. antiq. Lect. cap. 24. & lib. 6. cap. 12.* Magiæ naturalis effectus, per *συμπαιθειαν & αντιπαθειαν* producta, nullo modo arti, sed ipsi naturæ attribuenda esse censet.

Tali naturali antipatheia & diffensione respectu interfectoris & interfecti non potest fieri fluxus sanguinis in vulnerato & occiso. Cum enim illa discordia vel antipatheia nullam aliam originem habere possit, quam præcedentem inimicitiam, quæ fuit inter occisorem & occisum: ideo consequens est eandem hinc duobus congenitam & innatam esse minimè posse, quod tamen de antipatheia propriè dicta corporum naturalium semper verum est.

Unde *Libavius in tract. de antipath. rarâ part. 2. Sing. inquit: Sympatheia & antipatheia quanquam in animalibus item possunt esse cum affectu sensu & iudicio, indeque etiam exsuscitari, & in actum duci, tamen per se ab illis sunt sejunctæ, debenturque naturæ simpliciter. Inveniuntur enim non in animalibus tantum concordie & discordie tales; sed & in mineralibus vegetabilibusque, eaq; non imperfectæ sed perfectæ. Unde licet intelligere in animalibus esse, non qua sunt animalia, sed qua habent naturam, licet, ut actiones naturales, interdum, animalium moribus lacesantur, provocenturque, hæc ille.*

Ratio hujus assertionis inde sumitur, quod naturalis antipatheia cum ortu rerum incipiat, unde spiritalis effluxus inimicus, qui causa est aversionis, non ex accidenti rei imprimitur, sed una cum subjecto nascitur, hinc vitæ brassica sem-

Ab ortu statim incipit sympathia.

per abhorret. Ita *parensille*, cuius meminit *Libavius* citato loco, filium proprium absque animi defectu statim ab ortu per totam vitam in eodem conclavi tolerare non potuit. Atqui contingens est, ut unus interficiat alterum, quomodo igitur his corporibus talis inesse potest antipatheia, ut uno præsentem alterum naturali discordia, quæ ex prima generatione dependet, moveatur & sanguinis fluxum exhibeat?

Adde quod operatio naturalis antipatheie perpetuò sit eadem, nisi quid obster, quod *κρῖνον* mutando spiritale effluviu corrumpat. Verum enim verò annon sæpius, imò sæpissimè contrarium testatur experientia, quod præsentem interfectore frustra sanguinis fluxus expectetur: imò sæpius eodem per multa milliaria absente, copiosus fluit sanguis?

Sed instabis fortassis: Quamvis antipatheia non ex cognitione quadam sensuali, sed propriè ab ipsa natura dependet: non tamen negari potest, quod in inimico & hostili conflictu occisoris & occisi maxima corporis perturbatio præcedat, quæ ejusmodi qualitatem occultam humoribus & spiritibus imprimere possit, ita ut effluviu spiritale inimicum ab occisore effluens, in corpore occisi sanguinem commovere queat, quod ex plerisque citatis autoribus colligere licet.

Respondeo: non quidem negamus, quod in hostili conflictu maxima fiat spirituum & humorum commotio, quatenus ipsis phantasia imperat, & tanquam adminicula pro defendendis partibus huc & illuc transmittit. Cum autem nullum objectum sensibile secundum realem suam naturam & existentiam à sensu nostro recipiatur, sed solum per speciem sensibilem, tanquam per imaginem repræsentetur, quemadmodum *Philosophus lib. 2. de an. text. 21. affirmat, quod sensus rem sensibilem percipiat eo modo, quo cera sigillum recipit, scilicet non materialiter, sed per speciem:* idcirco penitus non video, quomodo corpori percussoris ejusmodi qualitas realiter imprimi possit, quæ per effluviu spiritale postea egrediatur, & sanguinem in occiso corpore ad motum adhuc aptum commoveat.

Non enim est inter hostes pugna, quatenus sunt homines, vel quatenus corpora, sed potius quatenus unus alterum odit, & illatæ injuriæ vindictam expetit. Atqui odium & vindicta, præcedentem cognitionem sequentia, non solius corporis affectiones dici possunt, sed animæ cum corpore conjunctæ, ita ut *Aristoteles lib. 1. de an. cap. 2. dicat videri solum animæ affectiones, omnes cum corpore esse, propterea, quod in presentibus simul quoque corpus afficiatur.* Quæritur quomodo corpus afficiatur? non aliter quam respectu vehementissimi ac repentini motus, qui in affectibus accidit humoribus ac spiritibus.

Non igitur per objectum inimicum imaginatione conceptum statim ejusmodi qualitas antipatheie imprimitur corpori, sed animi quædam perturbatio sequitur, ad quam contenta diversimodè in vivente corpore moventur. Patet ex his, quod antipatheia quædam naturalis inter occisorem & occisum in causa non sit, quod cadaver præsentem interfectore sanguine stillat. Quod autem hic de antipatheia diximus, illud contrario modo de sympathia quoque sentiendum esse judicamus, quam quidam causam statuunt, quod interdum cognatis præsentibus cadaveribus cruentationem patiatur.

Instantia.

Resolutio.

Sensibile objectum non percipitur realiter.

Inter hostes pugna est respectu odii.

Odium quid.

In odio quomodo corpus afficiatur.

CONCLUSIO III.

Conclusio tertia,

Corpus sanguineum, cum vindicta mortuum & occisum, per plurimos dies, vel continuo, vel per intervalla naturaliter sanguinem stillantem habere potest, praesente vel non praesente interfectore.

Affectibus commoventur humores & spiritus.

Quemadmodum animi affectibus vehementioribus in homine vivente maxima fit spirituum atque humorum commotio & permutatio, ut ex praecedentibus apparet, & quotidie per experientiam Medicorum confirmatur, qui nunquam non, in omni morborum genere curando, moderamen irae, vindictae, cupiditatis, amoris, aliarumque perturbationum praescribunt: ita negandum non est, in ipsis contentis, humoribus & spiritibus post mortem quoque ad tempus, umbram & vestigium quoddam illius commotionis remanere, quae paulo ante mortem praecessit.

Cur sanguis in cadavere aliquando fluat?

Non ergo mirum, quod corpus aliquod sanguinem violenter cum vindicta mortuum & occisum ejusmodi commotionem humorum adhuc patiat, & per dies quosdam sanguinem per vulnus emitat: ea enim natura est sanguinis in venis existentis, ut reliquias quasdam caloris & spirituum in sese retineat, per quas commovetur ad tempus eo motu, qui paulo ante mortem anima adhuc praesente eidem fuit impressus.

Cur praesentia interfectoris nihil faciat ad sanguinis fluxum?

Ad hanc igitur commotionem, ubi datis necessariis requisitis accidit, nihil facit absentia vel praesentia interfectoris naturaliter, quia motus humoris in mortuo cadavere non potest ex praecedenti quadam imaginatione rei inimicae, percussoris scilicet, introduci, quod conclusione prima in vulnerato vivente concessimus: adest enim vis cognoscens, quae aliam homo vivens malum vel bonum primo dijudicat, secundum quam dijudicationem Phantasia vel Imaginatio spiritus & humores diversimode commovet.

Contra illos qui ad antipatheiam recurrunt.

Nec etiam antipatheia ex odio occisoris & occisi genita sufficit quod in praecedenti conclusione monstravimus.

Contra Bodinum.

Taceo quod inconveniens sit illorum placitum, qui animas occisorum circa cadavera errantes, propter odium, quod gerunt erga occisores hujus effectus causam statuunt, quod in Philosophia minimè statuendum, ut pote cum forma separata nullo modo per subjectum ulterius agere possit: in Theologia verò id ipsum impium esse videtur, quia manes defunctorum extra mundanam conversationem sunt, ut satis apparet ex historia divitis & Lazari Lucae 16. quod Theologis relinquimus.

Contra eos qui ad remotas causas confugiunt.

Si quis effectum hunc immediatè ad Deum referat, cum quibusdam ex autoribus supra allegatis, quasi Deus hoc modo fontes interdum innoscere velit: vel ad Diabolum, quasi velit interdum illudere iudices, & hoc operam dare, ut ita nocentes cum innocentibus supplicio afficiant; huic breviter respondemus, hoc solum addendo, quod causa supernaturalis non temerè fingenda, ubi naturalis in promptu est. Quod si exempla talia sunt, quae ad has dictas causas naturales non reducuntur, qualia multa referuntur à Libavio part. 2. singul. mihi fol. 172. tunc nulla ratione repugnare possumus praeternaturaliter hoc fieri.

Instantia.

Sed instabis fortassis: Si talis fluxus sanguinis solum ex his naturalibus causis dependet, cur non

statim post mortem in paucissimis horis penitus totus sanguis ob fervorem atque commotionem exit? atqui videmus, experientia teste saepius per plurimos dies eundem durare, nec etiam semper continuo, sed per intervalla stillare deprehenditur.

Resolutio

Respondet breviter, quod ea, quae fiunt per se, distinguenda sint ab iis, quae fiunt per accidens. Stillat sanguis per se ex commotione eidem introducta, ut diximus. Quod autem vel rarius, vel copiosius, vel parcius, vel continuo, vel per intervalla fluat, hoc non solum externis ambientibus causis, sed etiam internae corporis dispositioni, sanguinis abundantiae vel defectui, venarum obstructionibus, aliisque impedimentis adscribendum est. Quis enim negabit, quod aeris externi constitutio calida fluxum sanguinis promovere, frigida contra impedire queat, utpote cum omne calidum aperiat rarefaciendo, frigidum verò corpus occludat constringendo? ita quis non copiosum sanguinis fluxum in sanguineo corpore, minus talem in alio sua sponte concedit? quis non ipsum sanguinem pro ut tenuitate vel crassitie praeditus est, partim impedire, partim promovere posse fluxionem nobiscum statuet? Probavit hoc paucos ante annos experientia in infante à scelerata matre statim post ortum occiso & ex arce Generosi cujusdam Baronis superioris Austriae, in fossam aqua repletam injecto, qui post quinque septimanas forte fortuna repertus atque exemptus, non praesente matre, tunc temporis adhuc incerta, statim ubi vim externi aeris percepit, admodum sanguine recenti stillare cepit, quod scilicet ob frigus aquae meatus ad sanguinis fluxum accommodati penitus obstructi, jam calore ambientis aeris referati atque aperti fuerint.

Effecta caloris & frigoris.

Exemplum de haemorrhagia.

Ita saepius quoque accidit, ut fervor hic sanguinis tunc solum exterius appareat, quando adducitur, qui interfecisse perhibetur, idque non propterea quod interfectus sit praesens, sed quia jam cadaver commovetur, vulnus aperitur: aut quia propter hominum frequentiam in ejusmodi spectaculis maximam calidiores expirationes adaperiendos corporis meatus & humorum fluxiones citandas plurimum inserviunt.

Cur adducto interfectore interdum sanguis fluat.

CONCLUSIO IV.

Conclusio quarta.

Corpus violenter occisum per septimanas aliquot conservatum iterum naturaliter sanguine stillare potest, quod tamen raro fieri solet.

Accidit interdum ut corpora mortuorum occisorum per aliquot septimanas conservatorum (quod tamen raro fieri solet) iterum recenti sanguine stillare incipiant, quod ut vulgò insolitum, ita statim ominosum statuitur, quasi praesentia interfectoris hic certò indicetur.

Veruntamen qui paululum in mutationibus rerum Physicarum exercitatus nobiscum corporis humani interitum perpendit, ille non potest non concedere, quod talia penitus naturaliter accidant. Primo enim nullus nisi Physicarum rerum ignarus negabit hoc, quod venae, quae sunt vasa sanguinis, peculiarem vim habeant in sanguine conservando, quam ob causam sanguis, quamdiu est in venis, tamdiu etiam naturam atque consistentiam suam retinet, & fluxilis manet: ubi

venas

venas exit praeter naturam, tam in vivo, quam in mortuo corpore statim in grumos concrevit.

Hoc tam manifestum est, ut luce meridiana clarius dici possit, utpote cum in anatomicis tractationibus corporis humani illud ipsum sensibus appareat, quam ob causam patet jam quomodo sanguis fluidus & non congelatus per aliquod tempus in corpore mortuo, tali videlicet, quod alias aptum est, ut absque putredine per septimanas quasdam durare possit, secundum hypotheses problemate priore positas, remaneat.

Secundum, quod ad conclusionis confirmationem facit, est diversa putredinis ratio in corporis humani partibus, non enim omnia membra eodem tempore putrescunt, quia non omnium eadem natura est, propterea quod humanum corpus penitus dissimulare & organicum, hoc est, ex partibus diversae naturae compositum sit. Jam verò notum est, quod membra humidiora & calida praeter ceteris facilius putrescant, unde sequitur, quod reliqua ad frigiditatem & siccitatem inclinantia non ita putredini sint obnoxia. Ex his facillimè concludimus venas praeter aliis partibus diutissime à putredine conservari, quapropter in sanguine continendo suum officium ad tempus praestare possunt: ubi verò tandem & his putrefactio dominatur, tunc sanguinem non amplius continent, sed eundem emittunt, qui ob sui gravitatem primos quoque meatus atque cavitates occupat, donec tandem ita fluidus exeat. Haec ergo vera est causa naturalis & Physica, quod etiam post septimanas aliquot fluxus sanguinis in cadavere necessariis requisitis disposito interdum renovetur, quia scilicet tunc venae putrefieri incipiunt, unde non amplius sanguinem continere possunt.

Haec tenus proposuimus ea, quae nobis probabilia visa sunt, de problemate posteriori, ex quibus satis superque patet, quod ex cruentatione cadaveris de interfectore praesente certum aliquod signum vix atque ne vix quidem desumi possit, quod prudentissimos Jurisprudentiae Doctores quoque commovit, ut aliis conjecturis deficientibus huic sanguinis fluxui plane fidem non adhibeant: ita enim rectissime de quaestione hac differit Dn. Joh. Zangerus Jctus celeberrimus tract. Quaes. pag. 52. huius verbi: Ego valde leve indicium esse judico ex sententia saniorum Philosophorum & Medicorum, si sanguis ex vulnere interempti, praesente eo, qui inflixit id, vel etiam ex naribus, oculis, ore, aliisque partibus humani corporis profluat. Nonne enim fieri potest, ut sanguis, qui in venis delituit, agitato, motoque corpore & venarum oris referatis erumpat? Quod si casu sanguinolentus liquor emanat, nempe aut per os, nares, aures, infernasque sedes, sanè ne quidem ex eo indicium certum sumi potest. Nam teste Lev. Lemnio lib. 2. de nat. mirac. ocul. cap. 7. plerumque ex fluido laxoque cadavere, ubi duobus tribusve diebus servatur in sepulchrum, sanguine commixtus liquor profluit. Quemadmodum boves & tauri, post lanienam laquearibus affixi solum ac pavementum sanguinis stillicidio cruentant. Nisi ergo alia indicia concurrerent, & quidem urgentia, non existimarem eo solo, quod sanguis profluat ex cadavere, iudicem commoveri debere, ut accusatum quaestioni subiciat, &c. Ad eundem modum Prosper Farinacius Jctus Romanus lib. 1. prax. & theor. criminal. tit. 5. quaest. 52. num. 156. inquit: Licet aliqui dicentes hoc indicium esse magnum, verum, verisimile, credibile ac proxi-

Sanguinem fluidum remanere posse in corpore mortuo.

Partes corporis diverso modo putrescunt.

Venae non cito putrescunt.

Isti non habent fidem fluxui sanguinis.

Sententia Zangeri Icti.

Sententia Farinacii.

num, tacite etiam sentire videantur, & aliqui expressè affirmant illud esse sufficiens ad torturam: Veritas tamen est, quod de se solum ad torturam minimè sufficiat. Adit rationes ex Anton. Gomez. I. Quia hoc indicium est nobis incertissimum, & ex causis nobis incognitis & valde remotis proveniens. II. Quia tortura est actus gravissimi praedicti: ideo stante incertitudine praedicta sanctius est nocentem impunitum relinquere, quam innocentem condemnare; quia licet indicia sint arbitraria, debent tamen nobis esse certa ex aliqua extrinseca & cognita praesumptione: sed istud indicium nullo jure vel causa, quae juridicè concludat, nobis constat: Ergo non valet, nec ex eo reus venit torquendus.

Tantum de posteriori problemate addere voluimus, ut ita pateret, quid in his casibus naturaliter fieri possit: jam consequens est, ut ea, quae dicta sunt ad casum praesentem accommodemus.

Accommodatio problematis posterioris ad casum propositum.

Quemadmodum in praecedenti problemate ex veritatis determinatione tandem ad casum propositum, quo ad unam partem responsum fuit: ita quoque jam superest, ut ad alteram ex secundo problemate determinato respondeamus. Quod oris, ergo corpus illius mortui juvenis non solum in principio, primis diebus, sed etiam in fine, nimirum circa septimanam ultimam ante sepulturam sanguine stillavit, hoc nullo modo praesentia vel absentia interfectoris praestitit, sed ipsa corporis constitutio, quam ob causam non tribus, sed unico verbo concludimus, scilicet naturaliter hoc factum fuisse. Quantum enim ex praecedentibus colligere licet, fuit constitutionis partim sanguinea, partim cholerica, & mortuus est in fervore sanguinis, non sine vindictae vehementia. Quis vero negabit ante mortem & in ipsa morte maximam humorum & sanguinis potissimum commotionem factam fuisse, quam obrem primis diebus per vulnus superius quotidie manavit sanguis, utpote propter reliquias caloris & spirituum ebulliens & exitum per superiora petens. Sedatà hac sanguinis effervescencia per septimanas aliquot cruentatio desit, & sanguis superstes in venis, tanquam propriis receptaculis sese continuit, tam diu, donec tandem interius venae putrescerent, quibus putrefactis rursus sanguis fluidus emanavit, non tamen ex vulnere superiori, sed ex inferiori, quod in hypochondriis fuit, propterea quod tunc temporis non propter ebullitionem, sed ob necessitatem loci, vasis putrefactis, exitum sibi quaerere coactus fuerit.

Hinc non tenuis & effervescens ille sanguis esse potuit, sed crassus atque niger fuit, utpote tam diu vi venarum turgentium retentus. Quod etiam colligitur ex iis, quae in praecedenti problemate dicta sunt, de signis quibusdam putredinis incipientis in iis partibus, in quibus calor nativus citissime debilitatur, nimirum quod venae in fronte tumida apparuerint, per putredinem incipientem attenuatae: item quod extremitates digitorum livido colore praeditae fuerint, unde signum caloris evanescentis, & per consequens putredinis incipientis certissimum colligitur.

Patet ex dictis, quod omnia illa accidentia, quae

Declaratio Casus propositi respectu partis prioris, Naturaliter sanguinem fluxisse.

Naturaliter post aliquot septimanas haemorrhagia desit.

in casu hoc proponuntur, optime ex naturalibus causis deduci possint, nec presentiam interfectoris, utpote qui profugus per multa miliaria abfuit, quicquam hic effecisse, quod breviter per hunc Philosophicum & Medicum discursum demonstrare volumus, ne parentibus afflictis majorem afflictionem addamus, ominosum quid fingendo in iis, quæ ex naturalibus causis dependent.

Ita petitioni moerentissimi parentis satisfacere volui. Styrae superioris Austriae 15. Julii Anno 1605.

Gregor. Horstius.

RESPONSIO Amplissimi Collegii Medici Academiae Viennensis

Ad casum eundem.

Data ad petitionem Dn. parenti nobilissimi juvenis interfecti.

Quæritur à nobis num ea, quæ circa nobilissimi juvenis globo tormentario transfixi corpus accidisse in libello proposito referuntur, ob causas naturales, an verò ob interfectoris presentiam evenerint. Ad quæsitum hoc responsum ejusmodi dandum esse arbitramur. Quod nobis omnia ea penitus eo modo, quo proponuntur certò sese habere non constet, sed ita esse solummodo præsupponamus, & à causis tantum naturalibus provenire potuisse censeamus.

Cruentatio,

Nam quod primo loco de cruentatione cadaveris per 13. dies continuas facta & postmodum recurrente pluribus vicibus proponitur ex iis, quæ balneator, qui cadaver singulis diebus huc usque inspexit, nobis coram exposuit, naturaliter accidere potuisse colligimus.

I. Quia nobilis ille juvenis complexionis fuit sanguinæ benè constitutæ, eufarco corpore, & in principio juventutis atque ideò sanguine multo præditus.

II. Globo fuerunt trajecta & lacerata vasa majora, & sicuti vulneris situs indicat ipsum cor.

III. Quia in multis aliis cadaveribus, veluti in iis, quæ in medicorum scholis secantur, per plurimos sæpè dies sanguis non congelatus conspicitur, præsertim arterialis, qui & congelari minimè

est aptus, & à loco suo naturali, nimirum ab arteria, diutius potest conservari.

IV. Sanguis, qui ex superiori vulnere manasse dicitur, uti balneator præfatus retulit, in pannis complicatis & vulneris orificio appositis duntaxat apparuit, quare ab ipsis pannis, quos attrahere liquores alios constat, cum præsertim in thoracis cavitate aliquam sanguinis confluxi quantitatem restagnasse vero non sit dissimile, allici potuit, unde etiam modicus fuit & tenuis: crassus enim atrahi non potuisset.

V. Post septem iterum à morte septimanas sanguinem nigrum & crassum effluxisse pariter mirum non est: quando enim calor putredinem aggreditur copiosos halitus excitare solet, unde cadavera brutorum in vias projecta sæpius tumefacta videmus. Ab illis halitibus vas aliquod sanguine turgens apertum, aut etiam sanguinem in thorace contentum fluxilem redditum esse non immeritò statueret licet.

Quod porro ad cadaveris integritatem spectat, quòd nimirum facies colorata, & membra flexibilia diutius remanserunt, nec magna corruptionis signa apparuerunt, naturales similiter causas adducere licet.

Cadaveris integritas naturaliter accidit.

Primo enim calidum innatum, quod Medici vocant, in hoc juvene copiosum extitisse ex paulo ante dictis non est dubium. Hoc autem ex se non est aptum ut congeleret, & à putredine vindicare potest efficaciter.

Deinde subito mortuus concidit nullo prægresso morbo, nec viribus, quam minimè attritis.

III. Potuit globus tormentarius ex ejusmodi metallo confectus fuisse, ut præservare à putredine potuerit: clavus enim æneus carnibus infixus eas aliquandiu impures conservare scribitur.

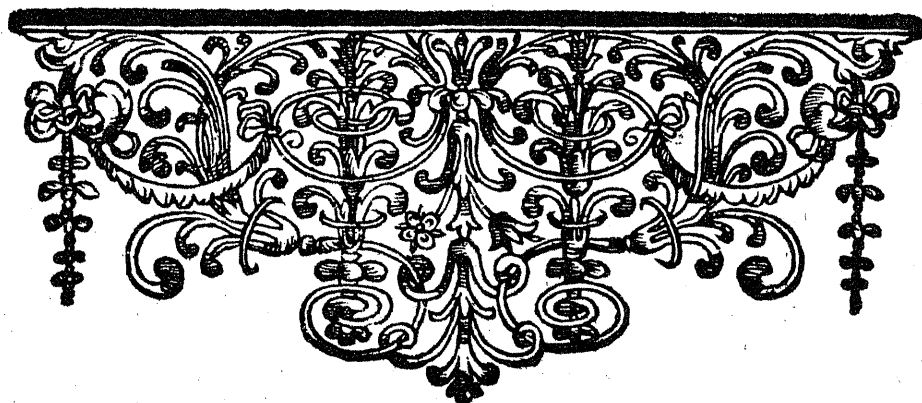
IV. Sunt aliqui animi affectus, ut flagrantissimus amor, effrenis ira &c. quibus dominantibus, si mors obringat cadaver vivo simile diutius perdurare potest.

V. Denique cadaver hoc asservatum fuit media hyeme, loco satis frigido & sicco, feretro non occluso.

Quibus ita constitutis, quod proposita accidentia presentia interfectoris non sint necessario adscribenda, licet ab illa cruentatio cadaveris nonnunquam excitetur, parere censemus. Vienna mensè Septembr. Anno M. DC. V.

Locus Sigilli

Decanus & Collegium Medicum Vienna Austriae sigillum inclytæ Facultatis medicæ apposuit.

Institu-

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis II.

EXERCITATIO PRIMA.

De

ANIMA IN GENERE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Quemadmodum tota Philosophia theoretica, quæ in cognitione Divinorum operum versatur, omnibus hominibus excellentia & cognoscenda proponitur: ita etiam doctrina de Anima, quæ à Philosopho tam propter subiecti nobilitatem, quam ob demonstrationum certitudinem ad summas scientias refertur, lib. 1. de an. tex. 1. & 2. Hanc igitur aliquot exercitationibus, prælucente Divina gratiâ, ex mente summi Philosophi considerabimus, ut ita Delphicum illud γινώσκω σοφιστὸν quod Tullio i. Tuscul. maxima ex parte in animæ cognitione consistit, perficiamus. Quamvis autem ab effectis animam esse colligamus, utpotè cum operationes propriæ rerum viventium à forma ex mixtione elementorum proveniente minimè dependere possint. Unde Heurnius lib. 3. Inst. Med. cap. 1. abstracte prædicto animæ, sensibusque addita animæ essentia, quære solis operibus proditam mens nostra eam videt: nihilominus tamen quid sit anima tam respectu essentia, quam ratione accidentium ejus admodum arduum ac difficile est determinare. Arist. lib. 1. de an. tex. 3. Methodo ergò, veterum placitis omissis, uti conabimur, ita ut quantum fieri potest, ab universalibus ad particularia procedendo, faciliora reliquis præponamus.

Necessitas doctrinae de anima.

Animam esse substantiam.

§. 2. Erit ergo substantia, & per consequens, aut Divisio materia, aut forma, aut compositum, quia tot modis substantia dicitur. Arist. lib. 2. de an. tex. 2. Hæc substantia divisio, ex lib. 7. Metaph. desumpta, merito in presentia præmittitur, quia substantia vox in præcedenti paragrapho non denotat substantiam completam, qualis primariò in prædicamento substantia declaratur, sed opponitur accidentibus & præter completam substantiam includit etiam illius principia, materiam videlicet & formam.

§. 3. Materia per se non constituit actum, unde passivum principium dici consuevit: compositum vero ex anima & corpore, vel ex forma & materia constituitur: utrumque de anima dici nequit. Arist. text. 3. nec compositum.

§. 4. Ratio, quod materia non constituat actum, sumitur inde, quia indefinita est, unde ipsamet actu destituta minimè substantiam individualem constituere potest, cum in sese considerata nihil actus habeat. Cæterum nec materia, nec etiam compositum de anima dici potest: prius patet, quia anima est activum principium & hoc aliquid constituit, quatenus dat esse corpori animato: posterius quoque planum est, quia anima non est completa substantia composita, sed potius illius formale principium.

§. 4. Unde relinquatur animam esse formam, quæ aliàs ἐντελέχεια, actus aut perfectio vocatur. ibid. Anima constituit corpus animatum principaliter & per modum actus, unde rectè dicitur ἐντελέχεια seu perfectio, non verò continuata motio, juxta Ciceronem: si quis enim ad verbum hoc nomen ἐντελέχεια transferre velit, perfectio habiam dicit, juxta Christ. à Vega lib. de art. med. cap. 5. Et licet interdum vox hæc accipiat pro actu imperfecto quemadmodum motus dicitur ἐπιτελέχεια, nihilominus tamen hoc semper de partibus per motum jam productis & non perficiendis intelligitur, unde motus à termino ad quem realiter non differre dicitur, ut patet ex Toletò lib. 3. Phys. quest. 3. Adde Pererium lib. 13. cap. 9. quest. 10.

§. 5. Consideratur autem ἐντελέχεια partim ὡς ἐπιτελέχεια, partim ὡς τὸ θεωρεῖν: priori modo, ut aliàs actus primus, ipsius anima genus constituit. Arist. ibid. tex. 5. Est igitur anima actus primus, quatenus semper officium informationis præstat, licet necessarium non sit, ut semper etiam operetur. Ut enim doctus est homo per habitum doctrinæ, licet non semper actu speculetur, & interdum quoque penitus quiescat, ut patet in Philosopho dormiente: sic etiam corpus animatum per animam informatur & perficitur, licet eadem

Anima non est materia, nec compositum.

Anima est forma.

Anima actus primus.

non semper operetur actu. Quocirca cum illa in definitione ponantur, quæ semper adfunt, merito anima actus primus dicitur.

Anima quid.

§. 6. Non vero corpus quodlibet, sed illud tantum, quod organicum est ab anima informatur, unde resultat anima definitio talis: ψυχὴ ἐστὶν ἐντέλεχος ἢ πρῶτον τῶ σώματος φυσικῶν ἐκείνου δυνάμει: Anima est actus primus corporis Physici, potentia vitam habentis, ibid. text. 6. ad 11. Quò forma est perfectior, eò subjectum ornatus requirit: cum enim formæ dignitas ex nobilioribus operationibus colligatur, eæque non aliter quàm corpore, tanquam instrumento mediante, perficiantur, consequens est, nobiliorem formam apparatus majorem in organo suo requirere.

Omnis anima forma est.

§. 7. Omnis igitur anima, ut alicujus corporis forma est, in præfenti definitione continetur, unde consequens est, quod anima ut informat, absque corpore non sit. Ibid. text. 11. Dico ut alicujus corporis forma est, quò tacite innuam, aliam esse rationem animæ intellectivæ, quatenus est à corpore separata, licet de reliquis brutorum ac vegetabilium animab. nulla sit dubitatio. Quam diu igitur anima informat, tamdiu sine corpore non est, quia informatio fieri nequit, nisi in convenienti subjecto.

Operationes animæ.

§. 8. Cum autem animatum ab inanimato vitæ potissimum, quæ in vegetatione, sensu, intellectu & motu consistit, distinguatur, ideo concludimus animam, quam definitimus, esse tale principium animatorum quo vivunt, sentiunt, intelligunt & loco moventur. Ibid. à text. 12. ad 19. Ut autem à priori demonstratum fuit animam esse formale principium corporis animati, sic ulterius hoc ipsum jam confirmatur à posteriori, nimirum ab operationibus animæ præcipuis, quibus planum redditur, animam reverà esse naturam animalium, cum sit causa motus atque operationis, quæ corpori animato convenire potest.

Duplex anima officium.

§. 9. Patet hinc animam corporibus animatis esse causam, ut sint, & ut operentur, unde & informatio, & operationis principium est. Nota quod anima rationem formæ & efficientis habeat in præfentia: formæ rationem, quatenus est actus corporis, illudque perficit: efficientis, quatenus motus & operationes in corpore naturali producit.

Anima inest, rotati.

§. 10. Ratione informationis anima omnibus partibus equaliter inest, quod ut in Plantis & insectis facillimè, ita in homine & animalibus perfectioribus diffculter demonstratur. Vide Arist. à text. 19. usque ad 22. Dico in plantis & insectis facillimè hoc demonstrari, quia philosopho planta, dicitur una actu, plures potentia, quatenus furculus ab arbore decisus ulterius post justam insertionem nutritur atque crescit, & hac ratione una numero planta duplex redditur, eam ob causam, quod forma æqualiter diffusa, una cum divisione subjecti per accidens quoque divisionem & multiplicationem admittat.

Anima cur magis in corde.

§. 11. In hi enim anima magis in corde, quam in reliquis membris inesse videtur, quod tamen fit salvo informationis respectu, quatenus cor principium vitæ est. Dico quatenus cor principium vitæ est, nimirum quatenus spiritum vitalem præparat, sine cujus influxu vita in reliquo corpore conservari non potest. Quamvis igitur animalia sanguinea, perfecta non ita per totum corpus æqualiter omnium facultatum operationes percipiant, ita ut hanc ob causam alia sint membra principalia alia minus principalia: non tamen hoc aliquid de re-

specu informationis tollit, quia natura provida principia quædam conservantia tali modo constituit voluit. Sed quid respondebis Archib. Piccolom. lect. 6. lib. 4. præfati. Anar. qui cor principium vitæ esse statuit non immediatè, sed quatenus à cerebro facultatem vitalem communicatam habet, eam ob causam, quod vitalis facultas ad animam sentientem pertinere videatur, quæ sedem suam in cerebro obtinet. Respondeo duplex hypothesis falsas præmittitur: 1. Vitalem facultatem ad sentientem animam pertinere, quia non differt reverà à vegetativa, ut patet sequenti exercit. 2. animæ sentientis sedem esse in cerebro, quod tantum ea ratione verum est, quatenus præcipuæ operationes ejus cerebro perficiuntur.

Contra A. change-lum.

§. 12. Ut autem omnis forma, ita & anima ad extensionem materiæ extensa esse videtur, quod quidè de anima plantarum atque brutorum non autem de rationali affirmari potest, quia hæc non eodem modo, ut reliquæ formæ Physicæ à materiæ sua dependet. Patet igitur extensionem, & per consequens, divisibilitatem animæ convenire per accidens, quatenus ex materiæ potentia educta totum corpus informat. Unde nihil obstat assertio Thomæ, qui præter animam rationalem excipit etiam animas brutorum perfectorum: Cum enim bruta perfectiora (inquit Mercatus de anima quæst. 130.) eodem modo nata sint formam ex potentia materiæ eductam, pari quoque ratione de his fieri iudicium rationabilius videtur: etenim indivisibilitas substantialis est ratio propria & formalis entitatis spiritalis, in quantum talis est. Potest tamen assertio ad bonum sensum revocari, quatenus formæ brutorum perfectorum non sunt divisibiles in partes quarum quælibet seorsim subsistere queat.

Omnis anima, rationali excepta, divisible est.

§. 13. Respectu operationis anima ipsorum animalium natura est, unde plurimas operandi divinis obtinet, de quibus in sequentibus. Etsi verò contrarium assertat Simplicius, & Averroës, qui animam naturam esse negavit, ut patet ex Pererio lib. 7. Phys. cap. 11. & Zabarel. lib. de nat. cap. 4. meritò tamen affirmativam hic proponimus, cum anima sit principium motus illius, qui naturaliter animantibus convenit, ut ex superioribus patet.

QVÆSTIO I.

Num anima sit subjectum trium lib. Aristotelis

περὶ τῆς ψυχῆς inscriptorum.

Inter plurima summi Philosophi opera maximè illud eminet, quod περὶ τῆς ψυχῆς inscribitur, & tribus libris comprehenditur. Cum autem hujus declaratio tanquam finis & scopus potissimum in hac exercitationum palæstrâ nobis propòsita sit, ideo meritò in principio dubitationum quærimus, quodnam hujus operis, videlicet trium lib. de anima sit subjectum.

P. Venet. & alii plurimi corpus animatum pro subjecto scientifico hujus operis agnoscunt, his rationibus.

Argumenta negativa.

I. Omnis pars Physicæ aut corpus naturale in genere, aut in specie considerat: Doctrina de anima est

QVÆSTIO II.

An libri de anima in Philosophia naturali præcedere debeant libros de partibus animalium?

NE in præfenti materia tanquam in ignora sylva versemur, ideo incidentem hanc questionem resolvimus, ubi quaeritur quomodo in totali Physica vel scientia naturali huic doctrinæ de animalibus attribuendus sit?

Quidam (ut sunt Themist. Thomas, Toletus, Con. Affirm. nimb. & alii) hoc opus de anima ante libros de partibus animalium declarandum esse putant, tum quod anima rerum animatarum principium sit: tum etiam quod anima corpore multo præstantior.

Contra Alexand. Averroës, Zabarel. cum aliis Negat. multis post declarationem librorum de partibus animalium hosce libros περὶ τῆς ψυχῆς proponendos esse judicant, his rationibus:

I. Quod alterius cognitioni inservit, illud priori loco proponendum: atqui doctrina de corpore facit ad cognoscendam doctrinam de anima. Ergo. Minor probatur, quia anima per corpus organicum definitur.

Confirmatio negati.

II. Quod citius intelligitur, illud primò docetur: At corpus à nobis citius quam anima intelligitur. Ergo.

III. Materia natura prior est formæ: at corpus est materia, anima est forma. Ergo etiam hoc fundamento concludimus: doctrinam de anima posteriori loco declarandam esse.

Rationes adversæ nihil concludunt, quo ad primam enim notandum, quod non tantum anima, sed etiam corpus animalis sit principium, quia animal non ex anima solùm, sed ex anima & corpore constat. Ad alteram verò in promptu quoque responso est, quia ordinis ratio non à dignitate, sed à nostra cognitione sumitur.

Contra affirmativam.

QVÆSTIO III.

An doctrina de anima ex toto ad Physicam pertineat?

Affirmativam hujus proponit Toletus lib. 1. de an. in proæm. quæst. 2. quæ hoc modo confirmari potest.

I. Omne principium internum corporis naturalis pertinet ad Physicam: anima est principium corporis naturalis scilicet animalium.

II. Quod Philosophorum Princeps Aristotel. in Physicis considerat, illud etiam ad Physicam pertinere videtur: at hic omnem animam proponit in Physicis. Ergo.

III. Cujus definitio est Physica, illud quoque tale: at animæ definitio est Physica, quatenus naturalis corporis actus dicitur. Ergo.

Contra non omni ex parte, doctrinam hanc Physicam esse probat Pererius lib. 1. de Phil.

Negativa.

I. Immaterialia non sunt Physicæ considerationis: anima rationalis ex parte immaterialis est.

ma est pars Physicæ. Ergò in specie quadam corporis naturalis, scilicet in corpore animato declarando, versatur.

II. Quod non in aliis libris Aristotelis consideratur, illud pertinet ad libros de anima: Atqui corpus animatum non alibi declaratur.

III. Ubi demonstrantur affectiones animati corporis, ibi quoque illud ipsum subjectum constituit: at in lib. de anima hoc accidit. Minor probatur, quia nutriri, sentire, velle &c: quæ in libris de an. considerantur, sunt ipsius animati corporis.

Contra Simplicius, Philopon. Alexan. Themist. Thomas, M. Albert. Toletus, Favellus, Taraverus & alii subjectum horum librorum statuunt ipsam animam, his rationibus.

Argumenta affirmantia.

I. Cujus definitio principaliter in quodam opere inquiritur: illud videtur subjectum, ut habetur lib. 1. post. Atqui animæ definitio hic inquiritur.

II. Quæ scientia præ reliquis partibus Physicæ maximè extollitur, illa non corpus animatum solùm, sed potius animam pro subjecto agnoscit: atqui doctrina de anima præ reliquis extollitur à Philosopho in fronte libri primi de an. Ergo.

III. Adde quod huic opinioni titulus maximè favore videatur, ubi non de corpore animato, sed tantum de anima totum opus inscribitur.

Fundamentum decisionis.

Pro controversia resolutione notandum, quod libri de anima, vel per se considerentur, vel una cum reliquis libris Physicis. Priori modo subjectum horum est anima, quæ ratione sola animæ essentia perpenditur, ubi viventium affectiones atque proprietates attinguntur, sed non aliter, quam prout ab anima, tanquam à principio fiunt, ut voluit Apollinaris: Posteriori modo hi libri unam completam scientiam non constituunt, ideoque cum reliquis libris unum commune subjectum, scilicet animatum corpus obtinent: & hoc modo, ut notat Taraverus lib. 1. de an. in com. à nobiliori parte à forma scilicet animati corporis inscribuntur.

Ad argumenta priora.

Jam ad argumenta priora, quæ contra posteriorem opinionem nihil concludunt. Ad 1. major non est sufficiens, quia potest etiam pars quædam Physicæ subjecti sui vel principia vel affectiones considerare, ita libri de anima non corpus animatum, sed principium hujus declarant. Ad 2. corpus animatum partim in lib. de anima, partim etiam in libris de animalibus continetur. Ad 3. hæc affectiones hic declarantur, quatenus ab anima tanquam à principio profluunt, non autem ut in animato corpore tanquam in subjecto requiruntur.

Ad argumenta posteriora.

Posterioris opinionis argumentis prior assertio non omninò corrui, ideoque iisdem respondeo. Ad 1. hic definitio non απλως sed οχρηματιως in respectu quodam, ut anima forma corporis est, inquiritur. Ad 2. præstans est scientia, quia præstantissimam formam considerat. Ad 3. inscriptio, ut aliàs ita hic etiam, à parte præstantiori fieri potest. Manifestum est igitur diverso respectu & animatum corpus subjecti nomen in hoc opere sibi vindicare. Coniunge ea, quæ leguntur apud Connimb. lib. 1. de an. in proæm. Tolet. lib. 1. de an. in proæm. quæst. 4. Zab. lib. de const. scient. at. cap. 32.

II. Quæ anima non est Physici motus principium, illa non omnino est physice considerationis: anima rationalis non est Physici motus principium per se, quia proprie non utitur organo.

III. Affirmat hoc Philosophus 1. de partibus an. c. 1. quod intellectiva anima ex toto ad Physicam non pertinet.

Decisio quæstionis,

Hic pro decisione quæstionis notandum, quod omnis anima, quatenus est actus organici corporis, Physicæ considerationis sit, quod Toletus voluit: cum verò in anima intellectiva præter hanc considerationem alia quoque detur, quatenus scilicet post interitum remanet (ut suo loco demonstrabitur, quia anima nostra non est tantum forma, sed obtinet præterea substantiam propriam, quam à materia spoliata retinet, ut inquit Valles lib. 4. controvers. cap. 6.) ideo consequens est hujus totalem cognitionem non pertinere ad Physicam.

QVÆSTIO IV.

Num anima sit substantia?

Esti Philosophus lib. 2. de anima in investigatione τῆς ψυχῆς affirmativam hujus tanquam omnibus notissimum quiddam præsupposuit: nos tamen propter varias opiniones post Aristotelem introductas, quibus etiam ex substantiarum numero ipsa anima relegari videtur, hujus quæstionis declarationem addere conabimur.

Negativa.

Negativa confirmatur hoc modo: I. Quod in alio inest, ut in subiecto teste Philosopho lib. Categ. est accidens. At anima inest corpori ut in subiecto l. 2. de an. cap. 1.

II. Substantia per se subsistat accidentibus: anima per se non subsistat accidentibus. Ergo.

III. Quod abest præter subiecti corruptionem est accidens: at anima abest præter subiecti corruptionem, quia discedente anima remanet corpus.

Affirmativa confirmatur.

Contra veritati consonat assertio S. 1. postea, quæ anima substantia dicitur.

- 1. Quia anima est rerum viventium forma.
2. Quia materia est substantia: at forma est nobilior materia.
3. Quia Aristoteli anima dicitur actus primus substantialis.
4. Quia anima est pars substantiæ, ergo etiam ipsa est substantia.
5. Anima agit vi propria, & nobilem operationum causa est per se, quod accidentibus denegatur.

Decisio controversiæ.

Pro decisione nota ex Tatarcto lib. 2. de an. qu. 1. art. 1. quod substantia dupliciter accipitur: 1. Communiter pro eo quod non est accidens, & ita omnis anima est substantia.

2. Pro substantia completa tantum, quo modo non omnis anima est substantia, sed potius substantiæ principium.

Ad argumenta negantia.

Ad argumenta negativa respondemus: Ad 1. anima non inest alteri, ut accidens, sed eo inessendi modo, quo pars tori, principium principiato, & incompleta substantia completæ inesse dicitur. Ad 2. Major vera est tantum de completa substantia. Ad 3. Negamus minorem, quia discedente anima remanet non corpus vivum, sed cadaver, quod animæ subiectum proprie non est.

Vide ad hanc quæstionem ex sententia Avicennæ, Alberti & Averrois, Coll. Conimb. lib. 2. de an. cap. 1. quæst. 1. art. 4. Toletum lib. 2. de an. quæst. 1. Favell. lib. 2. de an. quæst. 1.

QVÆSTIO V.

An anima sit temperamentum?

Ex præcedentis quæstionis determinatione facillimè solveretur hoc dubium, nisi varia Galeniloca sese offerrent, in quibus de animæ essentia diversimodè loquitur: imò in quibusdam liquidò ipsam temperamentum animam esse dicit. In lib. de Usu part. habentur hæc verba: Insunt primo temperamentum & spiritus, quæ propriam corporum animatorum substantiam constituunt: unde sic argumentari licet: quod partium animati corporis substantiam constituit, illud est anima: at temperamentum &c. Item in lib. de temperam. & alibi sæpius temperamentum natura partium vocatur: at partium animatæ natura est anima.

Affirmativa.

Cum autem temperamentum sit ejusmodi qualitas, quæ ex remissione qualitatum elementarium in mixtione resultat, ita ut non tantum rebus animatis, sed etiam inanimatis inest, ideo manifestum est ipsam animam temperamentum dici non posse: adde quod anima rerum viventium forma sit: temperamentum contra est qualitas ipsius partis constitutionem consequens.

Negativa confirmatur.

Quod autem Galenum Medicorum Principem attinet, notandum, quod ille exactè essentiam animæ investigare noluerit, præsertim cum medicus non tam animæ cognitionem, quam functionum declarationem sibi proponat, unde in animæ essentia determinanda ubique dubitat, ut patet ex lib. de format. fetus lib. 1. de Usu part. lib. de natur. facult. subst. & lib. 9. de morb. vulg. com. 5. ubi inquit: quid sibi velit Hipp. in hoc loco per illa verba (hominis anima semper producit usque ad mortem) ignoro, nec animæ substantiam me firmiter scire mihi persuado, & paulò post: Caterum medicis quoque supervacuam de animæ substantia notitiam esse arbitror: satis enim ad artem medicam &c. Nec desunt alia loca, ex quibus facillimè deducitur, animam Galeno temperamentum non esse, sicuti Julius Alexandrinus lib. 1. de san. tuend. in suis annotationibus colligit.

Respondetur ad Galenum.

Cum autem functiones respicit, sæpius pro causa primaria accipit proximam, quo modo temperamentum & calorem nativum partium naturam atque animam vocat, ut patet ex locis adductis, quia scilicet per hæc tanquam instrumenta proximas suas operationes in animato corpore perficit anima.

QVÆSTIO VI.

An anima constet ex materia & forma?

Nec ex materia corporali, nec etiam ex spirituali animam productam esse D. Augustinus asserit: & merito: nam anima compositum naturale corpus dici nequit, quia ejusdem principium est: adde quod hoc modo anima, quæ animalis

malis corporis forma est informaretur ab alia forma, quod ἀπορον esse videtur.

Declaratio quæstionis.

Nota igitur ex Thom. 1. part. quæst. 75. art. 5. quod anima duplici ratione in præsentiarum considerari possit: vel communiter, ut est actus organici corporis, quo modo secundum se tota est forma, unde impossibile ut ejusdem partem constituat materia: vel strictè, ut κατ' ἐξοχήν de intellectiva anima intelligitur, ubi merito immaterialis dicitur, quia immaterialia recipit.

ficat agitationem talem continuam, quia aliàs idem per se ipsum definiretur. Ad 3. nota, quod ἐνέργεια quoque sæpius formam significat.

QVÆSTIO VIII.

An actus secundus Philosopho tantum significet operationem in hoc loco?

Ad constituendum genus definitionis Philosophus in præsentia actum dividit in primum & secundum, ubi illum pro genere in animæ definitione constituit & apponit. Quæritur autem, quid Philosophus hoc loco intelligat per actum secundum, ubi communis interpretum opinio est, actum secundum esse solam operationem, ut patet ex Simplicio, Themistio, Thom. Conimb. Piccolomin. Tolet. & aliis, quod probatur.

Affirmativa proponitur.

I. Quia hic dividitur actus generaliter acceptus in substantialem & accidentialem: ille est forma, hic formæ operatio.

II. Quia Philosophus affirmat actum secundum esse ὡς τὸ θεωρεῖν: atqui hoc est operatio quædam, ergo.

III. Quia omnes potentiæ & habitus respectu suarum operationum dicuntur actus primi.

Contra Averrois 2. de an. com. 2. Cajet. lib. Meritenat. in dilucid. & alii per actum secundum non operationem solam, sed potius formam operantem intelligunt, his argumentis:

Negativa confirmatur.

I. Quia Philosophus demonstrans animam esse talem substantiam, qualis est ἐνέργεια vel actus, scilicet ut forma, statim subjicit actus divisionem in primum & secundum: unde manifestum est eundem hic non actum in genere, sed tantum ἐνέργειαν substantialem dividere: nam quod generi convenit illud speciebus quoque non detrahitur.

II. Adde quod frustra dubitasset Aristoteles, an anima sit actus secundus, si per hunc intellexisset accidentialem, quia antea præsuppositum erat, animam esse substantiam.

Nota tamen quod communiter apud autores pro operatione actus secundus accipitur, quod inde ortum, quia actus vocabulum interdum genericè significat tam substantialem, quam accidentialem actum, interdum strictè magis tantum substantialem perfectionem denotat. Priori modo communiter à Philosophis, posteriori modo in præsentia lib. 2. de anima ab Aristotele accipitur.

Fundamentum conciliationis.

QVÆSTIO IX.

An anima secundum essentiam juxta Aristotelem definiatur?

Vidam, ut Plotinus & Proclus, quos refert Coll. Conimb. definitionem Aristotelicam impugnant, quasi Philosophus non tam, quid anima secundum essentiam, quam cujus (scilicet organici corporis) sit definitione suâ expresserit, à quibus non admodum Avicenna 6. Natural. differt, ubi affirmat Aristotelem tantum existentiam animæ, ubi scilicet sit, non verò essentiam ejus declarare. Adde, quod idem ex ipso Philosopho secundo de anima in calce primi cap. probare possimus, ubi Philo-

Negativa.

QVÆSTIO VII.

An ἐνέργεια in definitione animæ perennem motionem significet?

Affirm.

Ratorum optimus Cicer. in lib. 1. Tuscul. vocabulum ἐνέργειας, quod in Aristotelica definitione genus constituit, perennem motionem vertit. Hoc etiam Dn. Melanchthon in principio libelli de anima innuere videtur, ubi pro græco vocabulo nobis continuam agitationem substituit. Nec omninò suis rationibus hæc loquendi formula desitui videtur, quod patet his argumentis.

I. Quod semper agit, illud optimè per continuam operationem definitur: sed anima, potissimum vegetativa, semper agit.

II. Idem vocabulum ἐνέργειας in definitione motus quoque observatur: at motus rerum est talis continua agitatio.

III. Adde quod ἐνέργεια & ἐπέλεχεια Philosopho sæpius idem significant, at ἐνέργεια significat operationem Ergo ἐπέλεχεια vox pro eadem accipitur.

Negativa.

Contra rectius cum Peripateticis per hoc vocabulum loco generis positum actum vel perfectionem intelligimus, quod hoc modo confirmatur.

I. Ενέργεια derivatur ab ἐργάζομαι & ἐργασία possessione perfectionis, unde Philosophus eodem vocabulo de forma utitur.

II. Imò in lib. 1. de anima reprehendit Philosophus eos qui motum de anima essentia esse putabant, unde liquido patet, quod ἐπέλεχεια non perennem motionem eidem significet.

Conciliatio.

III. Adde quod passim actum & potestatem opponat: at verò quod omninò actu est, illud motum excludit, aliàs aliquid potentiæ obtineret.

Notandum pro conciliatione quod ἐπέλεχεια scribatur per εθ & τ. Illud continuatam motionem significat, unde ἐνέργεια continuum, hoc verò actum vel perfectionem denotat, quia ἐπέλεχος illud est, quod suam perfectionem habet. Hinc Gaza de senect. ἡ τῶν αὐτῶν σπουδῶν ἐπέλεχεια τὰ τοῖς θεωροῦσιν: his eorundem studiorum agitatio vel continuatio permansit. At lib. 2. cap. 16. de caus. plant. συμβάλλεται καὶ τὸ μὴ ἐνέργεια confert autem & ipsa perfectio. Hæc diversa vocabuli lectio optimos autores fecerit, ideoque ad argumenta pro eorum sententia adducta respondemus.

Ad affirmantia argumenta.

Ad 1. aliud est ipsa forma, aliud operatio formæ, quæ non necessariò semper adest, unde sentiens anima in operando sæpius quiescit, ut & rationalis. Ad 2. quamvis motus sit continua mutatio, nihilominus tamen genus ipsius non signi-

Philosophus indicat, se hactenus animæ essen-
tiam *ὡς ἐν τῷ πρῶτῳ* proposuisse: at *ὡς ἐν τῷ πρῶτῳ* ali-
quid definire est non exactè & perfectè rei essen-
tiam declarare, unde *Perionius ἐν τῷ πρῶτῳ* vertit ru-
diminerva.

Affirma-
tiva con-
firmatio.

Nota tamen quod Philosophi definitio perfe-
ctissima sit, ubi anima actus primus organici corporis
dicitur, quæ animæ naturam & essentiam optimè
declarat, quod probatur sequentibus.

I. Quia animæ communiter consideratæ non
est alia quidditas, quàm esse formam corporis ani-
mati.

II. Quia anima in Physicis non aliter conside-
rari potest, quàm ut est principium corporis ani-
mati, scilicet ut est forma, quæ absque sua materia
definire nequit.

III. Adde quod nulla alia definitio dari possit,
quæ essentiam animæ in genere, (ut scilicet omnes
species sub se comprehendit) magis declaret. *Ut
igitur omnis forma in eo secundum essentiam declara-
tur, quando demonstratur cujus sit forma, ita etiam
anima.*

Nec obstat, quod *Philosophus* dicat se *τῷ πρῶτῳ* defi-
nisse animam, quia hoc definitioni nihil detra-
hit, cum *Philosophus* eo ipso tantum indicet, expe-
ctandam esse majorem declarationem respectu fa-
cultatum & specierum.

QVÆSTIO X.

An omnis anima sit actus?

Affirma-
tiva con-
firmatur.

Omnem animam actum vel formam esse recti-
simè asserunt Peripatetici ferè omnes, nam:
I. Omnis anima dat esse per se, quod formæ pro-
prium est.

II. Imò omnis anima est principium activum
internum alicujus motus, quod tantum de forma
& actu prædicatur.

III. Adde quod omnis anima corpus vivens
cum suis accidentibus conservet.

Hic dubitationes plurimæ de anima rationali
moveri possent, quam quidam nullo modo pro
forma, alii tantum pro assistente forma agnoscere
conantur, de quorum absurditatibus suo loco plu-
ribus agendum erit, sufficit in præsentia hæc de-
monstratio, quod omnis anima sit forma. Reliqua vi-
deas infra *Ex. IX. quest. 2. 3. & 4. hujus Coronis
dis 2.*

QVÆSTIO XI.

*An omnis anima sit extensa
ad extensionem ma-
teriae?*

Affirma-
tiva.

Ex præcedenti quæstione nova dubitatio ori-
tur: posito enim omnem animam actum vel
formam esse, necessariò quoque sequi videtur,
omnem animam ad materiæ extensionem esse ex-
tensam, quod *Jandun. lib. 3. de an. q. 5. Zabarel. de
part. an. cap. 11. Pomponat. lib. 1. de nutrit. cap. 11.
& aliis placuisse videtur, quorum opinio his ra-
tionibus confirmatur.*

I. Omnis forma informans est extensa ad ex-
tensionem materiæ. Anima est forma informans,
ut patet ex præcedenti quæstione. Ergo. *Major
probatur ex 8. lib. Phys. text. 78.*

II. Indivisibile non recipitur in divisibili: A-
nima recipitur in corpore tanquam in divisibili.
Ergo non est indivisibilis, & per consequens erit
extensa pro ratione materiæ, quam informat.
Major probatur ex lib. 3. de cal. text. 7.

Negative
confirmatio.

*Cum autem extendi ad extensionem materiæ ni-
hil aliud sit, quam esse secundum totum in toto,
& secundum partem in parte, & pro ratione ma-
teriæ esse divisibilem, ideò potius cum *Aegid. 1. d.
8. Averr. 8. Phys. con. 78. Gab. in sum. tract. 5. q. 49.
Toler. 2. de an. q. 5. Con. 2. de an. in prin. qu. 9. Con-
cludimus omnem animam exceptæ rationali, ad ma-
teriæ extensionem extendi: hæc enim (rationalis scilicet)
est tota in toto, & tota in qualibet parte, ut
alibi demonstrabitur, imò hæc non ita, ut reliquæ
Physicæ formæ in esse & operari à materia depen-
det. De reliquis autem omnibus tam plantarum,
quàm brutorum formis verum est illud, quod ex-
tendantur & dividantur, pro extensione & divi-
sione materiæ, quia hæc animæ sunt formæ veræ
Physicæ, quæ in fieri, in esse, & in operari à materia
dependent, unde non absurdum est, hic una cum
divisione corporis animam quoque dividi: hoc
enim ad oculum patet in plantis & insectis, ubi
post divisionem utraque pars adhuc vivit: unde
*Philosophus in lib. 2. de an. tex. 20. & in lib. de respir.
animam plantarum atque brutorum actu unam esse di-
cit, ita tamen ut potentiam habeat, quæ in plures divi-
di potest.* Nec obstat hoc loco, quod animalium
perfectorum anima magis in corde, quam in reli-
quis membris esse videantur, (quo commotus
*Thomas 1. part. quest. 76. art. 3. ipsas etiam bruto-
rum perfectorum formas inextensas & indivisibi-
les esse voluit, quia cor, ut jam demonstrabitur,
ita est animæ radix, ut nihil reliquis partibus ra-
tione informationis decedat. V. Mercat. de anima
quest. 130.***

Jam ad argumenta priora. Ad 1. *Major intel-
ligitur tantum de formis merè Physicis, quæ ex
potentia materiæ educuntur, & cum corruptione
compositi intereunt: atqui talis non est intelle-
ctiva anima. Ad 2. Major vera est de tali indivi-
sibili, quale est punctum: at tale non est anima rati-
onali.*

Refutan-
tur argu-
menta ne-
gantia.

QVÆSTIO XII.

*An anima in corde radica-
liter sit?*

Non immeritò fortassis dubitabit aliquis, *Affirma-
tur,*
quomodo anima quam formam *τῶν ζῴων* di-
ximus, in corde radicaliter esse possit, quod jam affir-
mavimus. Probant hoc ex mente *Philosophi Zabarel. de anim. part. cap. 5. Piccolom. lib. de sede ani-
mæ, Conciliator, alias P. Apponensis diff. 30. imò &
ipse Averroes 3. de part. com. 4. Rationes tales sese
offerunt.*

I. Quia in omni ordine ad unum primum de-
veniendum est, ex quo reliqua dependent, unde in
partibus, quæ ab anima informantur, idem quo-
que verum esse videtur.

II. Quia cor ad vitam & per consequens ad vi-
vionem animæ cum corpore conservandum ma-
ximè necessarium est, ut habet *Galen. lib. de maraf.
lib. 4. med. simpl. cap. 17. lib. 1. de locis aff. cap. 5.*

III. Quia cor primò vivit & ultimò moritur.
Arist. 2. de part. an. cap. 7. & de vita & morte.

IV. Quia

Contra
Lauren-
tium.

IV. Quia cordis beneficio reliqua membra o-
mnia vivunt.

Hæc sunt argumenta præcipua, quibus probatur animam in corde magis, quam in reliquis esse partibus, unde contra cordis dignitatem à Peripatetica schola assertam frustra pugnat *Laurentius Anatomicus lib. 1. quest. 3. & 4. cum aliis multis medicorum.*

Demon-
stratur ve-
rus sensus
quæstio-
nis.

Quo ad præsentem quæstionem non videtur omne dubium sublatum esse, ideoque ulterius declarandum restat, quomodo salvo informationis respectu anima sit magis in corde perfectorum animalium, quam in reliquis membris: hoc est, *Quomodo anima sit radicaliter in corde, ita tamen ut verum quoque informet.*

Norandum ergo, quod hæc animæ radicatio, intelligatur de illa eminentiâ, quam cor habet præ reliquis membris in eo, quod totius animalis vita per generationem caloris & spirituum prospiciat: ideoque anima in corde radicaliter est, quatenus ibidem præparantur calor & spiritus, sine quorum influxu vita perit in toto, & per consequens anima à corpore separatur. Hoc modo informationi totius nihil decedit: Informatur enim anima æqualiter omnes partes, quod præstat beneficio ipsius cordis, quod cuilibet membro prospicit, ita ut illud ad animam suscipiendam & retinendam aptum sit.

QVÆSTIO XIII.

*An anima ita sit in corde, ut
in reliquis membris non
sit essentialiter?*

Affirma-
tiva refu-
tatur.

Affirmativam quæstionis statuebat *Albert. 2. de anim. cap. 7. cuius opinio merito, tanquam erronea & falsa, positis fundamentis præcedentibus refutatur, & a communibus Philosophorum schola, præsertim à *Thoma 1. part. quest. 36. art. 8.**

Zabarel. lib. de part. an. Scaliger. Exerc. 307. Scã. 29. refutatur his argumentis:

I. Quia aliàs animam non esset vera hominis, vel animati corporis forma: forma enim toti dat esse, ergo etiam in toto est.

II. Quia hæc ratione non omnes corporis partes essent animatæ.

III. Quia cum facultates sint in reliquis partibus, sequeretur accidens aliquod absque suo sub-
jecto esse, quod absurdum.

Ut autem veritas magis elucescat, ideo pro af-
firmativa hæc argumenta adducimus.

Argumen-
ta contra-
ria.

I. Quod non est in parte radicaliter, nullum nec essentialiter: at anima in reliquis membris, corde excepto, non est radicaliter. Ergo nec essentialiter. *Major probatur, quod enim non radicaliter inest, illud dependenter inesse videtur, quot fit accidentaliter.*

II. Quia si anima esset secundum essentiam in oculo, ibidem tota esset, & per consequens a vulso oculo tota evelleretur, quod absurdum.

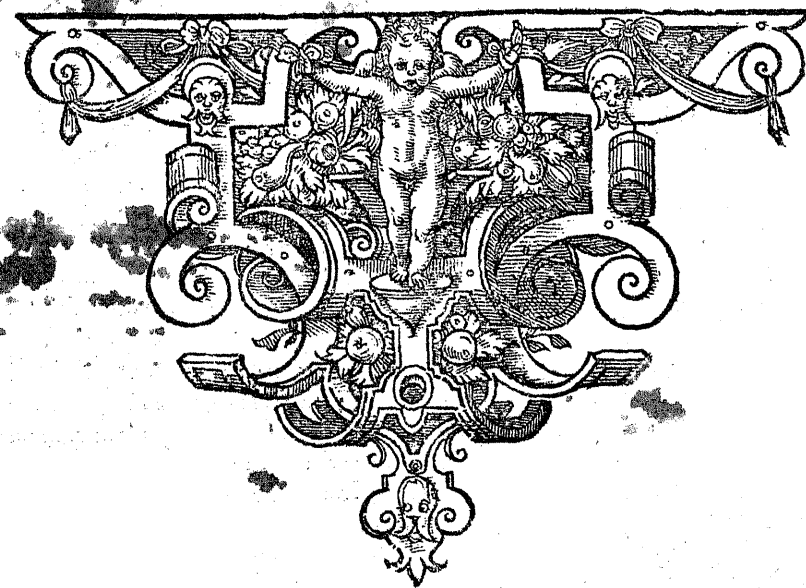
III. Imò manus abscissa aliquandiu viveret.

IV. Porro quælibet pars animalis esset animal.

Refutatio.

Pro solutione argumentorum nota, quod *essen-
tialiter & radicaliter* inesse non accipitur pro uno: nam ubi est anima, ibi est essentialiter: Non autem ubique est radicaliter, eo modo, quo diximus quæstione præcedenti. Patet ergò responsio ad primum. Ad 2. anima in oculo tota est respectu essentiae, non autem respectu extensionis: in præcedentibus enim diximus quæst. XI. quod omnis anima (excepta rationali) sit extensa ad materiæ quantitatem, ita ut materia divisa simul dividatur. Ad 3. non vivit manus abscissa, quia spiritus & calor statim resolvuntur, & ita anima non amplius adæquata habet instrumenta, unde non amplius suum officium peragit. Ad 4. non animæ essentia tantum constituit animal, sed requiritur etiam tota materia.

Patet hic obiter lapsus *Casalpini lib. 4. Peripar. quest. 7. probl. ubi animam non in singulis partibus, nec totam in toto, sed totam in corde tantum statuit.*

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis II.

EXERCITATIO SECUNDA.

De

ANIMÆ PARTITIONE.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Pro nunciatum est Logicum, quod in rebus proponendis atque declarandis semper a notioribus ad ignota magis procedendum sit, ut potest cum horum cognitio ad illorum tractationem plurimum inserviat. Quocirca generali animæ definitione declarata, consequenter ad partitionem accedendum est, ubi specierum atque facultatum ejus generalis consideratio sese offert. Generatim ergo determinabimus hæc exercitacione, quotnam in universum sint ipsius animæ species & facultates.

§. 1. Anima, quam corporis animati principium formale esse diximus, duo potissimum obliner officia, nimirum ut informet, & ut operetur: Prioris ratione, pro diversitate informationis, in diversas dividitur species: Posterioris respectu alias atque operandi facultates obtinet. Dico respectu informationis animam dividi in species, quatenus a diversis animabus diversa viventium genera constituuntur: dico respectu operationis eandem facultates diversas obtinere, quia facultas est ejusmodi proprietas animæ, quæ ipsamet apta & habilis ad operandum redditur.

§. 2. Species sunt anima vegetativa, sentiens, & rationalis. De anima vegetativa dubitari potest, num sit species animæ, cum illius operatio inanimatis quoque convenire videatur, quatenus secundum naturalem appetitum plurima inanimata conservacionis gratia materiam pro augmento & nutrimento quoque attrahunt. Sed respondet Mercator, quod ille appetitus inanimatorum sequatur formam secundum communem rationem, quatenus quodlibet sui conservacionem appetit, qui minimè convenit cum appetitu alimentati, sicut ex sequentibus patebit.

§. 3. Harum non una eademque est ratio, quia inferior quidem sine superiori, at superior nunquam sine inferiori in corpore animato existit, unde sentiens anima præsupponit vegetativam, quemadmodum quaternarius ternarius includit. Vide Arist. lib. 2. de an. text. 30. & seqq. Nota hic, quæ eleganter disserit Piccol. in prælect. Anat. lib. 4. lect. 6. Ex priori, inquit, nimirum ex vegetativa, tanquam materia, & posteriori tanquam actu & forma, efficitur unum per se animal, unicâ formâ insignitum atque ornatum, vivens solam vitam animalis, quam adipiscitur per animam sentientem, ad quam suscipiendam anima natu-

ralis, vegetativa dicta, est quædam præparatio, sine qua anima vegetativa in corpus non introduceretur.

§. 4. Adde quod vegetativa & sentiens sit species subalternæ, at rationalis anima constituit speciem specialissimam. Dico subalternæ: quia nunquam corporis alicujus viventis actum ultimum constituunt, sed semper subordinatæ sunt formæ, & respectu formæ ultimæ conditiones materiæ dicuntur. Etsi vero quibusdam hanc ob causam ex animarum numero relegentur, nos tamen eandem nihilominus actus & perfectiones corporum animatorum dicimus, quatenus, præter essentiam propriam, communem quoque consideramus.

§. 5. Ut autem species specialissima alias includit subalternas, ita etiam rationalis anima in sua materia vegetativam & sentientem præsupponit, tanquam genericas formas. Hoc innuit Arch. Piccol. loco citato, dum inquit: Anima intellectiva appetente & ad factum adventante, tum sentiens, tum vegetans anima obscurantur & subternuntur tanquam materia & præparatio quædam ad eam suscipiendam, non enim mens in corpus admitteretur nisi prius anima vegetante & sentiente esset præparatum & adornatum. Atque ita ex his duabus, tanquam materia, & ex anima intellectiva, tanquam actu & forma, fit unum actu, quod non amplius vitam animalis vivit, sed vitam humanam, id est hominis.

§. 6. Ab his tribus animæ speciebus diversæ fluunt potentia, & facultates, quæ ex natura rei differunt ab animæ essentia, & sunt nihil aliud, quam certæ aptitudines, quibus anima ad operandum habilis redditur. Vide Thom. 1. part. quest. 77. art. 1. Fernelius facultatem definit esse vim & potestatem, quam anima tanquam de sinu suo promittit & ad munerum functiones profert. Id autem perinde est ac si dixerit, insitam & vernaculam animæ proprietatem, quæ accitio quidem est, sed animæ intimum & intellinum. Hæc autem Argenterius com. 2. in art. med. Galen. mibi pag. 255. Fernelium reprehendat, quod facultas non solum animatis sed etiam alimentis conveniat: quod facultas sit intima animæ proprietas, non possit ab eadem separari: quod unius rei una proprietas, facultates autem infinitæ: quod proprietas nequeat esse accidens &c. mera tamen hæc esse sophismata, patet etiam iis, qui nondum ære lavantur.

§. 7. Hæc originaliter ab ipsa anima dependent, unde consequens omnes facultates ratione originis in quolibet corporis parte inveniri. Dico ratione originis, quia in anima tanquam in principio & radice facultates conveniunt, unde anima per facultates suas apta est ad operandum in quacunque parte non tamen operatur ubique propter

Differentia specierum animæ.

Animam rationalem alias præsupponere in suo subjecto.

Facultas animæ quid sit.

Facultas respectu originis in quolibet parte.

Duplex fundamentum partitionis animæ.

Species animæ.

Superior animæ gradus inferiori includit.

propter defectum organi, scilicet respectu facultatis organice, quæ in subiectum proprie non est anima sed corpus inanimatum. Quod si, a quoque Mercurio, ut potentius, quæ immittit subiectum in ipsa anima non potest illa operata a corpore, & quæ in natura sunt, sed quæ in conjunctione non in anima sed in corpore sunt, tamen non videtur, tanquam in principio & radice.

Facultas subjective in certam partem corporis parte.

Non dari facultatem influentem.

Facultates quomodo differant.

Numerus facultatum ex Aristotele.

Numerus facultatum juxta Medicos.

non habet, quia non est corpus aliquod Physicum, cui quantitas proprie convenit: est enim in αρχη των ζωων, sive η επιληξια τω ουρανιω. Quartur ergo merito quomodo anima divisibilis sit, & qua ratione partitionem admittat.

Notandum hic pro fundamento controverſe ex Metaphysicis, illud quod dividi solet, videlicet Totum esse multiplex: aliud enim est essentialia, aliud Integræ, aliud Universale, aliud potestativum. (Reliquas Totius acceptiones omitto, quia ad hanc quæstionem nihil faciunt.)

In prima acceptione anima non est Totum aliquod, quia non constat ex materia & forma, tanquam essentialibus partibus, ideoque si Totum essentialis potius, quam essentialia Totum dici debet.

In secunda acceptione anima Totum dici nequit, quia hoc rebus propter quantitatem est, at anima, ut & omnis forma, per se non est quanta: redditur autem hic ex accidenti quanta, ut est extensa ad materiam extensionem, de qua v. præced. Exerc. q. 11.

Tertio modo anima Totum dicitur, quatenus est aliquod Universale diversas species includens: ut autem Universale dividitur in species suas, ita etiam anima admittit divisionem in partes, ut vocant, subjectivas, hoc est, in species.

Imò & quarto modo animam divisibilem dicimus, ut est potestativum totum, quatenus videlicet in suas partes atque facultates distinguitur. Patet ex his quantitatem reddere substantiam divisibilem, eâ ratione tantum, quatenus in partes integrantes Totum aliquod distinguitur.

QVÆSTIO II.

An anima rectè dividatur in species?

Quæstio in partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio.

Resolutio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio. In partitionem optimam, & pronuntiat Dubitatio.

QVÆSTIO III.

An tres tantum anima species?

Non quidem negari potest, in plantis & brutis præter vegetativam & sentientem animam esse adhuc alias formas específicas, per quas quælibet animatorum corporum species constituitur, alias canis esset bos, & amarus non differret à salvia.

Cur ergo non plures animæ species numerantur, præsertim cum quodlibet animatum corpus specie differens ab altero, novam formam, ab anima sentiente & vegetativa distinctam, necessario habeat?

Declaratio contraria.

Nota ex Thom. 1. par. q. 78. ar. 1. ex quo hoc ipsum desumpsisse videtur Tolerus lib. 2. de anima q. 6. quod numerus animarum colligatur ex operibus diversis & elevatis supra operationes rerum inanimatarum: vel enim operationes fiunt ab inanimato principio & exercentur beneficio caloris, quæ pendent ab anima Vegetativa: vel non exercentur eodem modo beneficio primarum qualitarum, & nihilominus in corpore per certa organa perficiuntur, quæ pendent à sensitiva anima, vel denique omnino non recipiuntur in organo, ut sunt Voluntas & Intellectus, quæ ab anima rationali proficiuntur.

Non ergo negamus in plantis & brutis ultimas formas, sed quia non habent peculiarem operandi modum à reliquis distinctum, ut dicit Coll. Con. lib. 2. de an. cap. 2. quest. 10. ideo hic omittuntur, & sub anima vegetativa & sentiente comprehenduntur.

QVÆSTIO IV.

An anima vegetativa plures species habeat?

Ubi

[Large block of text, mostly obscured by heavy black redaction marks.]

Negativa.

Affirmativa.

Affirmativa.

I. Ubi

[Large block of text, almost entirely obscured by heavy black redaction marks.]

I. Dissolutio.

Instantia.

Resolutio.

Instantia.

Resolutio.

Instantia.

Resolutio.

Affirmativa confirmatur.

O 2 II. Sequi-

QVÆSTIO IX.

An facultates per actus & objecta distinguantur?

Non externis sed internis rei principiis unum ab altero essentialiter differre manifestum est: Cur ergo communiter unam facultatem ab altera tantum per objecta & actus distinguimus, cum hæc duo facultatum essentielles partes non constituent, sed sint quasi extrinsecum quiddam: Adde quod idem objectum sub diversis facultates cadere possit, quemadmodum color & à visu, & ab intellectu cognoscitur.

Declaratio contraria.

Verum cum omnis potentia per suam aptitudinem ad actum definiatur & ab aliis rebus distinguatur, ut innuit Philosophus 12. Metaphys. Ideo hic etiam communem Philosophorum sententiam jure retinemus, & facultates à se invicem primario per actum & objectorum diversitatem distinguimus: ut enim res sunt, ita definiuntur, & per consequens, ita quoque ab aliis distinguuntur, ut Methaphysicis passim. At potentia intrinsecè & essentialiter ordinem habent; & aptitudinem ad actus & objecta, quibus ab aliis separantur. Patet hoc, quia nulla potentia potest exactè describi, multò minus definiri, nisi mentio fiat proprii actus & proprii objecti. Hinc rectè Thom. 1. par. q. 77. ar. 3. Potentia quatenus est potentia ordinatur ad actum, unde oportet rationem potentia accipi ex actu ad quem ordinata est, & per consequens utens est, ut potentia ab aliis diversa reddatur per actum: actus autem diversificatur per objectum: non autem quælibetque objecti diversitas hoc efficit, sed illa tantum, ad quam potentia primario tendit. Hæc illi de Gomimb. lib. 2. de un. cap. 3. quæst. 7. cum dicimus, potentias distinguunt per objecta & actus, sumendum est objecta formaliter, hoc est, ut sunt prima & propria: imò & actus, quatenus in ejusmodi objecta tendunt. Hæc illi de Gomimb. lib. 2. de un. cap. 3. quæst. 7. ar. 8.

Ad rationes dubitandi.

Patet ex his responsio ad rationes dubitandi in principio propostæ. Sicut enim potentia essentialiter ordinatur ad actus suos, & quamvis materialiter unum objectum ad duo pertinere possit, non tamen formaliter ita color, ut visibilibus ad visum, ut intelligibilis ad intellectum refertur.

QVÆSTIO X.

An facultates omnes in naturalibus, vitales & animales rectè distinguantur à Medicis?

Quomodo intelligatur distinctio facultatum animalium juxta Medicos.

Utrum Medicus non de operationibus, sed operationum subjectum habeat, in omnibus Philosophicam doctrinam adhibere non potest: quia facultatem in generali facultatum animæ distinctione descendit ab illa, quæ ex Aristotelis mente proposuimus, & omnes facultates aut naturales, aut vitales, aut animales vocat, non naturales intelliguntur hæc, quæ sub vegetativa facultate includuntur, & hæc

dicis φυσικῆς dicuntur, propterea quod à nobis intendi & remitti nequeant, unde præsentè objecto & rectè constituto organo, absque nostra intentione, semper eodem modo agunt, quod aliàs de natura dicitur: per vitales intelligitur peculiaris δύναμις, quæ in corde perfectiorum animalium residet: per animales denique sensitivam & motivam unà cum principe vel rationali facultate comprehendunt. Cum enim Medicus facultatum considerationem tantum instruat, quatenus eadem conservari, aut etiam restituiri debent, ideo eisdem in respectu ad operationes perpendit: hæc autem perficiuntur ope instrumentorum, ubi primo tria principalia membra sese offerunt, nimirum cerebrum, cor & jecur, quorum primum animalis, secundum vitalis, & tertium naturali facultati præest.

Numeratur autem nec etiam Vitalis facultas peculiariter, non quod sit δύναμις τῆς ζωῆς, sed quia aliquis superius enumeratis distincta, quia ut rectè contra Fernel. lib. 5. Phys. cap. 13. Galen. 9. Meth. Med. cap. 10. & alibi concludit Andreas Laurentius lib. 9. q. 6. reverà non est separanda à vegetativa facultate, cum ipsa spirituum Vitalium generatio, quæ ab hac vitali potentia perficitur, concoctionis quædam sit species: sed quia in homine & aliis perfectioribus animalibus perfectiorem vivendi modum constituit, quatenus in corde, tanquam in certo suo principio residet, ita ut nobilior vegetativa δύναμις gradus esse videatur.

Ita rationalis etiam facultas, sub animali includitur, quia hæc non aliter sub medici considerationem cadit, quam respectu subordinatarum facultatum, quibus læsis & ipsa consequenter læditur. Costeus lib. 6. disquisit. physicor. cap. 1. propterea Medicos rationalem sub animali includere dicit, quia olim à quibusdam brutis quoque ratio tribuebatur. Non ergo Medicorum hæc distinctio simpliciter improbanda, utpote cum fini Medicinæ magis accomodata esse videatur: non enim hæc facultates animæ ἀπλῶς considerantur, sed in respectu corporis humani, quod est illud subjectum, in quo Medicus sanitatem præsentem conservat, & absentem restituit.

Quomodo vitalis à reliquis distinguitur.

Quomodo rationalis continetur sub animali.

QVÆSTIO XI.

An facultas naturalis in jecore, vitalis in corde, & animalis in cerebro?

Quomodo Medici tripartitam facultatum distinctionem habeant, & qua ratione eandem defendant ex præcedentibus patet: jam instar Coronidis hoc addimus, num etiam distincte tres facultates principes rectè tribus membris principalibus attribuantur, & ita loci distinguantur.

Negativam fortè confirmabit aliquis hoc modo:

I. Cujus operatio non tantum uni, sed pluribus partibus communis est, illa facultas non potest attribui uni tantum membro: At vis vitalis non solum cordi, nutritio non solum jecori, nec etiam animalis operatio tantum cerebro convenit: Ergo minus rectè facultates illæ tribus his membris attribuantur. Minor probatur, quia vivere & nutrirri cuiuslibet parti convenit, imò sensus etiam, qui

Negativa questio.

qui ab animali facultate dependet, omnibus partibus convenit, solis offibus exceptis.

II. Cujus principium est in qualibet parte, illud quoque non tantum in uno certo membro esse videtur: at facultatis vitalis principium non solum in corde est, quod etiam de reliquis procedit. Ergo. Minor probatur quia quælibet harum facultatum pendet ab anima: at hæc in toto corpore merito itatuitur, ut ex præcedentibus manifestum est.

III. Quod principaliter à corde perficitur, illud non jecori vel cerebro attribuendum esse videtur: at nutritio & sensus à corde perficiuntur primario. Ergo nec naturalis jecori, nec etiam animalis facultas cerebro attribuenda.

Affirmativa Medicorum.

Contrariam partem acriter defendent Medici, qui quæstionis affirmativam hoc modo confirmant.

Primo quod vitalis in corde sit: I. Ubi est fons vitæ, ibi vitalis facultas: at in corde est fons vitæ. Ergo. Minor probatur, quia in corde sanguis & spiritus vitalis præparatur unà cum calore influente.

II. Quo læso vita læditur primario, illud videtur vitalis facultatis subjectum: at læso corde hoc accidit. Ergo. Minor probatione non admodum indiget, quia teste experientia, sine vitæ periculo cor graviter affici nequit. Vide hic ipsum Aristot. lib. 3. de partibus An. cap. 4. Galen. lib. 7. de placit. cap. 9. & lib. 1. de locis affi. cap. 7. Avicen. lib. 1. doct. 6. fen. 1. cap. 4. & alios.

Deinde quod naturalis sit in jecore.

I. Ubi est principium venarum, ibi est facultas naturalis: at hoc merito jecori attribuitur: Ergo. Major probatur, quia venæ facultati naturali inserviunt. Minor patet oculari demonstratione, quia omnes venæ progrediuntur à jecore, unde lapsus est Philosophus, ubi cor principium venarum statuit. Instabit fortè quispiam anatomix non omnino ignarus, quod quædam vena hepar omnino non attingat, ut est venosa arteria, quæ à corde ad pulmones tendit. Instar muris in pice hic hæreret medicus, nisi artificiosa sectio demonstraret hanc venosam arteriam quoque à vena cava oriri, ubi in embryone per peculiarem ἀναστροφὴν conjunguntur, quam speculationem jucundissimam in recens natis porcellis præcipue aliis demonstravimus.

II. Ubi est officina sanguinis, ibi est naturalis facultas: atqui hæc est in jecore. Ergo. Major probatur, quia sanguis est materia nutritionis. Minor quoque rectè confirmatur à Laurentio lib. 4. q. 2. contra alios.

III. Quo affecto naturalis facultatis operatio impeditur, illud illius subjectum esse videtur: at affecto jecore impeditur nutritio. Ergo.

Tandem quod animalis sit in cerebro.

I. Ubi est nervorum principium, ibi jure ponitur facultas animalis: at hoc est in cerebro: Ergo. Major patet, quia nervi sunt organa facultati animali inservientia.

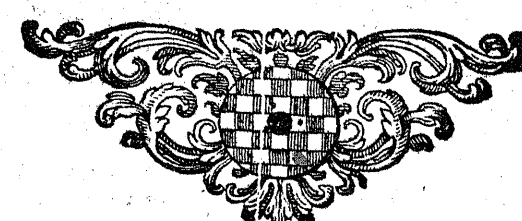
II. Quo affecto facultas animalis primario læditur, illud est illius subjectum: at cerebro affecto læditur hæc facultas. Ergo. Minor patet in Apoplexia, Epilepsia & aliis affectibus.

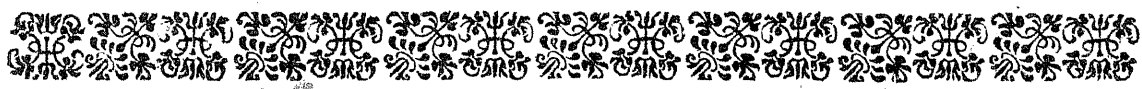
III. Quod spiritum animale præparat, illud constituit sedem facultatis animalis: at cerebrum animale spiritum præparat. Ergo.

Pro quæstionis decisione notandum, quod facultas quædam considerari possit dupliciter, vel respectu essentia, vel respectu operationis: prior consideratio non pertinet ad medicum, quia hic omnia dirigit ad actionem, ideoque facultatem in illa parte statuit, in quâ illius operationes maximè apparent, quomodo rectè probatum est hæcenus, quod animalis facultas cerebro, Vitalis cordi, & naturalis jecori convenit. Hinc Arnol. de Villa nova in speculo Introduct. cap. 7. Medicus non ab essentia distinguit genera virtutum, sed ab operationibus proximis, & ab ipsarum origine, quam habent in membris.

Decisio controversia.

Jam ad argumenta opposita. Ad 1. etsi omnes partes corporis vivunt, non tamen omnes per se principium vitæ sunt, quod de corde dicitur: vivunt enim reliquæ dependenter à corde. Ita omnes quoque nutriuntur, non tamen omnes nutritioni prospiciunt per præparationem sanguinis, ut jecur secundum Veteres: imò pleræque sentiunt, non tamen sunt sentiendi principium ut cerebrum. Ad 2. respectu originis quælibet facultas in qualibet parte merito statuitur, ut supra probavimus: non tamen actu secundo, vel respectu operationis, quam considerant medici. Ad 3. Omnia conservantur à corde, non tanquam proximo, sed remoto principio.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis I.

EXERCITATIO TERTIA.

De

ANIMA VEGETATIVA
ET EJUS FACULTATIBUS.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Verissimum est illud, quod Philosophus libro secundo de anima tex. 34. affirmat his verbis: ἡ θρεπτική ψυχὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπέρχεται, ἐξ αὐτῆς καὶ κινῶσάν τὴν δύναμιν ἐστὶ ψυχῆς, καὶ ἢ ὑπέρχεται τὸ ζῆν ἀσπασί; hoc est, anima nutritiva aliis inest, atque prima & maximè communis facultas animæ, secundum quam omnibus vivere inest. Ex his quis non intelligit animam vegetativam in declaratione speciali primum locum obtinere, utpote cum communia & universalia, ex jure Methodi, primum locum sibi vendicent.

Anima vegetativa quid sit.

§. 1. Anima vegetativa opera sunt γενῆσαι καὶ τροφὴν χρῆσασθαι, hoc est, generare & alimento uti, ut inquit Aristoteles tex. 34. alimenti verò aliaratio, ut nutrit, alia ut auget, quod idem innuit tex. 47. unde definitio talis constituitur: Anima vegetativa est actus corporis organici, quo illud nutritur, augetur & sibi simile producit. Cum dictum sit animam vegetativam circa alimentum occupatam esse, dubitare quis possit, an facultas vegetabilis sit aliquid præter temperamentum, propterea, quod omnes actiones naturales à temperamento fieri videantur, ita ut Galenus temperamento leso facultatem ventriculi concoctricem lædi staturat, 3. de caus. symp. cap. 5. Sed respondet Mercatus de anima quest. 137. Vegetabilis animæ duo esse instrumenta, unum quod movet, & movetur, cuius naturæ calor est seu temperamentum, & reliquum quod movet, ut facultas, quo fit, ut ad vegetabiles actiones temperamentum oporteat assignare & facultatem: illud ut disponens in genere causæ efficientis instrumentalis, hanc verò ut efficientem, per quam anima vegetativa ad operationem disponitur.

Facultates primariæ animæ vegetativæ.

§. 2. Sunt ergo hujus tres facultates primariæ, nimirum Nutritiva, Augmentativa, Generativa quas realiter à se invicem diversitas objectorum & actuum distinguit. Sed instabilis fortassis diversitate objectorum nutritivam & augmentativam non differre, cum utraque circa alimentum versetur. Respondemus cum Mercato: non absurdum est diversas potentias circa idem subjectum occupatas esse, modo diversas rationes formales includat: Etenim circa pomum visus & olfactus occupatus est, visus quatenus coloratum, olfactus, quatenus odorabile. Sic augmentativa, nutritiva &

generativa circa alimentum versantur, prout est quantum, prout est substantia & quatenus ad feminis generationem infer vire potest.

§. 3. Dico primariæ, quia præter has dantur & alia minus principales facultates, quæ his principibus in suis operationibus famulantur, ut sunt attractrix, retentrix, concoctrix, expultrix, Gal. lib. 5. de locis aff. cap. 7. & alibi passim. Has minus principales inter se quoque realiter differre potissimum ex eo colligitur, quod actus habent diversos, cum unus alteri non raro contrarius sit, ubi videmus, quod utilis materia attracta per expulsionem vicissim rejiciatur imò læsiones rerum diversæ quoque sunt, cum non raro concoctrix lædatur, attractione integrâ, & contrâ.

Facultates minus principales.

§. 4. Est autem nutritiva facultas δύναμις vel potentia vegetativa animæ, quæ partium animati corporis perennis defluxus ex alimento in substantiam partium converso restauratur. Dico perennis defluxus: ubi necessitas nutritivæ facultatis innuitur, ita ut vivens perpetuam hujus facultatis operationem requirere videatur, unde Philosophus passim asserit, nos tamdiu nutriri, quam diu vivimus. Verùm quid respondebis ad exempla de miraculosa inedia, quarum quædam à Quercetano in viæterico Polyhistorico, quædam etiam à Guil. Fabricio in 2. centur. observ. Chirurg. proponuntur? recurras hic ad ea, quæ in cent. probl. med. Decad. 5. quest. 7. proposuimus.

Nutritiva facultas quid.

§. 5. Unde patet objectum hujus facultatis esse alimentum, ut in substantiam partium converti potest: hoc ut crudum est: contrarium, ut autem assimilatur, simile dici solet. Adversatur nobis hic Mercatus de anima quest. 138. ubi negat alimentum esse objectum nutritivæ facultatis, propterea quod tantum sit materia circa quam: at verum ac proprium objectum haberi debet corpus vivens, quatenus restituitur, propterea quod objectum cum fine converti debeat. Sed respondemus, hanc assertionem à nostrâ non alienam esse, quatenus semper modus determinatur, juxta quem facultas nutritiva circa materiam suam versatur, ita ut hæc ratione appareat, nutritivam facultatem corpus vivens eâ ratione respicere, quatenus illud ipsum alimento refici & nutriri potest.

Objectum nutritivæ facultatis.

§. 6. Hoc alimentum planta per radices è solo hauriunt, animalia verò illud foras accipiunt, quando membra evacuatæ restorationem appetunt, unde per suctionem venarum ratione continuatæ vellicatur os superioris ventriculi, hinc fames oritur animalis, quam dicimus appetitum alimenti ex suctione in ore ventriculi proveniente, pro restauratione partium animalis. Describitur hic fames naturalis, excitata enim in partibus nostri corporis (inquit Castens lib. 6. disquisit.

Fames quomodo fiat.

fit. phys. c. 7.) ejus quod effluxit refarciendi appetentia, ex vicinis partibus alimentum alliciunt, & eâ ex primis, usque ad ventriculum, & hujus os insigni sensu præditum, sensum percipit. Hic ipse suctionis sensus fames est, simplex animalis actio, quæ præcedentis naturalis appetitus & attractionis respectu ex animali & naturali compositâ videri potest. Quod autem famem morbosam attrinet, quæ ventriculo præter naturam disposito accidit, illius tractatio alterius est loci.

Concoctio nū origo.

§. 7. Cum verò alimentum in partium substantiam converti debeat per nutritionem, hinc varia membra nutritioni intervientia in animalibus condita sunt, in quibus alimentum per primam, secundam & tertiam concoctionem plurimas subit alterationes, donec tandem similitudinem cuilibet parti convenientem, acquirat. Hæc similitudo cuilibet parti difficulter producitur, ubi cibi qualitate & quantitate peccantes assumuntur, quod maximè deploramus in hominum victus ratione, qui minus de propriis, quam animalium brutorum alimentis solliciti sunt. Homo enim (inquit Bruyerinus lib. 1. de re cibaria. cap. 3.) tam accuratè brutorum alimenta excolit, colligit ac recondit, quique omnibus imperat, sine delectu cibos ingerit, veneficiis capitur, putridis ac corruptis vescitur &c.

Nutritio nis requisita.

§. 8. Rectè igitur Philosophus text. 49 inquit: ἐστὶ δὲ τεία, τρεφόμενον, καὶ ὡς τρέφεται, καὶ τὸ τρέφον: τὸ μὲν τρέφον ἐστὶν ἡ ἀρωγὴ ψυχῆς, καὶ τὸ τρεφόμενον τὸ ἔχον αὐτὴν σώμα, ὡς δὲ τρέφεται ἢ τροφῆς, hoc est: Sunt autem tria (scilicet requisita nutritionis) nimirum quod alitur & quo alitur, & quod alit: certè quod alit: est prima anima: quod alitur est corpus animæ præditum: quo autem alitur est ipsum nutrimentum. Proponuntur hic præcipua nutritionis requisita, nimirum causa efficiens, ipsa scilicet anima vegetativa, ubi omnes subordinatæ adjuvantes & instrumentales causæ includuntur, facultas videlicet cum suis organis determinatis: ipsum illud quod alitur, corpus videlicet vivens, cum alia non viventia improprie nutriri dicantur, & materia per quam nutritio absolvitur, alimentum scilicet, non crudum, sed ita præparatum, ut propter similitudinem varis alterationibus in substantiam corporis transmutari queat.

Augmentativa facultas quid.

§. 9. Sequitur augmentativa facultas, quæ ex alimento assumpto, quantitatem totius secundum omnes dimensiones auget, ut corpus animatum ad justam perveniat magnitudinem. Dico secundum omnes dimensiones, ut hanc augmentationem vitalem distinguamus ab illa, quæ rebus animatis quoque convenit, ubi res aliqua major quidem redditur, sed per appositionem tantum, absente illa extensione, cujus beneficio secundum omnes dimensiones quantitas augetur. Dico ut corpus animatum &c. ubi finis hujus facultatis innuitur, quatenus quodlibet vivens determinatum quantitatis terminum obtinet, unde mirum non est, quod ejusmodi termino adquisito facultas hæc ab operatione suâ esset.

Officium Augmentativæ.

§. 10. Hujus officium in duobus potissimum consistere videtur, in partium extensione, & alimenti appositione, unde patet objectum hujus facultatis esse alimentum, ut quantum: actus verò ejus est augmentatio rebus animatis propria. Plenius hoc ipsum innuit Mercatus de anima quest. 144. dicens quò fit ut arbitremur, Aucricem facultatem eam esse, cujus munus est, solida, rarefactione figuratâ extendere ac dilatare, quod ne-

que calor neque nutritio efficere valent, nam uterque distinctè & versus omnes partes & circa figuræ proportionem augere. Hinc addit aucricem facultatem propriè generantis muneri accedere, quam nutritivam hæc sicut generare non est carnem aut os efficere, sed ex carne & osse figuratum os & carnem debitâ proportionem: ita prorsus augmentativa præexistente configurationem quasi nocens instinctu peculiari ad servat partes diligenti studio, ut nutritivæ facultatis muneri adimpleatur, & fiat augmentum, seu quantitas firma ac stabili. Hinc Desid. Jacorius in comm. lib. 1. sect. 3. Coacar. Hipp. in vera accretione tria concurrere dicit: actionem naturæ, partem recens generatam, & per hujus additionem reliqui corporis, quod augeri dicitur, secundum omnes dimensiones extensionem.

Generativa facultas quid.

§. 11. Superest facultas generativa, quæ ex semine prolifico novum quiddam, in specie simile producit. Hujus igitur facultatis actus est generatio viventis, quæ teste Thomâ 1. p. q. 27. art. 2. est emanatio seu origo alicujus viventis à principio vivente conjuncto in similitudinem naturæ specificæ.

Vis adæquata feminis.

§. 12. Dico ex semine prolifico: quia semen requirit instram vim παρασκευασμένην, quæ postea, à naturali agente excitata, opus generationis promovet. Generatio viventis non ex nihilo sed ex semine prolifico fit: hinc rectè Costantibus 6. disquis. phys. cap. 3. ad generationem semine opus est: fit autem immutatio ea, primum effectione substantiæ foetus: dehinc ejusdem substantiæ delineatione & formatione. Tria ergo hæc distincta sunt opera, semen, substantia foetus ex semine generata, & ejus substantiæ efformatio: tres ergo actiones, & tres distinctæ facultates, scilicet subordinatæ vel in generativa inclusæ statuuntur.

Generatio propriè dicta quæ.

§. 13. Non igitur quævis mutatio à non Ente ad Ens hoc loco per generationem intelligitur, sed illa tantum, quæ vivens in specie sibi simile generat, qualis generatio viventium univoca vocari solet. Dico univoca &c. ut distinguamus hanc animantium productionem ab illa quæ fit ex putri materia, ubi generans & generatum specie differunt, quam ea propter aliàs æquivocam vocare solet.

Quomodo fiat.

§. 14. Hæc in perfectis animalibus conspicitur, & congressu maris ac foeminae perficitur, ubi post conceptionem, primariam agendi vim semini virili, secundariam vero muliebri merito ascribimus. Dico perfectis: imperfecta enim animalia potius æquivocè multiplicantur quam per talem generationem. Reliqua, nimirum quomodo congressu utriusque sexus primario semine virili operante fit speciei propagatio plenius tum Exercit. 2. tum etiam 12. Coronidis 1. declaravimus.

QVÆSTIO I.

An plures potentia vegetativa & anima tribus enumeratis?

Tria potissimum requirit vivens, quatenus tale est: nimirum restorationem illius, quod absumitur: justam magnitudinem, & denique conservationem in specie: hanc ob causam Thom. 1. par. q. 78. ar. 2. Tolet. lib. 2. de an. qu. 10.

Con-

Connimb. Dd. lib. 1. de gener. & corrupt. cap. 5. qu. 1. tres quoque facultates primarias animæ vegetativæ, quæ propriè dat esse viventi, ex his ipsis operibus deducunt, nec plures cum aliis dextrè Philosophantibus concedunt, utpote cum natura in necessariis non abundet, nec etiam aliquid frustra tentare nitatur.

QVÆSTIO II.

An nutritiva & augmentativa differant?

Negativa argumenta.

Negativam quæstionis partem post Durandum, Philoponum, Niphum, & alios tenet Vallesius lib. 2. Controvers. cap. 20. Connimb. lib. 2. de anim. cap. 4. quæst. 1. art. 2. Tolet. 2. de anima cap. 4. quæst. 10. his commoti rationum momentis.

I. Ubi sunt actus subordinati, ibi non sunt diversæ facultates: at nutritio subordinatur augmentationi. Ergo augmentativa non differt realiter à nutritiva.

II. Ubi per nutritionem major particula alimenti in substantiam corporis convertitur, ibi quoque simul major fit quantitas: Ergo nutritiva facultas est etiam causa augmentationis & per consequens hæc duæ facultates non differunt.

III. Nova quantitas non acquiritur solâ dilata-tione, sed simul quoque appositione, quæ est nutritivæ facultatis.

IV. Adde quod alimentum & nutritivæ & Augmentativæ facultatis objectum sit.

Affirmativa verior.

Contra verisimilior est affirmativa, quam post Cajetanum, Fandum, Appollinavem, M. Albertum, Thomam, tenet Favellus lib. 2. de an. quæst. 18. Zabarel. lib. de nutritione cap. 25. Goclen. in adv. quæst. 23. Costæus disq. phys. lib. 6. c. 2. Mercat. de anima q. 137. quod his rationibus probatur.

I. Operatio facultatis augmentativæ perit remanente operatione nutritionis: Ergo una facultas altera non potest non differre realiter.

II. Nutritiva per totam vitam, augmentativa tantum ad tempus operatur.

III. Nutritio differt ab augmentatione: ergo etiam Augmentativa facultas alia est à nutritiva. Prius confirmatur, quia nutritio est mutatio, & tendit ad substantiam: augmentatio est propriè dictus motus & terminatur quantitate, quod rectè probant alio in loco (scilicet in lib. 1. de gener. & corr. cap. 5. quæst. 12.) Conn. Doctores, ubi non memores eorum, quæ in lib. 2. de an. citato loco affirmant, ex consequenti sibi contradicunt.

IV. Adde rationem quartam, quod etiam objectis hæc duæ facultates differant: quia nutrimentum respicit nutritivam, quatenus substantiâ: augmentativam vero, quatenus est quantitate præditum.

Nota ramen, quod non omnis motus ad quantitatem hoc loco dicatur augmentatio, sed iis tantum, qui vivens majorem acquirit magnitudinem.

Refutatur negativa.

Ad argumenta prioris opinionis breviter respondemus.

Ad I. Actuum subordinatio non statim introducit identitatem facultatum, quia omnia in corpore animato amico consensu sibi subordinata videntur.

Ad II. Quatenus fit major quantitas, eatenus

non tantum appositio materiæ adest, sed partes etiam extenduntur beneficio augmentativæ.

Ad III. Conceditur hoc, unde nunquam adest augmentatio sine nutritione.

Ad IV. Alimentum diverso modo utriusque objectum est, ut patet ex thesi quinta.

QVÆSTIO III.

An generativa & nutritiva differant?

Connimbricenses Dd. loco citato & Vallesius lib. 2. contror. cap. 19. negativam defendunt.

I. Quia Philosophus lib. 2. de an. text. 34. innuere videtur, quod secundum eandem animi vim omnibus insit nutritio & generatio, ubi inquit: ἡ ἐστὶν ἐργὸν τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοειδές.

II. Ut totum, ita pars quoque producitur; at rotum producitur generatione: Ergo etiam partis productio, hoc est, ipsa nutritio erit generatio.

III. Ut eodem calore ignis generatur & augetur: ita quoque eadem facultate totum generatur & postea conservatur.

Contrarium rectè statuunt Landunus lib. 2. de an. q. 13. Zabarel. lib. de accret. Fernel. lib. 5. Physiol. c. 3. Tolet. lib. 2. de an. qu. 10. hinc argumentis.

I. Quia facultas generatrix respicit speciei conservationem, quod non convenit nutritivæ.

II. Quia datur virtus nutritiva absque generativa (intellige respectu actus secundi, scilicet respectu operationis) ut patet in senibus, quibus impotentia generationis adest.

III. Imo nutritiva facultas subjektivè est in quâlibet viventis parte: at generatrix minimè, quod probatur, quia hæc potissimum in testibus residet, quibus hanc ob causam vis illa σπέρμα τοῦ σώματος conceditur.

IV. Hinc etiam quarta ratio ultrò sese offert, quod Generatricis facultatis effectum, semen videlicet prolificum, omninò diversum sit ab iis, quæ ope facultatum aliarum producuntur. Unde rectè Thomas 1. par. quæst. 78. art. 2. inquit: Nutritiva & augmentativa effectum suum habent in eo, in quo sunt, quia ipsum corpus, unitum animæ, augetur & nutritur: at generativa ὁὐκ ἔχει non habet suum effectum in corpore, quia nihil seipsum generat.

Jam ad argumenta prioris opinionis. Ad 1. Aristoteles ibidem facultatem vegetativam in genere considerat. Ad 2. distinguendum est inter productionem partis, quatenus illa vel fit una cum generatione totius, vel separatim absque totius productione: Illo modo generato toto, generatur quoque pars: hoc modo nutritione illud quod absumptum fuit restituatur. Ad 3. respondet Zabarel. lib. de facultatibus anima cap. 11. quod ignis propriè nec augetur, nec etiam nutritur: non enim ignis secundum omnes suas partes fit major, quod in viventibus requiritur: Sed totum tantum novus ignis additur, eodem modo ut frustum cereæ, per aliam ceram additam, augetur.

Negativa.

Affirmativa verior.

Negativa refutatur.

Declaratur quæstio.

QVÆSTIO IV.

An quatuor sint facultates inservientes?

Facultatum diversitas pender ex diversitate actuum: cum igitur præcedentes facultates primariæ sine attractione, retentione, alteratione & expulsionione suum officium præstare nequeant: ideo merito hic etiam inservientes, sive minus principales facultates declarantur, ut sunt attrahitrix, retentrix, alteratrix sive convulsrix, & expultrix: prima materiam attrahit, secunda retinet, tertia alterat & concoquit, quarta denique illud, quod expellendum, expellit. Unde rectè Galenus eadem hoc modo determinat atque describit lib. 5. de locis aff. cap. 7. ubi inquit: Primam voco attractricem, quæ peculiare parti succos alendi ipsam gratiâ, & appetere & attrahere potest: altera deinde est, quæ alteratrix dicitur, quæ succus attractus similis evadit parti, quæ alitur: huic aliæ duæ ministrant, Retentrix, quæ suo munere fungitur, quando pars attractum succum coquit, donec in suam ipsius naturam eum mutaverit: & expultrix, quando à coctione, quod inutile est, excernit. Idem Galenus in lib. 3. de naturalibus facult. cap. 9. demonstrat ex professo, quomodo omnes hæc quatuor facultates culibet parti inserviant, ad quem locum lectorem remittimus.

Contra A-verroem.

Hoc tantum quærimus in præsentia, num Averroes 2. colliget cap. 7. 9. & 3. Coll. cap. 16. rectè discedat ab hac assertione Galenica & Hippocratica, ubi dictis facultatibus quatuor annumerat quatuor secreticis, appetentem & distribuentem; negativè respondemus: nam prima non est opus, quia ejus operationem expultrix, & attrahitrix fecerendo perficiunt: nec etiam posteriores requiruntur, quia distributio ad alteratricem, & appetitus ad attractricem pertinet. Conjunge Insfir. Heurnii lib. 1. cap. 3. & Costæum lib. 6. Physiol. disquisit. cap. 3.

QVÆSTIO V.

An vivens semper nutriatur?

Affirmativa quæstio.

Affirmativam rectè Philosophus passim & post eum plerique interpretum statuunt quod ex Averro 8. Phys. com. 20. Connimb. Dd. lib. 1. de gen. cap. 5. quæst. 10. & aliis patet. Cum enim essentia partium continuè absumatur, quatenus calor semper in humidum agit, ideo necessariò requiritur, ut per nutritionem continua quoque restauratio subsequatur. Adde quod vis vegetativa à suis operibus non ita quiescat, ut animalis: in eo enim cum natura convenit, quod semper eodem modo agat, nec ad utrumque oppositorum aptitudinem habeat, unde etiam à Medicis ὁμοειδὴς sive naturalis vocatur.

Instantia.

Sed quid sentiendum de Fernelii assertionem, qui lib. 5. Physiol. cap. 13. ut probet vitalem facultatem à vegetatrice penitus distinctam esse, demonstrare conatur, salva vita nutritionem abesse posse, ut patet in iis, qui atrophiam laborant, ubi pars quædam destituta sensu & nutritione, duntaxat vitam superstitè, sæpius conservatur. Adde

quod quædam animalia ad tempus absque cibo & potu vivant, quod Philosophus affirmat de gliribus, quorum unus apud Martialem ita de se canit:

Tota mihi dormitur ægens, & pinguior illo Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Hoc non tantum de brutis, sed etiam de quibusdam hominibus quidam affirmant, quemadmodum Albertus lib. 7. de animal. ait: Mulierem Coloniensem interdum triginta diebus nihil alimenti assumpsisse. Imò huc etiam referri potest illud quod Nicolaus Monardis Hispanensis Medicus affirmat de Herbæ Nicotianæ veræ (quam Galli & Hispani Tabaco vocant) viribus, quod pillulæ, ex ea confectæ famis sitisque sedandæ gratiâ, ab iis, qui per inculta loca iter faciunt, inter labrum inferius & dentes reponantur, de quo vide Clusium in historia medicamentorum ex novo orbe delatorum. Fragosum de Med. Insfir. cap. 30. & Weccerum Antidor. special. lib. 1.

Pro quæstionis declaratione notandum est, quod nutritio possit accipi dupliciter: vel enim manifesta omninò & perfecta est: vel occulta & imperfecta: illa materiam externam scilicet ipsum alimentum necessariò requirit: hæc verò sæpius absque alimento forâs assumpto perficitur, quando videlicet interni adsunt humores pituitosi, qui in sanguinem à calore nativo convertuntur.

Quod attinet eos, qui atrophiam laborant, iis non omninò sed ex parte nutritio denegatur, quia imperfectè nutriuntur: non autem verisimile est partem sensu, & nutritione penitus destitutam vivere posse, quod ponit Fernelius, quia vitâ reliquæ facultates omnes conservantur. Animalia verò sine alimento ad tempus vivunt & nutriuntur viscosis humiditatibus: ex quo fundamento Clusius quoque citato loco responderet ad illud, quod de Nicotiana relatum fuit, nimirum illas pillulas fami resistere, quatenus è cerebro pituitosos humores eliciunt, eosdemque ad ventriculum transmittunt.

Fundamentum declarationis.

Ad Instantiam.

QVÆSTIO VI.

An nutrimentum in substantiam partium convertatur?

Ansam dubitandi pluribus hic præbuit P. Lombardus, quem communiter Magistrum sententiarum vocant, qui lib. 2. dist. 30. negativè defendere conatur: rationes ipsius consistunt in sequentibus: Primo scripture dicto utitur: quia Matt. 15. dicitur quicquid per os intrat, per secesum emittitur, at per os intrat alimentum: Ergo illud ipsum in partis naturam non convertitur. Adde alterum, quod videlicet secundum Magistrum infantes resurrecturi sint eo termino, quem viventes attingissent: unde concludit jam etiam nos ipsos absque nova materiâ augeri.

Sed merito cum Thoma, Alberto, Scotis & omnibus Doctoribus Scholasticis unâ cum nostris Theologis & Philosophis affirmatum fuit, alimentum reverè in substantiam corporis mutari: Videmus enim corpus nutritum majorem acquirere quantitatem, quo sine appositione novæ materiæ solâ extensione fieri nequit: aliàs corpus illud, quod augetur tantum rarefieret, quod absurdum est.

Negativa proponitur.

Affirmativa confirmatur.

Quod

Contra Lombardum.

Quod autem dictum Christi atinet... Quod in causis naturalibus non sit provocandum ad modum supra naturam elevatum.

QVÆSTIO VII.

An nutrimentum possit esse primum elementum?

Inter alimentum & illud quod alitur maximam similitudinem requiri manifestum est ex præcedenti quæstione...

Negativa confirmatur.

Instantia solvuntur.

Quæritur ergo in præsentia, num etiam, quod aliquibus videri possit, purum elementum esse queat? Negativam rectissime Philosophus lib. 2. de gener. & corr. cap. 8. lib. de sens. cap. 5. & alibi passim defendit...

QVÆSTIO VIII.

An animalia sanguinea solo sanguine nutriantur?

Affirmativa.

Jure sequitur hæc quæstio præcedentem; si enim nutrimentum cum nutrito semper convenit similitudine...

I. Quia bilis & Melancholia certis receptaculis à sanguine separantur.

II. Quia vita consistit in calido & humido: at sanguis talis est.

III. Quia alimentum dulce esse debet, teste Philosopho lib. de sen. cap. 4. & Galen. 1. de alim. facult. Ar solus sanguis inter reliquos humores talis est.

IV. Passim Philosophus solum sanguinem nutrire dicit.

Negativa verior.

Sed contraria sententia est veritati consona, quæ non solum sanguine proprie sic dicto, sed etiam reliquis humoribus alimentariis partes nutrire dicuntur: quod probat.

I. Qualia sunt membra quæ nutriuntur, tale quoque nutrimentum: at membra sunt sanguinea, pituitosa, biliosa &c. Ergo non tantum proprie dictus sanguis sed etiam bilis, pituita & Melancholia ad nutritionem concurrunt.

II. Quicquid constituit massam sanguineam illud ad nutritionem requiritur: at hæc constituitur ex omnibus humoribus, ergo.

Decisio controversiæ.

Pro controversiæ decisione notandum, quod sanguis accipiatur dupliciter, vel proprie, pro humore calido & humido à bile, Melancholia & pituita distincto: vel improprie pro tota massa sanguinea, ex omnibus quatuor humoribus constante & in venis contenta non priori, sed posteriori, significatione solus sanguis nutrit, quod probat assertio posterior.

Ad argumenta prioris opinionis respondeo.

Argumenta affirmativa.

Ad 1. distingue inter humores alimentarios & excrementitios: alia est bilis in venis, alia verò est excrementitia, quæ separatur à massa sanguinea. Ad 2. calidum & humidum conservatur, per tale nutrimentum, quod parti respondet. Ad 3. dulcedo plurimos admittit gradus. Ad 4. hoc falso attribuitur Philosopho à Vallejo l. 1. contrrov. cap. 14. & Averroë lib. 2. colliget cap. 1. quia per sanguinis vocabulum Aristoteles in pluribus locis totam sanguineam massam intelligit, unde lib. 3. de hist. animal. cap. 5. affirmat, nervos humore albicante & glutinoso nutrire. Sequitur ex dictis (quod coronidis loco huic quæstioni annectimus) chylo ventriculum non nutrire, quod rectè contra Vegam, Iobertum, Vallejum, Soarez. & alios statuit And. Laurentius lib. 6. qu. 20. quia chylus, in ventriculo ex alimento præparatus, nondum acquisivit eam similitudinem, ut partibus omnino respondeat, ideo alterationes alias adhuc subire cogitur, donec excrementitiis partibus emissis, omnino similis evadat. Adde quod conspicuis venis & arteriis pluribus ventriculus sit præditus, quæ omnino frustra adessent, nisi ad ipsius nutritionem intervirent, quatenus sanguinem à jecore nutritionis gratia adducunt. Vide Exerc. 6. de corpore hum. q. 2.

Ventriculus non nutritur chylo.

QVÆSTIO IX.

An fames rectè dicatur appetitus?

Cum alimentum, nutritionis materia, non semper, eodem modo, ut plantis, ipsis animalibus præsto sit, ideo natura provida famem animalem condidit, quæ animal excitatum, ad alimentum assumendum, instigatur. Definitur hæc à Philosopho lib. 2. de an. tex. 48. per appetitum: & rectè: est enim fames nihil aliud, quam appetitus alimenti, oriens ex suctione sensu percepta in ore ventriculi.

Fames quid.

Instantia.

rriculi, pro restauratione partium animalis. Piccol. de rerum definitionibus.

Quid verò ad Galeni auctoritatem, qui lib. 1. de symptom. caus. cap. 7. famem definit per tristitiam suctionis sensum? nota quod Medicus operationem respiciat: ideoque potius causam famis, quam ipsam essentiam perpendit. Frustrà igitur Connimbricensi lib. 1. de ortu & inter. cap. 5. q. 5. ar. 3. laborant in eo, ut demonstrent famem essentialiter esse ipsum sensum diversionis ventriculi, cum hic rectius famis causa dicatur.

QVÆSTIO X.

An pereunte augmentatione pereat facultas augmentativa?

Cur definitur operatio auctricis.

Negativa quæstio.

Præter dicitur de augmentativa cujus essentiam præcedentibus quæstionibus consideravimus, condidit etiam provida Natura facultatem augmentativam, quæ vivens augetur, ita ut justam suam quantitatem acquirat. Cum verò quodlibet animal certam ac determinatam habeat magnitudinem, ideo hæc operatio augmentativa non perpetuo durat, sed post æquilibrium definit, tam propter finem, quia nihil in infinitum augeri potest, quam propter efficientem, quia solidæ partes in adultis exsiccantur, ita ut amplius extendi nequeant. Zabari. lib. de Accret. cap. 6. Dd. Com. lib. 1. de gen. cap. 5. q. 14. ar. 1. Et si verò proprie dicta illa augmentatio, quæ totum vivens majorem acquirit magnitudinem, post æquilibrium definit non tamen sequitur ipsam quoque facultatem augmentativam perire, quod aliquibus placuit: quia non potest fieri, ut formales animæ vires corrumpantur, nullâ in animâ factâ mutatione.

Nec obstat operationem ejus perire, quia ad essentiam facultatis non necessariò requiritur actualis operatio: potest enim supersse facultas absque operatione, quod ad oculum patet in aliis: quis enim non intelligit nos non semper sentire, nec intelligere, ut maximè apparet in dormientibus, in quibus propterea nullus sensitivam facultatem deperditam judicat? fiat ergo distinctio inter actum primum & secundum, inter facultatem quiescentem & operantem.

QVÆSTIO XI.

An totum ratione formæ vel materiæ fiat majus?

Quid sint partes materiales & formales.

Philosophorum princeps Arist. l. 1. de gen. c. 5. tex. 37 inquit: partim augetur carnis qualibet particulas partim non augetur: nam secundum formam quidem culibet parti quidpiam adjungitur, secundum materiam verò haudquaquam. Textus hic genuit interpretibus controversiam hanc, ubi quæritur, num totum ratione formæ vel materiæ augetur dicatur. Ut autem cohærentia cujusdam enunciationis nec affirmari nec etiam negari potest non intellectis extremis, ita etiam hic jure quæritur, quid per partes formales & materiales sit intelligendum.

Tomus primus.

Marfil. lib. 1. de gen. q. 13. cum Alberto Sax. ibid. I. Opinio. q. 12. per formales partes porosas, per materiales, compactas intelligit.

M. Albert. 27. 3. de gen. c. 8. cum Conciliatore I. I. diff. 56. partes formales vocat organicas, materiales inorganicas.

D. Bonavent. 4. 1. d. 30. q. 2. ar. 3. Scotus, 4. d. l. 44. q. 1. cum Ægid. quod lib. 4. q. 13. vocat partes formales illas, quæ per se augeri possunt, materiales vero reliquas.

Alexander ad tex. citatum partes formales nominat humidum primigenium: materiales autem quæ per nutritionem apponuntur.

Has opiniones rejicit Col. Conimbr. lib. 1. de ortu & inter. cap. 5. q. 12. quia partes, quæ à præcedentibus formales dicuntur, non magis augetur quam illæ, quas materiales vocant, quod est contra textum Philosophi.

Porro dubia quoque est assertio Thomæ 1. par. VI. q. 119. qui partes formales statuit esse partes absolute secundum essentiam consideratas, partes verò materiales easdem esse respectu singularitatis: & Averroës, qui in com. ad tex. partes formales vocat, quatenus constant formâ continente materiam, & materiales, quatenus habent materiam sub forma existentem.

VII. Quæstionis decisio.

Nos ergo cum Zabarell. lib. de Accret. cap. 14. quæstionis hanc determinationem addimus, nimirum totum augeri secundum formam & secundum materiam, sed diversimodè. Cum enim quantitas tantum inlequatur materiam, terminus verò quantitatæ à forma proveniat, ideo materiæ apponitur quidem alia quantitate induta materia, illa tamen non sortitur novam quantitatem, sed solum alium recipit terminum, qui cum à forma sit, cujus est determinare, ideo rectè dicit Philosophus, non secundum materiam, sed secundum formam quamlibet particulam augeri.

QVÆSTIO XII.

An anima ad particulam appositam in augmentatione à corde promoveatur?

Ut aliàs, ita hic etiam candidum lectorem moneo, me (verba sunt Capivaccii lib. 1. Aph. in principio) nemini auctori fore addictum, nisi verum dicat. Quæritur ergo cum in augmentatione nova apponatur materia reliquis partibus, quomodo eadem animam (intellige vegetativam vel sentientem) recipiat? quamvis enim alimentum non sit actu animatum, nihilominus tamen illud ipsum potentiam obtinet ad animam recipiendam.

Hic primo Thomæ 1. par. q. 119. ar. 1. Zabarell. lib. de accret. cap. 15. 16. & aliorum opinio sese offert, qui statuunt animam à corde in particulam appositam derivari.

Negativa.

Contraria est sententia Scoti lib. 4. sen. d. 44. q. 1. Marfil. 1. de gen. 13. Piccoloni. lib. de accret. cap. 9. Conimbr. Dd. lib. 1. de gen. cap. 5. q. 12. quæ statuitur animam ex potentia materiæ appositæ educi, quo probatur his argumentis:

I. Quia anima sensitiva & vegetativa ex toto pendet à materia, ergo etiam secundum partem.

P

II. Si

II. Si anima non è potentia materiæ evocaretur, sed à corde ad partem appositam derivaretur, ipsa in corpore præexistens de subiecto suo migraret, quod nec secundum partem, nec secundum totum fieri potest.

III. Quia hæc ratione anima sensitiva & vegetativa seipsas moverent, ut colligit Scalig. Exerc. 307. sect. 13. quod à Philosopho lib. 1. de an. rectè refutatur, ubi demonstrat animam non esse ἀνοητόν quiddam.

IV. Tandem non absurdum esse videtur citatis autoribus, quod animæ vegetativæ & sensitivæ aliquid apponi possit: Si enim verum est vegetativam & sensitivam animam pro ratione subiecti divisibilem esse, ita ut una anima actu in plures dividi possit, quod supra Exerc. 1. quest. 11. demonstravimus; quodnam, quæso, inconveniens sequitur, quando affirmamus, eodem modo ut ex appositione materiæ novæ una essentialiter materia remanet, ita quoque in unione illa materiæ cum materia simul produci animæ particulam cum tota anima unitam.

Patet hoc ad sensum in plantarum infertione, ubi ex duabus plantis diversis, animabus quoque diversis constantibus, una fit planta, & per consequens una anima: imò illud ipsum ex curtorum chirurgia demonstratur, ubi ex alienâ carne integrâ sæpius membra viventia apponuntur, quemadmodum ipse meis oculis ante paucos annos aurifabrum vidi, cui in locum nasi decurtati ex mera carne è brachio dissecta integer nasus ope doctissimi Chirurghi Caspari Taliocorii Medic. Profess. Bononiensis restitutus fuit. Idem quoque se præstitisse affirmat Anton. Ulmus sect. 3. de Barba human. cap. 22. Adjunge Joban. Jessenium à Jessen sect. 4. cap. 3. Infit. Chirurg.

Si jam animæ appositio impossibilis, quomodo pars appositæ cum toto viveret & nutriri poterit? quomodo cum toto sentiet? Rectè igitur Gerardus Columba lib. 1. de Peste cap. 25. disputans contra Montanum inquit: dum partes, verbi gratia, carnis in nutritione viventis desuunt & affluunt, partes forme materialis illam constituentis desuere & affluere necesse est: aliter formæ educæ separabiles essent, se contraherent, & de parte in partem migrarent, quod verum non est. Ita confirmatur quæstionis pars negativa, quam nos etiam probabilem judicamus, tam diu donec propositiæ dubitationes secundum veritatem solvantur ab adversariis.

QVÆSTIO XIII.

An maximè naturale sit viventibus generare?

Declaratur quæstio.

Affirmat hoc Philosophus lib. 2. de an. cap. 4. text. 34. his verbis: φυσικώτατον γὰρ τῶν ἐν τοῖς ζῴων ἐργῶν ὅσα τέλεια καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἢ τὴν γενεὴν ἀνοητόματον ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον ὅσον αὐτὸ, ζῶον μὲν ζῶον, φυτὸν δὲ φυτὸν. Nec deest ratio: cum enim omnibus æternitatis quidam appetitus insit, idèò vivencia hoc ipsum, individuis inesse nequit, per conservationem speciei, quæ fit per generationem similis à simili, recompenfare student. Tendit ergo generatio viventium in finem præstantiorem, ut inquit Toletus lib. 2. de an. quest. 11. unde perfectioribus animalibus omnibus appetitus generandi maximè inest.

Veruntamen cum quodlibet sui conservationem naturaliter semper intendat, meritò quæritur, annon potius nutritio sit naturalissimum illud opus, ad quod omnia animantia inclinant, præsertim cum nutritione individuum conservetur, generatione vero illud ipsum potius destruat, unde rectè Philos. lib. de long. & brev. vitæ. cap. 3. animalia salacia vel venerea brevioris vitæ esse iudicat. Notandum hæc quod species multò nobilior sit individuo, unde absurdum non est naturam sæpius nocumentum aliquid pati in individuo propter conservationem speciei.

QVÆSTIO XIV.

An semen animatum sit?

Non ex nihilo, sed ex aliquo præexistenti, nimirum ex semine fecundo animal generari certum est ex thesibus, hic autem quæritur, num illud semen, quod fecundum & prolificum diximus sit animatum.

Affirmativam tenere videntur Plato in Tim. Galen. lib. de marasmo cap. 5. Themist. de an. cap. 21. Zimara. 2. de an. tex. 43. Valles. lib. 2. contror. cap. 9. quod sequentibus confirmatur.

I. Simile generatur simili, at semen producit vivens, ergo & ipsum vivit.

II. Quod obtinet facultatem viventis, illud vivit: at semen obtinet facultatem πλαστικὴν, ergo.

Vera tamen est sententia contraria, quam ponit Philosophus lib. 2. de an. tex. 10. & lib. 2. de gen. animal. cap. 1. ubi semen non actu animatum, sed potentia vivens dicit, quem hæc in parte sequitur Conciliator diff. 48. Dd. Connimb. lib. 2. de gen. cap. 4. q. 26. & reliqui ferè omnes.

Hæc assertio firmis rationibus confirmatur. I. Nullum excrementum vivit: semen (teste Aristotele & veritate) est excrementum alimenti ultimi, quod Pythagora dicitur spuma optimi & laudabilis sanguinis. Ergo.

II. Quod non est animati corporis pars, illud quoque non vivit: at semen non est pars. Ergo. Minor probatur à Laurentio lib. 8. q. 3. quia ex semine permanente nihil constituitur: nec eodem effluo animal mutilum redditur.

III. Quod non nutritur, illud quoque vivere nequit: semen non nutritur. Ergo. Minor patet ad sensum in feminibus plantarum domi servatis.

Pro solutione argumentorum opinionis oppositæ nota ad I. quod non à semine sed ex semine vivens producat: at major propositio loquitur de causa efficiente, quæ eadem est cum effectu in generatione uni voca. Secundi argumenti solutio patebit ex sequenti quæstione.

QVÆSTIO XV.

An & quomodo semini vis insit?

Nihil magis trium in scholis Physicorum illo dicitur: quod semen insit am vim πλαστικὴν habeat, cuius beneficio postea ex eodem vivens quoddam producat: Hæc Philosophorum & Medicorū communissima assertio per decisionem quæ-

Infantia, Resolutio.

Affirm.

Vera est negativa.

Ad priora.

Conjungatur hic illa quæ ponitur in præfatione.

Vita quid.

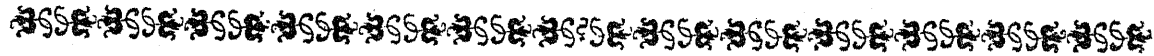
Contra Cardanum.

Contra Ludovicum Vivem.

Vitam in calore consistere.

quæstionis præcedentis dubia redditur: si enim semini vita & per consequens anima denegatur, quomodo, quæso, eidem facultas quædam animalis attribui poterit, cum negato antecedenti consequens quoque simul removeatur? imò quomodo vis generatrix suum subiectum relinquet, & in aliud corpus inanimatum, in semen videlicet migrabit?

Quæstio sanè est intricata, idèòque ut potius aliquid quàm nihil statuamus, distinctione hæc utimur; nimirum quod aliud sit vis πλαστικὴ latens, aliud etiam eadem excitata: priori modo vis illa potius est proxima aptitudo ad facultatem recipiendam, quam ipsa facultas, unde non statim præsupponit animam, quam vis ab anima vi testium in animalium seminibus fuerit producta: posteriori modo quoad operationem vis illa ad actum traducitur, & beneficio animæ maternæ excitatur. Patet ex his responsio ad argumentum secundum præcedentis quæstionis, quia vis illa formatrix in semine latens propriè non est completa facultas animæ, quæ ipsam animam tanquam principium suum conservans, semper præsupponat: sufficit ergo quod δύναμις in semine ab anima producta sit.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS III. Coronidis II. EXERCITATIO QVARTA. De VITA ET MORTE.

ΗΠΟΟΪΜΙΟΝ.

Næ vivamus & quid naturaliter vita sit ignoremus, idèò consequenter de vitæ ejusdemq; opposito, nimirum de morte agendum est, quod ipsa quoque ordinis ratio monet, cum vivere omnibus respectu animæ vegetativæ insit, ut innuit Philosophus lib. 2. de an. tex. 34. ubi inquit καὶ ἂν ὑπάρχῃ τὸ ζῆν ἢ πεσεῖν. Et si vero vitæ vox diversas significationes apud autores obtinere solet, nos tamen in præsentia eandem non aliter considerabimus, quàm eo respectu, quatenus vita est quasi affectio quædam vegetativæ animæ.

§. 1. Vita est permansio vegetativæ animæ cum calore, ut inquit Philosophus de respirat. Unde per vitam hic nihil aliud intelligendum esse putamus, quam unionem ipsius animæ vegetativæ cum corpore, quod animadverit Scaliger Exerc. 102. sect. 5. Dico vitam esse unionem οὐ δύναμις, ἢ οὐδ' ἐργῶν ψυχῆς καὶ σώματος, quia nec solum corpus, nec sola anima, sed totum ex utroque conjunctum vivere dicitur. Quid enim aliud vita est, inquit Hollerius com. 2. lib. 5. Coacar. Hipp. quam animæ & corporis firma copulatio? Hinc ergò minus rectè Cardanus vitam animæ actionem esse putavit, quia vita non in anima, sed ab anima est, quatenus anima vitæ est principium. Nec etiam conservatio instrumentorum, quibus anima, in corpore utitur, cum Ludovico Vive dici potest, quia genus hoc remotissimum est, & suo definito angustius, cum fieri possit, ut instrumentum quorundam læsiones adsint vitæ præsentæ. Adde quod non tam per instrumenta, quàm per facultates vitæ conservetur, cum instrumenta propter facultates effecta sint.

§. 2. Addit Philosophus, cum calore, quia calor est vitalium operationum præcipuus minister, unde in eodem vita potissimum conservatur. Arist. lib. de long. & brevitate vitæ & in probl. sect. 14. quest. 10. Dico potissimum quia calor in reliquas qualitates dominium obtinet, unde frigus per accidens tantum ad vitam conservandam concurrat, quatenus calorem temperat, ejusdemque nimiam dissolutionem impedit. Hinc etiam frigus lib. 2. de gen. anim. cap. 7. animæ formatricis instrumentum dicitur.

§. 3. Per calorem vero in præsentia non intelligimus eum, qui partibus viventis corporis ratione temperamenti inest, communiter Elementarem dictum: nec etiam eum, qui præter naturam accedit, qualis est febris, vitæ inimicus sed blandus & nativus, quem partes ex semine calore sibi ingeneratum obtineat. Aristot. lib. 2. de gen. anim. cap. 3. Distinguiamus hic calorem vitalem ab elementari, febrili & aliis, ubi differentiam specificam intelligere nolumus, quia placet nobis calorem à calore specie non distingui. Sed hoc ipso posito remanet nihilominus, alium esse calorem vitalem, alium quoque qui per mixtionem ratione temperamenti partibus inest. Atque hinc patet illud, quod Fallopius lib. de morbo Gall. cap. 20. dicit, dari in partibus nostris temperaturam manifestam & occultam, innuens videlicet, partis cujusque principium vitale, quod aliàs τὸ θερμὸν ἐμφυτον dicitur, aliud esse à mixtione elementari, ejusdemque læsionem immediatam peculiarem à reliquis in temperiebus curationem requirere, de quo libro de morb. diff. cap. 2. quest. 7.

§. 4. Cum verò hic calor sit accidens, & hanc ob causam certum aliquid subiectum requirat, idèò ad vitam conservandam humidum quoque concurrat: non illud, quod Elementare dicitur: nec etiam illud simpliciter, quod ex alimentis comparatur, aliàs alimentare dictum: sed humidum primigenium, congenitum & radicale, quod ex semine omnibus partibus viventibus ingeneratum est. Dico humidum concurrere ad vitam: quia calor, cum activa sit qualitas, passivam aliquam adjunctam habere debet: non autem siccitas conjungi potuit, quia alias calor majores vires acquisivisset & vivens in principio statim consumpsisset, utpote cum siccum caloris activitatem maximè intendat. Quale autem humidum vitam nostram conservans esse debeat, tum ex sequenti quæst. 3. tum etiam ex hujus disp. Coron. 1. Exerc. 2. patet.

tatem recipiendam, quam ipsa facultas, unde non statim præsupponit animam, quam vis ab anima vi testium in animalium seminibus fuerit producta: posteriori modo quoad operationem vis illa ad actum traducitur, & beneficio animæ maternæ excitatur. Patet ex his responsio ad argumentum secundum præcedentis quæstionis, quia vis illa formatrix in semine latens propriè non est completa facultas animæ, quæ ipsam animam tanquam principium suum conservans, semper præsupponat: sufficit ergo quod δύναμις in semine ab anima producta sit.

Qualis calor vitam conservet.

Humidum radicale.

Vita confit incalido & humido.

§. 5. Patet ex his fundamentum illius assertio- nis, quæ à Medicis & Philosophis passim ponitur: vitam nostram in calido & humido consistere & conservari. Dico vitam in calido & humido consistere, non quidem essentialiter, sed materialiter, quatenus iis corpus habile & dispositum redditur, ut sit potentia vitam habens, de quo vide plura superius Disput. 3. Coron. 1. Exerc. 2. Adjunge, si placet, Connimbritenses de vita & morte cap. 1.

Restauratio calidi & humidi.

§. 6. Hæc principia vitæ interna provida Natura ad tempus aliquod certum durare voluit, ideoque calidi & humidi conservationem quandam instituit. Hinc ergo patet nutritionis necessitas, quæ nihil aliud est, quam ejusmodi opus, quo vitæ principia reficiuntur, ne individuum immatura morte ante tempus pereat.

Cor fons vitæ.

§. 7. Conservatur autem insitus calor cum spiritu à calore influente, unde cor fons vitæ rectissime dicitur, quatenus est officina caloris & spirituum influentium. Oportuit enim ad servandum, reficiendumque calorem in animali locum aliquem esse, qui sit quasi fomes ac focus ignis nativi primordia conservans, quod de corde merito dicitur, cum insito suo calore non sibi solum, sed toti quoque prospiciat, quatenus præter propriam nutritionem, sanguinis aliquam partem ita alterat & elaborat, ut inde spiritum vitalem caloris influentis subiectum efficiat.

Humidi restauratio.

§. 8. Humidum verò ex alimentis assumptis & præparatis suum recipit incrementum, unde quamdiu animal vivit, tam diu quoque calidi humidi restauratio adest, quorum illud à corde per spiritum & calorem influentem, hoc per alimentare humidum restituitur. Præsupponitur hic illa hypothesis, vivens quamdiu vivit, tam diu quoque nutritur, quam assertionem præcedenti Exercitatione probavimus. Nec obstat, quod interdum miraculose quædam inedia observentur, ut patet ex Dec. 3. probl. Med. q. 7. quia distinguendum inter ea, quæ communiter in naturæ sunt, & ea, quæ rarissima & à causis magis abditis atque singularibus dependent.

Mors cur necessaria.

§. 9. Cum vero multis parasangis id quod restituitur & id quod absumitur differant, ideò principia vitæ semper deteriora redduntur, unde animal necessarii moritur, ut patet pluribus quaestione 10.

Mors quid.

§. 10. Mors ergo tandem sequitur, quæ Platoni in Gorgia solutio animæ & corporis: Galeno 2. de temp. non immerito defectus vel extinctio caloris nativi dicitur. Nam calor nativus communissimum animæ instrumentum est, unde eodem deficiente, omnes animæ functiones cessant. Hinc etiam Scaliger Exerc. 370. mortem definit omnium animæ functionum cessationem, propter compositi dissolutionem.

Mors duplex. Mors naturalis quid.

§. 11. Hæc extinctio caloris nativi vel violenter accidit, vel naturaliter, unde mors in naturalem & violentam distingui potest. Mors naturalis illa dicitur, quando humidum primigenium sive radicale à naturali calore pedetentim consumitur, donec tandem ipse quoque calor propter defectum pabuli deficiat. V. Cælium lib. 21. lect. antiq. cap. 4. Talis viventium interitus generaliter μαρασις κατὰ φύσιν dicitur, propterea quod corruptionis principium sit interitus. In Plantis autem hæc extinctio peculiari nomine ariditas, in animali senectus vocatur. Vide Aristotel. lib. de vita & morte, lib. de respirat. Galen. lib. 1. de tuen. san.

Mors violenta vel accidit respectu ipsius caloris, & dicitur μαρασις βίαιος, vel ab alio causatur, & dicitur αβέσις.

§. 12. Manifestum est igitur mortem vitæ oppositam esse, unde ab oppositis quoque causis, ut patet, merito deducitur. Cum verò non eadem ratione, eodemque tempore viventibus omnibus mors adveniat, ideò de longitudine & brevitate vitæ hoc loco quaeri potest.

§. 13. Hanc ad easdem causas quas vitæ attribuimus, merito & jure, imò necessarii quoque referre cogimur: illa igitur vivaciora sunt, in quibus calidum & humidum præstantius & copiosius est. In homine ex ætatibus harum causarum diversitas colligitur: in prima enim ætate, scilicet in pueritiâ & pubertate principia hæc abundant: contra in ultimâ, nimirum in senectute eadem maximè deficiunt. Juvenilis autem & virilis ætas medio modo sese habent.

§. 14. Hæc de vitâ & morte pro ratione præsentis instituti sufficiant: quod enim attinet illa, quæ de hæc materia aliâs proponuntur, scientiæ nostræ limites transcendunt, præsertim cum vita & mors respectu vegetativæ animæ à nobis considerentur. Quædam tamen ob materiæ jucunditatem & utilitatem in controversiis nihilominus, inprimis quo ad humanæ vitæ terminum exactius deducemus.

Longitudo & brevitæ vitæ unde fit.

Nô omnia vivere.

Dubitatio.

Resolutio quaestio- nis.

QVÆSTIO I.

An vitæ solis animantibus conveniat?

PRonunciatum est logicum: negato antecedente negatur quoque illius consequens: si ergo vegetativa anima, quam vitæ causam posuimus, omnibus inesse nequit, sanè sequitur omnia vivere non posse, sed τὸ ζῆν solum animantibus convenire.

Assertio hæc redditur dubia, tum quod DEO OPT. MAX. & in sacris literis passim & aliâs quoque vita attribuitur, ita Psalmista Ps. XLII. servavit anima mea ad Deum vivum & c. tum quod Philosopho s. phys. auscult. teste, omnibus rebus naturalibus ipse motus sit vitæ quædam.

Adde quod communissima loquendi formula sit illa, quæ aquas vivas illas dicimus, quæ ex suis fontibus continuo scaturiunt.

Nota hic quod vitæ vox dupliciter accipitur, Resolutio vel late vel strictè: late attribuitur iis omnibus, quæ operantur ex se ipsis: & hoc modo DEUS OPT. maximè vivere dicitur, ut inquit Thom par. 1. q. 18. ar. 3. quia illius independens omnino & perfectissima est essentia atque operatio. Strictè verò pro ut rebus animatis tantum ob animæ vegetativæ præsentiam convenit, nec Deo, nec inanimatis substantiis attribui potest, ex fundamento superioris posito. Distinguendum ergo inter varias vitæ significationes, ne quis illud quod in præsentia κατὰ τὴν tantum affirmatur, tanquam ἀπλοῦς dictum accipiat. Vivit Deus, sed non vitæ animalis, vivunt res inanimatæ, sed improprie.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

An solus calor inter activas qualitates ad vitæ operationem concurrat?

Vita proprie quid.

QVamvis vitæ vox sæpius conjunctim pro animæ operationibus accipitur, quod patet ex lib. 2. de anim. tex. 13. proprie tamen in præsentia existentiam animæ in corpore denotat, ita ut vita sit prædicatum essentiale, quod innuit Thomas 1. par. qu. 18. ar. 2. Piccolom. lib. de rerum def. tit. vita. Hinc ab Aristotele quoque lib. de respirat. rectissime definitur ἡ μὴ ὄντος ἐπιτηδίου ψυχῆς οὐ τῶ ἐρημῶ.

Affirmativa.

Oritur hic illa dubitatio, num vitæ operationes solo calore perficiantur, quod indicare videtur additum illud τὸν τῶ ἐρημῶ.

Affirmativam jure tenet Philosophus, quem sequuntur Galenus lib. 3. causis sympr. cap. 3. Vega, lib. artis parvæ. com. ad cap. 62. Connimb. lib. de vitæ & morte cap. 2. Vallesius lib. 5. controver. cap. 11. Zabarella lib. 1. de mist. gener. 5. & alii. Nulla enim est vitalis actio cui non frigus per se adveseretur, quia & coctio, & generatio & omnis vitalis actio frigore per se diminuitur & læditur: unde frigoris excessu partium actiones impediuntur, quod ex torpore introducto facile colligitur: Hinc Avicenna lib. 1. fen. 1. doct. 6. cap. 3. frigus stupefactivum, hoc est, vitam & sensum depravare dicit.

Negativa.

Oppositum tenet Conciliator diff. 61. qui Galenum cum Galeno conciliare nequit, præsertim cum passim affirmet actiones partium beneficio temperamentorum fieri: ar temperamentum non calore tantum sed etiam frigore constat: adde quod calor summus eodem modo naturam destruat, ut frigus, unde hæc duæ qualitates temperatæ pariter ad vitales actiones infervire videntur.

Decisio quaestio- nis.

Hic notandum, quod calor & frigus vitæ conservandæ interserviant, sed diversimodè, quia calor hoc præstat per se, frigus per accidens tantum, quatenus calorem temperat. Patet hoc maximè ex eo, ut inquit Vallesius, quia in quolibet incremento frigoris protinus actiones læduntur, quod non eodè modo in calore procedit. Nam omnes actiones statim ac incipit frigus crescere supra mediocritatem, incipiunt languescere, tam quæ animales, quam quæ vitales ac naturales: sensus omnes torpent: motus omnes frigore compescuntur & c. Unde ad nullam actionem vitalem frigus per se est utile, ex quo fundamento sine labore ad argumenta Conciliatoris respondere licet. Adjunge illud quod habet Piccolomineus lib. de mixtorum ortu cap. 7.

QVÆSTIO III.

An in uno vivente calor specie multiplex?

Calor nativus quid.

CUM vita non in quolibet calore ponatur, ut supra determinatum fuit, sed in illo tantum, quem Philosophi & Medici τὸ θερμὸν ἐμφυλὸν vocant, ideò jam quaeritur, an hic sit alius à calore ex elementorum mixtionem proveniente, vel febrili & quomodo ab iisdem differat;

Quod non sit elementaris vix negabit is, qui elementarium qualitatum naturam intelligit & intellectam perpendit: nec etiam febrili est, quia hic

potius destruit naturam, quam ut eandem defendat & conservet. Et si vero unitate numericâ hic calores non conveniunt, specie tamen calor multiplex non est ut animadvertit Zabarella lib. de calore caelest. c. 11. Argentor. lib. 1. de somno & vigil. cap. 5. Connimb. lib. 2. de ort. & inter. cap. 3. qu. 7. ar. 2. quod probatur: nam uni plura specie distincta proprie contraria esse nequeunt: at uni frigori & caelestis & vitalis elementaris calor contrariatur. Ergo illi specie non differunt.

Calor à calore non differt specie.

Probatur ratio- ne.

Patet minor: videmus non tantum igneum sed etiam caelestem & vitalem calorem frigori contrarium esse, quia solis præsentia cuncta calefiunt & vivificantur, unde frigus intensius sub polo & propè polum, quam sub æquatore: ita in nobis ipsis frigore quoque calor nativus afficitur, quod milites Hannibalis in alpebus frigore extincti non sine suo damno & interitu cognoverunt.

Probatur experientia ab effectu.

Adde quod ab his caloribus diversis, accedente artificiali dispositione, sæpius unus idemque effectus producat, quod apparet in igne per collectionem radiorum solarium in vitro Venetiano producto, ubi calor caelestis producit calorem igneum: item in pullis Aegyptiorum igneo foco exclusis, ubi calor elementaris officium caloris vitalis sustinet, de quibus eleganter Scaliger Exerc. 23. sect. 1. In Aegypto, ad Cairum furnos construunt, alii alio multiplice fornice imposito: in quorum tholi supremi medio foramen est: per quod caloris vis, quæ immodica posset officere, subit atque exhalat. In imo ignem accendunt temperatum. Ovorum multas centurias in fornica superiore planicie disponunt, Statis diebus erumpit turba: quos illi non numero sed mensura venales habent. Modiolum statuunt sine fundo, quem ut complerent, tollunt.

Hic Dn. Connimb. & ipsa subscribit experientia in rebus aliis. Imò manifestum est etiam, quod elementaris calor medicamentorum adjuvet concoctionem ventriculi, unde Medici iis, qui ex frigido ventriculo cruditatibus laborant, calefacientia remedia præscribunt: & Paulus Apostolus ob debilitatem ventriculi usum vini discipulo Timotheo concedit. Concludimus ergo tandem in uno vivente plures inveniri calores non specie, sed gradibus distinctos.

QVÆSTIO IV.

An calor nativus, vitæ principium, caelestis originis sit?

Affirmativa proponitur.

Affirmativam acriter defendit Fernellius lib. 4. Medicin. cap. 1. & lib. 2. de de abditis rerum caus. mibi sol. 166. & seq. probat hoc à serpentibus, Mandragora, papavere & aliis, quæ temperamento frigida, nativo calore vivunt: imò arsenicum, sulphur & alia calidissima respectu temperamenti, non vivunt, quia hoc caelesti calore destituuntur, quod etiam patet in partibus cadaveris, quæ elementarem calorem adhuc obtinent, & nihilominus vitæ destituuntur. Hunc igitur calorem nativum, inquit ille, necesse est à temperamento diversum esse, & supra temperamenti naturam constitui, qui unus vitæ omniumque functionum autor sit: is autem si supra temperamentum est & ab elementi conditione alienus, nonne optimo jure statuatur caelestis, ac planè divinus? Ita vir hic doctissimus hoc placitum suum confirmare conatur.

Contra Ferneliū.

Verum cum idem Fernelius caloris nativi continuam quandam restitutionem ex elementis concedat, quomodo, quaeso, id quod caelestis est originis restituatur elementaribus rebus; imò quò nam post animalis interitum calor abibit? forte immortalis est, quod rebus caelestibus communiter convenit? quæ rectissimè hoc modo colligit amicus noster Du. Arniseus in suis lucubrationibus de anima.

Veritatis declaratio.

Pro veritatis determinatione notandum, quod inter calorem elementarem & caelestem intercedat ille, qui est ab anima, communiter animalis dictus: quamvis igitur simpliciter calor innatus non sit elementaris, quod statim sit caelestis, quia datur tertium, quatenus hic calor ab anima & semine vivifico suam originem habere potest. Hoc voluit Philosophus lib. 2. de gen. animal. cap. 3. calor in semine nec ignis est, nec ex igne originem ducit, quasi dicat eundem ab eo agente esse deducendum, à quo totum semen producitur, nimirum ab anima. Coniunge illa quæ leguntur apud Langium lib. 1. Epist. Medicin. Epist. 13. & Argenterium lib. 2. de somn. & Vigil. cap. 7.

QVÆSTIO V.

An multiplex humidum in uno vivente?

Diximus calorem nativum non in quolibet humido conservari, ita ut dictum illud Philosophorum, quo vitam in calido & humido ponunt, solum de humido primigenio sit intelligendum.

Multiplex dari humidum.

Manifestum est ergo multiplex in qualibet vivente parte humidum inveniri, & potissimum triplex, quod Fernel. lib. 4. Med. cap. 3. hoc modo describit: Quæcunque vivunt alunturque corpora, pinguem & olei similem continent humorem. Præter hunc verò & aliæ perfunduntur, qui minimè est ad inflammationes idoneus, sed superiori magis tenuis & profluens, ab alimentis ascitus & confertus in cæcos arctosque viventium corporum recessus, qui quidem coctione mutationem atque vires jam accipit, nondum etiam in illorum substantiam planè conversus; hunc humorem dicere placet alimentarium. Ab hoc deique diversus est aqueus humor, quo tanquam visco terrenæ corporum partes iunctæ coherant, quique rerum omnium ex elementorum permissione concretarum communis est. Universum inanimatorum sive lapidum sive metallorum genus hoc ipso conglutinatum sustinetur: at alimentarium aut olei similem humorem neutiquam novit, sed hi viventibus duntaxat propriè tribuuntur, ut intelligere sit, eosdem ad vitæ calorisque tuitionem partes primas obtinere. Hæc Fernelius, qui hanc diversitatem humorum ulterius declarat exemplo plantarum; videmus enim in cævis lignis igni commissis primo aquam effluere, quæ humorem alimentarium notat, postea lignum incenditur, quod sine oleoso humore fieri nequit: denique relictorum carbonum soliditas arguit adhuc elementarem quoque superesse humiditatem. Hanc humorum diversitatem legas etiam apud Jul. Palinarium l. 1. de inc Ven. cap. 11.

QVÆSTIO VI.

An cor vitæ principium?

Perinde ac solis lumine & tepore reliqua sidera cuncta illustrantur & calent: ita cordis calore, qui per arterias omnibus membris influit, membrorum reliquorum calor viget & conservatur, inquit Langius lib. 1. Epist. Medicinal. Epist. 13. Ergo cor vitæ principium merito & Philosophi & Medici statuunt, cujus assertionis confirmatio sumitur ex Exerc. I. q. XII. ubi animam in corde radicaliter inesse demonstravimus, quatenus cor vitæ totius animalis prospicit, quod perficit ratione vitalium Spirituum, quos reliquis partibus omnibus communicat, unde à corde tanquam à fonte vitales operationes promanant. Hinc rectè Laurentius lib. 9. cap. 10. In hoc viscere (in corde) quasi lares esse focumque oportuit, quo nativus singulorum partium calor conservaretur, & fugax cuiusque partu vivacitas ejus influxu recrearetur.

Declaratur quaestio.

Assertionem hanc dubiam reddit illud, quod plurima vivunt sine corde, ut patet in plantis & in imperfectioribus animalibus.

Infantia.

Imò jucundissima est consideratio hujus in ranis, quæ exempto corde, per horæ dimidium sæpius vivunt & moventur, ubi simul cordis, digito apprehensi, & ranæ in terra salientis vitam observare licet.

Nota hic duo: I. Ipsam animam sentientem cum vegetativa ad materiæ extensionem extendi, & una cum eadem dividi posse, quod Exerc. I. q. 9. probavimus. II. In quibusdam non esse vera cor, nisi quis illud secundum analogiam tantum statueret audeat.

Fundamenta veritatis.

Quod igitur plantas attinet atque insecta, respondemus iis perfectum cor deesse, ubi vice cordis fungitur pars quædam per totum diffusa.

Solvitur infantia.

Rana vero exempto corde vivit, quia humor arteriarum in illa crassior est, ita ut Spiritum à corde transmissum ad tempus conservare possit.

An rana sit animal imperfectum.

Nec obstat, quod cor tanquam principium animæ absit, quia anima ranarum est divisibilis respectu suæ materiæ, quatenus æqualiter ratione essentiæ per totum est extensa. Plurimi hoc addunt, quod rana sit imperfectum animal: nos Libavio par. 4. sing. lib. 1. Barbach. cap. 1. subscribimus, cujus verba sunt hæc: Si membra spectes & vitæ munia, quia (ranæ) cor, epar, cerebrum, sanguinem, spiritusque & membra generationis recta habent, respirant etiam, progrediuntur, & alia peragunt more perfectiorum, porius perfectis annumeraveris. Huic quæ adjunctur illa, quæ habent DD. Connimb. lib. de vita & morte cap. 5.

QVÆSTIO VII.

An Spiritus & humores vivunt?

Vitam Spiritibus corporis animati attribuit subtilissimus Scaliger Exerc. 280. utpote cum spiritus sint instrumenta animæ, per quæ operationes animati corporis proximè perficiuntur: hoc ipsum paulò post de humoribus concludit, ubi his verbis pergit; Sic pars viventis brachii est sanguis.

Affirmativa.

Contraria sententia, quam cõmuniter Schola Medicorum & Philosophorum defendit, ut patet ex Laurentio in principio operis An. & DD. Connimb. l. 1. de gen. &

Contraria sententia verior.

& corrupt. cap. 4. q. 24. verisimilior est, qua contentis & impetum facientibus, ut Hippocrates loquitur, ipsi scilicet humoribus & spiritibus vita denegatur: cum enim teste Platone in Phæd. vita non sit sine anima, quæ tantum organicum & dissimulare corpus informat, ideò consequens est humores atque spiritus non vivere: adde quod spiritus & humores partes viventes nutriant & conservent: at pars parti non cedit in nutrimentum. Tandem, ut verbo rem totam concludam, vera partis viventis definitio non convenit Spiritibus & humoribus, non enim sunt corpora toti coherentia, peculiari actioni vitali destinata.

τρίβεται τῷ μετρίῳ: Omne calidum moderato frigido nutritur. Ut enim flamma dupliciter extinguatur, vel defectu olei, vel denegata eventilatione: ita etiam calor nativus, & restitutione humidi alimentaris, & frigido moderato conservatur. Hanc ob causam in animalibus perfectioribus respiratio est instituta, quæ aërem frigidiorē haurimus, & fuligines expellimus, quod fit beneficio pulmonum hæc ratione cordi inservientium.

Necessitas respiratio- nis.

Esti vere ἀναπνοὴ vel respiratio hoc modo vitæ prospicit, nihilominus tamen non simpliciter ob vitam conservandam necessaria judicatur, quod manifestum est in pluribus viventibus, quibus eadem non convenit, ut sunt pisces, insecta, & plantæ.

Negatur quaestio.

Distinguendum igitur inter transpirationem, vel qualemcunque caloris moderationem & inter propriè dictam respirationem, quam Galenus fieri dicit, quando spiritus per os intra, & extra fertur: Illa simpliciter ad vitam necessaria est, hæc ob calorem intensum in calidioribus & perfectioribus animalibus tantum requiritur, unde hæc animalia pulmonibus prædita & calidiora vivunt, quo modo rectè dicit Mercurialis lib. 1. præf. Med. cap. 19. quod pura sit infantia affirmare contra Philosophiam & rationem hominem sine respiratione vivere posse. Unde Galenus, quoque lib. 6. de loc. aff. cap. 5. inquit: In confesso est & spirationem à vitæ, & vitam à spiratione separari non posse: aded ut viventem non spirare, & spirantem non vivere sit impossibile: illà verò plantæ & imperfecta animalia utuntur. Coniunge Laurentium lib. 9. qu. 19.

Fundamentum decisionis.

QVÆSTIO VIII.

Num pili & ungues vivunt?

Vitam pilis rectissimè denegant Fernelius, Vallesius, Conciliator, Garbius, Forestus, & alii.

Negativa confirmatur.

I. Quia sunt partes inorganicæ nulli actioni certæ inservientes.

II. Quia pili sæpius augentur & crescunt languente nutritiva facultate, ut patet in tabidis.

III. Quia crescunt pili in mortuis, quod inquit cum experientia Philosophus lib. 3. de his. an. cap. 10.

IV. Quia non augentur verè, hoc est, secundum omnem dimensionem.

Contraria opinio.

Contrarium sentiunt illi, qui animam bilis attribuant, quorum sunt duæ classes.

1. Opinio.

In prima continetur Thomas, Scotus, Vegia & alii qui pilis attribuant animam, munus vegetantis tantum exercentem.

2. Opinio.

In secunda primum locum obtinent D. Bonaventura & Durandus pilis aliam animam peculiarem, non cum toto eandem, attribuentes.

Refutatur utraque.

Utraque opinio rejicitur: prima enim ponit animam recipere magis & minus, quod absurdum est: altera peculiarem animam similari parti attribuit, quod est contra animæ essentiam. Non ergo cum Connimbricenf. Dd. lib. 1. de gen. & corrupt. quest. 24. ar. 2. cap. 4. omnes tres opiniones probabiles judicamus, sed primam tantum retinemus, quia verum non est multiplex, sed unum.

Ungues non vivere.

Quæ autem pro neganda pilorum vita adduximus, illa quoque oprime concludunt ungues non vivere, quicquid Vallesius lib. 2. controvers. cap. 5. dicat, qui unguium partibus inferioribus vitam ad nutritionem attribuit, propterea, quod sentiant ibidem, & conspicua vasa, hoc est, arterias venas & nervos habeant, quæ omnia nos non probamus sed de utroque iis attribuimus, respectu subiacentis membranæ: nam quod corpus continuum vivit in parte, illud quoque in toto vivere necessum est, unde non tantum in inferiori sed etiam in superiori parte vitam obtinebit unguis quod absurdum est, quemadmodum patet ex terra Exercit. at. Coron. 1. quest. 8.

Affirmativa confirmatur.

QVÆSTIO X.

An animal necessario moriatur?

Pronunciatum est Aristotelicum: quæ naturaliter generantur, illa quoque naturaliter intereunt. Cum ergo in classe rerum generabilium animalia quoque contineantur, quis non ex dato antecedenti sua sponte quoque consequens concludit, omne animal necessario mori?

Adde quod nulla potentia finita possit infinito tempore operari: at animales facultates omnes finitæ sunt, ergo ad tempus tantum operantur.

Imò, cum calor quotidie agat in humidum, illudque absumptum non eadem bonitate ex alimentis restituatur, quia, ut Turisamus in arte inquit, in nutrimento semper aliquid à substantia corporis diversum reperitur, ideò sequitur principia vitæ semper deteriora fieri.

Omnia hæc breviter comprehendit Conciliator diff. 113. ubi probat, quod animal in æternum vivere nequeat: 1. ratione primæ & secundæ materiæ, quia utraque est corruptionis principium, illud patet ex lib. 1. phys. hoc verò ex lib. duobus de ortu & interitu. 2. ratione formæ, quia hæc ut est finita ita finito tempore informat. 3. Ratione essentis, quia calor debilitatur, qui non semper id quod optimum est reponit, 4. Ratione finis, quia omnium sublunarium mutatio requiritur. Accedit testis experientia, rerum omnium magistra, unde Vallesius lib. 6. contr. cap. 1. necessario advenit mors, quia perpetuò hoc ita fit:

QVÆSTIO IX.

An vitæ simpliciter prospiciat respiratio?

Princeps Medicorum Hippocrates in lib. de natu. pueri rectè inquit: παν τὸ ζῶον τὸ ψυχρὸν

Instantia Galeni.

Quid autem Galeno respondes, qui libro de Marasmo producit alicuius Philosophi assertionem, qui homines bona temperiei ex ignorantia facientium perire aiebat. Adde quod temperamentum ab externis causis mutari possit, Ideoque verisimile videtur ipsam senectutis siccitatem optimam diætã caveri posse.

Refutatio.

Refutantur hæc facillimè ex præcedentibus, quia corruptionis animati corporis præcipuæ causæ sunt internæ, quod ex calidi atque humidi natura demonstratur. Mors ergo omni viventi: & per consequens etiam homini, accidit necessario, quia humidum & calidum, in quibus vita consistit, semper ad deterius vergunt, utpote cum humidum radicale oriatur ex semine: alterum verò, quo fit restitudo, ex alimentis solum comparatur. Lege Dd. Connimb. lib. 2. de gener. & corr. cap. 10. quæst. 1.

An homo ante lapsu mortalis fuisset.

Quæritur porro an homo ante lapsu quoque mortalitatis fuisset quod alicui videri possit, quia essentialia & naturalia principia quæ fuerunt ante lapsu, remanserunt quoque post lapsu? Respond. si homo in statu perfectionis mansisset, immortalis fuisset, non ex naturalibus principis, sed ex gratia. Nota insuper quæ D. Hunnius p. m. in articulo de prædest. his verbis proponit: Mors respectu primæ creationis & status primævi non erat necessaria, quia homo relictus erat in manu sui consilii, ut vel vitam vel mortem eligeret, Eccl. 15. Sed post lapsu mors contingens esse desiit, & necessaria evasit propter causam antegressam, scilicet propter peccatum: & ob severam comminationem: quæcunque die comederis de arbore boni & mali, morte morieris. Genes. 3. Unde constitutum est, ut homines semel moriantur Hebr. 9.

QVÆSTIO XI.

An aliquis ante tempus mori queat, & per consequens num bona diætã vel usu medicamentorum vita prolongari possit?

Humanæ vitæ terminus ex libro naturæ & scripturæ determinatus. 1. Opin.

Omne vivens & per consequens hominem quoque necessario mori demonstravimus: de tempore & termino mortis dubia jam incidit quæstio, ubi diuturnitatis & brevitatis vitæ causas inquirimus.

Quidam veterum, ut refert Cælius Rhodiginus. lib. 4. lect. antiq. cap. 17. ex fellis vacuitate (partem nobis Ciceroniani manes) vitæ longitudinem promanare voluerunt, quæ sententia merito ab eodem Cælio cit. loco & alibi quoque rejicitur.

2. Opin.

Varro & Dioscorides Astrologus cum quibusdam Ægyptiis Philolophis vitæ terminum ex cordis incremento & decremento concludunt, ita ut cor augeatur primò singulis annis drachmæ pondere, usque ad 50. postea rursus decrescens eodem modo ad centesimum usque sit causa interitus, inde communem terminum annum centesimum statuebant, quod Cælius refert. lib. 19. operis citati cap. 21. Plinius lib. 11. cap. 30. Langius lib. 1. Epist. Medicin. 79.

Trebellius Pollio, citante Langio & Cælio, ita vitæ periodum determinat: Doctissimi, inquit, Mathematicorum centum viginti annos homini ad vivendum datos judicant, nec amplius cuiquam concessum ajunt, adduntque Mosen ipsum Deo familiarem viginti quinque ac centum annos vixisse, qui tum interitum hunc velut immaturum conquereretur, ferunt illi ab incerto numine responsum, neminem deinceps plures annos victurum.

Has assertiones omnes tanquam infirmas jure & merito omittimus, & ad Aristotelis atque Galeni placitum accedimus; quo per calidi & humidi, tanquam principiorum vitalium temperaturam vitæ periodus describitur, unde superius affirmatum fuit, ea vivaciora merito dici, in quibus humidum & calidum præstantius. Patet hoc ex eo, quod illa, quæ calorem nativum & humidum primigenium absumunt. Vitam quoque abbreviare solent. Huc ergo primo pertinet frequens & immodicus veneris usus, unde Aristotele lib. 9. de hist. an. cap. 7. teste, muli asinis & equibus vivaciores dicuntur, & Langio citato loco asserente, puellas, quibus nec lascivior passerculus vernus, ad immaturæ mortis scopum accelerare comperimus. Imò non solum ejusmodi noxa redundat in illum, qui more brutorum ejusmodi excessum peragit & eo ipso sese debilitat, vitamque propriam abbreviat, sed posteritati quoque detrimento est, cum filiosex imbecilliori semine generet, quam ob causam olim Plato legem tulit, ne quis ebrius generationi liberorum incumbat, ea propter quod hac ratione terrarum orbis imbecillioribus hominibus repletur. Etenim manifestum est, quod ebrietas continua naturam nostram infirmiore reddat, ut necessitate quædam sanguis serosus & aquosus generetur & membrorum robor succumbat. Hinc ipsamet ebrietas non raro plures quam gladio pereunt, quod admiratione caret, propterea quod calidum nativum, præcipuum omnium vitalium operationum instrumentum, eadem admodum afficiatur. Quamvis autem unus præ altero potatione immodicâ offendatur, certum tamen est, omnem ebrietatem naturæ noxiam esse, cum equus, aliaque bestia non raro nimia potatione naturam suam nostrâ robustiorem supprimit.

4. Opin. Veritatis declaratio.

Confirmatio.

Quia vitæ abbreviatur, quæ calorem nativum debilitant. Patet hoc

1. In immodica venere.

2. In crapula & Ebrietate.

3. In moderata viciis rat uno quâ vita conservatur.

4. In Arte Medica.

5. In natura corporis nostri.

Porro quod vitæ nostræ terminus dictas ob causas variet ex eo manifestum est, quia principia vitæ materialia & formalia ad tempus retardari possunt: naturaliter enim humidum radicale restauratur & calor nativus defenditur. Hinc igitur extinctio calor nativi per media naturalia præcavetur tam diu, quam diu naturam administrantem obtinet, quod alias causis corruptentibus non sublati, vel ad minimum alterati, fieri non possent. Consecrarium ergo sequitur ex dictis, vitæ nostræ terminum tam fatalem non esse, quia naturaliter prolongari vel etiam abbreviari queat.

3. Opin.

4. Opin. Veritatis declaratio.

Confirmatio.

Quia vitæ abbreviatur, quæ calorem nativum debilitant. Patet hoc

1. In immodica venere.

2. In crapula & Ebrietate.

3. In moderata viciis rat uno quâ vita conservatur.

4. In Arte Medica.

5. In natura corporis nostri.

Sed

Instantia. In laetis.

Sed instabit hic aliquis juxta scripturam facram hoc minimè concedi posse, cum Job. 14. dicatur, breves esse dies homini, numerum mensuram ejus esse apud Deum: illum ejus terminos constituisse, qui præteriri non possint.

Fundamenta veritatis.

Verum in præsentia quedam fundamenta notanda veniunt, in quorum dextrâ declaratione totum negotium præsentis controversiæ consistit. In primis autem ante omnia firmiter statuendum, Deum Opt. Max. extra tempus esse, ita ut ei nihil præteritum, nihil futurum sit, sed omnia præsentia, quod primum ratione probatur, quatenus Deus est infinitus, ita ut nullo tempore mensurari queat: deinde scriptura sacra confirmat id ipsum: Ps. 90. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis à seculo in seculum tu es Deus. Ibid. Mille anni ante oculos tuos tanquam hæsternus dies, quæ præterit & custodiatur in nocte. Hoc ipsum repetitur quoque 1. Petri. 3. Sum, quis sum, inquit Deus Exod. 3. Anni ejus non deficient, Ps. 102.

I. Deo omnia sunt præsentia.

II. Omniscentia Dei non tollit contingentiam.

Hoc primo fundamento posito sequitur omniscentia Dei, quæ tamen minimè tollit verum contingentiam: quamvis enim Deus Opt. Max. etiam illa, quæ nobis in occulto fieri dicuntur, sibi præsentia habeat, utpote sine quo ne pilus quidem de capite, nec etiam passerculus aliquis pereat, Matth. 10. Imò novit ille nostras cogitationes: non est occultatum os meum à te, (Psal. 139.) quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terra: imperfectum meum viderunt oculi tui, & libro tuo omnes scribentur, dies formabuntur & nemo in eis. Deus revelat profunda & abscondita (Dan. 2.) & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est: Non tamen per hanc omniscentiam illæ causæ tolluntur, quæ hoc vel illud contingenter efficiunt, unde D. Augustinus lib. 5. de civit. Dei cap. 9. asserit, Deum immutabiliter omnia præscire, licet res quedam prævisæ sint mutabiles & contingentes. Et quamvis res contingens fieri & non fieri possit, minimè tamen eo ipso divina omniscentia fallitur, cum & illud huic præsens sit, quod nondum factum est. Patet hoc ex Actis Apostolorum cap. 23. ubi D. Paulo revelabatur, quod nullus in illo naufragio perire debeat, licet in oculis hominum res illa maximè contingens esset, ita ut etiam, illa media, quæ pro conservatione illorum superessent, minimè negligere conveniret.

III. Etsi Deus omnia sciat, non tamen eorum omnium causa proxima est.

Verum his ita determinatis non sequitur, hæc ratione liberum nostrum arbitrium, aliasque causas contingentes è medio tolli, cum omniscentia Dei non simul quoque causa sit omnium illarum rerum, quæ per eam cognita & manifesta sunt. Hoc primum ex natura patet: sæpius enim Medicus per artificiosum prognosticum futura prædicat, qualia lymphomata hoc vel illo die laboranti ægro accipere, num hæc horâ febris eundem invadere, num hac vel illâ die per crism æger liberari queat & similia, qui tamen illorum futurorum præcognitionum causa non est, cum ab ipsa natura peragantur. Ita Astronomus certò prædicat Eclipsin, ac si jam præsens esset, qui tamen minimè talis est virtutis & efficacis, ut ipsemet tanquam causa talem lunæ vel solis defectum producere queat. Deinde Sacra Scriptura testatur, Deum quidem ab æterno lapsu protoplastorum præcivisse, qui tamen non à Deo sed à Diabolo oriebatur, Genes. 3. Ita juxta præscientiam divinam Deo non erat ignotum, quod David peccatum commissurus sit in populo numerando, quod tamen à Deo non erat, quia Scripturâ dicit 1. Chron. 22. Davidem ex in-

stantiâ Diaboli hoc ipsum peregrisse. Pharaon in Mari Erythræo peribat cum impio toto Exercitu, quod Deo quidem ab æternitate fuit notissimum, licet non Deus sed ipsius Pharaonis obduratio lapsus hujus causa, dum ex impio corde respondebat Exod. 5. quis est Dominus Deus Israel, ut audiam vocem ejus? quapropter iusto judicio Deus cor ejus reliquit, ubi necessario dicta obduratio sublecurâ fuit.

Distinguendum igitur hic inter omniscentiam & eternam providentiam, quæ Deus ordinariè naturam conservat, quatenus non longè est ab unoquoque nostrum, per quem scilicet sumus, movemur & operamur, juxta Paulum Act. 17. Hinc manifestum redditur, quod Deus ordinario modo media naturalia non tollat, sed potius eadem providentiâ suâ conservet: ita ut ea quæ ex instinctu naturali suas operationes perficiunt, in virtute sua persitent, alia vero quæ libertate arbitrii prædita sunt, eandem quoque retineant. Unde Genes. 4. Caino dicitur: sub te erit appetitus peccati, & tu dominaberis ei, Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem & reliquit illum in manu consilii sui. Nemini mandavit impie agere, & nemini dedit spacium peccandi. Quamvis enim quo ad opus æternæ salutis nostræ propriis viribus nos ipsi nihil præstare valeamus, cum Deus per spiritum sanctum in nobis fidem in Christum operetur: non tamen hoc ipso negatur liberum nostrum arbitrium, quo virtutem præ vitis eligimus & amamus. Imò hoc libero arbitrio in iis eligendis etiam utimur, quæ Deus pro conservatione sanitatis & curatione morborum creavit: altissimus enim est autor Medicinæ & vir prudens non abhorrebit illam. Ecclesiast. 38. Hinc patet omnes illos mandato & ordinationi divinæ repugnare, qui naturalia & ordinaria media conservationis contemnunt.

Verum non tam virtus mediourum, quàm origo & causa eorum perpendenda esse videtur, quapropter cogitationes ac mentes nostras ad Deum erigamus, ut qui mediourum naturalium auctor est, & actiones eorum ad finem bonum dirigat. Quo sensu rectè dicit Ecclesiasticus cit. ca. Fili mi, in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora Dominum & ipse curabit te. Averte a delicto, & dirige manus & ab omni delicto munda cor tuum &c. & da locum medico, & non discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.

Licet enim varia media Deus Opt. Max. pro conservatione vitæ nostræ nobis concesserit, semper tamen eorundem prima causa menti nostræ sit infixæ, cum omnia nullius essent momenti nisi per Deum conservarentur. Si enim Dominus non edificaverit domum, frustra laborabunt, qui edificant eam. Psalm. 127. Sumam frumentum meum (inquit Dominus) in tempore suo. & vinum meum in tempore suo. Hosea cap. 2. Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam & serotinam in tempore suo, plenitudinem annuæ messis custodientem nobis, Hierem. 5.

Tandem ex præsuppositis concluditur nihilominus, Deum ad media naturalia non esse alligatum, sed eundem supranaturam & contra naturam efficaciter agere posse, quamvis ad ordinaria media nos remittere voluerit. Sic Moses quadraginta dies ac noctes absque alimento divinitus conservatus fuit, Exod. 24. & Christo dispensante paucissimis paupibus tot hominum millia semel atque iterum satiata fuerunt. Marc. 8. Job. 6. Verum hoc ipso posito nullus ejusmodi conservationem miraculosam expectet, sed potius in terminis officii & voca-

4. Aliud esse omniscentiam, aliud providentiam divinam.

De libero arbitrio.

Non tam virtus mediourum, quam eorū origo perpenditur.

V. Ordinariè Deus agit per media, nō tamen iisdem est alligatus.

voca-

vocationis suæ sese contineat, quia scriptum est: *in sudore vultus tui comedes panem tuum, Gen. 3.* juxta ordinationem divinam, quæ nos ad illa media deducit, quibus juxta divinam institutionem vita nostra conservari debet. Ita si quis morbo corporis languore afficitur & propterea fragilitatem naturæ nostræ propter peccati labem abortam agnoscit, in primis Dei opem imploret, eumque votis ardentibus invocet, ut remediis convenientibus benedictione suâ interveniente felicem successum largiatur. Ut enim sanitas, benediciente Domino, quotidiano cibo & potu conservatur, ita remedium beneficio laborantibus & morbo oppressis succurritur. Similitudo quedam in æternæ salutis negotio sese offert, ubi *Deus Opt. Max.* ad auditum verbi divini & Sacramentorum usum nos remittit, quibus in nobis efficacæ esse vult, ubi vera fide meritum Salvatoris apprehendimus & nobis applicamus. Hinc *Apostolus* adhortatur *Ephesios cap. 6.* ubi inquit: *Confortamini fratres in domino & in potentia virtutis ejus &c.* In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extingueret, & galeam salutis assumite, & gladium Spiritus, quod est verbum Dei. Vigilemus igitur & oremus, nec latronis crucifixi exemplo commoveamur, qui tandem in agone respiciens æternæ salutis particeps factus fuit: cum rarissimum sit hoc ipsum, & maximè pugnet cum paternâ illâ admonitione *Ecclesiasticus c. 12.* ubi inquit: *memento creatoris tui in diebus juventutis tuæ antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni, de quibus dices, non mihi placent.*

Responsio ad Infantiam quomodo Deus cui liber vitæ suæ terminum constituerit, Omniscientia Dei non tollit abbreviationem.

Ordinarie constitutus vitæ terminus.

Quod si *Deo Opt. Max.* omnia sunt præsentia, sive fiant immediatè, sive mediis naturalibus peragantur, aut etiam ex libertate nostri arbitrii dependeant, necessarium omnino consequens est, hominis cujusque mortem & ultimum suspirium ab omni æternitate Deo fuisse notissimum. Verùm hæc præscientia vel potius omniscientia Divina non tollit abbreviationem & prolongationem vitæ nostræ, ita ut nullus per inordinatam victus rationem, per immodicam ingurgitationem, per contemptum convenientium remedium in morbis, per gladium vel patibulum, aliasque causas violentas terminum vitæ sibi breviorē reddere possit: est enim ejusmodi causæ lædentes contingentiam includunt, præsentés tamen sunt in facie divinæ majestatis antequam mortem cautescentur, unde dicitur: Deum cuique terminum constituisse, qui præteriri non potest. Ordinarie verò vitæ terminus ex singulari providentiâ divinâ constitutus est juxta media naturalia, quæ vitam nostram conservant, unde consequens est eum, qui media conservationis negligit & hæc ratione vitam sibi abbreviat, minimè præscientiam Dei fallere, cum ab æterno Deus etiam hoc viderit, quod ejusmodi homo sensuum potius quam rationis appetitui morem gerere & salutaribus mediis neglectis belunio vivendi genere sibi ipsi, naturaliter quidem ante tempus, non tamen ante terminum à Deo prævisum, mortem accelerare voluerit. Quidam trium literarum homo, cum propter furtâ quamplurima tandem patibulo exaltandus esset, pro excusatione Judici referebat, se coactum aliena bona furtivis manibus abstulisse, fortè ex divinâ prædestinatione. Sed respondet Judex, in ejusmodi negotio non opus esse admiratione, propterea quod fors etiam ad patibulum hæc de causa sit prædestinatus, cum

Dei & Magistratus ordinatio delictum ejusmodi puniendum esse jubeat. Ut autem actiones ejus furtivæ prodibant ex libero ipsius arbitrio, contra præcepta divina, sic rectè moriebatur constituto suo termino, supplicium patibuli sustinens, quò necessario, non ex providentiâ divinâ sed potius ob delicta sua perveniebat, licet *Deus Opt. Max.* longè ante non solum terminum vitæ ejus, sed & delictum tanquam causam abbreviationis vitæ præciperat. Verùm negari non potest non raro vitæ nostræ terminum nobis abbreviari per ea, quæ nobis contingentiâ videntur, unde *Deus* naturæ cursum interdum in vertit, sive hoc fiat peste, morbis acutis, bello, fame & similibus, quod accidit frequenter piis, ut à facie malitiae colligantur *justi & requiescant in pace, qui ambulaverunt in directione sua, Esa. 57.* Etenim beati mortui, qui in domino moriuntur modò, dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis. *Apocalyp. 14.* Interdum etiam impiis abbreviatur vita, sicuti dicitur *Pf. 55.* quod viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Nec solum abbreviatur, sed interdum etiam extraordinariè prolongatur aliquibus vita, sicuti pater in *Ezechia Reg. 4. Reg. 2.* cui naturaliter vitæ terminus imminebat, quemadmodum per Prophetam ex mandato Dei hortabatur, ut omnia sua negotia disponeret & ad imminentem mortem de animæ salute sollicitus esset: sed ardentis precatione quindecim annis ipsi vita prolongabatur. Sic etiam vitam longævam promittit *Decalogus* iis, qui debitis honoribus parentes suos afficiunt, *Exod. 20.* Quibusdam prolongatur vita diutius, ut pœnitentiam agant & ad agnitionem veritatis perveniant: longanimus enim & misericors est Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.

Hæc abbreviatio & prolongatio vitæ nihil alterationis vel mutationis introducit respectu divinæ præscientiæ, propterea quod etiam causæ propter quas vel prolongatur, vel abbreviatur vitæ nostræ terminus antequam fiant Deo notissimæ & præsentissimæ sint. Quamvis igitur contingat, ut homo robustus peste vel aliis morbis acutus è medio tollatur, qui diutius per naturam vivere potuisset, non tamen hic ante terminum à Deo præcinitum interit, propterea quod ab æterno Deus hunc vitæ finem ejusque causam sciaverit. *Instabis* igitur nihil interesse quid agamus pro conservatione vitæ nostræ, cum terminus mortis, præcognitus à Deo, mutari non possit. *Distinguendum* hic est inter media naturalia & omniscientiam & omnipotentiam Dei, quia non tentanda est providentia divina, sed in ordinariis mediis est acquiescendum: qui enim amat periculum, peribit in eo. Quam ob causam eorum vitæ terminus, qui omne periculorum genus temerè contra scripturam & rationem subeunt, præcinitus fuit à Deo, una cum illa temeritate, quæ abbreviationis illius causa proxima est. Et licet Deus omnipotenti suâ dextrâ ab extremis periculis nos liberare possit, quæ paternâ protectio non raro in summis periculis angustis observatur, scriptum tamen est, non tentabis Deum tuum, sicuti salvator noster ipsemet Diaboli tentationibus occurrit, *Matth. 4.* Patet hoc ipsum quoque in negotio salutis æternæ, quatenus *Paulus* ad *Ephes. 1.* ait, *Deum credentes per Christum ad vitam æternam elegisse ante mundi constitutionem.* Et *2. Thess. 2.* gratias agit Deo, quod elegerit eos ab initio (hoc est ab æterno) in salutem per sanctificationem spiritus ac fidem

Extraordinariè quomodo constituitur vitæ terminus. Cur piis abbreviatur vita. Cur impiis abbreviatur vita.

Cur piis prolongetur vita.

Cur impiis prolongetur vita.

Abbreviatio & prolongatio vitæ in Deo nullam mutationem efficit.

Instantia,

Distinguendum inter omniscientiam Dei & providentiam.

Accommodatio ad opus salutis.

Prædestinatio Electorum ad salutem.

fidem veritatis. Hinc sequitur ab æterno Deum præcivisse piorum salutem & impiorum reprobationem, quæ præscientia nihilominus salutis vel damnationis causa non est, propterea quod dicit *Apostolus*, *Deum nos salvos fecisse & vocasse vocatione sanctâ, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis per Christum Jesum ante tempora æterna, &c.* Est ergo propositum Dei nihil aliud, quam quod S. S. Trinitati ab æterno placuerit miseris nos homines per fidem in Christum ex ipsius merito ab æterna damnatione liberare & regni gloriæ participes reddere. Quamvis autem in hoc negotio propriis viribus nihil præstare valeamus: cuncta enim cogitatio cordis intent a est ad malum omni tempore, *Gen. 6.* *Novi*, inquit *Apostolus*, quod non habet in me, hoc est in carne meâ, bonum. *Rom. 7.* *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia siquidem, illi sunt, nec potest cognoscere, quod spiritualiter djudicatur, 1. Cor. 2.* Nos ipsos tamen reprobos reddimus, quando semen verbi divini more agri lapidosi & infecundi non recipimus: dicitur enim *Hosea cap. 13.* *perditio tua ex te Israel.* Nec infert aliquis ulterius, fidem à Deo esse & non à nostris viribus ideoque nos semper incertos remanere, num etiam ad vitam æternam electi simus, cum dicitur ad *Rom. 9.* *non esse volentis, neque currentis sed miserentis Dei.* Item nondum natus pueri (dicitur de *Elavo & Jacobo*) cum neque boni quippiam fecissent neque mali, ut secundum electionem Dei propositum maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, major serviet minori, sicut scriptum est: *Jacob dilexi, Esau vero odio habui.* Mox etiam sequitur exemplum figuli, qui ex una massa vas aliud in honore, aliud in ignominiam fingit. Hic ante omnia notandum, Deum conditorem nostrum de omnium salute maxime sollicitum esse: vult enim omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire. *1. Tim. 2.* *Conclufit omnes sub incredulitate, ut omnium miseretur.* *Rom. 11.* *Mittit Apostolos suos in mundum universum, ut prædicent Evangelium omni creature.* *Mar. 16.* *Venite ad me omnes (inquit Salvator) qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* *Matth. 11.* *Hinc etiam propitiatio pro peccatis totius mundi dicitur 1. Joban. 2.* Quod vero non omnes salventur, sed maxima pars hominum ad æternam damnationem prope-ret, Deum omniscium latere nequit, licet ipsemet interitus illius causa minimè sit, quia non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. *Ezechiel. 33.* *Sic Deus dilexit mundum, ut daret filium unigenitum, ut omni qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* *Job. 3.* *Hierusalem, Hierusalem, qui occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum galilæa congregat pullos suos sub alas, & noluiti?* Quid autem est illud impiorum nolle? Declarat hoc Christus in similitudine de homine seminante bonum semen in agro suo *Matth. 13.* & *Luca 8.* ubi alia quidam ceciderunt juxta viam & venerunt volucres ac devoraverunt ea: alia ceciderunt in loca saxosa, ubi non habebant multum terræ & protinus exorta sunt, propterea quod non habent profunditatem terræ: cum autem exortus esset sol, exusta sunt, & quia non habebant radicem exaruerunt: alia rursus ceciderunt in spinas, & insurrexerunt spina & suffocârunt ea: alia verò ceciderunt in terram bonam & dederunt fru-

ctum, aliud quidem centuplum, aliud verò sexagiesuplum, aliud vero trigiesuplum. Comparatur hoc loco semen cum verbo Dei, quod operatur in cordibus nostris, ubi eidem aures faciles & promptum assensum præbemus, nedum dormitamus, malus veniat & rapiat illud, quod seminatum est. Cum promptitudine ad audiendum concurrat quoque constantia, ne cum incidit afflictio & persecutio mox offēdamur, & hoc modo radice vera, sicuti fructus in petrolo loco, destituamur. Absit amor hujus seculi divitiarum, voluptatum carnalium & similia, cum his incrementibus simul, fieri nequeat, quin etiam semen verbi divini tanquam à spinis suffocetur. Quemadmodum igitur feminans in causa non est, quod fructus toties deperdatur, sed potius ipsius agri diversa habitudo, sicutiam Deus nullo modo causa est nostri interitus, sed nos ipsi, qui salutaria media salutis nostræ negligimus. Idem docet Christus *Luc. 14.* ubi *Paterfamilias (Deus Opt. Max.) per ministros suos* (per verbum & ministerium Evangelii) dicit ad invitatos (ad omnes homines) *venite ad cœnam magnam* (ad vitam æternam) *quia parata sunt omnia.* Sed quid prodest hæc invitatio? nihil omnino: cœperunt enim simul omnes sese excusare: hoc est, repugnabant verbo divino, tales excusationes adducendo, quibus magis de temporalibus quam æternis bonis solliciti videbantur. Iratus ergo Paterfamilias eosdem justo judicio propter contemptum verbi sui meritò excludit & pauperes, debiles, claudos atque cœcos introducere jubet. Illos scilicet, qui ex corde pauperes sunt, divitias quidem pro dono Dei agnoscunt, sed non Mammoni potius quam Deo serviunt: qui debiles sunt & claudi, ut ambulent in consilio impiorum & stent in via peccatorum, *Psal. 1.* qui cœci sunt, ut mundana potius quam cœlestia videant, ut oculis rationis magis quam fidei confidant. Hi sunt in quibus Spiritus sanctus fidem operatur, quæ salvantur omnes, qui ad finem usque perseverant, *Matth. 10.* Eò igitur omnes cogitationes nostras dirigamus, ut præditi simus veste nuptiali, ne tanquam inepti rejiciamur à cœlesti cœna, sicuti accidebat hospiti cuidam *Matth. 22.* Hinc manifestum est perditionem nostram ex nobis ipsis esse, cum contemnimus illa media, per quæ Spiritus sanctus in nobis efficacæ esse vult: non enim resistamus Spiritui sancto *Act. 7.* Quod autem dicitur non esse volentis & currentis sed miserentis Dei, juxta verbum divinum de illa misericordia intelligitur, quæ alligata est ad fidem in Christum, quia dilecti sumus, in dilecto, *Eph. 1.* Exemplum *Esavi & Jacobi* non de prædestinatione ad vitam æternam agere videtur, quia uterque per circumcisionem in gratiam receptus est, sed potius hoc innuit, quod *Jacob* filius promissionis esse debuit, quam ob causam potius posteritas quam persona fratrum hic perpendenda. Quod ex textu quoque *Gen. 25.* colligitur, ubi *Deus* ad *Rebeccam* inquit: *duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo videbuntur, populusque populum superabit, & major serviet minori.* Testatur porro Scriptura posteritatem *Jacobi* superiorem fuisse posteritate *Esavi*, & illam huic imperasse, sicuti patet *2. Sam. 8.* & *2. Reg. 8.* & *1. Paralip. 19.* quod de persona *Jacobi* non facile demonstrabitur. De figulo quod dicitur, huc tantum eâ ratione quædrat similitudo, quatenus aptitudo materiæ confertur cum libertate nostri arbitrii, quæ verbum audire, vel Spiritui sancto repugnare possumus: unde

Propositum Dei quid.

Instantia,

Resolutio.

Cur non omnes salventur,

Quid sit nolle impiorum.

unde sequitur in illo textu, tulisse Deum multa lenitate vasa irae (at quae lenitate ferimus contra voluntatem accidunt) apparata in interitum, (scilicet respectu omniscientiae, quae Deus longè anteprevideat, quosdam ob impietatem suam interituros) ut notas faceret divitias gloriae suae (quatenus est iustus iudex & scelerum vindex.) Qui ulterius hic dubitat, illa, quae D. Apostolus in praecedentibus capitulis tractat, diligenter perpendat & cum hoc nono capite jungat.

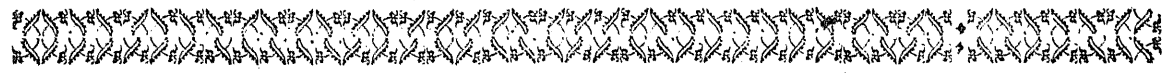
Quemadmodum ergo nullus Deum accusabit, qui temerè perseverans in peccatis suis ob contemptum verbi divini & incredulitatem in aeternum reprobat, licet hoc ipsum Deo respectu omniscientiae ab aeterno fuerit notissimum: sic etiam nullus in Deo causam querat, quod huic vel illum vitae terminum necessariò sustineat, ubi ex crapula, ex temerario periculo, ex neglectis medicamentis in gravissimis morbis & similibus sibi ipsi vitam abbreviat.

Non ergo vitae terminus tam fatalis, ut

non prolongari aut etiam abbreviari possit.

Notentur ergo Colophonidis loco Dn. D. Humii lib. de praedest. verba: Deus dicitur cuilibet constituere terminum certum primò, ratione praescientiae, quae Deo omnia certa & infallibilia sunt: quodcumque enim & quocumque mortis genere homo moriatur illud Deum omniscium latere nequit & si aliter hoc evenisset, illud quoque Deus praescivisset. Deus etiam praefinit & constituit terminum non tantum ratione praescientiae, sed etiam ratione praedestinationis, quae varias ob causas intelligi potest: scilicet vel ratione causarum naturalium, vel voluntariorum, vel earum, quae forinsecus homini eveniunt.

Cum ergo Deus Opt. Max. vitam nobis non immediatè sed naturalibus principis mediantibus communiter conservet, ideo fatum Stoicum de hora mortis minimè fingendum: sobriè etiam vivendo, sine Medicinæ à Deo creatæ contemptu, vitae nostrae terminum & salutis aeternae principium expectemus.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.
Coronidis II.
EXERCITATIO QUINTA.

De
ANIMA SENSITIVA AT-
QUE DE SENSU IN
GENERE.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

V magnus naturae gradus est, cum à vitæ expertibus ad viventia progredimur, ita longè major & admirabilior ille nobis videtur, quando à non cognoscentibus ad ea, quae cognoscendi potentiam obtinent, elevamur. Pet. Duodius lib. 5. de anim. cap. 1. Quare ad altiora jam jam ascendimus, & praemissis his, quae ad animae vegetativae potentias atque operationes pertinere visa sunt, ad animae sensitivae declarationem accedimus, ne sensu res alias percipiamus, atque ipsius sensus cognitione destituamur.

Anima sensitiva quid sit.

§. 1. Anima sensitiva est actus corporis organici, cuius ratione vivens τὰ αἰσθητικὰ corporis instrumento percipit atque dijudicat. Dico cuius ratione &c. quatenus in praesentia definitur anima sentiens in respectu functionum suarum, quas in humano corpore peragit. Cum enim haec anima non det esse specificum sed genericum, non admodum de informatione ejus in praesentia solliciti sumus, quia sufficit, ut sciamus eandem esse corporis naturalis actum & in eo sub communi definitione contineri.

Anima sensitiva est in toto.

§. 2. Haec neque simpliciter in corde, neque omnino in cerebro esse potest, quatenus est corporis actus, ideoque

tota erit in toto, quod omnibus formis convenit. Ea scilicet ratione, quatenus dat esse animali, quo modo secundum essentiam suam toti inest, licet secundum operationem magis hie quam alteri parti inesse videatur, prout diversa, pro diversitate facultatum, organa requirit.

§. 3. Ab hac facultas sensitiva promanat, per quam anima apta redditur ad percipiendam τὰ αἰσθητικὰ, quam ob causam primò generatim de sensu agendum esse videtur.

Facultas sensitiva.

§. 4. Cum vero fiat ἀειδύναμις, quando sensorium movetur atque patitur aliquid ob apprehensionem objecti, ideo sequitur ipsum sensum esse alterationem quandam. Arist. lib. 2. de an. tex. 51. Notandum hic, quod sensus in praescientia consideretur in respectu objecti recipiendi, quae ratione passio quaedam dicitur, qui tamen alias activa est potentia, respectu sensationis, quatenus est actio immanens & formae impressae usus, quia sensitiva facultas specie jam informata actum sentiendi producit. Constat igitur (inquit Mercatus de anima quest. 147. num. 1.) Sensus esse passivos in receptione speciei, contra activos, in sensationis productione.

Sensum esse alterationem.

§. 5. Non autem per alterationem intelligitur ea, quae est ἐπι τὰς εἰρηστικὰς διαθέσεις, quam corruptivam dicere possumus: sed potius illa, quae est ἐπι τὰς ἐξωτερικὰς τῶν φύσιν, unde perfecta vocari solet. Arist. ibid. 58. Patet hoc ubi triplicem passionis vel alterationis modum perpendimus: vel enim recipitur disconveniens dispositio & rejicitur conveniens, quando sanus redditur egrotus, vel recipitur conveniens, ut apparet in mutatione convalescentiae.

Alteratio qualis intelligatur.

lescentiae, cum sanitas expulso morbo restituitur: vel tandem patitur etiam aliquid, cum recipit aliquam formam citra praesistentis amissionem, quae ratione diaphano lumen accidit. Tertius hic modus passionis de sensu dicitur, quatenus facultas sensitiva sui objecti receptione perficitur, quam ob causam alterationem hanc perfectivam diximus.

Objectum sensitiva.

§. 6. Accidit haec alteratio ab objecto, unde objectum est illud, cuius ratione talis mutatio in organo sensuum accidit. Fit autem ejusmodi mutatio potius intentionali, quam reali actione, quia objectum est ejusmodi agens, quod formam non communicat realiter, ut calidum calorem producit, sed intentionaliter similitudinem formae suae sensus organo imprimit, quam ob causam visus in receptione coloris non fit coloratus.

Quomodo sensus passiva potentia.

§. 7. Hinc sensus potentia passiva dici solet, non quidem simpliciter, sed tantum respectu illius receptionis, quae objectum apprehenditur. Dico non simpliciter: quatenus formam ab objecto sensus organum habere potest sine sensatione, sicuti per medium intentionaliter objectum non raro multiplicatur, quod tamen ad sensationem ineptum est. Ubi enim objecti receptionem sensus interior non animadvertit, aut aliunde impeditur, functio sensus minimè completur, de quo vide Casserium de sensibus in genere cap. 6.

Sensus activa & passiva potentia simul est.

§. 8. Cum vero non tantum recipiatur, sed etiam cognoscatur objectum, ideo manifestum est, quod sensus non solum passiva, sed etiam activa potentia rectè statuatur.

§. 9. Eadem enim potentia, quatenus cum organo complicata, objectum recipit, quatenus in anima radicatur, ipsum objectum receptum sentit & cognoscit. Hinc patet sensum interdum accipi pro speciei receptione, quae significatione merito passio dicitur, quo sensu sentire pati quoddam dicitur, dum sensus intentionaliter in sensibile mutatur: interdum sensus denotat objecti per speciem recepti dignotionem, atque eatenus est actio, quod Philosophus innuit, ubi sensum activum vocat: tandem sensus sumitur proprie pro alteratione organi & objecti dignotione simul, in quibus totus sentiendi actus consistit, quae ratione sensus activus & passivus simul est.

Species sensibilis.

§. 10. Porro cum impossibile sit, ut objectum secundum suam realem existentiam per facultatem sensitivam recipiatur, ideo species sensibilis est introducta, quae rectè potest dici imago objecti, quae sensorio oblata facultatem effectivè movere, ipsumque objectum representat. Hinc etiam Philosophus lib. 2. tex. 21. affirmat, quod sensus rem sensibilem percipiat eo modo, quo cera sigillum, scilicet non materialiter sed per speciem. Dico quod species sensibilis sit imago objecti: quia est accidens intentionale, quod esse habet in medio & organo, quatenus instar idoli objectum representat. Dicitur accidens intentionale, quia suo objecto est immaterialior species, quam ob causam quoque nullas alias species reales producit, quod tamen de calore & aliis accidentibus realiter agentibus dici non potest.

Species sensibilis origo est objectum.

§. 11. Species haec sensibilis ab ipso objecto producit, quia objecto tanquam proprio hoc convenit, ut se spiritaliter per medium multiplicare possit. Zabarel. de sensu agente cap. 3. Hujus assertionis ratio manifesta est ex qu. 6. subsequenti, quo Lectorem remittimus.

§. 12. Sunt autem sensibilia objecta in duplici differentia vel enim sunt propria, Graecis τὰ αἰσθητικὰ τὰ ἰδία: vel sunt, communia τὰ αἰσθητικὰ τὰ κοινὰ: vel ex accidenti sentiuntur, τὰ αἰσθητικὰ τὰ ἐπιβεβηκότα. Aristot. lib. 2. de an. tex. 62.

Objectum sensibile duplex.

§. 13. Proprium sensibile est, quod alio sensu senti non potest, & circa quod error fieri non potest, ut calor respectu visus. tex. 63. Dico circa quod error fieri nequit, modò caetera requisita, ut sunt medium adaequatum, iusta distantia & organi dispositio necessaria non negligantur. Ita calor à longinquo non observatur ut est, ob injustam distantiae proportionem: sol saepius in exortu rubicundior est, ob medii variationem propter exhalationes inconvenientes: ictericis interdum omnia sunt amara, ut & febricitantibus quibusdam, ubi bilis in lingua tunicam effunditur.

Proprium sensibile. Requirita sentationis ne error committatur.

§. 14. Communia sensibilia sunt illa, quae quidem per se sentiuntur, non tamen huic aut illi sensui propria dici possunt, propterea quod à pluribus percipiuntur, ut sunt motus, quies, numerus, figura, magnitudo tex. 64. Haec objecta communia non absolute, sed unà cum propriis sensibilibus juncta sensum movent, quia sunt quasi modi quidam sensationis propriorum: sic motus percipitur à visu per sensationem aliquarum praesentiarum, ex quibus unius distantia ab altera in diverso situ cognoscitur: sic pro re in uno situ permanente percipitur: sic numerus percipitur duabus speciebus propriorum objectorum cum praesentis discretis &c.

Communia sensibilia.

§. 15. Denique sensibilia per accidens sunt, quae per se sensum non movent, sed ea tantum ratione senti dicuntur, quatenus conjuncta sunt cum eo, quod per se sub sensum cadit, ut substantiae corporeae. tex. 65.

Sensibilia ex accidenti.

§. 16. Sunt autem duplexes sensus exteriores & interiores, quorum illi per corporis organum externum, non sine objecto externo praesente operantur: hi minimè. De illis merito primò agitur, quorum numerus ex numero propriorum sensibilibus determinatur.

Sensus duplex.

§. 17. Sunt autem propria sensibilia quinque, nimirum color, sonus, odor, sapor & τὸ ἀσπαστὸν. Omnes qualitates tactiles comprehendens, unde etiam tot sensus externos esse concludimus, visum videlicet, auditum, odoratum, gustum & tactum.

Numerus sensuum ex objectis propriis.

QVÆSTIO I.
An anima sensitiva sit in corde
vel in cerebro?

Forma totum informat, ergo in quolibet totius parte merito statuatur: itaque non simpliciter de loco sensitivae animae instituitur haec quaestio, sed cum respectu cujusdam eminentiae.

Nota bene.

Querimus ergo, num anima sensitiva magis in corde, quam in cerebro sit?

Affirmativa placuit Aristoteli lib. 2. de par. an. cap. 3. lib. de somno cap. 4. lib. de juventute & passim, ubi cor τὸ πρῶτον αἰσθητικόν, hoc est, primum sensorium vocat.

Affirm.

Contra Galenus in lib. 8. de decret. Hipp. & Plat. cebrum sentiendi principium statuit, utpote cum nervi sensuum organa revera non à corde, quod falso statuit Aristoteles, sed à cerebro progrediantur, quemadmodum demonstratur Coron. 1. Exercit. 5. quest. 5.

Negat.

Fundamēta veritatis.

Pro quæstionis resolutione notandum, quod anima sensitiva possit considerari dupliciter, vel secundum radicationem, vel secundum operationem.

Priori modo Aristotelis sententia recipi potest, quatenus ratione essentia cum omnibus suis facultatibus radicaliter est in corde, ut in Exercit. 1. demonstravimus. Posteriori modo cum Galeno merito statuimus cerebrum esse primum sensorium, quia hoc est illud organum, quod animali facultati, sensui videlicet & motui primario inservit. Et si enim anima est in toto, ibi tamen maxime esse & agere dicitur, ubi ei subservit organum, ut inquit Cælius lib. 2. cap. 27. Hoc autem non negamus, quod operatio cerebri remotè quoque pendeat ab operatione cordis, quia cerebrum suis functionibus statim destituitur, quando eidem affluxus spirituum à corde denegatur.

Contra Laurentium.

Nec obstat, quod Laurentius ex affectu sæpius contra Peripateticos pugnant lib. 1. operis anatom. quæst. 2. quædam animalia corde exempto vociferare & currere dicat: hæc enim non diu durat, & quicquid accidit, hoc fit ratione spirituum ante communicatorum. Adde quod eadem ratione cerebro avulso in perfectis animalibus sæpius adhuc motus quidam in reliquis partibus conspicitur, quemadmodum Averroës contra Galenum affert experientiam, quod viderit arietem sine capite ambulantem; imò ipsemet ante paucos annos memini me in vitulo mactato & decollato ejusmodi motum reliquarum partium videre, ut ab uno homine in loco suo retineri non potuerit, quod nullà aliâ ratione accidisse puro, quàm ratione spirituum ante communicatorum. Nam cum cor & cerebrum ope spirituum operentur, evenit, ut principio abscisso ad tempus maneat operatio ob spiritus adhuc presentes, ut rectè Toletus colligit lib. 7. Phys. quæst. 1.

QVÆSTIO II.

An sensus & operatio sensitiva idem significant?

Declaratio quæstionis.

Quemadmodum aliud est facultas nutritiva, aliud verò nutritio, ita etiam necessariò sequitur aliud esse sensitivam facultatem, aliud etiam ejusdem operationem. Genuit hic quandam confusionem vocabulorum penuria, ubi Latini per sensum jam operationem, jam ipsam facultatem intelligunt: ut igitur aliud visus, aliud verò visio, ita etiam aliud sensus, aliud sensitio, quæ vox barbara ob defectum jure & merito à Philosophis introducit, unde Ciceroniani manes in his & in aliis ejusdem generis vocibus nobis partant. Potest autem à Aristotele ipsa videlicet τὸ αἰσθητικὸν operatio dupliciter considerari, quemadmodum τὸ αἰσθητικὸν & actu & potentia dicitur: hic sensus naturam non respectu potentia tantum consideramus, sed quatenus est actu: atque ita sensus est alteratio, qua objectum sensibile jam actu recipitur. Alteratio dico, non corruptiva, quâ aliquid ad interitum disponitur, sed perfectiva, quæ ad habitum atque perfectionem tendit, quia per objecti cognitionem aptitudo sentiendi suo modo explerur.

QVÆSTIO III.

An sensus sit solum potentia passiva?

Pater ex dictis quod αἰσθητικὸν, operatio videlicet sensitiva sit quædam alteratio, unde merito jam quæritur, an αἰσθητικὸν ipse scilicet sensus tantum potentia sit passiva?

Affirmativa placuit Egidio, Nipho, Veneto, Capreolo & aliis: cum enim sensus nihil aliud præstet, quàm quod speciem à re objecta recipiat, ideo sensitio activè non à facultate sensitiva, sed ab ipso objecto fieri videtur, quotiescunque enim species sensibilis organo objicitur, toties quoque animal sentire deprehenditur. Adde quod Philosophus tex. 52. lib. 2. de an. activam sentiendi vim ponat extra sensorium, ubi sensitivum comparat cum combustibili.

Affirm.

Hæc opinio merito à Scoto, Capreolo & communiter à Dd. rejicitur: I. Sequeretur enim hoc modo, visionem non esse immanentem actionem, quo passim affirmatur, quia actio immanens recipitur in eo, à quo oritur, Zabarell. de sensu ag. cap. 9.

Negat.

II. Imò à Aristotele vitalis & animalis actio non esset, si ab interno principio non dependeret.

III. Rectè Philosophus lib. 2. tex. 36. de an. animam dicit causam alterationis, quæ fit secundum sensum.

IV. Denique si visio esset objecti actio tantum speculum quoque videret.

Refutatio affirmati.

Nota ergo pro decisione, quod αἰσθητικὸν non consistat in sola apprehensione objecti, sed requiritur præterea perceptio & dijudicatio. Unde minus rectè statuit Eustachius Rudius lib. de aff. hum. corp. cap. 14. quod sensus solum apprehendant, non autem dijudicent suum objectum. Quod autem tex. 52. attinet, notandum quod hic solvatur ab Aristotele illud dubium, qui fiat quod visus non videat oculum, sive suum sensorium, ut potè cum ipsi quoque sensorio insit ea, quæ sentiri possunt, nimirum elementa quatuor: ubi respondetur, quod ad actum sentiendi externum requiratur objectum, non tanquam agens primarium, sed potius ut secundarium & causæ sine qua non.

QVÆSTIO IV.

An sensus dicatur activa & passiva potentia simul?

Cum sensus, ut patet ex præcedentibus, non solum passiva sit δύναμις, ideo jam quæritur porro, an sit facultas activa & passiva simul?

Negat.

Negatur hoc ex una parte ab iis, qui ex mente Aristotelis concludere cõantur, sensum esse meram passionem: ex altera parte Vallesius lib. 2. contror. cap. 32. sensum solum activam facultatem concludit, ubi non alterationis perceptionem αἰσθητικὸν dici debere affirmat, ut potè cum sæpius alteratio sensus absque sensu adesse queat. Unde Galen. septimo de placitis: non alteratio sensus est, ut quidam putant, sed alterationis quædam dignotio.

Pro quæstionis solutione atque decisione notandum ex Zabarellâ lib. de sen. ag. cap. 9. quod eadem sit facultas sensibilis, quæ & agat & patiatur va-

Decisio quæstionis.

riis rationibus: cum enim eadem anima duobus muneribus fungatur: tum informet organum, quod sine ipsa non esset organum, nisi æquivocè: tum organo à se informato utatur ad operandum: ratione prioris muneris patitur, proprium enim est organi officium speciem recipere & pati, ideo anima sensitiva, quatenus dat esse organo, constituit proprium receptivum speciei sensibilis, & ad hanc receptionem refertur anima, ut ratio recipiendi: facta autem receptione anima utitur organo, dum speciem receptam judicat: itaque recipere est organi animati, judicare autem est potius anima.

Nec etiam negligenda est Dd. Commibricensium lib. de an. cap. 6. qu. 1. tripartita distinctio, quod potentia sensitiva tripliciter spectari possit: videlicet, ut recipit speciem ab objecto: ut ea informat a actum sentiendi profert: ut ejusmodi actum in se recipit: primo & tertio modo sensus est passiva potentia, secundo verò modo activa merito dicitur. Coniunge Toletum lib. 2. de an. qu. 12. & Duodum lib. 5. de an. cap. 12.

Non ergo sola receptio simpliciter constituit sensum, quia requiritur ut accedat ipsius animæ dijudicatio, quod indicat Aristoteles tex. 140. lib. 2. de an. ubi actum visus & actum coloris, à se invicem distinguit, denotans aliud esse impressionem coloris, aliud ejusdem coloris impressi dijudicationem.

Hoc ipsa quoque confirmat experientia: non enim videmus etiam si objectum sit præsens, ita ut coloris species vel idolum oculis imprimatur, nisi quoque anima sit intenta & speciem impressam dijudicet. Rectissime hoc indicat quoque Scaliger Exerc. 289. sect. 3. ubi inquit:

Sensio sensum ipsum habere pro effectuore primario. Nec obstat quod aliis in locis Philosophus sensum passionem quandam dicat simpliciter, ut ex cap. 5. lib. 2. de an. quispiam colligere posset, quia ibidem Philosophus comparat sensitivam facultatem cum suis objectis, ideoque cum non eodem modo in sua objecta agat, ut nutritiva, passiva dicitur ob receptionem, ut dictum est.

QVÆSTIO V.

An sit species sensibilis?

Veteres Platonici, ut Plorinus & Galenus, item Durandus, Occam, & alii species sensibiles negant his argumentis:

Negativa.

I. Quia species objective non possunt esse in sensibus: nam inter id quod sentitur & quod sentit, medium requiritur.

II. Adde quod inter speciem & objectum nulla sit similitudo: species enim & objectum natura differunt, quod patet in nigredine & albedine, quæ constituunt contraria: eorum colorum species mintmè.

III. Quia species nobiliores essent suis objectis & ita nullam in natura causam obtinerent. Probatur antecedens, quia incorporeum corporeo nobilius esse videtur.

Affirmativa.

Contrariam sententiam defendit schola Peripatetica: cum enim per conjunctionem realem sensus objecta sua percipere nequeat, sequitur necessariò hoc ipsum intentionali modo fieri, scilicet per sensibilem speciem, quæ est imago objecti sensorio oblata effectivè facultatem movens.

Hoc innuit Phil. lib. 2. de an. t. 21. ubi inquit: sensum rem quandam eo modo percipere, ut cera formam sigilli recipit: at cera non ipsam sigilli materiam, sed illius speciem recipit. Si enim sensus rem ipsam materialiter reciperet, sequeretur hoc absurdum quod res eadem numero non esset una, sed plures quia simul à pluribus res una videri potest, ut notat Scaliger. Exerc. 298. sect. 14.

Hinc etiam rectè Cælius lib. 25. cap. 1. certè objectum sensibile nimum materiam recipit, at sensus spiritualis admodum est: itaque per se handquaquam coire queunt ad sentiendi actum, sed opus est medio quodam velut spiritali, quod circa omnem sensum species quadam est.

Pro controversia decisione notandum, quod species sensibilis sit qualitas intentionalis representans objectum aliquod sensibile, Dico intentionalis qualitas, ubi non illam intentionis significationem accipio, quâ intentionalia dicuntur illa, quæ rebus opponuntur, ut sunt notiones secundæ, quarum esse penderà nostro intellectu: sed potius spirituales qualitates objectorum intelligo, quæ absque operatione mentis existunt, & intentionales vocantur, tum quod immaterialiores (Verba sunt Toletii lib. 2. de an. qu. ult.) quam ipsum objectum reale à quo prodeunt: tunc etiam, quod mutant intentionem sensuum.

Decisio quæstionis.

Jam ad argumenta contraria respondendum: Refutatio Ad 1. distingue inter objectum & objecti signum: Species non est ipsum objectum: sed tantum ejus signum & idolum. Ad 2. Ut signi & signati similitudo non secundum essentiam, sed secundum representationem intelligitur, ita etiam hic sufficit, ut species similiter objectum repræsentet. Ad 3. Negamus, quia multo nobilius est illud, quod perfectè & revera est, quam quod spiritaliter tantum producitur.

Refutatio negative.

QVÆSTIO VI.

An ad speciem sensibilem producendam opus sit agente sensu?

Sensum cum intellectu comparat sapissimè Philosophus, hinc aliquibus placuit ratione objecti sensum agentem introducere, quod hoc modo confirmatur.

Affirmativa.

I. Ut intellectus agens ea, quæ potentia sunt intelligibilia, actu talia reddit: ita etiam requiritur sensus agens ad speciem sensibilem producendam.

II. Ens spirituale non producit à materiali: at species est spiritalis. Ergo non solum ab objecto, sed ab agente facultate producitur.

III. Averroës quoque hoc ipsum innuere videtur, ubi ex natura objecti concludit sublimius agens necessariò adesse debere.

Contra, rectissime sensum agentem supervacaneum statuit Zabarell. lib. de sen. agen. cap. 5. & Scalig. Exerc. 298. sect. 16. cum aliis multis: Vera enim est Alberti opinio, quod sensiles qualitates talem habeant naturam, ut sese in medio multiplicent, quod probatur, quia quilibet forma est multiplicativa sui ipsius vel materialiter vel spiritaliter: ita quatuor qualitates primæ agunt modo utroque: reliquæ qualitates

Negativa.

lures sensibiles omnes tantum agunt spiritaliter. Hanc actionem distinguens Albertus dicit aliud esse producere formam tantum: etenim producere formam in materia est materiali agere & producere aliam formam similem materialem, qua in esse & conservari pendet a subiecto, in fieri tantum ab agente: producere, autem formam tantum, est spiritalem speciem producere, qua recipitur quidem in subiecto, tamen secundum esse, conservari & fieri pendet a materia. Quemadmodum vero vana esset questio, cur calor producat calorem, quia hoc est caloris natura: ita etiam vanum est querere, cur objectum speciem suam producat in medio & organo.

Hæc Zabarella ex mente Alberti, quibus planum redditur ex parte objecti sive speciei sensibilis non opus esse agente sensu.

Refutatio Affirmativa.

Ad priora argumenta jam facillime respondetur, Ad 1. diversitas est in exemplo: quamvis enim sæpius intellectus comparetur cum sensu, non tamen in omnibus conveniunt, quia alia est ratio objecti sensibilis respectu sensus: alia etiam objecti intelligibilis, ratione intellectus. Ad 2. non omne spiritale est nobilior materiali, quia in accidentibus spiritale ad materiale tanquam effectus ad suam causam refertur, quemadmodum enim lux solis nobilior est lumine in aere ab eodem producto: ita etiam color nobilior est coloris specie. Ad 3. Quo ad Averroem respondet Zabarella eundem non asserere, sed tantum dubitare.

QVÆSTIO VII.

An species sensibilis activè concurrat in operatione sensuum?

Negativa.

Negativa probabilis videtur: I. Hæc aīdnoī est operatio vitalis, ergo rei inanimatæ, & multò magis intentionali & revera non existentī attribui nequit.

Affirm.

II. Quia species tantum rationem causæ materialis & objecti habere videtur.

Contra Thomas 1. par. q. 56. ar. 1. cum aliis affirmativam tenet, tum quod anima per speciem ad cognoscendum constituatur, eo modo quo ignis per calorem habilis est ad calefaciendum, tum etiam quod species cognita assimilatur illi, quæ objectum repræsentat: At omnis forma agentis cum per se assimilatur effectus activè ad agendum concurrat.

Decisio controversiæ.

Item Dd. Connimb. lib. 2. de anima cap. 6. q. 2. art. 3. species non tantum activè, sed etiam formaliter ad sentiendum concurrere dicunt, quatenus faciunt ad specificationem actus determinando potentiam ad hanc potius quam ad illam operationis speciem.

Nota tamen pro decisione controversiæ, quod activè concurrere dupliciter accipi possit: vel respectu actionis primariæ, & hoc modo solum ipsa facultas est causa τῆς αἰσθητικῆς: vel respectu actionis secundariæ & concurrentis, quo modo species quoq; activè concurrere dicitur.

QVÆSTIO VIII.

An objecto remoto species sensibilis in externis sensibus remanere possit?

Negativa.

Um externus sensus operationem suam perficiat objecto semper præsentē, ideò jam merito dubitatur, num species objecto remoto in externis sensibus statim evanescat?

Negativa probatur hoc modo.

I. Quod intensionem & remissionem admittit, illud non in momento interit: at species sensibilis intensionem & remissionem admittit. Ergo Minor probatur ex visu, quò enim res propior in justa distantia eo magis videtur.

Imò sæpius albedo in oculis & odor in naribus objectis remotis perseverant.

III. Ita sensum à sole in opacum convertentes sentiunt adhuc ex parte lucem à sole impressam, quod ipse Philosophus in lib. de somniis innuere videtur.

Contraria sententia communiter defenditur: sensus enim externus in eo ab internis distinguitur, quod sine præsentia objecti non agat.

Affirmativa.

Pro decisione nota, quod sit distinguendum inter sensationem perfectam & depravatam: quo ad perfectam aīdnoī verum est sensum externum sine objecti præsentia non agere: quo ad imperfectam operationem fieri potest, ut fallamur, quando phantasia quædam sibi fingit, ita ut eadem, quæ internis sensibus nobis imaginamur, & externè percipere videamur, quod sæpius apparet in ægrotantibus.

Decisionis fundamentum.

Quod oppositas rationes attinet, respondeamus breviter: Ad 1. productio accidentium spiritualium sit subito, unde in eo à realibus differunt: consequens jam est, ut subito intereant, remoto scilicet producente, à quo in esse & in fieri dependent, quemadmodum ad solis absentiam lumen removeretur. Ad 2. patet responsio ex decisione. Ad 3. amoto luminoso corpore (inquunt Connimb. Dd.) non datur ejus aspectus, sed fallitur visus, quia organum ita alteratum est, ut colorem contrarium statim recipere nequeat.

Negativa refutatio.

QVÆSTIO IX.

An circa proprium objectum sensum errare contingat?

Vidam totius veritatis iudicium in sensibus collocarunt quod de Epicureis affirmatur: alii omnem fidem à sensibus ablegarunt, ut Academici.

Illorum opinio confirmatur hoc modo:

I. Si sensuum error conceditur, nulla scientiarum certitudo esse potest: at posterius falsum. Igitur & prius. Connexum probatur, quia noster intellectus à sensibus incipit.

Opinio illorum, qui sensibus omnina tribuunt.

I. Philosophus 8. Phys. text. 22. cognitione heberem censet illum, qui sensibus fidem denegat.

III. Ter-

Refutatur negativa.

III. Tertullian. in lib. de an. probat hoc ex Johanne, ubi ex sensuum certitudine rei veritas confirmatur, his verbis: quod vidimus, quod manus nostræ contraxerunt.

Horum assertio probatur his argumentis.

Opinio illorum, qui sensibus fidem denegant.

I. Quia communiter intellectus sensum errantem corrigere dicitur.

II. Quia sæpius ratione organi sensus fallitur, ut in Ictericis, quibus omnia flava.

III. Imo ratione medii quoque sæpius fallitur: ita sol matutino tempore rubicundus apparet.

IV. Sic major distantia causa erroris esse potest, ubi corpus quadratum ob angulo se evanescens rotundum esse putamus.

V. Tandem objecti diversitas eodem modo sentientis animæ operationes impedire potest.

Assertio media verior.

Ita quælibet harum sententiarum confirmatur: nos ad mediam sententiam accedimus, quæ est Peripateticorum, ut patet ex Toler. lib. 2. de anima quest. 13. Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 6. qu. 6. Savanarol. 11. Epitom. Phys. conclus. 6. nimirum quod sensus non perpetuo fallantur, nec etiam nunquam decipiantur. Non fallitur sensus circa proprium objectum, ubi adest dispositio organi, medium adæquatum & iusta distantia: ubi verò hæc requisita non adfunt, aut ubi sensibilia non sunt propria, aut non sub ratione propriorum percipiuntur, ibi facili negotio sensus fallitur. Ex hac decisione patet, quomodo superiores rationes solvantur.

QVÆSTIO X.

An rectè enumerentur quinque sensibilia communia?

Negativa.

Ea quæ per se quidem sed non ab uno solum sensu percipiuntur, Philosopho τὰ αἰσθητὰ ὁνομάζονται dicuntur, quorum quinque sunt text. 64. nimirum motus, quies, numerus, figura & magnitudo.

Numerus hic dupliciter impugnari potest: vel quod aliquid desit, vel quod aliquid abundet.

Priori modo sic arguuntur:

I. Motus est aliquid instabile. Ergo non sub sensum cadit.

II. Numerus pertinet ad intellectum, quia solus homo numerat. Ergo potius τὸ νοητὸν quam τὸ αἰσθητὸν dici debet.

III. Tandem quies est privatio: at hæc per se sub sensum non cadit.

Posteriori modo dictum Aristotelis ita impugnatur: nam plura, sensibilia communia esse videntur:

I. Ab opticis recensentur distantia, situs, asperitas, rectitudo &c.

II. 4. Phys. text. 89. tempus quoque annumeratur omnibus sensibilibus.

Decisio questiōnis.

Pro decisione nota ex Dd. Connimb. lib. 2. de anima cap. 6. qu. 4. ar. 2. quod ratio sensibilis communis non requirat, ut illud ipsum omnibus sensibus sentiatur, sufficit enim ut à pluribus percipiatur. Deinde lubenter quoque concedimus Philosophum non omnia sensibilia communia enumerasse, quia tantum quinque generalia capita ponere voluit, ad quæ specialia omnia suo modo reducuntur.

Jam ad argumenta priora. Ad 1. ut motus in sua natura est ens imperfectum, ita etiam ab externis sensibus imperfectè percipitur. Ad 2. numerus cadit sub sensum, quatenus plura discreta percipiuntur, ut autem unum post aliud recensetur, ita soli homini convenit. Ad 3. quies percipitur quatenus rem quietam & subsistentem exhibet.

Ad posteriora. Ad I. omnia ad quinque genera posita reducuntur: ita distantia & situs ad magnitudinem, asperitas ad figuram, discretio ad numerum. Patet hic obiter quod doctiss. Scaliger Exerc. 66. in sexto sensibili constituendo laboret, quod ipse distantiam esse putat. Ad 2. Tempus, ut notum est, definitur per motum, unde etiam ratione motus cadit sub sensum.

QVÆSTIO XI.

An sensibile commune propriam speciem offerat organo?

Formas sine materia, hoc est, species rerum sensibilium percipit sensus, teste Philosopho, non ipsas res materialiter. Cum autem illa, quæ per se sub sensum cadunt, vel communia vel propria sint: ideò jam queritur, num etiam communia peculiarem speciem producant?

Negativa placuit Thomæ 1. par. q. 87. P. Veneto secundo de an. cap. 1. Connimb. lib. 2. de an. cap. 6. qu. 6. ob has rationes:

Negativa.

I. Sensus per modum unius conjuncti percipit singulare proprium sensibile cum communi. Ergo per unam speciem.

II. Quantitas ad quam plura communia sensibilia reducuntur, non obtinet agendi vim. Ergo non potest producere speciem.

III. Quies est privatio: at hæc non ex se, sed per suum habitum cognoscitur.

IV. Sequeretur speciem communem absque propria sentiri posse, quod absurdum est.

Contraria sententia est Scoti 4. sent. d. 4. q. 12. Zabarel. de sensu agen. cap. 4. Tandem. 2. de an. qu. 18: qui statuunt præsentis quæstionis affirmativam.

Affirmativa.

I. Quia Philosophus 2. de an. text. 65. sensibilia per accidens distinguit à sensibilibus per se, quod sensus ab iis pati nequeat, propterea quod nullam speciem producant, unde sequitur communia quoque sensibilia species suas habere.

Imò si species à sensibilibus propriis distinctas non obtinent, sequitur necessario, quod non directè per sensus exteriores, sed potius per phantasiam cognoscantur.

Pro solutione argumentorum nota, quod sensibile commune formaliter differat à proprio: & quod productio speciei non sit actio realis, quæ formæ in materia aliàs producuntur & fiunt.

Jam ad argumenta. Ad 1. Et si commune & proprium τὰ αἰσθητὰ conjunguntur realiter extramentem, alià tamen ratione figuram rei, alio modo colorem sentio, unde sequitur utriusque peculiaritatem esse speciem. Ad 2. non quidem obtinet quantitas vim agendi realem, ut aliam quantitatem producere queat: seipsam tamen spiritaliter multiplicat. Ad 3. quies sentitur, quatenus uniformem positum sensibilis denotat, quo modo non est pura privatio. Ad 4. nulla est consequentia, quia quædam subordinata esse possunt, quorum unum non sine altero percipitur.

Ad argumenta negantia.

QVÆSTIO XII.

An sensus externi convenienter distinguantur?

Cur plures externos sensus ipsa natura condiderit, pulchrè demonstrat Philosophus lib. 2. text. 131. Si enim unus tantum sensus fuisset, inter communia sensibilia & propria nullum discrimen relinqueretur: adde quod inter flavedinem & amaritum bilis distinguere nesciremus.

Ratio numeri sensuum externorum.

Numeravimus autem horum sensuum externorum quinq; eosque ex numero objectorum priorum deduximus, quod rectè innuit Thomas 1. p. 9. 87. art. 3. his verbis: Minus rectè quidam numerum sensuum deducunt ex organo, quia organa sunt propter facultatem, non facultas propter organum: nec etiam ex natura sensibilibus qualitatibus sensus deducuntur, quia natura sensibilibus ab intellectu tantum cognoscuntur. Accipienda igitur ratio numeri est secundum illud, quod proprie & per se ad sensum pertinet. Est autem sensus quædam potentia passiva, quæ nata est immutari ab externo sensibili, exterius autem immutativum est, quod per se à sensu percipitur, & secundum cuius diversitatem sensitiva potentia distinguuntur. Coniunge Aristotelem lib. 2. text. 128. & sequentibus, & Scaliger Exerc. 2. 97. sect. 2. 3. 4.

QVÆSTIO XIII.

An vehemens sensibile sensum ladat?

Negativa.

Fortè negativa quibusdam probabilis videbitur, tum quod sensus non realiter, sed per speciem objectum suum recipiat; at species sensibilis est incorporea, ideoque tantam agendi vim non obtinebit: tum etiam quod potentia sensitiva na-

turaliter ad objectum suum feratur, unde verisimile est, eò magis potentiam perfici, quò magis objectum recipiat.

Contrarium experientia confirmat: quo enim visibile magis lucidum, eo magis visum afficit, quod non sine damno experti sunt milites Xenophonis, qui per multam nivem iter facientes oculis vehementer læsi sunt, ut refert Galenus lib. 10. de Usu part. cap. 3.

Imò notatu dignum est illud, quod idem affirmat de Dionysio Sicilia Tyranno, qui domum splendidissimam, calce illitam, instruxit, in quam victos ex obscurissimo carcere eduxit, quos subita mutatio vehementis sensibilis excæcavit. Huic experientie subscribit ratio, unde Philosophus lib. 2. de anima text. 123. affirmat, vehemens sensibile sensum lædere, propterea quod instrumenti vires dissolvat.

Hæc assertio communiter à Philosophantibus defenditur, ut patet ex Tolero lib. 3. de an. q. 4. & Connimb. Dd. lib. 2. de an. cap. 12. quest. 1. Cum enim ad animam non tantum facultas, sed etiam organi iusta dispositio vel temperies requiratur, ideo manifestum est, illa sensum lædere, quæ organi temperamentum immutare valent: at hoc ipsa sensibilia vehementia præstare possunt; ita lux splendidissima visum nimium dissipat, & spiritus visivos disgregat, unde sequitur mutatio proportionis, quæ inter objectum & organum requiritur: eadem est ratio in aliis sensibus.

Ad objectiones in principio propositas respondemus. Objectiones solvuntur.

Ad 1. etiam si species sensibilis respectu realium accidentium sit incorporea, talis tamen est, quæ in medio producto vim illam obtinet, ut ipsum sensorium afficere possit. Patet hoc in lumine, quod intentionale Ens est, & nihilominus tamen peculiarem in rebus agendi potentiam obtinet, quia calefacit, disgregat &c. Ad 2. Potentia fertur ad objectum adæquatum, quale non est illud, quod est vehemens, sed quod ipsi organo proportionè responderet.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS III. Coronidis II. EXERCITATIO SEXTA.

De VISU ET AUDITU.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Cur à visu fiat initium.

Uti naturæ ordine tactus reliquis sensibus prior esse videtur, quia communior est, unde Avicenna & Plato in tractatione sensuum à tactu incipiunt: nostamen, cum Philosopho, initium à visu facimus: initium enim cognitionis non semper est initium rei, sed illud potissimum, undè facilius addiscimus, ut habetur 5. Metaph. in principio. Visus autem facilius à nobis cognoscitur, quia requisi-

ta sensuum hæcenus generaliter declarata, magis in visu, quam in aliis sensibus apparent. Nec desunt rationes à dignitate desumptæ, quibus contra eos uti possumus, qui hic ordinem præstantiæ observandum esse iudicant: Visus enim sensuum omnium præstantiss. tum ratione objecti, tum ratione finis, tum ratione operationis perfectissima & velocissima jure dicitur, ut innuit Philosophus lib. de sens. & sens. cap. 1. Metaphys. cap. 1. Hunc merito auditus sequitur, de quibus duobus sensibus hæc exercitatione conjunctim agendum.

§. 1. Visus

Visus quid.

§. 1. Visus est facultas animæ sensitivæ, quæ per certum organum externum, rectè constituto medio, id quod visibile est percipit. Dico animæ sensitivæ: quatenus visus est sensus externus, qui non homin tantum, sed omnibus aliis perfectis animalibus convenit. Dico per certum organum: quia necessariò requiritur, ut sensus externus per externum organum agat. Dico rectè constituto medio: nec enim in distantia nimia, nec in tenebris videre possumus. Dico id quod visibile est: ubi objectum intelligitur, de quo, in sequentibus.

Objectum visus.

§. 2. Objectum hujus sensus est id, quod visus percipere potest, scilicet τὸ ὁρατὸν visibile, ut est color (Arist. lib. 2. de an. text. 77.) qui respectu hujus considerationis est extremitas perspicui in corpore determinato. Arist. de sens. cap. 3. Esti verò quidam iustare possit, non omnem colorem esse visus objectum, propterea quod Aristotele lib. 1. de sens. cap. 4. teste, color niger dicitur albedinis privatio: at privatio expers est entitatis & per consequens etiam activitatis, undè verisimile videtur nigrum colorem non esse motivum perspicui, quatenus motus per actum definitur: respondet tamen Casserius lib. 5. de sens. cap. 22. Aristotelem improprie & ἀλλοτρίως loqui: niger enim color albo contrarius opponitur, & non privativè. Et licet concedatur privationem entitatis expertem esse, ipsa tamen privantia suam entitatem habent, quæ ratione niger color non privatio, sed privans erit, albedinis respectu & perspicuum movebit, pro ut præter absentiam albedinis positivam nigredinem includit.

Color duplex. Apparens.

§. 3. Est autem duplex color: Apparens & verus. Ille ferè nihil aliud est, quàm ipsum lumen variè refractum, in subjecta diversis qualitatibus prædita incidens, unde lumine evanescente, languescit & apparere definit. Tales apparentes colores conspiciuntur in Iride, in collo columbarum, in vitris diversis, aliisque rebus radiorum solarium diversam refractionem recipientibus, quorum essentia nihil aliud quam lumen est, unde lumine recedente, sicut diximus evanescent, quod minimè de veris coloribus affirmari potest, utpote qui etiam in tenebris subsistunt & stabiles permanent, licet ob defectum luminis tunc temporis visum movere nequeant.

Verus.

§. 4. Verus color non tantum apparet, sed etiam existit, ut diximus, & rebus sublunaribus atque æthereis convenit, ideoque non simpliciter ex quatuor elementis, sed potius ex lucido, perspicuo & opaco generatur. Zabarel. lib. 1. de vis. cap. 2. Perer. lib. 13. cap. 9. Huic assertioni videtur ex parte contradicere Jul. Casserius lib. 5. de sens. cap. 27. ubi colorem cælestium corporum non verè colorem esse dicit, propterea quod color sit qualitas secunda, quæ sublunaribus tantum conveniat. Addit igitur cælestium corporum colores non ex perspicui condensatione seu permissione cum opaco ortum habere, cum hoc ipsum alterationem atque passionem quandam in cælo videatur efficere, quod tamen hæcenus negatum fuit, quatenus contrarium, à quo aliàs passio fit, cælo deest. Verùm hæc dubitationes facillimè solvuntur, ubi notatur ex quæst. 1. quod cælestibus corporibus colores ex solâ condensatione perspicui adsint, non per generationem, ut adhuc hodiè mixtis colores ingenerantur, sed per primam creationem una cum suis subjectis producti.

§. 5. Pro horum trium varietate varii quoque generantur colores in rebus, qui communiter in extremos & medios, à se in vicem specie differentes, distinguuntur. Quomodo ex diaphano & opaco diversimodè colores oriantur, pulchrè declarat Capivaccius lib. de Urin. cap. 3. ubi innuit obiter, perspicuitatem non in puritate, & opacitatem in impuritate elementorum subsistere, ut quibusdam placet, cum aurum argento prius, quod tamen albedine superat: nec etiam perspicuitatem ex raritate & opacitatem ex densitate cum aliis deducendam esse putat, cum videamus fumum nigricare, licet tenuis ac rarus statuatur: sed concludit perspicuitatem ex puritate & raritate conjunctim, ut & opacitatem ex impuritate ac densitate simul esse deducendam: hinc aurum argento minus album, ob insignem densitatem cum puritate conjunctam.

Colorum varietas.

§. 6. Medium visus τὸ διαφανὲς perspicuum Medium dicitur, ut inter elementa sunt tria superiora, non quatenus talia, sed pro ut iis inest raritas quædam, veluti cælesti corpori. Arist. cit. loco text. 68. Dico ut inter Elementa: ne videamur excludere alia corpora sublunaria mixta, perspicui proprietatibus quoque prædita, ut sunt solidorum quam plurima, vitrum videlicet, glacies, crystallus, succinum &c.

§. 7. Hoc autem, quod perspicuum tale red- Actus perdit, est lumen, quod à Philosopho dicitur actus perspicui. Idem text. 69. Notandum hic quod perspicui actus & forma sit lumen, quatenus scilicet perspicuum actu tale est, quia perspicui actualitas recedente lumine aufertur, non autem substantiæ tenuitas ac transparentis proprietates, quam lumen non inducit, unde quicquid tale est, illud perspicuum potentia est in ipsis etiam tenebris. Vide Casserium lib. 5. de sens. cap. 37.

§. 8. Oritur verò lumen in corpore perspicuo à luce, quæ proprie est qualitas corporis lucidi, à quâ tanquam à causâ lumen in perspicuo dependet: unde lumen videtur, ut quo, lux, ut quod, quia sub ratione coloris comprehenditur. Dico quod lux sub ratione coloris comprehendatur, scilicet non quatenus est lux, quia aliàs illuminando redderet alia corpora colorata, quod falsum, sed quatenus est in perspicuo condensato, quam ob causam patet cælestia corpora quò magis condensata sunt, eò magis etiam colorata conspiciuntur.

§. 9. Denique instrumentum huic sensui determinatum est oculus, in quo præcipua pars scilicet humor crystallinus observatur, qui proprium visus organum communiter statuitur. Dico communiter: quatenus supra demonstravimus, humoris crystallini verum usum in eo consistere, quod faciat ad radiorum visibilibus collectionem, quatenus interni perspicilli summè necessarii rationem obtinet.

Instrumentum visus. Vide lib. 10. Exerc. 10.

§. 10. Cumque bini sint oculi, ideo unum eundemque motum utriusque condidit natura, ut uni actioni simul dexterrimè inservirent. Qui autem hoc fiat, pulchrè patet ex iis, quæ supra Coron. 1. de nervis motoris & musculis oculorum diximus.

Motus unicus utriusque oculi.

§. 11. Operatio hujus sensus visio vocatur, quæ non emissionem quadam, quod Platonis placuit, sed receptionem specierum visibilibus perficitur. Confirmationem hujus assertionis lector subsequenti questione 8. videat. Nec aliquem

moveat, quod ex recentioribus, post Capivaccium etiam inveniantur, qui Galenum & Platonem recte statuisse scribunt, quod visio receptione & emissionem simul fieri debeat, ex illo fundamento, quod præter receptionem objecti visibilis per speciem oblata, luminis cujusdam emissio ex ipso oculo requiratur, quatenus ingenta lux crystallini simul alia corpora perspicua illuminare potest: non inquam, hoc ipsum sufficere videtur, quia licet necessitatem luminis in ipso organo concedamus, alia tamen omnino est ratio illius emissionis radorum visibilium, de qua Platonis assertio tractat.

Auditus quid,

§. 12. Auditus, quem Scaliger Exerc. 297. sect. 2. & Exerc. 298. sect. 6. post Aristotelem disciplinæ sensum rectissime dicit, est facultas sentiens, que sonora percipit atque dijudicat. Hic sensus respectu dignitatis visum sequitur, quam ob causam illo declarato, merito hujus explanatio sequitur. Dicimus autem quod auditus sonora percipiat atque dijudicet, ut appareat ipsam auditionem non mere passionem, ut olim aliquibus placuit, sed actionem atque passionem simul esse, quatenus non solum est objecti vel etiam actus educit receptio, sed simul quoque ipsius actus sentiendi educitio, quâ ratione, simul objectum percipit atque etiam dijudicat.

Objectum auditus,

§. 13. Hujus objectum sonus est, non quatenus potentia esse potest, sed ut in actu consideratur, ad quem constituendum requiritur corpus percussum, corpus percussus & medium: non enim omnia corpora ad sonum edendum eodem modo apta sunt, sed ea, que solida, lævia & concava sunt, aliis à Philosopho præferuntur, tex. 77. & 78. lib. 2. de an. Soni definitio penes Philosophum lib. 2. tex. 65. videtur obscurior, dum inquit: sonus est motio ejus, quod eo motu moveri potest, quo moventur ea, que resiliunt à corporibus lævibus cum quispiam percutit. Sed nota quod causaliter sonus hic finiatur, qui formaliter alias recte dicitur qualitas passibilis successiva, ex aëris vel aquæ interceptione, elisioneque, sonantium corporum collisionem insequente, producta, que sensum auditus movere potest, quod ulterius pulchrè deducit Casserius lib. 4. de quinque sensibus.

Medium auditus,

§. 14. Medium auditus constituunt elementa, quatenus personata esse possunt, quod non tantum aëri, qui communissimum est medium huius sensus, sed etiam aquæ & igni suo modo attribuendum esse videtur. Nota quod medium ex parte quoque rationem subjecti videatur habere, quatenus sonus est ejusmodi qualitas, que successivè per corpora sonantia generata per medium transiens auditum afficit, de quo vide Meriatum de sensibus. exter. quest. 157. num. 5.

§. 15. Instrumentum auditus auris est, cujus conformatio talis est, ut huic sensui optime inservire possit: cumque in omni organo præcipua actio similari cuidam parti tribuatur, ideo notandum, quod hoc loco primum auditus organum auram ingentam statuamus. Philosopho tex. 82. lib. 2. de an. Vide Plura Coron. 1. Exerc. 10. ubi demonstratur auram ingentam dupliciter considerari posse, vel respectu cavitatis interioris, que est causa sine qua non potest fieri sonorum perceptio, sed ipsa tamen sonum receptum minimè dijudicat, cum non sit animata pars corporis verum potius auditus medium internum: & inter aërem ipsi expanso nervo auditorio implantatum.

§. 16. Hac tria ad operationem hujus facultatis, que Græcis ἀνοσι, latinis Barbarè, sed verè auditio dicitur, necessario requiruntur. Quando enim ex collisione corporum generatur Sonus, tum is per medium non quidem semper omnino realiter, sed per speciem ad sensorium usque movetur, ubi facultas sensitiva ad operandum incitatur.

Auditus functio,

QVÆSTIO I.

An color verum visus objectum?

Affirmativam ponit Philosophus lib. 2. de an. tex. 67. quæ dubia fortassis pluribus videri potest, tum quod non omnis color videatur, quod patet de colore in profunditate cujusdam corporis latitante: tum etiam, quod præter colorem visu lucem apprehendamus, quæ hanc ob causam præstantissimis quoque Philosophis primum visibile vocari solet, ut patet ex Rhodigino lib. 15. Antiq. lect. cap. 1.

Affirmativa impugnatur.

Pro controversiæ resolutione notandum: Primo, quod color consideretur dupliciter: vel pro qualitate ex elementorum mixtione remotè resultantè, quo modo solis sublunariis convenit: vel pro tali visibili qualitate, quæ ex condensatione perspicui oritur, quâ ratione Philosophus in præsentia colorem describit. Deinde color aut simpliciter in sua essentiâ respectu originis consideratur: aut etiam ex elementis, ubi ad visum refertur, tanquam ejus objectum.

Decisionis fundamentum.

Ex his fundamentis sumitur responsio ad datas objectiones: quod enim attinet colorem in profundo latentem, illum hoc loco dicimus colorem, quia illius non est visus: adde quod illi definitio coloris, ex lib. de sens. cap. 3. proposita, non conveniat, quia non est extremitas perspicui in determinato corpore, ut rectè concludunt Zabarella lib. 1. de visu cap. 2. Dd. Comimb. lib. 2. de an. cap. 7. qu. 1. Toler. ibid. q. 17. contra Bodinum. in theatro, Vallesium lib. 1. contro. cap. 15. Scaliger Exerc. 325.

Ad argumenta contraria.

De luce porro dubitatur: nos eam sub colore comprehendimus, quatenus videtur, quia representat albedinem, estque talis qualitas, cui definitio coloris, antea posita, potest attribui. Hinc etiam Philo. lib. de color. lib. de sens. & lib. 1. Meteor. solem albo colore præditum esse dicit propterea quod lucidus sit.

Lucem sub colore cõrineri.

Quamvis igitur lux non sit color ex mixtione qualitarum elementarium ortus, qualis sublunariis plerisque convenit: nihilominus tamen color talis est, qualis ex sola perspicui condensatione, sine opaci admixtione constituitur, qui cælestibus corporibus tantum convenit, ut rectè Zabarella citato loco. Fit enim color non solum ex elementorum mixtione, quod minus rectè quidam statuunt, sed primaria coloris origo in genere perspicui condensatio est: quando enim perspicuum definit esse tale, tum illud ipsum redditur coloratum. Accidit autem hæc condensatio dupliciter, vel ob solam constipationem: vel ob admixtionem opaci: illa in corporibus cælestibus, hæc in sublunariis causa coloris est.

Quomodo lux fit color.

QVÆSTIO II.

An medius color specie differat ab extremis?

Elementa quomodo sint causæ colorum,

Esti color sublunarium rerum compositarum ex elementorum mixtione dependet: non tamen elementa simpliciter, quatenus qualitatibus motivis, ut sunt gravitas & levitas, vel alterativis, ut calor, frigus &c. prædita, colorum causæ statuuntur: sed potius, quatenus iisdem lucidum, perspicuum & opacum insunt, unde (verba sunt Capivaccii lib. de Urin. cap. 3.) colores procedunt ex diaphano terminato & ex opaco: ex diaphano, inquam, ita mixto cum opaco ut quod non erat antea luminis particeps, fiat nunc particeps luminis, atque secundum ejus superficiem coloratum.

Principia colorum.

Requiruntur ergo ad generationem colorum in sublunariis tria, ut diximus, lucidum videlicet, perspicuum & opacum. Alexan. lib. natural. qu. c. 2. Zabarell. lib. 1. de vis. cap. 2. Perer. lib. 13. Phys. p. 9.

Extremi colores.

Pro varietate horum trium varii generantur colores in rebus mixtis, qui communiter in Extremos & medios distinguuntur.

Medii colores.

Extremi colores sunt Albedo & Nigredo: hujus causa est opacitas, cum privatione quadam luminis & perspicui: illa pender à luce & perspicuitate cum privatione quadam opacitatis.

Quæstio.

Medii colores generantur varii pro ratione variaz mixtionis ex lucido, perspicuo & opaco, quorum alii magis ad albedinem, alii ad nigredinem vergunt: Quando enim (inquit Capivaccius) plus viget diaphanum, colores magis ad album vergunt, quando magis viget opacum, tunc color ad nigrum potius inclinat, huc referuntur color flavus, ruber, viridis, purpureus, &c.

Negatur.

Jam queritur, num hi colores medii à suis extremis specie differant, an verò saltem accidentibus sive secundum magis & minus?

Affirm.

Posterior Themistius & Simplicius ad tex. 6. lib. 5. Phys. statuunt, ubi medios colores mixtos esse dicunt ex coloribus extremis, non aliter, quam id quod tepidum est ex calore & frigore constat.

Cur dicatur quidam colores medii.

Contra prius placet Pererio loco citato, Scaliger Exerc. 325. sect. 8. & seq. quod scilicet medii colores ab extremis specie differant, quia qualitates intermedie sint quoque simplices: adde quod colores intermedii non habeant principia alia, quam extremi, utpote cum ex iisdem tribus componantur.

Sed queris, cur hi colores medii vocentur, si non ex extremis componuntur? dupliciter Pererius respondet: & ratione originis, quia illa principia, ex quibus omnes colores constant, magis miscuntur in mediis: & ratione effecti, quia extremi lædunt sensum: album enim nimis dissipat, nigrum nimis congregat visum, quod in mediis coloribus non accidit. Patet igitur colorem medium ad extremos non eodem modo sese habere, quemadmodum tepor ad caliditatem & frigiditatem.

QVÆSTIO III.

An lumen & lux differant?

Pro uno eodemque sæpius lumen & lucem apud autores accipi manifestum est, quo jure, nescio: fortè quod græcum φῶς denotet utrumque. Cum vero τὸ φῶς & lucido corpori, cui primariò inest, & perspicuo, cui secundariò convenit, attribuat: (hoc enim quod in corpore solis est, & id quod à solis corpore fluit græcis φῶς dici solet) Ideò cum Scaligero Exerc. 71. & Zabarell. lib. 1. de visu cap. 4. Inter lucem & lumen distinguimus: Lux propriè illa est qualitas, quæ in corpore lucido tanquam in subjecto est, quod apparet in sole, astris reliquis, aliisque corporibus lucidis: lumen verò illud, quod à luce producitur in perspicuo, unde ἐντελέχεια διαφανῆς dicitur. Ita in sole non lumen, sed lux, in aëre non lux, sed lumen rectissime statuitur. Hoc est quod diximus, lumen videri ut quo, quatenus scilicet est actus medii, quod ad visionem concurrir: lux autem videtur, ut quod, scilicet ut objectum, quia sub colore in genere comprehenditur, ut diximus.

Declaratio questionis.

QVÆSTIO IV.

An lumen sit Ens reale?

Cum à luce in perspicuo producatur lumen, Cmeritò jam queritur, an lumen sit ens reale vel intentionale? Affirm.

Prius Thomas 1. par. quest. 77. ar. 3. defendit. I. Quia lumen realiter ab aëre vel alio corpore perspicuo recipitur.

II. Quia lumen in natura effectum obtinet, unde per solis radios omnia vivificantur.

Posterius habet Egid. lib. 2. de an. cap. 7. huc etiam inclinat Scaliger Exerc. 71. quia lumen à corpore lucido derivatur in perspicuum, unde nihil aliud esse videtur, quam representatio lucis. Negat.

Mediam sententiam legas apud Zabarellam lib. 1. de visu cap. 7. qui utrumque diversa ratione concedit: nam contra Thomam concludit, lumen esse quodam modo ens intentionale: quia est quasi imago & species, quæ à corpore lucido profluit: contra Egidium probat lumen esse reale Ens, quia realiter in perspicuo recipitur, eidemque positivè inhæret.

Media sententia.

Nec alicui absurdum videatur rem quandam realem & intentionalem simul esse posse: patet enim hoc ipsum in aliis: nam scientia, teste Philosopho lib. 3. de anim. eadem est cum re scita, & in categoria qualitatis continetur: at scientia quid aliud est quam species objecti scientifici in mente? rectè igitur scientia Ens reale & intentionale dici potest. Sed pluribus (inquit Zabarella) causa erroris fuit, quod illa, que spiritalia sunt, ipsi putant esse nihil, quum tamen sint res: sicut enim dantur substantiæ incorporeæ & spirituales, quæ verissimæ sunt substantiæ: ita dantur etiam accidentia spiritalia, quæ veram habent entitatem licet minorem quam accidentia materialia à quibus producuntur. Hæc ille.

Quomodo aliquid reale & intentionale esse possit.

Patet ex dictis, lumen esse quasi idolum lucis, quod realiter in perspicuo recipitur, unde ab Aristotele rectissime illius actus & perfectio vocatur: cumque lumen ubique in perspicuo reperitur, ideo sequitur illud non esse corporeum quid, ut rectè colligit Arist.

Lumen quid.

Aristot. 2. de an. tex. 69. quia aliàs penetratio dimensionum fieret, quod absurdum est, de quo videtur Thomam. 1. par. q. 67. ar. 1. Zabarel. lib. 1. de visu cap. 5. Piccolom. lib. de visu cap. 7. Dd. Connimb. lib. 2. de celo cap. 7. q. 2. Casmannum in somatol. cap. 10. quæst. 2.

QVÆSTIO V.

An lumen tantum ratione mediæ requiratur in visu?

Lumen ad visionem requiri patet non solum ex Aristotele lib. 2. tex. 67. & aliis locis, sed experientia hoc docet, quæ testatur in tenebris nos nihil videre.

Quæst. Quæritur autem num lumen ratione mediæ solum, vel ratione objecti tantum requiratur?

Affirmativa. Prius statuit Averroës, cuius assertio confirmari potest ex eo, quod lumen ipsius perspicui actus sit, ut hæcenus demonstravimus: adde quod color per se sit visibilis, cum omne objectum proprium per se sentiat.

Negativa. Posterior tenet Avicenna, quia oculus in obscuro objectum illuminatum deprehendit: at contra oculus in medio illuminato non cernit objectum in obscuro loco existens. Ita interdum ex profundissimis fontibus stellas in celo observare licet.

Media opinio. Utrumque concedunt Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 7. q. 4. art. 2. ex mente Thomæ, Appollinaris & aliorum, quia & perspicui dispositio & colorum illuminatio ad visum requiruntur.

Veritatis assertio. Porro Zabarella lib. de visu cap. 11. & Piccolom. lib. de visu cap. 14. non tantum objecto & medio, sed etiam organo lumen inservire dicunt, quia humor crystallinus est perspicuum propter externum lumen receptum, quod innuit Philosophus lib. de sen. videtur autem sicut exterius, ita interius quoque non sine lumine. Imò usus specillorum hoc quoque comprobatur, quia specilla faciunt ad congregationem luminis in oculo recepti.

Infantia. Nec obstat Scaligeri placitum, qui Exerc. 289. sect. 16. hoc refutare videtur, propterea quod pupilla suâ luce non destituatur: Quamvis enim oculus aliquid lucis habeat: interim tamen requiritur externi luminis adventus, aliàs illud ipsum visioni non sufficeret.

Ad opinionem 1. Ad argumenta Averroës, nota quod visibilitas dicatur per se de colore, sicut eclipsis prædicatur de luna, ut autem luna non obscuratur, nisi terræ diametraliter inter lunam & solem ponatur, ita quoque color sine lumine non videtur, ut rectè solvit hoc Dn. Arniseus, amicus noster.

Ad opinionem 2. Ad Avicennæ argumentum dico, quod parum luminis in loco obscuro ad illuminationem organi sufficere possit. Ita quædam in tenebris apparent nocturno tempore, quæ interdum non videntur, ut sunt teste Philosopho tex. 72. Piscium squamæ, fungus aliaque similia quod accidit hanc ob causam, quia corpora illa tenui luce sunt prædita, ita ut medium, quantum satis, illustrare queant. V. Connimb. in tract. probl. sect. 6. Confugas quoque ad Cælium Rhodig. lib. 15. lect. antiq. c. 5. cuius verba sunt hæc: Sotigenes, Alexandri præceptor 3. de visu rationem asserere conatur, cur quadam in tenebris videantur: flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris & quinti elementi participant, ea cognatione fieri, ut ad motum sibi ærem aut perspicuum aliud corpus illuminent.

QVÆSTIO VI.

An lumen & color apparens differant?

Quæ hæcenus de generatione & differentiis colorum diximus, omnia pertinent ad colores reales: de apparentibus jam querimus, num omnino sint ipsum lumen?

Affirmant hoc Dd. Connimb. cit. loco qu. 2. art. 2. quod etiam ex §. 3. hujus exercitationis quispiam colligere possit, ubi colorem apparentem ferè ipsum lumen esse diximus.

Contra quod aliud sit lumen, aliud color apparens inde concludere licet, quia lumen nunquam videtur per se, sive ut objectum, propterea quod perspicuum ex se sit invisibile, cum enim colorem videmus perspicuum illuminatum esse judicamus. At color apparens videtur etiam ut quod, hoc est, videtur ut objectum visibile.

Quamvis igitur ejusmodi colores ferè ipsum lumen esse videantur, ut habent theses: nihilominus hoc non aliter accipiendum, quam quod hi colores secundum suam naturam totaliter à lumine dependeant, sunt enim nihil aliud, quam idola verorum colorum ob luminis diversam refractionem apparentia.

QVÆSTIO VII.

An humor crystallinus præcipuum visus organum?

Oculum visioni inservire nemo negat, utpote cum hoc hominibus etiam plebeis sit notissimum. Cum autem hujus plurimæ atque diversæ sunt particule, quarum necessariò una quædam princeps est in agendo, reliquæ inservientes: idcirco meritò queritur, quænam similis oculi pars præcipuum visionis organum sit? Hic humor crystallinus sese offert, cui simile quiddam in reliquis corporis partibus invenire non licet, quam ob causam inter cæteras oculi partes huic à Galeno, Averroë, Avicenna, Conciliatore, Laurentio, & plerisque aliis principatibus in hac operatione visus attribuitur. Plura de oculi conformatione & natura Coron. I. Disput. III. Exerc. 10. legas, ubi monstratur verus usus omnium oculi partium.

QVÆSTIO VIII.

An visio fiat recipiendo vel emittendo?

Devolvitur jam ad nobilissimam controversiam de modo visionis, ubi triplex potissimum opinio sese offert: Prima Platonis est, qui visionem emissione fieri autumat: Secunda ab Aristotele introducit, qui hanc operationem receptionem tantum fieri demonstrat: Tertia denique Galeni est, qui & emissione & receptione utitur.

Platonis sententiam sequuntur Aphrodisiensis & Platonis lib. prob. qu. 75. Seneca lib. 1. natu. qu. Euclides, in perspect. Lactantius lib. de opific. Dei cap. 8. Macrobius 7. Saturnal. cap. 14.

Confir-

Confirmatur hæc opinio: I. Quia aliàs lumen internum oculo frustra concessum esset.

II. Quia ærem nebulosum non proximum, sed remotum videmus, propterea quod radii egressi primò sint fortiores, ut omnino transeant, postea debilitantur.

III. Quia res imposita pupillæ non videtur, propterea quod emissio radii fieri nequeat.

IV. Quia acutius videmus coangustantes pupillam, hanc ob causam, quod radii & spiritus egressientes magis uniantur.

V. Quia oculus vivendo defatigatur, quod non fieret, nisi aliquid emitteretur.

VI. Imò tota doctrina optica hosce radios visivos fundamenti loco præsupponere videtur.

Contra Aristotelis assertio. Contraria est Aristotelis sententia tex. 67. & 74. lib. 2. de an. lib. de sens. & sensibili cap. 2. quam sequuntur Interpretes, ut sunt Averroës, Alexander, Themistius & alii: item Scaliger Exerc. 298. sect. 16. Laurentius lib. 1. operis Anatom. q. 1. Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 7. q. 5. art. 2. Zabarel. lib. 2. de visu cap. 17. Conciliat. diff. 64. &c.

Probat hæc Aristotelica assertio de modo visionis ejusmodi rationibus.

I. Quod sensui in genere convenit illud etiam de visu prædicatur: at omnis sensus recipit speciem sensibilem. Ergo etiam visus sit receptione.

II. In speculo rem oppositam cernimus, quod non fieret, nisi rei species multiplicaretur & mediante speculo ad oculum perveniret.

III. Quicquid agit extra se, illud operationis fructum non in se recipit: at visus est actio immanens, quæ sit in oculo: Ergo non emissionem quædam fieri potest.

IV. Si quicquam egreditur, illud aut animatum, aut inanimatum est: si animatum, jam medium quodam animabitur, quod absurdum: si inanimatum, visioni nihil inserviet.

V. Quod egreditur, aut corporeum est, aut incorporeum: non illud: quia hæc ratione uno die oculos destrueretur: imò injuriis ventorum ejusmodi radius dissiparetur, nec in momento ad æthera usque ferretur: nec etiam hoc, quia incorporeum non movetur, & per consequens non egrediretur.

Contra Galenum. Frustra Galenus in lib. 7. de placit. & lib. 10. de usu par. Platonis cum Peripateticis conciliare studet, ubi visionem partim emissionem, partim receptionem fieri dicit, quem sequitur Capivaccius lib. comment. Anatom. cap. 24. ubi inquit: de modo visionis una & eadem est sententia Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis.

Fundamentum conciliationis tale proponit, quod videlicet visio dupliciter considerari possit: simpliciter vel extra comparisonem. & respectivè sive cum comparatione, ubi una visio alterâ melius fieri dicitur. In illâ non necesse est, ut aliquid egrediat: in hac opus est, ut radius consideretur, num magis vel minus emittatur, purior vel impurior sit. Priori modo visionem consideravit Aristoteles: Posteriori modo Platonici. Hæc vir doctissimus assert, ubi non possum non mirari summum summi viri lapsum, quod non observet communissimum illud principium, quod dicimus, rem primò esse simpliciter, priusquam ad aliud referatur: Si enim ad visionem simpliciter emissio non requiritur, quomodo, quæso, perfectiorem visionem ex perfectiori emissionem dijudicabis? Has igitur assertiones ab Aristotele castigatas rejicimus, utpote cum illi, qui post divini viri iudicium has nugæ secuti sunt, non tam reprehendendi quam

corrigendi videantur, ut inquit Scaliger Exerc. citata.

Jam ad argumenta in oppositum adducta respondemus. Ad 1. Obtinet pupilla aliquid lucis, ut eo citius externum lumen recipiat.

Ad 2. est elenchus causæ, quia in minori distantia non ita crassescit, quam in majori, utpote cum plures partes exhalationum ærem crassiorem nobis repræsentent.

Ad 3. hic quoque vera causa non adducitur, quia res, pupillæ imposita, non videtur, propterea quod species non diffundatur per medium.

Ad 4. hoc fit propterea, ne ab externo lumine interni spiritus dissipentur.

Ad 5. fatigari oculus videtur ex vi & conatu facultatis operantis.

Hinc Avanzoar etiam affirmat tract. 8. lib. 1. quod debilitas visus ex penuria spiritus accidat lenibus & coitu superfluo utentibus: quando spiritus copia non sufficit ad species receptas dijudicandas.

Ad 6. Una eademque est ratio in opticis, sive radii visivi ab oculo deducantur, sive ex re visa ad oculum progrediantur, eadem erit demonstrandi necessitas.

QVÆSTIO IX.

An aliquid intra oculum videri possit?

Visionem tantum recipiendo fieri hæcenus demonstravimus, unde sequitur intra oculum nihil videri posse, cui tamen experientia repugnat, quia in suffusionibus sæpius plurima videntur, quæ non sunt extra oculum sed in oculo: hinc visa quædam huic apparent, alteri minimè.

Nota ex Laurentio citato lib. q. 2. quod sæpius in oculo aliquid videatur, quando vapor quidem in medio pellucido oculi ante humorem crystallinum continetur, qui non sub sua specie, sed sub ratione alterius externi objecti videtur, quia oculus non ad interna, sed ad externa conspicienda est assuefactus.

QVÆSTIO X.

Num in speculo imago vel res ipsa conspiciatur?

Colophonidis loco quæstionibus de visu hanc annectimus, jucundam satis & utilem de speculo. Quidam sunt in ea opinione, quod Imago tantum conspiciatur: alii statuunt imaginem & rem simul videri: Tertia sententia, quam veram judicamus, est opticozum, quod videlicet non Imago, sed res ipsa conspiciatur in speculo, quod probatur.

I. Quia præter colorem & lucem nihil ad visum, tanquam objectum, pertinere potest.

II. Quia rei imago est in superficie speculi: at res visa, non in superficie, sed in profundo apparet.

III. Imò ex quacunquæ speculi parte rem oppositam videremus, quemadmodum in tabulâ depictâ: at falsum est prius. Vide Connimb. Dd. lib. 2. de an. cap. 7. q. 8. art. 2. & Tolærum ibid. q. 34.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XI.

An Echo sit sonus alius à priori?

Inter ea, quæ ad auditum pertinent, primò de sono agitur, cujus generationem in thesibus proposuimus. Cum verò sonus per medium delatus, & in corpus obstans incidens sæpius repercutiatur, ita ut ejusdem quædam reflexio, Echo vide licet, nascatur, quod innuit Aristotel. lib. 2. de an. tex. § 0. Ideò jam quæro, ubi cum Toler. num Echo sit alius sonus numero à priori? lib. 2. de an. q. 22. negativè respondemus, quia non à corpore reflectente produciatur, quod maximè patet in sono rerum animatarum, in quibus etiam, ut in reliquis, hæc soni reflexio audiri solet: quomodo autem corpus reflectens, quod est inanimatum, vocem articulata[m] edere poterit?

Negatur quæstio.

QVÆSTIO XII.

Quæ sit causa gravis & acuti soni?

Sonus teste Philosopho text. 86. lib. 2. de an. non semper unus & idem auditur: Sunt enim hujus differentia, quæ in actu ejusdem apparent, quæ ratione sonum alium gravem, alium acutum vocare solemus. Causas harum differentiarum rectissimè Philosophus scilicet. 19. probl. q. 37. ad aëris copiam & inopiam refert, ita ut sonus acutus fiat ex aëris percussu inopiâ, & gravis contra ex copiâ. Hoc Toler. in com. ad textum citatum pulcherrimè demonstrat in chordis Musicorum, quæ acutiorem sonum edunt, ubi sunt intensiores, quia tunc parum aëris percutiunt.

Responsio.

QVÆSTIO XIII.

An solus aër auditus medium?

Affirmativam Philosophus statuere videtur lib. 2. de an. tex. § 1. ubi inquit: ὁ ἀήρ δ' ἐστὶν ὁ ποῖόν ἀκούειν.

Contrarium superius affirmavimus, ubi non tantum aërem, sed etiam alia elementa, quatenus personora sunt, medium auditus constituere posse, diximus. Aquam enim cum Toler. citato lib. q. 19. & Conimbricens. Dd. ibid. cap. 8. q. 1. aëri addimus, quia Plinio teste lib. 10. Hist. or. natural. pisces in aqua audiunt, unde piscatores astantibus silentium imperare solent. Imò nos ignem quoque addimus: non enim video, cur per ignem species soni ferri nequeat.

Limitatio quæstioni.

Quod autem Philosophum attinet, ille tantum, citato loco, mentionem facit aëris quia maximè & frequentissimè per aërem soni feruntur: adde quod homo solum per hoc elementum audit: quia in aqua & igne vivere nequit, quod innuit D. Philip. Melanch. in libel. de Anima.

QVÆSTIO XIV.

An aurâ ingeniata auditus organum?

Auram, auribus ingeniata[m] & innatam, præcipuum auditus organum statuit Philosophus tex. § 2. lib. 2. de anima. Hæc assertio pluribus displicet, unde Themistius hanc operationem attribuit spiritui: Vesalius præcipuum organum tria

auditus officula statuit: Laurentius & alii nervis hoc munus attribuunt.

Verum cum spiritus non sit pars corporis, nec cum toto vivat, ideò peculiari operationi per se non inserviet: ossa verò sunt partes corporis insensibiles, quæ totius fundamentum constituunt: tandem nervus organum primarium esse potest, quia in aliis partibus omnibus sensuum operationi inservientibus nervi quoque reperiuntur: at præcipuum organum est ejusmodi similis pars, qualis in reliquo corpore non invenitur. Hoc de aurâ implantata & ingeniata affirmare licet, quam simillarem corporis partem ex semine productam generatione statuiimus, de quo vide Coron. 1. de corpore humano Exerc. 10.

QVÆSTIO XV.

An sonus, realiter semper attingat aures?

Videtur hoc ipsum asserere Philosophus tex. § 2. lib. 2. de anima, ubi inquit: vim sonandi habet, quod habet vim impellendi aërem, unum continuatione usque ad auditum. Hinc etiam Avicenna lib. 6. cap. de auditu, sonum realiter in toto medio, usque ad organum auditus statuit.

Affirmativa.

Communis est sententia Thomæ, Cajetani & aliorum quam probant Toletus lib. 2. de anima qu. 22. & Dd. Conimbricens. ibid. cap. 8. q. 2. ar. 2. Quod soni realis multiplicatio non necessariò ad auditum usque requiratur, quæ assertio hoc modo confirmari potest.

Communis opinio verior.

I. Quia pluribus loquentibus conturbarentur soni, & nihil distinctè audiretur: quod probatur: si enim soni multiplicatio per medium, quæ cum circellis, à lapide aquis injecto excitatis, comparari solet, eodem modo realiter multiplicaretur, consequens esset ut pluribus sonis simul productis in aëre fieret conturbatio, quod aquæ circulis, à lapidibus pluribus injectis provenientibus, accidit.

II. Per aquam pisces audire dictum est: at aqua tunc etiam immota remanet. Ergo non sonus, sed soni species à piscibus percipitur.

III. Sub sono magnitudo & distantia ad aures perveniunt: at hæc realiter multiplicari nequeunt.

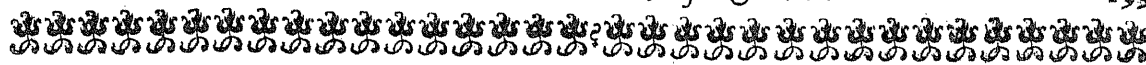
Paret igitur ex his, auditum quoque suum objectum, ut reliqui sensus omnes, per speciem intentionalem percipere.

Quod attinet textum Philosophi, ille non de reali, sed solum de intentionali soni multiplicatione intelligendus: quod enim ab Aristotele unâ manu porrigitur, illud alterâ non retrahitur, ideoque cum antea ex mente ipsius demonstratum sit omnem sensum per speciem suam objectum percipere, sequitur sanè auditum quoque non realiter, sed intentionaliter, à sono affici: nam quod generari convenit speciei quoque denegandum non esse, firmum ac certum est apud Logicos.

Ad textum adductum.

Institu-

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS III.

Coronidis II. EXERCITATIO SEPTIMA.

De ODORATU, GUSTU ET TACTU.

HPPOCRATION.

Non tantum uno & altero, sed omnibus sensibus perfectum animal præditum esse rectissimè statuit Philosophus in principio lib. 3. de an. Cum ergo hæctenus de visu & auditu dictum sit, jam consequens est, ut ad odoratum, gustum & tactum accedamus: ubi primo loco odoratus tractatio instituitur, utpotè cum hic sensus inter gustum & tactum, atque inter auditum & visum medius esse videatur, teste Aristot. lib. de sens. & sensil. c. 6. & Galen. lib. 4. de loc. affect. c. 2.

Odoratus quid.

§. 1. Odoratus est facultas sentiens, quæ certo corporis organo per aërem vel aquam odores percipit. Hæc definitio licet obscura videatur adhuc maximè tamen plana redditur cum per partes suas declaratur, ubi patebit postea, quod olfactus sit sensus inter quinque reliquos medius, qui rerum odorabilium odores per narium meatus haustos dignoscit, ut animal melius sit, quemadmodum definit Casser. lib. 3. de quinque sens. cap. 2.

Odor odoratus objectum.

§. 2. Hujus objectum est odor, quem dicimus qualitatem ex commixtione primarum provenientem, dominante sicco & calido, quæ olfactum movere potest. Cognitionem odoris difficiliorem statuit Philosophus aliis sensuum objectis, propterea quod sensus hic nobis videtur imbecillior, quam ob causam essentia odoris a cæcis minimè cognosci poterit, cum intellectus nostrus à sensibus incipiat. Hinc Heraclito (teste Philosopho) odor fumida exhalatio statuitur, quod tamen minimè concedendum, cum etiam animalia in aquis degentia olfaciant, ubi fumida exhalatio locum habere non potest. Aliis aliter odoris natura determinatur. Nobis sufficiat odorem esse qualitatem olfactum moventem, ex conveniente elementorum mixture, calido & sicco prædominante, productam.

Medium odoratus.

§. 3. Medium odoratus constituunt aër & aqua, non simpliciter ut sunt Elementa, sed quatenus perodora, ut patet ex Arist. tex. 97. Dico quatenus perodora: quod facilimè de aëre, difficulter verò de aqua demonstratur, propterea quod aqua respectu suæ humiditatis ad odorem suam naturam calidam & siccum deferendum videatur inhabilis, sicuti quidam hoc loco contra philosophum insere solent. Verum hæc & similia facilimè solvuntur ex iis, quæ dicuntur quæst. 5.

Instrumentum odoratus.

§. 4. Instrumentum odoratus natus est, in cuius interiori parte observantur processus mamillares albibicantes, qui præcipuum organum hujus sensus à plerisque statuitur. Hinc patet, cur sine inspiratione odoratus fieri nequeat, utpotè cum odor aliàs ad organum Tomus primus.

internum non perveniat. Dubitat hoc loco Calserius an odoratus necessariò fiat cum inspiratione? Negativam concludit contra communem, propterea quod natura potius respiratione hic abutatur, quippe quam ex instituto alii fini primariò dedicari. Addit quod odor, quatenus jungitur cum exhalatione vaporosa, sua sponte pervenire queat ad organum. Imò & hystericas mulieres, ipsumque uterum absque respiratione per odores affici testatur experientia. Sed respondemus primò, quod multa concurrant ad actionem quandam perficiendam necessariò, quæ tamen non statim primariò etiam illi tantum actioni præsumt. Reliqua partim ex sequenti quæst. 4. partim ex Coron. I. Exerc. 7. quæst. 5. manifesta redduntur.

An inspiratio sit necessaria ad olfactum.

§. 5. An autem hæc qualitas semper cum vapore conjuncta realiter ad sensorium perveniat, hæctenus dubitatum est: veritatis determinatio facilimè ex quæst. 5. colligitur.

Gustus.

§. 6. Sequitur gustus, illa sentientis anima facultas, quæ saporis in corpore sapido per linguam percipit. Dico per linguam: licet enim lingua variis usibus destinata sit, primò tamen, respectu necessitatis, quæ vitæ conservationem respicit, huic sensui pro dijudicandis saporibus inservire videtur.

Objectum gustus.

§. 7. Objectum hujus est sapor, qualitas corporis mixti, à sicco terrestri in humido aëreo per calorem generata, quæ gustus de potentia ad actum deducitur. Dico saporis esse objectum gustus, quatenus scilicet est in ipso gustabili corpore, quam ob causam idem intelligit Philosophus, dum interdum objectum gustus gustabile pronunciat. Ponimus autem humiditatem pro materia saporis, in concreto scilicet, quatenus non potest esse, nisi humiditatem in terrestri sicco prædominantem habeat. Quomodo varient saporis diversas ob causas pulchrè deducitur ab An. Baccio lib. 1. de Therm. c. 12.

Objectum gustus.

§. 8. Cumque gustabile sit quoddam tangibile, ideò tale medium externum ut in reliquis sensibus præcedentibus hoc loco statuere non possumus, quemadmodum innuit Philosophus tex. 101. Etsi vero quidam hic eo inclinent, ut nullum etiam internum medium concedendum esse purent, minimè tamen iisdem subscribimus, quia concedere coguntur tunicæ linguæ necessitatem peculiarem requiri, quam propterea quasi medium nominant, in quo cum communi sententia coincidunt, quæ medium internum longè diversæ naturæ statuitur, quam externum.

Gustus medio externo non indiget.

§. 9. Instrumentum hujus sensus est lingua, in qua præcipua pars inserviens est spongiosa caro interior, cum qua conjunctum est ipsum internum medium ratione tunica, quæ salivali humiditate prædita est. Dico spongiosam linguæ carnem primò saporis dijudicare, quæ scilicet temperamēt-

Instrumentum gustus.

R

peramēt-

peramentum ad sapores percipiendos accommodatum natura est, quatenus humiditate congenita, quæ potentia sunt sapida, talia actu reddit. Sed hoc posito non excluditur tunica lingue, cui etiam facultas saporum percipiendorum inest, non per se, sed quatenus immediatè lingue substantiam ambit.

Tactus quid.

§. 10. Tandem tactus superest, quo tactiles qualitates animal percipit & dijudicat. Dicimus tandem superesse tactum, methodo videlicet Aristotelis, quam etiam nos in præsentia securifimus, licet aliàs juxta Platonem, Galenum & alios tactus primum locum sibi vendicat, quatenus est sensus communissimus, omnibus animalibus cunctisque sensuum organo conveniens.

Tactus obiectum.

§. 11. Hujus obiectum est τὰ ἀπτόδια vel tactile, quod omnes qualitates tactiles sub se comprehendit. Hic ergo pertinent calidum, frigidum, humidum, siccum, grave, leve, friabile, rarum, densum, durum, molle, asperum &c. ex quibus omnibus unicum genus tangibile constituitur, quia omnes illæ qualitates modo specifico eodem tactum movent.

Medium tactus.

§. 12. Medium in tactu externum non datur, sed internum tantum adest, quod cum instrumento tactus omnino conjunctum statuitur, unde hoc loco verè dicitur: sensibile positum supra sensum sentitur. Hinc manifestum redditur, propriè loquendo nec gustum, nec etiam tactum aliquod medium habere, si scilicet proprietates mediæ, quod ab obiecto prius quàm sensorium alterari debeat, exactè considerentur, de quo vide Mercatum & Casserium.

Instrumentum tactus.

§. 13. Instrumentum tactus propriè loquendo est cutis, & præsertim ea, quæ in vola manus, quæ ad qualitates tactiles in sua specie percipiendas aptitudinem obtinet. Vide Coron. 1. Exerc. 10. q. 8.

§. 14. Ita hætenus de omnibus sensibus externis in specie egimus, unde manifestum est, quod plurima sensibus omnibus communitia sint, quemadmodum illud à Philosopho lib. 2. de an. cap. 12. copiosius demonstratur.

QVÆSTIO I.

An odoratus in homine ignobilior?

Affirm.

Videtur hoc innuere Philosophus lib. 2. de anim. tex. 92. ubi inquit: hunc sensum, olfactum intellige, non habemus exquisitum, sed deteriolem quam multa animalia: exiliter enim homo olfacit: & nihil odorabile sentit sine dolore aut voluptate, quia exquisitum non est sensorium. Hinc etiam Scaliger Exerc. 247. Homo ut sapientissimus, ita minime valet in sensibus, qui in brutis maxime vigent. Siquidem (inquit Cælius Rhodig. lib. 24. Antiq. lect. cap. 20.) animalia plurima exquisitius, quam nos, & sagacius olfaciunt, ut ex terrestribus canes, ex avium genere vultures.

Negat.

Negativa probabilis videtur aliis, tùm quod in homine sit forma ultimata, ipsa scilicet rationalis anima, à quâ reliqua omnia suam dependentiam habere videntur: tum etiam quod homo naturam odoris magis dijudicare videatur.

Fundamentum decisionis.

Pro decisione controversa notandum, quod odoratus dupliciter considerari possit, vel quoad perfectionem essentialem potentia: vel quoad perfectionem accidentariam.

Priori modo in homine odoratus non est imperfectior, quam in brutis, quia in una eademque specie odoratus humanus & brutorum conveniunt.

Imò potius hæc ratione præstantia major olfactus esse videtur in homine quam brutis, cum ultima, specifica & informans hominis forma, ut dictum est, reliquis sit nobilior.

Posteriori modo bruta quædam hominem olfactu superant, quod innuit Scalig. Exerc. cit. ubi inquit, excellentia vel celeritatis vel receptionis hominem à brutis vincit: iudicio illa ab homine antèrit. Accidit hoc, ut rectè colligunt ex Aristotele Toletus lib. 2. de an. q. 24. & Connimb. ibid. cap. 9. q. 5. non ob imperfectionem quandam facultatis, sed propter organum, quod non exactè dispositum esse videtur: Siquidem (verba sunt Cælii loco citato) organum sensus cum sensibili proportionem requirere videtur: nam ut odor ex calido provenit & sicco, ita ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur victoria calidi & sicci. Sed homini cerebrum, in cuius vicinia olfactus est, datum omnibus majus: cumque id sit frigidum & humidum, inde fit ut in eo odorando perfectio præparetatur. Hæc ille.

QVÆSTIO II.

An odor sit vaporosa substantia?

Plurimum in affirmativa demonstranda laborat Avicenna lib. 6. natur. par. 2. c. de odore, & lib. 3. fen. 3. tract. 1. cap. 1.

Contrarium, quod cum veritate consonat, videas apud Albert. 2. de an. tract. 3. c. 21. Conciliator diff. 155. Zabarel. lib. de sens. ag. c. 4. qui ex Averroë hoc ipsum deducit, Dd. Connimb. l. citat. q. 1. nimirum quod odor non sit substantia quædam vaporosa, sed qualitas, quod probatur.

I. Vaporosa substantia facilimè in aquam resolvitur: at aqua nullum odorem obtinet.

II. Quædam animantia in aquis etiam odores rerum externarum percipiunt: at vaporosa substantia, quòmodo descenderet?

III. Necessariò denique sequeretur, quod propter continuos odores corpora odorata contabescerent: at hoc non accidit. Quod enim pomum manibus contritum marcescat, non fit hoc ob egressum odoris, ut quidam volunt, sed potius hanc ob causam, quia contritione calefit, unde partes subtiliores exprimentur, & ita externus calor causa est putredinis incipientis.

Conjunge cum hisea, quæ habet Casmannus in Somatol. c. 17. q. 3. ubi utriusque opinionis argumenta perpendit.

QVÆSTIO III.

An solus aer odoratus medium?

Fortè cuidam affirmativa probabilis videri possit, utpote cum odoris natura consistat in calido & sicco: at aqua ex omnium consensu frigida & humida statuitur, ut manifestum est lib. 2. de gener. & corruptione cap. 3. tex. 3.

Contrarium patet ex lib. 2. de an. text. 97. ubi Philosophi verba sunt hæc: Olfactus sit per medium interjectum ut aërem vel aquam: nam & aquatilia animalia videntur odorem sentire: patet hoc in piscibus, qui odoratu esculenta explorare solent.

Pro

Decisio questionis.

Pro declaratione questionis notandum est, quod aer & aqua in præsentia non considerentur ut pura elementa, sed quatenus in rerum natura salutem animantium interserviunt: Ita isdem quædam proprietates peculiare concessæ sunt, quibus ad actum sensum interserviunt. Sic aer & aqua interserviunt visui, ut obtinent rationem perspicui: eadem elementa famulantur auditui, quatenus sunt perodora, hoc est, quatenus odorum species transmittere possunt.

QVÆSTIO IV.

Quodnam sit odoratus organum?

Per nares odoratum administrari certum est: de organo primario adhuc dubitatur.

Opin. 1. Averrois.

Averroës lib. 1. colliger cap. 9. & lib. 2. cap. 17. odoratus operationem tunicæ per nasum expansæ attribucere videtur, quæ assertio infirma est, quia aliàs liceret etiam absque inspiratione olfacere, quod non potest fieri.

Opinio 2. Aristotelis.

Aristoteles passim affirmat odoratus instrumentum in interiori narium cavitate contineri, ita ut quasi velamine ibidem reatum sit, ut patet ex tex. 100.

Opinio 3. Communis.

Porro Avicenna 3. fen. 4. tract. 1. Conciliator diff. 46. Toletus lib. 2. de an. q. 26. Connimb. ibid. cap. 9. q. 4. Laurentius lib. 11. q. 12. Vesalius lib. 4. Fabric. c. 3. Columb. lib. 8. de re anat. c. 2. Capivac. in comm. Anat. cap. 28. illud ipsum internum organum determinant, & monstrant processus mamillares, albicantes, à cerebro ad nares prodeuntes.

His actionem hanc debere patet non solum ex operationis modo, cum non fiat olfactus nisi per inspirationem ad hæc partes odor perveniat: sed etiam ex earundem partium structura & substantia, quia his in aliis corporis partibus simile quid invenire non licet.

Defenditur Aristotelis opinio.

Hinc manifestum est, quod Velamen sive ὑμενολύμα Aristotelis quodammodo defendi possit, quatenus illud ipsum accipitur pro interioribus membranosis nasi partibus, quæ inspiratione dilatantur, & ita ad odoratum interserviunt, prout odores ad propriè dictum instrumentum transmittunt.

QVÆSTIO V.

Num odor semper unà cum vapore perveniat ad organum realiter?

Affirm.

Affirmativa plerisque medicorum placet, ut manifestum est ex Galeno, Fernelio, Avicenna & aliis, quam hoc modo confirmare possumus.

I. Quia teste Hippocrate odores nutriunt atque spiritus reficiunt.

II. Quia cerebrum confortant & lædunt pro diversitate qualitatum, quibus præditi sunt.

III. Quia odor à vento huc illuc impellitur.

IV. Quia Lemmiæ teste lib. 2. de ocul. cap. 9. odor fabarum delirium adfert. Ita eodem teste apud Antuerpianos rusticus quidam in officina aromaticâ deliquio animi corripitur, cui per admorum

simum equinum calidum adhuc (nam illi adfusus erat) anima revocatur. Imò homines quosdam ad extremos Indiæ fines solo odore vivere narrat ex Onescrito Strabo.

Contrarium defenditur à Peripateticis plerisque, ut patet ex iis, quos citavimus hujus exercitationis quest. 2. Cum enim pisces in aqua odores percipiant, quomodo, quæso, ad in firmâ & profundam aquæ partem vapor perveniet, cum ejus sit naturaliter ascendere? Adde quod omnis sensus formas sine materia, hoc est, non ipsas res, sed rerum species apprehendat. Non ergo necessum est, ut semper fiat multiplicatio realis odoris cum vapore usque ad sensorium.

Pro argumentorum solutione notandum est, quod odor dupliciter considerari possit: vel ut est qualitas ex mixtione resultans & in certo subjecto odorabili hærens: vel ut una cum vapore conjungitur.

Ex hoc fundamento ad argumenta opposita priora quatuor breviter respondemus, quod videlicet in omnibus sit fallacia accidentis: quod enim odores nutriant, vel potius reficiant spiritus, cerebrum confortent, & à vento impellantur: hoc ipsis non convenit per se, sed ex accidenti, quatenus à corpore odorabili communicantur vapori & externo aëri.

Quod de astomis, solo odore viventibus, præter Strabonem refert Plinius lib. 7. natur. cap. 2. cum Cælio Rhodig. lib. 24. cap. 21. fabulosum potius quam verum judicamus, quia nec odor, ut qualitas, nec ut vaporosa substantia ad corporis alicujus animati perfectam nutritionem sufficere potest.

Vide ulterius Dd. Connimb. lib. 1. de gener. & corrupt. cap. 5. quest. 7. & lib. 2. de anima, cap. 9. quest. 1.

QVÆSTIO VI.

Cur alimentorum assumptorum odores ore non percipiamus?

Faucibus ad nares patentibus esse vias patet ex sectione anatomica, & confirmatur ex respiratione, cujus duæ partes, nimirum inspiratio & expiratio, non tantum ore, sed etiam naribus perficiuntur.

Cur ergo assumptorum alimentorum odor à ventriculo exhalans nunquam à nobis odoratu percipitur?

Hic Laurentius lib. 11. q. 12. dupliciter respondet: I. Quia odor in naribus præparari debet, ideo quæ nares sunt quasi causa sine qua non ipsius odoratus. II. Quia odor ille humore faucium & ventriculi perfusus sese non exerit.

Perfectiorem & meliorem responsionem addit Colleg. Connimb. citato loco quest. 4. ar. 2. quia sentimus odorem, quando inspiramus: at inspiratione aer ad fauces & pulmones trahitur. Ergo non potest fieri, ut à faucibus ad odoratus organum odor perveniat.

QVÆSTIO VII.

An gustus & tactus unus sensus?

Preest aliquis præsentis questionis, affirmativam colligere ex tex. 101. lib. 2. de anima, ubi va. Aristoteles inquit τὸ γούσθαι ἔστι τὸ ἀπτόειν τῆς γούστας: gustabile est quoddam tangibile.

Negativa.

Fundamentum decisionis.

Responso. I. II. III.

Affirmati.

R 2 Hoc

Hoc fefellit P. Venetum in com. ad tex. & alios, ira ut sensum gustus atque tactus pro uno eodemque haberent.

Negativa verior.

Contrarium tamen rectissime communiter defenditur, quod videlicet hi duo sensus omnino differant.

I. Quia obtinent objecta realiter distincta: aliud enim est sapor, aliud calor.

II. Quia habent instrumenta distincta: non enim gustus ubique est, ut tactus sed tantum in lingua perficitur.

Nota tamen quod quaedam sit convenientia inter duos hosce sensus, quatenus omnis gustus tactum presupponit, & sine eo fieri nequit, quod voluit Aristoteles loco citato: non autem sequitur, quae sunt conjuncta & simul, illa quoque sunt eadem.

Pater ex his non esse negligendam distinctionem Dd. Connimbriensium lib. 2. cap. 10. quae 2. quod tactus vel accipitur late, pro qualibet receptione sensuum: vel strictè tantum, pro apprehensione qualitarum tactilium simpliciter. Lege Mocenicum contempl. 4. par. 3. cap. 6. & 7.

QVÆSTIO VIII.

An sapor insit rei ex mixtione?

Negativa

IN The sibus affirmavimus saporem esse qualitatem corporis mixti, à sicco terrestri, in humido aqueo, per calorem generatam quæ assertio aliquibus dubia videri potest: Videmus enim quaedam hominibus ingrata brutis esse gratissima, ita ut quaedam quæ homini amara sunt ipsis brutis dulcia videantur, unde concludere licet, Saporem non simpliciter rebus ob mixtionem inesse, sed potius respectu hujus aut illius animalis quaedam dulcia, quaedam amara dici.

Affirmativa verior.

Sed contrarium vero consonat, quia gustus non fallitur circa proprium objectum, modo omnia necessaria requisita superius enumerata adfint.

Quod autem quaedam jucunda & salubria quibusdam animalibus videantur, quæ homo non expectit, aut à quibus etiam abhorret: hoc ratione peculiaris temperamenti accidit, quo omnia animalia à se invicem differunt: addo quod sæpius in humana specie illud ipsum observetur, ita ut hic dulci, alter acido, tertius amaro sapore magis delectetur.

QVÆSTIO IX.

An sapor dulcis & amarus sint extremi?

Opinio Arist.

UT diversa est mixtio ita etiam diversi generantur sapores, ut autem alii extremi, alii intermedii: Extremi sunt dulcis & amarus, intermedii salus, acer, acerbus, austerus, acidus. Ita Philosophus lib. 2. de an. tex. 105. has differentias enumerat.

Opinio Galeni.

Contra Galenus lib. 4. simpl. med. cap. 10. & seq. acrem & acerbum pro extremis agnoscit, reliquos intermedios statuit.

Fundamentum conciliationis.

Pro conciliatione notandum quod sapores dupliciter considerentur: vel ratione originis, vel ratione sensus.

Ratione originis illi extremi dicuntur, qui ad extremas qualitates primas magis accedunt: ita sapor acer & acerbus sunt extremi, quia acer ex caloris excessu immoderato & materia tenui: acerbus vero ex materia crassa & calore imbecilli gignitur.

Ratione sensus extremi sunt, quia maximè con-

trario modo potentiam gustatus afficiunt, ut dulcis & amarus. Cùm autem Philosophus hic de saporibus agat respectu sensitivæ facultatis, Galenus contra non eo modo, sed potius ratione originis differentias saporum constituat: idcirco patet Galenicam assertionem Aristotelicam contrariam non esse. Vide Conciliatorem diff. 145. Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 10. quæst. 1. Tolet. ibidem quæst. 29.

QVÆSTIO X.

An tactus & gustus agant per species?

Negati-

NON per externum sed solum interno medio gustum & tactum perfici, rectissime statuit Philosophus cap. 9. & 10. lib. 2. de an.

Unde forrè quispiam colliget, in his duobus sensibus non opus esse speciebus sensibilibus, quia ipsum objectum realiter attingit sensorium.

Adde quod manus æqualem aërem non sentiat, propterea quod is non sit aptus ut manum alterare possit.

Imò gustatus acrimoniam incisione, salcedinem absterfione, acerbiteratem corrugatione percipit, quæ alterationes omnes fiunt à qualitatibus realibus.

Contrarium facillimè colligitur ex præcedentibus ubi demonstravimus, quod omnis sensus objectum suum per speciem cognoscat: peculiariter id ipsum probatur de gustu & tactu.

Affirmativa verior.

I. Quia tactus non feret in momento: sequeretur enim necessariò, quod organum tactus alteraretur à gradibus prioribus ad posteriores, donec eadem objectum imprimatur.

II. Nunquam eadem qualitas numero sentiretur, quod absurdum est: antecedens probo, quia in alteratione reali, quæ ab externa qualitate in organo accidit, semper nova atque alia produciuntur qualitas.

III. Adde quod his sensibus etiam communia sensibilia percipiamus, quæ tamen realiter sese minimè multiplicare possunt, quod in quantitate apparet.

IV. Nunquam calor in suo gradu, ut est, sentiretur, nisi ipsum tactui diu immoretur.

V. Denique sapor in lingua, aut idem est cum eo, qui est in corpore sapido, aut diversus: si idem, sequitur hoc absurdum, quod unum numero accidens sit in duobus subjectis: si diversus, lingua quotidie variis temperamenti mutabitur, quod à veritate alienum esse videtur.

Nec obstat quod experientia cum Aristotele testetur, hos sensus sine externo medio agere, quia hi sensus magis terrestres sunt, ideoque suum objectum sine intermedio corpore externo percipiunt, unde pronunciatum illud hic sequitur, sensibile positum supra sensorium sentitur, ut rectè colligit Laurentius lib. 6. q. 1. nisi quis velit distinguere inter sensorium commune & proprium, ubi per illud totum organum, per hoc verò præcipua quaedam pars similis tantum intelligitur: de illo verum est axioma in posterioribus duobus sensibus: de hoc minimè.

Instantia solvitur.

Quod autem manus non sentiat aërem temperatum, hoc fit eam ob causam, quia sensorium suâ naturâ spoliatum esse debet sensibili objecto in specie & gradu: cum autem manus temperatas qualitates tactiles habeat, ideo easdem non percipit.

Oppositis rationibus respondetur.

Incident-

Incidentes verò abstergentes & corrugantes fapores hoc præstant propter reale contactum, quem semper conjunctum habent, qui non in momento, sed in tempore perficitur, V. Dn. Arnisaum in lucubrationibus de anima.

QVÆSTIO XI.

An homini tactus præstantissimus?

Affirmativa confirmatur.

TACTUM homini præstantissimum concedit Philosophus lib. 2. de anim. tex. 94. ubi inquit: hunc sensum (tactum intelligit) homo habet exquisitissimum; nam aliis superatur à multis animalibus: quo verò ad tactum, longè præstantius quæcetera suo munere fungitur, ideoque est animalium prudentissimum. Argumento est, quia & in hominum genere propter hoc sensorium sunt ingeniosi & raro ingenio, nec ob ullam aliud: nam qui duras habent carnes sunt obruso ingenio; qui vero molles, ingeniosi.

Hæc Philosophus liquidd affirmat, unde manifestum est, ex natura temperamenti, Aristotelem affirmativam quæstionis partem concludere, ita ut verum sit illud, quod dicit Rhodiginus lib. 6. Antiquæ. cap. 1. quibus tactus præstantior, in quoque mens nobilior & perspicacior.

Rationes in contrarium.

Veruntamen non negligendæ rationes dubitandi sese offerunt tales.

I. Communis repugnat assertio, qua hominem in omni sensuum operatione à quibusdã animalibus vinci dicimus his verbis:

Nos aper auditu, linc visu, simia gustu, Vultur odoratu præcellit, aranea tactu.

II. Carne molles, effeminatos, phlegmaticos & ad studia liberalia ineptos judicat Medicorum Schola.

III. Adde quod Philosophus aliàs auditum sæpius disciplinæ sensum vocare soleat: tactus contra reliquis ignobilior videretur.

IV. Tandem experientia cum classicis auctori-

bus Melancholicos ingeniosissimos judicat: at hi carne molles non sunt.

Pro determinatione veritatis hic notandum, quod tactus indicet ingenium, non ut causa, sed ut signum: Cùm enim tactus sensus sit communissimus, per totum corpus diffusus, ideo sequitur exquisitum tactum optimam totius constitutionem indicare, at mores animi temperamentorum corporis sequuntur. Galeno teste, Ergò consequens est optimum ingenium cum optimo tactu conjunctum esse necessariò.

Veritatis determinatio.

Jam ad argumenta dubitationum proposita.

Ad I. Fallitur & fallit hic vulgus, quando gustum perfectiorem simiis & tactum exquisitiorem araneis concedunt. Nam quod simiam attinet, illud animal aliàs est gesticulariorum, unde gesticulariones in assumptione cibi præstantioris gustus argumentum non sunt, ut quidam opinantur. Erii verò aranea levissimum bestiolarum in rete incidentis motum percipit, non tamen hoc accidit propter nobiliorem tactum (quia hoc animal, teste Alberto, ob frigiditatem temperamenti tactum habet imperfectiorem) sed quia semper prædam expectat. Distingue igitur inter ea quæ per se, & quæ ex accidenti fiunt.

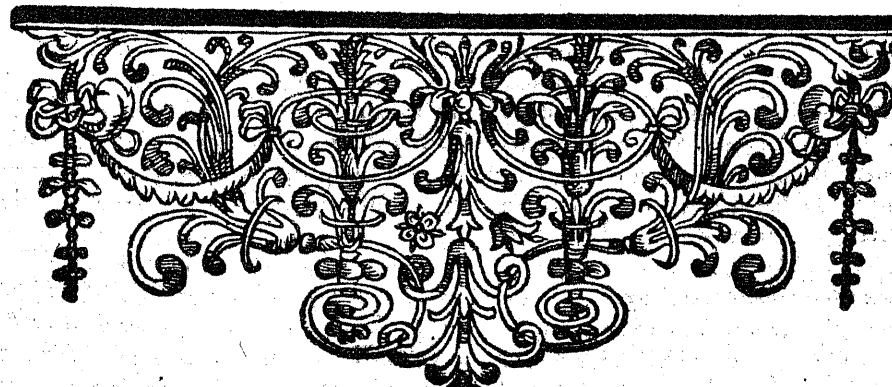
Ad rationes contrarias.

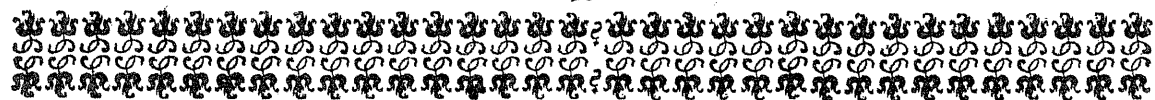
Ad 2. per mollitiem carnis non illa intelligitur, quæ ex abundantia phlegmatis trahit originem, sed quæ ex humido tenui, spumoso, aëreo & temperato calido generatur, qualis est illorum, qui temperamentum obtinent in peccator.

Ad 3. Distinguendum inter disciplinam & ingenium: auditus infervit ad disciplinam, tanquam instrumentalis causa: tactus indicat optimum ingenium, ut signum, quod rectè innuit Toletus lib. 2. de an. q. 24.

Ad 4. Propriè dictos Melancholicos ingeniosos non judicamus, de iis vero, qui ex parte tantum sunt tales, optimè hoc ipsum conceditur, ut innuunt Dd. Connimb. lib. 2. de gener. cap. 8. quæst. 3. art. 3.

De organo tactus jam consequenter agendum esset: sed cum illæ controversiæ in Coron. 1. Exercitatione 10. sint declaratæ, ideo hic finem facimus, & doctrinam de externis sensibus concludimus.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis II.
EXERCITATIO OCTAVA.

De
SENSIBUS INTERNIS,
ATQUE DE SOMNO ET VI-
GILIA.

ΗΠΟΟΪΜΙΟΝ.

Ratio methodi.

Um animal se sentire sentiat, quod externo quodam sensu fieri nequit, idcirco jam requiritur, ut ad interiores sentiendi facultates progrediamur, ubi sensus communis, phantasia & memoria sese offerunt. Horum declarationi appendicis instar doctrina de somno & vigilia merito subijcitur: ut enim recte Philosopho lib. de som. & vigil. cap. 1. facultates sentientes recte constitutis organis per vigiliam liberè operari possunt, ita per somnum suis operationibus privantur.

Facultas sentiens interna.

§. 1. Facultas sentiens interior superest, quâ animal ta ai εντι non solum presentia, sed etiam absentia, sine corporis organo externo percipit. Addimus hic sine corporis organo externo: quia negari non potest, has etiam facultates organicas esse, quæ tamen ipso cerebro mediante perficiuntur, unde patet quod cerebri dispositione præter naturam hi sensus etiam in suis functionibus lædantur, sicut manifestum est in delirio, Melancholia &c.

Numerus sensuum internorum.

§. 2. Hac vulgo in sensum communem, Phantasiam & memoriam distinguitur. Dico vulgò: quatenus memoria non incommode ad Phantasiam reducitur, ut patet ex q. 2.

Sensus communis.

§. 3. Sensus communis est facultas sentiens interior, quæ exteriorum sensuum species recipit & sensibilia propria à se invicem & à communibus distinguit. Dicitur hæc facultas sensus communis, ea propter, quod omnium externorum sensuum actiones dijudicat, estque nihilominus una, licet objecta atque actus diversos cognoscat, quatenus in hujus operatione reliquorum externorum sensuum actus tanquam lineæ in centro concurrunt. Licet enim diversa sint objecta & actus, externorum sensuum respectu, formaliter tamen ad unitatem quandam reducuntur ratione functionis communi sensui convenientis. Rectè igitur à Philosopho cum centro comparatur: ut enim in centro omnes lineæ à circumferentia ductæ inter se concurrunt, ita etiam à sensibus externis omnia huic dijudicanda subijciuntur.

Phantasia.

§. 4. Alter sensus interior phantasia vocatur, quâ ex perceptis rerum sensibilibus speciebus etiam absentibus alias elicimus, unde per hanc facultatem tam verâ, quam falsâ nobis imaginari possumus, ut inquit Philos. lib. 2. de an. r. 161. Manifestum est igitur

discrimen inter sensum communem & phantasia, quatenus communis sensus sensibus externis agentibus tantum agit, phantasia vero eognita sensus objecta sibi familiaria reddit, ita ut etiam sensibus externis & communi quiescentibus agat, & ex perceptis sensibilibus speciebus alias atque alias falso, verèque sæpius eliciat.

Memoria.

§. 5. Superest denique memoria, quæ à quibusdam ad phantasia reducitur, cuius beneficio species receptas atque cognitâs animal retinet atque conservat. Hinc à Philosopho Memoria dicitur facultas animæ sentientis, conceptas rerum imagines conservans. Quomodo Memoria sub Phantasia comprehendipotest ex quæst. 2. manifestum est: in præsentia tamen sufficiat, quod actus memorandi, sive sub phantasia vel alio sensu contineatur, in eo consistat, ut ad specierum receptarum retentionem atque conservationem inserviat.

Cerebrum internori sensuum organum.

§. 6. Hi sensus interni dicuntur, propterea quod in suis operationibus non ita externis utantur organis, ut reliqui sensus, unde proprium eorum organum est ipsum cerebrum, quod omnibus tribus diversimodè inservit. Ergò verum sensorium commune cerebrum erit, à quo, veluti facultatis sede, ad reliqua sensoria particularia quosdam velut rivulos dimanare videmus, per quos natura, quod cuique necessarium est, communicat, ut inquit Mercatus de an. q. 152. num. 1. Hinc etiam à cerebro nervi, dispensationis ai εντι atque motus animalis organa, in reliquum corpus distribuuntur.

Continuatio ratiocinatio.

§. 7. Hæc enim de sensibus, eorumque operatione: his accidunt somnus & vigilia, de quibus consequenter agendum. Dico sensibus accidere somnum & vigiliam quia sunt quasi sensuum affectiones, propterea quod dormire dicimus animal, ubi sensuum operationes cessant, quemadmodum vigilare illud ipsum dicimus, ubi sensuum ἐπέρεα adest. Cum autem sensus communis præcipuè quiescat in somno, propter cuius αινυνοια influxus ad reliqua sensuum externorum organa inhibitor, idè patet, primariò sensui communi, consequenter etiam reliquis somnum accidere.

§. 8. Somnus qui Philosopho δρασμις τῆς αἰσθησεως, vel ἡρεμία τῆς πρῶτης αἰσθητικῆς dicitur, nihil aliud est, quam quies naturalis operationum animæ sensitivæ, facta per revocationem caloris nativi ad interiora, ut salus animalium virium restauratione conservetur. Dico quies naturalis: ut somnus hic distinguatur à somno præter naturam, lethargo videlicet, comate & similibus ex causis morbificis procedentibus. Reliqua causam efficientem & finalem determinant, quæ in subsequentibus, in primis q. 7. & 8. ulterius declarantur.

§. 9.

Causa somni.

§. 9. Causa somni proxima & immediata est caloris revocatio, ad quam ea omnia, quæ alii causam somni constituunt, optimè reducuntur. Causam somni proxima hic ponimus ex opinione Argentarii & aliorum, eamque pluribus confirmamus in q. 7. Nec obstat nobis, quod calor influens à corde necessarius quidem videatur ad sensuum operationes, non tamen proximè, cum calor à corde influens partibus potius, quatenus vivunt conveniat, ad sensum proximè spiritu animali inserviente: non inquam, hoc obstat, quia spiritum animale hoc loco à vitali influente minimè separamus: etenim quam primum spiritus vitalis ad cerebrum accedit, animalis redditur continuatione quâdam, unde videmus operationes sensuum deficere, quam primum influxus vitalis spiritus, vel oppressione, vel dissipatione, inhibitor, sicuti in lipothymia manifestum est.

Somnus duplex.

§. 10. Cum autem quies illa sensuum non semper completa omnino & perfecta sit, idè somnus merito in perfectum & imperfectum distinguitur. In illo sensus omnes ligantur in hoc verò quorundam operationes quodammodo conspiciuntur, unde non mirum dormientes interdum vocatos audire, loqui: imò ambulare & quedam vigilantium opera perficere. Quamvis enim somnus sit ἀερισμος τῆς αἰσθησεως, vinculum operationis sensitivæ, rarius tamen illa cessatio omnimoda & totalis est, unde Galeno somnus non tam quies sensuum, quam quædam vigoris intermissio esse videtur. Interdum tamen accidit, ut per objecta sensibilibus externorum vix arte quadâ excitari queant dormientes, ubi somnus adest perfectus, qui sic dicitur, non quod animalibus melior & convenientior imperfecto, cum plerumque propter materiæ copiam accidere videatur, quâ non solum suaviter cerebrum non humectatur, sed stupidum penitus & ad operationes quasdam exerendas ineptum redditur: sed potius in respectu privationis operationis sensitivæ, quæ major, quam in somno imperfecto, qui nobis quotidie naturaliter accidit.

Somnium quid.

§. 11. Cum hoc somno imperfecto sæpius conjungitur somnium, quod est visum animalibus in somno apparet. Generaliter hic definimus somnium, quod omne phantasma per somnum repræsentat, sive de futuris, sive de præsentibus agat, latiori significatione, quam secundum Artemidorum Dald. qui somnium ab infomnio distinguit, ut hoc sit præsentium, illud futurorum in somno occurrentium. Hinc ergo manifestum, somnium fieri non in profundissimo somno, sed in remissiori, ubi phantasiæ quædam operatio superest.

Præcipua causa somni Phantasia.

§. 12. Unde præcipua causa somni est Phantasia, quæ species ex sensuum operatione relictas in somno imperfecto assumit, easque variis modis inter se conjungit: unde jam vera, mox omnimò falsa & minimè coherentia in somniis effinguntur. Dico præcipuam causam somniorum phantasia esse, quod tamen non excludit cooperantem non rarò facultatem νοητικῆν, sic uti monet Scaliger in lib. Hipp. de Insomniis in princ. quod rectè quidem sensibus internis recentiores somnium attribuerint, falso tamen ab intellectu id ipsum sustulerint, cum multa sint opera intellectus in somniis, ratiocinatio, disceptatio, consilium, deliberatio, etiam poetica exercitationes non penitendæ. Nos tamen phantasiæ tantum mentionem facimus, quatenus intellectus in somno, ut & alias, non nisi phantasia concurrente & interveniente operatur.

§. 13. Incitatur autem phantasia naturaliter vel ex cognitione rerum, quibus per diem occupati fuimus: vel ex constitutione corporis, unde alia somnia Melancholicis, alia phlegmaticis, alia aliis frequentius apparent. Hoc est quod Scaliger ait, citato loco, somnium fieri duplici modo, vel per eas species, quæ in animam receptæ sunt: aut per principia divinitatis, ejusque cœlestes cognationes. Prior modus propriè huc pertinet, quemadmodum §. sequenti & quæst. 12. patet.

Diversitas somniorum.

§. 14. Talia somnia vocantur naturalia, de quibus etiam illa, quæ diximus intelliguntur: alias non negamus, quod interdum quoque somnia sint ὑπερφυσικά, quæ vel à Deo Opt. Max. piis hominibus immittuntur: vel etiam à Diabolo dependent, qui in filii incredulitatis potens est, quorum consideratio limites hujus scientiæ transcendit. Naturalia somnia fieri quotidiana testatur experientia, quatenus interdum

Omnia quæ sensu voluntur vot a diurno Tempore nocturno reddit amica quies.

Hæc somnia, quæ propter species ex operatione sensuum relictas accidunt, quibusdam animalia dicuntur, & à naturalibus in specie sic dictis, quæ à constitutione corporis, tam secundum, quam præter naturam dependent, interdum distinguuntur. Hoc modo somnia animalia sunt illa, quæ describuntur à Lucretio dum inquit:

In somnis eadem plerique videmur obire Causidici causas agere &c.

Naturalia vero somnia in specie, quo ad cholericos, sunt altercationes, irarum ac furoris plenissimæ, propter bilis abundantiam: quo ad sanguineos, jucundæ conversationes: quo ad Melancholicos, terribiles & monstruæ visiones: quo ad pituitosos, pluvie, nebulæque non rarò observantur, idè respectu constitutionis secundum naturam. Porro in morbifica dispositione diversa sæpius apparent somnia, non parum ad prognostica Medica facientia, prout corpus p. n. affectum varias species phantasiæ exhibet. Sic in catarrhis non rarò per somnum lactis vel mellis usus adest videtur in somno, propter similitudinem pituitæ defluentis. Notatu digna sunt exempla Galeni, ubi quidam alterum crus per somnium sibi lapideum factum imaginabatur, qui eo ipso crure reddebatur paralyticus alter vero in cisterna sanguinis suffocari videbatur, qui propter plenitudinem sanguinis evacuatione indigebat. Hinc etiam manifestum est, non rarò quosdam incubum pati, & onera quasi gestare per somnium, dum humorum plenitudine graventur.

Vigilia & somni collectio.

§. 15. Ut autem somnus est quasi carcer & immobilitas, ita vigilia est sensus incitatio & motio, ut inquit Fernel lib. 5. Physiol. c. 5. Somnus enim & vigilia sibi invicem opponuntur: hæc quidem ut actus, illæ tanquam privatio.

Vigilia quid.

§. 16. Est ergo vigilia nihil aliud, quam ἐπέρεα τῆς αἰσθησεως, ubi sensus soluti liberè agunt.

§. 17. Solvitur autem animal à somno vel sponte, vel à causa quadam externâ: illud maximè naturale est, & accidit, quando calor coctione absolutè & spiritibus restauratis sese rursus exerit: hoc vero perceptione externorum objectorum perficitur, quæ ubi vehementiora sunt, illud, quod adhuc superest de calido immato, ad agendum impellunt.

R 4 QVÆ

QVÆSTIO I.

An sensus exterior suas operationes sentiat?

Cum hujus quaestiois declaratio ad internum sensuum maximè faciat, idè meritò ab eadem initium facimus. Et si vero Galpinus lib. 5. Peripatet. qu. 7. qu. partem affirmativam proponat, rectè tamen Negativam defendit Philosophus lib. 3. de anim. cap. 2. & lib. de somno & vig. 6. 2. ubi inquit: Non visu se videre videt animal, nec gustatu iudicat, sed particula communi.

Hunc sequitur Thomas 1. par. 9. 78. ar. 4. & q. 87. art. 3. Toletus lib. 3. de anim. quaest. 3. Dd. Connimb. ibid. cap. 2. quaest. 1. qui assertionem hanc confirmant:

I. Quia quilibet externus sensus objectum suum tantum percipit: at actus ipsius non est objectum, ergo suum actum ipse non dijudicat.

II. Quia necessariò requireretur quaedam reflexio, quæ in potentis organicis fingi nequit.

III. Adde, quod hæc ratione externus sensus perciperet ea, quæ in se sunt, quod Aristoteles lib. 2. de an. tex. 52, cum experientiâ iudicat impossibile.

Ergo consequens est externorum sensuum operationes ab internâ quadam facultate dijudicari & cognosci, quam non intellectivam, cum Philopono, Plutarcho & Simplicio, sed sensitivam tantum esse statuimus, quia non solum homo, sed etiam brutum externorum sensuum actus percipit, unde bestiae clausos oculos ad videndum aperiant, aures ad audiendum arrigunt, &c. ex quibus colligere licet, quod sese sentire sentiant. Nec obstat, quod Intellectus τὸ νοῦν & ipsam intellectiōnem percipiat: hic enim supra suum actum reflecti potest, ut sequentibus patebit, quatenus est inorganica facultas.

QVÆSTIO II.

An sensuum internorum numerus rectè sit constitutus?

De numero sensuum internorum discrepantes autorum classicorum opiniones seorsos fecerunt.

Opinio 1. I. Quidam, in quorum numero est Tartareus lib. 2. de an. in com. Unum tantum sensum internum statuunt. Hæc opinio meritò refutatur à Riolano in com. lib. 5. Fernel. cap. 8. Piccolom. lib. de sens. inter. cap. 3. Quia essentialiter differunt, incomplexas species recipere & easdem componere: diversi autem actus diversitatem potentiarum arguunt.

Opin. 2. II. Avicenna 6. natur. p. 4. & Albert. lib. 2. de an. tex. 4. cap. 7. quinque sensus numerant, ubi tribus positos addunt imaginationem & aestimativam. Hi frustra numerum augent, quia operatio imaginationis, quam illi species conservare statuunt, ad memoriam pertinet: aestimativa vero commodissimè ad phantasia reducitur.

Opin. 3. III. Averroës lib. 3. de an. con. 6. & Thomas 1. par. 9. 87. art. 4. præter tres communiter enumeratos internos sensus addunt cogitativam: sed minus rectè quia ut inquit Piccolom. citato loco, cogitatio five dianoia non ad sensum, sed ad mentem refertur.

IV. Galenus lib. de symptom. diff. cap. 3. quem sequitur Vallesius lib. 2. contro. cap. 22. tres enumerat facultates interiores, nimirum imaginationem, cogitativam vel ratiōatricem & recordatricem. Hæc opinio cum præcedentibus quoque rejicitur, tum quod sensum communem cum phantasia cōjungat, tum etiam quod rationem cum sensitiva facultate confundat.

V. Communis est sententia græcorum & latinorum interpretum, quod tres sint sensus interni, scilicet sensus communis, Phantasia & memoria, quæ à nobis in thesibus fuit proposita.

VI. Deniq; superest assertio Fonseca lib. 5. Met. cap. 28. q. 6. art. 2. quam probabilem iudicat Dd. Connimb. lib. 3. de an. cap. 3. q. 2. ar. 3. quod videlicet tantum duo sint sensus interni sensus communis & Phantasia: rationes pro confirmatione tales sese offerunt.

I. Quia recipere tenaciter & leviter tantum secundum magis & minus, hoc est, accidentaliter differunt: at memoria tenaciter, Phantasia leviter recipit. Ergo memoria sub Phantasia comprehenditur.

II. Quia sensus suum objectum percipere debet: at memoria suum objectum non dijudicat, quo argumento Zabarell. lib. de facultatibus an. cap. 12. utitur.

III. Quia memoria intellectiva non est aliquid distinctum ab intellectu, ergo nec sensitiva differre potest à Phantasia.

IV. Imò Philosophus in principio lib. 3. de an. ubi ex professo de sensibus internis agit, nullam facit mentionem memoriæ, sed tantum de phantasia & sensu communi agit. Idem in lib. de memoria cap. 1. inquit: Memorandi actus est in ea parte anime, in qua imaginandi actus.

Hæc est confirmatio sextæ assertionis, quam nos quoque verisimilem iudicamus, unde in thesibus addidimus vocabulum vulgò, scilicet tres numerari sensus internos, pro ut phantasiæ operatio ad actum memorandi non extenditur.

QVÆSTIO III.

An sensus interni sedibus in cerebro distinguantur?

Non pugnabimus jam contra eos, qui ex mente Aristotelis potius cor, quam cerebrum primum sensorium esse autmant, quorum refutationem videas apud Toletum lib. 3. de an. q. 5. & Dd. Connimb. ibid. cap. 2. q. 2. art. 2.

Hoc tantum querimus in presentia, num sensus interni sedibus distinguantur in cerebro, quod omnium commune instrumentum est.

Affirmativam tenuit Avicenna sen. 1. primi doct. 6. cap. 5. Averroës in canticis, lib. de memor. & in suis collect. Aëtius serm. 2. tetrab. 2. cap. 2. quos sequuntur plurimi ex Philosophis & Dd. Scholasticis: qui omnes sensum communem in fronte, phantasia in mediâ & memoriam in posticâ cerebri parte statuunt, his rationibus.

I. Quia læsâ & pereunte unâ sæpius adhuc illæsa remanet altera facultas, quod non fieret, nisi distinguerentur sedibus, quia facultas non aliter quam respectu organi læditur. Antecedens probatur experientiâ & fide historica, quæ docet imaginationem sæpius affici non affectâ memoriâ,

Negativæ confirmatio.

Opin. 5.

Opin. 6. Reliqui probabili.

Confirmatio.

Negativa verior.

Limitatio.

Ad affirmantia argumenta.

Affirm.

Affirm.

riâ, & contra memoriam lædi, non læsa Phantasia: Præterea patet ex historia Theophili, quam refert Galenus de sympt. diff. cap. 3. is enim iudicio constans tibicines in angulo quodam sibi imaginabatur, unde astantibus atque advenientibus imperabat, ut illos expellerent: memoria tamen læsa noverrat, quia omnium actorum post morbum memor erat. Posterius colligitur ex eo quod narrat Thu. cydides lib. 2. belli Peloponnesiaci de peste quadam Græciæ, quæ ita homines affecerit, ut omnium fuerint oblitii, ita ut convalescentes nec parentes, nec familiares agnoscerent.

II. Imò cum sensus communis & phantasia magis receptione quàm conservatione perficiantur, idè organum humidius requirere videntur, unde his anterior & media cerebri pars, memoriæ vero posterior inservit.

III. Operatio medicorum idem probat, unde læsa memoria posteriori capitis parti medicamenta applicamus.

Contra negativam defendit Galenus cum græcorum familiâ, unde Fernelius lib. 5. Physiol. cap. 8. eos, qui affirmativam defendunt, ab antiqua celebri Philosophiâ defecisse dicit. Sequitur hunc Vallesius lib. 2. contro. cap. 23. & Laurentius lib. 10. qu. 2. qui omnes verisimilium iudicant per rotam cerebri substantiam omnes sensus internos operari, cum totum cerebrum mediocriter humidum sit ubique, ita ut recipiendo & conservando cunctis facultatibus inservire queat. Patet hoc ex cerebri affectionibus p. n. ubi non pro læsione huius aut illius partis hic vel ille sensus læditur.

Interim tamen hoc non negamus, quod una cerebri pars receptioni, altera conservationi magis inserviat, quæ ratione sinciput sensui communi, occiput memoriæ magis accommodatum esse videtur; Verùm cum apud Philosophos magis & minus speciem non variant, idè hic etiam propterea veterum Græcorum opinionem deferere nolumus. Respondemus igitur ad argumenta proposita.

Ad 1. Negamus consequentiam, quia potest fieri ut in una parte sint diversæ facultates, quarum una læsa non statim alterius læsionem introducit: ita quælibet ventriculi pars attractrice, retentrice, alteratrice & expultrice est prædita, quarum quælibet lædi potest, aliis illæsis. Ad 2. quod hæc ratione diversis cerebri partibus attribuitur, hoc etiam toti competere potest, quatenus ponimus cerebrum moderatè humidum. Ad 3. est elenchus accidentis, quia fit hoc propterea, ut eo citius medicamenti vis ad cerebrum perveniat, propter futuram lambdoidem, quæ ibidem conspicuè apparet.

QVÆSTIO IV.

An phantasia componat, dividat, & circa singularia discurrat?

Nobilis hic oritur quaestio, num sensus aliquis internus, præsertim Phantasia componat, dividat, & quodammodo discurrat?

Affirmativa confirmatur hoc modo. I. In pueris utus rationis nondum adest: at pueri componunt atque dividunt, Ergo benefici sensitivæ facultatis.

II. Ut appetitus sensitivus in homine ob copulam cum voluntate participat aliquid de libertate, ita etiam phantasia quiddam de intellectu habere videtur.

III. Imò ipse Philosophus lib. 3. de an. tex. 57. Concedit Phantasia quendam deliberativam.

Contra pars negativa probatur sequentibus:

I. Quia Phantasia cognosceret suum actum, quod sensui non convenit.

II. Quia communes concludendi regulæ, ut sunt dictum de omni & nullo, tantum intellectu apprehenduntur.

III. Quia in omni propositione respectu copulæ est ratio rationis quam sensus apprehendere nequit.

Nota pro decisione controversiæ ex Thoma 1. part. Fundam. q. 78. ar. 4. & 5. Soncinate 10. Metaph. Dd. Connimb. lib. 3. de an. cap. 3. q. 2. Toletus ibidem q. 7. quod Phantasia dupliciter consideretur, secundum illam distinctionem, quam ipse Philosophus citato loco proponit, nimirum, quod Phantasia vel sit cum ratione, vel sine ratione: hæc brutis, illa homini convenit illi divisionem, compositionem atque discursum circa singularia concedimus, ob eminentiam, quam habet à rationali anima, cum quæ conjungitur: huic verò illud ipsum non ita convenit. Quamquam enim (inquit Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 25. qu. 7. sect. 2.) hic sensus dividat, atque ex uno multa faciat, non tamen secernit unquam naturam communem à singularibus differentis, neque ullam earundem in plures ejusdem rationis multiplicat, sed semper in ipsis singularibus versatur, dum hoc cum illo componit, & hoc ex illo separari, aut quasi nasci ac pullulare apud se figit. Patet ex his tam affirmativâ, quæ negativam defendi posse, pro ut phantasia diversimodè accipitur. Lege Piccolom. lib. de sens. inter. c. 12.

Negat.

Fundam. tum decisionis.

Brutis etiâ inesse memoriâ.

Respondetur ad quæstionem.

QVÆSTIO V.

An memoria & reminiscencia differant?

Non tantum homini, sed etiam brutis memoriâ inesse patet omnibus, quod etiam Philosophus lib. de mem. pulcherrimè demonstrat.

Insuper quilibet ex brutorum animalium operationibus hoc colligere potest: videmus enim quod certa loca repetant, sobolemque dignoscant, unde rectè Cicero his verbis idem innuit: bestiae fame dominante, plerumque ad eum locum, ubi pastae aliquando sunt, revertuntur.

Porro ex somniis brutorum hoc quoque rectè concluditur: non enim solus homo, sed etiam bruta, teste Aristotele lib. 4. hist. an. cap. 10. & Plinio 20. Natur. hist. c. 75. somnia videre solent, experientiâ non reclamante. at somnium præteritarum rerum imagines conservatas adesse arguit.

Et si verò his & alijs rationibus firmiter constituitur illud, quod brutis etiam tribuatur memoria: notandum tamen aliud esse regressionem simplicem ad notionem ejus, quod ante fuit apprehensum: aliud etiam esse ex huius cognitione in alterius cognitionem incidere: illam operationem communiter memoriâ, hanc reminiscenciam dicimus: in hæc discursus quidam adesse videtur, quando ex aliquibus memoriâ comprehensis in cognitionem alterius, quod memoriæ non occurrebat, ducimur: in illa minimè: hæc homini solum attribuenda esse videtur, illa brutis quoque convenit.

convenit. Quadrat igitur huc illud, quod habet *Maximus Ficinus in Philob. Platon. c. 27.* Meminisse est simpliciter conservare vestigium vel imaginem quandam motionis, quæ sentiendo facta fuit in sensu, nec propriè includit præsentem horum animadversionem. Reminiscencia vero animadversionem præsentem habet, & fit in anima sine corporis passione &c. Coniunge *Dd. Comimb. lib. de memor. cap. 7.*

QVÆSTIO VI.

An somnus omnibus & solis animalibus conveniat?

Affirm.

Cui habitus non convenit, eidem privatio illius attribui nequit: at plantis aliisque rebus inanimatis non convenit sensus. Ergo nec somnus, qui sensuum quies rectissimè dicitur.

Infantia solvitur.

Sed inntas plantas quoque nutriri, unde virtutis quædam refectione indigere videntur. *Nota* quod virtus nutritiva à sensitiva differat in eo, quod illa per operationem non debilitet, sed perficiat seipsam, quatenus alimentum præparat & in partium naturam convertit.

Relinquitur ergo solis animalibus, quibus anima sentiens inest, somnum convenire, iisque omnibus, ut rectè ex Aristotele lib. de somno & vigil. cap. 2. & 4. de hist. an. c. 10. Plinius lib. 20. Natur. hist. c. 75. Cælius lib. 30. Antiq. lect. c. 6. colligunt.

Suadet hoc necessitas in omnibus animalibus, quia, ut inquit *Tartaretus lib. de somno & vig.* potentia sensitiva quandoque sic defatigatur in suis operationibus, ut indigeat calido influente à corde, idè oportet illam quiescere, ut à corde restaurationem accipiat.

De subiecto somni.

Hinc instar corollarii sequitur illius quæstionis determinatio quodnam sit subiectum somni?

Aristoteles passim cor ponit: Galenus contra cerebrum. Argenterius denique lib. 2. de som. cap. 13. totum animal.

Pro Aristotele Scaliger.

Aristotelem cum aliis Peripateticorum defendit Scaliger Exerc. 298. ubi inquit: somnum Aristoteles ita definit ἀπέχια πρὸς τὸ αἰσθητικόν, id est, cordis: Galenus irridet hoc futili, ut pleraque alia Aristotelica, in sultatione. Nunquam, inquit, cor cessat. Ita Sophisticè procedit à toto ad partem. In corde namque multa principia. Præcipuum est τὸ ζωτικόν secundum illud τὸ κεντρικόν. Hæc neque unquam cessant neque somno impediuntur, aut interceptantur, neque sunt τὰ πρὸς αἰσθητικὸν ἀμέτρητα τὰ πρὸς αἰσθητικόν. Est igitur somnus quies primi αἰσθητικῶς αἰσθητικῶς.

Contra Scaligerum.

Fallit & fallitur hic vir doctissimus, ubi sensitivam operationem attribuit cordi, quam rectissimè Galenus in cerebro esse statuit, ut ex præcedentibus exercitationibus manifestum est. *Unde (verba sunt Capivaccii lib. comm. an. c. 18.) cum in somno intermittantur principes functiones sensus & motus voluntarius, somnus debet esse affectio illius partis, quæ harum functionum est principium, videlicet cerebri.*

Ad Argenterium.

Esti vero contra Argenterium non negamus totum animal vigilare ac dormire, & per consequens somnum esse totius affectionem, hoc tamen in præsentia quærimus, quænam pars totius animalis in somno afficiatur primario, ita ut huius causa toti postea somnus attribuat? hoc ipse non negabit rectissimè de cerebro dici, quam obrem ab assertione Galenica, quam nos quoque verisimilem iudicamus, alienus non est.

QVÆSTIO VII.

An somni causa sit caloris revocatio?

Ut sine causa nihil sit teste Galeno, 1. Method. Med. c. 12. & lib. quod an. mor. ita sine eadem nihil quoque perfectè cognoscitur, teste Philosopho lib. 1. Phys. cap. 1. & lib. 1. post. cap. 2.

Cum igitur de somni natura præsens sit disquisitio, idè jure quærimus in principio, quænam somni causa sit.

Aristoteles lib. de somno & vigil. cap. 3. & lib. 2. de partibus animal. cap. 7. evaporationem ex alimento ponit, cui subscribit M. Albertus in eodem libro cum aliis pluribus, quæ sententia confirmari potest sequentibus.

- I. Quia quædam alimenta somnifera dicuntur, propterea quod suavem exhalationem mittant ad cerebrum, ubi sunt Lactuca, Nymphaea, &c.
- II. Quia multi ob inedia in somnos noctes ducunt, & è contrariò post cibum facillè dormiunt.
- III. Quia pueri ob humiditatem & exhalationem illam continuam semper dormiunt.
- IV. Imò plurimi morbi ex somno frequentiori proveniunt hoc indicant, ut sunt catarrhi, lethargus &c.

Contra Argenterius lib. 1. de somno & vigil. cap. 1. 1. refert somni causam ad inhabitam communicationem caloris nativi, his rationibus.

- I. Quia nihil est in corpore, quod tam subitas mutationes excitare possit, quales requirit vigilia & somnus, quam calidum nativum, quod suapte naturam mobile existit. Hoc enim est commune instrumentum.
- II. Quia vigilantium facies & partes externæ rubent: dormientium pallent, undè proxima somni causa videretur esse privatio calidi nativi in sensoriis.

Hoc ipsum Galenus quoque lib. 2. de symp. caus. cap. ult. & lib. 3. de caus. puls. 9. indicat, ubi inquit: *motus caloris, qui foras tendunt, vigilias, qui ad interiora somnos produciunt.*

Hinc etiam Avicenna somnum reditum spirituum ab organis sensuum affirmat: cum quo coniunge Averroem lib. 2. colliget cap. 21. & Conciliatorem diff. 108. qui somnum conventum quendam caloris intrinsecum esse dicit.

Duas hæc causas coniungunt *Dd. Comimb. lib. de somno & vigil. cap. 2. Fracastorius lib. 2. de Intellectu, ubi causam somni statuunt evaporationem alimenti, & revocationem caloris.*

Nota pro declaratione quæstionis. quod causa somni naturalis duplex esse possit, remota & proxima. Causam proximam caloris revocationem ponimus. Cum enim vigilia sequatur motum caloris ad sensoria, idèque consequens est somnum per ejusdem caloris revocationem fieri, quia oppositorum oppositè sunt causæ. Inter causas remotiores primus locus meritò attribuitur exhalationi à coctionibus alimentis sursum ascendenti, quam Aristoteles, à qua plerunque in somno naturali quædam obstructio in cerebro generatur, quæ in causa est, ut spiritus & calor propter denegatum transitum ad interiora sese recipiant.

Describit hoc eleganter *Tartaretus lib. de somno & vigil. ubi inquit: Somnus naturalis fit, quando per calorem provenientem originaliter à corde, expansum ad nutritionis membra, nutrimentum concoquitur, propter cuius digestionem resolvuntur ab ipso nutrimento vapores &c.*

Opinio Aristotelis, ut & Argenterii.

Opinio Argenterii.

Opinio Connicbricium.

res & sumi propter caliditatem & subtilitatem ascendentes ad caput, in quo ratione frigiditatis incrasantur, & ita obstructio meatuum cause sunt. Idem indicat *Forestus lib. 10. observat. Med. 33.* his verbis: *In somno naturali calor & spiritus intro revocantur, & huius revocatio, nempe caloris & spiritus, est causa communis, & immediata somni, sed fovens, & juvenans est evaporatio alimentum.*

Ad assertionem Aristotelis, ut & Argenterii.

Jam quod Philosophi assertionem attinet, merito eadem conceditur de causa somni naturalis inter remotiores primariæ & communissimæ: Argenterii sententia contra causam proximam ponit: nam quamvis non tantum exhalatio alimentorum, sed etiam alia plurima, ut sunt vigilia, venus, tenebræ, suavis cantus, frictio pedum &c. somnum inducant, ea tamen omnia in eo convenire videntur, quod suo modo instrumentis sensuum calorem subtrahant.

Ita vigiliis, laboribus & venere calor debilitatur, undè non sufficit, ad ulteriorem sensuum operationem, idèque ad principium suum recedit. Tenebræ inserviunt, quia in iis à præsentia objectum ad organa sensuum calor non evocatur.

Suavis cantus somni causa est, quatenus calidum reliqua sensuum organa relinquit, & omnino ad aures confluit, ubi illud ipsum, magis collectum, humores resolvit, ut ita spiritibus ascendentibus transitus occludatur.

Ita pedum irritatio somnum inducit, ob sensuum peculiarem, qui est inter pedes & cerebrum, quò è facillius hæc frictio calor à cerebro ad partes frictio tentatas revocatur, ut contra *Alexand. 2. probl. 24. concludit Argenterius lib. 2. de somno. cap. 11.*

QVÆSTIO VIII.

An somnus alicujus finis gratia?

Affirmativa confirmatur.

Non frustrà, sed alicujus finis gratia naturam agere certum est: Hinc rectè Philosophus quoque concludit somnum in gratiam salutis & conservationis animalibus esse concessum. Unde *Tertullianus lib. de an. cap. 45. Somnus est recreator corporum, vel redintegrator virium, probator valetudinum, pacator operum, medicus laborum, cui legitime fruendo dies cedit, nox legem facit auferens rerum colorem.* Hinc poeta canit:

Somme quies rerum, placidissime somne Deorum. Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris. Fessa ministeriis mulces, reparasque labori.

Idem aliis verbis optimè declarat *Salus lib. de aff. par. cap. 18. Dum homines vigilando munia animalia exercent, spirituum opulencia in iis immittitur ac disperditur, inde non possunt mortales perpetuè sensuum agitatione frui. Huius merito ex natura præscripto irrepit somnus, ut per eum vires & deperditi spiritus regenerentur; hæc ille. Pulchrum est, quod habet *Mar. Equicola in doctis. opusculo de natura amoris lib. 4. ubi in propria lingua dicit: Il sonno ocio dell' anima, di tutti animanti so ave requie, di tutti penseri placidissimo riposo, come unico reparatore delle indebitè forze, hoc est: somnus est ocium anime, omnium animalium suavis requies, omnium cogitationum placidissima intermissio, quasi virium debiliun unicus redintegrator, &c. Constat ergo finis somni in salute & conservatione animalium, ut inquit *Cælius lib. 3. c. 7. quam Conciliator diff. 108. per adjumentum concoctionis, & spirituum reparationem fieri dicit.***

Patet ex his frustra laborare Argenterium, qui non somnum sed somni causam in gratiam & salutem animalium conditam esse statuit, citato *lib. cap. 15.* si enim causa somni alicujus gratia est instituta, utique & ipse somnus, quia hic à causa sua dependet.

Contra Argenterium

QVÆSTIO IX.

An somni tempore concoctio perfectior?

Negativam legas apud *Robertum dec. 1. par. 8.* qui à communi opinione discedit, his rationibus:

- I. Majus spaciun est à cœna ad prandium, quam à prandio ad cœnam: ergo imperfectior est concoctio tempore nocturno, quia majus tempus requirit.
- II. Dormientes post prandium cruditates sentiunt, quod non fieret, si somnus coctionem adjuvaret.
- III. Quia vigilantes citius esuriunt, quam qui dormiunt.
- IV. Imò longior somnus omnibus salutaris esset, quod absurdum.
- V. Adde quod situs ventriculi in vigilantibus ad concoctionem commodior, quam in dormientibus, quia in illis cibis magis in fundum sese insinuare potest.

Contrariam sententiam veram esse patet ex præcedentibus, ubi demonstratum fuit, quod somnus sit quædam revocatio caloris ad interiora, ut naturales facultates eò magis in præparando alimentum suum officium præstare possint. Cùm autem calor sit illud instrumentum, quo coctiones perficiuntur, idè verisimile est tunc temporis concoctionem perfectiorem esse, quando calor est intensior, quod fit in somno:

Indicat hoc ipsum Galenus lib. 7. Meth. Med. c. 6. ubi cibos concoctione difficiles in cœna exhibere jubet: & lib. 1. de symptom. caus. brevior somnum statuit causam frustratæ coctionis.

Hinc *Hippocrates 4. Aphor. 15. Cum helleborum vitare vis, move corpus: cum vero sistere, somnum concilia:* Scilicet hanc ob causam, quia per somnum vires naturales intenduntur, & hellebori vires coctione superantur, humoresque ab eodem attracti concoquantur. Unde rectè concludit *Paræus* in *Introduct. ad chirurg. cap. 16. inquit oportune somnus concoctionem viscerum magnopere juvat, quod per somnum ad illa retrogradus cum spiritibus feratur calor, concoctionis omnis opifex.*

Ad *Robertum* rationes breviter respondemus. *Contra Robertum.*

Ad 1. longius tempus à cœna ad prandium non statim indicat concoctionem imperfectiorem, quia somni tempore non tantum ea, quæ in cœnâ fuerunt assumpta, concoquantur, sed etiam alii crudi humores, à prandio relictæ, simul alterantur. Ad 2. accidit hoc propter vapores excitatos, qui ob temporis brevitatè à somno producuntur & non dissolvuntur. Ad 3. Fit hoc ex accidenti, quatenus ventriculi functionem citius animadverunt. Ad 4. Negatur, quia ut concoctio potest esse nimia, sic etiam somnus excessu peccare potest. Ad 5. Hoc argumentum non concludit, quia ventriculus semper arctissimè cibum, sive in majori seu in minori quantitate adsit, comprehendit, & ubique circumdat.

Contra Robertum.

QVÆSTIO X.

An facultates animales in somno omnino quiescant?

Declaratio quaestio- nis,

Satis demonstratum est hactenus, somnum esse quietem operationum animalium facultatum, ut inquit Paulus Aegineta lib. 1. de remed. c. 97. Jam hoc tantum quaerimus, num illa quies semper omnimoda sensuum & motus voluntarii sit privatio, quod rectè negat Galenus lib. 2. de motu musculi. c. 4. Animadvertimus enim dormientes respirare, loqui, huc illuc membra jactitare, vocantes audire, tangentes sentire & hujus generis plura. Hinc rectè Taretus somnum distinguit in perfectum & imperfectum: in illo omnes sensus exteriores perfectè ligantur: in hoc sensus non omnino privantur suis operationibus, quando ab externis objectis incitantur. Conjunge somni differentias, quas legis apud Conciliatorem diff. 108.

QVÆSTIO XI.

An & quomodo homo dormiens ambulare queat?

Darissimambulones,

Homines quosdam tempore noctis dormiendo obambulare, & quædam vigilantium opera perficere non tantum classicorum autorum plurimi, ut sunt Galenus, Aristoteles, Albertus, Conciliator, Dd. Commimbricenses, Toletus, Taretus, Salius, Libavius, Laurentius, Dn. D. Jacobus Horstius, Langius, Mizaldus, Marcellus, Fracastorius, Lemnius, Bodinus, Cælius, & alii, sed etiam quotidiana testatur experientia. Hos græci νοχολογοί, Latini, dormientes in somno, ambulones & noctambulones vocant.

Causa proxima,

Causa proxima illius motus in his hominibus est Phantasia, quam adjuvat cerebri dispositio talis, qualis ad hanc affectionem producendam est aptissima.

Hinc rectè Salius lib. de par. aff. cap. 18. Nonnunquam in aliquibus ita evidentiâ sunt somnia, ut dormientes ipsi, tanquam ex proposito, surgant è lecto, & ambulent ad exequenda ea, quæ imaginantur se facturos. Causa igitur, quod in dormientibus vel motus tantum, vel una cum motu sensus ipsi referuntur, erit fortis imaginatio una cum spirituum tenuitate & subtilitate.

Sicetiam Libavius par. 2. singul. tract. de noctambulibus: si eveniat in somno phantasiam stimulari imperius, nihilominus interim vapore paulò tenaciore somnum aliquem præstante, & mentis officinam obnubilante, contingit è lecto prostrare semiotitis, & nonnunquam etiam, sed parva per intervalla, penitus vigilantibus, moxque iterum conniventibus.

Ita Laurentius lib. 4. edit. vet. quest. 9. Dicamus moveri dormientes, quia exigua vis in musculis latens à forti imaginatione excitatur.

Omnis igitur in eo conveniunt, quod primaria causa sit Phantasie operatio per somnum, quæ, ob monstratum aliquod bonum, ipsum hominem ad ambulandum invitat.

Quomodo noctambulones periculosa loca ascendant.

Hinc non mirum, quod noctambulones sæpissimè loca periculosa petant, per trabes & lacunaria in ædibus oberrent, & omnia intrepidè audeant: quoniam enim vis discernendi adhuc vaporum caligine consopita jacet, ideò incogitantia præbet audaciam, quam adjuvat spirituum constantia. Vide Langium lib. 2. Epist. 45. & Libavium tract. citato ad th. 35. Nam quemadmodum Phrenitici vehementissimè illud ipsum, quod tangunt,

apprehendere solent, nullam aliam ob causam, quam quod rationis operatione destituti solà utantur phantasia, quæ hoc unicum peragendum esse censet, unde maxima spirituum copia ad partes apprehensionis inservientes à Phantasia mittitur, quod rectè præter alios multos eleganter demonstrat Mercurialis lib. 1. Pract. Med. cap. 15. ita etiam noctambulones, ob æstimationem captam seu obfuscata, periculi magnitudinem non perpendunt, sed omnia incogitantè agrediuntur. Conjunge Disput. 17. Thom. Erasmi.

Ne ergo quæras, cur noctambuli proprio nomine vocati cadant & periculentur? Tunc enim à somno excitantur, excitati periculi magnitudinem apprehendunt: ubi iisdem casus accidit, teste Alberto, quum pericula agnoscunt & formidare incipiunt, quia tunc temporis, ut animadvertit Lemnius lib. 2. de ocul. cap. 5. ex consternatione ac perturbatione spiritus dissipantur, quibus discussis facultas debilitatur. Cùm autem his dormientibus Phantasia sit causa primaria istius motus, ideò manifestum est, non in perfecto & totali somno, ubi omnes animales facultates perfectè quiescunt, hoc accidere: sed potius in somno imperfecto, ubi Phantasia adhuc suo modo operatur.

Nec obstat, quod quidam noctambulones obliviscantur eorum, quæ acta sunt, quia tota anima non adeo vehementer his actionibus est intentata. Adde, quod vigilantibus hoc quoque accidit, ut obliviscantur actionum quarundam, in quibus non admodum attenti fuerunt.

Hoc tandem quaerimus, num etiam hic motus noctambulorum voluntarius dici queat? Negativa placet Libavio & aliis plerisque: est enim beneficium musculorum, qui voluntarii motus organa sunt, perficitur: non tamen hanc ob causam voluntari est accendendus, quia potius κατ' ἐπιτην & secundum phantasie impetum, quam κατὰ προαίρεσιν & ad rationis arbitrium instituitur. Videmus enim noctambulos in præcipitia & loca periculosa non rarò deferri, ubi nullus rationis consensus & iudicium accusabit, quia vigilantes, & periculi magnitudinem cognoscentes hoc non tentassent.

Hinc rectè Laurentius lib. 4. Edit. veter. quest. 12. non moventur homines in somno, nisi imperante validâ imaginatione brutorum imaginationis similitudine, quæ rationem repugnantem non habet. Legat qui vult librum peculiarem de Noctambulibus, quem edidit Dn. Jacobus Horstius, Medicus celeberrimus, p. m. patrus ac Præceptor noster honorandus.

QVÆSTIO XII.

Quomodo ignotorum fiat somnia?

Somnium est οὐκ ὄντα ex operatione Phantasie non omnino quiescentis apparens, ut diximus in Theibus. Cum autem sæpius absentia & ignota per somnia occurrant, quaeritur non immeritò, quomodo imagines rerum ignotarum Phantasia objiciantur?

I. Epicuræi dormientium animos putabant pullari externâ & adventitiâ imaginum visione, ideò quæ statuebant, ut utar verbis Lucretii lib. 4.

Rerum effigies, tenuesque figuras Mittit à rebus summo de cortice earum, Quæ quasi membrane, vel cortex nominanda est, Quod speciem ac formam similem gerit ejus imago, Cujuscunq; cluet de corpore supra vagari.

Sed hæc Epicuræorum somnia hactenus è Philoiphorum scholis explosa sunt.

II. Cæ-

Cur prioro vocati cadant & periculentur?

Opinio 2,

II. Cælius Rhodiginus lib. 27. cap. 11. ita sentit: Nos est simulacra esse illa, quæ volitare ultra citroque & vagari per auras possunt, negamus: tamen motiones aliquas esse concedimus, quæ simulacrorum vice exerceant. Illas ex initiis quibusdam earum rerum produere, quæ dicende nobis agenda sunt mox, aere primum mutato. Tum deinde per nervium meatum & aurium foramina ad cor transmissas facere, ut in somniis futurarum exitus prænoscerentur. Hæc verò motiones non possunt alio tempore sensum sui, quam noctu, ampliore invehere. Hæcille. Verum hujus opinio pari passu incedit cum priori, quæ Epicuræorum erit: quomodo enim rerum, quæ nondum sunt, motiones esse queunt? quomodo res absentes per centum vel plura milliaria continuo aërem afficiunt, ita ut ad dormientem perveniant? cur non omnibus dormientibus, imò & vigilantibus occurrunt?

Opinio 3, Verior.

III. Relinquitur jam communis opinio, quod somnia vel sint naturalia, vel supernaturalia. Illa dependent à causis naturalibus in ipso corpore existentibus, hæc minimè. Causæ naturales, vel sunt species à sensu operatione relicta, unde Lucretius:

In somnis eadem plerosque videmus obire: Causidicos causas agere, & componere leges: Induperatores pugnare & prælia obire: Nautas contractam cum ventis degere bellum: Et quo quisque serè studio defunctus adhæret: Aut quibus in rebus multum somnis ante morati:

Sic & Claudianus:

Omnia quæ sensu voluntur vota diurno Tempore nocturno, reddit amica quies.

Hoc ipsum pulcherrimâ historiâ confirmat Medicus optimus Fr. Valerius lib. 2. obser. Med. obser. 4. mihi pag. 161. his verbis: Ludovicum Serranum, Med. consobrinum meum, vidi ipse prope me eodem cubili jacentem, altoque somno oppressum derepente sese attollentem, arma capientem, fores aperientem, multâ obmurmurantem, prostrare quasi furiosum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Montpessulli inter Hispanos & Gallos scholares incidere, cui ipse non solum interfuisset sed præfuisset etiam. Unde factum est, ut servatis in animo pugne illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quæ ne per somnos quidem quiescit, imò tum maxime sese exercit, servatis intro rerum sensatarum ac perceptarum speciebus, factum, inquam, est ut imperio quodam corpus universum quæteret, & ad voluntarios motus impellere potuerit, &c.

Vel etiam humorum & spirituum varia dispositio in causa est. Quæ diversimodè phantasiam movere potest: ita qui flava bile abundant, irarum furorisque plena vident somnia: Melancholicis pleraque tristitia: sanguineis jucunda & læta apparent: pituitosi denique aquas & pluvias sibi imaginantur.

Quod atinet somnia οὐκ ὄντα, illa non sunt hujus scientiæ, de quibus, tamen hoc notandum, quod vel à Deo, vel à Diabolo dependant: Deus aut immediatè, aut etiam per angelos bonos hoc præstat.

Sed instas an non absurdum est Diabolo vim talenti tribuere, ut species quasdam phantasie per somnum offerat? Respondet Thomas 1. par. q. 111. artic. 3. & 4. Diabolus sensum & phantasiam movere potest, mediantibus naturalibus causis, quatenus eisdem, permittente Deo, spiritus & humores obediunt.

Tomus primus.

QVÆSTIO XIII.

An infantes somnia habeant?

Videretur hoc negare Philosophus lib. 4. histor. an. cap. 10. ubi inquit: Homo maxime animalium somniat, editis nuper in lucem atque infantibus nullum penitus contrahitur somnum: sed plurimis anno circiter quarto aut quinto visa incipiunt.

Cùm autem dormientibus infantibus risus, vociferationes, nutus, comprehensiones & alia ejusdem generis accidant, ideò partem quaestionis affirmativam rectè statuit Galenus 3. Aphor. com. 23. Plinius lib. 10. natur. hist. cap. 75. Tertull. de an. c. 49.

Nota pro declaratione quaestionis ex Dd. Commimbricenses, lib. de somn. cap. ult. quod infantibus somnia conveniant, sed admodum obscura, ut indicat ipse Philosophus lib. 7. de hist. animal. mihi c. 10. ubi inquit: Somniare etiam infantes constat, sed serò meminisse possunt imaginum. Ergo non somnium simpliciter, sed perfectum solum in priori loco Philosophus infantibus denegat.

QVÆSTIO XIV.

Cur Melancholicis plura incidant vera somnia, quam aliis?

Respondent Dd. Commimbricenses, lib. de divinat. per somn. cap. ult. quia ii, qui Melancholiâ abundant suapte naturâ sunt cogitabundi, unde frequentius somniant, & multiplicium rerum visiones percipiunt. Ut autem is, qui quotidie jaculatur, aliquando metam attingit, ita illi nonnunquam in somniis vera quoque apprehendunt. Conjunge Albertum lib. de somn. cap. 3. tract. 3.

QVÆSTIO XV.

Cur somnia magis uno tempore quam alio accidant?

Respondet Taretus lib. de somn. & vigil. quia via Phantasie interdum ob vapores ingroscatos obstructa est: quod etiam declarat Albertus, ubi demonstrat cur post multum cibum dormientes somnia non habeant, nimirum hoc fieri propter multum evaporationis motum: ut enim in aquâ vehementer commotâ nullum appareat idolum, sic etiam dormientes post cibum in maximâ copiâ assumptum somnia non habent.

QVÆSTIO XVI.

Cur gallus stato noctis tempore expergescat & canat?

Ne pagina vacuum admitteret, ideò de præfenti quaestione aliquid raptim in prima editione, ubi quælibet Exercitatio separatim imprimetur, addidimus. Cùm autem jucunditate sua non careat, idcirco eandem hic quoque anneximus. Hanc ita proponit Cælius Rhodiginus lib. 16. cap. 13. Scrutantur multi, cur nam uni ferè animalium sit ante lucem datum canere. Aliquot ejus rei adferre pro ingeniorum capti rationes solent. Nam ut hinc potissimum ordiamur, super ea lepidissima ex Luciano fabella adfertur, quam & translata appofui. Fuit quandoque Aleätrion

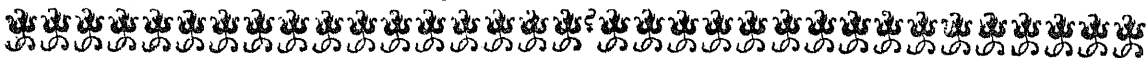
Negat.

Affirmativa confirmatur.

Cautio.

Opin. r.

Alectryon juvenis, hoc est, Gallus nomine, hic Marti usque adeo familiaris est factus, ut cum eo subinde commessaretur, foretque amorem ipsius conficius. Sic ubi ad venerem itaret Mars, aderat comes *Alectryon*. Quia verò suspectum præcipue habeat solem, ne rem conspicatur *Vulcano* renunciaret, præ foribus excubare adolescentem jubebat, significaturum, ubi comparuisset Sol. Fortè ita evenit, ut consopitus excubias proderet adolescens, fieretque speculatio cæca, ut superveniente clam Sole, *Mars Venusque* complexi deprehenderentur, in utramque, quod dicitur, aurem *Alectryonis* fiducia decubantes. Factus vero certior *Vulcanus* catenis pertenuibus utrumque, mox illaqueat, obreiturque, quas ad eum usum diu antea erat commolitus. Sed emissus denique ex vinculis ejusmodi Mars, in *Alectryonem* profusus fit commotior, nec prius ira deferbuit, quam in ejus nominis avem deformavit malefidum cultodem: atque ira ut crista videretur celsus, sicuti cum hominem ageret, galeam gestarat. Verùm ex antiqui admitti memoria, ut se Deo expurgent, illarique damni formula satisfaciant, hæc aves morem perpetuo servare, diu ante ut præcinant

Institutionum Medicarum

DISPUTATIONIS III.

Coronidis II.

EXERCITATIO NONA.

De

ANIMA RATIONALI RESPECTU INFORMATIONIS.

ΠΡΟΟΪΜΙΟΝ.

Pulcherrimum est illud, quod dicitur, in consideratione mentis humanæ vel rationalis animæ nos Dei imaginem in parvo mundo contemplari: Ut enim totus mundus à Deo Opt. Max. conservatur & gubernatur, ut etiam homo, quem veteres rectissime *μικρόκοσμον* sive parvum mundum dixerunt, ab anima intellectiva constituitur. Hanc ob causam *Platoni* homo *ζῷον σαυμάτων*. *Tullio* animal divinum, rationis & consilii plenum. Cum ergo hæc vegetativa, & sentiente anima dictum sit, jam superest, ut nobilissimam doctrinam de animâ rationali proponamus, eâ ratione potissimum, quatenus illa sub limitibus naturalis scientiæ comprehenditur.

Dignitas mentis.

§. I. *Omnium anima partium princeps ac regina mens est ac intelligentia, quâ præditus homo unus ceteris antecellit animantibus.* *Fernel. lib. 5. cap. 12.* Hæc, juxta *Plutarchum*, cernit, hæc audit, reliqua surda, cæcaque sunt & rationis indiga. Hæc juxta *Senecam Epist. 77.* optimum est in homine: hæc Deos sequitur, animalia antecedit. Hæc perfecta bonum hominis proprium est, cætera cum animalibus communia. Valet homo, & leo; for-

ubi mox oriturum præferent solem, ne lux obrepit incautus.

Sed enim, ut à jocosis veniamus ad seria, scribit in divinat. *Cicero*, *Democritum* hæc ferme causam adortum explicare, cur ante lucem concinant galli. *Depulso*, inquit, & in omne corpus diffuso & modificato cibo, cantus edunt quiete satiati.

Sunt, qui salacissimæ avitii ejus naturæ acceptum referri astruant ejusmodi eventum. Nam significari veneris appetentiam, indè est argumentum evidens, quod antequam usui venero sufficiant, conticescant. Hæc ille.

Alii Gallum solis avem dicunt, idèque post noctis medium sole ad nostrum hemispherium vergente, propter solis adventum eundem letitia quadam affici dicunt.

Probabilis est responsio Dd. Connimb. lib. de somn. & vigil. cap. 8. quæ ita habet: ut singulis animantium speciebus convenit peculiaris inclinatio respectu proprii temperamenti: ita gallinæ ex vinctivi temperamenti competit, ut & ordinari circa mediam noctem solvantur sensus, eodemque tempore à proprio phantasiæ instinctu imperatur cantus & alarum plausus. Conjunge Scalig. Exerc. 239.

§. 2. *Hujus tractatio respectiva est in Philosophia naturali, quatenus rationalis anima non simpliciter, ut in corporea substantia, sed pro ut pars hominis, consideratur.* Dico respectivam esse præsentem tractationem, quia consideramus hic animam rationalem, quatenus est in corpore nostro corruptibili. Potest aliàs notari ex *D. Bernhardo ser. 3. de omn. sanct.* quod triplex sit animarum status, videlicet in corpore corruptibili: sine corpore post mortem, ac tandem in corpore glorificato post resurrectionem. Quo ad primum statum, anima est in militia; quo ad secundum, in requie; quo ad tertium in beatitudine consummata respectu priorum.

§. 3. *Ut autem homo vetustissimo Zoroastro audacissima & omnia confidenter molientis natura decus est: ita hujus forma, & quo ad informationem, & quo ad originem atque operationem multa peculiarissima præ reliquis rerum sublunarium formis sibi vindicat.* In promptu est ratio, quatenus formatum esse suum formæ debet, scilicet per quam constituitur. Hoc ipsum innuit *Cicero 1. Tusculan.* dum inquit: animorum nulla in terris origo inveniri potest: nihil enim est in animis mistum & concretum, aut quod ex terra natum aut fictum esse videatur: nihil nec aut humidum, aut stabile, aut igneum. His enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ (intellectivæ) mentis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat & futura prævideat & complecti possit præsentia, quæ sola divina sunt.

§. 4. Pri-

Opin. 2.

Opin. 3.

Opin. 4.

Opin. 5. Probabilis.

Propositio agendum.

Anima rationalis quid.

Rejicitur Cogitativa Averrois.

Rejiciuntur aliorum opinioniones.

Mens non est omnibus una.

Contra Pythagoram & alios.

Contra Lycanthropiam.

Quomodo rationalis anima informet.

§. 4. *Primum igitur hæc exercitatione rationalis animæ essentiam respectu informationis considerabimus: ejus originem atque operationem in subsequens. Cum enim omnis formæ officium primò consistat in eo, ut formato rō ēvva largitur, merito nos in præsentia præ cæteris ipsius animæ rationalis informationem consideramus.*

§. 5. *Est autem anima rationalis ἐντελέχεια vel actus seu forma specifica hominis, per quam homo essentiam atque operationem sibi propriam obtinet.* Dico est actus seu forma: quia per ἐντελέχεια omnis anima definitur, unde *Philosophus lib. 2. tex. 24.* expressis verbis animam, quâ intelligimus, formam corporis esse dicit.

§. 6. *Non ergo est introducenda Cogitativa Averrois, per quam ille speciem humanam constituere conatur, quia hæc nihil aliud est, quam superior phantasia gradus, quo hominis essentia primò constitui nequit.* Notandum tamen, quod minimè negetur, phantasiam in excellentiori gradu sapientissimæ mentis nomine honestari, propterea quod teste *Piccolomin. de facult. cap. 7.* ex analogia menti respondeat, umbram quandam rationis in discurrendo præ se ferat, quædam efficiat, quæ mente facta videri queant, & humanâ ratione quodammodo formari possi. Verùm hoc ipso posito, non propterea sequitur illud, quod intertutur.

§. 7. *Non enim assistens tantum, sed verè informans forma est anima rationalis, quicquid dicant alii, qui unionem vel aliud quid pro hominis forma agnoscunt.* Conjungantur hic illa, quæ quæst. 2. 3. & 4. pluribus proponuntur.

§. 8. *Posito vero, quod mens sit forma hominis, necessarium sequitur, absurdam esse illorum sententiam, qui statuunt unicam numero animam inesse omnibus: ut enim quilibet homo propriam obtinet essentiam, ita consequenter eadem necessitate suam quoque propriam habeat animam.* Hinc ergo merito rejicitur assertio Averrois, qui hunc ipsum errorem introduxit, quem *Scotus in 4. d. 3. q. 2.* propterea dignum esse judicat, qui ob has ineptias ex hominum communione averruncetur, ut habet *Coll. Connimb. lib. 2. de an. cap. 1. q. 7.* *Cardani* vero sententiam, quæ cum hæc opinione coincidit, rectissime *Scaliger Exerc. 307. sect. 30.* barbaram vocat. Impossibile enim est, inquit *Thom. 1. par. 1. q. 76. ar. 2.* intellectum unum esse in omnibus: sive secundum *Platonem* intellectus sit ipse homo: sive secundum *Aristotelem* anima sit forma hominis, quia plurimum numero non potest esse una eademque numero essentia.

§. 9. *Porro cum unius rei forma propria non possit alteri essentiam propriam largiri, idè per consequens & μετεμψύχως veterum & μετανοίας formarum, quæ quidam brutis quoque rationem attribuunt, merito rejicitur.* Prius qu. 8. posterius qu. 5. demonstratur.

§. 10. *Insuper & illud erroneum esse videtur, quod quidam statuunt homines revera in bestias arte Magicâ transmutari posse: quomodo enim forma hominis bestiam, aut contra bestia forma hominem informabit? conjunge quæst. 19.*

§. 11. *Sed his omisissis, merito querimus, quomodo anima rationalis informet, & quam eminentiam respectu informationis præ reliquis formis Physicis habeat.* De hæc enim animâ verum est, quod *Proclus* ait, quod ante elementa, generationemque totam suam habeat substantiam, sitque vicia quædam neque corpori, neque naturæ permixta. Quam ob causam necessarium omnino erit plurima singularia sese offerre, de quibus in præsentia tractandum.

§. 12. *Cum autem, quod supra dictum est, intellectiva*

animæ non sit extensa ad extensionem materia, idè sequitur eandem sublimiorem informationis modum obtinere, qui determinatur eo ipso pronuntio communi, quo dicitur, intellectivam animam esse totam in toto, & totam etiam in quâlibet parte, quod de aliis formis Physicis affirmare non licet. Hæc ratio informationis, unâ cum reliquis controversiis, quastetigimus, ex subsequens magis patebit.

Modus informationis.

QVÆSTIO I.

An rationalis anima sit ipse homo?

Inter difficilimas controversias de animâ rationali primo loco quærimus: Num Anima rationalis sit ipse homo?

Affirmativa.

Placuit Affirmativa *Platoni* in *Alcibiad.* quem sequitur *Plotinus Ennead. 1. lib. 1. cap. 6.* alique *Platonici*: hæc sequentibus confirmari potest.

I. Instrumentum non incedit pari passu cum eo, cujus est: at corpus est tantum instrumentum animæ, Ergo corpus non eodem modo erit pars hominis: quemadmodum anima.

II. Imò 2. ad *Cor. 4.* idem innuit scriptura his verbis: Homo qui intus est renovatur: at intus est anima.

III. Anima rationalis omnibus consentientibus est substantia: at non universalis, Ergo particularis, & per consequens homo.

IV. Addit *Marsil. Ficinus orat. 4. in conviv. Platon. cap. 3.* quod omnes operationes hominis ab animâ dependeant, quod anima sine corporis adjumento intelligat, quod corpus mutabile sit, anima verò sibi temper similis. Quis ergo, subjicit ulterius, adeo demens est, ut hominis appellationem in nobis firmissimam corpori fluenti semper & undique permutato potius, quam animo stabilissimo tribuat? Ex quo fundamento *Dionysius Areopagita* quoque *lib. de divin. nomin.* animam in corpore per accidens tantum affici statuit, eo modo, quo aer propter absentiam luminis obtebrari dicitur.

Negativa.

Contrarium, quod videlicet anima non sit totus homo, rectissime statuit *Thomas 1. par. q. 77. art. 4.* his fundamentis.

I. Quia sequeretur animam propriè sentire, dolere, &c. quæ tamen non animæ, sed toti animato corpori conveniunt.

II. Quia homo non intelligeret, sed tantum anima, quod absurdum est.

III. Adde quod hominis essentia requirat corpus non simpliciter, ut animæ instrumentum, verùm etiam ut partem totius.

Nota pro decisione, quod anima possit accipi pro toto homine, quatenus est pars ejus præstantior.

Ad rationes pro parte affirmativa adductas respondemus. Ad 1. Non quidem negamus multo nobiliorem esse animam ipso corpore, in eo tamen conveniunt, quod sint duæ hominis partes essentielles, unde negamus minorem, quâ corpus simpliciter tantum animæ instrumentum dicitur, quia præter illud, quod corpus animæ operationibus tanquam instrumentum interviat, obtinet etiam rationem illius quod animam instar subiecti recipit. Ad 2. per internum hominem intelligitur homo spiritualis fide & justitiâ coram Deo præditus. Ad 3. est quidem anima intellectiva substantia, quatenus hominem constituit, non tamen completa. Ad 4. Solvitur hoc argumentum, ubi conferuntur conditiones materiæ cum corpore, & conditiones formæ cum anima.

Ad argumenta affirmantia.

QVÆSTIO II.

An animarationalis sit forma informans vel assistens ipsius hominis?

Affirmatur posterius.

Quidam animam intellectivam non informantem sed assistentem solum formam esse voluerunt, ita ut non essentiam, sed operationem tantum homini largiatur, quod placuit Averroli lib. 2. de an. com. 5. ubi dicit nomen actus ferme tantum æquivoce dici de rationali animâ & de reliquis speciebus, quandoquidem sentiens & vegetativa sint verè informantes formæ: rationalis autem minimè.

Hujus assertio confirmatur subsequenter. I. Si intellectus alicujus corporis forma esset, non omnia intelligeret: at non posterius. Ergo nec prius. Patet conexum, quia quælibet forma ad materiam suam est determinata.

II. Nulla forma existit per se: at anima rationalis existit per se, Ergo. Major probatur, quia quælibet forma per suam materiam talis est & dicitur.

III. Omnis forma informans cum sua materia est commissa: at intellectiva anima passim omnium missionis cum corpore dicitur exers.

His & aliis argumentis ejusdem farinae concludunt Averroista, quod anima rationalis non informet hominem. Cum autem nullum corpus substantiale sine forma informante subsistere possit, ideò cogitativam facultatem introducunt, quam hominem informare statuunt.

Affirmatur prius.

Contra pars affirmativa, quod anima rationalis sit vera, informans forma hominis, defenditur à Thoma 1. par. 9. ar. 1. Toletio lib. 2. de an. q. 2. Pererio lib. 6. Phys. cap. 12. Connimb. Dd. lib. 2. de an. c. 1. q. 6. & aliis autoribus classicis, his argumentis.

I. Quod hominem primò constituit, illud est ipsius forma: at anima rationalis hominem primò constituit, Ergò.

II. Quo homo primariò differt ab aliis, illud ipsius formam constituit: at per animam rationalem primò ab aliis distinguitur.

III. Quod homini propriam dat operationem illud est ipsius forma: at anima dat homini operationem propriam, nimirum intellectiorem, quæ soli homini convenit.

IV. A quo politica hominis libertas dependet, illud ipsius forma: at hæc dependet ab anima intellectiva, quia ab intellectu & voluntate procedit.

Contra A-verroem,

His fundamentis questionis affirmativa constituitur. Ad argumenta Averrois breviter nos respondemus: Ad 1. Etsi rationalis anima informat certum aliquod corpus, hoc tamen non tollit liberam ejus intellectiorem, quia in hac operatione non utitur organis. Ad 2. Quamvis anima possit etiam absque corpore subsistere, non tamen est sine corpore quatenus est forma. Ad 3. Intellectus à Philosopho passim dicitur immixtus, quia non ita in operationibus suis à materia dependet, ut alie formæ Physicæ.

QVÆSTIO III.

An anima rationalis ex mente Aristotelis, etiam sit informans forma?

Negativa.

Negativam hujus defendere videntur Cajetanus par. 1. q. 79. ar. 1. Piccol. lib. 1. de mente hum. cap. 17. 18. quorum opinio confirmatur hoc modo.

I. Finis generationis est natura, lib. 2. Phys. 14. At forma informans est finis generationis, ibi. tex. 70. Ergo forma informans est natura. Sed anima rationalis non est natura. lib. 1. de par. an. cap. 1.

II. Lib. 1. de an. tex. 24. dicit Philosophus, non omni homini competere mentem: at forma cui libet individuo formati convenire debet.

III. Lib. 2. de an. tex. 11. Dicitur anima intellectiva forma corporis, ut nauta navis.

IV. Lib. 1. de an. tex. 92. ne fingi quidem potest, quam partem occupet intellectus.

V. Lib. 2. de gen. anim. cap. 3. solum mentem extrinsecus advenire dicit Philosophus.

Verum nos meritò partem affirmativam cum Autoribus præcedenti quæstione citatis statuimus.

Affirmatur.

I. Quia Philosophus lib. 2. de an. tex. 24. expressis verbis affirmat, animam quò intelligimus esse formam corporis.

II. Lib. 12. Metaph. cap. 3. inquit: Absurdum non est, ut forma quadam post interitum compositi remaneat, quia rationalis anima remanet.

III. Imò Philosophus omnem animam per ἐντελέχειαν πορτυν, quam formam esse dicit, lib. 2. de anima, definit.

Contra negativam.

Pro solutione prioris opinionis notandum est, quod sit distinguendum inter formam merè Physicam, & inter eam, quæ præ reliquis quandam obrinet eminentiam.

Ex hoc fundamento respondemus. Ad 1. primo de part. an. tantum negatur, quod anima intellectiva sit omnino natura, eo scilicet modo, quo reliquæ formæ Physicæ. Ad 2. hic per mentem ipsa operandi ratio intelligitur, quia unus homo magis intelligit altero. Ad 3. in textu citato Philosophus tantum dicitur, num etiam rationalis anima tantum sit ejusmodi forma, quemadmodum nauta navi attribuitur. Adde responsionem Zabarella, qui rationalem animam adesse dicit eo modo, ut nauta navi, quando solum regimen solamque gubernationem consideramus, non respicientes ad informationem. Ad 3. non fingi potest, quam partem occupet intellectus, quia per se inorganicus est respectu operationis: quo ad informationem verò peculiarem informandi rationem obrinet. Ad 4. hic tantum de origine diversa agitur.

QVÆSTIO IV.

An forma hominis non sit anima sed unio corporis & animæ?

Quamvis ex præcedentibus manifestum sit, quomodo rationalis anima rectissimè secundum veritatem à citatis autoribus dicatur forma hominis: nihilominus tamen, cum inter Philosophos recentiores quidam hoc negent, ideò lubet paucissimis eorum fundamenta perpendere.

In horum numero est Casmannus lib. psych. c. 1. q. 1. & 2. qui non animam sed unionem animæ & corporis formam hominis esse statuit, his argumentis.

Affertio Casmanni.

I. Compositi pars una non potest esse forma alterius: atqui anima est pars una compositi: non igitur anima poterit esse corporis forma.

II. Forma corporis est causa eidem dans esse: atqui ex humo creatum erat corpus ante receptionem animæ, E.

III. Posita formâ ponitur formatum, Ergo Lazari anima posita in sinu Abrahamæ, corpus ejus ibidem quoque ponitur.

IV. Ne-

QVÆSTIO V.

Num intellectiva anima soli homini vel etiam brutis conveniat?

Nihil tam inconveniens, quod non interdum suos quoque patronos inveniat. Quam ob causam in præsentia quærimus, num solus homo rationalis anima sit præditus?

Negativa.

Negativa placuit Porphyrio lib. 3. de Abst. qui omnibus animantibus rationem atque orationem veram attribuit: additque Apollonium Tyaneum, (De quo refert historiam satis ridiculam Paræ lib. 1. Chirurg. in fine.) Melampum, Tyresiam & Thersitum, brutorum sermones dijudicasse atque intellexisse: quos nihil mirum si non intelligamus ipsi, qui plurimarum etiam nationum linguam non callemus.

Idem sentire videtur Plutarch. in dial. qui inscribitur, quod brutis ratio infir: Vallatib. dialect. cap. 9. & Vallesius in sacra Philosophia.

Potest assertio negativa confirmari his fundamentis.

I. Jobi 38. quis posuit in visceribus hominum sapientiam, aut quis dedit gallo intelligentiam, Ergo sapientia toti homini, sed intelligentia homini & gallo simul convenit.

II. Ubi est prudentia, ibi quoque ratio, & rationalis anima: at teste scriptura & Philosopho formicis atque apibus prudentia tribuitur. De formicis hic notandum, quod Mantuanus ait: En formica brevis, sed provida bestia condit, In brumam nova farræ cavis æstate latebris, Neve venascantur, fruges secas ore sepultas.

III. Quod animal delirat, illud etiam intelligit: at bruta delirare possunt, Ergo.

IV. Imò opera præclara & ordinata plurimorum brutorum idem indicare videntur, de quibus vide Plinium lib. 8. natur. hist. cap. 26. 27. & Plutarch. lib. de indust. animal.

V. Idem patet ex institutione & disciplina, quæ non nisi intelligenti convenire videtur: Ita lusciniæ (teste Philosopho lib. 4. de hist. an. cap. 9.) pullos suos vocem ad numeros modulari docent. De his & aliis vide plura apud Libanium lib. de Intell. bestiar. par. 2. singularium. Coniunge quæ habet Elianus de Elephantorum obedientia & docilitate lib. 2. de animal. cap. 11.

Contrarium sine difficultate colligitur ex præcedentibus: Si enim intellectiva anima est vera informans forma hominis, necessariò sequitur, eandem brutis convenire non posse, quocirca ferè ab omnib. dextrè Philosophantibus hoc ipsum pro certo ac rato habetur.

Ex professo quæstionis confirmatio proponitur à Dd. Connimb. lib. 2. Phys. c. 9. q. 3. Toletio lib. 2. de an. q. 7. Casmann. in Psycholog. cap. 1. q. 3. Libavio par. 2. sing. tract. de Intell. best. cap. 3. & sequentibus. Golden. lib. 6. disp. Phys. 34.

Affirmativa vera.

Argumenta præcipua, quæ brutis denegant & soli homini rationem attribuunt sunt hæc:

I. Palmista (Ps. 32.) verat nos esse instar eorum, mulorumque, quibus non sit intellectus.

II. Arist. lib. 2. de an. tex. 57. nihil brutis persuaderi posse dicit. propterea quod ratione caret. Item lib. 3. de an. tex. 48. in aliis animalibus (hominibus excepto) non est intellectio nec ratio. Idem Philosophus passim colligitur.

III. Si non convenit intellectio, eidem nec intellectiva anima potest attribui: at brutis non convenit intellectio: E. Minor probatur, quia

S 3

uni-

Contra Casmannum.

IV. Negatâ formâ negatur formatum: Ergo negatâ animâ Christi, negatur etiam corpus ejus in cruce pendens.

V. Qualis forma, tale formatum: at anima immortalis. Ergo etiam corpus.

VI. Vera compositæ substantiæ forma integrale & intimam compositionem è partium compositione ratione & coalitione exprimere debet: at hoc facit unio animæ & corporis, Ergo.

VII. Una compositi pars totum integrè nequit informare, at anima est una pars tantum, Ergo.

VIII. Id plena est hominis forma, quo posito ponitur, & quo remoto, remouetur homo: At posita unione ponitur homo, eademque remota remouetur.

IX. Sequeretur divinam in Christo naturam esse formam totius Christi.

Nos positâ fundamentis Præcedentium concludimus animam esse veram hominis formam.

Pro solutione præsentis opinionis notandum, quod rationalis anima dupliciter considerari possit: vel ut est forma, quo modo alteram hominis partem constituit, vel ut est spiritualis substantia, sine corpore post mortem existens.

Fam ad argumenta Casmanni.

Ad I. Nego majorem, quia distinguendum est inter totum integrale & essentialia, de toto integrali verum est, quod una pars non possit esse forma totius, aut etiam partis: non autem hoc sequitur de toto essentiali, quia hoc semper duabus tantum partibus constat; scilicet materiâ & formâ, quarum una semper informat, altera informatur: quatenus autem formâ materiam informat, eatenus toti dat esse.

Ad 2. committitur hic μετὰ θάσιν εἶς τὸ ἀλλο γένος: quamvis enim corpus creatum fuerit ante animam, non tamen sequitur, quod etiam sine animâ naturaliter possit existere: quia corpus, quod anima destituitur, non amplius humanum corpus, sed potius cadaver dici debet.

Ad 3. Major vera est de forma in suâ materia posita: at anima Lazari in sinu Abraham non ponitur cum suâ materiâ. Ergo.

Ad 4. eadem est limitatio majoris.

Ad 5. Nego majorem, ut enim semper aliud est forma, aliud formatum: ut semper aliud est principium, aliud principiatum: ita etiam illæ conditiones, quæ formæ conveniunt, non necessariò sunt attribuendæ formato.

Ad 6. Major vera est de forma accidentali, quæ internam substantialem formam sequitur: Ad minorem nota, quod illa partium cohærentia pendeat primariò ab anima, quatenus officium informationis sustinet.

Ad 7. coincidit hoc argumentum cum primo.

Ad 8. Positâ unione ponitur homo, sed non immediatè & primò, quia rationalem animam informantem unio sequitur.

Ad 9. Nulla est ratio consequentiæ, quia non tantum absurdum, sed etiam impium est affirmare, quod eodem modo diversæ naturæ in Christo constituant unum essentialia, quemadmodum corpus & anima unum hominem: hoc enim naturaliter, illud mystico & supernaturali modo fieri nemo negat.

universalia intellectiois principia non possunt à brutis cognosci: est enim solius hominis inter animalia principiorum Catholicorum notitia.

IV. Quod primò constituit unam speciem animalium, illud alteri attribui nequit: at intellectiva anima primò constituit speciem humanam, ut patet ex præcedentibus.

V. Quorum operationes semper eodem modo sese habent, illa non voluntate aut ratione prædita sunt: at brutorum opera, etiamsi nobilissima videantur, semper eodem modo perficiuntur. Ergo bruta rationalem animam habere nequeunt.

Fundamentum solutionis,

Pro solutione argumentorum nota, quod sit distinguendum inter umbram rationis & ipsam rationem: illa brutis quibusdam attribuitur, non quòd in iis ab anima rationali dependeat, sed quia similitudinem quandam cum operibus intellectivæ animæ habere videtur, eam ob causam quod à nobiliori phantasia gradu proveniat: hæc nulli brutorum, sed soli homini convenit. Unde notanda veniunt verba *Paræi lib. 1. Chirurg. fol. 56. Licet rationis quedam umbra brutis esse videatur: non est tamen ejus lumen in multos variosque usus promptum, & tantum: sed tantum illis est concessum providentia, quantum sibi corporique conservando satis esset. At homini concessa est ad æterna vitæ fructus decerpandos, ut inquit Lactantius.*

Ad argumenta negantia,

Jam ad argumenta proposita. Ad 1. Fallitur hic *Vallesius* (quod animadvertit *Casmannus*) præva textu versione, quia fontes ita habent: quis indidit præcordiis sapientiam, aut quis menti intelligentiam: quod etiam patet ex germanicâ D. *Lutheri* versione, quæ ita sonat: *Wer gibt die Weisheit ins verborgen? Wer gibt verständige Gedanken?* Ad 2. Vera prudentia est habitus activus cum prænotione finis, & ordinatione mediorum in finem: At hic brutis minimè convenit, ideoque prudentia quibusdam brutis attribuitur, non propriè sed per quandam similitudinem. Ad 3. Nego majorem, quia delirium propriè non est affectus rationis, sed subordinatarum facultatum, scilicet interiorum sensuum, quorum respectu bruta quoque delirare solent. Ad 4. Opera illa qualiacunque sunt, semper eodem modo producuntur, & ab instinctu naturali dependent. Ad 5. distingue inter disciplinam dianòeticam, & illam quæ est absque dianòia: illi ratio & *ἀνάμνησις*: huic tantum phantasia cum memoria præest: illa homini solum, hæc brutis quoque convenit.

QVÆSTIO VI.

An homo differat ab homine specie?

Fortè præfens quæstio cuidam Logica magis, quam Physica videbitur, utpote cum declaratio differentia specificæ non hujus loci esse videatur. Cum autem differentia specificæ in completis substantiis à forma, tanquam præstantiori parte desumatur, ideo hic meritò decisionem hujus quæstionis addimus, præsertim cum hætenus determinatum sit hominis formam esse rationalem animam. *Querimus ergò, num unus homo ab altero differat specie?*

Affirmatur,

Affirmativam tenet *P. Ramus lib. 1. dial. cap. de specie Talam lib. 1. dial. cap. 27. & in aliis Ramis.*

Contra pars negativa communiter secundum veritatem à Philoophis defenditur, eademque ex præcedentibus colligitur: cum enim illa tantum specie differant, quæ forma essentiali differunt, ideo necessariò sequitur hominem ab homine specie non differre, sed numero, quia omnibus hominibus rationalis anima revera inest.

Negativa verior.

Quod si individua specie differrent, & ita formis diversis essent prædita, necessariò diversas quoque operationes obtinerent: at falsum est posterius, quia videmus, quod individuis ejusdem speciei eadem sint operationes, unde quod potest Paulus, illud etiam Petrus convenit, si non actu, tamen potentia: si non eadem perfectione, tamen secundum magis & minus.

Præterea si præter animam rationalem formam quædam Petro inest, tum per eandem quoque definiretur, quia absurdum est speciem per definitionem generis definire: at hoc fieri nequit, quia Petrus definitur animal rationale, unde rectissime *Scaliger Exercit. 307. sect. 17.* sic argumentatur. Si præter formam speciei in individuo aliud est, quod informat, illud erit principium vel essentialiale, vel accidentale: si essentialiale, sequitur individuum per illud definiri posse quod falsum est: si accidentale, tum vel proprium, vel commune: si proprium, ergo habet intus principium essentialiale, à quo emanat: si commune, ab aliis differre non faciet. Patet ex his rectissime in Logice speciem definiri per notionem communem, quæ immediatè ipsis individuis in quæstione quid est, attribuitur.

QVÆSTIO VII.

An anima rationalis tantum sit una?

Negativa confirmatur.

Quamvis præcedenti quæstione determinatum sit hominem cum homine specie convenire, non tamen inde sequitur illud absurdum, quod una tantum anima rationalis, quo ad numerum, omnibus inest hominibus, quemadmodum philoophatur *Aperocès lib. 3. de an. com. 5.* quem inter alios sequitur *Cardanus de subtil. & Mirandulanus de evers. singul. certam. lib. 32. sect. 1. & lib. 33. sect. 2. & 6.* Quæ assertio non tantum à Theologis ob impietatem rejicitur, ut patet ex *Concilio Lateranensi III. sess. 8.* ubi dogma hoc teste *Toletio in princ. lib. de an. & Dd. Connimb. lib. 2. de an. cap. 1. q. 7. art. 2.* ex professo damnatur. Sed etiam à dextrè Philoophantibus meritò refutatur, quod patet ex *Alberto lib. de unitate Intell. ex Thom. 1. par. q. 76. art. 2.* ubi inquit: *Impossibile est intellectum esse unum in omnibus hominibus, quod patet: si enim statuas cum Platone intellectum esse totum hominem, sive cum Aristotele ponas esse formam hominis, utroque tamen modo plures erunt intellectiva anime quo ad numerum.* Ita *Scaliger* rectissime quoque *Exercit. 307. sect. 30.* refutat *Cardanum* ejusque assertionem de Intellectus unitate meritò barbaram vocat. Sed cum veritas hic luce meridiana clarior, ideo quod superest *ὀρθόδοξοι* relinquimus, & ad alia nos convertimus.

QVÆSTIO VIII.

An possibilis

Dogma Pythagoræ.

Hic in transitu veterum opinio, videlicet, sese offert, quæ animam ambulatorem statuere, afferentes hominum animas post mortem in alia non tantum hominum, sed etiam pecudum corpora migrare: unde *Pythagoras*, cui hoc dogma præter alios attribuitur, se tempore Trojani belli *Euphorbum* fuisse affirmat apud *Quintum* his verbis: *Morte carent anima semperque præterita Sede, novis domibus vivunt habitantque recepte, Ipse ego, nunc in Trojani tempore belli Panthoides Euphorbus eram.*

Hinc etiam dogma illud *Pythagoræ* eorum suam originem traxisse videtur, quod ab usu carnis abstinendum, ne, ut *Tertullianus* ait, bubulam de aliquo proavo quispiam obsonaret: quod etiam secundum *Pythagoram* ita describit *Poëta*: *Cumque bovum dabitur calor membræ mutato, Manderet vos vestros scite & sentite colonos.*

Patet ergò, quod rectissime totum hoc dogma his verbis à *Poëta* eleganter comprehendatur: *Omnia mutantur, nihil in ære: errat & illuc Huc venit, hinc illuc, & quælibet occupat artus Spiritus, æque sequi humanam corpora transit, Inque seras noster, nec tempore desperatullo, Utque novis facilius signatur certæ figuris Nec manet, ut fuerat, nec formas seras eadem, Sed tamen ipsa eadem est, animam sic semper eandem.*

Contraria opinio verior.

Esse, sed in variis doctores are figurat. Secundum hanc falsam assertionem *Julius Apostata Magni Alexandri* animam sibi attribuebat, referente *histe Tripart.* Sed nos hanc opinionem tanquam impiam & erroneam cum dextrè philoophantibus merito damnamus: quomodo enim forma huic propria informabit & alterum? quomodo materia sibi minimè consentaneam actuabit? impia & absurda sunt consequentia.

QVÆSTIO IX.

An homo vi artis magicæ in beluam transmutari possit?

Determinatum est hætenus animam rationalem esse veram hominis formam, quæ assertio dubia quoque redditur per metamorphosin hominum in jumenta, de qua non tantum apud veteres, sed etiam apud recentiores plurima leguntur.

Affirmativa.

Quædam igitur in præsentia, num etiam arte magica ex homine lupus vel alia belua fieri possit? Affirmativam (teste *Plinio hist. natur. c. 22.*) inter græcos autores *Plinius* proposuit. Idem innuit *Virgilius* Poëtarum Latinorum princeps his verbis: *Hic ego sepe lupum fieri, & se condere sylvis. Mærim sepe animas imis excire sepulchris, Atque satas alio vidi traducere menses.*

Idem inter recentiores asserit *Bodinus* *7ctus*, in Dæmonem: qui historica fide præsentis quæstionis confirmate nititur. Imò in hodiernum usque diem pluribus persuasum est, quosdam homines quotannis lupos fieri, & certis temporibus ad pristinum habitum redire, quos germani (teste *Camerario cen. 1. med. hist. c. 72.*) *Beet Wolff/Galli, Loupe garoux*, vocant.

Tandem *Nabuchodonosaris* exemplum adducunt, quem in beluam revera mutatum fuisse statuunt. Adde varias antiquorum relationes de hac transmutatione citatas à *Pet. Gregorio Tholofano lib. 34. syntagm. cap. 16.*

Negativa confirmatur.

Veruntamen cum homo differat essentialiter à brutis, ita ut peculiarem atque propriam naturam à bestiis omnibus distinctam, per animam rationalem habeat, ideo ex præcedentibus concludimus non posse fieri realem transmutationem hominem in beluam, vi Dæmonis aut artis magicæ: consequentia manifesta est: quia producere substantiam completam ex eo, quod nullam ad rem producendam obtinet naturalem, non est virtutis creatæ, sed solius Dei: Est enim creatio, quæ nulli angelorum, sed soli Deo convenit. Atqui in homine nulla est potentia ad beluam, & contra in beluâ nulla est potentia ad hominem. Ergò non solum falsa, sed etiam impia est assertio eorum, qui statuunt quæstionis affirmativam, quia eandem potentiam Deo Opt. Max. & Diabolo attribuant, & ita ex Diabolo Deum faciunt, vereor ne eandem quoque adorationem judicent, more gentis cujusdam barbaræ, ut eo magis ab ejusdem injuriis tumantur.

Nos ergò cum veritate, quam in hac quæstione proponit *Verus de prestigis dem. lib. 3. Langius lib. 1. epist. Ated. cap. 70. Camerarius cent. 1. citato loco, Biarmian. disp. de divinis mag. thes. 4. 1. Casmannus part. 1. psychol. cap. 1. Libavius par. 2. singul. in Strigo portio*, firmiter statuimus non posse hominem arte magica in brutum transformari.

Quod autem attinet *λυανθροπίας*, illos non revera in lupos essentialiter mutatos, sed quo ad imaginationem atque appetitum, quibus bilis copiam depravatores se judicamus, de quibus *Paulus Aegineta lib. 3. cap. 16.* qui lycanthropia correpti sunt, nocte domum egressi, lupos, donec illuxerit, per omnia imitantur, ac circa desunt *Forum*, monumenta oberrant. Idem innuit *Richardus Argentinus, Anglus lib. de prestigis cap. 6. mih. 1. 4. 2.*

Sic etiam *Cassius Rhodanus lib. 27. cap. 12.* Est melancholicæ affectiva dista *græce* *λυανθροπία* & qui sic afficiuntur lycanthropi, quoties lupos imitari properant, videntur: exiunt quoque noctu, adque diem usque inter sepulchra diverrantur.

Ita notatu digna est illa historia, quam refert *Sabinus in interpr. lib. 7. Metamorph.* de quodam homine, quem rustici ad ducem *Borussæ* captivum ducebant, eam ob causam quod mutatus in lupum jumenta dilaniasse credebatur. Hic confitebatur se quotannis mutari in lupum, ita ut impetu quodam nature cum lupis conversari cogeretur, ubi maximo dolore se affici dicebat antequam pilerumperent, & forma mutaretur. Ad explorandam veritatem diutissime captivus detinebatur, ubi tamen semper eandem retinuit figuram, & nunquam lupus factus fuit.

Talis quoque est relatio *Joh. Euvichii*, qui affirmat celebri cuidam *Italo Medico* oblatum fuisse ægrum lycanthropia laborantem, quem rustici sub sceno repertum, quia lupum se esse clamabat, excoriare cœperant, ut explorarent an verisimilis hoc est, an pilos haberet inverfos, quod vulgè fertur.

Jam quod attinet historias in contrarium adductas, memoriam *Plinio* respondemus, nullam tam incredibilem esse mendacium, quod testes æreæ, ideo quæ de vera transmutatione hominum in lupos referuntur pro fabula agnoscimus.

Ita non essentia vel figura aut forma, sed appetitus humani mutationem in incolis Sarmatiae (de quibus magna λυκαρ φρονιων fama est) se observasse scribit Biermannus: Reliqua autem, quae de magicis rerum conversionibus circumferuntur, aut nunquam visa esse, aut si qua visa sint, non rem videndam, sed oculum videntis, fascino fuisse oblatum: aut si in violatus perstitit oculus, rem videndam subdole subductam, aliamque in illius locum substitutam fuisse asserit.

Eodem modo Wierus lib. 3. de praestig. dem. cap. 10. Si qui obvagari in Livonia & locis finitimis videatur lupi noxii, quos Lamias putant, german. Wolfen. Si uero certe vel sunt veri lupi, in eiusmodi tragica dem. exortati a Demone, qui interim horum vagantibus & actionibus delirorum, ut in Phantasia organa imbuit, ut si se tales lupos esse arbitrentur, vel certe demones censendi sunt, qui eam assumere formam, &c.

Sic Peucerus lib. de divinat. sub tit. de Divinat. die. fol. 172. Non excedit e corpore humano anima vere, ut in lupinum commigret, Dialecti coactione, etsi ex collapsis prostrare interdum, lupina specie, spectra conspicuntur. Nec suam corpora formam exeunt aut mutant, &c. Quod attinet exemplum a Damaele relatum de Nabuchodonosare, illud de vera mutatione concedere non possumus, unde respondemus cum D. Lutero, Camerario, Casimano & aliis, quod illud non juxta intelligendum sit, alioquin non restitutus, sed novus omnino homo creatus diceretur. Hinc recte dicit Mercurialis lib. 1. praet. c. 12. Forfan non est alienum a veritate & ratione, existimare mutationem illam Nabuchodonosar in bovem & in feram non aliud fuisse, quam habitum, exortudinem, Lycanthropiam scilicet. Vide Per. Ponzonarium lib. de incantation. cap. 12. mibi fol. 290.

Tandem haec assertiones dubias non reddit illud quod in inferiori Saxonia sagas, in feles commutatas, saepius lasas atque vulneratas fuisse restetur experientia, quia hoc veram transmutationem non indicat, cum ipsa vulnera humanis membris inflicta, satis confirmet, eadem non abfuisse.

Cum ergo solius Dei totius naturae auctoris sit proprium, ut eam pro lubitu destruere possit, ut inquit Job. Laur. Ananias lib. 4. de nat. demon. p. 131. concludimus tandem cum August. lib. de spiritu & anim. cap. 20. hanc transmutationem non concedi posse, quoniam demones naturas non creant, sed aliquid tale facere possunt, ut videantur esse, quae non sunt. Item lib. 18. de civit. Dei cap. 18. Nec sane demones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur questio, sed specietenus, quae a Deo sunt creata commutant, ut videantur esse, quae non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ullam ratione crediderim demonum arte vel potestate in membra vel lineamenta bestialia verti

posse converti &c. Vide plura apud Nicol. Remigium lib. 2. Demonolat. cap. 5.

QVÆSTIO X.

An anima rationalis sit tota in toto, & tota in qualibet parte?

Hactenus de iis quaestionibus egimus, quae ad confirmandam assertionem de animae rationalis informatione pertinere solent, jam superest ut aliquid addamus de modo informationis, cum enim superius affirmatum fuerit, animam rationalem esse inextensam, ideo jam jure quaeritur, quomodo informet?

Respondemus hic cum Lael. lib. 3. de an. q. 6. Resolutio Toletus, lib. 2. de an. q. 5. Dd. Connimb. lib. 2. de an. c. 3. qu. 9. & aliis Peripateticorum: animam rationalem informare, ut sit tota in toto, & tota quoque in qualibet parte.

Ut autem haec loquendi formulam penitus intelligamus, ideo notandum ex Metaphysicis, quod inter reliquas totius acceptiones sit etiam totum aliquod partibus omnino carens, quod Totum perfectionale dicitur, secundum quam acceptionem rationalem quoque animam totum aliquod dicimus. Cum autem Toti huic repugnet habere partes, ideo secundum partem alicubi esse nequit, unde merito dicimus animam rationalem ubique in corpore totam esse, quia est indivisibilis omni ex parte.

Hoc Divus Augustinus contra Manich. ut refert Toletus & Seidelus, similitudine quadam declarare conatur, ubi inquit: Ut Deus Opt. Max. secundum suam essentiam indivisibilis totus in toto mundo, & totus in omnibus mundi partibus esset dicitur, ita secundum analogiam quandam animam rationalem in toto corpore tota, & in omni quoque parte tota statuitur. Imo ut angelus, quando in loco quodam est, & in toto loco, & in omnibus loci partibus totus est, sic etiam anima.

Est igitur intellectiva anima tota in qualibet parte & in toto, secundum totalitatem, ut loquuntur, perfectionis.

Haec igitur est illa eminentia, quam anima hominis obtinet praeter reliquos corporum animatorum formas. Illi, qui ulterius hic urgeat, quomodo anima informare possit, ita tamen, ut tota in toto, & tota in qualibet parte esse queat, cum Scalig. exerc. 307. sect. 29. respondemus: Uterior visus quo morbi atque satagentis animi est: Humana enim sapientia pars, quadam quoque animo nescire velle. Etenim multa quoque anima sunt in hoc nostro orbe subternari, quorum non est hominis veram rationem reddere, ut dicit Avanzoar lib. 1. tract. 5. cap. 15.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS III.

Coronidis II. EXERCITATIO DECIMA.

ANIMAE RATIONALIS ORIGINIS ET IMMORTALITATE

HIPODIMION.

Vo magis intellectus noster intelligit, eo magis perficitur: omnibus enim peculiaris cognoscendi appetitus innatus esse videtur, unde rectissime Philosophus in principio librorum Metaphys. exclamar, Omnes homines naturaliter cognoscendi appetitum desiderare. Ne ergo mireris, quod in praecedentibus non acquiescamus, sed ad difficiliora & obscuriora declaranda progrediamur, ut sint illae controversiae, quae circa originem & immortalitatem animae rationalis moventur, ita enim insitum natura actum & perfectum. Consequenter praefati Exercitatione potissimum quaerimus, quomodo anima rationalis informet, & nam corpore corrupto eadem superstes permaneat.

Investigatio originis animae intellectivae.

§. 1. Cum rationalis anima propter peculiarem informacionem non eodem modo cum aliis formis physicis a materia dependeat, ideo jam necessario dabitur, ut quomodo una cum corpore esse incipiat. Dico a quoque non ita cum aliis formis animae rationalis de quaerit, quod maxime patet ex quibusdam praecedentibus exercitationibus, potissimum duplici fundamento, primo quatenus operationes habet inorganicas, ut patet Exerc. 11. sequenti: sed qualis est operatio, talis est etiam essentia rei. Deinde quatenus apta est, ut etiam absque corpore subsistat, est enim a corpore separabilis.

§. 2. Non autem per generationem simpliciter hoc fieri potest: quae enim forma generatur, illa ad materiam extensionem extenditur: at anima rationalis ad materiam quatenus a materia extenditur. Ratio sumitur ex iis, quae diximus Coron. II. Exerc. 7. q. 17. ubi anima rationalis in eo separatur ab aliis formis physicis, quod ad materiam extensionem non sit extensa.

Nec etiam fit per creationem immediatam. §. 3. Nec etiam per immediatam creationem hoc fieri potest, quia hoc modo homo non produceret hominem, ut pote, ita ut homo produceret hominem, per se, sed per immediatam creationem, ne si agerent, & specialiam providentiam divinam in opere generationis concurrentem excludere videatur, quomodo in ultimis ex sequentibus patebit.

§. 4. Repugnat ergo rationalem animam per generationem a parentibus nasci in partibus, modo nobis alicuius generis. Quamvis autem intellectiva anima non simpliciter ex potentia materiae in generatione physica, ut alia forma, non tamen sequitur, quod immediate a Deo creatur, quia beneficio divinae benedictionis tertio quodam modo a parentibus procedit.

§. 5. Porro cum eadem rationem anima non eodem modo cum aliis formis physicis a materia dependeat, ideo jam necessario dabitur, ut quomodo una cum corpore esse incipiat.

corpore, sed esse separabilem. Hinc post sacrum literarum testimonio rectissime quoque Philosophis rationis immortalis aeterna constat. §. 6. Est vero ratio, quod ulterius ex sequentibus patebit, non alicui sequitur, quod naturaliter lumine carnis resurrectionem quoque cogitare possit, quia haec est unum ex iis, quae solo potius, quam ratione sciuntur. Haec omnia quo magis patefacit, controversiarum examini plenius illustranda veniunt.

De carnis resurrectione vide qu. 7.

QVÆSTIO I.

Num anima rationalis producatur immediate per creationem?

Inter illas quaestiones, quae difficultate captum ingenii nostri ferè superare videntur, non ultima est haec, quae animae rationalis originem inquirat.

Nos veterum quorundam haecitiorum placitis omissis, eo tantum considerabimus in praesentia, de quibus adhuc hodie in scholis Philosophorum controversatur.

Plurimae classicorum autorum sunt in ea opinione, animam per creationem in generatione produci, quod defenditur a Lombardo 2. sentent. dist. 31. & ibi a Dd. scholasticis, item a Thomae par. 1. q. 118. art. 1. Connimb. lib. 2. de an. in princ. q. 3. Tolet. 1. 3. de an. q. 17. Calvino lib. 2. instit. cap. 1. Lempio lib. 1. de occult. c. 11. Ludov. Vive lib. 2. de an. Galio Rhodigin. An. et lib. 8. c. 4. Scaligero. Exerc. 307. sect. 20. Seidel. lib. 2. de corp. & anima. Haeus lib. 2. instit. Med. t. 2. Erasmo djal. de an. q. 5. atque alius.

Animam fieri per creationem.

Pro confirmandis hujus assertionis talia argumenta afferuntur.

I. Qualis est origo animae in Adamo, talis quoque posteris convenit: at anima Adami fuit inspirata a Deo Opt. Max. Ergo nostra quoque animae a Deo creatur.

II. Cui repugnat generatio: illud non alicui, quam creatione producitur: at animae repugnat generatio. Ergo.

III. Quicquid naturale est in corruptibile, illud quoque non est generabile: at anima rationalis est incorruptibilis & immortalis.

IV. Aeternum non alicui a causa aeterna videlicet a Deo deducitur, at anima aeterna quid.

V. Quod est immateriale, hoc generari nequit: anima est immaterialis.

VI. Naturale agens ultra suas vires non agit: at homines naturale agens. Ergo non potest producere rationalem animam, tanquam essentiam incorpoream & aeternam.

VII. Accedat scripturae testimonia Exod. 21. Si quis percuterit mulierem utero egrum, abortu subsequente, fetus formatus fuerit: animam dei pro anima. Unde manifestum est non ipsi semini melle animam, sed eam extrinsecus accedere.

VIII. Eccles. cap. ult. Spiritus redit ad Deum, qui dedit eum.

Animam rationalem esse immortalem.

IX. Luc. 12. Stulte animam tuam hac nocte à te repetere. Sed quid est repetere, si anima non à Deo est inspirata, quod enim non dedimus, illud etiam repetere non possumus.

X. 1. Pet. 4. Fidei cõditori animas nostras cõmendamus. XI. Additur tandem Aristotelis quoque sententia, lib. 2. de gener. animal. cap. 3. ubi inquit: Resfat ut mens sola extrinsecus accedat, eaq. sola divina sit, quia nihil cum ejus actione communicat actio corporalis.

Contra pergariva cõfirmatur.

Contra quælibet patet negativè. Non est anima **epus sicut anima solummodo anima. anima dicitur** **hæc anima, quia quædam anima est, anima est anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Argumenta affirmantia.

Immutabilitatem anima immutabilis est **anima, quod anima immutabilis est anima, anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Simul et sic patet, ut argumentis propriis respon- **deamus. Ad 1. Nege majorem, quia prima anima** **secundum corpus anima est, anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Ad 2. Concedi potest, anima anima anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Ad 3. Concedi potest, anima anima anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Ad 4. Concedi potest, anima anima anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Ad 5. Concedi potest, anima anima anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

QVÆSTIO II.

Quæstio II. An anima rationalis sit immortalis

Animam parentibus propagari.

Sententia rationalis anima non immutabilis est, anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

I. Quid est anima? anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

II. Quid est anima? anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

III. Quid est anima? anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

IV. Quid est anima? anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

V. Accedunt infallibilia scripturae dicta. Genes. **Adam genuit filium ad imaginem suam: ad imaginem** **generavit eum corpus carnis, sed etiam in** **spiritu. Psalms. Nonne in imaginibus concepti sum?** **anthen non tantum in corpore sed etiam in** **spiritu, unde dicitur, post conceptionem non** **exierit spiritus advenisse animam. Genes. Et** **colocavit spiritus in anima. hic vocabulum anima** **iniquam panem panem pro toto homine fit** **triplex. John. Quæ est anima est anima, anima est** **& spiritus, qui spiritus est, anima est anima** **anima est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

IV. De anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Sed in anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Nonne anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Nonne anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Nonne anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

QVÆSTIO III.

Quæstio III. De modo generationis anime

Quæstio III. De modo generationis anime **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

I. OPINIO.

Animam anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

pia memoria, Preceptor ac Patrus noster homo **videtur jam Genes. 1. 26. spiritum solum esse anima** **videtur jam Genes. 1. 26. spiritum solum esse anima**

VI. Accedunt infallibilia scripturae dicta. Genes. **Adam genuit filium ad imaginem suam: ad imaginem** **generavit eum corpus carnis, sed etiam in** **spiritu. Psalms. Nonne in imaginibus concepti sum?** **anthen non tantum in corpore sed etiam in** **spiritu, unde dicitur, post conceptionem non** **exierit spiritus advenisse animam. Genes. Et** **colocavit spiritus in anima. hic vocabulum anima** **iniquam panem panem pro toto homine fit** **triplex. John. Quæ est anima est anima, anima est** **& spiritus, qui spiritus est, anima est anima** **anima est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

IV. De anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Sed in anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Nonne anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

II. OPINIO.

Animam anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

VI. Accedunt infallibilia scripturae dicta. Genes. **Adam genuit filium ad imaginem suam: ad imaginem** **generavit eum corpus carnis, sed etiam in** **spiritu. Psalms. Nonne in imaginibus concepti sum?** **anthen non tantum in corpore sed etiam in** **spiritu, unde dicitur, post conceptionem non** **exierit spiritus advenisse animam. Genes. Et** **colocavit spiritus in anima. hic vocabulum anima** **iniquam panem panem pro toto homine fit** **triplex. John. Quæ est anima est anima, anima est** **& spiritus, qui spiritus est, anima est anima** **anima est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

IV. De anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

Sed in anima anima dicitur anima **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima** **est anima, anima dicitur anima. anima dicitur anima**

QVÆSTIO IV.

Quæstio IV. An intellectiva anima sit immortalis Aristoteli creditur?

Actenus originem rationalis anime propo- **sumus: jam consequens est, ut ejus finem** **consideremus: Consequenter ergo de immortalitate anime agendum erit. Hic primò queritur,** **num eadem ex mente Aristotelis demonstrari possit.**

Nega.

Negativam plurimi defendunt, ut sunt Iulius in sua par. ad gentes. Philosophi. Cajanus lib. de anima cap. 2. Pomponius de immor. an. Petrus de mente hum. quibus omnibus animam dubitandi praeiudicium. Alexander, qui hoc ipsum primo Aristoteli assignare conatus est.

I. Si intelligere non est sine phantasia, anima non erit separabilis, lib. 1. de an. tex. 12. At verum prius, quia secundum tex. 9. lib. 2. de an. intelligentem oportet phantasmata speculari. Ergo Aristoteli anima quoque separabilis non est.

II. Quod habet initium, illud quoque sine non deficitur: lib. 1. de cel. cap. 12. At anima rationalis initium habet, 12. Metaph. tex. 16. Ergo.

III. Indivisibile moveri nequit, lib. 6. Phys. at anima rationalis est indivisibilis. Ergo moveri, & per consequens separari nequit.

IV. Lib. 3. Phys. negatur infinitum: at posita immortalitate animae, darentur ex mente Aristotelis, qui mundum aeternum statuit, infinita anima, & in aliquid aeterna infinita esset, quod ipsi abijciunt.

V. Aristoteles negat Platonicas ideas, propter ea, quod ea potest designari & ita otiosa fieri. Ergo etiam negabit animam separatam, quia & haec sine corpore videtur otiosa.

VI. Lib. 1. Ethicor. cap. 6. ultimum terribilium mors esse dicitur, unde mortuo nihil boni vel mali accidere posse videtur.

VII. Lib. 1. Metaph. cap. 7. Deo sempiterna convenit felicitas, nobis vero non nisi ad breve tempus, dum in usque vivere fruimur.

Affirmativa verior est.

Contra pars affirmativa vero consona, quod videtur Aristoteles firmiter statuerit animam nostram immortalem esse, quemadmodum hoc probatur a Thoma prima secunda cap. 79. Aquino libro de anima cap. 4. Persecutio cap. 19. In libro de an. quae. 17. Compendio de an. separ. cap. 1. Persecutio lib. 2. de mente. Viam vero de an. rationali & alia hoc modo.

I. Lib. 1. de par. an. Philosophus contemplationem intellectus ex scientia naturalis ad primam Philosophiam delegat, quatenus scilicet separari potest. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17.

II. Lib. 1. de par. an. Philosophus contemplationem intellectus ex scientia naturalis ad primam Philosophiam delegat, quatenus scilicet separari potest. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17.

III. Lib. 1. de par. an. Philosophus contemplationem intellectus ex scientia naturalis ad primam Philosophiam delegat, quatenus scilicet separari potest. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17. In libro 1. de an. tex. 17.

Contrane-gativam.

Ex his & aliis locis pluribus manifestissime concludere licet, Aristotelem totum in ea opinione fuisse, quod anima rationalis a corpore sit separabilis, & per consequens immortalis. Jure igitur hanc partem affirmativam quaestionis cum autoribus citatis tenemus, praesertim cum illi, qui oppositum defendunt, solum ex infirma textuum quorundam consequentia negativam partem de-

ducere contentur, quod ex sequentibus responsionibus patebit.

Ad 1. Distingue inter operationem animae in corpore existentis, & inter ipsius essentiam: Intellectio talis, qualis animae in corpore convenit non remanet: ipsa tamen anima secundum essentiam separabilis est a corpore. Ad 2. Major vera est de initio per generationem Physicam acquisito: at anima non simpliciter nascitur per generationem. Ad 3. Anima discipens non movetur motu Physico, qui solis corporibus naturalibus convenit, quale non est nec dici potest anima. Ad 4. Infinitum Aristoteli est, cui nihil potest addi: jam posita falsa hypothesis ab aeterno fuisse mundum, inde tamen non sequitur dari numerum actu infinitum, quia ex una parte temporali quid addi potest. Ad 5. Quavis anima rationalis extra corpus non amplius eo modo operetur, ut in corpore: non tamen est otiosa, quia modum intelligendi peculiarem obtinet. Ad 6. Agitur hic de bono & malo non simpliciter, sed in respectu vitae humanae, quam Philosophus in Ethicis considerat. Quod igitur bonum & malum est in vita humana, illud nobis post mortem accidere non potest. Ad 7. Distingue inter felicitatem, quae homini contingit in hac vita, & quae animae separatae attribui potest: de illa tantum loquitur textus.

QVÆSTIO V.

An Plato recte confirmet animae immortalitatem?

NON quidem negamus Platonem firmiter animae immortalitatem statuisse, quia ex pluribus locis manifestissime hoc ipsum deducitur. Hoc solum in praesentia quaerimus: num illa rationes, quas Plato cum Platonis pro-firmiter animae adducit ad demonstrationem praesentis quaestio-

Negativa confirmata.

nis aliquid faciant? Negativa probabilis videtur. Nam primo maxime gaudet illo fundamento, quod anima rationalis seipsum moveat, ut probare videtur lib. 10. de leg. Unde in Phaedro tali modo concludit: Quaequid se primo movet, illud immortale est: at anima se primo movet. Ergo immortale est. De quo argumento vide quoque Ciceronem lib. 1. Tusc. quae. 5. lib. de republ. 2. 4. 4.

Deinde ex perfectiori statu animae separatae sic argumentatur: Quicquid perfectius redditur extra corpus quam in corpore, illud eandem separatur: at anima perfectius redditur extra corpus, quatenus a nobis corpore sese subducit: Ergo necessario sequitur eandem immortalem esse.

Haec fundamenta pro praecipuis agnoscunt Platonis, quam ob causam in priori maxime criticum habet Avicenna de vit. Plac. cap. 25. Cum autem utrumque falsum sit in principio, idcirco praerogationibus Avicenis eadem agnoscere non possumus.

Quid primum attinet, hoc primo loco ponit illud, animam esse quiddam a seipso movetur quod a Philosopho lib. 1. de an. cap. 3. rectissime restituitur: nihil enim a seipso movere potest est extra corpus. Physica autem anima, quae in corpore est, non potest a seipso moveri, quia hoc est contra naturam, cui

enim motus convenit, eidem locus denegari nequit.

Nec obstat quod Albert. lib. de orig. an. & Pererius lib. 6. cap. 18. Patonis assertionem ad bonum sensum revocare contentur, ita ut a seipso moveri esse, nihil aliud, quam operationes a corpore alienas habere, significet: Hoc enim contra Platonis mentem dicitur, qui animae localem motum per se attribuebat, quem ipsum corporis motum in se sequi putabat. Adde quod omnibus aliud fir per se moveri, aliud operationes inorganicas habere.

Alterum argumentum ducitur ex falsa hypothesis, quod animae ante corpus creatione producatur, & postea corpori infundatur, ex quo fundamento non tantum hoc, sed etiam Reminiscencia Platonis originem suam trahebat. Cum autem hypothesis falsa sit, ideo rejectis his Platoniorum rationibus ad alias forte firmiores accedimus.

QVÆSTIO VI.

An ratio humana concludat animae immortalitatem?

EST Morneus lib. de ver. Christ. Relig. cap. 15. cum aliis classicis demonstrat, quod omnium ferè populorum ac gentium communissimum sit consensus, animam immortalem esse: contrarium tamen ex Plinio colligere licet, qui lib. 7. Natur. hist. 35. animam mortalem statuit, ubi inquit: Omnibus a supremo die, eadem quae ante primum: Nec magis a morte sensus ullus aut corpori ut animae, quam ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam se propagat & in mortis quoque tempora ipsa sibi vitam mentitur: Alias immortalitatem animae, alias transfigurationem, alias sensum inferis dando & amores colendo, &c.

Affertio Plinii.

Contra Plinium.

Hanc Plinii assertionem falsam esse constat omnibus, ideoque rectè ad affirmativam quaestionis partem demonstrandam accedimus.

Quod igitur anima nostra separabilis & per consequens immortalis sit, hoc modo probatur.

I. Quicquid obtinet actiones a corpore distinctas, hoc est, ab organo corporeo non dependens, illud unà cum corpore non interit: at anima rationalis in cognoscendo non utitur organo corporeo: Ergo. Major probatur: ut enim res sese habet ad operationem, ita quoque ad essentiam.

II. Quicquid non educitur è potentia materiae, illud cum corruptione materiae non interit: at rationalis anima non educitur ex potentia materiae cum aliis formis Physicis. Ergo unà cum corpore non interit.

III. Quicquid non informat more formarum Physicarum, hoc est, per extensionem, illud à materia sua separari potest: at anima rationalis non informat, ita ut sit extensa ad quantitatem materiae, quod aliis formis convenit: Ergo.

IV. Idem probat Cic. 1. Tusc. à providentia divina: Cum enim Deus justus sit iudex, ideo sequitur alium animarum statum expectandum esse, in quo bonis bona, & malis mala eveniant, quod in hoc mundo non semper accidit: Unde Nazianzen.

Grave aliter esset rebus hic premi: Nisi summus olim verteret talos Deum. Tomus primus.

V. Denique appetitus innatus idem arguit: cum enim omnibus aeternitatis appetitus sit insitus, ideo ratio concludit animam, hominis partem praeslantioris, immortalem esse, quia nullus appetitus toti speciei concessus omnino frustra esse potest.

Ira ratio nostra colligit immortalitatem animae rationalis, quam ulterius confirmant S. Scripturae dicta, tam ea, quae vitam aeternam esse demonstrant, quam illa, quae simpliciter de anima post mortem vivente loquuntur, quod colligitur Matth. 10. animam occidere nequeunt. Matth. 22. Deus est Deus Abrahami viventis, non quidem secundum corpus, utpote quod resurrectionem expectat, sed secundum animam. Luc. 16. Divitis & Lazari animae non intereunt, sed huius ad finem Abrahamae, illius anima ad Infernum discedit. Videas de hac quaestione auctores in quaest. 5. citatos, praesertim Toletum lib. 1. de anima, qu. 16. Connumb. disp. 1. de an. sep. art. 3. Perer. lib. 6. cap. 20. Vicomatium cit. libro & alios Peripateticorum.

QVÆSTIO VII.

An resurrectio carnis Philosophice demonstrari possit?

Hactenus firmiter demonstratum fuit, quod lumine rationis animae nostra immortalitas concludatur: jam quaerimus ulterius, Num etiam Philosophice carnis resurrectio probari possit?

Affirmat.

Affirmativa placuit Pacio in comm. de anima lib. 1. cap. 5. & lib. 3. cap. 6. confirmationis argumenta talia sunt.

I. Nulla potentia in aeternum frustra esse potest: at in anima separata manent potentiae, Ergo sequitur animam, aliquando rursus cum corpore conjungendam esse.

II. Forma essentiali respectum obtinet ad suam materiam: at anima est forma, ut patet ex praecedentibus, Ergo respicit suam materiam, cum qua aliquando conjungi debet.

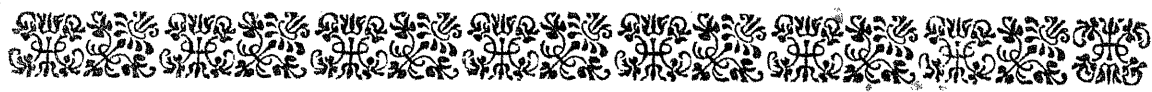
III. Nullum violentum est perpetuum: anima detinetur extra corpus, Ergo non in perpetuum.

IV. Quod animae melius, illud eidem non denegandum: at melius est uniri cum corpore, quam ab eodem separari, Ergo merito concludere licet conjunctionem animae & corporis post mortem aliquando expectandam esse.

V. Videtur huc etiam inclinare Athenagoras, Atheniensis Philosophus, ubi toti composito tribuit, quod de homine dicitur: dedit Deus, inquit ille, homini intelligentiam, rationisque iudicium ad cognoscenda intelligibilia, Deique bonitatem & sapientiam atque iustitiam; cum igitur haec sempiterna sint, consequens est hominem ad sempiternum natum fore: hominem, inquam, compositum: huic enim datus est iudicii huius usus, officium virtutis & imitatio divinarum. Ac nisi compositum maneat, non permanet usus nec officium, &c. Pergit autem in cap. 2. demonstrans corporum resurrectionem ex providentia divina, quia aliàs corpus, ut fuit animae locum, in actionibus passionibusque virtutum ac vitiorum, non posset habere in praemiis & poenis aeternis confortium. Vide reliqua in Tom. 2. operum Marcellii Firmii.

T Cum

Institutionum Medicarum Disput. III. Coron. III.
Cum autem firma sit Philosophorum assertio, quam habet Scaliger Exer. 307. sect. 29. Semel corruptum non posse redire, ideo turius esse iudicamus cum Thomâ contra gen. cap. 81. Cajetano 1. par. q. 76. ar. 1. Goclenio lib. 6. Disp. Physic. 5. & aliis statuere, Quod resurrectio sit unum ex iis, que fide potius quam ratione apprehenduntur: Quamvis enim ratio, respiciendo ad solam animam, aliquid de *παλιγενεσι* somniet: nunquam tamen sibi imperare potest, ut credat hoc ipsum, quia modus totam naturam superare videtur, utpote cum idem numero semel corruptum redire nequeat. Hinc etiam Philosophis à privatione ad habitum non fit regressus in individuis.
Argumenta opposita nihil firmiter concludunt, quia tantum, quo ad animam aliquid in-

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS III.

Coronidis III.
EXERCITATIO UNDECIMA.

DE
INTELLECTU ET VOLUN-
TATE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Forma non tantum informat, sed etiam operatur, unde Philosophus lib. 2. Phys. auscultationem naturæ magis formæ, quam materiæ tribuit, quia hæc potissimum est, illud operationis principium internum, quod per naturam describitur. Cum autem hæctenus in declaratione rationalis animæ de Informandi ratione dictum sit, jam consequens est, ut operationem ejus propriam confideremus, intellectionem videlicet, quæ Scaligero commeatus quidam beatitudinis in hac vitâ dicitur.

Facultates
Intellecti-
væ animæ.

§. 1. Quamvis rationalis anima in sua essentia simplex & individuum quiddam jure dicatur: nihilominus tamen respectu operationis rectissime in duas facultates, in intellectum videlicet & voluntatem distinguitur. Dico respectu operationis hanc diversitatem apparere, quia aliud est rem aliquam intelligere, aliud rem cognitam appetere, quorum illud est intellectus, qui circa res occupatur, quatenus sunt entia, contra hoc est voluntatis, quæ sub ratione boni res easdem appetit.

nuere videntur, quod tamen respectu corporis omnino impossibile iudicatur. Huc ergo refer illud Dionysii Areopag. lib. de divin. nom. Quod autem longè divinius est, inquit ille, Deus ipse nos integros, animas, inquam, & focia corpora ad perfectam immortalemque vitam traducere pollicetur. Mysterium profectò, quod veteribus quidem præter naturam fortè videri possit, mihi autem & tibi, ipsique veritati divinum atque supra naturam apud nos visibilem, non supra naturam illam omnipotentem vitæ divinæ. Pluribus hoc ipsum repetit ibid. in comm. Marfilii Ficinus. De hac quest. vide Dd. Connimb. disp. 3. de an. separ. & lib. 2. de gener. & cor. cap. 11. q. 2.

Species in-
telligibi-
lis.

§. 6. Cum vero intellectus cum re intelligibili uniri debeat, ideo species intelligibilis introducit, per quam res intellecta & ipse intellectus unum redduntur, non quidem per naturam sed intelligibiliter, ubi inquit Philosophus. Dico non per naturam: quod ipsum quoque Philosophus innuit, dum inquit: Intellectus potentia quidem est quodammodo intelligibilia ipsa: actu vero nihil eorum antequam intelligat. Hoc fit ea ratione, quatenus objectum per speciem intelligibilem cum intellectu unitur.

Intellectus
duplex, a-
gens & pa-
tiens.

§. 7. Hinc oritur distinctio intellectus in agentem & patientem. Ille *τὸ πρὸς τὴν* actu talia reddit in productione speciei intelligibilis, quatenus illustrat phantasmata, eademque illustrata offert intellectui patienti, qui species intelligibiles elicitas abstrahit atque dijudicat. Hic philosopho *ὁ πρὸς τὸν νοῦν* omnia recipit, & potestate omnia intelligit, quam ob causam naturam ejus in potentia consistere dicunt. Patet igitur hanc distinctionem pro diversitate operationis introduci, unde vehementer errant, qui intellectum agentem separatam esse statuunt.

Intelle-
ctio quo-
duplex.

§. 8. Superest intellectio, quæ est actio immanens, & vel in simplicium simplici apprehensione consistit, vel circa simplicium compositionem atque discursum versatur. Arist. lib. 3. cap. 6. Hinc alius intellectus operatio alia est simplex, alia composita: Simplex quæ in simplicium apprehensione occupata est. Composita, quæ res simplices componit, dividit atque dijudicat, unde non incommode in *νοῦν* & *διανοητικὸν* dividitur: in illâ mens sine discursu simplices notiones dividit & componit: in hæc mens ex dispositis ratiocinando iudicat.

Finis in-
tellectio-
nis,

§. 9. Hujus beneficio scientificos habitus intellectus sibi comparat, quibus instruit illud *τὸ γνωστικόν*, quod ad fieri potest, perficere conatur. Habitus dico scientificos, qui pluribus à Philosopho inter virtutes dianoeticas declarantur. Hos ipsos *τὸ γνωστικόν*, quo ad fieri potest, perficere dicimus, quatenus intellectus noster alteratione perfectiva de potentia ad actum intellectione ducitur.

Voluntas
quid,

§. 10. Sequitur voluntas, quæ est facultas anime rationalis, cujus beneficio quedam ab intellectu cognita sub ratione boni vel mali fugimus aut prosequimur. Hujus operatio Græcis *βούλησις*, Latinis *volitio*, barbarè quidem sed verè, dicitur, ubi actus ipse, quo bonum adipiscimur & malum declinamus, intelligi debet, qui in *velle* & *nolle* consistit. Cum verò non semper ad finem suum rectâ feratur voluntas, ideo præter *βούλησιν* consideretur quoque *προαιρεσις* & *βέλλευσις*: hæc deliberamus de iis, quibus ad finem pervenire possumus: illâ media adæquata ad finem ducentia eligimus.

§. 11. Hic oritur liberum arbitrium in rebus politicis nobis concessum, quod in intellectu radicatur & in voluntate exercitur. Dico in rebus politicis, iis scilicet, quæ sunt extra res spirituales ad fidem nostram pertinentes: quia quo ad negotium fidei & salutis nostræ servituti comparat scriptura nostrum arbitrium, omnem aptitudinem nobis adimit, & quicquid boni nobis inest, soli Deo tribuit, quâ de re videas Theologorum commentarios.

Liberum
arbitrium.

QVÆSTIO I.

An intellectus in intelligendo pendeat à corpore?

Videtur hoc innuere Philosophus lib. 3. de an. tex. 39. ubi inquit: Qui nihil sentit, nihil discere aut intelligere potest: Cum enim contemplatur, necesse est simul phantasma quoddam contemplari: nam phantasmata sunt velut sensibilia absque materiâ.

Negat.

Ex his verbis quispiam colligeret contra mentem Aristotelis assertionem illam, quod intellectus noster absque organo non intelligat, ita ut in sua operatione pendeat à corpore.

Rationes
dubitandæ.

Accedit & alteratio non contemnenda, quod dormientes non intelligant, in quibus tamen sæpius adhuc Phantasia operatur, quod ex somniis colligitur, unde concludere licet ipsam quoque intellectionem fieri per organum quoddam, quod in somno quiescat & obruatur.

Contrarium, quod veritati consentaneum, ex lib. 3. de an. cap. 5. tex. 4. & seq. deducitur: cum enim intellectus omnia intelligat, ideo sequitur eundem non esse mixtum cum rebus: Quod enim intus est, prohibet alienum. Si non mixtus est cum rebus, utique nec cum corpore, quia fieret qualis quidam, & calidus, & posset esse aliquid ejus instrumentum.

Confirma-
tio Nega-
tiva.

Pro conciliatione locorum notandum est, quod intellectio possit considerari dupliciter: vel simpliciter per se: vel cum respectu ad facultates subordinatas à quibus dependet. Priori modo intellectio nihil habet commune cum corpore, unde rectè Philosophus lib. 2. de gen. an. cap. 3. nihil ejus actio communicat cum actione corporali. Posteriori modo ex parte pender à corpore, quia non possumus intelligere in hac vitâ, sine ministerio sensuum, unde *λέξις* sensibus intellectus operationes leduntur, quod patet in delirantibus.

Fundamē-
tum concilia-
tionis.

Ex his manifestum est, quod loca Aristotelis adducta non pugnent, quia primus, qui lib. 3. continetur, nihil aliud demonstrat, quam ipsum intellectionis modum in hac vitâ, ubi sensus intellectionis principium est. Quod attinet rationem à dormientibus deductam, breviter quidem respondemus, quod adfit in argumento elenchus causæ: non enim propterea definit intellectio in dormientibus, quod organum ejus proprium afficitur, sed quia potentia subordinata per somnum ligantur, de quo vide Thomam 1. par. qu. 84. art. 8. & 7.

Ad loca A-
ristotelis.

In his phantasiam sæpius agere in somno non Instantia agente intellectu, unde consequens esse videtur, quod etiam in dormientibus intellectio adesse possit. Cum Tolero lib. 3. de anima, qu. 21. breviter

Instantia
agente

viter respondemus, quod Phantasia dupliciter in-
serviat intellectioni: I. Quatenus alterat intelle-
ctum antequam addicit offerendo eidem phan-
tasma. II. Quatenus intellectioni inservit, ubi
jam dudum recepta est species. Utrumque per
somnia præstare nequit, quia tantum imperfe-
ctè agit.

De Intel-
lectione a-
nimæ se-
paratæ.

Quid autem de anima separata à corpore dicen-
dum: Hæc enim vel otiosa erit, vel absque
phantasmate intelliget? Notandum hic, quod
alia sit ratio intellectiois animæ in corpore exi-
stentis: alia sit ratio animæ post mortem à cor-
pore separatæ. Priori modo intellectivæ animæ,
tanquam ministrantes potentie, subordinantur
facultates sensitivæ, quod pender à peculiari in-
formationis modo, quo anima corpori unitur.
Posteriori modo anima intellectiva non indiget
phantasia, quia non amplius copulata est cum
corpore, ideò que sublimiori modo suas operatio-
nes exercet.

QVÆSTIO II.

An singularia cognoscantur ab
intellectu?

Negativa.

Quibusdam hic placuit Negativa, ut sunt Ca-
preol. 1. sen. d. 35. q. 2. Philopon. & Alex.
lib. 3. de an. cap. 8. Themist. ibidem Cajetan. 1. par.
q. 76. art. 1. Avrand. lib. 33. de Everf. sing. certam,
sect. 13. & alii, qui sic argumentantur.

I. Quia Philosophus passim Universalia intel-
lectui, singularia sensui attribuit.

II. Inter potentiam & objectum debet esse
proportio: at intellectus est immaterialis, singu-
lare vero materiâ constat, Ergò singulare ab in-
tellectu non cognoscitur, sed potius à sensu.

III. Si ab intellectu singularia cognosceren-
tur, sensu non opus esset.

IV. Frustrâ introduceretur intellectus agens,
si ipsa singularia actu essent.

Affirmati-
va verior.

Contra pars affirmativa verifimilior est, eadem-
que defenditur à Pererio lib. 3. Phys. cap. 17. & seq.
Fonseca 1. Metaph. cap. 2. q. 3. Zabarel. lib. de ord.
intell. cap. 13. Et Commimb. lib. 3. de an. cap. quest. 5.
Piccol. lib. de mente cap. 16. qui omnes concludunt ab
intellectu nostro non tantum Universalia, sed etiam
singularia percipi: his argumentis.

I. Intellectus noster per se fertur in Ens: Ergò
in omne illud, quod sub Ente comprehenditur.

II. Prudens cognoscit suas operationes: at hæ
sunt singulares.

III. Inductio est intellectus: at in inductione
discursus incipit à singularibus. Ergo.

IV. Phantasmata sunt singularium: at phan-
tasmata sæpius ab intellectu corriguntur, Ergò
abeodem quoque cognoscuntur.

V. Adde tandem, quod intellectus seipsum
singularem cognoscit.

Fundamē-
tunt con-
ciliationis

Pro conciliatione textuum Aristotelicorum no-
ta, quod objectum intellectus sit duplex, commu-
ne & proprium: illud comprehendit res omnes &
per consequens etiam singularia: hoc verò tan-
tum de Universalibus accipiendum est, in quo-
rum cognitione intellectus à sensu differt.

Innuit hoc Philosophus lib. 3. de an. tex. 11. ubi
determinat, quod res immateriales & universales

maximè intellectui subjiciantur. Ita lib. 1. post
& 1. Phys. sæpius intellectui universalium, sensui
singularium cognitionem attribuit: non quod
intellectus tantum universalia cognoscat, sed quia
in eorum perceptione à sensu differt.

Pater igitur responsio ad primum argumentum.
Ad 2. Proportio non est causa impediens, quan-
do est majoris inæqualitatis, quæ non ob defe-
ctum sed propter perfectionem rebus convenit,
adde quod materialia cognoscuntur quoque ab
immaterialibus, quemadmodum omnes confi-
tentur, Deum Opt. Max. rerum singularium no-
titiâ habere. Ad 3. Si singularia sine sensuum
ope cognoscerentur, argumentum aliquid con-
cluderet. Ad 4. singularia cognoscuntur ab in-
tellectu non ut à sensu, sed ut à sensu, unde & hic
intellectu agente opus est.

Respon-
ad
arg. ne-
gantia.

Declaratio
quæ-
stionis.

QVÆSTIO III.

Num singulare vel universale
primò cognoscatur ab
intellectu?

DE primo cognitio maximè disputatur in
scholis, ubi quæritur, quodnam in primâ
cognitione ab intellectu primò percipitur?

Thomas 1. part. qu. 86. art. 1. non singulare sed
universale statuit, ubi inquit: Dicendum, quod in-
tellectus noster singulare directe & primò non possit
cognoscere, ratio est, quia principium singularitatis in re-
bus materialibus est materia individualis. Intellectus
autem intellectus noster abstrahendo speciem intelligibi-
lem ab hujusmodi materia: quod autem à materiâ sin-
gulari abstrahitur, est universale: unde Intellectus
noster directe non est cognoscitivus, nisi Universalium:
indirectè verò per quandam reflexionem singularia quo-
que percipit.

Posterior
statuit
Thomam.

Hanc sententiam acriter defendit Averellus lib. 7.
Metaph. qu. 16. cum aliis, hoc modo.

Confirmat
idem Ja-
vellus.

I. Per universale primò distinguitur intel-
lectus à sensu, Ergò hoc etiam primò ab intelle-
ctu cognoscitur.

II. Idem Philosophus indicat lib. 3. de an. tex.
10. ubi inquit: Intellectum cognoscere universale
tanquam per lineam rectam, singulare vero per
lineam reflexam.

III. Omnis potentia primum fertur in suum
objectum adæquatum, postèa in alia minus pro-
pria: Ergò intellectus etiam primò percipit ob-
jectum proprium videlicet universale, conse-
quenter quoque singulare.

Contra verior est sententia Scoti, lib. 1. sen. d. 3.
q. 2. Durandi ibid. qu. 7. Ariminensis ibi. q. 3. Fonseca
lib. 1. Metaph. cap. 1. q. 3. sect. 7. Scaligeri Exerc. 307.
sect. 21. Zabarell. lib. de ord. intell. cap. 5. Pererii lib.
3. cap. 16. & seq. Fundamenta præcipua sunt hæc.

Prius affe-
runt alii.

I. Quod in cognitione intellectus præcedit
abstractionem Universalium, illud ante univer-
salia cognoscitur: at singulare est illud à quo ab-
strahuntur universalia, Ergò.

II. Quod facilius apprehenditur, illud primò
cognoscitur: at singulare facilius apprehenditur,
Ergò primò cognoscitur.

III. Ubi definit facultas inferior, ibi incipit
superior: at inferior definit in singulari, Ergò su-
perior incipit à singulari.

IV. Cognitio scientiæ pender à cognitione
principiorum: at principia probantur inductio-
ne singularium, Ergò intellectus à singularibus
incipit.

Pro declaratione controversiæ notandum est, quod
cognitio sit duplex, confusa & distincta. Confusa
cognitio est, qua totum aliquid, iis quæ in eo con-
tinentur confusè & promiscuè cognitis, apprehen-
dimus: Distincta verò illa dicitur, qua totum,
omnibus, quæ in eo continentur perfectè cognitis,
intelligimus. Vide Commimb. Dd. lib. 1. Phys. c. 1. q. 2.

Quod ad distinctam cognitionem non negamus
singularia perfectè cognosci non posse ante cog-
nitionem universalium: Sed quo ad confusam cog-
nitionem, quæ fit sine habitu, rectilimè contra
Thomam probatum est hæcenus primum cog-
nitum esse singulare.

Ad argu-
menta cõ-
traria.

Jam argumenta contraria solvuntur. Ad 1.
Quamvis universale ratione perfectionis primò
ab intellectu cognoscatur, ita ut in eo differat à
sensu: non tamen sequitur, quod illud ipsum
quoque sit primum, quo ad tempus & originem
in cognitione, quia (ut inquit Zabarella) ea, quæ
sunt quasi ad finem, præcedunt origine finem
ipsum. Ad 2. textus Aristotelis reflexam cog-
nitionem attribuit Universalium, rectam verò singu-
lari, unde comparatio lineæ contrario modo in-
stituitur. Ad 3. ratione perfectionis, quælibet
potentia primò fertur in suum objectum adæqua-
tum: non autem ratione temporis ita primò fi-
nem, secundariò media ad finem intendimus, ubi
tamen nihilominus primò à mediis incipimus.
Incipit ergo nostra cognitio in singularibus, un-
dè verum est communissimum illud pronun-
ciatum, quod intellectus noster à sensibus incipiat. Ex
hac singularium intellectio ad cognitionem
Universalium progredimur, ut primò cognoscitur
illud, quod minoris est abstractionis, quale est
maximè universale, de quo vide Zabarellam citato
libro cap. 12.

QVÆSTIO IV.

An singularia per species intelli-
gibiles ab intellectu cogno-
scantur?

Um certum sit intellectum non tantum u-
niversale, sed etiam singulare cognoscere,
quod ex præcedentibus patet, jam porro quæri-
tur: Num singulare per propriam speciem cognoscatur?

Negativa.

Negativa placet Cajetano 1. par. qu. 86. art. 1.
Thoma ibidem Fonseca lib. 1. Metaph. cap. 2. qu. 3. Dd.
Commimb. lib. 3. de an. cap. 5. q. 4. art. 3.

Affirmati-
va verior
est.

Nos eorum argumentis omisis partem affirma-
tivam cum Scoto 4. sen. d. 45. qu. 3. Ariminensi 1.
sen. d. 3. qu. 1. art. 2. Burleo lib. 1. Phys. Toletio lib. 4. de
an. qu. 12. defendimus his rationibus.

I. Si singulare per propriam speciem non in-
telligitur, aut hoc accidit, quia singulare, aut quia
materiale: Sed neutrum in causa est, quod res ali-
qua per se non cognoscatur, quia singularia im-
materialia per se sub intellectu cadunt: nec etiam
obstat materialitas, quia quædam universalia
quoque materiam dicunt.

II. Quicquid percipit similitudinem multo-
rum singularium, illud etiam ipsa singularia per
propriam speciem judicatur: at intellectus unum
singulare alteri comparat, in iisque similitudi-
nem, vel differentiam constituit.

III. Anima separata recordatur singularium,
ut patet exemplo divitis epulonis, Luc. 16. Ergò
necessariò sequitur singularium peculiare species
intelligibiles dari. Confugas ad autores citatos.

QVÆSTIO V.

An species intelligibiles nobis actu
insint à natura?

Intellectum cum re intelligibili unum fieri, passim
affirmat Philosophus non quidem essentialiter, sed
intelligibiliter, quatenus totò per speciem intel-
lectui copulatur: Intellectus enim sit omnia, quate-
nus omnium species recipit. Hic nobilis illa tot se-
culis agitata quæstio sese offert, num species intelli-
gibiles nobis actu insint à natura, an verò sensuum ope
comparentur?

Prius Plato statuit, in Phædro, in Menone & in
10. de repub. animam videlicet omnia nosse, soloque in-
digere quodam ad respondendum extrinsecus incitante,
ut inquit Cælius lib. 20. cap. 9. unde scientiam nostram
nihil aliud, quam reminiscenciam esse voluit, propter
ea quod omnium verum intelligibilium species sibi con-
natas haberet.

Affirmat
Plato.

Hinc Mars. Ficinus cap. 22. in Parmenid. Platon.
Super conceptus quotidie nobis excogitatos no-
stris mentibus insunt noëmata naturaliter infusa
divinitus, species videlicet quædam mediæ inter
intelligentiam & intelligibile &c.

Hæc Platoniorum assertio, quam etiam de-
fendit Rhodiginus lib. 10. cap. 16. sequentibus con-
firmari solet.

I. Quicquid ex divina mente prodit, illud
perfectum: animæ ex divina mente prodeunt,
Ergò perfectæ & speciebus intelligibilibus conde-
coratæ.

II. Quicumque rectè interrogatus rectè re-
spondet: & sola interrogatione excitatus ex se
veram promit scientiam, reminisci dicitur: at
omnis homo per naturam ita affectus est: Ergò
hominis scientia tantum est reminiscencia.

III. Quælibet creaturarum à Deo Opt. iis instru-
cta est, quæ ad operationem ejus requiruntur:
Ergò intellectus quoque sine speciebus à Deo non
est conditus, utpote cum ad ejus officium hæ re-
quirantur.

IV. Dantur in nobis habitus innati, Ergò et-
iam species intelligibiles actu insunt. Antecedens
probatur ex habitu principiorum tam theoretico-
rum, quam practico-.

V. Denique accedit illud, quod passim apud
Theologos notitiarum nobis innatarum fiat men-
tio: unde D. Hieronym. Est in animis nostris quædam
sanctitas naturalis à Deo impressa, quæ velut in arce
animi residens, pravi & recti judicium exercet.

Negativa
est Arith.

Contrarium sive posterius probat Aristoteles, qui
ante primævam intellectioem nullam speciem
intelligibilem intellectui concedit, unde cum ra-
sa tabula eundem comparat, ut aptitudinem ejus
demonstret, quæ intelligibiles res omnes percipe-
re potest.

Manifestum hoc est ex tex. 1. 4. lib. 3. de an. ubi
inquit: συνάμεινω ὅτι τὰ νοητὰ ὄντα, ἀλλ' ἐπιτελε-
ῖται ἰσθῆ.

Hujus assertiois Aristotelicæ probatio talis est.

I. Quicquid sine ope phantasmatum est, illud
etiam sine iis operatur: at species intelligibiles sine
ope phantasmatum ad intelligendum non con-
currunt, Ergò, sine iis quoque produci nequeunt.

II. Ubi sunt ingenitæ species intelligibiles, ibi quoque sunt ingeniti habitus scientiarum, quod patet in angelis: at nobis non sunt ingeniti habitus; Ergo nec species. Minor probatur, quia nullus sine labore & difficultate habitus scientiarum acquirit.

III. Quotidiana testatur hoc experientia, quod omnis nostra intellectio in hac vitâ pendat à sensibus, undè rectè Philosophus lib. 3. de an. tex. 30. dicit: *ὅτι ἡ διάνοια οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν αἰσθητικῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐννοητικῶν.* Hinc etiam necesse est tot laboribus ad capeffendas scientias nos exercere & conficere, ut inquit Parvus in Intro. ad Chirurg. cap. 24.

Fundamētum solutionis.

Nota pro determinatione veritatis, quod Intellectus Philosopho sit potentia, non quidem respectu Entitatis, ut materia, sed ratione specierum ad Intellectionem inservientium, quas sibi congenitas non obtinet.

Ad argumenta contraria.

Pro solutione argumentorum confugas ad Thomam 1. par. q. 84. ar. 3. Piccolom. grad. 5. Philosoph. moral. cap. 31. & 32. Dd. Conimb. lib. 3. de an. cap. 8. quest. 1. & alios Peripatericorum, ex quibus respondebis hoc modo.

Ad 1. falsa ponitur hypothesis, quod videlicet anima tanquam particula divinæ mentis nobis infundatur.

Ad 2. Per interrogationem non excitatur scientia in nobis latens, sed nos per naturam præditi facultate ratiocinandi & iudicandi, statim, quod per quæstionem ea offerantur, quæ ad veritatem investigandam inserviunt, verum rationi consentaneum approbamus.

Ad 3. Licet Deus homini non actu species intelligibiles concesserit, non tamen hæc in parte ejus perfectioni aliquid decedit, quia hanc facultatem obtinet homo à natura, ut sensuum adiumento species intelligibiles sibi comparare possit.

Ad 4. Habitûs principiorum naturaliter nobis convenire dicuntur, quia prima illa principia tam theoretica, quam practica statim à nobis apprehendantur: tum quia ex sensu conspicuis eliciuntur: tum quia statim in intellectu earum refulget veritas, ita ut absque ope alterius habitus exactissime discernantur.

Ad 5. Notitiæ nobis innatæ, quarum, præter alios, meminit etiam Dn. Philippus in sine libelli de anima, non accipiuntur de habitu quodam principiorum nobiscum nato, sed potius ipsum lumen intellectus denotant, quod *ὁ θεὸς ἐννοῶντος* sub se comprehendit, quorum illud ad veri cognitionem, hoc ad boni actionem naturaliter inclinât. Denegamus igitur cum Aristotele nostro intellectui species intelligibiles, ita tamen, ut ex eodem non omnino puram potentiam in Entium genere faciamus, quia eidem hanc aptitudinem concedimus, ut à sese ad rerum cognitionem pervenire possit, in quo à rafa tabulâ, cum quâ alias comparatur, merito distingui solet.

QVÆSTIO VI.

An Intellectus & patiens differant?

Intellectum in agentem & patientem distinguimus: cum enim (quod hæcenus demonstravimus) ad res omnes intelligendas apti sumus: ideo necessarium est, ut præter hunc intellectum, qui omnia fieri potest, sit adhuc alia facultas, quæ cuncta intelligibilia reddat, & ita potentiam actuare queat.

Oritur ergo distinctio, quæ alius Intellectus agens, alius patiens dicitur. Hic omnia intelligibilia recipit & dijudicat: illius autem officium est phantasmata illuminare eaque intellectui patienti offerre, & eundem de potentia ad actum deducere. Huic ergo primò Phantasia phantasmata communicat, quæ illuminat, & illuminata intellectui patienti offert, qui species intelligibiles abstrahit, & inter eas iudicium ponit. Ita verbi gratia, sit in Phantasia Lapis, hunc illustrans intellectus agens, ab eo non tantum prædicata essentialia, Corpus, Substantiam, Ens, sed etiam accidentalialia, ut quantum, quale, &c. elicit, & hoc objecto illustrato ferit intellectum patientem, qui species illuminatione Intellectus agentis elicitas, abstrahit, apprehendens substantiam sine corpore, qualitatem sine quantitate &c. Ex his luce meridiana clarius est, quomodo noster Intellectus in intelligendo agat & patiatur, quatenus ipsa *ἀνοία* non tantum recipit, sed etiam dijudicat & cognoscit. Etsi verò propter has diversitates operandi rectissime Intellectus agens & patiens à Philosopho proponitur: non tamen sequitur, quod omnino secundum essentialiam à se invicem differant, præsertim cum hæc differentia tantum respectu operationis introducat, unde vero consentanea videtur illorum assertio, qui unam eandemque facultatem pro diverso respectu agentem & patientem statuunt: Nihil enim impedit in rebus incorporatis unum & idem agentis & patientis officium obtinere.

Nec obstat quod Philosophus agentem intellectum separabilem, illum verò caducum statuat: quia & hoc tantum de operatione verum est, quod videlicet patiens intellectus in anima separata eodem modo non agat amplius. Patet ex his vehementer errare illos, qui pro intellectu agente substantiam separant, ut Avicenna 9. Metaph. cap. 4. aut ipsum Deum introducunt, ut sunt Alexander de intellectu, ag. Zabarella de mente ag. cap. 13. Cardanus de subtili. quod etiam inclinare videtur Marsilius Ficinus cap. 13. orat. 6. in conviv. Platon. Quasi enim (inquit Scaliger Exer. 307.) Deus cum fabricaret intellectum, nequiverit ei, quantum satis esset, lucis infundere, sed ipse coactus sit assistere præfens ministerio, tanquam præfatus quidam præfatus quidam pratorio. V. Thomam 1. par. q. 79. ar. 4. & seq. Conimb. lib. 3. de an. cap. 5. q. 1. Toletum lib. 3. de an. qu. 14. & omnes Latinos.

QVÆSTIO VII.

Num intellectus passiva potentia dici queat, & num intelligere sit pati?

Negativa questionis pars probabilis erit ista, qui sequentibus rationibus moventur.

I. Quicquid est immateriale, illud pati nequit, at Intellectus est immaterialis, ideo pati nequit, & per consequens Intellectio non erit passio quædam: Major probatur, quia omni passio à materia deducitur.

II. Quicquid patitur, illud est corruptibile, at intellectus est incorruptibilis, Ergo non potest esse passiva potentia.

III. Agens

Declaratur quæstio.

Instantia solvitur.

Contra alios.

QVÆSTIO IX.

An speculativus intellectus & voluntas differant?

Intellectum practicum à speculativo differre satis demonstratum, propterea, quod ipse cum voluntate conveniat: cum verò quidam voluntatem ab Intellectu speculativo realiter non distinguant, ideo, ne principium petere videamur, ulterius quærimus. Num Voluntas & Intellectus speculativus differant?

Negat hoc Durandus 1. sen. d. 3. q. 4. his argumentis. I. Virtus cognitionis expertis non liberè fertur in suum objectum: at voluntas agit liberè, Ergo non est cognitionis expertis, & per consequens non differt ab intellectu. II. Non datur actus voluntatis sine actu intellectus. III. Adde, quod objectum voluntatis re non differat ab objecto intellectus.

Negat.

Contrariam sententiam, quam veram iudicamus, communiter Philosophi defendunt, quod videlicet hæc due facultates differant, quæ probatur hoc modo.

Affirmativa verior est.

I. Actus diversi indicant diversas potentias, atqui aliud *ἢ νόσις*, aliud *ἢ βούλησις*, Ergo etiam aliud est Intellectus, aliud Voluntas.

II. Ex objectis idem probatur: aliud enim est verum, quod intellectui subicitur, aliud bonum, circa quod versatur voluntas. Illa potentia, qua movet, distincta est ab ea, quæ movetur, at voluntas movet intellectum, & intellectus dirigunt voluntatem. *Ὁμοίωτον δὲ* Conimb. lib. 3. de an. cap. 13. q. 3. ar. 2.

Item ad argumentum oppositum. Ad I. Voluntas non simpliciter est cognitionis expertis, quia semper cum intellectu conjuncta reperitur. Ad 2. Subordinata non statim sunt eadem: Ad 3. Etsi bonum & verum sint Entis quidam modi, unum tamen ab altero si non realiter, saltem formaliter differt, quod hic sufficit.

QVÆSTIO X.

An Voluntas dignior Intellectu?

Affirmativa placet Scoto lib. 4. sen. d. 49. q. 4. & aliis quibusdam Scholasticorum, qui his utuntur fundamentis.

Affirmat.

I. Cujus facultatis meliores actiones, illa nobilior est alius: at actiones voluntatis sunt meliores actionibus intellectus. Ergo. Minor probatur: quia perfectius est movere, quam moveri: at voluntas movet intellectum: undè D. Bernbardus rationem pedisse quam voluntati vocat.

II. Objectum præstantius arguit præstantiorem facultatem: at Voluntatis objectum est præstantius. Ergo. Minor probatur, quia voluntas versatur circa bonum absolute sumptum: at Intellectus tantum particulare quoddam bonum desiderat.

Contrarium tenet Thomam 1. par. q. 82. ar. 3. Cajetanus ibid. & plurimi Dd. Scholast. item Conimb. lib. 3. de an. cap. 13. q. 2. ar. 2. quod videlicet intellectus nobilior sit voluntate,

Negativa.

T 4

I. Quia

Affirmativa.

Fundamētum decisionis.

III. Agens patiente nobilior est: at vegetativæ potentia sunt agentes. Ergo nobiliores erunt Intellectu, quod absurdum est.

Contra pars affirmativa colligitur ex Aristotele lib. 3. de an. tex. 28. & seq. ubi se vocat *παθὸν* quoddam vocatur: Imò intellectio nempe speciei receptionem esse dicit: at hæc est quædam passio.

Nota ex Thomam 1. par. q. 79. ar. 2. Quod pati aliquid tripliciter dicitur: uno modo propriè sive, quando aliquid removelur ab eo, cui secundum naturam convenit, ut quando aqua calefit, & immittit naturam frigiditatem. II. Quando aliquid ab alio abstrahitur, sive de ejus natura sit, sive non, ita non solùm *ἀνοία* agrotat, sed etiam qui sumitur aliquid patitur. III. Denique dicitur aliquid pati communiter ex hoc solo, quod in potentia ad aliquid recipit illud, ad quod erat in potentia, sine alicujus abjectione: ita omnino, quod exit ad potentiam ad actum, pati dicitur. Hoc tertio modo intellectus quoque patitur, quatenus est potentia ad res intelligendas. Jam patet responso ad argumentum primum, & secundum, quia in his vocabulum passionis non in proprio modo accipitur. Ad 3. Agens patiente est nobilior in suo genere: non autem in diversis.

QVÆSTIO VIII.

Num intellectus practicus & voluntas differant?

Præter intellectum, quod a philosophis sub ratione veri cognoscimus, alium ponit Philosophus, quem practicum vocat, quod in operatione boni vel mali res quasdam insignis aut prosequimur, ut patet ex lib. 3. de an. cap. 1. Hæc verò distinctio intellectus in speculativum & practicum sub ante omnia quæritur, num hæc due potentia diverse sint?

Negat hoc Thomam 1. par. q. 79. ar. 11. his verbis: Quia id quod accidentialiter se habet ad objecti rationem non diversificat potentiam: Accidit enim colorato ut sit homo, aut magnum, aut parvum, unde omnia hujusmodi eadem visiva potentia apprehenduntur. Accidit autem alicui apprehensio per intellectum, ut ordinetur ad opus, in quo differt practicus intellectus à speculativo: Ergo differentia non est realis.

Negat.

Contra communiter à Peripatericis affirmativa defenditur. Imò, quod magis est rectissime Joh. de Gandavo lib. 3. de an. q. 39. & Zabarella lib. de facult. an. cap. 13. Intellectum practicum nihil aliud, quam voluntatem esse dicunt. Cui enim conveniunt proprietates voluntatis, illud à voluntate non differt: at practico intellectui attribuuntur proprietates voluntatis, E. Minor probatur ex citato loco lib. 3. de an. ubi intellectui practico rei apprehensio, boni vel mali affirmatio aut negatio, & denique prosequutio vel fuga tribuitur: in prioribus duobus à speculativo intellectu non differt, quod rectissime probat argumentum Thomam: in postremo convenit cum Voluntate, quia hæc est illa facultas Intellectivæ animæ, quæ res cognitæ sub ratione mali vel boni fugimus aut prosequimur. Ergo distinctio in Intellectum speculativum & practicum, non differt ab ea, quæ potentiam ratiocinandi in Intellectum & Voluntatem distinguimus. Idem ex Aristotele colligitur, qui in declaratione Intellectus practici acquiescit, & nihil novi de Voluntate proponit.

Affirmativa verior.

Intellectus practicum à voluntate non differre.

I. Quia habitus intellectus nobiliores sunt habitibus voluntatis: ita sapientia præfertur prudentiæ vel iustitiæ.

II. Quia voluntas ab intellectu quoque movetur, nihil enim nisi cognitum, volumus, quia ignoti nulla cupido.

III. Simpliciter verum bono præstantius est, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Decisio questionis.

Nota pro decisione controversia ex Thomâ loco citato: Quod eminentia alicujus ad alterum possit attendi dupliciter: uno modo simpliciter: alio modo secundum quid. Consideratur autem aliquid tale simpliciter, prout est secundum se ipsum tale: secundum quid vero prout est respectu alterius. Si intellectus & voluntas considerantur secundum se, ille est præstantior voluntate: respectivè autem sepius intellectus potest dici ignobilior voluntate, quatenus quædam subiciuntur voluntati, quæ sunt nobiliora alijs sub rebus intelligibilibus contentis. Argumenta in oppositum adducta non sunt simpliciter vera.

QUESTIO XI.

An homini insit liberum arbitrium?

A...

Institu-

I. Quia homo non facit, quod vult: dicitur in 1° ad 2° Rom. Non quod volo bonum, hoc ago: sed quod odium malum.

II. Intellectus est nobilior voluntate: Ergo quod movetur ab intellectu, non movetur a voluntate. Atqui Deus est, qui appetitur in hoc mundo: Ergo intellectus est nobilior voluntate.

III. Intellectus est nobilior voluntate: quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Notandum est, quod intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum. Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum. Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Intellectus est nobilior voluntate, quia est aliquid divinius & magis abstractum.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS III. Coronidis II. EXERCITATIO DUODECIMA. De

APPETITIVA ET LOCO MOTIVA FACULTATE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Genus τὸ ἀπερισκεύωτον καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀμετάβλητον, ὃ ἐκ τῶν στοιχείων ἀποτελεῖται, καὶ ἄνευ τῶν στοιχείων οὐ δύναται εἶναι. ὅθεν καὶ τὰ ἀπείρονα καὶ τὰ ἀσύνθετα ἀποκρίνονται τῷ ὀνόματι τῆς φύσεως. τὰ δὲ ἀπείρονα καὶ ἀσύνθετα ἀποκρίνονται τῷ ὀνόματι τῆς φύσεως.

illud quod sensui, sed quod rationi jucundum esse videtur, perficit. Ubi vero more brutorum contra prescriptum rectæ rationis ad illud, quod appetitur sensuum bonum esse videtur, inclinamus, tunc, ut utar verbis Poëta:

Fertur equi auriga, nec audit currus habenas.

§. 7. De Appetitiva facultate tantum: jam sequitur Locomotiva δυνάμις, qua animal de loco ad locum vel secundum totum, vel secundum partem movetur.

§. 8. Ad actum & operationem hujus facultatis requirit Philosophus lib. 3. de anima text. 54. ἐν μὲν τῷ κινῆσει, δὲ ἐπιπέδῳ δεξιῆς καὶ ἀριστερῆς τῆς ψυχῆς κινήσεων: hoc est unum quod movet, alterum quo movetur, & tertium quod movetur. Quod movet est objectum appetibile & ipse appetitus, quorum illud ut finis, hic vero ut efficiens movet. Quo movetur, est instrumentum corporis, ubi inter alias partes musculi sese offerunt, qui à natura ita conformati, sunt, ut huic operationi optime infervere possint. Quod movetur est animal, quia non de quolibet motu hic agitur, sed de illo tantum, qui animalibus, ut sunt animalia, convenit.

§. 9. His tribus additur cognitio phantasie vel intellectus, qua est causa motus retroior, quia præcedit appetitum. Patet igitur ad motum quatuor potissimum concurrere: objectum, quod movet sub ratione boni, sive illud verè bonum, sive apparens tantum sit: Appetitus, qui in objectum tendit: cognitio phantasie vel intellectus, quæ est dirigentis instar, & denique corporis adæquatam instrumentum. Quando enim objectum primò cognoscitur, tunc illa cognitio movet appetitum: appetitus incitat animalem spiritum, qui rursus nervos, musculos & totam partium compagem secundum placitum appetitus commovet.

§. 10. Ita sese habet Locomotiva facultas, quæ in homine multo præstantior est quam in brutis, quia in eo non tantum imaginatione, sed etiam intellectu gubernatur.

QUESTIO I.

An Appetitiva facultas à sensitiva sit distincta?

Non quemlibet appetitum aliquis hoc loco sibi imaginabitur: à Latinis enim vocabulum latiori significatione non tantum animalibus, sed etiam plantis, imò & rebus inanitatis attribuitur. Ita primam rerum omnium materiam formatam, quodlibet corpus naturale suum locum & planas adæquatam alimentum appetere dicimus. Hic appetitus cum adjctione naturalis dicitur, græcis peculiari vocabulo ἐφεσις vocari solet.

Præter hunc, qui præsentis instituti non est, alius datur, quem latini appetitum animale, græci ἀπέτην vocant, qui sine præcedenti cognitione non fit. Hic pendet à facultate appetitiva, de qua jam quæritur, num differat à sentiente anima?

Facultas appetitiva quid.

Appetitus animalis duplex.

Animi affectus quid.

Appetitus in homine duplex.

Appetitus pugna in homine.

Appetitus sensuum.

in homine.

Locomotiva quid.

Requisita Locomotiva.

Cognitio ad motum animale necessaria.

Lata significatio vocabuli appetitus.

Nega.

Negat.

Negativam fortè colliget aliquis ex lib. 2. de an. tex. 27. ubi inquit Philosophus: Quod si sensitivum inest, utique & appetitivum. Item tex. 18. & precedentibus per reliquas animæ facultates definitio communis declaratur, ubi tamen omittitur appetitiva, quod patet ex his verbis: ἡ ψυχὴ τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς οὐρανίας ἀφαιρούμεναι ἀπὸ τῆς ἐπιθυμητικῆς, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμητικῆς, καὶ τῆς οὐρανίας.

Afirmativa verior est.

Nos contrarium merito cum communi Philosophorum schola statuimus: ubi enim sunt diversa objecta, ibi quoque sunt diverse facultates: atqui aliud est objectum sensitivæ. Aliud appetitivæ, Ergo una facultas ab altera distinguitur. Minorem probo: quia aliud est τὸ αἰσθητικόν, quod sensu tantum apprehenditur & cognoscitur, aliud τὸ ἐπιθυμητικόν quod appetitivæ objectum est, ita ut illud animal vel prosequatur vel fugiat.

Imo ex actu diversitate idem probatur, quia aliud est ἡ αἰσθητικὴ, aliud est ἡ ἐπιθυμητικὴ. Vide Thomam par. 1. q. 78. art. 1. Zabarel. lib. de facult. cap. 12.

Quod attinet textus Aristotelicos, notandum, illa, quæ subjecto conveniunt, non statim ex natura rei quoque convenire: hoc enim solum innuit Philosophus, quod appetitiva semper cum sensitiva sit conjuncta: ubi enim sensus, ibi quoque appetitus.

QVÆSTIO II.

An appetitus rectè distinguatur in concupiscibilem & irascibilem; ac num locis differant?

Quædammodum provida natura rebus aliis inanimatis non tantum inclinationem ad hoc aut illud concedit, verum etiam divinum eam addidit, quæ impedimenta removeri possunt: ita illud ipsum in animalibus quoque deprehendimus, quæ non tantum obtinent illum appetitum, quo ad bonum inclinant, & malum fugiunt, sed etiam eâ prædita sunt facultate, quæ obstacula remove-re possunt, quod pulcherrimè declarat Alexander Piccolomineus lib. 5. Instit. Moral. Italicè conscri- ptarum, cap. 2. Hinc appetitus rectissimè in ἐπιθυμητικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν, in concupiscibilem & irascibilem dividitur: ille sine difficultate bona sequitur & mala fugit: hic verò pro objecto bonum arduum obtinet, ad quod sine difficultate propter obstacula pervenire non possumus. Hæc est assertio Latinorum interpretum, ut patet ex Thoma 1. par. quest. 81. art. 2. & 1. par. secunda q. 23. art. 2. Toletus lib. 3. de an. q. 26.

Declaratur quæ- stio.

Contra Piccolomineum.

An locis distin- guantur.

Hanc frustra impugnat Franciscus Piccolomin. grad. 1. Phil. Moral. cap. 11. qui cap. 13. novam ponit opinionem his verbis: Eorum quæ bona videntur, nonnulla pertinent ad corpus, ejusque illecebras, & hæc respondent appetitui concupiscendi, alia verò ad animam magis veluti honor, gloria, victoria & similia, & hæc pertinent ad appetituum irascendi. Sed cum hoc modo irascibilis appetitus tantum homini conveniat, ideò potius priorem declarationem retinemus, quæ vero magis consentanea videtur.

Porro queritur, num hi duo appetitus locis distinguantur?

Videtur hoc innuere Plato, quem sequuntur etiam alii plurimi, qui ἐπιθυμητικὸν, vel concupiscibilem jecori, θυμητικὸν verò vel irascibilem cordi attri- buunt.

Contrarium tenent Peripatetici, qui hos appetitus non subjectis & locis, sed ratione tantum dis- ferre statuunt.

Hoc tamen notari potest, quod Plato per facultatem ἐπιθυμητικὴν non simpliciter ubique intel- ligat hunc appetitum quem descripsimus, ut patet ex Galieno Rhodigino lib. 3. lect. antiq. cap. 23. quia sæpius per τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμητικὸν quidem innuit.

QVÆSTIO III.

An vis concupiscibilis rationi obtemperare possit?

Colligitur hæc manifestissimè ex fine lib. 4. Ethicor. Nicomach. ubi Philosophus vim rationis exper- tem duplicem ponit: unam ad stirpes propriè per- tinentem, nullâ ex parte rationis participem, al- teram ad concupiscendum & appetendum impel- lentem, quæ rationi obedire nata est. Hinc Peri- patetici tam irascibilem, quàm concupiscibilem appetitum rationi subjectum statuunt.

Afirmat Philosoph.

Contrarium ex Platone deducitur, qui in Timæo affirmat cupiditatem rationi non obtemperare. Hunc sequitur Galenus, Pluracibus & alii Platoniorum.

Dissentit Plato.

Pro conciliatione notat Piccolomin. grad. 1. Phil. Moral. cap. 14. quod appetitus irascibilis facilius rationi obtemperet, quàm concupiscibilis, ut ita Platonis sententia non simpliciter pro Negativa sit acci- pienda.

Nos hoc addimus, quod à Platonis & Peri- pateticis concupiscentia non semper eodem modo accipiatur quatenus Platonici plerumq; per concupiscentiam inclinationem ad cibum & porum intelligunt, de quâ meritò affirmatur, quod illa ex toto rationi obedire nequeat: Aliàs concu- piscendi appetitum obtemperare posse rationi monenti non negant; ut patet ex Galeno 5. de de- cret. Hipp. & Platon. cap. 7.

Afirm. prius.

Communis asser- tio proba- bilior.

QVÆSTIO IV.

An animi affectus ad appetentem facultatem pertineant?

Veteres Stoici non ad appetentem, sed ad In- telligentem animæ partem perturbationes referebant, unde affectus judicis & opiniones esse sta- tuebant. Hinc Chrysippus voluptatem presentis boni & aegritudinem presentis mali recentem opinionem de- finiebat, teste Galeno lib. 4. de decret. Platon. & Hipp. cap. 2. qui has definitiones non approbat, ubi in- quit: Procul dubio in his rationalis anima partis tan- tum & cupiditate & iracundia prætermissa, mentio facta est: siquidem ipse (Chrysippus) tum expec- tationem, tum opinionem in ratione tantum consistere arbitrat.

Instantia.

Hæc assertio quotidiana experientia confirma- ri potest, quia videmus, quod homo perturbatus multo aliter judicat, quam ille, qui ab affectibus liber est, unde rectè Poëta:

Ira furor brevis est.

Item illud Ennii, ubi dicitur: tum pavor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat.

Idem patet in amantibus, quorum iudicium depravatam indicat affectus hic vehementissi- mus: nam

Quis.

Decisio quæstio- nis.

Quisquis amat vanam, vanam putat esse Dia- nam.

Verum cum perturbationes objectum querant non sub ratione veri vel falsi, sed sub ratione boni vel mali: ideò manifestum est, non ad cog- noscentem & Intelligentem, sed potius ad ap- petentem perturbationes esse reducendas. Per- peram ergo Stoici perturbationes opiniones di- xerunt, cum opinio & existimatio, si prop- riè sumuntur, sint Intellectus: affectus autem ad partem animæ irrationalem pertinent. Con- junge Piccolomin. grad. 1. Phil. moral. cap. 7.

QVÆSTIO V.

An animæ perturbationes soli ho- mini conveniant?

Ex precedentibus hæc quæstio promanare videtur: Si enim ad appetitivam animæ divinum per- tinent affectus, queritur num soli homini conveni- ant, an vero brutis etiam attribui possint?

Prius ex sententia Stoicorum faciliè colligi- tur: nam si perturbationes animi sunt opinio- nes, consequens est easdem soli homini conveni- re, quia hujus tantum est opinari.

Addunt Stoici, quod animalia nesciant igno- scere, Ergo eorum quoque non est irasci, quia op- portet in eodem fieri nata sunt.

Imò præter Stoicos hoc etiam confirmare co- natur Libavius par. 2. singul. tra. de Intell. best. cap. 6. qui pluribus Aristotelis testimoniis utitur, ut de- monstrat, Affectus propriè tantum humanos esse.

Nos cum communi Philosophantium schola perturbationes animi non tantum homini, sed etiam brutis concedimus. Cum enim perturbationes sint affectiones appetitus sensuum, & sequantur ima- ginationem, nec sine spirituum & humorum commotione fiant, quæ omnia brutis conveni- unt, ideò concludimus easdem animalibus etiam non intelligentibus convenire posse. Adde quod pueri ante rationis usum irascantur, unde consequens est non simpliciter affectuum causam à ratione dependere, quod rectè colligit Piccol. lib. citato cap. 31.

Communis asser- tio proba- bilior.

Concilia- tio.

Pro conciliatione nota, quod perturbatio du- pliciter consideretur: vel simpliciter per se, re- spectu illius definitionis, quam in thesibus posuimus: vel ἡγεμονία, quatenus rationi obedire potest. Priori modo à Peripateticis & Academicis accipitur, & rectissimè non tantum homini, sed etiam feris at- tribuitur. Posteriori modo consideratur à Stoi- cis, imò ab ipso quoque Libavio, cujus omnia testimonia de affectibus rationi subjectis intel- ligenda sunt. Undè citato loco denique con- cludit, non affectus simpliciter, sed aliquid affectibus non dissimile brutis inesse.

QVÆSTIO VI.

An intellectus & Phantasia mo- veant animal?

Videtur hoc innuere Philosophus lib. 3. de an. tex. 48. Cum enim appetitus semper cognitio

Afirmat Aristot.

præcedat, ideò consequens esse videtur ad mo- ventia pertinere quoque cognitionis principia, ut sunt Intellectus & phantasia. Contrarium ta- men asseritur ibid. tex. 54. his verbis: Quod movet duplex est, alterum immobile, alterum movens & motum: immobile quidem est bonum illud, quod sub actionem cadit, movens verò & motum est ipse ap- petitus. Hic nulla fit mentio Phantasiæ & In- tellectus, ideòque ad numerum moventium non pertinent.

Pro locorum conciliatione notandum ex Toletus lib. 3. de an. q. 25. quod sit distinguendum inter agentia remotiora & proxima: Intellectus & Phantasia cognitio ad motum animale non necessariò requiritur, quia sine eadem ille non per- ficitur: non tamen propterea sequitur, quod sint proxima agentia, quia nihil aliud esse vi- dentur, quam certæ conditiones objecti appe- titibilis, ut igitur ignis propinquitas necessariò ad combustionem requiritur, quæ tamen non est principium combustionis, ita etiam cognitio se- se habet ad motum.

Concilia- tio.

QVÆSTIO VII.

An motus animalium sit natu- ralis vel violentus?

Fortè cuidam probabile videbitur hoc, quod animalibus motus progressivus violentus & præ- ter naturam conveniat: tum, quod corpus anima- lis, cujus ratione motus talis accidit, eo modo moveri secundum naturam nequeat, urpore cum illud semper naturaliter deorsum tendat: tum etiam quod animalia motu progressivo de- bilitentur: at omnis naturalis motus, ad perfe- ctionem tendit, unde etiam per ἐπιθυμητικὸν, vel actum à Philosopho definitur.

Nota contrarium ex Aristotele lib. 8. Phys. c. 4. ubi inquit: Id quod à se movetur, natura movetur, ut animalium unumquodque, cum ipsum à se animal moveatur. Ea verò natura dicimus mo- veri, quorum motus principium in eis est. Quare totum quidem animal natura se movet: verum cor- pus tum natura, tum præter naturam potest move- ri. Ex his verbis concludit Piccol. lib. de facult. motr. cap. 29. Quod hic motus animalibus sit naturalis, quando consideramus totum animal, quatenus ab internâ causâ videlicet ab anima movetur: violentus est, quando solum ad cor- pus refertur, quod ex sua natura græve est: me- dius denique dici potest, quatenus corpori sim- pliciter considerato secundum naturam non con- venit, & quatenus eidem ut animato rectissimè attribui potest.

Declara- tio quæ- stionis.

Nec obstat, quod animal motu defatigetur, quia (Piccolom. citato loco cap. 30.) motus hic ac- cidit contra naturam partium animati corporis, nam inter partes pellentes & pulsas pugna esse videtur. Adde quod spiritus animales, hujus motus instrumenta proxima plu- rimum alterentur per motum.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

An motus animalis instrumentum sit musculus?

Cum locomotiva dicitur non sit facultas inorganica, utpote cum non solum homini, verum etiam aliis animalibus infit: ideo jam quaeritur, quodnam sit primum illius instrumentum, praesertim cum hac de re non una & eadem sit omnium sententia?

Quidam Peripateticorum, ut sunt Averroes, Thomas, Aegidius & alii primum motus organum cor esse statuunt, propterea quod illud perenni motu moveatur. Haec opinio rejicitur: quamvis enim cor sit principium illius motus, qui eadem cum arteriis secundum dilatationem & contractionem convenit, non tamen est principium animalis motus.

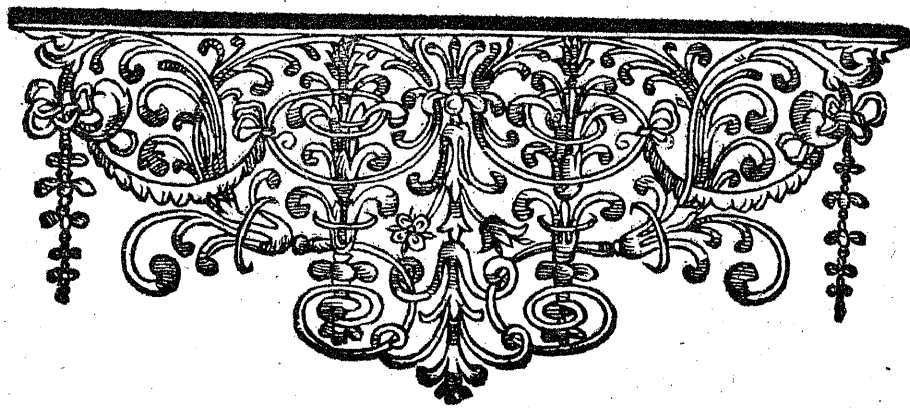
Alii hoc munus attribuunt spiritibus, ut Philoponus, qui falso nituntur, fundamento, cum spiritus animatos & per se ab interno principio mobiles ponunt.

Medici nunc cerebrum, nunc nervum, nunc musculum motus voluntarii principium statuunt, quod ex pluribus Galeni aliorumque Medicorum operibus demonstrari potest.

Declaratio quaestionis,

Nota hic ex Laurentio lib. 5. q. 1. ubi inquit: Varia sunt organa motus, varii motus auctores, sed ratione plane diversa. Cerebrum imperat: nervus imperium defert: musculus obsequitur. Itaque voluntarii motus tria sunt organa: sed unicum est proximum & immediatum, musculus videlicet.

Sit ergo primum instrumentum animalis motus musculus (quod cum Galeno plurimi Peripateticorum concedunt, ut patet ex Toletio lib. 3. de an. q. 25. & Dd. Connimb. ibid. cap. 3. q. 5. art. 3.) qui obtinet illas condiciones, quae in organo motus requirit Galenus lib. 12. de Usu par. cap. 3. & Vesalius lib. 2. Fabr. corpor. hum. cap. 2.

QVÆSTIO IX.

An semper in hoc motu requiratur vis dirigens?

Quemadmodum tota natura nihil frustra tenet: ita etiam animalibus nihil absque fine tribuitur. Hoc patet in motu animalium progressivo quem instituit provida natura, ut animal convenientia investigaret & adversa fugeret. Et hac finali motus causa, quilibet facillime colligit, quod motus animalis absque praecedenti cognitione, quae dirigentis instar est, fieri nequeat. Cum enim non convenientia & adversa dijudicentur cognitione, ideo necessarii requiritur, ut praecedat operatio Phantasia & Intellectus, quae ejusmodi objecta repraesentat appetitui. Vide Connimb. Dd. lib. 3. de an. cap. 13. q. 5.

Declaratio quaestionis.

Sed instas plurimos tempore noctis somno sopitos surgere & ambulare, ubi tamen nulla cognitio propositi objecti praecedere videtur? Recurras quaeso ad illa, quae in Exercitatione octava hac de re disputata sunt: cum enim noctisurgii primaria causa sit Phantasia, quemadmodum ibi demonstravimus, ideo patet in his etiam cognitionem quandam Phantasiae praecedere, quod illi noctambulones testantur, qui actorum quasi per somnium reminiscuntur. De appetitiva & locomotiva tantum.

De Somno ambuli.

Hactenus pro ratione nostri instituti, verbis manifestis ac planis, nobilissimam doctrinam a Platone & Aristotele quatenus ad Philosophiam naturalem & imprimis ad hominis doctrinam pertinet, breviter proposuimus, ac sine affectibus opinionum diversorum auctorum veritatis gratia pro & contra doctores philosophantibus subjicere voluimus: Jam superest, ut Deo Opt. Max. per quem sumus, moveamur & operamur, gratias agamus immortales.

Instit.

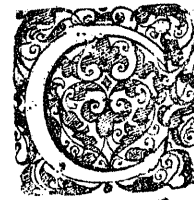
Institutionum Medicarum

DISPUTATIO IV.

De

SANITATE CORPORIS HUMANI.

THESIS I.

Consideratis Partibus & actionibus nostri corporis, consequens est, ut ad ipsam Sanitatem, cujus gratia reliqua praemissimus, nos convertamus, ut ita cognoscamus, quidnam sit illud in corpore nostro, cujus ratione id ipsum sanum dicitur.

Sanitas non est ipsa substantia partium.

Sanitas quid sit?

Sanitatis definitio.

Quot modis Sanitas labefactetur.

Sanitatis latitudo & differentia.

Sanitas optima quid?

II. Non quidem hoc de propria partium substantia dici potest, utpote cum ea, daris partibus, necessarii quoque ponatur; at partes omni tempore sanitatem suam non obtinent.

III. Relinquitur ergo, principium illud, cujus respectu partes sanae dicuntur non ipsam partium naturam primo constituisse, sed esse consequens accidentale, quod salva partis substantia interdum abesse possit.

IV. Hinc videri vel Sanitas proprie accipitur pro aptitudine prompta corporis ad agendum, ut habet Galenus lib. de dif. morb. c. 2. ideoque nihil aliud est, quam dispositio corporis humani, quae propter justam similitudinem temperiem, dissimilariam conformationem & utrarumque unionem prompti sumus ad omnes operationes perficiendas. Gal. lib. 1. Meth. Med. cap. 7. de placit. lib. art. med. cap. 3. lib. 1. de tuend. Sanit. c. 4. lib. de apt. constit. cap. 2.

V. Illum igitur sanum dicimus, qui promptus est ad perficiendas actiones praecedenti dispositione enumeratas: Quod si promptitudo haec eidem denegetur, consequens est, eundem vel intemperie quadam similitudinem, vel mala compositione, vel depravata partium unionem laborare.

VI. Cum vero in operationibus nostris magis vel minus respectu perfectionis locum habeat, ideo dicitur illa, quam sanitatem dicimus, non temper est eadem: unde primum sanitas alia est summa & optima, quae ad functiones perfectissime obeundas omnia comparata habet: alia ab eadem recedens, ideoque minus exacta. Galen. lib. 1. de tuend. Sanit. cap. 5.

VII. Sanitas optima vel exacta, alia talis est ad unguem omnino, alia ad communem hominum usum: Illa cogitatione potius quam revera existit, ideo proponitur tantum Medico veluti imago normae Polykleti: Haec vero consistit in eukrasia optima, atque structura & unionem convenientissima, quae in corpore nostro dari potest. Galenus tit. lib.

VIII. Estque sanitas vel simpliciter, vel ut plurimum, vel ut nunc. Galen. lib. art. parv. cap. 4.

IX. Sanitas exacta simpliciter convenit illi, qui ab ipsa statim ortu constitutionem in similibus optime temperatam, & in dissimilibus bene conformatam, cum adaequata unionem utrarumque obtinent durabilem & constantem, ideoque promptitudinem actionis ad senectutem usque praesupponit.

X. Exacta sanitas ut plurimum, illa dicitur, quae a priore paululum deficit: ut autem illa rarior, ita haec in communi societati hominum frequentior est.

XI. Tandem exacta sanitas ut nunc, illa dicitur, quae corpus in praesenti tempore optime temperatum & commensuratum pro actionibus suis prompte subeandis invenitur.

XII. Minus exacta sanitas, alia desectens, vel recedens, illa dicitur, quae vitio veluti exposita, nec omnino culpabilis est, ut prior, quemadmodum Galenus innuit lib. 1. de tuend. Sanit. cap. 5. Et haec rursum distingui potest, ut sit vel simpliciter talis, vel ut plurimum, vel etiam ut nunc.

XIII. Has sanitatis latitudines in ipsis varietatibus naturarum deprehendimus: prout enim inter id, quod perfectissime suam obit actionem, & quod sensibilibus laesam habet, plures intercedunt differentiae; sic etiam Sanitas a consummata desectens non est eadem. Galen. lib. 2. de Temperam.

XIV. Sic illi, qui temperamento medio praediti sunt, optima fruuntur sanitate, quae omnes actiones promptissime cum vita saevitate perficiunt.

XV. Ab his quodammodo distat sanitas eorum, qui temperamento temperata obtinent, excedentia videlicet vel una qualitate, quod melius est, vel duabus, quod pejus.

XVI. Calido temperamento praediti sanitatem in puericia & prima adolescentia ad florentem usque aetatem optimam habent, quae tamen procedente tempore propter caliditatem & siccitatem bili obnoxia est, citoque ad senectutem vergit.

XVII. Qui frigiditate excedunt, & in reliquis temperati sunt, satis firmam sanitate fruuntur, si calor subinde laboribus & exercitiis excitetur, firmeturque, sed postea non facile ad senectutem tendunt.

XVIII. Humiditas excedens parumper, praereliquis sanitatem optimam, potissimum circa aetatem una cum senectute tolerabili, vitaeque longae va promittit.

XIX. Siccitas excedentis sanitas in puericia optima est, sed in juventute propter auctam siccitatem deterior redditur, ita ut illi, qui temperamentum hoc obtinent, rarius senectutem attingant.

XX. Quod si excessus duarum qualitatatum simul adfit, rursus ipsius sanitatis variatio deprehenditur.

XXI. Ita calidum & humidum temperamentum, si non multum ultra justum exceaserit, optima firmissimaeque sanitatis causa est, & vitam valde diurnam promittit: nec obstat, quod haec sanitas in puericia saepius deterior sit, corpusque fluxionibus & febribus putridis obnoxium reddat, quia procedente tempore semper praeslantius redditur temperamentum, ita ut in senectute quoque validas adhuc obeat actiones.

Minus exacta sanitas.

Quodnam Temperamentum optimam sanitatem indices.

Sanitas calidi temperamentum.

Frigidi.

Humidi.

Sicci.

Calidi & Humidi.

Calidi & Sicci.

XXII. Contra calidum & sicum temperamentum sanitatem magis deflectentem habet, minusque diuturnam: quæ in pueritiâ quidem optima est, sed in adolescentiâ statim definit, & ad interitum properat.

Frigidi & Humidi.

XXIII. Frigiditas cum humiditate excedens sanitatem rarius bonam producit, utpote cum plurimis fluxionibus corpus reddat obnoxium, & post adolescentiam statim maximè refrigeratum.

Frigidi & Sicci.

XXIV. Tandem frigidum & sicum temperamentum in omni ætatum genere malum & actionibus ineptum est, quam ob causam sanitas ab eo proveniens imperfectior merito statuitur.

XXV. Hæc est variatio sanitatis pro diversitate temperamentorum, quod tamen intelligendum solum de temperamentis æqualibus.

Sanitas temperamenti inæqualis.

XXVI. Ubi verò propter partium diversitatem temperamentum totius inæquale est, sanitas secundum magis & minus plurimum variat. Imò sæpius omnino neutralis constitutio & morbus oriuntur.

XXVII. Cæterum distinguendum quoque inter sanitatem, cujuscumque etiam differentia sit, quatenus est in vivo vel ævi: Illius natura non in esse, sed in fieri constituta videtur, quam ob causam potius constitutio neutra proprie loquendo, quam sanitas dici potest: Hæc verò alias habitus a dicitur, utpote quæ actu talis est.

Sanitas in vivo & in ævi.

XXVIII. Hoc modo patet, quænam in humano corpore ad sanitatem constituendam concurrant, & quâ ratione respectu individuum ejusdem plurimæ differentia dari possint: Jam superest, ut videamus num etiam inter sanitatem & morbum, qui eidem opponitur, detur dispositio tertia, neutra dicta, quod Aristoteles negat, dum in Categoriis morbum & sanitatem immediatè contraria ponit: Galenus verò eandem dari manifestè asserit, lib. Art. Med. cap. 6.

An sit neutra constitutio.

XXIX. Verum cum vocum æquivocatio sæpius quoque respectu nostri rerum pariat confusionem, ideo primò notandum, quid per vocabulum neutrius intelligatur. Illud verò tria denotat: vel tale medium quod nullius extremitatis participes est: vel quod est ex amborum extremorum participatione: vel denique quod jam illius, jam hujus naturam redolet. Galenus cit. loc. & lib. 1. de simpl. med. facult. cap. 21.

Differentia neutrius.

XXX. Est enim secundum Averroem aliud medium specie differens ab extremis: Aliud verò cum iis, quoad speciem convenit, cum quo posteriora significata neutrius coincidunt.

Quomodo neutralis dispositio detur.

XXXI. Præsuppositis his, patet propriè loquendo, neutralem statum specie differentem à sanitate & morbo non concedendum esse, quamvis negandum non sit, quod præter dictas duas dispositiones detur adhuc tertia, nimirum neutra, cum sanitate & morbo quandam obtinens convenientiam, quæ respectu Medicarum operationum partim ad virtutem partim ad separationem pertinentium merito ab aliis distinguitur, non quidem à philosophicâ, sed Medicâ.

Quid sit status neuter.

XXXII. Talis neutralis status, qui Gal. lib. 5. de sanit. tuend. Sanitas nata est vel inter morbum & sanitatem medius affectus dicitur, est dispositio imbecillis, utriusque externi, sanitatis videlicet & morbi participes.

Quomplex?

XXXIII. Cum verò participatio extremorum interdum magis hoc, interdum magis illud extremum respiciat, hinc rectè dividitur neutralis status in neutrum decidentia, quod in motu ad morbum est, & in neutrum convalescentia, quod à morbo ad sanitatem magis tendit.

XXXIV. Utriusque dispositionis latitudo quædam datur, secundum quam operatio Medicorum variatur, cujus omnes differentias exercitationes circa singularia potius, quam præcepta docent ac determinant.

XXXV. His in præsentia acquiescimus, & Physiologiam primam Medicinæ partem, quâ statum corporis secundum naturam, adeoque sanitatem ipsam succinè quidem & breviter consideravimus, plurima ex Physicis præsupponentes concludimus.

ADDITIONA.

HORSTIUM imprimis miratur Hoffmannus pag. 294. qui Sanitati & Morbo peculiare tribuitur disputationes: Tanto magis, quod cum Sennerto Sanitatem adscribat Physiologiæ, Morbum Pathologiæ! Profectò Physiologia non considerat corpus humanum ut sanum: sed simpliciter quale sit in tribus illis constitutionibus, & quibus pendet triplex morbus. Hoc ipse (inquit Hoffmannus) tacitè concedit, cum thes. 2. ait, sanitatem non esse propriam substantiam, seu naturam, seu temperamentum, ut ego explico; at hanc substantiam, naturam, temperamentum inquirat Physiologus. In thes. 4. quid sit sanitas propriè dicta audire cupiam. Estne sanitas quædam improprie dicta, & quæ illa? An latet heic Corpus vivens, de quo mox? Pariter discere velim, quomodo promptitudinem suam jungere velit cum dispositione Galeni. Hæc Hoffmannus. Quanquam autem contrariorum eadem sit ratio, non tamen absurdum aut absolum, & tantà admiratione dignum est, si quodlibet contrariorum peculiariter tractatur & sigillatim exponitur. Quando Sanitas in Physiologia exponitur, non exponitur quoad restaurationem, aut conservationem, sed quatenus ipsa Sanitas ex justa simularium temperie dissimularium conformatione, & utrarumque unione resultat. Sanitatis etiam multiplex est acceptio: Sermo hic est de Sanitate propriè dicta, de Sanitate per inhaesionem, ut loquuntur Philosophi. Improprie per analogiam sanitas datur affectionis & indicationis. Imò natura generis rebus inanimatis tribuitur. Dispositio verò corporis humani, quâ propter simularium temperiem, dissimularium conformationem, & utrarumque unionem, promptissimus ad omnes operationes perficiendas annon est aptitudo prompta & promptitudo? Ut autem hoc & alia pateant, sequitur

QVÆSTIO I.

An Sanitas sit dispositio?

Dantur quidam, qui extra Prædicamenta ponunt Sanitatem, eamque Quietem, aut gratiam quendam vitæ pronunciant ex probl. Arist. & lib. 1. de loc. aff. Gal. Alii Sanitatem Ens multiplex putant & aggregatum ex Thurisano. Alii verò Potentiam naturalem statuunt exercendi debitas actiones corporis ex Mercato & Montalto: quod Sanitas aptitudo sit per naturam inhaerens & nobiscum nata: quod per sanitatem apti & potentes reddamur ad opera naturæ exequenda. Alii Sanitatem collocant in prædicamento Relationis, & hinc Sanitatem dixerunt Harmoniam aut Symmetriam. Sed errant in Authores. Sanitas enim ratione subjecti quod afficit, cui accidit, quod disponit ad operationes Ens est absolutum & dispositio cum.

Conclusio Physiologia.

Non est in prædicamento Relationis. Non est potentia naturalis.

Non est Ens multiplex. Non est gradus vitæ.

Non est quies.

Negativa statuitur à Conciliatore.

Negativa statuitur à Conciliatore.

Sanitas est ens absolute dispositio cum.

dispositio quidem ex prædicamento qualitatis. Prædicamentum itaque Relationis hic locum non habere potest, quia Sanitas hic non consideratur respectu extremorum, inter quæ medio consistit loco. Potentia verò naturalis dici non debet, quia potentia naturalis non est causa actionum malarum aut bonarum. Bonitas & malitia actionum dependet ab alio principio. Hinc Sanitas non nobiscum nascitur talis aptitudo, quæ simpliciter operetur, id proprium potentia est; Sanitas potius est aptitudo & causa integritatis, quam actionis, bonæ visionis, non visionis simpliciter. Ens verò multiplex esse non potest Sanitas, cum Sanitas sit accidens, Ens autem aggregatum componatur ex pluribus actu diversis distinctis Entibus & sit substantia. De Gradu vitæ nota, quod Sanitati non possit attribui, quia Sanitas compositionem & numerum facit cum homine: quia terminat actum intellectus; quia locatur in Prædicamento. Quies autem genus Sanitatis esse non potest, cum sit privatio.

QVÆSTIO II.

An inter sanum & ægrum accidat medium, necne?

Non consistere dispositionem quandam medium inter sanam & ægram specie ab ambabus differentem cum Aristotele concludit Conciliator Differ. 7. 2. quia sanitas & ægritudo sunt in prædicamento qualitatis, & quidem prima specie: At in his non datur motus, sed tantum mutatio: ubi hæc, ibi non datur medium, ad quod pervenimus cum de extremo ad extremum res moveri potest. Amplius in privativis non datur medium. Sanitas & Morbus sunt privativè opposita E. Et quamvis dentur plurimæ constitutiones ab optimâ sanitate deflectentes, quas naturales vocant Medici, tamen hæc à sanitate, ut & inter se specie non differunt, sed solum ratione majoris & minoris. Nec propterea Medici neutrum illud, quod vocant corpus peculiariter considerant, quod specie à sano differat, sed quod distincta ob varias mutationes Medici officia requirant. Plura vid. Diss. seq. Coron. 1. Quæst. 3.

QVÆSTIO III.

An sanitas sit species subalterna sicut ægritudo, ita ut interposita vel distinctionis nota definiri debeat, velut ægritudo, necne?

Conciliator Differ. 65. quærit, an sanitas sit species specialissima, an verò subalterna, hoc est, an sanitas sicut morbus possit dividi in simi-

larem, organicum & commune? statuit autem negativam veram esse ob sequentes Rationes.

I. Specifica Sanitatis differentia est operationum 1. Ratio integritas, consistens in bonâ complexione, compositione & unione; at hæc dividi non potest. E. nec sanitas.

II. Quæ sunt sanitatis differentia, illæ à subjecto, fine aut gradibus desumuntur; at neutrum horum inducit specificam differentiam; non subjecti diversitas, aliâs albedo nivis & parietis differrent specie; nec finis, aliâs quæ unum intendunt finem, specie convenirent; nec gradus, aliâs magis & minus variarent speciem.

III. Causa una simplex proxima & immediata, non nisi unum specie effectum habet. Sanitatis causa unica est proxima immediata, dispositio nempe partium omnium p. n. E.

IV. Totum perfectionale non potest dividi in species; Sanitas est totum perfectionale. E.

QVÆSTIO IV.

An corpus ut nunc neutrum vel ægrum sit à generatione, vel ab extra?

Corpus neutrum ut nunc dicitur, quod præfenti tempore atque ipso actu neutrum est, hoc est, neque exactè sanum, neque ægrum; ægrum ut nunc, quod jamjam ipso actu ægrum est. Utrumque à generatione existere probat Conciliator differ. 65. hoc modo.

Prius affirmat Conciliator quid corpus neutrum ut nunc? Quid ægrum ut nunc?

I. Posito uno contrariorum, ponitur etiam alterum, cum eorum opposita sint ratioes; at datur corpus exquisitè sanum & ægrum à generatione. E. etiam ut nunc.

II. Si corpus est tale ab extra, aut tale est per conservationem, at tunc non potest dici, quod ab extra eidem sanitas insit, aut per curationem, sic nullum corpus esset ut nunc sanum, nisi prius curetur, quod ablo-

MORBO EJUSDEMQUE DIFFERENTIIS.

THESIS I.

Consideratis iis, quae secundum naturam corpori humano conveniunt, adeoque ad sanitatem illius requiruntur, consequens est, ut convertamus nos ad ea, quae praeter naturam accidunt, sanamque constitutionem pervertunt, ut hoc modo sciamus etiam, quidnam sit sanitas absens, quae Medico restituenda proponitur.

Tria praeter naturam Pathologiae subiecta.

Morbus quid?

Morbi generis.

Morbi differentia.

Morbi diversa genera.

Intemperies quid.

An sint morbi materiae, vel formae?

praefer temperamentum quoque conveniant. IX. Nos proprie loquendo nec materiae, nec formae morbum concedimus, utpote cum materiae immoderatio, mollities, laxitas &c. comprehenditur partim sub morbis malae conformationis, partim quoque sub symptomatibus, & ipsa forma partium dispositiones accidentales, in quarum numero morbus quoque merito ponitur, admittere nequeat, utpote, quae in indivisibili constituta magis & minus non recipit.

X. Minime tamen negamus esse quosdam affectus praeter naturam, qui non manifestis, sed occultis qualitatibus vitale principium partium humani corporis, quod praeter mixtionem ex Elementis inest, adeoque qualitates formae intimas demoliuntur, ac diverso modo destruunt, quibus medicamenta non manifestis, sed tota substantia, hoc est, occultis etiam qualitatibus agentia per solam experientiam inventa praescribuntur a Galeno lib. 5. De simplic. Med. facult. cap. 18.

XI. De his autem in praesentia non admodum solliciti sumus, praesertim cum earundem cognitio & cura per solam experientiam comparatur. Unde Galenus etiam tractationem eorundem in lib. de diff. morbor. omisit, propterea, quod eorum remedia non per indicationes curativas, ut aliorum membrorum inveniuntur.

XII. Jam sequitur alterum morborum genus scilicet mala conformatio vel compositio, quae actiones laedit, quoties organo cuidam accidit.

XIII. Cum autem in alicujus organi naturali dispositione quatuor requirantur, nimirum adaequata conformatio, justus similarium numerus, justa magnitudo cum situ convenienti: sequitur tot esse morborum organicorum genera. Galen. De diff. morb. cap. 4. lib. de ocul. cap. 3.

XIV. Ergo primo laeditur organi actio, cum non adest iusta conformatio in specie sic dicta, quae tripliciter accidere potest, nimirum ratione vitatae figurae, superficiei & cavitatis.

XV. Morbus in figura accidit, quando recta curvantur, ut in variis, quibus intro, & in variis quibus extra crura contorquentur, vel etiam curva eriguntur, aut alias partes a naturali (sua figura declinant.

XVI. Morbus superficiei generatur, quando partem respectu superficiei vel convexae, vel concavae nimium exasperantur, aut praeter naturam laevigantur, ita ut actio organi impediatur.

XVII. Tandem cavitatum morbi accidunt, quando eadem vel nimis patent, vel nimis angustae sunt, unde meatuum laxatio, vel angustia.

XVIII. Haec sunt differentiae morborum quo ad indecentem conformationem, sequuntur morbi organici, qui fiunt ob numerum peccantem, vel defectum ejusdem particulae ad organi constitutionem necessariae, vel excessum aut rei naturalis, ut sexti digiti in manu, aut res praeter naturam, ut excrescentiae carnosae, &c.

Dari morbos totius substantiae.

Mala conformatio.

Morbi in figura.

Morbi superficiei.

Morbi cavitatum.

Morbi in numero.

Morbi in magnitudine.

Morbi in situ.

Unitatis solutio.

Concursum morborum si morbi compositi.

XIX. Hos excipiunt morbi peccanti magnitudine vel excessu, cum pars aliqua ultra suam proportionem augetur, ut tumor, vel defectu, cum eadem propter quantitatem diminutam suis operationibus non sufficit, ut Atrophia.

XX. Denique superfluit inter organicos morbos, qui ex vitio situm partium oriuntur: Ut sit in luxatione ossium, uteri proclivitas &c.

XXI. Post morbos organicos tertium genus morborum sequitur: scilicet Unitatis solutio, tam similaribus, quam dissimilaribus membris conveniens, unde communis morbus dicitur. Gal. d. diff. morb. cap. 11.

XXII. Non tamen semper eodem modo morbus utrisque partibus accidit, praesertim cum aliquando similarium affectus esse possit per se, dissimilarium per accidens, utpote cum pars similaris in instrumento patitur solutionem unitatis non rotaliter sed particulariter: Interdum primò pertinet ad organicas partes, secundario ad similes, quando videlicet particula quaedam ratione contiguitatis ab organo divellitur: quandoque per se tam ad similem, quam dissimilem partem refertur, cum particula quaedam in instrumento rotaliter ratione continuitatis solvitur. Vid. Galen. lib. d. const. art. cap. 6.

XXIII. Haec unitas soluta pro diversitate subiectarum partium & causarum a quibus provenit, varia sortita est nomina, quod in sequenti disputatione magis patebit.

XXIV. Haec unitas soluta pro diversitate essentialia consideravimus, quae inter se concurrentia morbos compositos constituunt. Fit autem concursus morborum diversorum vel in una particula, vel in diversis.

XXV. In una particula aut complicantur morbi ejusdem generis, v. gr. In temperies cum intemperie, quo modo morbus alius est calidus humidus, calidus siccus, frigidus humidus & frigidus siccus: Aut diversi generis, ut intemperies cum aucta magnitudine, quod patet in variis tumorum differentiis.

XXVI. Ita si pars ex intemperie calida & humida laborans ex affluxu sanguinis, praeter naturam augetur, plegmone oritur: caliditas & siccitas cum bile affluente constituit Erysipelas: frigiditas & humiditas cum affluxu pituitae generat oedemata: frigiditas & siccitas cum abundantia melancholicae causa est Scyrhi Gal. d. diff. morb. cap. 12. lib. 13. Meth. Med. cap. 4.

XXVII. Quod si humorum fiat commistio, quemadmodum frequenter accidit, ab humore vincente nominatur morbus, addita denominatione ab eo, qui commistus est, ita ut bilis ex parte commista cum pituita constituat Erysipelas oedematosum; sanguis cum bile plegmone Erysipelatosus &c. Galen. lib. 2. art. cur. & alibi.

XXVIII. Hitumores ubi in ulcus abeunt, una cum intemperie & aucta magnitudine solutio continui concurrens, & ita triplex morbus curandus oritur.

XXIX. Sic in una parte variis modis morbi componuntur: quo ad partes diversas morbi in corpore nostro producti, vel sunt omnino disjuncti, ita ut sibi invicem non officiant, ut patet in cephalaea & vulnere pedis: vel sunt simplici, qui unam & eandem actionem laedunt, utpote pleuritis cum asthmae conjuncta: vel sunt connexi, quando prior posterioris causa est, quorum ille morbus per praeteritum dicitur, hic v. per praesens dicitur, factus dicitur, ut apparet in pleuritide cum febre conjuncta. Vid. Galen. lib. 1. d. loc. aff. cap. 6.

tur, ut apparet in pleuritide cum febre conjuncta. Vid. Galen. lib. 1. d. loc. aff. cap. 6.

XXX. Praeter dictas differentias dantur aliae communes & accidentales, quae multiplices sunt ac variae, praecipue tamen sumuntur vel ab accidentibus, vel a subjectis morborum, eorumque circumstantiis, vel a causis.

XXXI. Inter accidentia, quae morbi essentiam sequuntur, primò sese offert modus productionis, hinc morbus alius est infertus, alius est factus, alius partim in fieri est, partim esse in facto habet: Deinde morbus omnis necessario in subiecto suo finem vel terminum consequitur aliquando, sanitatem scilicet vel mortem, idque simpliciter vel secundum quid, unde morbus aut salutaris, aut lethalis, aπλως vel ualè vi. Vid. Gal. lib. 3. de cris. cap. 1.

XXXII. Tertio convenit etiam omni morbo magnitudo, vel parvitas, aut sua natura vel respectu alterius: hinc morbus alius magnus, alius parvus est, idque vel absolute, quando natura sua talis, vel ualè vi, quando morbus aliquis per se parvus magnitudinem sibi acquirit in comparatione loci affecti vel virium. Galen. lib. 7. Meth. Med. cap. 12.

XXXIII. Praeterea cum omnis morbus respectu suorum temporum, principii videlicet, augmenti, status & declinationis durationem & motum habeat, hinc nascitur distinctio inter morbos continuos & intermittentes respectu moris, & inter morbos longos ac breves respectu durationis.

XXXIV. Hinc oriuntur morbi acuti, quando videlicet breves morbi simul sunt magni, ideoque cum periculo conjuncti, ut habet Galen. lib. 3. de decret. cap. 13. suntque vel peracuti, vel acuti simpliciter, vel acuti ex parte moris, id est, ex decidentia: vid. Galen. in comm. 1. Aph. 23.

XXXV. Peracutus morbus aut est extreme peracutus, & quartum diem non transcendit, aut non est extreme talis: qui intra septem dies judicatur & terminatur.

XXXVI. Acutus simpliciter alius exquisite talis qui circa 14. finitur, alius non est exquisite talis, cuius terminus usque ad 20. protrahitur. Tandem acutus ex decidentia protrahitur ad 40. usque, quod patet in Empyemate ex pleuritide suborto. Hipp. 5. aph. 15.

XXXVII. Tandem accidit etiam morbo constituto mos & modus. Unde alii benigni & mires, alii v. maligni.

XXXVIII. Ita ab accidentibus, qui morbi essentiam consequuntur, variae sumuntur differentiae: Subjecti morbifici consideratio morbos vel universales totum corpus afficientes, vel particulares, certam tantum partem laedentes constituit. Item alii puerorum, alii juvenum, alii senum, &c. Ita alii muliebres, alii viriles, &c.

XXXIX. Tandem a causis morbificis variae sumuntur differentiae, quamobrem alii morbi pituitosi, biliosi, &c. Illique vel exquisite tales, vel non.

XL. Maxime v. huc spectat distinctio morborum quae alii dicuntur παρνομοι communes, qui multos in uno loco invadunt: Alii σποραδικοι qui non universim multos, sed sparsim hunc vel illum invadunt. Gal. lib. 1. Epid. comm. 1. in princ.

XLI. Communes vel sunt Endemii, qui unam aliquam Regionem tenent, unde vernaculi & patrii morbi dicuntur, vel Epidemii, qui certo tantum tempore in aliqua Regione grassantur, & plerumque maligni ac perniciosi sunt, unde pestilentes vocantur.

Differentiae morborum communes & accidentales.

Morbus alius in fieri, alius in facto; alius in fieri & facto.

Morbus alius lethalis, alius salutaris.

Morbus alius magnus, alius parvus.

Morbus alius continuus, alius intermittens.

Morbus acutus & non acutus.

Extreme peracutus.

Simpliciter acutus.

Morbi benigni, alii maligni.

Morbi vel communes vel sparsim.

XLII. Et hæc sunt accidentales morborum differentie præcipue. Quæ præter has dari possunt, vel ad classes dictas referuntur, vel alias facillè cognoscuntur ex his quæ sequuntur, ubi omnia penitus exponuntur.

ADDITAMENTUM.

Hoffmannus in Instit. Med. lib. 3. cap. 2. §. 5. pag. 294. innuit, Hoffmii Disp. 5. Thes. 3. recto stare talo, cum pro subiecto morbi habeat Corpus humanum: sed claudicare cum Thes. 5. divertat

ad Corpus vivens Fernelii. Ast contra veritatem & solùm studio contradicendi hæc profert Hoffmannus, quoniam ne verbulo mentionem facit Hoffmii citat. Thes. 5. Corporis viventis, ut ex ipsa Thesi satis constat: aliud enim est Corpus vivens, aliud pars vivens; In thesi cit. Hoffmii dicit, quod verum morbi subiectum sit pars vivens, cui actiones in corpore nostro (humano scilicet) solùm conveniunt; ex quibus patet Hoffmii non Corpus vivens, sed Corpus humanum pro subiecto morbi agnoscere.

Institutionum Medicarum DISPUTATIO V. CORONIS PRIMA

MORBO, EJUSQUE DIFFERENTIIS ESSENTIALIBUS, ET IN SPECIE DE MORBIS INTEMPERIEI. THESIS I.

Morbus quomodo cognoscatur.

Um tum temporis homines bene valeant, ubi citra noxam aliquam omnes operationes ministerio partium corporis exercent, consequens est, eisdem ægrotare, cum dictæ functiones malè perficiuntur.

Ejusdem investigatio.

§. 2. Quapropter morbus necessariò Sanitati sub genere eodem oppositus erit, adeoque vel in operationibus, vel in structura corporis, ad perficiendas actiones desinatà investigabitur.

Morbus non est actio læsa.

§. 3. Ut autem essentia sanitatis non ad ipsam operationem pertinet, propterea quod acquirentes ab operando sani nihilominus rectissime dicantur; ita morbus quoque non ipsa functio læsa dici potest, cum ophthalmià laborans tempore somni nec bene nec malè videat, & tamen ægroti nomen habeat: sed potius ad structuram partium pertinebit, ita ut morbus instrumentis operationum accidat, & ad actiones impediendas immediate faciat.

Morbus quid.

§. 4. Quia verò secundum naturam partibus nostris convenit, ut operationes sibi destinatas perficiant, utpotè in hunc finem à Natura mirabiliter fabricatæ, ideò naturalis constitutio functionibus perficiendis accommodata sanitatem, eademque permutata in dispositionem præter naturam medicis morbum constituit.

Differentiæ morborum investigantur.

§. 5. Hinc morbus definitur, quod sit dispositio vel affectus partium humani corporis, actiones immediate lædens. §. 6. Post definitionem morbi consequens est, ut ad differentias ejus enumerandas & constituendas progrediamur. Quanquam verò sanitas Philosophicâ consideratione, speciem infimam atque individuum constituat, quatenus hæc ratione reverà in medio exquisito constituitur: alia tamen est tractatio Medica, quâ sanitati latitudo non parva tribuitur, ita ut ea dispositio secundum naturam vocetur, qua juxta Galenum propter familiarium partium temperiem, organicarum conformationem & utrarumque unionem ad omnes operationes perficiendas prompti sumus.

§. 7. Quemadmodum verò in hæc acceptione sanitas suas differentias generales admittit, ita morbus sanitati contrarius vel corpori nostro accidit propter similarium partium in temperiem, vel propter organicarum malam conformationem, vel tandem propter unitatem solutam. Hinc generatim morbus tres obtinet differentias, nimirum ut sit vel intemperies, vel mala compositio, vel unitas soluta.

§. 8. Vocantur autem hæc differentie essentielles propterea, quod denominationem suam habeant ab iis, quæ functiones nostras immediate lædunt, in quo differunt à communibus & accidentalibus differentis, de quibus postea agendum.

§. 9. Est ergo juxta Galen. de diff. morb. cap. 4. primum genus morborum intemperies similarium, quando qualitatum pro temperamento cujusque concurrentium excessus adest præter naturam, ut eodem functio partis lædatur, quâ ratione morbis calidis, frigidis, humidis & siccis afficimur. An autem præter dictas intemperies partibus similaribus alii quoque morbi, formæ scilicet & materiæ, conveniant, in subsequentiis discutiendum restabit.

QVÆSTIO I.

An morbus sit immoderatio partium nostri corporis?

Videbatur negativa probabilis; propterea quod morbus & sanitas ab Aristotele referantur ad prædicamentum qualitatis; at immoderatio est relatum quoddam; adde quod morbus per se lædat operationem, quod de ametría vel immoderatione dici non potest: utpote cum relationis nulla sit actio, & per consequens nulla quoque functionum læsio.

Contra questionis affirmativam manifestè proponit Galenus lib. de diff. morb. his verbis: Sanitas moderatio quædam existit; morbus autem, utpote sanitati contrarius ab immoderatione eorum consistit, quorum sanitas est moderatio.

Pro

Decisio questionis.

Pro decisione questionis notandum ex Vallesio l. 4. controvers. cap. 1. Mercato l. 3. de morb. class. 1. quest. 173. quod morbus dicatur impropertio & ametría respectu conditionis antecedentis, cui succrescit: nam quamvis non negemus immoderationem vel ametriam cum morbo conjunctam; non tamen eandem essentiam morbi constituit, quia ridiculum esset, ventriculum intemperie calida p. n. laborantem alimenta corrumpere, prout in illo sit nova relatio, cum non relationis, sed qualitatis sit, actiones depravare.

QVÆSTIO II.

An morbus sit Ens privativum?

Affirmativa.

Affirmabitur questio sequentibus rationibus: 1. Quia morbus nihil aliud est quàm absentia sanitatis in subiecto habili: 2. Quia morbus est malum quoddam: Atqui malum cum privatione, quemadmodum bonum cum actu, convertitur: 3. Quia morbi essentia consistit in impotentia ad agendum: Atqui potentia & impotentia tanquam habitus & privatio sibi invicem opponuntur.

Negativa.

Contra negativam confirmabit aliquis hoc modo: 1. Quia morbus est positiva partium dispositio, p. n. 2. Quia vim alterandi corrumpendique corpus nostrum obtinet. 3. Quia sanitati non privativè, sed contrariè opponitur.

Deciditur controversia per distinctionem mali.

Pro decisione questionis notandum, quod secundum Thomam, aliosque Scholasticos Malum aliud in sese tale sit, aliud verò respectu alterius. Et si verò omne malum boni privationem importet, quia utrumque dicitur imperfectionem & defectum, non tamen sequitur, illud quod alteri malum est, in sese quoque privationem esse. Quâ ratione tenebræ non aliter quàm per absentiam luminis describi possunt, quia in sese consideratæ privationem constituunt: at calor aquæ dicitur quidem privationem, non tamen in se, sed respectu illius subiecti, cui secundum naturam frigus convenit. Idem de morbo quoque dicitur, qui malum quidem constituit, non in sese, sed malum alteri: ideoque formale morbi non consistit in privatione, sed in positiva disconvenientia qualitatum constitutioni sanæ contraria.

QVÆSTIO III.

An morbus sit affectus?

Quomodo Medicis morbus affectus sit.

Affectus vocabulum Galenus & alii principum Medicorum morbo tribuunt: non quidem ea præcisa, argutaque significatione, quam Aristoteles usurpavit, ut inquit Fernel. l. 1. Pathol. cap. 1. sed multiplici verbi potestate, quâ nihil aliud denotat, quam dispositio seu dispositionem nostri corporis ex præcedenti affectione procedentem: ita ut affectus nihil aliud esse videatur, quam affectionis alicujus impressum vestigium, scilicet qualitas quædam in corpore nostro permanentis. Et si verò l. de diff. morb. alii morbi qualitatis, alii substantiæ esse dicuntur: utpote cum detur mor-

An morbus sit in pluribus prædicamentis.

bus magnitudinis auctæ vel diminutæ, calculus in renibus, pterygium in oculo &c. non tamen eo ipso movemur, ut significationem eò usque extendamus, quò certum aliquod prædicamentum habere nequeat, quod attentare voluit Fuchsius, cui morbus est omne illud, quod naturam nostram lædit, sive sit qualitas, sive quantitas, sive substantia (in quo cum Hermeticis consentit, quibus morbum omne illud constituit, quod p. n. nobis accidit, quâ ratione Petrus Severinus in Idea Med. quondam per vomitum febrim ab ægro rejectam fuisse statuit, ubi non febris, sed causa ejus, corruptus scilicet humor, intelligitur, in quo non immeritò reprehenditur à Vallesio, quia per affectum in præsentia, ut utamur Mercati verbis, non intelligimus eum habitum, qui permanentiam dicat simpliciter, neque substantiam, quia qualitas, neque alterationem, quia non est motus, sed qualitatem, quæ per alterationem seu compositionem acquiritur, agente substantiâ vel qualitate, aut re quadam alia, quæ corpus nostrum afficere potest.

Negatur.

QVÆSTIO IV.

An & quomodo morbus permanentiam habeat?

Dubitatione non caret, quomodo morbus permanentiam habeat, præsertim cum censeatur à Galeno & aliis morbi quidam in fieri, alii in esse facti, alii partim in fieri, partim in facto consistere dicantur: at verò illud quod fit, adhuc in mutatione constituitur. Adde quod morbi quidam per consensum fiant, qui per se nec permanentiam obtinent, nec etiam peculiarem curationem immediate requirunt.

Verum pro solutione controversiæ notandum, quod ad morbi naturam constituendam talis permanentia sufficiat, quâ vel omnes vel plures morbi partes simul ponuntur: Sive simul auferantur, quod fit in ablato lapide in calculo, sive causâ ablatâ remaneant. Quod ut magis intelligatur ex Philosophia notandum, quod in motu duplex sit terminus motus, à quo & ad quem, unde omne quod movetur, partim est in termino à quo, partim etiam in termino ad quem, quâ ratione aqua quæ calefit, partim adhuc est frigida, partim calefacta: at verò quicquid subiecto respectu termini ad quem tribuitur, illud actu permanentiam obtinet, quia terminus ad quem est quasi finis & forma motus.

Sic etiam affectus, qui morbum constituit, & nihil aliud est, quàm impressum affectionis alicujus, hoc est, affectionis morbificarum causarum vestigium, necessariò permanentiam obtinet, pro ut ejusmodi qualitas consideratur, non quatenus adhuc fit, sed quatenus facta est: quia quod non est factum, nullo modo actionem lædere poterit. Nec obstat morbus per summum productus, quia talis affectus tum demum morbus dicitur, ubi permanentem in parte dispositionem nanciscitur, quod ex sublequentibus patebit.

Rationes dubitandi.

Resolutio questionis.

QVÆSTIO V.

An morbus conveniat etiam humoribus & spiritibus?

Affirmativa. 1. Quia febris ephemera est in accensione spirituum: at febris ephemera est morbus: 2. Quia febres putridæ sunt in humoribus. 3. Quia sanitas est in humorum temperie. Ergo morbus erit in iisdem. 4. Quia juxta Fuch. l. 3. Infit. c. 4. datur intemperies cum fluxu: atque fluxus est humorum. 5. Quia secundum Hermeticorum scholam spiritus omnes actiones perficiunt, ut patet ex Idea P. Severini c. 11. Ergo iisdem minus ritè dispositis actio læsa succedit, quapropter morborum erunt spiritus.

Negativa. Contra pro negatione questionis videatur Fernel l. 1. Patol. c. 3. Montaldus l. 2. de hom. san. cap. 3. Valeriol. in loc. comm. Capivac. tract. de reb. p. n. cap. 20. Mercat. l. 3. de mor. & alii, quorum sententia confirmari potest.

1. Quia non sunt partes corporis viventes, ut Diss. 3. Cor. 1. Exerc. 2. quest. 5. demonstravimus: at morbus opponitur sanitati: Ergo non nisi parti propriè dictæ convenit. 2. Quia distinguendum inter morbum & morbi causam: hanc in contentis & spiritibus esse posse concedimus, illum verò minimè. 3. Quia nullas operationes præstant per se, sed solum principia conservantia partium constitunt: Ergo consequens est, eorundem affectiones primò & immediatè functiones corporis nostri minimè lædere, quod tamen morbi proprium.

Pro questionis resolutione notandum, quod sit distinguendum inter innatum calidum seu τὸ εἶναι ἄμετρον, quod ex humido primigenio & spiritu infuso cum calore nativo constat, & inter humores & spiritus influentes: illius dispositio p. n. à morbo non potest excludi, quia est principium partium viventium constitutum: at horum maximè, secundum fundamenta rationum in partem negativam adductarum.

Ad argumenta priora affirmantia respondemus.

Ad 1. & 2. Distinguuntur febres, ita ut aliæ sint in spiritibus, aliæ in humoribus, aliæ in solidis partibus, eatenus quatenus in his causa febris consistit: quia febris omnis est intemperies calida primò cordis, deinde reliquarum quoque partium in esse facta, sed modò est in habitu, ut in hecticis, modò in habitudine, ut ephemeris & putridis, de qua vide Capivac. l. 6. pract. c. 2. Mercat. l. 5. de feb. c. 1.

Ad 3. Sanitas consistit in commoderatione humorum, non immediatè, sed partibus mediantibus, quatenus humorum intemperies & dispositio p. n. partium affectus morbosus, tanquam effectus causam suam, testatur.

Ad 4. Intemperies cum fluxu non constituit novum morbum, quia materia affluens potius est causa quàm morbus, quemadmodum ex sequentibus patebit.

Ad 5. Concedi potest Hermeticorum sententia, quando per spiritus nihil aliud intelligunt, quàm τὸ εἶναι ἄμετρον cuique parti proprium, quæ ratione idem dicunt cum Galenicis, qui per partes non intelligunt mortuas, sed viventes, h. e. ejusmodi spiritibus vitalibus infusis, humidoque primogenito in hærentibus præditas. Ita verum est,

quando Severinus ait, ventriculum concoquere, quia spiritualia obtinet corpora, proprietatibus & scientiis, falis, sulphuris & Mercurii vigentia, quæ alimenta ingesta resolvere, separare, digerere, & signaturis consentaneis vestire possunt: quia nihil aliud hic intelligitur, quàm quod ventriculus habeat, ejusmodi τὸ εἶναι ἄμετρον, innatum calidum, sibi solum proprium & ad hanc operationem perficiendam accommodatum. Quatenus igitur partes corporis Hermeticis tantum constituunt matrices fundamenta & penuria, in quibus uniuntur virtutes spirituum, innati scilicet calidi, eatenus iisdem nec sanitas nec morbus attribuitur.

QVÆSTIO VI.

An morbus rectius affectus contra vel præter naturam dicatur?

Inter morbum ac dispositionem sanam, oppositionem esse satis liquet, quam ob causam ulterius queritur, an morbus dispositio contra, vel præter naturam rectius dicatur: præsertim cum sanitas omnibus consentientibus, nobis secundum naturam conveniat.

Fernel. l. 1. de morb. diff. c. 2. demonstrare contra, morbum rectissimè dici affectum contra naturam, propterea, quod illa tantum præter naturam esse videantur, quæ ex naturæ quidem præscripto non sunt, illi tamen vim nullam inferunt, ut patet in colore sædo Ictericorum eoque, qui calore solis exurente contrahitur: in faciei lentigine: in levissimis ulcusculis & similibus, quæ functionibus evidenter obesse nequeunt.

Mercatus l. 3. de Morb. paulò aliter hos terminos declarat, ita ut secundum naturam illa dicantur, quæ ex naturalibus principiis convenienti modo existentibus proveniunt: Contra naturam verò vocantur illa, in quibus nec forma nec materia servatur similis: at quæ media sunt inter hæc extrema, de iis dicitur, quod præter naturam accidunt. Hæc ratione morbus rectius affectus præter naturam dicitur, quod scilicet forma partis (nimirum accidentalis) materia manente mutetur & alteretur.

Inter has duas opiniones è diametro pugnantem media est communis omnium ferè reliquorum, qui morbum jam contra naturam, jam præter naturam nobis accidere dicunt, ita ut uterque terminus indiscretè dispositionem sanitati nostræ contrariam indicet, propterea, quod tam contra, quàm præter naturam illa sint, quæ ad obeundas actiones corpus nostrum reddunt ineptum, utpote cum sanitas morbo contraria rectissimè statuatur. Adde tamen si lubet, hanc determinationem, quod morbus rectè dicatur contra naturam, quatenus est contrarius sanitati: præter naturam, quatenus subiecto suo, partibus scilicet viventibus, non κατὰ φύσιν accidit.

Quod attinet Fernelium, illius ἀνεπίστα non videtur necessaria, quia illa, quæ ipse præter naturam vocat, aut omninò non sunt considerationis Medicæ, quatenus actiones nullas afficiunt, aut contra naturam quoque dici possunt: ita color Ictericorum non est considerationis Medicæ, quatenus nulli principali functioni obest: at verò prout ad Medicinam pertinet, cutis nutritionem

Opinio Fernelii

Opinio Mercati

Opinio communis

Ad Fernelii assertionem

QVÆSTIO VIII.

An inter morbum & sanitatem detur dispositio neutralis?

Hactenus aliquoties dictum fuit, Morbum sanitati contrarium esse, scilicet ea ratione, quatenus vitia contrariantur virtuti, juxta Valles. 4. controvers. c. 1. ita ut sanitas in mediocritate quædam consistat. Verum adhuc superest questio controversa, num etiam inter sanitatem & morbum detur neutralis status?

Negativa quibusdam placet his rationibus. 1. Quia Aristoteli in Categoriis sanitas & morbus sunt contraria immediata. 2. Quia sanitas est naturæ bonum, ut morbus malum est: at qui inter bonum & malum non datur tertium. 3. Quia Galenus rarissimè mentionem facit neutrius dispositionis.

Contra Communiter affirmativa defenditur subjunctis argumentis.

1. Quia Galenus in arte par. neutralem dispositionem diligenter declarat. 2. Quia ab extremo ad extremum non fit motus, nisi per medium. 3. Quia mutatio qualitatum fit in tempore, successivè, non subito: Ergò verissimè videtur interdum corpora primùm ad neutralem, postea verò ad morbosam dispositionem pervenire. 4. Quia datur sanitas κατὰ φύσιν secundum Galen. l. 5. de sanitate tuenda, quæ nihil aliud est quàm neutralis dispositio.

Pro controversiæ resolutione notandum, quod neutrum Galen. l. art. parv. cap. 6. & l. 1. simpl. Med. mentum cap. 21. tria denotet, nimirum vel est medium, quod nullius extremitatis particeps est, vel amborum participatione constat, vel jam hujus, jam illius excessum obtinet. Hinc etiam medium secundum Aver. 10. Metaph. comm. 26. & 6. Phys. comm. 32. aliud specie differt ab extremis: aliud verò cum iis, quò ad speciem convenit, ut annotat Zabarel. l. de mist. cap. 7. Hor. Augend. l. 1. Epist. tom. 3. Epist. 1. illud vocatur medium formæ, hoc verò qualitatis.

His præsuppositis concludimus, neutrum statum à sanitate & morbo specie differentem tanquam medium formæ sui respectu salvà veritate dari non posse, quod facilius probatur ex sententia Aristotelis. At verò quando neutrum statum consideramus in respectu operationum medicarum, tunc cum Galeno locis quibusdam adductis eundem differentem à morbo & sanitate statuere possumus, quatenus inter sanitatem & morbum datur aliquod medium quantitatis, utriusque participatione constans, ex cuius observatione medica operatio variatur, ita ut loco curationis præservatio adhibeatur. Ergo quoad medium formæ, nec Aristoteles, nec Galenus neutralem statum concedunt: at quoad medium quantitatis juxta Galenum non negatur: imò medicè loquendo specie differt in hoc significato à morbo & sanitate, quatenus specie differentes Medice operationes requirit. Videas de hac quest. Conciliator. diff. 12. & seq. Turisanum in comm. l. 1. in arte part. Galen. Horat. Aug. citato loco.

Negativa.

Affirmativa.

Fundamentum decisionis.

Ad Mercati assertionem.

tritionem reddit imperfectam, quæ ratione cutis à bilioso sanguine infecta sua convenientia remedia indicat. Mercatus verò frustra quoque nodum in scirpo quærit, propterea, quod contrarietas non fit ipsius substantiæ, sed qualitatium in substantiâ: quapropter inconueniens non erit, accidens ali-quod præter naturale contra naturam dicere.

QVÆSTIO VII.

An morbus actiones immediatè lædat?

Negativa. Pro negativa sententia tales rationes adduci possent: 1. Morbus est defectus & privatio: E. non habet vim immediatè lædendi. 2. Morbus impedit quidem actiones: at aliud est impedire, aliud immediatè lædere. 3. Immediata causa læsionis est impotentia ad agendum. E. non dispositio partis p. n. quæ modum constituit.

Affirmativa. Contra quod morbus immediatè actiones lædat & in eo non solum à sanitate, sed etiam ab aliis rebus p. n. distinguatur, nimirum à causis morbificis & symptomatibus, à Galeno rectissimè demonstratur: quatenus morbus est qualitas vel conditio, quæ malè disponitur natura ad operandum, nullo alio interveniente, quod ex ratione contrarietatis facilimè intelligitur: Ut enim sanitas est affectus, functionis naturalis causa, sic morbus ex ratione contrarietatis immediatè lædit, quod ulterius ex Galeno l. 1. Method. cap. 7. l. de diff. sympt. cap. 1. colligitur.

Respondemus igitur argumentis contradicentibus. Ad 1. Morbus lædit actiones, non quatenus dicit privationem vel absentiam sanitatis, sed prout ponit inconuenientem qualitatem positivam, contrariam. Ad 2. Morbus non solum impedit, sed etiam lædit actiones, quia impedimentum præsupponit integras vires operantis, quod de morbo subiecto dici non potest. Ita cruditas ventriculi, quæ propter malam dispositionem objecti fit, rectè ex morborum numero excluditur, quia non lædit, sed tantum impedit actionem chylicationis, integris viribus ventriculi subsistentibus, at verò, quando debilis adest concoctio in ventriculi inflammatione, morbus in eodem subiecto statuitur, quia non ab externo quodam impedimento talis actio læsa dependet.

Ad argumenta negantia.

Ad 1. Morbus lædit actiones, non quatenus dicit privationem vel absentiam sanitatis, sed prout ponit inconuenientem qualitatem positivam, contrariam.

Ad 2. Morbus non solum impedit, sed etiam lædit actiones, quia impedimentum præsupponit integras vires operantis, quod de morbo subiecto dici non potest. Ita cruditas ventriculi, quæ propter malam dispositionem objecti fit, rectè ex morborum numero excluditur, quia non lædit, sed tantum impedit actionem chylicationis, integris viribus ventriculi subsistentibus, at verò, quando debilis adest concoctio in ventriculi inflammatione, morbus in eodem subiecto statuitur, quia non ab externo quodam impedimento talis actio læsa dependet.

Ad 3. Non quidem negamus quod morbus in suâ essentiâ perfectè definiatur per impotentiam corporis viventis ad agendum, ut vult Casafet. l. 1. rerum p. n. c. 5. post Galenum, qui lib. de diff. morb. ipse quoque sanitatem & morbum per potentiam & impotentiam operandi definiendum esse censet: sed quia Medicus nequit cognoscere potentiæ vitium à morbo illatum, nisi ex actionibus læsis, ob id definitur morbus potius per constitutionem præter naturam, quam per impotentiam, ita ut clausulam habeat definitionem utiles indicationes suppeditantem. Quatenus enim facultas vel potentiæ nihil respectu sui, sed tantum propter organum patitur, eatenus organi læsio morbifica functiones immediatè lædere dicitur.

QVÆSTIO IX.

An tria morborum genera summa?

Q Uæstionis hujus affirmativam ex Galeni mente rectissime deduximus, consideratâ sanitatis & morbi oppositione: Veruntamen dubitatur, quâ fiat, quod Gal. in arte part. c. 4. dum distinctionem inter corpus salubre, insalubre, & neutrum proponit, non faciat mentionem solutæ unitatis, ubi dicit, illud corpus salubre simpliciter esse, quod habeat optimam commensurationem in simplicibus & structuram in organicis, nulla factâ mentione continuitatis: Si ergo tantum duæ sunt constitutiones secundum naturam, consequens est duo quoque tantum summa morborum genera reperiri, quemadmodum expressè cap. 5. colligitur. Verum dubitationis hujus solutio facilis est, quando consideramus verba Galeni, quæ non ad omne morborum genus sese extendunt, sed tantum accipiuntur de corpore simpliciter insalubri, quod eodem dicente ab ipso ortu nature tale est. At verò solutio continui rarò abortu generationis contingit, quam ob causam in citato loco meritò omittitur, ut notat Mercatus l. 3. de morb. classi. 1. quæst. 174.

Ratione dubitandi.

Solutio.

QVÆSTIO X.

An detur intemperies simplex?

N EGATIVA quæstionis pars videtur probabilis ex sententiâ Averrois & Avicennæ, quorum ille impossibilem, hic autem non diu duraturam statuit qualitatem excedentem simplicem. 1. Quia priusquam tam intensa reddetur qualitas simplex, ut actiones lædat, aliam sibi associabit. 2. Quia calor juxta Avicennam se habet, ut forma, passivæ qualitates ut materia: at forma & materia seorsim non inveniuntur. 3. Quia quilibet excessus videtur esse conjunctus cum humore quodam: at omnis humor duplici qualitate præditus est, undè verisimile videtur, qualitatem solitariam excedentem dari non posse.

Contra, quod simplex etiam detur intemperies ex Galeni sententiâ in præsentia monstravimus, idque ulterius confirmamus ex l. 1. de temperam. Cùm enim calida temperatura non semper sicca sit, sed interdum quoque humida esse queat: consequens est calorem cum utraque qualitate facillimè conjungi posse: non igitur repugnabit siccitati & humiditati calorem excedentem supervenire posse, quâ ratione simplex intemperantia caloris dabitur. Adde quod siccitas & humiditas, cum sint passivæ, non tam facillè subjecto imprimantur, quàm calor & frigus, ut notat Conciliator different. 74. Undè non erit absurdum, dari calorem vel frigus excedens absque reliquis exuperantibus. Quod Mercatus de temper. quæst. 41. n. 4. probat à transmutatione sanguinei temperamenti in pituitosum, ubi fit mutatio per medium activum, manente lapsu in humiditate: siquidem, quod per motum acquiritur, manente causa conservante & cessante motu, manere etiam dici potest.

Affirmativa.

Confirmatio.

1.

2.

Respondendum igitur argumentis contradicentibus. Ad Argumenta contraria. Ad 1. Concedimus, quod facillimè qualitas alia conjungatur, non tamen necessarium est, ut illa qualitas statim excedens statuatur, ut patet ex dictis.

Ad 2. Calor est quasi forma respectu passivorum qualitatum: forma scilicet non essentialis, sed accidentalis. Atqui noxa formæ accidentalis non statim materiæ quoque communicatur, quapropter calor quidem non sine qualitatibus passivis ponitur, quamvis eadem excedentes cum calore non necessario statuatur.

Ad 3. Non quidem datur qualitas absque subjecto, quod nihilominus, quoad reliqua, secundum naturam constitutum esse potest. Hoc posito, non negamus ejusmodi morbosam intemperiem simpliciter non diu solitariam esse, sed facili negotio materia affluxum aliarumque qualitatum excessum sibi conjungere.

QVÆSTIO XI.

An intemperies cum materia constituat essentialem differentiam?

A FFIRMATIVAM Galenus innuere videtur l. de diff. morb. cap. 5. & 12. Ubi partium simularium intemperiem vel solitariam, vel cum affluxu humorum pronunciat, quam ob causam inter differentias morborum primas intemperiem cum materiâ, variasque humorum species multi numerant, quod patet ex Fernel. l. de morb. diff. cap. 7. Fuchsio l. 3. Instit. sect. 1. cap. 4. Veruntamen cum materia affluens nec partis essentia, nec pars constitutionis, sed potius causa, quam morbus sit, ut innuit Montald. l. 2. de hom. san. cap. 6. Idcirco potius cum Vallejo l. 4. contr. cap. 2. & Capivaccio l. 2. de reb. p. n. c. 2. intemperiem cum affluxu materiæ differentiam accidentalem, aut minus principalem constituimus, præsertim cum teste Garasietio l. 1. de reb. p. n. c. 10. intemperies non prædicetur univocè secundum notionem & rationem de humore, quia scilicet non qualitas sed magnitudo aucta est: Imò ex substantia & accidente fieret unum per se, quatenus intemperies est qualitas & humor affluens substantia, quod absurdum est. Non autem obstat nobis adducta Galeni auctoritas, quia per accidens tantum in citatis locis mentio fit intemperiei cum materiâ, quo planum reddatur, dari quoque solitariam intemperiem.

QVÆSTIO XII.

An partes nostras citius & periculosius calida vel frigida intemperies afficiat?

U T eò melius intelligamus, quam vim agendi & alterandi in corpore nostro simplices intemperies habeant, ideò præsentem quæstionem subjicimus, ubi primum his argumentis probare conabimur, calidam intemperiem citius & periculosius nos afficere: 1. Quia caliditatis velocior est motus: undè Philosophus etiam qualitas maximè activa dicitur.

2. Quia

Ad Argumenta contraria. Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Affirmativa.

Negativa Confirmatio.

Quod calida intemperies citius nos afficiat.

1.

2. Quia restatur experientia materias phlegmaticas, adeoque frigiditas minoris esse noxæ quam cholericas, quæ sunt calidæ.

3. Quia tale additum tali reddit illud magis tale: at verò natura nostra per se calida est, quam ob causam calidus morbus frigidus pejor videbitur.

Contra quod periculosior sit frigidus morbus probatur sequentibus.

1. Quia frigus naturæ nostræ maximè inimicum, undè nulla vitalis actio, cui non frigus per se adverteretur, quapropter omnes actiones languescunt, statim ac frigus supra mediocritatem crescit, ut habet Vallejo l. 5. contr. c. 11.

2. Quia frigidus morbus minorem proportionem habet cum naturâ nostrâ, quam calidus: at verò quò magis morbus naturæ contrarius est, eò citius & periculosius nos afficit: quod innuit Hipp. l. 2. Aph. 34. Ubi inquit, minus periculose laborare illos, quorum natura morbus affinis, cognatusque est.

3. Quia dantur febres phlegmaticæ, quæ sunt periculosiores tertianis cholericis.

4. Quia tempore frigidus periculosior est morbus quam calido: E. frigidus quoque morbus calido pejor.

Pro decisione controversiæ nota ex Conciliatore diff. 198. quod morbus calidus vel frigidus dupliciter consideretur, vel quatenus est simplex, vel prout est conjunctus cum materiâ: Si priori modo consideratur, calidus periculosior est frigidus, respectu majoris activitatis: Si posteriori modo, dupliciter morbus dici potest periculosior, aut ratione molis, quæ calidum nativum opprimit, sive cum calore vel frigore excedente jungatur: aut ratione essentialis morbi, vel quatenus ab eo procedunt symptomata intensiora, ubi calidus periculosior est frigidus, vel quod principiis vitalibus magis opponatur, & sic frigidus periculosior est calido. His notatis facillimè patet, quomodo quodlibet argumentum in utramque partem propositum limitationem suam admittat.

Quod frigidus intemperies citius noceat.

1.

2.

3.

4.

Fundamentum decisionis.

QVÆSTIO XIII.

An dentur morbi occulti, quos vocant totius substantiæ.

N EGANT Fuchsio l. 3. Instit. sect. 1. c. 4. Montald. l. 2. de hom. sano. c. 9. Marcell. l. de mor. pand. fol. 20. Massaria l. de abusu vesicant. fol. 12. & alii rationibus subsequentibus.

1. Quia sanitas & morbus corpori nostro accidunt respectu formæ accidentalis, non substantialis.

2. Quia morbus statui nequit absque suo subjecto, quod negaretur datâ mutatione substantialis formæ partis, utpote, quæ non alteratur, sed eo ipso quò mutatur statim corrupta dicitur.

3. Quia substantia partis primò & immediatè non producit operationes, sed qualitatibus mediantibus: Ergo forma substantialis nunquam erit illud, quò læso functio immediatè lædatur.

4. Quia tota substantia nec intendi, neque remitti potest, sed in indivisibilibus constituitur: at morbus magis & minus recipit.

Contra pro parte quæstionis affirmativa plurimi recentiorum pugnant, inter quos ferè primus fuit Fernelius l. 1. Pathol. c. 7. & lib. 1. & 2. de abditis rerum causis. Post Fernelium affirmant & alii, quemad-

Rationes Negantiæ.

1.

2.

3.

4.

modum ex Fallopio l. de morb. gall. c. 20. Columba l. 1. de peste c. 23. Mercato l. 3. de morb. q. 174. Stegiol. 3. Med. theoret. c. 2. patet. Confirmatur autem horum sententiâ.

1. Quia videmus, quod sæpiùs lædantur actiones partium simularium, ubi læsionis causa nec ad intemperiem qualitatum manifestarum, neque ad errorem externum referri potest, quemadmodum patet in morbis contagiosis & venenatis.

2. Quia dantur agentia quædam corpus nostrum p. n. afficientia, non manifestâ, sed occulta quâdam qualitate, ubi verum redditur illud Scaligeri, quod summa sit impudentiæ, ad manifestas qualitates omnia deducere, quocirca non erit absurdum, ab ejusmodi causis univocos etiam effectus oriri, morbos scilicet occultos, quos vocant totius substantiæ. Antecedens ex pluribus Galeni locis confirmatur, præsertim l. 1. de simpl. med. fac. S. Cancris, ubi Pelopem præceptorem reprehendit, quod ambitiosè omnia ad causas manifestas reducere conetur.

3. Quia Hippocrates in quibusdam morbis deiecit ponit, quo innuit occultum quid, à qualitatibus manifestis minimè proveniens.

4. Quia præter intemperiem partis substantiæ quoque tam putrefactione, quam corruptione perditur: at ejusmodi Sphacelus & Gangræna non sunt corruptiones solarum qualitatum, sed meritò vocantur morbi substantiæ.

His & similibus morbis convincimur, ut præter morbos manifestos, occultos quosdam concedamus: an autem occulti morbi nihil aliud sint, quam affectus formæ substantialis, quod in opinione negativa præsupponitur, maximè dubium est, quapropter alia subjicienda quæstio, quò morbi totius substantiæ manifestiores fiant, ex cujus determinatione facili negotio patebit, quid respondendum ad argumenta negativæ partis.

1.

2.

3.

4.

Dari morbos occultos.

QVÆSTIO XIV.

An Fernelius rectè describat morbos totius substantiæ?

F E R N E L I U S tam in lib. de diff. morb. quam de abditis rer. caus. morbum totius substantiæ definit, quod sit talis dispositio contra naturam, quæ partium substantia primùm & per se oppugnatur: quoties enim, inquit, tota rei substantia, quæ perfectio est & integritas est, quæ unaquæque res consistit, immutatur & de perfectione decedit, restat continuo perfringitur, ipsaq. illius decessio morbus est totius substantiæ. Fernelium sequitur Columba l. 1. de peste c. 25. ubi Montaldi rationes diluere conatur & duplicem compositionem in homine ponit, substantialem, ex materiâ & formâ, & accidentalem, ex justâ temperie, compositione & unione: respectu illius morbos totius substantiæ, respectu hujus, morbos manifestos statuit.

Veruntamen contra sententiâ dictam rectissime prioris quæstionis argumentis negantibus pugnare possunt: ita ut nisi aliter morbi occulti vel totius substantiæ declararentur, facillimè demonstraretur, tales morbos omninò non reperiri, quia morbus & sanitas non ad essentialem constitutionem, quæ fit ex materiâ & formâ pertinere potest, sed tantum accidentalis est compositionis, quæ manente rei formâ & essentiâ varias mutationes & vicissitudines

Affertio Fernelii.

Affertio Columbæ.

Contra Fernelium & Columbam.

nes

nes sustinet: essentia enim nec intendi nec remitti potest, unde nulla pars essentiae est, qua perempta & sublata non necessum sit totam aboleri: ita ut nullus morbus dari queat, qui manente subiecto formam mutet & corrumpat, propterea, quod corrupta forma compositum corrumpatur: at vero quod corruptum est, amplius sanum vel agrum dici nequit. Nec obstat quod Fernel. l. 2. de abd. rer. caus. r. 10. substantiae morbos a rei corruptione distinguat, ubi corruptionem aliam imperfectam & incipientem, aliam consummatam & perfectam dicit: illamque substantiae morbum vocat, hanc vero interitum: quia imperfecta illa corruptio, quae in via est, proprie non est corruptio, sed solum in qualitatibus alteratio, quae corruptionem in instanti futuram praecedit.

Instantia solvitur.

QVÆSTIO XV.

Quid verè sint morbi totius substantiae?

U T igitur intelligamus, quinam sint illi morbi occulti, quos vocant, totius substantiae, partibus nostris accedentes: ideo notandum, sicuti rebus naturalibus non solum quatuor elementa insunt, sed etiam nobiliores formae, quae earum essentiam complectuntur & totam perfectionem tribuunt: ita in iisdem non solum qualitates illae manifestae, calor, frigus, humor, & siccitas, aliaeque huius generis, sed etiam nobiliores & illarum respectu magis occultae reperiuntur, a formis illis nobilioribus emanantes, ut nobiliorum operationum causa sint proxima. Quomodo autem illae sese mutuo afficiunt & subiectis suis expellere conantur; ita etiam haec sibi invicem contrariantur, quod vel unice ex plurimarum rerum virtutibus colligitur. Quicquid verò talium qualitatum respectu sit, illud ipsum respectu totius substantiae fieri dicitur, tum in corpore nostro, tum in ipsis etiam medicamentis, non quod tota substantia immediate agat, sed ut ejusmodi actiones ab actionibus manifestarum qualitatum distinguantur. Hinc ergo rectè Fallop. l. de morb. gall. cap. 20. innuit, dare in partibus nostris temperaturam manifestam, & formalem, unde respectu illius morbi manifesti: at huius ratione morbi totius substantiae nascuntur: illius respectu Rhubarbarum calefacit & siccat: at per formalem temperaturam bilem trahit. Planius hoc determinat Streeghius l. 3. Med. theor. cap. 2. Ubi inquit, partes nostras corrumpi, tum per causas manifestas, tum etiam per occultas: haec fiunt ratione qualitatis cuiusdam procedentis immediate a forma substantiali, parti cuiuspiam nostri corporis vel facultati vitali adversae, ut formam partis vel totius consequenter corrumpat: Undè huc pertinent omnes morbi venenati. Quotquot igitur inveniuntur morbi, qui non manifesti, sed occultis qualitatibus, non calidum, frigidum, humidum, siccum, sed verum cuiusque partis vitale principium, quod Hippocrati τὸ δριμύτον ἰσχυρόν vocatur, oppugnant, illos morbos occultos vel totius substantiae dicimus, quatenus qualitatibus nobilioribus a formis partium viventium immediate profluentibus maxime contrarii sunt, quam ob causam eosdem quoque non qualitatibus manifestis, sed medicamentis a proprietate substantiae agentibus, una

Declaratio veritatis.

Affertio Fallopii.

Affertio Streeghii.

Quid sint morbi totius substantiae.

cum Galeno, curandos esse statuimus. Spagyrici Hermetici, qui singulari quadam diligentia rerum naturas explorare conantur, ex proprietate trium principiorum, Salis, Sulphuris & Mercurii educunt morbos occultos, quo non negatur chelidii proposita (quicquid dicant illi, qui putant hanc ratione nullos amplius esse morbos occultos) sed ulterius tantum declaratur, ubi tamen nihilominus tandem acquiescendum in illa determinatione, quod ex singulari proprietate huius vel illius Salis, Sulphuris & Mercurii tales vel tales actiones producantur.

Affertio Spagyricarum.

Omittuntur autem hi morbi totius substantiae a Galeno in lib. de morb. diff. propterea quod in iis curandis & cognoscendis sola experientia utamur, in quo a reliquis morborum differentis distinguuntur, ut quae per methodum rationalem a statu secundum naturam reducuntur. Hoc ut magis intelligamus, de quibusdam morbis occultis in specie tractandum...

Cur a Galeno morbi totius substantiae omittantur.

QVÆSTIO XVI.

An rabies canina sit morbus totius substantiae?

C UM in precedentibus quaestionibus ad occultos morbos maxime relati fuerint illi, qui contagiosi & venenati vocantur, merito iam in specie videndum, an etiam rabies canina sit morbus totius substantiae? Negant illi, qui omnia ad qualitates manifestas reducere conantur, ita ut virus caninum morfu infectum non occultum, sed manifestum affectum in humano corpore, nimirum, intemperiam excessu vehementi calidam & siccam ipsi introducat, quod potissimum ex Marcello & Massaria locis supra citatis apparet, quibus calculum suum adjicit etiam Hercules Saxon. lib. 2. de Phoenig. cap. 18. Argumentum pro confirmanda hac opinione ducitur ab autoritate Galeni lib. 1. Prorrhetic. com. 2. tex. 17. ubi inquit: novi quendam, qui exacto anno eam incurrit affectionem, quam ὁ ποσειδων vocant, de quo medicis omnibus summa in solidis partibus animalis siccitas esse videbatur, atque una adaucta naturalis caliditas igneam conversa, &c.

Negativa quorundam.

Contra quod morfus canis rabidi morbum occultum totius substantiae constituat, rectissime cum autoribus citatis, qui morbos hosce ponunt, concludimus.

Affertiva confirmatur.

I. Quia compertum est tam caelo calidissimo, quam frigidissimo existente canes in rabiem agi, quod non fieret, si malum hoc in manifestis qualitatibus haereret.

II. Quia tanta est vis huius mali, ut nullo modo manifestis qualitatibus adscribi queat: antecedens probatur, quia exigua & vix sensibilis morsuicula saepius interitum adfert & malignitas infecta confertim ad partes principes sese insinuat.

III. Quia per solam spumam in alios rabiem derivari saepius observatur, quod non fieret, nisi spuma singulari quodam veneno infecta esset. Probatur hoc experientia a Jul. Palmario lib. de mor. can. rab. cap. 1. qui rusticum quendam rabie percullum novit, a quo per oscula, quae liberis libavit paulo ante mortem, horrendum hoc malum in omnes, quotquot amplectebatur, derivatum fuit.

IV. Quia admiranda symptomata, delirium, metus aquae, convulsio, anxietas implacabilis, alios morfu

morfu petendi desiderium, sitis, singultus & alia huius generis satis testantur, subesse causam quandam occultam & ad solas qualitates primas minime pertinentem.

V. Quia curatur hoc malum non iis, quae manifestis qualitatibus contra caliditatem & siccitatem pugnant, praesertim cum plurima dentur in hoc affectu convenientia, quae quo ad manifestas qualitates caliditate & siccitate excedunt, sed iis quae sola experientia contra rabiem occultam proprietate facere inventa sunt. Patet hoc in siccante cancrorum pulvere & in ipso alexipharmaco Palmarii, de quo vide Dec. 10. Centur. problemat. Separatim.

VI. Imò Galenus etiam idem innuit lib. 17. simpl. med. dum Pelopem praepotorem reprehendit, quod huius affectionis rationem ex causis manifestis ambitiosè reddere conetur. Nec obstat alter locus in contrarium adductus, quia Galenus in eo loco non loquitur ex sententia propria, sed aliorum, ut pluribus demonstrat Columba lib. 1. de peste cap. 24.

ratione inventis, sed curatur iis, quae occulta substantia agunt.

V. Quia causam obtinet a tota substantia corpus nostrum alterantem, quemadmodum ulterius videre licet in Centuria nostra, loco citato.

QVÆSTIO XVIII.

An pestis sit morbus totius substantiae?

U T satis horrendus est morbus pestilens, ita natura & essentia ejus admodum abscondita & occulta merito statuitur. Hinc varii varia de Pestis natura statuerunt, ut patet in Cent. probl. therap. Dec. 10. q. 1. Nos is calculum nostrum subijcimus, qui Pestem ad morbos totius Substantiae referunt, sicuti loco citato pluribus hoc ipsum confirmavimus.

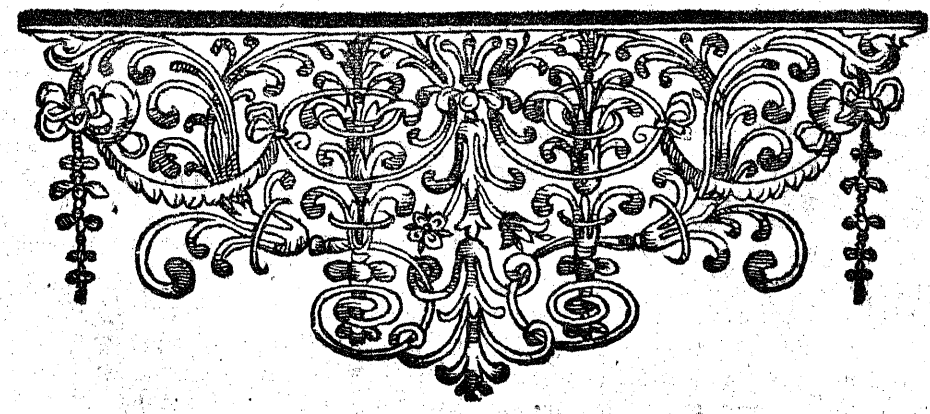
QVÆSTIO XIX.

An dentur morbi materiae?

I Nter morbos simularium partium Fernel. lib. de diff. mor. c. 7. & Streeghius lib. 3. Med. Theor. c. 2. numerant etiam peculiare quosdam affectus, quos vocant morbos materiae, propterea, quod in omni parte simularia spectentur, materia, temperamentum & forma, quorum trium naturalis constitutio, sanitas, immoderatio verò & ametria morbus sit. Quatenus igitur materia immoderata mollis aut dura, laxa aut adstricta, tenuis aut crassa, rara aut densa esse potest, eatenus illis tot diversi materiae morbi nascuntur. Verum adducta ratio satis firma non est, propterea quod demonstratum sit morbum & sanitatem non respectu essentialis, sed accidentalis tantum compositionis partibus nostris accidere. Adde quod materia quatenus, talis, informis & ad morbum sustinendum inepta sit: prout autem immoderata magis, mollior, laxior, & aliis accidentalibus praedita est, eatenus non amplius materia, sed materiatum dicitur, & hac ratione morbi materiae partim ad morbos malae compositionis, partim ad Symptomatum classem referri possunt.

Ratio dubitandi.

Resolutio.

Tomus primus.

X

Insti-

Institutionum Medicarum
DISPUTATIO V.
CORONIS SECUNDA

MORBIS MALÆ COMPOSITIO-
NIS, UNITATIS SOLUTÆ, ET RESIDUIS
DIFFERENTIIS ACCIDEN-
TALIBUS.

THESIS I.

Continua-
tio,

Quot sint
morbi ma-
læ compo-
sitionis.

Morbi vi-
tiate figu-
ræ.

Morbi su-
perficieii.
Morbi ca-
vitatium.

Morbi
peccantis
numeri.

Morbi
peccantis
magnitu-
dinis.

Morbi in
sua.

Morbus
unitatis
solutæ.

Diversitas
unitatis
solutæ.

Um hæcenus de morbis partium similarium actum sit, consequens est, ut ad secundam differentiam essentialiam, ad morbos scilicet malæ compositionis progrediamur. Ut autem ad naturalem atque facultati convenientem dispositionem organi quatuor requiruntur, nimirum *adequata conformatio, justus similarium partium numerus, justa quantitas cum situ decedente*; ita sequitur tot etiam esse malæ compositionis morbos.

§. 2. Dantur ergo primo loco morbi malæ conformationis, qui fiunt vel respectu vitiatæ figuræ, vel superficiæ, vel cavitatum.

§. 3. Morbi vitiatæ figuræ accidunt, quando reiecta curvantur, quod *varis*, quibus intro, & *vatis*, quibus extrâ crura contorquentur, accidunt; vel curva rectificantur, aut aliâs partes à naturali sua forma externa declinant eousque, ut actio quædam propter id lædatur.

§. 4. At respectu superficiæ morbus accidit, quando eadem sive convexa, sive concava sit, vel nimium exasperatur, aut p. n. lævigatur. *Cavitatum* verò morbi fiunt, quando meatus p. n. nimis patent, vel angustantur, quapropter omnes meatum laxationes & angustia, quibus functiones manifestò læduntur, huc pertinent.

§. 5. Morbos malæ conformationis sequuntur morbi, qui fiunt ob numerum peccantem, sive particula ad organi constitutionem necessaria deficiat, sive p. n. quædam superabundet, quod patet in flexu digito, in dentium quorundam defectu, &c.

§. 6. Morbi quoque peccantis magnitudinis succedunt vel excedunt, ubi pars ultra justam proportionem augetur, ut tumor, vel deficientis, cum eadem propter quantitatem diminutam suis operationibus non sufficit, ut atrophia. Tandem præter dictos morbos accidunt etiam *quidam in situ*, quod patet in ossium luxatione, uteri, ut & intestini recti procidentia, &c.

§. 7. Porro superest inter differentias morborum essentialis *unitas soluta*, communis morbus tam similaribus quàm dissimilaribus conveniens, licet illud ipsum non semper eadem ratione fiat, quatenus interdum soluta unitas similaribus per se & dissimilaribus per accidens, interdum utriusque per se & primò præter naturam accidit, quemadmodum ex sequentibus patebit.

§. 8. Est autem unitas soluta multiplex, quatenus divisionem vel à *re solvente* continuum, vel

à natura rei *divise* deducimus: ita *vulnus* est unitas soluta in parte carnosa ab externa causa incidente; sed *ulcus* in eadem ab erodente causa producitur? *fractura, scissura, caries* ossibus convenit; *apertio, exesio venis, ruptura* membranis, *punctura* nervis accidit.

§. 9. Hæcenus essentialis morborum differentias vidimus, ad *accidentales* vel *communes* progrediendum esset, nisi prædictæ differentia variis modis complicarentur, & hæc ratione *morbos compositos* constituerent. De his igitur ante omnia agendum, præsertim cum, simplices morbi rarissimè inveniuntur.

§. 10. Componuntur autem simplices affectus vel in una particula, vel in diversis. In una particula complicantur morbi vel generis ejusdem, ut intemperies cum intemperie, quâ ratione morbi calidi humidi, calidi sicci, frigidi humidi, frigidi sicci reperiuntur, vel generis diversi, quod apparet in intemperie cum auctâ magnitudine quoad varias tumorum differentias.

§. 11. Exempli gratia, quando calida & humida intemperies partem quandam afficit cum affluente sanguine, phlegmone seu inflammatione oritur: quod si caliditas & siccitas cum affluente bile adsit, erysipelas nominatur tumor: frigiditas & humiditas cum affluente pituitoso humore generant oedema: frigiditas & siccitas cum melancholico humore generant scyrrhum.

§. 12. Verùm hæc non sufficiunt, sed ulterius ipsi tumores inter sese miscentur, ita ut ipse Galenus confiteatur, raro quandam tumorem purum & sincerum reperi, quapropter tunc temporis ab humore vincente tumor nominatur, addita denominatione ab eo, qui commistus est, ita ut bilis ex parte commista cum pituita constituat erysipelas oedematodes, sanguis cum bile phlegmonem erysipelatodem &c. de quo vide *Gal. lib. 2. de arte cur. ad Glaucon*. Imò non raro mala dicta in ulcus abeunt, ubi solutio continui cum reliquis affectibus conjungitur.

§. 13. In diversis particulis morbi oriuntur vel *disjuncti*, qui sibi invicem non officiant, ut cephalæa, & vulnus pedis; vel *implicati*, qui unam & eandem actionem lædunt, ut pleuritis cum asthma: vel *connexi*, quando prior posterioris causa est, quorum ille per *πρωτοπαθῆσαν*, hic verò per *δευτεροπαθῆσαν* factus dicitur, ut apparet in pleuritide cum febris conjuncta.

§. 14. Restat

Fons accidentalium respectu differentiarum accidentalium à se invicem distinguuntur, ubi multiplices ac variæ morborum divisiones sese offerunt, quas ad classes certas revocare conabimur, ita ut omnes differentia accidentales vel sumantur ab accidentibus morborum essentialibus consequentibus, vel à subjectis eorum, circumstantiis, vel à causis morbisicis.

§. 15. De priori membro prius agemus, ubi primò sese offert modus productionis, unde morbus alius dicitur in fieri, qui propriè non morbus, sed dispositio ad morbum, alius in facto, alius in fieri & facto simul. Qualis qualis autem sit modus productionis, nihilominus necessarium est, ut morbus in subiecto suo terminum aliquem consequatur, sive sanitatem, sive mortem, idque vel simpliciter, vel secundum quid, quâ ratione omnis morbus aut salutaris, aut lethalis, idg. vel simpliciter, vel secundum quid, quod in tractatu de morborum causis ulterius patebit.

§. 16. Accidit porro morbo essentialiter magnitudo vel parvitas, aut suâ natura, aut respectu alterius; quapropter omnis morbus vel magnus, vel parvus est; quod fit dupliciter; vel absolute, quando sua natura talis est, vel respectivè, cum morbus confertur cum viribus, & loco affecto.

§. 17. Quoniam verò morbus, sive magnus, sive parvus sit, principium, augmentum, statum, & declinationem obrinet, ideò durationem quandam & motum essentialiter sibi connexum habet, unde morbus omnis ratione durationis longus aut brevis est, ratione motus verò continuus vel intermitens.

§. 18. His differentiis consideratis de morbis acutis consequenter tractandum, qui fiunt quando breves morbi simul sunt magni, & propterea periculosi redduntur. Sunt autem juxta Galenum. 1. Aph. 23. in comm. morbi acuti in triplici differentia, nimirum ut sint, vel peracuti, vel acuti simpliciter, vel acuti ex decidentia, seu ἐκ προπαθῆσαν. Peracutus morbus vicissim suas differentias admittit, ita ut sit vel extreme peracutus, qui quartum diem non transcendit; vel non extreme talis, qui septem diebus judicatur & terminatur. Acutus simpliciter, vel est exquisitus talis, cujus terminus est 14. dies, vel non est exquisitus talis, qui ad vigesimum usque protrahitur. Qui verò ex decidentia acutus vocatur ad vigesimum diem protrahitur, quemadmodum juxta Hipp. 5. Aph. 15. patet.

§. 19. Ut autem omne accidens, ita morbus quoque necessariò suum subiectum requirit, nimirum corpus animatum, cui præter naturam accidit; cum autem hujus natura, tum respectu totius, tum respectu partium, tum etiam respectu circumstantiarum multiplex sit, idcirco pro hac diversitate morborum quædam differentia accidentales nascuntur.

§. 20. Hinc ergo primò morbi vel sunt universales, qui totum corpus afficiunt, ut febris, vel particulares, qui tantum in certâ quâdam parte sedem obrinent, ut ophthalmia. Secundò respectu temperamentorum, alii morbi sanguineorum, ut phlegmone, alii biliosorum, ut cholera, alii phlegmaticorum, ut leucophlegmatia, alii melancholicorum, ut Scyrrhosi tumores. III. Respectu ætatis, alii sunt puerorum, ut Epilepsia, quæ propterea malum dicitur: alii sunt juvenum, ut exquisita tertiana, alii senum, ut Apoplepsia. IV. Respectu sexus, quidam sunt morbi virosum, ut ἐκτεροπαθῆσαν, exulceratio virgæ; quidam sunt mulie-

rum, ut suffocatio uteri, procidentia uteri, &c. §. 21. Superest tertius fons, ex quo desumuntur accidentales morborum differentia; quapropter ulterius considerandum restat, quomodo respectu causarum morbi differant. Hic ergo morbi vel pituitosi, vel biliosi, vel melancholici oriuntur: ii que vel cum putredine vel sine putredine, vel cum malignitate, vel sine malignitate. Respectu temporis anni morbi sunt æstivi, vernaes, autumnales, hyemales.

§. 22. Respectu locorum & regionum morbi vel sunt sporadici, sparsi, qui in unâ eademque regione passim, sed separatim aliquos afficiunt; vel communes, qui plures simul invadunt: Hi autem vel sunt Endemii, qui unum & eundem locum semper incolunt, unde vernaculi, & patrii morbi dicuntur, vel sunt Epidemii, qui certis temporibus grassantur, multosque simul afficiunt, & sunt vel cum contagio, vel sine contagio, vel pestilentes, vel non pestilentes.

QVÆSTIO I.

An detur morbus in compositione?

Pro parte questionis negativa sic argumentari licet:

- 1. Quia morbus, ut ex præcedentibus patet, actionem lædit per se & primò; at verò per compositionem primò non fit actio, propterea, quod omnis facultas operationem suam beneficio cujusdam similaris partis in organo primariò perficere dicatur, unde consequens est, respectu compositionis quoque morbum accidere non posse.
- 2. Quia mala compositio potius ad Symptomatum classem pertinere videtur, quatenus complexionem inconvenientem sequitur.
- 3. Quia morbus daretur in prædicamento quantitatis, cum tamen supra demonstratum fuerit, morbum esse qualitatem.

Contra, quod morbus quidam in compositione detur cum communi medicorum schola merito statuimus, propterea, quod actio, quæ partibus nostris perficitur duplex sit, similaris & organica, quarum illa partium similarium tantum propria, quocirca à partibus temperie inchoatur, perficitur, & à quacunque partis etiam minima portiuncula perfecta editur, quod in nutritione membrorum apparet: hæc verò non unius alicujus similaris partis solum est, sed beneficio totius organi fit, licet principium ejus parti cuidam similari tribuendum sit, quemadmodum Disput. 3. Coron. 1. de corp. hum. exerc. 4. quest. 2. demonstravimus. Ut autem ad organicam operationem edendam necessariò requiritur compositio, sic etiam ejusdem dispositio p. n. actionis læsæ causam immediatam constituit, adeoque morbus malæ compositionis necessariò constituendus erit.

Quapropter ad argumenta negativa respondemus. Ad 1. Per compositionem primò non fit actio simpliciter considerata: prout a. actio organica, Ad 1. dicitur, eatenus necessariò compositio partium organicarum justa requiritur.

Ad 2. Mala compositio non perpetuò sequitur intemperiem, sed sæpius vel ab ortu talis est, vel à causis externis oritur. Adde quod non omne illud, X 2

Differentia morborum à causis desumptæ.

Negativa proponitur.

Affirmativa confirmatur.

Ad argumenta negativa.

Ad 2.

lud, quod morbum sequitur, symptoma fit, quia frequenter morbus alterius morbi causa est, quatenus ob impeditas actiones alius morbus generatur.

Ad 3. Licet concedamus morbum in compositione, non tamen propterea morbus statuitur quantitas, quia consideratur in praesentia qualitas ex mala compositione resultans. Vide de hac quaestione Conciliatorem diff. 74. & Valles. l. 4. contro. c. 2.

QVÆSTIO II.

An dentur morbi Instrumentales contrarii?

EX praecedenti pullulat etiam haec quaestio, num inter morbos instrumentales contrarietas quaedam concedenda videatur, praesertim cum iidem respectu depravatae vel vitiosae formae externae, magnitudinis, numeri, situs & similitum accidant: At verò his omnibus proprie loquendo nihil contrarium est, propterea quod contrarietas ad praedicamentum qualitatis referenda sit, juxta Philosophos, utpote, cum illa tantum contraria sint, quae in se invicem agere queunt: at actio quantitativis merito denegatur.

Cui dubio dicendum cum Mercato lib. 3. de morbis class. 1. q. 174. n. 11. morbum instrumentalem non considerari sub ratione numeri, seu quantitatis, sed pro qualitate illa, quae ex iis factis p.n. resultat, sanitati contraria, ob excessum vel defectum convenientis, quo sensu contrarium habere certum est, nimirum qualitatem illi oppositam, resultantem ex complemento deficientium, & ablatione redundantium. Hacile.

QVÆSTIO III.

An plures sint morbi compositionis, quam enumeravimus?

Dubitabit fortassis quidam sequentibus rationibus adducti.

- 1. Quia praeter conformationem, numerum, magnitudinem, & situm in organo necessarius est sanguinis & spirituum affluxus, sine quo vera cujusdam organi functio perfecte fieri non potest: quatenus igitur sanguinis & spirituum vitio functiones instrumentorum everti & vitari queunt, eatenus ex consequenti morbos organicos plures numerandos esse videtur.
2. Quia praeter quatuor enumerata ad integritatem instrumenti requiritur etiam substantiae durities, mollities, tenuitas, raritas, densitas, & reliquae qualitates tertiae iusto modo dispositae, quae laedunt organi functionem, ubi se iusto modo non habent.

Veruntamen his rationibus nondum convincimur, ut plures morbos organicos agnoscamus, quia quamvis enumerata necessaria sint in organi constitutione, non tamen primo ad compositionem pertinent, quod ex solutione argumentorum patebit.

Ad primum ergo respondemus, sanguinem & spiritus non esse partes, quibus instrumenta conficiuntur, sed sunt principia conservantia, quae quasi conditiones necessariae sub partibus similaribus includuntur.

Ad 2. respondet Mercatus citato loco numero 12. requiri in similaribus partibus aptam molliem aut duritiem, & praedictas qualitates, non tamen ob id nova genera morborum succrescere in organicis: Siquidem non quaecunque pars similis, aut utcumque disposita apta est ad organi structuram, eò quod requirantur bene affectae in temperamento & morbo substantiae, quia morbi non proveniunt à vitio materiae, sed à forma ejus. Quippe evidentissimum est, non omnia, quae partis instrumentariae actiones laedunt, ejus esse morbum, sed solum cum aliquid eorum, quae constitutionem organicam efficiunt, evertitur.

QVÆSTIO IV.

An color corneae tunicae p. n. visionem laedens sit morbus conformationis?

DE colore, qui p. n. corneae tunicae accidit, & visionem impedit, in praesentia merito quaeritur, an idem ad morbos conformationis reduci queat? Negativa placet recentioribus, qui putant colorem hunc p. n. esse potius in symptomatum classe, quam in morborum numero, quod patet ex Fuchio, Fernelio, Julio Alexandrino, Argentorio, Garafetio, Com. Montano, Capivaccio & aliis, qui omnes eò inclinant, non proprie morbum colorem hunc p. n. dici posse, licet quibusdam actionem laedere videatur.

Contra quod color ejusmodi morbus sit, inter antiquos rectè statuit Forlivienfis, ex eo fundamento, quod actionem immediatè laedat, quo morbi natura & essentia determinatur. Quod autem hic morbus peculiare genus constituat, & ad reliqua reduci nequeat Forlivienfis non concedimus, quia color hic nihil aliud est, quam corneae tunicae incrassatio, quae morbum malae compositionis constituit: consideratur enim in praesentia color, non quatenus est objectum visibile, sed respectu suae generationis, prout fit propter affluxum materiae ex mutatione perspicui in opacum, quae sine incrassatione fieri nequit; at haec incrassatio ad malam conformationem pertinet, quapropter color corneae quatenus perspicuitatem coloris expertem in oculo mutat, morbum in conformatione depravatam constituit.

QVÆSTIO V.

An solutio continui sit morbus?

Cum supra dictum sit morbi naturam permanentiam includere, non incommode fortassis in praesentia quis dubitabit, an etiam solutio con-

continui sit morbus, propterea quod ejus essentia consistat in fieri.

Cui dubio respondemus, quod solutio continui, prout morbum constituit, formaliter & sua natura non sit motus, ut probat Horat. Augen. tom. 3. epist. lib. 11. Epist. 32. propterea quod ejus oppositum in praedicamento quantitatis nihil aliud sit, quam connexio partium quanti per communem individuum terminum, undè per regulam ex oppositis dicendum, solutionem continui esse partium quanti continui in eo indivisibili, per quod continua reddebantur, sejunctionem. Ut igitur conjunctio non est motus, ita nec sejunctiono partium, quia in utraque parte potius terminus motus, quam ipse motus determinatur. Quocirca consequens est in praesentia, non tam praecedentem alterationem, quam continuum solvitur, quam ipsam unitatem solutam considerandam esse, quae non amplius in fieri, sed in esse facta est, quia non datur solutio unitatis, quin partium continuum sejunctiono quaedam facta sit.

Concludimus ergo solutionem unitatis in hac significatione morbum esse, quod ulterius Mercatus citato loco probat, tum quod symptoma non sit, neque causa morbi, & nihilominus tamen praeter naturam corpus nostrum afficiat, illudque in suis operationibus impediatur; tum etiam quod dolor, qui verum constituit symptoma, solutionem unitatis tanquam causam proximam sequatur.

QVÆSTIO VI.

An solutio continuitatis similaribus & dissimilaribus partibus communis sit?

Hic primo sententia illorum sese offert, qui statuant solutionem continui tantum ad partes dissimilares pertinere, & ob id à ratione morbi similarium ablegant, quod intendit Argentorius his rationibus:

- 1. Quia solutio continui non laedit immediate functiones partium similarium, quod tamen morbi natura requirit: ratio patet, cum functiones similarium dependant immediate à temperamento, quod interdum superesse potest, licet unitas aliquo modo solvatur.
2. Si continuitas laesa morbum similarium constituit, etiam quantitas depravata: at posterius non conceditur, quia quantitas aucta vel diminuta morbum compositionis constituit: ergo nec prius.
3. Si pars similis cum dissimilari non habet causam actionis communem, consequens est, causam actionis laesa communem utrisque esse non posse: at verum prius: ergo & posterius; & per consequens solutio continui non potest esse morbus partium similarium.

E diametro cum hac opinione pugnat assertio Averrois lib. 3. collect. cap. 14. Conciliatoris diff. 75. & aliorum, qui statuant solutionem continui tantum esse partis similis per se, organicae verò per accidens, his rationibus:

- 1. Quia pars organica solutionem continui patitur, propterea quod similarium unitas solvatur.

- 2. Quia continuum est unum in quantitate, quae dissimilaribus propter similes convenit.
3. Quia tota instrumenti ratio deducitur ex similarium natura.
4. Quia similis pars per essentiam una, dissimilares autem per compositionem: E. unitatis solutio magis illi, quam huic convenit.

Pro decisione controversiae ex communi Medicorum sententia notandum, quod solutio continui sit morbus communis, utrique parti similari & organicae praeter naturam accidens, sed modo diverso: quia fieri potest, ut interdum soluta unitas sit affectus partium similarium per se, & dissimilarium per accidens, quando scilicet pars similis patitur unitatis solutionem in instrumento partialiter, ut quando tunica cornea in oculo leviter exulceratur. Contra non raro accidit, ut solutio continuitatis primo pertineat ad organum, secundario ad partes similes organi, quando scilicet particula quaedam, ratione contiguitatis ab organo divellitur, ut quando oculus ab adnata tunica violenter ictu vel alia ratione separatur: saepius etiam per se tam ad similem quam ad dissimilem partem pertinet, quando particula quaedam in instrumento totaliter ratione continuitatis solvitur, ut quando musculus quidam brachii totaliter vulneratur, ubi tam organica compositio, quam ipse musculus continui solutionem patitur.

Hac sententia tanquam media recepta respondemus Contra Argentorium, ad opiniones contrarias, extremè inter se pugnantibus.

Quod igitur Argentorii placitum attinet, dicimus ad primum argumentum cum Vido Vidio lib. 1. de curat. gen. c. 8. sumi in eo pro confesso, quod controversum est, quia non concedimus sufficere solum temperamentum, quamvis illud ipsum maximi momenti sit, sed necessariam quoque unitatem esse existimamus, quae ubi perit, similes officio suo defunt, quod quilibet facillimè cognoscit, ubi penitus actiones vitales perpendit.

Quoad secundum argumentum, notandum aliud esse quantitatem, aliud quantitatis determinationem: illa similarium est, at haec organica tantum.

In tertio argumento concedimus, quod similes & dissimiles causam functionum communem habeant, unionem videlicet, quae teste Mercato citato loco numero 22. utriusque partis salubritatem & earum actionis principium, & immediatam causam constituit, per quam alicujus virtutis & facultatis fit comaeatus, & communicatio utrisque, quae deficiente deficit illius facultatis communio & robur. Namque hac ratione viventia à non viventibus dissident, quod in his quaelibet pars necessaria sua insita obtineat, & à toto separata naturae suae integritatem servet; in illis verò quae vivunt, ab uno aut alio principio in singulas partes aliquid mittitur, quod protinus cessabit ipsis diversis aut discontinuatis.

Contraria opinio suas quoque difficultates patitur, quocirca productis argumentis hoc modo satisfacimus.

Ad 1. Organicae partes obtinent etiam unitatem per connexionem convenientem, quae totum corpus redditur unum, ut animae subjectum ad quatuor constituitur. Postulat enim sanitas (inquit Vidius) eam unitatem in partibus dissimilaribus, quam ipsae accipere possunt, quae deperditam necessario agrotant.

Ad 2. Ad 2. **Quantitas** determinata, quæ per solutionem unitatis læditur, non est simularium, sed organicarum, ut *annotat contra Averroem Mercatus*.

Ad 3. Tota instrumenti ratio deducitur ex simularibus, exceptis iis, quæ ad instrumentum immediatè pertinent, vel utrisque partibus, homogeneis scilicet & organicis, communia sunt.

Ad 4. Unitas ex compositione redditur etiam hïc essentialis, propterea quod anima non simplex, sed organicum corpus informet, adeoq; plura per informationem ad unitatem revocet.

QVÆSTIO VII.

An compositi morbi magis simularibus quam dissimularibus partibus conveniant?

Diversà ratione morbi compositi tam simularibus quam dissimularibus accidunt, quatenus vel unam tantum particulam instrumenti, vel plures simul afficiunt. Colligitur hoc ex *Galenno de diff. morb. c. 13*. ubi dicit, quod morbi compositi dissimularibus partibus per se attribuantur, ubi plures particulas simul affligunt: ex accidenti verò de iisdem dicuntur, quando unicam tantum instrumentorum particulam occupant. *Probat* hoc ulterius exemplo lippitudinis obfidentis tuniceam adnatam, quæ inflammatio tunicæ proprius est morbus, non torius oculi, nisi per accidens: at verò si pterygium, suffusio & angulorum coarctatio simul oculum afficiant, ægritudo composita totius oculi adesse dicitur.

QVÆSTIO VIII.

An tumor sit morbus compositus?

Negat *Fallopium tract. de Tumor. cap. 3*. propterea, quod tumor propriè loquendo sit morbus auctæ magnitudinis, sicuti supra quoque monuimus. Imò datur tumor absque intemperie, quemadmodum patet juxta *Galenum* in aneurismate. Non rarò intestina propter laxatum vel ruptum peritonæum in bursam descendunt, ubi tumor absque intemperie constituitur. Hinc etiam tumorem definit, quod sit morbus instrumentalis simplex in magnitudine extensâ consistens.

Affirmativa *Paræsi*. *Contra* quod tumor sit morbus compositus *Paræsi* *concludere videtur lib. 6. Chirurg. cap. 1*. ubi tumorem definit, quod sit affectus contra naturam ex triplici morborum genere, intemperie, mala conformatione, & continui solutione in actionis læsionem coëuntium compositus & connexus.

Resolutio quæstionis. *Pro quæstionis resolutione notandum*, quod tumor dupliciter accipiatur, vel prout à nobis apprehenditur tantum respectu magnitudinis auctæ, & hæc ratione non est morbus compositus, sed solum pertinet ad depravatam compositionem; vel prout tumor denotat nobis non solum partem auctam, sed etiam simul his vel illis accidentibus morbofis propter materiam morbificam præter

naturam affectam, quo respectu variis modis morbus compositus esse potest. Prius *Fallopium* intellexit, *posterior* cum *Paræsi* nos etiam in præsentia volumus.

QVÆSTIO IX.

An morbus per consensum sit morbus?

Affectus, qui *Græcis* per *δευροπομδδεταιρ* & *δευροπομδδεταιρ* fieri dicitur, *Latinis* vocatur per consensum, qui concurrens cum affectu per *δευροπομδδεταιρ* morbum compositum connexum constituit, uti diximus. Cum autem affectus ille per consensum à quibusdam ad symptomatum classem referatur, ideò in præsentia meritò quærimus, an affectus per consensum sit morbus, & per consequens cum aliis conjunctus morbum compositum constituere possit? *Negativa placet Fernelio lib. 1. de morb. diff. cap. 4*. propterea quod affectus per consensum primò parti non inhæreat, nec etiam remedia parti per consensum laboranti adhibeantur, nec si adhibeantur, magno perè juvent. Concedit igitur actionem alicujus partis per consensum labefactari & omninò perire posse, licet propterea minimè pars ægrotare, ipsaq; affectio morbus esse videatur.

Contra quod affectus per consensum verè sit morbus ex eo colligitur, quod actionem immediatè lædat, quo morbi essentia aliàs determinatur. Hinc rectè concludit *Mercatus lib. 3. de morb. quæst. 176. num. 42*. membrum mandans sive morbo afficiatur sive secus, hoc proprium habere, ut causam mali membro alteri communicet, non morbum; at particulam per consensum affectam, in qua symptomata propria, non alterius membri, elucet, proprium pati morbum, etiam si causam aliundè susceperit.

Nec obstat, quod interdum symptomata propter defectum virtutis prodire videantur citra morbum partis, quemadmodum nulla in manu resoluta apparet læsio; quia propter denegatum influxum organum amplius justo modo dispositum non est, quapropter deficit conveniens temperamentum vitale, cujus defectus in parte recuperandus est, quod aliter fieri nequit, quàm remotis causis influxum impediuntibus.

Ad *Fernelii* rationes dicimus, quod affectus per consensum non vocetur morbus, nisi in parte permanentiam habeat, quam accipit tunc temporis, cum actionem sensibilibiter lædit, ubi non incommodè sæpius, tam primariò, quàm secundario morbo remedia præscribuntur, licet hic ab altero ducat originem.

QVÆSTIO X.

An præter enumeratas essentielles differentias morborum accidentales quadam concedenda?

Ad speciem negativam confirmatur, tum auctoritate *Galenii*, qui in *lib. de diff. morb.* tantum essentielles differentias enumerat; tum etiam ratione

tionem, propterea quod morbus ipse sit accidens, at nihil seipso differt juxta philosophos: adde quod accidens ab accidente non sustineatur, sed à substantia.

Affirmativa confirmatur. *Contra* à quod quæstionis affirmativa potius concedenda sit cum principibus Medicorum jure statuimus, quia duplices morborum differentie medicis usibus necessariae sunt, ut habet *Vallesius lib. 4. controuv. cap. 2*. quædam enim sunt maximè propriae & essentielles, & à causis proximis & immediatis defumuntur, ut inquit *Jobertus in comm. in lib. de diff. morb. dictato. 9*. quæ aliis rebus præter naturam convenire nequeunt, dicente *Capivaccio lib. de reb. p. n. cap. 2*. aliæ verò differentie sunt minus propriae, quæ non ex essentia morbi deducuntur, undè non solum de morbis, sed etiam de rebus aliis præter naturam dici possunt, quod per exempla à citatis autoribus adducta magis conspicuum redditur.

Ad autoritatem *Galenii*. *Quod autoritatem Galeni in contrarium adductam attinet*, illa nobis non obstat, propterea quod idem in *libello de diff. morb.* essentielles differentias enumerare voluerit, cum non solum ex his symptomatum differentie potissimum deducantur, sed insuper juxta illas potissimum medendi methodus dirigatur. Nec addita sufficit ratio, quia possibile est, ut accidens ab accidente per accidentales differentias distinguatur, quatenus qualitatibus est magis & minus recipere, quomodo calor igniti ferri differt à calore stupæ ardentis.

QVÆSTIO XI.

An morbus aliquis in fieri esse possit?

Placuit negativam quæstio *Joberto*, quemadmodum videre licet in conclusionibus paradoxis postremis nondum resolutis, cujus assertio fortasse probabilis alicui videri poterit, ubi perpende, morbi naturam supra declaratam, quatenus scilicet eadem includit permanentiam, & nihil aliud est, quàm dispositio quædam actu existens præter naturam in corpore nostro, quæ primò & immediatè ad functiones lædendas accommodata est. At verò hæc omnia non de fiente, sed de facta re quadam intelliguntur, ita ut verisimile videatur, nullum esse morbum in fieri: Ratio, quia illud quod fit, quatenus fit, nondum est; quod autem non est, actiones lædere nequit, quia non entis nullæ qualitates, nullæ functiones.

Affirmativa *Galenii*. *Contra* quod præter morbum in facto esse datur etiam morbus fiens, pluribus in locis *Galenus* asserit, quatenus interdum in morborum curatio ne indicationes defumuntur non solum à morbo, sed etiam à causa ejus durante & augente. Quapropter morbus in esse facto juxta *Galenum* & Medicorum principes est is, qui per indicationes à solo morbo deductas curatur: at morbus fiens duo includit, factum videlicet & futurum; factum, ut est dispositio p. n. permanentis, à quâ sensibilibiter læduntur actiones, cujus ratione debetur illi curatio: futurum ratione causæ, quæ ulterius affectum generat ac fovet, adeoq; sui ablationem indicat, de quo vide plura apud *Hor. Augen. lib. 12. Epist. Tom. 3. epist. 45*.

Ad assertionem affirmativam. *Quod assertionem contrariam attinet*, illam à *æxi-bæ* loquendo negare non possumus: quatenus

enim morbus fiens vocatur morbus, eatenus aliquo modo factus est. & actu subsistit. Veruntamen cum in tali morbo prima indicatio sumatur à causa fovente, ita ut hic verum sit pronuntiatum Philosophorum, non sublata causâ non tolli effectum; Idcirco meritò perspicuitatis gratiâ morbum hunc fientem dicimus, ut à morbo facto, qui non amplius à causa superstitite fovetur, rectius distinguatur.

QVÆSTIO XII.

An morbus aliquis salubris dici possit?

Negativa probabilis videbitur Philosophis, præsertim ubi considerabunt alteram differentiam, quâ morbi quidam simpliciter salubres statuuntur: at verò quod simpliciter vel tale est, illud utrique extremorum attribui nequit, undè absurdum esse videtur, simul esse morbum, & esse salubre. Imò ex *Galenii* quoque mente negativa colligitur, dum in *lib. Art. Med.* definit Medicinam, quod sit scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum, ubi per salubria tantum illa intelliguntur, quæ ad sanitatem spectant, sive sint subiecta ejus, sive causæ, sive signa.

Contra quæstionis affirmativam tenemus cum *Schola Medicorum*, respiciendo solutionis terminum, cujus respectu in præsentia morbum salubrem vel lethalem simpliciter, aut secundum quid pronuntiamus. Distingendum igitur inter dispositionem salubrem respectu subiecti, & respectu termini, quarum illa sanitatem præsentem, hæc verò futuram denotat; illa non ægrotanti, sed sano corpori, hæc verò tantum ægrotanti convenit. Quod autem alius morbus salutaris dicatur à *æxi-bæ*, hoc intelligendum est eâ ratione, quatenus ejusmodi morbus immediatè ad sanitatem terminatur, cui opponitur morbus salutaris secundum quid, qui alio morbo interveniente curatur.

Patet hæc ratio, quomodo dubitationibus adductis satis faciendum, quia prima conditionem necessariam, quod videlicet morbus respectu termini tantum salubris vocetur, amittit; altera verò tandem de salubritate subiecti loquitur, quemadmodum ex ipso *Galenii* contextu legentibus apparebit.

QVÆSTIO XIII.

An morbus magnus & vehementis idem significant?

Negat *Augenius l. 3. de miss. sang. & l. 6. Eptom. 3. Ep. 15*. propterea quod, propriè loquendo magnitudo morbo attribuitur, quatenus mediocritatis excessus adest, ita ut in unaquaque morborum specie magnum & parvum inveniantur. Unde subijcit in *cap. 3. l. 3. de miss. sang.* Hic ego non excipio tertiam exquisitam, non ephemeram, non quartanam, non quotidianam, non hecticam, in quibus magnum & parvum inveniri ex mensura & regula explanata, neminem esse arbitror, qui nesciat.

Contra quod morbus magnus includat quoque vehementiam, statuit *Maffaria*, contra quem disputat

tar Augenius, ex eo fundamento, quod magnus morbus naturam morbi maximè possideat: at vero naturæ morbi proprium est, affligere & mole- stare corpus nostrum, ut hæc ratione morbi magni vehementes quoque sint, quatenus vehementer corpus nostrum afficiunt. Hinc Galenus passim ex vehementia symptomatum de magnitudine morbi judicat, & recentiores, ut patet ex Fuchio, Steg- ghibio & aliis, definiunt morbum magnum, quod vehementer corpus affligat & infelset, atque vim magnam obtineat.

Declaratio controversa. Licet a. negare non possimus, in quacunque specie morborum magnum & parvum dari posse, nihilominus magnitudinem de solo mediocritatis excessu non accipimus, sed simul vehementiam includimus, atque cum *Merato* lib. 3. de mor. par. 1. class. 1. quæst. 176. num. 3. eos morbos, quos *Galenus* magnos vocat, melius vehementes dici posse censemus. Hanc ob causam patet morbi magnitudinem in latiori significatione ab *Augenio* accipi, de qua in præsentia nobis non est sermo, quia repetimus illud, quod habetur lib. 2. *Metb. Med. cap. 12.* quod affectus alicujus magnitudo dijudicetur vel ex actionis læsæ præstantia, vel ex propria affectus essentia, vel ex facultate læsum corpus gubernante.

QVÆSTIO XIV.

An morbus intermittens, ut Epilepsia possit esse morbus chronicus?

Cum omnis morbus, quatenus durationem & motum includit, brevis vel longus, continuus vel intermittens, necessariò statuendus sit, non immeritò querimus, an morbi quidam intermittentes, qualis est Epilepsia, chronici esse possint?

Affirmativa. Affirmativa juxta quorundam opinionem his argumentis confirmatur.

- 1. Quia Epilepsia per multos annos invadit, quod testatur *Hip. 5. Aph. 7.* dum inquit: Epilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post vicissimum vero quintum annum ferè conitatur ad mortem usque.
2. Quia non curatur ante ætatis mutationem, juxta *Aphorism. 45. lib. 2.*
3. Quia extra paroxysmum adest etiam morbo- sa dispositio p. n. cujus ratione levibus externis causis, utpote suffitu bituminis, cornu caprini & similibus malum excitatur.

Negativa. Contra quod ejusmodi morbi intermittentes, qualis est Epilepsia, non possint dici chronici vel diuturni, post alios, probat *Montanus* lib. 2. de homine sano cap. 12. Potissimum his fundamentis:

- 1. Quia *Galenus* frequenter affectus hic acutissimus vocatur.
2. Quia subito fit & subito solvitur, lib. 2. de sympt. caus. cap. ult. quod de morbis diuturnis dici non potest.
3. Quia juxta *Gal. lib. 5. de plac. cap. 2. & 4. Aph. Com. 63.* febrientes eo tempore, quo sunt ab accessione liberi non amplius actu febrientes esse dicuntur, licet aptitudinem & dispositionem in illum morbum habeant: Ergò illud ipsum etiam de Epilepticis concedendum.

4. Quia absurdum esset statuere morbum absenti- bus omnibus symptomatibus, præsertim pathognomicis, quæ, ut umbra corpus, essentiam morbi sequuntur: atqui Epileptica symptomata in intermissione omnia absunt: quapropter verisimile est toties morbum de novo generari, quoties idem terribilibus suis signis accessions se pro- dit.

Pro resolutione quæstionis & declaratione dictorum in oppositum adductorum notandum, quod Epilepsia dupliciter considerari possit, vel respectu suæ essentia, quæ nunquam datur nisi in ipsa accessione, ubi totum corpus convulsivo motu cum privatione sensus & facultatum principum p. n. afficitur; vel in relatione ad partis affectæ imbecillitatem, malamque dispositionem & promptitudinem, quam, ut inquit *Montaldus*, solent habere longo temporis spatio patientes ad patendum, & in ipsam incidendi. Quo ad priorem significationem rectè demonstravimus, quod non sit chronicus vel diuturnus, sed acutus & brevis morbus: at juxta posteriorem intellectionem ex *Hipp. & Galeno* diuturnitas Epileptico affectui tribuitur, ad dispositionem p. n. sive cerebri, sive ventriculi, vel alterius partis cum cerebro consentientis, & ad causas Epilepsiam generantes ac foveantes respiciendo.

QVÆSTIO XV.

An morbus brevis ab acuto differat?

Licet morbus acutus & brevis, chronicus & longus idem significare videantur, sciendum tamen, quod acutus differat à brevi, quando cujusque naturam propriam perpendimus.

Verùm quidem est, quod uterque respectu temporis consumpti durationem obtineat eandem, sed morbus acutus præterea includit magnitudinem & vehementiam, quapropter statim ab initio periculosa sortitur accidentia.

Hinc ergò rectè *Galenus 2. Aph. Com. 19.* eos morbos acutos vocat, qui præterquam quod celeriter judicantur, statim etiam magnitudinem obtinent, adeoq; ocyllimè ad statum perveniunt, & vehementibus symptomatibus stipati sunt: at verò in statu omnia vehementissima juxta *30. Aph. 2.* quam ob causam illi, qui celeriter ad statum inveniuntur merito magnitudinem obtinere dicuntur.

Quocirca non incommodè nomen acuti morbis brevibus cum magnitudine conjunctis inditum esse videtur. *Valeriolæ* lib. 2. *Enarr. 2.* ut enim acutum telum, acutum mucronem cum appellamus, qui brevissimo tempore opus suum perficere possit, quod ea quæ retula sunt tardissimè & ægrè perficiunt (quo sensu quoque ingenia in acuta & obruta distinguimus) ita morbus acutus ille dicitur, qui cum gravitate casuum celerrimè finitur, vel ad salutem vincente natura, vel ad mortem superante morbo.

QVÆ-

QVÆSTIO XVI.

An sufficiat morborum acutorum naturam à brevitate temporis & symptomatum magnitudine deducere?

Negativa. Negare videtur *Valeriolæ* citato loco, dicens: Quamquam a. morborum acutiem ex temporis modo & symptomatum magnitudine metiri *Galenus* videatur: non tamen ab his tantum, sed & ab humoris morbum facientis acrimonia sumendam esse ratio ipsa atque *Hippocrates & Galeni* sensa monstrare videtur.

Affertio hæc confirmatur ab ipso sequentibus.

1. Quia *3. Aph. 7. Hipp.* febres in siccitatibus acutiores fieri tradit, propterea quod siccitas nimia humores accendat, & acriores reddat.

2. Quia perpetuum est acres & tenues humores morbos acutos generare, quod tenuitate sua & acrimonia sui quendam insignem sensum inferant, hucque ac illuc vagantes turgeant. Licet non contra omnis acutus ab ejusmodi acris & tenuibus humoribus generetur, quod in Apoplexia, angina, lethargo & aliis patet.

Quamvis autem vera sit assertio *Valeriolæ*, quod quidam morbi acuti generentur ab acris humoribus, non tamen hanc ob causam quicquam desideratur in determinatione superiori, quia causa hæc est remotior, ad quam positam immediatè non sequitur morbus acutus, sed intervenientibus iis, quæ ab acris humoribus proveniunt. Adde quod omnis acutus ab acris humoribus esse deberet, propterea quod ea, quæ faciunt naturæ determinationem omnibus iis necessariò conveniunt, quibus ejusmodi natura tribuitur: at verò ipsi *Valeriolæ* quoque hoc falsum est, cum negare non possit, quosdam acutos ab acris humoribus non generari.

QVÆSTIO XVII.

An morbus acutus dividi possit in acutum propriè & impropriè sic dictum, & per consequens, num propriè sic dictus semper cum febris?

Agitur hæc quæstio inter *Horatium Augenium & Gerardum Columbam*, quorum ille l. 4. part. secunda *Epist. 24.* affirmativam concludit potissimum autoritate *Galenus & Hippocratis*, illius lib. 3. de diff. respir. cap. 9. hujus autem in libro de victu acutorum, in quibus locis apertè dicitur, propriè dictos acutos semper cum febris esse. Quamvis autem *Gerardus* lib. 1. de pest. cogn. & cur. cap. 37. hanc *Augenii* assertionem improbare ac refutare conetur: nihil tamen obtinere videtur, ut patet ex ejusdem part. 3. *Ep. 13. lib. 4.* ubi ex professo quæstio hæc Apologeticè tractatur, ad quem locum legendum lectorem remittimus. Hoc tantum breviter subjicimus, in eo morbos acutos omnes inter se convenire, quod cum celeritate periculum conjunctum habeant, quemadmodum post *Archigenem Galenus* affirmat: distinguuntur autem prout

Decisio quæstionis.

quidam, præter celeritatem & periculum, hoc etiam includunt, ut criticè solvantur, vel ad salutem vel ad mortem, de quibus loquitur *Galenus* lib. 2. *Aph. Com. 19.* dum inquit, morbi acuti præterquam quod criticè citò solvantur, statim etiam magnitudinem celeritati conjunctam habent. Tales propriè vocantur acuti, unde nomen hoc iisdem absque adjectione à *Galenus* tribuitur, & nunquam sunt sine febris, propterea quod naturæ judicium, sive commotiones criticæ sint in febrilibus morbis.

QVÆSTIO XVIII.

An febris morbus universalis?

Negativa probabilis videbitur aliis, vel quod *Aë- Ratio du- rius* in febris vitalem operationem affici stabi- tuat, cujus læsionem non statim naturalis & animalis operationis symptomata comitantur; vel quod *Avicenna* naturales operationes in febrilibus morbis affectas afferat: at verò tam vitalis quam naturalis functio peculiaris sua obtinet organa, quapropter verisimile erit his functionibus læsis instrumenta appropriata tantum præter naturalem dispositionem pati.

Contra Principium est affirmativa, quam defendit *Affirma- Hipp. lib. 1. de morb.* dum affectum illum, quo præ- tiva con- firmatur. ter naturam ex bile & pituita peccante totum corpus incalcescit febrem vocat. Item *Aristoteles* qui 1. *sect. probl. 29.* febrem calorem totius excedentem vocat. *Galenus* quoque 1. *Epidem. Com. 1. text. 20.* febris est calor per universum corpus p. n. diffusus. Hos ergò merito sequuntur *Mercurialis* lib. 5. de febr. cap. 1. *Capivac. lib. 6. de febr. cap. 2. Hor. Augenius* lib. 2. de febr. cap. 3. Commoti ratione sequenti, propterea quod omnes actiones in febre sensibilibus lædantur, ut rectè statuit *Averroes*: at morbus in illa parte residere dicitur, cujus functionem afficit.

Nec obstat frequenter in Scholis Medicorum cor- Instantia quoq; febris subjectum nominari, quod ex pulsus solvitur. mutatione febris facilimè cognoscatur, & non aliundè calor ejusmodi confertim toti communicari possit, quam ex proprio suo fonte & principio, quæ ratione teste *Galenus* lib. 1. de diff. febr. c. 3. febrilis calor in toto non datur nisi cor etiam incalcescat: non, inquam, hoc obstat, quia concedimus in corde oriri febrilem caliditatem, & consequenter toti corpori communicari, quatenus actio toti communis, quæ juxta *Averroem. 2. Coll. 7.* est caloris nativi, hac ratione p. n. afficitur. Ut autem caloris nativi actio communis est toti, & in qualibet parte certis functionibus inservit, ita febris totum corpus, & quamcunq; partem afficit. Quod

respexit etiam *Aërius*, ubi per febrim vitalem actionem lædi statuit: quatenus vitalis operatio cordis, quæ toti per caloris & spiritus influentis communicationem prospicitur, primò læditur, ut rectè dicat *Mercurius* lib. 1. de febr. essentia; febrilem totius calorem à cordis calore, scilicet præternaturali, conservari. Cum autem per influentem calorem & spiritum reliquis partibus omnibus quoad naturales operationes, nimirum quoad alimentum tractationem, concoctionem, retentionem & expulsionem quotidie succurratur, idcirco non incommodè quoq; *Avicenna* dixit, per febrem naturales operationes labefactari, quia hæc citius nocuum sentiant, quam aliæ, propterea, quod influente spiritu & calore à corde maximè indigeant.

QVÆ.

QVÆSTIO XIX.

An cholera rectè statuatur morbus cholericorum?

Affirmativa.

Instantia.

Decisio quaestio- nis.

Gravis & acutus est affectus, qui cholera, vel passio cholericæ nominatur, qui per vomitum & alvi fluxum protinus hominem è medio tollit, teste Autore definitionum, de quo quaeritur, num rectè dicatur morbus cholericorum?

Affirmativa facillimè defenditur ab iis, qui statuunt morbum hunc ex sola humoris biliosi fluxione oriri, in quorum numero est Peteda lib. 1. Pract. cap. 35.

Qui thesin probare conatur, tum quod nomen hoc indicet, tum etiam quod Galenus lib. 3. de natural. fac. cap. 13. in cholericis per venas ad ventriculum pertinentes torum corpus evacuari scribat.

Utrum quid respondebimus, tum Hippocrati lib. 4. de rat. vict. tex. 103. qui duplicem cholericæ passionis speciem statuit, humidam scilicet, quæ superflui humores, & siccam, in qua nihil præter spiritum acrem & molestum excernitur: tum etiam medicis aliis plerisque, non solum fluxionem biliosi humoris, sed etiam corruptionem alimenti, depravatosque succos alios cholericæ causam stantibus, quemadmodum videre licet in Mercato lib. 3. de morb. curat. cap. 8. Fuchso lib. 3. de morb. med. cap. 12. Foresti lib. 18. observ. 44. qui ex Tralliano lib. 7. c. 16. varias causas enumerat. Item in Rondeletio, qui lib. 3. Method. cur. morb. cap. 16. morbum hunc tantum à corruptione alimentorum vel ratione medicamentorum oriri statuit.

Pro decisione quaestio- nis notandum ex Mercuriali lib. 3. med. pract. cap. 15. quod causa immediata interna huius morbi sint acres & biliosi humores, qui cholericam excitant propriè sic dictam, sive per se abundant in corpore, sive ex corruptione assumptorum generentur. Hinc ergo non incommode Piso lib. 3. pract. cap. 13. cholericam humidam fieri dicit, quando propter pravorum humorum ac ciborum seu potionum stomachum offendentium qualitatem bilis naturam sursum ac deorsum ad exernendum irritat.

Concedimus ergo cholericam à corruptione alimentorum vel etiam à medicamentis oriri posse, non tamen immediatè, sed fluxione vel corruptione biliosa simul accedente, quam potius in cholericis quàm aliis temperamentis accidere posse quilibet intelligit, ut vera sit assertio Mercurialis, quæ statuit, ad cholericæ generationem plurimum in- servire corporis habitum cholericum, sexum virilem & ætatem juvenilem.

Quod autem siccam cholericam attinet, licet à quibusdam pro cholera propriè dicta non agnoscat, in præsentia tamen nihil obstat, quin eandem quoque pro morbo cholericò recipere possimus, cum verisimile sit, citius in biliosis quàm aliis ejusmodi fumosas exustiones atque exhalationes fieri posse, præsertim cum non aliud, quàm ex acris & mordacibus flatus eadem oriatur.

QVÆSTIO XX.

Cur Epilepsia morbus puerilis statuatur?

Respon- sio commu- nis.

Respon- sio propria.

Causa le- ptepsie xima.

Declaratio quaestio- nis.

Rationes dubitandi.

Merito Hippocrates Epilepsiam puerilem vocat affectum, non quod soli pueri tali morbo laborent, sed quod præ reliquis ætatibus eodem frequentissimè afficiantur. Qui autem hoc fiat, non eadem ratione ab omnibus demonstratur: communis est opinio, puerorum corpora majori & copiosiore excrementitia humiditate abundare, quam ob causam ad Epilepsiam præ reliquis magis disposita judicantur.

Esti verò non negamus, pituitosos humores interdum huic affectui causam præbere posse, non tamen illud ipsum sit solitariè, sed concurrente peculiari malignitate, quam Galenus in Epilepsia per consensum concedit, Fernelius autem rectissimè in omni Epilepsia statuit, propterea quod idem effectus causas proximiores toto genere differentes habere nequeat. Hinc Forestus lib. 10. observ. 54. Epilepsiam à pituitosis & melancholicis humoribus fieri statuit, quatenus ex iis corrupti & virulenti vapores efflorescunt; quibus nervorum principium afficitur, ut seipsam contrahendo, noxium expellere conetur. Eiusmodi virulenta qualitas ab Hermeticis mercurialis & vitriolata vocatur, quæ respectu aciditatis principium nervorum & sensiles partes afficit, motumque convulsivum producit, de quo vide Quercetanus in trade cap. 11. Talis autem qualitas undenam deducetur in infantibus? non sanè ex humiditate nativa, quæ pueri reliquos antecedit, cum videamus plurimos pituitosos & hydrocephalos ab hoc malo immunes esse: Sed potius ex corruptione lactis in ventriculo, quod rectè annotat Mercatus lib. 1. de morb. cur. c. 16. dum inquit: frequentius pueri hoc malo corripuntur lactis vitio, aut noviter assumpti alimenti cruditate, atque ob id ventriculi consensu, nisi effectus tanquam hæreditarium onus successione majorum contrahatur. Plurimi enim puerorum (inquit Quercetanus) lac in ventriculo acensens & non probè concoctum congerunt, cujus corruptio eam naturam induit, ut in æruginosum & viride quoddam virus vitriolatum degeneret.

QVÆSTIO XXI.

An morbi quidam pituitosi dentur cum putredine?

Affirmativa confirmata.

Negativa suadebitur, propterea quod pituita præ reliquis humoribus non admodum ad putrefactionem apta videatur, quam ob causam Dn. Platerus tract. de dolor. cap. 2. quotidianas febres ex putrefactione pituitæ omnino negat.

Licet autem negare non possimus, pituitam per se consideratam in corpore nostro non facile putrescere, propterea quod eidem condiciones putredinis difficulter accidunt: nihil tamen obstat, quin morbi quidam pituitosi cum putrefactione statui possint, quia aliud est pituita, aliud pituitosum esse.

Resol-utio.

Rectè igitur Horat. Aug. l. 4. de feb. c. 8. cum Fernelio febres putridas ex vincentis humoris natura species fortiri dicit, quatenus enim sanguis benè temperatus incendio putredinis afficitur, Synochus putrida generatur: sic calidioris est, & plus bilis quàm cæterorum obtinet, tertiana: sic pituitosus, quotidiana; si melancholicus, quartana corporibus nostris accidit.

Concedimus ergo pituitam per se consideratam difficulter putrescere, quæ tamen nihilominus interdum cum aliis permixta putrescit, & accensa tandem diutius calorem p. n. retinet, licet non admodum intensum, qui difficulter discutitur, undè accessiones suas diutissimè protrahit, ut febris quotidiana quibusdam non tam continua, quam intermittens credita sit, ut habet Hollerius lib. 2. de morb. inter.

QVÆSTIO XXII.

An morbus malignus vel benignus dicatur ratione causarum?

Oritur hæc dubitatio, propterea quod malignitas & benignitas ad morem morbi pertineant: cum autem mos morbi sit accidens ali- quod morbi naturam consequens, ideò plerumq, malignus & benignus morbus illis annumeratur differentiis, quæ desumuntur ab accidentibus morborum naturam consequentibus. Veruntamen cum conditio, quæ cuilibet morbo addita malignitatem introducit, ex proprietate causarum potissimum succrescat, quatenus humores peccantes non propriam servant naturam, sed pravà quâdam alteratione corrumpuntur, aut partes principes admodum afficiunt: idcirco non incommode præsentis loco dicta differentia declaratur. Urautem malignus redditur morbus à perniciè, quam sursum ejus causa peccans contrahit, undè malignitas parvis etiam & mitissimis morbis non raro succrescit, ita morbus benignus & mitis ille dicitur, cujus causa tali malignitate carer.

QVÆSTIO XXIII.

An tempus anni generationem morborum variet?

Dubitatur propterea quod anni tempora non aliter faciant ad alterationem nostri corporis, quam respectu aëris externi alias atque alias qualitates obtinentis. Atqui aër externus per se ad generationem alicujus morbi non sufficit quia est ejusmodi causa externa, quæ sine interveniente interna nihil generat. Adde, quod experientia teste, quilibet morbus in quocunque tempore accidat, undè frustranea videtur distinctio, qua

morbi in vernaes, æstivos, autumnales, & hyemales distinguuntur.

Sed notandum hic ex Hippocrate lib. 3. aph. 19. Resolutio, quod quilibet morbus in quovis tempore fieri possit, ita tamen, ut nonnulli in quibusdam magis tum fiant, tum iritentur, quatenus scilicet temporis dispositio citius causas morbificas internas commovet. Item ibidem aph. 20. in vere infanias, melancholias, Epilepsias fluxiones sanguinis, anginas, gravedines, destillationes, tusses, lepras, impetigines, vitiligines, pustulas ulcerosas, tubercula, articularumque dolores fieri dicit, propterea quod tunc temporis delitescentes humiditates ebulliant, & sanguis ab impuritatibus suis purificetur. Aphorismo 21. æstivi morbi nominantur febres continuæ, ardentes, tertianæ, quartanæ, vomitiones, alvi profluvia, ophthalmia, aurium dolores, exulcerationes, genitalium putredines, & sudationes, propterea quod tunc temporis bilis non solum generetur copiosius, sed etiam exacerbetur & aduratur. Aphorismo 22. autumnis fieri dicuntur febres quartanæ & incertæ, lienis tumor, hydrops, tabes, urinæ difficultas, intestinorum lævitas, & difficultas, coxæ dolores &c. tam propter generationem melancholici sanguinis, quam propter inæqualitatem aëris. Aph. 23. hyemales affectus vocantur, pleuritis, peripneumonia, lethargi, gravedo, laterum & lumborum dolores, cephalalgia, vertigines, apoplexia, &c. tam propter crassos & viscidos humores genitos. quàm ob exacerbatas inflammationes internas, ratione frigoris exterioris circumstantis.

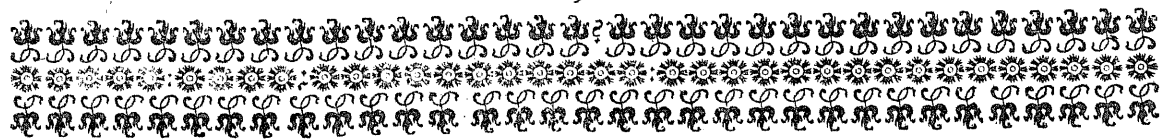
QVÆSTIO XXIV.

An dentur morbi Pandemii ab Epidemiis & Endemiis distincti?

Fernelius lib. 2. de abd. rer. caus. c. 11. communitiva. Affirmativa. nes morbos non solum in Endemios & Epidemios, sed etiam Pandemios distinguit, ita ut Endemii & Epidemii morbi sint, quando causa communis est aër; Pandemii verò, quando causa communis latet in communi alimentorum vitio. Huic opinioni subscribit etiam Marcellus Capra lib. de morbo pand. c. 11. Ingrassias lib. 1. de contag. pest. cap. 17. Foresti lib. 6. observ. 1. in Com.

Veruntamen cum juxta Hippocratis & Galeni Negativa doctrinam communes morbi dicantur illi, qui ex causa communi plures simul invadunt in aliquo loco vel semper, ut Endemii, vel certis temporibus ut Epidemii nullo habito respectu, num causa communis vel in solo aëre, vel etiam in corruptis alimentis communibus existat: ideò potius cum Langio lib. 2. Epist. 13. Gerardo Columba lib. 1. de peste cap. 2. & aliis statuimus morbos pandemios sub reliquis differentiis contineri, quatenus eandem naturam, idem subjectum, eundemque læsionis modum obtinent. Quod autem causæ diversitatem attinet, de ea in sequentibus ulterius agemus.

Institu-

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO VI.

De

CAUSIS MORBORUM.

THESIS I.

Um in omni morborum cognitione cause inquirenda...

Causa que intelligatur hoc loco.

Requisita causa efficiens.

Duplex causa.

Externa causa.

Externa contingens. Externa necessaria.

Interna causa.

Congenita.

Adscititia.

Antecedens.

X. Continens causa est, qua tangente afficimur, Cont. & qua separata cessat affectus. Galen. lib. 1. de loc. nens. aff. cap. 2. lib. 6. Epid. comm. 3. Aph. 20. lib. 1. de caus. pul. cap. 1.

XI. Omnes autem cause interne, vel sunt in continentibus, hoc est, ipsis partibus, vel sunt in continetis. In continentibus scilicet partibus ipsius corporis, causa morborum esse potest respectu vitii congeniti, quomodo morbi quidam sunt hereditarii, unde Arthriticus arthriticum, phtisicus phtisicum generat; Quidam omnibus communes, respectu communis vitii, quod ex materno sanguine nostris partibus communicatur, ut apparet in variolis & morbillis.

XII. Potest insuper unius partis morbus altarius morbi causa esse; sic figura vitatur interdum ab aucta magnitudine tumoris in parte geniti.

XIII. In continetis oriuntur cause morborum vel quatenus eadem pertinent ad res naturales: vel quatenus sunt toto genere prater naturam. Galen. lib. de diff. morb. cap. 8.

XIV. Contenta naturalia sunt humores alimentarii & spiritus cum excrementis tam utilis, quam inutilibus, que omnia cum nature modum non servant, variorum morborum cause sunt.

XV. Toto genere prater naturam illa dicuntur, que totaliter prater naturam ordinem in nobis producuntur, ut sunt calculus, vermis, status, &c.

XVI. Hec semper morborum causas constituunt, quod de contentis naturalibus dici non potest, nisi a nature legibus discedant, sicuti maxime in plethora & cacochymia patet, de quibus merito hic aliquid subjicitur.

XVII. Plethora proprie loquendo vel solius sanguinis, vel etiam omnium quatuor succorum equaliter sese habentium abundantia est. At improprie flavæ bilis, pituitæ & melancholice abundantia sæpius quoque plethora vocatur, sed cum adjectione, ita ut sit plethora biliosa, picuitiosa, vel melancholica.

XVIII. Est autem plethora duplex, vel quo ad Vasa, vel quo ad Vires. Illa fit tunc temporis, ubi humores tanta copia abundant, ut vasa in tumorem attollant & distendant: Hec autem accidit, quando talis adest copia humorum, que vires corporis gravat, etiam si vasa non distendant. Gal. lib. 1. Meth. Med. cap. 5. lib. de nar. hum. in com. aph. 1. lib. de plenit. cap. 3.

XIX. Frequenter fieri solet, ut utraque plethora conjungatur, nimirum ubi abundantia humorum vasa attolluntur, ac vires opprimuntur.

XX. Cacochymia proprie loquendo est redundantia vitiosorum humorum in corpore, ut habet Galen. lib. de Plenit. cap. cit. & lib. 13. Meth. Med. cap. 6. ac dupliciter accidere potest: vel quando prater

Cont. nens.

Causarum Subjecta.

Plethora.

Plethora duplex. Vasa & Vires.

Cacochymia.

Cacochymia duplex.

prater sanguinem alius quidam humor abundat: vel quando qualitas humorum vitatur, quantitate convenienti servata.

XXI. Accidunt autem hæc vitia contentorum vel in toto corpore, vel in certa tantum corporis regione, prima videlicet, secunda, vel tertia.

XXII. Prima regio complectitur ventriculum cum intestinis, venis lacteis, liene & sima jecoris parte: Secunda vasa majora cum intima jecoris cavitate includit. Tertia denique comprehendit vasa minora cum ambitu totius ejusdemque habitus.

XXIII. In qualibet harum regionum certa fit alteratio & concoctio alimentorum, ita ut prior semper posteriori serviat, ubi tamen posterior prioris vitia corrigere nequit. Galen. lib. de succ. bonitate cap. 5.

XXIV. Hinc in prima regione vel ventriculi vel alimentorum vitio cruditas & corruptio gigni potest; in secunda regione pro mala dispositione jecoris & interventium, vel chyli vitio languis inficitur, unde cacochymia multiplex; in tertia denique regione varia coacervantur excrementa, partim per congestionem, quando Alimentum a partibus non perfecte assimilatur, partim per fluxionem, quando pars aliqua fuscipit influxum ab alia.

XXV. Ita datur causa morborum diversa, que vel propter agit, vocatur causa absoluta: vel propter, que vel suspensio est, vel supervenit & in ea causa sine qua non dicitur.

XXVI. Cognitis morborum causis in genere, jam sequitur, ut unius cujusque morbi in specie causas intelligamus, secundum differentias illas, quas præcedente disputatione proposuimus.

XXVII. Hic primum intemperies sese offerunt, ubi calidioris cause statuuntur contactus rei calidæ, motus improbus, putredo, constipatio & assumpta caleficientia. Gal. lib. de caus. morb. cap. 2.

XXVIII. Frigidam intemperiem ferè contrariæ productum cause, cum contrarius sit effectus: huc ergo refertur contactus rei frigidæ, assumptorum quantitas, & qualitas, corporis raritas, corporis constipatio nimia, & denique motus immodicus, vel otium. Galen. lib. de caus. morb. cap. 5.

XXIX. Humiditatem excedentem inducunt aer pluviosus, medicamenta & alimenta humida, somnus multus & otium. Galen. lib. de caus. morb. cap. 5.

XXX. Siccitatis excessum inducunt aer siccus, alimenta siccantia, pauca, medicamenta siccantia adstringentia, motus plurimus, balnea sulphurea, curæ, vigilia & alia huc facientia. Galen. lib. de caus. morb. cap. 4.

XXXI. Hæ cause quando variis modis junguntur, varias quoque temperies compositas efficiunt. Galen. lib. de caus. morb. cap. 6.

XXXII. Ad morbos Organicos accedimus, hic primum figura vitium sese offert, quod contrahitur aut in utero, vel ob materie quantitatem five qualitatem, aut extra uterum errore commisso ab obstetrice, vel nutrice, vel Medico solutionem continui non rectè curante. Huc quoque spectant tumor, excrecentia, paralyfis, &c. quatenus morbus morbi causa esse potest. Galen. lib. de caus. morb. cap. 7.

XXXIII. Meatum Laxatio fit externe ab ære calido & humido, à medicamentis & alimentis rarefacientibus, à motu vehementi: interne ab expultrice valida, & retentrice laborante.

XXXIV. Eorundem angustiam efficit compressio à tumore, vinculo, medicamento adstringente, lapide aut alia quodam re prater naturam: Ob Tomus primus.

structio ab humoribus crasis, lentis, vaporibus, excrementis, contentis prater naturam, &c. Subfidentia exinanità materiã vel vase exsiccat: & denique colitis propter ulcus vel vulnus malè curatum. Galen. citato loco.

XXXV. Asperitas foris ab ære boreali, alimentis acerbis, acerbis, fumo & pulvere: intus ab humorum vel contentorum aliorum acrimonia producit; Contra levitas ab humidis ventis, balneis & alimentis, aliisque hujus generis conciliatur.

XXXVI. Excedens magnitudo & numerus ab ubertate materie & facultatis robore sæpius procedit: Defectus à causis contrariis dependet. Gal. lib. de caus. morb. cap. 8. & seq.

XXXVII. Prava denique compositio, quoad situm, accidit vel ob repentinam & improbam agitationem, vel ob articularum humiditatem immodicam, vel ob aliarum partium relaxationem, &c. Galen. lib. de caus. morb. cap. 10.

XXXVIII. Denique tertium morborum genus superest, Unitatis nimirum solutio, que fit vel ab incidentibus, vel ab erodentibus, vel à frangentibus & contudentibus, vel à distendentibus & disrumpentibus. Vid. Galen. cit. loco cap. 11.

XXXIX. Invenere autem solutiones unitatis varia nomina pro diversitate partium, in quibus fiunt, & causarum, à quibus oriuntur. Ita solutio Unitatis in osse, transversa fractura, recta fissura dicitur: In carnosa parte vulnus ab externa causa incidente, & ulcus ab erodente generatur: In membrana solutio facta, ruptura vocari solet, de quibus variis denominationibus Vid. Galen. lib. de diff. morb. cap. 11. lib. de constit. art. cap. 6.

XL. Ita essentielles morborum differentie producuntur à causis variis, inter quas non solum eas retulimus, que per se ad effectum producendum concurrunt, sed etiam illas, que ex accidenti cause dicuntur, propterea quod utraque sub consideratione Medici cadant.

XLI. Jam superest ut videamus differentias communes vel accidentales, easdemque cum suis causis comparemus. Et primò morbus in fieri causam antecedentem vel etiam procatartica actu requirit, que adest in morbo facto, nisi coincidunt hæc duo, ut morbus sit factus, & nihilominus causam foventem adhuc habeat, cujus ratione simul quoque fieri dicitur, ita ut sit in facto & in fieri, sed respectu diverso. Galen. 1. de loc. aff. cap. 2.

XLII. Deinde salutis est morbus vel sua natura, vel in comparatione subjecti ægrotantis, quod fit vel a plures, quando natura & artis ope penitus vincitur morbus, vel a plures, quando propter materie permutationem alius effectus curabilis generatur. Quod autem de morbo salutari dicimus, illud ipsum quoque de lethali contrario modo intellectum volumus. Vid. Gal. 3. de crisi.

XLIII. Porro magnus & parvus est morbus, absolute, cum causa ejus valida vel debilis est, secundum quid verò talis est morbus, ubi causa comparatur cum loco affecto & viribus. Hinc Galenus affirmat triplicem esse magnitudinem morbi: aliam que ex proprii affectus essentia spectatur; aliam que ex læsæ actionis præstantia dijudicatur, & tertiam, que æstimatur ex facultate corpus gubernante. Galen. lib. 7. Meth. Med. cap. 12.

XLIV. Est etiam morbus intermittens vel continuus, pro diversitate motus, que causis morbificis latentibus & foventibus morborum accidit, est insuper respectu durationis alius brevis, alius longus, ille citò vincit aut vincitur, hic contra.

Cause asperitatis & levitatis.

Cause depravate magnitudinis, & numeri. Cause depravati situm.

Unitatis soluce cause.

Cause morborum in fieri & facto.

Cause morbi vel salutaris, vel lethalis.

Cause morbi magni & parvi.

Cause morbi continui & intermittens.

Causæ acutorum morborum.

XLV. Ubi morbus simul brevis & magnus est acutus vocatur, qui universalis sua tempora celeriter & cum vehementia percurrit, oriturque frequenter ab humore calido & fervido respectu totius, quod patet in febribus continuis malignis; vel in parte quadam nobili peccante, quemadmodum apparet in pleuritide, phrenesi, &c. Interdum quoque frigidus & crassus humor est causa morbi acuti respectu nobilium partium, quas occupat, sicuti apparet in Apoplexia & aliis hujus generis affectibus.

Causæ mitis & maligni morbi.

XLVI. Sunt porro morbi mitis & maligni, qui alias etiam mali moris vocantur, quorum illi à benignis, hi contra à malignis morbis dependent. Sunt autem causæ malignæ, quæ non solum sui ratione violenter agunt, sed etiam qualitate lædendi latentem obtinent, quapropter non solum medicamenta manifestis qualitatibus agentia, sed appropriata requirunt.

Causæ morborum communium, Causæ morborum sporadicorum.

XLVII. Reliquæ differentiarum accidentales causas suas statim indicant, excepta distinctione ultimâ, quâ morbos quosdam communes, alios sporadicos diximus, de quâ restat, ut aliquid subjiciamus.

Causæ morborum endemicorum.

XLVIII. Cum autem communes morbi multos in uno loco invadant, necessariò sequitur eisdem communem quandam obtinere causam, ætrem videlicet vel alimentam. E contra cum diversi morbi sparsim invadant homines, consequens est, causam non communem, sed cuique propriam esse, cum proprius effectus à propria causa dependeat. Vid. Galen. comm. 1. lib. Epid. in princ.

XLIX. Qui vero communes sunt uni cuidam regioni & Endemii vocantur, vitio illius regionis

ut plurimum accidunt, quatenus ob loci naturam aër inquinatus, aut alimenta communia depravata sunt.

L. At Epidemii, qui tempore certo sævire solent, plerumque causam obtinent ex influxu maligno siderum, quo ambienti nos aëri communicatur qualitas vitæ nostræ inimica. Sæpius etiam per contagium hi morbi propagantur, ubi tamen propriè loquendo secundum Hippocratem nondum Epidemii vocari possunt, quamvis verè maligni vel pestilenciales sint.

ADDITAMENTUM.

Hoffmannus in Institut. Med. lib. 3. cap. 7. §. 2. pag. 313. inter alia garrit: De Horstio Disput. 6. hac solum moneo stabilire illum Theophrastus. 10. Causam Continentem ex Galeno, cujus loca procul dubio non aspexit, aut certe oculo sinistro. At olim Horstio adhuc vivente id non dixit, neque est, uti malevolè infert; Nonne enim à Galeno lib. 1. de loc. aff. cap. 1. hujus causæ notio his verbis explicatur: dum inquit, id, quo tangente afficimur, & quo separato statim cessat affectus, causam esse apud omnes in confesso est. Nonne Galenus lib. 6. Epid. Comm. 3. Aph. 20. tria nominatim constituit causarum genera, nimirum præincipientes, antegressus seu antecedentes, & contentivas seu continentes? Nonne Idem Galenus lib. 1. de Caus. Puls. cap. 1. Multis ac copiosis verbis causam hanc continentem inculcat: ex quibus sufficienter constat quam iniq; Horstium tractaverit Hoffmannus. Quid autem de Causa Continente statuendum sit? patet infra ex Disputat. hujus 6. Coron. 2. Quest. 3. 4. & 5.

Causæ morborum Epidemiarum.

Quid sit causa morbi.

Requisita ad actionem causæ necessaria.

Causa morbifica duplex.

Externa causa quid.

Interna causa quid.

De causis morborum procatartice necessariis.

Res non naturales.

Aër ambiens.

Theoret. fol. 402. Valles. l. 4. contrav. c. 3. Vido Vidio l. 1. de curat. gener. c. 3. & aliis, quapropter nomen causæ & efficientis in Medicina idem determinat, adeo ut per vocabulum causæ apud Galenum & alios nihil aliud quàm efficiens intelligenda veniat. Nec immeritò; cum sine efficientis cognitione morbus ignoretur, ejusdemque curatio manca sit.

§. 7. Cum autem omnium causarum ad morborum productionem concurrentium non sit eadem ratio, vix generalis definitio dabitur, quæ unâ eademq; ratione omnibus conveniat. Galen. l. de diff. sympt. cap. 1. causam morbificam omne illud appellat, quod in corpore nostro ad morborum generationem aliquid confert; quatenus causâ morbificâ nos tangente passio generatur in subiecto, quâ passione vel mutatione mediante affectus morbificus à causâ suâ produci dicitur.

§. 8. Non autem efficiens producit morbum in corpore nostro, nisi juxta Galen. l. de caus. morb. cap. 3. tria adsint, habitus ad pariendum in subiecto, efficiens vis valida, spatiumque temporis conveniens: hinc inquit: ut accendatur febris in corpore, oportet ut corpus ipsum sit accommodatum & habile ad excipiendam febrilem caliditatem, causa autem efficiens existat valida, tempusque & patientis proximitatem fortiat, ut videlicet in actione immoretur diutius & passuro corpore superior evadat.

§. 9. Sunt autem duplices causæ morbificæ, vel externæ vel internæ, juxta Galen. l. 1. Meth. Med. c. 8. l. de caus. morb. cap. cit. Externa causa græcis προκαταρτική est, quæ maximâ ex parte extrinsecus advenit, & à substantia corporis aliena est, vocatur aliàs hæc causa evidens, quod ad ejus cognitionem nullâ conjecturâ opus sit, acciditque vel contingenter, ut ictus, lapsus; vel necessariò, ut res non naturales dictæ, de quibus in subsequentibus ulterius dicemus.

§. 10. Interna causa, aliàs occulta vel latens dicta, juxta Galen. l. 4. de san. tuen. c. 2. intra ipsum animalis corpus continetur, & respectu suæ originis in congenitam & adscititiam, respectu effectus verò, quem producit in antecedentem & continentem dividitur.

§. 11. Externæ causæ vel procatartice seu evidentes aut necessariò nobis occurrunt aut contingenter, ut habet Galen. l. art. medic. c. 80. Quotidie enim aërem ambientem attingere, cibum potumque assumere, vigilare, dormire & similia peragere solemus necessitate quadam: at ensibus, exitalibus feris, aliisque casibus fortuitis non eadem ratione occurrimus.

§. 12. Hanc ob causam in præsentia res non naturales dictæ considerantur, quarum usus oportunos sanitatem conservat, immoderatio verò morborum generationi confert. Hinc ergo pertinent aër ambiens, cibus potus, somnus vigilia, excreta retenta, motus corporis & animi affectus.

§. 13. Aër ambiens ad morborum generationem facit quatenus peccat vel in qualitatibus, vel in substantiâ. Quo ad qualitates excedit caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, vel respectu regionis & loci, vel anni tempore, vel cœli statu. Quo ad substantiam, variis modis inquinatur aër, tum gravibus ac venenatis expirationibus rerum sublunarium infectarum, tum etiam influentibus syderum infautis & noxiis, quâ ratione non raro

morbi communes Epidemii per μικροματα contagiosa propagantur.

§. 14. Porro sicuti cibo & potu natura nostra beneficio nutritionis reficitur; ita loco veræ nutritionis morborum causæ p. n. cumulantur, ubi contra præcepta sanitatis alimenta qualitate, quantitate, substantiâ vel modo utendi peccantia ingeruntur: nihil enim est, quod æquè materiam & pabulum generationi morborum præbeat, quàm alimentorum vitium. Hinc non incommodè Fernellius unicam gulam omnium propè morborum matrem vocat, etiam si alius isdem sit genitor.

§. 15. Ut autem provida natura labore, vigiliisque dissipatis spiritus per somnum restituit; ita moderata quies & vigilia sanitatem conferunt: excessus contra vel hujus vel illius morbos generat, quod ex nocentis tum somni, tum vigiliarum excedentium colligitur.

§. 16. Sic etiam retentio eorum quæ excerni debent, & excretio eorum quæ retinere convenit, in corpore causam evidentem seu externam constituunt; requiruntur enim juxta naturæ leges quorundam quotidianæ statæque certorum temporum secretiones, sine quibus corpus sanum & integrum esse nequit.

§. 17. Imò & corporis exercitium hinc pertinet, cuius intermissio frigidus humores accumulatur, excessus autem spiritus & calorem omnis operationis autorem resolvit.

§. 18. Tandem affectus animi considerantur, quorum subitæ mutationes ad morborum generationem plurimum faciunt, quatenus humores & spiritus iisdem p. n. diversimodè commoventur.

§. 19. Hactenus de causis morborum evidenter necessariis egimus, non necessariæ sequuntur. Sunt autem causæ evidentes non necessariae, quæ contingenter accidunt, & quas etiam interdum declinare possumus. Tales in ambientium genere sunt æstivaria, quatenus corpus præter modum calefaciunt & exiccant: balnea corpus qualitate quadam excedente lædentia, sive sint sulphurea, sive nitrosa, sive aluminosa, sive marina, vel alterius qualitatis: item inundationes: tegumenta: artificialis odor, fumus aut vapor evitabilis peccans.

§. 20. In assumendorum classe causas morbificas evidentes non necessariae constituunt medicamenta injusto modo usurpata. In excretorum genere continentur sanguinis eruptio, seminis excretio morbosa, venus immoderata & similia. Quo ad motuum diversitates ad morbos producendos interdum contingenter inserviunt clamores, vociferationes ingentes, navigatio, equitatio, &c. frictio sicca, attritus, contusiones, casus, ictus, ferarum morsus & hujus generis alia.

QUESTIO I.

An post differentias morborum de causis morbificis tractandum?

Negativa placuit Eufisio l. 3. Inst. sect. 1. c. 2. Negativa qui non à differentiis morborum, sed à causis, farum investigatione incipit, cuius assertio confirmari potest subsequentibus.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS VI. CORONIS PRIMA

DE CAUSIS PROCATARTICIS.

THESIS I.

Um in omni morborum cognitione & curatione, juxta Galenum l. 2. natural. fac. cap. 9. causæ sint inquirendæ, necessarium est, ut Medicus doctrinam de causis morbificis diligenter perpendat, quò locum suum inter sapientes, à summis olim Philosophis eidem propterea attributum, quod causas eorum exquirat, quæ in corpore nostro accidunt, obtinere ac defendere queat, præsertim cum eodem Galeno l. 1. & 2. Meth. testante, sine doctrina illa morbi dextrè præcaveri vel curari nequeant.

Necessitas doctrinæ causarum morbificarum.

Causa quid. Genera causarum.

§. 2. Quemadmodum verò aliàs causa relationem ad effectum habet, ut causæ ratio in eo consistat, quod ad effectum producendum concurrat; ita generaliter loquendo causa erit omne illud, quod ad morborum generationem confert, sive hoc fiat per se, sive per accidens.

§. 3. Sunt autem quatuor causarum genera, nimirum materia, forma, efficiens & finis, quæ in

morborum generatione quoque dantur, sed alio modo, quàm in rebus aliis.

§. 4. Quod enim materiam attinet, illa non venit morbo, quatenus est causa, ex qua res fiunt, quia morbus est accidens, quibus materia ex qua denegatur: obtinet autem materiam in quâ subsistit, nimirum subiectum in hærentiæ, seu corpus animatum. Forma morbi ut & aliorum accidentium, nihil aliud est, quàm τὸ εἶναι morbi, quod consistit in dispositione p. n. privationem sanitatis includente. Porro ut morbus est imperfectio, ita finem naturalem non obtinet, sed ejus loco terminum habet, usui sanitatis contrarium, nimirum functionis læsionem.

§. 5. Superest ergo quartum genus causarum, efficiens videlicet, cujus beneficio morbus in subiecto suo, nimirum in corpore humano producit, cujus tractatio propriè hinc pertinet.

§. 6. Hinc Medici potiùs de morborum causis efficientibus, quàm aliis solliciti sunt, quemadmodum ulterius confirmatur à Montano in Med. Theoret. net.

Quomodo morbus formam materiam & finem habeat.

Efficiens morborum.

Efficientis consideratio hinc pertinet.

- 1. Quia causa natura prior est effectu, hoc est, ipso morbo.
- 2. Quia prius essentia rei, quam differentia eius cognoscenda veniunt: atqui essentia nunquam sine causa cognoscitur, quia causa est essentia nota.
- 3. Quia causa est nobis notior in distincta cognitione: at verò nobis notiora priorem locum obtinent.

Contra questionis affirmativam defendimus cum Fernelio, Vallejo & reliquis Medicorum, fundamentis sequentibus.

- 1. Quicquid pertinet ad cognitionem τὸ ὄντι, illud præcedit cognitionem τὸ δῖόντι. Atqui differentiarum enumeratio pertinet ad cognitionem τὸ ὄντι. Ergo.
- 2. Sine quo cognitio alterius fieri non potest, illud est præmittendum: at sine differentiis morborum causæ non cognoscuntur, quia præsupponitur esse priusquam inquiram, per quam causam existat. Ergo differentia morborum ante doctrinam de causis declaranda veniunt.

Pro questionis autem resolutione notandum, quod sit distinguendum inter cognitionem completam seu scientificam, quæ non solum scimus rem esse, sed simul quoque causam non ignoramus cur sit; & inter imperfectam & incompletam, quæ tantum quod res sit, determinatur. Quoad priorem significationem, concedimus perfectè differentias cognosci non posse, nisi simul causæ quoque cognoscantur, quapropter doctrinam de morbis & morborum causis necessariò coherere statuimus: at quoad posteriorem cognitionem differentias absque causis cognosci posse statuimus, nimirum quod sint.

Hinc patet argumenta pro *Fuchio* adducta tantum hoc probare, quod morborum differentia perfectè & completè sine causis cognosci nequeant, quod concedimus: at verum est interim, quod ea, quæ ad τὸ ὄντι cognoscendum pertinent, primum locum obtineant, quatenus intellectus noster naturam imitatur, & ab imperfectioribus ad perfectiora progreditur.

Ad rationes Fuchii.

Affirmativa.

- A**ffirmatur questio.
- 1. Quia materia & forma sunt causæ internæ res omnes constituentes.
 - 2. Quia frequentissimè materia morborum vocantur humores & alia contenta corporis humani.

Contra negativa probatur his rationibus

- 1. Quia quicquid est in accidentium classe materia & formæ carer, propterea quod hæc duo sint principia essentialia substantiæ: at verò morbus non est substantia, sed accidens.
- 2. Quicquid à subjecto, cui inest, essentiam suam obtinet, illud non indiget propriâ formâ & materiâ; atqui morbus à suo subjecto τὸ εἶναι, obtinet? Ergo propriè loquendo nec materiam nec formam habet.

Pro questionis intellectione notandum, quod causarum genera non eodem modo substantiis &

Fundamentum decisionis.

accidentibus attribuantur: ut enim accidentia propriè loquendo non sunt, sed insunt; ita etiam principia essendi forma & materia non eadem ratione iisdem & substantiis tribuuntur. Hinc ergo rectè *Fernelius l. 1. Path. cap. 11. Vall. l. 4. contr. cap. 3. Mercat. l. 3. de morb. quest. 175. num. 4.* & alii asserunt, morbum non opus habere materia prima, ut substantia; neque secunda, ut ea, quæ artificialia sunt: solum enim requirit materiæ loco subjectum, corpus videlicet humanum, cui fanitas & ejus oppositum accidit: nec etiam formâ indiget, physicâ scilicet, quæ informat ac determinat materiam, adeoque totum compositum constituit, licet eidem formam metaphysicam, quæ nihil aliud est, quam tota morbi essentia superius declarata, non denegemus.

Ad argumenta affirmativa respondemus.

Ad 1. materia & forma res omnes constituunt, quatenus intelliguntur corpora physica substantialia.

Ad 2. licet humores & contenta vocentur materia morbi, non tamen hoc ita accipiendum, quasi ab illâ materiâ, tanquam à parte sui prodeat morbus, sed quatenus illa contenta causis morbi-ficis antecedentibus præbent originem & fomentum.

Ad argumta affirmativa.

Ad 2.

QVÆSTIO III.

An morbus finem habeat?

Affirmat *Fernelius loco citato*, dum inquit: finis morbi est actionum lesio & interitus. *Confirmatur* 1. hæc assertio, quia natura nihil frustra agit: at vero naturaliter nobis mutationes & alienationes accidunt, undè sequitur morbi quoque generationem non frustra, sed finis alicujus gratiâ fieri.

2. Imò non rarò accidit, ut morbus à superveniente morbo curetur, quâ ratione *Hipp. l. 4. aph. 57.* febrim spasmo succedentem bonam & sanitati convenientem pronunciat. Hinc etiam Medicus, qui naturam imitatur, non rarò morbum generat, ut eo producto curetur alius, quod in uestionibus, sectionibus, aliisque chirurgicis administrationibus patet.

Contra morbum sine carere Vallejo l. 4. contr. c. 3. Mercatus l. 3. de morb. cit. l. & alii statuunt, propterea quod finis iis tantum convenire videatur, quæ sunt in perfectione quâdam; at morbus est imperfectio. *Antecedens patet*, quia finis & bonum convertuntur, cum nihil operetur mali causa.

Adde quod morbus generetur ex accidenti; quæ autem sunt per accidens, sine carent, quia sunt præter intentionem agentis.

Nota tamen quod morbus dupliciter considerari possit: vel prout est accidens aliquod naturale, quâ ratione pertinet ad mutationes physicas generaliter consideratas: vel prout præter naturam corpori humano accidit, quo respectu in præsentia consideratur. *Priori modo* morborum causæ finem aliquem consequuntur, quatenus humor putridus cor calefaciendo calorem generat, & propter sui introductionem qualitatem quandam positivam producit: at *posteriori modo* finis eidem denegatur, quia est defectus sanitatis in humano corpore, cui

Declaratio contraria.

p. n.

QVÆSTIO V.

An causa externa sint morborum causa?

Fuerunt inter antiquos, qui hoc negarent, undè ejusmodi causas externas tantum morborum occasiones dixerunt, propterea quod non semper nec omnia corpora læderent: & licet interdum lædant, illud ipsum tamen præstent ex accidenti, eo modo, quo propinator vini causa est febris in alio quodam, qui ex haustu vini copiosiori febrim incurrit.

Hos olim refutavit *Galenus l. de caus. procat. arct.* ponendo primum assertionis veritatem, quod scilicet externæ causæ revera lædant corpora nostra, tum quòd indes experientia testetur, immoderatum frigus & calorem morbos gignere, tum etiam quòd ipsa bruta animalia loca, regionesque mutant, ut æstate calorem, frigus hyeme declinent, propterea quòd ejusmodi excessum noxium esse sentiant.

Ad instantias respondetur, quod primò causa non producat morbum, nisi dispositio & habitus ad patiendum adfit, undè non mirum, quòd sæpius mille sint in theatro, ex quibus vix quatuor æstant, unus febricitat. *Deinde* aliud est apparatus considerare, ut vini propinatorem, aliud ipsum vinum.

Negativum.

Refutatio Negativum.

Ad instantias respond.

Ad argumenta affirmativa.

Ad 1.

Ad 1. Natura nihil agit frustra, quatenus consideramus illos effectus, qui fiunt per se.

Ad 2.

Ad 2. Ubi morbus pro curatione alterius vel à natura vel à Medico producitur, non rationem morbi, sed præsidii obtinet.

QVÆSTIO IV.

An sufficiat efficientis causa consideratio?

Opinio negativa probabilis videtur *Argentario l. de morb. caus. fol. 40.* quia præter efficientem datur etiam instrumentalis causa, cujus consideratio omninò necessaria est Medico: at ex ipsius sententia causa instrumentalis alia est ab efficiente:

1.

1. Quia variat curationem.

2.

2. Quia calidum est instrumentum quod concoquit, sed temperatura partium dat agendi vim.

3.

3. Quia causa instrumentalis sequitur ad aliud quæsitum, & est id per quod effectus producitur, quâ ratione per arma miles operatur.

4.

4. Quia *Philosopho 2. Phys.* efficiens est, quod primò movet, quod de instrumentis affirmari non potest.

Adde quod ex aliorum opinione præter causam instrumentalem aliud adhuc novum causarum genus statuatur, causa scilicet sine qua non, cujus frequentissimè *Galenus* mentionem facit, ubi tempus, locus, spatium, in quo fit motus & similia intelliguntur.

Affirmativa confirmatur.

Contra questionis affirmativa retinetur, nimirum statuendo causæ efficientis considerationem sufficere, non quidem simpliciter, sed prout eadem proposita fuit, quatenus scilicet ad generationem effectus seu morbi quippiam confert, sive hoc fiat primò, sive secundariò.

Contra Argentarium.

Quod igitur attinet instrumentalem causam, illam sub efficiente comprehendimus, quatenus constituit efficiens secundarium, quapropter argumenta adducta nihil aliud probant, quàm quod instrumentum non sit efficiens primum, quod concedimus. Porro licet causam sine qua non Medico necessariam esse ducamus, non tamen concedimus eandem novum genus causarum constituere, quia ferè nihil aliud est, quàm efficientis quædam determinatio; quocirca potiùs ad requisita causæ efficientis pertinere videretur.

QVÆSTIO VI.

Cur causa procat arctica vocentur externa?

An quia oriuntur ab iis rebus, quæ à substantia corporis alienæ sunt ac diversæ? an verò quòd ita sint evidentes, ut non solum Medicis, sed etiam plebeis sint perspectæ, quasi extrinsecus positæ essent, ut inquit *Fuchius l. 3. Institut. sect. 1. cap. 2.* Non enim negamus, causas quasdam procat arcticas esse in corpore, quod patet in animi affectibus immoderatis, sed motionis principium à corpore tamen alienum est, quatenus ab animæ facultate per objectum excitatâ producuntur. Hinc ergò *Vallesius citato loco* causas omnes externas & evidentes vocat, quæ non conjecturâ, sed sensu cognoscantur, sive sint in corpore, sive extrinsecus accedant.

Responsio duplex.

QVÆSTIO VII.

An aer ambiens quâ peccat, tantum morborum generatio ni conferat?

Videtur quod naturalis quoque aeris dispositio corporibus nostris nocet, & ad morborum generationem faciat.

Naturalis dispositio nem etiam nocere.

1. Quia aer ambiens perpetuò corpora nostra exiccat, propterea quod eodem quotidie à corpore & cute nostra quippiam dissipetur, idque copiosius aère sereno, quàm humido, quapropter famas oritur.

2. Hinc *Avicenna sen. 1. tract. 1. c. de complex.* aërem mortis causam dicit, quod exiccat, & per consequens humidum primigenium, vitale principium absumat.

1.

2.

3.

3. Adde quod aer ad alendum corpus ineptus sit, juxta Philosoph. l. de sensu & sensili, quia simplex est corpus: at omne nutrimentum est compositum. Si autem non nutrit corpus nostrum, necessarium sequitur eundem attractum substantiam nostram p. n. alterare.

Contraria assertio verior demonstratur.

Contra, quod aer ambiens rite constitutus morbos non generet, sed ad sanitatem tuendam plurimum faciat, absque difficultate demonstratur, ubi consideramus triplicem esse corporis nostri substantiam, solidam scilicet, humidam & spirituosam, quarum quaelibet per familia conservatur, ut inquit, Galenus l. 11. Meth. cap. 13. Hic aeris necessitas oritur, sine quo spirituosam corporis nostri substantiam non conservatur, quocirca concludimus, aerem in statu naturali salubrem quoque causam esse:

1.

1. Quia substantia sua spirituosam naturam retinet.

2.

2. Quia motu & impetu calorem flabellat ac temperat.

3.

3. Quia fuliginum a concoctionibus prodeuntium expulsionem & separationem plurimum intervit. Notandum verò ex Mercato l. 2. de sanit. quast. 163. num. 7. quod aer non intelligatur purus citra commercium, quod suscipit a vaporibus: aer enim simplex non alit juxta Hippocratem l. de corde.

Ad argumenta opposita.

Ad 1. Aer per se non facit ejusmodi dissipationem, sed ex accidente, quatenus disponit corpus, ut humores ab interno calore diffusi & attenuati eo citius evocentur & expellantur.

Ad 2.

Ad 2. Avicenna non intelligit aerem nobis familiarem, sed excessu vitæ nostræ inimico præditum.

Ad 3.

Ad 3. Aer qui respiratione trahitur non omnino simplex est, sed mistus unde non est absurdum, eundem nutrire posse.

QVÆSTIO VIII.

An sydera ad morborum generationem faciant?

Negativa quorundam.

EX quorundam opinione negativa defenditur, quod patet in Bertino, cui sydera sunt benefica, cuncta motu, caloreque vivifico conservantia, in Marcello Siculo. qui l. de morb. pædem. fol. 17. stellas malignas & humano generi perniciosas, aliasque cæcas influentias ridet, quod satis superque Mirandulanus demonstravit, a cælo malum influere non posse. Quocirca Plato stellarum naturam talem pronunciat, ut cunctis animalibus commoda præbeat, unde Chalcidius Interpres ejus miratur, quomodo stellas maleficas in illo sancto & pleno bonitatis loco subsistere conveniat. Imò cum suapte naturâ cælum conservet res omnes, quomodo quæso easdem corrumpet ac destruet, ut habet Picus lib. 3. contra Astrol. cap. 21.

Affirmativa defenditur.

Verum sententiam affirmativam potius defendimus, statuendo siderum diversis morborum generationibus inservire, sicuti non solum autoritate Hippocratis, Aristotelis, Galeni, Avicenna & aliorum probari potest, sed insuper etiam ratio accedit, a quotidiana experientia desumpta, qua (dicentibus Dd. Commibr. l. 2. de generat. & corrupt. cap. 10. quast. 1. art. 2.) compertum est multas in Lunæ coitu morbos recrudescere, agrotantiū

corpora deterius affici, nocereque per id tempus purgationes, & dum pestilentia grassatur, ordinariè tunc plures extingui, quod aliud non provenit, nisi quod tunc astrum occulto suo influxu corporibus vehementer incommodet. Ita pestilentes morbos ex malignis constellationibus interdum oriri non solum autores classici, Fernel. l. 2. de abd. rer. caus. c. 12. Sarracen. de pestu natura c. 4. Jord. de pestu Phen. tr. 1. c. 12. & alii testantur, quando scilicet Planetæ superiores Saturnus, Jupiter, Mars in signis humanis, Virginis scilicet vel Geminorum conjunguntur, quemadmodum refert Guidus de Canliaco tractat. 2. doct. 2. cap. 5. & Albumazar. 5. de conjunct. magn. sed experimento quoque dicitur, non raro pestes oriri sine manifesta quâdam causâ rerum sublunarium peccantium.

Notandum tamen pro questionis expositione juxta Columbam l. 1. de pestu cog. & cur. cap. 9. & Horat. Augen. tom. 1. Epist. l. 4. Epist. 1. quod cælum sit causa generationis & conservationis per se, corruptionis & diminutionis per accidens: seu quod sydera benigna vencentur secundum substantiam & effecta, quæ iis per se conveniunt; maligna vero non sui respectu, sed quoad nos, qui effectum recipimus. Qualis qualis enim sit corruptio vel alteratio cujusdam individui, quam cælestes apparentiæ introducunt, ea tamen cæli respectu mala non est, quia cæli actiones tendunt ad universi perfectionem, quatenus unius corruptio generationem alterius includit. Rodericus à Castro l. 3. de morb. mul. cap. 3. p. 2. cælestes aspectus non positivi, sed privati vè pestem inducere airt, quatenus interdum sublunares actiones non adjuvant.

Decilio controversia.

QVÆSTIO IX.

An malignæ constellationes producant interdum contagiosa?

Diximus in §. 13. quod infausta syderum constellationes interdum in causa sint, ut morbi per contagium in homines grassentur. Hæc sententia dubia videbitur iis, qui statuunt verum contagium non nisi a causa putrescente oriri, quemadmodum colligitur ex Fracastorio l. 2. de morb. contag. cap. 3. Horat. Augen. l. 4. Epist. 1. tom. 1. Jordan. l. 1. de pestu Phenom. cap. 4. & aliis. Verum tamen cum supra demonstratum sit, verum pestilentis morbi characterisimum non in putredine, sed in occultis qualitatibus venenatis subsistere, verisimile est, contagium interdum absque manifesta putredine suboriri, licet non negemus eò usque res putrescentes corrumpi posse, ut propter substantialem corruptionem exhalationes venenatæ & contagiosæ putrefactionem frequentissimè subsequantur. Patet hoc ex eo, quod a causa violenta sæpius habitus æquè perniciosus, ac si per putredinem talis fieret, comparatur, idem producat seminum contagiosum, ut in quibusdam contagiosis morbis apparet, in quibus putrefactio nequit accusari. Quamvis autem Mercatus de morb. quast. 176. num. 17. ejusmodi contagium illegitimum & spurium nominet, nihilominus tamen paulò post concedit, omnem contagiosam substantiam per occultam quandam qualita-

Declaratio controversia.

qualitatem sua munia peragere, licet non raro secum afferat primarum & secundarum qualitatum aliquas, quibus Medicos fallat, & vehementius ac truculentius operetur. Hinc ergo patet contagii naturam in putredine minimè consistere, sed in substantiali quâdam corruptione, quæ venenatis exhalationibus in disposita corpora propagatur; quapropter planum redditur, per infaustas constellationes rebus sublunariis interdum citra manifestam putredinem contagiosa convènire posse.

tem, in qualitate similitudinem, in modo virtutis tenorem & in occasione consuetudinem servemus, ut inquit Mercatus.

QVÆSTIO XI.

An somnus excedens tantum causas morificas augeat?

Quod non solum excedens, sed omnis somnus causam morificam augeat, arguitur hoc modo:

Quod omnis somnus non augeat.

1. Quia per somnum adest pulsus parvus & debilis, ex quo cordis constitutio debilior & frigidior colligitur: atque talis imbecilles reddit operationes totius, unde consequens videtur, exinde causas morificas cumulari.

2. Quia concoctiones alimentorum per somnum debiliores esse videntur, quam per vigilias, quod demonstrare conatur Robertus Dec. 1. parad. 8. at verò debilitas & impedimentum concoctionis crudorum humorum, adeoq; causarum morificarum origo statuitur.

Contra quod somnus moderatus in gratiam salutis & conservationis animalibus concessus sit, alibi demonstravimus, nimirum Disp. 3. Coron. 2. De anima Exerc. 8. quatenus per eundem revocatur calor ad interiora, ut naturales facultates eò magis in præparando alimento suum officium præstare possint. Hinc Paulus nosser l. 1. de re med. c. de somno: somnus, inquit, si rectè admittatur, multa bona præstat: nam & cibos concoquit & dolorem mitigat, lassitudinesque lenit & distentorum laxitatem efficit: imò & animalium affectionum oblivionem inducere potest, & emotam mentis rationem corrigere.

Somnum moderatum salubrem esse.

Non ergo concedimus somnum moderatum causas morificas augeat, quapropter ad dubitationes propositas respondemus.

Ad 1. Videtur pulsus in somno debilior, quam in vigilia, non quod cor sit calidius in vigilantibus, sed quod in corpore nostro subire cogitur: at nisi qualitate, quantitate & substantiâ iusto modo dispositum sit, convenientem concoctionum materiam constituere nequit, unde loco veræ coctionis fit cruditas, ex qua varii & diversi oriuntur morbi.

Ad rationes contrarias.

Ad 2. Negamus concoctiones per somnum debiliores esse, quam tempore vigiliarum, quia videmus ventres hyeme & vere calidissimos esse, juxta Hippocratem, propterea quod tunc temporis diutius dormiamus, & eâ ratione, quatenus felicitius coctiones peraguntur, alimenta copiosiora desideremus & conficiamus.

QVÆSTIO XII.

An exinanitio redundantium à Medico neglecta morbos generet?

Negativa probatur, quia nulla evacuatio sanis corporibus conveniens videtur præter eam, quæ secundum naturam convenit, quæ superabundantia ab ipsa facultate remouentur.

Adde quod quodlibet excrementum per loca conferentia expurgari debeat, quam ob causam inconueniens videtur, alias ac diversas ab insitis evacuationibus instituire.

Negativa.

QVÆSTIO X.

Utrum alimenta non adhibita certis legibus morbos generent?

Negativa.

Videtur negativa probabilis. 1. Quia juxta Celsi præceptum homo sanus nullis legibus obligatur, quam ob causam victus exquisitus in sanis interdum est periculosus, attestante Hippocrate.

1.

2. Quia natura nostra perpetuò tam ætatum, quam regionum & anni temporum respectu mutatur: Ergo possibile non est certam victus legem observare.

2.

3. Imò dispositio humorum, defectus, ubertas, alimenti conditio, aliæque circumstantiæ frequenter nobis impedimento sunt, ut certam legem observare nequeamus.

Affirmativa confirmatur.

Contra quod inter alia sanitatis præcepta plurimum ad victus rationem respiciendum sit, salvâ veritate negare non possumus, quapropter in hoc capite merito statuimus, alimenta injusto modo adhibita morbos generare.

1.

1. Quia alimentum in substantiam nostri corporis juxta perditum proprietates reponendum est: at v. ineptum est nisi certis & convenientibus legibus adhibeatur.

2.

2. Quia alimentum, priusquam in substantiam nostri corporis convertatur, varias alterationes in corpore nostro subire cogitur: at nisi qualitate, quantitate & substantiâ iusto modo dispositum sit, convenientem concoctionum materiam constituere nequit, unde loco veræ coctionis fit cruditas, ex qua varii & diversi oriuntur morbi.

Ad argumenta negantia.

Quo ad argumenta negantia cum Mercato l. 2. de sanit. q. 165. respondemus.

Ad 1.

Ad 1. Celsi dictum accipiendum est de eis hominibus, qui laboribus, exercitiis, aliorumque nutu vitam gerunt inconstantem, inæqualem & variis rebus intercisam, quibus præter consuetudinem accideret certa quædam victus regula: at vero consuetudo est altera natura, quatenus Hipp. 2. de vict. in acut. r. 33. multos alimenta consueta facillimè ferre dicit, etiam si mala sint, qui a cibo potuque bono, sed inconsueto læduntur, de quo vide Valle l. 8. contr. cap. 5.

Ad 2.

Ad 2. Ut natura nostra mutabilis est, ita victus ratio quoque juxta sanitatis præcepta non omnibus eadem, sed pro diversitate mutationis cuilibet conveniens præscribenda venit.

Ad 3.

Ad 3. Non tam certa est victus ratio, quin variationem admittere possit, per alias atque alias circumstantias succedentes, ubi tamen eò potissimum respiciendum, ut in quantitate mediocritate

Affirmati-
va confir-
matur.

Contra neglectam inanitionem redundantium morbos generare, & per consequens eorundem evacuationem juxta præservativas indicationes à Medico tentandam esse confirmamus, quia quævis redundantis species potens est succos vasorum conspurcare, vasa replere, & prohibita ventilatione debita morbos concitare, concitatosque promovere: quatenus enim redundans excrementi vicem obtinet, eatenus necessarium est, ut à bono nutrimento separetur, ne primò succi alimentarii & consequenter ipsæ partes nostri corporis eodem afficiantur.

Ad ratio-
nes negan-
tes,

Ad instantias oppositas respondemus, quod quidem primo loco nulla evacuatio perfectè sanis conveniat, solà illa excepta, quæ secundum naturam corporibus nostris convenit, quam ipsa natura quoque perficit. Veruntamen cum sub latitudine sanitatis contineatur etiam illa, quæ dispositionem habet ad morbum, quatenus scilicet in illa causæ morbificæ cumulantur, idcirco non erit absurdum, in quibusdam sanis corporibus evacuationibus artificialibus secundum indicationes præservativas naturam adjuvare. Fit autem talis evacuatio per loca consuetæ & conferentia, nisi excrementum superabundans alienam regionem & locum occuparit, ubi eò ducitur, quo commodissimè expurgari potest, quod ad resolutionem secundæ instantiæ notandum.

QVÆSTIO XIII.

An corporis exercitia moderata quoque causas morborum constituant?

Affirma-
tio.

Non solum immodica, sed omnis generis exercitia morbos generare, corpus debilitare, vitamque abbreviare sequentibus probatur:

1.

1. Quia quodlibet exercitium facit ad caloris nativi dissipationem: at solum propterea sanitatem conservare dicitur, quod per revocationem caloris ad principium ejusmodi dissipationem inhibeat. Ergò sequitur ex ratione contrariorum exercitium nullum naturæ convenire.

2.

2. Quia ex motu quotidiano homines magis siccantur, quatenus exercitatio calorem auget, & motu spiritus commovet: at quò magis ab humido ad siccum inclinamus, eò magis à principiis vitalibus ad alterationes corruptivas progredimur.

3.

3. Quia eventus hoc probat, quod sæpius languidiores ab exercitiis reddamur, ut in animi quandam defectum prolapsamur, nisi citissimè quiete & aliquà refectione nobis succurratur.

Exercitia
moderata
sanitati
convenire.

Contra quòd exercitia moderata causas morborum non constituent, satis superque Hippocrates innuit, ubi præcipuum sanitatis præceptum ponit, ut nos cibo nimio non repleamus & corpus laboribus exercemus: quod ulterius ex Galeno patet l. 2. de tuen. san. ubi ex convenienti exercitatione tria commoda deducit, nimirum quòd membra reddantur firmiora, quatenus illorum attritum sequitur durities, spiritus fiant concitatior, ut excrementa fuliginosa expellantur, corporisque meatus omnes melius liberentur, & calor innatus eodem augeatur, undè consequenter omnes operationes redduntur meliores. Augetur autem innatus calor per moderatum exercitium, quatenus spiritus & humores intensum habentes

calorem in totum corpus distribuunt, ut habet Valles. l. 4. contr. cap. 3. & propter ventilationem ex motu convenientem magis inflammantur.

Ad argu-
menta
contraria.

Hinc ergo patet pro resolutione quæstionis ad argumenta proposita dicendum, quòd tantum concludant de exercitiis immodicis, minime convenientibus, quæ numero causarum morbificarum lubenter ascribimus: at exercitium moderatum justo modo susceptum calorem nativum non dissipat, sed excitat & auget corpora nostra, non siccant, sed à superflua humiditate excrementitia tantum liberat, nos ipsos tandem non languidos, sed robustos & agiles reddit.

QVÆSTIO XIV.

Num animi passiones interdum morbos generent?

Negativam aliquis probabit hoc modo:

Negativa.

1. Quia παθήματα τῆς ψυχῆς nobis naturæ accidunt, quatenus à natura nobis insitum est, à gratis gaudio, ab ingratis tristitia, à terribilibus timore affici.

2.

2. Quia juxta Cicer. 4. Tullianor. passiones animi utiliter à natura data dicuntur: Ergò consequens est, quatenus à natura nobis sunt utiles, easdem ad morbos generandos non inservire.

3.

3. Adde quòd Medicus versetur circa morbos corporis, cui causa non ab anima, tanquam re incorporea, deducenda videtur.

Contra quòd affirmativa potius defendenda cum authoribus classicis hoc modo confirmat Mercatus l. 2. de san. quæst. 168. num. 14. quia passiones animi corpus exiccant, calore humidum depopulante, cum lentè paulatimque oriuntur, ac diuturnæ sunt. Quod si subito & affatim ingruant animi affectus, febres aliosque graves morbos excitare possunt, propter vehementem sanguinis & spirituum commotionem, quia cor & univèrsum corpus non minus per spiritus & sanguinis fervorem, quam per obstructionem juxta ventilatione commodoque refrigerio destituitur.

Ad ratio-
nes negan-
tes.

Pro solutione negativæ partiæ notandum ex Fernelio l. 1. Path. c. 18. quòd perturbationum animi nullus ferè usus sit, præterquam gaudii, quòd, ubi temperatum est, cor exhilarat, spiritus læticia diffundit, calorem nativum suscitatur, sanguinem humoresque extenuat, quibus sanitas comparatur & conservatur. Hinc desiniuntur animi perturbationes juxta communem opinionem à Quercetano lib. Diet. sect. 1. cap. 1. quòd sint motus quidam præcipientes ac efferi, fervidum animum turbulentum ac inquietum & à recta rationis via ac terminis evagantem agitantem. Distinguentur tamen inter animi passiones, quatenus à recta ratione temperantur, & quatenus effrenes sunt, monentique rationi non obtemperant: illæ naturaliter nobis accidunt, quòd concludit argumentum primum, & utiles sunt, scilicet in societate politica, quia sunt quasi materia & objectum virtutum moralium: hæ verò morbos generant, & corpus præter naturam disponunt, non quidem respectu principii à quo oriuntur, nimirum respectu animi, sed quatenus per illas animi commotiones corpus, humorum & spirituum perturbatione, læditur. Quæ autem ratione quilibet affectus hoc præstet, pulchre Fernelius citato loco declarat.

QVÆ

QVÆSTIO XV.

An ictus gladii sit causa proxima vulneris?

An externa causa sine interna producere possit morbum.

Queritur à Vallesio l. 4. contr. c. 3. num etiam dentur causæ externæ, quæ sine interveniente interna morbos producant, ubi responder affirmativè:

1.

1. Quia præcisus ex ictu digitus est morbus in deficiente naturalium partium numero, omnibus internis causis in alteratis.

2.

2. Quia multi ex itinere semianimes præ frigore in hospitium deferuntur, qui refrigerationem patiuntur nudam ex occurfu frigoris externi.

3.

3. Quia interdum hæctica febris tantum à causa externa generatur.

Licet autem contraria opinio stulta vocetur à Vallesio, nobis tamen veritati magis consentanea videtur, ubi subordinationem causarum consideramus. Quapropter statuimus, nullam causam

procatæticam immediatè morbum producere, nisi concurrat interna, vel etiam ipsa in internam degeneret.

Negatur
quæstio.
& respond.
Ad 1. arg.

Hæc ratione præsentem quæstionem negativè determinamus, nimirum ictum gladii non esse causam proximam vulneris, contra primum argumentum Vallesii, quia vulnus est unitas soluta, quæ fit per ictum mediante solutione unitatis: at v. aliud est solutio unitatis, aliud soluta unitas, quia illa consistit in motu separationis, quæ partes unitæ à se invicem divelluntur, hæc verò denorat illam unitatem dissolutam, quæ nihil aliud est, quam effectus solutionis unitatis.

Ad secundum respondemus, quòd frigus externum occurrens non immediatè calorem nativum extinguit, sed quatenus qualitate excedente humores, spiritus, solidasque partes p. n. refrigerat, adeoque causam morbificam internam producit.

Tertium quoque negamus, quia febris quædam hæctica ab externa causa fieri dicitur respectu illius, quæ alios morbos sequitur.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS VI.
CORONIS SECUNDA

De
CAUSIS MORBORUM
INTERNIS.

§. 1.

Causa interna quid.

Est evidentes causas consideratas ad internas seu occultas accedimus, quæ interioribus latent, & non sensibus, sed artificiosa conjecturâ cognoscuntur. Est autem causa interna multiplex, & primò consideratur originis respectu, quæ ratione alia est congenita & nativa, alia adscititia.

Causa interna respectu originis dividitur.

Congenita causa quid sit. Communicatur ratione seminis.

§. 2. Congenita contrahitur in ortu, ex principiis generationis, semine videlicet, vel sanguine, vicio uteri vel errore quoque in formatione partium. Patet hoc primò in morbis quibusdam hæreditariis, qui sunt, quando labes aliqua semine mediante filii communicatur, quo modo calculosus calculosus, podagricus podagricus, phthificus phthificus, scorbucicus scorbucicus generat, quatenus in his & similibus morbis imbecillitas quædam constans & firma partibus inest, cujus Idea cum semine proli communicatur, quæ ratione seminarium vel aptitudo morbi remanet in genito.

Communicatur ratione sanguinis materni.

§. 3. Deinde quoad sanguinem menstruum causæ quædam morbificæ nobiscum generantur, quod in variolis & morbillis patet, quorum generatio cunctis hominibus est communis, ob communem causæ, quatenus omnibus impuritas quædam sanguinis menstrui in corporis habitu colligitur. Uteri quoque vitiis, & error in formatione causam morbificam congenitam constituere potest, sicuti patet ex pluribus morbis organice in utero contractis.

Adscititia causa quid.

§. 4. Adscititia causa morborum illa vocatur, quæ post ortum in humano corpore oritur, po-

tissimum à rebus non naturalibus p. n. constitutis, de quibus hæctenus egimus.

§. 5. Interna causa respectu effectus distinguitur in antecedentem & consequentem continentem: Quatenus enim causa morbum producit, eatenus vel antecedit effectum, & tamdiu durat, actuque movet, donec effectus constituatur, eoque constituto causa esse definit; attingitque effectum, aut proximè, quæ conjuncta vel antecedens proxima vocari potest: aut remotè, & propriè antecedens vocatur: vel unà cum morbo ponitur, eoque remoto removetur, & vocatur continens, definiturque quòd sit causa, quæ tangente afficimur, & quæ separata cessat affectu, ut habet Galenus passim.

Interne
causæ
distinguitur
respectu
effectus.

§. 6. Cæterum consequens est, ut videamus, quæ ratione morbificæ causæ nobis insint, ubi declarandum restat, quænam sint illa, quæ in corpore nostro causæ rationem habere queunt. Sunt atria, quæ pro complemento totius corporis concurrunt, ut habet Hipp. continentia, contenta, & impetum facientia, nimirum partes, humores & spiritus, quæ omnia causas morbificas constituunt, ubi præter naturam afficiuntur, ut morbo generato mediante, functiones manifestè lædant.

In quibus
causæ
morborum
internæ
constant

§. 7. In ipsis partibus causæ morborum tunc temporis potissimum consistunt, quando iisdem ab ortu quippiam p. n. accidit, quòd patet in hæreditariis morbis, quorum causæ per sanguinem maternum & semen partibus ingenerantur: In mala quoque partium conformatione, quæ ratione phthisi, qui pectus angustum longumque collum, obstructionibus, qui venas angustas, morbisque putridis obnoxii sunt, qui calidam humidam constitutionem excedentem obtinent.

Causæ
morbo-
rum in
partibus
nostri
corporis.

§. 8. Par-

Causæ morborum in contentis.

§. 8. Porro in contentis magna morborum caularum ilias oritur, quando consideramus contenta naturalia & non naturalia. Naturalia nimirum, quando perpendimus humores alimentarios & excrementicios, tam utiles quam inutiles, ut sunt chylus, sanguis, bilis utraque, pituita, faeces, urina, semen, lac, quæ omnia suâ naturâ noxia non sunt, nisi à naturæ legibus discedant, ubi causæ morborum effectrices redduntur. Non naturalia, quæ scilicet præter naturæ ordinem insunt, ut sunt pus, calculus, vermis, flatus, & similia.

Plethora quid.

§. 9. Quoad contenta naturalia primò considerantur plethora & cacochymia, plurimorum affectuum parentes, quibus vitia quantitatis superabundantis in humoribus naturalibus describuntur: Est autem plethora sanguinis in venis abundantia, eaque duplex, nimirum ad vasa, quando sanguinis copia tanta est, ut vasa intumescant & distendantur, quæ inflammationes, hæmorrhagias & obstructions generat; vel ad vires, ubi in collatione virium major est copia sanguinis, quam ut à viribus gubernetur, quæ tandem ab Imperio naturæ derelicta, gravem Cacochymiam introducit. Quod si non solum vires premantur, sed insuper etiam vasa tendantur, eò graviore imminet affectus, quatenus utraque plethora conjungitur.

Cacochymia quid.

§. 10. Cacochymia verò propriè loquendo omnem vitiosorum humorum redundantiam in corpore denotat, sive viscerum imbecillitate colligatur, sive ab alimentis depravatis originem habeat: fitque vel quatenus massa sanguinea non solum superabundat, sed simul partibus biliosis quoque, pituitosis & melancholicis propriè dictis sanguinem excedit: vel quatenus cum sanguinis massa p. n. excrementitii humores miscentur, ut patet in ictero, quando bilis, in scorbuto, quando melancholia, in febris alba seu leucophlegmatia, quando pituita excrementicia cum sanguine misceantur.

Vitia contentorum naturalium extra vasa in prima regione.

§. 11. Post considerationem plethoræ & cacochymia perpendenda sunt vitia contentorum naturalium, extra vasa, quæ ratione circa primam regionem abundantia pituitæ naturalis lienteriam seu lævitatem intestinorum producit: Ibidem pituita falsa fluxum ventris dolorificum, dysenteriam & teneffum internum excitat: pituita acida in ventriculo collecta caninam appetentiam generat. Quod si superflua bilis hæc colligatur, varii fiunt biliosi morbi, præsertim cum eadem non solum quantitate, sed etiam qualitate superabundat, nimirum ut fiat vitellina, æruginosa, cærulea & ifatodes, aut atra.

In secunda regione.

§. 12. In secunda corporis regione suos quoque morbos generant contenta, quando visceribus vel aliis partibus internis adjacentibus impinguntur, quod ex jecoris & lienis obstructionibus, tumoribus & similibus colligitur.

In tertia regione.

§. 13. In tertia regione nimirum in habitu corporis varia quoque coacervantur excrementa, quæ ad tumorum, exulcerationumque differentias varias in partibus externis generandas inferiunt. Colligitur autem in hæc regione materia vitiosa dupliciter, vel quatenus pars affecta debilitata sum nutrimentum attractum non ritè concoquit, nec peccantem materiam expellit, undè causa morbifica per congestionem oritur: vel quatenus humorem peccantem aliundè suscipit, & hæc ratione per fluxionum causam morbificam peccantem possidet.

§. 14. Superfunt lac & semen contenta particu- laria ad conservationem speciei conducentia, quorum defectus, abundantia, vitiosa qualitas & corruptio à medico diligenter consideranda veniunt, cum ex iis gravissima non rarò symptomata sequantur.

§. 15. Verùm non sufficit, ut humana natura tot tantisque vitiis & alterationibus contentorum naturalium subiecta sit, sed accedunt adhuc contenta varia toto genere p. n. ut sunt vermes, pus, sanies, calculus, topus & similia, quæ semper ad causas morbificas referuntur.

§. 16. Patet ex dictis, quomodo causæ morborum internæ continentibus & contentis accident: Superest tertium, quod ad compositionem nostri corporis requiritur, nimirum impetum facientia, ubi Spiritus intelliguntur, qui copia peccare nequeunt, sed solo defectu nocent. Quod autem attingit spirituosam corpora p. n. flatu scilicet & vapores, illi varios in nobis generant affectus, ut patet in tinnitu aurium, in coli cruciatibus, in rugitu, in tympanitide & aliis morbis.

QVÆSTIO I.

An morbi quidam à parentibus unà cum semine propagentur in filios?

Pro parte negativa sic argumentari licet.

1. Si semen à toto vel quolibet parte non deciditur, consequens est, morbos hujus vel illius partis in prolem propagari non posse: ar verum prius, quia semen fit facultate spermatis totumque testium, ex sanguine & spiritu à vena cava & arteria magna profluentibus.

2. Podagricus semper generat podagricum, calculosus calculosum, at frequenter contrarium accidit.

3. Imò non rarò parens scorbuticus vel podagricus, non filium, sed nepotem suscipit scorbuticum vel podagricum: ar hoc per feminis communicationem fieri nequit, quia nepos non ex semine avi sed patris generatur.

4. Adde quod impossibile videatur, ut vis formatrix laboreet, undè nihil obstabit, quin parens laborans sætum sanum producere queat.

Contra questionis affirmativam in presentia propositionis confirmamus, nimirum plurimos affectus à parentibus unà cum semine propagari in filios, ubi notandum, quod triplex sit similitudo, quæ filii parentes repræsentant, nimirum in specie, in sexu, & in proprietatibus individualibus, quam unica perficit vis formatrix, quæ varia quidem & multiplex est, non tamen, ut inquit, Mercatus tractat. de morb. heredit. specificè, sed individualiter, quatenus in animatorum semine contracta, per signatam materiam ab illa recipit, ut producat speciem similem, respondentem tamen certis definitisq; affectibus & proprietatibus ejus individui, undè decisa fuit. Hinc etiam Jacobinus in 9. Rhaf. cap. 37. nihil ob stare dicit, quin parens, qui quo ad externa lineamenta similem generare potest filium, internâ quoque partium imbecillitate præditum eundem producat, quoniam formativa vis naturalis, quæ partes omnes repræsentat, per feminis corpus extensa statuitur. Obtinet enim semen potentiam ad generandas omnes partes totius corporis.

Lactis & feminis vitia.

Contenta toto genere p. n.

Spirituosa corpora morborum causa.

Negativa.

1.

2.

3.

4.

Affirmativa confirmatur.

Triplex similitudo in sætu est à formatrice.

Quomodo potentiam habent ad totum.

Ad argumenta negantia.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

De generatione variolarum opinio Fernellii.

poris, quatenus ex sanguine & spiritu, tanquam iis quæ cedunt in substantiam omnium partium producitur. Prout autem potentia repræsentat partes; ita etiam includit partium accidentia, quæ permanentiam quandam fixam & constantem obtinent sive sint secundum naturam sive præter naturam. Dico de fixis & permanentibus accidentibus, quia non omnes morbi sunt hæreditarii, sed illi, qui radices obtinent fixas seu tartareas, ut loquuntur Hermet. de quo in tractat. de scorb. exercitat. 1. thes. 12. egimus.

Jam ad argumenta negantia respondemus.

Ad I. Licet non statuamus cum veteribus semen à toto decidit esse, nihil tamen obstat quin similitudinem omnium partium in semine defendere possimus, quando consideramus spiritum & sanguinem, ex quibus semen conficitur, quorum respectu partium omnium similitudo merito conceditur. Spiritus enim totum corpus oberrans ob convenientiam, quam habet cum Innato, singularum partium ideam præ se fert, & sanguis, qui est ultimum alimentum utile cujusque partis indivisibiliter totum quoque repræsentat, sicuti patet ex Disput. 3. Coron. 1. de nat. humana exercit. 1. quest. 2.

Ad II. Præterea quamvis podagricus non semper podagricum generet, non tamen corrui assertio præfens, quia potest fieri ut affectus podagricus in parente sit adhuc levis, ejusdemque vis in semine facultatis formatricis virtute obliteretur. Accedit quod non rarò præstantior alterius parentis Natura semen fecundum, sanumque conferendo morbosam dispositionem ab altero communicatam expugnet vel saltem corrigat.

Ad III. Parens podagricus generat podagricum filium, non quod actu statim morbum patiat, sed quia seminarium seu aptitudinem ejus possidet. Potest autem fieri, ut seminarium hoc in filio (vel quod aliis morbis contrariis afficiatur, aut à causis foventibus diligenter abstinere, seu matrem nactus sit optimi temperamenti, cujus ratione labes paterni feminis interdum corrigitur) ad actum non traducatur, quod tamen in nepote repullulat, quando causis impediens destituitur.

Ad IV. Quatenus vis generativa est forma in materia signata, eatenus agit juxta materiae conditiones, undè mirum non est, quod feminis materia membra morbosa repræsentans facultatem formativam ad ejusmodi dispositionem producendam dirigat.

QVÆSTIO II.

An variolarum & morbillorum causa nobis ingeneretur à sanguine materno.

De causis variolarum & morbillorum diversæ sunt opiniones recentiorum. Fern. lib. 2. de abd. rer. caus. cap. 12. ab occulto quodam coelesti influxu, & non ab impuritate sanguinis materni generari statuit.

1. Quia æquè in summo frigore quam fervidissima æstate grassantur.

2. Quia interdum silent, interdum vehementer sæviunt in plebè.

3. Quia vehementissima & maligna ad sunt Symptomata.

4. Quia nullæ in urinis putredinis notæ.

5. Quia facies, totumque corpus sædum, horrendumque redditur.

6. Quia matres tempore gestationis variolis aut morbillis non corripiuntur, quod tamen sequeretur, si virium sanguinis menstrui in causa esset, utpotè quod tunc temporis in corpore materno abundat, quemadmodum ex purgatione post partum apparet.

Petroneus lib. de morb. Gall. cap. 6. communem quoque sententiam refutare conatur, & novam astruit, quod scilicet variolæ & morbilli progenerentur ex alimento putrido in utero, cujus reliquæ remaneant in corpore infantis, & suo tempore dictis affectibus originem præbeant.

Mercur. lib. 1. de morb. puer. cap. 2. statuit, variolas & morbillos hæreditate paternâ fieri ex sanguine & ichoribus bullientibus ob calorem, qui in corporibus variis modis excitari potest. Communem sententiam refutare conatur sequentibus.

1. Quia vitium menstrui sanguinis à principio statim adest: ar morbus minimè.

2. Quia in pluribus aliquoties ebullit sanguis, quatenus aliis morbis vexantur, non tamen variolis corripuntur.

3. Quia bruta sanguinem quoque menstruum conferunt ad nutritionem tætus: ar non hoc laborant affectu.

4. Quia impuritas in sætu vel ad tunicas relegatur, vel post partum per intestina vacuantur, vel capitis ulceribus purgatur.

A dictis opinionibus diversa est sententia Arabum & inter recentiores Sylvatici contror. 91. Rondel. lib. 3. Meth. curan. c. 84. Fracast. lib. 1. de morb. contag. c. 13. Forest. lib. 6. observ. 43. Quæ statuitur vitium sanguinis materni in genito relicto causam esse proximam variolarum & morbillorum, quam assertionem veritati præ reliquis consentaneam judicamus, quia negari non potest, quod infans grandior factus postremis mensibus in utero sanguinem purum cum impuro attrahat: quatenus autem purus tantum partibus amicus est, eatenus cõsequens est, impuritates in habitu corporis tandem residere, donec concurrentibus causis adjuvantibus vi facultatis expultricis expellantur. Hinc etiam plerumque semel tantum ejusmodi exanthemata, vel ecchymata hominis invadunt, quatenus causa post ortum extra uterum de novo non generetur. Quapropter facilimè ratio redditur, quod tunc temporis ubi morbus hic communis & Epidemius est (propterea quod ambientis æris constitutio talis, ut corpora disponat ad ejusmodi sanguinis ebullitionem, quæ ad materiam noxiam latitantem expellendam requiritur) illi tantum per contagium inficiantur, qui nondum laborarunt. Rarissimè secunda vice quosdam apprehendit hic affectus, quando scilicet à materia noxia reliquæ quædam supersites sunt.

Positâ veritatis assertionem secundum ejusdem fundamenta dubitationes occurrentes solvere conabimur. Quapropter ad Fernellii rationes primò accedemus, quibus hoc modo satisfacere studebimus.

Ad I. Licet interdum exanthemata æquè tempore æstivo quam hyberno grassentur, non inde concluditur ab occulta causa dependere, quia potest

Opinio Petronii.

Opinio Mercurialis.

Opinio communis & verior.

Confirmatur assertio communis.

Cur variolæ & morbilli plerumque semel tantum hominem invadunt.

Ad assertiones contrarias.

Ad Fernellium.

test fieri, ut tam hyberno quam æstivo tempore sanguis ebulliat, & causa proxima, impuritas scilicet à sanguine materno relicta commoveatur.

Ad 2. Silent interdum, interdum quoque sæviunt exanthemata, pro diversitate causarum externarum, quæ internas excitant.

Ad 3. Vehementia symptomata, non semper occulta qualitas, sed vehemens quoque totius corporis, omniumque contentorum commotio, producit.

Ad 4. Frequenter quidem in urinis putredinis, notæ non observantur, quod fit propterea, quia natura materiam peccantem non per urinas, sed per habitum corporis expellere conatur.

Ad 5. Nihil concludit externa corporis sæda dispositio de causa occulta, quia reducitur ad manifestam causam denotatque materiam peccantis copiam.

Ad 6. Matres tempore gestationis non corripiuntur variolis, quia peccans sanguis iisdem inest quidem, non tamen in habitu corporis, sed in vasibus, è quibus suo tempore post partum expellitur. Quod Petronii sententiam attinet, illa non immerito refutatur à Mercuriali, quia ponit causam contingentem & raram, cum tamen hic affectus sit communissimus, ita ut paucissimi inveniantur, qui non ad minimum semel ejusmodi morbum patientur.

Ad Mercurialem. Tandem ad Mercurialis rationes progredimur, iisdemque respondemus.

Ad 1. Non est necessarium, ut posita causa ponatur effectus in actu: licet igitur vitium sanguinis menstrui inhæreat corpori, non tamen sequitur, ut statim actu producat morbum quia requiruntur & aliæ causæ adjuvantes & sine quibus non.

Ad 2. Ebullit interdum sanguis, non tamen eo modo, ut facultatem expultricem in habitu corporis ad materiam illam expellendam irriter.

Ad 3. Ut bruta specie differunt ab homine, sic etiam alias obtinent proprietates; Adde quod in iis plurimum vitiosi succi per pilos, cornua & ungulas abeat.

Ad 4. Superest adhuc impuritas in habitu corporis, pro natura materna constitutionis, major vel minor, quæ tribus illis modis evacuari nequit.

QVÆSTIO III.

An detur causa continens à morbo distincta?

Negat Fuchs lib. 3. Inst. sect. 1. c. 2. & alibi, cum quo Langius lib. 1. Epist. 15. consentire videtur. Rationes partim ex Fuchs, partim ex Langio tales adducuntur.

1. Quicquid est ex permanentium numero, causam continentem non obtinet, ac morbus est Ens permanens.

2. Si daretur causa continens, appareret in obstructione: ac manet obstructio, quanquam plenitudo vel cacochymia tollitur.

3. Frustrà moneret Gal. 1. 8. Meth. c. 1. primò causam febris esse submovendam, postea febrem ipsam: quia data curataque causâ continente, suâ sponte febris cessaret.

4. Quia Gal. præceptum nullius esset momenti, quo monet, ut in morbis curandis videamus, num morbus adhuc à sua causa foveatur, an vero causa desierit. Ratio patet, quia si quædam est in morbis causa continens, nunquam morbus absque causa dabitur.

5. Langius causam continentem & morbum pro eodem habet, quia quod de causa continente dicitur, de morbo quoque prædicari potest.

Contra quod causa continens à morbo differens necessario concedenda sit, contra dictam opinionem Fuchs, concludit Valeriola lib. 6. Enarrat. 1. Valles. lib. 4. contror. c. 3. sequentibus argumentis.

1. Quia Galenus lib. 6. Epid. Com. 3. aph. 20. tria nominatim constituit morbificarum causarum genera, nimirum præcipientes antecedentes & continentes.

2. Quia in obstructione datur causa, quæ remota removetur affectus: At talis non est antecedens, nec etiam præcipientis: E. continens. Probatur prius: quia remota materiâ obstructe, removetur obstructio.

3. Quia in tertiana intermittente datur causa peccans, quæ commotâ producitur, quæ discussa removetur morbus: atqui talis causa non est ipse morbus; nec etiam externa vel antecedens dici potest: E. est continens. Probatur prius, quia humor accessionem tertianæ moru ac putredine suâ efficiens fovet paroxysmum tamdiu, donec vel vomitu, vel secessu, vel sudore, vel aliâ ratione consumatur, quo soluto, mox ipsa febris quoque solvitur: at v. quo posito, febris ponitur, & quo sublato febris tollitur, illud causæ continentis rationem habet, juxta definitionem Galeni.

Ad argumenta contraria respondemus.

1. Majorem negat Vallesius & Valeriola, quia dantur quædam Entia permanentia, quæ tamen nihilominus causas suas continentes & conservantes tanquam comites obtinent, quæ ratione lumen à luce procedit.

Ad 2. Plenitudo & cacochymia non est causa proxima obstructionis in visceribus, sed materia obstructuens immediatè, quæ à plenitudine fovetur & augetur, quæ sublata tanquam causâ continente tollitur obstructio. Cur enim post sublata cacochymiam vel plethoram adhibentur detergentia, an non propterea, ut causa continens, materia scilicet obstructuens, incidatur & resolvatur eaque sublata, obstructio tollatur?

Ad 3. Intelligitur hæc admonitio non de causa continente, quæ diversam indicationem à morbo non constituit, sed de causa antecedente.

Ad 4. Præceptum Galenicum hoc tantum innuit, ut morbos qui partim in fieri, partim in facto sunt, ab iis, qui in facto tantum sunt disjungamus. Undè per vocabulum causæ intelligitur illud, quod adhuc morbum generat, ac continens amplius non generat, sed productum morbum conservat.

Ad 5. Negatur consequens, quia quæ sunt simul, non statim sunt eadem.

QVÆSTIO IV.

An continens causa & conjuncta seu proxima sit eadem?

Plurimis vocabulum causæ conjunctæ idem denotat cum causa continente, quod patet in Langio lib. 1. Epist. 15. qui ἀπὸ τοῦ συνεκτικῶν vertit causam conjunctam: Item in Roberto qui causam continentem proximam vocat, de iteran. phlebot. ad Gaudin.

Verùm placet nobis potius cum Vallesio citato loco, Montano part. 2. fol. 403. & Mercato lib. 3. de morbo.

morb. quest. 175. num. 9. inter causam conjunctam & continentem distinguere, propterea quod per nomen conjunctæ causæ nihil aliud intelligatur quam causa cuique rei proxima & immediata, si ve sit continens, si ve non sit continens. Hinc patet nullum esse morbum, qui causam conjunctam non habeat, quatenus nullus effectus absque causa proxima dari potest, ex quo tamen non sequitur, in omnibus causam continentem dari.

Adde quod causæ continentis proprium sit, ut ea sublata tollatur effectus, quod tamen de causa conjuncta minimè poterit affirmari, quatenus eadem nihil aliud quam causam proximam significat. Hinc etiam Capivacc. Epist. 2. ad Montanum falsum esse dicit, quod continens, seu contentiva & conjuncta non differant, propterea quod à causa conjuncta sumatur indicatio præservativa, à continente verò curativa.

QVÆSTIO V.

An causa continens detur in omnibus Morbis?

Opinio aliorum. Quidam affirmant, ut patet ex Mercato cit. loc. n. 12. & seq. qui ferè sequitur Argenter. statuendo, quod causa continens secundum essentiam propriam nihil aliud sit, quam recessus à symmetria, non quatenus motum dicit & tendentiam, sed prout terminum in recessu denotat. Sicuti autem hic recessus à symmetria determinat qualitatem à causa quadam antecedente in corpus introductam, ut morbus vocari possit, quatenus respectu subjecti præter naturam accidit, ita causam continentem constituere dicitur. Non enim propterea morbosa dicitur qualitas, quod sit calida vel frigida, sed quod à natura subjecti, ejusdemque symmetria recesserit. Patet hoc exemplo calidæ intemperiei, cujus causa continens hæc ratione est qualitatum proportio vitiosa seu excessus caloris, qui causam continentem constituit. Verùm cum ejusmodi recessus pertineat ad formalem morbi naturam & nihil aliud sit propriè loquendo, quam ipse morbus, nullamque vim efficiendi peculiarem obtineat, idcirco pro causa continente morborum eundem non agnoscimus.

Hæc igitur opinione relicta, progredimur ad oppositam, quæ statuitur, quod causa continens in quibusdam tantum detur affectibus, non quidem ea ratione, quatenus illud ipsum asseritur à Capivacc. Epist. 3. ad Montanum, quod detur in morbis, qui sunt adhuc in fieri; quia per causam proximam fieri & continentem causam habere differunt (quatenus illo tantum probatur; effecto posito causam necessario poni, sed non necessario sequitur, causâ remota, morbum removeri, quod continentis causæ proprietas requirit;) propterea quod nullus morbus siens sit, qui non ex parte quoque factus sit; Verùm eâ ratione quatenus morbus materiale quandam obtinet causam, ut loquitur Montanus p. 2. med. fol. 359. & 407. cujus respectu totaliter fovetur & conservatur, quod accidit plerisque morbis in malâ compositione, quemadmodum ex angustia, obstructione, tumore & similibus patet: Quis enim negabit, quod remota materiâ, quæ meatus reddit angustus & obstructos, ipsa angustia & obstructio removetur? quis negabit, quod evacuatâ vel dissipatâ materiâ sumus primus.

perabundante, quæ tumorem efficit; ipse tumor discutatur.

QVÆSTIO VI.

An robur partis alicujus possit esse causa morbi?

Causas morbificas interdum in continentibus, in ipsis scilicet partibus consistere, dicimus eâ ratione, quatenus iisdem potissimum ab ortu, primaque generatione quædam imbecillitas insidet. Dico potissimum; ne excludantur illa partium vitia, quæ post ortum à victus ratione vel alio modo contrahuntur, & in causas morborum degenerant, quia fieri potest, ut adicitia quoque sit partium quarundam debilitas, quæ morbis quibusdam generandis originem præbet. His positis præsentis questionis negativa concludenda videtur, nimirum quod robur partis non possit esse causa morbi, propterea quod causa morbifica latitans in parte fit quædam ipsius imbecillitas. Adde quod robur membri tùm demum adesse dicatur, quando omnia secundum naturam comparata sunt, quod fit in constitutione sana: Quomodo autem illud quod bonum est secundum naturam morbos generabit?

Sed obstat, quod robur membri mittentis sit causa morbi in recipiente: Imò sibi ipsi quoque vehemens membri attractio interdum morbum producit, quæ ratione exvehementi membri attractione phlegmone generatur; exvehementi venarum suctione producuntur obstructiones, quæ do post copiosam sanguinis evacuationem exemplo cibis ægrotantes rescire conamur.

Pro questionis resolutione notandum, quod licet interdum robur partis ad generationem alicujus morbi simul concurrat, non tamen hoc fit immediatè, sed quædam imbecillitate mediante. Ex accidenti tamen robur partis potest esse causa morbi membri recipientis, quando ordinariè & secundum naturam agit, propterea quod in membro patiente talis sit debilitas, ut materiam à membro mandante receptam gubernare nequeat. Sibi ipsi verò morbum generat pars aliqua vehementius agens, quatenus inordinariè operatur, quod propter excessum instrumenti fieri potest, ut cum pars aliqua nimium attrahit; quia præter naturam est calida, vel quod nimirum irriteretur, quod probat canina fames, vel quod contraria facultas sit debilis, quæ ratione expultrix peccat excessu propter retentricis debilitatem, de quo vide Vall. lib. 4. c. 3.

QVÆSTIO VII.

An detur plethora ad vires?

Videtur quod non: 1. Quia si tanta moles sanguinis superabundet, ut eandem vires tolerare nequeant, facultas retentrix naturalis erit affecta: ac posterius non videtur verisimile, propterea quod plethora, qualis qualis etiam sit, sensu gravitatis, functione scilicet animalis facultatis depravata, percipiatur.

2. Nec etiam animales vires intelliguntur, quia plethora ad vires ex pulsu cognoscitur: atqui pulsus non animalis, sed vitalis facultatis robur

Negativa quorundam.

Affirmativa confirmatur.

Ad rationem negantes.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

Opinio propria.

Negatur quæstio.

Instantiè.

Resolutio quæstionis.

Negativa.

2.

indicat. 3. Imò cum possit facultas animalis constare debiliori facta naturali, dubium est, ad cuius facultatis vires interdum plethora referri debeat.

Affirmativa verior.

Contra pro questionis affirmativa, quam veram statuimus, ex Gal. diligenter notandum lib. 16. de us. par. cap. 12. quod arteriæ venis, venæ arteriis, & utrisque nervi committantur, ita ut in venas fibræ quædam arteriarum & nervorum inferantur, cuius conjunctionis usus est omnium conspiratio & cum prædicta, propterea quod omnes facultates sibi consentire cogantur, ne nostrum unusquisque duo vel plura animalia foret, ut idem habet Gal. lib. 2. de caus. puls. cap. 12. Nunc enim, inquit, arterias magnas cor cerebro vinculum societatis transmittit, cerebrum nervos cordi, qui quanquam non sunt magni, mandatum tamen rationis perferre possunt. Ad hæc cum singulis arteriis fibræ à nervis deductæ ad societatem cohererent, per quam se sinunt mutuo in consensum venire, non modo actionum, sed affectuum etiam...

Resolutio questionis.

His positis propriè loquendo plethoram quoad vires naturales fieri dicimus, quatenus redundantes succi vinci vel concoqui nequeunt, ita tamen, ut reliquæ facultates protinus in consensum trahantur: quod enim superabundat pro potentia nutriendi, inquit Valles. lib. 7. cont. c. 1. statim fit alienum pondus, quod sentit animalis facultas cum tristitia, sicut observamus in nobis ipsis, cum paulò plus ingestum est: facultas etiam vitalis, quæ in arteriis, veluti conspirans cum naturali, motus quosdam edit vehementiores, alios debiliores, veluti pondus quoddam alienum concedens excutere. Vide Augen. lib. 2. de sang. Miss. c. 3. ubi pulcherrimè prælens quæstio deciditur.

QVÆSTIO VIII.

An plethora propriè sic dicta tantum ex omnibus humoribus æquè juxta proportionem redundantibus fiat?

Affirmativa.

Placet affirmativa Fuchs. lib. 2. Instit. sect. 5. c. 1. propterea quod primò sanguis venarum non sit simplex & uniusmodi, sed ex pituita, bilis utriusque & puri sanguinis permissione conflatus.

Negativa verior.

Deinde quod Gal. lib. 13. Meth. c. 6. plethoram ex omnibus succis in venis æqualiter auctis fieri dicat. Tandem quod solus sanguis auctus plethoram generet, juxta Gal. 2. de comp. Med. sec. loc. c. 1. quatenus sanguinis vocabulum denotat massam sanguineam.

Affirmativa.

Contra quod non solum tota massa juxta proportionem aucta, sed etiam propriè dicti sanguinis abundantia plethoram constituat Vall. lib. 7. controu. c. 1. & Augen. citato loc. c. 7. concludunt, quorum assertionem veritati consentaneam iudicamus.

Affirmativa.

1. Autoritate Gal. qui loco citato lib. 2. de comp. med. inquit: Fit autem plethora quatuor humoribus ex æquo auctis, vel solo sanguine superabundante, ubi sanguis à massa sanguinea distinguitur.

Fundamentum declarationis.

2. Quia conceditur, reliquos humores in venis excedere posse, cur igitur illud ipsum de sanguine negabitur? Notandum tamen pro maiore questionis intellectione ex Stegghio lib. 5. Med. theor. c. 2. humorem in venis

benè habentibus verè nullum esse sanguine expro, qui tamen simplex non est, sed diversas in se partes habet diversæ temperaturæ partibus nutriendis accommodatas. Sunt enim in eo terræ partes, ossibus, ligamentis; Aquæ, cerebro, spinali medullæ, igneæ, pulmonis; Aëreæ, carni, partibusque temperatis qualitatibus & substantiâ magis affines, quæ ubi naturæ convenientem proportionem excedunt, morbos pariunt. Si autem pars aërea sola excedit, vel omnes simul, servatâ tamen proportione iustâ fit plethora: Sin trium priorum aliqua, vel omnes eam proportionem excedant, fit cacochymia. Idem Augen. innuit, dum inquit, bilem sanguini permixta vocabimus sanguinis proportionem tenuiorem, pinguiorem, magisque fermentem pituitam crudiorum, melancholiam crassam & terrenam, ita ut omnes partes à se invicem tantum secundum magis & minus differant, quatenus omnes fibras obtinent, extra venas concreverunt, & ad nutritionem æqualiter aptæ sunt. His præmissis ad instantias Fuchsii dicimus.

Ad Fuchsum.

1. Licet sanguis non simplex sed permixtus, nihil tamen obstat, quin pars ejus aërea præ reliquis excedere possit. 2. Gal. locus verus est de una plethoræ specie. 3. Contra mentem Gal. hoc loco Fuchsius vocabulum solius sanguinis pro tota massa accipit.

QVÆSTIO IX.

An plethora ad vires detur etiam in corpore sano?

Dubitandi rationes.

Affirmat Gal. lib. de plenit. dum inquit: utriusque plethoræ, ad vasa scilicet & ad vires evacuatione opus esse, sive in homine valetudinario, sive in valente evenerit.

Confirmat autem in valentibus quoque plenitudinem utramque fieri posse dicens: Sanè quemadmodum qui onus gestat, non protinus, ubi gravatur & fatigatur, jam cecidit, ac victus ab eo est: ad eundem modum, si virtus à plenitudine gravatur, fieri potest, ut nondum homo ægrotet.

Resolutio.

Notandum tamen ex Aug. lib. 2. de miss. sang. c. 4. & 6. quod plenitudo quoad vires in sano corpore diu subsistere nequeat, propterea, quod humores putrescant vel fluxiones concitent. Licet enim interdum mediocris tantum abundantia succorum adsit, naturæ tamen & facultati gravis & molesta est in illa plenitudinis specie, quapropter facillimè morbos generat.

QVÆSTIO X.

An detur tertia species plethoræ?

Affirmativa.

Quamvis aut hores plerique tertiam plethoræ speciem omittant illius tamen mentionem facere volumus, propterea quod nihil impedimento esse videatur, ut inquit Augen. c. 1. cap. 4. quin simul duæ species plethoræ complicari possint: Si enim plenitudo ad vires dicitur, quæ vires premit aggravatque, cur vires premere nequeat sanguis a deo auctus, ut vasa distendat? Nec Gal. hanc tertiam plethoræ speciem penitus neglexisse videtur, præsertim lib. 9. Meth. med. cap. 5. Ubi concedit plenitudinem quoad vasa bonitatem suam amittere & vires aggravare posse. Quatenus autem talis plenitudo vasa distendit, est plethora ad vasa; prout autem simul quoque vires aggravat, meritò plethora ad vires vocatur.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XI. An cacochymia vitium tantum in qualitate peccante consistat?

Negativa.

Videtur negativa probabilis. 1. Quia plethora non penitus excludit vitium qualitatis, quod patet ex Gal. lib. 1. de arte curat. ad Glauco. ubi in quibusdam febribus putridis plethoricam dispositionem ex succis crudis concedit.

Affirmativa confirmatur.

2. Quia frequenter in cacochymia non solum qualitatis, sed etiam quantitatis vitium adest. Hinc Fern. lib. pathol. c. 2. & Val. lib. 6. contr. c. 2. redundantia sanguinis impuri cacochymiam constituit. Contra quod plethora vitium in quantitate & cacochymia vitium in qualitate peccante denotet, juxta communem opinionem statuitur, sed addita hac limitatione Horatii Augen. quod denominatio ab eo fiat, quod inest, secundum essentiam, non autem ab accidentaliter adhaerentibus. Quantitas enim necessario aucta est vitium plethoræ: at non est necessarium, ut præter auctam quantitatem vitium aliquod qualitatis accedat. Eadem ratione cacochymia fit ex contractis vitiosis qualitatibus, in qua licet aliquando mali succi cumulentur, nihilominus illud non est de cacochymia essentie. Cum igitur cacochymia quædam detur absque peccante quantitate, sequitur necessario naturam cacochymia, quatenus talis, in solo qualitatis vitio consistere.

QVÆSTIO XII.

Num sanguis propriè dictus, in plethora peccans, distinguatur à tota massa sanguinea?

Negativa Trusiano.

Placet Negativa Trusiano, in artem parvam Gal. qui statuit sanguinem propriè sic dictum nihil aliud esse, quam aggregatum quid ex tribus humoribus, bile scilicet, melancholia & pituita. Confirmatur illius assertio.

Affirmativa.

1. Quia tantum tria sunt humoribus in venis genitorum excrementa, nimirum bilis excrementitia, Melancholicus succus & serum. E. tres tantum humores massam sanguineam constituunt. 2. Quia Gal. lib. 2. de Elem. videtur asserere, quod sanguis tantum differat à suis partibus, sicut lac à substantiis tribus diversis, ex quibus componitur, at lac nihil aliud est quam compositum quid ex unione substantiæ butyri, feri & casei.

Affirmativa.

3. Quia lacte ex sanguine nulla ejus parte amissa: Ergo ut lac ex tribus unitis constat, ita sanguis quoque. 4. Quia in venæ sectione quatuor substantiæ non apparent. 5. Quia febrium humoralium tres tantum dantur differentia, scilicet quotidianæ, Tertianæ, Quartanæ.

Affirmativa.

6. Quia tria tantum dantur medicamenta purgantia, nimirum bilem, pituitam & melancholiam ducentia. 7. Quia Gal. 4. de us. par. c. 4. sanguinem qui fit in epate cum musto comparat; at mustum tribus tantum constat partibus, spuma scilicet, fæce & media substantia.

Affirmativa.

Contra licet affirmativa recepta sit à reliquis omnibus, ita ut non admodum necessarium esse videatur, illius ulteriorem probationem subjicere,

ne tamen quicquam deesse videatur, argumenti sequentibus probabimus propriè dictum sanguinem in venis necessario concedendum esse.

1. Quia necessum est, ut in sanguinea massa sit pars aliqua, quæ elemento aëreo respondeat, calida scilicet & humida, quæ verè sanguinis rationem habet, cæterisque partibus massæ copiosior est, propterea quod aërea corporis nostri substantia quotidianis alterationibus plurimum in nobis dissipetur.

2. Si massa sanguinea propriè dicta sanguine destitueretur ob excedentem siccitatem, respectu duarum partium, utriusque scilicet bilis, ad nutritionem inepta redderetur.

3. Adde quod color massæ sanguineæ non ex bile vel pituita, sed à rubedine sanguinis necessario deducatur.

4. Tandem vel unicum vehemens catarcticum hoc probat, quando primùm humores convenientes, ac tandem ipse sanguis educitur, ut habet Mercurius lib. 1. par. 3. de hum. class. 2. q. 67. sanguis scilicet permixtus adhuc cum aliis humoribus, quæ tamen præ reliquis sensu magis deprehenditur.

Ad argum. Trusiani respondemus. Ad 1. Diversitas partium sanguineæ massæ non facit diversitatem excrementorum, quia tota massa alimentaria respectu excrementorum consideratur tanquam homogeneum quid.

Ad 2. In eo consistit comparatio, quod quemadmodum lac non actu, sed potentia continet partes à se invicem differentes; ita sanguis, quatenus denotat massam sanguineam, quoque non actu separatas, sed potentia contineat quatuor alimentarios humores.

Ad 3. Lac non fit ex sanguine solum, uti fusus patet Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 7. Quest. 7.

Ad 4. Venæ sectio monstrat serum, spumam & mediocrem substantiam coagulatam, cujus omnes particule minimè fibris adhuc coherent, & omnes quatuor partes alimentarias continent, maxime verò sanguinem seu partem aëream, quæ semper abundat.

Ad 5. Febres oriuntur ex humorum corruptione. at quam primùm sanguis corrumpitur, alterius humoris naturam induit.

Ad 6. Sanguis non fuit opus, quia sanguis naturæ thesaurus.

Ad 7. Sanguinis vocabulum hic quoque pro tota massa sanguinea sumitur, quæ cum misto partibus non actu sed potentia separatis ac diversis constante comparatur.

QVÆSTIO XIII.

An pituita naturalis abundantia sit naturaliter circa ventriculum?

Cum dictum sit §. 11. quod copia pituitæ naturalis circa ventriculum & intestina producat lienteriam non immerito consequenter quæritur, an naturalis pituita circa ventriculum generetur.

Affirmativa placet ex parte Vallesio lib. 1. controu. c. 13. propterea quod ventriculi substantia alba sit, & ad naturam pituitæ plurimum accedat, ita ut non tantum in jecore, sed etiam in ventriculo pituitam generari verisimile sit.

Adde quod Gal. lib. de arrabil. c. 7. pituitosos humores ex pituitosis edulis in ventriculo fieri dicat.

dicat. Imò & ulusejus hoc approbat, quia naturalis pituita iusta copia requiritur in ventriculo & intestinis qua partes internae illinuntur, cujus excessus henteriam, defectus, accedentibus humoribus erodentibus, dyentericas exulcerationes producit.

Negativa confirmatur.

Contra quod pituita naturalis in jecore tantum generetur juxta communem Medicorum scholam à Mercato confirmatur de humor. quest. 72. ar. 1. Ut enim reliqui humores massam sanguineam constituentes ex apta & proportionata chyli materia in officina sanguificationis producuntur, ita quoque pituita. Quod pluribus in locis Gal. inquit: praesertim lib. 2. de natur. facult. c. 8. dum inquit: De succorum generatione haud scio, an aliquis exactius quicquam afferre in medium possit iis, quae Hipp. Aristot. Paraxagoras, Philotimus, alique veterum non pauci reliquerunt; demonstratum enim iis est, alimentum dum in venis ab inuito calore alteratur, sanguinem quidem ex mediocri calore fieri, reliquos vero succos ex eodem inconueniente. Hinc patet in jecore & venis secundum Veteres omnes humores naturales generari juxta diversitatem caloris agentis non in se considerati, quia unus & idem calor omnes producit, sed in ordine ad materiam, ex cuius diversis partibus diversi produuntur humores.

Resolutio controversae.

Notandum tamen pro decisione controversae, quod phlegmatis vel pituitae vox dupliciter accipitur, vel pro parte massae sanguinae, qua ratione pituita constituit humorem alimentarium actu non separatum à sanguine in venis; vel pro quibusvis crudis & albicanibus humoribus. Priori modo pituitae generatio soli jecori debetur: at posteriori modo succi pituitosi colliguntur in diversis corporis humani partibus, potissimum tamen in ventriculo & intestinis, ubi pituitosa mucilago secundum naturam requiritur. Patet igitur quod affirmativae rationes concludant de pituita, non quae parte massae sanguinae constituit, sed de illa, quae circa ventriculum & intestina certi usus causa colligitur: contra negantia argumenta recte quoque concludunt, alimentariam pituitam non in ventriculo, sed in jecore & venis tantum generari, quatenus est pars massae sanguinae, à reliquis minimè separata.

QVÆSTIO XIV.

Num inter peccantes humores detur bilis zinaria & pituita gypsea?

Affertio Avicennae.

Bilem quandam zinariam statuit Avicenna, barbaro quodam nomine, quam ita naturam inimicam dicit, ut merito venenis annumerari possit. Hanc ex prassina bile fieri dicit, ubi tanta succedit adustio, ut humiditas tota siccetur, & residuum ad albedinem accedat eodem modo, quo ligna combustione primùm ad nigredinem & tandem omninò ad albedinem siccam in cinere mittantur.

Contra Avicennam.

Verùm assertio praesens merito rejicitur à Valles lib. 1. contror. c. 19. quia ridiculum est humorem sine humiditate excogitare, quod Avicenna fecit, ubi totam humorositatem in zinaria bile desiccata statuit. Non autem negamus, quod crassamentum aliquod humorum per tenuium partium expirationem interdum morborum generationi praebet originem, quod etiam patet in pituita gypsea, quae circa articulos ex humoribus induratis concrevit: sed ejus-

modi relicta crassities non amplius est humor, sed contentum toto genere praeter naturam constituit.

QVÆSTIO XV.

An dolores articulorum à materia à peccante per fluxionem vel congestione collecta generentur?

Humores peccantes in partibus corporis externis duobus modis colligi posse diximus, nimirum vel per fluxionem, vel per congestione. Hoc ut melius intelligamus, exempli loco quaerimus, an dolores arthritici per fluxionem vel per congestione generentur?

Primò quod fiat per fluxionem hoc modo probamus.

Quod fiat per fluxionem.

1. Quicquid evacuatione totius praeservatur & curatur, illud necessariò parti cuidam per fluxionem accidit: Atqui dolores articulorum evacuatione praeservantur & curantur. E. Minor probatur à Celso lib. 4. de re Med. c. 24. qui statim sanguinem mittendum esse censet, ubi sentitur dolor arthriticus. Id enim inter initia factum saepe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem tutam praestare dicit.

2. Quod oritur ab imbecillitate viscerum concoctioni servientium, necessariò per fluxionem in membris externis generatur: At dolores arthritici propter viscerum imbecillitatem oriuntur. Minor patet, fit enim dolor arthriticus ab impuritate quadam specificà, quae propter debilitatem partium concoquentium in massa sanguinea relinquitur & per fluxionem postea circa articulos colligitur.

3. Cujus accessio fit commotione seu perturbatione totius, illud fit ex fluxione: at paroxysmus doloris arthritici fit commotione totius, quod ex humorum perturbatione, variisque lymphomatibus conjunctis & supervenientibus cognoscitur.

Deinde quod podagrici & arthritici dolores fiant per congestione, sequentibus argumentis confirmatur.

Quod fiat per congestione.

1. Quicquid fit imbecillitate partis affectae, illud ipsum fit per congestione: Atqui dolores podagrici fiant imbecillitate partis affectae, nimirum articulorum. E. Minor potissimum in iis patet, qui quadam hereditaria dispositione vergunt in hoc malum, non aliam ob causam, quam quod imbecillitatem articulorum à parentibus unà cum bonorum hereditate possideant.

2. Qui morbi sensibus praereliquis aetatibus frequentiores sunt, illi potius per congestione, quam fluxionem generantur: At arthritici dolores senibus frequentes accidunt. Minor patet: quia senes quotidie reperiuntur podagrici, propterea quod motus instrumenta iisdem debilitari incipiunt.

Resolutio controversae.

Nota pro quaestione resolutione, quod arthritici dolores fiant à materia peccante circa articulos collecta & vehementius exacerbata. Qualis autem sit ejusmodi materia non convenit inter omnes Antiquiores, ut sunt Hipp. Gal. & alii, dolores podagricos vel arthriticos à quovis humore superabundante & è venis exiliente fieri posse statuerunt, quibus ex recentioribus alii sese opponunt, solum pituitosum, serosumque succum hujus mali causam statuentes. Licet autem vera sit sententia veterum, quod omnes humores ad generationem dolorum podagricorum conspirare possint, quemadmodum

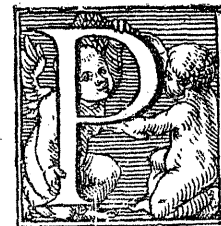
dum ex variis tumorum coloribus, diversis doloribus, aliisque accidentibus patet; non tamen negari potest, sanguinem vel alium quandam humorem per se consideratum non constituisse proximam materiam doloris arthritici, nisi peculiaris quaedam impuritas serosa ad resolutionem & coagulationem apta simul conjungatur. Hinc Mercatus lib. 4. de morb. cur. inter. c. 18. peculiarem cruditatis sortem humoribus in arthritide peccantibus inesse dicit, quò magis hunc affectum quam alios producant, eamque determinat, quod humores fiant tenuiores cum fisione & mordacitate, quibus facile ab omnibus partibus rejiciuntur, donec ad articulos perveniunt, qui ob nativam & contractam impotentiam eos facillimè susceperant, & susceptos continent, donec vel omninò resolvantur, vel resoluta parte debiliore in topheos abeant. Materiam hanc Hermeticorum schola Tartaream vocat, propterea, quod non incommodè cum Tartaro vini comparari queat, eamque ab alimentis propter partium concoctioni prospicientium imbecillitatem non ritè digestis oriri statuit. Ubi autem ejusmodi materia cum sanguine & aliis humoribus commiscetur, ratione similitudinis ad articulos, quatenus glutinoso sanguine gaudent, attrahitur, in iisque colligitur, & certis temporibus exacerbationes suas patitur. Manifestum est igitur ex dictis, utramque quaestione partem concedi posse, quatenus utraque causa plerumque concurrat, fluxiones scilicet impurae & tartareae cum articulorum imbecillitate; prout autem interdum articulorum imbecillitas, interdum concoctionum noxa, & per consequens fluxio major est, eatenus in praeservatione & curatione magis haec, magis illa confideranda venit.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS VI.

Coronis III.

De

CAUSIS MORBORUM INTEMPERIEI ET TOTIUS SUBSTANTIAE. PARAGRAPHUS I.

Ost universalem causarum morbificarum considerationem consequens est, ut causas morborum in specie consideremus, juxta differentias superius propositas. Hic primùm intemperie rei morbi sese offerunt, ubi excessus caliditatis, frigiditatis, humiditatis & siccitatis per suas causas cognoscuntur.

§. 2. Hac ratione diserasiam calidam, sive fit in parte quadam, sive in toto corpore, juxta Galen. de morb. caus. c. 2. vel à vicinia & contactu rei calidae, vel à motu improbo, vel à putredine, vel à constipatione, vel ab assumptis calefacientibus medicamentis aut alimentis oriri dicimus, quantum quaedam ex dictis morbum calidum per se, quaedam ex accidenti producant.

§. 3. Per se enim vicinia seu contactus rei calidae calidam intemperiem generat, quatenus aer fervidus & similia per continuam alterationem similem qualitatem corpori imprimunt, quod etiam praestant alimenta & medicamenta quaedam non ratione quantitatis aut erroris calidum morbum producentia.

Per accidens verò praedictum affectum producit motus improbus, spiritus, humores, & partes solidas accendendo, putredo per expirationes calidas mediantes, constipatio pororum cutis, ob impeditas expirationes fuliginosas calidas, & quorundam assumptorum quantitas & assumendi aetas.

Causae morbi frigidi.

§. 4. Hisce postis facili negotio determinabitur, quanam sint causae morbi frigidi, praesertim cum, teste Philosopho, contrariorum effectuum contrariae sint causae. Quia v. corpus nostrum non solum quae actu frigida sunt, sed etiam alia quaedam refrigerant, idcirco causas morbi frigidi Galenus reducit ad quinque classes, ut scilicet sint vel contactus & vicinia rei frigidae, vel assumptorum quantitas & qualitas, vel corporis raritas, vel constipatio, vel motus immodicus & otium.

§. 5. Inter haec vicinia rei frigidae frigidam intemperiem immediatè producit & per se, caetera mediante alio quatenus calorem nativum dissolvunt & minuunt, aut omninò suffocant & opprimunt.

§. 6. Intemperiem siccam corpori nostro introducunt primum admota exsiccantia, nimirum aeris constitutio sicca, balnea sulphurea, salia, alumino-sa &c. Deinde assumpta siccantia, tam alimenta quam medicamenta, sive per se siccant, sive calefaciendo humores dissolvant & absument: terribiliter loco numerari possunt evacuationes excedentes, item retentiones praeter naturam cursum humorum impediens, ut partes ob defectum affluentis materiae marcescant: ultimò loco vehementes corporis & animi moriones numerantur, quibus innatum humidum exhauritur & dissolvitur.

Causa intemperie siccae.

§. 7. Contra intemperies humida contrarias obtinet causas, quapropter inter ad movenda morbum humidum producant aer humidus, pluviosus, austrinus, balnea aquae dulcis, praecipue à cibo, &c. Inter assumpta sunt ciborum copia, potus largior, potissimum aqueus, ut & medicamina humectantia: tertium locum excretio sicciorum & retentio humorum occupat & tandem inter agenda sunt somnium, otium, animi tranquillitas & mollis educatio.

Causae intemperie humidae.

§. 8. Porro quanquam Mercatus morbos totius substantiae ad temperiem reducendos esse statuit: fatetur tamen eosdem, quo ad causas suas, à morbis intemperie plurimum differre, dum volum. I. q. 175. n. 21. inquit: Quippe causas morborum totius substantiae eas esse arbitramur, quae naturae sunt simplicium particularum materiam dissipare & mistionem veluti dissolvere & corrumpere, perniciosam materiam loco deperditae apponere, quo & materia & forma protinus vitatur, & in tota substantia morbi succrescunt, pessimas occultissimas causas sortiti, quod nulla in eis primarum qualitatum polleat, nam haec vitia altiora habent principia & tertias seu occultas qualitates.

Investigatio causarum quoad morbos totius substantiae.

§. 9. Hucigitur pertinet gangrena vel corruptio partis alicujus, quæ à qualitate venenata ducit originem, omnesq; morbi venenati, vel occulti, quorum causa quoque talis est.

Interna causa morborum malignorum.

§. 10. Procedit autem ejusmodi morbi generatio vel à causa interna, vel externa. Interna causa est humor aut vapor venenatus, vel ex pravitate vel malignitate ciborum ducens ortum, vel corruptione maligna in corpore nostro genitus: illud patet in peste, quam annonæ caritas ferè solet excipere; hoc accidit febribus malignis, ubi vehementè humore putredinem corruptio venenata sequitur.

Externa causa morborum malignorum.

§. 11. Externa causa morborum totius substantiæ, quatenus limitibus Medicinæ circumscribitur, vel consistit in exhalationibus spirituosis aëris, vel in contactu corporali.

§. 12. Illud accidit in morbis occultis, qui generantur propter aëris infectionem, quæ fieri potest ob influxum siderum malignum, corruptionem propriam, expirationes venenatas, à rebus corruptis, cloacis ægrotantium, ut apparet in dysenteria pestilentiali, & ab hominibus morbo maligno laborantibus, ut patet in peste, morbo Gallico, lepra & similibus.

§. 13. Hoc apparet in venenis per os assumptis, & vel casu, vel insido Diabolicorum hominum consortio propinatis, ut etiam in morsu venenato canis rabidi venenum acquisititū possidentis, vel contactu serpentis, viperæ, bufonis & aliorum animalium, nunc mordendo, nunc pungendo, vel alia ratione venenum corporibus humanis imprimendum.

QVÆSTIO I.

An causa morbi calidi rectè enumerentur?

Affertio Argentarii.

Qvod causæ morbi calidi juxta Galenum enumeratæ non sufficiant, Argentarius his & similibus argumentis demonstrare nititur:

1.

1. Quia idem Galenus lib. 1. de diff. feb. c. 2. in generatione morbi calidi lassitudinem, iram, æstum, marorem, crudelitatem & similia quoque enumerat, quæ tamen in dictis causis omittuntur.

2.

2. Quia tautologia committitur, ubi putredo & vicinia rei calidæ diversimodè numerantur, cum tamen sub eodem genere contineantur.

3.

3. Quia morbus calidus potest etiam ab excretis & retentis præter naturam dependere, quæ tamen omittuntur.

Affirmativa questio-nis.

Contra, quod enumeratæ classes sufficiant ex eo patet, quod nõ liceat invenire causas aliquas morbi calidi, quæ non ad dicta quinque genera reduci queant. Hinc rectè Valles. lib. 3. contr. c. 3. dicit, omnes causas, si quæ præter has videntur alicui ab authoribus dictæ, his quinque contineri.

Ad Argentarii dubitationes.

Ad Argentarii dubitationes ex eodem Vallesio responderi potest.

ad 1.

Ad 1. Omnes illæ causæ reducuntur ad dicta genera: qui enim febricitant ex lassitudine, marore, ira, æstu, &c. propter motum improbum calefaciunt. Cruditas a. ex ebrietate & satietate calorem p. n. generat, quatenus pertinet ad assumpta per se, vel per accidens calefacientia.

2.

Ad 2. Licet putredo calefaciendo noceat, non tamen hoc præstat immediatè, ut contactus rei calidæ: sed exhalationibus calidis mediantibus, quam ob causam meritò à contactu rei calidæ

distinguitur, quatenus causa remota differt à proxima.

Ad 3. Excreta & retenta generant calorem præter naturam, vel quatenus qualitate sua nocent, vel putredinem, obstructionem, aut commotionem in corpore producendo.

QVÆSTIO II.

An motus improbus calidum morbum generet?

Videtur quòd motus non calefaciat & per consequens intemperiem calidam in corpore nostro non generet, propterea quòd quædam moveantur, ut eo citius refrigerentur, ut patet in aqua calida, quæ de vase in vas funditur, ut calorem suum celerius deponat.

Sed nota quòd rectè dixerit Philosophus, motum, intellige, localem, corpora naturalia calefacere, propterea quòd interceptus aër compressione & distractione plusquam pro sua natura rarefiat, & hæc ratione ad ignis naturam disponatur, ut habet Vallesius ex sententia Philosophi lib. 1. Meteor. c. 3. Unde sagitta violentius sursum jacta usque adeò incalescit Aristoteli, ut liquefiat quod in ea plumbi est, aère scilicet, quem contingit, motu rariori facto, permutatoque ad ignis naturam, atque ita plumbum liquefaciente.

Licet autem hæc causa sufficiat in rebus naturalibus inanimatis, non tamen opus est, ut eò confugiamus in motu corpus humanum calefaciente, cum hæc assertio multo minori negotio demonstretur, quatenus motus & exercitium ad spirituum & humorum calorem intentum habentium, citatiorem distributionem inservit, quam ob causam in defessis ex vehementi commotione major calor circa articulos multo tempore perseverat, quatenus ob attritionem commotionis huc major calidiorum halituum copia trahitur. Ut autem per distributionem spirituum & humorum motus corpora nostra calefaciat, ita sinimius est, eadem refrigerat, dissipando videlicet, quod superest caloris, quapropter causis morbi frigidi quoque annumeratur.

Ad instantiam adductam respondemus, nimirum res liquidas extra corpus humanum per motum non admodum incalescere, eò quòd neque tam violentè feriant, ut tantam raritatem in aërem transferant, neque etsi ferirent, ille ad igneam naturam reverteretur, quia adest rerum ferientium humiditas, ut inquit Vallesius. Refrigerantur autem citius motæ, quam quietæ, propterea quod in motu liquoribus empyreuma exhalat, quatenus humore distracto per motum partes igneæ facilius in ambiens distribuuntur: imò & ipsum ambiens frigidius facilius distractum, quam unitum humorem alterat & mutat.

QVÆSTIO III.

An putredo producat morbum calidum?

Qvod putredo non generet morbum calidum hoc modo probatur:

1. Quia juxta Philosophum 4. Meteor. 1. putredo est extinctio caloris nativi, ab ambiente calore externo: at verò si per putredinem calor natiuus extinguitur, consequens est, potius frigidum quam calidum affectum ab eà produci.

2. Si

Negativa.

Affirmativa declaratur.

Ad Negativam rationem.

Negativa proponitur.

2. Si putredo nihil aliud est, quam terminus corruptionis, sequitur eandem in corpore vivente dari non posse, quapropter morbum calidum, qui necessario corporis viventis est, non generabit. At prius verum est, juxta sententiam Philosophi, qui putredinem generationi mixtorum opponit.

Affirmativa confirmatur.

Contra quòd morbus calidus interdum à putredine oriatur Galenus lib. 1. de diff. febr. asserit, monstrando, quod vapores putridi à putrescentibus humoribus in corripantur, qui consequenter morbum calidum toti corpori conciliant, quæ ratione rectè dicit Horatius Augenius lib. 4. de Febr. cap. 4. proximam causam febrium putridarum esse vaporem putridum cor ipsum aut continuò, aut quibusdam intervallis afficientem.

Ad Affer-tionem oppositam.

Ad argumenta in oppositum respondemus. Ad 1. Notandum ex Vallesio cit. lib. 4. contr. c. 3. quod in putredine calor natiuus extinguitur non à frigore, sed ab ambiente calore extraneo, quam ob causam perpetuò calor in re putrescente generatur: Constat enim, ut habet Mercatus lib. 6. de Febr. quod calori nativo non minus contrarietur calor extraneus quam frigus, propterea quod medio contrarium sit utrumq; extremum.

Ad 2.

Ad 2. Distinguedum est inter putredinem, prout juxta Gal. 2. Meth. 8. dicitur mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo, & quatenus Philosophi denotat propriè dictam corporis mixti corruptionem: nam in eo Philosophi differunt à Medicis, teste Horatio Augen. lib. 4. de Febr. cap. 3. quod ipsis putredo sit terminus corruptionis naturalis cuiusque mixti, quæ tamen Medicis potius viam & præparationem ad interitum denotat. Hinc Mercatus non incommode cit. loc. distinguit inter putredinem & putrefactionem, quarum illam totius substantiæ corruptionem. hanc verò viam ad ejusmodi putredinem esse dicit, ita ut propriè loquendo non putredo, sed putrefactio morbos in nobis generet.

QVÆSTIO IX.

An constipatio pororum cutis calidi morbi causa?

Affertio veritatis.

Qvod constipatio pororum cutis ob retentas fuligines calidas morbum calidum producat supra diximus: quatenus enim ex iis, quæ in corpore nostro pro nutritione totius coquantur, halitiosa & fuliginosa excrementa discernuntur, eatenus accidit, ut effluvio illo calido per obstructionem cutis impedito febres diversæ juxta naturarum insalubritatem generentur.

Instantia.

Sed obstat hoc loco Hippocratis Aphorismus lib. 1. 15. quod hyeme propter ejusdem profluvii prohibitionem ventres nativo calido magis abundant, quam ob causam tunc temporis copiosius etiam alimentum exhibetur. Si igitur ob cutis constipationem naturæ propter collectionem redduntur robustiores, consequens est, eandem ad morbi cuiusdam generationem non inservire.

Resolutio.

Notandum hic, quod non qualibet cutis constipatio generet febrem seu morbum calidum, sed illa, quæ confertim & subito corporibus dispositis accidit: at naturalis illa constipatio cutis hyberno tempore non fit subito, sed sensim, quia non statim ab æstate ingruit, sed autumnò mediante.

Adde, quod in illa naturali constipatione porum quodammodo maneant aperti, quantum scilicet ad fuligines expellendas tunc temporis requiritur, quia calor ob meliores concoctiones vegetior hoc tempore redditur, perfectiusque suas operationes absolvit, unde corpora minus ad ejusmodi morborum generationem sunt disposita, præsertim cum cutis constipatio febrem non in corpore sano, sed in salubri seu cacochymico potissimum excitet. Vide Mercatum lib. 3. de febr.

QVÆSTIO V.

An causa morbi frigidi rectè enumerentur?

Hic etiam Argentarius contra Galenum insurgit, Argentearii scilicet frigidi morbi determinationem imperfectam esse:

Argentarii assertio.

1. Quia morbos frigidos parit calidorum evacuatio & frigidorum retentio: at horum non fit mentio.

1.

2. Quia astrictio faucium non frigidum, sed calidum producit morbum.

2.

3. Quia inedia, quæ comprehenditur sub assumptorum quantitate diminuta, non frigidum, sed siccum potius affectum generat.

3.

Contra quòd causa morborum frigidorum juxta Galenum rectè sint enumerata pulcherrimè patet, ubi comparationem caloris nostri cum flamma institimus: quemadmodum n. ignis extinguitur vi quædam à contrario suo: Sic etiam calor noster contactu rei frigidæ languescit. Sed non solum ignis à contrario corrumpitur, verum insuper quoque marcescit, subtracto fomite, quod calori nostro accidit per inediam & evacuationes copiosas; vel etiam pluribus admotis lignis opprimitur, quæ ratione calor noster nimia nutrimenti copia suffocatur. Porro non sufficit ut flamma combustibili materia justo modo foveatur, sed eò respiciendum quoque, ne vel calore externo vehementiori minuatur, vel obstructis fornacum foraminibus extinguitur: ita calor noster nativus à vehementiori externo calore per nimiam corporis raritatem exhalare, vel per ejusdem constipationem catervatim fuliginibus retentis opprimi potest. Tandem ut flamma motum adventitium eventilando requirit, sed non immodicum: ita calor noster modicum corporis exercitium requirit, propterea, quod sine omni motu calor languescat & obruatur, immodico verò dissolvatur.

Affirmativa confirmatur.

Ad oppositas rationes respondemus.

Ad Argentarii assertiones.

Ad 1. Pleri morbos frigidos à calidorum evacuatione & frigidorum retentione non negamus: veruntamen utraq; causa reducitur ad præcedentia genera, quia calidorum evacuatio partim fit propter corporis raritatem, partim propter motum immodicum: frigidorum retentio partim ad vitium assumptorum, partim ad obstructionem refertur.

Ad 1.

Ad 2. Concedimus primò produci calidum affectum ab astrictione faucium, qui tamen postea degenerat in frigidum, ubi calor intro coactus & effervescentis absumpto suo pabulo elanguescere incipit.

Ad 2.

Ad 3. Quatenus inedia facit ad diminutionem caloris nativi, eatenus eandem frigidi morbi causam statuimus.

Ad 3.

QVÆSTIO VI.

An siccus morbus à calidis assumptis generari possit?

Negativa proponitur.

Videtur, quod non: 1. Quia caliditas non contrariatur humiditati, quod tamen necessarium esset, propterea quod siccitas p. n. per humiditatis absorptionem introducatur.

2. Quia nulla forma in subjectum suum effectivè agit: at calefacientia assumpta corpus nostrum alterant, quatenus calorem partibus nostris inhaerentem afficiunt, qui in humiditate tanquam in subjecto continetur: quocirca consequens est, calorem per humiditatis absorptionem siccitatem non introducere.

3. Quia calor nec formaliter, ut jam dictum, nec etiam virtualiter exicare potest, utpote cum detur in quibusdam subjectis, in quibus nunquam siccitatis affectus apparet.

Affirmativa defenditur.

Contra quæstionis affirmativam defendimus ex hoc fundamento, quod in Medicina non tantum causæ per se, sed etiam illæ, quæ per accidens agunt, maximè respiciendæ veniant. Quatenus igitur in hectica febrî per accidens consecutione ad effectum proximâ à calore siccitas in corporis nostri partibus sequitur, eatenus morbum siccum à calefacientibus assumptis originem habere posse concedimus. Est enim cum caloris effectû proprio, nimirum, cum calefactione, conjuncta rarefactio, quâ patiens subjectum quodammodo resolvitur & consequenter humiditas ad evaporationem disponitur, ita ut humiditatis nativæ privatio, siccitas scilicet morbosa, talem alterationem frequenter excipiat. Hinc diximus, calefacientia producere siccitatem, quatenus humores dissolvunt & absorbunt, non quia calor immediate siccitati contrarietur, sed quia rarefaciendo corpus humidum disponat, ut partes humidiores in vaporis specie sua sponte suscitentur & exhalent. Quemadmodum enim calor solis proprie loquendo non attrahit humiditates, nec etiâ per se siccitatem introducit: sed attenuando vaporem gignit, qui sua levitate sursum fertur, ut habet Jobernus de c. 2. parad. 8. & lib. 1. de natur. facult. ad cap. 14. adeoq; consequenter subjectum ex accidente siccatur: Sic etiam in corpore, quoad hecticam febrim, aliosq; morbos siccos idem accidit.

Ad opinionem negantem.

Superest ut respondeamus argumentis adductis. Ad 1. Licet caliditas non contrarietur humiditati, quatenus operatur per se nihilominus ex accidente facit ad siccitatis introductionem, quatenus calefaciendo dissolvit subjectum, cui humiditas inhaeret: at notum est, quod destructo subjecto, destruantur etiam ejusdem accidentia.

Ad 2.

Ad 2. Calor, qui præter naturam partibus nostris introducitur, humido radicali non inhaeret, tanquam proprio suo subjecto, sed tanquam accidens externum præter naturam, undè sustentatus à calida substantia p. n. introducta partium, naturam destruat nititur.

Ad 3.

Ad 3. Virtualiter exicat per accidens, non omne subjectum, sed illud, quod dispositum est, nimirum in quo per attenuationem humidum exhalare potest.

QVÆSTIO VII.

An balneum aquæ dulcis ad humidi morbi generationem faciat?

Negativa proponitur.

Negativa videtur probabilis, propterea quod balneum aquæ dulcis ex numero eorum sit, quæ corpus nostrum rarefaciunt, cutim laxant, sudores proliciunt, humoresque fundunt & evocant: at verò tales effectus potius morbum siccum quàm humidum indicant. Hinc accidit ut in doloribus externarum partium ab acris humoribus ortis maximi momenti sint balnea, peccante scilicet humore propter aquæ digerentem facultatem evanescente.

Verùm notandum in præsentia, quod juxta Galenum reliquosq; principes balneum producat morbum humidum, quatenus immoderatum est, maximeq; post cibum usurpatur: hæc enim ratione subintelligitur ejusmodi balneum, quod calore temperatum tempore diurnum & frequens sit, maximeque post cibum adhibeatur. Quod autem illud ipsum humiditates augeat pulchrè patet ex Galen. lib. 3. de caus. sympr. cap. 2. ubi inquit: Qui ex tenuibus crassiores evadere volunt lavabunt bis, ut tamen semper inprimis tempus à cibo secundo balneo tribuant, interim etiam primo. Et lib. de salub. vict. com. 14. calidum primò augeat corpus, deinde minuit; proinde ubi corpus implendum, eatenus in balneo immorari oportet, donec corpus intumescat: quod clariùs quoque docetur lib. 2. de sanit. tuenda. c. 7. Patet igitur ex dictis, dubitationem propositam de balneo resolvente & vacuante intelligendam esse, quod in generatione morbi humidi non intelligitur.

Declaratur quæstio.

QVÆSTIO VIII.

An pestis ex pravis & corruptis alimentis oriri possit?

Negativa proponitur.

Quæstionis negativam tenent Ingrassias lib. 1. de contag. pestil. & Altimari lib. de febr. pest. c. 6. ea propter quod omnis pestis fiat ab aëris corruptione, quâ de causâ non veras pestes, sed morbos pandemios, ut vocant, venenatos à pravitae alimentorum provenire posse statuunt. Jobernus lib. de pest. cap. 3. concedit quidem ab annonæ caritate & consequentibus pessimis alimentis, ob famem in defectu bonorum à plebeis assumptis fieri pestem, sed mediante aëris corruptione, quam morbi putridi propter noxam alimentorum oborti suis halitibus producant.

Sed contraria pars quæstionis merito defenditur: cum non solum classicorum auctorum experientia demonstrari possit, frequenter pestes ex alimentis depravatis exortas fuisse, quemadmodum Jeseptus lib. 7. de bell. Judaico cap. 26. post crudelem famem terribilissimam pestem in obsidione Hierosolymitana successisse cum aliis testatur, & Avenzoar. lib. 3. tract. 3. c. 4. alicubi homines ob annonæ caritatem ossa antiqua frangentes, eorumque mendulas comedentes pestifero morbo subito perisire refert: Verùm etiam ratione, satis probabili illud ipsum patet, propterea quod alimenta depravata talem corruptionem in corpore nostro subire possint, ut pestiferus effectus exinde generetur, quod patebit ex sequentibus, ubi demonstrabitur in nobis venenum oriri posse.

Quod

QVÆSTIO X.

An ejusmodi venenata qualitas necessariò cum putredine in nobis generetur.

A Sferit hoc ipsum Columba cit. lib. 1. de pest. cap. 31. sequentibus argumentis:

1. Quia qualitas venenata in nobis non generatur, nisi vehemens humorum corruptio adsit.

2. Quia juxta Gal. 3. Epid. com. 3. tex. 75. rùm demum venenum in corpore fit, cum humor summè malignus evadit.

3. Quia diximus in febribus malignis hoc ipsum accidere: at ejusmodi febres oriuntur ex putredine & corruptione humorum.

Sed contrarium tenet Hercules Saxon. sect. 2. de phænig. cap. 10. & lib. de febr. cap. 37. nimirum possibile esse, ut sine putredine venenum in nobis generetur:

1. Si venenum in plantis & animalibus quibusdam sine putredine, ex eorum naturali constitutione generatur, impossibile non est, in humano corpore quoque tale quid accidere posse, quando præter naturam causæ venenum generantes cumulantur.

2. Quia si in siccissima aëris constitutione sine omni putredine pestilens venenum generari & propagari potest, absurdum non erit in corpore nostro propter specificam corruptionem tale quid etiam accidere posse.

3. Imò in pestilentibus febribus sæpe minor est humorum putredo, quam in aliis putridis malignitate destitutis.

4. Tandem putredo non diu sine signis manifestis occultatur, quod tamen in veneno non apparet, quemadmodum patet ex observationibus illorum, qui morsu rabidi canis afficiuntur.

Notandum tamen pro conciliatione, quòd Columba vocabulum putredinis accipiat in latiori significatione, quatenus simul quoque quamlibet corruptionem includit, quâ ratione non excluditur illa, quæ facit ad veneni generationem: at Saxonia strictiori vocabuli significatione corruptionem illam à putredine distinguit, cum interdum omnino sine putredine fiat, interdum ad vehementem putredinem, tanqua terminus ad quem, sequatur.

Affirmativa Columba.

Negativa Her. Saxon.

1.

2.

3.

4.

Conciliationis fundamentum.

Respon. ad Instatiam.

Quod attinet Ingrassias & Altimari instantiam, illa nihil concludit, quia morbos pandemios ab epidemiis non distinguimus, ut patet ex superioribus. Joberno vero concedimus, in peste, quæ famem communem sequitur, fieri consequenter contagium per aëris communicationem, sed causa proxima consistit in corruptione pestifera contentorum, quâ ratione quidam absque omni contagio inficiuntur, alii contagium facillimè recipiunt. Conjungat, qui vult, Columbam lib. 1. de pest. cogn. & cur. c. 4. & 4.

QVÆSTIO IX.

An venenata qualitas in nobis generari queat?

Negativa Mercurialis.

Videtur quæstionis negativam asserere Mercurialis lib. 1. de venen. cap. 14. ubi non venenum, sed simile quid venenis in corpore nostro generari posse statuit: idque tali ratione: Quidquid in corpore nostro producitur, illud fit vel à calore naturali, vel præternaturali; at venenum nec à naturali, qui vitæ & conservacionis auctor est, nec à præternaturali calore generari potest, utpote cum longe potentius sit ipsum venenum calore p. n. adeoq; ab agente imbecilliori produci nequeat.

Affirmativa verior.

Sed contra verior est sententia reliquorum, Capivacci nimirum lib. de venen. cap. 1. Columba lib. 1. de peste cap. 39. Paræi lib. 21. Chirurg. cap. 3. & aliorum, qui statuunt humores in corpore humano sæpiùs adeo corrumpi posse, ut naturam veneni induant. Probatur assertio, propterea quod interdum, experientia teste, corruptionem humorum iidem plane effectus sequantur, uti tunc temporis, quum venenum quoddam assumptum est. Hinc Galenus lib. 6. de loc. affect. cap. 5. inquit: Qui maximè videntur super hæc ambiguitate dispensasse, iis eosdem effectus fieri concedunt, & à lethali veneni potione, & à corruptione, quæ à corpore ortum habet. Et paulo post. Tanta fit in cane rabido humorum corruptio, ut solum ejus sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit. Ut igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quædam in corpore dispositio quæ ad magnitudinem notatam dignam pervenerit, discerni potest, sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua sentit, à quâ deinde universum corpus celeriter alteratur. Patet hoc ulterius in febribus malignis & pestilentibus, in quibus eadem symptomata conspiciuntur cum iis, quæ veneno assumpto pereunt, quod maximè confirmat Galenus lib. 3. Epid. Com. 3. agr. 4. dicens: Ut epoto lethali veneno quidam postridiè vel tertio die moriuntur, qualitate ejus, non copia mortem afferente, ita & hic æger statim tertio die censendus obiisse à quantitate succorum virulentorum, non à phrenitide peremptus. Nec solum in hoc loco, sed in aliis pluribus idem confirmatur.

Ad Mercurialis rationem.

Quod autem attinet argumentum Mercurialis; illi satis fit, ubi dicimus, non simpliciter omnia, quæ sunt in corpore solo calore perfici, quia plurima quoque fiunt ab iis, quæ totâ substantiâ agere dicuntur, peculiari antipatheia & qualitate occulta. Adde tamen quod calor p. n. interdum quoque faciat ad veneni generationem, quatenus est instrumentum agentis majoris virtutis, & materiam aptam habilemque nanciscitur.

QVÆSTIO XI.

An ad causas Hippocratis ad causas occultas externas pertineat?

Hippocrates 1. progn. tex. 4. diligenter in morbis à Medico observandum esse statuit, si quid divinum accidat, cujus providentia maximè necessaria. Quid per τὸ θεῖον sive divinum hoc intelligendum, quæritur? Galenus in Com. refutat illos qui per τὸ θεῖον intellexerunt causas morbificas Dei consilio præter naturæ cursum immittas, ea propter quod Hippocrates nullibi causam ægrotationis in Deum refundat.

Quocirca subjicit propriam sententiam his verbis: Quare ipsa divina præcognitio unum ex iis sit oportet, quæ ab Hippocrate dicta sunt. Itaque dicamus fidentes jam non aliud habere id, præterquam ambientis nos aëris conditionem, de quâ scripsit in sententiis ita. Si hyems squallida & aquilonia fuerit, verò vero

Affertio Galeni.

Opinio propria.

verò pluvium australeque febres acutas fieri estare necesse est & lippitudines & intestinorum difficultates maximè mulieribus, & iis qui humidam habent naturam.

Verùm antiquorum opinio meritò retinetur à Valerola lib. 4. Enar. 7. Quia verisimile est Hippocratem aliud quid hâc voce voluisse, quàm simplicem ambientis conditionem, nempe adversariam quandam, sublimemque, nobisque prorsus ignotam ac Dei arcano consilio immixtam pestilentem causam totius substantiæ qualitate corpora nostra dissipantem. Consistit igitur divinum quid in aère tum temporis, ubi non modo qualitativus manifestis, sed multò magis abditâ & deletèria pernitie coinquinatur, adeoque morbida quâdam excretionem, sicut alibi loquitur Hippocrates, conspersus est. Cùm autem talis causa nobis occulta sit, ideò τὸ θεῖον seu divinum quid vocatur, quatenus veteribus omne illud divinum indigebatur, quod extra omnem humanæ cogitationis & ingenii aleam positum erat, quâ ratione quosdam quoque morbos vocabant divinos, quorum scilicet vis admiranda, nec nobis satis perspecta. Quod autem interdum arcano Dei consilio nobis immittantur morbi occulti, non solum sacrarum literarum testimonia probant, ut patet Exod. 5. & 12. Levit. 26. Num. 14. Deut. 28. & alibi, sed Ethnorum quoque monumenta illud ipsum confirmant, quâ ratione Celsus & ipse Galenus morbos occultos ab abditis causis dependentes divinitus nobis immitti statuunt. Homerus etiam Iliad. 4. pestem ab Apolline gravissimam in agmina Danaum immixtam fuisse refertur, quâ fermè Danaum gentem universam, jumentaque novem dierum spatio confecerit ac perdiderit. Licet autem Hippocrates nullibi causas morborum ad Deum referat, nihil tamen hinc infert Galenus, quia Hippocrates non de remotis, sed proximis morborum causis sollicitus fuit.

QVÆSTIO XII.

An occulto quodam inquinamento aër aliquando infectus fuerit?

Afirm.

Quod malignæ siderum constellationes interdum contagiosa μίσηματα producant citra purreddinem supra demonstravimus: restat ut hoc ipsum in præsentia plenius confirmemus, idque tali argumento: Si nullâ manifestâ aëris corruptelâ vel infectione præcedente morbi contagiosi totius substantiæ non rarò multos invadunt, sequitur sæpissimè occulto inquinamento aërem infici: at verum prius. Ergo & posterius. Antecedens patet ex Attica peste, cujus meminit Thucydides, in qua tetrius & virulentius quid inferioribus causis accessit: item ex illa, quæ per totum quinquennium anno 1345. incipiens immaniter tertiam hominum partem in Europa perdidisse dicitur, idem testantur duæ pestes insignes, quas Galenus universam Europam invasisse scribit. Hucetiam pertinet malum epidemium, grave scilicet anhelosa cum tussi, quæ ante 91. annos universum ferè mundum ab occidente in orientem per omnia quatuor anni tempora pervagata est, cujus originem ab aëris corruptione propter singularem influxum cœlestem accidente provenisse verisimile est, quia non fuit animad-

versum, illius inquinamenti semina propter inferiorem corruptionem præcessisse, quam ob causam subito quoque tor regna malum illud transiit. Imò & dysenteria, pleuritides, ophthalmia, febres malignæ & similes affectus interdum communiter mullos invadunt, ubi manifestum ali-quod corruptionis principium non observatur. Hoc igitur est illud τὸ θεῖον Hippocrati, de quo egimus: hoc est cœlum ferreum, cujus scriptura meminir.

QVÆSTIO XIII.

Cur dysenteria pestilentialis exhalationibus excretorum potissimum contagiosa sit?

Dysenteriam non rarò malignitate quâdam conjunctam plures in vasisse norum est, ubi maxima vis contagii expirationibus excretorum attribuitur, propterea quod adstantes non admodum ab ægrotantibus inficiantur, nisi cloacis cum iisdem utantur communibus. Quâ de causâ & canè & angue pejus tempore dysenterie malignæ vitentur illa loca, quæ laborantium excreta recipiunt: commodissimum enim est, ut quidquid ab ægrotantibus dejicitur, mox terrâ obruatur. Qui autem fiat, quod potius ab exhalationibus excretorum, quàm ab ipsiis ægrotantibus alii inficiantur, quærimus, præsertim cum in peste & aliis affectibus malignis per expirationem occultam à vivente corpore prodeuntem potissimum vis contagii propagetur.

Sed respondemus, in dysenteria malignitate atesse, non respectu totius, quia morbus hic universalis non est, sed ratione specificæ & malignæ corruptionis illorum humorum, qui intestinorum exulcerationem fœtidam humorum, qui intestinorum exulcerationem fœtidam generarunt. Quatenus autem hæc corruptio specifica singulari cuidam partì, nimirum intestinis, & non simpliciter toti contraria est & inimica, eatenus facilimè recipitur & vim suam exerit tum temporis, ubi quis aliquo modo dispositus ad cloacas ægrotantium accedens per inferiorem gutturem (ut Plautus loquitur) venenatas expirationes excretorum recipit.

Responsio.

QVÆSTIO XIV.

An cadavera, vel viventia peste correptorum corpora venenatis expirationibus alios citius inficiant?

Leximus superius, quod aër, quem attrahimus, particulariter scilicet, ob expirationes venenatas à corporibus peste laborantium prodeuntes infici possit, ubi controversia quædam decidenda venit, num scilicet magis à corporibus viventibus, quàm à cadaveribus peste correptorum ejusmodi μίσηματα contagiosa spargantur?

Prius cum plerique defendimus:

- 1. Quia in viventibus superstes calor nativus omni conatu venenum & pestiferos halitus expellere tentat, quod fieri nequit in cada veribus.
2. Quia per expirationem à corde & pulmonibus fuligines pestilentes citius à viventibus infectus in vicinos emittuntur.
3. Quia cadavera minus ob cutis constipationem per occultam transpirationem exhalare queunt,

Prius defenditur.

J.

2.

3.

queunt, quàm corpora viventia, quorum adhuc laxa & ad expirationes emittendas accommodata est dispositio.

Verùm his positum, non sequitur illud, quod vult Rondeletius lib. de curand. febr. c. de febr. pestil. à cadaveribus peste defunctorum nihil amplius metuendum esse, quia 1. experientia confirmat contrarium, quâ patet, non rarò cada veribus peste defunctorum alios fuisse infectos, ut semper feverior evadat peste in domo quâdam, quò plures ex eadem moriuntur: & deinde ratio subjicitur, quia nihil impedit, quin pestilens venenum in humoribus & corporis partibus, quas occupavit, aliquandiu latitare & exindè expirare possit. Si enim pestilentes expirationes per lintea, vestes, aliaque corpora, quibus recipiuntur, ad alios propagari possunt, cur non illud ipsum quoque concedendum, talia seminaria cada veribus inesse, præsertim cum in his τὸ θερμὸν ἔμφυτον ab ejusmodi venenatâ qualitate suppressum & omninò corruptum sit.

Ad assertionem Rondeletii.

Instantia solvitur.

Nec obstat, quod vis agendi venenatæ qualitatis unâ cum calore & spiritu pereat, utpote quibus ad actum traducitur, quia hoc tantum intelligendum est illius subiecti respectu, cui tanquam fundamento inhæret, nimirum respectu cada veris: facilimè tamen vim agendi recipit, ubi per expirationem ad alia corpora viventia disposita propagatur, eodem modo, quo latens aliquid seminarium pestiferum in vestibus, aliisque rebus inanimatis omni operatione destituitur, donec à vivente corpore disposito recipiatur: quis autem propterea vestes, linteamina & hujus generis alia infectorum omni expiratione venenata destituta pronunciat. Imò & hoc notandum, cum peste correptis non ita venenum per mortem interire, sicut fit in animalibus venenatis demortuis, quia secundum Robertum lib. de peste infine, quæst. 3. distinguendum est inter venenum, quod secundum naturam animali convenit, & unâ cum illo perit, & deindè quod acquisitum est, ac naturæ possidentis repugnat. Conjunge Jordanum de pestis phenom. pag. 9.

QVÆSTIO XV.

An lues venerea per expirationes venenatas in alios propagari possit?

Negativa proponitur.

Negant auctores classici, sicut patet ex Mercuriali lib. 4. de med. morb. c. 2. Mercato lib. 1. de morb. gall. cap. 1. Palmario lib. 1. de lue venerea cap. 1. & aliis, propterea quod venenum venereum contactu feriat, minusque sit efficax per expirationes & halitum, cum in humore quodam provehente vires suas habeat, ita vel ex mutua corporum contritione, vel per feminis aut lactis infectorum communicationem spiritu impuri cum puris misceantur, cum quibus virus hoc sensim in universum corpus spargatur.

Afirmativa confirmatur.

Licet autem omninò concedam, quod ab ejusmodi contagio lues venerea quotidie propagetur, ubi externo cujusdam veneni gallici concursu & concubitu, aliove impuro contactu malum hoc aliis communicatur: negari tamen non potest, quod interdum solo venenato vapore communium malum venereum ad alios perveniat, undè Fallopius lib. de morb. gall. cap. 21. inquit: fit etiam morbus hic communicato vapore, qui attrahitur

ultra citroque in corpora nostra, cum incallescunt & extenduntur arteriæ & venæ. Quâ ratione sæpius mulier infecta pueros per concubitum inficit, licet omni exulceratione corporis & partium genitalium destituatur, quatenus utrorumque corpora simul incallescunt, ubi fit ab infectâ muliere evaporatio, quæ à corpore calefacto non infecti absorbetur, & spiritus atque sanguinem confuenter inficit, similique labe corrumpit. Hac est quod voluimus in præsentia §. 12. ubi diximus, morbum gallicum, ut & lepram & similes affectus per expirationes venenatas contagiosos esse. Patet igitur quod venenum luis venereæ propter subiectum, cui inhæret, magis materiale, non ita in longinquum per halitus & expirationes agat, sicuti venenum pestiferum.

QVÆSTIO XVI.

An venena cont actu corporali nocentia primarum qualitatum excessu agant?

Esti Scaligero exercitat. 218. sect. 8. sit impudètia summa qualitatibus manifestis omnia determinare, quod potissimum in propriè dictis venenis demonstrat, quorum proprietates animos temperatos omninò latere, curiosis autem illudere dicit: nihilominus eò usque quidam procedunt, ut omnium venenorum noxam exprimarum qualitatum excessu deducere conentur, inter quos est Casalpini lib. 1. quæst. med. quæst. 13. Cujus rationes hoc modo concludunt:

Opinio Casalpini.

- 1. Quidquid calidum innatum, propriam viventium temperiem corrumpit, illud per primas qualitates excedentes agit: atqui venenum id præstat: Ergo.
2. Quidquid in quarto gradu calidum vel frigidum alia corrumpit, illud excessu primarum qualitatum nocet: at venena sunt talia. Ergo.
3. Si omnia medicamenta agunt non ut animalia, sed ut mista, adeoque per qualitates manifestas, sequitur venenorum actione eadem ratione quoque manifestam esse: at prius est. Ergo & posterius.

Sed quemadmodum supra demonstravimus, dari morbos totius substantiæ, propterea quod præter qualitates manifestas dentur adhuc aliæ occultæ nobis inimicæ, quæ qualitates formæ infimas, ipsumque τὸ θερμὸν ἔμφυτον immediatè lædunt, ita jam quoque firmiter asserimus, inter illa occulta lædentia varii generis venena contineri, quæ suis occultis proprietatibus naturæ nostræ adversantur, quod probatur sequentibus:

Afirmatio propria.

- 1. Quia venena tantarum sunt virium, ut eorum operationes ex primis qualitatibus deduci nequeant. Probatur ex eo, quod venena propriè dicta in minimâ dosi exhibitâ vel enecent hominem, vel gravissima inducant symptomata, quod fieri nequit in primis qualitatibus, quæ in corpore seu subiecto minimo nullum evidentem effectum producant.
2. Quia noxa, quæ per venena infligitur, per manifestas quoque lues venereæ medicamentorum operationes corrigeretur: at posterius falsum, quia venenis ea resistunt, quæ peculiari proprietate & occultis qualitatibus operantur.

Nec obstat, quod Casalpini proprietatem totius substantiæ materiæ conditionibus adscribat: absurdum enim, omnem ἀντιμαθεῖας & οὐκ ἀντιμαθεῖας rationem à formalibus qualitatibus ablegare

Contra Casalpini.

Respond. ad arg. contraria

Ad 1.

gare & materiae, quae per se considerata penitus expers est operationis, eandem attribuere.

Quod superest, argumentis in contrarium adductis respondemus.

Ad 1. Majorem negamus, quia calidum in-natum, propriaque temperies principalium par-tium non solum laeditur excessu qualitatuum pri-marum, sed insuper etiam iis, quae peculiari pro-prietate inimica & vitali balsamo opposita mem-bra principalia & cor potissimum affligunt: ut e-nim partes nostri corporis non solis primis quali-tatibus munia sua perficiunt, sed occultas quoque proprietates obtinent, sic etiam non solis primis laeduntur.

Ad 2.

Ad 2. Minor falsa est, quia nec in omnibus venenis excedens quaedam qualitas invenitur, nec etiam illa, quae excedentem habent qualitatem solo calore vel frigore sunt venenata, quia seque-retur alias, medicamenta alia, in eodem excessu constituta, venena esse, quod absurdum.

Ad 3.

Ad 3. In ipsis mistis quoque praeter qualita-tes manifestas dantur interdum occultae, quod ex antipathia & sympathia patet.

QVÆSTIO XVII. An venenum aliquod insidorum hominum malitiam datum de-terminato quodam tem-pore interficere possit?

Non aliena videtur impraesentiarum hac quaestio, praesertim cum illius determina-tio doctrinae de causis morborum occultis aliquid lucis afferre videatur. Inveniuntur autem de ead- dem diversorum authorum varia sententia, cum quidam negent, alii affirmant.

Negativa quaestio- nis pro- ponitur.

Inter negantes sunt Paracelsus lib. 20. Chirurg. c. 3. Robertus dec. 2. parad. 10. Matthiolus in praefat. comm. lib. 6. Disq. & alii, quorum placitum hoc modo confir-matur:

1. Quidquid ex observatione singulari cujusque individui dependet, illud de venenis interimentibus dici nequit; at quo tempore quodlibet venenum hunc vel illum interficiat, non aliter, quam experientia patet, quae reiterari nequit. Ergo sequitur impossibile esse, ut vene-num detur ad praescriptum tempus. Major patet ex eo, quod venenum operetur diversimodè, qua-tenus ejus actio propter subjecti resistantiam va-riatur eodem modo, quo videmus, unum idem-que purgans medicamentum in hoc citius, in alio ferius, in hoc difficulter, in illo le-viter effectum suum producere: at verò singu-laris cujusque natura, teste Galeno, nec scribi, nec dici potest, sed longa diuturnaque experientia co-gnoscitur, quae in exhibendis venenis hominibus Diabolicis denegatur, propterea quod primus ac-tus in quolibet, cui exhibetur venenum mortifi-ferum, sit quoque ultimus.

2.

2. Cujus actio accidentaliter promoveri vel retardari potest praeter intentionem ordinantis, illud ad praescriptum terminum agere nequit: at qui venenorum actiones promoventur vel retardantur ex accidenti. Ergo, Minor patet, quia variatur veneni actio meatuum laxitate & angustia, caloris robore & imbecillitate, excrementorum simi-

lium vel dissimilium, quoad qualitates manife-stas, copia vel inopia, quae omnia subiecto praeter intentionem illius, qui venenum exhibet, ac-cidere possunt.

Contra sunt alii, qui praesentis quaestioni affirmati-vam tenent, utpote Petrus Corvarius in singulari quaest. cum Conciliatore excusa, Amatus Lusitanus centur. 2. cur. 65. Card. l. 2. tractat. 5. contrad. 10. & alii, qui omnes potissimum Theophrasti autoritate moven-tur lib. 9. histor. plant. cap. 16. cujus verba de Aco-nito sic habent, componi ita ferme, ut certis acci-dere temporibus possit, videlicet bimestri, trime-stri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Quae ratione Gellius lib. 4. noct. Att. c. 4. Attilium Regulum à Carthagenensibus venenum accepisse scribit non praesentaneum, sed ejusmodi quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut viveret aliquandiu, post autem grassante veneno cor contabesceret.

Confirmatur assertio ulterius:

1. Si venenum rabidi canis post menses ali-quot, vel longinquorem temporis cursum pri-mum erumpere, virulentaque symptomata pro-ducere potest, consequens est, absurdum non esse, aliud etiam venenum dari posse, quod aliquandiu lateat, ac determinato tempore virus suum exer-ceat: at prius est verum, teste Galeno & experi-entia, Ergo & posterius.

2. Si later aliquandiu venenata quaedam qualitas in certa corporis parte, quae suo tempore propter ex-pirationem, Epilepsiam, vel etiam suffocationem in mulieribus ab utero proveniens excitat, absur-dum non est, venenum quoque dari posse quod aliquandiu lateat in corpore priusquam interficiat: at prius est. Ergo & posterius.

3. Si dantur alexipharmaca venenatas quali-tates penitus corrigentia, non est impossibile, ut dentur ejusmodi remedia, quae vim & actionem veneni retardare queant.

4. Imò per alia quoque medicamenta ma-nifestarum qualitatuum jam acciuntur, jam debi-litantur venenorum vires, eadem ratione, qua videmus, quod medicamenta purgantia jam ve-hementiora, jam leniora per alia extimulantia vel corrigentia reddantur.

Pro quaestione limitatione notandum, quod vene-norum actio multiplex sit, tam ex ratione propriae cujusque naturae, quam respectu subjecti passivi, va-riarumque praeparationis, cujus beneficio vis agendi jam augeri jam verò diminui potest. Hinc igitur ex obser-vatione patere potest, aliud venenum pre-sentissimam inferre mortem, aliud verò non nisi longiori tempore vires suas explicare. Ast ut in certum, praescriptumque diem (inquit Robertus) vene-norum effectus limitentur, & absurdum & pla-nè ridiculum esse putamus, quia resistantiam sub-jecti patientis nullus ad unguem ita cognoscere & praevidere poterit, ut sciat ad amissum & diem, quamdiu calor ejus innatus veneno resistere pos-sit. Hac ratione patet argumenta partis negantis rectè concludere, non dari venena certo praescri-ptoque tempore interimentia, quamvis verum sit, quod affirmantibus argumentis concluditur, dari venena quae non protinus interficiant, sed diuturnitate temporis diversimodè vitale princi-pium aggrediantur, de quorum compositione (cum pleraque artificialia sint) plura subji-cere non Medicorum, sed venefico-rum est.

Affirmati- va quaestio- nis.

1.

2.

3.

4.

Declara- tio veri- tatis.

Institutionum Medicarum. DISPUTATIONIS VI. CORONIS QUARTA.

CAUSIS MORBORUM IN MALA COMPOSITIONE ET UNITATE SOLUTA CUM iis, quae pertinent ad accidentales differentias.

Super sunt reliquae mor- borum essentialis differentiae, quarum causas hac Coronide considerabimus. Et primò quod inter morbos malae compositionis figura vitium attinet: illud contrahitur vel in utero tam respectu materiae, quantitate seu qualitate minimè convenientis, quam propter matris intempestivos, incommo-dioresque motus; vel extra uterum, quando in primà infantia ab obstetricibus, nutricibus, aut aliis error aliquis committitur; aut quando pro- cedente tempore in quacunq; aetate partium qua- rundam nimia constrictione, collisione, vulnere, ossium fractorum vel luxatorum malae curatione, tumore itidem, paralyfi & aliis affectibus natura- lis figura depravatur.

Figura vi- tium unde.

Meatum laxatio unde.

Meatum angustia unde.

Superfici- ei vitium unde.

Magnitu- dinis & nu- meri vi- tia.

Situs vitia.

Solutae u- nitatis. causa.

§. 1. diff. morb. c. 11. Hoc modo sese habent causae mor- borum quo ad differentias essentialis, quae diver- simodè concurrentes morbos compositos produ- cunt, de quibus plura subjicere praeter necessita- tem esse videtur.

§. 7. Accidentales porro morborum differentias su- perius in tres classes distribuimus, de quarum cau- sis in praesentia differendum est. Et primò quod morbus vel sit in facto, vel in fieri & facto simul, il- lud accidit respectu causae antecedentis vel pro- catarcticae, quae morbo genito remanet, eundemq; diutius fovet, quae ratione morbus est in fieri & fa- cto simul; vel etiam morbo genito deest, quore- spectu morbus tantum in esse facto constituitur.

De accide- talium dif- ferentiarum causis. Morbi in facto & in fieri unde.

§. 8. Porro salutaris dicitur morbus, propterea quod vel sua natura talis sit, vel in comparatione ad subiectum aegrotans, idque dupliciter fieri pot- est, vel utraque quando morbus ab ejusmodi miti causa dependet, ut penitus naturae & artis ope vincatur, vel utraque quando ex periculoso mi- nus periculosus morbus oritur. Contraria est ra- tio de morbo lethali, de quo videatur Galenus 3. de crisibus.

Morbi fa- lucres & lethales unde.

§. 9. Magnus etiam vel parvus vocatur morbus aut absolutè, cum causa ejus valida vel debilis est, aut secundum quid, ubi causa cum parte labo- rante, viribusque comparatur.

Morbi ma- gni & parvi unde.

§. 10. Quod si modum materiae morbificae con- sideramus, morbus alius est continuus, alius inter- mittens: Si durationem perpendimus, alius est brevis, alius longus. Ubi verò morbus celeriter sua percurrit tempora cum vehementia quadam, a- deoque simul brevis & magnus est, acutus vocatur, & frequenter ab humore calido & fervido produ- citur, vel respectu totius, ut patet in febris continuis malignis, vel in parte quadam nobili peccate, sic- ut apparet in peripneumonia, phrenesi &c. Inter- dum etiam alterius qualitatis humor vel vapor morbum acutum producit, respectu nobilium parti- um, quas afficit, sicut in apoplexia & similibus patet.

Causa mor- borum a- cutorum.

§. 11. Reliquas differentias à natura subjecti causarumque diversitate desumptas sufficienter in superioribus proposuimus, excepta distinctione ul- tima, qua morbi sunt sparsi vel communes, ique vel Endemii vel Epidemii, aut pestilentes, aut non pestilen- tes, aut cum contagio, aut sine contagio.

§. 12. Primùm hic notandum, quod morbus communis multos invadens communem obtri- neat causam, aërem videlicet aut alimenta, cum è contra morbi sparsim invadentes, à propriis & sin- gularibus causis dependeant. Qui autem uni ran- tum regioni perpetuò communes sunt & endemii vel- vocantur; vicio illius regionis, aut propter aëris corruptionem aut ob quotidianam victus ratio- nem communem depravatam oriuntur. Quod si demii un- certis tantum temporibus in regione quadam communes morbi grassentur, Epidemii vocantur & ut plurimum vel ex influxu maligno siderum; aëris corruptione mediante, vel per contagium in plures propagantur.

Causa mor- bi com- munis.

Morbi En- demii un- tum regi- oni perpe- tuò com- munes sunt & endemii vel- vocantur.

Morbi Epi- nem com- mune de- pravatam oriuntur.

Quod si demii un- certis tan- tum tempo- ribus in re- gione qua- dam com- munes mor- bi grassen- tur, Epi- demii vo- cantur.

& ut pluri- mum vel ex influxu maligno siderum; aëris corrup- tione medi- ante, vel per contagium in plures propa- gantur.

Insti-

QVÆSTIO I.

An vitium figuræ contrahatur in utero propter materiam peccantem?

Negativa proponitur.

1.

Videtur negativa defendenda sequentibus argumentis. I. Quicquid formatricis facultatis opus est, illud materię tanquam principio passivo nequit attribui: at efformatio partium, quoad figuram externam, formatricis est opus; E. non pendet à materiã.

2.

II. Quod sæpius ab imaginatione matris prægnantis originem ducit, illud ipsum effectus materię peccantis dici nequit: atqui figuræ vitium tale est.

3.

III. Quod prægnantium vehementioribus animi commotionibus interdum oritur, id materię simpliciter adscribi nequit: at non raro fit ut vitium aliquod figuræ vel formæ externæ fœtui dictas ob causas imprimatur.

Affirmativa confirmatur.

Contra materię ineptitudinem ad figuræ vitium plurimum infervire §. 1. diximus juxta Galenum lib. de caus. morb. c. 7. ubi inquit: Causa ob quam figura naturalis permutatur prima quidem est formatio conceptus in ipso adhuc utero matris vitiosa, vel ob materię multitudinem, aut ob qualitatem minimè aptam.

Declaratio quæstionis.

Sed notandum in præsentia, quod hoc ipso posito non excludatur vis formatricis; quia Medici non tam de primis, quàm de proximis causis sunt solliciti: quatenus enim materia, secundum Aristotel. lib. 4. de gener. animal. c. 4. si forte quantitate vel qualitate peccat, motus & facultates generantis plus, minus, impedit & ad productionem accidentium p. n. infervit, eatenus figuræ vitium à materiã dependere diximus, quod planius innuit Fernelius dum lib. de morb. caus. c. 21. naturalem partium figuram in utero spermatidis, conformantisque facultatis vitio inverti statuit.

Ad rationes negativas.

1.

Quod igitur attinet adductas rationes, easdem cum assertione Galenica conciliare conabimur hoc modo.

Ad 1. Quemadmodum natura secundum Arist. lib. 2. phys. t. 82. interdum sine suo frustratur ex accidenti, propter impedimentum aliquod, ubi monstra produci contingit, quæ præter naturæ intentionem fiunt, teste Favollo lib. 2. phys. q. 32. & Coll. Comm. lib. 2. phys. c. 9. q. 6. licet naturam cum impediendo causâ conjuncta generationem eorundem adjuvet: sic etiam facultas formatricis in utero vitium figuræ producit in fœtu non per se, sed ex accidente, propter causam impediendam, quæ in mala feminis dispositione consistit. Patet igitur efformationem figuræ naturalis esse opus formatricis facultatis per se, quod de figura vitiosa dici nequit, utpote quam eadem facultas impedita & per consequens ex accidenti producit.

2.

Ad 2. Non negamus ad modificandam vim formatricem mirabilem obtinere potentiam, non quidem ea ratione, quasi phantasia speciem coloris aut figuræ fœtui realiter imprimat, atque communicet, adeoque vi sua qualitatem aliquam producat, quod contra Avicennam negat Thomas lib. 3. contra gentes c. 103. & Valesius lib. 4. controvers. c. 6. & lib. Sacr. Philos. cap. 11. Sed quatenus imaginatio facit ad alterationem spiritibus & humoribus diversimodè commotis intervenientibus, ex quo-

rum vario motu & congressu figuræ, colorisque diversitas in fœtu quoque nascitur. Patet igitur imaginationem quidem ad imprimendas præternaturales figuras in fœtu non raro quiddam præstare, verum non immediatè, sed qualitate materię per commotionem humorum & spirituum mediante, quod etiam ad argumentum tertium adductum notari potest, de quâ materia plura videantur apud Laurentium lib. 3. Anat. quest. 20. Bapt. Portam lib. 2. mag. natural. c. 19. Fernel. lib. 7. phys. Mercatum class. 2. q. 168. num. 11. Dd. Conn. lib. 1. de gen. & corr. quest. 30. ut & Disp. 3. Coron. 1. exerc. 12. ubi pluribus hoc ipsum demonstramus.

QVÆSTIO II.

An erodens causa tantum ulcus in carnosa parte producat?

Ubitatur hic primo cum Avicenna cap. 4. doct. 1. sen. 4. can. 1. qui vulnus vocat solutionem continui, in qua nondum factum est pus; ulcus autem, in qua fit opus; ideòque subjicit ulcera frequenter ex vulneribus generari, undè consequens est, ulcus non semper ab erodente causâ produci. Deindè non pauca sunt ulcera, quæ contagio, contactuque externo generantur, quorum illud patet in phthisi, quando pulmonum ulcus ob halitum receptum in adstantes propagatur; hoc vero quotidie conspicitur in propagatione scabiei, quæ serpit in alios, ubi quis cum scabioso dormit, vel ejusdem lecti utitur; item in contactu venereo, quo pudendorum ulcera maligna facilimè communicantur.

Verum instantis adductis non commovemur, ut quæstionis negativam defendamus, propterea quod ulcus non simplex sit unitatis solutio, sed morbus compositus, ubi propter erosionem unitati solutæ supervenit etiam quantitas diminuta, quemadmodum innuit Aquapendens lib. 3. de ulcerib. c. 1. & Fallop. tr. de ulcerib. c. 7. Quod Avicenna dictum attinet, respondemus, præsentiam puris & saniei non esse signum demonstrativum ulceris, quia vulneribus quoque convenit: adde quod interdum ulcera sicca dentur, ut in quibusdam morituris apparet, ubi tamen nihilominus ulcus adhuc reverà adest. Nec obstat quod ulcera quædam contagio propagentur: fit enim hoc non immediatè, sed mediante maligna humorum corruptione, quâ consequenter partes dispositæ eroduntur. Sic etiam scabies & lues venerea propagatur in alios, ubi materia corrupta cutim calefactam inficit & erodit, quemadmodum supra demonstravimus.

QVÆSTIO III.

An morborum intermittentium causa sit materię morbificæ motus?

Ubitatur de quæstionis affirmativa, quando perpendimus plurimorum opiniones de causa periodorum in febribus intermittentibus, ubi plerique non materię motum, sed alias ejusdem conditiones afferunt, vel etiam neglecta materiã morbificâ causas externas potius considerant. Hinc Conciliator diff. 88. art. 2. reprehendit antiquiores, quod causam intermissionis magis ex materiã & conditionibus, quam ab agente formâ & sine

Negativa.

2.

Affirmativa confirmatur.

Ad Avicennæ dictum.

Ad secundam dubitationem.

Decisio controversiæ.

QVÆSTIO IV.

An omnis morbus acutus fiat à fervidis & calidis humoribus?

deduxerint: cum tamen juxta Philos. 2. phys. & lib. 1. de gener. animal. necessitas ex aliis causis & non à materia desumatur.

Opinio I.

Hanc ob causam quidam, quod refert Mercatus lib. 3. de feb. caus. febrium intermittentium motus lunæ circuitibus tribuunt:

Opinio II.

Alii, inter quos Conciliator est citato loco, pluribuseriam planetis diversitatem periodorum adscribunt, ita ut Mars biliosas, Luna pituitosas, Saturnus Melancholicas, & Jupiter sanguineas commotiones producat.

Opinio III.

Galenus lib. 1. de diff. febrium cap. ult. & lib. 2. c. 11. & Trallianus lib. 2. probl. 1. causam periodorum tribuunt copię peccantis materię, ita ut quotidiana singulis diebus invadat, quia fit à pituita, quæ copiosior quam bilis, cujus motus tertio die repetit.

Opinio IV.

Fernelius lib. de febr. cap. 11. periodorum causam propriam contractæ putredinis qualitatise naturam & conditionem statuit,

Opinio V.

Gentiliu & Forlivienfis ad arcanam vim humorum confugiunt, ad quorum opinionem inclinare videtur Averroes 4. Coll. c. 27. ubi quemlibet humorem suã naturã talem periodum facere statuit.

Opinio VI.

Capivaccius lib. de febr. cap. 19. varietatem periodorum tribuit aptitudini & facilitati humorum, quam habent ad putrefactionem, ita ut citius illa febris redeat, cujus humor facilius putrescit, quod etiam innuit Mercatus lib. 3. de febr. causis. sicut cum eodem hoc etiam ulterius declarat Mercurialis lib. 5. practicæ, dum inquit, spectandas hic esse primas & secundas qualitates materię, quantitatem ejusdem, actionem caloris in materiam & ultimò fomitem relictum, qui in duobus consistit, nimirum in reliquiis materię, quæ putrefacta est, & in affectu relictò in parte, ubi facta est putredo.

Quatenus igitur pituitosus humor non plurimum caloris obtinet, copiosius brevi tempore colligitur, & putredinoso calori minus resistit, plurimumque fomitis relinquit, eatenus quotidianas generat invasiones, quod non præstat bilis, quæ plurimum siccitatis putredini contrariæ possidet, magisque calori putridi resistit, ac minori copia colligitur, quam ob causam tertianas tantum accessiones ex proprietate singulari generat. At melancholia putrefcens quartanam intermittentem introducit, quia ob impensam siccitatem, minorem copiam, majoremque resistentiam respectu fœculentæ crassiorisque substantiæ quarto quoque die effervescit.

Hæc est varietas opinionum, de periodis febrium intermittentium, ubi notandum, quod sit distinguendum inter causam proximam & remotam: illam in motu materię morbificæ consistere pro confesso est apud omnes, quocirca veritas assertionis nostræ §. 10. propositæ constat: hæc verò maximè dubia & controversa est apud autores, inter quorum opiniones ultima Capivaccii, Mercati & Mercurialis, præ reliquis probabilior videtur. Quod enim reliquorum assertiones attingit, illæ vel remotissimas causas incertas adducunt, ut patet ex illorum placitis, qui vel ad lunæ motum, vel ad aliorum planetarum effectus confugiunt; vel proximiores imperfectas aut obscuras adducunt, ut patet ex materię quantitate, singulari proprietate, seu occulta peccantium humorum efficacia, de quib. copios. in doctrina de febrib. agitur.

Licet frequenter à calidis humoribus acuti morbi generentur, ita, ut propriè dicti acuti semper sint cum febrī, quemadmodum supra monstravimus: nihilominus §. 10. sæpius etiam humore vel vapore qualitatibus aliis prædito morbos acutos produci posse concessimus, quatenus scilicet morbus acutus cum celeritate motus periculum includit, in quo omnes acuti inter se conveniunt. Quocirca notandum ex Mercato lib. 3. de morb. quest. 176. num. 33. quod acutus morbus fiat in genere ab iis, quæ celeri motu agitata graves afferre possunt casus seu accidentia. Quò fit, ut quæ humectant aut siccant, acutos morbos efficiere nequeant: calor vero & frigus possunt, dum plurimum excedunt, quia eo tempore naturam plurimum molestant, quod calor præstat, quando humores propè cor effervescunt & ebulliunt; frigus contra, quando crassiores humores subito commoti partis alicujus principis aut illi servientis vias obstruunt & coarctant. Adde quod in præsentia maligna quoque partibusque nostris inimica qualitas notanda veniat, cujus ratione morbus quoque magnus & periculosus interdum oritur, undè diximus interdum alterius qualitatis humorem vel vaporem acutum morbum generare posse.

Nec obstat, quod demonstratum fuerit superius, omnem acutum morbum cum febrī esse, propterea quod illud ipsum concludatur, de iis tantum acutis, qui propriè sic vocantur, & præter celeritatem periculosam hoc obrinent singulare, ut per crisi solvantur: quod verum est de iis, quorum materia morbifica ferret ac mobilis est.

Declaratio quæstionis.

Instantia solvitur.

Affirmativa Augeni.

Contra Augeni.

QVÆSTIO V.

An morbus sporadicus fieri possit vulgaris?

Part affirmativa quæstionis Augeni lib. 4. Tom. 2. Epist. 12. videtur absurda, propterea quod morbus sporadicus ex victu particulari depravato generetur, vulgaris verò communem habeat causam, undè contra Columbam disputans, febrem pestilentem ex contagione plures imò plerosque regionis alicujus incolas invadentem Epidemiam esse negat, propterea quod popularis morbus aliter fieri non possit, quàm coeli statū peccante. Verum cum distinctio morborum vulgarium & sparsim invadentium non sit essentialis, sed accidentalis, ideò patet unum eundemque morbum diversâ ratione sporadicum vel vulgarem dici posse, quatenus eidem accidit, ut causa generans ejusdem vel solitaria vel communis sit, quod manifestius apparebit ex sequentibus.

QVÆSTIO VI.

An morbus Epidemicus vel Endemicus à communi victus ratione depravat a fieri possit?

Fernelius, Marcellus, Forestus, Ingrassias & alii negativam tenent, undè præter has duas differen-

tias tertiam addunt, nimirum quod præter Epidemios & Endemios morbos à cæli dispositione præter naturam provenientes dentur adhuc alii, Pandemii scilicet, à depravato victu communi, quam sententiam superius improbavimus cum Langio, & Columbâ, propterea, quod Pandemii cum reliquis eandem obtineant naturam, quatenus vulgares vocantur.

Confirmatio veritatis.

Hoc ipsum in præsentia ulterius demonstrandum est, tum contra citatos auctores, tum etiam contra Almarum lib. de feb. pestilenti, quapropter questionis affirmativam defendimus argumentis sequentibus.

1.

1. Quæ formâ & naturâ conveniunt, re ipsa conveniunt: At morbi vulgares ex communi victus ratione depravata, & ex cæli statu p.n. formâ & naturâ conveniunt: E, re ipsa conveniunt, & per consequens nihil interest inter morbum Pandemium & Epidemium vel Endemium. Minor probatur: quia natura morborum vulgarium in eo consistit, ut passim plures invadant ex communi causa, quod non tantum iis convenit, quæ sunt ex æris infectione, sed etiam aliis ex communi victu peccante progenitis.

2.

2. Qui morbi subjectum idem, similemque læsionis modum habent, re ipsa quoque non differunt: at verò vulgaribus morbis ex aère corrupto, vel depravatis alimentis ortis idem subjectum, similisque lædendi modus convenit. E. morbi vulgares tam à victu communi depravato, quam ab aère infecto generantur.

3. Accedit experientia, quâ probatur, post crudelem famem, corruptaque alimenta ingesta pestiferos morbos communes subsecutos fuisse, quod patet ex historia obfidionis Hierosolymitanæ & aliis.

3.

4. Nec deest autoritas Galeni, qui lib. 1. Epid. in proem. interdum per ingestos cibos morbos Epidemios civitatem vel exercitum quendam invadere testatur, & lib. 2. de natura hum. Com. 3. inquit, ortum communium morborum non solum ad aërem esse referendum, cum ex fame in Aeno leguminibus vescentes crura imbecilla habuerint, qui vero ervo vescebantur, iis genera dolebant: addit etiam ex semiputrido tritico famis necessitate comesto communi morbo plures correptos, & exercitum aliquando, dum pravis uteretur aquis, communi, similique noxâ vexatum fuisse.

4.

Non autem obstat, quod Hippocrates passim Epidemiorum & pestilentium morborum causam ad ambientem aërem infectum referat: consueverunt enim principes Medicinæ simpliciter & ἀπλῶς illud nominare, quod magna ex parte contingit, quemadmodum ipse Galen. in comm. lib. 6. Aphor. 58. monet. Fiunt igitur ab aère morbi Epidemii frequentiores, à cibis corruptis rariores, undè Galenus in proem. 1. Epid. inquit: non frequenter accidit, ut per ingestos cibos communis morbus civitatem pervadat.

Institutionum Medicarum DISPUTATIO VII.

De SYMPTOMATIBUS AC SYMPTOMATUM DIFFERENTIIS. THESIS I.

Inter ea, quæ præter naturam nobis accidunt tertius locus tribuitur Symptomati: de quo ordinis ratio consequenter tractandum esse jubet.

I. Cum autem tam diu intellectus noster incertus sit, quam diu vox æquivoca talis remanet, utpote cum certa significatione non determinatâ nihil certè cognoscere possimus. teste Philosopho lib. 1. de celo text. 110. Ideo meritò vocis acceptiones primò determinandæ veniunt.

Vocabuli notatio.

III. Et si verò generaliter σύμπτωμα idem sit, quod συμπεθεῖνός, adeoque de omni accidente dici possit: apud Medicos tamen pro affectione præter naturam tantum accipitur.

Symptoma quid?

IV. In hac significatione vel communiter omnia, quæ præter naturam accidunt, nimirum morbum morbi causam, & propriè dictum symptoma comprehendit: vel strictè magis & propriè accipitur solum pro affectione præter naturam corporis animati, morbum, ut umbra corpus, consequente. Gal. lib. de diff. off. sympr. cap. 1.

V. Hoc genus symptomatis est affectio præter

naturam, quod restringitur per addita reliqua verba, quod morbum ut umbra corpus sequatur, in quo ab ipso morbo, & à causa morbum producente distinguitur.

VI. Patet hinc symptomata differre ab operibus naturæ, quæ robore facultatis perficiuntur, nec ad morbum in fieri vel factu sequuntur.

VII. Eodem modo à propriè dictis symptomatis distinguuntur quoque naturales ad agendum impotentia ob errorem externum, aut objecti minus rectam dispositionem accidentes, quemadmodum cruditas ventriculi propter nimiam alimentum quantitatem, vel alienam qualitatem symptoma non dicitur.

VIII. Sequitur ergo symptoma morbum, tantquam effectus suam causam, ubi tamen notandum, quod interdum accidat, ut symptoma & morbi causa coincident, sed respectu diverso, ut patet in catarrho, qui est symptoma cerebri & causa multorum morborum aliorum.

IX. Ita etiam morbus κατὰ συμπτωθεῖν alterius morbi per se producti symptoma dici solet ab aliquibus, quo modo febris pleuritidi accidit, ubi respectus diversus adhibetur.

X. Sunt

Differunt Symptomata & Opera naturæ.

Differunt quoque Symptomata & Naturales impotentia.

Symptoma & causa morbi coincidunt interdum.

Symptoma et morbus interdum coincidunt.

Symptoma quocumplex. X. Sunt autem propriè dicta symptomata vel actiones læsa, vel qualitates mutatae per se actionem non lædentes, vel contentorum vitia, quam ob causam symptoma vel respicit facultatem, vel partes solidas, vel denique contenta. Galen. lib. de diff. sympr. cap. 2.

Actio læsa primariū Symptoma.

XI. Cum verò plura ab uno non æqualiter sed ordine quodam deducantur, ideò notandum, quod primarium symptoma, morbum immediatè consequens sit actio læsa, è qua deinde reliqua fluunt omnia, quam ob causam in tradendis symptomatibus Galenus semper ab actione læsa incipit, ut patet ex lib. de diff. sympr. 1. de caus. sympr. & lib. de const. ar. cap. 15.

XII. Ergo actio læsa meritò primum locum obtinet, præsertim cum primò nobis morbum aperiat, atque demonstret: nam cum actio ab instrumento mediante constitutione naturali fiat, sequitur functionem impeditam constitutionis præter naturam signum esse, Galen. lib. 1. de loc. aff.

XIII. Prout autem actiones in corpore animalis diversæ sunt, ita quoque diversimodè distinguuntur actiones læsæ.

Actio læsa triplex est.

XIV. Cum vero actiones in genere vel sint animales, vel vitales, vel naturales: ideò patet pro earum varietate varia symptomata generari posse, quæ rursus à se invicem pro læsionis modo distinguuntur.

XV. Ergo quo ad actiones ipsas, alia sunt symptomata facultatis naturalis, ut ἀπεψία, δυσπεψία &c. alia vitales, ut syncope, alia animalis, quæ rursus vel sunt sensus, ut cæcitas, vel motus ut convulsio: vel principis, ut melancholia. Gal. de diff. sympr. c. 5.

Quælibet actio tribus in modis lædi potest.

XVI. Ex læsionis modo tripliciter hæc diversitas augeri potest: impeditur enim omnis actio, vel quia aboletur, vel quia diminuitur, & debilitatur, vel quia depravatur & non debito modo perficitur. Gal. lib. 3. de sympr. caus. c. 1.

Actio abolita, diminuta, depravata.

XVII. Illam autem actionem abolitam dicimus, quæ aut revera, aut quantum sensu dijudicare possumus, prorsus perit: diminuta vix aut tardè perficitur: depravata verò vel ratione temporis, ordinis & modi non ritè peragitur.

XVIII. Jam à functionibus animalibus incipiendo ipsas actiones læsas in specie videbimus, & à sensitivis externis initium faciemus.

Læsa actiones sensuum externorum.

XIX. Ut autem sunt quinque sensus externi, ita totidè quoque functiones sensitivæ, quarum quælibet tripliciter læditur, ut in specie declarabimus.

XX. Sic visus functio aboletur in cæcitate; diminuitur in hebeti visu; depravatur, quando visione hallucinatur. His tribus in auditu respondet surditas, quando auditio aboletur, gravis auditus, quando eadem diminuitur, & aurium tinnit, ubi depravatio hujus operationis adest. In olfactu & gustu eadem est ratio, licet nominibus propriis pleurumque hæc symptomata careant. Tactus autem aboletur paralyti, diminuitur stupore, depravatur pruritu, dolore & similibus. Vid. Galen. de diff. sympr. cap. 3. lib. 1. de caus. sympr. c. 6.

Dolor Tactus Symptoma.

XXI. Addo dolorem: Nam etsi dolor omnibus sensibus communis esse videtur, iis tamen propriè non aliter, quam tactus ratione tribui potest, quatenus scilicet hic sensus communior est, & ad organa reliquorum etiam sese extendit.

XXII. Denominatur autem potissimum à subjecto cui inest, hinc aurium dolor ὠταλγία, capitis κεφαλαλγία, oris ventriculi καρδίαλγία dicitur, propterea quod os ventriculi καρδία dici consuevit.

Læsa actiones interiorum.

XXIII. His sensuum externorum nocentis adduntur symptomata interiorum facultatum sen-

tiendi, quæ depravantur in phrenitide, mania, delirio, hydrophobia; diminuantur in oblivione, malâ imaginatione &c. aboletur in memoria deleta, caro, catalepsi &c.

XXIV. Motrix tandem, quæ ad animalem quoque pertinet, aboletur in Apoplexia, paralyti &c. diminuitur in stupore; depravatur in tremore, palpitatione, horrore, singultu &c.

XXV. Hæc de læsionibus facultatum animalibus: Læsa actio sequitur vitalis, cujus læsio ex pulsu deprehenditur, qui vel est abolitus, ubi in gravi syncope adest ἀσπυζία ad sensum: vel diminutus, quod apparet in lipothymia: vel depravatus in ναννοφυξία. Galen. de diff. sympr. cap. 4.

Læsa actio naturalis.

XXVI. Naturales facultates optimè suū officium præstant in attractione, retentione, coctione & expulsiōne, undè etiam respectu harum operationum suas patiuntur noxas, quod in ventriculo cum Galeno citato loco demonstrabimus.

XXVII. Aboletur attritio in gula paralyti: diminuitur in ejus resolutione incipiente: depravatur in βελίτιο.

XXVIII. Retentio aboletur, quando ventriculus nihil retinet; debilitatur, quando leviter & non justo tempore cibum amplectitur; depravatur, quando ventriculus alimentum comprehendit non sine palpitatione, singultu & tremore.

XXIX. Coctio aboletur ἀπεψία: diminuitur δυσπεψία: depravatur δυσπεψία, quando alimenta corrumpuntur, & naturam alienam assumunt.

XXX. Tandem aboletur expulsio cum rejicienda vel planè non deiciuntur, vel tardius quam par est, vel non naturali modo, quemadmodum in dysenteria, vomitu & aliis apparet.

XXXI. Patet ex his numerus læsarum actionum: quælibet enim similis pars, ut nutritur, duodecim modis læditur, scilicet respectu quatuor facultatum ministrantium, quæ omnestripliciter affici possunt. Gal. lib. de diff. sympr. c. 4.

XXXII. Porro quod attinet organa, quæ publico munere simul funguntur in alimento præparando, hæc omnia dupliciter affici possunt, quatenus scilicet alio modo publico munere, alio modo privato inferiunt. Galen. ibid.

XXXIII. Quod si pars aliqua sensui & motui simul præsit, illa tria symptomata ut sentit, totidem quatenus movetur, obtinere potest, undè quævis pars sentiens quindecim, pars movens & sentiens simul octodecim symptomata patitur. Galen. ibid.

XXXIV. Nota tamen, quod quædam partes tactu tantum, aliæ pluribus sensibus sint præditæ, quarum hæc pluribus symptomatibus afficiuntur, quod patet in oculo, cui ratione visus tria, ratione tactus totidem accidunt symptomata, quibus adde tria respectu motus, & duodecim respectu nutritionis.

Symptomatum secundum genus qualitas mutata.

XXXV. Secundum genus symptomatum sequitur, qualitas videlicet mutata: hanc sensuum objecta præter naturam in corpore nostro constituta produciunt. vid. Galen. cit. lib. c. 5.

XXXVI. Est autem qualitas sensilis propria & communis secundum Philosophum lib. 2. de an. tex. 63. quarum quælibet à naturali suo statu mutata, adeoque læsa dici potest.

XXXVII. Propria τὰ ἀίδηλα sunt: color, sonus, odor, sapor & τὸ ἀπύον. Arist. ibid.

XXXVIII. Colores præter naturam oriuntur, ex alterationibus lædentibus vel in toto, ut flavus ictericorum color: vel in parte quadam, ut nigredo linguæ in febribus ardentibus.

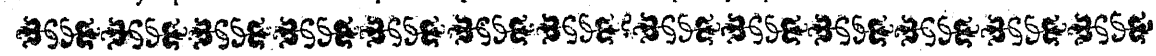
XXXIX. Sonus non quidem permanens est qualitas, ubi tamen novus percipitur, ut sunt vox mutata, stridor dentium &c. ad hoc symptomatum genus referri solet.

XL. Odores non naturales graveolentiâ suâ sese produnt, quod patet in halitu phthisicosum, item in ructibus ventriculi fumosis, acidisque.

XLI. Sapores præter naturam in linguâ tantùm percipiuntur, quando eadem ab humoribus biliosis vel aliis inficitur, & ita saporem præter naturam acquirunt.

XLII. Tactiles denique qualitates, quas omnes τὸ ἀπὸν comprehendit, ubi justam æqualitatem non retinent, horum symptomatum speciem constituunt, ideòque nimius calor in febris, durities in scyrrho, & alia hujus generis huc pertinent.

XLIII. Τὰ ἀειδὴν novâ Philosopho sunt Magnitudo, Numerus, Figura &c. quæ si præter naturam nullam actionem per se lædunt, annumerari solent his symptomatibus, ideòque huc pertinent.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS VII. CORONIS

DE SYMPTOMATIBUS MORBORUM EORUMQUE DIFFERENTIIS.

Quod olim ἐντροβία & generaliter τρυβηθὸς fuit nominatum, accidens videlicet, hoc Medicis σύμπτωμα eadem nominis derivatione, sed vocabulo magis usu recepto dicitur.

Quot modis disdicatur Symptoma.

§. 2. Non autem ipsius symptomatis etiam vocabulum semper apud Medicos eodem modo dicitur, quod habet Galenus lib. de diff. sympr. c. 1. cum in communi significatione omne illud comprehendat, quod homini p. n. accidit, ut sunt non tantùm propriè dicta symptomata, sed etiam morbus, morborumque causæ.

§. 3. At in strictâ significatione consideratum, tantùm pro illa affectione præter naturam accipitur, quæ morbum ut umbra corpus sequitur, unde manifestum est, quomodo tam ab ipso morbo, quam à causa morbifica differat, in primis ubi respectu morbi perpenditur hoc, quod symptoma constitutionem partis ad actionem necessariam non mutet, utpote extra quam ejus essentia consistat, & respectu causa, quod morbus necessariò sequatur, quod naturæ causarum repugnat.

Que à symptomatibus differant.

§. 4. Hinc manifestum est, quod illa, quæ robore naturæ sunt, nec ad morbum in fieri, vel factò sequuntur, à symptomatibus differant, quemadmodum in statu sanitatis evenit, ut natura per objectum alienum extimulata subito sæpius opus aliquid ad sensum symptomatibus non ab simile producere solet.

§. 5. Imò & illa, quæ propter errorem externum vel objecti minus rectam dispositionem sunt huc non pertinent, ut sunt cruditas ventriculi per crapulam, vel alienæ qualitates alimentum, quatenus ejusmodi naturales impotentia Medico nihil more symptomatum indicant, utpote quæ proportionatum objectum & alia functionum naturalium requisita ad agendum requirunt.

illa signa, quæ in facie Hippocratica lib. 1. progr. describuntur.

XLIV. Tertium genus symptomatum, quod superest, contentorum vitia constituunt: hæc excretia & retenta præter naturam intelliguntur, quæ vel oriuntur naturaliter & necessariò, ut quatuor humores alimentarii & naturalia excrementa: vel non necessariò & præter naturam, ut calculus, vermis, pus &c. Vid. Gal. de diff. sympr. c. 6.

XLV. Horum vitia morbos antecedentia causæ rationem obtinent: quatenus verò morbum sequuntur, eatenus sunt symptomata.

XLVI. Peccant autem excreta & retenta tribus modis, nimirum vel totâ substantiâ, ut lumbrici, vel qualitate, ut dejectiones nimis tætidæ, vel quantitate, ut hæmorrhagia.

XLVII. Non autem satis est, ut ipsa excreta vel retenta considerentur, sed opus est, ut modus & tempus excretionis vel retentionis non negligatur, ne decretorias excretiones & naturæ operationes pro symptomatibus fallò habeamus.

Symptomati terentium genus, contentorum vitium,

Symptoma quid.

Symptoma & causa morbi interdum coincidunt.

Symptoma & morbus interdum coincidunt.

Symptomatum Differentia.

Actio læsa primariè symptomata.

Læsa actio Naturalis.

II. Di-

Diversitas actionum læsarum. §. 11. Diversitatem obtinent actiones læsæ ob diversas actiones & facultates corporis humani. In genere vero consideratae sunt tres actiones læsæ animalis videlicet, vitalis & naturalis.

Actio læsa triplex. §. 12. Quo ad actiones ipsas, alia sunt symptomata facultatis naturalis, ut ἀνεψία δυνάμεισιν: alia vitalis, ut syncope; alia animalis, quæ rursus vel sunt sensus, ut cæcitas, vel motus ut convulsio: vel principis, ut Melancholia Gal. lib. de diff. sympr.

Quælibet actio tribus modis lædi potest. §. 13. Actionum læsarum quo ad modum vulgò tres statuuntur differentiæ, actiones nim. abolitæ, diminutæ & depravatæ; impeditur enim omnis actio, vel quia aboletur, vel quia diminuitur & debilitatur; vel quia depravatur & non debito modo perficitur. Gal. lib. 3. de sympr. causis c. 1.

Actio abolita. §. 14. Abolita actio esse dicitur cum cessat, vel quæ revera, aut quantum sensu judicare possumus prorsus perierit. Diminuta sive debilitata, cum natura debiliter & imperfectè agit, & actionem vel longiore, quam par est, tempore perficit.

Depravata. Depravatè autem & vitiosè agit, quotiescunque aliud, quàm debeat, efficitur. §. 15. Actionibus consideratis in genere, in specie perpendimus & functiones animales, initium faciunt à sensitivis externis: Quinque vero sunt externi sensus, inter quos omnes tripliciter læduntur.

§. 16. Sic visus functio aboletur in cæcitate; diminuitur in hebeti visu: depravatur, quando visione hallucinatur. His tribus in auditu responderet surditas, quando auditio aboletur, gravis auditus, quando eadem diminuitur; & aurium tinnitus, ubi depravatio hujus operationis adest. In olfactu & gustu eadem est ratio, licet hæc symptomata plerumque nomen proprium non habeant. Tactus autem aboletur paralyti, diminuitur stupore, depravatur pruritu, dolore & similibus. Vide Gal. lib. de diff. sympr. cap. 3. lib. 1. de caus. sympr. cap. 6.

Dolor tactus symptomata. §. 17. A plerisque etiam Medicis in Classem hanc symptomatum, & tactus læsiones, refertur Dolor. Cui autem inest subjecto ab eo potissimum denominatur, hinc dolor aurium ὠτῶν πόνος, capitis κεφαλῆ πόνος, oris ventriculi νεφροσπῆλαις dicitur, propterea quod os ventriculi veteribus νεφροσπῆλαις dicitur consuevit.

Læsa actiones internarum facultatum. §. 18. Læsa actiones internarum facultatum sunt, quæ depravantur in phrenitide, Mania, delirio, hydrophobia; diminuantur in oblivione, malâ imaginatione; abolentur in memoria deleta, carō, catalepsi.

§. 19. Ad animale quoque pertinet motrix facultas, cujus adest abolitio in Apoplexia & paralyti, diminutio in stupore, depravatio in tremore, palpitatione, horrore, singultu, &c.

Læsa actio Vitalis. §. 20. Symptomatum facultatis animalis compendium dedimus: ad alterum jam symptomatum genus, quæ facultati vitali accidunt, progredimur. Hic verò palpitationem cordis, lipothymiam & syncopen potissimum recensere debemus. Vitalis læsio verò ex pulsu deprehenditur, qui vel est abolitus, ubi in gravi syncope adest, ἀσπυξία ad sensum: vel diminutus, quod apparet in lipothymia; vel depravatus in κακοσπυξία. Gal. de diff. symptom. cap. 4.

§. 21. Naturalem facultatem quod attinet, hæc rectè se habet cum attractione, retentio, concoctio & expulsio officium suum præstant, quæ sunt ministræ primariarum trium, nempe Nutritionis, Actionis & Generationis. Potest enim lædi vel at-

tractio vel retentio, vel concoctio, vel Expulsio, & quidem in coctionibus publicis & privatis.

§. 22. Quo ad concoctionem privatam, quam tertiam appellant, ablata Nutritio est in ἀτροφία, immunita in gracilitate, depravata in cachexia, Elephantiasi & similibus.

§. 23. Quo ad concoctionem publicam primam, quæ in ventriculo perficitur, Tripliciter læsio ponitur, 1. vel nulla fit ciborum alteratio, quæ ἀσπυξία & cruditas nominatur. 2. vel fit quidem concoctio & cibi in chylum mutatio, sed imperfectè, tardè, & longiore tempore, ἠπαδυσία dicitur. 3. vel cibus corumpitur & in alienam substantiam mutatur, quæ τῆς ἀερίως διαφθορῆς nominatur, id est, cibi & concoctionis depravatio.

§. 24. Jam secundum genus symptomatum, qualitas mutata ponitur, quam p. n. objecta sensuum in corpore humano constituta producunt. Vide Gal. cit. lib. c. 5.

§. 25. Inter illa autem primò sunt qualitates visibiles, seu colores corporis præternaturales; Color autem à naturali recedit, ut quando apparet lividus, niger, viridis, in urinis, dejectionibus, excretionibus mensium, Ispuris & similibus. Deinde quo ad odorem, graveolentiâ, quo ad gustum laporem amarus, salis acidus, vel alius apparet.

§. 26. Sonus non permanens qualitas est, ubi tamen novus percipitur, ut sunt vox mutata, aurium tinnitus, pulmonum & faucium stertores, raucedines, dentium stridores, rugitus &c. ad hoc symptomatum genus refertur.

§. 27. Odores p. n. fiunt, quando graveolentiâ sua sese produnt, ibi interdum odor fatidus exspirat è toto corpore, interdum è parte aliqua.

§. 28. E toto corpore exhalat, ubi corpora calida & humida crudarum humiditatum copiam procreant: E parte verò fit, cum graveolentiâ se prodit ex ore, alis, pudendis, naribus, auribus vel pedibus.

§. 29. Sapores p. n. sunt, cum sapores alieni linguam & palatum inficiunt, ut amaror bilis, sapor acidus, salus, virosus, &c. quem æger in sudore, saliva, sanguine profluente per os & palatum vel aliâ occasione percipit.

§. 30. Tactibiles qualitates, quas omnes τὸ ἀπὸν comprehendit, sunt nimius calor in febris, durities in scyrrho, cutis laxa, arida, rugosa, &c. Et hæc qualitates ad τὰ ἀειδὴν ἴδια pertinent.

§. 31. Quid vero sunt τὰ ἀειδὴν novâ? Philosopho nil aliud sunt, quam Magnitudo, numerus, figura, &c. quæ Medico quidem morbos partium organicarum constituunt, quatenus actionem per se lædunt in mala conformatione, huc vero pertinent, ut accidentia morbos consequentia.

§. 32. Adhuc tertium sive ultimum genus symptomatum restat, videlicet in excretis & retentis, ubi ea, quæ p. n. excernuntur & retinentur, vel totâ substantiâ, qualitate vel quantitate peccant. In primo genere sunt calculi, lumbrici & arenulæ: imò huc pertinent etiam quædam, quæ juxta naturalium rerum ordinem non evacuari debent & proiudè, si evacuentur, hoc symptomatum genus pariunt, uti præcipuè est sanguis ex naribus, auribus, ore, vesica, alvo vel alia parte illegitimè profluens, vel sputo rejectus.

§. 33. Alterum vitium est in excretorum qualitatibus, cum nimirum excrementa naturales & consuetas qualitates non habent, sed vel nimis calida, frigida, humida, sicca, crassa, lenta, viscida, acrida, fæti-

In Concoctione privata.

In Concoctione publica.

Symptomatum secundum genus, Qualitates visibiles.

Sonus.

Odores.

Sapores.

Tactibiles qualitates.

Τὰ ἀειδὴν novâ.

Tertium Symptomatum genus Contentorum vitium.

foetida, vel etiam colore præternaturali prædita sunt.

§. 34. Tandem peccant excreta quantitate, quando plus minusve, quam naturæ modus postulat, excernuntur, vel retinentur, quorum hoc in superflua urina, illud in diabete & similibus apparet.

§. 35. In omnibus modis & tempus excretionis vel retentionis diligenter observandum restat, ut quid symptomata secreta differat ab aliis, manifestum reddatur.

QVÆSTIO I.

An declaratio symptomatum Morbis rectè præponatur?

Affirmativa proponitur.

- 1.
2.

Contraria pars defenditur.

Declaratio questionis.

Videtur quæstionis affirmativa verisimilis, propterea quod Symptoma prius in sensu incurrat, cum ergo nostra intellectio à sensibus incipiat, consequens erit, Symptoma citius morbo nobis innotescere. Nec negligenda ratio sublequens, quod Symptoma faciat ad morbi cognitionem, utpote cum morbus per Symptomata definitur, pro ut actio læsa morbi definitionem ingreditur. Contrarium patet auctoritate Classicorum, qui post morbi considerationem de Symptomatibus tractant. Confirmatur idem à Gavaferio lib. 1. de rebus p. n. cap. 21. & Fernelio lib. 2. pathol. c. 1. quod morbus sicut ortu, sic etiam cognitione Symptomatum prior sit. Pro fundamento resolutionis notandum, quod inter confusam & distinctam cognitionem sit distinguendum: hinc negari non potest, confusam Symptomatum cognitionem ipsius morbi tractationem præsupponere, cum impossibile sit, affectum p. n. primò actionem lædentem intelligere, nisi primò generaliter, quid actio læsa sit, cognoscamus. At indistincta cognitione merito Symptomata posterius tractantur, cum à morbis tanquam causis suis dependant: at prout res sunt, scilicet per causas suas, ita etiam distinctè cognoscuntur. v. Instir. Log. 2. tract. 2. q. 4.

QVÆSTIO II.

An Symptoma rectè definiatur?

Argentarius dubitat.

- 1.
2.
3.
4.

Argentarius lib. de Sympt. cap. 1. dubitationes ponit, propterea quod lib. 1. Methodi cap. 9. & lib. de opt. sect. cap. 3. niger Indorum color à Galeno Symptoma dicitur, qui tamen secundum naturam est: quod primo & 2. Methodi actiones læsæ à Symptoma distinguantur: quod lib. de art. const. morbi ex aliis nati Symptomata dicantur: quod lib. de different. Sympt. tumor partis inter Symptomata referatur, etiam si functionibus nondum incommodet: quod ibidem excretionibus toto genere præter naturam si ad salutem fiant, à Symptomatum classe ablegentur, cum tussis, rigor, singultus, sternutatio & similes iis annumerentur.

Notandum hic, quod Mercatus habet de nat. Sympt. q. 177. num. 2. apud Galen. triplicem Symptomatis definitionem potissimum inveniri: primò enim Symptoma dicitur, quicquid p. n. animanti accidit, adeoque generaliter morbos & causas etiam comprehendit: deinde Symptoma dicitur speciatim, quicquid p. n. sese habet, causis & morbis exceptis, tandem Symptoma tantum illud vocatur, quod morbum vel effectum immediatè sequitur. His notatis facilimè patet frustrà Argentarium dubitare: quod enim lib. 1. Methodi cap. 9. & alibi color niger Indorum Symptoma vocetur, in larissimâ significatione sit, quatenus ibidem Symptomata dicuntur, quæ diversas corporum alterationes sequuntur, sive hæc secundum naturam, sive præter naturam sese habeant; alias quo ad determinationem propriè dicti Symptomatis, actionem læsam scilicet, res ipsa ibidem loquitur, quatenus à reliquis Symptomatis secundariis illa distinguitur, tanquam insigne quoddam & primarium morbi Symptoma. Quod morbi ex aliis nati Symptomata vocentur alibi, certo respectu sit, quatenus quidam morbi ita dependent ab aliis, ut iis curatis more Symptomatum etiam evanescant, quod pluribus ex Exerc. de febribus in genere quæst. 13. colligitur. Quod tumor etiam actiones nondum lædens inter Symptomata referatur, inaptè non sit: tumor enim (quod habet Comes Montanus lib. 2. de Morbis cap. 33. & 34.) est Symptoma, si magnitudine suâ actiones non lædat; morbus est instrumentalis, quando actiones lædit: prior modo acceptus est in genere Symptomatum qualitatis mutata, scilicet ad tactum pertinens, de quo videatur etiam Turisanius in com. artis parvæ. Quod etiam excretiones criticæ ablegentur à Symptomatum classe, rectè factum fuit, utpote cum robore naturæ perficiantur, quatenus in morbosa quoque constitutione facultas secundum naturam nihilominus adhuc superest, unde non omne quod morbo subiecto accidit morbosum est. Nec obstat quod tussis, rigor, &c. Symptomatibus annumerentur; hæc enim natura quidem agit, sed morbifica causa stimulat, quam ob causam Symptomata quædam opera naturæ dici possunt, juxta Galenum lib. 2. de causis Sympt. c. 1. sed coactæ per causam aliquam præter naturam.

QVÆSTIO III.

An detur Symptoma causa & Symptoma Symptomatis?

Symptoma propriè dictum à morbo tanquam causa proxima deducimus, à quâ decisione recedit Gavaferius lib. 1. de reb. p. n. cap. 21. Montanus de hom. sano lib. 2. c. 14. Argentarius lib. de diff. Sympt. cap. 7. qui generaliter statuunt, Symptomatis naturam in eo consistere, quod rem aliam p. n. sequatur, sive res illa morbus, sive causa, sive Symptoma sit. Hinc Symptoma causa statuunt illam actionem læsam, quæ fit frustratâ facultate ob externum errorem, ut v. gr. concoctio ventriculi læditur ob materiam à capite defluentem, ubi prava concoctio Symptoma causa dicitur, cum nullo morbum nec mediatè nec immediatè sequatur,

Resolutio questionis.

Respondetur Argentario ad dubium I.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

tur, sitque tam vehemens, ut prædicia medica pro correctione causæ requiratur: Hinc Symptoma Symptomatis esse iudicatur, ubi mensum obstructio sit à crassitie sanguinis, quam actio læsa jecoris producit, assentiente Galeno, qui lib. 3. de Sympt. causis cap. 6. ubi, quæ p. n. excernuntur, morbos vel manifeste, vel aliis Symptomatibus concurrentibus & mediantibus sequi statuit.

Autoris opinio.

Quæquam vero non negamus, prædictas mutationes in subiecto Medico frequenter hoc modo fieri posse, nil tamen ab assertionem communi, quod Symptoma morbum tanquam effectus sequatur, nos facili negotio recedere cogit, in primis eam ob causam, quod in arte Medicæ omnia ad finem, nimirum ad Medendi Methodum sint dirigenda: at vero cum impotentia naturalis, quæ Symptoma causæ vocatur, propriè actio læsa non sit, sed potius tantum impedita, nequaquam sui ratione considerationis medicæ esse videtur. Nec obstat, quod causæ correctionem requiratur, cum id ipsum non fiat, quasi quid indicet actio ejusmodi impedita, sed ut præcaveatur morbus futurus, unde indicatio præservatoria oritur, quæ juxta Medendi leges ad extirpandam causam morbificam dirigitur. Ceterum, quod Symptomatis essentia principaliter de actione læsa tantum dicitur, verum est, quatenus plura ab uno vix æqualiter dependere possunt, quo modo Symptoma Symptomatis non negamus, ita tamen, ut morbus necessario præsupponatur, ne dependentia talis solitaria videatur.

QVÆSTIO IV.

An tria sint genera actionis læsæ?

Argentarius 4. actionis læsæ genera ponit.

Iuxta Galenum actiones læsas in abolitas, diminutas & depravatas dividimus, lib. 3. de Sympt. causis cap. 1. At Argentarius de diff. Sympt. c. 3. quatuor genera ponit, nimirum quod actio vel sit abolita, vel aucta seu debilis, vel depravata, vel tristis aut voluptuosa præter naturam: Quod actionem abolitam rem planam esse iudicatur, utpote cuius ratione cum communi sententia consentit: quo ad secundum genus, non tantum actiones diminutas, sed etiam auctas considerandas esse statuit, quatenus vehementior & validior functio nec ad diminutam nec ad depravatam reduci potest, in quo Dn. Sennertus in Inst. Med. eidem subscribere videtur: quod depravatas actiones attinet, illas paulò strictius aliis determinare videtur, unde facilimè quartum genus postea quo ad voluptuosas & tristes actiones p. n. extruere potest.

Declaratio Veritatis,

Quæmadmodum vero præter necessitatem entia multiplicanda non sunt, sic etiam hic vulgatam distinctionem retinendam iudicamus, propterea, quod illæ actiones, quas auctas & validiores nominat, facilimè vel ad reliquas differentias reducuntur, vel omnino ab hac consideratione, quatenus sanitatis statum non mutant, excludantur, quod patet in somno nimio, quem ad actiones abolitas aut summè diminutas Mercatus reducere conatur lib. de Morbis q. 178. in nimis vigiliis, quæ revera actiones depravatae sunt, ut & sitis excedens, pulsus magnus, fames ingens, & alia huius generis, quæ sanè, quatenus ad constitutionem p. n. sequuntur, inter actiones depravatas numerantur, propterea quod ratione temporis, ordinis vel modi

non ritè peragantur, quod fundamento posito, de voluptuosis & tristibus actionibus iudicare facillimum est. Quod si cui placet exactissimè depravatarum actionum modos & differentias cum Christoph. à Vega lib. 3. art. Med. cap. 3. plenius determinare, non admodum repugnabimus, cum id ipsum pro cognitione causarum interdum infervere possit. Coniunge Laur. Jobert. in annotationibus in lib. Gal. de diff. Sympt.

QVÆSTIO V.

Possitne aliquid esse Symptoma & morbus?

Galenus lib. de diff. Symptom. atrophiam & phthisin Symptoma vocat, & nihilominus inter morbos magnitudinis refert alibi. Sed rectè monet Montanus l. 4. de morbo. c. 22. quod juxta præceptum Galenicum l. 2. Meth. c. 2. morbi nomina imponantur interdum à causis, interdum à Symptomatibus, interdum etiam aliter. Hinc atrophiam Symptoma dicitur, quatenus læsam nutritionem intelligimus; at morborum classi jungitur, tam respectu causæ, quatenus ad intemperiem hæc totius læsio ejusmodi sequitur, quam propter diminutam quantitatem, ubi novus morbus priorem excipit. Aliàs verum est, quod habet Fernelius lib. 2. pathol. c. 1. fieri non posse, ut aliquid primò actionem lædat, & non lædat, uno eodemque respectu.

Nec obstat, quod dolor actionibus læsis annumeretur, & nihilominus operationes primò læpius impedire videatur, quod morborum est, unde læpius etiam curationem ad se trahit; hoc enim facit eâ ratione, quatenus ejus causa permanens est, continui solutio, adeoque morbus.

QVÆSTIO VI.

An dolor sit morbus vel Symptoma?

Secundum Conciliatorem dolor potest dupliciter accipi formaliter & materialiter: primò modo dolor non potest esse morbus, cum sit in alteratione omnimodâ, & nondum adeptus sit aliquam permanentiam: alio modo dolor morbus est cum permanentiam aliquam habeat.

Assertionem hanc probat, quod dolor in prima significatione sit passio & alteratio, quæ motus, non ergo permanens, nec morbus; Dolor verò susceptus scum permanentiam quandam habeat, non est in tertiâ, sed primâ specie qualitatis, & ideo morbus.

Verùm hæc responsio, etsi admodum subtilis videatur, vix veritatis rutilam sustinebit: Primò namque minus latè morbi vocabulum accipit, pro omni scilicet eo, quod non est causa morbifica; deinde dolorem passionem & alterationem dicit.

In confesso a. est apud omnes Medicos, dolorem non morbum propriè dictum, sed Symptoma esse unitatis solutæ, quippe quâ posita dolor sequitur & contra. Neque alteratio dolor est, sed causa tantum doloris mediata, quatenus, scilicet continui solutionem introducit.

Questionis resolutio.

QVÆSTIO VII.

An dolor sit actio depravata?

Affirmativa proponitur.

DE natura doloris plenius in Problem. Medic. dec. 3. q. 9. tractavimus, ubi pluribus monstratur, dolorem nihil aliud esse quam tristem sensationem, quæ fiat non propter improporcionatum objectum...

Contrarium sentit Argentarius.

Quantquam verò Argentarius hic nobis contrarius sit, qui citato loco dolorem depravatum sensum esse negat, præsupponendo, quod sensus in dolore suum objectum rectè percipiat...

Resp. ad Argentarii Infantia.

Nihil tamen hoc nobis obstat, cum principium petatur in eo, quod in dolore sensatio talis ponatur, quæ suum objectum percipiat & dijudicet, ut est: at verò falsum hoc esse satis patet...

QVÆSTIO VIII.

An stupor sit morbus vel Symptoma?

Stupor, inquit Conciliator, si accipiatur pro opspilatione pororum præsentiam spirituum impediens morbus potest dici organicus: si vero accipiatur propriè prout est difficilis quædam sensatio à dictis causis introducta, symptoma est...

QVÆSTIO IX.

An detur symptoma ratiocinationis?

Negativa statuitur.

Videtur quod non, ea propter quod intellectus noster inorganicus sit, & sicuti in fieri &

esse, sic etiam in operari non pendeat ab instrumento corporeo. Adde quod instrumentum si quod datur, necessario determinatum sit, ad cuius conditionem objecta finita tantum mens nostra deprehendet, quod non procedit. Nec etiam læditur ab objecti vehementia, sicuti sensus, sed potius à maximè intelligibili perficitur.

Contra quod etiam ratiocinationis dentur symptomata, patet ex dementia, stulticia & similibus, quæ contra distinguuntur à reliquis interiorum sensuum symptomatibus, ut videre licet apud Galen. de diff. sympt. c. 3. Gavaferium lib. 1. verum p. n. c. 27. Montalt. lib. 2. de hom. sano c. 14.

Notandum verò quod Intellectus operatio inorganica dicitur, non eà ratione quatenus terminus à quo consideratur, sed respectu termini ad quem: necessum est enim, ut intelligens phantasmata speculetur, undè mentis operationes cum internis sensibus ita cohærent, ut sine iisdem cooperantibus non peragantur. Quemadmodum igitur in hac vita per discursum intelligimus, discursus autem absque collectione unius ex alio fieri nequit, quæ collectio necessariò convenientes phantasiæ & memoriæ functiones præsupponit, ita omnino sequitur intellectus operationes non absolute sed relative inorganicas esse, quod pluribus in specie determinat Mercatus de morb. q. 180. num. 16.

Hinc patet responsio ad objectionem primam, quod scilicet intellectus inorganicus sit, quatenus sui respectu iusto modo phantasmata concepra & oblata ratiocinationis seu intelligibilia reddit, cujus ratione nullum symptoma accidere potest, cum ultima illa intellectio actio revera sit à corporeo instrumenta alieno. Et si vero quo ad terminum à quo subordinatarum facultatum organum requirit, non tamen sequitur, quod secunda ratio volebat, eundem propterea finitum & determinatum fieri, qui agens intellectus, ut Disp. 3. Coron. 2. patet, hic non quiescit, sed officii sui memor, ita abstrahit à conditionibus materiæ, ut ex finitâ imaginatione mentis operationes infinite sequantur. Ergo concedendo, quod vehemens intelligibile perficiat intellectum, negandum tamen non est, quin propter subordinatarum facultatum læsiones ipsa mentis operatio quoque lædi queat.

QVÆSTIO X.

An excretum vitiosum semper sit secundarium symptoma?

Negativa placet Gavaferio citato loco, propterea quod excretum vitiosum per mediam actionem læsam referatur in morbum, undè Galenus ipse de diff. symptom. cap. 2. apertè docet, tria esse symptomatum genera, ut actio læsa, qualitas mutata, & quæ ambo hæc consequuntur, quæ sunt excentia mutata & reliquæ omnes sensibiles differentia, quæ in excrementis existunt.

Diversum sentit Mercatus de Mor. quæst. 181. num. 3. ubi concedere videtur, quod excentia p. n. interdum etiam immediatè à morbo prodeant, interdum etiam aliter, quemadmodum Galenus etiam citato lib. c. 6. innuit, dum inquit: quæ verò vel à corpore excernuntur, vel in eo præter naturam

Contrariū asseritur.

Veritatis confirmatio.

Respond. ad arg. contraria. Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

ram retinentur, ea quoque in primas tres deducuntur differentias, utique aut totis substantiis, aut qualitatibus, aut quantitativis à naturali statu egressa. Succedunt autem omnino morbis vel continenter, vel aliis symptomatis intercedentibus.

Quæstionis Declaratio.

Sed nota quod Galenus mox subjicit, nimirum per illud, continenter morbos sequi, non intelligendum hoc ipsum, quasi nullum interveniat symptoma (clara enim sunt verba, ubi sanguinis profusionem, quæ in vulnerato, rupto vel eroso vase morbum immediatè consequi videtur, retentricis vel expultricis læsionibus intervenientibus fieri dicit); sed quod manifestius & subito quasi morbum innuat, in cuius cognitionem citius nos deducit, quam ubi sanguis per diapedesin ob organi nimiam humectationem læsa facultate retentrice profluit.

QVÆSTIO XI.

An detur symptoma respectu temporis?

Affirmativa.

Affirmat Argentarius de diff. sympt. cit. cap. ubi actionem læsam intemptivam nunc ad debilem, nunc ad auctam, nunc ad depravatam redigi posse scribit. Imo Galenus etiam de diff. sympt. in fine, tempus, in quo movetur excretum, perpendit, cum sæpius intemptiva emissio symptomaticum fluxum constituat. Huc etiam symptomata tempus convenientes anticipantia merito deducuntur.

Decisio quæstionis.

Notandum hic pro decisione, quod temporis ratio, sicut ex physicis patet, intrinseca quasi motus affectio sit, cujus propterea numerus dicitur secundum prius & posterius: numerus scilicet non numerans sed numeratus. Hoc fundamento posito planum redditur, quod temporis ratio symptomatibus nihil no vi superaddat, cum tantum signum sit ipsius modi, qui vel in actione læsa, vel excretionis vitio perpendendus est, undè novam symptomatum differentiam non constituit tempus, quod ipsemet Argentarius confiteri cogitur, dum jam ad has jam ad illas differentias intemptivas actiones referre conatur.

QVÆSTIO XII.

An vomitio sit symptoma?

Quæstionis Negativa.

Potius naturalem quam symptomaticam vomitus excretionem sequentia probant, quia

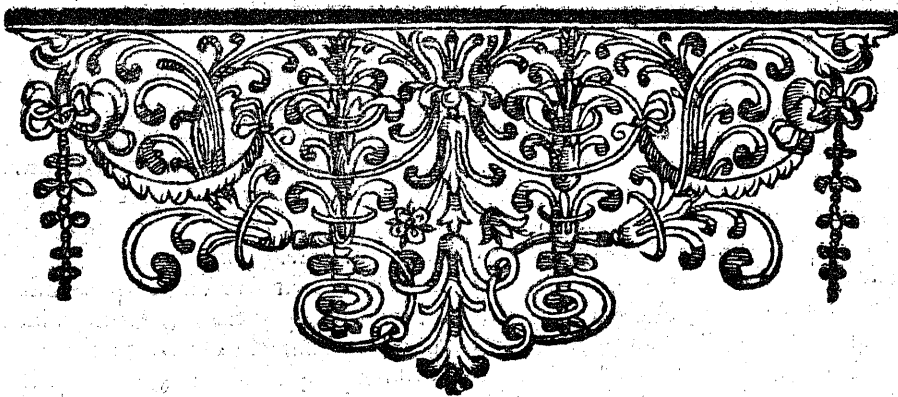
conveniente regione fieri videtur, cum Galenus 1. Aph. com. 27. intestina, ventrem & vesicam excretionis naturalis meatus statuatur. Adde quod ille motus secundum naturam esse videtur, cui ab eadem instrumenta parata sunt, lib. 1. de Placit. Hipp. & Plat. cap. 6. at ventriculo villi transversii ad expulsiorem conditi plures insunt.

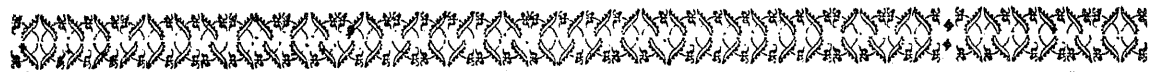
Contra quod natura potius adversus hic motus sit lib. 5. Meth. c. 17. colligitur ex Galeno, quod videlicet deorsum s. n. purgatio procedat; at sursum excreticem irritare non licet, nisi materia sponte in os ventriculi impetum faciat. Porro plerique sine vomitu vitam agunt, quod non fieret, si naturalis hæc esset excretio. Taceo quod Galeno sub finem de diff. sympt. sanguinis profusiones & vomitiones toto genere p. n. dicantur. Et si vero probabiliter hoc modo quæstio in utramque partem disputari possit, ita ut etiam Vallesius lib. 5. controvers. cap. 7. affirmet, nec affirmativam, nec negativam evidenti quâdam ratione convinci posse, quantum vis statuatur, Galenum potius naturalem quam p. n. vomitionem posuisse, juxta cap. 18. lib. de sectis ad eos qui introducuntur:

Nihilominus distinctione rei veritatem facilemè determinari posse concludimus, quatenus videlicet vomitus vel morbosus est, ob imbecillitatem facultatis retentricis proveniens, vel est opus naturæ, dum in statu secundum naturam ventriculus à copia, vel ab acrimonia contentorum stimulus superflua rejicit, quod etiam in fluxu menstruo, hæmorrhoidum & similibus observatur. Jam posito propter causam priorem vomitionem fieri, merito pronunciamus eandem esse symptomaticam, quantum regio conveniens, ipsæque motus villorum ope perficiatur, utpote cum solis excretionis meatus evacuationem omnino naturalem non faciat, multaque symptomata sint alia, quæ naturam simul agentem, sed à morbifica materia stimulatam admittunt, unde hoc modo sanguinis vomitiones à Galeno rectè toto genere p. n. dicuntur. Quod si posterior causa vomitionem producat, opus naturæ potius quam symptoma vocabitur, ea propter quod impetu quodam id, quod minus conveniens est, natura per vomitum tunc temporis expellere conetur, undè talis vomitus facultatis excreticis irritationem sequitur.

Affirmativa.

Veritatis Conclusio.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIO VIII.

DE
CAUSIS SYMPTOMATUM EX-
TERNORUM SENSUUM.

THESIS I.

Erissimum est, quod Philo-
sophus passim innuit, perfectam
& completam rei cognitionem
a terminatione causarum pro-
cedere, quamobrem differentiis
symptomatum premissis jam conse-
quenter causas eorundem inquirimus.

Varietas
Sympto-
matum
unde?

II. Ut a. in genere proprie dictum symptoma
morbum sequitur, ejusdemque effectus est, quod
in precedenti *ἐπιπέσει* demonstravimus, ita quo-
que variaz symptomatum differentiaz deducuntur
a variis ac diversis morbis.

Subjectum
Sympto-
matum.

III. Quod si a morbis promanant Symptoma-
ta, consequens est, in ipsa quoque parte, quam
morbus afficit, eadem ut plurimum consistere: ni-
hilominus tamen quaedam *per consensum* efficiuntur,
quando scilicet vel debitum non transmittitur,
vel non debitum recipitur. *Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 1.*

Actio læsa
insigne
Sympto-
ma.

IV. Cum a. omne symptoma vel sit *actio læsa*,
vel *mutata qualitas*, vel *excretorum & retentorum*
vitium, idcirco jam consequenter cujuslibet causae
specialiter declarandae veniunt, ubi rursus *ab actio-
ne læsa* facimus initium, utpote, quae morbi comes
est individua, quam ob causam *Galenus* Sympto-
ma insigne dicitur, & morbi definitionem ingre-
ditur. *Lib. 1. Meth. Med. cap. 8. lib. de diff. morb. cap. 2. lib. 2. Meth. Med. cap. 3.*

Unde a-
ctio læda-
tur.

V. Quoniam v. functione læsa facultas neces-
sario afficitur, non quidem per se, utpote, quae re-
spectu propriae essentiae pati nequit, sed ob organi
malam dispositionem, ideo sequitur *læsam actio-
nem* dependere a morbo quodam partis illius, quae
operationibus ejusdem dicata est. *Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 2. lib. 3. de caus. sympt. cap. 3.*

Triplex
causa a-
ctionis læ-
sa.

VI. Morbus a. hic vel est intemperies, vel ma-
la compositio, vel Unitatis solutio, quibus actio
magis minusve lædi potest, unde vel aboleretur, vel
diminuitur, vel depravatur. *Galen. lib. de diff. sympt. cap. 3.*

Naturales
impoten-
tiae propter
objectum
minus re-
ctè dispo-
sitionem non
sunt sym-
ptomata.

VII. Et si vero pro functione quaedam perficien-
da præter facultatem & organum, *objectum* quoque
necessario requiratur, ut ita propter objecti dis-
positionem pravam interdum actionem impedia-
ri contingat, quia tamen in præsentia partis ali-
cujus dispositionem sanam vocamus, quae eadem
prompta est ad agendum rectè disposito objecto,
contra ægram eam dicimus, quae eadem in iusto
objectorum apparatu impotens est ad agendum,
ideo merito *naturales impotentias* pro veris sym-
ptomatibus non habemus: Propterea, quod sub-
jectum, in quo sunt, ægram dici nequeat.

Facultates
institæ &
influentes.

VIII. Ergo remanet actio læsa, quae pro-
prie loquendo symptoma constituit, & morbola
dispositione partium dependere: & cum requisi-

ta pro functione necessaria, vel omnino in ipsa
parte præstò sint, vel etiam ab aliis influant; ideo
facultates distinctæ sunt à Medicis in *institæ & in-
fluentes*, quarum hæc à parte principis reliquis dis-
pensatione spiritus animalis distribuuntur, quod
patet in sensu & motu: Illæ non eodem modo in-
fluunt, que madmodum in functionibus natura-
libus manifestum est. *Vid. Gal. lib. 1. de loc. aff. cap. 7.*

IX. Inter influentes facultates sunt etiam *αισθη-
τικæ*, ubi *sensuum externorum actiones* præ aliis sese
offerunt, de quorum *læsonibus* primum agemus.

X. Sunt autem causae sensitivæ functionis læsæ
vel *in ipsa parte*, in qua sit objecti sensilis receptio,
vel *in influxu spiritus animalis*. Pars ipsa læditur vel
respectu *primarii organi*, vel respectu *inervientium*.

Hinc in sensibili actione triplex symptomatum
genus deprehenditur: *unum* cum *primarium sen-
sus instrumentum* quippiam perpeffum est: *alte-
rum* cum *sentendi potentia* afficitur (intellige in-
fluxum spiritus animalis à cerebro) & *tertium*, cum
ministrantium primo sensus instrumento
partium aliqua fuerit affecta *Gal. lib. 1. de caus. sympt. cap. 1.*

Triplex
sympto-
matum ge-
nus in sen-
sibili ac-
tione de-
prehendi-
tur.

XI. Hæc consequenter in specie de quolibet
sensu demonstranda veniunt, à *visu* tãquam sensu
nobilissimo & maximè conspicuo incipiendo.
Hujus organum primarium est humor crystalli-
nus, qui omnis generis morbos patitur, pro quo-
rum diversitate variis symptomatis visus affici-
tur.

Symptoma
ta *visus*
ratione hu-
moris
Crystallini.

XII. Ita intemperies cum vel sine materia læ-
dunt operationes crystallini, quod patet in crassi-
tie, propter quam debilitet & quasi per nebulam
visibiles imagines percipimus *glaucoma*, vel *glauco-
dinem* vocant hoc vitium Medici: & in *extenuatio-
ne* ejusdem ubi visibilia objecta statim transpa-
rent. *Vid. Galen. lib. 3. de Usu Part. cap. 6.*

Glauco-
dinem.

Extenua-
tio Cry-
stallini.

XIII. Præterea morbi compositionis quoque
succedunt, ubi *Crystallinus* vel *præter naturam in-
tumescit & contabescit*, in primis v. dum situm na-
turalem mutat, ubi maximè læditur visio, quando
sursum vel deorsum inclinatur, in quo affectu omnia
duplicia videntur, unde oritur symptoma quod
Græci *στραβισμόν*, Barbari *Strabositatem* vocant.
Gal. lib. 1. de caus. sympt. cap. 2.

Crystalli-
nus intum-
escens vel
contabescens.

Strabositas.

XIV. Cum verò visiva virtus influat à cerebro
per nervos opticos, ideo secundo loco visio lædi
potest, vel quatenus spiritus visivus omnino non
influit, vel quatenus non debita qualitate & pro-
portione deferatur ad oculum.

Symptoma
ta virtu-
tis visivæ
causâ pro-
venientia.

XV. *Omnino non influit spiritus*, vel cerebro ipso
insigniter laborante, vel nervo optico vehementer
affecto: hinc oritur *τυφλότης*, vel *ἀμαυρωσις* talis vi-
delicet cæcitas, in qua nullum vitium in oculo de-
prehenditur, & *αμβλυόσις*, obfuscatio visus, cum
causæ sunt leviores.

τυφλότης.

αμβλυό-
σις.

prehenditur, & *αμβλυόσις*, obfuscatio visus, cum
causæ sunt leviores.

Μυωπία.

XVI. Nam quando influit quidem spiritus,
sed non iusto modo, tum fit inde *visus diminutio* cum in
minori quantitate spiritus affluit: sic etiam *μυω-
πία*, quæ lusciosi propinqua exactè, sed remota mi-
nimè discernunt, provenit ab influxu spirituum
paucis: quod si cum paucitate jungatur spirituum
impuritas, nec propinqua, nec remota exactè dis-
cernere possumus: ita multus & crassus spiritus
remota & propinqua videt quidem; non tamen
exactè discernit.

Νυκταλω-
πία.

XVII. Huc referri posset *νυκταλωπία*, quæ con-
venit iis, qui non debito tempore vident, vel *qua-
tenus spiritus crassior*, etiam multus non aptus est ad
oculum illustrandum in crepusculo, ideoque ta-
les interdum magis quam noctu ad lucernam vi-
dent: vel *quatenus spiritus paucior* diurno lumine
obfuscat, & hoc modo nocturno tempore mag-
is vident. Non tamen negandum est ad hæc
Symptomata pupillæ dilatationem & constrictionem
interdum inferre posse.

Sympto-
ma vi-
sionis pro-
pter læsas
inervient-
es partes.

XVIII. Sed non sufficit ut primarium visio-
nis organum cum influxu facultatis à cerebro rec-
tè constitutum sit, nisi ministrantes partes reli-
quæ iusto modo sese habeant: hinc *tertio* læditur
visio propter affectus inervientium partium.

Vitia hu-
moris vi-
trei.

XIX. Hic offerunt sese *humores & tunica oculo-
rum*. Vitreus humor lædit visionem vel nimia sua
quantitate crystallinum non debito modo cir-
cumdans, vel qualitate alimentum crystallino nõ
ritè præparans.

Vitia hu-
moris al-
buginei.

XX. *Albugineus humor* visionem lædit, vel ubi
peccat quantitatis defectu per vulnus, ulcus aut a-
lias ob causas diminutus (hic enim deest internum
visionis medium, & ipse crystallinus aefcere incipit
secundum *Galen. lib. 1. de sympt. cap. 2.*) vel ubi
excessu superat, ubi visivi radii hebetantur, dum
copiam magnam humoris transeunt.

Suffusio.

XXI. Eiusdem humoris qualitas etiam observã-
da venit: quia crassities est causa visus obfcuri, quæ
si totaliter intenditur, omnino visio tollitur, quod
malum complectam *Suffusionem*, *ὕπερχυμα* perfe-
ctum vocant: Quod si non totaliter à crasso hu-
more obtenebretur pupilla, sed aliqua pars adhuc
pura supersit, videbuntur adhuc res objectæ, sed
singulæ seorsim: at si in pupillæ centro exigua
consistat suffusio, maneatque partes, quæ in cir-
cuito sunt puræ, omnia quasi per fenestram appa-
rebunt. *Gal. lib. 1. de caus. sympt. cap. 2.*

Phantasma.

XXII. Porro si humore aqueo, vel albugineo
corpuscula quædam non continua, sed divulsa
hæreant, nascitur id vitii genus, quod *Galenus* ci-
tato loco *Phantasma* vocat, ubi corpuscula varia
extra oculum apparere videntur, quemadmodum
hoc accidit febricitantibus instante crisi propter
fumos adustus sursum elatos.

Tunica-
rum vitia.

XXIII. Quod si dictus humor aqueus alicui
colorem præter Naturam sibi acquirat, con-
tinget, ut externa objecta tali quoque colore præ-
dita videantur propterea, quod ille rationem in-
terni medii habeat, & ita colorum species trans-
euntes proprio colore adulterare soleat.

Μυωπία.

XXIV. Jam post humorum vitia sequitur, ut
videamus symptomata, quæ propter *tunicas
laborantes* accidunt. Hic primum *uvæ
tunica* vitium sese offert, quo foramen ejus *pu-
pillæ* vel nimis dilatur, vel nimis constrin-
gitur. Illud fit in *μυωπία*, ubi res objectæ non ex-
actè conspiciuntur, & objecta minora apparent,

quam sunt: hoc verò in *οπίσει* pupillæ, quam *Γα-
lenus* visionem ex accidenti tantum lædere statuit.

οπίσει pu-
pillæ.

XXV. Deinde *Cornea tunica* visionem lædit
vel ubi perspicuitas ejus tollitur, vel ubi colori-
bus alienis inficitur: illud præstant *pustule exiguæ
φλυκταίναι* cum subsequenti ulcusculis, aut
crassitie ac densitate ejusdem, ex quibus primum
nubecula, postea *λευκωμα* generatur: hoc accidit in
παροράσει hallucinatione varia & *ὕπος φάσματι* seu
sugillatione.

Φλυκταίναι

Λευκωμα.

Παροράσει.

Ὑπος φά-
σματι.

XXVI. Tandem *adnata membrana* visivam o-
perationem impedit vel inflammatione sua, quo
fit *οφθαλμία*: quod si ingravescente *οφθαλμία* per
inflammationem album oculi rubescens in tumo-
rem atollatur, ut nigro sublimis fiat chemosis
oritur, quo affectu visio per se læditur. *Vid. Galen.
lib. 4. de Comp. Med. s. l. cap. 2. & lib. de Med. par.
facil. cap. 10.* Præterea si membrana dura ex angu-
lo sese obtendens oculum obtenebret *πτερόγον*, vel
unguis oculi nascitur.

οφθαλ-
μία.

Χημωσις.

Πτερόγον.

XXVII. His affectibus annumerari possunt
vitia palpebrarum visionem impediencia, ut sunt
scabies & exulceratio palpebrarum, quod patet in
επίπεσει: item *ἐκίρησις palpebræ inversio*: *grando*, tu-
berculum durum: *hordeolum*, tuberculum calidum,
in abscessum desinens.

Επίπεσει.

Εκίρησις.

grando
hordeo-
lumi.

XXVIII. Sunt præterea quidam affectus an-
gularum in oculis, qui visioni quoque impedi-
mento esse possunt, ut sunt *αγγίλων*, exiguum
quoddam abscessu simile tuberculum, inter
nasi os & magnum oculi angulum, quod ru-
prum si negligatur in fistulam abit. *Galen. lib. 5. de
Comp. Med. s. l. cap. 2.*

αγγίλων.

XXIX. Ubi caruncula majoris anguli nimi-
um augetur *εγκυρσις*, ubi nimirum absimitur
ίνας oritur.

Εγκυρσις.

XXX. Ita patet, quomodo visionis sympto-
mata diversa generentur à diversis affectibus tam
respectu facultatis influentis, quam ratione orga-
ni primarii & inervientium: non tamen negan-
dum, quia totius oculi læsio lædat etiam visio-
nem, quod apparet in ejusdem intemperiebus, tu-
moribus, atrophis, prociencia & aliis.

εγκυρσις.

XXXI. Hæc de causis symptomatum ad visum
pertinentium, sequitur *Auditus*, cujus quoque læ-
sio fieri potest vel facultate læsa, scilicet spiritu a-
nimali à cerebro non iuste influente, vel primario
organo affecto, vel inervientibus non rectè dis-
positis.

Sympto-
mata Au-
ditus.

XXXII. Cum igitur spiritus aut cerebro, aut
nervorum vitio penitus non influit, aboletur au-
ditus & fit *κόφωσις* surditas: ubi non iusto modo
vel diminutè, vel depravatè influit, generantur a-
liæ læsiones auditus.

Κόφωσις.

XXXIII. Eodem modo *nervus ἀκουστικός* di-
latatus innata aura suos patitur affectus, unâ cum
partibus reliquis inervientibus, in quibus intem-
peries cum vel sine materia, malæ conformatio-
nes, vel etiam continui solutiones productæ variis
modis diversorum Symptomatum causæ sunt.
Hinc præter totalem surditatem interdum auditu
gravi, tinnitu & sibilo aurium afficimur. *Vid. Gal.
lib. 1. de sympt. caus. cap. 3.*

XXXIV. *Odoratus* Symptomata sequuntur,
quæ vel cerebri vitio cum spiritus animalis aut non
omnino, aut non iusto modo influit, oriuntur: vel
pendent à vitio primariæ partis, processuum vi-
delicet mammillarum, aut intemperie aut aliis
morbis affectuorum: vel fiunt ob morbos aliarum
partium odoratus inervientium. *Gal. ibid. cap. 4.*

Sympto-
mata Odo-
ratus.

Coryza.
Ozæna
Polypus.

XXV. Patet hoc in Coryza quæ os inchoat, obstruitur, quam olfactus insignis læsio comitatur: in Ozæna, narium ulcere fordido: in Polypo, quæ caro est intranares excrefcens, quibus omnibus vel magis, vel minus nares afficiuntur, pro quibus differentiis olfactus læditur modo diverso.

Symptomata Gustatus.

XXVI. Porrò Gustatus primò quoque iustum spirituum animalium influxum requirit, quam ob causam tum cerebri, tum nervorum gustatoriorum morbis lædi potest: ipsa verò lingua vel respectu propriæ carnis, vel aliarum partium ratione præter naturam intemperie, tumore, unitatis solutione vel aliis affectibus laborans gustatum vel abolet, vel diminuit, vel depravatum reddit. Vid. Galen. citato loco.

Symptomata Tactus.

XXVII. Superest inter sensus externos Tactus, quo tactiles qualitates percipimus, cuius symptomata deducuntur vel ab influxu facultatis animalis, qui tum ipso cerebro, tum nervis affectis, ut in aliis sensibus lædi potest, vel à membrorum tactu præditorum varii dispositionibus præter naturam afficitur.

De Causa doloris.

XXXVIII. Hinc tactus aboleri, diminui ac depravari solet varias ob causas: ita cerebro vel etiam nervis laborantibus interdum penitus aboletur, ut in apoplexia & paralyfi &c. interdum diminuitur, ut in torpore, sæpius depravatur in aliis quibusdam affectibus.

XXXIX. Respectu membrorum tactu præditorum satis insigne doloris Symptoma considerationi succurrit, de cuius natura & causis merito impræsentiarum disquisitioni instituitur.

Causa doloris immediata.

XL. Non autem hic generaliter vocabulum doloris pro cuiusque voluptatis opposito accipimus, sed solum pro tristis sensatione potissimum respectu tactus in corpore nostro accidente.

XLI. Hujus causa immediata est unitatis solutio, quam qualitates tactiles tam primæ quam secundæ confertim irruentes introducunt, undè nullus fit dolor absque subitâ alteratione præcedente.

XLII. Notandum tamen, quod per solutionem continui non solum illa fit intelligenda, quæ manifesta & evidens est, quam secundæ qualitates vehementer incidentes producant, sed etiam occulta, quæ subitam alterationem primarum qualitatum sequitur.

Dolor multiplex.

XLIII. Est autem dolor in corpore nostro multiplex, prout partes nostræ non æqualiter sensu tactus præditæ sunt: in quibus enim exquisitus est sensus tactus, in iis etiam vehementissimus dolor oriri potest; contra, quæ penitus non sentiunt, illæ quoque dolere nequeunt. Sic nervosæ partes exquisitè sentiunt, undè dolores ingentes interdum sustinent, quod patet in pleuritide: contra dentes respectu proprii corporis externi sensum habent obtusum, quam ob causam exasperati & refrigerati dolorem obtusum patiuntur, ut apparet in èmuodid.

XLIV. Inter ea, quæ exquisitè sentiunt, est et-

iam ventriculus respectu orificii superioris, quod nervos à cerebro maximè sensibiles copiosè recipit, quam ob causam famis animalis subiectum est.

XLV. Hujus Symptomata respectu sensus sunt animalis appetitus abolutus, vel diminutus, vel depravatus. Aboleri potest, tum quod pereat functio sensus vitio nervorum, vel cerebri, tum quod functus non fiat, tum quod corpus non inaniatur. Diminuitur, ubi diætæ causæ sunt leviores. Depravatur denique cum os ventriculi pravis humoribus imbutum est; ita ratione similitudinis interdum aliena appetit, ut patet in pica & malacia. Vid. Galen. lib. 1. de caus. Sympt. cap. 7.

Appetitus Ventriculi læsio.

QVÆSTIO I.

Utrum unica sit causa doloris tantum, subitâ scilicet alteratio, necne?

Quod subita alteratio non tantum sit causa doloris, ex eo concludit Conciliator Different. 76. quod hæc tantum in qualitatibus primis, dolor verò etiam possit causari ab aliis, ut luxatione, vulneratione & aliis, quæ quovis modo continuum solvunt. Cum vero unius effectus non sit unica causa proxima, alia ponenda est immediata. Hanc dicit Conciliator esse improprietatem vehementem, membro sentienti repente occurrentem, quam aliter vocat violentam & repentinam transmutationem.

Questionis Resolutio.

Verum enim verò cum non ad quamvis repentinam ac violentam transmutationem dolor necessariò sequatur, adhuc specialius causa illa determinanda, proxima quæ & immediata causa exponenda. Proinde dico eam repentinam alterationem eatenus dolorem causare, quatenus eò pervenit, ut continuum solvat. Videmus quippe ubi continua adest solutio, ibi dolorem quoque adest, & contra, ubi dolor, ibi continuum solvi. Ut hæc tanquam causa & effectus immediatè se ponant ac tollant.

QVÆSTIO II.

Utrum dolor sentiat necne?

Sentiri dolorem asserit quidem Conciliator, Different. 77. idque rationibus quibusdam probare allaborat.

Alit intelligendus de materiali doloris, non de formali (quod ipse quoque innuere videtur) hoc est, de illo quod facit, ut dolor existat, quod sentitur, objectumque est improprietatum, undè organum corrumpitur, actio depravatur, & dolor propriè dictus exurgit, qui à Galeno definitur tristis sensatio, ac à Medicis inter symptomata actionis depravatæ numeratur.

Institu-

Institutionum Medicarum DISPUTATIO IX.

De CAUSIS SYMPTOMATUM FACULTATIS MOTIVÆ ET PRINCIPIS. THESIS I.

Symptomata Motus.

Præter causas Symptomatum externorum sensuum declaratas, consequens est, ut videamus quomodo Facultas Motiva suas patiatur notas, & quibus ex causis varia motus symptomata fiant.

Voluntarii motus accidentia, in triplici differentia sunt.

II. Notandum verò, quod ea, quæ motui voluntario accidunt, vel sint naturæ opera, sed coactæ ab aliqua causa præter naturam, ut sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio & singultus: vel solius morbi, ut palpitatio, convulsio, resolutioque: vel denique amborum coëtantium, ut omnis torpor ac tremor. Gal. 1. 2. de caus. Sympt. c. 1.

Sternutatio.

III. Sternutatio est depravatus cerebri motus cum vehementissima efflacione per nares erumpente, qui oritur à cerebri facultate expultrice irritatâ à causa quadam mordace circa nares & anteriores partes, cooperantibus thoracis & capitis musculis. Galen. lib. 2. de caus. Sympt. cap. 4.

Tussis.

IV. Tussis, quæ vehemens est efflacio cum strepitu per fauces erumpens, fit à constrictione pulmonis & pectoris præter naturam, quando vis expultrix à causa quadam vias respirationis intercipientem, humore videlicet affluxo vel affluente, sive alio corpore obstruente, aut alienâ qualitate primâ vel secundâ spiritalibus organis accidente, irritatur. Galen. lib. 2.

Oscitatio.

V. Oscitatio fit, quando præter voluntatem moventur musculi maxillam inferiorem aperientes, ob halituosa excrementa in spatii eorum collecta, quæ tanquam super vacaneum quid natura rali motu conatur expellere. Galen. 7. Aphor. comm. 5. 6.

Pandiculatio.

VI. Quod si talia halituosa excrementa colligantur in toto musculo habitu fit Pandiculatio, ubi musculi totius & extremitatum præter voluntatem distenduntur, irritati ob sensum evaporantium excrementorum expellendorum, undè maximè à somno experrecti hoc genus symptomatum patiuntur homines, utpote carnibus vaporantia excrementa sentientes, tum ob congesti cibi coctionem, tum ob huiusmodi motionum quietem. Galen. lib. 2. de caus. Sympt. cap. 5.

Singultus.

VII. Singultus est motus pravus ventriculi convulsioni similis, quo expellere conatur ea, quæ corpori ejus impacta sunt, eam ob causam, quod vis ejus expultrix à morbifica repletionem, vel etiam, quod rarius accidit, inanitionem, potissimum circa orificium superius ad actionem pravam incitetur. Galen. lib. 3. de caus. Sympt. c. 2. & lib. 6. Aph. comm. 39.

Rigor.

VIII. Diætis Symptomatis depravati motus, quæ ab ipsa natura per morbificam causam irritata perveniunt, merito Rigorem, & Horrorem annueramus. Est a. Rigor propriè loquendo vibratio omnium musculorum totius corporis, quæ oritur ab expultrice irritatâ à causa acri & mordaci pro sensibiles partes delata concurrente caloris nativi motu reciproco. Vid. Galen. lib. 3. de caus. Sympt. cap. 5. & 6. & lib. de tremore cap. 6. & 7.

IX. Ubi causæ diætæ sunt leviores, non totus

musculosus habitus conquassatur, sed circa cutim solum cum sensu frigiditatis vibratio quædam percipitur, quam Horrorem dicunt Medici. Galen. lib. 2.

X. Ut a. aliàs ægrotantium natura plurimum facit ad variationem symptomatum, ita hæc etiâ Gal. dispositio ad sensum hebetiorè vel magis exquisitum, ad corruptum imbecillum, vel robustum respiciendū putat.

XI. Jam sequitur ut inquiramus causas symptomatum depravati motus, quæ solius sunt morbi, ubi primum palpitatio sese offert, quæ est motus depravatus ex dilatatione & subsidentia cõpositus, in iis partibus, quæ dilatatione sunt idoneæ, oriens à vapore multo & crasso celeriter per partem fluente. Gal. 1. 2. de caus. Sympt. c. 2. & li. de tremor. c. 4. & 5.

XII. Succedit convulsio, quæ nervi & musculi præter voluntatem convelluntur, ratione abbreviationis, quæ iisdem accidit propriè loquendo dupliciter, aut repletionem nimiam, aut exinanitionem. Hipp. 6. Aph. 39. Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 5. & lib. 2. de caus. Sympt. cap. 2.

XIII. Prout a. alii atque alii musculi convelluntur, ita convulsio quoque vana nomina retinuit: Convulsio hinc τρεπνος vocatur σπασμὸς, quando fit juxta utramque partem recta intensio; & ἐμπροσθεν τρεπνος, quando ad posteriora & ἐμπαρὸθεν τρεπνος, quando ad anteriora fit convulsio.

XIV. Ab hæc convulsione propriè dicta distinguimus convulsivos motus, qui partim à morbifica dispositione, partim quoque robore facultatis fiunt, de quibus in sequentibus agemus.

XV. Accedimus igitur ad Resolutionem vel Paralyfin, quæ motus voluntarius alicujus partis aboletur, propterea, quod spiritus animalis non influat, vel quæ à cerebro non transmittatur, vel quod transmissa à musculis non recipiatur.

XVI. Non transmittitur spiritus animalis interdum vitio cerebri, quod patet in magnis capiti vulneribus, in quibus partem oppositam paralyticam fieri videmus, propterea, quod ad laborantem partem respectu doloris & inflammationis spiritus revocentur & sana facillimè læsionem nervorum subeat, qui nimirum refrigerati, obstructi, compressi vel unitatis divortium patientes, resolutionis causa esse possunt.

XVII. Transmissus animalis spiritus non recipitur, ubi musculis ipsis morbosæ dispositiones accidunt, post Colicam. quod maximè patet in paralyfi, quæ colicos dolores sequitur, ubi motus voluntarius quarundam partium aboletur, non quod ipsum cerebrum vel nervi primario laborent, sed quia materia morbifica mediantibus venis ad habitum musculorum naturæ conatu expulsa est, quod copiosius demonstravimus Disputatione 3. Coron. 1. Exerc. 5. quæst. 3.

XVIII. Hic obiter notandum, quod interdum sensus lædatur illo motu, & contra motus illo sensu, vel in iis partibus ubi diversi sunt nervi motorii à sensorii, ut apparet in oculis, in quibus resolutio plana est, vel in iis membris, in quibus unus idemque nervus utriusque sensui videlicet & motui precipit, ubi motus absque sensu, sed non sensus abs-

Horror.

Dispositio ægrotantium variat symptomata.

Palpitatio.

Convulsio.

Varietas Convulsio- nis.

Paralyfis.

Paralyfis post Colicam.

Quomodo sensus ille- so motu, & motus ille- so sensui læ- datur.

que motu lædi potest, propterea quod motus major, sensus minor facultatis influxu requirit. Gal. de loc. aff. cap. 6. & lib. 1. de caus. sympr. cap. 5.

Apoplexia. XIX. Cæterum cum in Paralyfin frequenter Apoplexia terminetur, adeoque nihil aliud, quam universalis paralyfis esse videatur, idcirco de ea consequenter dicendum esset. Sed quoniam in Apoplexia non solum animalis motus, sed etiam principes facultates primario abolentur, ideo illius, ut & Epilepsia causam inter symptomata principis facultatis declarare conabimur.

Tremor. XX. Jam supersunt Symptomata motus vi naturæ & morbi simul provenientia, ubi primum Tremor oritur, partis alicujus motus depravatus ex contrariis commotionibus sine sensibili quiete interveniente, qui dependet à Facultate motiva, morbosâ dispositione partis, quam movere tentat, gravata. Galen. lib. 1. de Caus. Sympr. cap. 2. lib. de Tremor. cap. 3.

XXI. Gravatur autem Facultas in parte quadam variis morbis, ut sunt spirituum ac virium exolutio, quam ob causam laborantes, in ediam patientes & quosdam ex insolito gaudio tremere videmus: item virium oppressio, quod apparet in iis, qui frigidâ laborant intemperie, quemadmodum patet in senibus tremulis, item obstructio, crampula, animi affectus calorem ad principium suum revocantes.

Torpor. XXII. Huc etiam pertinet torpor, qui apparet in lassitudine spontanea, quæ est impotentia movendi membra vel tensiva, quando propter plenitudinem corporis molestendi videtur: vel ulceroza, quæ fit à mordaci suo partibus movendis impacto: vel denique contundens aliâs phlegmonosa ab humoribus copiosioribus & calidioribus progenita. Vid. Galen. lib. 2. de caus. sympr. cap. 5.

XXIII. Sunt præterea plures motus depravati, quod apparet in vomitu, excretorum retentione vel excretionem præter naturam &c. de quibus hic nihil addimus propterea, quod πρώτος ab animali Facultate non deducantur: Consequenter igitur ad Principis Facultatis læsiones nos convertimus.

XXIV. Hujus organum est ipsum Cerebrum, quod optimè Facultati Principi prospicit, ubi justâ temperaturâ propriæ substantiæ & aptâ partium suarum compositione præditum est. Contra verò cum intemperies, mala conformatio, vel unitatis solutio præter naturam accidit, fieri non potest, quin principes actiones diversimodè lædantur.

XXV. Fit autem hæc læsio vel ubi penitus abolentur facultates principes, ut apparet in Apoplexia, Epilepsia, Catoche, Caro, Vel ubi diminuantur, ut patet in άνοια, vel μωροια, memoriæ debilitate, lethargo, comate &c; vel ubi depravantur, quemadmodum fit in phrenitide, paraphrenitide, melancholia, mania, lycanthropia, hydrophobia, vertigine & incubo.

Apoplexia. XXVI. Quoad Symptomata Principis actionis abolita, ab Apoplexia facimus initium, quâ principes operationes unâ cum privatione sensus & motus, remanente quodammodo respiratione abolentur subito propter angustiam & occlusionem ventriculorum & meatuum cerebri. Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 10.

XXVII. Talis angustia vel fit compressione, in dispositione φλεγματώδης, quando sanguis in plethorico corpore vasa cerebri replet, ut eorum turgentia ventriculi & meatus comprimantur: vel obstructione, quæ plerumque fit ab humore frigido & crasso, ideoque pituitoso, nonnunquam à melancholico. Vid. Gal. 6. aph. 56.

XXVIII. Epilepsia est symptoma abolitæ actionis principis cum convulsivo motu conjunctum, proveniens à partiali cerebri meatuum obstructione, vel coarctatione quam materia peccans, in primis alienâ suâ qualitate cerebrum ad expulsiorem irritante, producit.

XXIX. Carus malum Apoplexiæ vicinum est, in quo principes facultates omnes, cum sensu & motu abolentur, sed respiratione manente illasâ, quam ob causam laborantes profundissimo somno detineri videntur. Galen. lib. 4. de loc. aff. cap. 2.

XXX. Causa symptomatis ex angustia ventriculorum anteriorum, quæ per obstructionem, compressionem vel etiam ratione exinanitionis per subsistentiam fieri potest.

XXXI. Tandem Catoche vel Catalepsis est symptoma, quo laborantes abolitis actionibus principibus cum privatione sensus & motus subito detinentur eâ figura & constitutione, quâ corripuntur: & oritur à frigida & sicca intemperie cum materia, principium nervorum quasi gelu confringente, & spiritus animales immobiles reddente. Galen. cit. loco.

XXXII. Sequuntur symptomata diminutæ facultatis principis, ubi primum άνοια mentis & imaginationis privatio, μωροια mentis stupor & ignavia, ac memoria sese offerunt.

XXXIII. Horum symptomatum est eadem causa, nimirum frigida cerebri intemperies vel simplex, vel cum humiditate aut siccitate, interdum quoque cum materia complicata, quæ pro diversitate loci affecti diversimodè memoriæ, ratiocinationis & imaginationis operationes labefactat. Gal. lib. 3. de loc. aff. cap. 5.

XXXIV. Lethargus est symptoma diminutæ functionis principis, Veteribus Latinis, cum insigni dormiendi necessitate, quo qui corripuntur, omnium oblivisci, difficulter sentire & neque vocati, neque puncti facile excitari, atque excitati mox somno vicissim opprimi solent, Gal. lib. 3. de loc. aff. cap. 7.

XXXV. Causa hujus est pituitosus humor in cerebro putrescens, undè lethargus semper cum febris continua lenta & symptomata cõjungitur.

XXXVI. Porro diminuantur etiam principes actiones in Comate vel Cataphora, ubi maxima præter naturam in somnum propensio adest, quam ob causam à quibusdam sensus communis symptoma dicitur.

XXXVII. Est autem duplex Coma somnolentum Coma somnolentum & vigilans άγρυπνον. In illo profundus torpor subsequitur, ideoque causam habere potest intemperiem cerebri frigidam vel humidam, vel utramque maxima ex parte cum materia pituitosa, vel vapore in cerebrum ascendente, & primum sensorium nimis humectante, ut valida fiat revocatio caloris ad suum principium, quæ causa somni proxima est. In hoc bilis cum pituita vel sanguine commiscetur, quamobrem propter copiam materiæ perpetuo ad somnum inclinatur æger, quia tamen vapores acres ac fervidi permisti sunt, à somno semper irritatur, & ita vigilando dormit, & dormiendo vigilet. Galen. Comm. 1. lib. 3. Epid. lib. 3. de loc. aff. cap. 5.

XXXVIII. Opponitur his affectibus Pervigilia præter naturam, quâ præsentem nulla adest ad somnum inclinatio, oriens à nimia & perpetua spirituum effusione ad organa sensuum & motus, quam causâ præcedentibus contrariæ introducunt.

XXXIX. Jam

Phrenitis. XXXIX. Jam supersunt symptomata, in quibus actiones principes depravantur, ubi primum Phrenitis sese offert, quæ proprie loquendo est delirium continuum cum febris acuta oriens ex calida cerebri intemperie cum inflammatione membranarum ejus, per calidos succos putrescentes ibidè producta. Galen. lib. 2. de caus. sympr. cap. 7. & lib. 3. de loc. aff. cap. 7.

Paraphrenitis. XL. A phrenitide differt Paraphrenitis, quod fit delirium interruptum, & minimè continuum, ubi cerebrum per consensum tantum afficitur, ut Galenus citatis locis demonstrat propter febres ardentibus, aut aliarum partium inflammationes, à quibus humores & exhalationes ferventes ad arcem Palladis transmittuntur, & officium facultatis principis conturbant.

Melancholia. XLI. Melancholia est delirium, vel principum facultatum depravatio sine febris cum timore & tristitia, producta sensum ab intemperie frigida & sicca humore vel vapore melancholico cerebrum occupante, & spirituum animalium substantiam alterante. Gal. lib. 3. de loc. aff. c. 7. Paulus lib. 3. cap. 14.

XLII. Prout autem peccans materia dicta, vel solum in cerebro, vel in toto corpore abundat, vel etiam exhalationibus vaporosis ex infimis partibus, hypochondriis potissimum cerebro communicatur, ita Melancholia dicitur vel primaria, vel ex consensu totius, vel hypochondriaca.

Mania. XLIII. Cum Melancholia cõvenit Mania, quod fit etiam delirium absque febris; differt tamen ab eadem, quod fit furor, vel delirium cum audacia proveniens ab intemperie calida & sicca sine timore, quæ fovetur ab humoribus fervidis, igneis & adustis. Gal. lib. 7. de caus. sympr. cap. 7.

Furor uterinus. XLIV. Interdum per consensum aliarum partium tale malum quoque producit, quod patet

in ardore uteri, quem sæpius uterinus furor sequitur. Amatorig.

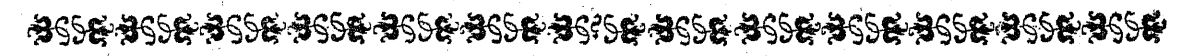
Quandoque vehemens appetibilis objecti impressio proximioribus causis inter venientibus similem affectum producit, ut patet in furore amatorio, aut amore vesano.

XLV. Huc etiam cum principibus Medicorum referimus Lycanthropiam, quâ talis adest mania species, quâ homines in bruta sese transformatos esse statuunt, ob principes actiones depravatas, & hydrophobiam, illam delirii speciem, quam morsus venenatus rabidi canis introducit, in quâ non tam ad manifestas qualitates, quam ad occultam venenatæ causæ actionem respiciendum esse videtur.

XLVI. Tandem supersunt Vertigo & Incubus. Vertigo est deceptio phantasiæ, quâ res quieta converti putatur, plerumque cum læsione visus & motricis facultatis accidens, cujus causa est inordinatus spirituum animalium motus à flatulentis vaporibus cerebri ventriculos coarctantibus.

XLVII. Oritur hoc malum interdum cerebro primario laborante, cum crassus & lentus humor ipsum occupat, à quo vaporosus spiritus ab imbecilli calore resolutus provenit, quemodo Apoplexiæ sæpius est prodromus: interdum eodem affecto per consensum, cum vel à ventriculo, vel ab utero, vel ab alia parte materia peccans ad cerebrum transmittitur. Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 8.

XLVIII. Cum vertigine cognitionem quandam habet Incubus, quatenus est etiam falsum phantasma à vaporibus præter naturam ventriculos afficientibus: sed ab eadem differt, quatenus dormientibus solum accidit, cum sensu gravitatis ac suffocationis à vapore magis crasso principium nervorum potissimum circa spinalem medullam obstruente.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIO X.
De
CAUSIS SYMPTOMATUM VITALIS ET NATURALIS FACULTATIS.
THESIS I.

Pæter animalem facultatem dantur adhuc aliæ communiores δυναμεις, à quibus corpus nostrum gubernatur, ut sunt Vitalis & Naturalis, quarum symptomata respectu causarum suarum consequenter ordinis ratio nos considerare monet.

II. Etsi v. Vitalis proprie loquendo ad Vegetativam reducitur, ut alibi demonstravimus, merito tamen in perfectioribus animalibus, adeoque in homine tanquam distincta numeratur, propter perfectiorem, quem habet vivendi modum, ratione cordis reliquarum partium vitæ prospicientis.

III. Cum autem Cor officium suum in præparando vitali spiritu perficere & absolvere nequeat absque respirationis adjumento, quam alibi magis naturalem, quam animalem actionem esse demonstravimus, ideo non incommode causæ Naturæ respirationum huc etiam referri posse videntur.

IV. Est verò Vitalis facultas vel ad sensum abolita, ut apparet in Syncope; vel diminuta, quod ex κλονοςφύξις in Oalpiratione & aliis affectibus deprehendimus.

V. Syncope est gravis virium lapsus, subito cum sensus, motusque læsione proveniens, à qua differt Lipothymia vel animi deliquium, quod fit subitus, lævior tamen animi defectus plerumque syncope præcedens. Galen. lib. 1. art. curat. cap. 14. & lib. 12. Meth. Med. cap. 5.

VI. Fit autem Syncope propter vehementem læsionem influxus vitalis spiritus, quod fieri potest, tum per ejusdem dissipationem, tum per oppressionem, tum etiam per corruptionem, idque solet accidere vel primario, quando cor ipsum magnâ quadam inrempie cum, vel sine materia, aut venenata qualitate afficitur: vel per consensum laborantibus aliis partibus, ut patet in Syncope stomachica, item in illa, quæ uteri suffocationem comitatur, & in aliis. Vid. Galen. loc. cit. & lib. 5. de loc. aff. cap. 1. & 2.

Symptomata Facultatis Principis.

Varietas Symptomatum principis facultatis.

Apoplexia.

Epilepsia.

Carus.

Catoche.

άνοια μωροια Memoria.

Lethargus.

Lycanthropia.

Hydrophobia.

Vertigo.

Incubus.

Læsis Vitalis Facultatis.

Syncope.

Vitalis quomodo à Vegetativa distinguitur.

Respiratio quomodo ad vitalem facultatem reducatur.

Animi deliquium.

VII. Ubi causæ dictæ sunt leviores, animi deliquium tantum accidit, quod Græcis λειποθυμία, vel λειποθυμία dicitur, ubi vires facilius recolliguntur, nec etiam tantum subest periculum.

V.S. ad Lipothymiam quomodo insituentia.

VIII. Hinc Veteres frequenter in sanguinis evacuatione usque ad lapsum virium procedebant, quemadmodum ex Galeno passim colligitur, non quidem Syncopen, sed hoc animi deliquium levius intelligendo.

Palpitatio Cordis.

IX. Quemadmodum verò propter influxum vitalis facultatis ad sensum abolitur vel diminuitur fit Syncope & Lipothymia: sic eodem depravato actio vitalis depravari dicitur.

X. Patet hoc in cordis Palpitatione, ubi motu inordinato & vehementi corpus cordis elevatur & deprimitur, præter naturam, propter materiam cavitatem ejus quodammodo replentem & obstruentem.

XI. Potest autem ejusmodi morbus in via vel per se in corde oriri, vel ex consensu aliarum partium, idque vel humoribus, vel flatuosis exhalationibus ibidem collectis. Coniunge Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 2.

XII. Sic etiam depravatur Vitalis facultas in aliis affectibus, ubi pulsus cordis & arteriarum vel nimis augentur magnitudine, vel celeritate, aut penitus inæquales redduntur, quemadmodum hæc differentias plurimas suo loco demonstrabimus.

XIII. Non autem agit Vitalis absque respiratione, quæ aboletur ad sensum, diminuitur, aut depravatur, vel per consensum aliis partibus primariò affectis, ut patet in Apoplexia aliisque Capitis morbis, in Febribus, in Peripneumonia, in uteri suffocatione &c. Vel primariò respirationis organum tantum laborantibus.

Dispnoea.

XIV. Hoc apparet in Dispnoea, Asthmate & Orthopnoea, quorum causa communis est spiritalium instrumentorum angustia præter naturam, quæ pro sua diversitate diversos hos affectus producere potest. Galen. lib. 1. de diff. resp. cap. 11.

Asthma.

XV. Est enim Dispnoea exiguè densa & crebra spiratio citra sonum & anhelitum à leviori angustia bronchiorum genita: contra Asthma est crebra & densa spiratio cum anhelitu & sono: quod si accidat, ut non nisi rectà cervice respirare possint: Orthopnoea oritur, in quibus affectionibus angustia membrorum spiritalium est vehementior. Gal. cit. loco.

Orthopnoea.

XVI. Fit autem ejusmodi angustia circa asperæ arteriæ propagine potissimum in bronchiis vel per obstructionem à lentis & crassis humoribus videntur collectis, vel etiam flatuosâ materiâ; vel per coarctationem à tuberculo; vel per subsidentiam à qualitate valdè resiccante.

Naturalis Facultatis læsio.

XVII. His consideratis ad noxas facultatis naturalis cognoscendas nos convertimus. Est autem Facultas Naturalis, quâ nutrimur, augemur & generamus, quapropter illius actiones primariæ sunt, Nutritio, Augmentatio & Generatio. Gal. lib. 1. de Natur. Facult. cap. 5.

Nutritio & Augmentatio quomodo lædantur.

XVIII. Nutritionis & Augmentationis Symptomata maximè apparent in læsa attractione, retentione, concoctione & expulsionione; cum enim nutritio, & per consequens etiam augmentatio, fiat per conversionem alimenti in substantiam nutriti, cum que conversio absque pluribus alterationibus fieri nequeat, ideò manifestum est, læsis illis actionibus alimenti præparationi dicatis, ipsam nutritionem & augmentationem affici.

XIX. Patet hoc in ventriculo, qui primæ concoctioni præest, ubi alimentum in chylum mutatur, in quo facultas attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix vel aboletur, vel diminuitur, vel depravatur. Vid. Galen. lib. 3. de sympr. caus.

XX. Aboletur Attractio, quando rectæ fibræ in ventriculo quasi resolvuntur, quod fieri potest in temperie, malâ conformatione & unitatis solutione.

XXI. Intemperies est vel refrigeratio nimia, vel nimia calefactio, quod rarius accidit: vel etiam nimia humectatio, aut exsiccatio, quæ duo non nisi sensim & longo tempore post alios morbos introducuntur, ut apparet post hydropem, & matasum vel senium.

XXII. Ad malam conformationem, quâ lædi solet attractio, referimus omnis generis humores, aliosque morbos organicos, quibus officium fibrarum rectarum aboleri potest: imò solutionem continui quoque silentio non præterimus, utpote cum exulceratione, vel tumorum apertione dictâ attractionis symptoma interdum oriri possit.

XXIII. Diminuitur eadem attractio, ubi causæ dictæ sunt leviores: depravatur, quando non justo modo fit attractio, quod apparet in appetentia canina, in siti immensa, in pica, in stercoreibus per os inferius ventriculi attractis &c. quæ symptomata pro sui diversitate diversas causas obtinent.

XXIV. Ut autem affectis rectis fibris ventriculi læditur attractio, sic laborantibus omnibus, & potissimum transversis afficitur ventriculi Retentio, quæ vel aboletur, iisdem resolutis ex vario morborum genere, quemadmodum apparet in sublequenti seu vomitu seu lienteria: vel diminuitur ex causa leviori, quod patet, ubi ventriculus aut non probè undique amplectitur alimentum, unde flatum & fluctuationes, aut non tam diu retinet, ut concoqui possit: vel tandem depravatur, ubi venter quasi cum tremore & palpitatione, aut singultu cibum amplectitur, quod pro variatione causarum variis modis fieri potest.

XXV. Hæc Retentio ad concoctionem ordinata est, quæ in atropia aboletur, vel ob immoderatam intemperiem omnem potissimum frigidam, vel ob morbos organicos & communes ut sunt tumores, abscessus exulcerationes &c. Diminuitur eadem in atropia à causis levioribus proveniente: Depravatur in atropia, quando alimentum vitio ventriculi in humorem præter naturam corrumpitur.

XXVI. Tandem cum alimentum ventriculus, non sibi sed jecori præparet, ideò concoctus chylus vi facultatis expultricis ad intestina expellitur, ubi id, quod laudabile est mediantibus venis (lacteis) trahitur à jecore secundum Veteres, reliquum tanquam inutile rejicitur.

XXVII. Hæc expulsio sæpius aboletur, diminuitur, vel depravatur ob dispositiones diverso modo fibris transversis p.n. accidentes, quod maximè in intemperie frigida, vel inæquali fieri solet, quemadmodum apparet in emphysemate cum flatu ex imbecilliore concoctione geniti, neque per superius, neque per inferius os ventriculi expelli possunt.

XXVIII. Similes læsiones circa primam Concoctionem interdum accidunt, quando facultates ratione objecti externi diversimodè in suis actionibus impediuntur, sed propriè loquendo eadem sub numero symptomatum à morbis dependentiù non continentur, cum non præter naturam, sed secundum

Læsiō Attractionis.

Retentionis læsiō.

Concoctionis læsiō.

Expultricis læsiō.

Secundæ Concoctionis læsiō.

dum naturam facultati conveniat, ut minus rectè disposito objecto operationis ejus impediatur; unde merito Galenus affirmat, ejusmodi læsas actiones ab objecto externo provenientes faciliè corrigi posse. lib. 3. de caus. sympr. cap. 2.

XXIX. Quemadmodum vero in prima concoctione, quæ in ventriculo perficitur, tor oriuntur symptomata, sic etiam in sanguificatione, & in illa concoctione, quæ singulis corporis partibus convenit, inquisitio faciendâ est. Galenus dicto loco.

XXX. Nam quoad attractionem, videtur vel distributio chyli per (lacteas) ad hepar secundum Veteres & sanguinis distributio per arteriam magnam in singulas corporis partes respectu secundæ & terciæ concoctionis responderi: sic etiam chylus retinetur, concoquitur & ab excrementitiis partibus separatur in jecore: sanguis attractus & retentus concoquitur & purificatur in singulis partibus, quæ nutriuntur.

XXXI. Hic igitur eodem modo, respectu attractionis, retentionis, concoctionis & expulsionionis varia symptomata generari possunt, eadem per morbos partium diversos tam similes, quam dissimiles abolerentur, diminuantur & depravantur.

XXXII. Hinc sequitur læsiō nutritionis, quâ alimentum in partium substantiam mutatur, quæ vel aboletur ad sensum, vel diminuitur, in atropia, vel depravatur in canōphoria. Vid. Gal. lib. 3. de caus. sympr. cap. 2.

Atropia.

XXXIII. Atropia fit imbecillitate facultatum inservientibus, quando alimentum vel non attrahitur, vel attractum non retinetur, vel retentum non concoquitur, vel etiam facultate excretrice commota cum inutilibus utilia simul excernuntur.

XXXIV. Talis frustratio nutritionis, vel unam quandam partem obsidet, cujus causa peculiare partis illius vitium est: vel totum ubi causa plerumq; est visceris alicujus nobilioris dispositio p. n. quemadmodum apparet in phthisi, in febrî hectica &c.

Canōphoria.

XXXV. Canōphoria est vitiosa nutritio, quæ plerumque sequitur pravas facultatum actiones circa transmutationem alimenti; Cum enim ad optimam nutritionem vera requiratur assimilatio, quâ alimentum redditur similitudinem parti, quam nutrire debet: idcirco sequitur illam nutritionem depravatam esse, ubi id, quod similitudinem est, non apponitur.

XXXVI. Quatenus igitur alimentum qualitatem obtinet alienam, eatenus à natura vinci nequit, unde magnam vim habet eâ ratione ad partem immutandam, quam nutrit.

XXXVII. Ita pituitosus sanguis carnem in album calorem, & similem locustarum carni mutat: quæ dispositio λευκή græcis dicitur: idem in superficie corporis maculas excitat, quas alphas albos vocant. Quod si admodum excedat pituitosus humor, fit interdum in toto Anasarca, in parte Oedema.

λευκή. Alphi.

Anasarca. Oedema.

Elephantiasis.

XXXVIII. Contra melancholicus sanguis carnes ad nigredinem mutat, & in habitu corporis Elephantiasin, in superficie verò alphas nigros producere potest.

Icterus. Erysipelas.

XXXIX. Ita bilis flava cômista cum sanguine in torius habitu Icterus, in parte Erysipelata & herpes generare solet: Sic etiam serosus humor non justo modo separatus Ascitem gignit, quatenus in abdominis capacitate continetur.

Ascites.

XL. Ad hunc locum refer quoque scabiem omnis generis, quâ cutis externa diversis modis infecta conspicitur, propter alimentum non ritè præparatum, nec probè assimilatum.

XLI. Ita Nutritionis Symptomata generantur, ex quibus faciliè quilibet intelligit, quomodo functio augmentativa facultatis lædatur, præsertim cum hæc in viventibus nutritionem semper præsupponat.

XLII. Hoc tamen notandum, quod Augmentatio præter illas causas nutritionem lædentes afficiatur, & impediatur etiam ab iis, quibus partes redduntur ad extensionem ineptæ, propterea quod hæc non solum alimenti assimilationem, sed etiam partium extensionem secundum totum necessariò requirat. Vid. Galen. lib. 1. de Facult. Natur. cap. 7.

XLIII. Superest tandem Generatio, quâ species per propagationem filiorum conservatur, sub quâ considerabimus Conceptionem & Parturitionem.

XLIV. Conceptio fieri nequit absque congressu maris & fœminæ rectè dispositis organis ad generationem inservientibus, quam ob causam lædi potest eadem, vel quatenus membra feminis productioni dicata semen in utroque sexu non justo modo producant, vel quatenus eadem non habent adæquatam proportionem, aut aliâ morbis quibusdam vel in uno, vel in utroque sexu conceptionem impediuntibus afficiuntur.

XLV. Hinc aboletur conceptio, vel quando semen prolificum in utroque aut altero sexu non generatur, vel quando feminis prolifici non potest fieri justa commistio & retentio.

XLVI. Illud in mare & fœmina fieri potest ob debilitatem earum partium, quæ feminis præparationi prospiciunt: hoc verò pendet in mare à mala conformatione membri vel ἐξοχῆ sic dicti: In fœminis vel ab utero morbosis dispositionibus affecto, vel à cervice uteri, cujus angustia sæpius receptionem feminis impedit, quemadmodum in non perforatis accidit.

XLVII. Interdum à levioribus causis diminuitur, vel difficilis redditur conceptio, non rarò depravatur, quando concipitur mola, monstrum aut aliud conceptus irritus, quod fit vitio materiæ, quo natura à fine suo aberrare cogitur.

XLVIII. Hic etiam refer fetus imbecillitatem, quæ tam ex femine imperfectiori, quam ex uteri morbis dependere potest.

XLIX. Non autem satis est ut justo modo fiat conceptio, sed opus est, ut tandem fœtus per partum legitimum edatur in lucem: hujus læsiones sunt abortus & difficilis partus.

L. Abortus est exclusio fœtus immaturi, propter irritatam uteri expultricem proveniens. Gal. lib. 3. de Nat. Facult. cap. 12.

LI. Hæc in initio expultricis vel pendet ab utero, vel à fœtu.

LII. Ab utero laborante vel primariò, vel per consensum torius. Primariò quando afficitur morbo quodam, ut Erysipelate secundum Gal. 5. aph. 43. item in acetabulorum mucore aph. 45. ibid. item in nimia uteri parvitate, secundum Hippocr. lib. de superfat.

LIII. Per consensum totius afficitur uterus & abortus causa est, quando prægnans morbis iis corripitur, qui in consensum trahunt uterum, & facultatem expultricem irritant. Galen. lib. 3. Epid. comm. 7. sect. 2.

Difficultas partus.

LIV. Ipsi fetus ratione fit interdum abortus, quando semen parentum vitiosum fuit, quemadmodum habet Galen. lib. 3. de Nat. Facult.

LV. Tandem difficultas partus superest, ubi fetus maturus & completus non expellitur, eo modo quo debet, quod fieri potest ob impeditam & frustratam expulsionem, quæ tunc à morbis uteri, ut sunt nimia siccitas, cervicis & partium aliarum

angustia, & alii affectus, tunc etiam à fetus imbecillitate suam originem habere potest.

LVI. Hęc difficultas partus interdum tanta est, ut mater ipse sua penitus frustretur, ubi morbis extremis extrema remedia adhibentur, quam ob causam Cæsarea sectio vel *ὑσπερομήτα* inventa est, quæ Medici non semel matri & foetui sine utriusque vitæ discrimine succurrere didicerunt.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XI.

De

CAUSIS SYMPTOMATUM QUALITATIS MUTATÆ, AC RETENTORUM ATQUE EXCRETORUM PRÆTER NATURAM.

THESIS I.

Actum fuit de causis symptomatum actionis læsæ; jam super sunt reliqua duo genera, nimirum Qualitas mutata & Retentorum atque Excretorum vitium.

Mutata Qualitas.

II. Mutata qualitas, quæ sensibus externis subijcitur, à variis dispositionibus p. n. oriri potest, quemadmodum apparebit, ubi respectu cuiusque sensus considerabitur.

Respectu Visus.

III. Visu percipitur color mutatus respectu totius in *lithero*, quando copiosa flava bilis à sanguine non separatur, & ita corporis superficiem alieno colore flavo inficit: in *Elephantiasi*, in *Hydrope*, in *lienis* & *jecoris imbecillitatibus*; &c. respectu partium lingua alieno calore subnigro inficitur ab æstu nimio in febribus ardentibus; *crura* livido colore inficiuntur in scorbuto propter aliquid deprivatum illius partis &c.

Auditus.

IV. Auditum cognoscitur vox mutata & sonus insolens, qualia symptomata oriuntur à morbis illarum partium, quæ formationi vocis & generationi sonorum interviunt.

Odoratus.

V. Odoratus mutata qualitas est fœtor omnis & graveolentia, qualia symptomata oriuntur à morbis illarum partium, quæ formationi vocis & generationi sonorum interviunt.

Gustatus.

VI. Gustatus mutata qualitas est interdum amaritas ab effusione bilis in febribus, *salbedo* propter humores salios à capite defluentes, *acrimonia* ob deflexionis acredinem &c.

Tactus.

VII. Tandem circa *Tactum* qualitates mutantur, ubi corpus vel secundum totum, vel secundum partem p. n. calidius, frigidius, humidius, siccus, durius asperius &c. redditur, quæ mutata qualitates omnes huc pertinent, quatenus sensibus in corporibus ægrotantium deprehenduntur, & à variis morbis originem habere possunt.

VIII. Ut autem sensibile proprium, sic etiam communia per morbos diversos in statum præter naturam transmutari possunt, quemadmodum patet in figura, quæ à statu naturali recedit, particulis vel immodicè repletis, aut evacuatis, aut respectu situs translatis.

IX. Sequitur tertium genus Symptomatum circa Retenta & Excreta præter naturam, quæ considerantur dupliciter, vel respectu totius, ut communiter excerni vel retineri debent, vel respectu partium quorundam tantum.

Excreta & Retenta P. n.

X. Inter contenta totum respicientia primum locum sanguis obtinet, vitæ thesaurus, quo partes omnes nutriuntur & conservantur, unde sanguinis excretio toto genere p. n. dicitur, & ab affectu p. n. proximè dependet.

Sanguinis Excretio.

XI. Est autem triplex *ἰσθμια*, quæ venæ labe factantur, ut sanguinem retinere nequeant. *Ἀναστροφισ*, quando vasorum orificia aperiuntur, tunc ob retentis imbecillitatem, tunc ob sanguinis plenitudinem, tunc etiam ob eisdem acrimoniam, vel alias qualitates alienas, quibus expultrix irritari potest: *Διαπύκνωσις*, quando sanguis instar sudoris per tunicas rarefactas & attenuatas p. n. transcolatur: & *Διασπρωσις*, quando vas ipsum sanguinem continens, exulceratione, erosione, rupturâ, vel alias ob causas divisionem & unitatis solutionem patitur. Galen. 3. de causis sympt. c. 2.

Ἀναστροφισ

Διαπύκνωσις

Διασπρωσις

XII. Hic excipiendus est ille sanguinis fluxus, qui *criticus* vocatur, & robore naturæ perficitur, ut apparet in *hemorrhagia* narium, quæ die critico bono morbos acutos interdum solvere consuevit Gal. 3. de cris. cap. 1. & in *hemorrhoidum fluxu*.

Hæmorrhagia critica.

XIII. Imò & *Menstruus fluxus sanguineus*, qui mulieribus ex singulari providentia naturæ *κατὰ φύσιν* convenit, in præsentia *Symptomatis* dici nequit, nisi modum naturalem transcendat, & vel aboleatur, vel diminuat, vel depravetur.

Menstruus fluxus.

XIV. *Aboletur fluxus menstruus in suppressione mensum* p. n. quando consueto tempore fluxus hic non redit, idque vel *vicio totius corporis*, ut patet in iis, quæ nimium sunt graciles, nimium crasse, item in quibus sanguis lentus & crassus generatur, aut per loca consueta non evacuat: vel *vicio uteri*, cuius durities, densitas, intemperies, tumor, angustia potissimum respectu vasorum, & alii affectus evacuationem mensuram supprimere possunt. Galen. lib. de caus. sympt. cap. 4.

Mensium suppressio.

XV. Ubi causæ dictæ leviores, fit interdum fluxus menstruus *diminutus*, cum non in debita quantitate menses procedunt. *Depravatus* autem dicitur

Diminutus fluxus menstruus dicitur

Depravatus fluxus menstruus.

dicitur hic fluxus vel respectu quantitatis, quando ultra consuetum tempus *purgatio menstrua copiosè protrahitur*, quod propter vasa immodicè aperta, vel fracta post partus difficiles interdum accidere solet: vel respectu qualitatis, quando alia materia, quam sanguis purus egreditur, ut patet in *fluore muliebri*, qui sequitur humores pravos in corpore abundantes: vel respectu modi, quo excernitur, ut patet in mensium stillicidio cum dolore, quod ab intemperie varia, uteri angustia vel aliis affectibus oriri potest. Huc refer *sputum*, *vomitum* & *mixtum sanguinis*, *sudores* item *sanguineos*, de quibus loco debito.

Vomitus.

XVI. Post sanguinis evacuationem maximè quoque præter naturam contenta ventriculi rejiciuntur per os superius vomitu, qui fit à depravata expultrice ventriculi irritatâ, vel materiæ contentæ quantitate gravante vel ejusdem qualitate mordaci, aut alienâ naturâ. Galen. lib. 3. de sympt. caus. cap. 2. lib. 3. de natural. facult. c. 5.

Cholera.

XVII. Ubi totus ventriculus respectu utriusque officii afficitur, & materiam molestam non solum vomitu, sed etiam dejectione per alvum expellit, *Cholera* oritur, frequenter à bile, non rarò quoque ab aliorum humorum & contentorum corruptela atque noxa trahens originem. Galen. lib. 3. de caus. sympt. cap. 1.

Intestinorum contenta.

XVIII. Cum contentis ventriculi meritò considerantur etiam illa, quæ sunt in *Intestinis*, quorum dejectio magis naturalis est, utpote quæ secundum naturam constituta quotidie homines indigent.

Illeus.

XIX. Hujus respectu considerantur *Alvi Suppressio*, *Asthenia*, *Profluvium*.

XX. *Alvus supprimitur*, quando contenta intestinorum, quæ rejici debent, omninò p. n. retinentur, quod maximè apparet in *Ileo seu Volvulo*, qui gravissimus & vehementissimus intestinorum dolor; ortus ab iis, quæ transitum contentorum in intestinis tenuibus totaliter impedire possunt, ut sunt potissimum inflammatio & obstructio siccorum excretorum. Galen. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. lib. 3. de caus. sympt. cap. 1.

Colica.

XXI. Eadem *adstringitur*, ubi quotidianæ dejectiones impediuntur, & cum difficultate fiunt, quandoquidem hoc testatur experientia in *Colicis doloribus*, qui fiunt in intestino pleniori propter humores crassos pituitosos, acres vel mordaces ibidem retentos, item propter flatum, vel etiam dicti intestini inflammationes. Galen. de loc. affect. loc. cit.

XXII. Huc pertinent omnes affectus p. n. in quibus alvus cohibetur, & excretio contentorum impeditur, ita ut dejectiones vel nullæ, vel paucæ, vel tardæ, vel difficiles oriantur.

XXIII. Ut autem symptoma oritur, quando p. n. alvus cohibetur, ita ejusdem *profluvium nimium* improbat, quod non uno & eodem modo accidit, quia differentia multiplex sese offert, cum huc pertineant *Lienteria*, *Celiaca*, *Diarrhæa*, *Dysenteria*, & *Tenesmus*, de quibus omnibus in specie agendum.

Lienteria.

XXIV. *Lienteria* aliàs *levitas intestinorum* est alvi profluvium non transmutatorum alimentorum, quod oritur ab abolitâ concoctricæ & renetricæ ventriculi & intestinorum propter earundem partium intemperiem frigidam, humidam, cum materia pituitosa, imò & propter ulcus levius, quo expultrix irritatur. Galen. lib. 6. Aphor. tom. 1.

XXV. *Celiaca* differt à *Lienteria* secundum gradus, quia est tale profluvium, in quo leviter transmutata apparent assumpta, ubi scilicet renetrix & concoctrix ventriculi & intestinorum non penitus abolentur, sed admodum respectu suarum operationum diminuuntur à causis levioribus.

Celiaca.

XXVI. *Diarrhæa* propriè est profluvium alimentorum corruptorum, vel etiam humorum utriusque scilicet bilis & pituitæ collectorum, vel aliunde confluentium in ventre sine exulceratione vel inflammatione: non rarò *fluxum colligativum* denotat, cum humiditas alimentaria in febribus pestilentialibus aliisque morbis vehementibus liquatur, & per alvum profluit.

Diarrhæa.

XXVII. *Dysenteria* communiter pro omni sanguinolento alvi fluxu accipitur: estque vel propriè dicta, vel notha: *Propriè dicta Dysenteria* est dejectio cruenta cum dolore ventris, cujus causa est exulceratio intestinorum. Galen. de sympt. caus. lib. 3. cap. 2. & lib. 6. de loc. aff. cap. 2.

Dysenteria.

XXVIII. *Notha Dysenteria* tres numerantur species. *Prima* est, in qua sanguis purus per circuitus quosdam emittitur, propterea, quod sola quantitate peccet. *Secunda* vocatur illa, qua sanguis aquosus lavacro carniū ablutarum similis ob jecoris imbecillitatem dejectitur. *Tertia* denique superest, qua sanguis nigrior ac splendens rejicitur, propterea, quod concoctus in jecore non distribuatur per corpus, sed ibidem adustione mordax redditus à natura ad intestina rursus pellatur. Galen. lib. 3. de caus. sympt. cap. 2.

Diarrhæa.

XXIX. Cum *Dysenteria* propriè dicta convenit quodammodo *Tenesmus*, propterea, quod fit etiam egerendi cupiditas ab ulcere intestinorum proveniens: differt tamen ab eadem, quatenus *Tenesmus* tantum ab ulcere intestini recti, cum maximo conatu egerendi, sed paucis excretis subsequenter oriri solet. Galen. lib. 6. de loc. aff. cit. loc.

Tenesmus.

XXX. Generantur insuper in intestinis frequenter *Vermes & Flatus*, qui interdum per os, interdum per alvum erumpunt, & ad excreta p. n. mutata referuntur. Vermibus annumerantur *Crinones*, *Culebrilla*, *Sirones*, *pediculi*.

Vermes & Flatus.

XXXI. Præter dicta contenta totum quoque respicit *Urina & Sudor*, quapropter consequens est, ut consideremus *urine suppressionem*, *dysuriam*, *stranguriam*, *miæctum involuntarium*, *diabetem*, *miæctionem cruentam*, vel *purulentam* & *sudorem immodicum retentum ac p. n.*

XXXII. *Urine Suppressio* vel *ἰσχυρία* est symptoma, quo urina penitus reddi nequit, ob impeditam expultricem, vel meatu urinario totaliter à crassis humoribus lapide impacto, tumore, callo, grumo sanguinis aut alia quadam re obstructo, vel propter ipsum vesicæ corpus nimis repletum & extensum, quo vesicæ contractio læditur, & meatus se ipso angustior redditur. Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 1. & lib. 6. ejusd. operis cap. 4.

ἰσχυρία.

XXXIII. Ab hac *Ischuria* propriè dicta differt illa *urine suppressio*, quæ fit renibus, vel ureteribus affectis, in quibus vesica seroso caret humore, quam impropiè quidam *Ischuriam* vocant, propterea quod alius affectus censendus sit, cum opplerat vesicâ, aliis cum vacuâ nihil urine redditur. Galen. lib. 3. de caus. sympt. cap. 2.

XXXIV. Cum *Ischuria* causæ sunt leviores producant *Dysuriam*, ubi tempore convenienti cum difficili motu vel dolore serum redditur, quorum illud ob intemperiem frigidam, tumorem, obstru-

Dysuria.

obstructionem, aut crassos & viscidos humores urinæ permixtos fieri potest: Hoc verò propter inflammationem, abscessum, exulcerationem, spiritum flatuosum, aut inæqualem vesicæ temperiem accidit. *Galen. lib. 7. aph. comm. 48*

XXXV. Quod si tempore non convenienti parum, frequenter & guttatim urina prodeat, *stilitium urinae* vel *stranguria* oritur, secundum *Galen. lib. 3. de caus. sympr.* vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium, quo expultrix ad expellendum continuo irritatur. *Vid. lib. 3. aph. comm. 16. & lib. 5. comm. 15.*

XXXVI. Diētis urinæ difficilibus excretionibus opponitur *miētus involuntarius*, & *Diabetes*, in quibus excretio urinæ depravatur. Est autem *miētus involuntarius* urinæ excretio continua præter voluntatem, propter musculi sphincteris, quo cervix vesicæ clauditur, resolutionem, quod accidit frequenter post *niēiam refrigerationem, casum, partum difficilem* &c. Ubi propter molliētiē & laxitatem imbecillior est actio hujus musculi, dormientes solum urinę excretionē sese polluunt, ut patet in pueris quibusdam humidioris naturæ.

XXXVII. *Diabetes* est celerissima & copiosa mictio eorum, quæ bibuntur non transmutatorum in substantia, conjuncta cū siti valida, cujus causa est attractio renum depravata, cum retentione debilitata, propter intemperiem calidam excedentem. *Galen. lib. 6. de loc. aff. cap. 3.*

XXXVIII. Cum Diabete quandam cognationem habet *urinae profluvium*, quod fit ex colliqatione totius corporis, vel succorum in vasis, gūm in serosam humiditatem p. n. transmutantur. *Galen. lib. 3. de caus. sympr. cap. 2.*

XXXIX. Tandem huc etiam pertinet *cruenta & purulenta mictio*, cum *sanguis* propter venas apertas, aut *pus* propter exulcerationem illarum partium, per quas transit serum, unā cum urina miscetur & excernuntur.

XL. Denique *Sudor immodicus* totius etiam excrementum est p. n. & fit interdum ob corporis raritatem, & retentricis imbecillitatem, interdum ob excrementorum abundantiam, interdum ob ejus, quod evacuatur, tenuitatem. *Galen. citat. loco.* Retentus verò ob causas contrarias: *Sanguineus* ab intemperie frigida fit & humida: *Tartareus*, in scorbuticis.

XLI. Hactenus *excreta & retenta totum corpus respicientia* consideravimus. Superest ut videamus quædam *excreta & retenta a quarundam partium*, ut sunt, *catarrhus, gravedo, raucedo* &c. *Lactis abundantia, defectus, seminis excreti diminutio*, & *depravatio*, de quibus omnibus sigillatim agendum.

XLII. *Catarrhus* propriè loquendo est defluxus humoris excrementitii à capite in partes subjectas, cujus causa est alteratrix cerebri debilitata, quam producunt nimium frigus, ardor solis, & ea, quæ caput replere possunt. *Galen. lib. 3. de caus. sympr. cap. 4.*

XLIII. Cæterum ubi ad osexcrementum defluit, nomine generis *defillatio* vocatur: Si ad nares, *gravedo* vel *coryza*: si ad fauces, *raucedo*, dicitur: si ad gurgulionem, *uvule prolongationem*: si ad oculos, *Epiphoram catarrhalem*: si ad glandulas oris terminetur, *amygdalas & paristhmia* procreat.

XLIV. Interdum ad collum, artus, ventrem & alias partes *deflusiones* tendunt, ubi tamen peculiaria nomina non habent, nisi mutentur à parte affecta v. gr. *Defluxio colli & c.*

XLV. Ad singularia contenta partium quarundam pertinet etiam *Lac mammarum*, quod peccat interdum *abundantiā suā*, qua mammæ tumefactæ replentur, atque eousque extenduntur, ut ejus ferre vix queant, quam consequenter *mammopiam marum inflammationem* & tandem *Sporulosis lactis* excipiunt.

XLVI. Oritur hæc *lactis abundantia* frequenter in puerperis primis diebus post partum, quia tunc temporis copiosus chylus & sanguis à *Sporis* ad mammas mittitur, nec suctione sufficienti absumitur: in *recens natis* verò propter copiam vaporū & humiditatum lactescentium ad nutritionem non, in totum & tanta quantitate adhuc necessariam.

XLVII. Opponitur huic *lactis defectus*, cujus causa est interperies sicca vel torius, vel mamillarum, ubi materia lactis vel respectu totius deficit, vel ab ipsis mammis non atrahitur.

XLVIII. Tandem ad *seminis excretionem* accedimus, quæ *diminuitur* in imbecillitate membrorum spermaticorum, tam semen generantium, quam eorum, quæ ejusdem legitimam excretionem faciunt.

XLIX. *Depravatur eadem in Gonorrhœa*, cum præter voluntatem semen excernitur, vel cum pudendi tensione sive priapismo, vel absque tensione, quarum quælibet oritur ab intemperie partium spermaticarum & seminis tenuitate & acrimonia. *Galen. lib. 3. de sympr. caus. cap. 4.*

L. Sic *intemperies calida* semen vehementer atrahit, attenuat, acuit, & expulsionem irritat, non sine membri tensione, undè *Gonorrhœa cum priapismo*: contra *frigida* vim retentricem debilitat, undè *Gonorrhœa sine priapismo*.

LI. Interdum ulcera luis venereæ partibus genitalibus accidunt, *Gonorrhœam malignam virulentam* producunt, ubi semen graveolens, corruptum & putridum excernitur. Et ita expositæ sunt causæ symptomatum atque absoluta Pathologia.

ADDITAMENTA.

Hoffmannus multa habet in Pathologia, quæ Apoplexia limam merentur. *Apoplexiam* negat in ventriculis cerebri posse constitui. Negat enim ventriculos Cerebri officinas esse posse spirituum, quia in illis non fuit actio, quia cingantur pia matre ingressum ac regressum denegante, quia in nervos è ventriculis se tam facile non possint colligere, quia per palatum abire possint, quia ventriculi nervis non sint continui, quia ventriculi excrementis vacent. Sed his omnibus satisfaciunt *Riolanus*, cum quo confer, quæ jam dicta sunt superius de Cerebro in Physiologia. Quoad *sudorem sanguineum*, contingit sæpe, inquit *Galenus lib. de util. re. spir.* poros & fer vido spiritu usque dilatari, ut etiam exeat sanguis per eos, & fiat sudor sanguineus. *Mulienim* docti contendunt allegatum Librum Galeni esse. De ipso autem *sudore sanguineo* vide *Marcellum Donatum lib. 1. pag. 17.* Ignem *lambentem* *Doctissimi Viri Petri à Castro pag. 44. & seqq.* ut & illa quæ superius de sudore exposita sunt.

Catarrhum symptoma esse patet ex thesi *XLII. Disp. XI.* non obstante morborum catena, quam opponit pag. 325. *Hoffmannus.*

Cur

Cur non meminit *Ruminationis humane* pag. 469. quæ de re, lege *Sennertum Clarissimum pag. 124. part. 3. Pract. & Burgavverum Doctissimum lib. 3. Epist. med. Gr. Horstii pag. 234.*

Scorbutus. Cur *Hoffmannus* non scripsit pag. 402. in scorbuticis lienem non rarò haud infectum esse? vid. *Observat. lib. 4. part. 2. Gr. Horstii.*

Parefis Colica. *Parefis*, quæ *Colicam* sequitur eodem modo fieri, quo fit *Paralysis Apoplexiæ* succedens pag. 433. non est verisimile. Datur enim *Parefis*, ubi cerebrum aut nervi non laborant primariò, uti patet *thesi. 17. Disp. IX. & Disp. III. Coron. 1. Exerc. 5. quæ. 4.*

Vermes. Quomodo *Scelotrybe* ad vermes referri possit, pag. 480. non video. *Draconculi* autem licet non crescant, tamen sub cute ubi non pauci littora Peruviana contingentes experiuntur. Cur non monuit hoc *Hoffmannus*? Peragrantiibus *aquatorum* à Mozambiq; aut Insula D. Laur. ad promontorium *Quardafu* aut Insulam *Socotoram* crescant vermes satis longi & subrubri sub cute, qui cutem erodunt & inflammant. Sanatio consistit in eo, ut toti eximantur, abrupti enim acerrimos dolores excitant.

Mola. *Mola* posse in Virgine non præmissa concubitu generari contra *Hoffmannum* pag. 482. docet *Clariss. Sebizio Tractat. pecul. & Celeberrimus Eijemenger. Observ. Horst. Part. 2. pag. 71.*

QVÆSTIO

Utrum ad rupturam venarum, quæ circa renes, sanguinis consecretur mictio, nec ne?

Inter causas, ob quas sanguis mingitur, refert *Conciliator Differ. 86.* non immeritò apertiones venarum, quæ sunt circa renes; Videmus namque in calculosis, quando lapides asperi, vel ex substantia renum ad ureteres, vel ex his ad vesicam tendentes, venas incidunt, magnam sæpius fieri sanguinis per urethram excretionem. Idem evenire ait *Conciliator*, si vena quæpiam emulgens aperiatur, eam potissimum ob causam, quod, quando frangitur vena, excitato dolore natura accurrat statim cum spiritibus & humoribus plurimis, qui cum neque à natura partis debilitata regi possint, nec in locum aliquem recipi, à natura per loca expulsionis dicata expelluntur.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XII.

DOCTRINA SIGNORUM IN GENERE

ET DE SIGNIS DIAGNOSTICIS IN SALUBRIBUS IN SPECIE.

THESIS I.

Quid sit signum.

Um signorum doctrinā sublatā totius Medicinæ fundamenta corruiere videantur, meritò post *Pathologiam* absolutam ad tertiam Medicinæ partem, videlicet *symptomatum* accedimus.

II. Dicitur autem signum quasi rei alicujus significativum & generaliter loquendo Medicis nihil aliud est, quam conceptus quidam mentalis, quo ignotum quiddam ex noto in operatione Medicæ colligitur.

III. Per notum verò illud intelligimus, quod citius in sensus incurrit, ut sunt effecta & causæ remotæ, quamobrem *σημείον* à *σημειωσις* distinguitur, præsertim cum hoc ex demonstratione dependeat, illud minimè *Galen. lib. 1. de vitiis ratione in acut. comm. 2. & 3. progn. com. 38.*

IV. Porrò cum signum sit signati signum, constat priā esse summa genera signorum Medicorum, videlicet ut sint signa statum salubrem indicantia, signa statum neutralem determinantia, & signa statum morboium patefacientia, quapropter salubria, infalubria & neutra vocantur. *Galen. lib. art. cap. 7.*

V. Omissis autem signis salubribus & neutris, Morbosa quæ maximè ex prioribus disputationibus insigna triliguntur, in præsentiarum ad illorum tractationem accedimus, quæ morbosam humani corporis constitutionem declarant, & rursus vel præsentem statum indicant, ut sunt *διαγνωστικά*, vel futurum determinant, ut *προγνωστικά*; vel etiam præteritum patefaciunt, ut sunt *ἀναμνηστικά*. *Galen. cit. loc.*

VI. Hæc signa infalubria vel cum morbo essentialē habent coherentiam, & dicuntur *inseparabilia*, seu *παθognονικά*, quia morbos ex necessitate comitantur; vel sunt communia & separabilia, quia *συνεπείνωτα* dici possunt, quorum coherentia cum morbis non est omninò necessaria, ut sunt omnia supervenientia. *Galen. lib. de const. supervent. art. cap. 15. lib. 3. Epidem. com. 3. text. 34. lib. 1. uovra. Aph. cap. 12.*

VII. Cum verò antè omnia præsentis constitutionis morbificæ natura sit intelligenda, idcirco ab iis signis infalubribus, quæ præsentem statum demonstrant, adeoque diagnostica vocantur, initium facimus.

VIII. Quam

Diagnostica signa triplicia,

Signorum partis affectæ fontes.

Actio læsa.

Excretum.

Situs & Positus.

Dolor.

Propria accidentia.

Quomodo cognoscendum an pars primario vel per consensum afficiatur.

VIII. Quamvis autem tria, videlicet morbus, morbi causa & symptoma nobis præter naturam accidant, nihilominus ad morbum ejusque causam cognoscendam tantum signa peculiaria proponuntur, propterea, quod symptoma statim sub sensum aliquem cadat, adeoque seipso statim percipiatur.

IX. Non tamen hæc duo signorum genera sufficere videntur, cum etiam affectuum curationem variari contingat pro differentia partium humani corporis laborantium, ut inquit Galen. 1. de hoc aff. c. 1. Idcirco tria erunt genera signorum, quæ ipsorum morbum ostendunt, & quæ morbi causam investigant.

X. Initium facimus à signis affectæ partis, quæ deducuntur à quinque fontibus, nimirum ab actione læsa, ab excretis, à positu vel situ, à doloris proprietate, & à propriis accidentibus. Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 5. lib. 2. cap. 3. lib. 3. cap. 1.

XI. Actio læsa merito primum locum obtinet, cum in indicanda parte affecta tale sit signum, ut Galenus affirmet, se reliquis absentibus hoc uno contentum esse posse: & merito, cum actio nulla lædi possit, nisi pars illa, per quam efficitur, aliquid aut per se, aut per accidens patiatur.

XII. Prout autem actiones in corpore nostro diversæ sunt, quemadmodum ex disputatione tertia patet, ita earundem læsiones partes quoque diversas principales vel infer vietas, animalibus, vitalibus vel naturalibus functionibus prospicientes affectas esse indicant.

XIII. Præter actionem læsam partem affectam etiam denotat excretum, quod dupliciter fieri potest: vel quatenus illud excretnr, quod est de essentia partis, quemadmodum crustulæ membranarum in dysenteria rejectæ summam intestinorum ex ulcerationem indicant; vel quatenus ea excreantur, quæ à parte affecta secundum naturam continentur, quo modo sterces per vulnus abdominis excretum, intestinorum unitatem solutam esse indicat. Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 5.

XIV. Accedit situs & positus partis affectæ, sine cujus dignotione læsiones partium internarum vix quidem exactè cognoscimus, quæ ratione durustumdr in dextro hypochondrio non lienis, sed jecoris affecti nota est. Gal. ibid.

XV. Præterea dolor pro ratione diversorum subjectorum diversas quoque partes affectas esse indicat: sic dolor nervosarum partium vehementior est illo, qui accidit partibus carnosis. Vid. Galen. 2. de loc. aff. ab initio usque ad cap. 9.

XVI. Denique propria accidentia, quæ hanc vel illam partem consequuntur, eandem quoque affectam esse denotant, quemadmodum nausea ventriculi orificium, & flayus ictericorum color vesiculam felleam affici demonstrant. Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 5.

XVII. Et hi sunt fontes præcipui, ex quibus signa partis affectæ desumi possunt, ubi tamen simul ad temperamentum, sexum, consuetudinem, aliaque ægotantis accidentia respiciendum est, quæ sæpius unâ cum reliquis ad affectorum locorum notitiam multum inservire possunt.

XVIII. Cum verò plurimum intersit cognoscere, An pars aliqua primo afficiatur, an per consensum idcirco notandum, quod illa pars primo afficiatur, quæ proprio vitio laborat, atque permanentem dispositionem obtinet: contra per consensum afficitur illa, quæ patitur cum alia, vel

quod debitum non transmittatur, quemadmodum patet in motu digitorum amisso propter sentientiam vim non influentem, ob nervorum læsionem; vel quod non debitum transmittatur, ut patet in suffusione oculorum affecto ventriculo accidente. Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 8.

XIX. Jam ut res clarior evadat exemplis, ponamus quendam actionem visionis depravatam obtinere, qui necessariò oculum quodammodo p. n. constitutum habebit; num autem primariò vel per consensum oculus afficiatur, hoc apparebit, ubi consideraverimus, an oculi morbosa dispositio in illo sit permanens, an verò per alterius partis consensum fiat.

XX. Cognitâ parte affectâ, ipsius morbi species est inquirenda per signa, quæ sumuntur vel à symptomatibus pathognomicis, vel ab excretis, vel à loci natura, vel à doloris proprietate. Gal. lib. 1. de loc. aff. c. 5.

XXI. Quod morborum attinet symptomata propria, ea pro notis morborum habentur, ut inquit Galenus lib. de const. art. cap. 15. quia morbi Essentiam comitantur, ita ut hisce sublati ipse quoque morbus tollatur.

XXII. Sic pleuræ inflammatio, aliàs pleuritis dicta, per symptomata propria innotescit, ut sunt dolor lateris pungens, quatenus est inflammatio partis membranosæ, febris acuta propter viciniam cordis, læsa respiratio, quatenus propter dolorem instrumenta respirationis quodammodo impediuntur, & ruffis plerumque cum subsequente spuro cruento propter exudantem humiditatem tenuem ad pulmones. Galen. lib. de const. art. cap. 15. lib. 2. de loc. aff. cap. 9.

XXIII. Excreta pro varietate sua diversos affectus indicant: sic jecoris imbecillitatem fluxus instar loturæ carnis cruentus denotat: ramentum cum pure dejectum ulcus intestinorum significat: sabulosa materia in urina calculi nota est. Galen. lib. 1. de loc. aff. cap. 5.

XXIV. A natura loci morborum quoque indicia sumuntur eam ob causam, quod quibusdam solis morbus ejusmodi conveniat, quibusdam verò nunquam tale quid accidere possit. Ita solis oculis suffusio, soli ventriculo nausea, soli cerebro epilepsia convenit: contra impossibile est vivente animali ut in corde fiat abscessus, aut in pulmonis substantia dolor. Galen. citat. loco.

XXV. Denique doloris proprietates interdum quoque affectum indicare potest, quo modo pulsariis dolor inflammatorius affectus notatu dignos sequitur, idque semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam premunt, & cum atolluntur, modò pars affecta sentire nata sit, veluti percipiunt. Galen. lib. 2. de loc. aff. cap. 3.

XXVI. Atque tot modis ipsius affectus speciem investigare solemus, ubi sæpius etiam ægotantium consuetudo, victus, tempus anni, sexus & alia observare convenit, cum hæc non raro plurimum ad affectuum dignotionem faciant.

XXVII. Cognitâ morbi specie diligenter quatuor morbi tempora, nimirum principium, augmentum, status & declinatio consideranda veniunt, cum pro eorum varietate medicas operationes variari contingat.

XXVIII. Non autem sufficit, ut partem affectam & morbi speciem cognitam habeamus, sed opus est ut causa morbifica quoque per sua signa peculiariter cognoscatur, cum causa noxam inferens in curatione quoque necessariò præcognoscenda sit. Gal. lib. 5. de placit. c. 4.

Signorum morbi speciei fontes

Pleuritis signa Pathognomonica.

Pleurora quoad Vires.

Cacoehymia.

Tempora morborum.

Causa quæ morbifica per signa cognoscenda.

XXIX. Causa verò in præsentia non denotat evidentem, utpote quæ signis non indiget, propterea, quod in sensus incurrat; nec etiam continentem, quæ peculiarem indicationem à morbo non constituit; sed internam antecedentem, tam proximam quam remotam, quæ per sua peculiaria signa cognoscitur.

XXX. Quamvis enim fieri possit, ut cognito morbo simul etiam interdum causa ejus innoscat, adeoque singularibus signis non sit opus: fit tamen sæpius, ut affectu determinato nondum certi simus, num adhuc à causa sua foveatur, an verò penitus sit in esse factò, quod necessariò præcognoscendum, cum causâ præsentem morbus curari nequeat.

XXXI. Sunt autem signa causarum vel signa tantum, quæ plerumque desumuntur à corporis habitu, à colore, à duritie & similibus, à pulsu, ab excretis, &c. vel signa & causa simul, quæ desumuntur à temperamento totius, ab ætate, sexu, consuetudine, à morbo præcedente, &c. quod in plethora & cacoehymia demonstrabimus.

XXXII. Plethora, quæ redundantia est sanguinis vel omnium humorum alimentariorum æqualiter sese habentium, dupliciter considerabatur, ut alibi dictum, vel quoad vasa, vel quoad vires.

XXXIII. Plethora quoad vasa cognoscitur colore florido totius, habitu carnosò, venis turgidis & maximè apparentibus, somniis jucundis visoribus sanguineorum, pulsu magno & pleno, inflammationibus & morbis à sanguine provenientibus, urinâ copiosâ, &c. quæ tantum signorum rationem habent; item temperamento calido & humido totius, adolescentiâ potissimum, verno tempore, victu pleniore præcedente & similibus, quæ non solum signorum, sed etiam causarum rationem obtinent.

XXXIV. Plethora quoad Vires leviora signa obtinet, ut sunt corporis gravitas, pulsus inæqualis & imbecillis, somnus gravis & turbatus cum multitudine non admodum gravante.

XXXV. Ita cacoehymia pro diversitate sua, diversa quoque signa obtinet: potissimum verò no-

tandum, quomodo cacoehymia biliosa, pituitosa & melancholica distinguantur.

XXXVI. Biliosa cacoehymia cognoscitur per sensum acrem, vigiliis multas, insomnias de incendiis, pulsu veloci, frequenti & magno, nisi cordis vires debiles jungantur, colore cutis flavescente, lingua amarâ, excretis biliosis, &c. quæ omnia tantum rationem signorum habent: accedit temperamentum calidum & siccum, ætas juvenilis vel virilis, tempus anni æstivum, regio calida & sicca, victus ratio biliosa, &c. quæ & signorum & causarum rationem obtinent.

XXXVII. Cacoehymia pituitosa signa habet simpliciter sensus stupidos, somnum multum, pulsum languidum, habitum corporis album, frigidumque, excreta cruda & pituitosa: signa quæ causarum rationem simul habent, sunt constitutio frigida humida, victus ratio pituitosa, tempus hyemale, &c.

XXXVIII. Tandem Melancholica Cacoehymia deprehenditur colore corporis obscuro, foedâ scabie, macilento habitu, aspectu tristi, pulsu parvo, tardo & raro, somniis horribilibus, &c. tantum signis simpliciter dictis, quibus addantur ea, quæ causarum classem ingrediuntur, ut sunt constitutio melancholica, frigida & sicca, tempus autumnale, senectus, victus ratio Melancholica & similia.

XXXIX. Hoc modo reliquæ quoque morbificæ causæ per sua signa peculiariter cognoscuntur à Medicis, quod commodissimè in speciali morborum cognitione & cura peculiariter proponitur, quapropter huic disputationi finem imponimus, quia sufficit præcipuos signorum diagnosticorum fontes demonstrasse.

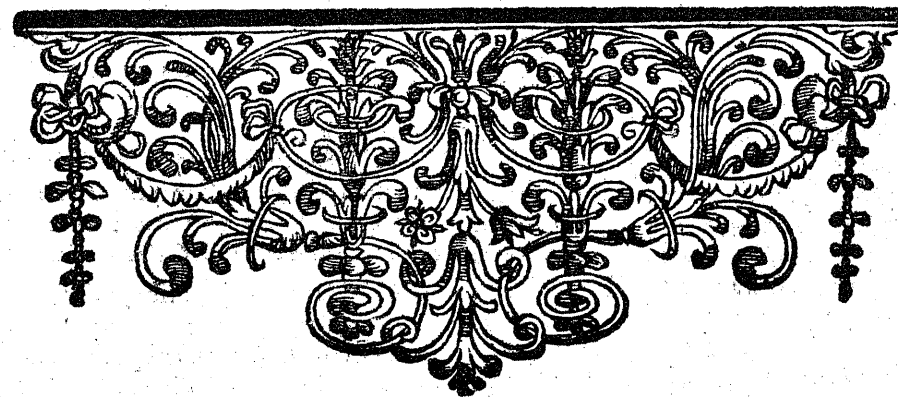
XL. Consequenter ergò ad signa prognostica progrediendum est; sed quia tam in præsentibus cognoscendis, quam in futuris prædicendis maximam vim præ reliquis pulsus & urina obtinent, secundum Galen. lib. 2. de art. cur. ad Glauco. ideo de iis primùm peculiariter duabus disputationibus subsequenter agendum esse videtur.

Cacoehymia Biliosa.

Cacoehymia Pituitosa.

Cacoehymia Melancholica.

Cur de pulsibus & urinis peculiariter agendum.

Tomus primus.

Cc

Insti

Institutionum Medicarum
DISPUTATIO XIII.

De
PULSIBUS.
T H E S I S I.

Pulsuum
difficultas
cum utili-
tate con-
jungitur.

Uamvis doctrina de pulsi-
bus sua difficultate non careat,
ita ut Herophilus referente Plinio
lib. 11. natur. histor. cap. 37. hanc
ob causam a discipulis suis de-
relictus fuerit: non tamen hoc
aliquem deterreat, propterea,
quod hæc difficultas magna cum utilitate con-
iuncta sit, cum saltem ex eo hoc maximè pateat,
quod mediante pulsu facultatis robor, ac debili-
tatem cognoscamus. Galen. lib. de cur. ratione per
sang. mis. cap. 5.

II. At verò facultas tum in præsentī sanitate
tuendā, tum etiam in absente restituendā primas
obtinet, cum Medicus ipsius Naturæ minister re-
ctissimè dicatur secundum Gal. lib. 1. de decret. dieb.
cap. 11. ejusdemque operationes beneficio reme-
diorum dextrè adhibitorum ad hominum salu-
tem dirigat.

III. Ergò de pulsibus meritò instituimus συζη-
τησιν, ut constitutionem humani corporis tam
præsentem, quam futuram ac præteritam eò ci-
tius & perfectius per omne signorum genus co-
gnoscamus atque intelligamus.

IV. Ut autem difficultatem methodo superem-
us, idcirco totam pulsuum doctrinam quatuor
sectionibus considerabimus, ita, ut primò de differ-
entibus pulsuum agamus; postea de differenti-
arum cognitione; tertio de causis; quartò de præ-
sagiis ex pulsibus tractabimus. Galen. lib. 1. de
dignor. puls. cap. 1.

Quid Pul-
sus?

V. Quid verò sit pulsus, ex disputatione tertia
patere potest, nimirum actio cordis & arteriarum
è diastole & est systole composita, à facultate vita-
li procedens, ut caloris naturalis mediocritas ser-
vetur, & vitalis spiritus aliis partibus communi-
cetur. Galen. lib. 1. de diff. puls. cap. 2.

Differen-
tiæ pulsu-
um abso-
lutæ.

VI. Hujus differentie vel sunt absolutæ, vel
respectivæ. Illæ sunt ab iis, quæ in motu pul-
suum essentialiter concurrunt, ut sunt spatium in
quo fit motus; tempus commotionis; quies inter-
media; facultas movens & ipsum mobile. Galen.
lib. 1. de diff. puls. cap. 3.

Differen-
tiæ in spa-
cio.

VII. A spatio, in quo fit pulsus, oritur differen-
tia, quæ alius pulsus est magnus, ubi spatium, quod
pertransit arteria, secundum omnes dimensiones
amplificatur; alius contra parvus; alius mediocris.
Galen. lib. de puls. ad tyron. cap. 2. lib. 1. de diff. puls. cap. 7.

Differen-
tiæ a tem-
pore com-
motionis.

VIII. A tempore commotionis pulsus alius est
celer, quando parum temporis in motu consumi-
tur, alius contra tardus, alius mediocris. Galen. lib. 1.
de puls. ad tyron. cap. 3. lib. 1. de diff. puls. cap. 7.

Differen-
tiæ a quie-
te.

IX. A quiete intermedia dilatationis & constri-
ctionis pulsus alius est creber, ubi arteria parum
in quiete immoratur: vel contra rarus, vel mediocris.
Galen. lib. de puls. cap. 4. lib. 1. de diff. puls. cit. loc.

Differen-
tiæ a fa-
cultate.

X. Respectu facultatis moventis alius pulsus est
vehemens, ubi virtus robusta est, languidus, ubi lan-
guida & infirma est, & mediocris. Galen. lib. de diff.
puls. cap. 6.

XI. Tandem respectu ipsius mobilis, nimirum
arteriæ, pulsus vel est durus, ob arteriæ duritiem,
vel mollis, vel mediocris. Galen. cit. loc.

Differen-
tiæ a me-
bili.

XII. Quilibet horum pulsuum suas latitudi-
nes habere potest, quam ob causam quælibet differ-
entia adhuc in positivam, comparativam & su-
perlativam subdividitur, ita ut pulsus sit ma-
gnus, major, maximus, parvus, minor, minimus,
&c. Galen. de prælag. ex puls. cap. 2.

XIII. Dicitur differentie simplices interdum
conjunguntur, idque vel per se ex proprietate pulsus,
ut sunt compositi, quemadmodum apparet in pulsu
magno, qui simul est celer, creber & mollis: vel
per accidens ratione individui, ut sunt complicati,
quod apparet in pulsu magno cum moderato sub-
celeri, &c.

Pulsus
compositi
& complica-
ti.

XIV. Tantum de differentiis pulsuum absolu-
tis. Sequuntur respectivæ, cum vel ad æqualitatem,
vel ad ordinem, vel ad proportionem respiciamus.

Differen-
tiæ respec-
tivæ.

XV. Hinc pulsus est æqualis vel inæqualis, ordi-
natus vel inordinatus, ἰσούδρους, vel ἀνούδρους. Pulsus
æqualis in omnibus prædictis differentiis dari pot-
est, quatenus similitudinem servant, cui opponi-
tur inæqualis, ubi æqualitatis labes accidit. Galen.
lib. 1. de puls. ad tyron. cap. 5.

Pulsus æ-
qualis.

XVI. Fit autem inæqualitas vel in uno pulsu vel
in pluribus. In uno pulsu, sive in una arteriæ par-
te, nimirum sub uno digito, ut sunt intercisis, ca-
prizans, dicrorus; sive in diversis partibus arteriæ
h. e. sub digitis pluribus, ut sunt serratus, vibrans,
convulsivus, undosus, vermicularis & formicans. Con-
iunge Galen. lib. 1. de diff. puls.

Pulsus in-
æqualis.

XVII. In pluribus pulsibus inæqualitas vel
habet sese æqualiter, ut in pulsu μούρρη patet, ubi
sequentes motiones semper diminuuntur, vel in-
æquales sunt, quemadmodum apparet in pulsu
intermittente & μούρρη recurrente.

XVIII. Qui verò ex dictis pulsibus tam æqua-
libus, quam inæqualibus observant ordinem, illi
dicuntur ordinati; contra qui circuituum impari-
tatem exhibent, inordinati vocantur. Gal. de differ.
puls. cap. 10.

Pulsus or-
dinatus &
inordinatus.

XIX. Superest denique differentia pulsuum, quæ
vel cum rythmo, vel sine rythmo esse dicuntur, ubi
ad proportionem temporis ictus atque intervalli
respiciendum est. Vid. Galen. cit. lib. cap. 30.

XX. Hactenus de pulsuum differentiis, jam se-
quitur ut de dignotione eorundem aliquid subji-
ciamus, cum hujus difficultas tanta sit, ut Galenus
affirmit ad ejus abolitionem totum humanæ vi-
tæ tempus necessarium esse lib. 1. de dignor. puls.
cap. 1.

De cog-
nitione pul-
suum.

XXI. Hic primùm apparatus quidam tam
respectu Medici, quam respectu ægri requiritur:
nam primò quoad Medicum requiritur manus
mollis & exquisiti sensus, quæ pulsuum in carpo a-
liquandiu quiescens apud ægrum comprimendo,
palpando, aliisque modis, potissimum quatuor
digitis apprehendat; æger verò sit liber ab omni-
bus

Cautio.

bus affectibus & Medico manu situ naturali
porrigat.
XXII. Ut autem rectum index sui & obliqui
est, ita Medicus differentias pulsuum exactè co-
gnoscere nequit, absque cognitione pulsus natu-
ralis, qui in omnium reliquorum mediocritate
esse dicitur. Galen. lib. 2. de dignor. puls. c. 1.

XXIII. Hoc posito magnus pulsus, qui præsup-
ponit magnam arteriæ distensionem, cognosci-
tur manu comprimente, ita ut arteria digitos re-
pellere, ac in iisdem foveas producere videatur:
contra parvus manu suspensa per arteriæ motum
occultatum innotescit. Vid. Galen. lib. 3. de dignor.
puls. cap. 2.

XXIV. Celer pulsus comprimendo, tardus
palpando percipitur: creber autem vel parvus po-
tissimum leviter palpando dignoscitur, quia per
vehementem compressionem pulsuum quies ex-
terna auferri videtur.

XXV. Porro vehemens vehementer tactum
impellit & digitos evertit, quapropter manu com-
primente tangitur: contra languidus non nisi pal-
pando dextrè dijudicatur. Galen. lib. 1. de dignor.
puls. cap. 5.

XXVI. Sic etiam comprimens manus arteriæ
duritiem, adeoq; pulsuum durum propter resisten-
tiam percipit: contra suspensa manus mollem ci-
tius dijudicat, quia facilimè tactui cedit.

XXVII. Ex his patet etiam, quomodo compo-
siti & complicati pulsus tangantur, præsertim
cum ex dictis simplicibus suam habeant originem.
Quod autem attinet respectivas differentias, in iis
dignoscendis variâ manus applicatione ejusdemq;
morâ in carpo ad plures pulsationes observandas
opus est, quemadmodum copiosius Galenus docet
in libris de pulsibus dignoscendis.

Causæ pul-
suum.

XXVIII. Jam consequens est ut videamus,
quæ sint cause pulsuum, & undè tanta eorum di-
versitas. Est autem in genere pulsuum causa tri-
plex, nimirum facultas vitalis, instrumentum, vide-
licet arteria, & usus, undè tria pulsuum perficiunt,
scilicet efficiens, instrumentum, & impellens. Gal.
lib. 1. de caus. puls. cap. 1.

XXIX. Inter his respectu necessitatis maximè
prima est impellens, à quâ movendi existit princi-
pium: hæc enim facultatem ad agendum incitat,
cujus actioni instrumentum, nimirum arteriæ
corpus, obsequi cogitur.

Impellens
causa.

XXX. Est autem impellens causa pulsuum u-
sus, qui consistit in temperando calore nativo,
quem spirituum generatio, & fuliginum ex ad-
ustione succorum expulsio sequitur. Galen. lib. 1.
de caus. puls. cap. 3.

Causæ pul-
suum se-
cundariæ.

XXXI. Præter has pulsuum causas primarias
dantur etiam aliæ secundariæ, quæ per se quidem
pulsuum non generant, maximè tamen ad ejus alte-
rationem faciunt, at sunt res secundum naturam,
res non naturales, & res præter naturam. Galen.
lib. 1. de caus. puls. cap. 1.

XXXII. Respectu rerum naturalium pluri-
mum variatur pulsus ætatibus, sexu & tempera-
mentis: non naturales cause pulsuum alterantes sunt
aër ambiens, cibus & potus, inanitio & repletio,
somnia & vigilia, ac animi παθήματα: præter na-
turam accidit mutatio pulsuum à causis morbificis,
à morbis & symptomatis.

Causæ pul-
suum magni.

XXXIII. Præsuppositis his causis remotio-
ribus pulsuum differentias enumeratas respectu
causarum proximarum consequenter considera-
bimus. A magno igitur initium facimus, cujus

causæ sunt facultatis robor, quo fieri possit dilata-
tio, per omnes dimensiones: Obœdientia instrumen-
ti, h. e. arteriæ mollicies, & usus auctus seu necessi-
tas temperandi caloris major. Galen. lib. 1. de caus.
puls. cap. 7.

Causæ ce-
leris pul-
sus.

XXXIV. Quod si magnitudo non sufficiat, ad-
auctum calorem temperandum celeritas accedit,
undè pulsus fit celer, quando virtus mediocris
cum usu aucto, & instrumento molli jungitur:
contra si facultas languida, vel usus imminutus,
vel instrumenti durities adfit, pulsus tardus depre-
henditur.

Causæ cre-
bri pulsus.

XXXV. Imò si neque celeritas usui aucto sa-
tisfaciat, pulsus fit quoque creber, vel ob debilem
facultatem conjunctam, vel ob arteriæ duritiem:
huic rarus opponitur, qui fit ob usum imminu-
tum à facultate forti cum arteriæ mollicie.

Causæ ve-
robore, cum nulla aliarum causarum renititur, hementis
pulsus.

XXXVI. Vehemens porrò pulsus à facultatis
quod fit in usu dissoluto, aut in arteriarum duriti-
e: contra languidus debilis facultatis sobolescit.

Causæ pul-
sus mollis.

XXXVII. Tandem mollis pulsus arteriæ mol-
litiem imitatur: contra durus ob instrumenti qua-
litate similem talis evadit.

XXXVIII. Ex his facile colligitur, quomodo Pulsus
propter dictas causas diverso modo conjunctas
compositi & complicati pulsus oriuntur, quapropter
ad inæquales pulsus accedimus, ubi primum offer-
runt sese ii, qui uno ictu sub uno digito observan-
tur, ut sunt intercisis, caprizans & dicrorus.

Causæ in-
tercisi pul-
sus.

XXXIX. Intercisis pulsus fit à facultate debi-
li & instrumento inepto propter oppilationem
vel compressionem, undè virtus movens arteriam
defatigata quiescit per tempus, & rursus movere
tentat. Galen. lib. 2. de caus. puls. cap. 3.

Causæ ca-
prizans pul-
sus.

XL. Caprizans fit, ubi causæ dictæ sunt levio-
res, quia hic in eo tantum à priore distat, quod ha-
beat notum à quiete celeriore in eodem ictu.
Galen. lib. 2. de caus. puls. c. 7.

Causæ dia-
croci pul-
sus.

XLI. Quod si facultas vitata sit, ita ut mo-
tus inceptum absolvere nequeat, fit in medio
opere contrarium efficere cogatur, pulsus fit dicro-
tus vel bis pulsans.

Causæ fer-
rati pul-
sus.

XLII. Præter hos pulsus inæquales unius
ictus sunt adhuc alii, quas plurimis digitis depre-
hendimus, ubi primò serratum numeravimus,
quando pulsuum inæqualiter durum percipimus
non omnibus sed aliquibus tantum digitis, ob
validam virtutem irritatam, ab usu aucto, con-
currente instrumenti duritiæ, hinc frequens est in
inflammatis nervosis partibus. Galen. lib. de puls. ad
tyr. cap. 11. & lib. 4. de caus. puls. cap. 7.

XLIII. Ubi facultas in hoc usu fortior est,
pulsus vibrans oritur, quando vis pulsifica usui
aucto satisfacere, & arterias cum vehementia dis-
tendere conatur, quod cum aptè propter duriti-
em fieri nequeat, ideò vibratio quasi sentitur.

Causæ
convulsi-
vi pulsus.

XLIV. Convulsivus pulsus in partium nervo-
sarum convulsionibus ob sympathiam, quam ar-
teriæ cum nervis habent, accidit, ita ut arteria
quasi tendi videatur.

Causæ un-
dosii pul-
sus.

XLV. Porro pulsus undosus, in quo partes ar-
teriæ instar undarum leviter deprimi & attolli vi-
dentur, suam originem obtinet à facultate langui-
da, arteriarum plenitudine & mollicie: profert
igitur hunc pulsuum facultas per aggravationem
debilitata.

XLVI. Ubi noxa hæc facultatis dependet à re-
solutione, concurrentibus interdum reliquis cau-
sis dictis, fit pulsus vermicularis, differens tantum
ab un-

Causæ pul-
sus ver-
micularis.

Formicantis.

Causae pulsum inaequalium in pluribus ictibus.

De praesagiis ex pulsibus.

ab undoso, quod sit parvus & languidus: quod si magis virtus ex eadem causa debilitetur, sit pulsus formicans. Vid. Galen. lib. 1. de diff. puls. cap. 26. & seq.

XLVII. Caeterum in pluribus ictibus percipitur inaequalitas in *μωρῶν* vel *deficiente*, qui sensum minuitur donec vanescat, & summam facultatis debilitatem adeoq; incipientem extinctionem notat: item in *intermittente* & *μωρῶν recurrente*, diversimodè ab oppressa vitali facultate provenientibus.

XLVIII. Variatio dictarum causarum principalium variat quoque pulsum respectu ordinis & proportionis, undè pulsus ordinatus vel inordinatus, cum, vel sine rhythmo oritur. Sed nostrum est, ut tandem ad praesagia ex pulsibus nos convertamus.

XLIX. Haec tractatione ultimum sed nobilitate & utilitate primum locum in doctrina de pulsibus obtinent, quia horum gratia differentias pulsum cognoscimus, earumque causas investigamus. Galen. lib. 1. de praesag. ex puls. cap. 1.

L. Primum autem quilibet pulsus causarum suarum diversitatem, quas enumeravimus, indicat, quo modo *magnus pulsus* facultatis robur, usum auctum & instrumenti molliem significat: *contra parvus* facultatem debilem, usum imminutum, atque instrumentum durum praesagire solet.

LI. Non sufficit autem haec praedictio respectu causarum proximarum, sed opus est, ut ad causas remotiores etiam respiciamus, quapropter ulterius perpendendae sunt causae pulsum alterantes naturales, non naturales & praeter naturam.

LII. Ita magnus pulsus in viro juvene temperamentum calidi secundum naturam inest, qui tamen in muliere frigidioris naturae febrim indicare potest, quia pendet hic ab usu praeternaturalibus causis aucto.

LIII. Sic ex animi commotionibus pulsum inaequalitas oriri potest, quae tantum periculum non indicat, quemadmodum illa quae ex rebus praeter naturam procedit.

LIV. His generaliter observatis facillimè singulares praedictiones in quolibet pulsu formare possumus, quando differentiam quamlibet cognitam cum suis causis conferimus, earumque originem respectu cujuslibet individui inquirimus.

LV. Ita summa praesentis tractationis fastigia delineare, ac de pulsum doctrina disputandi ansam praebere volumus: qui plura desiderat, ad ipsius Galeni citata loca confugiat.

QVÆSTIO I.

Utrum unum sit genus pulsum nec ne?

R Espondet Conciliator Differ. § 2. licet pulsus secundum magis & minus possint esse infi-

niti, ad decem tamen genera reduci posse; atque cum omnis pluralitas tandem ad unitatem sit reducibilis, hos ad unum quoque reduci, qui desumitur à tempore quietis & morae, quod omnis pulsus componatur ex morula & motu.

Esse verò hunc denarium pulsum numerum sufficientem demonstrari potest hoc modo: In omni motu consideranda 1. Spatium, per quod fit motus, 2. Tempus quod consumitur in spatii transitu, 3. Quies, quae motum utrumque insequitur, 4. Ipsa Pulsus causa Efficiens, 5. Instrumentum per quod fit.

Qualiter autem differentia pulsum vel unum primum respicit, vel plur. Si unum oriuntur 10. pulsus simplices: 1. Respectu spatii seu distensionis & contractionis in spatio pulsum est magnus vel parvus. 2. Respectu temporis, cui responder qualitas, est celer, vel tardus. 3. Respectu quietis, seu quantitatis quietis, est creber vel rarus. 4. Ratione motus est debilis vel vehemens. 5. Ratione loci, arteriae nimirum, est mollis vel durus. Atque sic decem sunt pulsum differentiae primariae: Si verò plura simul in uno pulsu consideres, aut ipsos pulsum inter se conferas, plures omnino erunt pulsum differentiae, de quibus vid. Galenus.

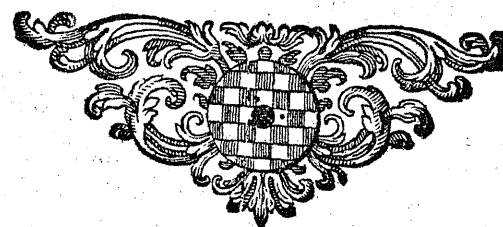
QVÆSTIO II.

Utrum in pulsu percipiatur musicalis consonantia, nec ne?

A ffirmat Conciliator Differ. § 3. Est namque musicalis consonantia proportio quaedam quantitatum unius generis ad se invicem. Ubi Ergò quantitas habet locum, ibi & haec esse potest. In pulsu ut dictum quæst. praeced. locum habet quantitas: E. & rhythmus.

Amplius, Rhythmus nihil aliud est quam collatio temporis systoles cum tempore diastoles, sed tempus hoc tactus sensu cognosci potest. E. & rhythmus.

Quomodo autem Cordis motum tactus Musicus graphicè depingat (scribit Frater meus Jo. Daniel in Marpurgensi Schola Magister meus in Manud. ad Medicin. pag. 193.) ac manus Musici elevatio & depressio cum cordis systole & diastole maximè correspondent, quantam inquam, Analogiam Musica habeat cum Pulsu, id omnium optime & noviter exponit Monochordon Doctissimi Hafnerfferi. Ante hunc hanc rem ab ipso allegatus Fluddus executus est, cui viam monstrasse videtur Joel. lib. 4. Sect. 2.

Insti-

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XIV.

De

URINIS.

THESIS I.

E urinis consequenter agimus, priusquam ad prognostica tractanda accedamus, non solum quod urinae inspectio, praeter reliquis signis, Medicis frequentissima sit, verum etiam, quod teste Galeno lib. 4. de sanit. tuend. cap. 4. venarum & arteriarum affectiones, adeoq; naturam humorum ac viscerum, earumque partium, per quas illabitur, patefaciat.

Quid urina?

I. Est autem Urina vel lorium excrementum serosum cum aliqua portiuncula bilis commixtum, vi jecoris à chymo secretum, quod sanguini in venis exstanti praebet vehiculum, tandemque vi renum attrahitur, & mediante vesica per cervicem ejus expellitur.

II. Hinc Galeno jecoris excrementum urina dicitur lib. 3. de natur. facult. cap. 9. alibi nimirum lib. 3. Epid. com. 1. Aph. 5. serum humorum in venis contentorum ex sententia Hippocratis vocatur.

IV. Imò interdum proprium excrementum vesicae urinae dicitur, ut patet lib. 5. de usu part. cap. 7. ea scilicet ratione, quatenus à vesica tanquam familiare attrahitur, quod ipse Galenus cit. libro cap. 10. innuit, dum partes quasdam excrementa ratione communitalis in qualitate quadam attrahere dicit.

Materia urinae.

V. Materia hujus excrementi est pars serosior liquidorum assumptorum, quae vi concoctricis jecoris in sanguificatione separatur à laudabili & alimentario humido, tanquam heterogeneum quiddam, & sanguini vasorum praebet vehiculum, tam diu donec vi renum attrahitur, & per vesicam urinariam secernatur.

Quae sint observanda ante inspectionem.

VI. Ab hoc excreto plurima sumuntur signa in arte Medica, quatenus ejusdem varietates varias corporis dispositiones indicant: notandum verò, quod Medico priusquam de urina quid pronunciet, quaedam observanda sint.

Respectu aegri.

VII. Primum respectu aegri necessarium est, ut urina excipiat iusto tempore, hoc est, concoctione cibi absoluta, statim scilicet à somno, nullis praecautibus cibis crudis vel ralis, qui colorem urinae alienum inferunt, aut potu copiosiore praecedente: contineaturque in loco temperato, per vasculum vitreum purum, propterea quod instantaneis, cupreis, vel aliis metallicis facillimè qualitates alienas sibi acquirat.

Respectu Medici.

VIII. Dein Medicus in inspectione matulis utatur albissimis, pellucidis, oblongis & magnis pro capacitate totius urinae: resolutionibus in balneo moderati caloris, ubi vi frigoris externi turbatur: tempore sufficienti, nimirum horarum aliquot, & tandem loco modicè illustrato.

Tria in urina consideranda.

IX. His rectè constitutis ad tria potissimum respiciendum est in urina, nimirum ad substantiam,

ad colorem, & ad contenta. Gal. de tuend. san. lib. 4. cap. 4.

X. Urinae substantia aliàs *χρῆμα* dicitur, estq; ipsius urinae consistentia respectu crassitiei vel tenuitatis, quam obrem hujus ratione vel est crassa, vel tenuis, vel mediocris consistentia.

XI. Urina crassa qualitate propria statim in Urina sensus incurrit, estque plerumque turbida simul, & vel talis mingitur, & post clara evadit, vel clara mingitur & talis permanet. Galen. lib. 1. de cris. cap. 12.

XII. Causa hujus est commixtio materiae non attenuatae, propter imbecillum calorem, quam ob causam urina crassa coctionem imperfectam denotat, ubi melior est illa, quae turbida mingitur, & post clara evadit, quia hic parum inaequalis perturbationis superest: peior est ea, quae semper manet conturbata, quia vigere adhuc in sanguine agitationem ostendit: pessima denique est illa, quae clara mingitur & postea non ab externa causa fit turbida, quia haec debet adhuc incipere concoqui. Galen. citat. loc.

XIII. Hinc patet, cur Hipp. lib. 4. Aph. 70. urinae crassae & subjugales in febribus dolorem capitis indicent, quia propter humorum perturbationem noxii succi ob flatulentum spiritum conjunctum sursum moventur, & sedem Minervae praeter naturam afficiunt.

XIV. Crasse urinae opponitur tenuis, quae Galeno quoque coctionem imbecillum significat, cum oritur vel ab intemperie jecoris aut renum tam frigida, quam calida, vel ab obstructione, dum partibus tenuioribus permeantibus, crassiores permeare nequeunt.

XV. Inter has medium locum habet *Mediocris* consistentia sua nec crassa, nec tenuis, ab exacta & perfecta concoctione ducens originem, quae in corporibus sanis & temperatis deprehenditur. Gal. cit. loc. & 2. progn. 20.

XVI. Considerata substantia color urinarum perpendendus est, ubi primum urina sanorum sese offert, quae subrufa, vel subflava conspicitur, quatenus biliosum excrementum secundum tenuiorem partem cum urina diversimodè permiscetur, in constitutione secundum naturam, ut habet Galenus lib. 2. de usu part. c. 6.

XVII. Declinant ab urina sanorum reliqui colores vel defectu, ut albus & spicis, vel excessu, ut flavus, ruber, viridis & niger.

XVIII. Alba urina vel cum tenuitate jungitur, & fit propterea, quod bilis cum sero non permisceatur, aut quia propter calorem languidum non generatur, undè talis urina cruditatem significat. Gal. lib. 2. progn. com. 32. aut quia aliò transfertur, undè lotium album in delirantibus pravum est signum. Hipp. lib. 4. Aph. 72.

Urina tenuis.

Crassa.

Mediocris.

Color urinae.

Urinae tenuis.

Crassitie & tenuitate mediocris.

Color urinae.

Urina alba.

Urina tenuis.

Urina Alba crassa, CrySTALLINA. Nivea & Lactea. XIX. Vel eadem urina alba crassa simul est, ubi cum sero, loco bilis crassus, pituitosus humor commiscetur, qui magis unitus & coactus urinam crystallinam: minus unitus niveam: adhuc minus lacteam repræsentat.

Urina sub-alba. XX. Ubi modica quædam portio bilis cum sero commiscetur, non amplius exquisitè alba remanet urina, sed subalba apparet, quæ rursus ratione tenuitatis & crassitiei varias recipit differentias.

Urina spicca. XXI. Porro spicæ color à majori bilis permissione, quam subalbus oritur, ita tamen ut nondum ad subruffum vel citrinum accedat, qui hanc ob causam unà cum subspecto cruditatem, non tamen tantam ut albus indicat.

Urina flavida. XII. In excessu peccant primùm urina flava seu subcrocea, quæ propter excessum bilis commistionem oritur, quam ob causam calorem intensum in profunditate corporis bilem generantem indicat.

Urina rubra. XIII. Dein rubra sequitur, quæ fit vel à bile flavâ præaffatâ copiosè admittâ, vel à sanguine aut aptione valorem affluente, ut patet in urina aperta ob renem venas apertas secundum Galen. lib. 1. prorhet. sect. 2. comm. 31. aut quando sanguis nimis coctus, vel crudus adhuc cum sero permiscetur: illud cognoscimus ex signis caloris & colore rubro ad atrum declinante: hoc debilis calor & color ad flavum vergens indicat.

Urina viridis. XIV. Denique viridis color urinæ tam à calore, quàm à frigore fieri potest: à calore superasfante & resolvente partes tenues, undè lotium propter crassiores & impuriore partes relictas fit magis opacum, & ita viridis color est principium nigri. Galen. lib. 1. de cris. cap. 12.

XV. A frigore vel deficiente calore viridis urina generatur, quæ principium est lividæ, vel plumbeæ, propter defectum ingeni caloris, signum pessimum. Vid. Galen. lib. 1. progn. comm. 7. & lib. 1. de cris. cap. cit.

Urina nigra. XVI. Postremò superest urina nigra, quæ vel summam caloris exultionem, aut extinctionem denotat, & omnium est pessima, ita ut Galenus nullum post excretionem hujus servatum fuisse testetur, vel motu critico melancholicos humores expurgante sæpius in laborantis salutem accidit, quod patet lib. 3. Epid. sect. 3. com. 73. lib. 1. Epid. sect. 3. com. 20.

Contenta urinarum. XVII. De Coloribus hætenus, superest ut urinarum contenta consideremus, quæ vel per summum, vel per medium & imum conspiciuntur; per summam partem urinæ consideratur spuma, corona, pinguedo.

Spuma urinarum. XVIII. Spuma in urinæ superficie multis bullis majoribus, minoribus, vel etiam inæqualibus, non ab externa causa commotionis excitatis, & aliquandiu firmiter durancibus cognoscitur, cujus origo dependet à crudorum succorum abundantia, flatuumque copia, quapropter morbum frigidum diuturnumque renem indicat. Hipp. lib. 7. Aph. 34.

Corona urinæ. XIX. Corona est circulus instar umbræ depictus supremam urinæ partem occupans, propterea quod superficies ejusdem cum reliquo liquore non sit coloris, cum videlicet vel ichor sanguinis ad meliorem, vel naturali pejorem calorem vergit, ubi ex virore puniceus apparet circulus, anxietatis in febribus malignis judicium.

Pinguedo. XX. Pinguedo denique supernatans in urinis modò jusculis pinguibus refrigeratis similis, mo-

dò guttulis quasi distincta, modò concreta & ceu conglobata conspicitur. Aëtuar. lib. 2. de jud. urin. cap. 16.

XXXI. Hæc urinas damnat Hippocrates, propterea, quod ejusmodi pinguedines, nisi à causa externa ducant originem, in morbis tabis & colliquationis notæ sint. lib. 2. progn. Aph. 35.

XXXII. Per mediam & imam urinæ partem conspiciuntur nubecula, vel sublimamentum & hypostasis; Nubecula instar vaporis apparet in superiori parte: evayōpnuæ suspensum est ferè circa mediam regionem; & hypostasis seu sedimentum est illud, quod in fundo & circa partem inferiorem reddere cogitur. Gal. 4. de tuend. sanit. cap. 4.

XXXIII. Frunt autem ejusmodi contenta vel sub latitudine sanitatis, vel in morbofis dispositionibus. Sub latitudine sanitatis contenta talia in urinis repræsentat crudiores chyli portiunculam, sanguificationem subterfugientem, quam ob causam materia eorum est humor alimentalis, qui coctionem renuit. Galen. lib. 1. Progn. comm. 42.

XXXIV. Hinc igitur in sanis contentum optimum est, quod subsidet, colore album, consistentiâ mediocri, & qualè ac leve, magnitudine nec excedens, nec deficiens, figurâ pyramidalî quodammodo constans, quod fit à calore nativo, in crudiores illam alimenti reliquiam æqualiter agente, & eandem à sanguine fecernente. Quod si evayōpnuæ vel nubecula tantùm apparet, in sanis neutralitas, & calor nativus imbecillior in cauta est.

XXXV. In morbofis dispositionibus urinæ contenta non respectu materiæ alimentalis, sed ratione materiæ morbificæ considerantur: est enim contentum urinarum, è quo judicium aliquid in morbis sumimus, nihil aliud, quam portiuncula materiæ morbificæ, quemadmodum ex Galeno colligitur lib. 1. de diff. febr. cap. 6. & lib. 3. de prædiag. ex puls. cap. 6.

XXXVI. Est enim tale contentum vel ex parte secundum naturam, vel præter naturam in urinis: ex parte secundum naturam vocamus illud, quod si vi alterationis naturalis, quâ in morbis quibusdam peccans materia modis diversis cum excremento seroso miscetur.

XXXVII. Inter ejusmodi contenta morbosa præfertur illud, quod respectu quantitatis mediocri, propterea, quod copiosus multitudinem excrementorum, & exiguum debilitatem expultricis indicet.

XXXVIII. Idem consideretur post morbi principium, utpote cum natura in principio morbi nihil excernere soleat, propterea, quod materia tum temporis non cocta, sed adhuc cruda existat, quam ob causam sedimentum in principio statim apparensex multorum crudorum humorum copia procedit.

XXXIX. Porro color contenti præfertur, ubi ad albedinem vergit, quia coctio illa, qua peccans humor præparatur, cum suppuratione quodammodo convenit: ut autem pus est melius, quod est candidum, ita etiam præstantiore materiæ coctionem contentum album indicat.

XL. Qui autem colores discedunt ab albedine in contento, vel sunt ob cruditatem succis non ritè alteratis, quâ ratione pus pallidum aut rubrum non satis bilem vel sanguinem commutatum significat, vel sunt ob succos commistos putredine quâdam inquinatos, quomodo pus viride uftionem, lividum, aut nigrum malignam putredinem pro causa agnoscit. Valles lib. de Urinis cap. 4.

XLI.

Nubecula, Suspensum, Sedimentum.

Sedimentum sanum.

Materia sedimenti in morbis est parti-cula materiæ morbificæ.

Contenta ex parte secundum naturam.

Sedimentum respectu quantitatis in morbis.

Contentum album.

Contenta ab albo discedentia mala.

Situs contentorum. XLI. Quoad situm, illud contentum est melius, quod constituit sedimentum, adeoque non instar nebulae in summo propter debilem calorem, aut more suspensi in medio propter facultatem infirmam, sed in imo continetur, quatenus infusus calor materiam per urinæ lytstafin sparsim colligit ac cicò deponit.

Substantia contentorum. XLII. Sit autem in substantiæ modo nec tenue nec crassum, præsertim cum uterque excessus cruditatem indicet; illud enim nondum crassitiam accepit, quam concoctio producit, hoc verò crassa excrementa sibi retinet, quæ alias coctione separantur.

Contenta lævia. XLIII. Optimum denique præsupponit etiam levitatem, propterea, quod concoctio partes partibus adducat, undè lævitas nascitur: contra vero deterius est asperum, quia partes ob debilem coctionem non æquantur, aut flatu dirumpuntur.

Contenta toto genere præter naturam. XLIV. Jam sequuntur contenta toto genere præter naturam, quæ non fiunt ob coctionem aut cruditatem urinarum, sed propter materias quasdam commixtas, ut sunt sanguis, pus, semen, carunculae, pili, squamæ, fursures, arenulae, &c.

Sanguis. XLV. Sanguis commiscetur cum urinis & in grumum concrefcens interdum contentum constituit præter naturam, idque fieri potest vel sanguine guttulis descendente ex venarum aptione. Hipp. 4. Aph. 78. vel ex ulcere quodam sanguine profluente, ut patet Aph. 75. lib. 4.

Pus. XLVI. Pus vel purulentum contentum in urinis conspicitur, quando illud ipsum profluit ab exulceratione & inflammatione suppuratâ, vel à renibus aut vesica, vel à parte supræma, ex pulmone videlicet, epate, vel aliundè.

Pituitosum contentum quomodo à purulento differat. XLVII. Distinguitur autem purulentum contentum à contento pituitoso, quod fit, quando crassa materia pituitosa subsidet, quæ plerumque non est instar puris fœtida, semper autem tenax magisque coherens, ubi pus facilimè dividitur.

Semen. XLVIII. Semen cum urina prodit interdum ob affectas partes spermaticas in gonorrhæa, vel seminis profluvio, cujus causas alibi proposuimus.

Caruncula. XLIX. Caruncula in urinis apparet, quando per vehementem exulcerationem de renem substantia aliquid avellitur, undè parvula caruncula, substantiæ renem exulceratæ particula dicuntur. Gal. lib. 4. Aphor. com. 76.

Capilli. L. Quod si lenta pituita calore venarum & renem exuratur, fit sæpius ut eadem capilli formam sibi acquirat, undè urina capillacea, interdum materia non tam tenax, exultio verò major est, ubi

generantur corpuscula quædam Atoma, quemadmodum in declinatione febrium ardentium observatur.

L. Squamæ quoque & fursures urinis innatant, quando membranosa partes secundum superficiem carie quasi absumuntur, ita ut aliquid ad similitudinem laminarum ac foliorum egrediatur, undè talis urina squamea, fursurea, laminea & foliata vocari solet. Vid. Galen. lib. 1. de cris. cap. 12. & lib. 2. progn. com. 28.

LII. Apparet etiam interdum urina farinacea repræsentans respectu contenti farinam crassiorum, cujus causa fortassis majori probabilitate statuitur crudorum succorum, quam partium solidarum exustio, ob vehementem siccationem, quâ velut in pollinem rediguntur. Vid. Valles. cit. loc. & lib. 3. contro v. cap. 27.

LIII. Non rarò arenulae subsident in urinis extenaci humore per adustionem genitæ, quæ calculum minantur, ubi cum dolore minguntur, eumque vel in renibus, rubedine, vel in vesica albedine sua concrefcere demonstrant.

LIV. Ita substantia, color & contenta præ reliquis in urina sunt perpendenda; quomodo verò hæc pro ratione ætatum, temperamentorum, sexuum, anni temporum & aliorum accidentium in statu secundum naturam; quomodo diversitate morborum in statu præter naturam diversis modis variant, suo loco in tractationibus specialibus demonstratur: nos in generali discursu pro ratione nostri instituti acquiescimus, & ad prognostica signa progredimur.

QVÆSTIO.

Utrum color prius detur urinae, quam substantia?

AD componendam hanc controversiam, Conciliator noster Differ. 85. distinguit inter naturalem & non naturalem. Si sermo sit de urina non naturali, aquosa, cum humoribus mixta, aut à calore p. n. tincta, color tempore substantiam antecedit, eò quod is facilius suscipitur, quam substantia, quæ coctione demùm imprimitur. Si verò urina accipiatursana, prout effectum est caloris naturalis omnia digerentis, unientis & assimilantis, substantia præcedit naturâ colorem, tempore autem simul sunt, cum connexio materiæ cum forma sit causa omnium accidentium simul.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XV.

De

SIGNIS PROGNOSTICIS.

THESIS I.

Um secundum Hippoc. lib. 1. praeor. in princ. tum demum Medicus optimè suam curationem peragat, quando futuras...

X. Hic igitur praecognoscendum, num morbus per dicta sua tempora celeriter vel tardè moveatur, quod secundum Hippocratem lib. 1. aph. 12. cognoscitur ex quatuor fontibus...

An morbus celeriter vel tardè moveatur.

XI. Ita Apoplexia sua naturà celeriter movetur per sua tempora, cujus contrarium apparet in hydropse: sic æstivi morbi plerumque breviores sunt hyemalibus...

II. Horum signorum beneficio dispositionem futuram in ægris intelligimus, undè prognosis scientiam futurorum in animo Medicorum parere dicitur.

III. Cum verò Medico tria praecognoscenda sint, nimirum, an morbus ad salutem vel mortem terminari debeat, & tempore morbi solutio expectanda, & quinam salutis vel mortis modus futurus sit...

Tria Medico praecognoscenda.

IV. Ab effectibus autem ejusmodi signa deduci nequeunt, propterea quod futurorum effecta nondum existant, undè sequitur eadem à causis esse delumenda...

Signa prognostica à causis defumuntur. Duo Fontes signorum prognosticorum.

V. Quod morbum actinet, in eo quinque consideranda veniunt, nimirum species morbi, magnitudo, mos, motus & eventus, de quibus omnibus sigillatim agendum.

Quenam consideranda in morbo. Species Morbi.

VI. Species morbi ex signis praecedenti disputatione positus cognoscitur, ex propriis videlicet symptomatibus, excretis, loci affecti naturà dolorisque proprietate, de quibus nihil ulterius addimus, praesupponendo quod habet Galen. lib. de praecogn. cap. 12. futurorum praecognitionem ex affectionum exquisita cognitione colligendam esse.

Magnitudo Morbi.

VII. Magnitudo morbi secundum Galen. lib. 7. meth. med. cap. 12. dupliciter accidit, vel absolute, quando morbus in sua essentia magnus est, qui symptomatum magnitudine ac vehementiâ perpetuo conjuncta cognoscitur: vel in comparatione loci affecti & virium, ubi morbus sua naturà parvus, interdum fit magnus, propterea, quod propter virium debilitatem, aut partis affectæ nobilitatem, periculum adfit.

Mos Morbi.

VIII. Mos morbi est benignitas vel malignitas, quæ per symptomata supervenientia cognoscuntur, ut habet Gal. lib. 1. de cris. cap. 3. & lib. 3. de crisib. cap. 4. quemadmodum exempli gratiâ passim ex prognosticis Hippocratis apparet, & ex lib. 1. Epid. com. 3. Aph. 18. constat.

Motus morbi.

IX. Motus morbi consistit in absolute tempore suorum, nimirum principii, augmenti, status & declinationis, ubi extrema meta morbi est status seu vigor, in quo naturæ & morbi pugna est vehementissima.

XII. Superest denique morbi eventus, ad quem Morbi tota praedictio dirigitur, quod ex subsequenti ventus. apparet. Cum a. de eventu nihil cortè praedice-re possimus, nisi natura subiecti primùm sit cognita, ideo jam consequens est, ut videamus, quænam in laborante sint perpendenda.

Morbi ventus. Signa, quæ sumuntur à laborante.

XIII. Hic triplex signorum genus sese offert, partim à functionibus, partim ab excretis, partim etiam ab ipso corpore desumptum. Galen. lib. 1. de cris. cap. 14.

Signa, quæ sumuntur à laborante.

XIV. Signa à functionibus desumpta merito primo loco proponuntur, cum naturæ robur ex propriis actionibus maximè deprehendatur, ut inquit Gal. lib. de const. art. cap. 16. Et cum triplices sint functiones animales, vitales & naturales, idcirco tripliciter quoque Facultates in laborante cognoscuntur.

Signa à functionibus desumpta.

XV. Signa quæ sumuntur à functionibus animalibus, indicant animalis facultatis constitutionem, undè robur & imbecillitas ejus ex sensus motusq; functionibus agnoscitur. Vide exempla ap. Hipp. 4. Aph. 49. & 66. Item lib. 2. Aph. 6.

à functionibus animalibus.

XVI. Vitalis facultatis constitutio per pulsum & respirationem intelligitur: quo enim hæ actiones magis à statu secundum naturam discedunt, eò magis etiam facultatem ipsam affici colligimus.

à Vitalibus.

XVII. Naturalis facultas maximè per notas cruditatis & coctionis intelligitur, quam ob causam signum, quod ab excretis desumitur hic coincidit, & cum excreta à partibus diversis excernantur, & à causis variis orientur, idcirco eorum eadem ratio non est.

à Naturalibus.

XVIII. Hinc sudores, urinæ, alvi excreta, vomitus, sputa, & ea, quæ per nares rejiciuntur, in præsentia considerari debent, quorum quodlibet naturalis facultatis robur, vel imbecillitatem, modis

at. 120. 211.

modis tamen diversis in aliis atque aliis partibus indicat.

Sudor.

XIX. Ita sudor universi habitus dispositionem denotat, & in ægris laudatur, quando est continuus, universalis & calidus, apparentibus signis coctionis in die critico, morbo inclinante cum robore facultatis erumpens. Si verò nihil tale habeat, inutilis: pessimus verò est, si frigidus egrediatur, vel circa caput tantummodo, aut partem aliam, quia cum febre acuta mortem, cum mitiori morbi longitudine indicat. Hipp. lib. 1. progn. Aph. 26. Gal. in comm. ibid.

Urina.

XX. Urinâ dignoscuntur illa, quæ circa venas, hepar, renes & vesicam continentur, quam ob causam illa, quæ sanis est similima, venosum instrumentum in ægris satis robustum esse indicat; quæ verò ab his magis discedit, ejusdem majorem in statu p. n. lapsum significat, quem admodum ex præcedentibus patet. Gal. lib. 1. de crisibus cap. 7.

Alvi dejectio.

XXI. Alvi dejectio denotat ventris constitutionem, estque laudabilis, ubi excretum est molle conjunctum, horâ consueta cum facilitate sine dolore rejectum, quantitatis proportionem cibis respondens, colore subrufo, nec admodum fetidum. Galen. lib. 1. de crisib. cap. 11.

XXII. Quò magis à dictis notis discedunt alvi excrementa, eò deteriora judicantur: ita si aquosa admodum, aut candida, aut admodum crocea vel spumea & exigua deiciantur, mala sunt; magis autem exitiosa, si nigra aut livida, aut opima, vel admodum fetida, aut variis coloribus prædita sunt, ut inquit Hipp. 2. Progn. Aph. 20. & sequent. Nota tamen ex Galeno citato loco, quod excipiendæ sint evacuationes & dejectiones criticæ, per quas corpus interdum integre expurgatur.

Vomitus.

XXIII. Vomitus ventriculus interdum patitur, cujus ut & vicinarum partium constitutionem indicare potest. Est autem ille vomitus præferendus in morbis, qui non multus, nec crassus est, & ex bile ac pituita permista constat. Contra deterior est porraceus lividus, niger, versicolor & putridus ac foetidus. Hipp. lib. 2. progn. Aph. 38. & seq. Galen. in comm.

Sputum.

XXIV. Sputa in pectoris & pulmonum vitiis considerantur: quæ bona sunt, ubi lævia, æqualia, in tenuitate & crassitie mediocria, albo cum flavo bene commixto, facilè & citò expuuntur; nihil verò rejicere, sed tussim solummodo siccam habere, aut liquida omninò cruda, sincerè flava, candida, glutinosa, viridia, spumantia, vel etiam nigra expuere in morbis pectoralibus, malum ex Hipp. citato loco Aph. 45. & seq. Vid. quoque Galen. lib. 1. de Cris. cap. 18.

Excreta cerebri per nares & palatum.

XXV. Tandem per nares & palatum excreta laudabilia rejiciuntur, quæ albo colore bene permixta, substantiâ mediocri sine mordacitate prodeunt, quò magis ab his decedunt, eò status ægrotantis est deterior.

Signa à corpore ægrotantis desumpta.

XXVI. Ita per diversa partium excreta naturalis facultatis constitutio colligitur: Jam superest, ut videamus etiam, quomodo ab ipso ægrotantis corpore sumantur signa ad prognosin inferentia.

XXVII. Hic autem considerantur vultus, decubitus, color, figura, situs & alia hujus generis, quæ si omnia sanis & sibi ipsis maximè similia, bonum est: sin contra, malum. Huc ergo refer illa, quæ proponit Hipp. lib. 1. progn. ab Aph. 5. usque ad 24. Galen. ibid. in comm.

An salus vel mors expectanda.

XXVIII. His fundamenti loco præmissis ad prænotiones comparandas accedendum est, ubi

primum determinandum, num ægri salus vel mors expectanda sit.

XXIX. Cum verò tam diu inter morbum & laborantem sit pugna, quàm diu homo ægrotat, ideo de hujus vel illius victoria judicare minimè possum, nisi per comparisonem utriusque hoc intelligam, Galen. lib. 1. Porrbet. Comm. 1. Aph. 2. lib. de const. art. cap. 18. lib. 4. de presag. ex puls. cap. 11.

XXX. Morbus igitur primò considerandus, an sua naturâ lethalis, ut consummata tabes, vulnus cordis: an maxima ex parte incurabilis, ut pestis, gravis apoplexia: an periculosus tantum, ut caufos, dyfenteria confirmata; an verò salutis, ut tertiana exquisita, diaria, &c.

XXXI. Nec sufficit, ut speciem morbi cognoscamus, sed insuper opus est, ut magnitudinem, motum, & morem simul intelligamus: non enim rarò accidit, ut morbus sua naturâ non lethalis, magnitudine & moris malignitate maximum vitæ periculum minetur, quod ex ipsis supervenientibus symptomatibus artificiosâ conjecturâ cognoscendum est.

XXXII. Motus verò morborum, adeoq; status necessariò praecognoscitur, propterea, quod longitudo & brevitatis morbi periculum augere, vel minuere potissimum in acutis valeat. Non enim de onere portando quicquam determinare possum, nisi longitudinem itineris primùm intelligam.

XXXIII. Cum hac morbi consideratione ipsius ægri vires conferendæ veniunt: potest enim fieri, ut morbi maxima ex parte lethales in comparatione virium fortium tantum periculosi evadant: contra qui tantum periculosi, ubi cum virium imbecillitate conjunguntur, lethales fiunt.

XXXIV. Cognoscuntur autem ægri vires per illa signa, quæ à functionibus, excretis & ipso corpore ægrotantis desumenda esse docuimus, ubi postea ex laborantis & ægri comparatione non vana salutis, vel mortis praedictio sumitur, quatenus ex signis bonis vel malis prævalentibus aut naturæ, aut morbi victoriam praedicimus.

XXXV. Quod si bona & mala sint æqualia, prognosticum tam diu suspensendum, donec hujus vel illius vis prævaleat: imò cautè quoque pronuntiandum in malignis, & iis, qui fiunt ab humoribus turgentibus, præsertim in initio, ubi signa praedictionum frequenter infida sunt.

XXXVI. Cognito morbi eventu, quaeritur ulterius de eventus modo, videlicet, an paulatim, vel subito morbus finiri debeat: etenim omnis morbus vel à se, vel à se generaliter solvi dicitur, exceptis iis, qui solvuntur ad pejus in principio vel augmento propter materiam multitudinem vel crassitiam aut inflammationis vehementiam. Galen. lib. 3. de cris. cap. 9.

An paulatim vel subito morbus finiri debeat.

XXXVII. Ad se vel solutio est eventus morbi, qui paulatim & sensim fit, vel ad salutem, quando morbi salutare per coctionem & alterationem procedente tempore finiuntur; vel ad mortem, quando sensim innatum calidum vitæ principium consumptione & extinctione penitus deficit. Galen. lib. 3. de cris. cap. 7.

XXXVIII. Crisis verò generaliter loquendo est subita mutatio cum pugna naturæ & morbi, vel ad salutem, vel ad mortem. Galen. lib. 1. de decret. diebus cap. 2. & lib. 2. Aph. com. 13.

XXXIX. Estque talis mutatio vel immediatè ad salutem, quæ propriè & natè ἐξ ἑαυτῆς Crisis dicitur, vel immediatè ad mortem, quæ cum adjectione crisis

crisis mala vocatur: vel ad statum meliorem, aut deteriorem, quæ duæ vocantur Crises imperfectæ, cum adjectione bonitatis vel malitiæ. Galen. lib. 3. de cris. cap. 7.

Crisis optima.

XL. Crisis optima, vel absolute sic dicta, est subita mutatio ad salutem, quæ fit vi naturæ morbum in statu superantis, & die critico bono, universam materiam morbificam expellentis & transferentis.

Crisis bona fit cum naturæ robore.

XLI. Non igitur Crisis bona fit absque naturæ robore, utpote cum Crisili sine vehementissima pugna fieri nequeat: nec etiam accidit quocunque die, sed solum in iis, qui boni critici vocantur; quemadmodum contra mala Crisis accidit naturæ succumbente & morbo superante die critico malo.

Dies Critici boni.

XLII. Boni Critici dies illi vocantur, in quibus natura insurgit contra morbum, & experientia teste, frequenter subitam mutationem ad salutem cum evacuatione vel translatione materiæ instituit, quales sunt primò VII. hunc imitatur XIV. Proximi ab his sunt IX. XI. XX. Propè hos sunt XVII. V. Post hos IV. hunc sequitur III. & XVIII. Contra verò sextum malum criticum & naturæ Tyrannum vocat Galenus, quem inter malos criticos sequitur VIII. X. XII. & XIII. Inter bonos post XX. primus est XXVII. XXXIV. & XL. His minus decernunt XXI. XXIV. XXXI. XXXVII. Post XL. observatur ab Hipp. ex Galeno LX. LXXX. C. CXX.

Dies Critici mali.

XLIII. Inter hosce dies criticos interdum quidam fiunt contemplatorii, qui crisin alio die futuram indicant: Sic 4. interdum est index septimi, undecimus, decimi quarti, decimus septimus vigesimi.

Causa criticorum dierum.

XLIV. Quæ autem causa sit Criticorum dierum, & cur septimo bonæ, contra sexto malæ fiant Crises, hæcenus ab Authoribus disputatum fuit: Medicis proximiores causas inquirentibus hæc sufficiat, quod natura Medicatrix morborum ordinatis ac statis temporibus agit, ut inquit Gal. lib. 3. de cris. cap. 10. adeoq; certis diebus cum morbo certamen ineat, ubi maximè septenarium & quaternarium ordinem observat.

Crisis bona materiam aut evacuat, aut alio transfert.

XLV. Diximus porrò, quod in crisi bona materia peccans universa vel evacuari, vel alio transferri debeat. Evacuatur materia vel vomitu, vel hæmorrhagiarum, vel per sudorem, vel per urinas, vel per alium excretionis modum, quod ex ipsius morbi & ægrotantis natura colligi potest.

XLVI. Transfertur aliò, vel occulto modo, quemadmodum materia ad nervos expulsa ex Apoplexia Paralyfin fieri, videmus: vel manifesto, quæ ratione parotides Lethargos aliosque capitis affectus interdum solvunt. Galen. lib. 3. de cris. cap. 3.

Quomodo futura crisis præcognoscatur.

XLVII. Hæc etiam exanthemata & maculæ referuntur, quæ criticè expelluntur in acutis, ut Icterus, qui fit post diem septimum in febribus.

XLVIII. His præsuppositis eò respiciendum, quò crisin futuram cognoscamus, tum per signa coctionis die indicatorio apparentia; tum etiam per morbi speciem, morem, magnitudinem, aliæque similia, ex quibus non tantum crisin, sed modum ejus simul quoque colligere possumus, consideratis iis, quæ Galen. lib. 3. de cris. inculcat.

XLIX. Hinc patet, ex quibus fundamentis salus vel mors unà cum tempore & modo solutionis prædicari possit: quod superest ex aurea Galeni &

Hippocrati doctrina hauriendum esse judicamus. L. Jam superest, ut aliquid de signis anamnesticis præteritam constitutionem indicantibus adderetur: sed quia dato effectu causam adfuisse facillimè cognoscimus, ideo hic acquiescimus, & doctrinæ signorum finem imponimus.

Signa Anamnestica.

QVÆSTIO I.

Utrum egestionis coloris varietas sit laudabilis, nec ne?

R Espondet Conciliator Differ. 84. Quod diversitas coloris aut proveniat ab arte per pharmacum, aut à naturâ.

Si prius, & pharmacum habeat vim expurgandi plures humores, bonum signum est diversitas coloris in excretis. Si verò ad unum humorem educendum comparatum sit, excernantur verò colores diversi, non bonum est; multitudine enim humorum in corpore denotat, quam cum non regere possit natura, spontè emittit.

Si verò sponte fluant hujusmodi diversi coloris humores, aut sunt omninò pravi & corrupti, vel non simpliciter tales, & adhuc quodammodo naturales, atque tunc aut expelluntur in principio morbi, aut in statu: Si prius aut virtus est debilis, aut fortis: Si humores pravi & virtus debilis, necem denotat; si fortis longitudinem morbi. Si in statu egerantur, crisis erit vel perfecta, & tunc bonum est signum; vel diminuta & tunc mediocre, cum hæc accidat excretio aut propter materiæ multitudinem, aut virtutis debilitatem.

QVÆSTIO II.

Utrum Crisis diurna sit laudabilior nocturna?

N egativam Conciliator Differ. 103. eamque sequentibus confirmat.

1. Ubi vehementiores sunt motus ægritudinum, crisis fit perfectior; Sed nocte fiunt propter vehementiam occupationis naturæ in digerendo materiam, undè noctu acuto laborantes morbo plerumque pejus habent, quam interdiu.

2. Quando virtus magis unitur, melior fit Crisis; At noctu unitur, sedantur & quiescunt motus diurni, spiritus contrahuntur, noctis fugientes tenebras, nec revocantur à suo centro, nec perturbantur per varia objecta.

3. Ipsa quoque Lunæ actio, crisis causa fortior est nocturno tempore, quando non impeditur à Solis præsentia: benigniorem E. tunc Crisis facit.

QVÆSTIO III.

Utrum vigesimus & decimus septimus sint magis critici & indicatorii, quam vigesimus primus & decimus octavus?

Negativa.

N egatur; nam non dies naturales seu vulgares intendunt Medici, cum de diebus criticis loquuntur, sed Medicinales, seu eos, qui oriuntur ex motu Lune periodico, quo plurimas in mundo mutationes causari videmus.

Constat autem mensis periodicus, seu tempus illud, quo Luna ab uno puncto Zodiaci ad idem, emenso Zodiaco, redit 27. diebus & 8. ferè horis, quisi in quatuor partes seu septimanas dividantur, prima finietur sex diebus, horis 20. Secunda diebus 13. hor. 16. Tertia diebus 20. hor. 12. Quarta diebus 27. hor. 8. Undè apparet, criticum tertie septimanæ diem medicinalem incidere, in diem vulgarem vigesimum, & vigesimum primum, amboque dies ad absolvendam tertiam septimanam concurrere. In vigesimo tamen die vulgari plures accidere crises putat Conciliator Differ. 104. quod is per horæ dimidium plus participet de die critico; restius diceret, quod natura oneris pertæsa, quam primum diem pugnæ destinatum adipiscitur, pugnam incipiat, & si fortis, materiam morbificam expellat.

Eadem est ratio indicis tertii, nam si supputatio instituitur, hujus quoque finis incidit in diem decimum octavum naturalem.

QVÆSTIO IV.

Utrum Crisis diei septimi sit fortior decimi quarti?

Affirmativa.

A ffirmatur, quia illa Crisis fortior, in quâ perfectius reperiuntur ea, quæ ad fortitudo-

dinem crisis expetuntur. In septimo reperiuntur fortia 1. Virtus, quia nondum morbo, ut in decimo quarto est debilitata; 2. Materia, quæ mobilior & calidior; 3. Impressio Lune, quia tum insignis sit duabus qualitatibus sibi oppositis, aut certè in activis. At decimo quarto non est nisi in unâ qualitate, & quidem passivâ signorum oppositio: Crisis E. septimi fortior est crisi decimi quarti,

- 1.
2.
3.

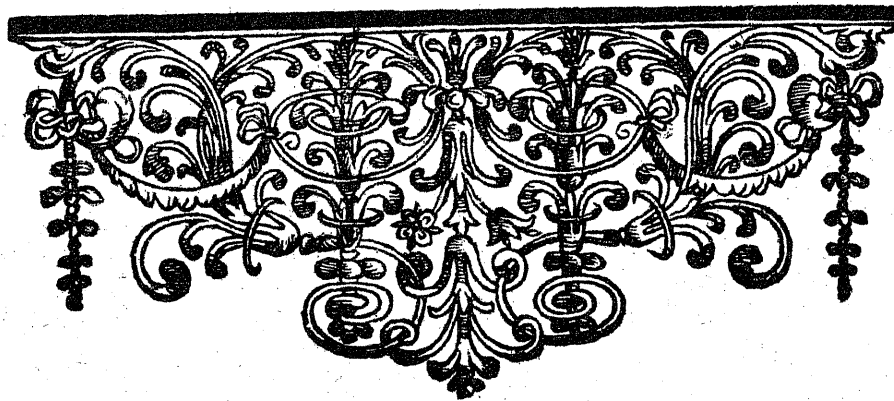
QVÆSTIO V.

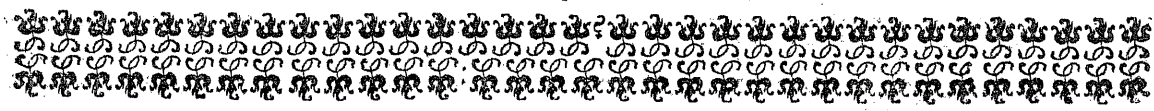
An si puerpera febre corripiatur, à die partus, an quo cepit febricitare, computatio critica facienda sit?

A Partu & febre statuit Conciliator Differ. 106. Utrumque magis à partu, si ex ejus commotione commisso, aut causâ aliquâ manifestâ: ab illo si quidem tempore sumendum computationis initium, in quo causa antecedens sit conjuncta, quia hæc est causa adest, adfunt præcones & nuncii febris, etsi non manifestè conspiciantur, propter quæ, naturâ accurrentem cum humoribus & spiritibus, corpus inflammatur, quæ inflammatio die secundo vel tertio, sedatis doloribus, magis sentitur.

Declaratio Veritatis.

Sed nota, quod principium omnis ægritudinis defumitur à tempore, in quo æger decumbere coactus est; quidni E. & hic? Si verò tempore aliquo post partum, puta diebus sex vel pluribus incipiat febris ex errore regiminis, vel aliâ causâ evidenti, computatio dierum criticorum inchoanda à febre, non à partu.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XVI.

TUENDA SANITATE.

THESIS I.

Medicina non quidem scientia, ars tamen difficultis.

Uamvis Medicina non fit ex numero Scientiarum, quarum finis est sola cognitio rerum intelligendarum, sed potius disciplina quaedam effectiva...

Duae Medicinae partes primarias.

Ubi praeferuntur.

Sanitatis signum.

Sanitas conservatur similibus.

Duplex officium ubi praeferuntur.

Quomodo ubi praeferuntur per contraria corrigantur.

XVII. Haec si bona est, sicut telam indicat, ubi tantum a fordibus infans in lucem editus re-purgatur, vasa umbilicalia 4. digitorum longitudine a ventre secantur, & propè umbilicum validè ligantur, ut in aliquot diebus decidant, ipsi umbilico lanae flocco cum fascia supposito: tandem fasciis convenientibus, prius ex sententia Galeni...

XVIII. Temperamentum calidum & humidum sui conservationem indicat per similia, unde recens natus infans lacte laudabili pro alimentis & balneo aquarum dulcium utatur: à ploratu nimio arceatur, vel papilla nutriticis ori indita, vel motu mediocri, vel vocis modulatione. Gal. lib. 1. de tuend. sanit. cap. 7.

XIX. Ubi grandior factus est infans, solo materno lacte contentus esse nequit, quam ob causam erumpentibus primoribus dentibus cibo quodammodo solidiori simul cum alluefacere convenit, ut vult Galen. lib. 1. de tuend. sanit. cap. 7. ubi iuscula pullorum cum pane trito, vel etiam, quod apud nos frequentius, pultes ex farina triticea cum lacte exhibentur.

XX. Procedente verò tempore per primum triennium, serius, citius, infantibus usus externi aeris temperati liberior concedatur: alimentum præbeant iuscula & carnes cum oleribus facilioris concoctionis: Exercitia motus libera & mediocria sint una cum animi affectibus temperatis. Galen. cit. lib. cap. 8.

XXI. Infantiam sequitur pueritia & pubertas, ubi caliditas ferè adhuc est eadem cum infantia, sed quoad humiditatem recessus adest, quandoquidem omne animal ab ipso statim ortu siccius efficitur. Galen. ibid. cap. 12.

XXII. Hic eò respiciendum, quo naturæ succurramus in exhibendo alimento iusta qualitate & quantitate prædito, præsertim cum hoc tempore illud ipsum maximè requiratur, quatenus augmentativa facultas iam summis conatibus suæ functioni incumbit. Hinc Hipp. lib. 1. Aph. 14. Alimento abundè crescentibus suppeditare jubet, propterea quod eodem indigeant, quia aliàs corpus eorum consumeretur.

XXIII. Porro adolescentium & juvenum natura, quo magis declinat à pubertate, eò fit calidior & siccius, unde respectu suæ conservationis alimentum moderatè calefacientia requirit: labor cibum præcedat moderatus, cuius duplex est commodum, tum quatenus ad excrementorum inanitionem, tum etiam ad partium solidarum bonam habitudinem confert: reliqua omnia sint mediocria. Galen. lib. 2. de tuend. sanit. cap. 2.

XXIV. Remittit autem fervor juvenilis quodammodo in ætate virili vel consistente, quam ob causam tunc temporis in constitutione bona sanitas optima & maximè temperata adest videtur, unde illo regimine hic opus, quod supra in optima sanitatis defendenda præscripsimus.

XXV. Tandem Senilis ætas, quo magis declinat, eò fit frigidior & siccius & per consequens ad vitales functiones obeundas ineptior. Cum autem corpus senile quantum ad ipsas partes attinet, frigidum siccumque sit, & facile serosis & pituitosis excrementis, ob virium imbecillitatem, impleatur, hæc quidem purganda sunt, solidæ vero partes calefaciendæ simul & humectandæ. Galen. lib. 5. de tuend. sanit. cap. 8.

Tomus primus.

XXVI. Sit igitur cibus calefaciens & humectans, potissimum qui obstructionem in visceribus non facile generet, quapropter abstineant à cibis crassum & lentum succum gignentibus, ut sunt alica, caseus, ova dura, cochleæ, bulbi, lentes, carosilla, anguilla, ostrea & similia alimenta. Galen. cit. lib. cap. 5.

XXVII. Utantur autem pane optimo, fermento & sale præparato, diligentissimeque cocto, quia aliàs obstructionis viscerum causa est, ut Gal. innuit cap. 7. lib. citato. Caro comedatur hædina, gallinarum, pullorum, avium, pisces saxatiles, iuscula carniarum, butyrum recens, &c. Potus sit vinum moderatè sumptum: ut enim vinum pueris adversissimum, ira senibus, accommodatissimum est. Galen. ibid. cap. 5.

XXVIII. Quia verò senibus parùm caloris inest, ideò cibus minori quantitate, & si opus est frequentius offeratur: ut enim exiguus ignis fontis exstinguitur multitudinem, sic etiam senes nimia copia læpium innatum calidum debilius obruant. Hipp. lib. 1. Aph. 14.

XXIX. Exercitia senum sint modica: ceu enim nim ventulo quodam excitari, accendique calor eorum desiderat; vehementiori autem motu deicitur. Galen. cit. lib. cap. 3.

XXX. Cum etiam senes ob ariditatem vigilis vexentur, quemadmodum pueros ob humiditatem somnolentos esse videmus, ut habet Galen. lib. 3. de loc. aff. cap. 2. ideò somnus frequentior, balneo pedum & manuum aliisque rationibus excitatus, iisdem non dissuadetur.

XXXI. Dum hæc ratione frigiditati & siccitati senum succurrimus, eò quoque respiciendum est, ne propter virium imbecillitatem corpora eorum admodum excrementis scateant, quam ob causam propter pituitam aut obstructiones cogimur interdum aliquid ex iis, quæ vim incidendi ac disseccandi obtinent, exhibere. Hinc Galen. cit. lib. 5. cap. 8. aliam ex melle, cui aliquid aceti mixtum sit, aut lac vel pituitam benè coctam cum piperis polline, aut maturos ficus vel caricas exiccatas commendat.

XXXII. Sicuti verò senum ipsorum inter se non parva differentia est, ita quoque in ipsa victus ratione præscribenda secundum magis ac minus maximam sese offert diversitas, ubi semper simul ad ætatem, consuetudinemque, tum causas, quas procatarticas vocant, respiciendum est: qui enim affectum exactè norit, facile adveniet remedia, cum contraria contrariis auxilio sint. Galen. cit. lib. cap. 10.

XXXIII. Ut autem ætatibus, ita vitæ generibus quoque variis modis constitutio sana potest immutari, quapropter paucis hoc loco de quibusdam aliquid subjicimus, cum ubi praeferuntur non tantum sit optimam, sed etiam desectentem sanitatem tueri, & à morbis defendere.

XXXIV. Hic primum illi homines sese offerunt, quorum vita otiosa est; ita ut ad æquatis suis exercitiis pro calore excitando & temperando destituantur, quorum corpora effœminata & infirma fieri Galenus vult lib. 3. de iis, qui in Med. comm. 28. innuit: His incumbit ut eò respiciant, quo loco exercitiorum, interdum frictionibus crurum, brachiorum, totiusque corporis utantur, ut fuliginosa excrementa in corpore per otium retenta exhalent, & natus calor eventiletur.

XXXV. Cibis & alimentis facilioris concoctionis, utpote carnis avium, piscibus saxatilibus & similibus utantur: potus sit vinum album, D d

Alimenta senibus convenientia.

Senibus frequenter cibus offerendus.

Exercitia senum.

Somnus senibus convenit.

Excrementitii humores in senibus.

Senectutis differentia variat quoque curam.

Vitæ generata sanitatem quoque variat.

Sanitas hominum in otio vitium quomodo defendatur.

bum, vel cerevisia diuretica: caveant sibi ab iis, quæ difficilis sunt alterationis, nec facile pertranseunt, quia hæc ratione sine morâ cruditates colligunt, ad quas aliàs maximè sunt prompti.

XXXVI. Alvum quotidie obsequentem vel naturâ, vel arte habeant, in quo maximè inservit justus in assumendis alimentis ordo; ita ut liquida prius, crassiora & solidiora posterius ingerantur: imò & emollientia ac lubricantia in tali casu non negligantur, ut sunt pruna, caricæ & similia, quorum usus sit horâ unâ ante cibum, cum aliàs laxandi potentiam amittant.

XXXVII. Somnus in his vigiliis non excedat, cum corporali fluxionibus maximè sit obnoxium in tali vitæ genere: animi *παιδεία* immoderata, præsertim illa vitentur, quæ calorem nativum ad principium suum *εὐπεία* commovent: levis autem ira & modica indignatio læpius convenit, quatenus humores & spiritus deliquescentes excitant.

XXXVIII. Huic vitæ generi, quale otiosis convenit, maximè contrarium videtur esse illud, quod est *ίτερ* per agentium de quo merito aliquid addimus cum hic sanitas nostra non solum per motum vehementiorem alteretur, sed simul quoque ob externi aëris diversitatem necessario mutationem quandam subeat.

XXXIX. Hic primò eò respiciendum, quo corpus sit mundum à Plethora & Cacoehymia,

Sanitas hominum iter per agentium quomodo defendenda.

ne commoti humores causæ sint multorum morborum post iter peractum.

XL. Nec etiam itineris commotio statim post alimentum assumptum suscipiatur; ut enim aliàs motus & exercitatio post cibum concoctioni impedimento est, & corpus crudis humoribus replet, ita & in hoc casu eadem ratio militat.

XLI. Quod si pedestre suscipiendum est iter, plantis pedum contra excoriationem & partibus pudicis contra intertriginem prospiciendum est, quod utrumque per inunctionem sevi hircini, vel vaccini fieri potest.

XLII. Tempore verò intemperato, intento videlicet æstatis ardore, vel hyemis frigore, contraria alimenta eligantur & corpus ab externis injuriis, præsertim caput optimè defendatur.

XLIII. Jam in diversis aliis vitæ generibus diversimodè sanitati prospiciendum est, ubi semper commune præceptum observetur, ut ea, quæ secundum naturam conveniunt, conserventur, quæ autem præter naturam sunt, adeoque à sanitate optima quodammodo recedunt, suis contrariis corrigantur.

XLIV. Tantùm de sanitate tuenda proponere volumus, ex quibus simul patere potest, quâ ratione in stato neutrali corrigendo procedere debeamus: jam sequitur, ut ad Medendi Methodum nos convertamus.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XVII.

De

METHODO MEDENDI.

THESES I.

Verum est, quod Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 6. innuit, nimirum se pro comperto habere, quod nullus articularis scientiam nanciscatur, nisi methodum quandam habuerit per universalia vocata theoremata, & in particularibus exemplis se exercuerit.

In praxi medica generalis methodus necessario requiritur.

II. Hoc etiam in Medicina maximè procedit, quam ob causam in curatione morborum præter particularem exercitationem, quam ex Practicorum libris & observationibus haurimus, ante omnia requiritur generalis quædam methodus, quâ monstratur, quomodo in quolibet oblato morbo procedendum.

III. Hic oritur *σπασμωδία* vel pars illa Medicinæ, quæ tradit præcepta generalia de *Morbis medendis*, ad cujus declarationem in præsentia merito progredimur, ut non tantùm, quomodo sanitas præfens defendenda, sed etiam quâ ratione absens restituenda sit, intelligamus.

Quid Methodus Medendi.

IV. Est autem *Methodus Medendi* nihil aliud, quam habitus, quo per indicationes ad morbum sanabilem depellendum justus remediorum usus

à Medico præscribitur. Galen. lib. 2. Meth. Med. cap. 7.

V. Quamvis enim de fine suo non deliberet Medicus, cum secundum *Philosophum* de fine consultatio non sit; nihilominus tamen cum media ad finem ducentia in promptu non semper sint, id eò de iis instituitur consultatio, ut eligantur ea, quæ ad finem consequendum sunt aptissima. *Arist. lib. 3. Ethic. cap. 3.*

VI. Hæc electio fit per *Indicationem*, quæ ab ipsa rei natura primùm oritur, & monstrat quid agendum esse videatur, secundum *Galen. lib. 3. Meth. Med. cap. 1.* undè etiam *rehtë agendorum insinuat dicitur ex natura indicantis & indicati desumpta.*

VII. Duo igitur necessariò considerantur in indicatione, quorum mutua est relatio, videlicet *Indicantis*, cujus gratiâ aliquid fieri debet; & *Indicatum*, quod est ipsum juvans, quo Indicanti succurrimus.

VIII. *Indicans* est, agens aliquod, in corpore permanens, quod cognitum juvans aliquod auxilium indicat, ut sanitas hominis amissa restituatur.

IX. Tale

Non de fine sed de Mediis ad finem ducentibus de liberet Medicus.

Indicatio quid?

In Indicatione duo considerantur.

Indicans quid?

quæ remanente affectus ipse minimè curari potest. *Galen. lib. 7. Meth. Med. cap. 12.*

XX. Cùm vero morbus & sanitas sint affectus contrarii & sanatio nihil aliud sit, quam morbi in sanitatem translatio, id eò sequitur necessariò curationem per contraria fieri debere, undè generalissima curationum Indicatio est Indicari & Indicantis contrarietas. *Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 15. & 17.*

Curatio fit per contraria.

XXI. Hinc igitur *remedii genus vel indicari* Genus re-qualitas colligitur, quod videlicet illud ex morbi specie contrarium judicare debeat: nam quicquid mutatur, quatenus mutatur, eatenus in contrarium cedere debet. *Galen. lib. 1. de Temp. cap. 2. & lib. 11. Meth. Med. cap. 12.*

Medii.

XXII. Invento genere remedii, de quantitate ejusdem ante omnia deliberandum est Medico: ut autem illud ex affectus specie, sic etiam hæc ex illius magnitudine colligitur, quæ non tam in sua materia, quàm respectu ægræ tantis consideratur, cujus recessus vel major vel minor ipsius morbi, & per consequens remedii quantitatem auget, vel minuit. *Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 14.*

Quantitas Remedii.

XXIII. Hoc satis indicat *Aphor. 34. lib. 2.* ubi inquit *Hippocrates*; minus periculose ægrætant ii, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quam quibus horum nulli affinis cognatusque existit.

XXIV. Imò & partis affectæ substantia, situs & necessitas unâ cum morbi magnitudine simul considerantur: quo modo videmus, quod inflammatio jecoris validiora requirat epithemata, quam illa quæ tantùm est in abdomine: sic vesicæ calculus vehementiora requirit, quam ille, qui in renibus nascitur.

XXV. Potest autem quantitas illa remedii vel semel ad actum traduci, quando recessus à naturali statu contrarium æquale adhibetur, vel partitis vicibus, ubi minus contrarium, sed frequentius adhibetur. Illo modo affectus p. n. unâ vice tollitur, sed sæpius non sine insigni corporis commotione, quam ob causam posteriorem modum plerumque observamus, ut virium quoque rationem habeamus, nisi morbi sint leves, vel admodum periculosi, in quibus cunctando medendi occasionem amittimus, ut habet *Galen. lib. 5. Meth. Med. cap. 15.*

XXVI. Non autem sufficit, ut *qualitatem & quantitatem* remedii determinatam habeat Medicus, sed opus est, ut *justum modum & adequatum tempus* adhibendarum Medicinarum optimè quoque intelligat.

XXVII. Sub justo modo duo comprehendendi possunt, nimirum *adhibendi ratio, & forma* *remedii*: sic *quoad rationem adhibendi*, medicamenta alterantia parti affectæ, quam proximè licet, applicantur, ut contactu Physico qualitates contrariæ in se invicem agere possint; contra vacantiam per eas regiones usurpantur, per quas materiam ducere convenit, juxta præceptum *Hipp. lib. 1. aph. 20.*

Justus utendus.

XXVIII. Ita *remediorum formæ* diversæ, quæ ad *liquidam & solidam* reduci possunt, diversimodè adhibentur pro intentione varia, quemadmodum partibus remotioribus, densioribus, induratis vel obstructis, *liquida*, contra verò in incrassando, adstringendo, condensando, vel confortando, *solida* commodius applicantur: quod si mediæ sint intentiones,

Indicantia triplicia.

Quisnam verus Medicus secundum Galenum.

Quid sint Coindicantia.

Quid sint Contra indicantia.

Quid sit Indicatum.

Indicatio quotuplex.

Indicatio Curatoria.

IX. Tale Indicans in rebus p. n. propriè loquendo duplex est, *morbis & morbi causa*, quorum ille *curatorium*, hæc verò *præservatorium* indicans constituit, sub quo continetur etiam illud, quod à symptomatis urgentibus ducit originem, quatenus ob sui vehementiam rationem causæ morbum augentis, viresque dejicientis, induunt.

X. A rebus secundum naturam in curatione morborum unicum tantùm sumitur Indicans, quod *conservatorium* vocatur, propterea, quod sumatur à viribus, quæ semper sunt conservandæ. *Quare in Universum tria sunt propriè dicta Indicantia, Morbus, Morbi causa, & Facultas*, undè nascitur indicatio triplex, *Curatoria, Præservatoria, & Conservatoria.*

XI. Præter dicta tria primaria Indicantia dantur adhuc aliæ, quæ per accidens etiam ad auxilia inveniendâ faciunt, quatenus verorum indicantium naturam ulterius determinant, ut sunt temperamentum, ætas, sexus, vitæ genus, consuetudo, *ιδιοσυγκρασία*, pars affecta, cæli status cum anni tempore, locus ac regio & similia.

XII. His omnibus non tam quid agendum, quàm quomodo, quantum, quo ordine & quibus aliis circumstantiis id, quod primum vult indicans, perficiendum sit, determinatur.

XIII. Undè rectè *Galen. lib. 3. Meth. Med. cap. 1.* illum tantum existimat esse Medicum, qui non solum sciat, quid primum indicans dicitur, sed qui illud ipsum etiam, quod à tali præscribitur, perficere possit, quod fieri nequit, ubi reliqua jam enumerata impropria indicantia negligimus.

XIV. Hæc ubi cum primò Indicante consentiunt, *Coindicantia* vocari possunt, quia promouent id, quod à primo Indicante suggeritur, nec primo experitur remedia, sed quatenus cum Indicante curatorio, præservatorio vel conservatorio conjunguntur: v. gr. Adsit æger plethoricus robustus, ætatis florentis, tempore verno; hic Venæsectionem primò indicat copia abundantis massæ sanguinæ, *coindicat* fortis facultas, ætas florens, & tempus vernum.

XV. Quod si non consentiant Indicantia principalia & minus principalia, ibi sunt *Contra indicantia*, quæ impediunt id, quod primum indicans suadet, & hinc omnis difficultas in Methodo Medendi: v. gr. Cacoehymia nimia indicat valida purgantia, contra virtus debilis, dies caniculares & similia contrarium suadent.

XVI. In tali indicantium pugna tùm magnitudo, tùm dignitas perpendenda est, efficiendumque id, quod Indicantia majora & digniora suadent. *Galen. lib. 11. Meth. Med. cap. 3.*

XVII. Respicit autem *Indicans* suum *Indicatum*, quod aliàs conferens, auxilium, utile, postulat, scopus secundus & aliis nominibus indigari solet, estque semper unicum, quamvis ipsius materia (ut suo loco patebit) possit esse multiplex. *Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 12.*

XVIII. Jam ex collatione Indicationis & Indicati resultat *Indicatio*, quæ semper vel ad morbum curandum, vel ad ejus causam abigendam, vel denique ad Facultatem conservandam inservit.

XIX. *Indicatio* quæ facit ad morbum curandum à fine suo *Curatoria* dicitur, in cujus determinationem primùm ante omnia notandam, ut morbum in fieri distinguamus ab eo, qui est in esse factò, propterea quod in illo causa adhuc restet,

tentiones, ambiguae quoque remediorum formulae arident, quales apparent in ecclegmatis, unguentis, &c.

Tempus Medendi.

XXIX. Porro tempus medendi summa quoque diligentia determinetur; cum illud tantum bene fiat secundum Platonem, quod opportunè suscipitur, utpotè cum occasio rerum agendarum Domina rectissime dicatur.

XXX. His generaliter praemissis, cum multiplex sit morbus, ut ex Pathologicis patere potest, merito cujuslibet curationem generalem consideramus: Est autem omnis morbus sub Medendi Methodum cadens vel Intemperies, vel mala Conformatio, vel Unitatis solutio.

Curatio Intemperiei.

XXXI. Intemperies praeter naturam, si simplex, per contrariam qualitatem simplicem corrigitur, si composita, compositum quoque indicatum obtinetur: ita febris, quae torius est intemperies calida, sicca, quae febris, ad refrigerandum, humectandumque veluti ad finem omne medentis consilium dirigetur. Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 14.

XXXII. Invento hoc modo remedio tempus utendi opportunum ex quatuor febris temporibus, quantitatem verò ex morbi magnitudine cum naturali laborantis habitu collata determinabimus. Galen. ibid.

Curatio morborum conformationis.

XXXIII. Eodem modo in morbis conformationis contrariis quoque remediis affectibus p. n. succurrendum est; sic dilatatio meatuum adstringenda, angustia dilatanda, aspera laeviganda, laevia exasperanda, incurvata rectificanda, luxata reponenda sunt.

XXXIV. Hic notetur, quod Galenus innuit lib. art. cap. 93. in his qui adhuc crescunt possibile esse plurium partium figuram emendare; in his autem, qui jam aucti sunt, minimè: intentio tamen sit, quo ad fieri potest, curationem ad contrarium suscipere.

Curatio unitatis solutae.

XXXV. Tandem continui solutio unionem indicat, quae cum potissimum naturae opus sit, & non praestetur, nisi subjectum rectè se habeat, adeoque natura in consolidando non impeditur, ideò aliae nascuntur indicationes, quibus operationes Medici naturae in unione inservientis diriguntur, de quibus vid. Galen. lib. art. cap. 90. & seq. ac lib. 3. Meth. Med. cap. 3. & seqq.

Curatio morborum compositorum.

XXXVI. Ubi componuntur morbi, compositis quoque remediis opus est, ut vult Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 12. Sic Erysipelas vel tumor biliosus calidus & siccus & auctam quantitatem per evacuationem minuendam, & qualitatem praeter naturam per calefacientia & humectantia corrigendam esse indicat.

Curatio disjunctorum morborum ut & Implicitorum.

XXXVII. Quod si penitus disjuncti sunt morbi, disjunctas quoque separatasque curationes requirunt: si verò impliciti, ambobus succurrendum, ut etiam in connexis, ubi prior posterioris causa existit. Semper tamen ejus primum in cura habenda est ratio, qui alteri sananda conducit.

XXXVIII. Si verò accidat, ut unius curatio alteri noceat, tùm utrinque prospiciendum, ita tamen, ut magis habeamus rationem illius, qui pejus minatur periculum. Galen. lib. 7. Meth. Med. cap. 12.

Indicatio Praeservatoria.

XXXIX. Cum autem frustra laboremus in morbo curando, ubi causa ejus adhuc superest, ideò non sufficiunt praecedentia, sed opus est, ut

ad alteram Indicationem, Praeservatoriam vide licet accedamus, propterea, quod saepius non tantum illud, quod factum est, tollendum; sed etiam quod futurum est, per causae oblationem, ne fiat, propulsandum sit. Galen. lib. 20. Meth. Med. cap. 1.

XL. Intelligitur autem in praesentia non omnis causa, sed ea tantum, quae efficiens interna antecedens dicitur, & potissimum in contentis consistit, quae quatenus rationem causae habet, vel substantiam suam peccat, vel qualitate, vel quantitate, vel secundum ubi, idque aut motu, aut quiete.

Contenta substantia peccantia auferenda. XLI. Quae substantia peccant, sive per se sint toto genere p. n. ut calculus, vermes, flatus, &c. sive ex accidenti, ut humor putridus & corruptus, qui à pristina natura ita degeneravit, ut restitui nequeat, sui ablationem indicant.

XLII. Respectu quantitatis peccant humores vel abundantia, vel defectu, quod accidit vel ratione totius sanguineae massae, vel separatim ratione reliquorum humorum tam alimentariorum, quam excrementitiorum.

Massa sanguinea abundans auferenda. XLIII. Si tota massa sanguinea abundat, e jusdem diminutio indicatur, quae fit vel modis levioribus, ut sunt frictions, sudores, balnea, exercitia & inedia; vel valentioribus, utpote hirudinibus, scarificationibus, haemorrhoidum ac mensium provocationibus, ac tandem venesectione.

Cacoehymia purganda. XLIV. Si reliqui humores abundant, adeoque Cacoehymia generatur, purgatione opus est, quae pro diversitate humorum abundantium diversimodè unà cum aliis circumstantiis consideratis instituitur, quemadmodum ex sequentibus apparebit.

Defectus humorum relaxandus. XLV. Ubi defectu peccatur in humoribus, eò aliorandum est Medico, quo justo modo restitutio fieri possit, quod potissimum alimentis restaurantibus & reficientibus post corroborationem facultatis obtinemus.

Qualitas peccans alteranda. XLVI. Peccatum qualitatis per sua contraria alterantia, corrigitur: sic fervor per medicamenta refrigerantia tollitur: crassities attenuantibus; tenuitas incrassantibus; visciditas incidentibus & uno verbo, quodlibet per suum oppositum alteratur.

XLVII. Quoad Ubi peccant humores aut motu, quia non justo modo & tempore moventur: non justo modo, quatenus irruunt ad loca non conferentia: non justo tempore, quatenus moventur quidem ad loca consueta, sed in consueto tempore.

Motus peccans inhibendus. XLVIII. Hic unicum datur Indicatum, nimirum auxilium motum inhibens, quod est vel revulsio, quando humor ad contraria vi retrahitur, vel derivatio, quando ad propinqua fit aversio, vel interceptio, quando humorum fluxibilitas corrigitur & viae intercipiuntur, vel repulsio, quando ferè penitus affluentes humores retrudimus.

Intermissus motus. XLIX. Quietè peccant humores tum, quando consuetæ evacuationes intermittuntur, quae arte recuperandæ sunt, tùm etiam quando humores in parte quadam impacti, & quasi infarcti hærent, undè omne tumorum genus suam habet originem.

L. His succurrendum dupliciter, vel evacuatione in-

Indicatio Vitalis.

ne insensibili per occultam transpirationem, quam efficiunt discutientia, resolventia, digerentia: vel evacuatione manifestà per emollientia & suppurantia, materia ad exitum in parte preparata.

LI. Ita sese habet Curatio Methodica, quam saepius immutare cogimur, ubi symptomata vehementia rationem causae induunt. quibus ordine praeposito per sua remedia, reliquis non neglectis, succurrere cogimur.

LII. Jam superest Viralis Indicatio, quae virtutis custodiam per similia praescribit: quoniam ve-

rò virium substantia, tùm ex spiritu, tùm ex carnosa & solida essentia conservatur, ideò ex iis, quae similia sunt, cuique suam custodiam moliri oportet. Galen. lib. 11. Meth. Med. cap. 3.

LIII. Ergò si virtus debilitetur ratione spirituum, aërea & spirituosae adhibeantur: sin ratione substantia solida, solidius alimentum praebatur: sin verò respectu carnosa essentia hoc fiat, mediae quoque constitutionis alimenta praescribantur. Gal. ibid. & lib. 1. de tuend. sanis. cap. 2.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XVII, CORONIS

DE METHODO MEDENDI GENERATIM

Ex libro primo Fernelii de Methodo medendi.

AD PRÆFATIONEM.

Medicina naturae legem observat.

Uemadmodum natura tam universalis, quam particularis perpetua constantia, rectaque ratione & convenienti lege suum imperium sustinet, ita Medicina tanquam naturae simulachrum, legem ejus intuens, omne studium & opus eò dirigat, ut homini firmam valetudinem conservet, & lapsam in integrum restituar.

Hinc manifestum redditur, quod Autor hinc praesupponat 1. Medicinam esse habitum mentis effectivum, adeoque proprie dictam artem, utpote quae multis laboribus & crebris actionibus ad imitationem naturae fit ab hominibus doctis inventa, duobus potissimum adminiculis, more artium omnium, ratione videlicet & experientia, quae duo quasi Medicinae fulcra.

2. Medicinae subjectum esse hominem, seu corpus humanum, non quidem considerationis tantum, quomodo Philosophiae naturali subijcitur, sed quatenus in eo ars medica operari potest, unde sicut in aliis artibus, sic etiam hic subjectum operationis intelligendum. 3. Medicinae finem ultimum, ipsam videlicet sanitatem tam in statu praesenti conservandam, quam in absenti restituendam.

Ex Capite I.

Medici Officium.

1. Officium Medici est curare appositè ad sanandum, quatenus sanitas externus finis est artis medicae, qui non semper est in potestate artificii, utpote cui sufficit internus finis, nimirum appositè, hoc est, citò, tutò & jucundè remedia conferre.

Medicus sanitatem pro scopo habeat.

2. Tali remediorum administratione Medicus unicam sanitatem scopum agendorum sibi proponens, interdum naturam imitatur, interdum eandem adjuvat, in-

terdum etiam superat. Imitatur naturam variis modis, quod patet in purgationibus tam lenitivis, quam proprie debet naturam, in venesectione & aliis multis. Adjuvat naturam virium corroboracione, materia morbifica digestionem, preparationem & alia: superat naturam in, quorum autor mentionem facit. Hinc artis praestantia tam similitudine, quam ratione ulterius confirmatur, ubi mox etiam manifestum redditur, totam artis medicae theoriam ad praxin directam esse.

3. Haec praxis est ipsa curatio, recta scilicet & convenientis remediorum usurpatio, ubi autor nosse cum Galeno lib. 1. de art. curat. cap. 1. ad Glauc. justam qualitatem, seu remedii genus, justam quantitatem, & utendi rationem observandam esse docet.

4. Talis convenientis remediorum usurpatio per indicationem dirigitur unde Galeno 2. Meth. c. 7. methodus medendi dicitur ejusmodi habitus, quo per indicationes ad morbum sanabilem depellendum justus remediorum usus praescribitur: hinc in indicatione correlativè duo concurrunt, indicans & indicatum, ex quorum consideratione, quid fieri debeat, insinuat.

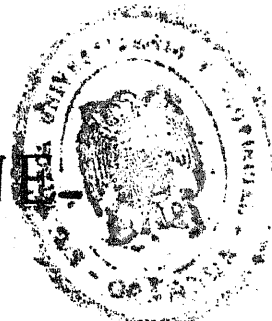
Ex Capite II.

1. Inter indicantia primus locus morbo tribuitur, qui contrarium requirit indicatum, quod habet rationem remedii, non quidem in stricta, sed latiori significatione, quatenus contraria non tantum in qualitate, sed in quantitate, in numero, in situ, in figura, in omnigeno genere plurimum distant, quò etiam privantia reducantur.

2. Indicata vero triplici potissimum auxiliorum materia absolvuntur, nimirum pharmacià, chirurgià & diatà, quae morbis contraria dicitur, quatenus mediocritatem excedit.

3. Nec obstant hic auctori, qui morbos quosdam similibus curari dicunt, cum ejusmodi similia causa morbifica primum ac dein etiam morbo ex accidenti adveniant, ubi rectè solvantur instantia, dum inter curativam indicationem, quae morbum respicit, & praeservativam, quae causam expellere jubet, distinguimus.

4. Talia remedia non scrutatur hic Autor, sed ea, quae juxta curativam indicationem curando affectui reverè contraria sunt, unde tam similiarium, quam organorum

carum partium, vitis enumeratis, in genere postea sub- jicit cuilibet affectui simplici suum remedium.

Quid per affectum hic intel- ligatur?

5. Notandum vero quod Autor per affectum hic non tantum morbum proprie dictum, sed etiam vitium contentorum, adeoque causam morbificam internam inclu- dat, sicut illud etiam cap. 4. innuit, non quidem quod confundat ea, quae confundenda non sunt, utpote cum morbitantum sint partium proprie dictarum non con- tentorum, sed quatenus uterq; affectus, sive morbus, sive causa interna sit, contrarium remedium requirit.

Ex Capite III.

Qualis morbi ta- lis est & contrarii remedi- conditio;

1. Quale est indicans, tale est indicatum, unde simplex affectus simplici remedio oppugnandus: Sic in- temperies calidior sive sit in parte, sive in contentis, re- frigeranda; frigida calefacienda, &c.

Calido- rum quam frigidio- rum auxi- liorum u- sus tutior.

2. Cum autem propter actionis vehementiam & res- sistentia diversitatem jam citius jam tardius effectus se- quatur, idem notat Autor pari quidem ratione calorem & frigus agere, quaquam calorem quam frigus major efficaciam, quae propter majorem resistentiam temperatur.

3. Interim tutiorem calidorum quam frigidorum u- sum pronunciat, quatenus vitae partium beneficio calorem sustinetur: at frigus dum calorem p. n. expellere tentat, non raro calori nativo quoque noxium esse solet.

4. Hinc recte concluditur, frigidam intemperiem (modo non habitualis & consummata sit) calida citius expugnari posse, quemadmodum humidam sicca citius exi- mitur.

Ex Capite IV.

Secundum indicans morbi causa.

1. Secundum indicans est causa morbi, quae praefer- vativam indicationem generat, prius videlicet causam ipso morbo tollendam esse, quam sublata saepius affectus morbificus, quia adhuc in fieri est, sua sponte cessat; ubi vero in facto est praefer hanc indicationem curativa quo- que morbum respiciens concurrat.

2. Ubi vero longa causarum series concurrat ea me- thodo procedendum, ut curationis sumatur initium ab il- la, quae ortu prima sed investigatione postrema fuit, quod exemplo febris putridae & catarrhi confirmatur.

3. Quod si affectus morbifici concurrant, eo omnes si- gillarim ordine extirpentur, quo sibi ortu succedunt, quod exemplo destillationis cerebri depravatam ventriculi concoctionem cum nausea & dejecta appetentia intro- ducenti declaratur.

4. Hanc procedendi methodum tam in curativa, quam etiam in praeservativa indicatione, quae causam respicit, observandam esse monet Autor, affectus p. n. nomine tam morbum partium, quam contentorum vi- tium intelligendo, quod quodlibet contrarium oppugnand- um.

5. Quoad symptomata vero proprie non datur indica- tio, cum sublatis affectibus protinus evanescant, nisi ur- gentia symptomata propter sui vehementiam causa mor- bum augentem viresq; deficientis rationem induant.

Ex Capite V.

Morbi dis- juncti, im- pliciti & compositi curatio.

1. Disjuncti morbi sigillatim & pariter curari possunt, minimumq; refert, cui primum remedia decernas: at impliciti & compositi methodo difficilius curantur.

Impliciti & compo- siti morbi curatio, si congru- ant.

2. Accidit autem ut impliciti & compositi morbi consentiant, ubi simul & seorsim sanari possunt, quod exemplo suffusionis & albuginis, ut & jecoris intemperie frigida cum obstructione conjuncta declaratur.

3. Quod si dissentiant, utriq; mediocritate quadam contrariorum permissione succurrendum, sicut in inflam- matione increfcente, & in ventriculi frigidioris cum ca- lido jecore concurrentis remediis apparet, ubi difficultas curationis oritur, utroq; affectu admodum excedente.

Si dissen- tiant.

4. Tandem ubi parim dissentiant, partim consentiant, Si partim contenti- ant, parim dis- sentiant. videndum, ut curatio prioris alteri curando non noceat, ubi merito praecedat, sine cuius curatione alterius sanatio compleri nequit, sicut ex ophthalmia cum albugine, & ex ulcere cavo cum inflammatione conjuncto mani- festum.

Ex Capite VI.

1. Hoc modo procedendum, nisi quid urgentius inter- veniat, quo modo Galenus 7. Method. 12. in mistis affectibus illi primò succurrendum esse docet, à quo ma- jus discrimen agro impendere videtur, quod majus peri- culum post eundem in citato loco triplici modo determi- nat autor noster, nimirum quod magis urgere solet af- fectus aut propria essentia magnitudine, aut lesa fun- ctionis praesentia, aut facultatis offensa totum gubernan- tis dignitate.

2. Sic intemperies frigida ventriculi, quam cerebri destillatio produxit eoque aucta, ut eger inhorrescit penitus, magnitudine curationem ad se trahit, quan- quam alias methodi ratione destillatio prius tollenda sit. Quod si ex eadem pituita collectione ventriculi facultas omnino laesae fuerit, ut toti hanc ob causam periculum imminet, mox etiam neglecta destillatione, propter fa- cultatis praesentiam ventriculus expurgandus & corro- borandus. Tandem si praedicta pituita acrior reddita, ita orificium ventriculi stimulet, ut per consensum vis- a- lis facultas langueat, eodem modo juxta tertium scopum urgentem invertenda curatio, & à detensione succi ro- dentis incipiendum.

3. Notandum vero, quod optabilis sit curatio, qua omnibus eadem opera medemur, ubi eadem praesentia po- steriora & priora tolluntur: at quando posterioris medi- catio prioris neque confert, neque obest, urgentiori ob- sistendum, alii non neglectum.

4. At cum urgentioris curatio ceteris prorsus obest, difficilius & longior medicatio sit, quae tamen optabilior, quam urgentioris ferocia penitus succumbere, quod exemplis duobus monstratur.

5. Seviore quoque symptomati non raro succurren- dum, quia offensarum virium, vel novi cujusdam af- fectus causa esse potest.

Ex Capite VII.

1. Cognita non tantum affectus specie per propria sua signa sed etiam ejusdem magnitudine, tam sui natura, quam egrotantis respectu, quantitas remediis determi- nanda venit, tam valida videlicet remedia convenire, quae excessui morbozo à pristino statu respondeant, quod uno & eodem morbo diversis temperamentis & atribus, imò etiam diversis partibus accidenti demonstratur.

2. Eo usq; autem remedium contrarium adhiben- dum, donec in naturalem pristinum habitum sit regres- sus, quod vel semel sit, vel partitum vicibus. Hinc curan- do affectui remedium aut est par aut impar, ubi obser- vanda sequentes regulae.

3. Levior affectus, extremi morbi, ut & materia tur- gens, semel & univsum summoventi debent: at medio- crius affectus lente paulatimq; curari potest.

4. Fit autem lenta curatio bifariam, nimirum con- trarius, quae aut pari aut inferiori sint recessus ordine, quatenus illa exigua quantitate exhibentur, haec autem saepius repetit, quorum haec tutiora prioribus pronun- ciantur; modo non tam languide vires sint remedio- rum, ut penitus frustra adhibeantur.

5. Imò in vitium imbecillitate tantà ejusmodi cura- tio necessario requiritur, quae etiam sat cito fit, modò sat bene.

6. Et

Urgere quid & quoc mo- dis.

Seviore Sympto- mati oc- curren- dum.

Magnitu- dinem morbi que indicant.

Per tot gradus oc- curren- dum mor- bo, per quot à na- turali pars agra de- cessit.

Lenta cura- tio quot modis fiat.

Curatio sat cito fit, si sat bene.

6. Et quamquam in hoc casu non statim succedat quod ratio postulat, non tamen protinus (quod monet Hippocrates) ad aliud transeundum, quamvis in eodem remedium genere per varia & multa evagari liceat, propter duas causas, quas addit Autor.

7. Quomodo vero blandum & lene remedium itera- tum id praestet sensim, quod validius semel, additur, ni- mirum quod ea remedia intelligantur, quae nec genere nec agendi modo naturae, sed ordine solo distant.

Blandum remedium iteratum, id praestat sensim, quod validius semel.

Ex Capite VIII.

Pro partis natura & conditio- ne Medici- nae imminu- tatur quantitas. Partis sub- stantia & situs.

1. Cum omni parti non aeq; omnia conveniant, ideo remediū quantitas haec determinata non raro pro conformatione, situ, praesentia atque sensu partium va- riarur.

2. Sic quoad conformationem densitas partis validio- ra, raritas mitiora remedia requirit: quoad situm pars affecta citius in circumferentia corporis, quam in pro- funditate viscerum curatur.

3. Porro praesentia partis mitiora quoq; requirit re- media, quam pars ignobilior, quae ratione pars princeps remedium non excessu summo praeditum, idq; corrobo- randi quadam facultate donatum, exoptat.

4. Ita quoad sensum exquisitorem vel hebetiorem medicamenta variantur, cum hic validiora & acriora, ille vero minus talia ferre queat.

5. His observatis pristini habitus memor facillime Medicus scire poterit, quod usque sit adhibenda remedio- rum quantitas, ut ed redeamus, unde morbus exordium duxit.

6. Nota vero, quod post morbum expugnatum una cum causa sua, saepius ante morbum occulte latente, corpus ad statum meliorem pervenire videatur, quatenus illum sanitate statum intelligi, ubi causa morbi p. n. in ipsis contentis latet: at arte nulla fieri potest, ut ad similem habitum corpus redeat ei, qui ante morbum & causam ejus fuit, juxta Autorem, propterea quod bonus habitus ex morbo nonnihil immutetur.

Prastantia. Sensus. Quo usque progredi- endum in curando. An post morbum expugna- tum corpus ad sta- tum meli- orem perveniat.

Ex Capite IX.

Remedio- rum du- plex ge- nus. 1. Alteran- tia.

1. Remedium duplex genus statuitur, nimirum alterantia & vacuante, quorum illa externa & inter- na: externa, si pars affecta externa est, merito eidem imponitur; at si eadem interna, respiciendum ed, ut applicatio fiat illi, quae eidem è directo responderet. Inter- norum ulum partu laborantis consensu & societate & vie ad eam ducentes monstrant, quod exemplis deduci- tur.

2. Vacuante per communes & patentes vias operan- tur, vel simpliciter, vel revulsione, vel derivatione.

Ex Capite X.

Qua for- ma reme- dia exhi- benda.

1. Exhibentur autem omnia medicamenta vel in forma liquida vel solida, quorum illa partibus longius remotis, duris solidis; haec vero propioribus & rarioribus conveniunt, imò quoad effectum emollientia, detergentia & alterantia potius liquidiori; repellentia vero astringentia, corroborantia, &c. solidiori melius operan- tur, ubi mediae formae ratio quoque reddi potest.

2. Porro magni momenti est in curandis morbis op- portunitas, cum frustra posterius tentetur relicto priori: qualis enim est morborum per sua tempora, talis etiam remedium mutatio sit, quod exemplo fluxionis & fe- bri demonstratur.

3. Prout autem medicamentorum usus, ita etiam victus ratio juxta morborum tempora praescribenda, quod in acutis maxime locum habet.

4. Externa vero medicamenta quod attinet, nullam statim horam habent, nisi quando praecordia & ventri-

Quo tem- pore & or- dine cura- tio pera- genda. Qualis vi- ctus ratio morbi tempore. Medicinae quando sumenda.

culum attingunt: at interna coctione explet a vacuoq; ventriculo juvant, nisi perniciosa qualitas concurrat, quod in quibusdam vomitoriis manifestum est.

5. In accessionibus etiam quiescendum, ne vacatione virae convellantur: perutilis autem est hora paroxis- mum praecedens, ob rationem additam, quae limitatio- nem hanc includit, quod materia mobilis & corporis praeparatio necessario praesupponatur, ubi tamen lente procedendum esse monet Autor, ne vacatione immo- dica vires dissolvantur, propter succedentis paroxysmi impetum.

Cautela.

QUESTIO I.

An contraria contrariis curentur?

Præter illas instantias, quas Autor cap. 2. pro- ponit & posito fundamento pro affirmatio- ne quaestionis rectissime solvit, inter recentiores quidam hanc assertionem negare conantur, ea propter quod juxta Hipp. lib. de morbo sacro morborum cura- tio ex iis procedere debeat, ex quibus oriuntur; jam vero juxta chymicos morbi oriuntur ex diffi- ditionum principiorum in quatuor elementorum matricibus deltescentium, ut pluribus patet infra ex Dissertatione 1. Tomo 1. annexa, unde sequitur, quod morbus sulphureus non requirat remedium mercuriale, morbus mineralis non pellatur reme- dio vegetabili, morbus astralis non tollatur reme- dio terreno, &c. atque hoc modo similibus potius, quam contrariis morborum curationes absolvi statuant; ut taceam, quod admodum urgeant veram curationem morborum corroborantia balsami innati tribuendam esse, propterea quod hoc mo- do viribus restauratis ipsamet natura secundum Hipp. morborum medicus fiat.

Negativa Quaestio- nis statui- tur.

1. ex Hipp.

2.

Verum utraque instantia tanti ponderis non est, ut affirmativam labefactare queat: quam- quoniam enim concedimus, remedium cum morbo convenire debere, cum contrarietas iis accidat, quae sub eodem genere similitudinem habeant, non tamen propterea sequitur, falsò dictum suis- se, morborum curationem per contraria fieri, pro- pterea quod illa similitudo tantum generica sit, & per se nil quicquam ad morbi curationem facere possit, nisi contrarietas simul concurrat, v. g. ponamus calculum à tartaro coagulato fieri, quam ob causam remedium quoque generica similitu- dine conveniens requirit: at hoc non sufficit, ut sciam salinum remedium praeter ceteris hic conve- nire, nisi quoque tale in veniam, quod vim resol- vendi possideat, unde mox vera contrarietatis ratio coagulationi opposita manifestatur: Sic ulcus cacoches à sale corrosivo proveniens remedium ex sale requirit, non vero corrodens, sed potius le- niens & incarnans: Sic sulphur inflammatum fe- brim excitans, sulphure non inflammante, sed narcotico sistitur. Hinc manifestum est, eo ipso quo remedium aliquod morbo suo opponitur, contrarietatem includi, quantum vis alio respectu simile dici queat.

Confirmatur Affirmativa & Respond. ad Instant.

1.

Quod alteram instantiam attinet, nimirum ad Instant. veram curationem ab ipsa natura fieri, quae tan- tum similibus adjuvari solet, facillimè concedi- mus, de indicatione vitali, quae tamen in morbo- rum expulsionem rarissimè sufficit, quicquid etiam de universali medicina plurimi sperent.

2.

Ceterum quoad hanc controversiam qui plura videre cupiunt, præter Autorem nostrum legere possunt Conciliatorem differ. 153. Vidium lib. 12. de curat. gener. c. 4. Valesium lib. 8. controver. c. 4. Mercatum de curat. facultat. q. 206. Senner. in instit. p. 187. & alios.

QVÆSTIO II.

An conservatio sanitatis per similia fiat?

Negativa probabilis.

- I. Quia sanitas defleatens per contrarium ad statum meliorem reducitur, quod patet in senibus, qui ætate melius habent, Hipp. 3. aph. 18.
II. Quia per consuetudinem aliquibus contraria magis, quam similia conveniunt.
III. Quia simile additum simili facit illud magis tale, undè potius excessus, quam conservatio in eodem statu sequitur.
IV. Quia cordis calor non à simili, sed à contrario, nimirum ab aère frigido per inspirationem, conservatur.
V. Quia nervis, ossibus & aliis partibus frigidis frigidum inimicum, juxta Hipp.

Affirmativa verior defenditur.

Contrarium patet ex iis quæ dicta sunt supra, quod etiam Galenus passim inculcat, hæc ratione convictus, quod ea, quæ s. n. sunt in suo statu conservanda veniant: at vero contraria non conservant, sed potius destruant.

Contraversiæ decisio.

Notandum vero pro decisione controversiæ, quod habet Conciliat. differ. 116. duplex esse regimen, quod in statu sanitatis adhibetur, nimirum absolute conservativum, quod fit similibus, & permutativum, alteratione scilicet ad statum meliorem in sanitate lapsa, quo etiam inclinatur Valles. lib. 6. controverf. c. 2. dum statuit conservationem semper similibus fieri, quamquam rarè imò verò in naturis intemperatis nunquam conservatione uti liceat, quod eodem modo Vidius etiam lib. 12. de curatione gen. c. 6. determinat. Mercatus autem citato loco paulo aliter quæstionem hanc declarare videtur, nimirum tam in moderatis, quam immoderatis naturis per similia fieri conservationem, sive similia adhibeantur, sive contrarius excessus reprimatur.

Respondetur ad argumenta contraria, Ad 1.

Hinc patet responsio ad primum, scilicet sanitatem defleatentem in statu suo naturali defendi per contraria, non quatenus eadem contrariis expugnat, sed quatenus contraria præcavent ulteriorem excessum, undè conservationis respectu rationem similitudinis obrinent, quod etiam patet in Indicatione vitali, quando corroborationis gratiæ sæpius illa præscribuntur, quæ tamen omnino similia non sunt. Sic senum corpora frigida sicca calidis temperatis gaudent, quatenus ipsorum nativo calori talia similia sunt.

Ad 2.

Ad 2. concedendo, quod per consuetudinem interdum contraria potius quam similia adhibeantur respondemus, illa contraria non amplius rationem contrarietatis includere, cum per consuetudinem corpori familiaria reddita sint, de quo vide Valles. lib. 8. controverf. c. 5.

Ad 3. negativè respondemus, quando similia quoad gradum æqualia subintelligantur.

Ad 4. Quod verò cordis calor à frigido conservetur, hoc non absolute verum est, sed quatenus aërea substantia primum in pulmonibus ita præparatur, ut similitudinem cum spirituosa cordis substantia, quam reficit, acquirit.

Ad 5. Nervis autem, ossibus & aliis partibus frigidum inimicum est, quatenus excedit, & eorum naturæ contrarium; prout autem idem temperatum & innato calori conveniens, eatenus simile dici potest.

QVÆSTIO III.

An contraria debeant esse æqualia in curatione?

Affirmativa quæstionis confirmatur. I. Quia juxta Galenum 3. simpl. cap. 11. tantum abesse debet à medio quod medetur, quantum illud, quod curari solet.

2. Hinc etiam in arte parva, contraria partibus numeris distare debent à mediocritate quantum scilicet ipsum corpus versus alterum extremum præter naturam abest.

Contra videtur huic assertioni ob stare.

1. Si juvat æquale contrarium, Ergo etiam illud multo magis, quod superat.

2. Adde, quod æquali inferius est, vim etiam agendi possidere, quæ ratione Hipp. etiam 6. Epid. contraria sensim adhibenda esse censet.

3. Porro in febribus putridis non statim summe frigida adhibentur, sed ea quæ temperata sunt.

4. Imò cum æqualia contraria faciant, ad reductionem in statu sanitatis defleatentis, utique aliter hoc se habebit in statu morbofo.

5. Tandem si omnes morbi æqualibus contrariis curandi, sequitur quod illud etiam eadem celeritate fiat, quod non procedit.

Hic primum pro decisione controversiæ repetenda sunt illa, quæ proponit Autor noster cap. 7. quibus adde, quæ Vallesius habet lib. 8. controverf. cap. 4. ubi statuit, non repugnare hoc rationi Philosophicæ, morbum contrariis majoribus & minoribus curari, quam ob causam subjicit, non proinde morbum æqualia contraria indicare, quod ab inæqualibus curari nequeat, sed quod ab æqualibus commodius curetur, & magis citrà periculum. Cum enim tam repentinæ mutationes in ægotantium corporibus perniciosæ sint, quam cunctatio morosa, idcirco tam quoad intensiora, quam etiam remissiora contraria, Medicus cautus esse cogitur, ubi via media tutissimus ibit.

Hic fundamenti loco præmissis ad instantias respondetur, nimirum ad 1. concedendo, quod etiam contrarium excellentius effectum tollere queat, ubi tamen timendum, ne novus morbus eo ipso producat, quæ ratione sæpius febrem ob nimiam refrigerantia hydrops, inflammationem gangræna, podagricum affectum contractura propter nimiam resolutiva sequitur.

Ad 2.

Ad 2. non negatur, quod inferius etiam agendi vim possideat, non tamen sequitur semper ab eo procedendum, quod etiam Hipp. non vult, ubi sensim, h. e. pro consuetudine & morborum temporibus curandum esse pronunciat.

Ad 3. distinguatur inter ea, quæ propter febrem & propter causam ejus præscribuntur; sit ergo quod in putridis non tantum summe contraria concedantur, quatenus scilicet hic juxta methodum in causa extirpanda primò laborandum est.

Ad 4. respondet Valesius, quoniam temperamentum naturale in habitu est, morbus autem in dispositione, ab æqualibus contrariis illud difficilius & hæc facilius corrumpitur; cumque morbus in habitu est, eadem est difficultas. At vero quid obstat, quò minus æqualibus contrariis utrobique mutatio fieri possit, cum eadem sit in utroque actionis ratio?

Ad 5. consequens non est verum, ea propter quod celeritatis proportio non tantum ab uno, sed etiam ab altero extremo sit desumenda, quam ob causam propter majorem vel minorem resistenciam actio citius vel tardius sequitur.

Notandum hic Colophonidi loco, quod monet Argenterius in arte parva. ad cap. 89. assertionem Galeni, nimirum immoderatum ab immoderato contrario redigendum esse in statum suum naturalem, non in omnibus morbis verum esse (cum in luxato membro non remedium petatur ab immoderato contrario, quatenus mediocritatem assequimur in sedem naturalem properando) sed tantum in iis, quæ ex missione & temperie nascuntur, non autem in iis, quæ per compositionem & structuram vitiata oriuntur.

QVÆSTIO IV.

An Medicus ex tribus tantum fontibus indicationes suas petat?

Negativa quæstio.

Quod non tantum morbus, morbi causa & vires verum indicantium numerum compleant, per sequentia confirmatur.

I. Quia juxta Galenum de Method. medend. passim generalis indicatio, quæ per ista communia indicantia comparatur, non dicitur medicinæ pars, propterea quod in ea dogmaticus Medicus ab Empirico & plebejo non differat.

II. Quia Argenterius lib. de officii Med. cap. 9. novem scopos agendi ponit, quos Medicus principaliter in curatione contemplari debet, nimirum an aliquid agendum, quid agendum, quibus, quali, quando, quomodo, tempore, loco & ordine.

III. Quia nec morbus, nec causa possunt esse indicans cum non indicent sibi profutura: ar indicans 4. Meth. cap. 3. expetere dicitur illud, quod indiget.

IV. Quia vires non videntur indicans verum constituere, cum tantum in genere qualita-

tum constituantur: at resectio per alimentum substantiæ ratione peragitur.

V. Quia Galenus passim non tantum tria illa, sed etiam temperiem, ætatem, regionem & alia annumerat.

Contra quæstionis affirmativam tenemus, nimirum tria esse indicantia vera, morbum scilicet, morbi causam & vires, quod confirmatur.

1. à sine medicinæ, quatenus ea, quæ p. n. sunt, tollenda, quæ vero s. n. conservanda veniunt: at vero primò p. n. est morbus ejusque causa, secundum vero virtus.

2. Quia omnia reliqua, quæ actiones Medici determinant, ad hæc tria reducuntur.

3. Quia conditiones verorum indicantium his tribus tantum conveniunt, ut sunt 1. esse agens aliquod: 2. in corpore permanens, 3. intellectui notum esse. 4. unum quid tantum indicare.

Quocirca pro decisione controversiæ notandum tria tantum esse vera & genuina indicantia, nec huic assertioni repugnare, quamquam Galenus interdum plura statuere videatur, sic ut pluribus illud ipsum Capivaccus lib. de Meth. med. cap. 8. & post eundem Senner. lib. 5. Institut. de indicantibus cap. 2. probant: præter dicta enim primaria indicantia sæpius etiam ita vocantur illa, quæ per accidens ad auxilia invenienda faciunt, quatenus verorum indicantium naturam ulterius determinant, ut sunt temperamentum, ætas, sexus, vitæ genus, consuetudo, idiosyncrasia, pars affecta, cœli status, locus, regio, &c. quædam cum primo indicante consentiunt coindicantia, dum dissentiant, contraindicantia dici consueverunt, quemadmodum patet in Diss. nostra Med. XVII. §. 14. & 15. plenius autem hæc de re disserit Mercatus de curat. facult. Quæst. 207.

Quoad objectiones respondetur: Ad 1. verè dicit hoc ipsum Galenus, quatenus in generalissima indicatione quiescimus, & ad ipsam singularem determinationem non progredimur. Ad 2. dicit Mercatus Argenterium non tantum hic curativos scopos, sed omnes qui in arte medica considerari possunt, clarioris doctrinæ gratiâ enumerasse. Ad 3. morbus, ut & causa ejus non absolute considerantur, sed prout corpori inhærent, quomodo sui ablatio ipsis profutura est. Ad 4. quando virtus sui conservationem indicat, non simpliciter ut qualitas, sed pro substantia totius corporis consideratur. Ad 5. patet responsio ex dictis, quoad distinctionem inter indicantia vera & improprè dicta.

Ad argumenta contraria respond.

QVÆSTIO V.

An indicatio sit syllogismus?

Quoad nomen indicatio juxta Galenum 2. Indicatio Meth. cap. 7. rectè dicitur agendorum insinuatio, quæ nihil aliud est juxta Capiv. 1. 1. lib. de opt. Sect. quam comprehensio juvantis simul cum natura

natura nocentis, sine observatione & ratiocinio. Quia definitione posita quaeritur, an Indicatio sit syllogismus?

Affirmativam defendit Massaria.

1. Affirmativam defendere conatus est Massaria lib. 1. de scop. mittend. sang. 1. & lib. 2. adstramentum apologet. cap. 12. Duo enim esse tributa instrumenta ad faciendam fidem asserit, rationem videlicet, & experientiam; at cum Indicatio non sit experientia, sequitur esse rationem adeoque syllogismum.

2. 2. Confirmatur id ipsum Aristotelis autoritate, quod duo tantum sint fidei faciendae instrumenta, nimirum syllogismus & inductio: cum autem haec ad experientiam commodè referatur, consequens erit, Indicationem syllogismum esse.

3. Quia quicquid ab experientia se junctum est, juxta Galen. id totum indicatio nominatur, unde consequens, ipsius Indicationis vim in ratione & syllogismo consistere.

4. Quia inquisitio rationis difficilis & operosa frequenter in Indicationum determinatione concurrat.

5. Quia Galen. 3. progn. com. 36. duplicem statuit differentiam, quibus Medici dubia & incerta cognoscere solent, nimirum empiricam observationem & rationalem consequentiam, unde etiam 3. de compos. Med. per genera cap. 2. rationalem vocat Indicationem, ἐνδειξὶν λογισμῶν.

Negativam propugnat Horatius Augenius.

Contra Negativam acriter propugnat Horat. Augenius tom. 3. Epist. lib. 3. Epist. 9. nimirum Indicationem non esse syllogismum.

1. Quia Indicatio nihil aliud est, quam propensio illa naturae ad consequendum, quod pro sui conservatione adfert utilitatem, & ad evitandum, quod nociturum est, quae quatenus in mente est, simplicem perceptionem & notitiam generat.

2. Hinc Galeno ejusmodi dicitur comprehensio, quae fiat absque ratiocinio, & per consequens absque syllogismo.

3. Quia cognito affectu simpliciter, remedium incognitum esse nequit ex naturam contrariorum.

Controversiae decisio.

Pro decisione controversiae notandum ex Semerto lib. 5. instit. de Indicac. cap. 1. quod indicatio non ad primam, nec ad secundam, sed ad tertiam mentis operationem necessariò sit reducenda, quatenus ex nocentis natura auxilium conveniens illatione cognoscitur, quae illatio negari nequit, quam vis uno eodemque momento, cognito indicante, simul indicatum innuatur, cum successio in intellectus cognitione non sit necessaria, quatenus cognitio principii sponte sua conclusio sequitur. Hanc ob causam Galenus hoc tantum innuere voluit, quod in Indicatione constructio plenioris ratiocinationis non sit necessaria, atque ita ἀνευ λογισμῶν, sine ratiocinatione Indicationem fieri dicit Capivaccius de Meth. Med. cap. 4. legit ἀναλογισμοῦ, transitum videlicet à simili ad simile intelligendo, quo modo ratiocinatio non excluditur, sedposito, quod ad tertiam mentis operationem pertineat indicatio, negari tamen non potest, à completo ratiocinationis discursu, longè differre Indicationem, quod Gavaletius lib. 1. de Indic. curat. cap. 2. declarat, ubi dicit Indicationem esse specularem quasi ostensionem, unde etiam emphasis aliquando Galen. dicitur, etenim sicut fenestra videndi praesente speculo in eo rerum spectra

& simulachra percipit, ita quoque intellectus, simul atque Indicans tanquam speculum apprehenderit, statim in eo tanquam in speculo indicatum quoque comprehendit, idque virtute duorum principiorum, quae in arte medica nulla observatione vel ratiocinio indigent, contraria videlicet contrariis curari, & similia similibus conservari, &c. Idem innuit Mercatus cit. loc. q. 207. dum citra evidentem argumentationem in Indicatione Medicum procedere dicit, & Argentarius lib. 2. de offic. med. cap. 3. Indicationem à ratiocinatione distinguit non aliter, quam quod non expressa aliqua & prolata argumentatione utatur & perpetuo à rei natura tantum ducatur, cum ratiocinatio per manifestum discursum aliàs fiat, & à rei proprietatibus & accidentibus etiam defumatur.

His positis ad Argumenta Massaria responderi potest.

Ad 1. esse quidem Indicationem rationis opus, adeoque contradistingui ab experientia: non tamen propterea statim concludendum, ipsam indicationem formaliter syllogismum esse.

Ad 2. dicitur, philosophi dictum potissimum agere de mediis, quibus oratores ad persuadendum utuntur, ubi syllogismi vox etiam latius sumitur.

Ad 3. conceditur, illationem aliquam in Indicatione praesupponi, quae tamen ita manifesta ex natura rei, ut ulteriori argumentatione non sit opus.

Ad 4. aliud est considerare determinationem Indicantium & indicatorum, & aliud est ipsam Indicationem perpendere: illud frequenter absque discursu operoso non fit, hoc minimè.

Ad 5. sequitur hoc in indicantium & indicatorum ignorantia, quorum natura postea duobus istis mediis est exploranda: at minimè tunc temporis, quando indicans manifestum est, quod in Indicatione necessariò praesupponitur.

Ad rationes Augenii dicimus:

Ad 1. istam simplicem notitiam, quae ex naturae indicantis & indicati, pro ratione contrarietatis colligitur, absque illatione non fieri, quam ob causam ad primam vel secundam tantum operationem reduci non potest, sed necessariò sub tertiam mentis operationem comprehenditur, licet manifestam argumentationem non exprimat.

Ad 2. Capivaccius non difficulter respondet, dum ἀνευ λογισμῶν, legit ἀνευ αναλογισμῶν, quo non ratiocinatio, sed transitus à simili ad simile intelligitur: sed fortè tutius dicitur absque ratiocinio nihil aliud innuere, quam quod fiat absque evidenti argumentatione.

Ad 3. concedimus, ita tamen, ut momentanea simul illatio concurrat, quae in communi pronuntiatio contrarietatis & similitudinis fundatur.

QVÆSTIO VI. An omne indicans sit agens aliquod?

Videtur quod non, quia morbus est privativa dispositio, quatenus denotat sanitatis absentiam.

2.

Contrarium defenditur.

Rationes partis negativae resolvuntur.

sentiam, at privatio desinitur omni actione, qua propter consequens erit Indicans aliquid dari, quod agens non sit. Adde quod morbus malae conformationis nihil agere videatur, qui tamen nihilominus sui correctionem indicat.

Contra notandum, quod verorum Indicantium conditio sit, ut potestatem & vim agendi habeant in corpore nostro, cujus naturae sunt illa, quae secundum naturam statum salubrem conservant & quae p. n. actione corruptivâ nobis adversa sunt. Hinc ab eo, quod non agit, nulla sumitur indicatio, juxta Galen. 4. Meth. 3. quoniam quae non agunt, aestimantur acsi non essent

Quod vero morbus privatio dicatur lubenter concedimus, ita tamen, ut sola privatio non sit, sed ejusmodi absentia sanitatis, quae positivam dispositionem aliam agendi vi praeditam includit, quemadmodum alibi, nimirum de morb. diff. ex. 1. q. 2. demonstravimus. Praeterea malae conformationis morbus non omninò nihil agit, quatenus actionem partium consideramus organicam, de quo plura vide Disput. 5. Coron. 2. quaest. 1.

QVÆSTIO VII.

An omne indicans sit aliquid in corpore permanens?

Affirmativa tenetur.

Instantia.

Instantia satis fit.

Hæc fuit secunda conditio verorum Indicantium, quae fundatur in eo, quod indicatum administraretur corpori, necessum igitur est indicans etiam in corpore reperiri, ita ut permanentiam in corpore habeat, cum aliàs indicato non indigeret.

Sed videtur huic assertioni obstare, quod Galen. lib. 9. Meth. Meden. cap. 14. innuit, corporis temperamentum, quod fuit antequam homo laboraret, indicantis rationem habere posse, quo ipso colligit Argentarius Galenum sibi non constare, propterea quod eadem ratione conditio hæc indicantium, quae alias externam causam excludit, perpetua non sit, utpote cum hoc modo etiam illud indicare possit, quod non amplius adest.

Verum si penitus Galeni dogmata consideramus, tunc manifestum redditur, citato loco temperamentum non proponi tanquam verum indicans, sed tanquam affectionem, sine qua non potest morbus exactè determinari, quam ob causam non solitariè, sed unâ cum morbo collatum indicare dicitur.

QVÆSTIO VIII.

An omne indicans sit intellectui notum?

Affirmativa Quæstio.

Instantia.

Veritas quaestiones ex eo manifesta redditur, quod per cognitionem indicantis ad notitiam indicati pervenire debeamus, unde 4. Meth. 4. necessarium statuitur, ut qui methodo curare conatur, essentiam indicantis cognoscat.

Sed obstare videtur quod Galen. 2. de art. curat. cap. 4. dicit, nimirum de tumoribus actum fuisse Indicativè, sed non manifestativè.

Verum respondet hic Capiv. de Meth. med. c. 4. Instantia respondet Capivaccius. di notitiam indicantis, sed hoc tantum innuere voluisse Galenum, quod materia auxiliorum non dum sit determinata, quam postea subjicit.

QVÆSTIO IX.

An omne indicans unum tantum indicet?

Hoc innuit Galenus lib. 9. Meth. 12. ejusque rationem ponit, in lib. de opr. secta. 45. unum tantum ab uno indicari, propterea, quod unum tantum adferetur.

Sed obstat, quod febris tanquam unum indicans plura det indicata, quatenus non frigida tantum, sed etiam humida remedia per naturam ejus calidam siccam indicantur: Sic urinae suppressio unum quid est, quae tamen aliud indicat; at venæsectio & purgatio constituunt duo indicata.

Verum pro resolutione notandum, quod habet citato loco Galen. in lib. 9. Meth. cap. 2. quod pro ut Indicans simplex vel compositum est eatenus etiam indicatio simplex vel composita oriatur; deinde unum esse suum genericum & etiam specificum habet, unde aliud atque aliud indicare potest. Patet hinc, quod intemperies composita sibi quoque conveniens remedium indicet, quod exemplo febris confirmatur. Sic urinae suppressio secundum esse suum genericum solutionem indicat, quam ulterius indicatio juxta essentiam ejus specificam, quam causae cognitio suppeditat, absolvit, ubi tamen unum semper unum indicat: Sic morbi magnitudo contentorum diminutionem indicat generatim, quae postea consideratis reliquis ulterius vel venæsectione vel purgatione absolvitur, in quo Massaria refutatur ab Hor. Augenio loco supra citato. Conjungantur illa, quae habet Gavaletius lib. 1. de Indicac. curat. cap. 61.

QVÆSTIO X.

An aer etiam in curatione aliquid indicet?

Videtur hoc ipsum Galenus asserere libr. 9. Method. capit. 14. ubi medicatorias indicationes à morbo, à temperamento & ab aëre nos ambiente deducit. Adde quod aëris ambientis consideratio Medici operationem mutare queat, unde etiam vim indicandi tenebit. Imò conditiones etiam indicantis aëri convenire videntur, quatenus est agens aliquid in corpore nostro continuo usu permanens, intellectui notum, & unum tantum indicans.

Sed negativa potius defenditur: cum enim aer indicet, ideo propriè nō potest esse indicans. Accedit etiam quod aer ambiens nobis nec p. n. nec c. n. inesse dicatur, unde ad numerum indicantium reduci non poterit.

Pro decisione notat Vidius lib. 12. de curat. gener. c. 17. quod aer per se & propriè nec indicetur, nec indicet, id n. quod indicatur non est aer, sed opus, ratio quaestiones.

quod effici potest aere adhibito idoneo, qui instrumentum est, pertinetque ad victum seu res non naturales: quæ n. indicantur non sunt instrumenta, sed opera, indicat v. secundario tanquam causa sine qua non potest fieri curatio, quod *Gavafetus lib. 1. de Indicationibus c. 29.* declarat, nimirum ab aere fumendam esse indicationem eo modo, quo fumitur à regione, cæli statu, anni tempore, & à qualibet aliâ causâ externâ: sed ab his ea ratione inquit *Galenus 4. Meth. 3.* fumitur indicatio, quâ conducunt ad eum affectum noscendum, qui later, quam ob causam *Capivaccius* etiam de *Meth. med. c. 3.* aërem non aliter quam sub ratione signi indicare dicit.

Parti affirmativæ satisfit.

I.

Manifestum est igitur *Argentarium* frustrâ per *cap. 6. lib. 2. de off. Medici* sugillare *Galenum*, quod *lib. 9. Meth.* aërem etiam indicantibus annumeret, ea propter quod in illo loco *Galenus* de indicatione curativa tam generica quam specifica tractet, ita ut rectè sic indicante *Capivaccio* & *Gavafetio* morbus tantum sit indicans, temperatura vero & aer sint tanquam signa concurrentia & morbum determinantia. Nec aliquid probat quod aëris ambientis consideratio sæpius operationes medicas determinet, cum hoc ipsum eâ fiat ratione quatenus executionem Indicationis interdum promovere; sæpius etiam impedire potest. Quod autem indicantium conditiones omnes etiam aëri convenient, non facile probabit aliquis, nisi eundem pro spirituosâ corporis nostri substantia venditet, quo ferè *Mercatus* citat. loco *q. 208.* inclinare videtur, dum aërem tanquam vitæ causam internam & externam permanentem, necessariam atque inevitabilem considerat, ubi tamen vix aliud obtinebit, quam quod indicatum, tam à statu s. n. quam à morbo desumptum per aëris considerationem conjunctam plenius determinari queat.

2.

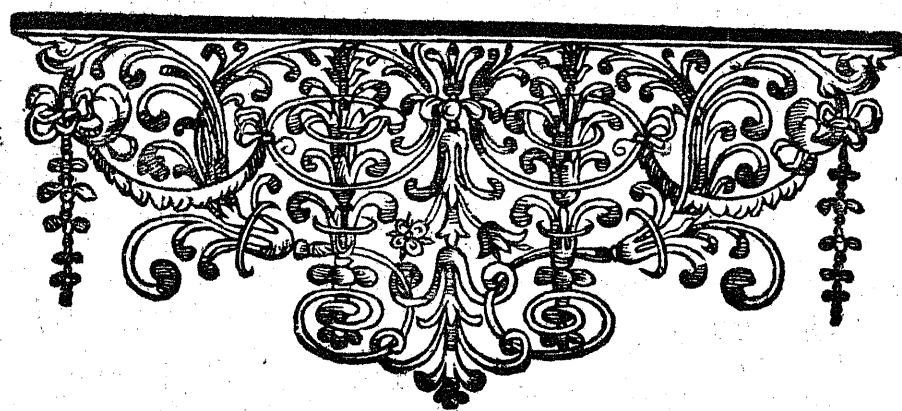
3.

QVÆSTIO XI.

An etiam à viribus indicatio curatoria sumatur?

Negatur quæstio.

Quemadmodum morbus ejusque causa sui ablationem, ita vires sui conservationem

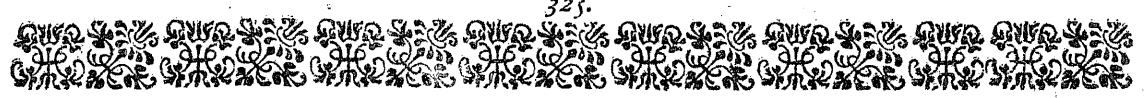
indicant: hinc indicatio triplex constitui solet, nimirum curatoria, quæ morbum, præservatoria, quæ causam, & vitalis, quæ vires respicit.

Hinc assertioni obstrare potest, quod à viribus etiam curatoria indicatio desumatur, quatenus *Hipp. & Galeno* natura dicitur omnium operationum opifex, undè *libr. 1. Meth. cap. 9.* roborata natura semiputridam reliquam materiam superare statuitur. Sic ex eorundem medicinæ principum decretis venæsectio & frigida potus in febribus non conceditur, nisi talis indicatio à viribus robustis sumatur.

Hic notandum ex *Mercato* cit. loco, quod licet ex viribus aliquid sumamus ad auxilium in ventionem aut curacionem; illud omne sit intelligendum, quatenus vires id non efficiunt primò & per se propter morbi curacionem, sed propter sui custodiam, quò fit ut unum tantum habeant postulatam, ubi tamen ex accidenti non est inconveniens alias etiam vires indicare, siquidem ut probè custodiantur, morbi etiam ablatio est necessaria, quare virtus non est indicans primum in morbi curacione sed secundarium.

Hinc non difficulter ad instantias respondetur: quod enim natura morborum medicus dicitur, non probat naturam seu virtutem totius esse indicans curatorium, quia morbi depulsiōnem non primò, sed secundario, propter sui conservationem desiderat. Quod si natura sufficiens sit ad morbificas causas expugnandas indicatione curatoria non opus est, sicut frequentissimè fieri solet. Sic venæsectionem & frigida potum propriè vires non indicant. Sed propter sui conservationem vel permittunt, vel dissuadent, adeoq; morbum tantum ex collatione cum subiecto laborante determinant. Vide *Capivacc. lib. de Method. med. cap. 26. Gavafetium de Ind. curat. lib. 1. cap. 69. Vidium de curat. gener. c. 9.*

Insti-

Institutionum Medicarum DISPUTATIO XVIII.

De VENÆ SECTIONE. THESIS I.

Quemadmodum in aliis Medicis naturam imitatur, ita sanguinis evacuationem ab eadem quoque didicit, quod *Galen. lib. de Venæsect. adversus Erasistr. cap. 4.* demonstrat.

Medicina Naturæ simia.

Cur de Venæsectione peculiari ter agatur.

Propositio.

Utilitas venæsectionis.

Quintuplex utilitas V. S.

Putrescentibus humoribus an V. S. conveniat?

Plethora utraque V. S. indiget.

Inapetus humorum V. S. reveli & derivari potest.

X. Tandem ex accidenti per emissionem sanguinis, quæ venæsectione perficitur, corpus nostrum refrigerari sensu patet, quatenus unâ cum sanguine semper aliquid caloris exhalat, cum sanguis non solum alar, sed etiam calorem naturalem conservet. *Galen. lib. de cur. rat. per venæsect. c. 5.*

Ex accidenti V. S. refrigerat.

XI. Cum autem hic ultimus usque accidentarius sit, ideo rarò per se tantum venæsectionem indicat, ubi scilicet tantus fervor sanguinis adest, ut ubi tam refrigerationem, ab aliis medicamentis Medico denegatam, requirat.

XII. Ex his patet sanguinis missionem, quæ fit per phlebotomiam à quinque indicatis in affectionibus p. n. desumi, nimirum à sanguine putrescente, copia peccante, impetu ad partem quandam ruente, cuidam parti copiosè incumbente, vel vehementer effervescente, ubi tamen semper morbi vel præsentis, vel futuri magnitudo præsupponitur.

Quinque venæsectionis Indicia.

XIII. Non autem sufficit, ut sciamus, quid sanguinis evacuationem indicet, sed insuper opus est, ut videamus, quanam venæsectionem indicatam prohibere queant, quam ob causam consequenter determinandum, quanam venæsectionem absque noxa ferre possint.

Venæsectionem prohibentia.

XIV. Cum autem Venæsectio sanguinem evacuando calorem nativum imminuat, adeoque vires dejiciat, merito ad vires respiciendum est, ut intelligamus, num eadem sanguinis evacuationi instituendæ sufficientes esse possint fortitudine suâ, an verò propter debilitatem venæsectionem indicatam impediatur.

Quanam viriū imbecillitas V. S. impediatur.

XV. Sed non quælibet viriū imbecillitas phlebotomia statim impedit: prout enim vires dupliciter afficiuntur, nimirum oppressione, vel dissolutione, sic in priori casu frequenter maximum auxilium, in posteriori contra extremum exitium à venæsectione expectandum est.

XVI. Accidit autem viriū variatio, à rebus secundum naturam, non naturalibus, & præter naturam. Quoad res secundum naturam, potissimum temperamenta, ætates & sexus considerantur.

Quæ temperamenta sunt apta ad V. S.

XVII. Inter temperamenta facile venæsectionem fert calidum habitu denso ac solito cum latis venis præditum: contra constitutio mollis, tenera ac rara & quæ ad dissolutionem viriū apta est, per talem sanguinis evacuationem minimè juvatur.

XVIII. Porro quatenus ætatum respectu, vires variantur, ita ut præstantius facultatum robur inveniat in iis, qui sunt inter pueritiam & ultimam senectutem: venæsectionem prohibent pueritia & senectus, quam tamen intermedia ætates concedunt.

Quænam ætates facile ferant V. S.

XIX. Verum ut aliàs ætates non tam annorum numero, quam facultatum operatione, naturarumque diversitate determinantur, sic etiam hic fieri

Tomus primus.

Ee

fieri potest, ut puer vel senex, juvene vel viro quodam facilius dictam sanguinis missionem interdū ferre possit, propterea quod ætas, non quatenus ætas, sed quatenus vires indicat, eandem vel prohibeat, vel concedat.

Respectu Sexus.

XX. Respectu sexus plerumque viri mulieribus evacuationem sanguinis per venæsectionem citius ferunt, propterea quod hæc communiter habitu molli, raro, laxoque content, suasque naturales evacuationes per menstrua habeant.

Quomodo gravidæ. V.S.ferant.

XXI. Quod si gravidæ sint, periculosior adhuc est Venæsectio, cum secundum Hipp. lib. 5. aph. 30. Mulier utero ferens sectâ venâ abortiat, eoque magis, si sit fœtus grandior: nisi scilicet magna morbi vehementia cum sanguinis copia hoc urgeat, imò nisi sanguinis major copia, quam fœtus nutritio requirit, in corpore periculum aliquod minetur, in quo casu per venæsectionem abortum præcavemus, quemadmodum verè scribit Marcellus Donatus lib. 4. histor. med. mirab. cap. 16. quod experientia testis in multis mulieribus Austriacis nos quoque docuit.

Qualis aër ad V.S. fit eligendus.

XXII. Quoad res non naturales, aër ambiens primò occurrit, qui ut in aliis evacuationibus, ita hic etiam temperatus potissimum eligitur, cum caliditate excedens vires dissolvat, cõtra frigiditate peccans easdem opprimat: hinc anni tempora & regiones interdum venæsectionem prohibent, quatenus in iis talis est ambiens aëris constitutio, quæ vires in corporibus nostris pro sustinenda hæc evacuatione redduntur insufficientes.

XXIII. Hinc minus detrahimus per phlebotomiam in Regionibus & aëris constitutionibus calidioribus & siccis, cum nimirum hic omnia quam maximè ad resolutionem sint apta: alia autem ratione in contrariis, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacationem, propter insequentem refrigerationem. Gal. lib. de cur. rat. per venæsect. cap. 14.

Cõsuetudo quoque attendenda in V.S.

XXIV. Huc insuper consuetudo quoque non inconnè altera natura dicta, refertur, cum inasueti, præcipuè cum parcius vivunt, ac laboribus atque exercitiis multis obruantur, difficulter sanguinis evacuationem ferant, quæ tamen optimè convenit assuetis, præsertim ubi pleniori victu utuntur.

An V.S. lenitiva præcedere debeant.

XXV. Inanitiõ quoque respectu primarum viarum jure præcedit, cum alias circa primas vias humorum peccantium saburra collectâ venæ evacuatæ crudos succos attrahant, quæ ratione Cacochymia origo præbetur.

Res p.n. quomodo impediunt V.S.

XXVI. Quod res præter naturam attinet, illæ frequenter quoque venæsectionem impediunt, quatenus designant vires insufficientes, ut apparet ex magnis partium principum intemperiebus, ex vehementissimis symptomatibus, utpote diuturnis vigiliis, alvi profluviis, animi deliquiis & similibus.

Evacuatio per V.S. Quantitas.

XXVII. Ex dictis patet, in quibus venæsectio possit institui, ubi scilicet eandem indicatam, nihil ex iis, quæ proposuimus, inhibet. Jam sequitur, ut videamus, quænam ipsius evacuationis quantitas esse debeat.

XXVIII. Hæc sumitur à quantitate vitii sanguinis peccantis, quod prout majus, vel minus est, ita sanguis quoque copiosius vel parcius detrahatur, quatenus nulla obstat prohibentia respectu viri.

XXIX. Ita veteres in magno sanguinis vitio viribusque constantibus ad animi deliquium usque, ratione evacuationis accedens procedebat, quemadmodum testatur Galen. lib. de cur. rat. per venæsect. c. 22. Non tamen sine cautione, nimirum signa deli-

quii instantis per mutationem coloris faciei ac pulvis diligenter observando.

XXX. Cùm autem nostris corporibus tantæ evacuationes sanguinis, quæ veteribus in usu fuerunt, minimè convenire videantur, ideò magis cõsultum esse videtur, in defectu, quæ excessu peccare: Potest nã id, quod superest, reiteratis vicibus cõpleri, quod de viribus largiori evacuatione profstratis minimè nobis polliceri possumus.

XXXI. Ubi constat, quam ob causam & quantum sanguinis per phlebotomiam sit evacuandum, cõsequenter merito queritur, quænam vena sit aperienda, cùm non sit una eademque ratio, hæc ne vel illa incidatur.

XXXII. Ut a. non est unus scopus venæsectionis, quod in præcedentibus apparet, ita quoque respectu venarum delectus instituendus est: & primò quod attinet phlebotomiam, quam evacuationis gratiã propter sanguinem copia peccantem instituimus, in illa venæ majores in cubito potissimè dextro vel sinistro secantur, nisi vitium sanguinis in mulieribus à suppressione menstrua ducat originem, ubi venas in poplite vel talo incidere magis convenit, quæ ratione nõ tantum inutile tollitur, sed etiam consueta evacuatio rursus procuratur. Gal. cit. loc. c. 11.

XXXIII. Quod si revulsio gratiã venæsectio instituat, cum omnis revulsio respiciat humores ad partem affectam fluentes, merito illæ venæ eliguntur, per quarum apertionem fluxus humorum ad partem affectam sistitur.

XXXIV. Tales sunt venæ partium oppositarum, nõ quidem proximarum, sed remotiorum imprimis respectu longitudinis & latitudinis ipsius corporis, cum observata rectitudine, non tam naturæ, quæ dextra dextris, & sinistra sinistris opponitur, quæ in aliis revulsio remediiis minimè negligenda esse videtur, quam respectu manifestorum ductuum & meatuum, qui sunt iater venas partis mittentis & oppositas.

XXXV. Ita in coxendicum dolore cum copiâ sanguinis conjuncto in cubito ejusdem lateris vena aperitur statim in principio curationis, quando videlicet materia sanguinis ad locum affectum adhuc adfluit, ut ejusdem affluxus in partem oppositam dirigatur. Gal. lib. 10. Medic. compos. sec. loc. c. 2.

XXXVI. Sic etiam superius affecta parte dextrâ pectoris rectè respectu lateris oppositi in cubito vena aperitur, utpote cum hæc ratione rectitudo quoque: si non secundum longitudinem, quam Galenus plerumque intelligit, tamen secundum latitudinem, quam Idem quoque concedit, comm. 3. de fractur. text. 3. observetur.

XXXVII. Et quamvis quædam ex veterum monumentis contrariū suadere videantur, nimirum cum ipsa parte venam aperiendam communio nem habere, adeoque in eodem latere porius venæsectionem institui debere, quod manifestè Gal. lib. de cur. rat. per venæsect. cap. 16. innuit, dum convenientissimum pleuriticis esse statuit, venam in brachio laborantis lateris aperire: hoc tamen nõ procedit de intentione revulsiois simplicis, sed quatenus potius ab affecta parte derivare vel evacuare conamur.

XXXVIII. Eliguntur autem in opposito venæ majores, quando affectus, viribus consentientibus, vehementer ac celerem revulsioem requirit, vel etiam minores & remotiores, ubi paulatim humorum impetum absque insigni evacuatione aliò dirigere cogimur.

An ad animi deliquium evacuationem.

Quæ vena incidenda ratione evacuationis.

Ratione revulsiois quænam incidenda.

In Coxendicum dolore quæ vena incidenda.

In pectoris affectibus quæ vena incidenda.

Quando minores vel majores venæ incidenda.

Revulsio localis.

XXXIX. Præter hanc revulsioem simplicem datur alia, quæ Localis aliquibus dicitur, quæ ratio ne Hippocrates lib. 6. Epid. comm. 2. text. 27. dolori capitis respectu partis posterioris per venam in fronte apertam succurrere docet: verum cum hæc magis derivatiois nomen mereatur, ideò de ea nihil addimus ulterius.

Venæsectio derivans quomodo fiat.

XL. Quemadmodum v. Venæsectio revellens propriè dicta sit ad partes remotas & oppositas, ut materia non amplius affluat; ita derivans instituitur ad partes vicinas & proximas, propter materiam ex parte affecta ad locum alium derivandam Galen. lib. 2. de art. cur. cap. 2.

XLI. Hic igitur maximè communio venarum proximarum cū affecta parte, secundum antiquos, observanda est, in quo sensu rectè Galenus affirmat, quod sectâ venâ lateris ejusdem pleuriticis satis conspicua & cita deprehendatur utilitas.

XLII. Quocirca, qui in gutture & aspera arteria gravi torquentur inflammatione, iis in principia quidem aperta in cubito vena, scilicet respectu revulsiois propter materiam affluentem, post principium autem in ipsa lingua propter materiam ex ipsa laborante parte derivandam, venæsectio magnificè prodest. Gal. 1. de cur. rat. per venæsect. c. 4.

Tempus Venæsectionis.

XLIII. Tandem superest, ut aliquid de tempore venæsectionis addamus, cū plurimè interfit, quando sanguinis evacuatio per phlebotomiã instituat.

XLIV. Quoad anni tempora nihil addimus, cum ex superioribus patet, in quibus aptissimè phlebotomia possit institui: Respectu morbi verò ubicunque scopus mittendi sanguinis (nempe morbus magnus cum virum robore absque prohibentibus) invenitur, auxilium hoc minimè prætermittendum est. Galen. ibid. cap. 20.

XLV. Cùm autem in plerisque morbis temporis tractu robur virtutis exsolvatur, ideò mittendi sanguinis occasio numero dierum frequenter amittitur, unde commodissimum tempus venæ aperiendæ plerumque principium morbi statuitur, ubi scilicet evacuationis gratiã venam incidimus, hinc Galen. lib. 9. Meth. Med. cap. 14. in febribus putridis, nisi quid obstet, in principio statim venæsectionem suadet.

Morbi principium accommodatissimū ad V.S.

XLVI. Ita revellens phlebotomia circa idem morbi tempus protinus tentanda est, ubi scilicet humores adhuc sunt affluentes, ut eorundem revocatio fieri possit ad partes alias, quod ex thesi 42. cognoscitur.

XLVII. Ubi verò derivatiois gratiã phlebotomia instituitur, illud tempus est eligendum, in quo copia materiæ dempta & affluxus sedatus est.

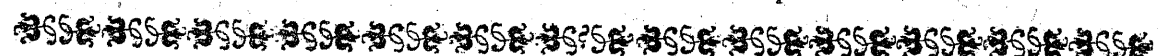
XLVIII. Quod si vehementer affectus venæsectione urgeat, quilibet diei vel noctis horâ executionem ejus instituire possumus: sin minus, præstat hanc ipsam manè tentare, non protinus excitationis à somno, sed circiter horam unam jam antea vigilantibus. Galen. lib. de cur. rat. per venæsect. cap. 21.

XLIX. Ita sese habet sanguinis missio, quæ fit per phlebotomiã pro qua veteres aliquando illam etiam substituebant, quæ arteriis incisus peragebatur, quemadmodum patet ex Galen. cit. libro.

Arteriõmia.

L. Verum de hæc arteriõmia nihil addimus, propterea, quod eadem admodum periculosa, nostris ægris minus accommodata, & hanc ob causam artificibus hoc tempore inusitata sit.

LI. Præter phlebotomiam dantur & alii modi, quibus sanguinis abundantia minuitur, ut sunt cucurbitulae, scarificationes & alia hujus generis, quibus sanguis particulariter pro diversa Medicorum intentione minui potest.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XVIII. CORONIS DE VENÆ SECTIONE.

Ex Lib. 2. Meth. Medendi Johann. Fernelii Capite I.

Vo sit artis cognitio & usus certior particularum quodlibet remediõrum generis perpendendum, ubi primum evacuatio, tanquam maxime generale remedium offertur, quæ expulso est eorum, quæ p. n. in corpore continentur.

Evacuatio quid.

1. Hic humores & excrementa potissimum sese offerunt, ubi ex illis aliqui supervacui sunt, ut pituita & utraque bilis excrementitia, alii succi dicuntur, qui in substantiam corporis converti possunt, qui sunt primarii, quibus moles sanguinis constituitur, & secundarii.

Evacuatiois differentia unde procedenda.

2. Quicquid autem horum à mediocritate & justo natura modo deficit manifestè, quia morbi causa existit, si emendari aliter non potest, protinus auferendum, unde Evacuatio indicatur, quæ variat provitiis contentorum, qualia sunt Plethora & Cacochymia.

Plethora quid.

3. Plethora sit, quando succi omnes in qualitatè mediocritate positè supra justam & nature congruentem mensuram accumulantur, idque duplici ratiõne, nimirum ad vasa & ad vires.

5. Cacochymia sit, quando vitiosa qualitate humorum à mediocritate recedunt, est que minor vel deterior, cum vel sine putredine.

Cacochymia quid.

6. Quemadmodum verò Plethora venas corporis habitat respicit, ita Cacochymia in totum corpus dispergitur, ubi notandum, quo vacuandi ratio conspiciat, totum corpus in tres regiones distinguat, quarum varias in evacuationibus instituendis necessariò cognoscenda.

Contentorum vitia,

Corporis Regiones tres communes.

7. Præter istas regiones communes, dantur etiam privatae, quatenus ex cerebro, pulmonibus, renibus & utero etiam evacuatio fieri potest.

Privatae,

Ex Capite II.

1. Est autem omni Evacuatio, vel Universalis, vel Particularis, quarum illa communiter ab universo corpore materiam subtrahit, quæ pertinet sudor & perspiratio, sanguinis profusio, vomitio, & alvi subductio, quarum qualibet unam regionem primò, reliquas autem consecutione quâdam, licet parcius vacuat.

Universalis evacuatio,

2. At particularis Evacuatio partem duntaxat aliquam

Particularis,

quam contentorum onere pressam levat, quæ ratione cerebrum per palatum & nares, pulmones & pectus per excretionem, renes & vesica per urinam, uterus per menstrua purgatur.

Naturalis. Artificialis.

3. Utraque Evacuatio vel sponte fit, vel artis beneficio, quarum hæc per subsidium externum absolvitur, estque legitima, quum talia evacuantur, qualia vacuari oportet.

Quomodo Naturalis ab artificiali differt.

ExCapite III.

1. Inter Evacuaciones has celebris est missio sanguinis; ubi per venam sectam non hic vel ille humor seorsim, sed omnes conjunctim vacuantur, qui propria calore disperdit, sui diversitatem comprobant.

Sanguinis missio per V.S. celebris evacuatio.

ExCapite IV.

1. Est autem talis evacuatio per venesectionem universalis: cuius indicans est sanguis in venis, qui copia evacuationem simpliciter, fluxus vero revulsionem indicat.

Venesectionis est evacuatio. Univerfalis. Plura Plethora turo V.S. curatur.

2. Ut autem humoribus in venis Plethora & Cachymia potest accideret, ita illius proprium remedium est venesectionis, que, dum pura est sanguinis missione turisime demitur, cuius commoda sunt, dolores ex tensione placare, corpus onere pressum relevare, & insitum calorem liberalius ventilare, quo morborum discrimen arceatur: ubi vero impura plethora, non aequè turo venesectionem admittit.

Impura non item.

3. Semper tamen in impura plenitudine venesectionis commode purgationi præmittitur, ubi parcius in abundantia pituita, quam melancholie, & in hac parcius quam in bilis copia sanguis mittendus.

In Plethora impura V.S. purgationi præmittitur. An Cachymia V.S. minuetur.

4. Porro simplicem venarum Cachymiam sectâ venâ minuere tutum ac utile pronuntiatur: ubi vero Cachymia simplex non est, sed viscerum corruptelam, vel aliud quid extra venas præsupponit, turo venesectionis non deternitur.

ExCapite V.

1. Porro prorumpenti sanguinis remedium est Revulsio, scilicet illabentis humoris in contrarium tractus, quod rectarum fibrarum ope persicitur, quo ipso, ut dicitur, hoc est, directio determinatur, quæ ratione plenitudinis dextra, nequaquam sinistrum latus contrarium dicitur, quamquam in inflammato crure dextro sinistrum contrarii rationem habeat. Hoc modo revulsio directio evidens auxilium adferre dicitur, è transverso nullum.

Revulsio quid.

2. Seu autem ampla vena, quod gravior affectus, seu angusta magis, quod mitior innuit, indicatur, utilis est ejusmodi revulsio, cum fluxionem sistat, & tam ab affectu parte peccantem, quæ è toto corpore superfluum sanguinem detrabat.

Revulsio quando utilis.

3. Revulsioni Derivatio quoque subjicitur, humoris videlicet illapsi tractus in vicinum latus, que fit aperta ea vena, quæ in partem affectam inferitur, & utiliter adhibetur, quum revulsionem præmissâ fluxionis impetus & ardor jam quiescit simulque humor adhuc liquidus est & ad fluxionem aptus.

Derivatio quid. Morbi qui Venesectionem indicant.

ExCapite VI.

1. Morbos, quos sanguis vel copia vel motu genuit præsentis quidem venesectionis sanat, impendentes arcer, unde hæc pertinent morbi communes & particulares.

2. Inter communes synochus utraque, omnique febris putrida continua sese offerunt: in partium affectibus sunt phrenitis, ophthalmia & omniumque tam interiorum tum exteriorum partium inflammationes, que sunt

quando sanguis è venis in partem aliquam abscedit, abundantiorque congestus tumorem parit.

3. His proximè accedunt spumatum sanguinis, tabes incipiens, sanguinis vomitio, fluxus è naribus, utero, hamorrhoidibus immoderatio, ubi vena oppositi loci revulsione juvat.

4. Hinc sive pura sive impura plethora concurrat, semper venesectionis locum habet, modo causa morbifica in vasis condita fit, quæ ratione carbunculus, furunculus, scabies humidior, omnique rubor corporis summi & smiles affectus venesectionem indicare dicuntur, quatenus scilicet à sanguine acriore in venis peccante fiorentur.

5. Sic etiam causus omnique continua febris venesectionem indicat, quatenus in vasis majoribus putredinem præsupponit, ubi manifestum redditur, quod febri, quæ fieri potest propter bilem circa ventriculum & simas partes jejoris coærvatam nec nisi nec causa ratione per venesectionem caretur.

6. Intermittens etiam venesectionem non indicat, quatenus radicatur ejus causa in venis minoribus, nisi concurrat venarum plenitudo, quæ pericalum minetur, aut incalescens sanguinis symptoma aliquid acrius urgeat, ubi tamen cautio etiam adhibenda, ne symptoma tale fortassis etiam aliunde suam originem habeat.

7. In partium morbis venesectionis præsentem curat, & imminentes præcævet, juxta regulam quacunq; morbis præsentibus rectè peraguntur, eadem incipientibus & imminentes etiam præmittenda, quod procedit in morbis à plethora vel cachymia subortis, præservationum indicationem casu respiciendo.

8. Sæpius etiam imminenti morbi magnitudo venesectionem indicat, ut patet in contusione, vulneribus gravibus & cubi lesepatis inflammatione periculis per venesectionem præcævetur.

9. An autem præsentem morbo vel imminenti magis ex usu sit venesectionis, queritur? ubi resolutio subjicitur, mirum quod præsentem affectui necessitas, imminenti utilitas ac securitas insit.

An morbo præsentem vel imminenti magis ex usu sit V.S.

ExCapite VII.

1. Plenitudo simplex citra delectum ex qualibet vena detrahitur, commodissime tamen Authori nostro ex inferiore cubiti dextri, qui à cava plurimum, & à jecore validissime prolucit.

Plenitudo simplex citra delectum ex qualibet vena detrahitur.

2. Notandum vero quod rectè quidem situs partis laborantis ab Authore, non ex partu ordine, sed ex ortu & productione vene, quæ in partem emittitur, hic definitur, cui tamen fundamento vix respondebunt multa, que in hoc capite specialiter de venarum delectu proponantur.

3. Sufficiant autem quod electionem venarum illa, quæ supra disputatione thes. 31. &c. proponuntur, quarum lectio cum hoc Authore capite conjungatur.

ExCapite VIII.

1. Sanguis sponte, at non ex ratione profluens, non eam deboratur venesectionem, quam ratio ususque posulat.

Sanguis sponte fluens V.S. si eam morbus exigit non dehortatur.

2. Confert autem venesectionis morbis per se & per accidens: per se vacuat aut revellit, & ex accidenti modo refrigerat, modo obstructions ex multitudine contrahit aperit, ubi nota, quod illis semper, his vero, cum singulari discretionem fit adhibenda.

ExCapite IX.

1. Dato morbo qui venesectionem indicat, necessario magnitudo ejus, & vires subjetti laborantis perpendendæ sunt.

Morbi Magnitudo in V.S. consideranda.

An morbo præsentem vel imminenti magis ex usu sit V.S. Plenitudo simplex citra delectum ex qualibet vena detrahitur. Sanguis sponte fluens V.S. si eam morbus exigit non dehortatur. Morbi Magnitudo in V.S. consideranda.

2. Non sufficit autem morbi magnitudo considerata, nisi virium quoque habeatur ratio, quæ duplces sunt ingenitæ & influentes, quæ leduntur dupliciter, nimirum oppressione & languore, quod necessario distinguendum est.

3. Hoc sumitur à causis evidentibus, si enim ejus generis sint, quæ virium substantiam vel mutant vel dissipant, languida sunt, si nullæ tales, sed quæ pondere suo urgent, opprimuntur.

ExCapite X.

1. Ne per morbum afflicto major afflicto per Evacuacionem addatur, ea lege procedatur, ut evacuacione morbo succurratur, viribus, quam fieri potest, minime laesis.

Evacuacione morbo succurrendum viribus illatis. Determinatur Evacuacione collatione morbi & virium.

2. Determinatur autem Evacuacio collatione morbi & virium, ubi valide vires fidenter, quantum morbi magnitudo requirit, minus valide parcius, prostrata vero nullo modo evacuandum esse indicant.

3. Ex morbis porro magnus copiosam, mediocri moderatam, raro necessarium, utilem tamen, exiguum exiguum vel nullam evacuacionem exposcit.

4. Collationem morbi viriumque sequitur, quod vires plane integra & morbus mediocri non utique necessariam, sed tantum utilem venesectionem indicent, ubi turo & quantum morbus desiderat, sanguis mitti potest; at si vires integra & morbus magnus & periculosus concurrant, evacuatio uberior convenit etiam ad animi defectionem usque non eam, quam timor, animi ignavia vel acrimonia humoris officium ventriculi simulantis pro ducit, sed quæ quantitatem evacuacionis sequitur & ex pulsus mutatione & egroti languore incipiente cognoscitur.

5. Porro vires mediocres cum morbo mediocri moderatam, at cum iudem morbus magnus, multam quidem Evacuacionem, sed partit vicibus adeoq; per intervalla absolvendam indicant.

6. At delectu penitus viribus ab Evacuacione quiescendum, & in is roborandis omne studium collocandum, quibus relectis in chronicis morbis, idonea tandem Evacuacio sequitur, licet ejusmodi Evacuacio constantibus adhuc viribus fit in acutus anceps ac periculosa.

ExCapite XI.

1. Non autem sufficit præcedens quantitas determinatio iuxta morbi magnitudinem & vires, nisi secundariis scopi simul animadvertantur, ubi tres interiores sunt nimirum temperamentum, corporis constitutio vel habitus & ætas: totidem externi scilicet ambientis constitutio, vacuatio suppressa vel immodica, & consuetudo, quo ad vitium, vitæ genus & vacuacionem.

ExCapite XII.

1. Præter considerationem præcedentium futura quoque prospicere sapienti Medici est, quatenus ita vacuandum in principio, quod vires in posterum etiam ad morbi solutionem & judicationem, nimirum ad videri vel ad uplos sufficientes esse possunt.

2. Tales futura vires colliguntur ex duobus fontibus, nimirum ex causis præcævicis, quo ad calis constitutionem & vivendi ritum, & ex symptomatis, quæ præter opinionem incidere possunt.

3. Ità largissima quidem sanguinis missio tentatur, ubi morbi causæque magnitudo cum viribus constantibus hæc indicat, quam aëris constitutio, & ægri natura conveniens permittit: conspirante futura morbi solutione, & omni gravius symptomatis metu absente.

4. At ubi contrarietas scoporum oritur, ita, ut præteritorum quidem recordatio copiosum sanguinem fundendum esse moneat; cuius tamen libertatem præsentium observatio subtrahat, summa prudentia opus est, ubi in

permissione scoporum non multitudine, sed potestas observanda, potius in defectu quam excessu quiescendum.

ExCapite XIII.

1. Data plenitudine aliæ humorum labæ in vasis, in principio morbi venesectionis convenit, quia quicquid impofterum gignendum est, hoc modo prohibetur, quod verò genitum est, facilius à natura superatur, quæ admodum exemplo februm & interiorum inflammationum confirmatur.

2. Imò vires etiam in principio constantes hoc indicant, unde præpostera methodus morbum conduplicat, & viribus negotium facessit.

3. Quod si primis diebus vene sectio neglecta sit, etiam post hæc administrari poterit, modo morbus & vires eandem adhuc requirant.

4. Quoad particularia morborum tempora, vacuatio non ex candescenti, sed mitescenti morbo convenit, unde in februm accessionibus à purgatione & venesectione quiescendum.

5. Maxima vero tranquillitas ad Evacuacionem apta est, medio remissionis & intermissionis tempore, quod interdum facile, interdum difficaliter, propter spatii brevitatem fieri potest.

6. Quoad horum vero si datur electio, matutina convenit, ubi sanguis suscitatus, attenuatus & adfluendum aptus est, eaque non mox à somno, cibo besterno concoto, tam alvo quam urina primum exoneratis imprimi, dum amplior aliqua venarum incidenda est.

7. At si vehemens morbus urgeat, imminente periculo, talis delectus merito negligitur; quod in suffocante pleuritide, angina &c. confirmatur: imò in intermittentibus potius hora remissionis, quam matutina notatur, etiam si medium diei vel noctis attingat.

ExCapite XIV.

1. Præcedentibus observatis corporis etiam præparatio non est negligenda, quæ requirit puritatem & expurgationem primæ regionis.

2. Sed nota, quod talis corporis præparatio locum habeat, ubi morbi clementia tales inducias permittit, minime vero dum immanis importunusque morbus festinare cogit.

ExCapite XV.

1. In ipso venesectionis actu conveniens apparatus Chirurghi requiritur, ubi differentia sectionis, tam quoad venas quam respectu ipsius sanguinis profluentis, observanda venit.

2. Quantitas emanantis sanguinis ex morbi necessitate & viribus est estimanda, ubi præcautionis ergo satis est in plethora simplici redundantiæ demere, dum medio critas fit reliqua.

3. At quum morbus in est, usque universalis, ut febris, si vires tolerant, infra mediocritatem minuendum est, in partium vero inflammationibus, non una quantitas, sed turo coloris, turo substantiæ mutatio spectanda, tauto magis sanguinis mittendum, quantum affectus requirit, nisi partii vehementer impactus sit humor, aut evacuacione vires exolvantur, ubi interdum iteratis viribus agendum est.

ExCapite XVI.

1. Factâ missione sanguinis per vena sectionem Chirurgus & æger suam faciat officium: ille quoad vulneris deligationem, hic vero quoad corporis animique commotionem: ubi primo supinus æger decumbat, ut omnes parte æqualiter quiescant, & ab is abstinere, que sanguinem & spiritum incitant, somnumque per tempus aliquot, ne languidior calor extingatur, aut spiritus obruantur fugiat, ac vultus exquisitam rationem teneat.

Indicationibus contrariis quid agendum. In principio Morbi vena secanda. Quoad particularia morborum tempora. Quâ hora Venesectionis. Necessitas non habet legem. Ad Venesectionem corporis idonea præparatio adhibenda. In Vena sectionis actu quid observandum. Quantitas emanantis sanguinis, quomodo estimanda. Peractâ Venesectione quid observandum. Quo ad particularia morborum tempora.

De iteranda Venæsectione quid statuendum & quando conveniat.

2. Porro quoad iterandam venæsectionem, subjicitur, in ferventi sanguinis copia, maxima inflammatione, dolore vehementissimo, febris ardentissima &c. protinus in initio non modo quantum exsuperat, verum etiam plus sanguinis mittendum esse, si valida vires tolerando sint, etiam ad animi usque defectionem.

Ex Capite XVII.

1. Ubi sanguis mundus & convenientibus pelvibus e-reptus est, de eodem judicare convenit, nam viscosus, crassus, tenuis, aquosus, putridus, copioso sero dilutus, spumoso sive fit: num eidem pingue quid & adiposum innatet: qualis sit ejus interior substantia, num arenulis abundet; quid graveolentia, vel alieni saporis ejus indicent, nam partes ejus omnes equaliter, vel non sese habeant.

Ex Capite XVIII.

1. Quoad arterias secandas, à majori cubiti & poplitei arteria sectione cavendum, cum egrè sanguis illius quoad vèas majores.

Ex Capite XIX.

1. Inter particulares sanguinis evacuationes, est Hircudo, Scarificatio & Cucurbitula.

Ex Capite XX.

1. Quæ per habitum corporis præter dicta evacuata, vel id præstant sudore, vel occultâ transpiratione, huc pertinent inedia, unctio, frictio, illuc exercitatio, balneum & Laconicum.

QVÆSTIO I.

An Venæsectio sit tentanda?

Chrysiippus olim, ejusque discipulus Erasistratus & horum sectatores venæsectionem in universum damnabant, alia remedia, nimirum incediam, & nescio quid non substituendo. Verum cum hæc assertio jam dudum à Galeno lib. de venæsect. contra Erasistr. & lib. de curat. per venæf. sit abundè refutata, non opus esse videtur, im præsentiarum pluribus id ipsum repetere, cum ratio & experientia remedium hoc præstantissimum satis confirmet.

1. Nec obstat, quod vulgò sanguis, tanquam Naturæ thesaurus, potius conservandus, quam emittendus videatur, quod venæ sectio, secundum Avicennam lib. 1. fen. 4. c. 20. bonum sanguinem rapiat, malum intus relinquat; quodque metuendum, ne venâ sectâ, vel ad biliosorum humorum

effervescentiam, vel ad pituitosorum cruditatem æger perducatur, ubi dicit Avicenna: & summopere tibi cave, ne agrum ad unam duarum perducas verum scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem.

Hæc inquam, non obstant, quatenus sanguis quidem naturæ thesaurus conservari debet, modo nec quantitate, nec qualitate peccet, quâ ratione naturam ipsam in statu sanitatis consueta, & in morborum sanguineorum ebullitionibus, criticas hæmorrhagias frequenter tentare videmus. Quod verò bonum sanguinem rapiat venæsectio, relicto priori, falsissimum statuit Fernel. hoc lib. c. 3. si de permixtis venarum humoribus id intelligatur, utpote cum in venis non actu, sed potentiâ tantum humores differant. Tandem quod sanguine per venæsectionem emissio biliosi humores excandescant, & cruditates deteriores fiant, absolute verum non est, quod videre licet apud Horat. Augeniū lib. 4. de miss. sang. cap. 7. & cap. 18. & ibid. lib. 1. cap. 16. ubi pluribus assertio Avicennæ declaratur & ad bonum sensum revocatur.

QVÆSTIO II.

An morbi magnitudo, cū virium robore & ætate consistente sufficiat ad venæsectionem indicandam?

Affirmat Matthæus Curt. & Leonb. Jacch. ut refert Horat. Augen. quorum assertio confirmatur hoc modo:

I. Quia Hipp. 4. de rat. victus in morbis acut. expressè hoc affirmat, dum inquit, in acutis sanguinem mittes, si vehementis morbus videatur, sternerique agrotantis et as virium adfuerit robur, cui etiam Galenus subscribit, tam in com. quam in lib. de curand. rat. per venæf. & Oribusius lib. 1. synoph.

II. Confirmatur id ipsum etiam curatione februm putridarum, in quibus omnibus necessariâ sanguinis missionem statuit Galenus, licet tam à calidis, quam frigidis humoribus fieri nequeat.

III. Imò in crudorum etiam humorum copia venæsectionem admittit Galenus, modò morbi magnitudo cum reliquis adsit, ut patet lib. 1. 1. Meth. Med.

IV. Febris etiam Ephemera, quam crassorum humorum obstructio genuit, per venæsectionem, etiam absente plenitudine, curari statuit idem.

V. Venæsectione frigidi quidam affectus, ut Epilepsia, Apoplexia, Vertigo &c. curantur, lib. de curat. per venæf.

VI. Vehementissimis doloribus, tam à calidis quam à frigidis causis abortis venæsectio, etiam ad animi deliquium, præscribitur.

VII. Tandem in omnibus materialibus morbis, modò magni sint, venæsectio locum habet, reliquis duobus conspirantibus, propterea, quod hæc vacuatio sit universalis & æqualiter omnes succos educat. His ergò positis, concluditur, in omnibus magnis morbis, sive à plenitudine vel cacochymia sint producti, venæsectionem indicari, modò reliqua duo concurrant.

Contra Negativam proponit Horatius Augen. lib. de sang. misf. cap. 4. & lib. 1. de curat. per sang. misf. & alibi, quæ confirmatur: I. Quia tria proposita non

non habent unam naturam, ergo unum indicare æqueant.

II. Quia, quod indicat, pro sui natura semper indicat; at hi tres scopi non semper venæsectionem indicant, quia teste Galeno lib. 4. Meth. cap. 6. juxta Hipp. interdum etiam purgationem indicant, quod ex aphorismis colligitur.

III. Quia uno scoporum absente, nihilominus venæsectio potest administrari, utpote cum morbo magno, viriumque robore præsentè pueris ipsi etiam sanguis mitti queat.

Pro resolutione priorum argumentorum notat Horat. Augeniū lib. 1. de curat. per venæsect. c. 3. quod ex Galeni sententia scopi venæsectionis varia consideratione varii constituantur, ita tamen, ut sanguinis missio principaliter tam in sanis, quam in ægris duplici de causa fiat, quatenus sanguis copia, vel motu peccat: hinc in ægrotis indicari dicitur sanguinis missio à magnitudine morbi præsentis, quem sanguinis multitudo vel fluxio procreavit: in sanis autem à morbo magno taliter imminente: quomodo verò postea plures etiam scopi constituantur, sub finem hujus libri pluribus declaratur. In præsentia sufficit quod morbus magnus non absolute talis, sed quatenus jam determinatus fuit, unicum istud venæsectionis indicans constituatur, cum quo postea coincidentia diversa concurrunt, quibus consideratis facile patet, quid de propositis argumentis in contrarium adductis judicandum sit.

Cæterum non sufficit illorum assertio, qui statuunt, esse quidem affirmativam quæstionis tenendam, modò per morbos magnos illi tantum intelligantur, qui à sanguine, vel calidis humoribus oriuntur, quemadmodum Horat. Augeniū lib. 1. de sang. misf. cap. 8. demonstrat, utpote cum sæpius etiam in talibus morbis venæsectio perniciosa deprehendatur. Imò & illi quoque contrariæ non satisfaciunt, ut cap. seq. 9. patet, qui venæsectionis indicationem à plenitudine tantum sumunt, cum plenitudo generaliter tantum sanguinem diminuendum esse suadeat, quod variis modis fieri potest: sic etiam admodum generaliter loquuntur, qui vitium sanguinis, tanquam indicans universale constituunt, cum illud etiam varia præter venæsectionem requirere possit, quod idem cap. 10. monet.

QVÆSTIO III.

An Morbi magnitudo venæsectionem absolute indicet?

Negat hoc merito Horat. Augen. lib. 1. de misf. sang. c. 5. quatenus verum & primarium indicans est morbus, non quatenus magnus, sed prout instar dispositionis p. n. sui ablationem indicat. Prout autem magnitudo & parvitas morbi differentiam constituit, ita etiam ad remedia determinationem secundum magis & minus inservit. Hinc Fernelius rectè dicit hoc lib. cap. 9. sub initium, quod illi morbo, cui venæsectio convenit, protinus adhibenda sit, si magnus is est, viresque consentiant. Idem habet etiam Ferdinand. Mena de curand. febb. cap. 23. dum inquit, magnitudinem, quando morbi causa sanguinis missionem indicat, scopum constituere. Fit enim aliàs sæpius, ut magnus sit morbus, quod Augeniū declarat multis exemplis, in quo tamen venæsectio locum non habet. Non igitur absolute magnitudo remedium hoc indicat, sicut ulterius etiam Augeniū lib. 1.

de curat. per venæf. cap. 4. probat, sed quatenus urgentem significat affectum, in quo sanguis peccans alio diminutionis modo commodè non potest educi, quam ob causam Valles. lib. 7. contror. c. 2. demonstrat, ex sententia Galeni, magnitudinem morbi non per se, sed ex accidenti venæsectionem indicare: quanquam vero magnitudo morbi cum virtutis robore per accidens indicet, quia tamen perpetuò indicat, idcirco Medico perindè est, ac si per se indicaret. Hinc rectè quidem Argentarius etiam in comm. in aph. 2. lib. 1. Hipp. morbum absolute & simpliciter, non verò magnitudinem indicare curationem asserit, quia tamen postea frustrâ Galenum, quasi morbi magnitudinem non semper observet, pro more suo multis exagitat, irridens illud, quod magnitudo non tantum præfens, sed etiam futura consideranda sit.

QVÆSTIO IV.

An virium robur venæsectionem indicet?

Propriè loquendo vires venæsectionem non indicant, ut habet Valtesius cit. loco, quatenus earundem propria indicatio non est curatoria, sed conservatoria: si ergo vires in universali curationem non indicant, inquit Horat. Augeniū, quo modo in particulari venæsectionem indicabunt. Manifestum igitur quod duo quidem sint primi scopi missionis sanguinem per venæsectionem, ut habet Galenus passim, scilicet morbi magnitudo, viriumque robur, quorum ille seu indicans, hinc verò haut prohibens dicitur.

QVÆSTIO V.

An consistens ætas sit scopus venæsectionis?

Videtur quod sic: Quia Galenus pueris ante 14. annum venæsectionem non administrandam esse censet: nec deest authoritati ratio, propterea quod pueri plurimum de corporis substantia aliàs quotidie digerant, quorum substantia tenuis & mollis quotidie per habitum corporis difflatur; adde, quod etiam, quatenus crescunt, plurimum sanguinis in substantiâ corporis absorbant.

II. Imò senes etiam sanguinis missionem ferre nequeunt, quatenus iis magna nativi caloris portio jam exhausta est.

Quanquam verò nullam indicandi vim propriè ætas habeat, est tamen eorum numero, quæ sicut Author noster cap. 11. tractat, venæsectionis administrationem ulterius determinat, cum aliàs ætas, quatenus talis, sanguinis missionem semper indicare deberet, quod absurdum. Prout enim permittendi rationem habet, ætatem non tantum consistens, quod quidam voluerunt, sed puerorū etiam ætas venæsectionem admittere potest, juxta rationes, quas Author noster citato capite proponit, cui etiam subscribit Horatius Augeniū, additâ cautione, quod nunquam tamen ante sextum annum ætatis venæsectionem administraret, propterea, quod venæ vix ante tempus illud conspicuæ videantur, & deindè, quod non phlebotomo venas aperiat, sed præmissa frictione, ligationeque; venis apparentibus brachii, ex quibus sanguinem haurire conatur, hirudines duas admoveat, atque ita maxima facilitate, nec minore utilitate sanguinem educat, licet in puerulis dumoris carnis id non succedat.

Jo

Negativa statuitur.

Affirmatur

II.

Declaratio Quæstionis.

Negativa proponit Augeniū seqq. per suas rationibus, non

Respon. ad Galeni dictum.

Quod attinet Galeni dictum antea in contrarium adductum, illud de largâ veteribus confuetâ sanguinis missione, quoad pueros intepretantur Authores; sicut etiam senibus, non quos anorum series, sed facultatum imbecillitas determinat, venæsectio denegatur. Impedit autem ætas tam puerilis, quam senilis, tanquam signum roboris naturæ minus sufficientis, hujus quidem presentis, illius autem futuri, de quo vid. Horatium Augenum lib. 1. de curat. per sang. misf. cap. 13. & ibid. toto libro quarto. Manifestum est igitur, cur Authores classici potius consistentis ætatis præ reliquis mentionem faciant, quatenus in hac etiam præ cæteris vires constant.

QVÆSTIO VI.

An languentibus viribus interdum sanguis mittendus?

Affirmativa probabilis.

Affirmativa videtur probabilis, I. Quia nulla major potest esse imbecillitas, quam ubi vires cordis ad extrema languent; at verò cum non percipitur pulsus, interdum ad venæsectionem accedimus, ut apparet in Apoplexia, Epilepsia, Syncope cardiaca & similibus à sanguinis multitudine provenientibus.

II.

II. Quia sæpius etiam virtute debili existente, nihilominus sanguis mittitur, in morbo magno, sed minori quantitate, & per impetum, quod habet Galenus de cur. rat. per sang. misf. cap. 12. & 9. Meth. Med. cap. 10.

III.

III. Quia iterata venæsectio non virium, sed morbi gratia suscipitur.

IV.

IV. Quia non videtur tantam esse virium imbecillitatem, quin ex proportione quandam venæsectionem sic urgente morbo, perferre possit.

Contra Negativa verior.

Contra vires constantes ad venæsectionem necessariò requiri, rectè passim Hippocr. & Galenus statuunt, quod etiam Author noster cap. 10. pluribus declarat & confirmat.

Resolutio questionis.

Pro resolutione questionis notat Mercatus lib. 1. de recto præsid. art. Med. usu, consilio circa sanguinis missionem controversiam ita dirimendam esse, quod scilicet humores vel redudent, vel moderati sint, ubi his minimè sanguinem mittere liceat, illis verò, quamvis neque vasa distendere, neque dirumpere, neque calorem nativum obruere possint, tamen quia vires imbecillas premunt, venæ apertione tantum succurri posse, ut ei, quod reliquum manserit, natura facile dominetur. Addit autem nisi morbus omninò vehemens sit, tutius inedia hoc ipsum præstare posse.

Hinc adde, quod habet Augenus lib. 4. de curat. per venas, cap. 2. non prorinus à venæsectione abstinendum, ubi vires quomodocumque sese offerunt imbecillæ, siquidem vires duobus modis tales esse possint; uno sanè, cum nihil adhuc patiuntur in propria essentia, alio autem cum ipsorum essentia compatitur, quod oppressione, vel dissolutione fieri docet idem pluribus lib. 3. de misf. sang. c. 14. notatà simul etiam hac distinctione, quod vires validæ vel imbecillæ dicantur absolute vel secundum quid, quatenus tam carnosâ, quam spirituosâ substantia, cui inhaerent, iusto modo constituta est, vel aliquid eorum deficit.

Questionis conclusio.

Quibus positis, concludere licet, virium imbecillitatem venæsectionem non impedire, quatenus imbecillæ sunt secundum quid, ut comprobatur in constitutione gracili admodum, non

modicâ tamen sanguinis copiâ redundante, cui vires respectu carnosâ substantiæ languent, exemplo curatæ illius fæminæ apud Galen. lib. 6. Epid. comm. 3. text. 29. Sic etiam oppressæ vires, cum in sua natura nihil patiuntur, sanguinis missione plurimum juvantur, quâ ratione Hippocrates lib. 4. de vict. rat. in morb. acut. & Galen. ibid. in comm. si sanus repente obmutescat ex venarum interceptione & occlusionè, mox sanguinem mittendum esse censent. Coniunge Valles. de diversis lipothymia causis & remediis lib. 12. cap. 3.

Sam non difficulter ad argumenta proposita responderi potest: Ad I. sufficit ista distinctio, quod vires imbecilliores per se, non autem ex accidenti tales per oppressionem venæsectionem impediunt, de quo legatur Galenus loco jam citato.

Ad II. dicimus virtutis debilitatem proportionaliter considerari, quam ob causam hic ea propter in minori quantitate sanguis detrahitur, quo virtus ad perferendam illam sufficiens esse possit.

Ad III. Negamus, quia aliud est iteratis vicibus procedere, aliud etiam evacuare, quorum hoc gratiâ morbi, sed illud propter vires accidit.

Ad IV. Notat Author noster, vacationem aliquam ex proportione viribus etiam imbecillioribus existentibus institui posse, quæ tamen considerationis medicæ non sit, propterea, quod nihil ad curationem faciat, sed inutilis deprehendatur, quemadmodum hoc etiam repetit Horat. Augencit. lib. 4. de cur. per sang. misf. cap. 6. ubi Botalli dogma de venæsectione in omnibus morbis adhibenda merito quoque damnat.

QVÆSTIO VII.

An in venæsectione sanguinis à circumferentia ad centrum retrocessus fiat?

Quomodo sectâ venâ sanguinis missio fiat præ cæteris Authoribus Fernelius noster diligenter monstravit cap. 3. libri huius, quod ut melius intelligatur, necessarium erat, hanc etiam controversiam attingere, cujus affirmativa primâ fronte videtur admodum probabilis, quæ sequentibus confirmari potest:

I. Quia ne detur vacuum, necessario fluxiles humores in locum evacuati sanguinis à circumferentia confluunt ad centrum:

II. Hinc pallidæ & frigidæ partes externæ post venæsectionem frequenter apparent:

III. Hinc interna cujusdam partis inflammatio sæpius post venæsectionem augetur:

IV. Id quod etiam Galenus lib. 4. de sanit. tuend. cap. 10. & 11. minuere videtur, ubi statuit à venæsectione non statim corpora replenda, ne venæ crudos succos ad se rapiant:

V. Imò Avicenna etiam ex hoc fundamento demorsis à serpente venam non secat, antequam venenum dispersum sit, ne vergat interius, quemadmodum variolis egressis etiam venæsectionem intermittendam esse suadet ex eodem fundamento, sicut eandem quoque ventrem fluentem propterea sistere statuit, quod à venis minoribus ad cavam primò trahit, ex qua consequenter fit per venæsectionem sanguinis emissio.

Contra cum nihil antiquius in Medicina, quam fluentibus ad partes internas humoribus, præfer-

Responde- tur ad argu- menta contraria

Ad I.

Ad II.

Ad III.

Ad IV.

Questionis declaratio.

Questionis conclusio.

Affirmativa probabilis censetur

I.

II.

III.

IV.

V.

QVÆSTIO VIII.

An venæsectio non nisi post coctionem humorum sit admittenda?

Affirmativam Avicennæ tribuit Author noster cap. 13. hujus libri, nimirum in morborum initis phlebotomiam omittendam, propterea quod incisa venâ per initia noxii humores extenuentur, & per corpus universum impellantur, adeoque cum sanguine purò permisceantur, undè subjicit, hanc ob causam interdum nos ita fallere expectationem nostram, ut unâ cum salubri succo nihil peccantis humoris educatur: Desumptâ sunt hæc ex Avicennæ lib. 1. fen. 4. cap. 20. ubi inquit: Cùmque maturatio apparuerit, & agritudo principium præterierit versus statum, tunc si oportuerit, ut minutio fiat, si non fuerit, quod prohibeat, fiat. Hujus assertionis paulò antè ratio redditur, dum inquit: & debes scire, quod dum ista agritudines timentur, & nondum in eis ceciderit, tum tempus phlebotomiæ est magis amplum: & cum in eas ceciderit, in eorum principio penitus phlebotomia dimittatur, quia superfluitates subleat, & eos per corpus fluere facit, & eas sano sanguini admiscet: & est etiam cum nihil evacuatur ex eo quod oportet, & facit necessarias reiterationes, quæ debilitant virtutem: Sic idem lib. 3. tract. 2. f. 22. cap. 7. in curatione podagræ & Ichiadis phlebotomiam in principio dissuadet, additâ ratione dum inquit: Quia phlebotomia commovet humores, & facit eos currere in corpus, & non extrahit illud, quod necesse est, ut extrahatur. Sic lib. 4. tract. 2. f. 1. cap. 42. in curatione febris ardentis phlebotomiam ex eadem causa dissuadet. Imò in sanguinea quoque febris sanguinis missionem moderatam in principio, copiosam verò post maturationem, quemadmodum hoc ab Autore nostro eidem objicitur.

Affirmat Avicenna.

Contra opinio verior censetur à Fernelio.

Ad argumenta contraria Respondet Sylvaticus.

Ad I.

Ad II.

Ad III.

Ad IV.

V.

tim sanguineis, ad externas sectâ venâ revulsivonem instituire.

I. Quatenus Author noster habet, inanità & indigentes per scalpellum apertæ venæ fibris oblongis trahit è plenioribus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiæque gravatæ in vacuas illas promptè deponunt onus suum, humoris fluxilis promptitudine non parùm adjuvante, quocirca potius negativâ defendenda videtur.

II. Confirmatur hoc, quod in hepatis, pulmonum, & pleuræ inflammatione per apertam venam brachii ad internas partibus affectis ad externas revellendum esse doceant Hippocrates & Galenus passim.

III. Et quomodo quæso tantum sanguinis evacuandum in pleuritide lib. 1. de rat. vict. in morb. acut. donec colore deprehendatur etiam is, qui ad locum affectum affluxus est?

IV. Quomodo quæso sæpius sectâ vena validior revulsio fieret, si semper à circumferentia de novo fiat affluxus?

V. Quomodo 4. de tuend. sanit. cap. 5. Galen. dissuadet venæsectionem iis, quibus crudi & vitiosi succi partes internas, ubi sectâ venâ sanguinem bonum emitti, malumque in totum corpus trahi dicit?

Pro questionis ulterioris declaratione notat Sylvaticus controversia 37. quod in sanguinis missione sit præsupponendum, venis adesse copiam sanguinis, vel convenientem, vel non: Si copia major est, quam Naturæ convenit, venæsectione subtracto sanguine non datur aliquod vacuum, sed venæ concidunt, sicut in utre plurimum repleto demptâ parte humoris fieri videmus.

Hinc concluditur, quod ad centrum in venæsectione sanguis remigrare cogatur, si in eo loco existentes venæ suâ naturali sanguinis quantitate, aut ex toto, aut ex parte priventur; ad circumferentiam verò remeabit, vel quia à corporis mole è vicinis spaciis in venis fluat, aut quoniam proximæ illi venæ exinaniuntur, succedente ei, qui evacuatur ejus portione aliqua, qui in venis continetur &c.

His præmissis respondet Sylvaticus ad argumenta proposita contra communem assertionem.

Ad I. Negatur consequentia, propterea quod diminuto sanguine venæ suâ sponte concidunt.

Ad II. Pallor ejusmodi perpetuus non est, siq; diversas ob causas, nimirum ob evacuationem excedentem, timorem, spirituum subitanæum recursum ad cor &c.

Ad III. Augetur interdum inflammatio interna post venæsectionem, non causa sanguinis emissi, sed propter novum affluxum, qui omninò neglectâ revulsione gravis adhuc adfligeret.

Ad IV. Conceditur hoc ipsum quatenus superabundans Cacoehymia circa primas vias primò tollenda, nè de novo sanguis vitiosus generetur.

Ad V. Avicennæ rationes potius contrarium probant, quatenus enim venenum omninò naturæ inimicum, eatenus in principio diligenter cavendum, ne motus Naturæ, quoad propulsandum venenum per venæsectionem impediatur; aut ubi sparsum est in corpus, copiosa etiam venæsectione sanguis diminuitur, si scilicet indicans venæsectionis adest, ut ita dempta parte sanguinis vitiosi, eò citius, quod superest, discurrat. Sic etiam variolarum expulsio per sanguinis motum alium non est impedienda, quod præstare potest venæsectio, sicut in alvo fluente quoque conceditur.

III. Et quomodo quæso tantum sanguinis evacuandum in pleuritide lib. 1. de rat. vict. in morb. acut. donec colore deprehendatur etiam is, qui ad locum affectum affluxus est?

IV. Quomodo quæso sæpius sectâ vena validior revulsio fieret, si semper à circumferentia de novo fiat affluxus?

V. Quomodo 4. de tuend. sanit. cap. 5. Galen. dissuadet venæsectionem iis, quibus crudi & vitiosi succi partes internas, ubi sectâ venâ sanguinem bonum emitti, malumque in totum corpus trahi dicit?

Pro questionis ulterioris declaratione notat Sylvaticus controversia 37. quod in sanguinis missione sit præsupponendum, venis adesse copiam sanguinis, vel convenientem, vel non: Si copia major est, quam Naturæ convenit, venæsectione subtracto sanguine non datur aliquod vacuum, sed venæ concidunt, sicut in utre plurimum repleto demptâ parte humoris fieri videmus.

Hinc concluditur, quod ad centrum in venæsectione sanguis remigrare cogatur, si in eo loco existentes venæ suâ naturali sanguinis quantitate, aut ex toto, aut ex parte priventur; ad circumferentiam verò remeabit, vel quia à corporis mole è vicinis spaciis in venis fluat, aut quoniam proximæ illi venæ exinaniuntur, succedente ei, qui evacuatur ejus portione aliqua, qui in venis continetur &c.

His præmissis respondet Sylvaticus ad argumenta proposita contra communem assertionem.

Ad I. Negatur consequentia, propterea quod diminuto sanguine venæ suâ sponte concidunt.

Ad II. Pallor ejusmodi perpetuus non est, siq; diversas ob causas, nimirum ob evacuationem excedentem, timorem, spirituum subitanæum recursum ad cor &c.

Ad III. Augetur interdum inflammatio interna post venæsectionem, non causa sanguinis emissi, sed propter novum affluxum, qui omninò neglectâ revulsione gravis adhuc adfligeret.

Ad IV. Conceditur hoc ipsum quatenus superabundans Cacoehymia circa primas vias primò tollenda, nè de novo sanguis vitiosus generetur.

Ad V. Avicennæ rationes potius contrarium probant, quatenus enim venenum omninò naturæ inimicum, eatenus in principio diligenter cavendum, ne motus Naturæ, quoad propulsandum venenum per venæsectionem impediatur; aut ubi sparsum est in corpus, copiosa etiam venæsectione sanguis diminuitur, si scilicet indicans venæsectionis adest, ut ita dempta parte sanguinis vitiosi, eò citius, quod superest, discurrat. Sic etiam variolarum expulsio per sanguinis motum alium non est impedienda, quod præstare potest venæsectio, sicut in alvo fluente quoque conceditur.

Ad I. Negatur phlebotomiam humores extenuare, quatenus eadem ante & post venæsectionem proportio humorum manet in venis.

Ad II. Negatur quod venæsectio commoveat humores, cum non tam exagitare, quam opus est humorum sistere soleat.

Pro conclusione notandum, quod sicut Fernelius assertionem veritatè maximè consentaneam esse judicamus, ita dictam opinionem Avicennæ non abso-

Affirmat Avicenna.

Contra opinio verior censetur à Fernelio.

Ad Avicennæ rationes respondet.

Ad I.

Ad II.

Conclusio questionis.

absolutè, sed ut accipiendam esse statuimus, quatenus ille distinguit inter affectum in fieri & in facto respectu particularium morborum, negatque factò jam morbo venæsectionem in principio convenire, quatenus materia faciens arthritidem non amplius est in venis: quod autem materiâ concoctâ missionem sanguinis concedat ea ratione fit, quatenus Natura jam liberior, nec in particulari affectu corrigendo amplius occupata, virium ratione constat, & ne nova fiat fluxio venæsectionem libenter admittit. Sic in febris ardentis initio venæsectio dissuadetur, quatenus aliud quid febris indicat. Sic in sanguinea febris moderatam venæsectionem in initio commendat, fortè quo virtus ex oppressione languidior sensim refocilletur, quæ postea eò melius copiosam sanguinis missionem sustinere poterit, cum maturatio febris, hoc est, quando liberior ventilatio caloris febrilis adfuerit.

QVÆSTIO IX.

An etiam in Cacoehymia venæsectio conveniat?

Affirmat Fernelius.

I.

Innuit hoc Autor noster cap. 4. dum inquit simplicem venorum cacoehymiam sectâ venâ minuere tutum ac utile esse, copiæ tamen ac virium ratione suscepta. Ratio additur, quod licet æquabiliter prodeant omnes humores, nihilominus natura ob onere quodammodo levata, quod reliquum est, postea eo citius superat, sicut experientia confirmat in febribus continuis, ubi cruditate & putredine laborantibus humoribus, nihilominus venæsectione factâ, mox urinæ meliores apparere solent. Porro cum venæsectio sit universalis evacuatio, nihil ob stare videtur aliis, quin etiam cacoehymia per hanc curari queat. Adde quod Avicenna cap. 2. lib. 1. sen. 4. venæsectionem convenire dicat, vel propter sanguinis quantitatem, vel propter ejusmodi vitium; ergò tam propter plethoram, quam propter cacoehymiam. Imò sæpius etiam in cacoehymia magnitudo morbi, viriumque robur adfunt, tanquam primarii scopi venæsectionis. Nec negari potest, quod in multis morbis à cacoehymia productis venæsectio adhibeatur, quod in phrenitide, lethargo, febribus putridis, diariis, continuis ardentibus & aliis manifestum est. Vide Borallum de curat. per sang. mis. cap. 8.

Negativa confirmatur.

I.

Contra quæstionis negativa confirmari potest: I. Quia subvertitur hæc ratione commune Medicorum decretum, quo peccantes humores in qualitate non venæsectione, sed purgatione tollendi statuuntur.

II.

II. Quia superabundante bile excrementitia in venis scopus curationis non est evacuare sanguinem, sed solitariè bilem purgare.

III.

III. Quia in tali casu per venæsectionem non evacuantur ea, quæ evacuari debent, quatenus mali succi cum bonis permixti profluunt, quod est contra Hipp. in Aphorismis.

IV. Quia multò major est quantitas boni sanguinis in tali casu, quam peccantis succi, quam ob causam potius cum jactura, quam commodo venæsectio fiet.

IV.

Pro decisione controversiæ dicit Horat. Augen. lib. 4. de mis. sang. cap. 2. in cacoehymia exquisita, sive fit in venis, live extra venas, non convenire venæsectionem: at in ea, quæ non ita fit exquisita (quam etiam non immeritò plenitudinem secundum quid vocare possumus) inutile non esse remedium. Talis non exquisita cacoehymia fit, cum citra purioris partis sanguinis incrementum, aliqua ex tribus superabundat, ut sanguis biliosus, pituitosus & melancholicus. Tales autem succi vel putrescunt, vel citra putredinè in venis incrementum prioris modo magis ad cacoehymiam, posteriori magis ad plethoram accedunt. At quatenus unâ cum sanguine tales succi augentur, aut à natura sua mutari incipiunt, eatenus ars non in venit aliud præsidium opportunius venæsectione, quatenus pharmacum sanguinem educens non datur. Adjungetur totum lib. 7. de curat. per sang. mis. Mercurius lib. 1. de rect. præsid. usu consil. de sang. mis. addit, vasorum simplicem cacoehymiam, quæ purgationi cessura non est, urgente symptomate sectâ venâ demi posse, quatenus duo possunt ob stare, quo minus cacoehymia medicamento purgante auferri queat: I. Corpus ad purgationem non expeditum. II. Et humor à purgandi ductibus longè distans. Prius accidit, cum noxius humor crassior, viscidiorque fuerit, aut cum tanta jecoris, intestinorum, venarumve obstructio adest, ut vix pateat via, per quam possit humor à venis per alvum expurgari: tunc equidem venæsectione agendum est, ne illic furore turgens humor in aliquam partem nobiliorem irruat, aut ibidem major efficiat malum. Pari modo dum humor peccans longè distat, à communi emunctorio, venæsectione naturæ succurrendum, quum symptoma quoddam gravius urget, quod imminente suffocatione, propter frigidam fluxionem ad pectus decumbentem, declaratur, ubi licet humoris evacuando purgatio potius debeat, nihilominus urgente symptomate, propter situm partis & vasorum societatem vena leatur.

Controversiæ Decisio.

Obstacula duo quo minus Cacoehymia medicamento purgante auferri queat.

His fundamenti loco præmissis, ad argumenta affirmantia dicimus: Ad I. concedendo, quatenus in tali casu tantum adest cacoehymia secundum quid.

Ad rationes affirmantes Respond.

Ad I.

Ad II.

Ad II. est quidem venæsectio universalis evacuatio, sed non aliter, quam quatenus ab Autore nostro sub finem cap. 3. illud ipsum declaratur, cum quo etiam consentit Augenus lib. 4. de mis. sang. c. 4. quocirca non omni, sed tantum cacoehymie secundum quid sic dictæ poterit hoc accommodari.

Ad III.

Ad III. consequens negatur, quod vitium sanguinis Avicenna, non statim quamcunque cacoehymiam indicet, sed etiam illud, quod cum plenitudine consistere potest, quemadmodum in plethora ad vires fatis apparer.

Ad IV.

Ad IV. magnitudo morbi non absolutè, sed eo modo, quo quæstio 3. fit determinatio, venæsectionis indicans est.

Ad V.

Ad V. conceditur in multis morbis à cacoehymia productis venæsectionem adhiberi posse, quatenus vel propter plenitudinem concurrentem

rem requiritur, seu quod revellendum, derivandum, vel etiam subito refrigerandum sit, quemadmodum in consideratione cujuslibet affectus in specie magis patet.

Ad rationes negantes Respond.

Ad I.

Ad argumenta negantia dicimus: Ad I. Non tollitur commune decretum, quod plenitudo venæsectionem, & vitium qualitatis purgationem indicet, quatenus illa omnia absolutè loquendo vera sunt, ubi tamen interim non negatur, quin in aliqua plenitudine purgatio, & in aliqua cacoehymia venæsectio locum habere queat.

Ad II.

Ad II. concedimus quidem hoc requiri, quod tamen sepius perfici nequit, nisi primum etiam copia per venæsectionem auferatur, quod postea citius id, quod peccans humor indicat, absolvi possit.

Ad III.

Ad III. evacuantur, quæ evacuari debent, si non totaliter & solitariè, tamen particulariter & cum aliis.

Ad IV.

Ad IV. concedimus unâ majorem sanguinis boni partem evacuari, quod tamen naturæ non nocet, quod vires antea quodammodo suffocatae magis erigantur.

QVÆSTIO X.

An sanguinis missio purgationi subrogari possit, & contra purgatio sanguinis missioni?

Affirmatur certa limitatione.

Affirmari potest quæstio, quemadmodum videre licet apud Sylvaticum Controversia 38. quod tamen (eodem sic decidente) ita universale non est, ut semper pro purgatione sanguinis missio tuto substitui possit, sed tunc tantum, cum in in venis continentur evacuandi humores, ipsique sanguini sunt admixti, vel ab ejus natura non multum distant. In hydrope siquidem (pergit ille) paralyti, aliisque morbis, quos frigidi humores, ab ipsius sanguinis natura multum distantes, neque in venis existentes, faciunt; tantum abest, ut sanguinis missio purgationi commode, vel etiam cum paucò damno, substituat, ut potius magnum inde vitæ ægrotantium detrimentum futurum pro certo teneamus, quod etiam de iis, qui multâ cacoehymia referti sunt, procedit, quemadmodum hoc etiam Mercurius citato loco innuit. Vide Galen. lib. 4. de sanis. tuend. cap. 4.

QVÆSTIO XI.

An datâ utriusque indicatione, venæsectio vel purgatio præcedere debeat?

Quod in omni impura plenitudine venæsectio purgationem præcedere debeat ex Autore nostro patet cap. 4. additâ ratione, quod alias medicamentum purgans tum calore, tum trahendi facultate validius humores exagitet, plethoricumque corpus perturbet, ac in gravius discrimen adducat. Idem confirmat Vallesius lib. 7. controvers. cap. 9. dum inquit: Expurgatio utilius suscipitur post sanguinis missionem, quam antea, sed sanguinis missio post expurgationem minus est ne-

cessaria, quam antequam sit expurgata. Additur paulò post ratio. Postquam enim sanguis missus est evacuatâ copiâ ac deoneratâ naturâ, viis redditus laxioribus, non dubium, quin melius expurgatio fiat, utpote, quæ & ipsa per se citra pharmacum solet missionem sanguinis consequi: Multis enim alvus humectatur, aut provocatur vomitus, aut sudores fluunt. Quotò verò minus commo- dum est purum sanguinem evacuari, quam impurum, tantò etiam minus sanguinis missio post purgationem convenit.

QVÆSTIO XII.

An in omni febre putrida sit optimum mittere sanguinem?

Hoc Galenus affirmat 11. Meth. Med. cap. 15. Affirmat dum dicit, ὀπλις οὐ optimum esse in omni febre putrida sanguinem per venæsectionem mittere, nisi vel ætas, vel virtus impedimento sit: cui assertioni jam dudum etiam nos in Centuria probl. Med. Decad. 1. quæst. 3. & alibi subscripsimus, non tamen ex sententia eorum, qui statuerunt sanguinis missionem hic cum febris, tum putredinis respectu commendari, quorum rationes insufficientes primo Horatius Augenus, & post eum Job. Baptistæ Sylvaticus, multis reprobant; sed ea ratione, quatenus cum Mercurialis lib. 5. Medic. Pract. cap. 8. impellor in hanc sententiam, quia medicatio, sive sit sumenda à plenitudine, sive à morbi magnitudine, sive ab utrisque in qualibet febre putrida dabitur: plenitudo enim datur Galeno 2. de diff. febb. quatenus in omni putredine sanguis ad partem affectam confluit, qui cumulat ob denegatam perspirationem putrefieri solet, undè si non semper totalis, necessariò tamen particularis plenitudo sequitur; imò magnitudo quoque morbi semper si non præsens, futura tamen adest solet.

Affirmat Galenus.

Authoris assertio.

Hinc ergò militat ratio Galeni, qui decretum hoc non absolutè posuit, febris vel putredinis caula, sed maximè conjunctam plenitudinem respiciendo, dum inquit: levatâ enim naturâ, exoneratoque eo, quo veluti sarcina premebatur, haud ægrè, quod reliquum est, vincit. Addit Capivaccius lib. 6. pract. cap. 24. quod venæsectio, præterquam, quod corpus totum refrigeret, sanguinem vacuet, qui in omni putrida rationem habeat materiæ morbificæ; hæc tamen distinctione, ut habeat rationem causæ principalis in febribus sanguineis; causæ sine qua non, in febribus non sanguineis, quatenus in tertianis bilis non potest evacuari ex venis, nisi simul etiam sanguis educatur, cum aliâs citra corporis calefactionem educi non possit; causæ adjuvantis, quatenus in periodo februm ad partem imbecillam confluit c. ult. lib. 2. de diff. febb. apud Galenum.

Plura de hac quæstione legantur apud Horat. Augenum lib. 5. de curat. per sang. mis. & Sylvaticum controvers. 4.

QVÆSTIO XIII.

An in vertigine venæsectio conveniat?

Respondemus ad hanc quæstionem affirmative Cent. Probl. Dec. 2. quæst. 3. sed cum limitatione, quatenus interdum antecedens causa vertiginis, materia scil. sanguinea & calida superabundans, ex fumosis exhalationibus hunc affectum producentis

Affirmatur cum limitatione.

ducens commodè per sanguinis missionem corrigitur, observatis etiam aliis conditionibus ibidem annotatis.

QVÆSTIO XIV.

An in phrenitide sanguis mittendus?

Negativa probabilis.

I. Videtur negativa probabilis. I. Quia inter antiquos Asclepiades dicebat, in principio phrenitidis sanguinem mittere nihil aliud esse, quam ægrotantem trucidare propter febris intensiorem.

II. Quia juxta Gentilem Fulginatam datur phrenitis biliosa, cui venæsectio non convenit, propterea quod bilis venæsectionem non indicet, & timendum ne magis excandescat.

III. Quia Erysipelas potius medicamento purgante, quam venæsectione curatur: Ergo etiam phrenitis.

Contra affirmativa defenditur.

Contra potius affirmativam defendendam statuit Horatius Augenus lib. 4. de miss. sang. cap. 7. quatenus omnis phrenitis fit à sanguinis particulari multitudine, quæ congeritur in ipsum cerebrum, undè primum sanguinis motus & fluxus ad partem principallissimam, venæsectionem revulsioni gratiâ indicat: Particularis autem abundantia requirit eandem, tanquam evacuativum remedium. Hæc igitur est causa (inquit idem) propter quam etiam in phrenitide biliosa (quam scilicet sanguis in venis biliosus seu tenuis produxit) in corpore malis succis abundante proveniente, mitteretur sanguis, nempe ut humorum fluentium impetus revellatur, & particularis abundantia evacuetur, idque per venæsectionem, propterea quod sanguis, qui fluit & copia aggravat cerebrum, in venis abundat.

Respond. ad argumenta contraria.

Respondetur igitur ad opinionem contrariam.

Ad I. Febris intensio non impedit venæsectionis indicationem propter gravius periculum imminens.

Ad II. Biliosa dicitur Phrenitis, non quod à purabile fiat, quod impossibile est, sed quatenus tenuior ac fluxilis sanguis in venis biliosus dicitur, qui potius venæsectionem, quam purgationem indicat. Imò nihil etiam hic timendum, ne magis excandescat, quatenus venæsectione non biliosus sanguis in venis, sed bilis excrementaria circa præcordia dicitur excandescere, quod pluribus probat Augenus hoc lib. 4. cap. 18. & seqq.

Ad III.

Non conceditur similitudo, quia phrenitis non est simplex Erysipelas, sed potius phlegmonodes, à sanguine cum bile permixto.

QVÆSTIO XV.

An & quomodo venæsectio in Anginâ conveniat?

Affirmativa defenditur.

Acquiescimus hic in illa decisione, quam in Centur. probl. Dec. 4. q. 4. proponimus, hoc tantum addendo, quod movet Fuchsius lib. 2. de Med. Morb. cap. 5. nimirum, an ægrotante muliere vena malleoli sit incidenda, potissimum ubi menses restricti fuerint, moderatèque sanguis ducendus, quod Author hic statuit? at sicut observavit Thaddæus Dunus lib. 2. de venes. cap. 3. falsò

contra Medicorum omnium consensum, quatenus illi humerariam aperiendam esse suadent, ex quâ tùm revulsio, tùm derivatio fieri potest: & ubi inflammatio confirmata est, priorique venæsectione minimè curata (quanquam illa ut plurimum sufficiat) eas, quæ sub lingua sunt, incidunt venas, nullâ quidem maris aut foemine factâ mentione. Quod verò poplitis venæsectionem attingit, illa non tantum inutilis, cum à parte laborante nihil, sed etiam noxia est, quod bonum minimèque peccantem sanguinem educat, adeoque vires magis convellat. Nec sufficit particularis limitatio, potissimum in mensibus obstructis hoc observandum, quia in tali quoque casu, quoties alia manifesta morbi causa hoc urget, venæsectio partibus superioribus adhibetur interim neglectis venis inferiorum partium ad menses promovendos interventibus, propterea quod morbi periculum magis urgeat, quod etiam fit tunc temporis, ubi mensium obstructio, tanquam antecedens causa materiam anginæ præbuit, quia citius aliàs ægra suffocabitur, priusquam menses suam aperiitionem nanciscantur.

QVÆSTIO XVI.

Quomodo venæsectio in Pleuritide sit instituenda?

Quamquam hæc quæstio sit à nobis in problematibus præpositis pro re nata sufficienter proposita Dec. 4. quæst. 7. nihilominus eandem hic etiam attingere cogimur, cum Author noster Fernellius cap. 5. nobis adverteri videatur, dum malè censet Arabum dogmate præcisam in pleuritide ejusdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde, cum ingens est plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primum vel ex inferioris pedis vena subtrahendam: deinde ex adversi cubiti interiore revellendam, postremò quoad reliquias ex eodem latere derivandam. Cum autem hæc ipsa sententia non admodum à decisione nostra loco citato aliena sit, idcirco paucis inquiramus in fundamentum illud, quod noster Author statuit, venam brachii è directo lateris laborantis semper aperiendam esse, quod consistit in fibrarum venarumque recto cursu.

Sed hoc fundamento posito Thad. Dunus lib. 2. de venes. cap. 4. Fernellium accusat de inconstantia, propterea, quod potius hæc ratione sectio dextrarum venarum brachii conveniens sequatur in omni pleuritide, quam assertionem ipse post Vesalium defendere conatur, idque primum eâ ratione, quod laborante vel dextra, vel sinistra pleura, neutrius brachii venæ viciniores sint, quatenus cubitus uterque æquali intervallo distat ab ortu venæ cavae, quæ ramos intercostales utriusque parti pectoris communicat: hinc Akakiæ in comment. in Art. parv. Galeni toto caelo dicit errare, quod distantiam majorem esse dicit, ubi fit in opposito latere venæsectio. Cur autem in omni pleuritide potius dextri brachii vena interior sit incidenda, quam sinistra, subjicitur, nimirum quatenus fibrarum rectitudo & consensus spectatur, qui longè major inter dextram axillarem venam, regionemque costarum quamcunque positam apprehenditur, quam inter locum eundem affectum, & inter sinistram axillarem. Cum enim (inquit Dunus) venâ conjuge sua destituta à dextro cavæ

Fernellii Opinio.

Thad. Dunni Opinio.

venæ latere enascatur, & axillaris dextra similiter hujus è illius fibræ quam plures, quæ secundum longitudinem corporis ipsarum porrectæ sunt, pulchrè invicem consentiunt, recto tramite mutuo sese respiciunt, imò eadem sunt. Et hoc quidem præcipuum esse dicit, quod Vesalium in Epistola sua de venæsectione in pleuritide ex Anatome demonstrat.

Quandoquidem verò contra veterum assertionem hoc dogma non tantum pugnat, sed simul etiam quotidianæ experientiae contrarium esse videtur, sicut præ cæteris Scaliger quoque apotelesmate 12. in com. lib. de Insomn. Hipp. innuit, cujus decisio, si Author ipse ad manum non est, legatur apud Sennertum in Institut. Med. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 19.

Argentarii Opinio.

Ideo mirum non est, quod ex recentioribus non pauci difficultatem hanc modo diverso resolvere conati sint. Inter hos primò videatur Argentarius lib. de consultandi rat. cap. 12. ubi proponit exemplum curandæ pleuritidis, & præter evacuationem, quæ copiat vel etiam affluentis sanguinis gratiâ solet institui, de derivatione ex parte laborante subjicit: ubi verò jam succurrere laboranti lateri studemus aperienda in cubito ejusdem lateris vena est, non semper in dextro cubito, ut censent, qui venas spectant, per quas costæ ferè omnes nutriuntur: nam longissima ea via est, brevissima autem, quæ in latere affecto, in quo, cum secatur vena in cubito, educitur humor, qui in musculis circumstantibus pleuritidem continetur, ob venarum communiter, siquidem ab eodem latere illi suas venas capiunt, atque ita exhaustis venis illis, remittitur tensio & dolor lateris affecti: atque hæc est ratio, cur Galenus iusserit venam secari, quæ è directo laboranti parti responderet.

Altimarii Opinio.

Ab hujus assertionem non admodum alienus est Altimarius de med. hum. corp. malis part. 1. cap. 50. dum statuit, ut juxta Hippocratem denotare partium è directo positarum situm, nec rectitudinem fibrarum quæ in venis sunt, prout placuit quibusdam intelligendam esse, tam quod principes Medicinæ indicationem revulsioni & derivationis à postu partium & non fibrarum sumant, utpote, quæ similes sunt, quam quod cunctis Medicis manifestum sit, sanguinem in venæsectione potius ad fugam vacui, quam fibrarum attractionem evacuari, ne dicam frictione, ligaturâ, balneis & similibus sanguinem etiam attrahi solere.

Christoph. à Vega Opinio.

Porrò Christophor. à Vega lib. 2. de Art. Med. c. 2. pugnant contra dictam Vesalii sententiam, fibrarum attractionem non absque ratione negat, ne quid addam de Amato Lustrano, qui in scholiis curationis 52. cent. 5. Vesalii rationem in vento novo rejicit, ubi statuit, ob valvulas à vena cava quidem sanguinem ad venam cavae transmitti, non verò vicissim remitti posse, de cujus assertionem diligentiores Anatomici judicent, & inquirant, præsertim cum in aliis etiam venis majoribus valvulae sint à majoribus in ventæ, quod apud Sal. Albertum in orat. Med. & Caspar. Baubinum in calce Theatri Anatomici videre licet.

Esti verò Thad. Dunus prædictorum Authorum sententias omni ingenio refutare conetur, eo usque tamen convincitur, ut in discursu contra Altimarium confiteri cogatur, communionem quidem non exiguam secum habere, partes è directo positas, ac sibi mutuo affectas sibi communicare posse, sed per musculos & cutem (non semper per vasa) humores, qui extra vasa sunt transmittentes.

Tomus primus.

At verò cum invalida sit ratio, quam à rectitudine fibrarum sumpsit Vesalium & post eum Dunus, ut facile colligitur ex iis, quæ Christophorus à Vega citato loco proponit, cumque experientia confirmet, in derivatione venæsectionem ejusdem lateris maximè convenientem esse, idcirco monstratam evacuationis rationem ab Argentario non penitus rejiciendam esse putamus, cum & in aliis casibus hoc appareat, ut fluxilis humor alicubi collectus facillimè sibi viam parare soleat. Vide Zouberum Dec. 1. par. ad. 9.

Declaratio quæstionis.

QVÆSTIO XVII.

An fluentibus mensibus femina pleurisi laboranti venæsectio facienda?

Videtur quod non, propterea, quod naturæ motus non sit interturbandus, juxta Hipp. lib. 1. aph. 20. Adde quod Venæsectiones brachiorum Galeno lib. de cur. rat. per venes. cap. 13. hoc mali habeat adjunctum, quod purgationes menstruas comprimant, & sanguinem versus superiora retrahant.

Negativa probabilis.

Cum autem morbi vehementia admodum hæc venæsectionem urgeat, ideo Sennertus lib. 5. Institut. de venæsectione, addit distinctionem, nimirum si non mox inter mensium tempus, sanguinem è brachii venis juxta indicationem morbi detrahendum esse: si verò paulò post menses sperantur, in cruribus aperiatur vena, ut natura quasi irriteretur ad sanguinem per loca consueta propellendum, quod ad revulsionem à parte laborante faciet: si tandem jam fluant menses, naturæ impetus per horas aliquot considerandus erit, qui, si morbo non sufficit, per venas in cruribus apertas juvenandus erit, succedente etiam, si opus fuerit, venarum in brachio sectione.

Quæstio affirmatur certâ cum limitatione.

QVÆSTIO XVIII.

An vena in cruribus aperta faciant ad revulsionem ab utero?

Statuit hoc Fuchsius lib. 3. Meth. Med. cap. 6. Affirmatur & lib. de curand. rat. per venes. in comm. Idem Fuchsius & Moxius.

Cum autem Galeno lib. 2. de ar. cur. cap. 2. potius derivationi, quam revulsioni dictæ venæ servire dicantur, idcirco contra Fuchsi Thad. Dunus lib. 2. de venes. cap. 1. insurgit, quod ex eodem etiam repetit Sennertus breviter & compendiosè in Institut. Med. lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 19. pag. 1182. Quandoquidem verò manifestum est, quod sectio venarum inferiorum utero laboranti sæpius succurrat, tam revellendo quod affluit, quâ derivando quod affluxum est, prædictos Autores conciliari posse non dubitamus: quatenus uterque scopus in tali casu sæpius concurrat.

Contra negat. gariva defenditur.

Quomodo verò mensibus etiam obstructis eodem modo sanguis per venæsectionem educatur, alibi satis declaramus, nimirum in Cent. Problem. Dec. 9. q. 1. quemadmodum ibidem uteri suffocationi quoque sanguinis missionem præstantissimum esse remedium q. 3. demonstravimus.

Ff

QVÆ.

QVÆSTIO XIX.

An gravidis magis necessaria sit venæsectio, quam non gravidis?

Affirmativa tenetur. IN prægnantibus etiam venæsectionem locum habere demonstrat. Autor noster pluribus cap. 12. cum cujus assertionem merito consentimus, ut videre licet Decad. 9. Probl. Med. q. 8. ubi plenius controverfiam hanc declaramus.

Daro vero quod in gravidis etiam venæsectio locum habeat, quæritur an rectè statuat Botallus lib. de venis. cap. 3. quod hoc remedium in gravidis multo magis necessarium fit, quam in non gravidis? additur ratio, quod in non gravidis tantum timendum sit à nobis, qui propter neglectam venæsectionem succedunt; at in gravidis, non tantum succedentes morbi, sed etiam superveniens abortus, eique succedentia grævia accidentia futura nos terreri possunt.

Accedit, quod negari non possit, gravidam non gravidâ debiliorem esse, quapropter eò celerius causa morbifica removeri cupit, quod frequentissimè venæsectione fieri solet, quatenus sanguis in venis coërcitus plurimis affectionibus præter naturam originem præbere potest.

Quæstionis resolutio.

Hic nota pro quæstionis resolutione, quod cõcedamus affirmativam, omnibus circumstantiis eodem modo respectu subjecti laborantis utriusque sese habentibus, ubi tamen interim negari non potest, propter concurrentem imprægnationem in gravidis multo majorem circumspeditionem requiri; Quemadmodum eidem Botallo minimè negamus, quod præcedenti cap. 2. proponit, senes interdum venæsectione magis adjuvari, quam juvenes, vel consilientis ætatis homines, quatenus scilicet abundantia sanguinis, aut succorum cum sanguine permixtionem diminutionem indicant promptam & frequentem, quæ juvenibus robore firmiore præditis tam necessaria non est, quatenus sua sponte causis morbificis adhuc resistere queunt: At quis negabit periculosius frequentissimè senibus sanguinem emitti, quam juvenibus, quum sensim ac quotidie vires magis in iis labefectantur, adeoque facillimè plus ex virium jactura damni, quam ex sanguinis diminutione commodi possit oriri.

QVÆSTIO XX.

An in febrilibus malignis exanthematibus apparentibus venæsectio secunda?

Negativa probabilis. IN petechialibus febrilibus, ipsis maculis apparentibus, quidam à venæsectione abstinendum putant: I. quia perniciosum est in hoc casu tale remedium, quod à circumferentia ad centrum moveret.

II. Quia potius hic natura juvenanda, quod malignitas ad cutem eo perfectius deponatur.

III. Quia in talibus febrilibus vires admodum imbecillæ sunt.

IV. Quia peccans materia maligna per venæsectionem cum tota massa sanguinea citius permiscetur.

V. Quia post Avicennam experientia confirmat in variolis apparentibus, venæsectionem non convenire, ergo etiam in his febrilibus petechialibus eadem erit ratio.

Contra, quod in his casibus venæsectio conveniat, probatur. I. Quia Galenus omnibus febrilibus putridis, & maximè cum sanguis in venis vitium aliquod contraxit, utilissimam judicat venæsectionem, ergo cum exanthemata sanguinis vitium hic inquant, plana res erit.

II. Confirmatur etiam hoc magnitudine morbi, febris videlicet malignæ, concurrente adhuc subinirium robore virium sufficienti.

III. Imò cum obstructio concurrens venæsectionis indicans esse possit, consequens est, exanthematum eruptionem hoc indicatum admittere posse.

Pro quæstionis resolutione dicunt quidam, aliquando tantum erumpentibus istis maculis, venæsectionem adhiberi posse, tunc scilicet, cum multa sanguinis adest plenitudo, quæ etiam à putularum colore & propriis plethoræ signis indicetur, non autem ubi à multa & larga cacochymia originem obviat. Verùm hæc limitatio Sylvaticus controv. 41. non sufficit, quam ob causam subjicit: nostra verò est hæc de re sententia, venæsectionem eatenus interdiciere efflorescentias istas cum in morbi initio apparent, quatenus naturam ipsam movere indicio sunt, tanquam diu ab ipsis auxilium interdici, quam diu perdurat naturæ motus, quo finito, futurum adhuc illud ex usu, si constet inexistentes maculas, quo minus in usum veniat, impedimento nullo esse posse.

Planius adhuc quæstionem determinat Sennertus in Inst. Med. lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 17. pag. 1167. nimirum naturæ motum non esse interturbandum, cum à natura moliente tale quid instituitur, & symptomata maculis apparentibus remittere videntur, eò tamen respiciendo, ne ipsarum exanthematum gratiæ præsidia necessaria negligantur, undè viribus constantibus venæsectionis indicatione datâ, non cunctandum, cum plerumque maculæ tales ab insigni sanguinis ebullitione & humorum putrescentium, ac malignorum fervore, adeoq; non criticè, sed symptomaticè fieri soleant. Imò criticè quoque provenientius maculis, non omnino venæsectionem denegat Botallus de sang. miss. cap. 5. quatenus interdum natura crifin imperfectam aggrediens, juvenanda convenit.

Plura videantur pro declaratione quæstionis ap. Mercatum de febr. malign. car. tr. 4. Heurn. lib. de febb. cap. 20. Minadom lib. 2. de febr. malign. cap. 4. & seq.

Quoad argumenta proposita respondemus, primum ad Negantia. Ad I. absolute verum non est, omnem venæsectionem à circumferentia ad centrum movere, quod supra patet.

Ad II. Imò juvenanda natura, si movet imperfectè per crifin, quod adjuvamentum tam per ea fieri potest, quæ juvant expulsiõnem diaphoreticam, quam iis, quæ ab onere gravante, vel etiam ab effervescentia sanguinis eandem liberant, ubi venæsectio locum habet.

Ad III. Sufficit illa virium essentia, quæ venæsectionem absque jactura tolerare potest, qualis hic non desideratur.

Ad IV. Negatur hoc, quatenus talis recursus à cutis extremitate, vix datur ad venas internas.

Ad V. Alia est ratio variolarum & morbillorû, ubi tamen nihil vetat venæsectionem, quum plenitudo sanguinis eandem requirit, utpote cum sanguine diminuto promptius natura peccantem materiam ad cutem postea propellat, quod hæmorrhagiæ suâ sponte multis pueris in principio provenientes confirmant.

Porro

Contra affirmativa defenditur.

I.

II.

III.

Quæstionis Resolutio nonnullorum

Planior quæstionis determinatio.

Ad argumenta affirmativa ad I. ad II.

Ad III.

Affirmativa probabilis.

Confirmatur hæc assertio.

Quæstionis ulterior declaratio.

Quid de hac controverfia sentendum sit. Respondetur ad rationes affirmantes.

Porro ad affirmantes rationes dicimus. Ad I. non omne sanguinis vitium venæsectionem indicat, undè argumentum generale nimis nihil cõcludit.

Ad II. Nec magnitudo morbi simpliciter talis venæsectionem indicat, sed quatenus illud jungitur, quod venæsectionem præsupponit.

Ad III. Imò obstructio etiam absolute sanguinem mittendum esse non indicat.

QVÆSTIO XXI.

An in Lienis affectibus potius in sinistro quam dextro latere venæsectio secunda?

Videtur id ipsum probabile, quando recolligimus ea, quæ Galenus habet lib. 2. de art. cur. c. 2. & lib. 13. Meth. Med. cap. 10. ubi dicitur, quod in splenis affectibus venæ sinistrae manus, sicut affecto jecore eadem in dextra manu sunt aperiende, quod etiam repetitur lib. de curand. rat. per (ang. miss. cap. 16. ubi ratio additur, quod hoc modo rectitudo partium observetur.

Id ipsum ex veteribus reperit Sylvaticus controv. 42. nimirum ex eo loco sanguinem evacuandum esse, in quo peccat, quare cum specialiter in quartana sanguis circa regionem splenis peccare videtur, absque omni dubitatione potius in sinistro quam dextro brachio sanguinem mittendum esse censet: Qui enim (inquit) à brachii dextri vena sanguinem in quartana hauserit, non evacuato superabundante sanguine melancholico, nihil imprimis juvabit, nocebit deinde evacuato eo sanguine, qui nihil præternaturale in se habet, maximeq; naturæ familiaris cum sit, adustos humores refrenare aptus est.

Confirmari assertio potest cum Galen. cit. libr. c. 15. quod liene turgente sanguis nare dextra profluens nullam utilitatem offerat, sicut jecore laborante, sinistra hæmorrhagia narium frustra fiat, propterea quod natura directò sanguinem expellat. Rationem addit Vallesius lib. 7. controv. c. 5. propterea quod membra secundum rectitudinem excrementa sua deponere soleant.

Verùm ubi penitus rem ipsam consideramus, ab hac assertione veterum cum quibusdam recentioribus recedere cogimur, in quorum numero sunt Thad. Dumas lib. 1. de venis. cap. 3. & lib. 4. c. 5. Reusnerus lib. de scorbuto exerc. 7. Sennertus in Inst. Med. lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 17. pag. 1173. juxta quorum assertionem tract. de scorbut. part. 5. 11. quæstionem hanc potius negativè determinamus, nullam videlicet prærogativam habere venas sinistrae brachii, quoad laborantem lienem præ dextro, propterea quod Anatome testetur, nullum esse ramum venarum sinistrae manus, qui majorem convenientiam habeat cum liene, quam venarum oppositarum ductus, quatenus omnes venæ superiores à cava producantur, quæ non nisi jecore mediante propter unionem, quam in substantia jecoris cum caudice portæ venæ habet, cum liene communicat.

Cum autem venarum propagines & ductus in venæsectione necessariò sint perpendendi, manifestum omnino redditur, quid in hac controverfia sciendum sit.

Falsum igitur, quod præsupponit Sylvaticus per venæsectionem in sinistro brachio factam, magis ex regione splenis, quam jecoris peccantem sanguinem evacuari.

Nec obstat, quod eruptiones sanguinis spontaneæ in morbis hoc ipsum, teste Galeno sæpius confirmare videantur, ubi cum utilitate fiunt excretiones è directo partis laborantis. Hoc enim perpetuò non esse, nec etiam hæc in parte naturam nos imitari debere, quoad venæsectionem pluribus demonstrat Dumas lib. 4. cap. 5.

Hinc etiam ratio Vallesii satis dubia est, propterea, quod excrementa vergant ad sua receptacula, si dantur, sin minus, ad partes imbecilliores decumbunt. Hæc ratione dextram corporis partem ad aures, circa alas, & inguina sua excrementa interdum exonerare concedimus; At venarum aliam rationem esse dicimus citato loco de scorbuto, quæ in totum corpus, & per consequens etiam in extremitates distribuuntur, non ut excrementa deponant, quod fit per accidens, quia accidit, ut sanguis impuritate laboret in venis, sed ut materiam nutritionis adducant.

QVÆSTIO XXII.

An in progressu morborum iteranda sint venæsectiones?

DE Venæsectione certas ob causas iteranda mentem suam satis apertè declaravit Autor noster cap. 16. ubi statuitur, quod partitis vicibus sit evacuandum, tunc temporis, quum simul & semel, quod morbi vehementia requirit, ob virium jacturam tolli non potest, idque ex modicis intervallis in morbis universalibus: at in particularibus affectibus longiori intervallo partitiones esse sejungendas, quamvis in partium pestilentibus inflammationibus cunctandum non sit.

Hæc omnia ut plenius intelligantur, lubet annectere controverfiam, inter Joubertum & Gaudinum agitatum de iteranda sæpius phlebotomia, sicut videre licet in additamentis ad opera Jouberti pag. 137. & seqq.

Non autem in progressu morborum imprimisque febrim, venæsectionem sæpius iterandam esse statuit Joubertus, posito fundamento, quod Hipp. non sine ratione pronunciet lib. 2. aph. 23. inchoantibus morbis, si quid movendum videatur, moveri debere; quod in scholiis Galenus expressè de phlebotomia etiam intelligat, utpote, quæ tunc temporis maximè locum habet, quum vires constant, quod in principio morbi procedit. Accidit, quod nullus phlebotomiæ locus, ubi purgatio maximè requiritur; at verò, cum procedente morbo febrilis intemperies indies sanguinem corrumpat, cum que feculentum, serosum & male coloratum reddat, manifestum redditur, potius purgationem requiri. Porro non tantum succus ejus vitiosus procedente morbo collectus à venæsectione nos dehortatur, sed etiam vires ex ejusmodi sanguinis labe, morbique diuturnitate contractæ. Ponamus autem sanguinem labe infectum venæsectione quoque vacuari, non tamen cum fructu fiet hoc, propterea, quod una cum peccantibus humoribus sanguis etiam bonus, minuatur, ubi præstaret potius purgatio per hæmorrhagiam.

Contra Gaudinum non in principio tantum, sed etiam procedente morbo non semel venam percutit.

I. Quia cacochymia, quam febrilis intemperies introducit, vigente febrili, in sanguinem, semper calorem p. n. habet, qui venæsectione non tantum

Negativâ tenet Joubertus.

I.

III.

IV.

Contra rium sentit Gaudinus.

I.

Ff 2 tum

tum alteratur, sed etiam peccantis materię bona pars evacuat.

II.

II. Quia, quotiescunq; cruditatis vitia sefe produnt, & novę putredines, si vires non infirmę, comode sanguis detrahitur, quod licet procedente morbo iterũ & tertio fiat, neq; *ἀναπόρ*, neq; *ἀπορ*.

III.

III. Ad hæc, annon verum, in omni venęsectione commoveri intro omnia, aptiora fieri, diffiliari melius, quę ad febrium sanationem magni momenti esse confveverunt.

IV.

IV. Quod si cacochymię causa sanguis in principio detrahitur, cur non etiã procedente morbo?

Conclusio Gaudini.

His positis, *Gaudinus* concludit: in utraque plethora febrium genitrice, principio morbi, quod clauditur coctione sanguis ex virium consensu utiliter detrahitur, non semel sed iterum & tertio, largius in illa, quę est *πρὸς τὰ ἀρχαία*, parcius in altera, quę gravis est, & infensa viribus: in utraque itidem parcius, instante morbi augmento, & largius primis principiis diebus. Et paulo post: sed cum cacochymię sint plures species, omnibus proprium accommodatumque remedium purgatio est, quã impuritas subtrahitur & vacuatur citius, facilius, tardius, ægrius, pro corporis partium situ. At tamen in venarum cacochymia multis de causis sanguis mittitur, ita tamen, ut quod phlebotomiã non est detractum, ducatur purgatione.

Cacochymia febrilis.

Tantum verò hic volo meminisse cacochymię febrilis, quę utilius multo demitur venęsectione iterum atque iterum facta, quã purgatione: quia aut tota educitur, aut saltem dum magnam partẽ impuritatis & vitiatę materię venęsectione elicerimus, & vacuaverimus, natura facilius reliquum coquet, profligabit, depellet, aut coctum potius depellendum Medico committet, tradetq;.

Ad Argumenta Jouberti antea proposita respondeatur ex Gaudino.

ad I.

Ceterum quod argumenta *Jouberti* præcipua concernit antea proposita, respondemus cum *Gaudino*.
Ad I. *Hippocrati Aphorismum* suam limitationem admittere, quatenus tantum particulariter ejusmodi principium intelligitur, ubi materia turget, cum aliis argumenti evacuationi magis accommodatum esse videatur.

ad II.

Ad II. Non sequitur, ubi purgatio requiritur, nullum omninò venęsectioni locum dari, quod ex superioribus colligi potest, imprimisq; manifestum redditur, ubi cacochymiam in venis perpendimus.

ad III.

Ad III. Virium ratio semper haberi debet, quę procedente morbo sæpissimè quoque sufficientes esse possunt.

ad IV.

Ad IV. Procul dubio (inquit *Gaudinus*) majus est commodum ex largius vacuato sanguine corrupto, & vitii naturam extinguentis partecipe, quam jactura ex puri pauca quantitate ex venis deducta, quia hæc faciliè sarcietur, ubi ex venis detractum erit, quo non solum ob impuritatem nutritionem labefactat, sed quod sensim purum vitabit & corrumpet.

Plurã quoad hanc thesin habet *Botallus*, dum in omni cacochymia venęsectionis reiterationem frequenter necessarium esse statuit, *lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 8.* & alibi passim, cui ex professo contradicit *Fac. Pons lib. de licentiosa venęsectione.*

QVÆSTIO XXIII.

An in dysenteria sit aliquando vena secanda?

In problematibus nostris Dec. 6. quæst. 3. proponitur hæc dubitatio de diarrhœa, quo in loco rationes pro negativa positę similiter & hic etiam locum habent, nimirum quod evacuatio non per evacuationem tollenda, nec talia sint adhibenda, quę vires magis dejiciant, ut est venęsectio, quibus *Sylvaticus* contror. 63. *Galenus* auctoritatem addit *lib. 1. ad Glaucon. de art. cur. cap. 14.* & loco citato à nobis 4. *viñt. acur. comm. 116.*

Negativa proponit Sylvaticus.

At sicut in problematibus quoad diarrhœam potius affirmativam defendimus, sic etiam impresentiarum, quoad dysenteriam idem cum *Altimaro* part. 2. art. med. cap. de dysent. statumus, ubi dicit: qualiscunq; fuerit succus vitiosus, qui ad intestina cum sanguine confluit, ipsa exulcerans, sive à toto; sive ab aliqua parte confluat, modo critica non fiat expulsio, viribus ac aliis consentientibus, venęsectio in brachio adhibenda erit, præsertim circa priores morbi dies, & si febris adsit, ac totius corporis plenitudo sanguis tutius mittendus erit, ex *Alexandri sententia cap. 6. lib. 8.* Verum additur, quod dicta venęsectio paulatim fieri debeat ex ejusdem & *Aetii* l. 9. c. 45. opinione.

Affirmativa defenditur.

Confirmatur porro venęsectionem convenire quatenus paucus sanguinis etiam multo tempore, missus inflammationem mitigat, & sanguinis ad intestina confluxum revellit. Innatumq; calorem sensim refrigerat, somnum magis, quã animi deliquium induit.

Confirmatur ulterius affirmativa.

Porro si malè affecto jecore dysenteria fiat, quisnam verebitur internam in cubito venam secare? nedum revulsionis gratiã, verum ipsiusmet jecoris alterationis?

Rursus ubi vehemētissimus infestaverit dolor, ubi phlegmone propter affluxum & viriũ resolutio timenda, cui absolum videtur venam secare?

Decisio quæstionis.

His positis eandem decisionem, quam in problemate quoad diarrhœam, habemus, hic etiã locum habere putamus, quicquid contra *Altimaram* pro quæstionis negativa dicat *Sylvaticus dicto loco*, dum dysenteria correpto nullo pacto mittendum sanguinem esse concludit, quanquam rationes ejus, quibus hoc ipsum affirmare & adversariorum argumenta refutare conatur, nobis insufficientes videntur.

QVÆSTIO XXIV.

Quo tempore morbi liceat in febribus venam secare?

Pro quæstionis hujus decisionẽ notat *Mercatus* lib. 1. de recto presid. usu, quod in acutis febribus tutissimum sit primis diebus sanguinem mittere, scilicet antequam natura moveat & concoquat, cum alienum à ratione sit ingravescentibus symptomatibus, properanteque morbo ad crisin id ipsum præstare. Quod si primis diebus neglecta sit sanguinis missio, modò non critica mutatio adsit, absolum est, omninò à sanguinis evacuatione superfedere, ratio quia eo tempore etsi natura materiam morbosicam aggrediatur, nequit tamen solvere morbum, præ nimio onere, quo premitur, quod omnis quovis tempore venęsectionem admittit, ubi monstrat quotidiana experientia levatam hoc onere naturam omnia promptius peragere, quare *Galenus* ad 20. usque sanguinis evacuationem concedit, quod præceptum non minus in acutis ac continuis febribus, quam in diuturnis & interpolatis ipsa rei ratio intelligere docet &c.

Decisio quæstionis ex Mercato.

Quoad particularia morborum tempora colophonidis loco dubitari potest, quando venęsectio sit instituenta, quod apud *Galenum* determinatum invenimus *lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 21.* ubi docet, quoad venęsectionem instituentam in febribus particularium paroxysmorum declinationes esse respiciendas, cui etiam *Aetius* *l. 4. cap. 1. serm. 3. cap. 16.* *Celsus* *lib. 2. cap. 10.* *Oribasius* *lib. 7. collect. cap. 8.* subscribunt.

extra venas sit in habitu corporis, sanguinis missione poterit remigrare ad venas, & ita ex intermittenti fieri continua. Unde cum in his habeamus prohibens, nempe motum Naturę contrarium, sanguinem mittimus tempore intermissionis.

Hætenus Pereda, cujus opinionem probare non possumus: Primo enim falsò præsupponitur tantum in morborum initio venam secari posse, quemadmodum ex præcedentibus manifestum est: deinde scopi emissionis sanguinis enumerantur imperfecte, dum dicit, affectum omnium humorum evacuationem postulantem venęsectionem semper indicare, modo virium robur conjungatur. At obscure satis hoc dicitur, cum omnium humorum evacuatio non statim sit venęsectio, quatenus id ipsum aliis etiam evacuationum mediis absolvitur. Sed ponamus intelligendos esse omnes humores in venis, quos paulò post sub fluxione ad focum intelligit: non aurem video, cur hi tutius in exacerbatione per venęsectionem tollantur, contra quam statuunt Medicorum Principes: Non enim sufficit humores ejusmodi adesse, sed requiritur etiam, ut ipsemet *Pereda* addit, impediendum absentia. At plurima concurrunt hic, quę in vigore accessionum in continuis venęsectionem non admittunt, ut virtutis debilitas ex majori pugna cum materiã morbifica, deinde vitiosi succi secretio & expulsio, quam natura tentare conatur, tandem crisis futurę spes, quemadmodum hæc monet *Sennertus* in quæst. *Med. disp. 6. quæst. 6.*

Peredæ Opinio non probatur.

Peredæ Opinio.

Plena itaque res in intermittentibus paroxysmorum declinationem, & in continuis etiam miſſentis morbi tempus accommodatissimum esse, juxta rationes, quas *Author* noster cap. 13. pluribus exponit.

Nec obstat nobis assertio *Pauli Peredæ* in scholiis ad *praxin Paschalii* lib. 2. cap. 2. dum scribit: In febribus continuis quocunq; tempore accessionis posse nos utiliter sanguinem mittere, dummodo sit in principio morbi; confirmo hac ratione: de sanguinis missione deliberamus ex affectu postulante evacuationem omnium humorum, & absentia impediendum: Sed in febrium continuarum accessionibus quocunq; tempore illa duo reperiuntur; Ergo licebit in quocunq; tempore sanguinem mittere. Assumptionem probo, quia in quocunq; tempore accessionis prædictę, est fluxio humorum ad focum & robur virium. Imò melius est tempore, quo viget accessio, sanguinem mittere, quia tunc solent fluere humores ad focum, in quo viget magis calor 11. *Method.* neque est par ratio cum intermittentibus, quia cum in his tempore accessionis humor à natura expulsus

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XIX.

De

PURGATIONE.

THESIS I.

Purgationis doctrina cognitione digna.

Uemadmodum Venęsectio maximè nobilem operationem *ἑραπευτικὴν* constituit, quoad plethoram corrigendam: ita cum eadem jure conjungitur, pariq; passu incedit Purgatio respectu cacochymię, quam ob causam de eadem quoque peculiarem *εὐχριστικὴν* iustituimus.

dit: *Secundã*, quę à medio jecoris ad habitum usque corporis exporrigitur, & continet omnes venas atque arterias majores: ac *Tertiã*, quę comprehendit habitum corporis musculosum cum venis ac vasis minoribus aliisque circumjacentibus.

Ut cacochymia sic etiam purgatio multiplex.

II. Ut autem cacochymia multiplex est, tam pro natura humorum, ex quibus constat, quã ratione loci, cui in corpore nostro in hæret, sic etiam purgatio generaliter accepta diversitatem magnam obtinet.

V. *Privatę Regionis* sunt certę quædam partes corporis, in quibus excrementa propria cumulari, & per certos meatus evacuari solent, ut patet in *cerebro, pulmonibus, utero &c.*

Privatę Regiones.

Publicę Regiones purgandum humorum.

III. Ante omnia verò notandum, quod regiones, in quibus humores peccantes cumulari possunt, vel sint *publicę* vel *privatę*.
IV. *Publicę regiones* respectu purgandorum humorum sunt tres, nimirum *Prima*, quę à ventriculo ad hepar usque medium extenditur, & omnes partes intermedias, nimirum intestina, mesaraica vasã cum vena portę & aliis comprehen-

VI. Hinc ergo purgatio generatim considerata cacochymię succurrat, vel *universali*ter, quatenus è publicis regionibus peccantes humores evacuat, vel *particulariter*, quatenus ex privatis locis humores noxios educit, quapropter in *Universalem & Particularem* distribuitur.

Purgatio Universalis & Particularis.

VII. *Universalis purgatio* duplex est, *lenitiva* & *proprie dicta* *καθαρσις* per illam humores peccantes circa primam regionem hærentes medicamentis lenientibus sine insigni corporis perturbatione, in quacunq; ætate & quocunq; morbi tempore

Universalis Purgatio duplex Lenitiva & καθαρσις.

pore tutò educuntur, modò medicamenta propter minorem dosin à natura non vincantur, aut ob majorem quantitatem exhibitam benigna esse definant.

Purgatio propriè dicta.

VIII. Καθάρσις, vel purgatio propriè dicta, quæ Galeno lib. 1. Aphor. com. 2. eorum, quæ qualitate suâ molesta sunt corpori, evacuatio dicitur, & potissimum humores peccantes per alvum, interdum quoque per vomitum mediantibus propriè dictis catarcticis medica mentis educit, eam respicit cacochymiam, quæ ultra secur circa secundam & tertiam corporis regionem fieri solet.

Propositio instituti.

IX. Hanc ut melius intelligamus, ordine procedendum est, quapropter videbimus: 1. quomodo purgatio fiat. 2. quid purgationem indicet. 3. quibus naturis purgatio conveniat. 4. qualis præparatio purgationem præcedere debeat. 5. quo tempore & quantum purgandum.

Quomodo fiat Purgatio.

X. In modo purgationis duo consideranda veniunt, id quod evacuatur, & illud quod evacuat, humor scilicet peccans & medicamentum catarcticum à calore nostro actuum, inter quæ similitudo necessaria statuitur à qualitatibus convenientibus occultis proveniens, cujus ratione catarcticum peccans humores sibi homogeneos ab aliis separat, & hæc ratione juvante expultrice stimulantia per alvum potissimum evacuat.

Quomodo purgans Medicamentum trahat humores.

XI. Trahit ergò purgans Medicamentum noxios humores familiaritate substantiæ, hoc est, per occultas qualitates formales intimas, eo modo, quo magnes ferrum allicit, quam tractionem adjuvat facultas expultrix à qualitate catarctici naturæ corporis inimicâ lacessitâ: sæpius quoque calor medicamenti commune trahendi principium, hanc actionem auget.

XII. Hoc posito, facillè patet, quid purgationem indicet, nimirum peccantes humores, qualitate noxia corpori nostro molesti, cacochymiam in secundâ vel tertiâ corporis regione constituentes.

XIII. Non autem per qualitatem noxiam vitium primarum vel secundarum qualitatum tantum hæc intelligendum est, cum illud ipsum solam alterationem indicet, sed ipsa idea, species & natura humoris corpori nostro adversa subintelligitur.

XIV. Huc igitur pertinent excrementitii humores tam secundum naturam in majori copia, quam præter naturam generati & cacochymicæ species diversas constituentes.

Quomodo purgatio indicetur?

XV. Undè patet, quod purgatio indicetur tunc temporis, quando humores excrementitii naturales in majori quantitate abundant, circa secundam & tertiam regionem (quia in prima sufficit lenitiva evacuatio) vel præter naturales ibidem eo vitio peccantes, ut nec diætâ, nec interiori quâdam evacuationis specie corrigi possint, accumulantiur.

Cur sanis purgatio noxia?

XVI. Ergò verum est, quod Hipp. lib. 2. Aph. 36. & 37. & lib. 4. aph. 16. innuit, scilicet iis, qui integrâ fruuntur valetudine purgationes difficiles ac periculosas esse, præsertim cum in his verum indicans καθάρσις minimè demonstrari possit.

Quinam ad purgationem apti.

XVII. Sed dato indicante queritur ulterius, num etiam, ægrotantis natura purgationem permittat, quapropter determinandum restat, quibus constitutionibus talis evacuatio per medicamenta catarctica conveniat.

XVIII. Ut autem aliàs in omni remedio præsertim valido virtutis robor & imbecillitas confide-

randa venit: sic etiam in præsentia non sufficit, ut adsint vitiosi succi expurgandi, sed insuper videndum quoque, num æger quoad vires ad purgationem sustinendam aptus vel ineptus sit, præsertim cum talis evacuatio sine insigni totius commotione fieri nequeat.

XX. Quapropter illa, quæ præcedenti disputatione à rebus secundum naturam, non naturalibus, & præter naturam vires variare diximus, suo modo huc etiam referuntur, & naturas, quibus purgatio convenit, determinant.

XXI. Ita natura calidiores & sicciores cum cautione purgantur, ne nimium caleant, excidentur & in convulsionem incident: frigida vero & humida propter languentem calorem vix modicam ejus dissolutionem, quæ purgante medicamento accidit, ferre possunt, sed calidæ & humidæ tutius & facilius hanc evacuationem ferunt.

XXII. Sic etiam habitus gracilis, tenuis, rarus ob spiritus & humores tenues cautè tractandus respectu purgationis, cum virtus hic promptè languidior fiat: at contra benè carnosus facilius purgatur, nisi maximè obesus sit, qui propter frigiditatem & vasorum angustiam difficilis quoque purgatio accidit.

XXIII. Quoad ætates hæc etiam illud repetendum, quod præcedenti disputatione diximus, nimirum ut consideremus, quænam ætas vires purgationis magis convenientes & sufficientes habeat.

XXIV. Inter illas verò, quæ purgationes non facile ferunt, nota de prima pueritia, quod infantes lacte nutritis adhuc utentes medicamento catarctico nutriti exhibitò commodè purgantur. Hipp. 6. Epidem.

XXV. Quoad sexum plerumque majori facilitate purgantur viri quam mulieres, præsertim verò tunc temporis, ubi fluxu menstruo laborant, aut frequenter uteri suffocationes patiuntur, cum in illo casu duas insignes evacuationes simul natura non facillè ferat: hæc autem uterus ab acri qualitate catarctici vehementer irritetur.

XXVI. De gravidis verò notandus aphorismus Hippocr. lib. 4. aph. 1. prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & ulque ad septimum mensum, sed has parcius. Minore verò aut grandiore conceptu abstinebis.

XXVII. Non igitur facillè purgandæ suat gravidæ, ne vis expultrix uterum quoque ad abortum extrimulet, nisi materia turgeat, adeoque magnum periculum matri & fœtui imminet, ubi tamen delectus quoque temporis habendus, cum primis & ultimis mensibus tam commodè purgatio fieri nequeat, ut in intermediis, propterea, quod in primis ligamenta, quibus utero fœtus adheret, sint imbecilliora; in postremis autem fœtus jam grandior, ad exitum properans, facillè purgantibus, irritato utero, ante tempus protrudi potest.

XXVIII. Inter res non naturales aëris status præ reliquis perpendendus est: quo autem magis aër ambiens temperatus, eò etiam purgationibus accommodatior est, utpote cum calidior vires dissolvat, frigidior verò humores & meatus condenset, adeoque corpora minimè évapor esse permittat.

XXIX. Hinc patet cur Hipp. lib. 6. Aph. 47. verno tempore purgationes faciliores & commodiores esse statuatur, contra lib. 4. Aph. 5. sub cane & ante canem easdem difficiles & magis laboriosas esse pronunciet, utpote quo tempore & æstu nimio & occulto astrorum influxu virtus debilior redditur, adeoque tantis evacuationibus non sufficiens esse videtur.

Prohibentia evacuationem per καθάρσις.

Quæ Naturæ sint aptæ ad purgationem.

Res præter naturam quomodo purgationem impediunt.

Præparatio purgationem antecedens.

Præparatio humoris.

De Purgatione in gravidis.

An tenuis etiam humor interdum incrassandus?

Res naturales quomodo purgationem prohibeant.

XXIX. Imò & magnæ mutationes, ut sunt ambo Solstitia, maximè verò æstivum, ambo æquinoctia, maximè verò autumnale, & aliæ hujus generis in præsentia quoque considerandæ veniunt, cum in iis, quo ad medicamenta, præsertim catarctica, porrigenda, Medicus ex sententia Hippocratis lib. de aëre, aqua & locis cap. 6. cautus esse debeat.

XXX. Huc etiam consuetudo refertur, præsertim cum assueti facilius, quam inassueti purgationes sustinere possint, quemadmodum præcedenti disputatione de venæ sectione quoque diximus.

XXXI. Quoad res p. n. sæpius purgationem prohibent morbi & humores admodum calidi, materia item cruda, & ad evacuationem minus apta, symptomatum vehementia vires prosterrens, quæ omnia magis ex subsequenti appa- rebunt.

XXXII. Cum autem cocta medicari oporteat non cruda secundum Hippocr. 1. Aph. 22. idque in corporibus ad fluxionem ritè comparatis juxta Aph. 9. lib. 2. Idcirco meritò subijcimus, quænam præparatio purgationem præcedere debeat.

XXXIII. Hæc duplex est, una humoris illius, qui expurgatur, altera corporum, in quibus hæc evacuatio instituitur.

XXXIV. Humor expurgandus coctione indiget, quæ propriè non artis, sed naturæ est opus (quamvis non negandum; quod ea, quæ calorem nativum fovet & augent, etiam hanc operationem naturæ adjuvare possint) quo humor pravus ita domatur, ut tandem separatus à bono & utili è corpore possit expelli.

XXXV. Talem coctionem artificialis quædam præparatio, quæ impedimenta naturæ actionem retardantia removet, idque vel quantitatem vel qualitatem humorum corrigendo perficit.

XXXVI. Quantitatem corrigendo præparare dicimur, quando per initia materiam evacuando potissimum venæ sectione, minuimus, ut hæc ratio natura, quod reliquum est, facilius aggrediatur, ac citius ad meliorem statum reducat. Galen. lib. 2. aphor. comm. 29.

XXXVII. Qualitatem respectu præparamus, quando qualitates, quæ coctioni impedimento esse possunt, corrigimus, ita excessus caliditatis per refrigerantia, frigiditatis per calefacientia tollitur: sic in secundis qualitatibus tenuitas incrassantibus, crassities attenuantibus modis diversis corrigitur.

XXXVIII. Et quamvis de tenuitate humorum controversa sit quæstio apud Medicos, nemo tamen inficias ibit, quod humor, qui propter tenuitatem suam coctionem subterfugit, incrassandus sit, quo calor nativus actionem suam in eodem coquendo possit exerere.

XXXIX. Altera præparatio succedit humoris noxii coctionem, quam ipsorum corporum esse diximus, quod eadem ante purgationem évapor sive fluxilia esse debeant, juxta Hipp. lib. 2. Aph. 9. lib. 7. Aph. 70. lib. 4. Aph. 13.

XL. Hic igitur meatus & viæ, quibus humores educimus, laxandæ, emolliendæ, & humectandæ sunt, attenuatæ & ad fluxionem præparatæ, si opus est, cocta materia crassiori, ne immobilitas humoris, viarumque constipatio purgationem impediatur, vel saltem reddat difficilem succedentibus pravis symptomatis vertiginis, dolorum ventris, nausæ & similia.

XLI. Patet ex his, quo tempore potissimum propriè dicta purgatio per medicamenta catarctica, sit instituenda, tunc videlicet, ubi materia concocta, vel aliàs apta cum dispositione corporis convenienti ad evacuationem reperitur.

XLII. Hic Hipp. lib. 1. Aph. 22. præcipit, ut non purgemus in morborum initiis, nisi materia turgeat, & suoprè impetu cieatur, ubi periculum est in mora, cum fervidi & turgentis humores impetu suo facillè principem quandam partem occupare possint.

XLIII. Imò circa statum quoque quiescere multò præstat secundum Hippocr. lib. 2. Aph. 29. propterea, quod aliàs per exhibitâ φάρμακον natura revocetur à concoctione materiæ morbificæ, adeoque victoriam suam consequi nequeat.

XLIV. Expectandus ergò ad plenariam & perfectam purgationem status declinans, utpote cum materia non nisi concocta radicitus exturbari possit: ubi tamen minimè negandum, quod purgatio minorativa sæpius quoque locum habeat, ut hæc ratione materia peccans minor reddatur, & à natura citius expugnetur.

XLV. Etsi verò purgationes multitudine minimè sunt æstimandæ, cum tunc saltem optimè & cum tolerantia ægrorum fiant, quando purgantur talia, qualia evacuari oportet, juxta Hipp. lib. 1. Aph. 23. 25. lib. 4. Aph. 3. nihilominus tamen evacuationis quantitas non est negligenda, ne vel defectu, vel excessu peccemus.

XLVI. Hæc desumitur à quantitate peccantis humoris, cujus copia cum virium robore consideranda est Medico, ut determinare possit, num semel vel iteratis vicibus materiam peccantem educere debeat.

XLVII. Cumque præter spem interdum copiosior: interdum parcior fiat evacuatio, prudenter Medici defectum interdum complere, & excessum inhibere.

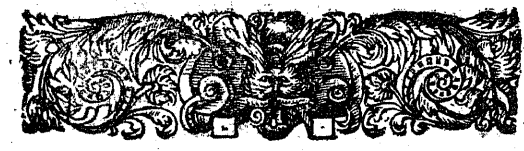
XLVIII. Hinc Hippocrates hellebori actionem corporis commotione promoveri, per somnum verò & quietem inhiberi posse, docet lib. 4. Aph. 14. & 15.

XLIX. Ita sese habent universalia præcepta purgationis, illius potissimum, quæ mediantibus catarcticis per alvum instituitur: cum hæc reliquæ evacuationis species per urinam, per sudorem, per menses, aliæque particulares conjungi possunt, de quibus nihil ulterius addimus, quam quod in his etiam Hipp. Aph. 21. lib. 1. sit observandus, nimirum ut educantur materiæ viis & locis, quo maximè vergere videntur.

Quo Tempore purgandum.

Quando minorativa purgatio locum habeat?

Quantitas Evacuationis.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XIX.

CORONIS

De
PURGATIONE.

Ex libri Tertii Fernelii de Methodo Medendi
capite primo.

Purgatio
quid.

Purgatio est eorum, quae sola qualitate molesta sunt evacuatio, quatenus tam in corporis excrementis, humoribus supervacuis, quam proprie dictis etiam succis, quoad intemperiem, vel alienam qualitatem, secundam scilicet, vel substantiae corruptio-

nem, eo usque recessus a naturali constitutione factus est, ut neq. victu, neq. alteratione sola, neq. caloris nativi beneficio pristinae bonitati restitui queant.

Quomodo
V.S. & Purgatio
differant.

Univer-
salis & Par-
ticularis.

Univer-
salis triplex.

1. Hinc purgatio differt a venesectione, quae sepius etiam peccantem qualitatem humorem de venis vacuat, at non sincerum, sed utili humore permixtum, quod purgatio, nisi modum excedat, non facit.
2. Quae autem praeter spontaneam purgationem ope medicamenti fit, universalis est, & particularis, quarum illa corpus universum, hac vero certa cujusdam partis propria contenta respicit.
3. Porro triplex est universalis purgatio, nimirum alvi perfusio, vomitio, & quae alvi nuncupatur dejectio.

Ex Capite II.

Clysteres
in intesti-
norum vi-
tium utili-
ter adhi-
bentur.

Clysterum
genera.
Pituita in
intestinis.

Humores
alii in in-
testinis.

Clysterum
usus.

Modus ap-
plicandi.

Glans.

Vomitum
quid.

1. Intestinorum praesertim crassiorum vitium apte clyster succurrit, cujus varietas ex vitium intestinorum colligitur, ubi maxime hic considerantur, qui evocant, vel status discutiendo, vel faeces emolliendo, vel humores de partibus vicinis eliciendo, qui purgantium genere proprie contineri solent.
2. Hic primo consideratur abundans intestinum pituita, vel aliunde potissimum a capite prouens nonnunquam, vel ex imbecilliori nutritione per congestionem succrescens, quae initio aquosa mucosaq. procedente tempore caloris vi crassescens, vitrea & gypsea evadit: deinde quilibet etiam humores alii, sponte vel purgationis vi de visceribus decussis & in intestina devolant.
3. His omnibus succurrit clyster incidendo, attenuando, detergendo, crassa sapienter educens, quae nulla vis purgationis aliam excludit, adeoque inferiora expurgans superiora consequuntione exonerat; hinc a clystere ferè omnis purgationis initium, quatenus dejectionis viam parit & vomitionis impedimenta subtrahit.
4. Applicetur autem in latus dextrum decumbenti repidus, idque sensim, & si alvus subducenda, vacuo stomacho.
5. Subsistentem clysterem acrior alter, vel glans revocat, quae tamen duntaxat podicem extimulando movet alvum, cujus crassior usus, noxius est, quamvis podicis vitium diversimodè componi queat.

Ex Capite III.

1. Vomitio est impetu ventriculi sursum facta re-
jectio, quo a salivatione & aquosa materia sensim facta

expuisione differt, quemadmodum exemplo uteri tempore partus collectis undiq. viribus sese arctissime propter faetus exclusionem adstringentis declarat, idq. fit motu omnium naturalium manifestissimo.

2. Talis motus non omnibus eodem modo accidit, unde in statu sanitatis difficulter vomunt, quibus pressum angustumque pectus, ut & cervix gracilis & oblonga: sic etiam in morbofo statu periculosa est vomitio asthmaticis, tabidis, & in quos praecordiorum inflammatio & dolor exercet.

3. Quemadmodum vero crebrior ac difficilis vomitio ventriculi, praecordia & viscera vicina debilitat, eoque crudos humores rapit & caput atque sensus gravat; ita facilis & moderata saluberrima est, quae omnibus opitulatur affectibus, qui a praecordiorum impuritate orrum acceperunt, ut eosdem Autor enumerat.

4. In quocunq. enim affectu languescit appetentia, & nausea vomendiq. desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum.

5. Cui autem agere eadem cietur, diligens est adhibenda preparatio, nimirum humoris peccantis attenuatione & detersione, viarumque emolliutione & laxatione, non neglectis, quae ulterius quo ad apparatus externum requiruntur, ubi tandem ex subsequentibus reparatarum virium signis ejus utilitas colligitur.

Ex Capite IV.

1. Purgans medicamentum non pauci communi quodam tractu propter fugam vacui non unum tantum humorem, sed omnes promiscue, cucurbitule modo, trahere censuerunt, ita ut primo tenuior, postea crassior humor evacuetur.
2. Assertionem hanc improbat Autor, & cum Hipp. lib. de nat. hum. statuit, totius substantiae similitudine & familiaritate medicamentum appropriatum humorem expurgare, more stirpium de terra convenientem succum trahentium.
3. Talis similitudo non temperamentorum sed substantiarum est, ubi non rei materia, quatenus medicamentum aliquod crasse vel tenui substantia esse dicitur, sed species & forma intelligitur, cujus proprietates solis operibus percipiuntur.
4. In hac substantiae similitudine (non identitate) quod validius est, trahit infirmius, ut Agaricus pituitam, non contra, quod Agarico vis insit potentior, quam etiam temperamenti calor plurimum impellit.
5. Sunt autem tres ordines purgantium! 1. malignorum, in quibus vis & substantia inest venenata, ut colocynth & scammonium: 2. benignorum, quae minimum ab alimenti natura defecerunt, ut viola, manna, & c. 3. medicorum, ut sunt Rheubarbarum, Agaricus, Sena, Albe.

5. Ex his benigni exigua portio in corporis substantiam, maligni in putredinem veneno finitimam, & medicorum in humorem vacuandum facit.

Ex

Quae ad
purgatio-
nis facili-
tatem con-
venire de-
beant.

Medica-
mentum
accommo-
datum hu-
morem ap-
propriatum
evacuat.

Curialium,
quam fa-
miliarem
interdum
attrahat
humorem.
impropria
evacuat.

Ejus causa.

Purgandi
vis medi-
camenti
inest non
actu sed
potentia.

Expulsio
noxii hu-
moris na-
turalis est.

Medicame-
ta extrin-
seca appo-
sita vomitum
ciet & alvum
movent.

Humores
sepe per
incogni-
tos & la-
tentes me-
tus expur-
gantur.

Cacochy-
mia pro-
prium re-
medium
purgatio.

Ex Capite V.

1. Aptam utilemque purgationem efficiunt tria, medicamentum accommodatum, natura robusta, & humor ad fluendum aptus.
2. Medicamentum accommodatum est, quod appropriatum humorem vacuat, qui promptè sequitur corpore rectè preparato, naturaeque conveniente robore concurrente, modo sua sponte, vel vi digestionis praecedentis ad expurgationem fluxilis fit.
3. Fit autem interdum, ut medicamentum non appropriatum, sed alios etiam humores trahat, quando scilicet proprio humore frustratur: qui etiam effranta medicamenti vis eo sepius inservit in utraque parte, ubi violentius medicamentum, vel natura graviter laesit, vel eadem languente proprio humore detracto reliquos etiam exturbat.
4. Quae vero effransionis hujus causa sit dubitatur: Autor nec ad totius substantiae similitudinem, nec ad medicamenti calorem vel acrimoniam, sed ad generalem purgandi vim omnibus purgantibus convenientem hanc reducit, idq. per additum exemplum confirmat, non interim negando, quod calore & acrimonia purgatio juvari possit.

Ex Capite VI.

1. Porro proprietates purgandi medicamentum non inest actu, sed potentia, quatenus ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omnique ratione exagitat, donec tacita ejus vis excitetur & in actum prorumpat, ubi vapor ex eo proficiens per caecos occultosque ductus ad peccantem humorem pertingit, etiam num substantia medicamenti in ventriculo & intestinis persistente, hinc communiter purgatio trahente medicamento & expellente partis natura fieri dicitur.
2. Proceat autem hoc posterius de medicamenti malignis; non vero totaliter de mediocribus, quorum tenuior etiam portio in venas irrepit, multo minus de benignis, quae sepius omne corpus pervadunt, in ejusque substantiam convertuntur.
3. Quemadmodum vero medicamentum appropriatum humorem respicit evacuandum, ita eundem non tantum ad sese, verum etiam purgationis gratia ad certum locum impellit, unde quaedam exterius ventri apposta alvum movent, alia vomitionem excitant.

Ex Capite VII.

1. Quamquam ferè per apertos ductus humor expurgeretur, negari tamen non potest, quin propterea quod corpus undique perspirabile, naturaq. sepe sibi vias etiam occultas moliri soleat, medicamentum, praesertim validius, in omne corpus subiens ac penetrans humorem familiarem undique detrahat, non modo amplis patentibus viis, verum & occultis & sensibus incomptis.
2. Praesupponitur autem hic, quod corpus convenienter preparatum & humor ad fluendum dispositus esse debeat.

Ex Capite VIII.

1. Cum purgatio Cacochymia proprium & accommodatum remedium sit, notandum quod primae regionis cacochymia sola purgatione commode & utiliter extirpetur, nimirum quae in intestinis est clystere, quae circa ventriculum, & praecordia vomitione; utraque pharmaco, sied maxime, quae aut in liene, aut in jecore cavo, aut in pancreate, aut in mesenterio, aut in abdominis capacitatem consistit.

2. In hac abundantia venesectione noxia est, quae etiam venarum cacochymia totaliter extirpi non potest, quamquam hic permittatur, idque quatuor ob causas enumeratas.
3. Porro cacochymia, quae vel partis alicujus substantiam vel habitum corporis occupavit, medicamento inprimis, non venesectione ducenda; deinde quod reliquum est per cutis spiracula vel ductus peculiare movendum.
4. Quod si cacochymia regiones multas aequabiliter infestet, unde liber, nimirum a purgatione vel venesectione licet auspiciari: cum autem inaequalis est cacochymia, exhibenda ea regio praeceteris, quae vel magis premitur, vel alius mali initium dedit.
5. His praemis, a causis ad morbos transitio fiat, ubi monstratur, quando mox ab initio, vel non, in febribus vel venesectione vel purgatione procedendum, diversum februm focum respiciendo.
6. Quemadmodum vero cachexiae & similia affeetuum gratia sola purgatio locum habet, ita cautiones adduntur in febribus intermittentibus, ne per intempertivam venesectionem deteriores fiant.

Ex Capite IX.

1. Duo praecipue sunt, quibus purgationis via indicatur, vitium sedes & natura motus seu inclinatio: sedè perspecta patent ductus, per quos natura libera nec impedita vitia sua expurgare consuevit.
2. Cautio tamen hic additur, quod aliud motus sit convertendus, si forte purgationis vias morbus intercipiat, cum in affectam sedem humor non sit derivandus.
3. Natura motus & impetus non impediatur, quando noxius humor per convenientes regiones propellitur: imò cum segniter agit adjuvandus, cum natura duce fiat; at quando non naturaliter nec consueto cursu fertur, inhibendus & in brevem rectumque tramitem (si commode licet) revocandus, ut qui humoris impetu & impedita natura symptomatiæ fiat.
4. Porro medicamenti genus ex humorum natura petendum: alia enim pituitam, phlegmagoga; alia bilem flavam, cholagoga; alia atram, melanagoga; alia sanguinis serum detrahunt, hydragoga dicta: & in unoquoque genere alia ex aliis partibus.
5. Quam validum vero quodlibet medicamentum esse debeat, noxii humoris situs determinat, ubi mitiora a primae regione, mediocria a vasis majoribus, & valentiora a corporis habitu & singulis particulis evocant.

Ex Capite X.

1. Quamquam vero sua cujusque medicamenti quantitas definita est, scilicet observatione & experientia, nihilominus eandem augere vel minuire cogimur, ubi purgationem facilem vel difficilem praevidemus.
2. Hoc ipsum tribus cognoscitur, nimirum corporis humoris, atque calis statu: corporis conditio perpendicularis, quatenus idem siccum, firmum, molle, robustum, ad purgationes aduetum vel contrario modo dispositum est: humoris natura consideratur, quatenus est fluxilis, crassus, lentus, copiosus; & c. Caeli status, regionem, anni tempus ac tempestatem spectandam esse monet.
3. Hac omnia summatim Autor complectitur, ubi corpus siccum, robustum, densum, obstructum, purgationibus minus assuetum, melancholia pituitave crassa non admodum multum confertur, & c. hyeme, regione frigida & tempestate aequilonia difficilissime medicamentum moveri solviq. posse statuit; his vero contraria fortitum, facile.

4. Prae-

Cacochy-
mia vena-
rum pur-
gatione V.
S. tollitur.

Cacochy-
mia partis
alicujus sub-
stantiam
occupans.

Cacochy-
mia multas
regiones
corporis
aequaliter
infestans.

Caute la in
febr. in-
termittentibus.

Per quas
vias insti-
tuta pur-
gatio.

Canon ob-
servandus.

Inclinatio
humoris
noxii.

Medica-
menti genus
ex humoris
specie.

Quam va-
lidum eli-
gendum me-
dicamen-
tum ex hu-
moris situ.

Quid pur-
gationem
facilem
aut diffi-
cilem de-
nunciet
futuram.

Difficul-
ter medi-
camentum
moventur.

Contra fa-
cile.

4. Præterea robur nature, differentiam ætatis & impregnationem in hac medicamenti quantitate varianda non parum infervire demonstratur.

Ex Capite XI.

1. Porro purgationis quantitas est determinanda, ubi noxius humor quatenus alienus & p. naturam est, prorsus eximi debet, cujus quidem exigua portio relicta non raro v. nature, calorisq. ita domari potest, ut sanitate tutæ sequatur; multa tamen si reliqua sit, recidivam minatur, citius, tardius, levius, gravius, pro humoris copia, malignitate, atque virium statu & victus modo.

2. An autem talis purgatio universæ, an partitè fieri debeat, humoris copia, laborantisq. vires indicabunt, sicut ex morbi magnitudine, viriumq. robore mittendis sanguinis quantitatem etiam metimur.

3. Ita constanter viribus pauca cacochymia universæ detrabi potest, præsertim si concocta sit & tenuis, ab eaque via pateant in alvum: Imbecillis autem viribus non modò multa, sed pauca cacochymia partitè eximenda, quod exemplis demonstratur.

4. Imò in multà etiam cacochymia tutius est paulò citra modum subsistere, quam ultra procedere, quia extreme evacuationes omnes Hippocrati periculose.

5. Et cum levis sit lipothymia, que purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & intestinorum torsionem intervenit: gravis, quam concitati peccantis humoris vapor ad partes principes excitat: gravior, que fit ob medicamenti qualitatem malignam & venenatam: gravissima, quam immoderata purgationis vehementia producit; idcirco virium observatio diligentèr hic notanda, quatenus non solum evacuationis modum determinat, sed & quod medicamenti genus, quamque validum esse oporteat.

6. Tamen si enim morbi species, humorisque vacuandi, sedes validum medicamenti genus postulent, aliquod tamen ex mittorum ordine suadet virium imbecillitas, quam etiam ætas & impregnatio non raro determinant.

7. Imò ad virium observationem pertinet etiam expendere, quæ corpora graviter ac moleste, quæ leviter ferant medicaciones, quæ ratione vel universè, vel partitè vicibus evacuandum est.

Ex Capite XII.

1. Opportunitatem purgandi morbi tam concoctio, tam impetus monstrat.

2. Est autem concoctio substantiæ in natura convenientiorem statum caloris vi facta mutatio quod alimenti in substantiam corporis transmutatione patet.

3. Licet etiam vitiosus humor à naturà prorsus alienus ita converti nequeat; correctione tamen in aliquid melius cedit, ut manifestum in generatione puri & purulenti materię, vel similis, tam quoad abscessus & ulcera quam quoad venarum succum.

4. Supervacui autem humores seu excrementitii, sive putridi, nunquam verè concoquuntur, nec caloris vi, more prædictorum in aliquid melius mutantur, sed duntaxat tum substantiæ, tum qualitatum moderatiorem aliquam adipiscuntur.

5. Prescribetur autem tempus opportunum ex humoris specie atque situ & ex vehementià: sic peccans humor in primis viis abundans, si impetu quodam movetur, mox est expurgandus, nisi tenacius adhaereat

& ventriculi imparis ad sit, ubi leviter humor attenuatio & ventriculi detersione præparandus est.

6. Qui autem in secundà regione latet v. g. vitiosus humor, in majoribus vasibus conclusus, aut circum hæc aliqua sede coërcitus putrescens, haud rectè potest antè coctionem exquisitè purgari.

7. Universa igitur morbi materia (inquit Autor) non nisi concocta & post statum, cum jam symptomata per rationem mittescunt, radicitus extrirari potest, juxta Hipp. lib. I. Aph. 2. 2. nisi natura per crisis spontè operetur.

8. Nota verò quod in incremento morbi liceat etiam purgare, quatenus materia obscure, manifestè, & perfectè cocta esse potest, quæ ratione parè, moderatè & validè purgandum.

9. Ceterum in accipiendi & gravi morbo statim per initia etiam utiliter purgamus, ubi plerumque cruda etiam materia turget, undè quò morbus acutior, eò magis validior purgatio acceleranda.

10. Præterea fieri potest, ut præter materiam in secundà regione peccantem, alia quadam vitiosa in ventriculo & vicinis partibus lateat, quæ etiam non expectat à coctione purgationem indicat.

11. Porro tranquillo die morbi tutior: expeditior verò perturbato purgatio est, quocirca si per vires licet, neque ingens meruitur perturbatio, impari die acutorum copiosior expeditiorque pari verò tutior fiet; in intermittentibus autem medicamentum tanto antè accessum tempore offerendum, quo possit purgatio compleri.

12. At extra morbum purgationi accommodatum est verè, deinde autumnus, & que his non absimilis est constitutio: dies non aquilonia, sed austrina sit, tempestasq. similis, benevolè siderum commissione conspirante.

Ex Capite XIII.

1. Antè purgationè diligens est adhibenda præparatio, que duplex, una corporis, vacuandorum humorum altera: quoad corpus, viæ sint liberæ, per quas noxius humor derivandus est, undè primò ventriculus humorum copiâ minimè sit naufragus abundans, nec etiam intestina coarctata vel obstructa sint; imò si ex venis, visceribus & habitu corporis elicendi sint humores, mesenterii quoque venas & viscera libera esse oportet, iis remediis, que subsiciuntur.

2. Quoad noxium humorem, crassus incidendus, durus molliendus, lentus detergendus est, quod internis & externis medijs absolvitur: interna sunt vel arida vel liquida, quorum illa primis in viis residentibus conveniunt, hæc etiam ad alius - conditos humores adhibentur: extrinsecus præparant forus, balnea emollientia & unguenta, quibus omnibus succurrit etiam victus ratio, que attenuans atque detergens imperari potest, in primis ubi eadem tenuis ac parvior est.

3. Quod si tenuis, aquosus ac biliosus sit humor, ejus fervor temperandus & acrimonia frenanda est, minime quod Avicenna voluit, crassior efficiendus.

4. Sit ergo corpus, quæ purgari debet, patens nec impeditum, & humor qui peccat, tenuis ac fluidus, ubi cuilibet ea præparationis forma adhibeat, que pariter morbi severitatem leniat.

Ex Capite XIV.

1. Cum saluberrima sit medicatio, que fit sine offensione, cumque ventriculus in assumptione purgantium primum insultum patitur, ideò distinguendum, quoad formam externam inter medicamentum liquidum & solidum, quorum illud intrinsecè insinuando

QVÆSTIO I.

Quomodo medicamenta propriè dicta purgantia suam operationem perscrvant?

Cum statim ab initio Autor nosser hæc questionem attingat, omnino necessarium est, ut eandem hic etiam pluribus repetamus, ubi diversæ quorundam tam veterum, quam recentiorum opinioniones examinandæ sese offerunt, de quibus agemus paucis, ut veritas eò magis pateat.

I. Inter veteres Erasistratus, quod habet Galenus in lib. de facult. med. pur. cap. 2. & 3. statuerebat, purgans medicamentum æqualiter omne genus humorum evacuare, ita ut primò emulgeat humorem tenuiorem, quo moto pro ratione crassitiei sequantur alii, quam opinionem Autor nosser Averrhoi etiam tribuit, idque ratione fugæ vacui. Verùm hæc assertionem tribus modis rectè nosser Autor infringit, cui etiam adjungantur illa, quæ præfatione hujus opinionis proponit Falpius tract. de med. purg. simp. cap. 2.

II. Altera opinio est Asclepiadis, quam etiam Galenus passim refert, nimirum voluisse Asclepiadem Medicum, quod medicamentum purgans evacuaret determinatè humores præter naturam, v. g. cholagagum educat bilem; non autem quasi talis in corpore fuerit, sed quatenus medicamentum quemlibet humorem in sui naturam converteret, undè ex medicamento purgante non tantum sequeretur expurgatio, sed etiam generatio determinati humoris. At verò quamquam negare non possumus, ipsum medicamentum actuatum separare & attrahere peccantem humorem, falsum tamen, illud ipsum tantæ activitatis statuere, quò totaliter eundem mutare queat, id quod aperte satis experientia confirmat.

III. Porro tertio loco perpendenda est opinio Aristotelis, qui in 1. sect. probl. num. 40. & seq. statuit, pharmacum habere talem naturam, ut non possit à calore nostri corporis concoqui; possit tamen attenuari & per universum corpus fundi; fufum verò per universum corpus eliquare illud ipsum, quicquid est excrementitium, adeoq. omnes humores agitare, quo factò retrocedens per easdem vias secum trahere, quos liquavit humores excrementitios, adeoque sanguinem purificare. Etsi verò rectè dicantur hæc omnia à Philosopho, non tamen sufficienter, propterea quod hinc ratio reddi nequeat, cur hic vel ille peccans humor præ cæteris hæc vel illà regione magis expellatur, de quo plura quoque vide apud Fall. lib. cit.

IV. Sunt qui calori medicamenti vim attrahendi noxios humores attribuerent conati sint: cum enim vidissent solem satis evidentem ex aquis & terris folius caloris beneficio ingentem exhalationum copiam attrahere, & calorem membrum nostris per ignem, per frictionem vel alio modo introductum tam spiritus, quam humores allicere, quod maximè partibus inflammatis accidit; imò cum ipsa medicamenta purgantia, quò calidiora eò fortiora esse soleant; idcirco concludebant, vim purgatricem in medicamentis etiam à calore deducendam esse. Quamquam verò negare non possumus, quod etiam Autor nosser sub finem c. 5. concedit, calorem adjuvare purgatricem qualitatem medicamenti, longè tamen alia est attractio-

gravius eum ferit, quatenus liquida alius penetrant, potentiusq. detergent & insarctus liberant.

2. Imò & ipse ventriculus, quatenus aridior, vel immoderato humore persusus aut moderatè humidus est, vim medicamenti diversimodè recipit: hinc imbecillo eodem existente ut & ad unguem puro medicamentum blandum requiritur, idque eodem jejuno, sed non prorsus exinanito, si remotiorum partium affectus illud requirit. Quod si tale non sufficiat, medicamentum malignitatis particeps corporis antecedentem humectationem requirit, idque suavioris cuiusdam adiectione permiscendum est.

3. At in robusto atque impuro ventriculo longissime à cibo confert liquida forma, ut altius safe insinuet: contra lenientia non multum antè cibum vel etiam cum cibo sumenda.

4. Cur autem à medicamento purgante vomitus sequatur quatuor modis demonstrat Autor, quem præcaveri dicit præparatione præmissa.

5. Hausto medicamento, reliquie ore & faucibus eluantur, corpus in quiete detineatur & non nisi interposito semihoræ spatio (sic urgente inexplibili somni necessitate) dormiat æger, tantum eò usque donec medicamentum in actum traducatur, ne vos ejus per somnum imbibeat.

6. Eodem maximè ex parte non amplius agente cibibus offeratur, ubi primò detergens sorbitio locum habet, que medicamenti eluat reliquias.

7. Vitetur tempore purgationis ambientis excessus, quoad caliditatem & frigiditatem, ob causas additas.

Ex Capite XV.

1. Peractis præcedentibus judicare licet, an purgatio utilis vel vitiosa sit, num scilicet talia purgentur, qualia purgari debent, vel contra.

2. Est autem utilis triplex, obscura, manifesta, & perfectæ, quorum qualibet suis signis ex dejectionibus & tolerantia de promptis cognoscitur.

3. Itasi purgantur, qualia debent purgari, sed admodum pauca & quibus laborans non maxime levatur, obscura: si majori copiâ noxius humor detrahitur & agrotus se ipso levior apparet, manifesta: at si plurimo humore semel vel partitè detracto laborans non modo levior, sed liberatus etiam à gravissimis symptomatibus videtur, perfectæ purgatio dicitur, quam etiam somnus placidus & alia excipiunt.

4. Non autem sedatis symptomatibus tantum dijudicanda est hæc perfectæ purgatio, sed ex eorum maxime, que purgata sunt, tum copiâ, tum specie, cum si quid p. rationem fiat levius considerandum non sit, juxta Hipp. 2. Aph. 27.

5. Contra mala purgatio vel inutilis, vel molesta, vel exuperans est, quod pluribus ab Autore describitur.

Ex Capite XVI.

1. Præter Universalem purgationem dantur etiam particulares, de quibus notat Autor, quod nunquam universalem antecedere soleant, ubi maxime considerantur errhina, apoplegmatismi & bechica.

2. Errhina in nares immissa superevacuam pituitam prolucunt; maxime que circa cerebri substantiam & meninges abundat: qua enim in ventriculis superfusa est, potius apoplegmatismum cedit.

3. Porro bechica pulmonibus conveniunt, modò tenuiorem pituitam incrassando, modò lentam detergendo, crassamq. attenuando, cum quadam lenitudine, propterea quod exasperantia saledine, aciditate, & acrimonia tussim frustra cedere soleant, nec nisi stimulantid gratiã conveniant.

De hæc questione diversæ opinioniones,

Opinio I.

Opinio II.

Opinio III.

Opinio IV.

Humoris evacuandi copia accuratè viribus comparanda.

Morbi concoctio & impetus oportunitatem purgandi monstrat.

Occasio purgandi unde capienda, si humor in prima regione.

Imbecillo ventriculo conveniens medicamentum.

Robusto Ventriculo.

A medicamento cur vomatur.

Medicamento utiliter superdormitur.

Cibandum à purgatione quando.

Num purgatio utilis sit, nec ne.

Purgatio utilis.

Obscura.

Manifesta.

Perfecta.

Purgatio mala.

Particulares purgationes.

Errhina & Apoplegmatismi.

Bechica.

Materia ex purgata concocta, & post statum.

Exceptio.

In morbis acutis & periculosis quo tempore purgandum.

Quo die purgandum in morbis.

Extra morbos.

Purgationi præparatio præmittenda, que duplex; Corporis una.

Humorum altera, & quidem crassiorum.

Præparatio humoris tenuis.

Ventriculi magna habenda ratio in omni morborum curatione.

nis ratio prædictarum rerum, quàm in purgantibus, quippe sol absque discrimine caloris vi vapores ex quacunq[ue] materia humida producit, ut & membra calefacta totius massæ sanguineæ, spirituumque affluxum excitant, quod non accidit in purgatione, cum medicamenta delectu quodam agant, & sibi succos appropriatos eliciant, quare sequitur aliam causam manifestis qualitatibus nobiliorem inquirendam esse.

Opinio V.

V. Non autem hic sufficit *Vallesii lib. 9. contr. cap. 1.* auctarium, qui vi caloris attractionem succorum fieri dicit, cum opinione præcedenti, sed addito, quod illa tractio non equaliter omnes, sed certos tantum humores respiciat propter similitudinem non in primis qualitatibus, sed in illis accidentibus, quæ consequuntur substantiæ modum, qui nascitur ex modo mixtionis, ut sunt color, crassities, tenuitas, friabilitas & tales aliæ qualitates, quæ sunt magis ex parte materiæ. Non, inquam, *rei difficultati satisfiit*, propterea quod hæc operatio purgantium longè nobilior sit, quàm ut à modo substantiæ tali deduci queat, utpotè qui mutari potest, vi purgatrice nihilominus remanente, quod infusionibus, extractionibus, decoctionibus & similibus apparet.

Non sequitur, quod monet *Dorncreilium tr. de purg. cap. 1.* quod purgantia, quod acriora & tenuiora fuerint, eoque humores crassiores & in partibus remotioribus existentes evacuent, ita ut pharmaca minus acria & amaritudine ferè carentia bilem duntaxat flavam attrahant, his acriora & tenuiora promptè pituitam eliciant; succum verò melancholicum non nisi illa, quæ cum vehementi acredine insignem amaritudinem obtineant: neminem non fugere posse arbitror, (*inquit*) qui mediocriter saltem in re medicâ sit versatus, quod nequaquam omnia medicamenta *λεπτομέρεα* & acerrimi vehementerque amari saporis purgant humores nostros, nec quod omnia, quæ evacuant, sint tenuia, acria & amara: & aloë purgantium amarissima minimè (quod ex illorum opinione sequeretur) melancholiam purgat, sed bilem tantum, & quidem vix ex primâ regione. Ita lapis armenus & stellatus seu cyaneus, cum penè insipidi sint, præsertim si terantur & eluantur, juxta eorum mentem attraherent bilem flavam, cum tamen doceat usus, hæc medicamenta bilem atram & phlegma, adeoque ex ipso corporis habitu evacuare. *Tantum ille.*

Opinio VI.

VI. Has difficultates videns *Joubertus dec. 2. par. ad. 9.* statuit, medicamentum purgans operari, quatenus peccantem humorem dissimilitudine & *αντιπαθεία* fugat & abigit, more *ἀλεξίφάρμακων*, quæ venenis resistunt. Nihil autem ob stare dicit, quod minus, si substantiæ similitudine fiat expurgatio, medicamenta convertantur in alimenta. *Subjicit*, quod inter medicamentum & alimentum discrimen hoc modo tollatur. Præterea *tertiò* falsò statuetur medicamenti humores trahi, cum tractatio sit propter nutritionem; at medicamenta per humores attractos nutriri satis absurdum est. *Tandem* medicamenta purgantia exterius inuncta umbilico non attrahunt, sed per alvum expellunt. *At verò plurimum hic à tramite veritatis Joubertus declinat*: Primò enim, non facile demonstrabit purgantio & *ἀλεξίφάρμακων* convenientiam, quatenus natura purgantium corporibus contraria est. Non verò timendum, ut propterea, quod similitudine substantiæ purgans medicamentum cum humore

expurgando conveniat, in alimentum abeat, cum alimentum respiciat partem ipsam, non autem peccantes & noxios humores, unde differentia alimenti & medicamenti nihilominus constat. Omnem porrò tractationem nutritionis gratia fieri negamus, quod vel maximè corporis nostri officiales actiones comprobant. Tandem quod exterius adhibita purgantia nihilominus per alvum purgent, eâ ratione fieri dicimus cum *Autore nostro*, quatenus medicamenti virtus specifica non tantum certum humorem, sed etiam ad certum determinatumque locum corporis evacuationis gratia trahit. Prout autem hæc rationes, contra veritatis assertionem adductæ minus sufficientes sunt, ita etiam non facile monstrari potest, *Jouberto*, quomodo purgantia per antipatheiam, ex venis & remotissimis partibus humores fugant, unde confiteri cogitur, maximè partium expultricem hic agere, quatenus à medicamento irritatur, quâ in parte subscrit etiam *Schegkii*, expulsiorem potius à corporis nostri expultrice, quam à vi medicamentorum expellente fieri, de quo vide *Sennert. in instit. lib. 5. de purgant. p. 1. c. 9.*

Opin. VII.

VII. Non admodum ab opinione *Jouberti* quorundâ Hermericorum assertio abluat, quem admodum ap. *Quercet. lib. 11. defens. Herm. med. cap. 7.* ubi virtus medicamenti purgatrix salinis spiritibus tribuitur, ita tamen, ut vis illa non tantum in sale purgantium, quatenus simpliciter sal est, statuatur, sed quatenus amaritudo salis stipatur irritante quodam spiritu, cujus vi atque energia ejusmodi functiones obeantur. Siquidem (*inquit Quercetanus*) cum spiritus spiritibus facile connectantur, vitales expultricis nostræ facultatis spiritus facile à spiritibus salis provocantur ad eorum excretionem, à quibus irritantur. Salinos enim spiritus mordaces & acres benigni nostri spiritus ferè nequeunt, quin illos totâ vi commoti & irritati excludant, quibus expulsi pacati conquiescant &c. at partâ victoriâ, *inquit*, cum hostibus deturbatis varia etiam pravorum humorum sarcina simul liberata est, quorum expulsi ferè purgatio dicitur. Manifestum igitur, quod hic purgans medicamentum non aliter quam per antipatheiam agat, ita ut iidem difficultatibus, cum priori præiens assertio implicetur, quamquam ipsam antipatheiam per salinos spiritus nobis inimicos, utpotè Mercuriales, arsenicales & antimoniales ulterius determinare conetur.

Opin. VIII.

VIII. *Cardanus de subtilit. & l. 2. contr. tr. 1. contr. 3.* novum quoque figmentum de purgatione proponit, dum statuit omnem attractionem, quæ fit ratione similitudinis substantiæ, fieri à corpore vivente, quâ de causâ concludit, pharmacum facere quidem ad attractionem humorum, sed non immediatè, verum mediatè, quatenus primum novâ qualitate ventriculum & intestina afficit, quæ affecta tali qualitate peccantes humores trahunt, adeoque tractio ipsi fit à partibus viventibus, eo sine, ut humoribus attractis nutriantur, quos postea ad nutritionem inhabiles expellant. *Confirmatur* ulterius, quod sæpius per vomitionem rejecto medicamento nihilominus adhuc purgatio subsequatur: imò patet etiam, quod multi inunctionibus, alii etiam solis odoribus purgantur.

Verum hanc assertionem non immeritò impugnat *Fallopium*, utpotè cum primum fundamentum infirmum sit, quatenus omnis tractio non à vivente tantum proficiscitur, quemadmodum magnes & ferrum, succinû & palea confirmant: *adde*

adde quod etiam in humano corpore non omnis tractatio fiat nutritionis ergò, quod officiales actiones probant. Quod autem per vomitum rejecto medicamento sæpius aliqua operatio adhuc sequatur, id ipsum fit eâ ratione, quatenus vapores medicamenti substantia distributa jam est, quò etiam operatio per inunctiones & odores reducenda venit.

Opinio IX.

IX. Restat ergò tandem *Hippocratis* sententia, quam etiam *Autor noster* approbat, nimirum quod determinati & noxii humoris evacuatio per medicamentum purgans fiat occultè proprietate, quatenus illud ipsum substantiæ similitudine agit. Hanc occultam proprietatem agendi, *Mesues sub init. canon. Univer. theor. 1.* à cælo medicamento communicatam statuit, ita tamen, quod monet *Mondinus, in addition.* ut complexio sit principium præparativum deserviens specificæ formæ, quoad illam operationem: at hoc facillimè cum *Hippocr.* assertione conciliatur, quatenus de *Mesue*, ut *inquit Costeus in addition. ad hunc locum*, non est admirandum, quod medicamentum quatenus tale, id est, formæ gratiâ, quæ profectò rei cuiq[ue] largitur, ut hoc ipsum sit, quod quæque est & ex cælesti vi, quæ impartitur formas, purgandi vires obtinere medicamenta profiteretur. Est enim occultâ proprietatis purgantium nihil aliud, quàm similitudo substantiæ, quâ medicamentum cum humore expurgando convenit, cujus ratione medicamentum agit & humor patitur, illudque sibi familiarem succum trahit, hic verò trahenti pharmaco cedit, quod fit eâ ratione, quatenus medicamentum purgans à calore nativo actuatur, cujus resoluti vapores & spiritus in totum corpus disperguntur, qui postea vi appropriatâ totius substantiæ sibi familiares humores attrahunt & à reliquis separant, ubi natura tam à noxiis humoribus, quàm ipsius medicamenti qualitatibus alienis extimulata facultatem expultricem excitat, ut unâ cum medicamento purgante simul etiam peccantem humorem expellat. *Fallopium de simpl. c. 4.* ejusmodi similitudinem substantiæ consistere dicit in naturâ quâdam corporeâ, quæ non sit ipsa forma, sed habeat tale temperamentum, quod parùm distet à temperamento illius, quod attrahitur, quâ ratione diversa trahendi principia uni eidemq[ue] medicamento concedi possunt, quod sano sensu approbamus.

Quæstionis declaratio, & quid de opinionibus singulis sentendum.

Hoc posito concedimus *juxta opinionem primam*, quod omne exhibitum pharmacum liquidiora primum, deinde corpulenta magis educat, non tamen diversorum humorum respectu, sed ratione illius, cui medicamentum appropriatum est, cujus partes etiam liquidiores ac tenaciores esse possunt, quarum illæ citius agenti medicamento solent obedire. Nec etiam negamus, quod *II. opinio præsupponit*, humorem à medicamento quippiâ pati, cum necessariò vi trahentis medicamenti scerni debeat à reliquis, quod planius *Opinio III.* declarat. Imò caloris etiam in promovendâ purgatione magnam activitatem esse non negamus cum *Opinio IV.* quod ipsa experientiâ teste confirmatur, quatenus vis vitalis actio & per consequens etiam superfluum excretio caloris ad jumentò perficitur, in primis ubi tenuitas substantiæ, amarities, acrimoniâ & similia accedunt, quod in *opinionè V.* supponitur. Nec omnino rejiciendum, quod habet *Joubertus, opinione VI.* per antipatheiam, purgationem fieri, quatenus propriè dictum pharmacum naturæ nostræ repugnat, adeo ut purgatio nunquâ fiat, quin propter antipatheiam illam vis expultrix extimulata ad expellendum irritetur, quod vel

maximè patet *Opinionè VII.* dum salini spiritus nobis inimici purgationem peragere dicuntur, quod eâ ratione, quatenus medicamentum cum naturâ partium comparatur, easdemque juxta *Opinionem VIII.* qualitate suâ imbuit, meritò concedimus. Hinc manifestum est, omnes opiniones aliquid probabilitatis includere, quæ tandem plenè perfectæque fiunt, ubi cum assertione *Hippocr.* junguntur & perficiuntur, de quâ plura vide apud *Fallop. cit. loco & apud Cost. eum in addition. ad Mes. statim in principio canonum.*

QVÆSTIO II.

An medicamentum purgans habeat etiam generalem purgandi vim?

*A*ffirmat hoc *Autor noster Fernelius* occasione *Affirmatur quæstio.* datâ per accidentem hypercatharsin, ubi queritur, quomodo fiat, quod sæpius, at deficiente succo appropriato, nihilominus medicamentum trahat reliquos humores, ubi statuitur medicamentum etiam generalem vim purgatricem obtinere, quâ alios etiam humores respiciat, eosque communiter evacuet.

Confirmatur hoc illo fundamento, quod in compositione medicamentorum diversa purgantia conjuncta nihilominus unam dosin constituent, licet partim his, partim aliis humoribus dicata sint, quod non fieret nisi quadam communi & generica facultate purgandi simplicia illa se mutuo foverent.

Nec video quid obstat absurdi, dum *Autor noster* hoc asserit, utpotè cum negari nequeat, specificam attractionem semper genericam præsupponere, sicut attractio alimenti cuique parti maximè convenientis præsupposuit attractionem alimenti generatim, quâ ratione tam in plantis, quàm partibus nostri corporis sæpissimè videmus, ea etiam attrahi nutritionis gratiâ, quæ minus convenientia sunt.

Quantum verò *Galenus* omnem causam, quod in superpurgationibus humores purganti medicamento nequaquam familiares cum appropriato evacuentur, vasorum infirmitati, oculosum laxitati & purgantis medicamenti mordacitati tribuit, non tamen propterea sequitur, hanc *Fernelii* assertionem explodendam esse, cum negari nequeat, specie datâ, necessariò genus præsupponi, cum inter expurgandos succos non difficulter ea convenientia demonstrari possit, quæ est inter succos terrenos, quos plantæ pro suâ nutritione diversos hauriunt.

Hanc ob causam hic ab eorum assertione discedimus, qui tantum hic stimulum medicamenti purgantis à temperamento manifesto provenientem tanquam causam hypercatharsis agnoscerent solent, de quo vide *Dorncreilium & Fallopium cit. locis*, qui huic assertioni adversantur.

QVÆSTIO III.

An illud, quod toto genere p. n. est, semper sui ablationem indicet?

*C*um non raro fiat, ut illud, quod toto genere *Occasio hujus controversiæ.* p. n. est, non penitus auferri vel extirpari possit, sed sanitatis gratiâ tantum transponatur in locum alium, ubi minus actionibus officit, quod patet in suffusione oculorum, ubi materia talem affectum generans nunquam ex oculo extrahitur, sed tantum in locum alium reponitur; item in calculo urinam supprimente, qui latens in ureteribus

teribus non semper ex ipso corpore penitus, sed gravissimorum dolorum sedandorum gratia tantum ad vesicam tanquam capaciore locum ducitur: idcirco quaeritur, quid ejusmodi transpositionem indicet?

Capivacuum talem transpositionem ab eo etiam, quod toto genere p.n. est, indicari statuit, propterea quod aliquid removeri possit viis duabus, nimirum vel extractione vel transpositione, quorum illud vehementius, hoc mitius sit, ubi electio sit penes Medicum, quae per virtutem concedentem vel prohibentem determinetur. Quanquam vero modum agendi non improbare possumus, quatenus naturam ipsam hoc processu non raro morbis succurrere videmus, dum causae morbificae transpositione perficitur illud, quod est melius, ubi penitus ex ipso corpore eandem expugnare non potest, quod variae mutationes morborum demonstrant; non tamen concedendum esse videtur, unam eademque indicationem totalem ablationem & transpositionem indicari, quatenus tam indicantia, quam etiam indicata diversa sunt.

Authoris sententia.

Quapropter cum Sennerto c. 5. de purg. cit. l. statui- mus, transpositionem non indicari a re quatenus est p.n. sed quatenus situ peccat & laedit: hinc calculus & tunica suffusionis causa, cum toto genere p.n. sint, & simul etiam situ peccent, idem duo indicant, nimirum ut de loco, in quo haerentes actionibus obsunt, transponantur, & quatenus toto genere p.n. sunt, si fieri potest, per virtutem, penitus tollantur.

Haec quaestio decisio in praesentiarum ea propter notanda venit, ut peccantes humores p. n. in cacochymia principaliter purgationis beneficio expellendos esse statuamus, modo per naturam & ipsius medicamenti virtutem id ipsum fieri possit. Quod si peccans, ejusmodi materia principi cui- dam parti de spissis affluat, eo respiciendum, ut utra- que indicatio observetur, nimirum ut per omnes revulsionis & derivationis vias a parte principe ad minus principem fiat transpositio, non neglecta interim illa indicatione, qua tanquam p. n. quippiam ejusmodi materia peccans totaliter e- vacuanda statuitur.

QVÆSTIO IV.

An in purgatione virium robur eadem ratione requiratur, sicut in venesectione?

In purgatione vires perpendenda.

Quemadmodum purgatio validum atque magnum remedium dicitur, ita merito vires subiecti laborantis perpendenda prius quam instituantur, cum non tantum ad ipsius medicamenti actionem, sed etiam ad purgationis, quae expellentis naturae robore perficitur, absolute- tionem necessariae sint.

Prius Verisimile videtur.

Quaeritur autem num vires magis in venesectione, quam purgatione sint respicienda? Prius videtur verisimile: I. Quia virtus passim tanquam scopus mittendi sanguinis constituitur:

I.

II. Quia per venesectionem sanguis, ut naturae thesaurus, evacuat, quod non fit in purgatione, quae noxios tantum humores respicit.

III.

III. Quia per sanguinis missionem facilis est lapsus virium, unde praecipitur a Galeno laborantis pulsum observare, ne subito concidat aeger.

Posterius probatur.

Contra posterius probatur: I. Quia per purgationem non tantum ob evacuationem, sed etiam ob alienam medicamenti qualitate vires afficiuntur.

I.

II. Quia non tantum evacuando, ut sanguinis

missio, sed etiam alterando nocet purgatio, quatenus purgantia calida sicca per se nocent aegrotantibus.

III. Quia error superveniens purgationi minus corrigi potest, quam ubi sinistri quid accidit in venesectione, quare concluditur illic magis, quam hic virium rationem habendam.

III.

His in utramque partem propositis subjicit Vallesii l. 7. contr. 11. quod priora argumenta probare videantur, ad mittendum sanguinem opus esse majori virtute: nam quanquam, inquit, medicamenta per se dejiciant virtutem alterando, tamen ex accidente juvant magis evacuando noxios humores. Reliqua omnia argumenta (pergit) illud monstrant, debere nobis, cum purgationem agredimur, constare, magis esse virtutem necessariam ad sustinendum quam in missione sanguinis, quia si semel erratum sit, non est tam promptum emendare. Hinc concludit: itaque, virtus debet magis constare, ad mittendum sanguinem, sed debet magis constare esse vim, quae toleret, cum accingimur ad expurgandum.

Vallesii sententia.

Manifestum igitur, hanc esse mentem Vallesii, quod ad purgationem interdum non adeo magnam virtutis robur sit necessarium, sicut ad venesectionem, ubi tamen conjectura necessarium virium eo clarior operatur, quo difficilius est, ubi voratum est pharmacum, factum infectum reddere.

Sed addimus, salvo aliorum judicio, quod evacuatio valida per electivam purgantia vires robustiores praesupponat, propterea quod semel exhibitum ejusmodi medicamentum non amplius sit in potestate Medici, quod ipsum etiam vim corpori adversam habeat, & quod non fiat absq; magna totius commotione spirituum; dissipatione.

An purgandum ad nimidum liquium.

Quamvis etiam Aphor. 23. l. 1. dubius esse videtur, dum inquit Hippocr. ad animi deliquium etiam evacuari posse, si fiat cum aegri tolerantia, quatenus hoc ipsum aliqui de venesectione non tantum, sed etiam de purgatione accipiendum esse putant, non tamen iidem subscribimus, sed potius cum Argentorio in comm. ad praedictum aphor. & Vall. cit. l. statuiamus, certis conditionibus in venesectione decretum Hippocraticum obtinere, non autem in purgatione: quis n. purgationem ad animi usq; deliquium sine temeritate & vitae periculo tentaret, cum polliceri nemo sibi possit, securam purgationem ad animi defectum, quae tamen ad interitum non tendat, quatenus purgantibus habent & vincula non possunt adhiberi, quibus excelsus eorundem inhibeat? vide etiam Cardan. contrad. l. 1. tract. 4. quest. 14.

QVÆSTIO V.

An etiam non turgente materia ante coctionem purgandum sit?

Quod circa initia morborum cruda adhuc existente materia morbifica purgandum non sit, nisi peccans humor turgat, non semel inculcat Hippocrates, quem etiam Autor noster sequitur.

Hujus rei causas manifestas deducit Galenus in comm. aphor. l. 4. si enim in acutis turgentibus humoribus mora interponeretur, virium jactura propter humorum agitationem timenda esset: adde quod recenta materia turgens, quae calida, tenuis & mordax est, putresceret & morbi malignitatem auget: porro periculum esset, ne materia turgens vagabunda principem in partem ruat, quam ob causam mox evacuanda venit, praesertim cum inter initia, dum sua sponte movetur, facilius educatur.

No.

Notandum tamen, quod sola materia turgescens non sit consideranda, sed simul etiam ea, quae vires determinat, cum etiam ipsius corporis dispositio, ipsaque pars affecta & alia quae purgationem saepius prohibere possunt.

Positis his, quaeritur, an nunquam nisi turgent humores in principio morborum purgandum sit?

Opinio I.

Quidam absolute sententiam Hippocratis hoc modo determinat negativè, quorum rationes apud Valles. lib. 7. contr. c. 3. & apud Argent. lib. 4. aphor. 24. in comm. propositas & examinatas videas.

Opinio II.

Quidam in morbis longis semper, non autem in acutis perpetuo coctionem expectandam esse statuunt, ut patet ex Avicenn. fen. 4. lib. 1. cap. 3. quod etiam Autor noster inclinare videtur, dum in anticipi & gravi affectu non prudentis Medici esse statuit, concoctionem expectare.

Opinio III.

Sunt praeterea plures, qui etiam non turgente materia circa principia morborum purgationes concedunt, quibus etiam subscribit Vallesius cit. loco propter rationes sequentes. 1. Quia licet interdum in principis morborum uti purgatione, tanquam remedio revellente, de quo vide Hipp. 4. de vict. ratione in acut. text. 64. 2. quia etiam ante coctionem metu multitudinis instituta purgatio juvare potest. 3. Quia natura saepius etiam incoctum humorem propter malitiam libenter expelleret, nisi copia tanta gravaret, ut ipsa minus sufficiens esse possit, quod etiam ex symptomaticis evacuationibus colligitur, ubi sanè non incommodè per purgationem juvatur, de quo vide plura apud Valles. cit. loco. conjunge Cardan. lib. 1. tract. 6. contradiç. 16. Sennert. lib. 5. institut. par. 2. f. 1. c. 6.

QVÆSTIO VI.

An tennes humores in primis biliosis sint incrassandi?

Affirmatur.

Affirmat Avicenn. contra Rhasen disputans lib. 4. canon fen. 1. tr. 2. cap. 7. quia intentio est (inquit) in digerendo aequare substantiam materiei, ita ut fiat praeparata ad expulsionem facilem, & subtile imbibitum, &c. non est praeparatum ad expulsionem facile: imò est necessarium, ut inspissetur subtile parumper, &c. quod ulterius incrassatione sputi tenuioris probatur.

Negativa defenditur à Fernelio.

Negat autem contra Avicennam hoc Autor noster c. 13. quia corpore iuste disposito & praeparato, quò magis fluxilis est humor, eo magis trahendi medicamento poterit obtemperare, quod etiam in serosis & aquosis manifestum est, utpote in quibus omnino frustra quaedam concoctio expectabitur, vide Horat. Aug. tom. 3. lib. 7. c. 3.

Quaestio- nis Declatio.

Notandum verò pro quaestiois intellectu, quod humor biliosus per incrassantia praeparatur non ad purgationem, sed ad concoctionem, ut ab instabili suo motu quiescens naturae calorisque nativi imperio se subjiciat, eamque mediocritatem nanciscatur, quae ad bene peragendam purgationem necessaria sit, unde colligitur biliosum humorem pro diversa sua natura diversimodè tractandum esse, quatenus nimis tenuis & fluxilis incrassandus, acior mulcendus, fervidior temperandus est &c. Nec metuendum hanc ipsam incrassatione bilis purgationem impediri posse, cum potius admodum eandem promoveret, nimirum peccante materia magis hoc modo secreta & ad faciliorem exitum praeparata.

Manifestum igitur, quod Avicenna decretum,

quoad incrassationem bilis, vel de praeparatione talium humorum ad coctionem, vel de moderata crassitie, quam calor nativus in coctione peccanti humori introducit, intelligenda sit, quae purgationem non impedit, utpote cum talia esse conveniat, quae vi naturalis facultatis excerni debent, ne paulò crassiora in viis subsistant, vel admodum tenuia & aliis imbibita vim expultricis eludant.

QVÆSTIO VII.

An humores putridi tantum concoctionem requirant ante purgationem?

Affirmativam proponit Horat. Aug. 1. 7. epist. 3. cap. 4. nimirum quod sit distinguendum inter praeparationem humoris ad concoctionem & purgationem & inter ipsam concoctionem.

Affirmativa proponitur.

Praeparatio ad coctionem & etiam immediata ad purgationem humoris respectu sit diversimodè, primum, quatenus quantitas ejus minuitur phlebotomia vel minorativa evacuatione cum hac ratione citius natura, quod superest, alteret, atque in statum meliorem converterat:

Deinde prout qualitates coctionem vel etiam purgationem remorantes alterantur, ubi crassities attenuatur, tenuitas incrassatur, acrimonia temperatur, &c. At ipsa coctio naturae praesidio fit, quae calore nativo tanquam instrumento utitur, cujus opus peculiare est, humorem pravum & inutilem ita subigere & domare, ut à bono & utili seceretur ac tandem promptè expellatur.

Concludendum ex Horatio.

Hinc ergò rectè concludit Horatius, humoribus putridis tantum coctionem, de qua mentio fit in doctrinà purgationis, deberi, ut soli humores putrescentes ante purgationem hanc indigeant, non tamen semper: quatenus enim interdum tantum semiputridi sunt, ita ut vi coctionis ad salutarem statum redire possunt, sicut exemplo vini acelescentis demonstratur, eatenus evacuandi non sunt; quatenus etiam tam perniciofa facta est in iis corruptio, ut natura ipsa non sit potens aliqua ex parte malignitatem illius superare, eatenus antequam coquantur, expurgandi sunt, sicut etiam Autor noster monet in pernicioso & periculoso frustra coctionem expectari; at quatenus putredo talis est, quam natura evincere & superare potest, ita ut segregata mala portione à bonis humoribus, vel ipsa expellat perfecte, vel si non expellit obedientem artificiali expulsionem faciat, saluberrimè erit concoctionem adjuvare & expectare.

Quamvis igitur negari non possit, illos etiam communiter crudos humores dici, qui per caloris diminutionem sic dicuntur, propterea quod illam perfectionem assecuti non sint, quam ipsa natura intendebat, qualis cruditas circa primam regionem frequens est: non tamen ejusmodi cruda sunt intelligenda juxta Hippocr. ubi dicit, non cruda, sed còcocta medicari oportet, sed potius illa, quae suam perfectionem acquisitam à natura amiserunt, nò ex quacunque causa, sed propter putredinem, ubi prius concoquendi sunt humores antequam purgentur, ea scilicet coctione, quae in tali casu possibilis est, quò heterogeneorum ab homogeneis separatio fiat.

Instantia ejusque solutio.

Nec obstat, quod prior cruditas etiam concoctione vel digestionem communiter indigere dicatur, cum tunc tempore vocabulum in latiori significatione pro ipsa praeparatione etiam usurperetur, de quo vide librū integrum Horat. Aug. supra cit.

QVÆSTIO VIII.

An medicamenta purgantia cum cibis exhiberi possint?

Negativa probabilis I.

Videtur negativa probabilis: 1. quia timendum, ut habet Avicennas lib. 1. fen. 1. cap. 5. ne frustra exhibeatur medicina cum cibo, suamque operationem impedita non peragat, propterea, quod sicut addit Hugo Senensis cibus medicinam obrundat, ventriculum ad retinendum disponat, concoctionem impediat, cibum cum attractis humoribus peccantibus misceat, aliquid medicamenti simul ad venas transmittat, adeoque motus motui impedimento fit.

II.

2. Quia autoritate Hippocr. lib. de ratione vict. in acut. non convenit in mediâ purgatione forbitionem dare, ne medicamenti vis exsolvatur: ergo multo minus inter initia & cum ipso medicamento, cui etiam subscribit Avicenna l. 1. fen. 4. doct. 5. c. 5. & Paulus 7. de re med. c. 6.

Contra Affirmativa defeditur I.

Contra questionis affirmativam alii statuunt. 1. quia vis & impetus medicamentorum admittit alimentis aliquo modo in fringitur, ipsaque medicamenta jucundiora redduntur.

II.

2. Quia Hippocrates ipse 2. de vict. rat. in acut. rex. 11. & 12. in forbitionibus medicamenta purgantia concedit cum ptilana.

III.

3. Quia Galenus 5. de tuend. san. c. 9. senibus etiam purgantia cum ptilana propter leniendam alvum præscribit: & lib. 13. Meth. c. 15. id ipsum concedit in inflammato jecoris cavo.

IV.

4. Rationem addit Aërius tetrab. 1. seym. 3. c. 57. quia convenit laxativum cum cibis in iis, qui naturaliter alvum adstrictam habent, fortassis etiam iis, qui ex morbo sese recolligunt in superque iis, qui ex diuturno morbo laborant.

Quæstionis declaratio.

Pro questionis declaratione notandum, quod sit distinguendum inter pleniorum & tenuiorum victum: illum unâ cum assumptione purgantium medicamentis minimè convenire rectè priora argumenta demonstrant; at hunc sæpius non incommodè præscribi per posteriora confirmatur, quod etiam Cardanus lib. 1. contrad. tract. 4. q. 1. concedit. Hanc ob causam Autor noster Fernelius maxime ventriculi rationem habendam esse statuit, cujus gratiâ sæpius in imbecillioribus laxantia, in primis mitiora paulò antè cibum & etiam unâ cum cibo conceduntur.

Adde quòd infusiones laxativæ cum ejusmodi tenui & liquidiori victu concessæ non tantum citius affumantur, sed etiam in intimas primarum viarum ac viscerum venas sese insinuant, quam ob causam experientia teste per dies aliquot continuatis in contumacibus mesenterii viscerumque collectionibus & obstructionibus aperiendo, digerendo & expurgando cum fructu operantur.

Nec obstant in contrarium adductæ rationes, quæ militant contra victum pleniorum cum vehementiori aliquo medicamento purgante permittum, quò etiam auctoritates adductæ reducuntur.

QVÆSTIO IX.

An cibus primus post purgans medicamentum debeat esse forbitio detergens?

Affirmat Fernelius.

Affirmat Autor noster Fernelius cap. 14. dum inquit: primus autem cibus detergens fit forbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quo decet, impellat, simulque ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiâque demulceat.

Negat Fuchsius.

Contrarius hic est Fuchsius lib. 1. paradox. c. 8. ubi statuit, tantum post illa medicamenta, quæ suâ alienâ qualitate ventriculi orificium lædere possunt mox sumpto pharmaco forbitionem abstergentem esse sumendam, quod etiam ex sententiâ Galeni 2. de vict. rat. in acut. tex. 12. in comm. confirmat.

Conciliatio.

Quamquam verò non negamus, quod monet Fuchsius, cum experientia quotidiana confirmet, feliciter & promptius omnia medicamenta formæ sicioris operationes suas peragere: non tamen propterea falsum est, quod Autor noster asserit, cum hoc nunquam sit intermittendum, quatenus rationes adductæ postquamcunque peractam purgationem locum habent, quod pluribus reperit Sennertus lib. 3. Instit. par. 2. §. 1. c. 12.

QVÆSTIO X.

An sumpto medicamento somnus conveniat?

Opinio I.

Quæstionem hanc ita determinat Autor noster, cit. loco, interposito semihoræ spacio. si (quod ferè fit) in expugnabilis dormiendi necessitas premat, utile medicamento indormire, ut illius vis in sopore plenior excitetur: quàm primum verò in actum id prorumpit, vigilandum penitus est, dum effectum omnem compleverit: nam arctiori somno purgationis opus subsistit.

Opinio II.

Contrarius esse videtur Hippocrates 4. aphor. 15. qui jubet movere corpus, ubi magis citare volumus purgationem, cui subscribit Aegineta lib. 7. cap. 6. prohibens, ne quis dormiat antè perfectam purgationem.

Opinio III.

Avicenna cui etiam Valeriola subscribit, inter medicamenta distinguit, ita ut sumpto medicamento fortiori conveniat somnus, non autem ubi medicamentum debilius est, ut potè quod aliàs à naturâ vincitur, additâ tamen cautione, quoad medicamenta scammoniata, super quæ non dormiendum, ne introitum per somnum qualitas eorum noxia ducatur.

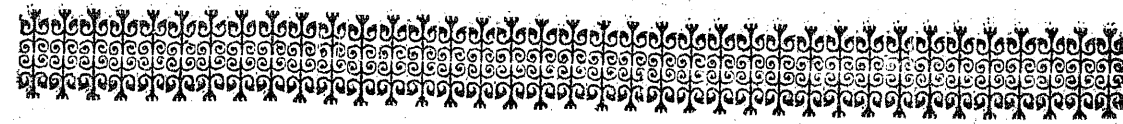
Huc etiam reducitur, quod alii statuunt, liquidis assumptis non esse dormiendum, solidioribus verò præsertim pilulis deglutitis somnum concedunt.

Limitatio quæstionis.

Hic nota limitationes Sennerti: nimirum male sentire eos, qui post quocunque medicamentum assumptum somnum concedunt, cum rectè statuat Avicennas, debilius medicamentum per somnum in operatione suâ impediri: quod si constet, medicamentum non facile actuari posse, propter copiosorem caloris collectionem somnus aliquantisper concedi poterit, juxta

Autoris nostri determinationem,

Instit.

Institutionum Medicarum

DISPUTATIO XX.

De

MATERIA MEDICA.

THESIS I.

Duplex Materia circa quâ versatur Medicus,

Quæ Medicæ consideratio ni subjiciuntur, duobus generibus comprehenduntur, quatenus vel accidunt subjecto, in quo sanitas à Medico præsens defenditur, & amissa restituitur, vel pertinent ad Materiam Medicam, cuius beneficio, tanquam per accommodatum instrumentum operationes suas Medicus artifex peragat.

Triplex materia per quam sanitas acquiritur.

II. illa proposuimus hactenus, superest ut aliquid de Materia Medica subjiciamus: ut enim artifex cum suo commodo nihil efficit, nisi instrumentorum naturam exactè cognitam habeat, etiam si modus operandi eidem notissimus: Sicut etiam Medicus finem suum non assequitur, etiam si intelligat quid agendum, nisi simul quoque determinare sciat, quâ materiâ, tanquam adæquato instrumento talis vel talis operatio ad actum traducenda sit.

Materia dietetica.

III. Hic opus ut naturas & essentias earum rerum consideremus & cognoscamus, quæ adhibentur in corpore nostro agere queunt, ubi tria genera Materiae Medicæ sese offerunt: primum comprehendit res dieteticas, alterum pharmaceuticas & tertium chirurgicas administrationes declarat.

Aër ambiens.

IV. Materia dietetica lex res non naturales comprehendit, ut sunt aër ambiens, cibus potus, motus quies, somnus vigilia, redundantia inanitio, & animi affectus. Galen. lib. de ocul. part. 3. cap. 2.

V. Aër ambiens respectu substantiæ suæ, quantum est purus vel impurus, & respectu accidentium, nimirum quatenus est calidus, frigidus, humidus, siccus, crassus, nebulosus &c. consideratur, ac cum suis causis, ut sunt locorum, regionum, temporum ac ventorum diversitates, confertur.

Cibus & potus.

VI. Cum autem aërem vix per momentum evitare queamus, idcirco sæpius Medico eò allaborandum est, ut noxium per sua contraria corrigat, quò postea materia conveniens fiat pro fine suo consequendo.

VII. Post aërem cibus & potus sese offert, in quibus ad substantiam, qualitatem, quantitatem & modum utendi respiciendum est.

VIII. Respectu substantiæ cibus & potus cum corpore nostro quandam convenientiam habere debet, ita ut partibus assimilari in earumque naturam converti possit: quod enim nutritivam similitudinem requirit cum illo, quod nutritur. Arist. lib. 2. de anim. tex. 45.

IX. Respectu qualitarum esculentâ & potulentâ sunt calida, frigida, humida, sicca, crassa, tenuia, dulcia, salia, acerbâ &c. quæ omnia sunt consideranda, & cum morbis conferenda, ut intelligere possimus, per quæ status naturalis conservari, & præter naturalis corrigi possit.

X. Ad quantitatem quoque respiciendum: cum enim inter agens & patiens certâ requiratur proportio, necessarium est, ut alimenta justa & convenienti quantitate exhibeantur, ne copia nimia sit causa cruditatum, eisdemque defectus ad resolutionem facultatum faciat.

XI. Imò & modus utendi non negligendus est, nimirum, ut iusto ordine liquidioribus scilicet præmissis, iustoque tempore, quod fames animalis indicat, assumantur.

XII. Tertium locum inter res non naturales obtinet motus cum oppositâ quiete, exercitium videlicet corporis conveniens, cujusmodi à Medicis varia describuntur, in quibus eò semper respiciendum, ut calor natus iisdem excitetur, non autem vires resolvantur.

XIII. Quarto loco Somnus & vigilia considerantur, sine quorum vicissitudine sanitas nostra constans esse nequit, propterea, quod somnus copiosior malum corporis habitum, deficiens vero calor & spirituum resolutionem introducat.

XIV. Cumque corporis nostri alterationes non fiant absque segregatione excrementitiarum partium, idcirco quinto loco redundantia & exinanitio considerantur, utpote cum hæc etiam nobis quotidie accidant.

XV. Tandem cum homo frequenter animi affectibus laboret, ac sæpius variis commotionibus iræ, lætitiæ, amoris, timoris & similibus afficiatur, ita ut hanc ob causam spiritus & humores diversimodè commoveantur, adeoque totum corpus multis modis alteretur, idcirco naturâ redundantia & exinanitio in præsentia quoque cognoscenda.

XVI. Hæc est Materia dietetica, jam sequitur ut accedamus ad materiam pharmaceuticam, ubi medicamentâ sese offerunt, quæ sunt corpora mixta à calore nostro actuata corpus humanum absque corruptione & nutritione (in quibus à venenis & nutrimentis differunt) alterantia & mutantia.

XVII. Cum verò tota doctrinâ de medicamentis vel ad simplicium considerationem, vel ad rationem compositionis, dirigatur: idcirco commodissimè primò de simplicium viribus agitur: postea ratio præparationis & compositionis unâ cum compositionis medicamentis cognoscitur.

XVIII. Medicamentâ simplicia desumuntur vel ex vegetabilibus, vel ex mineralibus, vel ab animalibus, ut habet Galen. lib. 6. simpl. Med. cap. 1. lib. 1. de comp. med. sec. gen. cap. 8. & cum corporibus nostris comparata varias qualitates possident, quarum potentias à calore nativo per impedimentorum remotionem actuata in corpore nostro exerunt, ita ut Galen. lib. 3. de temper. medicamentâ potestate talia dicat.

Medicamē XIX. Hæ facultates omnes ad vim alterandi atque evacuandi reducuntur, undè beneficio illius peccatum qualitatibus corrigitur, & hujus adjumentum materia noxia educitur.

Alterantia XX. Alteratio vel fit manifestis qualitatibus vel occultis: manifestis qualitatibus fit alteratio per qualitates primas, ex quibus secundæ & tertiæ deducuntur.

Alterantia manifestia XXI. Quoad primas qualitates medicamenta corpus nostrum calefaciunt, refrigerant, humectant, & exiccant, idque vel non evidenter, vel manifestè, vel vehementer, vel extremè, quam ob causam calida, frigida, humida vel sicca in primo, secundo, tertio vel quarto gradu dicuntur. Gal. lib. 3. simpl. Med. cap. 12.

Quomodo actiones secundarum qualitatum reducuntur ad primas. XXII. Hæ primæ qualitates extra sua subiecta, quibus accidentium instar inhaerent, agere nequeunt, quam ob causam varias secundas qualitates producant, quatenus cum diversis substantiæ vel materiæ modis conjunguntur, undè actio secundæ qualitatis nihil aliud esse videtur, quam determinata ac certa operatio qualitatis primæ ob tenuitatem & crassitiam vel mediocritatem substantiæ Medicamenti variata.

Medicamē ta calefacientia. XXIII. Hinc Medicamenta calefacientia prout magis, minusque calefaciunt, & cum partium tenuitate, crassitie vel mediocritate junguntur, possunt esse ἀνάδυνα dolorem lenientia, λειψύνονα attenuantia, ῥυπτικά abstergentia, ἐκφρακτικά infarctus liberantia, ἀραιώτικα rarefacientia, ἀνασωματικά ora vasorum aperientia, διαφροσινικά discutientia, καυστικά adurentia, ἐκπυστικόντα suppurantia, & πεπρωτικά maturantia.

Refrigerantia. XXIV. Ita frigida eandem ob causam esse possunt σκληρύνοντα incrassantia, συσπικτικά adstringentia, ἀποθεσέοντα repellentia, & ναρκωτικά stupefacientia, quæ alias interdum improprie ἀνάδυνα dicuntur.

Humectantia. XXV. Sic etiam humectantia sunt μαλακτικόντα emollientia, πλεονόνα dilatantia, χαλαστικά laxantia &c.

Exsiccantia. XXVI. Imò & exsiccantia sunt σαρκοειδή carnem generantia, κολλητικόντα conglutinantia, ἐπιλωτικόντα cicatricem inducentia, σαρκοζόντα carnem abluentia, σκληρωτικόντα indurantia.

Tertiæ Qualitates. XXVII. Præter dictas qualitates primas & secundas sunt adhuc in medicamentis duæ, quas tertiæ vocant, quarum actiones ex primis & secundis deducuntur, ut hæc ratione ad manifestas operationes una cum præcedentibus reduci possint.

XXVIII. His qualitatibus medicamenta certum ac determinatum quid vi corpore nostro respiciunt, idque vel contentum est, vel continens.

XXIX. Inter contenta numerantur lac, semen sanguis, urina, calculus, vermes &c. undè hæc se offerunt medicamenta γαλακτικόντα lac augentia, γαλακχλητικόντα lac minuentia, σπερμαγωγικά semen minuentia, μηνες μοventia, μηνες σισtentia, σπληνικά urinam moventia, urinam sistentia, calculum moventia, lumbricos necantia.

Tertiæ qualitates continetia respicientes. XXX. Ad continetia referuntur veræ corporis nostri partes; undè hæc pertinent ea medicamenta, quæ certis partibus amica sunt propter manifestam agendi qualitatem, ut sunt quædam Cephalica, Pectoralia, Cardiaca, Epatica, Stomachica, Splenetica, Nephritica, Hysterica & Arthritica.

Alterantia Occulta duplicia. XXXI. Ita sese habent illa, quæ manifestæ vi alterandi prædita sunt, sequuntur alterantia

occulta, quæ vel sunt Alexipharmaca, vel sunt Appropriata.

XXXII. Alexipharmaca sunt Medicamenta singulari proprietate substantiæ venenis resistentia; venenis, inquam, non ob excessum manifestarum qualitarum, sed proprie dictis, quæ totius substantiæ contrarietate nobis inimicæ sunt.

XXXIII. His Alexipharmaca succurrunt vel similitudine substantiæ venenum attrahendo & separando, quod patet ex iis, quæ externis venenatis moribus imponuntur, vel contrarietate substantiæ illud ipsum frangendo, quod apparet in iis, quæ assumuntur.

XXXIV. Appropriata dicuntur illa, quæ ex singulari proprietate, quam ex primis, secundis & tertiis qualitatibus deducere non possumus, vel certis corporis partibus, ut sunt quædam localia medicamenta occulta, vel certis moribus, illis videlicet, qui aliquid occultum alunt, peculiariter convenire solent.

XXXV. Post Alterantia considerantur Evacuantia, quæ rursus vel manifesta qualitate agunt, & improprie dicta sunt evacuantia, vel occulta qualitate determinatos ac certos educunt humores.

XXXVI. Illa purgant ea potissimum, quæ circa primas vias hærent, lubricando, ut cassia, manna, abluendo, ut ferum lactis, extergendo, ut hordei cremor, comprimendo partes superiores, ut mastix, cydonia &c.

XXXVII. Hæc aliàs καθαρτικά vel electivè purgantia certos & determinatos humores vel ex toto, vel ex certâ quâdam parte vi occultæ proprietatis à totâ substantiâ dependentis evacuant.

XXXVIII. Prout autem peccant in nobis humores bilioli, phlegmatici, melancholici & ferrosi, ita quoque totidem purgantium medicamentorum genera dantur, undè quædam sunt χαλαστικά bilem ducentia, quædam φλεγομαζωγα πιτυϊταμ evacuantia, quædam μελαγχολωγα melancholiam purgantia, quædam υδρωμαζωγα ferrosos humores separantia, idque præstant vel debilitate, vel mediocriter, vel vehementer.

XXXIX. Hæc est varietas facultatum, quibus medicamenta modis diversis in corpus nostrum agunt. Cum autem in simplicibus medicamentis plures ac diversæ substantiæ sæpissimè cohæreant, cujus beneficio unum medicamentum qualitatibus operandi variis, imò interdum contrariis præditum esse videmus, hinc artificiosa medicamentorum præparatio inventa, ubi maximè vera Ars Chymica locum obtinet, quâ partes unius medicamenti diversæ & aliis atque aliis qualitatibus prædita separantur, pura ab impuris segregantur, & ea, quæ noxia sunt, corriguntur.

XL. Imò non semper quoque medicamenta simplicia ritè præparata sufficiunt, propterea, quod indicans non semper simplex, sed frequenter multiplex adeoque compositum esse queat: Adde quod simplex etiam simplicis medicamento, vel intensius vel remissius esse possit, undè illud ipsum commodè non adhibetur, nisi vel per contrarium corrigitur, vel per simile augetur.

XLI. Nec sufficit ut medicamentum ritè sit oppositum affectui vel per se, vel beneficio juvenium, sed opus est, ut illud ipsum partem affectam quoque attingat, quam ob causam sæpius divergentia adduntur, quibus vis medicamenti magis ad hanc vel illam corporis partem dirigitur.

XLII. Cumque morbus interdum inducias non ferat, idè conservantia quoque sæpius ad duntur, ut medicamenta composita aliqua modo ad usum quotidianum in promptu esse possint.

XLIII. Hæc igitur est medicamentorum compositio, in qua quatuor consideranda veniunt: Basis, quæ primariò contra morbum dirigitur: Juvantia, quæ vel actionem basicos augent, vel eandem diminuunt, vel noxiam qualitatem ejus corrigunt: Digerentia, quæ sunt medicamenta localia certū quid aut occultā aut manifestā qualitate respicientia, quibus vis basicos ad locum affectū dirigitur: & Conservantia, per quæ composita medicamenta redduntur magis diuturna.

XLIV. Hoc modo doctrinam Pharmaceuticam delineare volumus, restant in materia medica chirurgicæ administrationes, sine quibus in multis morbis nihil laude dignum præstare possumus.

XLV. Hæc autem vel ad continua solvenda, vel ad separata conjungenda, vel ad superflua extirpanda, vel ad deficientia recuperanda tendunt, quam ob causam hæc pertinent ultiò, sectio, fasciatio, repositio, consolidatio, abundantium ablatio, deficientium repositio &c.

XLVI. Ita summa vestigia rerum quoad materiam auxiliorum, tantum adumbrare placuit, quæ tamen in sequentibus penitus & fusius proponitur.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIS PRIMA

AERE AMBIENTE.

§. 1.

Nter illa, quæ corpus nostrum afficiunt primum locum aeri ambienti, tribuimus, propterea, quod in hujus conservatone, sanitatis præ reliquis omnibus maxima sit necessitas: tam propter inspirationem, cum eodem denegato præfens suffocatio subsequatur, quam quatenus extrinsecus corpora nostra ambiunt, & per poros cutis occulta transpiratione trahuntur.

Dicimus aëris beneficio sanitatem nostram maximè conservari; cujus ratio in eo consistit, quod corpus nostrum non solum humidâ, solidâque, sed maximè quoque spirituosâ substantiâ compleatur, idque maximè patet ex iis, quæ de miraculosis inediis lib. 7. Hist. Med. Mirabil. cap. 1. apud Marcell. Donat. collegimus, ex quibus eo usque etiam progredimur, ut absque cibo, poruque per solam aëris attractionem vitam per menses & annos conservatam fuisse statuamus. Conjunge Cardan. lib. 1. de san. tuend. cap. 17.

§. 2. Hujus natura cum maximè variabilis sit, mirum non est, quod aëris ambientis diversitate sanitas nostra diversimodè mutetur, quando quidem aliæ res non naturales per inter valla tantum, aër verò continuò adest, & spirituosam corporis nostri substantiam afficit.

Hæc varietas aëris ambientis non de mutatione elementorum absolute consideratorum in universo, nec etiam de aëre, quatenus ad mixtorum generationem concurrunt, intelligitur, sed respectu variationis, quæ in infima regione fieri solet.

§. 3. Est autem in comparatione ad sanitatem humanam conservandam Aer optimus vel saluberrimus, qui respectu substantiæ purus, tenuis, nitidus nullisque inquinamentis, nullisque vaporibus putridis permixtus, respectu qualitatum temperatus, levisque ventorum & pluviarum commotionibus interdum alteratur est.

Ratio est, quod spirituosâ substantia per aëris ambientis attractionem rescit, temperatque debeat, undè primo purus, scilicet à putredine & in-

fectione, ac deinde temperatus requiritur, quem tamen Julius Alexandrinus lib. 4. salubr. cap. 2. ad calorem inclinare vult (cum vita nostra calore potius quam frigore constituitur) ita, ut quoad humiditatem atque siccitatem propè medium obtineat, innuens, quod siccitate temperatâ melius excrementa diffentur, totiusque moles compactior vi vidiorque fiat.

§. 4. Hæc aëris temperata saluberrimaque constitutio plurimum mutatur, ubi primum anni tempora, considerabimus, quæ maximè variant aëris constitutionem, potissimum quatenus Sol diversas Zodiaci partes peragrat. Ver enim, quoad aëris ambientis constitutionem, temperatè calidum & humidum statuitur, cum hyemis frigiditas necessario remittat, ubi Sol a bæquinoctio verno rursus ad Zenith nostrum appropinquare incipit, undè sensim radii solares rectiores redduntur, donec orientur Pleiades vel vergiliæ (ortu scilicet non poetico acronicho ex opposito Solis accidentis, sed heliaco, cum manè stella emergit ante solis ortum) quorum exortus octo diem septimum Maij, circiter Æstatis initium constituit, ubi aër calidior sicciorque redditur, quod propter angulos magis acutos quotidie redditos sensim quoque collectione magis diuturnâ radiorum solarium calor & per consequens ipsa siccitas quoque intenduntur. Talis aëris excessus ex dictâ causâ continuatur usque ad Aëri exortum, scilicet heliacum, qui circa medium Septembris incidit, ubi Autumnus initium statuitur, & remittente calore frigidior sicciorque constitutio ambientis observatur, non quidem exactè, sed levi mutatione subinde succurrente, quam ob causam Galeno Autumnus inæqualis est, & perdurat ad initium Hyemis, circa vergiliarum occasum (cosmicum videlicet quum manè pleiades è regione Solis orientis occidunt) quod accidit in fine Octobris, ubi redditur constitutio ambientis aëris frigidior & humidior, cum recedat Sol à vertice nostro, satis obliquos projiciens radios, brevissimoque tempore supra nostrum Horizontem remaneat. Hæc Hyemis constitutio usque ad æquinoctium ver-

In compositione Medicamentorum quatuor consideranda.

Appropriata.

Evacuantia.

Proprie dicta Purgantia.

Kathartica quadruplicia.

Artis Chymicæ usus.

Unde compositio medicamentorum suam habet originem.

Aër Ambiens variabilis.

Aër optimus.

Chirurgicæ administrationes.

Aëris optimi alteratio per anni tempora.

Ver

Æstas.

Autumnus.

Hyemas.

num protenditur, adeoque Hyemis duratio reliquis anni temporibus omnibus est longissima.

Inter ea, quæ de temporum anni temperamenti disputari solent, primò sese offert quæstio de Vere, num sit calidum, humidum, vel temperatum pronuntiandum? Nos temperatè calidum & humidum pronunciamus, tam quod respectu reliquorum temporum à frigiditate hyemis, & excedente calore æstatis recedat, quàm quod agendo in corpus humanum temperatè illud ipsum calefacere & humectare queat. Videatur hæc de re Mercatus de Temperam. quest. 55. & Jul. Alexander. lib. 4. salubr. cap. 5. Quomodo vero temperies Autumnii, qui etiam medius inter hyemem & æstatem esse videtur, à veris constitutione differat, facile patet ex eo, quod ver transeat ad calidum ex frigido inimico, præexistente humiditate familiari quodammodo, & adveniente alia naturâ magis amica, quod non fit in Autumno, ubi ex calore amico fit transitus in frigidum inimicum, præexistente siccitate &c.

§. 5. Variant autem aëris constitutiones in his anni temporibus pro cœli ratione variis adhuc modis, quatenus præter Solem alia quoque Sidera perpendimus. Quis enim tam alienus à cognitione naturæ, qui non sua sponte varias Lunæ mutationes & effectus in his inferioribus agnoscat, etenim quadraturæ Lunæ ferè quatuor anni tempora qualitatibus suis imitari videntur Galeni & alii. Taeco, quod experientia confirmet, pleiades, hyades, arcturum, orionâ, caniculam, aliq; sidera plurimum radios solares alterare, & per consequens ad particulares aëris variationes inferre, vide Querc. in Diat. pag. 146. & seqq. Andr. Argol. lib. 1. Ephemerid.

Sic Aëris post Gal. tetrab. 1. serm. 1. cap. 162. primum septenarium, à novilunio usque ad septimum diem calidum humidum Veri comparat; secundum usque ad plenilunium Æstati, tertium Autumno, & quartum Hyemi. Sic Aër temperatè incipit, quando circa septimum Maij heliacè pleiades manè oriuntur, quæ tamen calorem solis coercent, ubi adhuc cum sole Cosmicè circa 19. Aprilis exurgunt. Sic hyades circa principium Maij heliacè orientis tempestates minantur. Sic Heliacus caniculæ ortus æstum insignem soli aliâs in exaltatione suâ existenti superaddit, ubi notatu dignum est, alias constellationes interdum ejusmodi qualitates infringere, quod observatum à Querc. in citato loco, per conjunctionem Saturni cum Sole, simul etiam in Leone existente. Sic Cosmicus pleiadum occasus circa principium Octobris magnam aëris perturbationem introducere solet &c.

§. 6. Porro sensibilibus etiam ambiens aër regionum & locorum respectu variat, aut in consideratione ad cœli plagas, quæ ratione Regionis aliæ aliis calidiores sunt, prout minus à tropico cancri apud nos remotiores sunt, minoremque latitudinem habent; aut considerando simul etiam terræ faciem quatenus ipsum solum arenosum, pingue, cœnosum, saxosum, vel alterius naturæ est, quatenus locus est altus vel humilis, campestris vel montosus, lacubus vicinus, maritimus, vel ad Septentrionem, vel ad alias Mundi plagas magis patens; Solum enim arenosum siccum aërem constituit, contra cœnosum aërem inficit, humilis locus calidior est altiori, quia radii solares putredines & similes noxias qualitates introducunt, naturæ nostræ minus convenientes statuuntur. Præsertim, ubi versus plagam orientis & septentrionis spectant; Maritima regiones humidum &

crassum aërem obtinent, inprimis quæ versus Septentrionem; minus nocent circa orientem & occasum, cum à Sole magis dispergantur. Hinc accidit, ut frequenter in una eademque regione, loca, quæ cœli respectu sub eodem climare sunt, diversas aëris temperies obtineant.

Hic notandum, quod cœli respectu climata omnia sint habitabilia, ita ut Mercat. de temper. quest. 36. rectè demonstrat, etiam sub æquinoctiali circulo commodè homines habitare posse, propterea, quod diurnitate noctis, & minori mora solis supra Horizontem tantus æstus, ut veteres statuerunt, expectari nequeat. Hoc vero simul movet, in pronuntiandis temperiibus regionum & locorum maximè quoque ad subjectæ telluris qualitatem respiciendum esse; Sic in Lybia, ubi maxima planities arenosa, nullique fontes, loca maximum calorem à Sole concipere posse censet, quæ vicissim aërem calefaciunt, undè Æthiopum incolarum intemperiem mutari statuit. Coniunge Jul. Alexandr. lib. 5. Salubr.

§. 7. Præter has aëris mutationes maximè quoque variant eundem Veni, qui sunt juxta Philosophum ex pulsu exhalationis sursum elatæ, quæ propter insitam quandam levitatem, dum vi frigoris repellitur, quodammodo resistit, & obliquè tandem movetur. Est autem ventorum maxima varietas; dum alii sunt, cardinales, qui ex certa mundi plaga oriuntur, alii sunt collateraliales. Cardinales sunt Eurus, qui ab ortu æquinoctiali procedit, & cum suis collateralibus calidus & siccus statuitur, propterea, quod Sol ab oriente prodians diutius circa horizontem moveatur, & superfluas humiditates absumat; zephyrus, qui spirat ab occasu æquinoctiali, & cum suis collateralibus frigidus & humidus statuitur, cum propter breviorum moram Solis in occidentali plaga suam naturam humidior exhalatio magis retineat; Boreas à septentrione oritur, & cum suis collateralibus frigidus & siccus dicitur, cum spirat à locis rigidis, glacie niveque obductis, & à circulo æquinoctiali remotioribus; tandem Austere à meridie proveniens nobis calidus & humidus est, cum suis adjunctis, propterea, quod in comparatione ad nostras regiones, vastum mare, maximasque paludes pertranseat, concurrente regionum istarum sub æquatore collocatarum, caliditate, etiam si habitantibus circa polum antarcticum frigidus sit.

Hæc ita notatis facilimè patet, quæ ratione diversarum qualitarum venti sunt, quæ secundum magis & minus differunt, quando puncta diversa in horizonte respectu collateralium observantur. Imò manifestum quoque redditur aërem ambientem insigniter mutari, quatenus regio vel civitas situ suo vim orientalium, meridionalium, vel aliorum ventorum citius recipit.

Porro de ventis irregularibus (ut sunt Ecephias, Turbo, Præter) nihil addendum, nisi quod sensu teste manifestum sit, iisdem vehementissimè qualitates aëris mutari posse.

Pateat igitur dictis, salubriores ex ventis esse eos, qui ab oriente spirant, temperatè videlicet calidos atque siccos, quibus aër ambiens ita reficitur, ut pro restitutione substantiæ nostræ spirituosæ maximè sit accommodatus. Secundum locum septentrionalibus, tertium occidentalibus tribuimus. At meridionales, quod languores putredines & similes noxias qualitates introducunt, naturæ nostræ minus convenientes statuuntur.

Plura de ventorum natura videantur apud Aristot.

Veris Temperamentum,

Autumni temperamentum,

Per diversas constellationes,

Per locorum & Regionum diversitatem,

Per Ventos,

Varietas ventorum,

Venti Cardinales, Eurus,

Zephyrus,

Boreas,

Auster,

Ratio diversitatis ventorum,

Venti irregulares,

Electio ventorum,

Aristotelem, ejusque Interpretes in Meteorologicis, cui adjungantur Mercatus de temper. q. 57. Robertus Flud de fluctibus & Franc. Baco De Verulamio.

§. 8. Hæc ita sufficienter de ambientis aëris constitutione naturali, quam sæpius tam in sanitate defendenda, quam in morbis curandis corrigere cogimur, quam ob causam de artificiali aëris correctione pauca subiicienda veniunt.

Ponamus igitur aërem ex cadaverum, excrementorum, lutorum ac fordium insectorum pravis qualitatibus infici, facilis erit correctio, si removenda removeantur. At verò quid faciendum, ubi causæ corruptentes mutari nequeunt; quid enim faciemus in regionibus vel civitatibus undique montibus cinctis, &c. inhables profectò sunt ejusmodi loci, præsertim iis, qui sedentario vitæ genere utuntur, quam ob causam valetudini consulendo meliores aliarum regionum habitabiles eligantur. Si tamen omnino migratio possibilis non est, aër squalidus per frequentes ignis luculenti accensionis & suffumigationes fragranter optime corrigitur, modò id ipsum singulis diebus non negligatur.

Porro quod ulterius caliditatem, frigiditatem & alias qualitates excedentes ex anni temporibus, cœli statu, locorum varietate, vel alias ob causas provenientes attingit; illas ingenio quoque corrigere studemus, dum aërem impensè calidum, ita necessitate morbi, vel aliâ ratione flagitante, perfusionibus cubicularum, ex aqua frigida, herbis refrigerantibus, vitium foliis, salice, lentisco, sempervivo & similibus, hinc inde stratis alteramus. E contra hyemis tempore non tantum luculentis ignibus frigus excedens & naturæ nostræ inimicum pellimus, sed simul quoque pro varietate indicantium lignis Medicis, herbis, aliisque combustibilibus fragrantibus diversimodè naturam nostram adjuvare possumus.

Innuat hoc ipsum Galenus lib. art. parv. cap. 85. dum constitutioni sanæ in excessu ambientis positæ, quiete, motu, somno, vigiliis, assumptis & excretis ita succurrendum esse statuit, ut excessus ejusmodi compleatur. Hic oritur quæstio, an & quomodo aër per res non naturales reliquas corrigatur, de quo Mercatus lib. 2. de cons. sanit. q. 163. disserit. Sufficiat nobis, per se aërem corrigi modis prædictis, quos etiam Galenus lib. 9. Meth. cap. 14. recenset: ex accidenti verò, quatenus in spirituosam naturam aër ambiens convertitur, eidem, si inimicus est, usu rerum non naturalium reliquarum resistere possumus. Hoc sensu lib. 1. Epidem. par. 2. dicitur, aërem frigidum calefaciendum esse per exercitia, alimentum calefaciens, vinum modicum, & reliqua hujus naturæ, &c. quæ omnia temperatè adhibita noxam ab ambientis frigiditate introductam, & introducendam corrigunt.

QVÆSTIO I.

Utrum ver sit calidum & humidum, an verò temperatum?

Utrumque diverso respectu. Prout est unum quatuor temporum anni, calidum est & humidum, non temperatum, quia si tale esset, participaret de omnibus qualitatibus, quas anni

tempora habent. Per relationem verò ad corpus nostrum, temperatum magis est, reliquis temporibus anni, dum ratione actionis, quam facit in corpore humano, ei proportionabile existit, ipsoque sensu teste temperatum in corpore nostro producit effectum.

QVÆSTIO II.

An in vere magis abbrevietur vita, quam aliis temporibus?

Respondet Conciliator Differ. 115. Si quis vellet quæsitum dearticulare per omnia, protenderetur amplius, cum naturarum & ætatum quædam se habeant benè aut malè in comparatione ad diversa tempora. Quantum tamen sufficit ad præsens dicendum simpliciter, quod tempus, in quo minus abbreviatur vita est Ver, cum in ipso humidum sit sufficiens & calido proportionatum. Similiter & calidum non est immersum radicali humido omnino ut in hyemè; neque dissolutum putrefactioni obediens, ut æstate.

Confirmatur: quia 1. de Temperam. universaliter probatur præ reliquis temporibus ver esse saluberimum; quia ver est temperatum; at temperata complexio cæteris longevior: quia in cæteris temporibus morbi sunt periculosiores. Multiplicatur enim hyemè phlegma in frigidans, extinguens & suffocans; assumuntur cibaria plurima & indigestibilia, ut calidum repatiatur non parum: Æstate calor internus ab extraneo resolvitur, præva ciborum digestio est, humores ad putredinem disponuntur, & ægritudines molestiores temporis homogeneitate invadunt: Autumnus reliquis morbidior dicitur, cum magis ægrotemus calido in frigidato, quam contra, propterea, quod frigiditas naturæ inimica poròs inveniat apertos adhuc, per quos intimius penetrare potest. Adde quod Autumni natura vitæ contraria sit, inprimisque suis repentinis mutationibus eidem adversetur: Imò peccantes & adustos humores per æstatem in corpore constringit, & causas morbificas, fructuum commestorum frequentia cumulat.

QVÆSTIO III.

Utrum Autumnus sit distemperatus?

Omnino, quia subita ejus mutatio, quæ accidit in eo eodem die, nunc ad frigiditatem, nunc ad caliditatem corpus pravè alterat, & permutat magis, quàm diutina frigiditas, vel caliditas intensior, cum natura omnem subitam mutationem maximè averferat. Esse verò hanc in singulis diebus inæqualitatem, cuilibet liquidò constat, dum videt manè & vespere vigere frigus, circa meridiem calorem. Hinc aph. 9. sect. 3. Autumno in universum accidunt morbi acutissimi & perniciosissimi, ver autem saluberri- num.

QVÆSTIO IV.

Utrum sub Aequatore sit possibilis habitatio?

Afirmatur.

Zonam torridam, seu illam terræ plagam, quæ directè posita est inter duos tropicos inhabitabilem olim dixit Ptolomæus cum multis, propter calorem solis semper inter tropicos discurrentis.

Verum immeritò, ipsa que experientia, fertilissimas sub Aequatore deprædicans Regiones, hac abundè refutat commentum; ac ipsa natura hanc plagam habitabilem reddit, cum ibi 1. nullus in qualitate aliqua temporum sit excessus. 2. Venti plurimi, mare, flumina, lacus, calorem temperantes. 3. Ipsique radii Solares rectà provenientes ad apicem terræ propter reflexionem parvam, tantum non possint causare calorem, ut terra inhabitabilis fiat.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIS SECUNDA

De ESCULENTIS ET POTULENTIS.

§. I.

ost aëris ambientis considerationem ulterius progrediemur ad ea, quæ faciunt ad humidæ solidæque naturæ nostræ restitutionem, quam ob causam consequenter de esculentis & potulentis

observandus est, cum liquidiora convenientius prius, solidiora posterius assumantur, propterea, quod istorum præsentia ventriculus ad cibum apprehendendum magis disponatur. Nec tandem temporis ratio negligenda, ne propter commistionem cibi crudi cum semicocto causæ morbificæ cumulentur.

Esculenta & Potulenta quid? Alimenta differunt à medicamentis.

Alimenta medicamentosa.

Que sint consideranda in elementis in genere?

Qualitates.

Quantitas.

Ordo.

Hæc communiter alimenta dicuntur, quod corpus nostrum alant, & in locum deperditæ substantiæ reponantur; in quo differunt à medicamentis, quæ corpus nostrum alterant, nec in absumptæ substantiæ defectum restitui possunt.

Notandum tamen quedam esse alimenta medicamentosa, quatenus interdum vim obtinent alterandi, quæ ratione frequentissime in præscribendis alimentis non tantum ad mixtionem, sed etiam ad correctionem excedentium qualitatum respicere cogimur.

Quanta sit necessitas, ut Medicus materiam hanc dextrè cognoscat, non tantum ex eo patet, quod corpus nostrum alimenti beneficio conferverur, & sic urgente necessitate, quoad sanitatem defectentem alteretur, sed etiam eo respiciendum esse judicat Jul. Alexandr. lib. 8. salubr. cap. 1. quod animus ipse pro ratione victus maximè muretur; nec abs re, cum spiritus ipsi, quibus animæ vis utitur, quique sedem suam in sanguine posuere, dubio procul sanguinis naturam, pro diversitate victus, diversam imitentur.

§. 2. Priusquam vero speciatim alimentorum naturam consideremus, ante omnia notandum in determinatione alimentorum non tantum qualitates, quantitates, sed maximè modum utendi considerate debere, ne quid in ordine vel tempore cibandi peccemus.

Ut enim qualitates alimentorum diversæ sunt, ita necessarium est, quodlibet alimentum non cuilibet individuo propter temperamentorum ac naturarum diversitatem convenire. Porro quemadmodum agens proportionatum suum requirit patiens; ita manifestum est quantitatem eandem omnibus exhiberi non posse, cum vis concoquens aliis fortior, aliis debilior sit; Imò & ordo, præsertim ob ciborum varietatem, diligenter

Cum alimentorum qualitates cognoscendas esse statuimus, non solum calidum, frigidum, & alia hujus generis perpendenda veniunt, sed tota quoque substantia consideratur, quatenus corpus nostrum solis qualitatibus non reficitur, sed alimentorum realis assimilatio necessaria est. Hinc etiam alimentorum qualitates in subiecto quanto consistunt, undè conveniens alimentorum portio determinatur, ubi temperantia cuique modum præscribit, cum aliàs intemperantia morborum genitrix, Medicorumque nutrix rectissime dicitur. Ordinem insuper minimè negligendum esse censemus, eo modo, quo diximus, ubi non propter faciliorem descensum, ut alii, sed etiam ob causam liquidioribus primum locum tribuimus, quemadmodum in calce exerc. de Scorbuto, quæstionem hanc plenius tractavimus, & quid de assertionibus diversis aliorum, ut potè Horat. Augeni, Vallesi, Mercenarii, Mercati, Mercurialis, & aliorum judicandum sit, paucis determinavimus.

§. 3. Inter eas verò, quæ corpus nostrum alere possunt, sese offerunt Vegetabilia, è terra nascentia & animantia, de quibus in specie agendum; quatenus illa omnia diversis qualitatibus prædita dicuntur, non absolute sed respectu nostri corporis.

Dico non absolute: quatenus hæc inquiruntur in gratiam sanitatis nostræ, ubi sæpius propter succedentes mutationes tam externæ præparationis, quam internarum concoctionum respectu qualitas alimentorum aliàs mixtionis ratione subiectivè inhærens, ita mutatur, ut calidum corporis nostri respectu quippiam dicatur, quod alià ratione fortassis potius ad contrarium inclinatur.

§. 4. Hic primum sese offerunt fruges, ex quibus præparatis panis, aliaque conficiuntur. Agendum

Tempus.

Diversitas alimentorum.

De Fragibus.

Triticum.

Zea vulgò spelta.

Secale.

Hordeum.

Pisana.

Oryza.

Panicum, & Milium.

Avena.

Fruentum Sarracenicum.

Pisa.

Cicera.

Faba.

Lens.

duum igitur detritico, hordeo, secali, Zea, oryza panico, milio, avena, frumento sarraceno, leguminibus, &c. Triticum calidum, humidum statuitur, undè panis ex eodem confectus, si modo propter visciditatem sibi connatam fermento & sale ritè correctus sit, optimè nutrit, & perdurans præbet alimentum: præsertim ubi recens unius diei spatium tantum post cocturam comeditur.

Huic proxima est Zea vulgò spelta, quam in Thuringia, & aliis locis copiosè ferunt, imbecillius tritico, & plus hordeo nutriens.

Mox sequitur Secale, frumenti genus, quo communiter in Germania utimur, hordeo calidius est, & paulò recedens à caliditate tritici, cujus panis difficilior est ad coquendum, quam triticus, optimè tamen nutrit & solidum præbet alimentum, modò fermentatione, salis additione, vel etiam pro lubitu seminibus aperientibus adjectis iusto modo præparetur.

Hordeum denique non rarò pauperibus & præsertim in annonæ caritate, præbet materiam panis, qui tamen minus salutare alimentum supeditat, cum frumentum sit frigidius. Commodè tamen pro alimento medicamentoso adhibetur hordeum in confectioe Pisana hordeacea, quæ vim abstergendi cum temperata vi refrigerandi possidet.

Porrò sequitur oryza, quæ temperata ad siccitatem & caliditatem inclinans statuitur, cum lacte cocta, pulvis instar multum nutrit, quodammodo astringit, & crassitiem auget.

Panicum & Milium, à caliditate declinant, magis astringunt, nec admodum nutriunt, ubi tamen hoc illi præfertur.

Avenacalidæ naturæ, jumentorum cibus est communiter, ex quâ tamen frequenter corticibus detractis pulvis & juscula conficiuntur non inutilia iis, qui catarrhosis affectibus & collectionibus pituitosis circa pectus obnoxii sunt.

Fruentum Sarracenicum cibus communis est in Germanica pulvis formâ coctum & præparatum, concoctu difficile est, ideoque laboriosis tantum conveniens.

Hunc §. considerationi frugum frumentarum tribuimus, ubi diligens Lector ante omnia reputat ea, quæ de panis confectioe & diversitate proponuntur à Galen. lib. 1. de alim. facult. cap. 2. quæ pluribus reperuntur à Bruvino lib. 6. de re cibaria c. 8. & seq. Quercet. in diet. polyhist. f. 2. c. 5. Cardan. de tuend. sanit. lib. 2. cap. 2. Jul. Alexandr. lib. 8. salubr. Selv. de aliment. facult. lib. 2.

§. 5. Inter legumina primò Pisa considerantur, frigidæ siccæ naturæ, simulque status, præsertim ubi viridia sunt generantia, quorum brodium alimentum constituit medicamentosum, ob singularem vim abstergendi.

Cicera calida sicca statuuntur, status progenerant, & per consequens alvum atque urinam imprimis movent, quam ob causam in obstructionibus Nephriticis frequenter usurpantur.

Faba crassius, ob terrestrem ac siccam naturam suam, alimentum præbet, non nisi robustioribus exhibendâ, quas meritò declinant illi, qui passionibus capitis obnoxii.

Lentis vires variant, quatenus earundem decoctum, atque substantiam perpendimus. Etenim decoctum vim habet aperiendi, laxandi, penetrandi, quam ob causam alvum laxat, variolas expellit, & urinam movere potest; at substantia, quæ unâ cum coctice conjuncta est, si copiosè comeda-

tur, vim alvum obstruendi possidet. Videatur Zacut. Lusitanus, qui hanc rem omnium optimè exponit.

Phaseoli quoque huc pertinent, quos olim Comphæoli. coctu difficiles & cruditatis, pituitosique humoris copiam generantes statuerunt; hodiè tamen immaturi aceto, sale & oleo condiuntur, gulæ potius quam alimenti gratiâ.

Huc præter dicta lupinos quidam referunt, qui Lupini. tamen terrestris naturæ, difficilisque coctionis sunt, & propterea meritò omittuntur, quemadmodum fanugraci quoque semen à Galeno huc relatum, potius medicamentis, quàm alimentis ob deterioriam & emollientem qualitatem annumeramus.

§. 6. Post leguminum classem perpendenda sunt olera, herbae, radices, fructus, & pauca quædam semina, quorum usus potissimum in cibis condiendis.

Inter olera & herbas frequenter æstivo tempore utimur frigidioribus, ut portulacâ, endiviâ, cichoreo, acetosâ, lactucâ, ut & temperatis, ut Buglossâ, Borragine, Asparago, Lupulo, Betâ, spinachiâ &c.

Tempore Hyemali magis conveniunt calidiora, ut sunt Serpillum, Thymus, Hysopos, Salvia, Mentha, Amaracus, Statujeja, Rosmarinus &c. quocumque tempore ferè potissimum apud indigentes Brasica prolat.

In forma Acetarii, vel etiam jusculi, cum butyro vel oleo præparatur Portulaca, quæ Portulacâ. frigida humida est, biliosis naturis conveniens.

Cichoreum frigidum siccum amaritiei suâ singulariter hepaticalidiori & ad obstructionem propenso convenit, quod maximè radices ejus decoctæ perficiunt.

Acetosâ, frigida sicca est, suaque aciditate penetrat, & omnibus putredinibus resistit, sive cum aceto & oleo sumatur, sive cum pullis gallinarum coquatur, ubi cibum febricitantibus accommodatissimum constituit.

Lactuca frigidior est, quam ob causam Nasturtio, Dracunculo esculento, vel similibus herbis calidioribus in acetariis corrigitur, modicè supra fervorem bilis in naturis calidioribus temperat, & per consequens sanguinem temperatum reddit, optimèque corrigitur, si ante præparationem cum oleo & aceto aquâ ferventissimâ perfundatur.

Buglossa & Borrago temperatam naturam habent, maximeque conveniunt ob singularem proprietatem spiritibus resciciendis, præsertim si flores eorum frequenter usurpantur.

Asparagi & Lupuli eminentiâ, leviter coctæ cum aceto atque oleo parantur, & non palato tantum cibum gratum constituunt, sed commodè quoque ab iis usurpantur, qui viscerum obstructionibus obnoxii sunt, cum vim aperiendi, & crassos humores incidendi possideant.

Beta quoad succum detergit, nitrosâ quâdam qualitate, quam ob causam alvum laxat, aliàs calida sicca statuitur; ideoque tantum ad æstiva olera pertinet, quatenus abstergendo biliosas collectiones excernere juvat.

Spinachia propter vim refrigerandi & humesciendi cum pipere, sale & oleo meritò corrigitur, parum præbet alimenti, & serosos humores generat. Correcta tamen leniendo pectoris asperitatem convenit.

Porrò frigidioribus naturis atque inprimis hyemali tempore commendatur Serpillum, quod calefaciendo, digerendo & aperiendo coctionem adjuvat, si condimenti loco cum jusculis, aliisque cibis

Olera.

Portulacâ.

Cichorei.

Acetosâ.

Lactuca.

Buglossa & Borrago.

Asparagus & Lupulus.

Beta.

Spinachia.

Serpillum.

cibus miscetur, quapropter convenit omnibus, qui difficulter spirant & fluxionibus frigidis obnoxii sunt. Quibus acrimoniâ suâ displicet serpillum, hi *Thymum* substituunt, qui manifestè quoque calefaciat & incidit, lapidosque cibos efficit sicut etiam *Satureja*, quæ in cibis assumpta grata, maximeque accommodata est iis, quibus viscosorum phlegmaticorum humorû copia incidenda, concoctio corroboranda, stomachusque frigidior calefaciendus est. Imò & *Hysopus* in talibus minime negligendus, cum caliditate & siccitate contra collectionem pituitæ plurimum facit. Porrò *Salvia* quoque præstans est ciborum condimentum, quando calefacere, siccare, leviterque pro partium robore conservando astringere conatur, imprimis in iis, ubi talia capitis respectu requiruntur. Huc etiam pertinet *Amaracus*, quando respectu fluxionum capitis digerendum, attenuandum, aperiendum & roborandum est, quod maxime quoque, si respectu ventriculi id ipsum requiritur, per usum *Menthe*, ut & *Abinthii* præstare possunt. Tandem *Rosmarini* etiam non tantum odor atque sapor cibos commendat, sed maxime quoque capitis imbecillitate per frigidam fluxionum collectiones oborta, laborantibus convenit, vi sua attenuandi, digerendi, roborandique.

Brassica. Superest ultimò *Brassica*, cujus præcipue duæ species notantur, *viridû* videlicet, foliis expansis & abundè crispis, atque *alba* seu *capitata* Num calida vel frigida sit, penes Authores classicos incertum est: nos diversas partes in eadem agnoscimus, quatenus decoctum ejus primum ventrem laxat, remanente vi constringendi in ejusdem substantia. Præfertur autem *viridû*, cujus primum brodiû vim quandam expurgatricem possidet, quæ ob causam optimè convenit iis, qui circa melenarium, lienemque facilè obstructions patiuntur. Deterior est *capitata*, sive in acetariis recens, sive sale condita suum acorem contraxerit, cum difficilis concoctionis, paucissimi alimenti, prompteq; succos melancholicos vel atrabiliarios producat. Utraque propter acrimoniam ventriculo noxiam commodè salubribus & imprimis pinguioribus carnibus præparatur, & robustioribus potius, quam literatis convenit. Quæ verò contra hæc in laudem *Brassicæ* habet *Guarmonius* in *Greuel der Verwüstung Menschlichen Geschlechts* vilia omnia sunt & facilis solutionis.

Huc etiam meritò refertur *petroselinum*, pro quotidiana diversorum ciborum conditura, quoad herbam adhibitum, cujus virtus est attenuare, crassos humores incidere, & vias urinarias aperire. Sed notandum ex observatione peritiorum Medicorum, quod frequens usus *petroselini* capiti noceat, ubi aliâ inclinatio ad Epilepsiam adest.

Chærefolium. *Chærefolii* quoque herba non negligenda, quæ vel in pulvis forma cum aliis leviter cocta, vel iuculis addita jucundum alimentum stomacho conveniens constituit, quam ob causam *Galenus* eam calefacere & refrigerare dicit, quatenus amaritudinem & adstrictionem gustui repræsentat.

Artemisia. Sic & *Artemisia* non solum propter gustum, sed etiam incisionis & attenuationis gratiâ commodè anseribus affandis includitur, quod in aliis, utpote *Brassica* & similibus, per additionem *Anethi* consequimur.

S. 7. Porrò quoad *radices esculentis* sese offerunt *Rapum*, *Raphanus*, *Petroselinum*, *Sitarum*, *Sarsifia*, *Pastinaca Sativa*, *Beta Rubra*, *Tartuffi*, &c.

Rapum, ubi benè coctum est, alimentum præbet calidum & humidum, quam ob causam spleneticis commendatur imprimis decoctum rapi. *Quartanariis* maxime prodest.

Raphanus imprimis *ruficus* vim habet incidendi, attenuandi, enim calculos evacuanâ, lapidemque conterendi, quam ob causam condimentum potius, quam alimenti causa adhiberi debet iis potissimum cibis, qui propter difficiliorem digestionem attenuatione & incisione indigent. Sunt tamen ex hortensibus *Raphanis*, quidam in acrimonia magis temperati, quos ii, qui stomacho robustiores sunt, commodè quoque carnibus affatis in mensis addunt.

Petroselinum singulariter vias urinarias respicit; ideoque tam quoad herbam, quam quoad radicem commodè quibusdam cibis additur, sed modicus ejus usus commendatur, ne copia frequenter usurpata, succos crudos ad vias urinarias fat citò dirigat.

Sitarum non tamen frequens est apud omnes, suâ tamen dulcedine & jucunditate satis innotescit quotidie, cujus radices usus sanitati convenit, cum facilè coquatur & vim diureticam in se contineat.

Tartuffi, *Grublingsbaum* id est, tuberum arbor, quibusdam *sitarum peruvianum* dicitur, estque solanum tuberosum & præparatur hodiè instar cardui Hispanici, crassius præbet alimentum, quam ob causam in *Atrophia* commendatur.

Pastinaca Sativa, seu *Carotta Lutea*, frequens etiam in usu est quæ ritè concocta, donec convenientem mollitiem acquirat, modicè nutrit, urinam pellit, & Nephriticis convenit.

Beta rubra radix, cocta, & raphano, feniculo & similibus cum aceto & oleo condita sumitur, unâ cum aliis cibis siccioribus, quæ movet appetitum, & si benè digeritur, vias urinarias expurgat.

Porri & *Allii* radix à quibusdam frequenter usurpatur, vel per se, vel cum aliis cibis, condimentum rusticis adæquatum, quorum *Theriaca* dici potest, facultatis est calefacientis, extenuantis & incidit.

Ceparum usus crebris ructibus, & ad caput evaporationibus molestus est, qui aliâ cum carnibus decoctis, vel aliâ ratione adhibitus, viscera deterget, ab obstructione liberat, & renum atque vesicæ mucilagines impuras attenuat atque expurgat.

Inter Veteres *Mnesitheo* radicum familia, quod ad alimentorum œconomiam ferè suspecta erat, & propter quod radices in genere difficilis concoctionis essent, adeoque ventriculum perturbarent, cum incoctâ ipsæ, nedum elaboratâ consentent humiditate, quam copiosè congerant, eo sine, ut tandem in reliquis plantarum partibus perfectius elaboretur. Verum dubitationem hanc rectè solvit *Jul. Alexandr. lib. 9. salubr. cap. 2.* radices quidem aliis vegetabilium partibus ut plurimum difficilioris esse concoctionis, non autem prædictam ob causam, sed naturâ suâ, quâ de re aliam atque aliam præparationem & coctionem requirunt.

S. 8. Inter fructus ab iis incipimus, quos herbe quedam producunt, ut sunt *Melones*, *Cucumeres*, *Cucurbitæ*, *Artischoce*, vel fructus *Cinara*, *Fraga*, *Mirtilli*, *Cappares*, *Fungi terræ* & similes: hos sequuntur alii potissimum à fructibus, & arboribus desumpti, ut sunt *Uvæ*, *Amygdalæ*, *Pistaciæ*, *Pineæ*,

Pineæ, *Nuces Juglandis*, *Mala*, *Mala Aurea*, *Citrea*, *Pyra*, *Cerasa*, *Castanæ*, *Mespila*, *Olivæ*, *Perfica*, *Cydonia*, *Mora*, *Ficus*, *Pruna*, &c.

Melones. *Melones* delinatis & Magnatibus suavissimi sunt, ubi cum saccharo & pipere comeduntur: aquosam atque frigidam naturam habent, ideoque in magno æstu sitim sedant, & aquositate sua renes deterunt, sed facile corrumpuntur in stomacho, nisi vino generoso corrigantur.

Cucumeres. *Cucumeres* immaturi sale condiuntur, & modicè in acetariis apponuntur, frigidam & minus humidam *Melonibus* naturam possidentes, iis maxime convenientes, qui calidiores, & ventriculum fervidiorem obtinent, in copia frequenter usurpati succum crassiorem generando pituitolos atque crudos succos cumulant.

Cucurbitæ. *Cucurbitæ* frigidam & humidam naturam obtinent, quas quidem pulvis formâ pro alimentis conficiunt: vix conservationi sanitatis conveniunt, nisi per additionem corrigentium vis humida & frigida perfectissimè corrigatur, quam ob causam potius visus & Medicinæ, quam alimenti gratiâ coluntur.

Artischoce. *Artischoce* vel *Cinara fructus* calefacit & siccit, flatulentus est, & per consequens venerem stimulat, si iusto modo pipere, pinguique carniû juculo præparatur.

Fraga. *Fraga* frigidam siccam naturam habent & cum vino & saccharo commodè stomacho vacuo (cùm aliâs facile corrumpantur) à juvenibus & calidioribus comeduntur, ubi non solum bilis fervorem temperant, sed etiam jecoris, lienis, atque renum obstructionem præcavent.

Myrtilli. *Myrtilli* refrigerant quoque, siccant & obstructions pariunt, quam ob causam non nisi robustioribus tantum conveniunt, cum concoctu difficiles sint, crudosque succos generent.

Cappares. *Cappares* amaritudine sua incidunt & purgant, acrimoniâ digerunt & calefaciunt, acerbitate densant & constringunt, quam ob causam diversimodè agunt, pro diversitate subjecti, quod inveniunt. Communiter autem appetitus excitandi gratiâ cum aliis cibis sumuntur.

Fungi terræ. Tandem de terra *fungi* etiam hic aliquid addendum, quos omnes (exceptis venenatis, angue pejus fugiendis) aqueum & crassum alimentum præbere notum est, quapropter non nisi modicus & raruseorum usus commendatur.

Porrò de fructibus & arboribus plurimi quoque fructus esculenti proveniunt.

Uvæ. *Uvæ* recentes atque passæ commendantur. Inter recentes eliguntur dulciores, quæ succum calidiorum austeris atque acidis obtinent & flatulentæ sunt, ubi copiosius ingeruntur, ac diutius retentæ, colicos dolores, lienis tumores, & alia hujus generis mala excitant. Voluptatis potius, quam alimenti gratiâ vacuo stomacho comeduntur, ubi laxant. Inter *uvæ passas*, maxima quoque respectu saporum differentia est, ubi inter majores commendantur dulces, quæ simul aliquid acerbataris possident, quas ventriculo & jecori plurimum amicas esse statuimus. *Minores* nucleis carentes leniendo pectori maxime convenire notum est, quas & in alvo laxando tutissime exhiberi posse constat.

Amygdalæ. *Amygdalæ* sunt dulces & amaræ: quarum illa temperatè calidæ, humidæque statuuntur, & boni succi nutrimentum præbent, iis præsertim, qui febribus hecticis vel aliâ ratione consumuntur: hæc propter amaritatem, vim majorem extenuandi, Tomus primus.

& crassos viscidosque humores expurgandi possident, quam ob causam iis convenient, qui ad jecoris obstructionem proni sunt.

Ut autem cum amygdalis amaris *Pistaciæ*: sic etiam cum dulcibus *Nuces pineæ*, quoad vires comparari possunt.

Nux juglans viridis, & *immarura* cum saccharo condita medicamentum utile stomacho, nec palato ingratum constituit, cujus usus accommodatus esse potest in magnis faucium inflammationibus. *Maura* verò difficulter concoquitur, & capite, pectoreque laborantibus nocet: Substantiam habet oleosam, quam ob causam commodè sale corrigitur, nec viscerum obstructionibus ansam præbeat.

Inter *Avellanas* præferuntur domesticæ, quoad formam oblongæ, quæ recentes potius, quam exsiccatae commendantur, plus quidem alunt prioribus, sed æquè difficulter coquantur, & diutius in stomacho latitantes dolorem capitis facillimè procreant.

Pomorum maxima differentia est, quam ob causam pro diversitate saporum varias quoque facultates obtinent, ubi dulciora præferuntur, ex quibus aliquid alimenti non tam illaudati, minusque refrigerantis sperari potest; simul liberorem transitum per alvum possidentia, quæ de causa laxare dicuntur: crudam raram atque frigidam substantiam habent, quam ob causam frequenter usurpata crudos succos in nobis cumulant, & phthisin causare creduntur.

Mala Aurea seu *Poma Arantia* sapore differe-

runt, dum alia sunt dulcia, quæ succum modicè calefacientem possident, alia sunt acida, quæ refrigerant, penetrant, putredini resistunt, & sitim in calidis constitutionibus optimè sedant. *Scorbuticis* summè profunt, adeo ut hinc immunes sint ad ipsam *Norvegiam*.

Mala citrea succum possident omni putredini sanguinis ac veneno resistentem, quam ob causam egregiè roborant, & potius cum Arantiis medicamentorum, quam alimentorum classi annumerantur. Condimenti tamen loco jucunditatem cibis, quam plurimis addunt non tantum respectu succi, sed etiam corticum ratione, qui cum corticibus arantiorum non tantum venenis resistunt, sed præter jucunditatem, quam cibis conciliant, amicâ suâ adstrictione ventriculum quoque roborant.

Pyra magna varietas inest, quibus omnibus vis adstringendi tribuitur, quanquam in dulcioribus perfectè maturatis non admodum deprehendatur. Hinc in principio sumpta laxam alvum sistunt & modicè nutriunt; contra post alios cibos usurpata ventriculum claudunt, evaporationes ad caput impediunt & per accidens alvum aperiant. Parum nutriunt & imbecillioribus non nisi cocta conveniunt.

Cerasa. *Cerasa* quoque suas differentias multas habent, imprimis alia sunt acida, alia dulcia, quorum illa modicè refrigerant, nec admodum mali succi sunt; hæc verò propter superfluum humiditatem facile putrescunt, ideoque prioribus deteriora sunt. *Castanæ* crudæ propter adstrictionem & flatulentiam noxiæ sunt: at ubi coctæ vel frixæ sunt, alimentum præbent durabile, ventrem adstringunt, & stomachum optimè sanum requirunt; aliâs difficulter coquantur, & ægrè distribuuntur.

Mespila non nisi sat maturata, & emollita comeduntur, vi refrigerandi, siccandique prædita, quæ parum alunt ac difficulter digeruntur.

Olivæ. *Olivæ* immaturæ condiuntur, ubi frigida & adstringente sua qualitate potius appetitus, quam alimenti gratia cum aliis apponuntur. Obiter tamen hic *Olei* natura minimè negligenda, quod ex recentis benè maturis olivis exprimitur & sua temperata naturâ nobis amicum est, quam ob causam plurimorum ciborum excedentes qualitates, dum admiscetur, ad convenientem temperiem redigit.

Persea. *Persea* frigidam atque humidam naturam obtinent, quam ob causam facillè corrumpuntur, & non admodum alunt. Qui delectantur hoc fructu, non nisi ante mensam eodem utantur, quâ ratione laxat alvum, facillè descendit, nec ita putridos humores generat, quam tunc temporis, cum post alios cibos ingeritur.

Cydonia. *Cydonia* frigidam siccam naturam habent, venenis resistunt & cordis vires corroborant, parùm alunt, difficulter coquuntur, ideoque commodius instar medicamenti pro claudendo, corroborandoque ventriculo postremo loco sumuntur; sive coquuntur per se, sive cum saccharo condiantur.

Mora. *Moris* vis humectandi modicè refrigerandi venit, quam ob causam bilis æstum temperant, & alvum laxant, ubi vacuo stomacho sumuntur, cum aliâs, quod facillè putrescant, noxia sint.

Ficus. *Ficus* recentes calidæ, humidæque sunt, quam ob causam alvi laxandæ gratiâ jejuno stomacho comeduntur; at sicca calidiores & sicciore sunt; quapropter vim abstergendi & attenuandi possident.

Pruna. *Pruna* præsertim Ungarica & Damascena commodè post exsiccationem ad usum veniunt, ubi bilis acrimoniam temperant, facillè coquuntur, modicè nutriunt & alvum apertam retinent. Notandum tamen, quod frequentissimus usus prunorum imbecilliori ventriculo non conveniat, propterea, quod robur ejus laxando dissolvat.

Baccæ juniperi. *Baccæ juniperi* non addidimus, cum potius medicamenti, quam alimenti rationem habere videantur, quarum tamen mentionem facimus, cum condituræ loco frequenter eas in culinis usurpamus. Renibus repurgandis, pituitosis humoribus in ventriculo & jecore liberandis, lotio promovendo, coctionemque; juvando plurimum conveniunt, quarum spiritus elicitus cum extracto earum temperatus aquam vitæ coctionem juvantem, calculumque præferantem accommodatissimam constituit, de qua vid. *Epist. Med. part. 1. sect. 16.*

Semina Sinapi. §. 9. Superest ut aliquid de *seminibus* quibusdam subjiciamus, ubi primùm sese offert *Sinapi*, quod calidum atque siccum est, & vim acrem atque urentem possidet, quam ob causam potius condimenti, quam alimenti gratiâ adhibetur, & iis temperatur, quæ acrimoniam ejus retundat, ut multo, succo pomorum dulcium, & similibus. Commodè cum cibus crassis atque viscosis admittitur, imprimis hyberno tempore, cum cautione tamen ab us, qui capitis & oculorum imbecillitate laborant.

Anisum. *Anisum* calefacit, siccatur, flatus discutit, una cum cibus aliis commistum non tantùm saporem reddit jucundiorum, sed etiam digestionem adjuvat: quam ob causam panibus non tantùm odoris, saporis, sed etiam digestionis gratiâ inspergitur. Saccharo obductum oris halitum commendat, & cerebro humidiori conveniens est.

Carum. *Carum* seu *Cuminum* pratense acris est aniso, quapropter vehementius digerit, & vias urinarias expurgat, commodeque cum cibus difficilioris con-

coctionis, imprimis carnibus animalium fenescentium coquitur; Huc etiam pertinet *semen Cumini sativi*, quod egregiè quoque calefacit, aperit, discutit, flatus resolvit, & frigidioribus naturis frequenter in jusculis, vel aliâ ratione sumptum convenit. Imò & *Fœniculi* quoque semen tam propter saporis jucunditatem, quam suarum qualitatum excellentiam commodè condimenti loco viscidis, crassis & concoctu difficilibus cibus additur; cum viscerum infarctus præaveat, & ventris tormina tutissimè sedet.

Huc etiam *Anethi* semen exsiccatum spectat, cuius usus ipsâ herbâ non est rarior, & vim habet calefaciendi, siccandi, quapropter flatus discutit, & frigidiores succos concoquere juvat. Hinc etiam dos illi tribuitur somnum conciliandi excitatis nimirum in digestionem frigidiorum humorum exhalationibus. Mirum ergo non est, quod in anguriis condiendis, in brassica condienda, aliisque pluribus Matres familiâs *Anetham* diligenter addere soleant.

§. 10. Hactenus de *Vegetabilibus* sequuntur alimenta, quæ desumuntur ab *animantibus terrestribus, volatilibus & aquatilibus*.

Hic priusquam integra animantia consideremus, de partibus diversis animalium perfectorum agemus. Etsi verò partes pro diversitate specierum variant in genere tamen maximam habent convenientiam, quæ pro natura cujusque restringitur.

Ita *pedes animalium* quorumcunque propter membranofam & exanguem naturam frigidam, lentum & glutinosum præbent alimentum; ideoque difficilios coquuntur, imprimis illi, qui sunt animalium, quorum caro aliâs concoctioni difficilior est. Juniorum autem & humidiorum animalium pedes, propterea quod optimè nutriant, hæcticis & phthificis frequenter præscribuntur, si non ratione substantiæ, saltem ratione succi per formam gelatinæ cum aliis appropriatis.

Cor propter fibrosam suam substantiam difficilis est concoctionis: concoctum verò solidam substantiam optimè nutrit, propterea, quod succum præbeat stabilem.

Jecur habet naturam sanguineam, quam ob causam optimum ac temperatum præbet alimentum, quando desumitur ab animalibus minus adultis, & salubriori pabulo nutritis.

Jecore rarior est *Pulmo*, quam ob causam facilius coquitur, & alimentum præbet tenuius.

Renes adultorum animalium difficulter coquuntur, & sanguinem crassum progenerant: at cum à tenuioribus animalibus sumuntur, succi sunt melioris, saporis jucundioris & concoctionis facilioris.

Lingua substantia boni succi est, nec admodum difficulter coquitur, modo non sit fenescentium animalium.

Cerebri substantia justam requirit condituram per aromata, femina, vel etiam herbas excalefacientes, siccantes & digerentes additam, cum aliâs pituitosum, crassum atque concoctu difficilem succum suppeditat.

Intestina & ventriculus ob membranofam suam naturam alimentum præbent frigidius atque viscosius; ideoque requirunt optimam præparationem atque condituram, imprimisque robustioribus conveniunt. Si tamen de vitulis duorum mensium extrahantur, commodum alimentum

Cuminum
Fœniculum
Anethi semen
Alimenta ab animalibus desumpta
Pedes animalium
Cor
Jecur
Pulmo
Renes
Lingua
Cerebrum
Intestina & Ventriculus

is constituunt, qui calo re superabundant, vel ad hæcticam inclinant.

Tandem sequitur *Caro musculoſa*, quæ pro diversitate animalium maximè variat; quapropter in specie pluribus de eadem tractandum, ubi initium faciemus, à *Carne Suilla*, cum Galenus & alii eandem reliquis præferre videantur. Hanc absolute salubrem cum plerisque non statuimus, optimè quidem nutrit, solidum præbet alimentum, & ætate florentibus ac robustioribus est accommodatissima, quamvis habeat abundantem humiditatem lentam minusque perfectè concocta facillimè diversos excrementitios humores producat, quâ de causâ vulneratis, scabiosis, aliisque tumoribus & fluxionibus obnoxiiis minimè convenit. Eligenda tamen *suilla* est *media ætatis*, assata potius quam elixa, si recens est, quæ stomacho valentiori magis accommodata redditur, cum sale macerata modicè fumo siccatur. Melior & sanitati convenientior est *Aprugna*, cujus natura sicciore est suilla domestica, quanquam difficulter quoque coquitur, nisi iusto modo præparetur.

Agnina caro nutrimentum humidum ac pituitosum producit, quam ob causam commodè vel cum feminibus calefacientibus, carvi, fœniculi, radicibus petroselini, & similibus coquitur, vel assata potius comeditur.

Hac melior est *Vervicina*, nimirum agni adultioris castrati, quæ ad moderatam caliditatem & humiditatem declinat, & succum bonum generat.

Arietina, ut & *Ovilia* caro non admodum commendantur, quarum illa, præterquam quod difficilis sit concoctionis, malique succi, fœtore suo pluribus inimica est, hæc verò crassum, pituitosum atque noxium præbet alimentum tam propter frigidam atque humidam naturam ovium, quam quod partuum frequentia reddantur effœtæ.

Capreoli sylvestris caro maximè commendatur: cum facillè coquatur, pauci sit excrementi, nutrimentum siccius quodammodo subministrans, quam ob causam optimè Magnatibus naturâ humidioribus convenit.

Bubula caro stomacho sano convenit, difficilior digeritur: digesta tamen præbet alimentum sanitate constanti præditis conveniens.

Fugienda tamen caro *Vaccarum*, boumque emaciatorum, præsertim ubi temporis tractu propter ætatem inclinantem durior evasit.

Vitulina temperata est bonum succum generat, ac facillè concoquitur, cujus alimentum eò nobilius redditur, quo magis herbis, seminibus & aromaticis fragrantibus ac modicè siccantibus præparatur, cum aliquid superabundantis humiditatis adhuc possidere videatur.

Cervina caro sicciore naturæ est, quam ob causam solidam substantiam optimè nutrit, & promptè nisi præparatio & correctio æccedat, viscera obstruit, imprimis ubi ab iis, qui ex Magnatibus sedentariâ vitâ delectantur, quotidie sumitur.

Leporina cum prædicta convenit in eo, quod siccius præbeat alimentum, quam ob causam quotidianus ejus usus sanguinem melancholicum generare dicitur: habetur aliâs meritò in delictis & naturis humidioribus fluxionis obnoxiiis optimè convenit, hinc probè concocta floridum faciei colorem procreare creditur.

Quanquam prioribus seculis *carnis ejus* lanatus fuerit, ubi frugibus terræ stomachum latrantem homines satiabant, non immeritò tamen æ-

tas postera experimento comperit, mitiores longè salubrioresque cibos animantia nobis præbere, cum nusquam alibi major alimenti propinquitas cum corpore nostro reperitur: quò autem minor repugnancia, ac similitudinis plus, eò minor etiam in conficiendo labor, & per consequens nutritio faciliore, excrementorum copiâ minori lecerat.

§. 11. Atque hæc de Quadrupedibus, ubi colophonidis instar aliquid de *Lacte, Butyro & Caseo* subjiciendum. Quomodo *Lactis* generatio fiat, ex *Disputat. 3. Coron. 1. Exerc. 7. Quest. 6. part. 1.* Differt autem pro diversitate animalium, quatenus aliud est *Bubulum*, aliud *Caprinum*, aliud *Ovillum*, ut taceamus de *Asinino*, quod olim admodum erat in usu. Sunt autem tres *lactis partes*, nimirum *Butyroſa, Caseoſa, & Seroſa*, quâ ratione pro respectu hujus vel illius abundantis ipsam lac etiam, ante coagulationem diversimodè operatur.

Lac *Bubulum* admodum nutrire hinc patet, cum pinguiſſimum sit, & butyroſâ substantiâ præ aliis abundet: *Ovillum* difficilios digeritur, *Ovillum* cum caseoſa materia in eodem magis excedat: at *Caprinum* quasi mediam naturam habet, ac seroſa sua substantia temperata vim quandam abstergentem continet.

Manifestum igitur est Lac eò celerius per ventrem descendere, & minus obstruere, quo tenuius ac seroſius est, eò magis alere, minusque ventrem subducere, quò crassius atque pinguius est. Cibus igitur est facilis concoctionis, iis conveniens, qui cito reficiendi sunt, ubi tamen cautio adhibenda, ne ventriculo impuro copiosè ingeratur, cum facillè corrumpatur, acescens videlicet, & in bilem degenerans ac obstructionibus viscerum occasionem præbens, quâ de causâ cum lactis usu vitanda omnia ea, quæ coagulatione ejus infervire possunt, ut sunt vinum, acida & austrea omnia, quæ etiam extra stomachum lactis coagulationi occasionem præbere videmus. Præcaveatur coagulatione per additionem Salis & Sacchari, quod benè notandum in emaciatâ & phthificis, quando iisdem lactis usus conceditur.

Butyrum, quod ex flore lactis conficitur, oleoſum, calidam & humidam naturam habet, optimumque condimentum plurimorum ciborum temperatâ suâ naturâ constituit, benè nutrit, ventriculum tamen laxat, ideoque potius ante cibos alios quam post eosdem sumitur. Ex butyri confectione superest *Lac acidum*, aquosum & serosum alimentum suppeditans, calidioribus ac robustioribus naturis conveniens, cum vim refrigerantem & abstergentem habeat.

Caseus ex coagulata crassiori lactis substantia conficitur; difficilis est concoctionis & crassum præbet alimentum, eligitur ætatis ratione, nec omninò recens, quæ frigidus, humidus & flatulentus, nec omninò vetus, acrem & deterrimum succum suppeditans, quem dat *avara manus*, sed mediæ ætatis, moderatè dulcis, pinguis, in duritie & molitie temperatus, qui variat pro ratione diversarum specierum animalium, pro varietate locorum, temporum, in quibus pascuntur animalia, maximè pro ratione præparationis. Optimè nutrit *Vaccinus*, sed difficulter coquitur: proximus huic est *Ovillus*, qui citius digeritur, & minus crassus est, ideoque priori præfertur. At *Caprinus* utriusque postponitur. Rationes addit *Jul. Alexandr. lib. 12.*

Lac
Bubulum
Butyrum
Lac acidum
Caseus
Varietas triplex Casei

salubr. cap. 10. quia serosa temperata pars deperdit est, quæ quâ ratione bonitatem lacti addebat præfens, eadem caeso auferret deficiens ipsa, solaque relicta caseosa & butyrofa, iisque minimis, tanquam ex animali natura ficiore & calidior, &c. Quò autem loca & anni tempora salubriora pascua pecoribus subministrant, eò etiam casei præstantia major est, quam adjuvat præparatio, quâ non rarò per additionem herbarum & seminum calefacientium noxæ pertimescendæ corriguntur: hinc Mentha, Majorana, Serpillum, Salvia, Rosmarinus, Cardui semen, Anisum, Fœniculum, imprimisque Salis aliqua portiuncula non incommodè substantiæ casei in ipsa confectioe solet admisceri?

Serum. Post casei præparationem Serum superest, aquosa & abstergens lactis substantia, quæ non alimentati, sed frequentissimè, cum nondum aciditatem contraxit, medicamenti loco, refrigerationis & absterfionis gratiâ, bibitur.

Merito lactis considerationi locus hic datur, cum præter dotes, quas in Medicina possidet, præclarè quoque rem œconomicam augeat, ita ut olim & hodiè gentes integras lacte victitasse notum sit, de quo vid. Bruyrium de re cibarij lib. 14.

Volatilia Gallina. §. 12. Ad Volatilia progredimur, de quorum natura speciatim agendum est, initio facto de Gallinis, quarum caro temperata, facilisque concoctionis est, undè bonum ac laudabilem sanguinem procreat, ac literatis & aliis, qui minus laboribus exercentur, optimè convenit. His teneriorem & humidiorè carnem obtinent Pulli, quam ob causam ficioribus eò magis conveniunt, ubi medium tenent Capones, quorum caro multum nutrit, ac succum stabilem subministrat. Galli domesticioris & ficioris substantiæ sunt; ideoque difficilior digeruntur: at Juniores Indici plurimum nutriunt, nec succi bonitate Caponibus cedunt.

Capones. Galli domestici. Indici. Anserum & Anatum caro difficulter coquitur, & facillè, nisi robore naturæ perfectius digeratur, in excrementitios succos abit; sanis nihilominus & robustiori stomacho jucundum alimentum præstat, modò conveniens saginatio præcesserit, justaque præparatio subsequatur. His Domesticis præferuntur Sylvestres, quorum caro minus excrementitia est, citiusque digeritur.

Columba. Columba præsertim Sylvestres, & post has domesticæ, calidam siccam habent naturam, quam ob causam difficilis concoctionis, & alimenti Melancholici esse dicuntur, quod tamen minimè procedere statuimus in junioribus, quas ritè præparatas bonum nutrimentum, iis præsertim, qui frigidis fluxionibus obnoxii sunt, præstare concedimus.

Perdix. Perdix temperatam habet naturam ad siccitatem quodammodo inclinantem optimè nutrit & pauci excrementi est; quam ob causam non tantum nutrire, sed etiam primam concoctionem optimè corroborare creditur, si annuo spatio quotidie usurpetur.

Corurnix. Corurnix ob calidam humidam naturam non admodum salubre præbet alimentum, si frequentius & copiosius assumatur.

Turdus. Turdus à Martiali præfertur avibus aliis, cujus caro non jucunda tantum, sed optimè nutriens & boni quoque succi est, minus excrementitiæ naturæ possidens, præsertim autumnali tempore, dum uvis maturis & juniperi baccis vescitur.

Alauda. Alauda parum à caliditate & siccitate Turdorum recedit, quam ob causam optimè pinguescit,

eamque ob causam alimentum bonum supeditat.

Has sequuntur Sturnus, Passerculus, Cauda tremula, Merula, aliaque aves, quæ licet à prædictarum bonitate recedant, in genere tamen ad gressilium carnes relatæ ficius præbet alimentum.

Per volatile totum avium pennatum genus, de quorum alimento nobis agendum, intelligitur, ne quis vespertiliones, scarabeos, aliaque hujus generis hic etiam includi putet, quæ vel pennis, vel etiam extensa cure volant. Priusquam verò speciatim Volatilia consideremus, permagni refert, non solum cuiusque generis naturam pendere, sed etiam uniusque cujusque cibum convenientem, quo pinguescere soleant, nùm domesticæ, vel sylvestres sint, nùm convenienti tempore in cibatum veniant, nùm elixatione, vel asatione, vel alio præparationis & condituræ modo naturæ nostræ magis conveniant, &c.

An caponum & gallinarum esus Podagricis noceat? Neg. Julian. Alexandrin. lib. 13. salubr. cap. 2. nisi quatenus sanguinem fluidum generant, quod ex accidenti, non quatenus podagrâ laborant, cum illæ partes aliâ nutrimentum crassius præbeant.

§. 13. Appendicis loco de ovis aliquid annectendum, quæ ab animalibus volatilibus desumuntur, ubi maximè in usu sunt Ova Gallinarum, in quibus considerandæ sunt duæ partes Vitellus & Albumen. Istius natura est calida & humida, facilis concoctionis & benè nutriens; at hujus qualitates sunt frigiditas & siccitas, quam ob causam stabile nutrimentum præbere potest, sed robustiorem calorem concoquentem requirit. Hinc manifestum est optimum, copiosum, ac salubre nutrimentum subministrare nobis Ova, præsertim dum elixantur, ut fiant tremula, cum aliæ præparationes pro sanitate conservanda minus hæc conveniant.

Ut autem facillè coquantur & plenè nutriunt, ita minus rectè cum aliis cibis miscentur, minusque conveniunt iis, qui ventriculorum pravus succus confertum obrinet, ut febricitantibus in principio; sicuti noxia quoque sunt calculosis podagricis, & nervorum atque capitis affectionibus obnoxii, si scilicet frequentius usurpentur. Commodè tamen Infantibus ob lactis similitudinem, Senibus, quod facillè coquantur, & Convalescentibus etiam atque vitâ sedentariâ præditis, ut Literatis, quod plurimum alant, & minus excrementitarum partium habeant, præscribuntur.

Dicimus præ cæteris gallinarum ova maximè in usu esse, cum sint præstantissima, ut singulari providentiâ volatilium hoc genus natura fecundissimum creârit, cum pariant toto anno gallinæ, quod nulli aliarum datum est. Quanquam verò variam alimenti hujus præparationem non solum Authores describant, sed etiâ usus quotidianus exhibeat, præ cæteris tamen hic elixationem, ut tremula fiant, & cû sale & butyro comedantur, præferimus.

§. 14. Superfunt Aquatilia, pisces videlicet & cognata alimenta, quæ maximè variant, non tantum respectu loci, cui inhabitant, undè pisces alii marini, alii fluviatiles, alii in stagnis & lacubus vivunt; sed etiam propter cuiusque speciei peculiaritates.

Loci ratione marini præferuntur, cum propter salinam aquæ marinæ naturam carnem teneriorem habere videantur: hos sequuntur fluviatiles, ubi præcedunt ii, qui vivunt in aquis puris per loca petro-

Sturnus, Passerculus, Cauda tremula, Merula, &c.

An Caponum & gallinarum esus Podagricis noceat.

Ova Gallinarum, Vitellus & Albumen.

Cautio.

Aquatilia.

petrosa profluentibus, quos sequuntur ii, qui magis fluvii rapidiore cursu fluentibus delectantur; quibus omnibus deteriores sunt, qui in parvis ac cœnosis fluminibus capiuntur. Minus omnibus sanitati conveniunt pisces lacuum atque stagnantium aquarum, imprimis omni commotione, & in fluxu destitutarum.

Sed notandum pro ratione cuiusque speciei proprietates hæc de loco desumptas minimè universales esse, quam ob causam de præcipuis speciatim agemus, initium facientis à præstantioribus.

Salmo. Salmo ex marinis piscibus aqua dulci delectatur, quam ob causam ex mari in fluvios adscendit, ac verno potissimum tempore captus, tenerâ suâ carne palato gratissima cibum boni succi, facilisque concoctionis constituit.

Trutta. Huic ob bonitatem inter fluviatiles non cedit Trocta vel Trutta, aliis Fario, cujus caro friabilis, nullius visciditatis particeps, citò digeritur, & optimè nutrit, quod excrementitio succo caret.

Solea. In maritimis locis plurimum commendatur Solea, qui piscis ægrotantibus præscribitur, quod bonum sanguinem generet, parum excrementorum habeat, & palato maximè jucundum sit.

Fundulus. Fundulus in aquis puris ac petrosis vivens, inter minores pisces palmam obtinet, facillè digeritur, non diu in stomacho moratur, undè ægrotantibus quoque; ac convalescentibus optimè convenit.

Ut autem hoc conveniunt plurimum Gobitides & Mordilapides; ita non parum ab eodem bonitate recedunt alii pisces minores, communiter funduli quoque dicti, quos in his Regionibus Kressen vocamus.

Lampreta. Lampreta etiam præfertur aliis multis, quæ justam requirit præparationem propter lentorem suam; Magnatibus in delitii est, etiam si sanguinem viscidum atque crassum generare possit, quam ob causam podagricis insalubris statuitur.

Anguilla. Anguilla non parum externa forma cum priori convenit, succi est lentis, viscidis, minimeque pro conservatione sanitatis convenientis, quam ob causam piscis hic minus salubris statuitur.

Lucius. Lucius imprimis minor, carnem teneram ac friabilem obtinet, minus excrementitiosus est, benè nutrit & iis imprimis concedi potest, qui ad excessum caliditatis & siccitatis accedunt.

Cyprinus seu Carpio. Cyprinus vel Carpio præfertur, ubi grandior est, & in lacubus purioribus, majoribus, aut etiam fluminibus capitur, succum subministrat copiosè nutrientem, si benè concoquatur, quod caro ejusdem mollis atque humida satis indicat, quam ob causam omnibus æquè concedi potest, imprimis notandum, quod unâ cum variis cibis commista putredini ac fluxionibus occasionem præbeat.

Barbus. Minus Carpione commendatur Barbus, cujus caro tamen ab iis, qui integrâ sanitate fruuntur, imprimis, qui ad intemperiem calidam inclinant, absque jacturâ comeditur, modo piscis hujus ova rejiciat, cum non parum humanæ naturæ sint inimica.

Perca. Perca, potissimum, quæ spinas aculeatas gerit, carnem habet siccam, pinguedine & visciditate carentem, quæ facillè coquitur & bonum succum generat, quam ob causam inter fluviatiles pisces salubrioribus annumeratur.

Ab hujus bonitate longè discedit Tinca, paludosis & cœnosis locis gaudens, quam ob causam non tantum ingrati saporis, sed simul quoque viscosi, crudique nutrimenti est, quocirca non nisi rusticis & plebejis concessus est ejus usus.

Halec. Halec vel Harengus est piscis maritimus, carnem

albam, friabilem, boni succi, facilisque concoctionis obtinens, ubi justo modo recens præparata comeditur, at difficilius digestionis, minusque boni succi redditur, ubi piscis hic sole conditus vel exsiccatas ad alias regiones transfertur.

Asellus. ab asinino colore, juxta Cardanum sic dictus, ubi recens est, carnem friabilem & concoctu facilem habere dicitur: at exsiccatas & induratus non tantum fustigatione & maceratione plurimum indiget, sed præterea, quo concoqui possit, Sinapi, Zinzibere, Butyro & similibus maxime condiri debet, nec aliis quam robustiori stomacho præditis præscribendus est.

Passer. Passer, quod colore superius grisco, inferius albo passeres volatiles repræsentat, laudabilem & salubrem carnem habet recens; quæ exsiccata difficilior coquitur & optimè per additionem butyri & aliorum corrigenda est, nec frequentius, sed rarò tantum sanitate præditis convenit.

Hæc deterior est caro Raje, quæ maximè diffculter coquitur, & succi deterioris est, ideoque naturarum ac robustiorum, magnis exercitiis deditorum cibusest.

Cancer. Cancer multum nutrit, atque crassum succum gignit, sed difficulter concoquitur, quâ de causâ commodè pipere vel alio condimento, seminibus itidem calefacientibus & attenuantibus, aliisque similibus præparandus est.

Ostreæ. quas luxus & appetitus Magnatum in Germaniam introduxit, vi sua salsa stimulant appetitum, eademque de causâ Venerem excitare dicuntur, sed minus nutriunt, difficulter coquantur, & ventriculum pituitosis humoribus facillè replent.

Cochleæ. Cochleæ his multi præferunt, quarum tamen præparatio satis exquisita requiritur, cum aliâ istarum caro difficulter coquatur: imprimis autem jus earum secundæ decoctionis phthysicis & emaciatis plurimum conferre statuimus.

Frigidam humidamque piscium temperamentum in genere rectè statuitur, undè qualitatibus iis alimentum eisdem nobis suggerere verisimile est: hinc aliquibus ex piscibus verus, simplexque; cibus nullus, sed potius medicamentosus qualitatibus suis corpus nostrum alterans, calidioribus & siccioribus intemperaturis corrigendis conveniens, ubi tamen pravi succi timor, gignendaque cruditas, nisi delectus habeatur, non parva suspicio est. Mirum verò post esum piscium sibi multos torqueri, cum iis qualitatibus, queis pisces abundant, sitis tolli debeat. Sed notandum piscium putredinam esse naturam, cujus ratione sitis causa intercoquendum facillè deducitur.

§. 15. Tantum de esculentis variis, quæ præter diversas atque artificiosas præparationes, usu potius quam præceptis addiscendas, condituram suam convenientem requirunt, quam ob causam ulterius in proprietates Salis, Sacchari, Mellis aliorumque condimentorum inquirendum est.

Inter optima condimenta Sali primatus tribuitur, cui calida sicca natura, virtusque adstrictoria & absterforia rectè adscribitur, estque duplex, fossilis ex salinis maritimis, & factitius ex aquâ fontium salforum excoctus, quorum hic tenuior, calidior, alter verò crassior, minus calidus, majorique adstrictoria facultate præditus. Hujus condimenti moderatus usus superfluas humiditates absumit, ipsasque partes firmas, solidasque minimèque putredini obnoxias, reddit, nativum calorem excitando, adventitium excludendo, ejusque subjectum absumendo.

Asellus.

Passer.

Raja.

Cancer.

Ostreæ.

Cochleæ.

Post piscium esum cur sitis torqueamur.

Sal.

Saccharum.

Saccharum, huic subjicimus, non quidem æque frequens in culinis ut Sal, cujus tamen usus ad multa edulia colenda & conservanda jucunditatis gratiã præscribitur, naturis calidioribus & bilioso temperamento præditis noxium.

Mel.

Mel porro quoque mentio faciendã, quod si ve condimenti, si ve alimenti rationem habeat, calidis siccisque naturis, ætati juvenili, æstuanteq; ambiente aere frequenter non exhibendum, cum faciliẽ in bilem transeat: Senibus verò amicum est, ut & iis, quibus temperies frigida humida, temporeque frigidus, de quo plura vide, quoad differentias & diversas præparaciones ap. Galen. lib. 1. r. simpl. Med.

Acetum.

Huc etiam Acetum pertinet, de cujus qualitatibus vid. Cent. Probl. Therapeut. Decad. 5. quæst. 1. cujus vis est incidendi, aperiendi, corruptiones arrendi, & superfluum humiditatem absumendi; sed cautione hic opus, cum nec senibus, nec juvenibus emaciatis, nec hysteriis, nec iis, quibus debile nervosum genus, frequens usus conveniat.

Aromata exotica.

Tandem Aromata exotica non penitus etiam negligenda, ut sunt Piper, cui acumen & acrimoniã non propter summam caliditatem, sed ob salemejus subtilem & penetrantem tribuit Quercetanus in Diætico, undè vi dissolvente tartareas & viscidas obstructions præservare videtur:

Zinziber.

Zinziber cujus substantia crassior, unde pipere tardiores operationes habet:

Caryophylli.

Caryophylli propter pinguiorem substantiam dicitur & magis calefaciunt:

Nux muscata.

Nux muscata temperata est, stomacho, cerebroque amica facultate adstrictoria:

Macis.

Macis hujus involucri amarore temperato jucundos cibos reddit, iis accommodatos, ubi crassities attenuanda, fluxionesque siccandæ veniunt:

Cinnamomum.

Cinnamomum tenuissimarum partium est, quam ob causam frigidis humidisque cibariis additur, viscerumque obstructions intus præcavet, & tenuitate sua penetrando, & adstrictione sua visceraroborando:

Crocus.

Crocus, cui virtus coctionem adjuvandi, obstructions viscerum solvendi, putrefactionibus adversandi, somnumque conciliandi tribuitur, cujus tamen nimis usus, propter vim narcoticam caveatur.

Potentilla.

§. 16. His missis ad Potentilla progredimur, quæ singulari naturæ necessitate cum esculentis junguntur, propterea, quod humida corporis nostri substantia propter quotidianam absumptionem sui restitutionem requirat, quæ de causâ sitis, tanquam custos naturæ nostræ data est, quæ frigidi humidus appetitus à Philosopho rectè dicitur, cum humidum nostrum à calore adventitio plurimum dissipetur: quo igitur calefaciens & exsiccans causa major, eò etiam sitis major, potusque frequentior necessarius est. Hujus materiam constituit Aqua, Vinum, Cerevisia, succus fructuum, Hydromel, &c.

Potus quid.

Sunt qui potum definiunt, quod sitres non naturalis actu humida, pro ciborum in ventriculo permissione, eorumque per corpus reliquum distributione. Verùm hic merito desideratur, quod potus non tantum actu, sed etiam potentia plurimum humectare debeat, quodq; illius proprium tantum non sit, ad ciborum permissionem & distributionem inservire, cum hoc ipsum esculentis forbilibus etiam fieri queat: quam ob causam diximus, peculiare potui id esse, quod deperditum

humidioris substantiæ fuerit, corporibus addere, sitimque siccitate correctâ lenire.

§. 17. Aqua non solum brutis sed maxime etiam hominum parti potum constituit, & quatenus non pura, sed mista, juxta communem omnium opinionem frigida humidaque statuitur, siccantes & calefacientes qualitates in animantibus temperat, ad esculentorum distributionem inservit, & nutritionis appositionem humectante sua qualitate faciliorem reddit. Est autem aquarum maxima diversitas, ubi præfertur illa, quæ limpida, insipida & inodora est, quæ citò incalescit, ac citò vicissim refrigeratur, qualis est Fontana versus ortum Solis æstivum ex solo mundo minimè lutofo, sed arenoso & petroso scaturiens, venas obtinens profundiores, quarum ratione, tempore æstivo frigidior, hyeme calidior existit.

Hæc deterior est Fluvialis, utpote non tantum, propter diversitatem fontium, ex quibus colligitur, impura magis, sed etiam quod pro ratione locorum qualitatibus imbuatur, ut pluvius, nivibus resolutis, aliâque de causâ sæpius eandem alterari.

Putealis aqua diligenter etiam eligenda est, propterea quod sit subterranea, & per consequens, ob defectum radiorum solarium gravior, crassior, ad obstructionem viscerum prompior, cujus defectus coctione convenienti quodammodo tollitur.

Stagnantes autem, Nivolas atque Glaciales merito fugimus, cum priores motu destituta crassiores, crudiores, & ad putredinem dispositæ statuantur: at hæc nervis potissimum, omnique principio vitali maxime noxiæ.

Quod autem Pluviales attinet, præfertim æstivo tempore cælo puriori descendentes, illæ propter levitatem ac tenuitatem, plurimum commendantur, ubi tamen hanc cautionem simul adhibendam esse ducimus, ut priusquam bibantur, naturam illarum semper exploremus, cum non raro pluvia qualitatem alienam possideat respectu terræ illius, ex quâ calore Solis vapor ejus fuit elevatus.

Quamvis inter Veteres & Modernos disputetur, num etiam aqua nutriendi facultatem habeat, quemadmodum videre licet apud Mercurial. in prælect. Pisan. Tract. de vino & aq. cap. 6. tamen in præsentia mixtam, non puram aquam, intelligendo, vim omnem nutriendi eidem non denegamus, imprimis etiam quatenus nutritioni servit, alimentum vehiculum præbendo, cibos solidiores colligando & attenuando corpora propter absumptam humiditatem ineptiora pro receptione nutrimenti crassioris disponendo. Vid. Mercat. lib. 2. de tuend. sanit. class. 2. art. 2. §. 90.

§. 18. Aquam excellentiã suã maxime Vinum superat, potus homini plurimum conveniens, quod præter refrigerationem & humectationem, quam aquosa sua substantia præstat vim calefaciendi siccandique possidet, non solum pro caloris nativi, spirituumque corroboracione, sed simul quoque totius naturæ nostræ refectione convenientem. Variat vinum à vino non tantum ætatis, sed etiam propriæ suæ naturæ proprietatibus: ætatis respectu minus pro sanitate conservanda conveniunt recentiora, propterea, quod plurimum impuritatis adhuc contineant, crudæ videlicet atque tartaræ substantiæ, quam ebullitionis efficacia sensim partim deorsum ad fœcum colluviem, partim etiam ad latera doliorum separat. Quod autem vini qualitas excellentior, eò etiam spatio temporis potentius atque calidius redditur.

Quoad

Substantia.

Quoad naturam proprietatem in vino consideratur Substantia, color, sapor, odor & solum nativum.

Quo ad substantiam vinum aliud est, quod paucam admisionem aquæ sustinet, aliud divorsum, seu vinosum, quod pro sanitate conservandã, quo minus caput petat, & inflammationem quandam generet, copiosius cum aquâ temperatur. Porro tenuius aliud est ac maxime spirituosum, plurimum penetrans atque siccans, sed minus nutriendi: aliud crassius est, quod maximam tartari fœcumque copiam deponit, plurimum quidem aliorum respectu nutriendi, sed non admodum sanitati conveniens, inprimis eorum, qui calculi podagræque dolores sibi præcavendo esse judicant.

Color.

Quo ad colorem conjecturã potius, quam demonstratione quippiam colligimus, ut plurimum tamen alba rubris magis calefaciunt, ac minus iisdem nutriunt, inprimis ubi crassities his accedit, ubi faciliẽ viscerum obstructionibus occasiõnem præbent. Maxime tamen ex parte fulva, qualia Rhenana sunt, mediam naturam obtinent, viribus corroborandis & instaurandis præferuntur.

Saporem.

Quo ad Saporem, dulcia, scilicet suã naturã, quæ nondum adhuc musti naturam habent, non solum palato grata sunt, sed optime quoque nutriunt, & à visceribus promptè attrahuntur, quam ob causam splenicis & hepaticis nocent, cum inflationes & obstructions hypochondriorum augeant. His opponuntur austera, quæ aliis frigidiora, ac plerumque crudiora sunt, quam ob causam diutius in ventre morantur, minus nutriunt & alvum adstringunt. Quod inter hæc duo medium obtinet, aliis præfertur, accedentibus videlicet aliis proprietatibus ad vini præcellentis naturam necessariis.

Solo nativo.

Quoad solum nativum vinorum maxima differentia notatur, quam partim soli proprietates, quæ maxime cæli respectu, partim etiam racemi naturam producit: hinc vina Brandenburgica, Misnensia, Lusitana, & maxima ex parte Francica longe ignobiliora sunt Rhenanã, Alsatia, Italicã, Gallicã & aliis, quæ rursus inter se non tantum respectu totius regionis ob aliam cæli constitutionem, sed etiam particulariter, prout vineæ Soli qualitatibus & Soli irradiationibus variant, diversis proprietatibus prædita sunt.

Salubriora vina quæ.

Inter hæc omnium salubriora judicantur, quæ saporem inter dulcem atque austera temperatum habent, odorata atque fragrantia sunt, clara maximeque fulva, potius ad tenuitatem, quam crassitiem accedentia, nec etiam nimis debilia, beneque depurata.

An vinum calidum siccum vel humidum.

Non levis est controversia penes Authores Classicos, num vinum calidum siccum, vel humidum sit, & per consequens, quomodo nutriendi facultatem habeat, de quo vide Mercurialem Tract. de vino & aqua & Jul. Alexandr. lib. 16. salubr. Nos quæstionem resolvimus, ubi diversas vini partes non actu, sed potentia distinctas, perpendimus, ut ex textu faciliẽ colligitur.

Cerevisia.

§. 19. Porro vini defectum in pluribus regionibus recompenfat Cerevisia potus ex hordei, sæpius etiam tritici, lupulique salictarii per aquam decocti præparacione justa factus, cujus maxima varietas est, tam ingredientium, quam præparacionis respectu.

Triticea.

Quo ad ingredientia cerevisia triticea plus calefacit & humectat aliis, plenius nutrit, & visciditate

sua, tum etiam quod minori lupuli quantitate conficiatur, viscera faciliẽ obstruit.

Hæc hordeacea per se considerata minus quidem calefaceret: veruntamen cum major lupuli copia cum hæc misceatur, calefacientem vim non parvam acquirit, minus quidem priori nutrit, ac alimentum præbet tenuius, at majorem vim aperiendi possidet. Quod autem lupuli sapor magis excedit, eò siccandi, resolvendique vis major deprehenditur.

Verùm hæc minime sufficiunt ad cerevisiæ bonitatem dijudicandam, nisi qualitates aquæ simul quoque considerentur, propterea, quod illius ratione maxime variet. Quod igitur aqua levior & tenuior, eò melius frumenti lupulique qualitates imbibit & extrahit, in præparacione plurimum cerevisiæ decoctiones variant, quam ob causam hujus etiam ratione non parva diversitas oritur.

Hinc in præsentia de malis confectio, quæ malis ceratione, digestionem, exiccationem, mollitionem, vel tritura, ac tandem infusionem perfcitur: de lupuli decoctione decoctura tempore: de ipsius cerevisiæ fermentatione, ebullitione & repositione pluribus agendum est.

Cum igitur frumentum, lupulus & aqua suas qualitates, & convenientem proportionem habeant, primo tempore conficiendæ cerevisiæ commo- dius eligatur, hybernium videlicet, cum in æstare propter aëris ambientis caliditatem virtus ebulliens, & internam separationem heterogeneorum adjuvans, citò dissipetur, & per consequens cerevisiæ minus salubres generentur: imprimis Martius mensis hic commendatur in pluribus locis, quod Jul. Alexandr. lib. 17. cap. 8. ad Solis efficaciam tunc temporis huic operi magis convenientem refert.

Præcedat autem frumenti conveniens maceratio per affusionem aquæ, quod virtus vivifici seminis in subsequenti digestionem suam peragere possit: sufficienti digestionem (quæ veluti maturum huic negotio frumentum redditur) peractã, conlequens est, ut exiccatio subsequatur, quæ non tantum excrementitia humiditas ac flatulencia deponatur, sed etiam divisio in particulas minores pro confectio cerevisiæ necessariã subsequatur.

His peractis proportione justã cerevisiã artificiosè coquitur, post decoctionem fermentatione atque ebullitione propria feces suas deponit, & vasis reposita tam diu conservatur, donec separatis heterogeneis partibus clara satis & depurata reddatur: quod enim recentior, eò insalubrior, inprimis cum ad satietatem usque deservefacta non est, ac lixivii crassioris colorem refert. Ab hæc omnes, inprimis illi, qui calculi, viscerumque morbis obnoxii sunt, sibi caveant.

Quemadmodum verò frumentum, lupulus, aqua, ipsaque præparatio plurimum pro ratione regionum, variat, ita mirum non est, tantas cerevisiarum quoque varietates dari, quam ob causam in præsentia notandum illas cerevisias aliis esse præferendas, quæ modicè nutriunt, calefaciunt, aperiant, urinam movent & omni flatulencia destituuntur. Ubi verò talibus proprietatibus insignitã cerevisiã cæremus, corrigentia minimè sunt negligenda, si ve vini usum jungamus, si ve per aromata, radices, herbas & alia medicamentã cerevisiam reddamus.

Quantum Zythum, veterum potus, etiam ex Zythum, frugum decoctione fuerit, juxta Dioscoridem, eundem

Hordeacea

In coctione cerevisiæ aquæ qualitates considerandæ.

Malis confectio. Lupuli decoctio.

Tempus conficiendæ Cerevisiæ commo- dum.

Maceratio frumenti conveniens.

Exiccatio frumenti.

Cerevisiæ coctio & fermentatio.

Cautela.

Cerevisiæ quæ eligandæ.

dem tamen à cerevisia nostra diversum fuisse, vel indè colligitur, quod absque lupulo conficeretur, undè sanitati minus conveniens judicabatur, ita ut etiam Elephantiasin prædicto Authori generare dicatur, quod falsò nostræ cerevisiæ quoque Jul. Alexandr. tribuere videtur, quantumvis eandem aliàs cum vino comparare conetur. Plura de cerevisiis in specie peculiari libello Placotomus conscripsit.

Succus fructuum.

§. 20. Quibusdam locis copià vini, frumentiq; destitutis natura provida fructuum sylvestrium & hortensium ubertatem concessit, ex quorum succo depurato potus conficitur, palato sæpius non ingratus, ita, ut vinum lapidum interdum imitari videatur, cujus natura pro fructuum ratione multiplex est, & absque sanitatis jactura, deficiente vinò & cerevisia præstantiori, bibitur, modo suam convenientem ebullitionem naturalem ac depurationem habuerit.

Quemadmodum hi potus ex fructibus diversis conficiuntur, ita naturam eorum, ex quibus fiunt, redolent, undè eodem modo minimè sanitati conveniunt: eò autem respiciendum in omnibus, ut ex fructibus maturis succi fiat expressio, cujus conveniens ebullitio, & fœcum dispositio necessariò est expectanda.

Quomodo verò in casu necessitatis varii potus ex diversis componi queant, Joachim. Struppas libro, quem inscribit, Anchoram sanis & suis pluribus demonstrat.

Hydromel.

§. 21. Huic præferimus hydromel, quod diversimodè conficitur, quam ob causam aliud alio nobilius & efficacius invenitur. Præcipua hujus ingredientia sunt aqua & mel, quæ pro diversa intentione diversimodè, quoad proportionem, miscentur, coquantur, & vel calore Solis, vel igne temperato depurantur. Potum constituit jucundum, qui juxta quantitatem ingredientium diversam ad omnes naturas accommodari potest, additis iis, quæ sanitatis cujusque ratio condimenti loco requirit, quemadmodum suo loco patebit.

Hydromel multis etiam in usu frequenti est, ad similitudinem vini per artem inventum, quod recens statuosum est, verustate tamen, ubi iusto modo coctum ac depuratum est, hanc qualitatem exuit, ita, ut pro Malvatico sæpius vendatur. Confert, ut habet Stregghius lib. 2. Med. theoret. cap. 24. interim corpori mellis beneficio; pituitam ventriculi, pectoris, cerebri, nervorum nervosarumque partium incidit, concoquit, urinam & sudorem movet, sique in gravatum pituità ventriculorum incidat, vomitum etiam movet.

QVÆSTIO I.

An cibus & potus magis aère nos immutent?

Affirmatur posterius.

Nota quod aër magis corpora nostra mutat factà relatione ad virtutem regitivam, & observato canone comparationis, ut aëris non naturalis & præter naturam existentis cum cibo & potu correspondentis fiat collatio.

Confirmatur.

Confirmatur hoc: quia aër maximè recipit alterationem, præ cibo & potu, quare magis etiam alterat, cum agens physicè patiatur etiam physicè:

quia Cor quod aëris attractionem requirit, citius afficitur, utpote à quo omnes passionis incipiunt, & ad quod etiam terminantur: quia aër immediatè attingit principium vitale, ideoque citius alimentis nos alterat; quia aër ferè continuo cordi occurrit & nos alterat; at cibus & potus per intervalla tantum: quia aër undique nos afficit, non verò sic cibus & potus, licet utrumque sine aère non sit.

QVÆSTIO II.

Utrum ovi albumen sit calidum, vitellus frigidus?

Responsio Conciliatoris Differ. 69. est, quod ovum dupliciter possit considerari, vel quatenus est sperma gallinæ & generationis principium, vel prout nutrimentum. Priori modo si capiatur, plus caloris est in albumine, quia est femini simillimum, aquosum, aëreum; ficcus verò & terrestris vitellus.

Quatenus verò respectu corpori humani extra illum calorem facile exhalet em (undè ipsius albuminis post coctionem & diutinam in aère moram minoratio) consideratur, albumen frigidius est vitello.

I. Quia hic dulcis; omnis autem dulcedo à calore moderato, secundum Galen. 9. de simpl. med. facult. illud insipidum.

II. Vitellus citius digeritur & in substantiam corporis mutatur, quam album. E. convenientior naturæ humanæ, & per consequens calidus & humidus, sicut ipsum corpus.

III. Albumen ovi agritudinibus confert calidum; frigidum E. sit necessè est, cum omnis curatio fiat per contraria.

QVÆSTIO III.

Utrum carnes cochlearum sint ceteris laudabilioris nutrimenti, necne?

Laus nutrimenti attenditur in eo, quod sit facilis digestionis, non viscosum, modicè superfluitatis, non nimium subtile, ac familiaris cum eo, quod nutritur, naturæ. Quod igitur tale est nutrimentum simpliciter bonum & laudabile dicitur, quod verò in horum aliquo deficit, jam quodammodo malum censetur.

Sic cochlearum caro ventriculo quidem grata est, tenacis ac plurimi nutrimenti: Undè Hecticis præscribitur à Medicis; ast difficilioris concoctionis, undè valentem requirit ventriculum, longioremque in eo moram, insuper crassum, frigidum & atrum sanguinem generat obstructionsque parit. Undè si ad conditiones laudabilis nutrimenti examinetur, atque cum aliis carnibus conferatur, vix inter illas aliquem dignitatis locum obtinebit.

QVÆ.

QVÆSTIO IV.

An vinum sit calidum & siccum, necne?

Calidum esse vinum qui negat, hactenus non est inventus; an verò siccum idem, an humidum sit, discrepantes sunt Medicorum Opiniones.

Vinum humidum & calidum esse probant.

Qui humidum id dicunt & calidum, his sese adjungit Conciliator Differ. 70. & præter Autoritates sequentes adducit rationes.

I. Omne nutrimentum quò magis nutrit, eò magis in caliditate & humiditate cum natura nostra convenit: Vinum autem quam optimè nutrire in confesso est apud omnes Medicos. E.

II. Quod spiritus restituit & cor laxificat, seu ut Conciliator loquitur, animam dilatat, illud est calidum & humidum: convenit enim maximè cum calido innato. Vinum citissimè restituit spiritus, hilaritatemque inducit. E.

III. Idem docent effectus vini: conspicimus potantes medicè vinum benè carnosos, coloratos, agiles, fecundos, quæ omnia & similia caliditatem & humiditatem demonstrant.

Notandum.

Sed notandum, quod hæ rationes Conciliatoris de vino procedant quæ est alimentum, ut ipse ait, quatenus scilicet omne, quod nutrit actu humidum, liquidum nempe & fluidum, facile in totum corpus distribuitur, exicatas partes humectat, quod absumptum restaurat, sanguinem, spiritus & humidum corpori necessarium auget.

Vinum potentia quoque siccum.

Propterea tamen nihil obstat, quin idem vinum potentia siccum sit, & in rei veritate alimentum medicamentosum, calidum & siccum; id quod vel unicus spiritus vini ab ipso extractus, in quo tanta vis vini residet, abundè testatur. Idem confirmat vis vini deterforia, mundificatoria, & conservatoria; sitis item & vigiliæ, quas ipsummet largè bibitum largissimè causare solet.

QVÆSTIO V.

An vinum competat pueris?

Negatur quia.

Dicit Conciliator jam allegat à Differ. Vinum ut alimentum in quantitate sufficiente & qualitate non competere pueris, & maximè lactantibus, propterea, quod nullum ab eo suscipiant nutrimentum, sed nocuum solum, idque non exiguum. 1. Replet vinum caput ipsorum vaporibus augendo. 2. Venas propter siccitatem coarctat, ut & poros anhelitus. 3. Facile inducit intemperiam caliditatem augendo. 4. Nervos molles replet. 5. Facile furorem inducit.

Ut medicamentum tamen iisdem convenit.

Mem tamen vinum iisdem competere ait, ut medicamentum, videlicet in alterando complexionem aliquam, imprimis frigidam ventriculi, exiccando humidam, vel humores crudos digerendo, vel aperiendo, vel urinam provocando, &c. si in debita quantitate, qualitate & modo exhibeatur.

QVÆSTIO VI.

An serum lactis sit calidum?

Negatur.

Negat Conciliator Differ. 148. asserendo, quod aqua lactis secundum seipsam considerata, sit frigida & humida: quia lac totum frigidum humidum statuitur, undè consequens est, cum butyrosa substantia sit calida, serum frigiditate præditum esse: quia operatio ducit in formæ cognitio-

nem: at serum lactis sitim febricitantium mitigat & hecticos in frigidat, ergò sequitur, quod sit frigidum & humidum.

QVÆSTIO VII.

An primò bibendum ac deindè comedendum, vel simul?

Concludit Conciliator Differ. 118. duabus assertionibus.

Affertio I.

I. Nullus potus, sumendus est ventre vacuo, nisi gratià Medicina: quia potus simplex vel permisionis, vel delationis alimenti causà sumitur, quod stomacho vacuo frustra feret: ræco quod aquæ nativæ frigiditas stomacho inimica sit; caliditate verò vel tepiditate extraneà plurimum debilitari possit: Imò & vinum stomacho jejuno sumptum nervosum genus vehementer afficit.

Affertio II.

II. Simul comedendum & bibendum primò parùm comedendo, deindè modicum bibendo, & demùm comedendo, sicque deinceps ut melior fiat commixtio; quia alimentum debet respondere consumpto, at non tantum solida, sed etiam humida substantia consumitur. E. cibus & potus conjunctim requiruntur: quia hoc modo appetitui utriusque fami sitique satisficit: quia permixtio ad digestionem necessaria commodior & elegantior fit: quia calidum agens beneficio humiditatis præsentis in cibi grossitiam citius penetrat.

Nota.

Notandum tamen quibusdam ex accidenti, vel ob consuetudinem, quæ altera natura est, vel remediis causà potum jejuno stomacho sæpius concedi posse, ob diversas causas diversis qualitatibus præditum.

Quando planè non bibendum.

Sunt etiam aliqui tam humidi stomachi, ut nullo vel paucissimo potu indigeant: non verò cibus ipse sufficientem humiditatem obtinet, dum liquidiora alimenta frequentius sumuntur.

QVÆSTIO VIII.

An cibus subtilis grossum debeat precedere?

Notat Conciliator Differ. 119. primùm, quod corpora, quoad præsens institutum duplici modo sese habeant: nam est corpus quoddam sanum simpliciter, cujus actus procedunt inculpatè, habens membra omnia & præcipuè digestionis primæ sibi proportionabilia invicem & toti. Est & aliud huic oppositum, ut cujus particularum actiones sunt deficientes utcumque, & maximè digestionis primæ, vel citò nimis ob debilitatem alimentum transmittentes, vel robustiores, diutius retinentes.

Confiderando corpusum diversitas.

Sunt etiam cibaria in duplici differentia, quædam enim sunt alimenta vera, ut panis, caro & vinum, quædam medicamentosa seu fructus, olera,

Cibaria sunt in duplici differentia. Responso.

His postis respondetur: Si corpora fuerint sensibilibiter lapsa, ut retentrix debiliior sit, grossa præcedere debent subtiliora & liquidiora; ut pro sufficienti digestionem cibus iusto tempore conferretur. Si autem alvus constipata fuerit, subtilis grossus, & liquidum molliens terrestri astringenti præmittatur.

In corporibus verò sanis inter cibos propriè dictos nutritionis gratià sumptos Conciliator semper solidiores & grossos aliis præmittendos esse putat: quia grossus cibus difficilior digeritur aliis, undè debet diuti-

I.

- 2. diutinam moram requirit: quia cibus grossus magis est proportionatus vehementiori calori, qui vacuo stomacho adest, quam subtilis: quia hoc modo in partem ventriculi calidioris scilicet in fundum crassior cibus commodius descendit: quia impedit, quo minus ante tempus pylorus aperiat, quod fieret aliàs assumpto cibo subtili & liquidiore: quia subtilis sequens grossum magis cum eodem commiscetur, quam si præcederet.

Hæ rationes limitationes patiuntur. Hæ sunt rationes, quibus Conciliator suam assertionem confirmat, quas suas limitationes pati manifestum est, cum recolliguntur illa, quæ de ordine ciborum observando Tractatu de Scorbuto proposuimus.

QVÆSTIO IX.

An semel tantum in die naturali comedendum?

Respondet Conciliator Differ. 120. quemadmodum corpora penes res naturales, non naturales & contra naturam variant, sic etiam circa comestionis vires.

Maximè tamen hic de rebus naturalibus & non naturalibus agitur, cum de corporibus satis tractetur. Horum quædam sunt calida & humida, crassa sufficienter densa, visceribus & contentis laudabilibus prædita, non occupationibus extraneis subiecta, in locis & temporibus temperatis viventia, & quæ necessaria sunt ad vitam sufficienter habentia, quibus in die naturali semel circa meridiem comedere sufficit. Quod & pinguibus con venire statuit *Almanzor*.

At semel in die comedere corporibus macris & ficcis nocet: media verò duobus diebus ter reficiantur, aut omni die bis iuxta eundem.

Porrò variat hic ordo respectu ætatis: quia infantes & pueri trinâ vel etiam frequentiore interdum indigent comestione; similiter & decrepiti; illi propter augmentum, hi propter refectionem; medio modo sese habent *adolescentes & viri*.

Respectu consuetudinis: quatenus quidam consueti sunt bis vel ter comedere quotidie, quæ consuetudo subito mutata nocet.

Respectu Regionum & Constitutionum calidarum frequentius cibi apponuntur, cum stomachus in iis sensibilibus, & fluxioni cholerae magis obnoxius sit.

Respectu vitæ generum frequentius cibus assumitur ab iis, qui manuum opera utuntur, ob nimiam resolutionem, quam ab aliis, quibus otiosa & sedentaria vita.

Conclusio quæstionis. Concluditur tandem naturalius & sæpius bis in die comedendum.

QVÆSTIO X.

An cæna major debeat esse prandio?

Respondetur, quod alimenta danda sunt plus aut minus prout digeri possunt, cum ex digestis toti corpori nutritio succedat.

Digestio verò quadrupliciter consideratur: I. Vel respectu ipsius appositionis, ubi cæna major

Digestio quadrupliciter consideratur I.

quam prandio convenit, quia tempus longius & somnus subsequens appositionem juvat.

II. Vel respectu subjecti, ubi cæna frugalior esse debet, dum oculorum & cerebri imbecillitas adest, aut aliud humorum vitium; lauta & copiosa sit, dum imbecillitas corporis absque fluxionum vitio conspicitur, cum major assumptio copiosior restitutionem indicet.

III. Vel respectu dispositionis inter agens & patiens, consuetudo est altera natura; sit ergo cæna plus minus frugalior, iuxta usum consuetum, cuius subita mutatio maximè nocet.

IV. Vel respectu continentis aeris scilicet ambientis, pro ratione temporum & locorum variatio adest, ubi Conciliator Differ. 121. statuit in calidis regionibus, nempe in Ægypto & Syria prandium cæna majus esse.

Concludit autem cum plures ægritudines sint materiales, & per consequens quamplurima corpora lapsa, majorandum esse prandium supra cænam.

QVÆSTIO XI.

An super fructus sit bibendum?

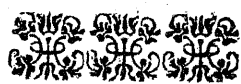
Esti aliqui simpliciter statuerunt, nullo modo super fructus bibendum; alii verò super ipsos bibendum esse voluerunt, ut potu eorum malitia corrigetur.

Concludit tamen Conciliator Differ. 122. respiciendum esse ad sitim, quæ si maximè intensa, potum requirit: Sin minus talis vel instar medicamenti, vel instar alimenti requiritur: Si primum animadvertendum, an fructus assumpti sint frigidi & faciliè corruptibiles, præsertim in stomacho frigidiori, quo in casu super fructus vinum vetus odoriferum ac potens exhibendum; si fuerit stomachus calidior, aqueus sit potus in quantitate modica, maximè cum sitis adest.

Cæterum cum alimenti causâ potus expetitur, vinum non convenit super fructus, quia digeritur celeriter, & penetrat cogens cibum adhuc indigestum pertransire, quam ob causam obstructiones viscerum, chronicarum affectionum & febrium origines producit. Si tamen bibendum, minus nocet aqua, cum hæc ratione citius descendant per alvum.

Nec obstat, quod multi magna generosi vini copia post melones & similes fructus assumptos sese ingurgitent: licet enim non subito, sensim tamen superfluos & peccantes humores cumulant.

Distinguendum itaque inter illam quantitatem vini, quæ correctionis Ergo sumitur, & inter ingurgitationem.

Insti-

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIS TERTIA

De MOTU ET QUIETE.

§. 1.

Est citius natura scernat scernenda, & colligenda colligat, ideò corporis exercitia convenientia minimè negligenda sunt: Esti verò veteres hæc in parte modos sexcentos præscribant, quemadmodum studiosis historiarum & antiquitatis ignotum esse nequit, in præsentia tamen sufficit, generatim horum utilitatem determinare.

Corporis exercitia minimè negligenda.

Veterum exercitiorum modi.

Commoda exercitiorum.

Apud veteres generatim quinque potissimum exercitiorum modi describuntur, nimirum cursus, lucta, pugilatus, saltus, jactus disci & jaculi, de quibus post veteres videatur *Mercurial. lib. de Arte Gymnasticâ & Quercetanus in diet. polyhist. cap. 11. sect. 2. Jul. Alexand. lib. 5. salubr.*

§. 2. Galenus ex motu & exercitio corporis triplicia commoda colligit, nimirum quod ejusmodi motu membris ex attritu durities conveniens concilietur, spiritus concitatio reddatur, & calor nativus augeatur. Hinc patet exercitiorum beneficio corpus robustius fieri, majoremque resistendi vim externarum ingruentium causarum respectu sibi conciliare, dum membra molliora ac debiliora durefcunt & corroborantur, excrementa quæcunque magis expurgari, dum spiritus impetum concitatorem recipiunt, & per consequens id, quod heterogeneum est, à facultate expultrice excitata felicitus separatur: ac tandem ipsa nutritio & cujusque partis conservatio melior fit, dum propter nativi caloris augmentum concoctiones & appositiones facilius & promptius perficiuntur.

Undè manifestum est, non ineptè dictum fuisse, corporis exercitia vitam sanam non tantum custodire, sed eandem quoque prolongare: nam quemadmodum vita consistit in permanfione vegetativæ facultatis cum calore, juxta *Philosophum*: ita præcipua custodia & conservatio ejusdem is naturaliter perficitur, quæ nutritionem exquisitam adjuvant, & excrementorum putrescentium coactionem præcavent: hæc enim ratione calor nativus cum facultate vegetativa permanet, dum scilicet in locum assumpti principii vitalis nutrimentum propriè sic dictum, hoc est, simile & optimè depuratum restituitur, quam depurationem & appositionem exercitatio non parum adjuvat.

Exercitiorum utilitas.

Exercitiorum diversitas.

De utilitate exercitiorum præter Galenum videatur etiam *Paulus Ægineta lib. 1. de re med. cap. 16. Oribasius lib. 1. Synopses, cap. 2.*

§. 3. Variant autem exercitia nobis hodiè consuetæ, dum saltum, cursum, digladiationem, pilæ lusum, vectionem, navigationem, equita-

tionem, ambulationem, vel aliam corporis commotionem perpendimus: Cum quædam corpus univèrsum, aliæ verò magis has, aliæ magis illas partes exerceant, quam ob causam notandum illa exercitia semper aliis in statu sanitatis esse præferenda, quibus totum corpus undique movetur & incalefcit.

Pulchrè deducit *Jul. Alexand. cit. lib. cap. 3. & seqq.* Quomodo Medicus exercitiorum delectum habere debeat, & quid unius generis exercitium ab alio, quæ ad sanitatis conservationem variet, ad quem locum lectorem remittimus.

§. 4. In his & similibus exercitiis modus adhibeatur: etenim celeri vehementiorique motu quodammodo suscepto, corpus extenuatur, atque gracile redditur, ac procedente tempore spirituosâ solida & humida partium substantia dissipatur & exhauritur, undè per consequens corpus torum debilitatur; quam ob causam in tali casu conveniens alterna quies pro facultatum refectione necessaria est: at motus exercitiorum mediocris justo modo temporeque convenienti commo-ditates illas optimè præstat, de quibus paulò antè diximus.

Quemadmodum verò naturarum est magna diversitas; ita modus exercitiorum non omnibus idem præscribitur: quò enim corpora sunt rariora & graciliora, eò etiam temperata requirunt exercitia, ne spiritus & calor, qui in iisdem faciliè suscitantur, non penitus cum virium jacturâ dissipentur; contra, quò robustiora sunt corpora, magisque compacta & carnosâ, eò motus iisdem convenit vehementior, propterea, quod respectu solidioris habitus musculosi, tum quod ab externis causis ejusmodi corpora diffculter aliquid patiantur, calor nativus & spiritus non subito commoveantur, undè major agentis externi vehementia requiritur. Hinc alios aliis per exercitia corporis citius ad constitutum terminum ad incipientem sudorem, & corporis intumescens rubedinem accedere videmus.

Quemadmodum exercitiorum natura faciliè per se etiam à plebeis cognoscitur, ita modus eorum non nisi Medici prudentiâ determinatur, utpote cum artificiosa collatio respectu subjecti semper sit instituenda, ne vel in excessu, nec in defectu peccetur. Hinc malè quidam juventutis iudices, vel alterius inspectores, omnes eodem modo non raro cum jacturâ sanitatis exercere conantur.

§. 5. Hæc omnia convenienter fiunt, dum justo tempore suscipiuntur, ubi non tantum anni tempus respiciendum est, cujus ratione vehementiora exercitia tempore hyemali, quam æstivo, præferimus; cum in aeris ambientis constitutionibus calidis

Exercitia sunt mediocria.

De modo exercitiorum.

Exercitiorum determinatio.

De Tempore exercitiorum.

lidis pori corporis nostri magis patentes sint, quam ubi gelu hyberno cuncta rigent; sed maxime quoque tempus quotidianum concoctionis ratione perpendendum, quatenus exercitationes intempestivæ plurimum sanitati nocere possunt.

Exercitia cibum præcedant.

Cum exercitiorum beneficio calor & spiritus excitetur, & à centro ad circumferentiam corporis distribuatur, atque hæc ratione id, quod heterogeneum est, fecernatur. Ideo manifestum est, rectè dixisse Hippocratem, labores cibum præcedere debere, propterea, quod hæc ratione facultas expultrix excitetur, ut ea, quæ in habitu corporis & meatibus angustis hærent per transpirationem, sudorem, & alia ratione fecernat.

Dum enim ventriculus & jecur in conficiendis alimentis adhuc laborant, non sine jactura sanitatis exercitia instituuntur, propterea, quod propter caloris & spirituum avocationem à membris concoctionis cruditates diversorum morborum causæ cumulentur.

Exercitiorum tempus conveniens.

Undè patet convenientissimum esse exercitiorum tempus illud, quod inter famem urgentem, & absolutas concoctiones infimi ventris intercedit.

Quemadmodum per anni tempora propter ambientis aeris diversitatem corpus nostrum diversimodè afficitur, ita motus exercitiorum etiam variant. Maxime verò quotidianos labores cibum præcedere debere cum Hipp. decreto statuimus, non obstante, quod idem famelcentibus exercitia interdicit, cum temporis opportunitas hic non negligenda sit, utpote cum aliud sit cibum præcedere, scilicet convenienti tempore, dum nondum famæ urget, aliud ipsa famæ, jam jam restaurationem requirens.

QVÆSTIO I.

An exercitia à seposita conveniant in regimine sanitatis?

Exercitiorum commoda.

Recenset Conciliator Differ. 124. hinc provenientia juvenentia; deinde addit nocentia, tertio monstrat, quibus naturis conveniant, & ad quæstionem responder.

Cum debite adhibentur, (inquit Conciliator) hominem reddunt alacriorem, audaciorem, minus irascibilem, minusque cogitantem, ingeniosiores, moribus graviorem, corpore leviores, & melius dormientem; calorem excitant naturalem ac ejus firmant virtutes, conferunt melancholiae ac renum doloribus atque ægitudinibus phlegmaticis, dummodo caliditas fuerit sufficienter fortis: præservant ab apostematibus inguinum, & fumum caput petentem revocant, vertiginem, gravitatem capitis & visus imbecillitatem ex fumis hinc adscendentibus proventientem tollunt.

At quum indebitè suscipiuntur vitam abbreviant, senectutem accelerant, intellectum ac sensum debilitant, calorem & spiritum corrumpunt, nervos & articulos dissolvunt, cerebrum labefactant, & in summâ totam animam, hoc est, spirituosam substantiam & corpus corrumpunt.

Incommoda.

Hæc ut præcaveantur notandum, inter naturas corpora calida humida modicis & convenientibus his exercitiis juvari, quæ sequuntur temperata, mox cholericæ, tandem phlegmaticæ, ac demum melancholicæ. Inter ætates adolescentia & juvenus. Inter ætates adolescentia & juvenus. Inter ætates adolescentia & juvenus.

Quibus naturis conveniant.

Concluditur tandem convenire exercitia à seposita in dispositionibus præcipuè calidis humidis: in frigidis autem & siccis minime; mediocriter verò in mediis. Cum enim calidum evacuetur è corpore & humidum, consequens est inde juvari his abundantes, reliquos verò secus secundum magis & minus.

QVÆSTIO II.

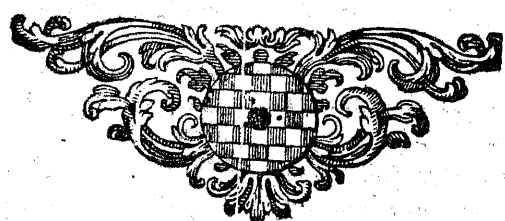
An post vel ante cibum fieri debeat exercitium?

Conclusio I.

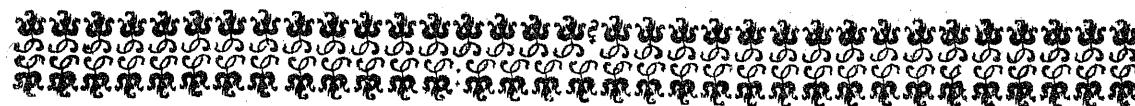
Concluditur I. Simpliciter & ut plurimum exercitium in regimine sanitatis fieri debet ante cibum: quia impedit aliàs digestionem stomachi, faciens cibum crudum descendere vel ad superiora regurgitare; hinc obstructions viscerum & cruditates oriuntur: quia calorem coquentem resolvit, à visceribus concoctionis externis evocando, dum post cibum instituitur: quia facit ad discussionem superfuitatum, totumque corpus firmat, & calorem excitat. Nota tamen famelicis à vehementioribus exercitiis abstinendum esse stomacho penitus jejuno, quam ob causam addit Conciliator ut plurimum.

Conclusio II.

II. Rarius ergo post cibum exercitia conveniunt, nimirum modica, ut eo melius descendat alimentum, vel etiam in aliquibus calor excitetur. Excipiuntur enim laboribus assueti, quibus convenit ante cibum, propter caloris aliàs dispersi collectionem, qui escere.

Instit.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIS QUARTA

DE SOMNO ET VIGILIA.

§. 1.

Somnus & vigilia calorem nativum colligunt & corroborant.

Ræter ea, quæ dicta sunt, calorem nativum colligunt, ac totum corroborant somnus & vigilia, si juxta præscriptum rationis usurpentur: ut enim otio nimio penitus torpescit, & immodicis doloribus dissolvitur corporis nostri substantia, siccitiam somnus moderatus, tanquam amica naturalis animalium facultatum quies, vires colligit, easdemque subsequens vigilia, quæ nihil aliud est, quam conveniens actus & exercitatio sensuum, excitat.

Somni rusticis locis medicina est.

Dicimus juxta præscriptum rationis, somnum moderatum esse debere, quanquam Galenus lib. 1. de Aliment. facult. somnum profundum, diuturnum & interruptum in rustico vitæ genere loco Medicinæ ponat, cum in his hominibus, propter robustiores continuos labores, spiritus plenariam restitutionem requirant, quæ propter victus rationem, crassiores somno diuturno juvat, concurrente simul in hoc vitæ genere solitudinis alicujus, curarumque absentia.

Somni naturalis & moderati commoda.

§. 2. Hinc igitur patet somni naturalis & moderati beneficium universale totius corporis in collectione caloris nativi consistere, quatenus quiescentibus organis facultatis animalis intro calor ad principium suum recurrit. Hæc innati caloris collectio facultatis naturalis & vitalis operationes adjuvat, coctiones meliores reddit, cruditates absumit, immodicam spirituum commotionem sistit, & vires animalium facultatum labefactas optime corroborat.

Caloris nativi collectio quomodo per somnum fiat.

Quomodo caloris nativi collectio per somnum fiat pluribus declaravimus supra Disput. 3. Coron. 2. Exercit. 8. quæst. 7. ubi mox etiam demonstratur, insufficientes esse Jouberti rationes, quibus decad. 1. parad. 8. contra communem pugnat, quod videlicet concoctiones tempore somni perfectiores non sint.

Noxa somni immoderati.

§. 3. Ut autem hoc modo somnus naturalis moderatus & conveniens naturæ nostræ maxime salutaris est, ita satis noxius est somnus immoderatus: dum enim diutius amico caloris & spirituum influxu sufficienti circumferentiâ corporis, hoc est, omnes partes à corde remotiores destituuntur, facultates redduntur ad agendum ignavæ, & excrementa copiosius colliguntur, quam ob causam caput gravatur, mens hebes redditur, memoria depravatur, ac totum corpus quasi torpidum, & ad actiones suas peragendas inhabile conspicitur. Has incommoditates vitabimus, quando conveniens tempus, & salubrem dormiendi modum non negligimus.

Tomus primus.

§. 1.

Non immeritò veteres immoderatum somnum viam ad mortem dixere: cum enim vitæ nostra consistat in caloris nativi continuâ quadam actione, facilimè patet, præter dissipationem, ad vitæ destructionem inservire, quam quod ad caloris innati suffocationem facit, quod ex somno immoderato manifestum est.

Somnus immoderatus ad mortem viam.

§. 4. Tempus Somni maxime naturale nocturnum est, ubi non tantum noctis frigiditas calorem intro repellendo ejusdemque silentium facultatis animalis quietem non interturbando causam adjuvantem constituit, sed potissimum alimentorum amicis vapor cerebri meatus occupans quietem ejusmodi pro conservatione virium generat.

Somni tempus conveniens.

Hinc somnus meridians improbatur à pluribus, propterea, quod capitis imbecillitatem, alique incommoda procreare solet, quatenus scilicet exhalationes ad caput adscendentes excitat, easque somno completo & absoluto minus perfecte resolvit & alterat, tum quod necessario brevior sit, tum etiam quod caloris recessus ad interiora sit imperfectior.

Quid statuendum de somno meridiano.

Notandum tamen, in quibusdam vitæ generibus consuetudinem alteram naturam esse, dum ij, qui vel officii, vel aliâ ratione, noctis tempore vigilare coguntur, pro virium refectione sæpius commodissime post prandium dormiunt: imò in morbis etiam & in primis in senectute somnus à meridie abstinere non improbatur, tantus scilicet qui calorem circa ventriculum pro concoctione tantum colligat, quem diutius protrahere minus convenit, ne capitis imbecillitas inde suboriatur.

Limitatio.

Nocturnum tempus maxime somno conveniens judicamus, scilicet in consideratione sanitatis illius, quæ ætati consistenti convenit. Quis enim nescit aliàs nuper natis longissimum dormiendi tempus, cui etiam nox brumalis sufficere nequit, cibo sæpissime continuatum, esse tribuendum.

§. 5. Non autem vespertino quoque tempore mox à cibo dormiendum, propterea, quod somnus naturalis amicam & optime alteratam evaporationem requirit, quam ob causam somnus mox à cæna susceptus cruditatis & fluxionum origo statuitur.

Vespertino tempore non mox à cibo dormiendum.

Jul. Alexandr. lib. 30. salubr. cap. 12. ulterius hoc modo declarat; ne somno sic à cæna statim indulgeamus, ut morantem accersamus, quin ut citò nimis veniens occurramus, repellamusque, accedentem monemur ratione unâ: nam & properatus post cibum somnus, mirum quantum in caput vaporum emittat,

Ii ample-

amplexante tum primum cibum ventriculo, commotusq; adhuc, ac commovente una veluti inmatantem etiamnum cibum: & incumbens praepropere ex somno visceribus naturalis calor, seseque ad intima undique contrahens, fluctuationem illam ipsam magis magisque excitat, ac perturbans auget, plusquam semper ac plus exhalata materia resiliere in partes superiores facit, multorum, magnorumq; sepe malorum causam praebitura: expectandum igitur, donec perturbatio illa cesset, ac se impermixta prius bene in ventriculo collocent esculenta, &c.

Somni terminus, §. 6. Porro somni terminus omnibus idem praescribi nequit, cum in aliis citius, in aliis tardius concoctiones infimi ventris peragantur, & vires animales corroborentur: ad minimum tamen sex, ad summum novem horis in statu sanitatis haec absolvi solere patet, quocirca spatio intermedio, & frequentius septem horis, determinatur.

De dormiendi modo Additur in statu sanitatis, ubi simul subinteligitur etiam aetas consistens, cui porissimum haec praeccepta praescribuntur, cum alias pueritiae, adolescentiae & senectutis termini dormiendi pro consideratione temperierum variari queant.

§. 7. Salubris tandem dormiendi modus in convenienti decubitu maxima ex parte consistit, ubi vitandus est somnus supra dorsum (quod ventris concoctiones impediatur, viscerum & renum obstructionem augeat, & capitis gravissima vitia, cruda excrementa ad posteriorem cerebri partem exitu carentem deferens, generet.) atque cruribus modice contractis, quod musculorum & nervorum quieti plurimum inservit, super latus dextrum capite parum elevato dormiendum est, cum hac ratione cibus in ventriculo melius digeratur, exhalationes ad caput per orificium sinistrum minus evaporent, & absolutam chylificatione distributio nutrimenti ad intestina, & per consequens ad jecur & alias quoque partes commodius absolvat. Circa finem vero maxima ex parte somno perfecto non inconveniens erit sinistro latere, quod restat, absolvere, vicissitudine videlicet naturam non ingrata.

Quamquam in statu sanitatis inculpatore recte procedant rationes praedictae: non tamen negandum, in temperamentorum inaequalitate, dum viscerum intemperies consideramus, aliter interdum haec determinari debere, quod videre licet ap. Jul. Alexandr. lib. 21. salubr. cap. 7.

§. 8. Patet hoc modo, qua ratione somnus calorem nativum colligat, quem eundem excitat & commovent Vigilia, vigor videlicet, & actus facultatis animalis, diei tempore maxime conveniens: qui enim noctuas imitantur, ordini naturae non in universo tantum repugnare videntur, sed sibiipsis quoque plurimum nocent, dum concoctiones alimentorum turbant, spiritus ab organo nutritionis revocando, simulque mentis operationes labefaciunt, cerebrum crudis evaporationibus replendo.

Minime quoque modus hic negligendus est, cum excessus vigiliarum spiritus incendat, corpus exiccet, ejusdemque tabem progneret, adeoque primo calidos affectus, consequenter mentis melancholicas perturbaciones, ac tandem absumptione vitalis humidi, calorisque nativi frigidus morbos producat.

Conjungatur hic elegans discursus Quercetani in diat. polyhist. sect. 2. cap. 9.

QVÆSTIO.

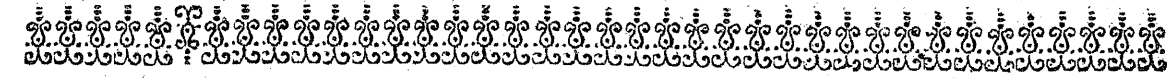
An super dextrum latus dormire melius conveniat?

R Espondet Conciliator Differ. 123. primo dormiendum super dextrum latus: quia hoc modo alimentum fundum ventriculi melius petit, in quo major digestio: cum autem descenderit cibus revertendum ad sinistrum, ubi hepar suppositum quasi manu ventriculum apprehendens calore suo plurimum coctionem juvabit: tandem digestionem factam rursus super dextrum latus dormiendum melioris distributionis gratia.

Nec obstat, quod quidam integre sani vel in dextro vel in sinistro latere per totam noctem dormiant: est enim consuetudo altera natura: Dixit Conciliator in sanis id permitti posse; at si quis habet ventrem fluidum super sinistrum latus, si constipationibus obnoxius super dextrum latus accumbat. Similiter habens Epar calidum super dextrum latus non dormiat: at frigido ventriculo decubitus in sinistrum latus convenit. Pronus decubitus debiliori ventriculo, supinus nulli penitus prodest.

Institu-

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIS QVINTA

DE REPLETIONE ET EXINANITIONE CORPORIS IN STATU S. N.

§. 1.

Non satis est, ut praecedentium cognitionem exactam habeamus, nisi quoque virtutem opificis conservationis nostrae defendamus & omnem noxam ad caloris nativi suffocationem vel dissipationem inferentem avertamus. Hic igitur primam de repletionem & exinanitionem tractandum: illius in commoda varia, quae potissimum respectu praesentis instituti considerantur, quatenus ex ordinata partium excrementitiarum a ciborum ac potuum concoctionibus residuarum suam originem habent. Ut enim natura provida concoctionem primam in ventriculo & intestinis, secundam in jecore, liene, & vicinis adjuvantibus membris, tertiam in quacunque corporis nostri parte instituit: ita singulari providentia secretioni partium heterogenearum quoque providere voluit. Hic ea, quae vi concoctionis primae discernuntur per alvum: excrementa secundae concoctionis partim ad intestina, partim ad renes: ea quae in tertia supersunt, tam particulariter in ipsis membris, quod potissimum in capite, fluxionibus & excrementis multis obnoxio, conspicimus, quam universaliter per cutem porosam evacuantur.

Cum omnis facultas agens determinatum patiens requirat, quatenus quodlibet agens agit pro dispositione materiae suae; idcirco Medicus etiam in conservatione sanitatis non tantum nutritionis materiam perpendit, sed eo etiam respicit, ne minima a repletionem, vel inanitionem contentorum facultas agens praeter naturam afficiatur.

§. 2. Horum excretionem quotidie promovenda sunt, quod maxima ex parte natura per se praestat, quando temperanter vivimus, cum sobrietas omnis repletionis optimum remedium statuitur. Si vero vel externis, vel etiam internis de causis, quod in sanitate desectente fieri solet, talis excrementitiarum partium evacuatio impediatur, arte naturam adjuvare decet.

Ut intemperantia Medicorum nutritrix dicitur, sic temperantia causas morborum praecaverit, dum assumenda iustam proportionem respectu facultatis nutrientis habentia sic alterantur & subiguntur, ut homogenea vi caloris nativi partium nutritioni & conservationi serviant, heterogenea vero per consueta naturae loca vi facultatis excreticis discernantur. At vero cum rarius perfecta & omnimoda sanitas adsit, ejusque conservandi modus conveniens paucissimis observetur, mirum non est, quod errata secretionis & inanitionis Medico frequenter corrigenda veniant.

§. 3. Ponamus igitur ventriculum, vel intemperantiam praecedente, vel congestione, propter concoctionis debilitatem copia peccantis humiditatis abundare, profecto vomitus erit conveniens, modo promptitudo simul adsit ad vomendum. Quod si non tantum ventriculus fluctuet, sed simul quoque laxa minimè sit alvus, verum plus justo adstrictior, omni ingenio allaborandum ut excrementa per alvum descendant.

Pro Vomitu concitando sufficienter leviora & mediocria, videlicet usus oxymellis, aqua hordei cum oxymelle & oleo tepide commista, decoctio rad. raphani, herba atriplicis, anethi, feminis raparum: dum enim haustus majores ex his decoctionibus, oleo commistis assumuntur, materia fluctuans in ventriculo laxigatur, inciditur & ventriculus ad excretionem stimulat.

R. Aq. hord. ℥x. oxymell. ℥iij. ol. ℥iij. Misc. sumatur tepide. R. Rad. Raph. ℥j. Atriplicis, aneth. ana mj. sem. rap. ℥iij. f. decoctio, adde colaturam ℥viiij. ol. comm. ℥j. M. sumatur tepide.

Pro laxandis alvi viis, primo in victus ratione eo respiciendum, ut praemittantur liquidiora, non solum tempore prandii ipsius, aut coenae, sed simul etiam horae spatio, priusquam alios cibos ingeramus. Inprimis huic negotio conveniunt pruna Damascena, numero viij. ad ix. vino prius per noctem macerata, & hoc modo commesta.

Prunorum quoque decoctum, haustu pleniore sumptum, oprimè suam humectatione laxigat & laxat.

Surra quoque pinguis huc pertinent, inprimis butyro, oleo communi, vel etiam amygdalino dulci plurimum permista.

Quod si talia leviora videntur ex jusculis, mucilagibus althaeae, scænuagræci & similibus adjectis enemata applicentur, aut Mannæ ℥iij. vel Cassiæ flores ℥j. jusculo dissolvantur, & jejuno stomacho bibantur.

R. Decoct. brod. gall. ℥xij. mucilag. scænuagræc. alth. ana ℥iij. ol. comm. ℥iij. M. Fenema.

Respectu repletionis ventriculus duplici de causa potest affici, vel per intemperantiam, ubi facultas agens aliàs bene constituta, quasi obruitur improporcionado objecto; vel per congestione, ut vocant, quando propter neutralem dispositionem, concoctionis imbecillitate, quotidie aliquid cruditatis colligitur.

§. 4. Porro, si secunda concoctionis excreta justo modo non expellantur, quod non raro cum alvi obstructione fieri consuevit, quatenus bilis ad intestina, tanquam calcet excretionis illorum, non transfertur, vel etiam dum urina paucitate sua liquidis minimè respondet, artificiosum adjumentum natura requirit; priusquam hinc gravius quid oriatur.

Repletio incommoda.

Affirmatur cum limitatione.

Instanti solvitur.

Temperantia causas morborum praecaverit.

Quomodo sit promotum.

Quod modo excrementorum prima concoctionis reijectio.

Quod modo excretionis secundae concoctionis promotum.

Dum igitur bilis excretionem impediri suspi- cio est, unā cum alimentis ea miscenda sunt, quæ jecoris obstructions promptè solvunt: hinc igitur alvus modo non adstricta sit amplius, in constitutionibus calidis conveniunt frequentia juscula, cum radicibus graminis, Cichorii vel Endivie & herba Capilli Veneris decocta, jejunoque stomacho præscriptæ, imò & emulsiões ex semibus melonum, & similibus: in naturis frigidioribus radices Petroselini, Fœniculi, Asparagi, eodem modo conveniunt, ut etiam vino pro quotidiano potu commode Eupatorium, Fumaria, Absinthium, Marrubium & similes infunduntur. In primis autem peculiare est Rhabarbarum in hoc casu, leviter purgans, & singulariter jecori dicarum.

Quomodo bilis promovenda sit in calidioribus constitutionibus.

In secundæ concoctionis excrementis promovendis bilis excretionem impeditam aliter in constitutionibus calidioribus, aliter in frigidioribus promovendam esse docemus, illius ratione præscribuntur juscula, quæ R. Rad. Gram. Cichor. ana ʒj. Herba capill. ʒ mss. fiat decoctio in brodio Gallinæ ʒij. coq. ʒ. part. consumpt. post colaturæ vacuo stomacho quotidie bis sumatur ʒv. Item Emulsiões hoc modo: R. Sem. Melon. excort. ʒj. fiat Emulsião cum ʒx. aq. Cichor. vel taraxac. coletur & vacuo stomacho bibatur.

Quomodo in frigidioribus constitutionibus.

Hujus ratione quo ad temperamenta frigidiora sunt ejusmodi decoctiones cum rad. petroselinii, asparagi, fœniculi, passulis minoribus, &c. ubi colaturæ majoris incisiois & penetrationis gratiā, pro quacunque dosi ʒj. Cremoris Tartari adjici potest. Imò Rhabarbari usus hic etiam convenit, nimirum ʒj. illius leniter incisa post præcedentes decoctiones aperientes usurpata, vel perse, vel cum brodio aperiente permista.

Urinæ excretionem modo promovenda.

S. 5. Quod si sanguis impurius permiscendus, serosa humiditate per urinas minus dextrè secreta, confugiendum ad ea, quæ urinæ secretionem adjuvant.

Hic igitur in potulentorum genere maximè eò respiciendum, ut potus sit diureticus, vel suā naturā, vel artificio accedente nimirum additis radicibus aperientibus, ut radice glycyrrhica, fœniculi, eryngii & aliis, adjectis simul ejusdem facultatis seminibus, anisi, fœniculi, dauci &c. vacuo stomacho sæpius usurpentur illa, quæ vias urinarias apertas retinent, haustus videlicet liquoris pillularum fragorum, bolus ex Terebinthina Venetæ ʒij. confectus, Balsamum fœniculi ex ejusdem tinctura, oleo, & sale spagyricè præparatus, quantitate pisi sæpius usurpatus, & inter domestica remedium præsentissimum butyrum videlicet recens, sale destitutum jejuno stomacho nucis castaneæ quantitate quotidie sumptum, quod vias urinarias laxat, ad urinæ secretionem infervit, ac sabulum futuræ calculi tollit.

Quanta morborum Ilias ex serosa colluvie retenta, quotidie oriatur, non solum experientia confirmat, sed ratio quoque dicitur: quemadmodum hoc deductas observationes nullibi aliās obvias annis superioribus Carolus Piso in publicum edidit.

Hinc ergo meritò, quantum possibile est, eò allaborandum, ut serosæ superabundantiæ excretionem promoveamus. Diximus hoc fieri posse per illa, quæ inter potulenta vim diureticam obtinent, undè juxta præcedentia vinorum ac cerevisiarum delectus habendus est: imò medicatio accedere potest, per infusionem radicum, herba-

rum & seminum convenientium, quo modo varias vinorum condituras videre licet ap. Quercet. in Diar. polyhist. cap. 10.

Inter alia, quæ medicamentorum domesticorum rationem habere queunt, commendamus Balsamum fœniculi, cuius præparatio talis: R. Magmatis, vel corporis residui de ol. nucis molchatae per expressionem factæ, & cum spiritu vini sapore & odore spoliati ʒj. ol. fœniculi destillati ʒj. ʒij. ol. nucis molch. liquatum in patinam aut phialam vitream luto frigido effundatur, sensim addatur oleum destillatum, continuo agitando, donec probe instar butyri uniantur. Postea R. Tincturæ fœniculi ʒv. & hujus tincturæ cochlear dimidium post aliud prædicto Butyro sensim addatur, continuo miscendo & agitando, donec omnis tinctura cum prædicto butyro perfectè mixta balsami formam induat. Denique ad singulas ʒ. balsami adde salis fœniculi ʒβ. iterum misce & usui serva.

Balsamum fœniculi.

S. 6. Tandem quoad concoctionem tertiam quolibet pars sua quoque superflua deponit, quod imprimis in cerebro videmus, cujus excrementa diversa in statu sanitatis per aures, nares, oculos & palatum evacuantur: hinc non raro destillationes, raucedines, defluxiones ad pectus, & alia proveniunt, quæ omnia, quantum fieri potest, promovenda sunt, purificatis justo tempore emuntoriis, & adhibitis interdum iis, quæ obstructions imminentes resolvere possunt.

Quomodo Excreta tertie concoctionis promoventur.

Potissimum autem in præsentia respiciendum ad evacuationem totius, quæ per cutis porosam substantiam fieri solet, ubi superflua tertiaræ concoctionis evaporationes & serosæ humiditates rejiciuntur, quarum illud occultâ corporis totius transpiratione perficitur, hoc autem sudoris beneficio fieri solet. Si igitur cutis adstrictior ejusmodi secretionem impedit, non solum lectorum tegumentis maturino tempore (quando scilicet absoluta magisteria concoctio est) tales evaporationes, & interdum quoque sudores promoveantur, sed balneis etiam moderatis aquæ dulcis justo tempore adhibitis cutem adstrictiorem attenuare & humectare, nec non habitum corporis musculolum ab ejusmodi vaporum ac ferrosorum humorum copiâ liberare tentemus.

Respicendum ad evacuationem totius.

Huc pertinet quod in communi dicitur omnes morborum causas esse *ῥεῦματα καὶ πνεύματα*, fluxiones videlicet & evaporationes, quæ respectu tertiaræ concoctionis frequenter oriuntur, tam propter secretionem heterogeneorum secundum naturam, quam propter inconvenientem victus rationem & virtutis concoquentis debilitatē, quam ob causam non tantum intemperantiæ studiosos, sed etiam victu exquisitissimo utentes fluxionibus sæpius obnoxios esse conspicimus.

Conjunctur Galen lib. 9. Meth. Med. c. 2.

S. 7. Ut autem his repletionibus calor nativus quasi suffocatur, & in suis operationibus impeditur, ita resolvitur ac dissipatur idem, quando nobis exinanitiones minus convenientes accidunt, sive hoc fiat subtractis convenientibus externè alimentis, quâ ratione non cuilibet fames ac sitis plus justo diuturnior convenit, sive quod interius debilior virtus retentrix, id quod retineri debet, unâ cum heterogeneis partibus abiciat, quemadmodum eos, qui laxa sunt alvo diutius, tandem in hydropisim, atrophiam, fluxiones hepaticas, & similes affectus incidere videmus.

Inanitiones.

Ita

QVÆSTIO II.

An convalescens evacuandus?

Respondet Conciliator Diff. 130. per duplicem conclusionem. I. Convalescens certus & verus, qui Crisim laudabilem habuit, aut in quo nihil symptomatum ex morbo remanet, non eget evacuatione sanguinis vel alterius humoris, nec etiam alteratione: quæ enim judicantur & judicata sunt perfectè, amplius movere non convenit: quia sanguinem laudabilem, sed paucum obtinet, præsertim ubi Crisis per hæmorrhagiam præcessit: quia corpus purum habet; at pura corpora purgare non licet: quia evacuatio naturæ per crisin facta imperfecta statueretur: imò & alteratio frustra instituitur, cum in tali convalescente nulla dylcrafiâ præsupponatur.

Conclusio I.

II. Non verè convalescens, qui crisin nullam vel imperfectam habuit, aut cui morbus desinit, quod morus materia morbifice impediatur, quod fieri posse dicit Conciliator Planetarum ac Syderum diversis aspectibus; materie heterogeneæ naturâ, subtili videlicet absumptâ, lentâ crasâque relicta, opiatâ assumptâ putrefactionem materiæ ad tempus inhibentibus; delapsu peccantis materiæ in partem insensibilem, ut quando Anginæ materia deserit ad pulmones; animi accidentibus vehementioribus, sicut est confidentia Medici & alia: ex more morbi, qui sæpius sua intervalla habet: hic, inquit Conciliator, evacuatione & medicatione indiget; quia in talibus causa mali superites adhuc est, etiam si operatio ejus ad tempus inhibeat: quia convalescentes similes dicuntur senibus, sed senes propter congregationem superfluum, indigent evacuatione: quia corpora talium sunt adhuc impura, quam ob causam evacuatione & alteratione indigent.

Conclusio II.

Balnea & sanguinis evacuationes non omnibus indifferetè conveniunt.

Ita balnea omnibus indifferetè minus rectè commendantur, unâ cum aliis evacuationibus sanguinis sive per venæsectionem, sive per scarificationem hoc ipsum perficiatur, cum frequenter pluribus naturæ thesaurum, spiritus videlicet vivificos cum calore nativo dissolvant.

Inanitionem dissipatione spirituum corpori noxiam esse quis colligit; at verò cum id ipsum variis modis fieri possit, correctio meritò juxta cujusque modi latentis varietatem accidit, quæ pluribus compendiosè deduxit Quercetanus Diar. poly hist. cap. 14. sect. 2.

QVÆSTIO I.

An quolibet anno sit evacuandum?

Respondet Conciliator Diff. 125. questionem esse considerandam ad iudicium Medici & Astrologi.

Questio consideratur vel Respectu Medici.

Respectu Medici statuit anno quolibet evacuandum, maximè in Regionibus ad caliditatem inclinantibus, cum rarissimè corpora penitus temperata reperiantur, imprimis circa veris initium, quod tempus cæteris magis temperatum, in quo virtus fortior & antecedens per hyemem superfluum collectio purgationem indicat.

Vel Respectu Astrologi.

Respectu Astrologi evacuationes instituendas esse statuit illo tempore, quemadmodum patet, in quâ Astrologica morbus futurus in aliqua anni parte colligitur.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIS SEXTA

De ANIMI PERTURBATIONIBUS.

S. 1.

Perturbationes animi quid?

IN materia Medica pro conservatione sanitatis inferviente superflua nobis animi perturbationes, corpus nostrum spirituum & humorum commotione plurimum alterantes, quod accidit, quando facultas appetitiva per oblatum bonum sive malum objectum extra rectæ rationis iudicium commoveretur. Talis alteratio pro diversitate perturbationum vel affectuum animi multiplex est, quemadmodum patet, ubi lætitiā, mororem, desiderium, iram, metum & similes perpendimus.

Quomodo animi perturbationes corpus nostrum alterent.

Dicimus animi perturbationes corpus nostrum alterare, nimirum per spirituum & humorum commotionem, quâ ratione patet, quo respectu perturbationes seu affectus animi Medicus considerare debeat. Cum enim imperio voluntatis spiritus & humores in corpore nostro subsistent, mirum non est, quod ad sanitatis iacturam

vehementiores alterationes per subitaneos animi affectus accidentales infervire possint.

S. 2. Lætitia præsentis boni recens opinio dicitur à quibusdam: nobis in præsentia generatim quodlibet gaudium denotat, in quo spiritus & calor cum amplexandi, quasi libidine per corpus extimum distribuuntur, quâ de causâ patet moderatam hanc affectionem conservationi sanitatis maximè convenientem iudicari, cum naturaliter spiritus & calor in corpus reliquum aliàs etiam distribuatur. Ubi verò limites mediocritatis excedit, corporis dissolutioni, nec non mortis præmaturæ causam præbere notum est.

Lætitia.

Quod essulâ lætitiâ præhensi vitam cum morte sæpius commutârunt præter Calium Rhodig. læt. antiq. authorem, plures alii confirmant, quod ferè etiam Baronissæ cuidam in Austria accidisse memini, quæ postquam maritum ex captivitate Turcicâ redeuntem videret, gravissimâ syncope, animo linquebatur per gaudium vehementius

Cur lætitiâ præhensi vitam cum morte commutent.

tius spiritibus dissipatis, cui per acetum rosaceum, & alia, quæ spiritu collectioni serviunt, subito succursum fuit. Ratio est in promptu, propterea, quod cor violenta & subitanea dilatatione in excedente gaudio ita dilatetur, ut omnes spiritus effundat, undè mors subitanea subsequi potest.

Mæror.

§. 3. Mæror vel mæstitia præsentis mali, quo conflictamur, opinio dici consuevit, ubi sanguis & spiritus ad principium suum recurrunt lentè & paulatinà retractione, quapropter sensim ac procedente tempore siccantur, uruntur, ac tandem sanguinem melancholicum, solidarumque partium exsiccationem, modo curarum, laborum & studiorum intensiorem producant. Talis affectio quò diuturnior est, eò etiam operationes mentis & corporis magis perturbat.

Noxa tristitiæ & mæroris hic describitur, quæ quamvis subito non accidat, ut in gaudio, sic tamen procedente tempore corpus nostrum alterat, ut non rarò melancholicis gravissimis affectibus anam præbeat.

Desiderium.

§. 4. Desiderii genere potissimum ambitio-nem, avaritiam, invidiam & libidinem comprehendimus, ejusmodi videlicet affectus animi, qui non solum rectæ rationis iudicium postponunt, & in honoribus ambiendis, opibus expe-tendis, proximi donis perferendis & gulæ Venerisque vitiiis lubeundis enormiter peccant; sed possidentem quoque præter animi jacturam, corporis ratione corrumpendo sic alterant, ut propter ejusmodi perpetuam illicitam concupiscentiam calor ab organis concoctionis avocetur, præter naturam intendatur, & per consequens humidum vivificum deperdatur, ac tandem omnes totius corporis affectiones in dederius vergant.

Nulli magis, quam sibiipsis nocent, qui forte sua minus contenti, honoribus, opibus, proximi donis & gulæ, Venerisque voluptatibus die noctuque inhiant, & vanis desideriis sese macerant, quos omnes hoc titulo comprehendere volumus, quatenus in alteratione corporis in idem affectus ejusmodi inclinant.

Uterior consideratio potius ad Ethicam pertinere videtur.

§. 5. Ira furor brevis est, juxta Poëtam, in quo spiritus, animo propter objectum ingratum subito commoto, cum sanguine maxime mobili, potissimum bilioso, fluctibus continuis movetur, & conturbatur, motu multiplici; quapropter irascentes jam pallidos, jam inflammatos esse conspiciamus. Hic affectus, ut biliosis & cholericis frequens est, ita statum sanitatis in iisdem facillimè perturbat, in primis dum valetudo neutralis est, cum hoc modo latentes affectus facillimè concitentur, aut etiam propter facultatum imbecillitatem facillimè generentur.

Ratio nocimenti, quod ex ira sequitur, exindè facillimè patet, quod in debiliori constitutione corporis levis etiam externa causa statum p. n. sic adjuvantibus causis internis latentibus, producere queat. Et quamvis ex ira, quatenus furor brevis & subitaneus est, nemo mortuus sit, negari tamen non potest ex his, quos ira morbos producere potest est, plurimos periisse, si modò verum, quod experientia confirmat, iram non rarò febribus acutis, periculosis aliisque gravissimis affectibus anam præbuisse.

§. 6. Metus & Timor propter impendentis mali perceptionem spiritus & calorem ad cordis regionem revocat, quod subito fieri solet, ac non rarò lipothymiam & syncopen in quibusdam excitat, cum spiritus & calor quandam suffocationem patiuntur.

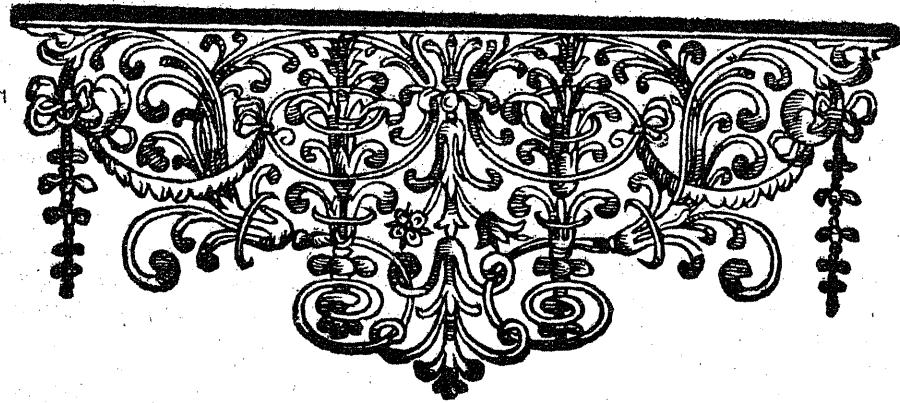
Cum hoc pudor quoque convenit in eo, quod videatur esse timor aliquis ex mollietate subortus, in quod repentè facultas animata propter ingenuitatem recolligitur, undè color ejus in facie efflorescit.

Has & similes affectiones corpus nostrum alterare notum est, quæ de causâ toris viribus eò allaborandum, ut juxta præscriptum rectæ rationis eam mediocritatem iisdem introducamus, quæ corporis animæque sanitati maxime conveniens videbitur.

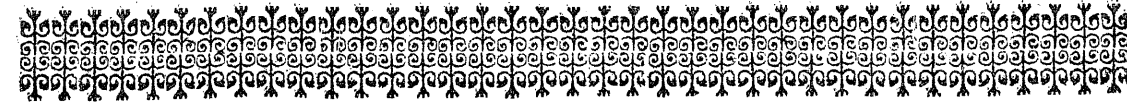
IRA.

Metus & Timor.

Pudor.

Institu-

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIDIS VII.
EXERCITATIO PRIMA.

DE
FACULTATIBUS MEDICA-
MENTORUM IN GE-
NERE.

§. 1.

Duplex est Materia cir-
ca quam tota tractatio Medica
versatur, una in qua, altera per
quam Sanitas consistit, Gal. lib.
2. de crisib. cap. 11. illam hacten-
us tractavimus, Disputatione

Duplex materia circa quam versatur Medicus.

tertia nunc ex parte impræsentiarum considera-
mus.

Vide Disputat. 3. Item Disput. XX. in Medici-
nam Universam.

Necessitas instrumentorum.

§. 2. Ut enim artifex cum detrimento suo operatur, cum instrumentorum naturam ignorat, sic Medicus per mortes aliorum experimenta agit, etiam si intelligat quid agendum, nisi simul quoque determinare sciat, quæ materiâ, tanquam convenienti organo, talis operatio expedienda sit.

Triplex materia auxiliorum.

§. 3. Hic igitur omnia illa consideranda veniunt, quæ adhibita corpus nostrum afficere queunt, vel sanitatem conservando, vel eandem restituendo, ubi res diætetica, pharmaceutica & chirurgica sese offerunt.

Nota tamen ex Galeno lib. 1. de Alim. facult. c. 1. quod aliud sit auxilium, aliud etiam materia auxilii, quorum illud per indicationes determinatur, ubi bilem per cholagogum purgandam esse; hoc autem certam cholagogam materiam respicit, nimirum Rhabarbarum, vel Rosar. succum, vel Aloën. &c.

§. 4. De rebus pharmaceuticis, seu Medicamentis pro ratione præsentis instituti tractandum restat, ubi notandum, quod vocabulum φαρμακον Græcis interdum non solum propriè dictum medicamentum, sed etiam venenum & pigmentum denotet, quam significationem tanquam abulivam rejicimus, & cum Galeno lib. 1. simpl. c. 1. medicamentum omne id dicimus, quod naturam nostram alterare potest.

Medicamentum differt ab alimento & veneno.

§. 5. Ergo distinguitur medicamentum ab alimento, quod non alterat & mutat, sed potius auget & conservat, & à veneno, quod quidem alterat, sed cum corruptione.

Alimentum est αὐστητικὸν τῆς βίτης, undè in propriè dicto alimento nihil aliud requiritur, quam ut à corpore nostro mutatum assimiletur, nisi simul, dum coquitur, insigni quadam operandi qualitate corpus nostrum alteret, quod alimentum medicamentosum, vel medicamentum ali-

mentosum vocari solet, τὸ φάρμακον, & φάρμακον τὸ προσώδεν.

§. 6. Quatenus autem medicamentum ab alteratione, quæ corpus nostrum afficit, describitur, eatenus patet, medicamentum in comparatione ad corpus humanum considerari, juxta Galen. 1. simpl. c. 38. Siquidem non protinus, si hominem refrigerat cicuta, & sturnum refrigerabit, eadem ratione, neque si hominem purgat veratrum, continuo purgabit & coturnices. Galen. ibid. cap. 2.

Medicamenti qualitas dicitur respectiva.

Quamquam enim animalia, vegetabilia & mineralia jure meritoque, quatenus ad universi decorum concurrunt, à Phisicis considerentur, impræsentiarum tamen Medicus potissimum de eo sollicitus esse cogitur, quomodo prædicta peculiare operationes, corporibus humanis adhibita, peragant.

§. 7. Undè patet varias facultates medicamentis attribui respectu nostri, quatenus operationes suas in corpore nostro perficiunt, idque vel protinus primo quoque contractu, quæ actu tales dicuntur, vel sensim ab innato calore excitata, quæ potentia tales denominantur. Galen. lib. 1. simpl. c. 1.

Medicamenta vel actu, vel potentia dicuntur.

§. 8. Distinguas autem operationes, quæ sunt per se, ab iis, quæ sunt per accidens: etenim a qua frigida quandoque calefacit, cutis condensatione calorem revocando, & calida quoque sæpe numero refrigerat, excalfaciem humorem digerendo Galen. lib. 3. de tem. cap. 1. & lib. 1. simpl. cap. 2.

Operatio medicamentorum per se & per accidens.

§. 9. Porro quid sit Medicamenti facultas inquiritur; quidam enim essentiam facultatum penitus occultam statuerunt inter antiquos, Sceptici videlicet Philosophi, & qui inter Medicos vocari sunt Empirici, cum quorum opinione Paracelsi placitum ex parte coincidit, qui rejectis qualitatibus manifestis, quas relolaceas ac steriles signaturas appellat, vires consubstantiales excogitavit.

Quid sit facultas medicamenti.

§. 10. Alii occultas facultates prorsus negant, & à qualitatibus evidentibus omnes operationes deducere conantur, propterea quod omnis actio contrarietatem præsupponat, quam solis qualitatibus evidentibus adscribunt, ut patet ex ipso Gal. cit. loc.

§. 11. Media sententia illorum est, qui vires medicamentorum alias occultas, alias manifestas

Medicamenti facultas manifestæ & occulta.

statuunt, quam approbamus: etenim ut corpus nostrum præter temperamentum alias quoque specificas vires & qualitates obrinet, sic etiam illarum respectu, non calido tantum & frigido, sed viribus magis occultis medicamentorum afficitur, quam ob causam quædam medicamenta totâ substantiâ agentia statuuntur.

De origine tam manifestarum, quam occultarum qualitatum vide, quæ ex Schekgio, Scaligero, & aliis proponit Cl. Sennertus lib. 5. Instit. p. 1. sect. 1. cap. 2.

Indagatio facultatû manifestarum.

§. 12. Manifestas medicamentorum qualitates per ratiocinationem & experientiam indagamus: per ratiocinationem, quando medicamentorum vires ex effectibus manifestis colligimus; per experientiam, quando conceptas operationes ex respectu causarum & effectuum experimento comprobari videmus. Vide Galen. lib. 2. simpl. cap. 2.

Sapor effectus manifestus.

§. 13. Inter effectus manifestos, quos qualitates in subjectis suis produxerunt, potissimum, huc pertinent sapes, quam ob causam plurimæ medicamentorum facultates gustu explorantur.

Quid sapor.

§. 14. Est autem sapor (ut l. 2. de corp. & an. Exerc. 7. patet.) qualitas corporis mixti, à siccitate terreftri in humido aqueo per calorem generata, quæ gustus de potentia ad actum deducitur.

Differetia saporum.

§. 15. Estque vel austerus, vel acerbus, vel acidus, vel acris, vel amarus, vel falsus, vel dulcis, vel pinguis, vel insipidus, qui potius privatio saporis, quam sapor est. Galen. lib. 1. simpl. cap. 36.

Austerus Acerbus.

§. 16. Sapor austerus & acerbus generantur in mixtis, quando siccum terreum à calore parum, attenuatum, & humido non satis permixtum dominatur, quod tamen magis in hoc, minus in illo accidit. Quocirca vim refrigerandi, siccandi, obstruendi, contrahendique sapes dicti denotant, quæ major est in acerbis, quam austero. Galen. lib. 4. simpl. cap. 7.

Differunt.

Acidus.

§. 17. Sapor acidus penetrat citra calorem, gustum ferit, & oritur à siccitate terreo, permixto tenui humido copioso, propter calorem imbecilliorum. Quatenus igitur foras acerbis & austera circa superficiem refrigerant, fluxionesque repellunt & cohibent, eatenus acida, frigoris altè subeuntis beneficio, illud ipsum interius perficiunt, exceptis tamen iis, quæ cum aciditate, vel acrimoniâ, vel dulcedinem habent admixtam.

Acris.

§. 18. Porro sapor acris naturæ calidæ siccæque est, cum substantiâ tenuitate, quia fit in mixtione, quando siccum terreum, sufficienti humido permixtum, à calore igneo attenuatur: hinc acris vim rarefaciendi & attenuandi possident, vel etiam applicata colliquant, propter summum caloris excessum, & papulas atque vesicas excitant, prout quidpiam crassæ substantiæ admixtum obtinent.

Amarus.

§. 19. Sapor amarus è vehementi calore humidum totum fere exhauriente, & siccum terrenum adurente, generatur, quocirca talia medicamenta sunt calida sicca, quo ad substantiam inter acerbis & acris mediæ naturæ, undè vim habent incidendi, abradendi, detergendi, meatus aperiendi &c. Galen. lib. 4. simpl. c. 19.

Salfus.

§. 20. Sapor falsus linguam non admodum calefacit, sed acriter siccando corrodit, & fit à tereno sicco, quod in aqueo humido caloris vi præasatum, alteratumque est. Hinc validè siccant falsa, moderatè penetrant & incidunt, corrodendo stimulant, & expurgant.

§. 21. Sapor dulcis à temperato calore generatur, ut & pinguis: verum in eo differunt, quod pinguis tenuioris, dulcis crassioris nonnihil substantiæ sint: hinc pinguis magis, quam dulcis maturant, leniunt, emolliunt, laxant &c.

Dulcis pinguis.

§. 22. Insipidus tandem sapor verius saporis privatio vocatur, licet non incommode referatur etiam ab aliquibus ad dulcedinem, quatenus est in iis, quæ naturæ nostræ convenientia & amica sunt, leviterque dulcia aut pinguis apparent.

Insipidus.

§. 23. Ita sese habent sapes, ex quibus in multis medicamentis facultates operandi colligimus, eo simul respiciendo, quod monet Averroës lib. 5. Coll. cap. 30. ut perpendamus locum, regionem, tempus & operationes naturales, quæ omnipotissimum de plantis procedunt, ut innuit Mercurialis lib. 1. de comp. med. c. 22.

Circumstantiæ in saporibus notanda.

§. 24. Non tamen nimium saporis tribuendum, propter varias partium mixtiones, quarum respectu sapor, qui gustu vehementior apparet, non semper vehementiore obtinet effectum. Quocirca quicquid ratiocinatione per cognitionem saporum de medicamentorum viribus cognoscitur, illud tum demum ratum erit, quando simul experimentum ejusmodi effectui responderit.

Cautela.

§. 25. Experimentum intelligimus non fortuitum, sed in quo manifestus medicamenti effectus colligitur, optimè consideratis tribus efficientiæ, subjecto patiente, & agendi modo ac tempore.

Tria requiruntur in Experimento.

§. 26. Quo ad efficiens, ipsum scilicet medicamentum ab omni aliena qualitate sit liberum, & ad agendum sufficientes conditiones obtineat: Subjectum patiens sit corpus humanum, cujus dispositio cum viribus medicamenti conferatur, & modus ac tempus agendi considerentur, ut inde pateat, an medicamentum insitit, vel alienâ virtute suum effectum producat. Gal. l. 1. simpl. c. 3.

Efficiens. Subjectum patiens. Modus ac tempus.

Rectè monet Galenus medicamentum, quod efficientis rationem habet, alienæ qualitatibus expers esse debere, ne naturam ejus qualitatem adscititia qualitas adulteret, quod ulterius patebit, ubi de medicamentorum compositione tractandum erit. Quatenus autem quodlibet agens agit pro receptivitate patientis, eatenus corporis quoque nostri dispositio cum viribus medicamenti conferatur, non neglecto tandem agendi modo & tempore, quæ omnia medendi methodus per generalia ad specialissima determinat.

§. 27. Talis experientia, quoad qualitates manifestas, cum ratiocinatione, merito jungitur, & quo ad occultas operandi modis sola veritatem determinat, utpote quibus nullus absque experimento sufficienti credit.

Experientia cum ratione. Sine ratione.

Manifestas qualitates operationes experientia cum ratione determinare dicitur, ea propter quod sensuum beneficio primo cognitis ejusmodi effectus per ratiocinationem ex suis causis manifestis deducere soleamus: at occultas suâ experientia cognoscimus, non quidem, quasi ratio penitus hic nulla requiratur, cum & harum operationes per prudentiam Medici suas habeant limitationes, sed ea propter, quod ex manifestis elementorum ac temperamentorum actionibus inveniri nequeant.

§. 28. Hoc modo juxta Dogmaticos facultates Medicamentorum inquiruntur: Hermetici alius est indagandi modus, dum vel per externas, vel etiam per internas rerum signaturas operandi facultates rimantur,

Hermeticorum opinio.

De externis rerum Signaturis vide Croll. lib. peritulari. Conjunge, quæ tractat hæc de re Job. Bapt. Porta in phytognom. & post hunc Dn. Sennertus lib. de consens. & diff. cap. 18.

§. 29. Hoc alicujus momenti est, ubi ad internas rerum signaturas respiciunt, inquirendo scilicet saporum, aliorumque effectuum fundamenta, & præsupponendo tria substantialia principia salem, sulphur & mercurium.

Saporum diversitas à salium diversitate.

§. 30. Ut autem supra juxta sententiam communem ex diversitate mixtionis naturam saporum, & per consequens etiam medicamentorum facultates deduximus, ita in præsentia ex varietate salium ad rerum compositionem concurrentium sapes omnes deducuntur.

Videatur Quercetanus lib. 1. defens. cap. 20. & Libavius tom. 1. Syst. ag. chym. lib. 6. cap. 8.

Differetia salium in natura.

§. 31. Etenim in naturæ sinu tot propemodum salium genera diversa comparent, quorū saporum varietates: datur sal fossile ac marinum (alsâ qualitate præditus, datur nitrum, quod amarum, alumen, quod acerbum, vitriolum, quod austerum, sal armoniacus, qui acidus & acris; nec defunt sales dulces, ut patet in saccharo & manna.

Generatio saporis Hermetica.

§. 32. Propter ejusmodi essentias naturæ falsæ, amaræ, acerbæ, acidæ, acris, dulcis & oleosæ in generatione cujusque commixtas, varios sapes produci statuunt, quarum ratione postea virtutes & operationes subjectis, quibus insunt, attribuunt.

Ubi & hoc notandum, sapes non parum variari, quatenus salia, tanquam principia eorum, cum passivis & elementaribus qualitatibus miscentur, quæ ratione sæpius debilitantur, sæpius etiam exaltantur, quemadmodum in ipsa medicamentorum præparatione magis patebit.

§. 33. Verum hoc posito prior assertio non corrui, sed tantum ulterius declaratur, quia tenuitas & crassities illa materiæ melius determinatur.

Medicamenta alterantia & evacuantiâ.

§. 34. Cum hoc modo tam ratiocinatione, quam experientia medicamentorum vires inquirimus, eò deducimus, ut appareat alias esse facultates medicamentorum, quibus corpora nostra alterantur, alias etiam quibus peccantes materiæ evacuantur.

Cum corpus nostrum non tantum alterationi contrariæ, tam quo ad manifestas, quam occultas qualitates, obnoxium sit, sed simul etiam tam per congestionem, ex imbecillitate concoctionis, quam per affluxum à parte ad partem, plurimas superfluitates noxias colligat; idcirco necessum erat, non tantum alterantia, sed etiam peccantes materiæ modis diversis evacuantiâ medicamenta diligenter investigare.

§. 35. Quæ autem alterandi facultatem obtinent, vel manifesta sunt, vel occulta: manifesta vel sunt prima, quatenus habent vim calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi: vel secunda, quatenus diversus materiæ seu substantiæ modus accedit, quâ ratione vim emolliendi, indurandi, attenuandi &c. obtinent; vel tertia, quæ non solum secundarum operationes perficiunt, sed insuper quoque certum, determinatumque membrum, aut materiam respiciunt, ut sunt menses moventia, lac generantia &c.

Alterantia Manifesta. 1. Qual.

2. Qual.

3. Qual.

Alexipharmaca. Appropriata.

Evacuantiâ.

Materia simplicium.

Ejusdem præparatio & compositio.

§. 36. Alterantia occulta sunt alexipharmaca, quæ venis propriè dictis resistunt, & appropriata, quæ modo quodam occulto certis partibus, determinatis, morbos respiciunt, de quibus omnibus inferius.

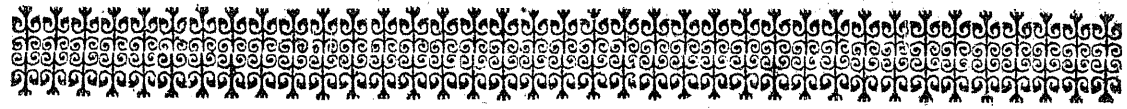
§. 37. Quæ peccantes materiæ evacuant, vel manifestâ qualitate agunt, & improprie dicta purgantia vocantur, vel occulta proprietate certos ducunt humores, ut inferius patebit.

§. 38. Horum omnium medicamentorum materia simplex sumitur ex vegetabilibus, mineralibus & animalibus, ut Galen. l. 6. simpl. c. 1. & l. 1. de comp. med. per gen. c. 1. innuit, in quâ multiplex requiritur præparatio, & non raro compositio, priusquam in ulum medicum cedat, quemadmodum suo loco demonstrabimus.

§. 39. Nostrum est, ut in præsentia simplicium naturam ulterius perpendamus, quam ob causam exercitatione subsequenti de medicamentis calidis, indeque provenientibus, ulterius agemus.

Simplicia medicamenta dicuntur, quæ suâ naturâ sincerâ, & cum alterius substantiæ medicamentis non commixta sunt, ut innuit Gal. 1. simpl. cap. 1. Non autem obstat, quod idem lib. 3. simpl. cap. 14. omnia medicamenta, licet simplicia sensu videantur, naturam tamen composita pronunciet, quia id ipsum de diversis simplicium facultatibus est accipiendum, quemadmodum ex textu idipsum Euchf. lib. 1. de compos. Med. cap. 2. declarat. Abusivè Composita quoque Medicis interdum cum adjectione simplicia dicuntur, quatenus paucioribus ingredientibus constant, de quibus hic non agimus. Conjunge Jacob. Zwving. in Exam. Princip. chymicor. cap. 10. ubi demonstratur, quod remedium ad sensum & rationem similitere, in partes idoneis facultatibus instructas dividi possit.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIDIS VII.
EXERCITATIO SECUNDA.

De
MEDICAMENTIS SIMPLICIBUS
CALEFACIENTIBUS, INDEQUE PRO-
VENIENTIBUS FACULTATIBUS
SECUNDIS.

§. 1.

Alterantia manifesta primarum gradibus agunt,

Alterantia medicamentorum manifestarum qualitarum ratione primo considerantur, quatenus obtinent vim calefaciendi, refrigerandi, humectandi & siccandi, quod præstant operatione obscurâ, manifestâ, vehementi, vel immoderata, quam ob causam quatuor obtinent gradus, vel ordines. Gal. lib. 5. simpl. c. 27. & lib. 1. de alim.

§. 2. Cum autem quilibet gradus vicissim suas habet mansiones, hinc diversitas operationum, ita ut operentur.

Calida	} vel in	} gradus.
frigida		
humida		
sicca		

Hos gradus Galenus τὰς ἐξ ἀποστάσεως & φύσεως vocat, qui determinant ipsam actionem medicamenti, magis ac minus recipientem. In investigatione graduum Alchindus ab Averroës 5. coll. 58. refutatur, & Galeno subscribitur, de quo vide Dn. Casp. Bauhin. de Comp. Med. cap. 5.

Calefacientia.
1.
2.
3.
4.

§. 3. In specie quo ad calefacientia, primi gradus esse dicuntur Absinthium, Althea, Amygdalæ dulc. Brassica, Agaricum. Secundi gradus calida sunt Apium, Anethum viride, Artemisia, Calam. arom. Crocus, Fœnugræcum, Mastix, Nux myristica. Tertii gradus perhibentur Abrotanum, Ammi, Asarum, Anisum, Arum, Cymimū, Cinnamonum, Galanga, Nigella, Origanum, Mentha. Tandem in quarto gradu est Allium, Cepa, Costus, Euphorbium, Lepidium, Nasturtium, Tithymallus, Pyrethrum, Porrum, Sinapi, Ruta sylvestris, Piper. Mercur. lib. 1. de comp. med. c. 7.

Origo secundarum qualitarum.

§. 4. Hæc medicamenta calefacientia varios alios producunt effectus qualitarum secundarum, quatenus vis calefaciendi cum diversis substantiæ, vel materiæ modis jungitur, de quibus hic maxime solliciti sumus, cum teste Hippoc. lib. de veter. med. non sufficiat intelligere calidum esse medicamentum, nisi simul certi simus, an illud ipsi calidum sit amarum, vel acre vel alterius naturæ.

Insignis est hic locus Hippocratis, cujus ulteriorem declarationem plurimum huc quoque facientem vide infra Dissertat. 1. De Anatomia vitali & mortua. Quamquam verò non sine causa docti viri propterea dubitent, num secundæ qualitates à primis deduci queant, quemadmodum pulcre demonstratur id ipsum post Scali-

gerum lib. 1. de Plantis, & Ex. 397. sect. 4. Laurentium Grillum lib. de sapore amaro & dulci, & alios, à Dn. Sennerto, & in Phys. Infit. & in lib. de conf. & diss. chymicor. & Aristotel. cum quo conjunge Dn. Verbezius, in Exam. de Calcantho contra Castellum p. 88. non tamen absolum penitus erit, cum medicus sensitivus sit artifex, qualitates primas in manifestis medicamentorum operationibus primò perpendere, quatenus etiam in secundis qualitatibus dictis effectivè operatio calefaciendi, refrigerandi, siccandi & humectandi protinus in sensum incurrit. Quomodo verò non ex primis merè consideratis, sed potius concurrente principio peculiari, secunda, tertiaque qualitates agant, ulterius exemplo saporum declaratur ab Andr. Baccio de Thermis lib. 1. cap. 12. Quercet. lib. 1. defens. Hermet. & in Tetrade cap. 10. Libav. Tom. 1. Syntag. Arcan. Chym. lib. 6. c. 8. Inprimis vero satè ingeniosè declarat id ipsum Laurentius Gryllus, ubi lib. 1. de dulced. cap. 4. in saporum effectione causas præcipuas ponit, materiæ principium, vim efficientem, & aptam utriusque conjunctionem, quæ sit ratiō, situ. &c. Quo ad materiæ principium, primordium & seminarium per totam rei sapida materiam sparsum statuit, è quo non aliter, quam è semine planta, saporem oriri convincit, idque effluente concurrente, calore videlicet infuso cuique subiecto sapido, quæ de causa saporis non creari, sed à primæ creatione rebus inesse, & tantum adjuvantibus causis sine quibus non, propagari demonstrat. Sic libro 2. de amaritudine cap. 3. Seminarium amari seminario dulcium aduersum pronunciat, quod neque sit elementum, nec ex elementis vulgo creditis constat, sed res sui generis &c. Coniunge Dissertationem 1. operi huic annexam.

§. 5. Hanc ob causam facultates medicamentorum secundas considerabimus, quatenus cum virtute calefaciendi junguntur, ubi sese offerunt attenuantia, abstergentia, infarctus liberantia, rarefacientia, discutientia, ora vasorum aperiencia, adurentia, suppurantia, maturantia, & dolorem lenientia.

§. 6. Attenuantia ἀραιωτικά Græcis, crassos atque impactos humores incidunt atque attenuant, quocirca valentissimum est in hoc genere, quod in tenui materia calorem habet secundo aut tertio recessu, estque ferè saporis acris, ut habet Fernel. lib. 5. Met. cap. 2.

§. 7. Huc igitur pertinet Absinth. Abrotanum, Artemisia, Aristol. utraque Chamæm. Hyssopus, Ori-

Enumeratio secundarum qualitarum, cum calore agentium, Attenuantia.

Origanum, Pulegium: rad. Ireos Illyr, Juniperus, Stæchas, Thymus, Amygdalæ amaræ, Piper longum, Cinamomum, Sinapi.

Detergentia.

§. 8. Detergentia καθαρίσματα vocantur Gal. lib. 11. Meth. c. 13. & opponuntur humoribus glutinosis adherentibus, quocirca sunt calida, non nimis tenuia, nec nimis crassa, sed quo ad substantiam mediocria, quapropter Villanovanus lib. de simpl. cap. 17. hanc operandi facultatem attribuit medicamentis calidis siccis à primo usque ad 3. gradum, iisque potissimum, quibus nitrofa simul inest substantia.

Hæc nitrosam substantiam includunt.

§. 9. Talia sunt Aristol. utraque, Asarum, Asparagus, Brassica, Chamæpitis, Chelidion, majus, Cuscuta, Eupatorium, Fumaria, Lichen, Marrubium, Ononis, Salicis folia, Staphysagria, Urticæ semen, Aloë, Agaricus, Amygdalæ amaræ, Caparis, Ervum, Faba, Fœnugræcum, Hordeum, rad. Ireos, rad. liliorum alb. Lupini, Nigellæ semen, rad. Valerianæ, Sagapenum, Bdellium, Terebinthina, Serum lactis, Mel, Myrrha, Mastix, Nitrum, &c.

Infarctus liberantia.

Aperiencia duplicia.

§. 10. Infarctus liberantia vocantur ἐξαραιτικά, quæ non sunt uniusmodi, quatenus una & simplex obstructio ratio non est, teste Fernelio: etenim si fiat obstructio à lento humore, detergentia enumerata talem operationem præstant; sui verò crassities accedat, attenuantia simul requiruntur.

§. 11. Præter enumerata igitur attenuantia & detergentia, maximè hic locum habet Rad. Aroinis, Asparagi, Asphodeli, Cornu cervi ustum, rad. Squillæ, & similia.

Rarefacientia.

§. 12. Rarefacientia ἀραιωτικά sunt moderatè calida, non admodum sicca, cum tenuitate partium conjuncta, quæ ratione cutim aperiunt, relaxant, concludisive sub eâ materiis exitum patefaciunt, ut habet Paracelsus lib. 25. c. 11.

§. 13. Hic igitur inter herbas referimus Abrotanum, Adianthum, Altheam, Anethum, Atriplicem, Chamæmelum, Malvam, Melilotum, Mercurialem, Sambuchum & similia: inter semina & fructus Cappares, Dauci semen, Lini sem. Nigellæ sem. inter bitumina Resinam omnem, inprimis inter gummatâ Bdellium, Sagapenum, Syracem cal. Terebinth. Inter ea quæ ab animalibus defumuntur, Butyrum, pinguedinem Humanam, Anserinam, &c.

Discutientia.

§. 14. Quod si calor in ejusmodi medicamentis sit vegetior, vocantur διαφωρητικά seu discutientia, quæ non solum rarefaciunt, sed præterea, quicquid impactum in parte quadam hæret, in auras insensibiliter dissipare conantur: hinc diaphoretica rarefacientibus fortiora dicuntur in caliditate, juxta Villanovanum cit. lib. c. 26.

Ora vasorum aperiencia.

§. 15. Αναστοματικά ora vasorum aperiunt, quæ operatio juxta Mercurialem lib. 1. de comp. med. cap. 8. sequitur caliditatem cum acrimonia, partiumque tenuitate conjunctam. Hinc Averroës 5. coll. mibi fol. 35. his medicamentis attribuit tres operandi species, nimirum abstergendi, aperiendi, & ora vasorum dilatandi.

Tribusmodis agunt.

§. 16. Huc pertinet Aloë, Cyclamen, Allium, Calendula, Centaurium minus, Fel taurinum, Gentiana, Fœniculum, Hirundinaria, Levisticum, Myrrha, Nasturtium, Scordium, Sulphur, justo modo præparatum, Botrys, Cephæ acutæ, Ononis, &c.

Adurentia.

§. 17. Adurentia, Græcis καυστικά, maximè calefaciunt, sed secundum magis & minus in substantiæ subtilitate & crassitie differunt: hinc alia

sunt? corrosiva καυστικά, quæ caliditatem quidem habent sufficientem, sed cum tenuitate partium, quia non admodum penetrare debent: alia sunt καυστικά putrefacientia, prædictis validiora, quæ tenellam intus carnem tabefaciunt, & vesicas excitant: alia sunt καυστικά crustas inducentia, quæ præter insignem caliditatem partes obtinent crassiores, cum cutim carne duriorum rumpere debeant. Hinc Averroës citat. loco pag. 36. istas medicinas in fine caliditatis cum crassitie collocat. Vid. Par. lib. cit. c. 28.

Corrosiva

Putrefacientia.

Crustas inducentia.

§. 18. Talia medicamenta καυστικά sunt Æsustum, Alumen, Auripigmentum, Arsenicum, Calcanthum, Calx viva, Erugo, Euphorbium, Pyrethrum, Ranunculus, Squilla, Allium, Hydropiper, Staphysagria, Sinapi, Cantharides, lac Tithymallorum, Mercurius, &c.

Inflammantia.

§. 19. Mercurialis ad adurentia refert etiam inflammantia, quorum meminit Galen. lib. 3. de temp. c. 2. quæ sulphure & humido bitumine constare dicit, quale fuisse perhibetur inflammans illud Medæ pharmacum. Sed hujus in Medicina vel nullus, vel paucissimus usus.

Suppurantia.

§. 20. Επιένοντα suppurantia sunt illa, quæ tumores p. naturam in sanie & pus convertunt: cum autem Aristoteli lib. 4. Meteor. cap. 2. saniei productio sit species quædam coctionis, quam calor perficit, ideo sequitur hæc facultas calorem cum humiditate, & quædam consitentia visciditate, quò transpiratu intercepto calor nativus colligatur, intendatur, & per consequens materia in pus commutetur.

§. 21. Talia simplicia sunt Rad. Altheæ, Brionæ, Lilior, albor. Smyrniacum, Stæchas, farina Lolii, semina Lini, Fœnugræci, Tritici, Hordei, Crocus (nimirum in oleo de croco) Pix, Refina, Mastix, Stryax, Thus, Ficus, Adeps porcinius, Oseypus, Butyrum, cum adherentibus scilicet permixtum.

Maturantia.

§. 22. Πριμαντικά seu maturantia, vocantur ab Averroës & Villanovano mollificativa, quia maturant apostemata indurata, statuanturque calida sicca, maximè de primo gradu, & si humiditas valdè sit congelata, transeunt ad secundum & tertium ordinem. Cùm enim apostemata indurata maturantur, inquit Averroës, necessariò humectantur, undè necessum est, ut medicamenta permutantia caliditatem habeant cum siccitate, ut humiditatem frigidam vincant.

§. 23. Huc ergo referunt rad. Altheæ, adipem Caprinam, Ficus, Chamæmelum, Melilotum, Ammoniacum, Galbanum, Opoponacum, Stryracem liquidam, Bdellium, Oleum antiquum, ol. sem. Lini, Medullam cruris vituli, Sævum Hircinum, Bovinum, & similia, in quibus vicissim virtus maturationis major vel minor est.

Dolorem lenientia.

§. 24. Tandem ἀναισθητικά, seu dolorem lenientia sunt illa medicamenta calefacientia, quæ in primo & secundo gradu cum tenuitate partium junguntur, ac per consequens calorem nativum confortant, & materiam dolorem inferentem digerunt.

Triplex modus leniendi dolorem.

§. 25. Lenitur quidem dolor triplici modo, vel quatenus purgatione, venæ sectione, vel aliter causa doloris evacuetur, vel quatenus membrum, stupefit, ut dolorem non sentiat, vel quatenus medicamentum immediatè facit ad correctionem illius, quod in membro dolorem efficit, quod proprie ἀναισθητικά vocamus, qualia sunt Anethum Chamæmelum, Castoreum & similia, quando cum oleo communi infunduntur, pinguedines item gallinarum, anatium, anserum, oleum dulce, de vitellis ovorum, &c.

Huc igitur pertinent omnia, quae temperato suo calore membrum suaviter alterant, laxant, & rarefaciendo molliunt, qualia praeter dicta sunt Melilotus, Sambucus, linaria, malva, rad. althaeae sem. foenu-graeci, lini, lac tepidum, crocus, buryrum recens, &c.

Opinio Hermeticorum. Vide P. Severin. lib. I. de Med. cap. 13. Quercetia. conf. de Arthrit. & alios.

§. 26. Hermeticorum Schola, cum internos dolores plerosque spirituum tartareorum resolutione fieri statuat, eamque ob causam gravissimis doloribus eas partes affici putet, quae mucilagines spiritibus salium acutissimis aliquamdiu latitantibus, & tandem effervescentibus praeditas continere solent, nimirum intestina, renes, articulos, membranas partes, &c. specifica quaedam constituit anodyna, quae ratione sulphuris anodynii, non simpliciter laxando, & partem dolorificam attemperando, vehementissimos dolores leniunt, quatenus ea ratione spiritus illos salinos e mucilagibus tartareis prodeuntes corrigunt ac resolvunt, de quo in Centur. Probl. Med. Decad. 3. quae. 9. e-gimus.

Tantum de Calefacientibus Medicamentis, consequenter Refrigerantia videbimus.

Πορτομαρα.

Cur frigida abstergant.

I. Cur gelidissima aqua Cydni fluvii apud Tar-

sum, semina item frigida majora, Cichoreum frigidum, & hordeum abstergant, cum tamen absterfus sit calor effectus? Aquam illam non quatenus aqua, sed quatenus nitro permixta est, abstergere statuit Mercurialis. Hinc ergo confectarium, unum idemque medicamentum diversas interdum obtinere qualitates, pro diversitate suarum partium. Sic hordeum abstergit modice, propter partes quasdam calidas & acres: sic etiam semina frigida, ut & Cichoreum abstergit, & viscera ab infarctu liberant, non iis partibus, quibus refrigerant, sed sua amaritie, qua ratione recte dixit Villanovanus, quod medicamenta, quae frigida sunt, aliter abstergere nequeant, quam quatenus in iis pars calida sicca nitrosa invenitur.

2. An suppuratio fiat a solo calore nativo, vel a medicamento calefaciente & suppurante? Principaliter calor nativus, dispositivè verò calor extraneus ad suppurationem intervencit. Videatur Averroës lib. 5. collig. Gal. lib. 5. simpl. c. 6. Avanzoar. lib. 6. tract. 9. cap. 9. Mercur. lib. 1. de comp. med. cap. 5. Valles. lib. 5. contravers. c. 4.

An suppuratio fiat a solo calore nativo, vel a medicamento suppurante.

An dentur astringentia calida.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIDIS VII. EXERCITATIO TERTIA.

De MEDICAMENTIS REFRIGERANTIBUS, HUMECTANTIBUS AC SICCHANTIBUS, INDEQUE PROVENIENTIBUS QUALITATIBUS SECUNDIS.

§. 1.

Medicamenta refrigerantia dupliciter agunt. Quomodo frigida astringantur.

Medicamenta refrigerantia sequuntur, sic dicta, quod corpus humanum refrigerent, vel externo statim occursum suo, vel maxime quatenus a calore nativo traducuntur ad actum, non quasi calor frigiditatem generet, sed quatenus eodem partes medicamentorum atteruntur, & hac ratione facultas antea quasi ligata vim suam exerit. Galen. lib. 3. simpl. cap. 20.

Varietas refrigerantium.

Exemplum addit Galenus de Meconio, vel succo papaveris & Cicuta, quae frigiditate sua nocent, si vino mista bibantur, licet non quovis temperata modo.

§. 2. Distinguntur autem vicissim ut calida juxta gradus suos, quos diversimodè representant, quatenus ex iis variae qualitates secundae proveniunt, quam ob causam consequenter de effectibus qualitarum secundarum a frigiditate provenientium agendum.

Secundae qualitates hinc deducuntur.

§. 3. Huc pertinent potissimum incrassantia, astringentia, repellentia & stupefacientia, quorum effectus ad frigiditatem reducuntur, quatenus in diversis subjectis inheret, & cum alio atque alio substantiae seu materiae modo jungitur,

§. 4. Incrassantia seu indurantia οκληρύνοντα Graecis sunt medicamenta frigida & humida, quoad substantiam crassorum partium, quae proprie loquendo indurant, nihil de substantia subjecti perdendo: sunt alia, quae improprie quoque faciunt indurationem, refrigerando scilicet & exiccando, quatenus illud, quod exiccatur, durum redditur, de quibus hic non agitur: quod enim hoc modo durum redditur, non emolliitione, sed rigatione & humectatione sanatur.

§. 5. Hinc patet frustra Galenum ab Averroës lib. 5. Coll. cap. 5. refutari, dum putat rectius indurantia frigida sicca, quam frigida humida statui, quia proprie dicta incrassantia, non evacuando partes tenuiores, sed per se talem effectum edunt, nulla partis alicujus amissione succedente.

§. 6. Huc ergo referri possunt Sempervivum, Portulaca, Psyllium, Lenticula palustris, Solanum, Lactuca, Tribulus viridis, Aqua frigida simplex, &c. Etenim haec vis in crassa terrenaque substantia sita est, quae citra ullam acrimoniam aut frigidam, aut temperata sit. Fernel. lib. 5. Meth. Med. cap. 2.

§. 7. Astringentia συσπικια, seu συσπικια venarum & arteriarum ora, reliquosque corporis ductus

Responsio Mercurialis.

Plenior responsio.

Agens pro diversitate subjecti agit diversimodè.

Acetum contrarium facultatum.

ductus coarctant, & in angustum adducunt, ideoque statuntur a Villanovano in gradu 2. & ultra, frigida sicca, cum crassitie partium, sed absque mordacitate, juxta Galenum & Averroem.

§. 8. Huc ergo pertinent Acorum nostrum, Acacia, Balautia, Bolus Armenus, Bursa pastoris, Castanea, Corallium, Crytallus, Cornus, Cotonea, Equisetum, Ebur, flos Aëris, Glandes, Galla, Hamarites, Lichargyrium, Myrrha, Mumia, Myrtus, Mespilus, Pili leporis, Pyra strangulancia, Crocus Martis, Plumbum ustum, Pruna sylvestris, Quercus folia, Rhus obsoniorum, Rosa, Sanguis Draconis, Succinum, Thus, Terra sigillata, &c.

Hic nihil obstat, quod quaedam ex enumeratis interdum etiam aperiendi facultatem nanciscuntur, quod in Crystallo, Corallio, Croco Martis, Succino, Rosa, & aliis manifestum est, quemadmodum inferius patebit, ubi de medicamento preparatione tractabimus: potest enim fieri, ut medicamentum in se vim habeat adstrictoriam, quod postea preparati, & ab astringentibus partibus separatum, aperiendi facultate polleat.

§. 9. Sed notandum, quod praeter dicta medicamina; dentur & alia astringentia, quae calida videntur, ut patet in Chalcantio, de quo Galenus lib. 9. simpl. §. Chalcantibus: mirari sibi de hoc medicamento, quo pacto vehementissima adstrictioni admixta sit caliditas non instrenua.

§. 10. Hunc nodum Mercurialis lib. 1. de comp. med. cap. 9. dupliciter solvit, primo Chalcanthum, quemadmodum & alia hujus generis astringentia, ex contrariis naturis consistere, partibus scilicet terreis & igneis, ita ut illarum respectu constringant, harum ratione calefaciant: Deinde subjicit animadvertendum esse, non eadem medicamenta membris iisdem obstruendis accommodari, cum Dactyli jecur obstruant, & pulmones aperiunt, Abstinium ventriculum adstringat, & jecoris obstructions nihilominus resolvat.

Frustrà laborant omnes, qui vitrioli diversas operationes a primis qualitatibus deducere conantur: quanquam enim negari non potest, effectivè vitrioli spiritum inflammationibus refrigerando succurrere, non tamen id ipsum aliter fieri potest, quam facultate sua substantiali, qua corpora dissolvit, & ferocientes spiritus coagulat, quemadmodum patet in Probl. Med. Dec. 5. qu. 7. plenius vero id ipsum Quercetanus innuit in Terrade cap. 30. Hinc igitur & astringentia & aperitiva vis agendi, sicut in aliis etiam, absque difficultate colligitur.

§. 11. Hic posterior solutio bene notanda est, quia non solum in Chalcantio, sed aliis etiam simplicibus, ut Aloë, Alumine, Aceto, & similibus vis astringendi deprehenditur, sed non respectu cuiusvis patientis materiae, quatenus hanc quidem astringunt, aliam verò resolvunt: idque propterea, quod agentis operationes pro diversitate subjecti patientis variantur.

Adde quod Galenus habet lib. 3. simpl. cap. 14. medicamenta saepius contrariarum esse facultatum, qua ratione rosa laxat, & astringit, Rhubarbarum purgat, & alvum quoque sistit &c. idque propterea, quod licet sensu simplicia videantur, natura tamen composita sint.

§. 12. Sic acetum feridas exhalationes coagulando constringit, quatenus causam resolutionem tollit, sed nihilo tamen minus vim aperiendi tenet, respectu molis corporeae quam penetrat.

Tomus primus.

Plura de natura accri vide in Probl. Med. dec. 5. q. 1.

§. 13. Repellentia, Graecis ἀπωθόντα sunt frigida, crassarumque partium, quam ob causam occurrentes vapores, & humores repellunt: hinc rectè Galenus lib. 5. Simpl. cap. 17. repercutientibus, quae in altum occurrentes sibi succos repellunt, eò majorem vim attribuit, quod magis cum frigiditate partium crassitudinem obtinent.

Repellentia.

§. 14. Huc referuntur Albumen ovi, Acacia, Bolus arm. Balautia, Cortex thuris, Cerussa, Minium, & quod inde Spagyricè conficitur, Saccharum Saturni, Lens palustris, Plantago, Plumbum, Solanum, Sedum majus, Terra fornacum, &c.

§. 15. Superfuit stupefacientia, νεκρωτικά, qualia sunt Altercum, Cicuta, Mandragora, Opium, Papaver, Solanum somniferum, Nicotiana, Nymphaea, Lactuca, & similia, quae omnia statuuntur frigida secundum magis & minus, quam ob causam frigiditate sua excedente corpus nostrum stupefacere dicuntur. Galen. lib. 5. Simpl. c. 19.

Stupefacientia.

§. 16. Veruntamen cum plurima narcotica, sensu teste, sint calida, verisimilem judicamus eorum assertionem, qui aliunde, quam a simplici frigiditate excessu, vim illam deducunt, de quo vide Decad. 9. Probl. Med. Quae. 2.

Quae citato loco de Opio proponuntur, quod non frigiditate, sed potius sulphure narcotico stupefaciat, id ipsum procedit etiam in aliis, quae calefaciendi facultate aliàs praedita, nihilominus tamen spirituum commotionem sistant, & somnū inducunt, quemadmodum de Nicotiana quoque demonstratur a nobis Probl. Med. Dec. 3. quae. 7. §. 7.

§. 17. Humectantia medicamenta sequuntur, quae non solum humectant in diversis gradibus, sed simul quoque vim emollientis dilatant, laxantque possident, quatenus diverso modo cum aliis qualitatibus, & partium tenuitate vel crassitie junguntur.

Humectantia.

§. 18. Emollientia seu μαλακόντα, vocantur quae duritiem emolliunt, & calorem unà cum humiditate corporibus convenientem imperant, ideoque moderatè calida & humida statuuntur: nam teste Galen. l. 7. de comp. med. per gen. cap. 1. quodammodo ordinem inter humectantia siccantiaque proprie dicta, emollientia sortiuntur.

Emollientia.

§. 19. Huc ergo referas Adipes, Ammoniacum, Aquam tepidam, rad. Althaeae, Attriplicem, Bdelium, Buryrum, Bitumen, Ceram, Cucumerem, sylvestrem, Ficus, Foenum graecum, Galbanum, fl. Lilliorum alb. Lini semen, Ladanum, Lac, Malvam, Medullas, Melilotum, Ol. com. Oesypum, Opopanacum, Picem liquidam, Resinas, Styracem, Violam, Passulas, &c.

§. 20. Quaedam ex dictis medicamentis, quatenus humidiora sunt, πλατύνοντα, seu Dilatantia vocantur, quod ora vasorum angustiora reddant: alia χαλαρόντα, seu Laxantia, quae propter humectationem majorem tensiones remittunt, tunc temporis scilicet, ubi corpora propter exiccationem tenduntur.

Dilatantia.

Laxantia.

§. 21. Tandem superfuit medicamenta Siccantia, quae non tantum obscure, manifestè, vehementer, vel nimium corpora nostra siccant, sed simul etiam pro varietate suorum graduum, & substantiae modo carnem generant, conglutinant, cicatricem inducunt, ac carnem absunt.

Siccantia.

K k §. 22. Cat-

Carnem generantia.

§. 22. Carnem generantia, σαρκωτικὰ Græcis, sunt medicamenta citra morsum & erosionem siccantia, modò in primo, modò in secundo gradu, prout illud ipsum temperies corporis, & partis affectus requirit, carnemque generare dicuntur, non per se, sed ex accidenti, quia carnis productio non medicamentorum, sed naturæ opus est, quæ sanguine laudabili affluente carnem restituit. Vide Galen. lib. 9. simpl. §. De terra Samia.

§. 23. Talia Medicamenta sunt Aristolochia utraque, Iris, Acorus, Dracunculus, Asarum, Symphyti omnia genera, Betonica, Sanicula, Millefolium, Lingua canis, Verbena, Scabiosa, Pimpinella, Hypericum, Scordium, Plantago, Rubia major & minor, Terebinthina, Resina pini, Gummi Arabicum, Sarcocolla, Maltix, Colophonias, Manna thuris, Aloë, Olibanum, Myrrha, Mel, Vinum, Sanguis Draconis, Lithargyrium, Spodium, Pompholyx, Tutia, Plumbum ustum lotum, Scoria ferri &c. Paræus lib. 25. c. 15.

§. 24. Πορρό κολλήματα, seu Conglutinantia Sarcoticis sunt ficciora, quam ob causam pro diversitate partium, & temperamentorum plurima ex dictis Sarcoticis interdum quoque vim glutinandi possident.

§. 25. Huc igitur præter plurima ex dictis pertinent Equiserum, Pilosella, Vitellum ovi costum, Spongia, Testa ovi, folia Quercus, Bolus arm. Terra sigillata, Veronica &c.

§. 26. Quod si major adhuc vis exiccandi deprehendatur cum astringente morsus experite, medicamenta cicatricem inducentia, Græcis ἰσχυρὰ λωτικὰ proveniunt, quæ carnem in callosam quandam substantiam, cutis æmulam, condensant.

§. 27. Hoc multa medicamenta ex iis, quæ carnem generare diximus, perficiunt, quatenus iusto, convenientiq; modo pro diversitate corporum, ac naturarum applicantur, quibus addi possunt, Glandes & eorum calices, Calx lota, Cerussa, Corallium, Pumex, Scibium, Caries lignorum, &c.

§. 28. Sunt tamen & alia, quæ per accidens cicatricem inducunt, nimirum illa, quæ carnem excrecentem absumunt, σαρκολυτικὰ Græcis, propter excedentem siccitatem, cum acrimonia mordacitatis, & exedente conjunctam.

§. 29. Talia sunt Alumen, Æs ustum, Arsenicum, Calx, Chalcitis, Mercurius præcipitatus, Ærugo, Aqua aluminosa & similia, quæ variis modis præparantur, & cum aliis, juxta diversitatem affectuum & naturarum laborantium, permiscentur.

Tantum de primis & secundis qualitatibus, sequitur, ut proxima exercitatione ad tertias progrediamur.

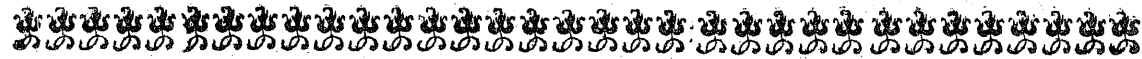
Corollarium.

An potiones vulnerariae sint approbatae.

Um sub finem hujus Exerc. de medicamentis vulnerariis agatur, quaritur, an etiam ex iisdem potiones vulnerariae confectæ, quæ frequenter hodie à Medicis & Chirurgis usurpantur, sint approbandæ? Nos id ipsum in lib. 1. Epist. Med. sect. 19. concessimus, & lectorem ibidem ad Classicos Auctores remisimus. Nec obstat nobis, quod Bald. Ronsleus, in Epist. Medic. objicit, ubi notamus utendi modum ex Auctoribus citatis, quo patebit, alium esse finem, quando exterius medicamenta dicta vulneribus applicantur, alium quoque, dum potiones ex iis conficiuntur, ut pote quibus massa sanguinea, defacando, serositateq; consumendo, necnon glutinandi vim communicando, talis proprietates communicatur, ut postea magis apta glutinationis, ac sanationis vulnerum materia esse possit.

Institu-

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIDIS VII. EXERCITATIO QUARTA.

DE MEDICAMENTORUM FACULTATIBUS TERTIIS.

§. 1.

Ræter dictas manifestas alterandi facultates, dantur adhuc aliæ, quæ à pluribus ad secundas revocantur, ab aliis verò, melioris doctrinæ causâ, tertie vocantur, non quidem ea ratione, qua Fernelius lib. 4. Meth. Med. cap. 5. tertias facultates occultas, & totius substantiæ potentias nominat, sed quatenus primarum & secundarum qualitatum operationes ad peculiarem materiâ, certamq; corporis partem determinant.

Quomodo tertias facultates accipiantur.

§. 2. Huc pertinent semen augentia, Venerem incitantia, semen minuentia, lac generantia, lac minuentia, menses provocantia, menses sistentia, urinam moventia, urinam sistentia, calculum moventia, ambustus medentia, lumbricos necantia, & localia.

Semen augentia.

§. 3. Semen augentia σπέρματικὰ propriè sunt illa, quæ juvant digestionem, sanguinemque multiplicat, ut sunt cibi benè nutriendes & flatuosi, totisque substantiis familiares, & medicamenta calida sine desiccatione. Gal. lib. 5. simpl. c. 23.

Venerem stimulantia.

Hinc etiam Averroës 5. coll. 20. medicamenta & cibos sperma generantes, calidos, humidos & ventosos esse vult.

Vide Gal. lib. 5. simpl. cap. 23.

§. 4. Talia sunt Amygdalæ dulces, Anisum, Asparagi primitiæ, Bulbi, Cicer, Eruca, Fabæ, Ficus, Lac, Lini semen, Nuclei pini, Oryza, Ova recentia, Passerum cerebella, Pistacia, Pastinaca, Scynus, Satyrium, Testiculi gallorum, &c.

Semen minuentia.

§. 5. Ubi dictis medicamentis accedit acrimonia quedam flatuosa, magis Venerem extimulant, & vocantur ἀσπρόστα, seu Venerem irritantia, qualia sunt Allium cum amygdalis coctum, Cepæ, Cervi priapus, Crocus, Daucus, Eruca, Fraxini semen, rad. Napi, Phascolus, Piper longum, Porrum, sem. Rapi, Raphanus, Sisarum, testes Apri, Zingiber conditum, Zibethum.

Lac generantia.

§. 6. Semen minuentia, σπέρμαχαλεπτογνα sunt desiccantia, & refrigerantia omnia juxta Galenû, quæ totis substantiis sunt contraria: Hinc sua siccitate materiâ seminis contumunt: Castoreum, Carvi semen, Rûtha, Cuminum, Salvia, Spuma equorum circa pudenda collecta & epota, Vitex &c. sua frigiditate semen sistunt, & cogunt Lactuca, Cucurbita, Cucumeres, Blitum, Atriplex, Nymphaea, &c.

§. 7. Lac generantia γαλαδραστικὰ dicta, cum spermaticis in eo conveniunt, quod concoctionem adjuvant, & sanguinem multiplicent, quod præstant duplici ratione, quatenus vel caliditate sua moderatâ succos frigidiores in sanguinem, & consequenter in lac convertunt, vel humiditate venienti per similitudinem substantialem lac augent. Vide Galen. 5. simpl. cap. 21.

§. 8. Illud præstat Anisum, Anethum, Costus dulcis, Galanga, Marathrum, Nux Indica, Piper, Polium, Zingiber &c. hoc autem perficit Asparagus tenellus, Cancer fluviatilis, Lac, Ovis Ubers, Ova avium, Oryza, Pinæ Nucis, Phascoli, Vitella Ovorum, Uva passa &c.

§. 9. Contra lac minuunt γαλαχαλεπτογνα, quæ Lac minuentia, valde discutunt, & materiâ lactis absumunt, ut sunt Absinthium, Calamus aromaticus, Castoreum, Chamæmelum, Carvi semen, Rutha, Salvia, Theriaca, Vitex & similia. Imò & ea, quæ frigiditate sanguinis copiam, & generationem impediunt, huc referuntur, de quibus etiam inter semen minuentia dictum fuit.

§. 10. Menses moventia sunt medicamenta calida, sicca, vim dissolutivam, & aperitivam possidentia, Villanovan. lib. de simpl. cap. 41. quæ maximè conveniunt, ubi cum amaritudine & moderata absterione sibi acrimoniam quoque simul affecerunt, quæ crassos humores possint incidere, Montan. in com. de simpl. Med. qualitat. pag. 119. in 8.

§. 11. Huc pertinent Abrotanum, Adianthum, Acorus verus, Alarum, Aristolochia, Arthemisia, Allium, Cyperus, Costus, Castoreum, Caparis radix, Centaureum utrumque, Calamenchtha, Chamædry, Chamæmelum, Cyclaminus, Cinamomum, Chærefolium, Cuscuta, Daucus, Dictamnus Creticus, Enolæ radix, Eryngium, Fœniculum, Galbanum, Hedera terrestris, Hypericum, rad. Ireos, Lencioium, Majorana, Marrubium, Melissa, Myrrha, Nasturtium, Nigella, Opoponax, Origanum, Pulegium, Petroselinum, Polium, Rosmarinus, Rutha, Rubia tinctorum, Smyrnum, Sabina, Salva, Sagapenum, Serpillum, Scordium, Thymus, Vitex, Urtica, Valeriana, &c.

§. 12. Menses sistentia ferè (juxta Fernel. lib. 5. Meth. Med. cap. 26.) omnia sunt frigida sine mordacitate, ut succus Acaciæ, Balauftia, Bursa pastoris, Cupulæ glandium, Bistortæ radix, Coagulum leporinum, Hypocystis, lapis Hæmatites, Bolus Armenus, Corallia, Myrtus, Nymphaea radix, Berberis Plantag. semen, Portulacæ semen, Rubi summitates, Rhus obsoniorum, Symphytum, Solanum, Thus &c.

§. 13. Quidam etiam his annumerant Narcotica & Opiata, quæ sistunt quidem sanguinem, sed propriè loquendo non manifestâ ratione, sed qualitate occulta calido nativo inimica, quemadmodum alibi proba vimus.

Præ cæteris hic excellit opium ritè correctum, paucis roborantibus additis, quo sæpius hæmorrhagias desperatas cura vimus, ut patebit inferius, ubi de Extracto opii agendum erit.

Urinam moventia.

§. 14. Urinam moventia, *διουρητικά* sunt, quæ caliditate atque siccitate suâ excedente urinam promovent, quatenus serum à sanguine separare queunt, vi suâ attenuandi, incidendi & propellendi. Galen. libr. 5. simpl. cap. 13. & 22.

§. 15. Huc ergo pertinent Apium & ejus semen, Adianthum, Amomum, Asarum, Acorus verus Aristolochia vera, Ammi, Amygdalæ amaræ, Anethum, Asparagi radix, Cæparum semen, Calamintha, Carduus, Cinamomum, Cyperus, Crocus, Cubebæ, Cuscuta, Dauci semen, Dictamnus Creticus, Eupatorium, Fœniculum, Fumaria, Graminis radix, Cherefoliû, glycyrrhiza, Levisticû, Meum, Petroselinum, Pentaphyllum, Polium, Porrumcum semine, Phu, Ruscus, Sefeli, Spica, Smyrnum, Xylocassia, &c.

Instantia solvitur.

§. 16. Nec obstat quod Galen. l. 2. Aph. 11. Vina aquosa maximè urinam provocare statuat, quæ tamen sunt frigida; quia distinguendum inter ea, quæ urinam movent, & quæ urinam faciunt: illud præstant verè diuretica, sed hoc perficitur ab omnibus iis, quæ materiam aqueam habent. Mercur. lib. 1. de comp. Med. cap. 9.

§. 17. Imò & frigida semina majora movent urinas, non quatenus frigida, quia talia dicuntur respectu ad alia calidiora, sed quatenus moderatè caliditate extergunt. Mercur. ibidem.

Dn. Baubinus, de compos. med. cap. 9. distinguit hic inter diuretica vehementia, & moderata, quorum hæc temperatè & extergendi facultate prædita sunt, nimirum semina frigida majora dicta.

Urinam fruentia.

§. 18. Urinæ profluvium immodicum listunt, quæ contrariis operandi facultatibus prædita sunt, quam ob causam illa etiam huc pertinent, & quæ thesi 12. enumeravimus, frigida scilicet & sicca, cum crassitie quadam partium conjuncta.

Calculum moventia.

§. 19. Calculum moventia *λιθόλυτα* sunt attenuantia, incidentia ac dissolvantia juxta Villanovanum lib. de simpl. cap. 39. sed quæ tamen temperatam habent caliditatem & humiditatem, juxta Averroëm lib. 6. Coll. cap. 20. cum calculosis excessu calida minimè conveniant, teste Galeno, lib. 6. de tuenda sanitate cap. 11.

§. 20. Huc igitur pertinent rad. Althææ, Amygdalæ amaræ, Asparagus, Bacca lauri, Bdellium, Betonica, Cicer rub. Chamæpitys, Cyperus, Fœniculum, Fraga cum vino, Juniperi bacca, Malva, Marathrum, Ononis, Raphani radix, Saxifraga, Scolopendrium &c.

§. 21. Veruntamen cum calculus primò & immediatè nec à frigido, nec à calido concresecat, sed originem suam habeat à coagulatione materiæ tartaræ, quemadmodum in Centur. probl. Med. Decad. 8. quæst. 1. pluribus demonstravimus: idcirco maximè eò respiciendum esse putamus in medicamentis calculum frangentibus, quod multa ex iis singulari proprietate coagulata lapidis materiam resolvant, quam ob causam quædam medicamenta à tota substantia lithontriba dici solent.

Præter ea, quæ citato loco in problematibus dicuntur, simul & illa plurimum huc faciunt, quæ proponuntur à nobis in lib. 1. Epist. Medicinal. sect. 9.

§. 22. Talia sunt Squilla, Cancrî combusti, Pili leporis combusti, Cornu cervi ustum, Sanguis Hircinus, Lapis judaicus, Nitrum, Ludum Theophrasti, Spiritus therebinthinæ, Oleum & Sal Succini, ac similia.

Ambustis inedia.

§. 23. Ambustis inedia pharmaca, quæ tam apud practicos, quam plebejos inveniuntur, vel

eò tendunt, ut calorem in affecta parte relictam vel suffocem, vel resolvant ac dissipent: illud fit frigidis & humidis, veluti succis & aquis Sempervivi, Lactucæ, Solatri &c. seu frigidis & siccis, Bolo scilicet Armeno, Cerussa &c. hoc peragitur Medicamentis calidis, quibus calor extenuans evocatur, & humores acres resolvuntur ac dissipantur.

§. 24. Quia verò frigida & repellentia partibus magis ardorem ignitum infigunt, variaque symptomata succurrentia deteriora reddunt, ideò cum Quercetano in Scolopetario cap. 6. & Guilielmo Fabricio libell. de combust. cap. 5. partibus ambustis non refrigerationem per se medicamentis refrigerantibus, sed per accidens tantùm deberi statui-mus, quatenus adhibitis medicamentis calefacientibus ac resolventibus calor præter naturam evocatur.

§. 25. Hinc Muria aut Salsilago tenui peplo membrîs ambustis optimè convenit, ut & Cæpæ, Sal, Allium, Calx aliquoties lota, Calor igneus exterius adhibitus, in primis linimentum, quod recipit Cæpæ crudæ ʒij. Salis, Saponis albi venetiana ʒij. cum ol. rosaceo, & amygdal. amar. q. s. fiat unguentum. Guil. Fabric. lib. de Combust.

Ευπόρις ον Singulare & expertum hic præbet mucilago feminis cydoniorum cum aq. rosarum extracta, nec non oleo lini subacta, quæ mox in principio adhibita cunctis indicationibus satisfacit.

§. 26. Lumbricos necant, quæ dulcedine, viscositate & suavitate destituuntur, & vim abstergendi, attenuandi atque incidendi possident, quam ob causam Salsa, Amara, Acrida, aut summè Acidula huc pertinent, teste Villanovano l. simpl. cap. 47.

§. 27. Talia sunt Absinthium Abroratum, Aloë, Amygdalæ amaræ, Atriplicis semen, Brassicæ semen, Calamintha, Costus, Coriandrum, Eruca semen, Hyssopus, Centaurium minus, Lupinorum farina, Myrrha, Mentha, Rutha, Polium, Sem. Ameos, Origanum, sem. Nasturtii, Tanacetum, Vinum Citri, Gentiana, Nigella, Carduus benedictus, Zedoaria, sem. Santonicum, vel Zinzæ, &c.

Nota quod etiam singulari proprietate quædam vermes expellant, ut sunt C. C. usum præparatum, quod frequenter usurpatum, causam putredinis tollendo, facultatem expultricem adjuvat, ut simul etiam, quod genitum est, expellatur: Pulvis itidem lumbricorum calcinatorum, quo circumforanei sæpius ad miraculum vermes occidunt, atque per alvum deturbant, ubi tamen plerumque seminarium relinquuntur, ut citò nimis vicissim de novo generentur. In primis vero Mercurius vitè purificatus etiam crudus, à quamplurimis commendatur, ut videre licet lib. 1. de Ana. Merc. cap. 22. apud Matth. Untzerum, ubi tamen nos rutilissimè Dulcificatum præscribimus.

§. 28. Præter dicta ad qualitates tertias etiam illa referuntur, quæ certas corporis partes respiciunt, quatenus pro diversitate subjectorum eorundem qualitates primæ & secundæ, diverso modo, certis membrîs succurrunt.

§. 29. Huc ergo pertinent Cephalica Pectoralia, Cardiaca, Epatica, Stomachica, Splenica, Nephritica, Hysterica, Arthritica &c.

§. 30. Cephalica sunt, quæ caput respiciunt, illudque corroborant, siue hoc fiat per phlegmatis expurgationem, siue per medicam adstrictionem cum exiccatione, vapores discutiendo, siue odoris quædam suavitate spiritus animales rescicendo.

§. 31. Per

Pectoralia.

§. 31. Per phlegmatis expurgationem succurrunt Majorana, Beta, Brassica, Squilla, Iris nostræ, Castoreum, Præmisa, Nigella, Nicotiana & alia, quæ narius indita sternutationem commovent, item Mastiche, Uva passa, Sinapi, Pyrethrum, Staphisagria & similia, quæ masticando per palatum agunt. Per medicam adstrictionem cum exiccatione vapores discutiendo, Salvia, Betonica, Rosmarinus, Laurus, Myrtus, Pæonia, Serpillum, Ruta, Nux moschata, Myrrha, Cubebæ, Succinum &c. per odorem simul spiritus rescicendo, Lignum Aloës, Ambræ, Moschus, Benzoi, Styrax calamita, Stæchas, Macis, Anisum, Fœniculum, Lavendula, Lilium convallium &c.

§. 32. Pectoralia, quæ pectus & pulmones respiciunt, vel incisionem & digestionem sine forti calore sequuntur, ut sunt Hyssopus, Glycyrrhiza, Præssium, Farfara, Capillus veneris, Ficus, Uva passa, Polypodium, Iris, Enula, Satureia, Thy-mus, Scordium, Squilla, & similia: interdum tamen quæ leniunt & viscida sunt, pectus etiam expurgant, quando humores tam sabiles sunt, ut expelli nequeant, ubi locus datur nucibus Pini, Amygdalis, Butyro, Trágacanthæ, Gummi Arab. Sem. Malvæ, Jujubis, Prunus, Pistaceis, Mannæ Calabrinæ, & aliis. Averroës lib. 5. Coll. c. 20.

Cardiaca.

§. 33. Cardiaca cordis robur firmant, spiritus gratè ad adstrictionem congregando, ut Corallium, Ebur, Cornu Cervi, Rosa, Margaritæ, Terra Lemnia, vel Sigillata, Bolus Armenus, lapides pretiosi, in primis Chrysolithus, &c. vel grato odore confortando, ut Moschus, Ambræ, Aqua cinamomi, Vinum aromaticum, Melissa, Caryophyllus domesticus, Ocimum, Cinamomi Balsamus, &c. vel terrosos vapores expurgando, ut succus Citri, lapis Bezoar, succus Pomorum, succus Arantiorum, Bezoarticum Minerale, Aurum diaphoreticum, Theriaca, Mithridatium, &c.

Epatica.

§. 34. Epatica jecur corroborant, aut aperiendo, & sanguinem purificando, ut Agrimonia, Dens leonis, Endivia, Cichorea, Oxalis, semina frigida majora & minora, Rad. Graminis, Asparagi, Petroselini, Her. Chamædryd, Absinthium, Fumaria, Lupulus, & similia; aut fervorem sanguinis biliosi temperando, ut Santalina ligna, Acerosa, Berberorum succus, Rosa, Spodium, Corallium, Ribes &c.

Stomachica.

§. 35. Stomachica ventriculæ respiciunt, & sunt vel calefacientia, quæ concoctionem ipsius adjuvant, & augent, ut Zingiber, Zedoaria,

Rosmarinus, Mentha, Schœnanthum, Piper, Betonica, Absinthium, Salvia, Galanga, Macis, sem. Anisi, Fœniculi, &c. vel caliditate destituuntur, atque plurimum astringendo interviunt, ut Acatia, Acerosæ semen, Agrestis, Balauftia, Cydonia, Ebur, Ribes Mastix, Rosa, Coriandri sem. Myrtus, Spir. vitrioli, Sulph. acidus, Spir. salis, &c.

§. 36. Splenica, quæ lienosis conveniunt, cum hepaticis convenientiam obtinent, sed magis aperiunt & incidunt, ut sunt Capparis, Scolopendrium, Epithymum, Laccæ gummi, Costus, Semina calida majora, minora, Cuscuta, Ceterach, Raphanus, Tamariscus, Nasturtium, Cochlearia, Centaur. min. Alarum, Cyclaminus, Chelidonium minus, sedum minus, Anagallis aq. Epithymum, &c.

§. 37. Nephritica renibus & viis urinariis conveniunt, quam ob causam urinam moventia, & calculum frangentia huc spectant, ubi tamen non negandum, quod quædam propter singularem occultam proprietatem quoque partes has respiciant, ut maximè patet in Cantharidibus.

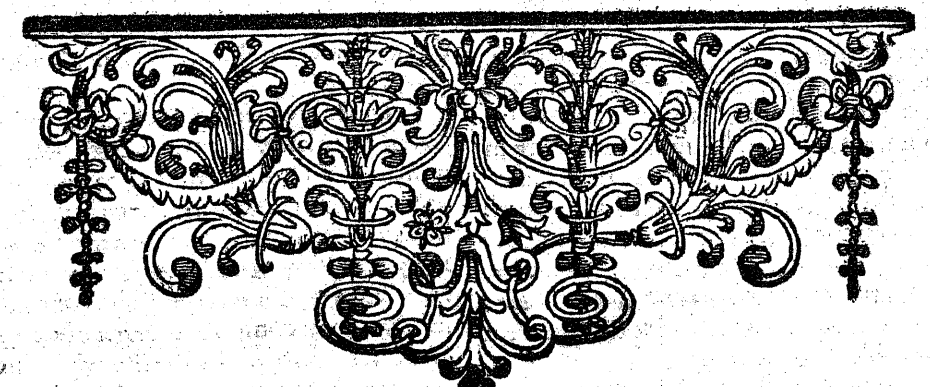
Huc ergo pertinet etiam Calculus Microcosmi, lapis Judaicus, Lycnis, Spongix, Aquilæ, Cipri-ni piscis, Siliicis, Crystallus, Tartarum, oculi Cancrî, pilosa capita Cynosbari, Millipedes præparati &c. de quibus in præparatione medicamentorum.

§. 38. Hysterica vocantur, quæ uterò conveniunt, ut sunt maximè Arthemisia, Betonica, Calamentum, Castoreum, Centaurium minus, Helenium, Sabina, Styrax, Myrrha, Bdellium, Sagapenum, Galbanum, Pulegium, Valeriana, &c. quæ calefaciendo, aperiendo & detergendo profunt: Bistorta, Corallium, Nux moschata, Macis, Caryophyllum, Betonica, Succinum &c. quæ sicando & astringendo matricem roborant.

§. 39. Tandem Arthritica conveniunt Articulis, & ferè cum Cephalicis conveniunt, quatenus articuli cum capite maximam sympathiam obtinent.

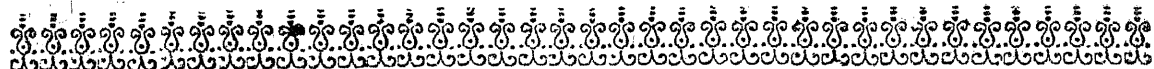
Hic propriè ac peculiariter Fernelius commendat Rad. helenii, Iridis, Her. Chamæpyteos, Verbasci utriusque, Calaminthæ, Rad. Afari, Her. Centaur. min. Herimodactylum &c.

Verùm cum plurima singulari proprietate agant in dictis Localibus, idcirco quiescimus, & ad alterantia occulta progredimur.

Kk 3

Insti

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX.

CORONIDIS VII. EXERCITATIO QUINTA.

De MEDICAMENTIS ALTERANTIBUS OCCULTIS.

Quid sint occulta alterantia.

Ræter dicta Medicamenta alterantia, sunt & alia, quæ non appropriantur...

Alexipharmacæ quid sit.

§. 2. Huc maximè pertinent Alexipharmacæ & Appropriatæ. Alexipharmacæ & Alexiteria sunt medicamenta venenis resistentia...

§. 3. Talia occulta agentia mediam quodammodo naturam inter corpus curandum, & venenum habere dicuntur...

Conjunge discursus eruditum Hieron. Perlini, ubi inquit: Deleteriorum itaque auxilium, nostris corporibus congruens...

§. 4. Est ergo Alexipharmacum inter corpus curandum, & venenum medium quid, non tamen in ea significatione medii...

§. 5. Etenim hæc ratione Alexipharmacum, & venenum sub eodem genere continerentur...

§. 6. Hinc rectè Alexipharmacæ venenis contraria dicuntur, ita, ut eadem totius substantiæ contrarietate, & diffidio immutentur...

§. 7. Sed nota, quod hoc maximè procedat de iis, quæ totius substantiæ contrarietate venenum oppugnant...

§. 8. Et si vero Alexiteria occultis proprietatibus venena oppugnent...

§. 9. Hinc alia atque alia sunt Alexipharmacæ simplicia, quæ quidem maxima ex parte connatas etiam alias qualitates obtinent...

§. 10. Hæc observatione veneno canis rabidi pili proprii, exterius, ipsiusque canis jecur interius, puncturæ viperæ...

Alexipharmacæ venenis contraria.

Alexipharmacæ quomodo differant.

Alexipharmacæ simplicia, quæ vegetabilium generis.

Alexipharmacæ simplicia, quæ animalium generis.

Alexipharmacæ contra Vegetabilium venena.

Alexipharmacæ contra mineralium venena.

De Venenis pestiferi Alexipharmacæ.

Varia simplicia Alexipharmacæ, quæ vegetabilium generis.

Ex animalibus.

Ex mineralibus.

Inst. Med. Diss. XX. Cor. VII. Exercitatio V. De Medicamentis Alterantibus Occultis. 391

§. 11. Sic veneno Napelli muscæ in eo pasta, secundum Panam & Lobelium in advers. stirp. pag. 320. Dodonæum stirp. hist. pempt. 3. lib. 4. cap. 12. noxæ, quam inducit, Apium visus, Melissæ succus juxta Paracelsum lib. 20. c. 30. malignitati Hellebori, flores Nenupharis albi, juxta Forestum lib. 13. obs. 44. aliisque malignis vegetabilibus alia bezoardica conveniunt.

§. 12. Inter mineralia venenatam Stibii auram attractam Bolus armena vera, teste Foberto lib. de peste cap. 19. noxam Aquæ fortis imprudenter assumptæ, mucago seminis cotoneorum, juxta Ronseum epist. med. 8. vim deleteriam Mercurii sublimati, crystalli purissimi pulvis, secundum Valeriolam lib. 1. observ. 6. corrigat & sanat.

§. 13. Veneno pestifero specificum quidem Alexipharmacum nondum inventum, quod intro sumptum ejus causam repente prorsus auferre queat, cujus loco communia Alexipharmacæ præscribuntur...

§. 14. Huc pertinent ex vegetabilium genere Carduus benedictus, Angelica, Betonica coronar. Betonica simpliciter dicta, Baccæ Juniperi, Gentiana, Helenium, Cyperus, Marrubium, Scordiū, Centauri minus, Ruta, Ficus, Allium, Juglandes, Rad. Pêrastidis, Laurus, Veronica, Tormentilla, Verbena, Scabiola, Absinthium, Artemisia, Abrotanum, Morfus diaboli, Rosmarinus, Acetosa, Valeriana, Chelidonium, Cæpa, Chamæleon, Arum, Aristolochia, Magistrantia, Calendula, Scorzonera, Galega, Citrium, Limones, Pimpinella, Diptamnus, Zedæaria, Levisticum, Aclepias, Plantago, Myrrhis, Anritora, Millefolium, Pulsatilla, Cruciata, Caryophylli arom. Myrrha, Camphora, Acetum, &c.

Ab animalibus defumuntur, Unicornu, Cornu Cervi, os de corde cervi, Moschus, lapis, Bezoar, Rana, Bufones, gallinæ dissectæ exterius, vipera, &c.

Ex mineralibus conferunt Uniones, Corallia, Aurum, Bolus armena, Terra sigillata, Lemnia, Silestia, Antimonium diaphoreticum, Sulphur, Argentum vivum, Sal, Vitriolum, Sapphirus, Smaragdus, Hyacinthus, Ambra, Succinum, &c. quorum simplicium commendationem, & usum ex

Autoribus variis vide apud Unzerum Antid. Pestil. lib. 2. sect. 1.

§. 15. Horum medicamentorum non est eadem vis & efficacia, quam ob causam semper illa sunt præferenda, quæ experientia teste venenum pestiferum citius abigunt.

Bi denum, Ruta folium, Salis & breve granum, Juglandesque duas, totidem cum corpore ficus. Hac oriente die, parco confersa Lyeo, Sumebat, metuens dederat que pocula mater.

§. 16. Inprimis verò inter simplicia lapis Bezoar hodiè commendatur, qui in hirci cujusdam genere in Perside nascitur, utpote in cujus ventriculo invenitur, circa tenuissimam paleam sensim concretus, & ex plurimarum quasi tunicarum, contextu compositus.

De lapidis Bezoartici natura, & usu vide Dn. Casp. Bauh. lib. peculiari, & Unzerum lib. 3. Catoptr. Pestilent. cap. 6. Quamquam vero non nego fraudibus ac imposturis verum lapidem adulterari posse, non tamen hæcenus usus illius apud Magnates, & ditiores me fessellit, ita ut etiamnum hodiè pro delicatulis in febribus malignis, variolis, morbillis &c. ad usum frequentissimè à me præscribatur.

§. 17. Ab aliis Unicornu quoque summis effertur laudibus, ita ut asseratur olim Indorum Reges poculis ex eodem confectis à venenis sese præferuisse, ut scribit Angelus Bargasus: unoque in fronte superbi.

Cornu quod Reges Indorum protenus aureis Orbibus includunt, & vina liquentia potant. Ac tum nec morbos tuti sentire feruntur, Nec quæ inter mensas culta hausere venena.

§. 18. Et si vero classici Doctores de Unicornu non solum dubitent, sed etiam eidem nil aliud quam desiccandi tantum potentiam tribuant, ut sunt Rondeletius, Paracelsus & alii: non tamen negandum esse videtur, illius vires contra venena valere posse, modo non adulterium & fraus accedat.

Conjunge Baccium de Moncerot. p. 3. Fumanell. lib. de Peste cap. 5. Augen. lib. 3. de peste cap. 23. Agricolam lib. 2. de peste & alios.

§. 19. Sed notandum, quod non sufficient pauca grana, quæ vulgus exhibet, cum vera dosis ad minimum drachma dimidia constituatur, teste eodem Palmario, cujus loco, propter raritatem & adulterium cum multis Cornu Cervinum justo modo præparatum merito commendamus.

§. 20. Post Alexipharmacæ paucis agendum de Appropriatis, quæ & ipsa occulta quadam alterantia, vel partes quasdam singulariter respiciunt, vel certos quoque morbos.

§. 21. Illud patet in pulmone vulpis, quem singulari proprietate pulmonibus læsis convenire Galenus asserit; in cranio humano, quod cerebro malignis Epilepticis vaporibus obfesso præsentissimum creditur remedium: in passerculorum cerebris, quæ partes genitales confortare dicuntur: in Cantharidibus, quæ aliis partibus illæsis rectè vias urinarias petunt, &c.

Delectus habeatur.

Mithridatis Antidotum.

Bezoar.

Unicornu.

An detur Unicornu.

§. 22. Hoc manifestum est in multis morbis, in quibus aliquid occulti lateret. Sic Epilepsia non manifestis, sed occultis proprietatibus succurrunt Peonia mas, viscum Quercinum, Ungula Alcis, Cineses Hirundinum, jecur Caprae &c. Stegghuilib. 7. pract. Med. cap. 3.

§. 23. Sic occulta proprietate malignitatem Inis Venerea expugnat lignum Guajacum, ejusque cortex, radix Salsa parilla, radix China, quae tamen reliquis est imbecillior, ita, ut hanc ob causam à quibusdam rejiciatur. Vide Fallopium de morb. Gal. cap. 40.

§. 24. Ita Scorbuticam corruptionem specifica

proprietas corrigit Cochlearia, Nasturtium aquaticum: Raphanus agrestis, Tartarum vini, Vitriolum, & similia, iusta tamen praeparatione accedente, de quo vide tract. nostr. de Scorb. part. 2. §. 13.

§. 25. Elephantis hoc modo caro viperarum commendatur ex sententia Galeni lib. 11. simpl. §. de carne viperae, cujus praeparationem & utendi modum praescribit Vidus Vidius & Solenander, ut patet ex Centur. nostr. probl. Med. decad. 10. quest. 4.

Atque tantam de occulte alterantibus, consequenter de Cataractis agendum erit.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIDIS VII.
EXERCITATIO SEXTA.

De
MEDICAMENTIS EVACUAN-
TIBUS.

§. 1.

Evacu-
antia improp-
rie dicta.

Vacuantia medica-
menta sequuntur, quae vel im-
proprie sic dicuntur, & manife-
stis qualitatibus suas functio-
nes perficiunt, nimirum al-
vum leniendo per ablutioem, de-
terfonem, lubricationem & com-
pressionem, vocanturque Graecis
ἐπιπρωσιαι, vel
sunt proprie dicta purgantia, de quibus postea.

Abluen-
tia.

§. 2. Abluendo alvum leniunt, quae sordes è su-
perficie tantum detergent, quod fit quatenus feces
humectant, easque liquidas reddunt, ita ut postea
per se labantur & exeant, ut patet in sero lactis, in
aqua tepida copiose assumpta. Fallopius de simpl.
cap. 10.

Sic serum lactis à lb. iij. ad vi. bibitur: item a-
qua decoct. hordei non excorticati cum passulis, &
prunis decocta à lb. ij. ad iij.

Detergen-
tia.

§. 3. Detergendo intestina, & ventriculum ab iis,
quae adhærent, ut & prima venarum oscula, levi-
ter evacuant mel, saccharum purissimum, melicratum,
mustum, terebinthina, vina dulcia.

Item flores persici, acacia, vino infusi, saccharum ru-
brum in jusculo, Brassica, Betaeque succus ab ℥ij. ad ℥iij.
lupuli turiones conditi oleo & sale, sicut etiam prima
sambuci eminentia, Tartarum depuratum, vel cremor
atque crystalli ejusdem &c.

Lubrican-
tia.

§. 4. Lubricando hoc praestant omnia oleaginea
& mucosa, quod lubricas reddant feces & humo-
res, in primis viis contentos: sic exhibentur jura
pinguia, cochlea cocta cum pinguedine, mucilago sanna-
græci, altheae, psyllii, poma dulcia cocta cum passu-
lis minoribus, oleum maturum copiose sumtum
cum ferculis, pruna dulcia saccharo conspersa,
mala persica saccharo cocta, ficus recentes bene
maturæ, &c.

Astringen-
tia.

§. 5. Tandem per accidens astringendo leniunt al-
vum ea, quae comprimunt partes superiores, quo-
rum effectus sequitur, si teste Galeno lib. 6. de tuen-
san. cap. 6. in prima mensa assumantur lubricantia,

& in fine talia comprimentia, ut sunt mastyx, cy-
donia &c.

Non verò, quod in his evacuantiis improp-
rie dictis pro ratione naturarum, & abundan-
tium humorum nihilominus delectus aliquis ha-
beri possit: sic in causa biliosa Bitum, Spinachia,
Atriplex, Acetosa, Lactuca, & similia cum jure
pingui decoquantur, & assumuntur; item cera-
sa dulcia, mala persica, Serum lactis, Succus Ro-
sarum, Pruna dulcia, &c. In causa pituitosa, Saccha-
rum rubrum cum jure quodam, mulla, Terebin-
thina, Tartarum, Asparagi cocti, cum ol. & sale
conditi, Brassicae rubrae crispae succus, ficus recen-
tes & similia conveniunt: in causa melancholica,
cappares in aceto cum oleo copioso & sale, fuma-
riae recentis decoctum, ejusque siccatae pulvis, cre-
mor Tartari cum paucillo senae pulverisatæ &c.

Proprietatium pur-
gantium

§. 6. His missis ad proprie dicta purgantia progre-
dimur. Vocatur purgans ab Hipp. ἀρπακτον, ejusque
actio ἀρπακτική, secundum excellentiam, ob admi-
randum effectum, quem praestat praeter reliquis me-
dicamentis, qui nihil aliud est, quam determi-
nati, & noxii humoris in corpore per medica-
mentum purgans facta evacuatio.

Purgatio
quid.

§. 7. Fit autem determinati, & noxii humoris
evacuatio per medicamentum purgans non calidi-
tate vel frigidityte, sed occultâ proprietate, ni-
mirum quatenus illud ipsum similitudine substan-
tia determinatum humorem attrahit, ut innuit
Hipp. lib. de natur. human.

Quomodo
pharma-
cum agit.

§. 8. Non enim pharmacum aequaliter omnes hu-
mores educit, ut volebat Erasistratus, nec etiam hu-
mores determinatos generat, quod placuit Asclepi-
adi, nec tandem indidretet omnes excrementitios
humores liquat, & ad exitum commoveret, ut asse-
rit Aristoteles, sed determinatum trahit humorem,
attractione a quo voca, quatenus humor noxius, &
determinatus à seipso quodque movetur eo, quo ra-
tione similitudinis substantia à medicamento tra-
hitur. V. Fallop. tract. de simpl. pur. cap. 2.

§. 9. Haec

Similitudo
substantia
quid sit.

§. 9. Haec similitudo substantiae non est identitas,
sed tantum occultae substantiae convenientia, re-
spectu cujusdam proprietatis, quâ medicamen-
tum purgans in attrahendo robustius est illo,
quod trahitur, licet etiam inclinatione naturali
determinatus humor dictam ob causam eo mo-
veatur.

Causae ad-
juvantes.

§. 10. Adjuvat hanc actionem pharmaci tum
calor, quo actuatur, qui alias etiam attractionis
autor est, tum etiam expultricis facultas, à qualitate
cathartici naturae corporis inimicâ lacessita, quam
ob causam Spagyrici medicamenta purgantia sal-
linis spiritibus functionem suam potissimum per-
agere volunt, quatenus Sal generale mundifica-
tivum statuitur. V. Quercet. lib. 1. defens. cap. 7.

Impedi-
menta
purgantia.

§. 11. Hinc obiter patet, interdum medica-
menta purgantia impediri in suis actionibus, vel
quod ratione soliditatis aut duritiei non eliquantur &
attenuantur, quatenus de natura pharmaci est, ut
aliquid pariatur à calore nativo, licet superari non
debeat, vel quatenus imbecillior est calor tum ad me-
dicamentum actuandum, tum etiam ad humo-
res noxios, & determinatos expellendos.

Quomodo medicamenta proprie dicta pur-
gantia suas operationes perficiant, alii aliter de-
clarant, quemadmodum patet Disput. XIX. Coron.
1. adjectâ de Purgat. quest. 1. ubi novem opiniones
diversae proponuntur, quae tandem ad hanc di-
ctam assertionem nostram Hippocraticam ita ac-
commodantur, ut nulla sit ex omnibus, quae non
aliquid veritatis includat.

Differen-
tia pur-
gantium.

§. 12. Sunt autem talia pharmaca in quadru-
plici differentia, quatenus alia bilem, cholagoga, a-
lia pituitam, phlegmagoga, alia atram bilem, mel-
nagogoga, alia serolos humores evacuant hydragoga
dicta, quae omnia delectu quodam humores sibi
familiares expurgant, non vi qualitatum manife-
starum, sed totius substantiae proprietate. V. Gal. 2.
de rat. vict. in acut. tex. 11. incom. & 13. Meth.
Med. cap. 6.

Côsideran-
da in pra-
scribendo
medica-
mento.

§. 13. Non autem omnium quae in eadem est
evacuatio, sed viribus plurimum differunt, prout a-
lia sunt mitiora & benigniora, alia mediocria, alia ve-
hementia.

Cholago-
ga.

§. 14. Quam ob causam cautio requiritur in
praescribendis medicamentis purgantibus, ita ut
Medicus diligenter non solum naturam subjecti,
peccantique materiae pendat sed simul quoque, publicas
regiones, è quibus evacuandum est, distinguat. Vide
diss. Med. 19 th. 4.

Phlegma-
goga.

§. 15. Bilem blandè purgant Cassia fistularis,
Manna, Tamarindi, Jujubæ, Sebesten, Aloe in
minori dosi ante cenam, Rosarum succus, Myro-
bal. citrini &c. mediocriter Aloë, Rhabarbarum,
Rhaponticum, cortex interior rad. Frangulae &c.
vehementer Scammionium crudum, Diagyridium.

Melanago-
ga.

§. 16. Pituitam evacuant blandè sem. carthami,
rad. Polypodii, myrobalani Chebuli, Emblici,
Bellirici &c. mediocriter Agaricus, Aloe, vehemen-
ter Colocynthis, Elaterium, Hermodactyli, Succus
Ebuli, Helleborus albus, Turbith, Rad. mechoc-
anna, Ricinus, Coccognidium.

Hydrago-
ga.

§. 17. Melancholiam blandè educunt Epithymum,
Fumaria, Myrobalani Indi, serum lactis; medio-
criter Polypodium, folia Senae: vehementer Helle-
borus niger, lapis armenius, Lazuli &c.
§. 18. Tandem serosi humores educuntur Hydra-
goga, ut sunt multa ex aliis purgantibus, quae i-
chiores quoque evacuant, quatenus naturam reli-
quorum humorum redolent, quia serum nihil a-

liud est, quam ichorosa humiditas, quae cuilibet
humori suum vehiculum praebet.

§. 19. Talem serosam humiditatem blandè du-
cit succus Anagallidis, Aristolochiae, Cuscutae,
Mercurialis, florum Persici, Scariolae, &c. medio-
criter Mechocanna, Soldanella, Sem. carthami,
succus Iridis, Sambuci, Ebuli, &c. vehementer An-
timonium, rad. Bryoniae, Elaterium, Esula, Coc-
cognidium, stercus Murium &c.

§. 20. Nihil autem interest, quod unum idem-
que medicamentum diversos etiam humores ex-
trahere dicatur: etenim ut aliae qualitates alteran-
tes diversae subjecto eidem convenire possunt, re-
spectu diversarum partium, sic etiam purgantia
medicamenta non raro vim agendi latentem di-
versam obtinent.

Quomodo
unum me-
dicamentum
humores
diversos
trahat.

§. 21. Imò, ut humores inter se non levem ob-
tinent affinitatem, sic etiam pharmacum primò
quidem id, quod maximè familiare est, extrahit,
quo deficiente, non quiescit, sed id agit, quod pot-
est, evacuando scilicet illas abundantias, quae pro-
ximius ad naturam deficientis, & appropriati hu-
moris accedunt. Hippocr. lib. de natur. hum.

§. 22. An autem praeter dicta detur purgans ali-
quod sanguinem educens, nisi fiat hoc
si, quaeritur? Negativè respondemus, tum quod fru-
strâ, & in detrimentum vitae hoc fieret: at nihil
natura frustra tentat; tum etiam, quod experien-
tia nondum hoc comprobavit.

An detur
ajudicium
207.

§. 23. Hoc modo patet, quae medicamenta cui-
libet humori, potissimum per alvum expurgan-
do, inservire queant: pauca subjicienda de vomito-
riis, utpote cum non tantum infernè, sed etiam
supernè totum respectu communiun regionum
expurgare possint, teste Galeno.

Vomito-
ria.

§. 24. Quamvis autem vomitus plus a quo cor-
pus commovere, maximeque praeter naturam esse
videatur, nihilominus cum pateat, non raro natu-
ram à noxiis contentis hoc ipso modo se se libe-
rare, minimè, datâ occasione, à prudenti & cir-
cumspècto Medico negligendus erit.

Vomitus
interdum
locum ha-
bet.

§. 25. Excitabitur ergo datis indicationibus per
vomitoria, quae sunt benigna, mediocria & vehemen-
tia, de quo vide Gal. lib. 1. de Alim. §. de Sesamo, &
lib. 5. de usu par. c. 4.

Vomitoria
triplicia.

§. 26. In his medicamentis, juxta Mercurialem
lib. 2. de comp. med. cap. 17. requiritur, ut virtutem
expultricem excitare, & reentricem infirmare
queant, quam ob causam acredinem, & vim hu-
mectandi ac dilatandi possidere debent, quod ve-
rum est de benignioribus, non autem de reliquis,
utpote quae occultâ quoque facultate operan-
tur.

Ratio vo-
mitiorioris.

§. 27. Lenia vomitoria sunt Oxymel sim-
plex, aqua hordei cum oxymelle, aqua tepida
vel sola, vel cum oleo communi, vel amygdala-
rum dulc. quae omnia satis magnâ quantitate ple-
no ventriculo sunt exhibenda.

Lenia vo-
mitoria,

§. 28. Mediocria vomitoria magis facultatem ex-
pultricem irritant, ut sunt decoct. Raphani. Atri-
plices, Anethi, sem. Raparum, rad. Betonicae, quae
decoctiones cum, vel sine oleo, ad libram propi-
nantur.

Mediocria
vomitoria.

§. 29. Vehementiora vomitoria conficiuntur ex
radice Asari, Helleboro albo, Croco metallorum,
seu Antimonio calcinato, & similibus, ubi cir-
cumspèctione & prudentiâ opus est, de quibus in-
ferius.

Vehemen-
tiora vo-
mitoria.

§. 30. Porrò dantur & alia Evacuantia particu-
laria, quibus non communes regiones, sed partes
quae.

Evacuantia
particula-
ria.

quædam singulares evacuantur, potissimum cerebrum, pulmones, renes & uterus, ut sunt ἀποφλέγματι, ἄρτη, ἕρβινα & φάρμακα, quibus cerebri superfluitates per nares, fauces & palatum educuntur, bechica, diuretica & hysterica, quibus reliquis succurritur.

§. 31. Sed cum horum actio, sicut etiam διαφορητικῶν, seu sudoriferorum, magis ad alterantium, partim manifestarum, partim occultarum, classem pertineat, de quibus supra egimus, idcirco pluribus de iisdem in præsentia tractare superfedemus.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIDIS VII. EXERCITATIO SEPTIMA.

DE MEDICAMENTORUM PRÆPARATIONE.

§. 1.

Necessitas præparationis medicamentorum.

Varias medicamentorum simplicium qualitates hæcenus consideravimus, consequens est, ut eorundem præparationem perpendamus. Cum enim in simplicibus medicamentis plures ac diversæ substantiæ sæpissimè cohæreant, & non rarò præcipua vis agendi, quam quærimus, impuritatibus obruatur, idcirco maximè sollicitus est Medicus de simplicium iustâ præparatione.

Communes modi præparationum.

§. 2. Communiter numerantur sex modi, quibus medicamenta ad usum præparantur, nimirum coctio, ablutio, infusio, trituration, levigatio & destillatio. Mercurial. lib. 3. cap. 1. de comp. med.

Coctio. Elixatio. Assatio.

§. 3. Coctio fit à calore elementari modo cum humido conjuncto, & vocatur elixatio, modo cum sicco, & vocatur assatio: illâ medicamentorum facultas liquoribus inducitur, & aliena qualitas si opus est, corrigitur; hæc medicamenta vel torrefiunt, vel quoad superficiem transmutantur, vel comburuntur, vel in cinerem rediguntur, eam ob causam, ut vel qualitates medicamentorum intenduntur, vel noxia separentur. Mercurial. cap. 2. de comp. med. cap. 2. & Wecc. in Antid. gen. lib. 3. cap. 3. 2.

a. Fit hoc ipsum vel cum humore aliquo, vel vapore tantum: cum humore, vel ut ipsa medicamenta usurpanda præparentur ad usum, vel ut decocta tantum vim medicamentorum imbibant, ubi pro natura simplicium coctio major vel minor requiritur. Vapore tantum Galenus utitur in fructuum coctione, suspendendo eosdem in vase aquâ fervidâ semipleno. β. Modos assationis, fraxionis & ustilationis pro ratione simplicium, & intentionis medicæ diversos vide apud Auctores citatos.

Lotio.

§. 4. Lotio medicamenti adhibetur, vel ut qualitas aliqua noxia tollatur, quod patet in Cadmia, in Arisquama, in Ere isto, vel ut aliam facultatem acquirat, ut apparet in Oleo, Cera, Resina &c. Galen. lib. 2. simpl. c. 15.

Imò lavantur etiam medicamenta cum succis & decoctionibus, quò non nihil de virtutibus ipsarum acquirant, quod patet in Aloë cum succo rosarum imbibitâ, in Agarico & Turpetho majoris activitatis gratiâ cum decocto Efulæ infuso. Sed nota, quod in ejusmodi lotionibus tot reiterationes non sint necessariæ, sicut in dictis.

§. 5. Infusio seu maceratio fit, quando medicamenta certis liquoribus per tempus aliquod immittuntur, vel ut hæc ratione noxiam qualitatem perdant, quâ de causâ Efula lacte, & Turbith aceto infunditur; vel ut agendi vim majorem acquirant, quod patet in Hermodactylis succo Raphani infusis; vel ut res duræ emolliantur, & medicamina lubrica reddantur. Mercur. cit. lib. cap. 2. Sic radices, herbæ, flores ante coctionem infunduntur humoribus appropriatis: sic Ammoniacum, Galbanum, Opoponax, Saga penum aceto immittuntur, ut dissolvantur &c.

Infusio.

§. 6. Trituratione comminuantur medicamenta, quæ propter crassitatem & duritiam actiones suas in corpore nostro præstare nequeunt, de cuius varietate vide Wecc. lib. 3. Antid. gen. cap. 26. Sic, quæ tenuium partium fortem trituram non ferunt, undè Rhabarbarum incisum tantum majoris est efficacis, quam ubi in tenuissimum pulverem redigitur.

Trituratio.

§. 7. Levigatio triturationi succedit, quando medicamenta trita redduntur impalpabilia, quod maximè requiritur, ubi pulveres partibus exulceratis, & inflammatis adhibendi, vel etiam ubi promptiorem ad remotissimas partes penetrandi vim requirunt. Rondeus lib. 2. Institut. phar. cap. 9.

Levigatio.

§. 8. Tandem destillatio, juxta Bapt. Portam lib. 1. de destill. cap. 2. est humidarum partium, vi caloris, in vaporem resolutio, quæ frigore & constipatione occurrantibus in liquorem vertuntur, de qua pluribus in subsequentiis. Vide §. 3. 2.

Destillatio.

§. 9. Hæ sunt communes medicamentorum præparationes, quas non semper sufficientes Medico judicamus, quam ob causam in præsentia Chymiam veram conjungendam esse putamus, utpote quæ varios operandi modos ad iustam præparationem plurimum inservientes demonstrat.

Chymia vera.

§. 10. Reducuntur autem omnes ad corruptionem & generationem, ita ut sub illâ contineantur operationes chymicæ, quæ ad continuitatis solutionem tendunt; hæc verò pertinent illæ, quæ ad substantiæ regenerationem, vel exaltationem, & novæ qualitatis perfectionem faciunt.

Præparatio duplex.

§. 11. Corruptio vel dissolutio medicamentorum eam ob causam, ut vis agendi ab impura materia liberetur, utpote cujus præsentia functiones

Corruptio.

Duplex. ejus alias impediuntur. Libavius lib. 1. Alchy. c. 16. vocat solutionem, eamque in liquationem & segregationem distinguit.

Superficialiter dissolutio. §. 12. Fit autem talis dissolutio vel superficialiter tantum, vel perfecte & absolute. Superficialiter tantum corrumpunt illæ præparationes, quæ vel medicamentum aliquod in minimas partes redigunt, ut sunt limatio, rasio, pulverisatio, levigatio, incisio, confusio, granulatio & laminatio; vel illud ipsum fluidum reddunt dissoluzione specialiter dictâ.

Limatio. §. 13. Limatio per limam ferream corpus aliquod in minimas partes redigit, usumque suum maximè in metallis, lignis, cornibus & dentibus obtinet. Rondeus lib. 2. Institut. phar. c. 10.

Rasio. Pulverisatio. Levigatio. §. 14. Huic succedit rasio, quæ in minores particulas ejusmodi corpus resolvit, pulverisatio, quæ corpus in mortario redigit in pulverem, & levigatio, quando pulverisata medicamenta in marmore impalpabilia redduntur.

Incisio. §. 15. Incisione dividuntur medicamenta in partes minores, ut patet in radicibus, lignis, aromaticis, herbis &c. quæ sæpius etiam confusione conquassantur, tam pro decoctionibus & infusionibus; quam pro succis exprimendis.

Granulatio. §. 16. Granulatio propriè metallorum est, quando corpus metallicum in granula comminuitur, quod fit, quando metalla sola guttatim in aquam mittuntur, cui nonnunquam scopæ ex viminibus exilibus imponuntur. Plures modos vide apud Libavius lib. 1. Alchymie c. 30.

Laminatio. §. 17. Tandem laminatione corpus metallicum in tenues laminas redigitur, cujus usus calcinationi plurimum inservit.

Dissolutio specialiter dicta. Cum igne. §. 18. Dissolutio corpus reddit fluidum cum igne, per fusionem seu liquationem, quod patet in purgatione metallorum ac mineralium, quando igne aperto colliquantur, de qua plura vide apud Agricola lib. 7. de re metall. & Libavius lib. 1. Alchym. c. 16. ubi modi varii pro varietate rerum mineralium solvendarum proponuntur, & in aliis, quæ igne mediato potissimum B. M. solvuntur, quò pertinent liquationes pinguedinis, ceræ, picis, gummi Elemi & similitum.

Sine igne. Per menstruum. Per deliquium. §. 19. Sine igne corporis alicujus fit dissolutio per affusum appropriatum menstruum (ita vocatur liquor extrahens & dissolvens) quâ ratione acero destillato solvuntur Corallia; vel per deliquium, ubi concretum externâ humiditate sese insinuante resolvitur & fluxile redditur, quod patet in oleo Tartari, quod fit in cellâ ex Tartaro calcinato. Vide Bapt. Portam lib. 9. Mag. Natur. cap. 19.

Quo ad dissolutionem per affusum liquorem non sine causa addidimus appropriatum menstruum esse debere, quia non quod vis in quovis liquore solvitur: patet hoc in aqua forti & regia, quæ licet metalla durissima solvat, sulphur tamen vel gummi aliquod non attingit: ita salia omnis generis, ut etiam lachrymæ & gummi quædam aqua calidâ solvuntur; quædam gummi acetum requirunt, ut Ammoniacum, Edellium &c. resina, sulphur & similia per oleum funduntur, &c. Quo ad dissolutionem per deliquium attinet, illa propriè salibus, & sale participantibus convenit, undè hæc pertinent Sal commune, Vitriolum, Alumen, Saccharum, Calces omnis generis, & similia. Modos operandi pro materiæ diversitate diversos vide apud Libavius lib. 1. Alch. cap. 17.

§. 20. Perfectè & absolute corrumpi dicuntur medicamenta per putrefactionem, macerationem,

cohabationem, & calcinationem, de quibus omnibus in specie tractandum.

§. 21. Putrefactio est misti resolutio per putredinem naturalem in calido humido, ut inquit Libavius lib. 1. Alchym. cap. 23. quæ fit tunc temporis, ubi commissa principia materialia solvere, & essentiam puram à sordibus extricare conamur, idem Libavius lib. 2. Epist. chym. 3.

Putrefactio.

Nota vero, quod putrefactio, licet mediis naturalibus fiat, artificialis fit, cujus finis non est totalis interitus, sed solutio & depuratio mixtorum, undè & fermentatio dici potest, ubi calor externus, blandus, lenis atque humidus locum habet, vel in Balneo roris, quò pertinet fornax illa, descripta lib. 1. Epist. Med. pag. 322. vel in fimo equino, cujus apparatus vide apud Dn. Semertum in Institut. Med. lib. 5. par. 3. sect. 2. cap. 7.

§. 22. Maceratio fit per affusionem menstrui convenientis, ut supra diximus, cujus finis Libavius dicitur, pertinacis resistentiæ abolitio.

Maceratio.

§. 23. Cohobatio est ejusmodi dissolutio misti, Cohobatio fit frequenti ac repetitâ vehiculi solventis affusione, quâ ratione sæpius liquor per distillationem evocatus capiti mortuo redditur, ita ut eodem de novo imbibatur, unaque maceretur.

Cohobatio.

§. 24. Calcinatio est corporis in calcem reductio, estque actualis vel potentialis, quarum illa vi ignis materialis perficitur, estque vel propriè dicta calcinatio, quâ corpus sine essentia jactura ex duro & contumaci tractabile & friabile redditur, quæ fit solitariè in calcinatione Tartari, Cornu Cervini, Spodii, Vitrioli, quando calcinatur ad flavedinem vel rubedinem, ante distillationem olei & spiritus; Antimonii, quando pulverisatum in patinâ terrea subiecto igne calcinatur sub dio, quò fumus malignus exhalet, &c. & cum additis inflammantibus sulphure, nitro & similibus, ut patet in calcinatione Antimonii, quâ in crocum metallorum redigitur. Item in reiterato labore eodem, quo Antimonium diaphoreticum resultat: Vel cinis factio, quâ corpus aliquod combustionem in veros cineres redigitur, ex quibus postea sal extrahitur. V. cent. Probl. Dec. 1. quest. 4. §. 9. Nota vero, quod cinis factio vel aperto igne fiat, quod patet in combustionem plantarum, radicum & lignorum, quæ fit eam ob causam, ut sal postea ex cineribus extrahatur; vel etiam clauso vase materia totaliter ignitur ad sufficientiam, ubi volatillum salis spirituum aliquid conservari potest, quâ ratione viperae, & colubri pro pulvere serpentino calcinantur.

Calcinatio actualis solitaria.

Cum additione.

Cinis factio.

§. 25. Potentialis calcinatio fit igne potentiali seu philosophico, quo res calcinanda veram in calcem, nunquam in cinerem, igne materiali non interveniente mutatur, sicutque præcipitatione, fumigatione, stratificatione, emplastratione & amalgamatione.

Huc ergo pertinet calcinatio per medicinas corroderentes, ut sunt Aquæ fortes, Regis, Spiritus Vitrioli, Sulphuris acidus, Salis, Nitri, succus limonium, acetum destillatum, Terebinthinatum, aqua mellis &c.

Potentialis.

§. 26. Præcipitatio est calcinatio potentialis, quæ fit per aquas fortes, vel similes liquores, quibus res calcinanda primum dissolvitur in aqueam substantiam, postea instar calcis ad fundum præcipitatur.

Præcipitatio.

Calcinatio potentialis quibusdam potius solutio vocatur, ubi materia calcinanda laminata, vel trita, vitro capaciore in s. q. aquæ vel liquoris appo-

pro-

propriati solventis infunditur, donec corpus solidius in liquorem solvatur, cujus calx postea per adspersionem convenientis liquoris ad fundum precipitatur. Sic communis Mercurii precipitatio fit, quando Mercurio ritè purificato duplum olei seu spiritus sulphuris acidi rectificati affunditur, solvante per destillationem vicissim separato: sic aceto destillato, vel spiritu vitrioli Corallia per potentialem calcinationem solvuntur &c.

Fumigatio.

§. 27. Fumigatio convenit cum precipitatione, quod fiat per aquas fortes, sed differt, quod non fit totalis solutio per corporis immersionem, verum quod potius per aquæ corrodentis vaporem & exhalationem rem calcinandam paulatim circa superficiem in calcem redigat, cui sæpius extinctio metalli in convenienti liquore corrodeente, vel madefactio in eodem, antequam aëri exponatur, ad corrosionem inservit.

Patet hoc exemplo croci Martii, quando conficitur eo modo, ut in laminas deductus suspendatur liberè in cucurbita latis ampla, cui infusa sit aqua fortis, quam non attingant laminæ: clauso vitro stat in loco calido sicco, & post diem naturalem crocus laminis adhærens per vaporem aquæ fortis extractus despicietur. Sic etiam calcem subtilem, sacchari dulcedinem repræsentantem exhibet plumbum, ubi per halitum aceti, sale communi fortificati, calcinatur.

Stratificatio.

§. 28. Stratificatio fit, quando res calcinanda in convenientes particulas diminuitur, & cum pulvere corrodeente & solvente, strato super stratum facta, in vase aliquo sternitur, & per suum mensuram in fumum, vel balnei calorem, aut alibi locatur. Libav. lib. 1. Alchymia c. 36.

Talis calcinatio per Stratificationem requiritur in apparatu ad confectionem vitrioli Veneris & Martii, ubi laminæ metallorum dictorum in tigillo lutato, cum sulphure pulverisato, stratum super stratum facta, igne circulari calcinantur, de quo vide Crollum in confectione Stomachici.

§. 29. Emplastrationem, Libav. corrosionem per pastam vocat, quæ paratur ex partibus, sale nimirum, Chalcantho, aceto, urina & similibus, quæ potissimum aurifabri utuntur in auro à deauratis poculis argenteis separando.

Emplastratio.

§. 30. Tandem superest Amalgamatio, quando metalla calcinantur per hydrargyrum, unde amalgama est metallum cum Mercurio incorporatum, & præparatur, ut instar butyri in vola extendi queat, vide Libav. citat. c. 32.

Amalgamatio.

Procedit hæc calcinatio potissimum in sole & luna, cujus apparatus in eo consistit, ut metallum in tenues laminas ductum cum Mercurio calefacto, ut fumare incipiat, partibus octo, vel etiam paucioribus, pro mollicitie metalli, misceatur, ut fiat pulcra undique sui similis, quam vocant amalgama, de quo in Catino & exhalare debet, effuso residuo in concham aquæ frigidæ, eoque loto, donec nigrities cecidat.

§. 31. Cum autem corruptionem & dissolutionem alicujus medicamenti sequatur separatio, idcirco consequenter tractandum de partium dissolutione, quæ fit vel superficialiter, abluitione, abluitione, detersione, expressione, effusione, colatione, filtratione, depumatione & exhaustione, vel perfecte seu substantialiter, destillatione, rectificatione, sublimatione, extractione, expressione perfecte, quibus succurrunt digestio, evaporatio, exhalatio, cementatio & fulminatio.

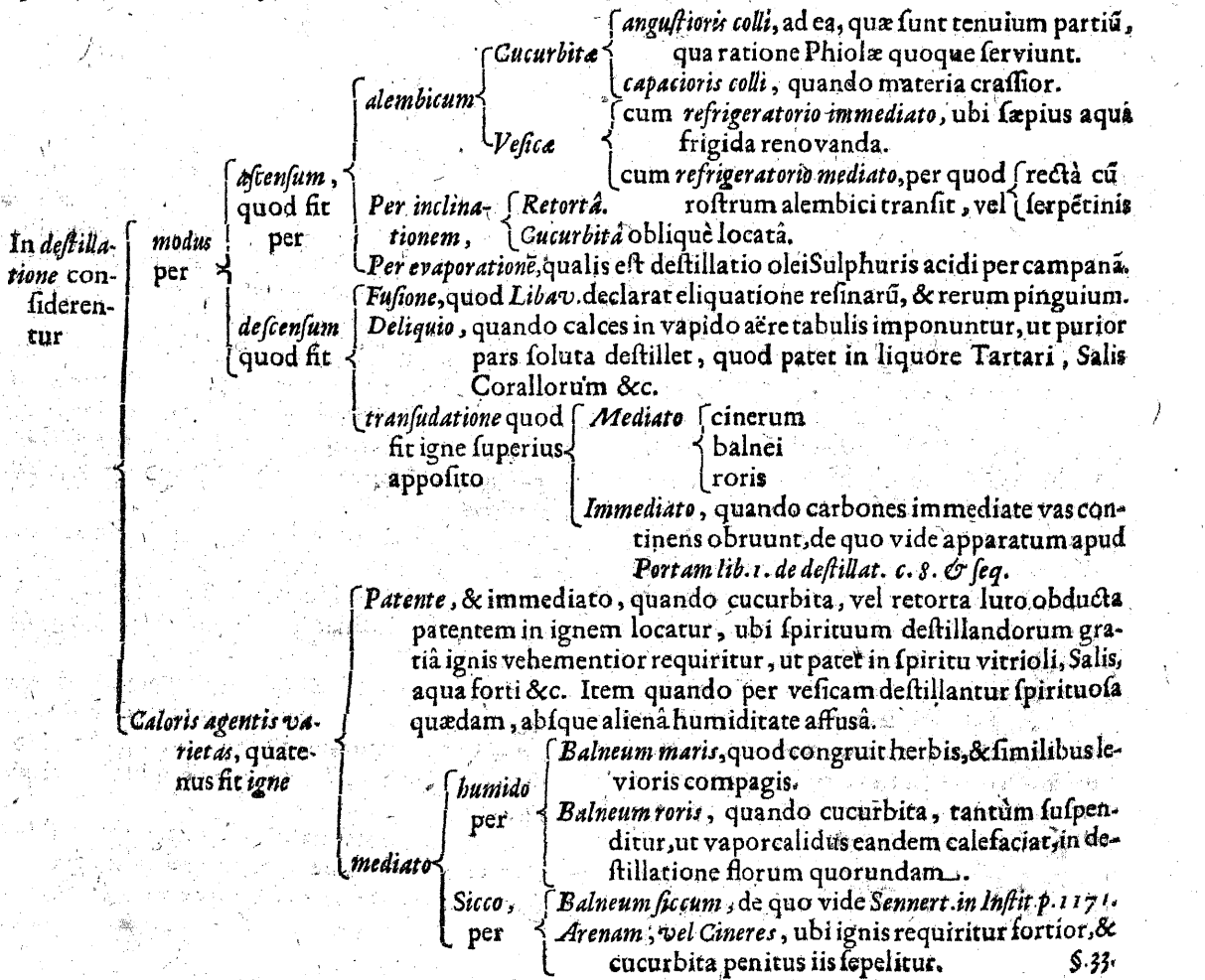
Separatio.

Superficialis.

Perfecta.

§. 32. Destillatio supra definita est, & pro diversitate qualitatum illius materiæ, quæ destillatur, duplex est, nimirum per ascensum & per descensum: per ascensum antequam destillet liquor extractus, aërea specie sublimatur, aut per alembicum, aut per inclinationem, seu per retortam: per descensum, aut per fusionem, aut per deliquium, aut per trasudationem, igne superius admoto destillatio perficitur. Vide Libavium lib. 1. Alchymia cap. 41. & seq. Bapt. Port. lib. 1. de destill. Quæret. pharmacop. dogm. cap. 5.

Destillationis.

Rectificatio.

§. 33. Rectificatio repetita est destillatio, quod perfectius reddatur opus, quod à partibus heterogeneis separare conatur, Quæret. ibidem.

Nota vero rectificationem diversimodè fieri pro ratione materiæ destillatæ, quatenus interdum per eandem destillatum redditur purius, fæcibus in fundo relicto, interdum phlegma per rectificationem ab oleo separatur, interdum spiritus à phlegmate per eandem seceritur.

Sublimatio.

§. 34. Sublimatio fit, quando corpus halitus specie in sublime attollitur, & ibidem congelatum subsistit, eo fine, ut sales volatiles ac substantiæ sulphureæ puriores reddantur, & à terreis fecibus separantur. Vide Libav. lib. 2. Epist. Chymic. epist. 34. & Sennert. in Inst. pag. 1178.

Extractio.

§. 35. Extractio hoc loco nihil aliud est, quam essentia per menstruum separatio, unde medicamentorum tinctura, & extrahente menstruo evaporato extractum oritur.

Menstruum hic etiam vocatur liquor, qui ad elicendam rei essentiam affunditur, ubi frequenter spiritus vini, sæpius aqua destillata, ros majalis destillatus, serum lactis destillatum, acetum, & alia adhibentur. Quando vero per menstruum affusum essentia cujusdam extrahitur, tum communiter liquor tinctus tinctura vocari solet, ubi notandum cuilibet suum appropriatum liquorem deberi, quod supra §. 19. dictum fuit. Si tinctura vel extractum liquidum desideratur, menstruum sit ejusdem generis, vel naturæ cum extracto, quâ ratione Florum Sulphuris tinctura per spiritum Terebinthinæ, vel juniperi conficitur: in super menstruum quoque tale sit, quod non facile corrumpatur, vel fore proprio permixto tale quid præcaveatur. Sic ex absinthio, salvia, card. benedicto, melissa, & aliis per spiritum vini tinctura extrahitur, ubi postea parte spiritus vini separata tinctura relinquatur, quæ digestionem convenienti magis depurata guttis aliquot commodum vinum medicatum efficit. Cum autem liquor extrahens per balneum, vel lentam coctionem in vase duplici separatur ad consentiam, ibi Extractum vocatur.

Expressio.

§. 36. Expressio perfecta non superficialis à fecibus præparatis essentiam laudabilem exprimit, ut patet in oleo amygdalar. nucis moschatæ, succis herbarum &c. V. Libav. part. 1. Alch. lib. 4. c. 3.

Digestio adjuvans præcedentium.

§. 37. Præcedentibus inservit digestio, cum medicamenta, propria vel aliena convenienti humiditate prædita, calore extraneo ita digeruntur, ut aquositates & cruditates concoquantur, omnesque feces & impuritates separentur, & graviores ac terrestres ad fundum precipitentur, leviores vero in spumam inutilem sublimentur.

Exemplum ejusmodi digestionis exhibet tyronibus fermentatio illa, quæ præcedit destillationem Spiritus Sambuci, quando succus expressus digeritur per fermentationem, donec tam fæcum depositio, quam etiam spumæ separationis satis depuratus sit. Talem digestionem natura tentat in depuratione vini, quam ars in confectione hydromellis, cerevisiæ & similibus imitatur.

Evaporatio.

§. 38. Sic evaporatione menstruum humidum in aëreum vaporem dissolvitur, quemadmodum exhalatione ficiora medicamenta, per sublimationem, vel alia ratione facta, magis exsiccantur, dum spiritus & halitus sicci in aërem, per calorem abeunt, quibus succedit coagulatio, ubi jam suam qualitatem & consistentiam ipsium medicamentum acquirit.

Coagulatio.

Sic extracta per spiritum vini facta coagulantur Tomus primus.

tur, ubi spiritus evaporatione, vel per destillationem, vel in duplici vase separatur: sic salia herbarum aëre sicco magis consistunt.

§. 39. Quoad metalla huc etiam cementatio & fulminatio referri queunt, quatenus ad puriorem partium separationem faciunt, licet aliàs magis ad Calcinationem referantur. Vide §. 10. de Stratificatione.

Cementatio. Fulminatio.

Cementatio est purificatio metalli per cementum, scilicet, quando cemento, hoc est, materia minerali acuta & penetrante metallo stratificatur & reverberatur: fulminatio vero est gradatio metallica cum excoctione ad purum in cineritio, cujus effectio veluti effulgentie indicatur splendore, de quo vide Libav. lib. 1. Alchym. cap. 62. 63.

§. 40. Hactenus de corruptione & separatione, sequitur generatio, quâ scilicet medicamenta, post resolutionem, regenerantur, & exactè perficiuntur, ut in humano corpore vires suas perfecte exercere possint; hæc vel sumitur late, pro ipsa quoque separatione, de qua diximus; vel stricte & proprie, pro ea tantum mutatione, quâ medicamentum conveniens ab impuritatibus separatum exaltatur & perficitur, quod fit digestionem, coagulationem, incerationem, circulationem & fixationem.

Generatio.

Proprie dicta.

§. 41. Digestio huc pertinet, quatenus homogenea colligit, alienas qualitates corrigit, & medicamenti qualitates nobiliores reddit: sic extractum hellebori digestionem miscet, extractum narcoticum Hyosiam eadem lenius redditur.

Digestio perficiens.

Notent tyrones digestionis vocabulum Medicis generaliter quidem coctionem denotare, quâ ratione in methodo medendi sumitur, ubi humores crudi digerendi veniunt: hic autem, quod operationes chymicas attinet, tripliciter accipitur: 1. digestio vocatur blanda coctio, quâ feces deponuntur, aliàs nullo ingenio separanda, quâ ratione destillata quædam igne digestionis, vel etiam in sole magis purificantur: 2. Digestio fit etiam dissolutionis gratia, lento calore in internum agente, quod fiat heterogeneorum ab homogeneis segregatio, de quibus duobus modis vide §. 17. tandem 3. digestio describitur hoc loco, quâ rei elaboratæ nova qualitas & telositas additur; ita ut si quid alieni addit deponatur, & si quid deficiat, addatur, unde huc maximè in nobilioribus medicamentis perficiendis furnus Athanoris pertinet, quem ex Hen. Cunrado diligenter describit Sennertus in Inst.

Tripliciter apud Chymicos accipitur digestio.

§. 42. Coagulatio corpus fluidum consistentiam suam nanciscitur, vel separationem humoris, per destillationem, aut evaporationem, qualis coagulatio §. 38. describitur, vel paulatim illum humorem in corporis substantiam convertendo, donec totum sit coagulatum & fixum.

Coagulatio.

§. 43. Tali ratione coagulatur medicamentum inceratione, quæ est mistio humoris convenientis cum materia sicca, per lentam imbibitionem, ad consistentiam usque ceræ emollitæ, quod fit lavigatione & digestionem repetita. V. Libav. p. 2. Alch. lib. 5. cap. 2.

Incercatio.

§. 44. Circulatione liquor purus per circuitam Circulationem & coagulationem exaltatur, quæ digestionem & destillationem perficitur. Libavium lib. 1. Alchym. cap. 58.

Perficuntur talis operatio vase Hermetis, vel Pelicano, quando liquor attenuabilis exaltari dicitur, concurrente digestionem, sublimationem & circulationem destillationem, donec perfectionem convenientem nanciscatur.

§. 45. Fixatione tandem exaltatur medicamentum, Fixatio.

L I tum,

rum, quando, quod volatile est, fixum & constans redditur, vel quod corpori fixo affigatur, vel quod totum figatur, de quo vide Epist. Chym. Libavii lib. 2. Epist. 78. Conjunge Libav. lib. 2. Alchym. tract. 1. cap. 7. ubi varia fixationis exempla proponuntur.

§. 46. His præparationibus Medicaminum Magisteria & Extracta varia fieri possunt, de quorum differentiis & multiplicibus acceptionibus, vide Libav. lib. 2. & tertio Alchymia.

§. 47. Talis est varietasillarum operationum,

quæ præparationi medicamentorum inservire queunt, ubi juxta præscriptum prudentis Medici, convenientibus adhibitis instrumentis, certoque ignis regimine perficiuntur.

§. 48. Non enim quodlibet medicamentum quamlibet admittit operationem, sed pro diversitate, tum ipsius medicamenti, tum affectus, quem curare conamur, jam hæc, jam alia præparatio requiritur, de quo vide Stegghium lib. 1. Med. Pract. cap. 15.

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIDIS VII.
EXERCITATIO OCTAVA,
DE
MEDICAMENTIS COM-
POSITIS USUALIBUS.

§. 1.

Occasio compositionis.

RX Medicamentis simplicibus fit *compositum*, quando deest *simplex* conveniens, ubi adhibetur illud, quod efficaciam suam superius vel inferius est eam qualitate, quam morbus requirit, addito videlicet accommodato *juvante*; v. g. si refrigerandum secundo ordine, in defectu frigidi simplicis in secundo gradu, duo simplicia frigida, alterum tertii, alterum primi gradus miscentur. Fernelius, libro 4. Meth. cap. 7.

Adjuvans quando requiritur. Corrigentis occasio.

§. 2. Imò & medicamentum ipsum, quandoque compositionem requirit: etenim imbecillioris actio sæpius excitanda est, sic Rhabarbarum addita spica & Cinamomo, Agaricus & Turbith, Zingiber efficaciora redduntur: non raro malignitas corrigenda venit, quod in præparatione Scammonæ, Colocynthis, Antimonii & similibus patet. V. Trincavel. libr. 1. de comp. Med. cap. 2.

Dirigens. Confortans.

§. 3. Pars affecta respectu situs *dirigentia* & *penetrantia*, respectu præstantiæ *confortantia* appropriata commiscenda esse indicat: sic Cephalicis Betonica, Hepaticis Agrimonia, Hystericis Artemisia, Cardiacis medicamentis Buglossa & similes adduntur.

Indicatio- nes diver- sæ expo- sitionis cau- sæ.

§. 4. Tandem *morborum varietas, eorumque causa & symptomata* maximè faciunt ad medicamentorum compositionem, quando diversæ indicationes: v. g. febricitans debilis requirit remedium refrigerans & corroborans, quale est *confectio Manus Christi perlata*, ubi aqua rosar. respicit febrim, & margaritæ propter vires corroborandas adduntur.

4. Inten- tiones compo- sitionis. Basis.

§. 5. Reducuntur autem intentiones in compositione medicamentorum ad quatuor, nimirum ad *Basim, Juvantiam, Dirigentiam & Conservantiam*.

§. 6. *Basis* in medicamento composito est illud, à quo actio potissima progreditur, estque *unica, vel multiplex*, ex uno, vel pluribus simplicibus constans. Fallopius de comp. med. cap. 15. Capivac. tract. de com. med.

Basis ceu columen & fundamentum totius compositionis plures ob causas variatur, scilicet *ratione Morbi*, quatenus idem simplex vel compositus,

mitis vel acutus, siens, vel confirmatus, vel in principio, vel in augmento, vel in statu, vel in declinatione &c. *ratione causarum* antecedentium & continentium, ratione symptomatum urgentium, quatenus causæ rationem induunt: *ratione partis affectæ*, cujus temperamentum, conformatio, situs, connexio & alia basin variant: *ratione virium valentium*, vel debiliū: *ratione ætatis* puerilis, juvenilis, consistentis & similis: *ratione consuetudinis*: *ratione proprietatis singularis*: *ratione vite generis*: *ratione temporis anni, & æris ambientis* &c.

§. 7. *Juvantia* sunt, quæ basi succurrunt, vel actionem ejus promovendo: quæ ratione *Cardamomum* a credine sua *Cassie* operationem extimulat, & *zingiber* attenuando *Turpethi* vim acuit; vel *malignitatem* ejus corrigendo, quæ de causâ radices *Ejule acetum* macerantur. Vide Heur. in præf. meth. ad præf.

Hæc ratione suarum qualitatum vel sunt *acrida*, quæ debiliū vim extimulant, quæ ratione *Cardamomum Cassie*, *Myrobalanis Cinamomum*, *Cremor Tartari Rhabarbaro* additur: vel *tenuis essentia*, quæ penetrant, & ob materiæ lentorem & crassitiam ignaviores concitant, quod patet, ubi *Camphora, Acetum, Spiritus Salis* & similia penetrationis gratia adduntur: vel sunt *astringentia*, pharmaci virtutem colligendo, quæ ratione *Succus cydoniorum Diagrydii* operationem adjuvat: vel sunt *mitigantia*, quo sine medicamentis purgantibus aromata miscentur.

§. 8. *Dirigentia* requiruntur, quando *Basis* iusto modo constituta per se sola ad affectum locum pertingere nequit, ita ut sit necessarium aliud quoddam appropriatum addere, quod etiam citius operationem suam assequatur.

Dirigentia seu *directiva Basin* eò, quod tendit, secum deducunt, ubi locum habent ea, quæ *partibus appropriatis* sunt, quæ ratione *Pectoralibus Hysopos, Prasiū, Cephalicis Stæchas, Betonica, Hepaticis Agrimonia, Cichoreum, &c.* adduntur: item quæ *infarctus meatuum* aperiunt & excrementa impediencia remouent, tum etiam humorum concoctionem adjuvant.

§. 9. Cum autem serò medicina pareretur temporis necessitatis, idcirco maximè eò quoque respiciendum,

ciendum, quò fiat per convenientia additamenta medicaminum *conservatio*, ne in morbis subito irruentibus remediis certis destituamur.

Talis *conservatio* fit, quatenus humiditas superflua, putredinis mater, vel ignis aut solis calore, seu pedetentim in umbra confamitur; vel quatenus quædam melle, saccharove conduntur, aut oleo, sale, vel aceto perfunduntur &c.

§. 10. Sunt autem *medicamenta composita* duplicia, vel *Usualia*, vel *Magistralia*: illa sic dicuntur, quod frequentioris sint usus, & in officinis semper inveniuntur, ac in *interna* atque *externa* dividuntur.

Usualia Medicamenta.

Interna.

§. 11. *Interna* sunt, quæ in corpus assumuntur, vel pro præparatione & digestionem, vel pro purgatione, vel pro corroboracione: *externa* formis diversis exterius applicantur.

Syrupus quid.

§. 12. Ad præparantia reduci possunt *Syrupi, Julepi, Mellaria & Miva*. *Syrupus, Alchuario* est medicamentum liquidum, continuitate in fluxu non facile rumpens, ex succis plantarum cum appropriatâ humiditate, propriâ, vel alienâ percoctum, & saccharatum ad saporis gratiam & custodiæ diuturnitatem. Wecc. lib. 1. Antid. gener. cap. 13.

Julepus quid.

§. 13. *Julepus*, quibusdam *Quadratio* dicitur, estque Syrupo tenuius & liquidius medicamentum, quod quamvis variis modis ex succis, Syrupis & liquoribus aliis parari solet, communissimè tamen dicitur in officinis de aquis stillatitiis rosar. violar. & similibus saccharo modico coctis, undè usualis *Julepus rosar. & violar.*

Mellaria.

§. 14. *Mellaria* sunt succi, & liquores melle conditi, quæ veteribus in frequenti usu erant, quorum loco maximâ Syruporum varietas ab Arabibus introducta, ita ut communibus officinis vix pauca supersint, nimirum *mel rosatum, Oxymel simplex & compositum, Scylliticum, Anacardinum &c.* Vide *Quercetam* in Pharmacopœa dogm.

Miva.

§. 15. *Miva* est succus fructuum, vel solus, vel cum saccharo, ad consistentiam liquidam, Syrupum majorem, excoctus, ut patet in *Miva cydoniorum* simplici & composita.

Cùm autem Syruporum Usualium in officinis magna sit varietas, idcirco, memoriæ serviendo, tabulam subsequenter subjicimus, ubi succos mellitos, atque alios etiam simpliciter tantum inspissatos ad consistentiam liquidam, includimus, operationes generaliter indicando, specialioremq; determinationem diligentiam Lectoris relinquendo. Quod autem de Syrupis dicimus, idem quoque damus expeditum in gratiam incipientium, quoad reliqua medicamenta, tam purgantia, quam al-

terantia, quemadmodum ex annexis tabulis patebit.

§. 16. Pro purgatione prostant in officinis *Electuaria, Pulveres & Pillulæ*. *Electuaria* sunt medicamenta composita mollia, vel ad leniendum, vel ad solvendum accommodata, quibus humores vel simplices, vel misti, ex partibus diversis nostri corporis, educuntur.

Electuaria purgantia.

§. 17. *Pulveres* conficiuntur ex medicamentis ficcis purgantibus, aliisque convenientibus additis, ut sunt *species quorundam Electuorum, pulvis tribus Aug. Tragea laxativa, pulvis Senæ præp. Montag.*

Pulveres.

§. 18. *Pillula*, Græcis *κατάρκτια*, sunt orbiculi solidi ex aridis medicaminum purgantium massis, cum Syrupo vel alio liquore concinnati, quorum vis multiplex ex sequentibus patebit.

Pillula.

Sed nota præter pillulas purgantes dari quoque pillulas de *Cynoglossa*, quæ sunt narcoticæ, de *Bellio*, quæ adstringendo fluxum hæmorrh. & Menstruum sistunt, de *Castoreo*, quæ uteri dolorem à flatibus dissipant, & menses aperiunt, *Bechica*, quæ pectori succurrunt &c.

§. 19. Ad corroboracionem in officinis prostant *Confectiones humide & molles*, ut *Electuaria aromatica & opiata, steinque sicca*, ut *rotulæ morsulive, species aromatica & pulveres*.

Corroborantia usualia.

§. 20. Imò *Conditia* radicum & fructuum, *Conserve* florum, *Lohoch, Rohob & Trochisci* quoque huc pertinent, quatenus pleraque, paucis exceptis, ad corroboracionem inserviunt.

§. 21. *Externa* medicamenta Usualia comprehendunt *Olea, Unguenta, Cerata & Emplastra*, de quibus in subsequenticibus. Ut autem illa, quæ dicta sunt, melius intelligantur, idcirco quædam specialia subjicienda, quæ memoriæ causa tabulis comprehendere volumus, imprimis, quò ad *Syrupos, cum succis mellitis & aliis*, quo ad *Electuaria lenitiva & solutiva*, quo ad *Pillulas*, quo ad *Aromaticas species, Electuaria alterantia, & Confectiones opiatas dictas*, quo ad *Trochiscos, Lohob, Aquas Compos. Pulveres, Olea, Unguenta & Emplastra cum Cerotis*, quorum omnium usualium medicamentorum internorum & externorum in Dispensatorio Augustano, Cordi, & aliis diligenter consignatorum, brevem enumerationem, præcipuis eorum operationibus assignatis instituiamus: præcipuis dico, cum impossibile sit, ut plene satis paucis verbis omnia dicantur. Quod autem *Aquas destillatas simpl. Conserve, Conditia, Confectiones, & succos inspissatos simplices* concernit, de iis nihil addimus, cum eorum omnium operationes ex simplicium medicamentorum determinatione facillimè colligantur.

Externa usualia.

Alterantes	Bilem	Syr. de Nymphæa, S. & C. de Papavere S. & C. de Flore pap. errat. Violar. è succo	Potissimum in capite fervidas fluxiones incrassando & sistendo.
		Mel rosatum Mes. de Sempervivo S. & C.	In pectore leniendo & tenues humores coagulando, ex parte quoque detergendo.
		Syr. de Farfara de Portulaca de Symphyro Fernel. de succo Plantag. de rosif ficcis	Pectus sauces & ventrem modicè refrigerant, & amica adfrictione roborant in Pleuritiide, Sputo sang. Exulceratione pulmonis, Coliaca, Diarrhaea, Dysenteria, &c.
		de succo Acetosæ Acetosit. citri Arant. dulc. & acid. de cort. Arant. de Florib. Arant. de cort. Citri Limonum Granator. Juleb Rosar. Violar.	In Corde astum temperant, & malignitati resistunt.
Purgantes	Pituitam & Melancholiam.	Syr. de Rubo Idæo de Fragis Acetosus S. & C. de Agresta Cydoniorum de Endivia S. & C. de f. Cichorei Rosatus simplex	In Ventriculo, Jecore & Renibus, partim abstergendo, partim incidendo, partim adstringendo.
		Mel rosar. Violar. Rob cynosbati: de Cornis: de Agresta; Pranor. sylvest. Cydon. Berber. Nucum. Ribes. Oxyfacch. simpl. & C. Miva Cydon. simpl.	

Syrupi U-
suales
cum suc-
cis Mel-
licis, &
alii sunt

Pituitam	Syr. de Pœonia: de Beton. de Stæchade S. & C. de Stæchade Fernel. fl. paralyseos	In Capite & Articulis.
	Mel Anacard. Anthosatum. Syr. de glycyrrhiza de Hyssopo: de Prasio de f. Card. ben. Capit. ♀. S. & C. de hispidula de f. veronicæ: Rob. ejusdem	In Pectore incidendo, detergendo, & ad expulsiõnem preparando.
	Mel passulatum Oxymel squill. Syr. Bifant. S. & C. de Scordio De Cinamomo de f. card. ben. Acetosus simplex de Mentha major, minor, de Absynth. Calamintha	In Corde viscidos humores incidendo, & malignitati putredinis resistendo.
	Oxymel S. & C. Mel Menthæ Juleb. ex vino Miva Cydon. S. & C. Syr. de z. & s. rad. de Eupatorio: de Artemisia, de Adiantho Fernel. de Althæa Fernel. de f. Melissophylli de f. Hyperici de f. hederæ terrest. de Chamæmelo: de Mercuriali, Nephrocatach. Joub.	In Ventriculo, tartareas viscidas collectiones attenuando, & frigiditatem corrigendo.
Melancholiam	Mel Mercuriale Oxymel diureticum Rob Juniperum: Sambucinum	In Jecore, Liene, Renibus atque Utero venarum minorum obstructionibus succurrendo, & meatuum occlusiones resolvendo.
	Syr. de Buglossa de Boragine de fumaris S. & C. de Scolopend. Fernel. Mel Emblicorum Syr. de pomis simplex.	
Purgantes	Bilem	Syr. Violar. solut. Ros. solut. S. & C. ex Infusione multiplici rosar. de Cichoreo cum Rhab. Diaferos Andernaci de Rhabarbaro solut. de Manna lax. cum pituita.
	Melanchol.	Mel rosar. Solut. Syr. de Sena. de Epithymo. de Pomis Saboris. de Helleboro nig. Ul. Rosar. solut. Helleboratus.
	Mixtos humores	Syr. de Carthamo. de fl. acaciæ. de Spina cervinâ. de floribus persicorum. Oxymel Hellebor. Gel.

Ob spacii commoditatem solutiua solida jungimus, ut sunt;

Anisum Laxativum Diacarthamum solidum Holippæ purgantes	ad bilem & pituitam.
De succo rosarum zz. laxativum Diaphanicum solidum Morfuli purgantes de Mechoaca	ad bilem.
Confectio contra vermes, ad putrilaginem circa primas vias.	ad mixtos humores.

Pitui-

Tab. De Electuar. & Pilulis.

Electuaria Officinarum sunt	Lenitiva	Florum Cassiæ	ad biliosos humores cum pituita permixtos.
		Lenitivum de Manna Hieræ cum Agarico Cassiæ pro Clysteribus Cassiæ extractæ Pulpæ Tamarind. Prunor. de Tamarind. cum fol. fenæ Cassiæ extr. cum fol. fen. Diacatholici, in acutis Diaprunis simpl.	
	Solutiva	Lenitivi Lenitivi Florenzolæ Hieræ pieræ Galeni Tripheræ Persicæ Huc etiam pertinent Laxat. passulæ, zibebæ, pruna. Benedicta lax. ex Artic. Ren. Colo Diabalzemar, ex hypochond. Hieræ compos. Nicol. in Enem. Hiera Logadii, in Enem. Diaprunis solut. in acutis de Psyllio Montagn. in febr. ardent. Rosatum Mes. moderatè de succo rosar. Nic. fortiter Diafebesten Montag. in febribus Diacydon. lucid. lax. vehementer Catarcticum Imperiale Diacartham. de citro solut. Conf. Hamec. major: minor. Episcopi. Indum. majus; minus. Diaphænicum Mes. Fernel. Caryocostinum Galeni Diafenzæ Diaturbith cum Rhab. Hiera Pachii.	ad mixtos humores utriusque bilis & phlegmatis. ad pituitam & crudos humores. ad biliosos humores. ad mixtos humores, partim etiam simul adustos.

Pilulæ purgant potissimum humores	Biliosos	leniter	Affaireth. è Ventriculo, capite. Communes Avicennæ: Russi: putredini simul resistendo. de Rhabarbaro, in febribus chronicis. de Eupatorio, ex epate, liene, &c. de Aloë lota: Rosata: in putridis hum. Ventriculi. de Aloë & Mastiche. è Ventriculo, roborando simul. Aggregat. cum phlegmate & adustis humor. ex toto. Aureæ, cum pituita è capite.	validè	Arabica, cum reliquis humor. è capite. Aleophangina, è cap. & Ventriculo. de Hiera cum Agarico, è pectore & cap. Stomachica, è Ventriculo, simul roborando. Mastichina, è Ventriculo & capite. Imperiales, cum reliquis humoribus è Ventr. & jecore. Benedictæ, ex articulis. Cochiæ, è cap. Ventr.	
		Pituitosos	leniter			Lucis major, è cap. ocul. Fœtida, è locis remotioribus. de Euphorbio, è locis remotiss. de Sagapeno, ex utero & articul. de Nitro, ex remotioribus locis. de Sarcocollo, ex cerebr. & articul. de octo rebus: Turbith aureæ. de Elaterio, ex utero. de fumaris, ex liene & mesenterio. de s. gen. myrobal. ad sanguinem depurandum. Indæ, ex epate, liene, mesent.
	Melancholicos & adustos	leniter	de s. gen. myrobal. ad sanguinem depurandum. Indæ, ex epate, liene, mesent.	validè	de Lapide Lazuli: Armeno Lucis minores de Colocynthide, cum phlegmate Hydroticæ, in hydrope. de Hermodactylis. de Mezereo, Arthetica. sine quibus: de Opoponace: de Hiera Compos. Hiera pieræ Rhalis. de Halicacabo.	
	Aqueos Serofos	leniter	de s. gen. myrobal. ad sanguinem depurandum. Indæ, ex epate, liene, mesent.			
	Cum aliis	Mixtos	de s. gen. myrobal. ad sanguinem depurandum. Indæ, ex epate, liene, mesent.	ex remotioribus partibus.	in artbritide.	ex diversis corporis partibus, imprimis è visceribus concolt.

Aroma-

Tab. De Confect. & Specier. Arom.

Aromaticæ Species, Electuaria, & Confectiones opiatæ dictæ, ut plurimum succurrunt	Capiti	Calefaciendo, in morbis à frigida intemperie & colluvie phlegmatis acferi	Diambra. Dianthos. Diacorum Mes. Diamoschu dul. Dicastoreum. Diapæorias. Aurca Alexandrina. Conf. Alkermes. Conf. Anacardina. Spec. contra Apoplex. Aug. Diahyssop. Diacodium simpl. Gal. Solidum August. Philonium Mes. Requies Nicol. Diarrh. Abb. sine spec. Conf. Manus Christi. Sotirella parva, in dolore dent.
		Refrigerando, in tenuibus fluxionibus calidis, inflammatione, delirio, &c.	Diapris Sal. Diapenidium Diatragacanth. cal. Diaprasium. Diacalamentum. Diathamaron.
	Pectori	Calefaciendo, per tenacium collectionum attenuationem & incisionem in Asthmate & similibus	Diapapaver. Diatragacanth. frig. Diapenid. f. spec. El. Resumptivum Nicol. Diacodium S. Gal. Solidum Aug. Diapris simplex.
		Refrigerando, in fluxionibus calidis, Peripneumonia, Pleurisi, &c.	Aromat. Rosatum. Caryophyllatum. Diambra. Diamoschu dul. Diamarg. calidum. Diaxyloaloes. Conf. Liberant. Pleres Archont. Diafcond. Fracast. Antidotus Matth. Mithridat. Dam. Theriaca And. Elect. de Ovo. El. Guidon. simpl. Spec. cordiales Alex. Conf. Alkerm.
	Cordi	Calefaciendo, per putredinis & malignitatis correctionem,	Conf. de Hyacintho. Diacorallium. Diatrionfant. Diamarg. frig. Requies Nicol. Conf. Manus chr. perlata. Sp. de Gemmis frig. Cordial. temp. Diacinamomum. Aromat. Rosat. Caryophyll. Diagalanga. Dianifum. Diaxyloaloes. Diazingiber. Diatrionpipereon. Spec. Imperatoris. Incisæ. Diacyminum. El. Ducis. Rosata novell. El. de bac. lauri. Conf. Anacardina. El. vitæ Arnoldi. Acorus cond. Aug. Conf. ad vermes. Mithridat. Dam. Theriaca And. Conf. zing. cocti. Diapoliticum Galeni.
		Refrigerando, malignas evaporationes reprimendo, & Spiritus ferocientes sistendo,	Diarrh. abb. sine spec. Diatrionfantaton. Diacydon. sim. Diafcondium. Diamarg. frig. Athanasia Magna Nicolai. Michleta Nicol. Philon. Mes. Philon. Persic. Roman. Tharsense. Requies Nicolai.
Ventriculo & intestinis	Calefaciendo, coctionem juvando, cruditates absumendo, flatus dissipando, & phlegma resolvendo	Diarrh. Abb. complet. Dialacca. Diacinnam. Diacurcuma. Diacorum. Diacalamenth. Rosata Novella. Elect. Chalybeatum Aug.	
	Refrigerando, per intemp. cal. correctionem, & bilis temperationem	Diarrh. Abb. f. spec. Diatrionfant. Diacorallium. Diamarg. frig.	
Jecori & Lien	Calefaciendo, temperiem corrigunt, & oppilationes solvunt	Diarrh. Abb. f. spec. Diatrionfant. Diacorallium. Diamarg. frig.	
	Refrigerando, per digestionis promotionem,	Diarrh. Abb. f. spec. Diatrionfant. Diacorallium. Diamarg. frig.	
Utero & membris generationis	Calefaciendo, frigiditas obstructions solvendo,	Diafaryrium Diambra Diacalamentum El. de Gemmis calid. Ducis. Tryphera magna sine opio. Diarrh. Abb. f. f. Diatrionfantalon. Thyphera cum opio.	
	Refrigerando		

Ll 4

Trochisci

Trochisci vel	usurpantur ad alias composi- tiones, ut	de Vipera. Scyllitici. Hedychroi. Cyphi. Ramich. Gallix Moschatæ. Aliptæ Moschatæ. Diarrhod. Nicolai.	
		purgantes	de Agarico. Agaricus trochisc. Alhandal Hamech
	astringentes		de terra figil. de Carabe. de Berber.
		aperientes quo ad	Jecur & lienem
per se ad u- sum ve- niunt, suntq;	vias urinæ		de Alkekengi Diajon.

Locho seu Ec- legmata sunt medicamenta pectori suc- currentia vel	Incidendo & abster- gendo.	de Pino. Sanum & experrum. de Squilla. ad Asthma. Pallulatum. de Caulibus Gordonii. de Farfara.
		consolidando
	calorem p. n. tempe- rando	

Pulveres officina- rum	purgant	Bilem	Solutivus de tribus. Spec. diaturbith cum Rhabar. Rhabarbari incisi cum Crem. Tart. Cholagogus Quercet.
		pituitam	Spec. diacarthami. Machoacæ. Phlegmagog. Quer. Sternutatorius. Ad Nasalia.
		Melanch. & adustos humores	Senæ præparatæ Montagn. Tartari præpar. Aug. Melangogus Quercet.
	alterant	mixtos hu- mores	Panchymagog. Quer. Machoacæ nig. ad hydropic. aq. Quercet. ad suppositoria diversa.
		Putredinem & malign. corrigeno	Bezoarticus Aug. El. de Bolo S. & C. Gryfeus Cæsaris contra pest. Rubeus Cæsaris c. p. Pannonicus, ad feb. malign. alter, fortior Saxonicus, contra venena varia. contra vermes, pro ulceribus gutturis, in lue ♀.
	partes va- rias robo- rando.	arenulas expellendo	ad calculum August. de cineribus Avicen. priori fortior.
		partum ju- vando.	partum promovens Aug. Helidæi de Pad.
Sanguinem dissolvendo ad casum. discutiendo pul. ad strumas, reiteratò sumptus.		Astringens Galeni. Contra Abortum duplex Aug. Anonymus, Item Haly, contra tabem. Violar. odorat. ad caput. Pro Epithemate cordis, & jecoris. Marchionis, ad Apoplex. & Epileps. ad dentrificia.	

Aqua destilla- ta Composita prospiciunt	Capiti	Vitæ Langii, roborando totum, & Epilepsia resistendo. Epileptica ejusdem, tam in paroxysmo, quam extra. Mirabilis ejusdem, in Apoplex. & aliis frigid. nervor. affectibus. Elixir vitæ Matthioli, ad idem.	
		Hirundinum usitata, ad Apoplex. & Epileps. Composita minor: efficacior in paroxys. major: adhuc validior.	
	Oculis	Theriacal. Cephalica Querc. in affectibus capitis per se, & per consensum. Hypnotica Querc. in phrenit. & pervigiliâ. Antiepileptica ex Magnesia Querc. in Epilepsia à vermicibus commendatâ. Sophorum Dorncreilii: in memoria roboranda.	
		ad oculos usitata Aug. in inflamm. & suffusio. ophthalmica ex Magnesia Quercet.	
	Pectori	Asthmatica Ulmenf. in Dispnea, Asthmate &c. ad sputum Sanguinis Quercetani. ad ulcera pulmonum Quercetani. ad pleurifin Quercet. vesperi cum syr. pap. &c.	
		Bardanæ Compos. Stapediana prima Secunda Theriacalis Bezoart. Aug. Chylostagma Diaphoret. Mind. Theriacalis Compos. Quercet. Theriacalis Plateri Ulmenfium ad febres pestilentes Querc.	In morbis pestiferis, & malignis venenum per sudorem expellendo.
	Cordi	Vitæ Fuchsii Ulmenfium Cordis Cervini Plateri	palpitationi & tremori succurrendo.
		Odorifera Fuchsii Extractum Cordial. Noriber.	exterius regioni cordis, & pulsibus applicando.
	Stomacho & Intes- tinis	Stomachica Ulmenf. in causa frigida. Phylogona Dorncreilii: in flatibus dissipandis. Contra colicam Quercet. in causa frigida. ad Dynteriam Quercet. Mastichina Fuchsii Ulmenfium.	
		Jecori & Lieni	Antiscorbutica & hydropica Quercet. Scorbutica Dorncreilii. Splenetica ejusdem.
Renibus & Vesica	Contra Calculum Fuchsii Ulmenfium. Antinephritica Quercetani. ad Calculum in vesica, ejusdem. ad Gonorrhæam diuturnam, ejusdem.		
	Utero	Antihysterica Camphorata, Ulmenfium. Sine Camphora, Ulmenfium. Balsamus Embryonum, contra abortum pro fatu roborando. Panacis Heraclei Compos. Aug. in uterinis convulsionibus & flatibus. Hysterica Quercetani.	
Partibus externis	Arthritica Aug. in frig. articul. affectibus. Podagrica variæ Querc. ad ambusta, ejusdem.		

Olea communia, Usualia, quæ vel exprimuntur, vel per infusionem fiunt, aut	Calefaci- endo di- verfi- modè vel	Nervi, articulis, utero, ve- sica potissimum succur- runt, ut oleum	Abrotani. Avellanæ, simul anodyn. Balatinum. Balsami Petri App. Castorei. Cheirinum. Croci. Enulatum. Euphorbii. Formicarum, venerem stimulo. Hyperici, consolidando. Jasminum. Juniperinum. Juglandis. Laurinum. Rutæ. Sambuchinum. Spicæ. Styracis. Terebinthinæ. Vulpinum. Lilior. convallium. Moschelinum. Nardinum S. & C. Nucis Indicæ. Lumbricorum. Petrolæum. Piperinum. Philosophorum.
		Ventriculo, intestinis, totiq; abdomini plurimum conferunt, ut oleum	Ablynthii. Anethinum. Menthæ. Mastichinum. Nucis mosch. Ligustrinum. Stomachale Cratonis.
		Pectori, lieni, renibus, & ve- sica partim digestionem, partim detersione, par- tim emollitione ser- viunt, ut oleum	Amygdal. dul. Amararum. Chamæmelinum. Capparorum. Carthami. Irinum. Lini. Lilior. alb. Nucleorum Persicorum. Ovorum. Scorpionum. Sambucinum. Resolutivum. Ricinum. Sesaminum. ex pistaceis & pineis.
	Refrige- rando di- verfi- modè vel	Externè maculas faciei & lentiginis abigunt, ut oleum	de cerasis per express. de Tartaro, per deliquium. Ovorum.
	In Capitis inflammationibus, & doloribus sedandis ac somno conciliando, ut o- leum	Papaver. express. Mandragoræ Nymphææ Rosatum	
		Pectori & cordi succurrendo, ut ol. violatum è granis citri.	
		Ventriculo, jecori, lieni, totiq; abdomini adstrictione tem- peratâ conveniunt, ut ol.	Cydoniorum Myrtinum Myrtillorum Lentiscinum
		Articulis in arthritide inflammatis prodest oleum Ranarum. Flor. Verbalci. Saponis Venet.	

Calefa- ciunt, ut Ung.	Anodynum: temperatè dolores mulcendo. Arregon: penetrando & resolvendo in Paralyti & c. Agrippæ } laxos tumores attenuando, & exterius ad umbilicum de Artanita } alvum resolvendo. de Bdellio: in frigidis nervorum affectibus digerendo. Clysmaticum: digerendo, leniendo, & emolliendo in clysteribus. Dialtheæ Simplex } attenuando, humectando & digerendo. Compositum } Martiatum: in frigidis affectibus alterando. Pectorale: viscidos humores attenuando. Nervinum: in frigidis fluxionibus ad nervosas partes. Resumptivum: in Asthmaticis & Hecticis.
Unguenta Usualia, vel di- verfi- modè	Rosatum } de Minio } ad inflammationes jecoris, renum, & aliarum partium. Jovis } Violatum: emolliendo simul in pectoris morbis. Infrigidans Gal. in interperie calida sicca. Nihil ad oculos: in fluxionibus calidis. Diapompholygos: modicè siccando. Populeon: digerendo, simulque somnum conciliando. de Alabastro: in dolore capitis quocunque, temperatè resolvendo simul. album: in ambustis & cutis vitis. album Camphoratum: priori potentius. è calce: ad ambusta. de liquiritia: ad erisipelatû inflammatis.
Refrige- rant, ut Ung.	Ægyptiacum: in sordidis ulceribus. Apostolorum: in ulceribus difficilissimis. Citrinum: in faciei maculis. Fuscum: consolidando simul. Pediculorum: morificando pediculos, & putredinem ejusmodi corrigeno.
Mundifi- cant & de- tergent	ad scabiem } ad tineam } in externis cutis vitis. ad vermes: in interna tali putredine. ad verrucas: in urinario meatu. de succo arantii: in vulneribus mundificandis. de Nicotiana: simul consolidando.
Siccant & cicatricem inducunt	de Lithargyrio: sine morsu vulnera replendo: Pomata: in oris fissuris corrigendis. Aureum: glutinando vulnera partium mollium.
Astringit	Ung. Comitiflæ, in abortu provocando, & menstrui superflui.
Sanguinem resolvit in contusis & sigillatim, ut Unguent.	de Cynoglossa: exterius. Viride Regiæ: interius quoque sumptum.

Tabul. Emplastr. & Ceratorum.

Emplastra & Cerata	Calefaciunt, ut	Apostolicum, quod resolvit, & sordes abstergit. De baccis lauri, status dissipando. Ceroneum, emolliendo, & dolores frigidos leniendo. Diaphænicum, cal. modicè, simul astring. in ventris fluxu. Oxycroceum, in contusionibus & nervosarum partium doloribus. de Rhabarbaro, topbos in lue & resolvendo. Tetrapharmacum, puris generatione. ad topbos, resolvendo & emolliendo. filii Zachariæ, ad idem, ut etiam ad expectorat. Diapipereos Gal. in ulceribus humidioribus. Vide lib. 1. de comp. med. s. g. c. 13.
	Refrigerant, ut	Santalinum, ad Phlegmon. ventriculi & jecoris. Diachalciteos, vel Diapalma, ad ambustæ, contrusa & vulnera cruenta, sicut etiam ad fluxiones inhibendas, & articulos roborandos. De Minio, in ulceribus antiquis. Diaphænicum frigidum, in fluxu ventris cum caliditate p. n.
	humectant	Diachylon simplex, temperatè emolliendo & digerendo. Compositum, simul saniem abstergendo. Magnum, in duris inflammationibus. Parvum, in iisdem magis calidis. Cum gummis Vigonis, simul maturando. de Meliloto, molliendo inveteratas durities, & simul discutiendo. Nervinum, digerendo & emolliendo partibus nervosis succurrens. Oesypi Mesuræ, emolliendo & concoquendo. Philagrii, quod efficacius.
	siccant	Basilicum majus, in vulneribus recent. glutinandis. minus, in simplicioribus sine inflamm. Citrinum vulgare, in recent. vulner. è lapide calaminari, in ulceribus in anantibus glutinandis, & cicatrice inducenda. de crusta panis, adstringendo in fluxu ventris. ad hydropem, in serositatibus absorbendis. Nigrum, seu Stricticum, in recentibus puncturis. Tripharmacum, potenter humiditates absorbendo. de betonica, in vulneribus capitis curandis. Capitale, ad fluxiones sistendas. Cerinæ Ctesiphontis, ad exiccationem superfluitatum, in scroti intumescentiâ. Diadictamnum, Sacrum Galeno, purificando, & aliena secernendo. Gratia Dei, consolidando & mundificando. Istis Galeni, ulcera foeda fistulosa detergendo. ex Pelle arietina, ad hernias & luxationes. pro herniosis, ad inguina & umbilicum. Sparadrappum Vig. ad intercipiendas fluxiones.

Institutionum Medicarum DISPUTATIONIS XX. CORONIDIS VII. EXERCITATIO NONA.

MEDICAMENTIS COMPOSITIS MAGISTRALIBUS.

§. I. Ræter Usualia medicamenta dantur etiam composita Magistralia, quæ quotidie, necessitate curationis exigente, à Magistris artis Medicæ præscribuntur, & sunt vel interna, vel externa, vel mediomodo sese habent.

§. 2. Quæ in corpus assumuntur, vel communes regiones respiciunt, vel partem tantum: illud præstant Potiones, Vomitoria, Suppositoria, Clysteres, Bolus & similes formæ, item Opiata, Conditæ, Pasta regia, Maza panis, Pinolatum, Rosule seu Marsuli, Tragea &c. hoc Topicis quibusdam perficitur.

§. 3. Potiones vel sunt decoctione, vel infusione, hinc decocta & infusa. Decoctum, aliâ ἀπιζύμασι fit ex simplicib. quibusdam in liquore fervescens, justâ præcedente præparatione, & igne humido, vasque clauso, juxta Quercet. in pharm. do-

nec tertia, vel dimidia convenientis humoris pars absumatur.

§. 4. Estque Decoctum vel Alterans, vel Purgans, Lenitivum aut Catharticum: Alterans pro diversitate medicamentorum ingredientium varias obtinet qualitates, in primis tamen vel materiam præparat & digerit, aut corporis obstructions resolvit, ut sunt Decocta Digerentia & Aperientia, vel status resolvit, ut Decoctum Carminativum, vel urinam movet, ut Diureticum, vel sudorem provocat, ut Sudoriferum, Quercet. ibidem.

§. 5. Hinc & certas corporis partes, certosque morbos non raro decocta respiciunt, ubi potissimum ea commiscuntur, quæ peculiariter partes præter naturam affectas, morbosque juvant, ut patet ex tabula. Vide Baubinum de composit. medic. c. 2. ubi materia Ingredientium subministratur.

Decocta alterantia confiderantur, vel	generaliter	aperiendo	Aperitivum majus Augustan. cum Rhabar. August. lenitivum refrigerans Quercet. calefaciens Quercetian.	
		digerendo	Galli decrepiti Quercetian. Splenis bovis Quercet. capill. ♀ August. bilem. fl. & fructum, humectans & leniens. Fumariz Mes. bilem atram, & adust. hum. ad bilis tenuitatem Quercetian. ad pituitam, ejusdem. ad succum melancholicum, ejusdem. Carminativum August. Carminativum Quercetian. Diureticum Quercetian. Diureticum Gratonis.	
		status resolvendo	Urinam movendo	Guajaci, Sarsaparigl. Chinæ, de quibus vide Weckerum lib. 2. Antid. s. 7. & alios.
		sudorem provocando	Hydrotica diversa Quercet. in Pharmac. Caponis, gallinæ consummatum, optime nutriendo. Vulnerarium, consolidationem vulnerum per massæ sanguineæ mutationem adjuvando, de quo vide Quercet. & Wecker.	
Specialiter, per additionem appropriatorum respiciendo	certas partes, ut sunt	Cephalica, Pectoralia, Hepatica. Splenetica, hysterica &c.		
	certos morbos, ut sunt	Icterus: ad renum ulcera; Splenis duritiem: gonorrhæam; dysenteriam & lenteriam: Sang. erupt. calculum comminuendum menstrua sistenda, & movenda: Uteri præcipitationem: conceptionem juvandam: morsum canis rabidi: &c.		
	ad	Epilepsiam, Paralyfin, Hydropem, corporis concussionem } Hydroticum.		

§. 6. Horum materia pro intentione variâ colligitur ex præcedenti Simplicium sylva, ubi pro lib. i. decocti, radium & corticum circiter ʒij. feminum ʒij. foliorum M. v. flor. p. iij. & alia ex industria Medicæ assumuntur, ita tamen, ut convenienti simplicium præparatione præmixta, fiat decoctio, vel in aqua fontana, vel etiam in alio liquore conveniente, vide Fuchsium l. 3. de comp. med. c. 16.

§. 7. Dulcorantur autem apozematata; non raro saccharo & aromatibus, vel etiam syrups conduntur, ubi primum colatio & clarificatio atque depumatio facta fuit, prout illud ipsum intentio Medica requirit. Vide Fernel. lib. 4. Meth. Med. c. 12. Tomus primus.

§. 8. Porro decoctum purgans, vel est lenitivum, quod tantum ex medicamentis lenientibus conficitur, vel est catharticum, ubi propriè dicta medicamenta purgantia coquantur in conveniente humiditate, & pro certis humoribus evacuandis exhibentur.

§. 9. Ut autem Cathartica simplicia diversas obtinent qualitates in agendo, ita communis ingredientium dosis constitui nequit, sed eò respiciendum, ut quodlibet simplex ea quantitate decoquantur, quæ longâ Medicorum experientia conveniens observata fuit, quod magis ex sequenti exercitatione patebit.

Institu-

Huc pertinent Decoctum Epithymi Mesuei, ad bilem aram & pituitam falsam, Decoctum Senæ Gerontis, in affectibus Melancholicis, Aperitivum lenitivum minus Aug. ad omnes humores expulsiōis præparandos, Infusum seri lactis Augustan. ad adustos humores, Hydromel purgans Aug. eccoproticon pueri ac senibus conficitur, decoctum Cathalicon Querçetani, quo sensim præparantur & deturbantur noxi humores, decoctum purgans ad Quartanam ejusdem, ad febres intermittentes ejusdem, ad hydropem & purgandas aquas ejusdem, seri lactis ejusdem, &c.

Decocta alterantia quomodo hic in feriant.

§. 10. Hic non raro decocta alterantia nobis inferviunt, in quibus per noctem purgantia infunduntur, & postea l. a. decoquantur, colantur, & ad usum transferuntur, quâ ratione in febribus pituitosis ex radicibus aperientibus, herbis incidentibus, & seminibus flatu discutientibus primo fit decoctum digerens, in quo per noctem fol. fen. ʒiij. Agor. troch. Rhabar. ana. ʒj. Zingib. ʒʒ. infunditur, & postea decoquitur, & sine expressione colatur, ut fiat potio purgans.

Ita ex tabula decoctionum alterantium pro ratione morbi fumantur ʒv. vel vj. cui per noctem appropriata purgantia cum suis corrigentibus, & adjuvantibus infunduntur, manè leviter ebulliant, & colentur, ac vel solitariè, vel cum syrups purgantibus misceantur. Sed nota, quod potius antiquiores hic, quam recentiores quosdam imitari debeamus, quorum illi, paucioribus ingredientibus contenti, suis intentionibus fortè melius satisfecerunt, quam hi, nullum apozema præscribentes, quin ex omni radicum, herbarum, florum, sem. lignorum, & aromatum farragine quamplurima longa serie consignent, ubi sæpius decima vel vigesima pars ingredientium sufficeret; ne quid dicam de nausea, quam ejusmodi mixtura summentibus postea creat.

Infusa.

§. 11. Post decocta sequuntur infusa, quæ sunt sine decoctione, vel sola maceratione simplicium in appropriato humore, vel commistione: prius accidit in infuso seri lactis Mesuei, quo clementer flava bilis educitur, ut R. rofar. recent. ʒij. Rhabar. ʒij. gr. Xij. Nardi In. ʒiʒ. incisa macerentur per noctem in sero lactis caprini: coletur & leviter exprimat. Weck. lib. 2. Antidotar. Spec. sect. 9.

Serum lactis Mes.

§. 12. Hæc etiam pertinet frequens usus nodulorum purgantium, ubi vino, vel etiam cerevisiæ, aut sero lactis, aut hydromelli, aut brodio cuidam, purgantia unâ cum suis adjuvantibus, dirigentibus, atque corrigentibus, infunduntur per noctem, & postea per biduum, aut triduum usurpantur.

Noduli purgantes.

§. 13. Quantitas hic pro dosi duplo major infunditur, ac si in substantia medicamentum assumeretur, unâ cum aliis adjuvantibus & corrigentibus, ut innuit Euclysius lib. 3. de comp. med. cap. 8. & Jobert. in arte comp. med.

Dilutum Agarici.

§. 14. Exempli gratia: R. Agar. ʒiij. Zingib. ʒj. salis fossilis gr. iij. trita macerentur per noctem in ʒiij. vini albi, manè colentur, & fiat dilutum. Agarici, quod exhibeatur pro dosi, ad pituitosos humores evacuos adde, si placet, Extr. Diacarthi. ʒj.

§. 15. Ad mixtos humores pro tribus vel quatuor dosibus. R. fol. fen. ʒj. Agar. ʒs. rhabar. ʒj. Sem. anisi ʒj. Zingib. ʒj. Spicæ Ind. ʒs. fiat infusio in vini l. iij. per noctem, cui adde, si placet, pro ratione morbi & partis affectæ, dirigentia & appropriata.

Huc etiam pertinent Clareta laxativa, prioribus dilutis jucundiora, cujus exemplum sit sequens Claretum laxativum, in antecedenti causa Epilepsiæ comprobatum.

R. Rad. Pæoniæ, Angelicæ, Visci querc. ana ʒj. Sem. Pæoniæ ʒjs. Fol. Senæ ʒvj. Agarici troch. ʒjʒ. Hermodactyl. Turpethi Mechoacæ ana ʒij. Cinamom. Macis, Caryophyll. nuc. mosch. ana ʒʒ. Sacch. opt. ʒiij. Aq. fl. tilia pæoniæ ana ʒvj. Vini albi ʒviiij.

Fiat ebullitio, postea stent per 24. horas, per manicam Hipp. colentur tribus vicibus. colentur tribus vicibus.

§. 16. Porro commistione quoque fiunt diluta, sed in jucunda magis, quando decoctis, infusionibus, vel alii, liquoribus electuaria seu pulveres miscuntur, ut R. conf. Hamech. ʒvj. diluatur cum aq. fumar. ʒij. s. & adde syr. lupul. ʒj. Misce, fiat potio purgans in splenicis affectibus, cui præparans ac digerens dilutum ex ʒiij. aq. Scolopend. cum syr. de lupulo & fumar. permixtum aliquot vicibus præmitti potest.

Potiones per commistionem.

Sic etiam permistione cum Extractis fiunt potiones pro delicatis, verbi gratia:

R. Syr. rofar. solut. ʒij. Extract. Rhabar. ʒijs. Aq. Cichorei q. s. Sp. Vitrioli gut. vj. Fiat haustus in constitutione calida ad bilem.

§. 17. Vomitoria sequuntur, quibus decoctio & infusio quoque subservire potest, quatenus ea, quæ vomitum cient, vel in liquore quodam decoquantur, vel saltem infunduntur, aut etiam pulverifata cum quadam humiditate bibuntur, ut patet ex superioribus. Vide Ex. 6. §. 23. & seqq.

Vomitoria.

§. 18. Suppositoria, dicta à supponendo, sūt medicamenta laxantia, quæ pelli seu digiti forma in inferiorem gutturem, ut Plautus inquit, ingeruntur, quorum basis communiter est mel, ad crassitiem coctum, cui urgente necessitate quidpiam salis gemæ, pulveris Hier. Sim. Agar. & aliorum admiscetur. Vid. Renod. lib. 5. inf. Pharm. c. 4.

Suppositoria.

§. 19. Clyster, vel clyma, ab ablucendo dicitur. Estque propriè medicamentum liquidum, quod per sedem infunditur, quâ de causa quoque Enema vocatur, cujus finis multiplex est, utpote cum ad emolliendum, purgandum, discutendum, astringendum, vel alias etiam ob causas adhiberi queat.

Clyster.

§. 20. Fit autem ex lib. i. plus minus, pro ratione subjecti laborantis, decocti vel alterius convenientis humoris, cui ad emolliendum alia convenientia ʒiij. ad evacuandum elect. lenitiva ad ʒij. fortiora ad ʒj. vel etiam pillulæ ad ʒjs. & ad alias intentiones, alia medicamina adjiciuntur, commisto paucillo salis, pro facultate expultrice irritanda.

§. 23. Bolus est medicamentum, quod præscribitur ex purgantibus electuariis, vel etiam pulveribus

Bolus.

ribus commistis, cum appropriato liquore, & Saccharo, ut plurimum, involvitur, ut R. cassiæ recent. tract. ʒvj. elect. de succ. rofar. ʒij. Rhabar. pulv. ʒʒ. M. cum Saccharo f. bolus, ad biliosos humores leniter educendos.

Ejusmodi boli quoque fiunt, quando Extracta liquidioris consistentiæ commiscuntur, & saccharo involvantur, verbi gratia:

R. Extract. diacarthami ʒij. Cochiar. ʒj. Pul. Syrii gr. iij. Cum sacch. fiat bolus, ad expurgandos biliosos humores.

Opiata.

§. 22. Opiata non admodum consistentiâ suâ differt à bolo & communiter Medicis denotatur ejusmodi formulam medicamentorum, quæ molli est consistentiæ, qualis in somniferis, & opiatris confectionibus pluribus conspicitur, ut R. Confer. Rosar. ver. Anthos ana ʒs. Spec. Aromat. Rosar. ʒj. Syrup. de mentha f. f. opiata pro ventriculo.

Sic instar Opiatæ commodum exhibentur Chymica quædam, utpote Mercurius dulcificatus, flores antimonii ritè præparati, Laxativum minerale Compos. ex ʒ & ʒ præparatum, & similia, quæ convenienti dosi cum conserva Rosar. vel violarum permiscuntur, & absque nausea exhibentur.

Conditiv.

§. 23. Nota vero quod conditum vocatur hoc medicamentum ubi loco Syrupi Saccharum admiscetur, majorque eidem jucunditas conciliatur, de quo vide Renod. lib. 5. inf. Pharm. cap. 15. & Bauhinum de comp. med. cap. 30.

Pastregia.

§. 24. Cum opiata convenientium obtinet Pastregia, nisi quod Syrupum in minori quantitate recipiat: est enim Opiatâ siccior & Bolo humidior, maximeque jucundis constat ingredientibus, ut R. Pul. passul. ʒj. conserv. Emulæ campan. diligenter contusæ ʒij. pulv. diareos simpl. ʒiij. cum Syrup. de liquir. f. Pasta, qua utimur in materia crassa expectoranda. Rond. lib. 1. de med. intern.

Martius panis.

§. 25. Maza panis seu Martius panis maxime in phtisi & pulmonum affectibus ex bechicis jucundis, & nutrientibus conficitur: communiter pro bellariis fit ex amygdal. dulcibus excorticatis, & subtiliter pulverifatis ʒs. Sacch. optimi commisti ʒi. cum aq. rosar. q. l. pro conficienda pasta, ex qua placentulæ formantur, & lento calore coquantur.

Pineolatū.

§. 26. Pineolatū, seu pignolatū ad sputum promovendum ac detergendum, paratur ex nucleis pini, in aq. maceratis, pro deponendo rancore, qui Saccharo clarificato, & benè cocto immerguntur, quo concrefcente, buccellæ vel frustula conficiuntur.

Rotulæ & Morfili.

§. 27. Rotulæ vel morfili nil aliud sunt, quam confectiones sicca, ubi species aromatica, pulveres, extracta, vel etiam condita, atque conservæ, cum Saccharo, sufficienter cocto, in orbiculos, vel rotulas effunduntur.

§. 28. Sic purgans conficitur in morfili pro una dosi ad serum & pituitam: R. Mechocan. albis. pulv. ʒijs. diagr. correcti. gr. vj. Sacchar. ʒj. cum aq. rosar. q. fiant morfili. Ad alterandum quoque & corroborandum variæ sunt confectiones, juxta qualitatem eorum, quæ commiscuntur, ubi tamen, ut plurimum ad ʒj. pulverum ʒj. Sacchari præscribitur.

Trageæ.

§. 29. Frequenter etiam pulveres cum Saccharo

præscribuntur à Medicis, qui Trageæ dicuntur, qualis est sublequens, flatu discutiens & cōcoctionem adjuvans: R. Sem. anethi, Coriand. præp. an. ʒij. Galangæ, Cinam, an. ʒj. Macis, Caryophyll. an. ʒʒ. Sacchari albis. ʒiʒ. M. f. pulvis.

Notandum hic, quod Langius lib. 1. Epist. 75. & 76. innuit, nimirum in ejusmodi medicamentis plura conjungi debere juxta præcepta Compositionis medicamentorum, ne nobis objiciatur, quod merito Langius reprehendit, dum inquit: nostri doctorculi pharmacopei nulla ratione, nulla deniq. indicationum methodo, coarctatis scrupulatum omnium Electuariorum, quæ obscurum illud luminare majus continet, pulverisculi, ad ostentationem pharmaca cujusvis generis componunt: unde remedium bonitas & præstantia, non ab artificio compositionis & medicamentorum viribus, sed saltem à numero simplicium æstimatur: & quo quis plura, ut arena sine calce coherentia, in unum pharmacum, vel decoctum congesserit, tanto sibi ipsi doctior esse videtur, quum prostrutum istud testetur adagium, eos graviter delinquere, ego vero dico desipere, qui pluribus aliquid expediunt, quod paucioribus transigi posse.

§. 30. Hæc & similia medicamenta plura præscribuntur pro communibus regionibus nostri corporis, quibus accedunt quædam topica, ut Sternutatoria, & ὀτρίχουτα, apophlegmatismi, gargarismata, injectiones in penem, in uterum &c.

§. 31. Sternutatoria vel errhina naribus induntur, Errhina. suntque ex iis, quæ facultatem acrem habent & extergentem, quâ vis expultrix laceffitur, ut est succus Cyclaminis, Beta, Majoran. pulv. Hellebori, Piperis, Majoran. &c. & exhibentur in forma liquida, vel solida, vel pulveris.

§. 32. ὀτρίχουτα sunt injectiones in aurem, quando propter inflammationem, vel alias ob causas, succi vel aquæ destillatæ, auribus unâ cum oleis, aliisque rebus appropriatis commistis infunduntur.

§. 33. Apophlegmatismi sunt medicamenta, quæ Apoplegiæ commanducata, vel palato illita, pituitam è capite & ore eliciunt, aliis masticatoria dicuntur, vel quod masticentur ore, vel quod Mastichen plerumque recipiant, ex quâ cum aliis acrioribus, ut Piperis, Pyrethro, Angelicæ, radic. Ireos, & similibus, plerumque conficiuntur.

§. 34. Gargarismata dicuntur à faucium collutione, suntque medicamenta liquida, ex decoctis, mata, vel aquis destillatis, aliisque liquoribus confecta, quorum materia varia, & multiplex est, prout ad varias faucium affectiones præscribuntur.

§. 35. Injections in uterum (quod etiam pertinent Injections uteri) fiunt per peculiare instrumentum, nes in utero quod Galeno ὑπερῆχουτος dicitur, conficiuntur: que ex iis, quæ juxta indicationes uteri affecti convenientia judicantur.

§. 36. Sic etiam in membrum virile fiunt injectiones. In virgamentis, per Syringam, ubi illud ipsum interius obstructum, in flammatum, exulceratum, vel alia ratione præter naturam affectum est.

§. 37. Sequuntur medicamenta externa, ut sunt Linimentum, Cataplasma, Dropax: Simapsimus, Vescicatorium, Epithema, Fomentum, Embrocha, Inseffus, Balnea &c.

§. 38. Linimentum, vel litus, inter Oleum & Unguentum mediam consistentiam habet: undè nil aliud est, quam Unguentum valdè molle, quale est hoc calefaciens & resolvens: R. Ol. chamæmel. anethi ana ʒʒ. axungia anatis ʒj. cera ʒʒ. f. linimentum.

Cataplasmata.

§. 39. *Cataplasmata* est medicamentum pulvis instar molle, quod dolori sedando, tumori emolliendo, laxando, vel alia de causa, extrinsecus adhibetur: conficiturque ex radicibus, farinis, herbis, oleo, butyro &c. exempli gratia, ad duritiem emolliendam, & dolorem sedandum: *R. Radic. lilior. alb. althee ana ℥ij. malu. parietar. violar. ana m. ij. Coq. & l. a. pistentur, adde farina lini ℥ij. oleo lilior. ℥iij. fiat cataplasmata. Vide plura in Renodeo.*

Dropax.

§. 40. *Dropax*, alias etiam picatio, fit ex pice arida, cum oleo modico liquata, vel sola, vel aliis calefacientibus additis, calideque cuti affigitur, & priusquam penitus frigeat, rursus avellitur, qua ratione calor & spiritus ad superficiem revocantur. *Vide Herc. Saxon. de Phenigm. f. 1. c. 10.*

Sinapismus.

§. 41. *Sinapismus* est cataplasmata ex Sinapi confectum, quod veteribus teste *Aegineta lib. 3. cap. 19.* ex sicibus & Sinapi contusis parabatur, ad cutim rubificandam.

Vesicatorium.

§. 42. *Vesicatorium* Sinapismo robustius est, & vesicas seu pustulas excitat, cui succedit *potentiale cauterium*, quod putrefaciendo & urendo cutim frangit, & post se crustam relinquit. *Vide Augen. lib. 3. epist. tom. 2.*

§. 43. *Epithema* modernis est medicamentum humidum, ex aquis stillaticis, vel decoctis plantarum, cum pulveribus admixtis confectum, cui non raro quidpiam aceti, vel etiam vini additur: exempli gratia, *R. aq. Endiv. lactuce. acetosae ana. ℥iij. aq. Eupator. ℥j. aceti vini ℥℥. Specier. diarrh. abb. f. ℥ij. Milce, applicetur cum linteo intincto, in inflammatione jecoris.*

Epithema Fomentum.

§. 44. *Fomentum* vel humidum est, vel siccum: *illud fit*, quando radices, herbae, vel semina, in aqua, lixivio, vino, vel alio liquore coquantur, & vel sacculorum forma, vel cum spongia applicantur: *hoc vero*, quando sine humiditate materia conveniens sacculo, vel cucupha comprehensa, applicatur, de quo *Vide Bauhin. c. 52.*

Embrocha Infusus. Balneum.

§. 45. *Ita embrocha, seu irrigatio ab alto, infusus ac balneum*, pro varia quoque intentione praescribuntur aegris, ubi convenientes herbae, radices, semina &c. in liquore coquantur, & exterius, vel toti vel parti cuidam, adhibentur.

§. 46. Tandem supersunt medicamenta Magistralia, quae inter externa & interna medio modo sese habent, quatenus partim exterius, partim interius, corpori nostro succurrunt, ut sunt collyria, dentifricia, odoramenta, suffitus, lappo odoratus &c.

§. 47. *Collyria* non late sumuntur in praesentia, ut apud veteres, sed stricte pro medicamentis ocularibus, suntque arida, vel humida, quorum illa *Arabibus Sieff* dicuntur, haec vero rursus, vel mollia sunt, vel penitus liquida, de quo *vide Paul. lib. 7. cap. 8.*

§. 48. *Dentifricia* dentibus, & gingivis purificandis ac stabilendis adhibentur modis variis, imprimis in opiatæ, vel linimenti, vel aquæ, vel quod frequentius, in pulveris forma: sic pro dealbandis dentibus ex osse Sepiæ, Ebore, Cornu Cervino, Pumice & similibus pulvis conficitur.

§. 49. *Odoramenta* gratum spirant odorem citra ignis accessum, quocirca huc pertinent *pila odorata, odorifera unguenta*, & imprimis *Balsami artificiales*, qui hodie frequentes in usu sunt.

§. 50. *Suffitus* vel est humidus, vel siccus, fitque igne mediante, quando aq. rosar. aromaticum bene olentium pulvere permixta ignita regulæ affunditur, aut pulvis crassiusculus ad resolvendum, attenuandum, aperiendum, corroborandum, vel alio sine prunis ardentibus inspergitur.

§. 51. *Sapo* denique odoratus per se quidem absterget exterius, sed his mediis pharmacis annumeratur, quod gratum & jucundum cerebro habitum remittat.

§. 52. Ita summa genera Magistralium compositionum delineare tantum volumus, quorum species & differentias apud *Oribasium, Aeginetam, Aetium* & alios inter veteres, apud *Renodeum, Fuchium & Bauhinum*, & alios plures inter recentiores quilibet facili negotio reperiet: superest, ut usum ac dosim compositorum exactius consideremus.

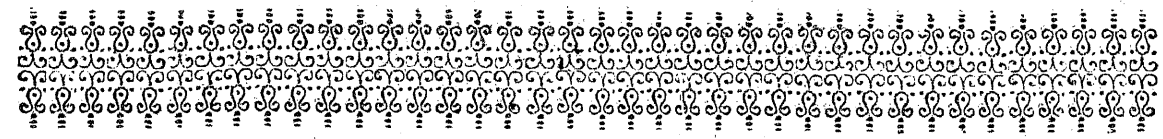
Collyria

Dentifricia

Odoramenta

Suffitus

Sapo odoratus

Institutionum Medicarum
DISPUTATIONIS XX.
CORONIDIS VII.
EXERCITATIO DECIMA.

De
MEDICAMENTORUM
DOSIBUS.

§. 1.

Actenus varias Medicamentorum formulas consideravimus, quæ partim ad usum in Officinis prosunt, partim etiam ab artificibus quotidie praescribuntur, cum non solum alios alia formæ delectent, sed etiam una præ altera magis ad partes affectas, ipsosque morbos accommodata esse queat. *Fernel. lib. 4. Meth. Med. c. 9.*

§. 2. Nunquam verò finem suum Medicus assignare possit: Hinc dosis medicamentorum cognoscenda, quæ quidem respectu cujusque individui, teste *Galeno 1. de ar. Curat.* nec scribi, nec dici potest, licet communiter constitutur, & artificiosa conjunctura huic, vel illi, in ipsa operatione accommodatur.

§. 3. Est autem in communi dosis latitudinis suæ respectu triplex: *Minima, Media & Maxima*, quæ diversitate pro ratione ætatum, regionum, naturarum, morborumque medicamenta variantur.

§. 4. Et quatenus medicamenta sunt alterantia atque evacuantia varia, eatenus quodlibet peculiarem dosim obtinet, quæ tum demum recte determinatur in compositis, ubi simplicium ingredientium natura diligenter perpenditur. *Vide Sim. e Tovar. lib. 2. de comp. med. c. 8.*

§. 5. Inter alterantia primum sese offerunt *Syrupi*, qui soli dantur media dosi ℥ijss. ita ut ℥ij. syrupi ad diluendum tantum aq. accommodatae ℥℥. addatur, iidem cum aquis in forma potionis dantur ℥iijss. ita de Syrupis ℥℥. & de aquis ℥iij. misceantur. *Vide Mercurialem lib. 2. de compos. Medic. cap. 24.*

§. 6. Porro *pulveres alterantes* sive sunt simpliciter, sive compositi, qui in officinis plerumque *Species* dicuntur, dosi media ℥ij. exhibentur, exceptis efficacioribus quibusdam, quorum dosis est à ℥℥. ad ℥ij. de quibus *Vide Rondelet. lib. de pond. cap. 42.*

§. 7. *Electuaria alterantia* vel sunt proprie dicta *Dosis opiata*, ut sunt *Philonium majus*, *Philonium atorum* *Mesuae*, *Triphera magna* &c. quæ dantur ℥ijss. vel sunt *aromatica*, quæ maxime corroborandis *Et aromatisceribus* dicata sunt, quorum dosis media est ℥ij, unde à ℥ijss. ad ℥iij. praescribuntur.

§. 8. *In Rotulis & Morsulis* alterantibus communitatis, vel media dosis est ℥s. ex proportione *Dosis Confectionum* *specierum* & sacchar. desumpta, quatenus in confectionibus tabularum juxta artis praescriptum ad ℥j. *specierum* vel pulverum ℥j. sacchari accedit.

§. 9. Sed obiter hic notandum, distinguendas esse confectiones, ubi non solum ex commistis *Cautio* *speciebus*, sed etiam ex dissolutis extractis, & additis *magisteriis*, vel oleis destillatis conficiuntur, ubi media dosis juxta praescriptum Medici prudentis determinatur.

§. 10. In *conservis & conditis* simplicibus dosim *Dosis in Mercurialis* constituit ab ℥℥. ad ℥jss. si scilicet per se solum usurpantur: at ubi vel *species aromaticæ*, vel destillata, vel spiritus incidentes adduntur, dosis minuitur.

§. 11. Ab his *alterantibus medicamentis manifestarum qualitarum* ulterius progrediendum ad *ocultas qualitates*, ubi primò *purgantia* sese offerunt, in quorum quantitate constituenda maxima requiritur diligentia.

§. 12. Quomodo verò cujusque compositi purgantis justa dosis investigetur, præter experientiam artificiosam conjecturâ colligitur, si primò *torius compositi* quantitas, & deinde medicamentorum simplicium purgantium dosis annotetur. *Vide Gentilem de dosibus.*

§. 13. Hic præsupponenda est dosis purgantium simplicium, quæ subsequenti tabulâ determinatur. Cum enim sola experientia in cognitionem occultarum qualitarum nos deduxerit, idcirco præsens hypothesis ab experientia delimitur.

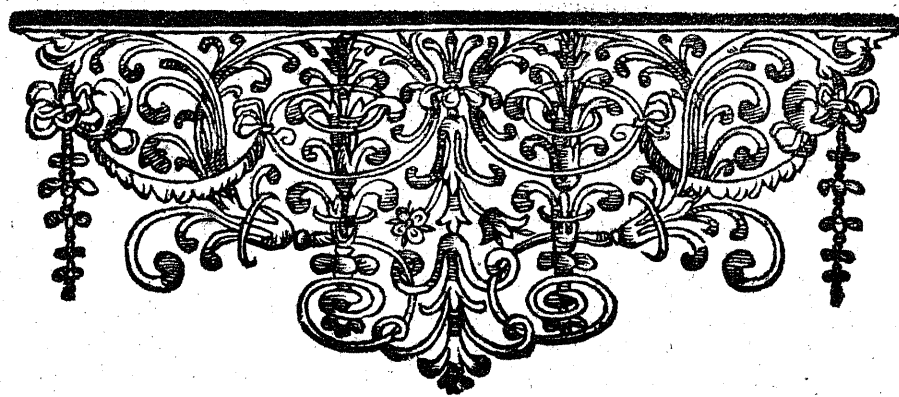
Dosis di-culter de-terminatur.

Triplex dosis.

Compositorum dosis sumitur à simplicibus.

Dosis syr-uporum.

Dosis pulverum & specierum alterantium.

Tabul. purgantium simplicium.

		Dosis min. dof. max.		
Medicamenta simplicia purgant	Bilem	Leniter unà cum pituitosis humoribus è primis viis	Cassia fistul. ab	ʒiʒ ad ʒiʒ.
			Manna.	ʒi
			Tamarindi.	ʒiʒ
			Jujubæ.	ʒi
			Sebesten.	ʒi
	Medio-criter	Rhabarbar.	ʒiʒ	
		Rhabar. mon.	ʒi	
		Cort. rad. frang.	ʒi	
	Validè	Scammon. crud. à	gr. v.	vij
		Diagrydium.	gr. x.	xv
Blandè	Carthamum	ʒi	ʒiʒ	
	Polypodium.	ʒi	ʒi	
	Myrobal. Emblici (chebuli Bellitici)	ʒiij	ʒiʒ	
Pituitam & serofos humores	Medic	Cuscuta.	ʒiij	ʒv
		Turbith.	ʒiʒ	ʒi
		Agaricus.	ʒi	ʒiʒ
		Succus Cyclamin.	ʒiij	ʒv
		Bryonia.	ʒi	ʒiʒ
	Vehementer	Opoponax	ʒi	ʒiʒ
		Sagapenum	ʒiʒ	ʒiij
		Mechoacan.	ʒi	ʒiij
		Sarcocolla	ʒi	ʒiij
		Sum. Sambuci.	ʒi	ʒiʒ
Melancholicum humorem	Debiliter	Gocognidium	à gr. viij	ʒi
		Colocynthis	gr. vij	xv
		Elaterium	gr. v	x
		Efula	gr. xv	ʒiʒ
		Hermodactyli	ʒiʒ	ʒiij
	Medio-criter	Ellebor. alb.	gr. xv	ʒiʒ
		Euphorbium	gr. j	vij
		Ricinus	gr. v	vij
		Jalapa	ʒiʒ	ʒiij
		Gutta Gamand.	gr. v	xv.
Fortiter	Epithymum	ʒiij	ʒvj	
	Fumaria	ʒiij	ʒv	
	Myrobal. Indi.	ʒiij	ʒiʒ	
	Serum lactis	ʒvj	ʒij	
	Polypodium	ʒi	ʒiij	
Fortiter	Sena	ʒi	ʒiij	
	Elleborus alb. niger	gr. xv	ʒiʒ	
	Lapis armenus Cyaneus	ʒiʒ	ʒi	

§. 14. Hæc tabulâ purgantium doses oculis subjiuntur, porissimum eâ ratione, quatenus composita Usualia ingrediuntur, vel etiam in substantia exhibentur: quocirca notandum, quod in decoctione & infusione dictæ quantitates magis augeantur.

Inquisitio doses in compositis.

§. 15. Ut autem compositorum purgantium inquisitio fiat, hoc modo procedendum. I. *Simplicium purgantium doses annotanda, & ad suas classes reducenda: 2. doses collectæ in unum numerum referantur: 3. totius compositi quantitas annotetur.* His observatis fiat operatio per regulam proportionum, ita ut numerus dosium purgantium primo loco, totius compositi quantitas secundo loco, & unitas tertio loco ponatur, ubi pro numero quarto resultabit quæsitum, nimirum dosis compositi conveniens.

Dosis Diaphanici.

§. 16. Inquiras igitur V. G. quænam sit dosis *Elect. Diaphanici*. Hic Turpeti quantitas est ʒv. ʒiij. Diagrydii vero ʒiij. ʒiij. oriuntur hinc doses 27. Porro totius compositi quantitas est drach. 212. fiat operatio juxta regulam proportionum hoc modo:

Dos. Drach. Dosis
27. dant. 212. — 1.

Divide medium per primum, & resultabit septenarius, qui monstrat dosin communem, nimirum septem drachmas, cui postea ʒiij. fere accedunt. *Conjunge Marc. Oddum de comp. med. cap. 29.*

Dosis Benedictæ laxativæ.

§. 17. Ita *Benedicta laxativa* purgantia habet simplicia, quæ circiter doses 48. constituunt: tota quantitas compositionis est drach. 198. fiat operatio, & resultabit pro dosi ʒiʒ. cum ʒ. ferè dimidio.

Dosis Pill. Aurear.

§. 18. Sic pillularum dosis eodem modo inquiritur: V. G. Quæritur dosis maxima *Massa pillular. Aurearum*: purgantia simplicia constituunt maximas doses 26. quantitas totius est drach. 30. resultat pro dosi maxima ʒj. cum ʒs. ferè.

Dosis Alexipharmaci.

§. 19. Ut autem fundamentum quantitatis in purgantibus medicamentis ab experientia, desumitur, quatenus occulta est qualitas cathartica, sic etiam teste *Mercuriali lib. 2. de comp. medicam. c. 23.* credendum est expertis in iis, quæ contra venena pugnant.

§. 20. Sic observatione didicimus, quod lapis Bezoar datur à gr. vj. ad xij. quod cornu cervi pp. conveniat à ʒj. ad ʒiij. & alia quamplurima, quia

teste Galeno lib. 1. de com. med. sec. gen. c. 18. proprietates tales non ulla methodo, sed experientia habentur.

§. 21. Notatur verò quantitas medicamentorum ponderibus & mensuris: Pondera, quæ hodiè maximè in usu, sunt libra (lib.) uncia (ʒ) drachma (ʒ) scrupulus (ʒ) granum (gr.) quorum proportionem & valorem, prout à Medicis usurpantur, sequens Schema exhibet.

ʒ	20			
ʒ	60	ʒ		
ʒ	480	24	8	
ʒ	5760	248	96	12
	gra.	ʒ	ʒ	ʒ

§. 22. *Mensura* vel est *aridorum*, ita herbae manipulis (M.) & flores atque summitates pugillis (P.) determinantur: vel est *liquidorum*, ubi libra mensuralis locum habet, cujus partes sunt uncia xvj. mensurales: in quibusdam ad minorem quantitatem descendimus, ita ut guttis tantum (gut.) utamur, ut patet in oleis destillatis, spiritibus, &c.

§. 23. Ex dictis manifestum est, quomodo medicamentorum compositorum doses inquirantur, quæ ad magistrales compositiones facilimè quoque accommodantur, observato tamen ordine, quod colophonidis loco subijcimus in præscribendo, juxta regulas *Wecceri in Antidot. gen. lib. 3. c. 16.* quæ tales sunt.

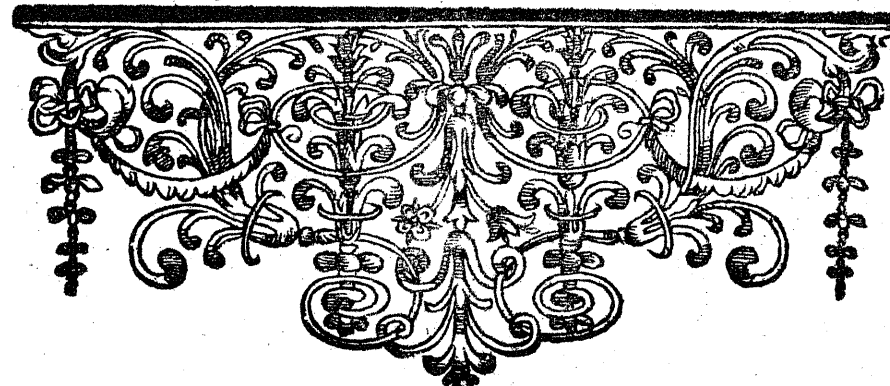
§. 24. *Qua longiori egent preparatione, prius præscribantur*: ita in decoctis vel infusis radices crassiores primum, ligna non odorata secundum, herbe tertium locum obtinent; dein fructus, semina; & ultimo flores atque odorata sequuntur.

§. 25. *Si quadam coquenda, quedam terenda tantum, illa præponuntur, ut interim, dum hæc coquuntur, reliqua præparentur.*

§. 25. *Quod si eadem preparatio est omnium, ea præferantur, quorum major quantitas: & si quantitas eadem, primum locum commodiora vel nobiliora teneant.*

§. 26. *Tandem postremo loco scribatur, quod materia vicem gerit, & consistentiam exhibet, quod in syrupis saccharum, in electuariis plerumq. mel, in unguentis cera præstat.*

© 1700 p. 100 d. 100.

GREGORII HORSTII
Tē paraptō
DISSERTATIONES
MEDICÆ QUATUOR

I. DE ANATOMIA VITALI ET MORTUA

II. DE NATURA AMORIS.

III. DE NATURA THERMARUM.

IV. DE CAUSIS SIMILITUDINIS ET DIS-
MILITUDINIS IN FOETU RESPEC-
PARENTUM.

ANTEHAC IN ACADEMIA GISSENA
propositæ & discussæ.

*Quibus annexa sunt resolutiones illustrium quarundam
questionum Medicarum.*

ANATOMIA VITALI ET

MORTUA.

Quanta sit cognitio sui ipsius.

Demox, ut refert Stobaeus ferm. 27. interrogatus aliquando, quonā tempore philosophari cōpisset, respondisse dicitur, cum cognoscere meipsum incipiebam. Hinc Chilo, teste eodem, seipsum cognoscere difficilimum statuit, ita ut juxta Philemonem rectē dicatur: homo cum sis, id fac semper intelligas, & memineras, cognosce teipsum: non enim temere, crede mihi, hoc dictum celebre apud Delphos est. Et si verō adhortetur nos Simonides, dum inquit: homo existens ne unquam dixeris, quid futurum sit, neque hominem intuitus quamdiu permanens sit; celer enim ne musca quidem alas expandentis est adeo mutatio: non tamen hoc ipsum dignitati naturā nostrā quicquam detrahit, quia prāter mirandam corporis nostri fabricam artifex ille noster ac parens Deus nobis sensum atque rationem concessit, ut ex eo apparet, nos ab illo generatos esse, qui ipse intelligentia, ipse sensus & ratio est; teste Lactā. Firmiano lib. de opific. Dei, cap. 2. Nihil enim æque stupendum natura produxit unquam nobis ipsis, teste Sophocle in Antigone, undē Mercurius Trismegistus, referente Cælio Rhodigino lib. 2. lect. antiq. ca. 17. hominem, miraculum magnum, & animal adorandum vocare voluit, propterea quod sit quasi totius universi thesaurus, in quem rerum omnium varietatem & simulachra Deus Opt. Max. collocavit, quo sensu veteribus μὴρόκοσμος & totius universi compendium dicitur. Homo enim solus (inquit Caruinus dial. 1. de sang. essen.) ad imaginem Dei ē terra limosa, ceterisq; elementis sapienter contemperata, juxtaque mensura sociata creatus mundi quandam ideam proferre videtur: nam uterque duabus partibus absolvitur: mundus quidem cœlesti ac elementari; homo vero animo ac corpore multū sane calamitatibus obnoxio, quarum unica medela est, divine partis immortalitas. Raymundo Lullio homo major pars mundi vocatur, in libello introductor. propterea quod ex spiritali & corporali natura sit constitutus, undē Manilius lib. 4.

Hominis dignitas deducitur.

Cognitio sui ipsius in duobus consistit.

Anatomiz utriusque utilitas.

licet in ordine cognitionis locum postremum, ob difficultatem suam obtineat. De utraque paucis disserere lubet. Et si vero communiter Anatomiz vox artificiosam dissectionem corporis animalis alicujus, in primis hominis denotet, quæ eo sine instituitur, ut partes humani corporis, earumque structura cognoscatur; latiori tamen significato vox eadem extenditur quoque ad illam inquisitionem, quæ sensus nostros maxime fugit, & verum rationis opus est, quā minime contenti partium figura, compositio, situ & similibus ulterius progredimur, & interna corporis nostri principia, ex iis que provenientes proprietates varias rimamur.

Hanc recentiores quidam vitalem, essentialem, illam localem, materialem ac mortuam pronunciant: hanc Medico summē necessariam, illam omnium minimam autumant: hanc vivi corporis vivas proprietates, illam contra cadaveris accidentia nobis tantū exhibere gloriantur. Hinc accidit, ut quidam Pseudomedici, qui falso nomen Chymiatrorum sibi tribuunt, plenis buccis de Anatomia vitali & essentiali plurima garriant, & alteram quæ in Academiis autoritate publica diligenter exercetur Vaticanano odio prosequantur, ac non raro satis audacter tanquam ignorantes irrideant.

Nos sicuti studium Medicum hac ipsa neglecta mancum atque mutilum judicamus; propterea quod sine eadem illa, quæ nobis secundum vel prāter naturam accidunt, minus dextre percipiuntur; ita alteram illam summē utilem multis de causis statuimus. Licet autem Anatomos vocabulum novā quādam licentiā ad inquisitionem perfectam partium nostri corporis, morborum & remedium hoc modo extendatur, cum apud antiquiores vox illa, quatenus ἀνάτομή derivatur, diligentem partium dissectionem denotet; non tamen opus esse videtur, ut novam litem alicui hac de causā moveamus, modo nobiscum res ipsas distinguat.

Sed non video, quā fronte gloriari queat Paracelsus, ejusdem que asseclæ, dum hanc ipsam Anatomiam vitalem hæcenus neglectam fuisse statuunt: fatemur quidem inquisitionem ejusmodi naturæ nostræ, remediumq; non incommode, quod aliter quam per artificiosam analysin inveniri nequeat, anatomiam dici posse; fatemur & hoc ejusmodi denominationem nec antiquam, nec etiam incommodam esse: an propterea conficiens eandem hæcenus intactam propemodum relictam & neglectam fuisse? Absit hoc, cum tot labores in inquisitione libri naturæ consumpti fatis superque contrarium demonstrant.

Quod ut magis pateat, lubet paulisper in Anatomiam hanc vitalem inquirere, & rejectis fanaticorum quorundam pseudochymiatrorum deliriis in amœnissima vireta veterum ac recentiorum excurrere, cum ut patet, hanc Anatomiam à veteribus & hodiernis etiā dogmaticis Medicis minimē negligi, tum ut consensu dogmaticorum & Hermeticorum magis appareat, & obscuriores Chymiatriz termini melius intelligantur.

Vide Petr. Sever. in Idea Med. Philosoph. 3.

Generatio secundum Hermeticos.

Paracelsus, de orig. morbor. tribu. lib. 1. Principia rerum considerantur prout sunt.

Conciliatio cū Dogmaticis.

Cōtra eos, qui statunt à Dogmaticis vitam esse.

Inquisitio Anatomiz vitalis.

Cum autem Anatomia vitalis secundum Hermeticos cōsistat in inquisitione & perfecta cognitione naturæ, necessarium est, ut primo generationis atq; transplantationis doctrinam cognoscamus.

Fit autem generatio juxta Hermeticos ex elementis, quæ ipsi constituunt domicilia seu loca seminum, vit aliis potentis incomprehensibili sapientia decoratorum, in actum prodeuntium beneficio cōjuntorum trium principiorum hypostaticorū, salis, sulphuris & mercurii, ubi salis officium est constanti à soliditate emig. largiri, quæ, ne spiritus agentes in seminali materia liget omnino, sulphure temperatur, accedente tertio, liquore silicet Mercuriali, cuius assidua irrigatione duo priora per se ad siccitatem tendentia foventur. Hinc ergo generatio juxta Medicinā Hermeticā videtur esse progressio seminum antea in nocte Orpheo, in orco Hippocratis, in illastro Theophrasti, seu in elementorū beatis recessibus latitantium, quæ fit, quando determinatis temporibus ex elementis, ope principiorū dictorum visibiliter cū omnibus suis proprietatibus actu producuntur.

Norandum hæc quod præsens Hermeticorū assertio quasdam præsupponat hypotheses, quæ ante omnia dextre declarandæ veniunt.

Primo enim principia rerum considerant, nō ut singuntur abstracta & simplicia, sed prout sunt in rerū natura, quæ ob causam elementa necessariā quidē statuunt ad generationem mixtorum, ita tamen ut in se considerata non sufficiant, cum ferè nihil aliud esse videantur quā receptacula & loca principiorū hypostaticorum & seminum, ex quibus entia naturalia producuntur.

Hoc ipsū à Dogmaticis & Galenicis juxta Philosophiam Peripateticam non admodum alienū est, præsertim cum constet juxta Aristotelem quoq; potentia cogitativa, quæ re ipsa pura simpliciaque elementa consistere: imò eodē artestante elementa penitus impermissa ad generationē rerū inepta sunt. Quid autē sit illud, quod in puris elementis ad rerum generationem facit juxta Peripateticam Philosophiam adhuc obscurum videtur, dum qualitatatum, substantiarumq; permissionem mixtorum generatio fieri dicitur, quatenus quodlibet ex quolibet fieri potest, secundum aptitudinem, quæ materia primæ subjecto omnis mutationis tribuitur, cum ea tamen limitatione, quæ per adjunctam privationem determinatur, quæ ratione res fieri dicuntur, quatenus eorundem formæ ex materiæ potentiis educuntur.

Hanc assertionem Peripateticorum non everunt, sed ulterius ex ipsa natura declarare conātur Hermetici, dum statuunt in generatione rerū ante omnia requiri semina in elementorum recessibus abscondita, quæ omnes partes, facultates & proprietates cujusque speciei, quæ generari debet, non mole vel multitudine, sed donorū varietate, spirituumq; mechanicorum potestate possideant.

Hinc ergo sequitur secunda hypothesis, quæ statuunt formas & essentias rerū actu latitare in suis principis, juxta Hippocratem lib. de diet. abi dicit, nihil fieri, quod prius non erat, quæ opinio non solum Hippocratis, sed etiam Soeraticorum est in Parmenide, Sporicorum de causa continente. Anaxagoræ de Synchronis atomorum, & inter recentiores Scaligeri de subtil. Exerci. 6. Quercerani lib. 1. de sens. ca. 14. Pet. Severini in Idea ca. 8. & aliorum.

Hæc assertio cum communi Peripateticorū doctrina conciliari potest, quatenus per illud inesse formarum non intelligitur actus perfectus, sed ejusmodi quod opponitur nihilo. Quocirca Scaliger inquit in exer. sect. 10. Sane actus intus in semine est forma non sensu percepta per functionem.

nes, sed ab intellectu per rationem: quæ autem hoc modo insunt, juxta Peripateticos proxima potentia inesse dicuntur, non quod penitus non sint, quia ens in potentia non est nonens; sed quod absolutam perfectionem nondum habeant, quæ tandem per generationem succedit.

Si igitur quæras ab Aristotelico, cur ex ovo pullus fiat? respondebit, quia in ovo est potentia cum habilitate subjecti ad pulli generationem. At quæras ulterius, quid sit illa subjecti habilitas, cuius ratione pullus & non canis ex ovo generatur? hic juxta præsentem hypothesin Hermetici respondent, formam pulli invisibiliter & indeterminate in ovo latitare, quæ datis necessariis requisitis inmundanam scenam prodeat: tantum enim est robur spirituum mechanicorum in semine, inquit Reulnerus lib. de Scorb. exerc. 6. ut si scientiam habuerint cerebri, ex alimento attracto cerebrum, si hepatis, ex eodem alimento hepar formet, ordine, proportione, qualitate, figurâ, mercurio, sulphure, sale, situ, consensu, temporumq; prædestinationibus à luxuria natura definitis.

At hi spiritus mechanici nihil aliud sunt, quam facultas quædam formæ latitantis, quæ certis temporibus virtutes suas explicat & operando sese manifestat, subjectam materiam ita distinguendo & formando, quo domicilium integrum, omnibus suis operationibus organum sufficiens habere queat. Hinc Scaliger ex Themistio: anima sui domicilii architecta est, quæ sibi conveniens, accommodatumq; instrumentum efficit.

Cæterum cum formæ & essentiæ indefinitæ & invisibiliter in suis seminibus latitantes non possint in actum perfectum & completum per generationem abire, nisi cōcurrant necessaria requisita, quibus indefinita finita ac determinata redduntur, idcirco sequitur tertia hypothesis, nimirum præter dicta concurrere quoque principia constituenta, scilicet salem, sulphur, & mercurium. Necessitas hujus hypotheseos ex eo demonstratur, quod semina licet in recessibus elementorum latitantia revera possideant formas & essentias rerum, easdem tamen in actum completum & perfectum producere nequeant, nisi primum adsit principium corporis ejusmodi, quod consistentiam, opportunamq; soliditatem largiatur, quod salis proprium est. Hæc soliditas penitus inepta fuisset, & virtutes agentis seminis omnino impedivisset, nisi concurrente corporis alio principio congelatio ejusdem benigne fuisset temperata, ubi sulphur accedit, quod cum sale temperat & unit mercurius, qui liquor permeabilis ac penetrabilis statuitur.

Sed obiter hic nota, quod dum principiorū vocabula reiteramus, eo ipso tacite innuamus, in præsentia non saltem, sulphur & mercurium vulgi esse intelligenda, propterea quod hæc principia non sint, sed ex communibus quoque rerum omnium principis & elementis componantur. Fit autem libertate quādam philosophica ut principis chymicis ejusmodi nominā imponantur, propterea quod eorum proprietates, conditiones & qualitates nullibi magis quam in sale, sulphure, & mercurio vulgi apparere videntur.

Paret igitur primam rationem confirmationis principiorum esse desumptam à priori, nimirum à mixtorum generatione, quæ fieri nequit ex elementis puris, sed ex iis, quæ semina potestatis & formis rerum latitantibus prædita, una cum principis ad corporum constitutionem concurrentibus possident.

Alteratio ratio confirmationis à posteriori deducitur,

Quid sint spiritus mechanici.

III. Tria esse principia constituenta, scilicet sal, sulphur & mercurium.

Nota.

citur, nimirum præter elementa revera tria hæc hypo- statica principia ad rerum constitutionem in genera- tione concurrere, propterea quod eadẽ per artifi- ciosam resolutionem in rebus mixtis inveniatur, quod accidit diversimodè, quatenus in diversis speciebus & individuis hoc vel illud plus minus abundat.

Instantia cõtra prin- cipia chy- mica.

Sed *instas*, fundamenta confirmationis insuffi- cientia videri, propterea quod primò contra com- munem opinionem concludatur, ex sale, sulphure, & mercurio cuncta fieri, cum tamen alia sint prin- cipia generationis, nimirum materia, forma & privatio, quarum ratione ex elementis diversimodè cõcurrentibus mixta producuntur. Deinde natura- lis potius quã artificialis resolutio tria illa prin- cipia demonstrare deberet, propterea quod in illud ultimò quodlibet corrumpatur, ex quo genitum fuit: ac naturaliter ultimò nõ in sale, sulphur & mer- curium, sed in elementa cuncta resolvuntur. Quod autem artificialem resolutionem attinet, in illa de novo vi ignis interdum aliquid generari potest, quod tamen necessariò non statim principium est.

Resolutio instantia- rum.

Ad has & similes instantias Hermetici respondet, primò per Peripatetica principia nõ everti prin- cipia chymica, sed illa remotiora esse, magisque in ab- stracto consistere, quod supra quoque monuimus. Concedendum igitur in elementis esse privationem completam rei naturalis, antequã eadem generatur, cum habilitate seu aptitudine ad formam, quã per feminum, principiorumq; proprietates ab Hermeti- cis determinatur. Quod autem *secundo loco* movetur contra resolutionem, nimirum necessarium esse, ut om- nia vicissim in sale, sulphur & mercurium resolvantur, propterea quod quodlibet ultimò in sua principia redeat, illud simpliciter concedendum non est, quia principii ratio nõ consistit in eo, ut omnia in illud resolvantur, sed ut quodlibet ex eo primo fiat & constitutur, alia corpus humanum, quod ex se- mine & sanguine constat, in semen & sanguinem quoque per corruptionem abiret.

Duplex re- solutio e- lementalis & essentialis.

Nota tamen aliam esse resolutionem elementalem, alia essentialem: quod ad illa mixta abeunt in ele- menta nõ simpliciter, sed essentiali resolutione cõ- currente, quatenus scilicet ex puris elementis non generantur, sed aliis principii concurrentibus, ut dictum fuit. Et quod additur, ignis vi de novo prin- cipia chymica generari, veritati minimè consonum est, quia per se caliditas ignea nihil generat, sed tantum partes in toto latitantes a se invicem separat, quibus nova temperies aut natura non introducit, sed earum essentia, quã antea latitantem & obrutam ob- tinebant, per separationem heterogeneorum & con- gregationem homogeneorum manifestatur, de quo conjunge *Libaviũ in Alchymia Triumph. cap. 82. & seq.*

Causa effi- ciens gene- rationis.

Porrò dicebatur, quod rerum generationes deter- minatis ac prædestinatis fiant temporibus, quã ob causam nõ immeritò queritur, quãenam sit causa efficiens, quod certis periodis rerum productiones fiant? hic cõelum, ejusdemq; influxus consideratur, cujus tanta est potestas teste *Quercetano lib. 1. defens. ca. 14* ut principiorum trium & crassiorum elemen- torum corpora in mixtionem alicujus perfecti indi- vidui moveat, exaceret & potentat animet, undẽ om- nes vires, facultates, proprietates, quas exerunt individua, ex cõelo mutantur, scilicet eã ratione, quatenus cõelum latitantes virtutes excitat.

Cõelum ex- pers tem- periei.

Licet enim cõelum nullius per se sit complexio- nis, adeoq; nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum; omnibus tamen ex sua scientia & præ- destinatione, ut *Quercetanus inquit*, calorem, imper-

tit, ut & frigiditatem, humiditatem & siccitatem, quatenus a Deo stellis, infinitaque astra obtinuit, quã vitales facultates in gremium elementorum profundunt, eaque animant & informant.

Sunt enim, inquit *Severinus*, certa tempora om- nium astrorum, in quibus (effectivè scilicet) ad maturitatem perveniunt, & fructus emittunt, quod in luna manifestum est, quẽ singulis mensibus nova generatio fructus profert, parentum semi- nibus & impressionibus similes. Sic Pleiades, Hyades, Arcturus, Orion, canis, &c. sua habent plenilu- nia & interlunia. Quaedam bis in anno, orientia scilicet & occidentia fructuum dispensationes & effervescencias habent; quãdã semel, ut signa zo- diaci; nonnulla sæpius, ut & alia sidera tardius, &c.

Præcedit assertio cõciliatio cum communi opinione.

Hæc assertio chymicorum non videtur nova, sed cum placitis *Hippocratis & Aristotelis* convenit, quorum ille passim siderum occasus & ortus, va- rietatesque temporum ad mutationes in humano corpore plurimum infervire statuit; hic vero *lib. 2. de ort. & inter. & li. 4. de gen. anim.* Cõelum, omnis mutationis & generationis causam in rebus sublunariis agnoscit.

Mixta quidam metria

His ita determinatis patet, quod Hermeticis mixtio sit quasi instrumentum feminum ad gene- rationem procedentium, cujus ministerio elemen- ta & corporum principia feminibus domestica colligata unitatem suorum exemplarium æmula- tur, ut inquit *Severinus*.

Ejusdem declaratio.

Cum autem non raro fiat, ut natura sine suo frustretur, juxta philosophiam Peripateticam, ubi monstrifolus sequitur effectus; idcirco Spagyrici generationis aliquod accidens, nimirum transplanta- tionem ponunt, illosque effectus non soli mat- teriã tribuunt, sed peregrinas considerant tinctu- ras & facultates, feminibus supervenientes tam validas, ut feminum proprietates opprimant, & iisdem aliquandiu imperent, quod nullibi magis apparet, quam in vegetabilibus: hinc *symsbrium* in mentham, rapam in raphanum, imperatoriam in angelicam, triticum in lolium, ocymum in ser- pillum, degenerasse rei botanicæ cultores obser- varunt, propterea quod vegetabilium quorundam semina plurimum proprietates includere vi- deantur, ita ut in semine tritici forma lolii quoq; delitescat, sed secundaria, quã subfidius externis acquisitis non amplius secundaria est, sed prima- ria redditur, suasque signaturas inducit.

Transplanta- tio

Hæc generaliter de natura generationis & trans- plantationis dicta consequenter ad humanam generationem accommodantur ab Hermeticis, ita ut illius fundamentum præcipuum ac radix in balsamo vitali contineatur, quod universi corpo- ris anatomiam occupat, & tam in foeminis, quam in maribus viget, mutuòq; congressu effervescit, foecundaq; spirituum mechanicorum foecula ad tes- tum anatomiam, & hinc ad matricem naturali impetu confluit, unã cum materia seminali, quã in testibus præparata spiritualia principia feliciter custodit, ut habet *Pet. Severinus*.

Generatio humana secundum Hermeticos.

Quatenus autem in spiritibus mechanicis scientia viget totius, eatenus eorundem potestate ele- menta, corporum principia consentanea ex ali- mentis aucta, ex incorporeis corporea evadunt, & partium numerus, consentus & alia perficiuntur, omnesque signaturã juxta prædestinationes dictæ scientiæ absolvuntur, unã cum sexuum dis- crimine, quod ex supervenientibus tincturis, in communi tamen radice conspirantibus, depen- det.

Talis

Hypothe- ses Hermeticorum in homi- nis gene- ratione. I. Hypo- thesis. Eiusdem concilia- rio cum communi opinione.

Talis est humana generatio secundum Spagyri- cos, ubi vicissim hypotheses quaedam notandæ ve- niunt. Primò præsupponitur, fundamentum & ra- dicem generationis nostræ consistere in balsamo vitali, totius corporis anatomiam occupante, & tam in foeminis, quam in maribus redundante. Hæc assertio non videtur nova, nec inconveniens, quia necessario statuen- dum est, in semine latitare potentia totius corpo- ris delineationem, undẽ consequenter *Hippocrates* cum aliis ex veteribus concludere voluit, semen a roto decisum esse, quod *Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 1. quæst. 2.* eã ratione accipiendum esse demonstra- mus, quatenus sanguis & spiritus, ex quibus totum semen conficitur, tanquam ultimum ali- mentum superfluum omnium partium in toto profluunt, & per consequens ideam omnium par- tium possident. Additur autem radicem gene- rationis tam in foeminis, quam in maribus vigere, quod etiam statuit *Galenici & Hippocrati* contra Peripateticos, qui mulieribus feminis ge- nerationem denegant, de quo vide *quæst. 3. cit. Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 1. & Exerc. 12. quæst. 1.*

II. Hypo- thesis.

Secunda hypothesi talis est: *feminalem mate- riam in testibus generari, spirituum mechanicorum se- cunda foecula, seu principio generationis a roto ad testes confluentem.*

Ejusdem declaratio.

Hæc hypothesi primã fronte videtur aliena ab assertione communi Philosophorum & Medicorum, quã statuitur semen, seu totum principium generationis in testibus produci, quemadmodum demonstramus *Disput. 3. Coron. 1. Exerc. 7. quæst. 1.* Sed ubi eandem penitus consideramus, facillimè cum dicta sententia communi conciliatur, quia præsupponendum & hic est, illud quod supra monuimus, nimirum formas & essentias in suis prin- cipiiis latitare, nec ex nihilo fieri, sed in generatio- ne tantum in actu completum, datis necessariis requisitis sese explicare.

Quã de causã Spagyrici quidem concedunt, in testibus elaborari & generari materiam semina- lem, ita tamen ut eadem foecunditatem habeat ob spiritus insitos mechanicos a toto communicatos & profuantes, quibus vis *παρασκευη* totum foetum efformans ac determinans inest.

Idem in communi quoque dicunt plerique Phi- losophorum ac Medicorum, nimirum in testibus generari semen, ita tamen ut adit materia sangui- nis & spiritus a toto profuens & ideam omnium partium mirã foecunditate possidens.

Quomodo spiritus mechanicis scientiam habeant.

Quod enim Hermetici spiritus illos mechanicos scientiam omnium partium habere dicantur, jux- ta quã totius efformatio fiat, id ipsum *Galenici* negare nequeunt, cum non intelligatur ejusmodi scientia, quã per operationem intellectus compa- ratur, sed illa, secundum quam ab *Hippocrate* natu- ra doctã, & a nullo edocta dicitur. Quatenus igitur certas proprietates & agendi vires natu- rã concedimus, eateus scientiam illam spiritibus mechanicis denegare non possumus.

III. Hypo- thesis.

Tertio loco ponitur ab Hermeticis, *spiritus me- chanicos in semine omnes partes efformare & absolvere, elementis & principii consentaneis ab alimento auctis, adeoq; corporeis evadentibus.*

Eiusdem declaratio.

Hæc assertio coincidit cum illa Philosophorum & Medicorum communi, quod fiat quidem pri- ma partium delineatio ex seminali materia per virtutem formatricem, quã tamen non sufficit, nisi sanguis maternus affluat, quo tanquam ali- mento partes incrementum suscipiunt & genera- tionem suam absolvunt.

Tonus primus.

Tandem quarto loco subjicitur, *discrimen sexuum in humana generatione provenire a diversis tincturis supervenientibus, quã tamen in primaria radice seu principio conspirent.*

IV. Hypo- thesis.

Hoc ipsum clarius declaratur in Medicina *Galenica*, dum statuit, utrumque parentem verum humanum semen ad generationem conferre, itã tamen ut illud ipsum vel respectu caloris & ma- joris efficacis virilis sexus determinationem præ- stet, vel etiam frigidius & imbecillius mulierem generet, ut mulier sit quasi vir imperfectus, non ut *Aristoteles* voluit, præter intentionem natu- rã tanquam monstrum generata, sed gratiã con- servationis speciei producta. Quatenus autem sexuum discrimen hominis est accidens, eatenus in una radice & principio generationis quod tendit simpliciter ad hominis productionem, ejusmodi causas sexuum diversitatem producentes concurrunt.

Ejusdem explana- tio.

Hæc humana generatio finem suum perfecte assequeretur, nisi primis, purisque feminibus im- puritates quaedam divina maledictione supervenissent, quã ratione morborum generatio suboritur, utpote qui semina sua in natura obtinent, non tamen seorsim, sed quatenus aliis feminibus atque principiiis adhærent.

Origo fe- rum præ- ter natu- ram.

Hic ergo jam sequitur anatomia rerum præter naturam, ubi præsupponitur primò morbos ob- tinere sua semina, quod absurdum non est, quã- tenus considerantur morbi, qui causas internas an- tecedentes habent: nisi enim talium morborum semina vel nobis inessent, vel alimentorum, æ- risque medio nobis communicarentur, nunquam acciderent. Hinc in communi alias morborum causas internas nobiscum nasci, alias verò ex- trinsecas ab aere, alimentisque communicari sta- tuuntur.

Anatomia rerum p. n. I. Morbos habere sua semina.

Additur *secundo loco*, quod semina morborum divina maledictione supervenerint principiiis ge- nerationis nostræ, quod maxime convenit cum scriptura sacra, quã pater omne morborum genus post lapsum tandem advenisse, quia tum demum primis feminibus in thesauris elementorum invi- sibilibus collocatis novæ tincturæ supervenerunt, quarum mixtionem in sortem calamitosam totius creaturæ pulchritudo transplantata est, ut inquit *Pet. Sever. in Idea cap. 12.*

II. Morbo- rum semi- na super- venisse principiiis generatio- nis.

Tertio loco subjicitur, quod semina morbosa non seorsim inveniuntur, sed quod aliis feminibus atque principiiis adhæreant. Hoc optimè conve- nit cum essentia morbi, quã per se non subsistit, sed alteri nimirum corpori nostro accidit: quod autem per se subsistere nequit, illius semina & principia necessariò non seorsim sunt, sed aliis su- perveniunt.

III. Semina morbosa non subsistunt seorsim.

Norandum tamen quod hoc loco morbi voca- bulum ab Hermeticis acceptum, non solum deno- tet morbum propriè dictum, sed etiam morbi causam & symptomã, non quasi velint hæc tria unum & idem esse, sed quatenus conveniunt gene- re & præter naturam nostro corpori accidunt, in specie tamen & accidentibus differunt, quod scilicet unum sit actu, alterum potestate morbus. Ut enim sulphur inflammatum non differt a sul- phure non inflammato, sic etiam causa morbi po- tentiã morbus est, ut inquit *Quercetanus in Teirade cap. 9.*

Hæc assertio profuit Hermeticis ex illo funda- mento, quod omnium operationum autores spi- ritus statuunt, ita ut functiones nostri corporis

Omnium actionum causas esse spiritus,

N n primò

primò peragantur à spiritibus, & non à partibus juxta communem assertionem, cum partes & membra nostri corporis sint tantum quasi matrices & penuaria, in quibus virtutes spirituum ununtur & concentrantur. Hincigitur spiritus nostri corporis, pro diversitate suarum partium, quibus insunt, attractionum, retentionum, separationum, digestionum atque expulsiõnum autores statuunt, quos esurire, sitire, saturari, saturatos fructus sanitatis, morborumq; edere confirmant.

Prior assertio conciliatur cum communi.

An innatum calidum primo morbo afficiatur?

Verum & hic non admodum difficilis est conciliatio, dum perpendimus à Peripateticis & Galenicis quoque primariam causam omnis functionis esse membrum corporis, quatenus vivens: at vivens esse nequit, nisi possideat principium vitale, nimirum innatum calidum, seu spiritus mechanicos sibi convenientes, balsamum, cherionium, astrum, & quomodocunque nominare lubet.

Hoc innatum calidum seu balsamum vitale primò & immediatè quoque morbo affici statuunt, propterea quod illud ipsum omnes operationes primò perficiat, ubi notandum quod Hermetici considerent actionum causam primam, Galenici vero causam proximam perpendunt. Etenim præsupposito, quod innatum calidum omnes operationes perficiat, omninò necessarium est, ut statuamus, aliud quid intervenisse priusquam facultatis operatio subsequatur, ubi partis conditio sese offert, quam ob causam ipsi Hermetici quoque negare nequeunt, partium diversitatem ad edendas operationes omninò necessariam esse.

Quod si verum est confectionarium, sequitur propriè dictum morbum adesse posse, licet ipsum calidum innatum in perfectione adhuc constet, quemadmodum patet in morbis organicis, ubi actio læditur ob depravatam compositionem. Sed ejusmodi morbos organicos hic non considerant, quocirca ad magis specialia progredimur.

Porrò quemadmodum monstravimus ex Hermetiõrum opinione elementa ad generationem concurrentia continere semina principii hypostaticis ornata, quorum beneficio qualibet res naturalis certis suis temporibus in actum prodeat, ita repetendum illud ipsum in præsentia pro cognitione generationis morborum.

Quomodo morbi generentur,

Qui enim aliud in compositione & structura, inquit *Quercetanus lib. 1. defens. cap. 18.* corporis humani, quam elementa & eorum qualitates, hoc est, calidum, frigidum, humidum & siccum rimantur, liquorem nempe mercurialem, sulphur & salem, omnis generis virtutibus ac facultatibus prædita principia, ex quibus infinita varietatis colores, saporès, odores, & id genus alia promanant, facile perpendunt, singula principia à temperie sua aut aliorum consortio excurrentia morbos varii generis in corpore procreare. Quocirca præcipui morbi maximè nobis inimici sicut ea ratione, quatenus ipsis principii corporis nostri constituentibus dispositiones præter naturam accidunt: ut enim juxta Galenum morbus accidit, principii constituentibus præter naturam affectis, ita etiam hoc loco eadem est ratio, quia in præsentia eadem hypothesis, quam supra posuimus de generatione, præsupponitur.

Morbosum diversitas juxta diversitatem principiorum.

Hanc ob causam primò morbos alios Sulphureos, alios Mercuriales, alios Tartareos esse statuunt: ita sulphureos affectus generari dicunt, quando sulphuri præter naturales dispositiones accidunt, quam ob causam illud ipsum principium immoderatè luxurians varias inflammatio-

nes, febres multiplices, affectusque soporiferos producit. Mercurialibus autem acidis atque acris vaporibus attribunt generationem Epilepsia, Apoplexia, Paralyseos, omneque catarrhorum genus. Salibus denique impuris apostemata, erosiones, ulcera, dysenteria, hæmorrhagia, urinæ ardores, stranguria & similes affectus producuntur.

Conciliatio Spagyricorum & Galenicorum.

Hæc assertio Spagyrica conciliatur cum assertionem communi Galenicorum, quando distinguimus inter illud, quod primò facit ad morbi generationem, & inter illud quod alio mediante morbum producit. Galenici causas morbificas partim ipsis partibus, partim contentis & imperum naturam introspicere conantur, & in illis contentis atq; cõninentibus illud considerant, quod ad morbi generationem facit. Sic humorem biliosum, melancholicum, pituitosum, vel alterius cujusdam naturæ causam morbificam statuunt Galenici, quo non acquiescunt Hermetici, sed ulterius progrediuntur, & inquirunt, qualisnam sit illa impuritas, quæ in ejusmodi peccante humore latet & ad morbi generationem proximè inservit.

In quo præceptum Hippocratis observare videntur, quod habetur lib. de veteri Medicina, ubi inquit: *res veteres quosdam statuisse neque siccò, neque humido, neque calido, neque frigido, neque horum quorumquam hominem lædi, neque horum aliquo ei opus esse. Sed quod in unoquoque potentius esset, & supra naturam humanam, adeò ut ab ea superari non posset, id ledere consueverunt & tollere conati sunt. Est autem valentissimum inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & quod in re quaque summum est. Hæc enim in homine inesse, eis nocere videbant. In homine namque inest & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & inspidum, aliæque sexcenta, quæ pro copia & viribus varias habent facultates. Et hæc quidem mixtione & mutua inter contemperantione, neque cernuntur, neque quencquam molestia afficiunt. At ubi horum quidpiam secretum fuerit & per se extiterit, tunc & conspicuum sit & hominem molestia afficit.* Hæc Hippocrates, qui paulo post eandem assertionem confirmat tam per alimenta assumpta, quæ nocent nobis non quatenus calida vel frigida, sed quatenus excessu amara, acida, salsa, &c. quam per medicamentorum usum, ubi dicit, quod Medicus vel nugari, vel ad horum aliquid confugere cogatur, si medicamentum calidum adhibendum esse censeat, cum illud vel amarum, vel acre, vel inspidum esse queat.

Hippocrates non tam perspicue quam Galenus perpendit.

Inflammatio juxta Galenum.

Subjiciamus exemplum de inflammationibus, quarum generatio juxta Galenum absolvitur, quando materia copiosior ad partem aliquam accedit, ea ratione, ut sanguis copiosè genitus irretit partes internas, ut insurgant ad expellendum sanguinem superfluum, primùm ad vasa majora, deinde ad minora & minima, donec tandem è venis quasi expressus ad inania musculorum spacia feratur, quemadmodum videre licet *cap. 2. lib. 14. Methodi, lib. artis med. cap. 95. & lib. de inæquali intemp. cap. 6.*

Inflammatio juxta Hermeticos.

Hic Hermetiõrum schola negare non potest, sanguinis effusionem inflammationis originem constituere, nunquam tamen inflammationes veras generari posse asserunt, nisi in sanguine semina inflammationum deliteant, quæ occasione, opportunitatemque nata ad ebullitiones & paroxysmos intempestivè excitantur.

Quod ipsum aliis verbis à Galenicis quoque conceditur, dum sanguinem inflammationem generare

Conciliatio.

rare dicunt, non quatenus secundum naturam sese haber, sed quatenus putrescit, ubi partium diversarum separatio subsequitur.

Febrium generatio.

Ita bilem, melancholiam & pituitam, quatenus putrescunt, febres generare statuunt Galenici, quod quidem non negant Hermetici, sed addunt humores ejusmodi propterea febres producere, quod nitrosulphureas obtineant partes, à se invicem differentes, quarum effervescentiæ paroxysmum subitò proferant, quam ob causam febrem definiunt, quod sit ameria ex accensis spiritibus sulphureis cordi, & per consequens toti introducta.

Alimenta quomodo febres producant.

Quocirca patet, quod diuturnus usus quorundam alimentorum febres generet, quatenus eadem tincturis febrilibus, nimirum nitrosulphureis impuritatibus scateat, quæ superatis concoctionum officinis sanguini, reliquisque humoribus, assidua impressione radices feminarias febrium imprimunt, & digestis temporibus fructus perniciosos proferunt. Hincigitur ex leguminibus corruptis, carnibus, piscibus, oleribus, frumentis, vino impuritatibus febrilibus inquinatis febres generantur, teste Severino, quia in ejusmodi alimentis impuritates sulphureæ resolutæ continentur.

Cur expirationes febriles sulphureæ dicantur.

Nec mirum videatur, quod expirationes febriles, quæ cor, & per consequens totum corpus accendunt, sulphureas appellemus cum Hermeticis: videmus enim, sensu teste, quod impuri & foetidi primæ coctionis excrementi fuligines & vapores instar sulphuris accendantur, ubi status emissi candelis ardentibus inflammantur.

Catarrhi quomodo fiant.

Quo ad Mercuriales morbos catarrhum considerabimus, qui cerebro frequenter accidit, cujus generatio communiter fieri dicitur, quatenus exhalationes humidæ cerebri tempore resolvuntur, & resolutæ varios alios affectus defluxu suo generant. At Hermetici Mercuriales ejusmodi fluxiones vocitant, non solum quod sint aqueæ, sed quod vaporum Mercurialium naturam variis qualitatibus sensui experiant, aliis verbis idem cum Galenicis determinantes, qui catarrhos jam acres, jam acidos, jam salios, jam erodentes, jam aliarum qualitarum statuunt.

Calculi generatio.

Inter Tartareos morbos calculus frequens est, quem fieri dicunt à materia tartarea propter imbecillitatem concoctionis & separationis in sanguine & humoribus alimentariis relicta, quæ propter salinam naturam vim coagulandi obtinet, quam ob causam in aliquibus partibus, præsertim circa vias urinarias, renes & vesicam, quo alias in statu secundum naturam illa substantia salsa cum urina ablegatur, concrefcit & in tophos ac lapides abit. Hic licet quo ad efficientem variæ sint opiniones Galenicorum, dum alii à calore, alii à frigore calculos concrefcere statuunt, sicuti patet ex *Cent. probl. Med. negari tamen non potest, quod materia illa mucilaginosæ & cruda, quam concedunt Galenici, non sit expers omnis qualitatis, sed proprietatibus abundet, quemadmodum ab effectibus ejus colligitur. Fir igitur calculus juxta Galenum ab humore viscido, crasso ac terreftri, qui secundum Spagyricos talis est propter tartaream salustiginosam substantiam admistam.*

Morbosum.

Hæc summa morborum genera diversimodè conjunguntur, ob diversam commistionem principiorum, quapropter ipsis Hermeticis multi morbi per diversas impuritates, sulphureas, Mercuriales & Tartareas commixtas oriuntur. Quod cum assertionem communi convenit ea ratione, quate-

nus causæ morbificæ internæ raro sunt simplicis naturæ, sed plerumque propter variam humorum ac contentorum mixtionem diversas omninò qualitates obtinent, undè tanta symptomatum quoque varietas.

Duplex modus generationis morborum.

Notandum verò quod semina morbosa, de quibus egimus, potissimum duplici ratione fetus suos absolvant secundum Hermeticos, nimirum coagulatione & resolutione: illa fiunt tumores, apostemata, omnesque morbi, qui fructus ad corporales coagulationes destinatos obtinent: hæc autem illi affectus producuntur, qui fructus resolutos edunt, coagulationi non obnoxios, quod patet in pluribus affectibus sulphureis, utpote in febribus, ubi resolutione materiæ instante paroxysmus oritur, & mercurialibus fluxionibus.

Hoc ipsum Galenicæ Medicinæ contrarium non est, cum negari nequeat, tales coagulationes ac resolutiones in morbis quotidie fieri, quam ob causam sæpius naturam adjuvare cogimur, ut interdum citius coagulationem materiæ morbificæ dissipet, interdum dissipationem nimiam inhibeat.

Porrò duplex est modus generationis morborum: velenim hæreditario quodam jure à parentibus in filios propagantur, vel ab aliis causis in individuis oriuntur.

Morbi hæreditarii quomodo fiant.

Morbi hæreditarii quasi per transplantationem fiunt, propterea quod eorundem semina in filios etiam propagentur, undè consequens est eadem habere tincturas validas & constantes.

Quinam morbi sint hæreditarii.

Hinc patet, quinam morbi maximè sint hæreditarii, nimirum Tartarei, qui fixas habent radices, ac difficulter funditus eradicantur, ut sunt calculus, arthritis, lepra, &c. cum contra reliqui, quos sulphureos & mercuriales vocant, non facile propagentur in filios, febres scilicet, inflammationes, catarrhi & similes, propterea quod mobiles radices obtineant & citius ad resolutionem tendant.

Cur calculosus non semper calculosus generet.

Nil tamen obstat, quod sæpius calculosus non generet calculosum, quia fieri potest, ut semina morborum nondum sint completa, nondumque potenter parentis corpus occupent. Adde quod sæpius seminum parentum efflorescentis radices morbi expugnentur, potissimum uteri constitutione validiori concurrente, de quo pluribus egimus *tract. de Scorbuto & alibi.*

Loca morborum.

Non autem quilibet morbus in quâlibet parte generatur, quocirca loca morborum diversa sunt, quæ secundum Hermeticos seminum conditiones imitantur. Seminum scilicet morbificorum, utpote quæ propter singularem quandam proprietatem certas quasdam partes afficiunt, quod patet in cancro, cujus radices fructus suos ad faciem, pectus & mammillas plerumq; deponunt, propterea quod sanguine tenuissimo & salibus volatilibus referto partes illæ nutriantur; in strumis, quarum resolutiones ad collum evehuntur & efflorescunt, cum ibidem venas, glandulasque domesticis mercurialibus, aluminosis & aronicis liquoribus scarrentes suæ progenituræ opportunas nanciscantur, ut *Quercetanus ait in Tetrade*; in podagricis doloribus & calculo, quorum affectuum peccans materia singulari proprietate loca sua petit, ut alibi monstravimus.

Notandum tamen, quod radices & primordia morborum plerumque occulta sint, ita ut quamvis illorum maturi fructus percipiantur, exordia tamen itinerum & progressiones nequaquam percipere possunt, quam ob causam sæpius aliunde fr-

Vide Centur. probl. Med. Dec. 3. quest. 10. Origines morborum sæpius occulta.

ctuum origines petuntur, quam iis in locis, ubi impressæ eorundem tincturæ deprehenduntur. Quod ipsum Galenicum nullo modo negare queunt, cum frequenter accidat, ut affectus adsit, cujus radix alibi, quam in affecta parte quaeritur. Hinc etiam tot universales curationes, præsertim quo ad evacuandas & purificandas primas vias, totiusque corporis universales regiones, quas in omnium ferè morborum sanationibus Galenicus præcipiunt.

Collatio macrocosmi & microcosmi.

Hic obiter notandum, quod in descriptione morborum & affectorum locorum frequenter Hermetici collatione macrocosmi & microcosmi utantur, idque ex opinione veterum, qui hominem parvum mundum dicebant, ejusdemque proprietates juxta mundi totius attributa declarare conabantur: quicquid enim majori mundo circum circa diffusum continetur, totum id homine, ceu compendio contrahitur, juxta Nazianzenum in init. lib. de hom. opif.

Hinc primò dividunt corpus humanum juxta macrocosmum in globum superiorem & inferiorem, ita ut regio superior sit caput, quæ aëri ac cælo respondeat; inferior vero constituatur à partibus vitæ & nutritioni dicatis, quæ cum aquæ ac terræ regione confertur. His hypotheseos loco propositis ex variis mutationibus in macrocosmo varias morborum generationes in homine monstrare volunt. Hoc non aliam originem apud antiquos habuisse videtur, quam summam difficultatem cognitionis naturæ humanæ, quæ non aliter, ob varias suas mutationes atque alterationes intelligi potuit, quam per comparationem eorum, quæ sensibus notiora sunt. Hinc etiam Aristoteles in difficultibus quibusdam quaestionibus de natura humana, similitudinem ex uno verso mundo deductam adducit, ut patet in somni generatione, quæ cum generatione meteororum quorundam in universo confertur. Ipsam collationem macrocosmi & microcosmi videat lector in scriptis aliorum, quam nos in quibusdam convenientem & utilem, in aliquibus insufficientem & supervacaneam judicamus.

An etiam dentur morbi ex qualitatibus elementariibus?

Patet hoc modo, quomodo Hermetici morborum generationem ex suis principiis deducant: cum autem supra dictum sit, principia illa hypofatica & agentia cum seminibus rerum in elementis latitare, idcirco quidam ex doctoribus Hermetici non negant ex qualitatibus elementariibus in nobis etiam morbos generari posse, sicut etiam ab excrementis & fœculentis humoribus ac flatribus affectus quosdam oriri statuunt; tales tamen, qui parum firmas agant radices, tincturasque habeant momentaneas, quam ob causam facile levissimis etiam elementariibus medicamentis, iisque calidis, frigidis, humidis, siccis tolluntur.

Occulti morbi.

Ut autem aliquando manifestos ejusmodi morbos negare nequeunt, ita concedunt etiam vere occultos affectus, in quibus τὸ θεῖον Hippocratis considerandum venit, quos licet interdum vel ad astrales affectus, vel ad qualitates Arsenicales, Napellosas, Antimoniales & similes reducere velint; semper tamen in eo acquiescendum, proprietates illas occultas esse, & aliter quam per similitudinem solum, ob effectorum convenientiam declarari non posse.

Talis ergo morborum productio est secundum Hermeticos, qua balsamum vitæ nostræ, sicut diximus, immediate lædi contendunt, quam ob causam consequenter duplicem curationem statuunt, universalem & particularem.

Universalis curatio corroborationi balsami innati tribuitur, ut hæc ratione mitigentur & quieta transpiratione hostiles impuritates expellantur. Etenim cum sæpius resolutiones morborum ipsis radicibus fructus priores edant, idcirco curatio, quæ corroboratione naturæ absolvitur, præstantior ac tutior esse videtur. Hæc assertio juxta communia Medicinæ fundamenta coincidit cum indicatione vitali, qua sæpissimè morbo, morbificisque causis propositis, naturæ confortationi operam damus, propterea quod medicus, naturæ minister, ipsaq; natura morbis medecatur, juxta Hipp. lib. 8. Epidem. sect. 5. aph. 1.

Curatio universalis

Veruntamen cum universalis ejusmodi curatio, qualem Hermetici volunt, difficillima sit, utpote cum in universali illo confortante inveniendos plures adhuc anxie laborent ac fatigentur; idcirco particularem curationem tentandam esse censent, quâ pluribus indicationibus & diversis remediis proprietatibus idem illud absolvitur, quod ab universali curatione speramus.

Particularis curatio.

Hæc sunt præcipua, quæ plurimi ad Anatomiam vitalis inquisitionem referunt, undè patet, illos iniquos esse judices, qui veram Anatomiam vitalem hæctenus neglectam fuisse statuunt, quemadmodum luce meridiana clarius est, ex iis quæ diximus, ita ut discrimen Hermetiorum & Galenicorum frequenter magis in verbis quam in rebus ipsis consistere videatur.

De Anatomia mortua.

Sed an propterea cadaverum Anatomia, quæ alias mortua dicitur, omnium minimum est in Medicina, ut vult Paracelsus lib. 1. de orig. morb. ex trib. cap. 6. an citra omnem injuriam, ut habet idem lib. 2. de podagricis, medici, qui eam tractant, planè imperiti & incoaditi existunt? an fœda non tantum, sed & inutilis est anatomia mortua, juxta veteres Empiricos, quorum Celsus lib. 1. in prim. meminit, cum plerq; in integro aliter quam in inciso & aperto, in vivo aliter quam in mortuo sese habeant? an inhumanum & illicitum videtur, humanum corpus incidere, quo titulo quidam audacter Imperatoris legibus contradicere non erubescunt? absit, ut hæc omnia quicquam nobilissimæ huic Medicinæ parti detrahant, quemadmodum satis superque patebit ex iis, quæ de hujus Anatomiam necessitate, utilitate ac dignitate dicturi sumus.

Demonstratur in arte Medica summa necessitas esse Anatomiam communitatem.

Necessitatem atque utilitatem Anatomiam nostram, quæ in scholis autoritate publica exercetur, ante omnia demonstramus ex arte Medica, quam vix aliquid cum agrorum emolumento exercebit, nisi peritiam Anatomicam primo sibi comparaverit. Ut enim silentio præteream, quod multa sint in Anatomia vitali, hæctenus proposita, quæ minus dextrè sine hujus adjumento cognoscuntur, negari non potest quamplurima in Medicina frequenter occurrere, quorum determinatio ab autopsia anatomica dependet.

Quis enim justam remedium quantitatem præscribet, partis affectæ situ, connexionem, consensum, & similibus, quæ docet Anatomie, ignoratis? quis medicamenta pulmonum lambenda, ventriculi vero deglutienda esse statuet? quis in oculorum curatione ab acris, in aliis partibus ab aliis qualitatibus abstinendum esse putabit, nisi Anatomies peritiâ hoc ipsum edoctus sit, ut pluribus innuit Jacobus Boni de ratione discenda Medicinæ? distinguet aliquis dysenteriam differentias ex diversitate rectorum, ubi ultimo, pelliculæ interioris intestinorum partes erosæ rejiciuntur, nisi per artificiosam dissectionem intestinorum structuram didi-

didicerit. Accuset aliquis oculorum vitium in læsione motus, non intellectus & observatis oculorum musculus, quos ejusdem dissectione manifestos reddat? Quæ sit inter dolorem colicum ac nephriticum diversitas, ex eo scire a veo, qui colicæ renium & ureterum conformationem, situm & connexionem ignorat. Cur in dysentericis per superiora melius operentur medicamina tenuibus intestinis affectis, ubi tamen crassis laborantibus clysterum usus præfertur, nullus exactè determinabit, nisi valvulæ circa coli principium à Caspar. Baubino Anno 79. inventæ cognitionem ex Anatomicis observationibus habeat. De qua valvula anno eodem quoque à Sal. Alberto Wirebergæ observata videatur appendix ad Orationes ejusdem Norbergæ impressas.

Necessitas Anatomicæ in Chirurgia.

Porro quo ad chirurgicas administrationes hujus Anatomiam maxima est necessitas. Hinc Albucasis lib. 1. Meth. Med. Nemo debet in re tam difficili (intelligit Chirurgiam) quicquam conari, nisi sit Anatomies & Medicamentorum sciens, quia aliis impossibile est, ut non cadat in errorem, quo interficiuntur homines. Vidi enim Medicum stolidum secuisse apostema scrophulosum in collo mulieris & incidit quasdam arterias colli, quare fluxit sanguis mulieris, donec cecidit mortua inter manus ejus, &c. Patet hoc ulterius ex cauteriorum administratione, quæ commode inuruntur iis locis, quæ à partibus nervosis distant, ut inquit Gavaletius de natura cauterii cap. 19. quare neque in principio, nec in fine musculorum propter tendines sunt inurenda, sed procul à principio, quatuor saltem aut quinque digitis transversis, atque in iis locis, ubi ligaturæ perbellè accommodari possunt. At quomodo determinabit hoc aliquis Anatomies ignarus? Ita Galenus porro lib. 2. de administr. anat. Medicum nec rectè vulnera, quæ in bello accipiuntur, tractare, nec telâ eximere, nec incisioni osillum mederi, aut luxata ossa reponere, fracta restituere, fistularum sinus & abscessuum incisiones idoneas præstare posse, qui non partes interiores & exteriores per dissectionem artificiosam exactè cognoverit.

namque hoc in parte

Taceo superstitiosam venarum brachii electionem, dum plurimis persuasum est, hanc venam cerebro, hanc pulmone, hanc jecori, hanc forte lieni convenire, si incidatur, quod non solum vulgus asserit, sed non pauci quoque practicanum in libris suis hoc ipsum inculcant, ob solam Anatomies ignorantiam, cum omnes venæ brachii ex uno eodemque principio progrediantur, ut alibi pluribus à nobis demonstratum fuit.

Vide lib. de scorb. part. 2. §. 11.

Verùm de Anatomies in arte Medica necessitate supervacaneum videtur pluribus disserere, cum nulla sit pars Medicinæ, in qua non usus ejus maxime sese offerat, potius ad alias disciplinas progredimur, quibus & ipsa doctrina de structura corporis nostri non parum inservire videtur.

Anatomies doctrinam utilem esse in studio Theologico.

Nam quod sacrosanctam Theologiam attinet, quamvis vera fidei fundamenta non ex Hippocratis, Galeni, vel Aristotelis placitis, sed ex limpidissimis Israelis fontibus haurienda & addiscenda nobis esse merito & libenter confiteamur: nullus tamen negabit, artificiosam humani corporis structuram docenti Theologo plurimum inservire, præsertim cum declaratio multorum in sacris literis absque intellectione fabricæ humanæ commode fieri nequeat. Adde quod ipse Salvator illa similitudine delectetur, quâ partes plures diversarum corporum constituentes in nobis, cum Ecclesiæ suæ corpore comparat.

Quo ad Jurisprudentiam negari non potest, quod cognitum præsertim ad plurima legum fundamenta perfectius intelligenda faciat: ubi nobis impressentiarum illud sufficiat, quod Jureconsultus in criminalibus actionibus interdum salvâ veritate nihil absque structuræ humanæ peritiâ determinare possit. Quomodo enim lethale vulnus ab aliis discernendum sola Anatomia partium corporis nostri demonstrat, propterea quod in ea natura partium diversa nostris oculis subjiciatur, undè colligimus, quæ membra & ex propria essentia & ex consensu lethaliter vel minus vulnerari queunt.

Anatomies doctrinam inservire studio Jurisprudentiæ.

Nec est, quod nobis aliquis objiciat, tantam Anatomies utilitatem ad Jureconsultum non redundare, præsertim cum in his casibus Jureconsultus ab ore Medicorum & Chirurgorum pendeat. Et si enim hoc minimè negamus, tamen cum in promptu non semper sint Medici, qui statim ubi res moram non patitur, in consilium adhiberi queant (sæpius etiam chirurgi nostri Germani adhibiti vix cordis ac ventriculi situm intelligant, ac plerumque indocto quovis rudicio sint) idcirco non dubitamus, quin corporis humani cognitio, adeoque Anatomicarum inspectionum observatio Jurisprudentiæ studiosis utilis sit, præsertim cum ex iis aliquando non tantum ornamentum, sed etiam in rebus plurimis dextrè dijudicandis adjumentum maximum expectare possint.

Anatomies doctrinam utilem esse in studio Philosophiæ necessarium esse.

Porro si ad aureum Philosophiæ studium accedimus, illud sine corporis humani fabrica cognita mutilatum & imperfectum statuimus. Quis enim rerum cognoscendarum scientiam sibi polliceri potest absque sui cognitione, quæ merito primum locum obtinet, cum sibi quisque proximus dicatur? quis mores & actiones hominum juxta præcepta practiciæ philosophiæ informabit, nisi fundamentum ex quo omnes actiones nostræ procedunt, naturam videlicet humanam, utpote quam animi mores sequuntur, cognoscat ac perpendat. Taceo quod mira summa & connexio tot partium humanarum corporum constituentium simulachrum Societatis Politicæ pulcherrimè exprimat.

Ex his omnibus patet, cognitionem Anatomies non parum lucis & ornamenti disciplinis fere omnibus adferre, quam ob causam omnibus literatis merito commendata esse debet, propterea quod aliquis ad æmulum & præcellentiam eruditionis sine sui cognitione in studiis literarum vix atque ne vix quidem pervenire queat.

Dignitas & præstantia Anatomiam.

Hanc utilitatem sua quoque dignitas comitatur, cum in humani corporis fabrica summi conditoris mirabilis potentia, incredibilis sapientia & infinita bonitas abundanter appareat. Quis enim mirabilem omnipotentiam, alias etiam ab eis, ex eo non colligit, ubi principia nostræ generationis, vix aliquot seminis ac sanguinis materni guttulas, tam diversi generis partibus, diversis officiis & actionibus destinatis originem præbere cognoscit? quis incredibilem Dei Opt. Max. sapientiam, non extollit, in consideratione mirabilis dispositionis partium, non sine singulari sympathia conjunctarum? quis tandem infinitam bonitatem ejus laudibus non extollit, ubi cujuslibet partis actionem & usum respectu totius insignem intelligit? Certe nemo inquit Carolus à perla alba in forma Med. pag. 83. est adeo finitri genii, quem hæc naturæ diligentia, at potius Creatoris sapientia, non in stuporem & summam deducat admirationem.

Hoc est illud medium, quo instar pietatis cal- care propheta Regius utitur, dum inquit: Con- fitebor tibi Domine, quia tua sapientie magnitudinem de- clarasti in corporis mei fabrica: infirmam massam me- am viderunt oculi tui, &c. Imò hoc illud est, quod vetustissimo Zoroastro exclamationem hanc ex- tortit: ὁ ἀνθρώπος, τοῦ μισροτάτης τῆς φύσεως ἀ- γαλλία! ita ut homo sit illud in mundo, quod om- nem admirationem superat, quemadmodum Barbarus ille Abdalas, non barbarè, sed scienter respondiisse fertur. Avocat hæc corporis mirabi- lis structura nostrum animum à rebus caducis, no- strasque cogitationes in DEI conditoris confide- rationem dirigit, ita ut secundum Apostolum in- visibilia DEI per ea, quæ visibilia sunt, cognosca- mus.

Hæc præstantia & utilitas Anatomæ quondam excellentia Regum & Magnatum ingenia ad sui

cognitionem excitavit. Hinc Magnus Alexander, cui institutione Philosopherum princeps præfuit, non sine magnis ac tanta viro dignis sumptibus studia rerum naturalium, præsertim vero corpo- ris animati cognitionem excoluit. Hinc Prolo- mæum aliosque Ægyptiorum Reges cadaverum dissectionibus delectatos fuisse scribitur. Hinc o- lim Galenus Anatomicarum administrationum spectatores frequentes Boëtium & Paulum Sergi- um, Consules Romanos habuit.

Manifestum est igitur priorem illam inquisiti- onem naturæ, quam Anatomiam vitalem dicunt, summè necessariam, hanc vero quam in scholis autoritate publica frequenter exercemus, mini- mè, tam propter necessitatem & utilitatem, quam propter dignitatem & præstantiam suam negli- gendam esse.

DISSERTATIO II.

DE

NATURA AMORIS.

INCONSUEtum penitus & admirandum esset toti huic au- ditorio, si quis velex hoc sugge- rito, vel alibi verba faciens, omni- um odiis jam dudum expositus, adeoque cunctis invisus, audito- res nihilominus haberet fre- quentes, eorumque benevolentiam & attentio- nem protinus & improvisò consequeretur: est enim, nescio quæ, nobis innata iudicii imbecilli- tas, quæ adversariorum opera, licet per se laudabi- lia, vituperamus, rejicimus, contemnimus. Verùm ab admiratione statim omnes quiescerent, simul ac intelligerent, Oratorem illum, paulò ante quam in concionem descenderet, cum omnibus rediisse in gratiam, eorumque mutuam amorem sibi præ- ter multorum spem & opinionem conciliasse, ita ut omnia utrinque acta, transacta, sepulta. Tan- ta vis est, Auditores, omnium ordinum lectissimi, Amoris, qui domat affectus ferocissimos, copulat diversissimos, jungit inimicissimos, ita ut Leo Bi- zantius legatus, populo Atheniensi tumultuanti pacem suafurus, postquam obesa sua constitutione, & naturali quadam corporis mole insolitè ple- beis risum moveret, scitè doctèque responderet: ecquid ridetis? viri Athenienses? mihi quidem venter prægrandis est, at uxorem si conspiceretis meam, mulierem videretis longè pinguis- simam: tales ac rantos, cum sumus concordēs, mutuoque amore fruimur, parvus admodum lectus capit, discordes vero ne tota quidem civitas. Dicitum profectò egregium & loco & tempori mirum in- modum accommodatum. Utenim odium causa est dissolutionis, ita amor animos, cætusque ho- minum copulat, dissidentes conciliat, diversos conjungit & unit. Hinc rectè Poëta:

Felices ter & amplius Quos irrupta tenet copula, nec malis Divulsus quermonis Supremâ citius solvet amor die!

Non autem amor uniusmodi est, quam ob cau- sam latissimus differendi campus sese offert, ubi in amænissima Musarum vireta divertimus, ut ine-

narrabili varietate ex floribus passim crescentibus coronas conficiamus, non solum ornatus gratiâ, sed ut fragrantia suâ nos reficiant & appetitum nostrum cognoscendi mirâ suavitate impleant. Quocirca cum pro more Academico dicendi par- res hoc tempore, atque hoc loco mihi commissæ sint, argumentum hoc minimè alienum, sed huic instituto accommodatissimum esse iudico, cum quod à Medica Professione Amoris tractatio ex- cludi nequeat, tum quod vix inveniatur materia, quæ tot præstantissimis ingeniis præsentibus, di- versis tamen studiorum generibus dicatis una eademque rationis magis placere possit. Vos autem, Magnifice Dn. Rector, Viri Strenui, Reverendi, Consultissimi, Excellentissimi, Clarissimi, Pru- dentissimi, Juvenes Nobiliss. Doctissimiq; perof- ficiosè & amanter peto, ut amabili favore vos a- mantem de natura Amoris Philosophicè & Medi- cè differentem audiat.

Nullus est appetitus, nullum est desiderium, in quo non præstantissimi quique Scriptores voca- bulo Amoris frequentissimè utantur: imò tanta est vocis hujus dulcedo in auribus hominum, ut sanctissimi Patres, summiq; Theologi res sacras tractando ab eadem abstinere nequeant, undè Ignatius Amorem suum crucifixum dicit. D. Hieron. in Epist. ad Demetriadem illum prædicat felicem, cui nullus est alius, quam solius Christi amor: D. Ambros. de fuga seculi, adhortatur Christianos, ut maximè eò respiciant, quò amor divinus iisdem curæ sit: D. Aug. sup. Psal. 64. duas describit civi- tates, Babylonem & Hierusalem, quarum illam a- more præsentis seculi, hanc verò amore Dei occu- patam fuisse pronunciat: D. Gregor. lib. 16. Moral. & sup. Ezech. etiam firmiter statuit, nos eò propinquoiores esse Deo, quò magis amorem exerce- mus. O iugum sancti amoris, inquit D. Bernhard. in 11. dilige Deum, quam dulciter capis, quam glo- riosè laqueas, sua viter premis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. Unguentum suave & optimum est amor summi boni, quo pes- ses mentis sanantur & cordis oculi illuminantur. ait Basil. in Hexameron.

Neque

Neque hoc sufficit; ulterius enim procedimus, à creaturis videlicet ad Creatorem, à finitis ad Infi- nitum, Deum Ter. Opt. Max. ens illud primum, independens, simplicissimum, perfectissimum, in quo & per quod omnia, cui gloriosum Amoris nomen, quamvis non eo modo ut rebus creatis, tum à profanis, tum etiam à sacris Scriptoribus rectissimè tribuitur, quam ob causam Plato dicit, ex amore Deum totum hoc mundi systema creasse & constituisse, in quod hominem ad sui imaginem conditum, tanquam Dominum reliquarum crea- turarum posuit, quod signum amoris ineffabilis erga genus humanum nullus est, qui non statuatur. Quid quæso divinam majestatem commovit, ut sanctos angelos custodes nobis adderet, quam ar- dentissimus amor erga nos homines? ô altissima charitas, ô inexplicabilis amor, quo DEI filius ab æterno genitus in tempore carnem humanam as- sumit, ut nos deperditos proprio sanguine liberet, sibi que coheredes faciat! Sufficeret profectò sola generalis providentia totius universi, quæ sanè non aliundè, quam ex amore creatoris erga crea- turam profluit.

Manifestum est igitur, tam latè patere vocabu- lum Amoris, quam latè appetibile Bonum exten- di potest, undè secundum Platonem in conviv. a- mor definitur, quod sit appetitio, quæ bonum sibi adesse semper aliquis desiderat, ita ut juxta Ploti- num En. 3. lib. 5. c. 4. sit actus animi bonum desi- derantis, quo sensu desiderium pulchritudinis Fi- cino dicitur: quæ descriptiones omnes πρώτως & principaliter de Amore, quatenus homini na- turaliter accidit, intelliguntur. Quod enim amo- rem illum immensum attinet, quod Deus Opt. Max. nos miseros, & nostri causa res omnes pro- sequitur, quo item nos ipsi non ex propriis viri- bus, sed ope Spiritus sancti in nobis ex gratia ope- rantis Deum toto pectore colimus ac veneramus, illius tractationem ad forum Theologicum able- gamus: nihil enim præterquam Philosophicam ac Medicam dissertationem promittimus.

Amor autem qui homini accidit, rectissimè Valeriolæ lib. 2. observ. 7. dicitur boni pulchri- que desiderium, propterea quod Bonum ex Philo- sopheria sit illud, quod omnia appetunt: ut enim imperfectum ad perfectum; potentia ad actum naturaliter inclinatur, ita etiam appetitus ingenitè quadam facultate ad bonum fertur: ad bonum videlicet non simpliciter tale, sed quatenus pul- chrum, nimirum per præcedentem cognitionem tale dijudicatum, quia necessarium est, ut primum sub ratione pulchri cognoscamus bonum illud, quod amamus, cum ignoti nulla cupiditas. Hinc etiam quidam ἔρως, quæ vox amorem denotat, quò τὸ ὁρατὸν, à visione deducunt, quia visus sen- sum est præstantissimus, ad rerum cognitionem plurimum præ reliquis inserviens, undè amor per oculos influere dicitur, quatenus aspectus amatæ rei ardorem in animo amantis generat.

Revera enim καλὸν seu pulchrum dicitur vel ἡτὸ καλὸν, quod provocet animas ad aman- dum, vel ἡτὸ κλητὸν, quia permulcet intuentes. Hinc Medea repudiata ab Jasone conqueritur a- pud Poëtam:

Tunc ego te vidi, tunc capti scire quis esses, Illa fuit mentis prima ruina mea. Et vidi & peti, &c.

Imò sacrarum literarum monumenta innuunt idem, quæ ratione Propheta Jeremias cap. 9. mor- tem (hoc est, causam mortis, peccata videlicet

concupiscentiarum illegitimarum) ascendisse per fenestras, scilicet per fenestras corporis, nimirum aspectu & visione generatam fuisse satis perspicuè asserit. Hinc Pjal. 118. regius Propheta: averte, Domine, oculos meos, ne videant vanitatem. Nec novum testamentum in eo dissentit à veteri, cum Matth. 5. dicatur: qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, in corde suo mæchatus est.

Proinde concludimus amorem in homine ge- neraliter loquendo nihil aliud esse, quam boni pulchriq; cogniti, adeoque jam quodammodo ac- quisiti, scilicet ratione intentionis & cognitionis, exoptationem, cujus fructus in ipsa consecutione meritò collocatur, quod lepidè fabellà Plato in- nuunt, quæ monstratur amantibus nil magis in vo- tis esse, quam ut amoris finem, amabilis objecti scilicet possessionem consequantur, omnibus aliis posthabitis: cum enim Vulcanus duobus amanti- bus occurrisset, mutuoq; illorum amore delecta- tus jussisset, ut donum aliquod Dei munificentia dignum peterent, hoc responsum habuit: O Vul- cane faber Deorum, oramus te, ut tuis illis instru- mentis & camino refingas nos ambos & ex duo- bus unum facias.

Cæterum posità παρῳλὸς amoris descriptio- ne, consequens est, ut videamus diversitatem ejus: hic audiamus eundem Platonem de differentiis a- moris differentem, cujus in Convivio, quod de A- more inscribitur, hæc sunt verba; Neminem pro- fectò later absque amore Venerem nunquam esse, quare si una esset Venus, unus & amor. Quoniam verò duæ sunt Veneres, geminum quoque amo- rem esse necessum est. Geminam autem Deam hanc esse quis neget? nonne una quædam anti- quior est & sine matre Venus, cælo nata, quam cæ- lestem Venerem nuncupamus? altera verò junior è Jove & Dione progenita, quam vulgarem commu- nemque vocamus. Necessarium itaque amorem Veneris illius Comitem cælestem vocari, hujus verò vulgarem.

Hanc Platonis assertionem ut eò melius intelli- gamus, animæ nostræ facultates in memoriam re- vocentur, ex quibus appetitus duplex, rationis vi- delicet & sensuum promanat, quorum ille meritò cælestis dicitur, cum ab anima intellectiva suam ducat originem, quæ tam quoad productionem, quam quoad informationem & operationem stu- penda suâ simplicitate res alias sublunares longè superat, adeoque meritò cælo nata dicitur.

Hæc est illa Venus cælestis, appetitus videlicet intellectualis, quem amor ab origine sua non dissi- milis comitatur, à qua differt Venus vulgaris, cu- piditas videlicet ab appetitu sensuum profluens. Audiamus paululum de hac eadem differentia do- ctè differentem Valeriolam, medicum elegantis- simum, dum inquit: Plato duo constituit Amoris præcipua genera: cælestem alterum, cælo patre & sine matre natum: juniorem alterum ex Jove patre & Dione matre genitum, ob idq; vulgarem. Cælo natus divinus amor dicitur & sine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ consortio est omnino aliena, ac proindè sine ma- tre natus amor ille cælestis intelligitur: matris namque nomine Phycici omnes materiam intelli- gunt.

Cum itaque Venus illa cælestis tota pura mens, purum bonum spectans & illi prorsus jugiterque inhærens, non tanquam accidens in subjecto, sed tanquam essentia quædam perennis, veluti lux so- li adesse dicatur, totaq; actus purus sit, nihil ma- teriæ

Nn 4

Philos- tratus in so- phistis.

Horat.

Amor quid sit ge- neratim.

Bonum sub ratio- ne pulchri appetitur in amore.

Ratio sum- mitur à nominis derivatio- ne.

Pulchrum unde dica- tur Græcis.

Amoris plenior descriptio.

Fabula si- nem amo- ris innu- ens.

Diversitas amoris ex Platone.

Diversitas appetitus nostri pro- ducit di- versitatem amoris.

Venus cæ- lestis.

teriz possidens, firma, constans, perfecta, prorsusq; seipsa contenta manet: nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur.

Venus vulgaris. Altera autem Venus e Jove nata ob id est, quod ex ea virtute ipsius animæ, quæ cœlestia movet, elici intelligatur: ea siquidem hanc creavit potentia, quæ inferiora hæc generat. Matrem namque Platonici illi ideò attribuunt, quia materiæ mundi infusa cum materiâ commercium habere ad generationis vim creditur. Est enim Venus hæc secunda Jove & Dione nata, vis generandi animæ mundi tributa, unde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentibus innascatur.

Utraque porro Venus confimilem sibi comitem habet amorem, prior illa cœlestis tota in Deum intenta illius summam pulchritudinem admiratur, in eaque sibi nimium placet ac conquiescit: altera verò ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam, prout materiæ ratio patitur, toto nisu contendit. Illa divinitatis fulgorem in se primò complectitur, deinde exceptum fulgorem hunc in Venerem secundam jam in materia operantem traducit. Ita porro Platonice de sententiâ Platonis Valeriola disserit. Ut autem cœlestis illa Venus hominis respectu de facultate mentis ferè divina, ni mirum de intellectiva potentia, adeoque de appetitu rationis intelligitur, ita amor, quem hæc Venus producit, nihil aliud est, quam actus animæ intellectivæ bonum in hac vita summum naturaliter desiderantis.

Amor celestis quid?

Hoc in vera rerum cognitione consistit, cujus ratione Commentator Averroës, æternæ beatitudinis ignarus veram beatitudinem hominis in speculatione constituere, ita ut hominem indoctum à docto tanquam mortuum à vivo differre firmiter affirmare non erubesceret.

Hic amor tanquam divinitatis quædam scintilla cunctis hominibus naturaliter inest, undè Philosophus: πάντες ἀνθρώποι τὴ εἰδέναι ἀρχόνται φύσει, quod repetit Tullius, ubi cognitionis & scientiarum amorem à naturâ nobis hominibus ingeneratum esse pronunciat. Hic est amor ille, qui nostros animos à rebus caducis abstulit, eosdemque ad conditoris nostri considerationem dirigit: cum enim cœli enarrent gloriam Dei, teste Psalmo, meritò cum Psalmista ulterius exclamamus: ô quàm magnifica sunt opera tua Domine, vir stultus hoc non intelligit, & stupidus hoc non advertit.

Hinc Ethnici veræ religionis ignari hoc amore commoti per cognitionem creaturæ creatori hymnos composuerunt ejusdemque miram & stupendam potentiam mirati sunt, quod Claudianus confitetur, dum inquit:

Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi Subiectosq; mari fines, anniq; meatus. Et lucis noctisq; vires, tunc omnia rebar Consilio firmata DEI, &c.

Galenus ex creatura creatorem agnoscit.

Galenus noster etsi veræ pietatis ac discipulorum Christi hostis fuit acerrimus, eò tamen ex consideratione corporis humani deducitur, ut amore speculationis inflammatus Dei conditoris summam bonitatem, perfectissimam sapientiam & infinitam potentiam in opere de usu partium pulchrè demonstrat, undè libros de miranda corporis fabrica ceu hymnos quosdam Deo conditori sese composuisse statuit.

Cur rerum cognitioni incumbendum.

Elegans est locus Senecæ, ubi rationem reddit, cur speculationi atque cognitioni rerum tantum

temporis tribuat, nimirum ea propter, quod res illæ attollant ac levitent animum, qui gravifarcinâ pressus explicari cupit & reverti ad illa, quorum fuit: nam corpus hoc, inquit, animi pondus est, quo supprimeretur, nisi quodammodo respiraret spectaculo naturæ, & à terrenis ad divina converteretur: hæc libertas ejus est, hæc evagatio, &c.

Porro sapiens affectatorque sapientiæ adhaeret quidem in suo corpore, sed optima sui parte abest & cogitationes suas ad sublimia intendit, & velut sacramento ligatus id quod vivit, stipendium putat, & ita formatus est, ut illi nec amor vitæ nec odium: patiturque mortalia, quam vis sciat ampliora superesse.

Interdices mihi inspectionem rerum naturæ? ego non quæram, quæ sint initia universorum, quis rerum formator? quis omnia in uno mersa & materiæ inertis convoluta discreverit? non quæram quis sit artifex hujus mundi? quâ ratione tanta magnitudo in legem & ordinem venerit, quis sparsa collegerit, confusa distinxerit, nimia deformitate latitantibus faciem diviserit? undè lux tanta fundatur? ignis ne sit, an aliquid igne lucidius? ego ista non quæram? ego nesciam undè descenderim? nesciam quo hinc iturus sim, quæ sedes expectet animam solutam legibus humanæ servitutis? ad majora natus sum, quàm ut sim mancipium mei corporis, quod equidem non aliter aspicio, quam vinculum libertati meæ circumdatum. Hoc itaque oppono fortunæ, in quo resistat, nec per illud ad me ullum vulnus transire permitto, &c. Hæc ita Seneca ex ardentissimo speculationis amore graviter & doctè pronunciat, quò maximè quoque Plotinus inclinât, dum inquit: abeamus hinc in patriam dulcem confugientes; sed quænam fugiendi ratio & qua via Circes beneficicia devitabimus? hic autem non opus esse pedibus ad abeundum, subjicit, nec naves ad navigandum vel equi ad vehendum requiruntur, sed visu corporis clauso alterum visum fascitare debemus, quem habent quidem omnes, eodem verò dextrè paucissimi utuntur, qualis oculus est ipsa ratio contemplatrix, cujus lumen est intellectus. Verum hic amor ulterius à Philosophiæ cultoribus perpenditur, quorum est considerare, quemadmodum, juxta Poetam,

magnum per inane coacta Semina terrarumq; animaq; , marisq; fuerunt, Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis. Omnia & ipse tener mundi concreverit orbis, Ac durare solum & ducere Nerea Ponto Cæperit, & rerum paulatim sumere formas. Horum, inquam, est enarrare errantem Lunam solusq; labores, Undè hominum genus & pecudes, undè imber & ignis. Arcturum, pluviasq; hyadas geminosq; Triones: Quid tantum oceano properent se ringere soles Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.

Supereft igitur amor alterius Veneris ex Jove ac Dione prognatæ, juxta Platonem, quo formam summæ pulchritudini affinem, quantum materiæ ratio patitur, pro conservanda specie generare concupiscimus. Est autem & hic honestus atque probandus amor, quàm diu rectè quis eodem utitur, formam videlicet humanæ speciei pulchram ita concipiendo, ut in ea & per eam excellentiorem, pulchrioremque mentis ac Dei creatoris speciem admiretur, ejusdemque complexum non aliter, quam secundum naturæ legem, & honestatis

Cœlius Rhodius Lib. 24. antiq. 6.

Lib. 5. de rer. nar.

Lib. 11. de V. P. c. 13.

Amor vulgaris quomodo honestus.

Qualis pulchritudo sit oris vulgaris. Dignitas faciei.

nestatis atque pietatis præcepta pro adjutorio vitæ præsentis calamitosæ & vindicanda ab interitu mortalitate per speciei propagationem exoptet atque postulet.

Hujus origo est pulchritudo, non illa, quæ fucata & adulterina, sed quam Hippocrates noster ex optimo statu, partiumq; symmetria per actionum perfectionem deducit, ubi simul naturæ singularis solertia & benignitas apparet. Hanc in membris extrimis potissimum attendimus, & præ cæteris in facie, ubi anima nostra tanquam in domicilio suo locata videtur, cum, teste Cicerone, imago animi vultus sit, in eòq; totus homo Apulejo consistat. Hic sexum separat, animi mores explicat, & eorum quæ in abscondito latent, amplissimum theatrum constituit, ita ut rectè Quintilianus dicat: dominatur autem maximè vultus, hoc supplices, hoc minaces, hoc blandi, hoc tristes, hoc hilares, hoc erecti, hoc summissi sumus, hoc penitent homines, hunc intuentur, hunc spectant etiam antequam dicamus, hoc quosdam amamus, hoc odimus, hoc plura intelligimus, hic est sæpè pro omnibus verbis. Hic patres in filiis visuntur & individui mortalitas mirè vindicata videtur, unde rectè Virgilius:

Excipiunt plausu pavidos gaudentq; tuentes. Dædania, veterumq; agnoscunt ora parentum. Hic ætates hominum mirâ dexteritate cognoscuntur, ut rectè dicat Juvenalis. — facies tua computat annos.

Ut enim Tempora mutantur & nos mutantur in ipsis, ita maximè facies decursus annorum, ætatumq; mutationes quasi desertas tacito quodam suffragio præ reliquis membris nobis exhibet. Imò & apud JCtos lege cautum est, ne si quis in metallum pro criminum deprehensorum qualitate damnatus fuerit, in ejus facie scribatur, cum & in manibus & in furis possit poena damnationis una inscriptione comprehendi, quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est figurata, minimè maculetur. Hanc faciei dignitatem Lucretius etiam innuere videtur, dum inquit:

Condere caperunt urbes, arcemq; locare Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumq; Et pecudes & agros divisere atque dedere Pro facie cuiusq; & viribus, ingenioq; Nam facies multum valuit.

L. si quis in metal. C. de pan.

Lib. 5. de rer. nar.

Lib. 11. de V. P. c. 13.

Hic apparet illa solertia, quâ natura, teste Galeno, postquam ea, quæ magis necessaria sunt, rectè administravit, ad ornatum operis elegans auctarium, venustatem videlicet & pulchritudinem adjunxit, nullamq; partem impolitam & illaboratam reliquit. Hinc olim, Athæneo attestante, pulchriores ministeriis divinis adscribebantur, propterea quod Diis victimas acceptiores starent, si à manibus speciosis proficiscerentur. Quin & formosiori occurrisse cupiam omen censebatur præstantissimum: at deformi inauspicatissimum, teste Calio Rhodigino lib. 24. L. A. cap. 9. qua ratione Imperator Adrianus ex Mauri occurso extrema sibi imminere concepit. Strabo lib. 16. & de Ethio-pibus lib. 7. refert, Indos Cathæam incolentes pulcherrimos tantum in reges eligere, ad apum imitationem, quæ reges sibi deligunt insigni forma cæteris dissimiles, ut refert Tiraquel. l. 2. Cont. num. 44. ἵνα γὰρ ἡ μορφή, τοιαύτη καὶ ἡ ψυχὴ, cum natura, teste Galeno 2. de temp. cap. 6. membra corporis ita conformet, ut moribus animæ sint convenientia. Hinc Poëta:

Gratior est pulchro veniens de corpore virtus. Virg. 5. ut notatu dignum sit illud Athænei lib. 13. cap. 7. quod de Archidamo rege dicitur, qui ab Ephoris mulctatus, objugatusq; fuit, quod mulierem deformem pusilli corporis præ formosa elegerit, cum hæc ratione Spartiatis potius regulos quam reges procreare mallet. Sed nimium ne crede colori: etenim lis est cum formâ magna pudicitia, quod non per se, sed ex accidenti fieri putamus, dum scilicet pulchrioribus majores peccandi occasiones, quam deformibus sese offerunt ob singularem benevolentiam, quâ ab aliorum animis alliciuntur. Magno enim periculo custoditur, quod multis placet, ut ait Mimus, cum contra fœminæ, quæ malam faciem obtinent, non tam animo peccandi, quam corruptore careant, juxta Senec. lib. 2. contr. 1. Quod patienti animo judicabat Olympias, ut meminit Plutarch. in Præcept. Commub. cap. 24. Philippi Mæcedonum regis uxor, cum amore cujusdam puellæ non poculis amatoris, sed venustate & pulchritudine ejus conciliato maritus flagraret, eandemq; productam ante se speciosam & omnibus modis amabilem videret, exclamando: valeant calumniæ: tu enim in te ipsa veneficiorum vim habes.

Cœl. Rhodig. ibid. c. 7.

Eò verò maximè respiciendum, juxta præceptum Diotimæ, ut post occursum sensibus pulchritudinem nos ad venustatem actionibus, officiis atque scientiis insitam transferamus, atque inibi amatorium animæ oculum exerceamus: hoc est, ex effectu causam colligamus, & in primis virtutem, animiq; dona per corporis notas sensui exhibitas appetamus ac desideremus: quid enim virtute pulchrius, quid vitio turpius? Illa si quaeritur in pulchritudine corporis & simul cum eadem fovetur, cum Apulejo in Apolog. 2. Magie. staturimus virginem formosam, etsi fuerit oppidò pauper, tamen abundè dotatam esse: adfert quippe ad novum maritum animi indolem, pulchritudinis gratiam & floris rudimentum.

Hæc est pulchritudo de qua dicitur, τὸν καλὸν καὶ τὸ μετῴπιον καλὸν ἐστίν, pulchrorum autumnus quoque pulcher est, propterea quod non solum in primo juventutis flore maximè splendeat, sed ad extremum usque senium firmiter quoque persistet. Hæc longè diversa est ab illa fucata pulchritudine Poppææ Domitii Neronis conjugis, quæ asinas quamplurimas aluit, ut asinino lacte faciem exornaret, maximeq; discrepat ab adulterino splendore muliercularum de forma plus nimio sollicitarum, dum non solum faciem cosmeticis medicamentis illinunt, sed crines præter solitum exornant, alienisq; capillis gloriam aucupari conantur, ut rectè dicat Plautus, duas esse res, quæ nunquam satis exornari queant, navem videlicet & fœminam.

Hac pulchritudine meritò vir bonus afficitur, ita ut propriam uxorem sibi pulcherrimam imaginetur, eamq; licet interdum omnes externæ venustatis corporeæ notas non habeat, animi pulchritudinem ac pietatis, honestatis atque virtutis eminentiam respiciendo tam ardentè complectatur atque si ipsa foret Helena vel Lucretia. Hujus pulchritudinis appetitus colloquio fovetur, convictu & amica conversatione confirmatur & animorum conjunctione stabile & firmum incrementum obtinet.

Cæterum quemadmodum id quod pulchrum est appetimus, ita secundum naturam objectum amabile omnes amamus, ubi tamen hoc notandum,

Amoris vesani oris.

dum, quod *τοδοντων*, juxta Philosophos, cum intellectu nostro uniatur, ut mirum non sit, amorem in hominibus magnarum esse virium, ita ut non solum rei amatae desiderium insigne nobis ingeneret, sed simul quoque non raro mentem falsis imaginationibus perturber, tunc temporis potissimum, cum in actionibus nostris illam mediocritatem, quam vir prudens determinat, negligimus, & pulchritudinem rei amabilis non ex virtute & honestate, sed aliis externis fallacibus appetitibus sensibilibus objectis diducamus. Talis est perturbatio Plautini illius adolescentis, qui post habito rationis dictamine illicito amore victus conqueritur:

Fallor, inquit, crucior, agitor, stimulator, versor in amoris rota miser, Exanimor, feror, differor, distabor, diripior, ita nullam mentem Animi habeo: ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.

Quasi dicat, ita seipsum sibi ablatum esse, ut objecto amato penitus sit mancipatus atque deditus, adeoque in proprio corpore mortuus videatur. Hinc aliquis Poetarum, ut insigne amoris potentiam demonstraret:

Cum iam visus amor fuit in fulgentibus armis, Nec non accensa lampade pulchra Venus: Privaturo rhyso Bromius, Mars ense, tridente Neptunus, fortis fulmine dextra Jovis.

Tantum scilicet esse vim Amoris, nisi recta ratione gubernetur, ut etiam fortissimos expugnet atque prosternat: unde Poetae fingunt, quod Circe venefica introeuntes non solum effascinarit, sed eosdem in foedissima quoque bruta, porcos nimirum commutavit, propterea quod insana cupiditate mentem perturber, à studio veritatis avocet, atque in vitium quodvis homines precipites agat.

Quocirca recte pingitur hic vefanus Amor in forma pueri, quod intellectus operatione privetur; nudus; quod omni virtute, quae vestis est honestissima, careat; cecus, quod sit inimicus mediocritatis, quam oculos prudens determinat; cum aliis sagittis, ardentibus, quod insatiabili desiderio quemvis ferire contendat. Graphicè mentis hanc perturbationem, quam vefanus amor producit, Poeta describit in persona Didonis, dum inquit:

Uritur infelix Dido tota, vagatur Urbe furens, qualis coniecta cerva sagitta, Quam procul errantem nemora inter Cresia fixit Pastor agens telis, liquitq; volatile ferrum Nescius, &c.

Quis ergo mirabitur, quod de Hercule monstrorum domitore, totiusq; fortitudinis speculo dicitur, quod Omphales amore ita succubuerit, ut robur in foemineam mollietatem, laborem in luxum, Martemq; in delicias muliebres appensa lateri colo commutavit? qui confictum & fabulosum hoc judicat, ille sacram videat paginam, & in primis devotissimi Davidis, Sapientissimi Salomonis, fortissimi Samsonis, aliorumq; exempla perpendat.

Hunc amorem vefanum fascinationem quandam statuunt quam plurimi, ubi eorum qui perditè amant, quem delirio rei amatae ita est illaqueata, ut in furorē agatur, & insanire videatur. Memorabilis est historia Lucii Vitellii, viri alius ingeniosi & prudentis, qui turpis & infamili bertinae cujusdam amore irretitus usq; adeo fuit, ut nihil non homine indignum patraret, quippe qui inter cetera salivam illius impudicè amatae

Amoris vefani vis & efficacia.

Amoris effigies.

Querc. in diat. polyph.

Amorem esse fascinationem quandam.

melle commisceret, eaque tanquam balsamo quodam, arterias & guttur crebro ad aucupandam gratiam eius inungeret. O caecitas amoris, quae homines mente & oculis ita privantur, ut ignominiam & insaniam, quam incurant, percipere nequeant!

Verum non animi solum tanta sequitur perturbatio, sed & corpus miris modis afficitur, cum amantis intentio in assidua rei amabilis cognitione sese verset, ibiq; tota ferme vis corporis conqueat, unde concoctionum impedimentum, facultatumq; naturalium imbecillitas subsequitur. Hoc exprimit Poeta, dum inquit:

Hinc ille primum Veneris dulcedinis in cor Stillavit gutta, & successit fervida cura. Namque si abest quod ames, praesto simulacra tamen sunt

Illius & nomen dulce obversatur ad aures. Id quod non solum vigilantibus, sed & dormientibus, ubi tamen aliàs facultates cognoscentes quiescunt, accidit, unde illud Poetae:

Tu mihi cura Phaeon, te somnia nostra reducant Somnia formosa candidiora die.

Haec omnia plusquam quotidiana vefanae cupidinis exempla satis superq; confirmant: unicum restat, ut aliquid de praeservatione talis amoris vefani annectamus, ubi maximè eò respicit vir bonus, ut in initio obster, & minus appetitui sensuum quam rationi obtemperet, quia aliàs fertur equis auriga nec audit currus habenas:

Opprime dum nova sunt subiti mala semina morbi Et tuus incipiens ire resstet equus.

Occasionem vitæ; cum non raro accidat quod apud Terentium Cherea, qui cum solus esset cum sola ad facinus illud perpetrandum Jovis picturâ imbrem aureum in gremium Danaes immittentis & consimilem lusum ludentis incitabatur. Ah quanto fatius est, re id dare operam, qui istum amorem ex animo dimoveas tuo, quam id loqui, quo magis libido frustra incendatur tua. Temperantia studeat. Hujus enim est, teste Platone in Phaedone, officium nequaquam prosternere se libidini, utpote cum teste Philosopho lib. 2. Ethicor. cap. 3. temperans iste dicatur, qui corporis voluptates negligit, eoq; ipso lætatur: & in primis otium fugiat: ut enim aliàs otium diaboli pulvinar, omniumq; vitiorum fomes, ita

— sinem qui queris amoris, Cedit amor rebus, res age tutus eris. Otia stollas periere Cupidinis arcus, Contemptaq; jacent & sine luce faces. Quam Plantanus rivo gaudet, quam populus unda, Et quam limosa canna palustris humo: Tam Venus otia amat.

Lepidum est illud, quod apud Lucianum in cupidine habetur, ubi Venus graviter filium Cupidinem increpat, quod jaculis suis Deos omnes affecisset praeter Minervam, Musas & Dianam. At respondet filius: parerem, O mater, sed Minerva sua me gravitate abigit: Diana in sylvis feras conficit, quam cursu assequi non valeo: Musæ vero honestissimis occupationibus tempus transigunt, meisq; monitis minimè vacant.

Sed quò labor, auditores, & cur vestra benevolentia abutor? ad amorem virtutis regredior, cujus ardore flagrantēs hocce tres viros juvenes eruditissimos, sorte, non eruditionis praedictio tali modo locatos in conspectu vestrum produxi, cum ut eorundem assiduitas & labor, quo per multos annos in castris Musarum & Apollinis milita-

Amor vefanus etiam alterat.

Ovid. Rem.

Terent. And.

militarunt publicè toti huic confessui commendaretur, tum ut digna virtutis & eruditionis praemia modo legitimo & solenni in eosdem conferrentur. Cum verò, teste Galeno, optimus medicus optimus philosophus, nostraq; Medicina sine Philosophia sit instar campanæ sine pistillo, eò à teneris allaborare voluerunt, ut non solum linguarum peritia confirmati, sed etiam Philosophicarum disciplinarum cognitione satis instructi Medicinæ sacra rimari tentarent, quod vel maximè cujusq; in dicendo facundia, in disserendo promptitudo, & in judicando dexteritas satis superq; confirmat. Hoc est illud medium, quo primum Medicinæ fulcrum, rationem nimirum sibi comparare conati sunt. Huic accessit alterum, quo strenuè allaborarunt, nimirum experientia, quæ minimè nobiscum nascitur, sed vel nostris vel aliorum observationibus oritur. Hæc nostros Candidatos ad varias peregrinationes commovit, eosdemq; doctorum hominum conversationem exoptare coegit. Loquantur hæc de re Germaniæ nostræ Academice celeberrimæ, Wittebergensis, Lipsiensis, Francofurtensis, Altorfina, Basiliensis, Jenensis, Marpurgenensis & aliæ, in Galliis Regia Parisiensis, Montpelienensis, &c. in Belgio Lugdunensis, in Anglia Cantabrigiæ, & Oxoniensis, in Polonia Cracoviensis, in Bohemia Pragensis, quæ vel omnes vel saltem plerosq; Candidatos nostros gremio suo fovuerunt, eosdemq; suos alumnos habuerunt. Et quemadmodum boni artifices non raro præter institutum ostentandi artificii gratiâ in clathris seu obicibus, in clypeis, in ensium capulis, in phialis & similibus, opus aliquod statuarium vel emblemata quoddam superfluum insculpunt, ita maximè quoque nostri Candidati eò allaborare voluerunt ut in aliquibus multis parasangis alios superarent, adeoq; singulari excellentia ingeniorum præstantiam testificarentur. De Jungermanno nostro quis nescit, quanto amore Floram ab ineunte ætate profectus sit, quam etiam tandem arctissimo connubio Phæbeis eidem ita jugavit, ut indè nominis celebritatem per totam Germaniam aliasq; regiones jam dudum sibi comparaverit. Verbis hic non opus est, cum reum testimoniam loquantur, quod hortus noster Medicus ipse industria instructus satis superq; confirmat. In te verò, mi Schonvaldere, dubito, cui dono præ reliquis excellentiam tribuam, cum Phœbus abundanter præter vulgarem eruditionem quam plurima tibi concesserit: in primis tamen singularem tuam industriam in re Anatomica miror, non cum plebe, quæ Democritum, ut iræ & melancholiæ sedem inveniret varia animalium corpora dissecantem, insanire putabat, sed cum Hippocrate, cujus edicto sapientissimus judicabatur. Hoc est illud elegans, auctarium eruditionis tuæ Medicæ, quod Gallus in Germano miratus est; ubi in Regiâ Parisiensi Scholâ cadaverum humanorum artificiosæ dissectiones, à te cum laude & applausu feliciter administrantur. Tandem verò, mi Bilizere, tibi quoque gratulor, quod Medicinam nostram non solum ex omni parte diligenter excolveris, sed insigne quoque nostræq; fragilitati maximè conveniens ornamentum addere volueris, chemiam intelligo, cujus amore eò pervenisti, ut naturæ latebras aperire, noxia ab innoxiiis dextrè secerne, rudes cini-fiones à venis chymiaris distinguere, adeoq; quid distent a lupinis, insanoscere posses.

Cum autem videam omnium oculos in vos

Proponuntur quæstiones.

jam conjectos, mei Candidati, vestrum erit aliquid speciminis eruditi, quod moris est, in medium proferre. Quocirca te primum, Solertissime Jungermanne, provoco: tuum erit ut pro singularis ingenii tui acumine breviter & nervosè venerando huic confessui demonstres, an etiam furor amatorius, seu amor vefanus curationem quandam medicam admittat, annexâ determinatione quaestio nis illius, cur Lactuca & Ruta, quæ tamen contrariarum qualitarum, fervorem amantium inhibere dicuntur.

Quaestio I. De curatione vefani amoris.

RESPONSIO

LUDOVICI JUNGERMANNI.

MERITO verò ac lubens ad parendum accingor, scilicet abs te (Vir amplissime, Praceptor & Promotor omnibus observantia modis singulariter honorande) adeo animatus, qui hucusque pariter rerum ac studiorum meorum aura & anima fuisti. Licet imbecillitate meâ tantum non ad angustiorum incitas redigar. Debitum tamen obsequium gratiæ placendi omnino prælatum vobis, sperans me divinâ gratiâ, & prompta hujus amplissimi, augustissimiq; consensu equanimitate, non secus ac celestium quorundam siderum aspiratu, sublevarum iri: Hinc nunc rectè à ad propositum pergo, & geminatam illam quaestionem aggredior: nimirum an furor amatorius curari & quomodo queat. Difficillimè certè curationis hoc malum esse, tam rationum momenta, quam exempla evincunt. Præterquam enim quod celatum lateat, adeoq; ejus non intellecti nulla sit curatio, dubiis quoque subindè symptomatum variationibus imponere potest perspicacioribus, veluri contingit Medicis illis Romanis, quos Galenus non omni reprehensione hæc de causa liberat. Adde quod amantes isti amantes omnem curationem respuant. Et mirabimur adhuc teneri præceptorem amoris, taliter nos inclamantem?

Heu mihi non ullis amor est medicabilis herbis,

Atque alio in loco:

Omnes humanos sanat medicina dolores,

Solus amor morbi non amat artificem. Sane nodus hic mihi nequitur, sed tamen non aquè arctus, ut Alexandri Magni aut Herculis gladio indigeat; acie ingenii medicorum dissolvi posse speratur. Nec videtur Nasonis illud proclamatum esse de affectus ejusdem exordia, verum de difficultate solutionis confirmati. Et ut ita loquar, habitualis; aliàs alibi curationis frustra meminisset, imò illius de remed. amor. scripta dicam vanitatis meritò sustinerent. Et nullus est, qui insicias ierit, affectum hunc in censu rerum non naturalium à Medicis locari, atque sub illis pathematibus, quæ corpus animæ domicilium alterare & infestare solent, gravissimum esse, ut exinde ei soli omnia, quæ ceteris singularitè, plenariè inesse cum Comico fateri cogamur. Pro ut autem Platone in Tymeo & Carneade nobis suggerente, corpus egrum sine animo aut animus sine corpore curari nequit, ita conjunctis vicibus moru contrario simul ac alii morbi humorales, pro naturâ humorum, in quibus sgitur, curatione Medica tolli posse tam experientia, quam ipse sanus indicat, quo hinc & indè distracto tandem malum discutitur, ubi depravat a illius imaginationis vis extinguitur, & gratior rerum objectarum species inducitur. Quin nec Theophrastus à curatione excluderet, qui nec fatales seu Astrales, nec específicos, nec congenitos, neque ex aliis natos morbos curationibus liberat, quod in tota rerum naturâ semper bona malis non

M. MELCHIORIS SCHONWALDERI, SII. P. L.

non tantum opposita, sed etiam valentiora reperiantur. Solutionem autem ejus duplicem potissimum eminere constat. Natura alteram, alteram artu. Illa sit contrariis phantasmatis & intentionibus reposita, ac sollicitis cogitationibus aliis translatis in gyrum rationis cogitur. Hec artu eget, atq; pro natura sedis affectu, quam & anxio timore praternaturali prodit, ibidem ab Hippoc. lib. de Sacr. morb. collocato, & indole humorum adustorum in Melancholiam & Maniam Lymphaticam transit, (quod etiam ab Arist. initio lib. 7. Et hic notatum reperitur) parem quoque eis, & Avicenna testel. 3. fen. 1. tom. 5. cap. 9. curationem desiderat. Principium capit a blanda primarum corporis regionum evacuatione, inde ad venassectionem pro abundantia sanguinis ferventis procedit, hinc humores peccantes convenienti aliquo decocto ad educationem purgationis preparat, minime tamen precipitem & violentam vult purgationem, cum repentina virtuti dissolvenda periculum creet, malumq; magis rebellem reddat. Quare quod unica purgationi non cedit, iteratis vicibus superatur, & tracta temporis medicamentis paulo fortioribus. Humor a cerebro avertendus ligaturis, frictionibus, cucurbitulis, balanis & chlysteribus. Sicuti etiam confectionibus roborantibus ei prospiciendum, idque soporiferis demulcentium: Uti & balneis dulcibus & usu lactis tempore congruo, & aliis rebus que ex commodo agri esse queunt. Maxime vitius ratio non post habenda, cuius usus longe secus, ac aliorum presidiorum nullo non tempore necessarius est, ut probe Galenus dixerit: sine aliis presidii nos quidem vivere, sed sine alimentis neque vivere, neque secunda, neque adversa valetudine frui posse. Verum ut sine Cerere & Baccho friger Venus (ceu ille loquitur) Pythagorica diata aut trita illa captivorum solemnium hic erit, nempe etiam regia Cyri auctoritate nobilitata. Vitius tamen ipse sit malo contrarius, humectans & refrigerans, ubi lactuca maxime immiscenda, que alterius questionis proposita memoriam mihi subjicit. Scilicet quomodo lactuca & ruta cum contrariarum qualitatum sint, in amatorio furore aequaleant. Sed res plana est, ipsiq; Philosophi non abominantur, diversas quandoq; causas parem effectum producere posse. Lactuca quidem surbundum humorem suum Narcotica & frigida sistendo cogit & cohibet, & conciliato somno cerebrum juvat. Ruta vero calore suo eundem exccat & absunt, unde etiam nomen grecum πύραρον Plutarch. 3. sympos. ex veterum medicorum sententia ei non absque re imponendum duxit, atque idcirco pregnantibus inimicam retulit, quod potius de concipientibus, quam utero gerentibus accipiendum est. Sunt tamen qui fascinationibus & illaqueationibus in hoc affectu frequentibus cohibendis tutam commodam predicent, quod cum occulte rationi imputandum, hic ulterius attingere nolui, maxime dum temporis angustia collophonem mei sermonis desiderat, qui eo magis imponendus, quod cetera curationis pars pro subjecti & indicationum varietate variet, & potius prudenti medici industria committenda. Quare ne prolixiore dissertatione auscultantium benevolentia abuti videar, aut alius post me dicturus tempus dicendi praeipiam, sufficiant haec mea πύραρον prolata, usque dum animus meus potioribus proferendis sese ostendat.

Quaestio II. De poculis amatoriis

Video singulari quodam applausu totum auditorium dicta resolutione questionis propositae conquescere: tuum igitur erit, ingeniosissime Schonwaldere, ut eandem benevolentiam tibi quoque comparare studeas, & pro recondita tua eruditione, quid philtre vel amatoria pocula possint, in praesentia nobis aperias.

Ardam & gravem mihi provinciam, Promotor Excellentissime, demandas. Ista enim de Philtris οὐκ ἄριστος maturum exigit ingenium; tersum & solidum requirit iudicium. Ego meo me pede metiens utroque destitutus in primo statim limine trepido. Obsecundare tamen tibi jubet religiosa, qua te colo, observantia: efflagitat amplissimus iste Confessus, qui benevolas aures mihi pro ingenio modulo de proposita questione balbutienti, spondet. Age ergo jactantiam aleam; faciam periculum.

Quid valeant humeri, quid ferre reculent. Galenus sacra nostra medicina antistes 2. Meth. 2. consulit materiam aliquam pertractaturis, ut praecateris desiniant, quid sit de quo verba instituit uenda: Hujus solum hic ego quoque sequar, & de Philtris disserturus, dico, quod haec sint MEDIA ex variis rebus concinnata ad Lamiis impiis hominibus in usum vdcata, ad animos discordes copulandos. Quia vero descriptio ista non nihil intricata, lubet paulo accuratius obscuriora in ea enucleare. Ex variis rebus diximus Philtra concinnari, quo loco opera precium duco, ut paulo diligentius ea que amatoria ista pocula constituunt, excutiantur. Occurrunt hic primo imagines cereae, de quibus in Pharmaceutria Theocritus & Virgilius sic:

Limus ut hic durefcit, & haec ut cera liquefcit Uno & eodem igni, sic nostro Daphnis amore:

Quod alludit quoque Dipsas illa Ovidiana: Devovet absentes, simulacraque cerea fingit Et miserum tenues in jecur urget acus. Sunt qui hostias sumunt, literas sanguineas inscribunt & ad impium hoc opus abutuntur, quod fusius Gregorius Tholosanus enarrat ex gl. in Capite accufatus, S. sane de haereticis; & Paulus Grilland. tract. de Sortileg. Quaest. 3. Num. 1. 3. Sunt & qui annulos in hunc usum adhibent. Elegans est historia, quam Quercet. in Diact. polyt. de Carolo magno refert. Imperator hic sapientissimus amore lascivae cujusdam puella illaqueatus detinebatur, quod miser pellicebatur vii magica, annulo (quem mulier ista semper secum habebat) impressa. Contigit ut ista decumberet graviter, adeo ut de vita periclitaretur. Animam agens, sumit annulum oris, inseruit, quod post mortem quoque Caesar ejusdem amore non minus ac antea, dum in vivis esset, dementaretur. Res successit: moritur illa; Carolus Magnus non destitit deperire defuncta cadaver; in proprium conclave reponit, & tantum absuit ut insignem istum fatorem Memphitico majorem ex putrescente hoc corpore averfatus fuerit, ut eandem fragrantissimis rosarum aut violarum floribus praeulerit. Consiliarii sufficantes aliquid subesse magici, invenerunt in ore demortuae puella annulum illum, quo exemplo illico remisit feror & amentia Imperatoris, exemplo eandem tolli iussit & maxime fatorem illum atque amorem vesanum est detestatus. Sunt qui adhibent sagittas cruentas & corpore eductas, quas (modo terram non attigerint) subferunt, referente Plinio lib. 18. cap. 4. Sunt qui lynce seu rotula & parvo instrumento cui motacilla alligantur, utuntur, cujus agitatione amafios suos demulcent venefica. Hinc Theocritus in Pharmaceut. Idyll. 2.

Quod alludit Virgil. Eclog. 8. dum in singulis veneficis repetit: Ducite ab urbe domum mea carminis ducite Daphnin.

Sunt

6. Sunt qui Characterum; sunt qui cautionum; sunt qui sigilli Veneris hora & die ejusdem exculpi, quando in Piscibus, Tauris aut Libris exaltationem suam sortita; sunt qui Hippomanes; sunt qui sanguinis humani; sunt qui secundinarum baptizatarum; sunt qui ofucolorum ranarum a formicis depastarum; sunt denique qui Lauri combusti vires magicas hac in parte maxime preter cetera commendant, & voti sui se idem facili negotio participes fieri asseverant. Facile jam curvis parere arbitror, in quibus rebus fabrica philtorum conficit; perlustremus jam, si lubet, illos a quibus eadem in usum vocata & admixtrata fuerunt. Lamiis sunt, quibus Philtorum usum acceptum referunt auctores fide digni, de quibus amplissimus dicendi campus sese offerret, nisi eleganter ista omnia, ut & quos dementarint, delineasset Philostratus in vita Apollonii, cujus vestigiis insitit Budaeus de quodam Metippo. Horum censui annumerandus Alexander de Alexandro lib. 2. genial. dier. cap. 9. ut & Thomas Erastus disput. de Lamiis l. 6. cap. 6. & de Praestig. Daemon. l. 3. cap. 16. In castris lamiarum militant quoque meretrices & impuraeque viri mulieres (nonnunquam & viri) que ut amoris vesani stimulos extinguant, omnem movent lapidem, quae ratione amafium sortilegii hisce & veneficis in mutuum amorem nolentem volentem pertrahant. Nullus dubito, auditores, quin curvis jam constet exiis, quae haecenus dicta sunt, que natura philtorum existat: distictus nam an talia pocula amatoria naturaliter effici possint, quae discordes & maxime abalienatos animos amice pace gratosq; sedere coire faciant. Hic si ruda vulgus consulat, plenus buccis asseverabit, extra dubitationis aleam positum esse, quod philtre naturaliter concinnari queant. Nec mirum. Exemplis enim, non rationibus ducitur: illorum non parva copia suppetit; hujus vix scintilla animos ipsorum excacatos irradiat. Ex veterioribus historiis in theatrum hoc producantur Caligulam Imperatorem, cui a Casopia uxore Philtorum propinarum Suetonius in Caligula refert. Producantur Lucretium Poetam, qui non minus ac Caligula a propria conjugis Lucilla per poculum amatorium effasciatus legitur. Producantur Cornelium Gallum Aegypti Praefectum, qui ob eandem causam vitam cum morte commutare coactus. Producantur D. Cyprianum, qui ipse fatetur, se aliquando cuidam mulieri, cujus amore torquebatur philtum exhibuisse. Recentiora vero non opus est attingere. Quotus enim quisque est, qui non viderit utriusque sexus homines saepe ejusmodi artibus in alterius amorem pertractos praecipitesq; datos? Verum si rem accuratio-rii iudicii lance examinamus, prorsus a vulgi opinione abire non argumentorum & rationum pondera cogunt. Deprehendimus enim talem amoris conciliationem prorsus a natura abhorre, & superstitiosam, magicamq; indignam viro bono, nedum medico Christiano, eandem esse proclamandam. Licet vero multi non inferioris notae medici reperiantur, qui Philtorum usum approbant eademq; naturalia pronunciant; Cum his tamen neutiquam facere possum, & vos omnes, Auditores ledissimi, in meam sententiam ituros confido, si benevole me opinionem meam argumentorum momentis firmantem, aliorum vero, rationum fulminibus destruentem audiveritis. Equis enim vestrum est, qui affirmatorem habet solum Diabolum & ejusdem organa (lamiis puta, sagas, aliosque hujus farinae homines) esse naturale & homine Christiano dignum? Jam vero quotnam Patronos, assellas & fautores nacla sint pocula ista Venerea, ex superioribus nemini non liquet. Amenissimis variorum auctorum stoculis exornari ista omnia possent; Veniam tamen mihi dabit si levi saltu ea omnia transvolam, & summa verum capit a digito solum-

Causa efficiens Philtorum.

Causa Finalis.

An Philtre sint naturalia an Magica.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

Definitio nis explicatio. Causa materialis Philtorum.

modo attingam. Nec enim ego vobis molestus nimia prolixitate esse capio, nec animus mihi est, alteri meo Domino competitori locum & tempus perorando dicendum praeipere. Vobis ergo istud quoque severo iudicii examine pensitandum relinquo, an ea res, quarum nulla existunt cause naturales, in naturalium classem sint referende? At vero, neminem adesse autumo, qui causas philtorum naturales sufficienter dari posse gloriabitur, quamvis aut Archimedis solertia, aut Hermetis subtilitate, aut Cui nostri senis diligentia in inquirendo, aut Philosophi Stagiricae iudicii dexteritate in iudicando sit dotatus. Ueberiorem ista exigunt, ut videris, explanationem: sed quia ea que posthac dicturus sum, non parum lucis his omnibus allatura sunt, ideo istud paulo altius mente vestra recolendum appono; Nimivum an ea curatio que absque characteribus, aut aliis superstitiosis imaginibus, cautionibusve magicis administrari nequit, naturalis sit censenda? De Philtris enim, quod ista omnia, aut pleraque saltem exigant, quis ignorat? Subnecto & illud: Actiones ab homine (potissimum vero Ratio 2.) Ratio 3. Ratio 4. Ratio 5. Ratio 6. Ratio 7. Ratio 8. Ratio 9. Ratio 10. Ratio 11. Ratio 12. Ratio 13. Ratio 14. Ratio 15. Ratio 16. Ratio 17. Ratio 18. Ratio 19. Ratio 20. Ratio 21. Ratio 22. Ratio 23. Ratio 24. Ratio 25. Ratio 26. Ratio 27. Ratio 28. Ratio 29. Ratio 30. Ratio 31. Ratio 32. Ratio 33. Ratio 34. Ratio 35. Ratio 36. Ratio 37. Ratio 38. Ratio 39. Ratio 40. Ratio 41. Ratio 42. Ratio 43. Ratio 44. Ratio 45. Ratio 46. Ratio 47. Ratio 48. Ratio 49. Ratio 50. Ratio 51. Ratio 52. Ratio 53. Ratio 54. Ratio 55. Ratio 56. Ratio 57. Ratio 58. Ratio 59. Ratio 60. Ratio 61. Ratio 62. Ratio 63. Ratio 64. Ratio 65. Ratio 66. Ratio 67. Ratio 68. Ratio 69. Ratio 70. Ratio 71. Ratio 72. Ratio 73. Ratio 74. Ratio 75. Ratio 76. Ratio 77. Ratio 78. Ratio 79. Ratio 80. Ratio 81. Ratio 82. Ratio 83. Ratio 84. Ratio 85. Ratio 86. Ratio 87. Ratio 88. Ratio 89. Ratio 90. Ratio 91. Ratio 92. Ratio 93. Ratio 94. Ratio 95. Ratio 96. Ratio 97. Ratio 98. Ratio 99. Ratio 100.

Tomus primus.

nam omnium quoque in humano corpore reperiuntur affectuum? Quid mirum ergo si ratio & intellectus destrabitur, pervertitur, corrumpitur, hominem illud appetere quod antea avertabatur? Hinc raro amorem ex Philtris concitatum videas stabilem. Quamprimū enim ad saniores mentem redeunt agri, illic antiquum obtinent, & cane se ipsos oderunt, a quibus pocula hac amatoria propinata. Nec nostra solum hæc est opinio, Philtra esse detestanda, esse superstitiosa, esse magica, esse viro bono præsertim verò medico Christiano nomine gaudente indigna, esse eadem proscribenda, & ad Garamanthas & Indos ejicienda; sed & clarissimorum Jurisconsultorum decreta à meo sunt partibus. Consultatur l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœnis. Constantinus quoque Imperator mecum facit idem, sanctum reperio ab ipso l. 4. C. de maleficis & mathem. sic & l. 9. tit. 18. de malef. & mathem. Auth. Coll. 3. tit. 1. Novell. 15. ff. l. 48. tit. 2. ad legem Corael. de ficiariis & venef. Ex lege Aquilia aliq. multū idem comprobari posset, nisi vererem nauseam me vobis creaturum, sin re adeo manifestā diutius heream. Stat itaque sententia firma & rata, Philtra naturalibus mediis concinnari nequaquam posse: non negantes interim medicamentis convenientibus ad Venereum aliquem posse excitari, sed nequaquam id efficere quimus, ut determinetur iste amor ad certum quandam, sed promiscue ad objectum gratum feretur. Satis superque mihi videor opinionem meam rationum fulcris stabilivisse; quod tamen veritas magis elucescat elidenda veniunt gravissima quadam fulmina, quibus in nos detonant illi, qui contrarium tuentur. Agite, Auditores, favore vestro mihi assistite, sic absque Alexandri alicujus macherā nodos hos Gordios me dissecturum confido. Ac primā statim fonte illum neminem percellat, quod ingerunt, omnino fieri posse, ut discordes animi conjungantur, siquidem per ligaturam amor & concubitus inter conjuges impediri potest. Labefactatur illic reli huius vis, si perpendamus detestandum hoc, & à Diabolo ipso inventum opus, quod ligaturā perficitur aequè minus mediis naturalibus abfolvi, quam Philtra. Jam verò nos hic non querimus, an amor conciliari possit per pocula Venerea; sed an naturaliter id fieri queat. Nec est, ut præterant sympathiam quandam Philtris insitam, cujus beneficio pectora odio invicem ardentia reconciliantur. Quæ enim esse possit sympathia, inter characterem, inter imaginem ceream, inter hostiam, inter secundinam, &c. & hominem amoris vesani vinculis illaque andam? Nunquid sympathia rebus naturalibus est innata? At quis affirmabit consensum aliquem esse innatum characteri, cereæ imagini &c. Dein sympathia semper eodem modo agit: Sic ferrum semper eodem modo à Magnete attrahitur, &c. Philtra non item: quin raro exitus voto responderet, nec unquam stabilis ille amor ope poculorum Venereorum excuscitatus. Non desunt, qui admodum triumphant in eo, dum vident, curā magneticā posse transferrī quosdam morbos in canem aut porcum, si sanguis agri testæ ovarum includatur, putrefcat, & bestia abliguriendus præbeatur. Hinc enim evinci posse autumant, si Philtrum ex sanguine amanti concinnetur, & amato propinetur, facile vi sympathicā cruorem illum amorem inter eos conciliaturum. Sed ratio ista non anti apud me est valoris, ut à conceptā meā sententiā abducatur. Alia enim est ratio morbi corporis, alia affectus animi; illum communicari posse cum aliis largiar, hunc autem minime. Quia igitur amor inter naturā animi, corrumpit facile contraria opinio. Denique optime ageretur cum illis, quibus domi Junone irate aut Xanthippa (Proserpine potius) latrantes & mordentes. Si enim sanguis tanta esset vis, omnes uxores maritos suos cum Philtro aliquo effuscinat & ama-

Confirmatio ejusdem opinionis à Testimonio Jurisconsultorum.

Confutatio.

Object. 1. à contrario.

Object. 2.

Object. 3.

Object. 4.

rent. Illud præterea diluere facile est, quod de Astro- rum vi, si certa aliqua constellatione Philtra fabricentur, prædicatur. Scat enim penes quemvis liberum desigillorum isorum virtute judicium. Dein Philtra reliqua prorsus certa constellatione haud componuntur, sed quovis loco & tempore sagæ & impuri homines eadem à se fabricari posse jaçant. Sed quod ultimam manum tabule admoveamus, duro adhuc nodo, durus cuneus adhibendus. Simia & vipera, aliq. bestia, inter quas tamen maximum alias gliscit odium beneficio Philtrorum ex sanguine alterius concinnatorum ed posunt pertrahi, ut amica pace coeant & ceu federe juncti, altera alterius conversatione atque præsentia impense delectatur. Si hoc in brutis evenit, quidni & inter homines? sed quid respondeam habeo. Amor inter homines ex intellectu proficiscitur. Homo enim amaturus, ratiocinatur secum, An & Cur alter amore dignus. Aliter se res habet in brutis, quæ cæco feruntur amore, non ex ratione, sed ex sensibus externis. Quemadmodum enim homini datus est intellectus, quo discernere possit salubria & insalubria; propria & aliena: ita brutis concessus sensus externi aciores, juxta tritum illud:

Nos ovis auditu, nos vincit aranea tactu, Lynx visu, &c.

Hinc dum propino vipera sanguinem simia, quamprimū altera alteri appropinquabit sese invicem amabunt, quia affectu percipient alterum de alterius sanguine participare. Quod autem bruta per sensus externos præstant innoxii aut salutaribus, in gratis aut ingratis dignoscendis, idem homo perfectè ante lapsum beneficio intellectus percipiebat. Tunc enim illic vires plantarum, fructuum, metallorum &c. agnovit. Sic Adamus primo intuitu agnovit Heram esse carnem de carne sua, & os de osse suo; quod eheu! nobis jam denegatum, restituetur tamen rursus in beatā illa felicitate, qua omnes nostros primo intuitu letissima fronte agnoscerent & excipiemus. Quia ergo homo & non bruta à Deo defecerant, utique hæc non immeritò nos quo ad sensus externos multū parafangu post se relinquunt. Quo colophonidem ergo imponamus, facile patere arbitror, quamvis bruta quadam possint vi sanguinis alterius propinari conciliari, in homine tamen idem non habere locum, siquidem homo ob defectum intellectus amplius quæ ex proprio sint corpore agnoscere nequit. Jam vela contraho & Philtra naturaliter haud dari inter homines concludo; interim tamen unicuique liberum de hac questione judicium relinquo, & pro benevola ista attentione Magnifici & gravissimis Dominis Auditoribus me aternū obstrictum fateor.

D I X I.

Tandem restabit, Præstantissime Bilitzere, ut pro facundia tua excellenti concionem hanc erudias, an pulsus aliquis amatorius concedendus, de quo multum autores classici disceptant, licet observationes veterum & recentiorum id ipsum non obscure determinare videantur.

RESPONSIO CHRISTOPHORI BILITZERI, A BILITZ.

Legans est fabula, Magnifice Domine Rector, viri Strenui, Reverendi, Consultissimi, vosque Patres conscripti & hospites Spectatissimi, Nobilissimi, elegans, inquam est fabula, quam Aristophanes in convivio

Object.

Mantua dux volens ex amore mortem subiit.

Afirmatio Quæstionis.

Antiochi amor ex pulsu dignoscitur à Erasistrate.

Quæst. III. De pulsu amatorio.

Uxoris Menippi amor ex pulsu agnoscitur à Galeno.

Confirmatio affirmativa.

vivio Platonis narrat; Homines in prima rerum omnium creatione à Deo Opt. Max. totius hujus Universitatis auctore & fundatore factos fuisse duplices. Quia verò brevi post, quatuor brachia innixi, quatuorq. pedibus sustulsi, celerrimi & robustissimi erant, Deosq. omnes irruerant, propter elatam animi superbiam in medio fissi sunt, adeo ut ex uno homine jam duo, hoc est, mas & femina evaserint. Quandoquidem itaque dicto modo dividerent, & ex altera tantum parte homo vivebat, factum, ut ad hodiernum usque diem ad suam perfectionem tendat, pristinaq. integritati restitui ex animo sataget. Jucundissima ista fabulā nihil aliud ob oculos nobis ponere voluit veneranda antiquitas, nisi admirandam illam sympathiam stupendum, amorem, quo mas femellam & contra femella marem complectitur. Quanta enim huius sit vis, restantur fortissimi, Samson, Hercules, restantur sapientissimi, David, Salomon, restantur alii infiniti, qui nimio amoris aestro conciti violentas manus sibi metipsis injecerunt. Possent adducere Tragicos Sapphonis, Phyllidis, Hæmonidii, Phædræ, Timagoræ, Zidicæ, Iphidis, Calluces aliorumq. plurimorum exitus, nisi recentiora suppeterent. Unum subjungo. Neminem ex vobis esse arbutur, quem prætereat, non ita pridem Galeatum Mantuæ Ducem ex jussu amastie quam deperibat, præcipitem cum equo calcariibus ad mortem in flumen ruisit. ibidemque miserè suffocatum. Alia plura quæ nostrum hoc seculum ob oculos posuit exemplis facile est adducere. sed recentiora sunt odiosa & ab instituto meo aliena. Proposuit enim mihi Clarissimus & Excellentissimus D. Promotor hoc dubium enucleandum: Quandoquidem amoris tantus est ferocia, tanta vis, ut Deos hominesq. subigat, nunquid affectus hic ex pulsu deprehendi possit. Non pauci inter medicos etiam doctissimos reperiuntur, qui in ea sunt opinione, nequaquam negandum, Amorem ex pulsu, quem Amatorium nuncupant, agnosci. Neque prorsus rationibus destitutum. Si enim historiographorum monumenta posteritati relicta paulo diligentius pervolvimus, reperiemus certè non paucos inter antiquiores illos medicos, à quibus universa nostra ars Asclepiadæa promanata reperitos fuisse, qui Pulsam huncce Amatorium experientia sua comprobarent. Primum quæ em adducunt, est venerandus noster senex Hippocrates, de quo Soranus in vita Perdicæ prolixè enarrat, qua ratione ex Pulsu, affectuum omnium centrum amorem agnoscerit. Trita est historia Erasistrate, qui Antiochum ex amore Stratonice (ita enim vocabatur parentis concubina) lethali decubentem prodidit ex Pulsu, de quo susus sacra nostra medicina Corypheus Galenus lib. de Præcognit. ad Posthumum cap. 6. Cum enim Stratonice cubiculum ingrederetur, variis modis adolescentis Pulsus mutatus; quod ubi deprehendit sagax ille Erasistratus, veritatem causamq. morbi agnovit, patri indicavit, & centum auri talenta pro munere aut brabeo reportavit. Huius vestigiis non infelici ausu insitit ipse antistes noster Galenus, qui loco jam citato ex Pulsu arrearumq. motu divergo deprehendit, uxorem Menippi amore Pyladi: cujusdam detemeri, unde consilio certo adhibito effectum dedit, ut illa ad meliorem mentem rediret. Aderit fors an quispiam ex vobis, Auditores omnium ordinum lectissimi, gratissimi, qui dicet non exemplis, sed rationibus esse pugnandum, has enim alius in auditorum animos descendere, eosdemq. citius in contrariam sententiam pertrahere. Hinc ut occurratur, unum & alterum argumentum adducam contra eos, qui contrarium statuant, quibus omnino concludi posse videtur, pulsum amatorium nequaquam rejiciendum esse aut negandum. Singulis affectus proprium sibi & familiarem habere pulsum nemo inficiari audebit. Sic Timor, Ira, Tristitia ceteriq. affectus omnes facili negotio ex pulsu

agnosci possunt. Quocirca cum Amor sit centrum & basis omnium totius corporis nostri affectuum, ut eleganter docet ex Galeno Vallesius Controvers. Medicar. & Philosophicar. lib. 3. & Quercetan. in Diæter. suo polyhistor. c. 5. præter Comicos & Poëtas omnes; nihil utiq. obstat, quò minus statuendum sit dari quoq. pulsum amatorium, ex quo affectus hic, tanquam per certum extrinsecus prodatur. Nisi hoc vos moveret, auditores, considerate, quæso, mecum causas, qui pulsum immutant. Harum sunt tres; Facultas, Usus, Instrumentum. Quia ergo, tam Facultas, quam usus (labefactatur enim natura nimio amore, & incalcescit corpus ejusdemq. omnes partes) nihil obstat, ut puto, quo minus concludamus facili negotio ex Pulsu Amorem deprehendi posse, & proin Pulsam Amatorium nequaquam destruendum. Quamvis verò ista omnia, quæ hæcenus in medicina adduxi, speciosè proferantur; tamen apud rectè sentientes nondum sunt tanti valoris, ut Pu jam istum Amatorium, tantoperè decantatum stabiliant. Adest enim ipse Galenus artū nostra Corypheus & antesignanus non rejiciendus, qui contra prius allatam opinionem acriter pugnat. Audite quid lib. de Prænot. c. 6. sub fine asserat: *Mere sunt nugæ, inquit, quicquid de Pulsu Amatorio circumfertur. Si hoc antistes noster affirmat, qui nimis sorte scrupulosus & subtilis alias in Pulsibus dignoscendis fuit, quid nobis asserendum, qui eodem longe sumus inferiores. Huic illud quoq. adjungam, neminem hæcenus existisse, inter eos quot quot unquam fuerunt quamvis summā diligentia in abstrusora, quæ in nostra sacratissima medicina plurima occurrunt, inquisiverint, qui Pulsam istum Amatorium describeret, aut ejusdem notas & signa infallibilia proposuerit. Quæ omnia cum ita sese habeant, neminem ex vobis reperiri arbitror, qui ab ipsorum partibus stabit, qui ultro disceptant dari certum quandam Pulsam, qui amorem indicet, & proin Amatorium eundem esse nuncupandum. Sed ut totam hanc litem dirimamus, ita pronuntiandum esse statuo: Amorem omnino ex Pulsu deprehendi posse, si sit inconstans, varius, celer &c. præsertim si ad aspectum amastie id contingat. Nec est ut quispiam mihi objiciat, talem Pulsus inconstantiam in peste, aliisque morbis malignis quoque conspici. Nam produunt hos affectus Symptomata concomitantia; in amore verò nulla causa vel evidens vel interna patet. Nequaquam tamen concedendum iudico, ut iste pulsus Amatorius indigetetur, quasi ab aliis sit distinctus & infallibiliter hunc affectum detegat. Habebis quid de proposta questione sentiam; Vos Auditores Magnifici & omnium ordinum lectissimi, judicate, & pro vestra hæc in me benevolentia me totum vobis addictissimum habetote.*

D I X I.

PETITIO PROMOTORIS AD AMPLISSIMUM Pro-Cancellarium.

Festivè admodum, auditores, ex adagio literæ Cæsar. Rhod. 129, c. 14. ræ mutæ dicuntur homines, qui in doctorum consessu, quod parum literis compta, ex sese vocem perficere, hoc est, doctos, graves, viroque dignos sermones profere nequeunt, ut cum eruditionibus conspiratu consono coeunt, sint plane velut adjunctæ vocalibus mutæ, quæ per se minime syllabam constituunt. Tales profectò non sunt nostri Candidati, quorum erudita specimina non solum præcedentibus septimanis in solennibus disputationibus atque examinibus Patres Academici conscripti plurimum admirati sunt, sed & hæc ipsa hora toti Auditorio se satis vocales, petitisque præmiis dignissimos demonstrarunt. Esti verò non dubitem, quin totum audi-

Determinatio quæstionis.

Rejicitur à Galeno pulsus amatorius.

torium Medici Collegii decretum omnino ratum iudicet, adeoque nihil superesse statuat, quam ut praesentes genere, virtute & eruditione praecellentes viri juvenes Laurea Apollinea solemniter extemplo coronentur & summos in Medicina honores consequantur: nihilominus tamen, cum executio illius decreti minime sit in potestate nostri Collegii, utpote cui non Regales sed collegiales tantum actus instituire concessum est; idcirco necessarium omnino iudicamus, ut praestantissimi Domini Candidati ad genua procumbant & auctoritatem promovendi a Caesarea Majestate & Illustrissimi nostri Principis Celsitudine reverenter & debita animi subiectione supplices petant. Cum autem hanc ipsam Caesaream Majestatem & Illustrissimi Principis ac Domini, Dn. LUDOVICI, Landgravi Hassiae, &c. fundatoris Academiae hujus munificentissimi, ac Dn. nostri Clementissimi celsitudinem, in absentia Jcti celeberrimi Dn. Gothofredi Antonii, repraesentet Magnificus Academiae nostrae Rector, vir Consulrissimus, Petrus Friderus Mindanus, Jctus Clarissimus, & pro tempore Procancellarius dignissimus, ad illius Magn. nomine Collegii nostri, & praesentium Dnn. Candidatorum me convertito, majorem in modum petens, ut ipsius Magnificentia mihi pro tempore praemiorum & honorum juxta statuta Collegii nostri Diribitori rite designato Caesarea & Principali auctoritate potestatem faciat, quo petiti honores in praesentes hos Dnn. Candidatos a me conferantur. Quod si fecerit ipsius Magnificentiā, non solum ipsos Dnn. Candidatos aeterna observantia sibi devinctos, sed & nostrum Collegium gratissimum experitur.

RESPONSIO

Magnifici Dn. Rectoris, Viri
Consulrissimi,

PETRI FRIDERI MINDANII, Jcti CELEBERRIMI, PROFESSORIS PUBL. ET ILLUSTRISS. Hassiae Principis LUDOVICI Consiliarii, p. r. Procancellarii Spectatissimi.

Inventum Medicinae Dei est, medicusq; peritus Recte mortalis dicitur esse Deus: Hoc medico, hoc commune Deo, quod uterq; misellis Auxiliatrices detque feratq; manu.

Uti ergo magnum & memorabile facinus est: Vir clarissime, promotor praestantissime, Domine Collega, & amice plurimum honorande: uti, inquam, magnum & omni memoria dignissimum est: Quod tres praesentes Machaonas, Aesclepiadi filios, magni Aesculapii nepotes, divini Hippocrati agnatos, familiares, & discipulos, in medicum hoc βασιλευς-ἰππιον, non modo nobis, qui magna adsumus frequentia, omnibus, sed toti Reipublicae Christianae produci: Ita aequissimum non minus, quam justissimum est: quod publice agnoscis, palamq; praeteferis, non posse medicum huiusmodi, summos, quos petunt honores conferri, sine gratia summe rerum omnium potestatis. Cum igitur Serenissimus & invictissimus Romanorum Imperator, Rudolphus II. divinitus sibi Doctoris creandi & renunciandi datam Majestatem, Illustrissimo Principi ac Domino, Domino Ludovico Hessorum Castorumq; Duci in aliam hanc Academiam contulerit, qua porro per inclam eius celsitudinem Clar-

rimo & Consulrissimo viro, Domino Gothofredo Antonii Jct. Academiae Cancellario, & juridicae Facultatis celeberrimo, per eundem vero nunc absentem mihi in praesentiarum demandata est: Quin & praesentes Domini Candidati, non tantum in secretioribus medicae facultatis cum tentamine tum examine, sed & in publicis disputationibus, tum generali omnium totius Academiae ordinum censura eos se talesq; praestiterint, qui unanimi omnium iudicio dignissimi habiti sint, in quos summi in arte Apollinea honores conferantur: Idcirco pro ea, qua jam fungor auctoritate, non modo facultatem T. Excellentia concedo, praesentes hosce tres Machaonicae generis athletas utriusque Medicinae Doctores faciendi declarandique: sed & omnes quotquot adsumas, ut id, quod medicum cum ipso Deo commune esse, supra diximus, per divinam ejusdem gratiam, quam felicissime consequantur, animis compraeamur, gratulamur.

CANDIDATIS JURAMENTUM IMPONITUR.

Am tandem quod haecenus in votis habuistis, Candidati doctis. obtinimus: En! Igitur in conspectum vestrum toties exoptatam & adamatam Medicinam, virginem castissimam produco; quae vel Helenam sua pulchritudine longè superat: haec recta fronte, temporibus solis splendore coruscantibus, genis lacteis, rubeisque oris hiantibus labris, ac niveo pectore ita percellit animos vestros, ut amoris illius; quo haecenus tot laboribus extantlatis eandem prosequi voluistis, fructum ultimum, ipsam scilicet amatam sponsam possessionem & consecutionem jure quodam expetatis. Merito dubitaret auditorium verbis amici cujusdam nostri Medicinae effigiem describentis: Haec DEAE est Medicina. Iovis num filia? Iovae. Tempora cur radiant soli amula: mente resulget. Quid frontis recta? silem signat. Gena lactea? mores Ingenios. Rubei Labra oris hiantia? fontem Eloquii. Niveum pectus? cor prodit apertum. Quid liber in lava notat? artem. Dextra quid herbas fectitat & flores? opus experientia. Echidna Cur fugit illa fugat morbos, virusq; nefandum. Ergo mihi salve. Medicina serenor omni Sidere, pat Divini: haec vos super astraeponit.

Sed cur diurnus appetitum vestrum detineo? protinus hanc ipsam toties desideratam castissimam sponsam vobis connubio jungam stabili; propriamque dicabo, si primum iurejurando progenitori hujus Deo Opt. Max. Archiatro summo obstricti fueritis. Tu igitur Minister hujus Academiae clarè & perspicue praegelas illa capita ad quae religiose juxta normam statutorum praesentes Dnn. Candidati jurabunt.

JURAMENTUM.

RENUNCIATIO.

Quod igitur auspiciato fiat, Deoq; inprimis gratum, Reipublicae salutare & proximo utile sit: Ego GREGORIUS HORSTIUS Med. D. & Profess. ordinarius, pro auctoritate Caesarea & Principali mihi concessa ex Decreto totius Academiae, & inprimis Collegii Medici, tres hosce viros eruditione, virtute & avorum praecellentia, matos, nimirum Ludovicum Jungermannum Lipstensen Misen. Melchiorum Schönrvaldenum Goldbergensem Siles. Christophorum Bilzzerum Neostadenssem Siles.

Tob. Tandem Prof. in Acad. W. teberg

Cathedra.

Liber.

Pileus.

Annulus.

omnes & singulos, sorte, citra eruditionis praedictum ita locatos sacrae Medicinae Doctores creo, creatos renuncio, renunciatos proclamo, iisdemque docendae exercendaeque Medicinae potestatem, unā cum privilegiis & immunitatibus publicis, Doctoribus Medicis ubivis terrarum Regali auctoritate concessis amplissimam facio, in nomine Sacrosanctae Trinitatis, Dei Patris, Filii & Spiritus Sancti. Amen.

EXPLICATIO INSIGNIUM.

Aeterum solenne est pie vetustatis institutum, quo prolyca, qui inaugurantur & in Doctorum ordinem promoventur, ceremoniis certis de quibusdam necessariis admonentur. Hunc morem & ego servaturus primum vos recens creatos Doctores in Cathedram hanc sublimem conscendere jubeo: postquam enim insignia Doctoris Medici accepistis, superest ut ipsi doceatis & artem nostram vestra diligentia illustrare contendatis. Hanc superiorem Cathedram non cuivis, sed illis tantum concedi solere nostis, qui labore & ingenio publico docendi munere funguntur: memineritis igitur professionem vestram non otiosam esse dignitatem, sed melius ornari non posse, quam labore, studio atque industria.

Porro librum vobis exhibeo, eumque apertum, ut hoc ritu vos commonefaciam, quidnam in hac Cathedra decendum & juxta quam normam ac methodum agris in posterum imperandum: non enim ars nostra vana est phantasia, quae ex somniis nostri cerebri pro lubitu producatur, sed solers est inquisitio naturae, cum teste Hippocrate *ιατρικὴ τῶν νόσων ἡ φύσις*. Hanc descriptam invenietis in Graecorum, Latinorum & Arabum relietis monumentis: haec igitur nocturna versate manu, versate diurna. Quod dum facitis, eò allaborandum, ut in nullius verba Magistri servili quadam ingenii imbecillitate juretis, quae de causa libros eosdem vobis claudio, tum ut proprio rationis lumine diligenter in aliorum placita inquiratis, tum etiam, ut illam promptitudinem vobis comparetis, qua libris etiam longè remotis ea, quae vestri officii erunt, alacriter peragere possitis.

Tertio loco pileum vobis impono, qui veteribus libertatis quoddam signum statuebatur: Hinc *Caelius Rhodig. lib. 20. l. ant. cap. 12.* Marci Bruti statuis pileolus addebatur cum pugiunculis duobus restituta libertatis argumento ipsius maxime opera & Cassii. Hinc olim ad pileum vocabantur servi manumissi & libertate donati (*vide Livium lib. 4. decad. 3.*) Nec solius libertatis, sed & honoris symbolum quondam erat pileus, undè pilei umbraculo Hippocratis imagines contegebantur. Vos igitur & libertatis & honoris jam dudum promeriti symbolum pileum accipite, quo contexta capita vestra citius aliis canescant, *ἵνα τὰς τε μάλλον πολὺς σκεπάζομεν τὰν τευχῶν, ἢ διασπορέμεν*, teste *Philosopho lib. 3. hist. an. cap. 11.* quamprimum igitur cantitem praeproperam & senectutem induite, quod relictiis studiis juvenilibus res serias, quarum cura senes tangi consuevit, & libertate & honore vestro dignas peragatis.

Annulis aureis quarto loco digitos vestros exorno, quo ipso vos commonefacio, quod non solum dignitate vestra plebejos longè superetis, siquidem, *Plinio teste lib. 33. cap. 1.* quondam apud

Romanos his tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent, annuli publicè dabantur, quoniam ita exteris honoratissimi videbantur, neque aliis, uti mos fuit, quam qui ex ea causa publicè accepissent, vulgoque sic triumphabant: sed etiam quilibet vestrum hoc ipso tanquam simbolo sacrae Medicinae, Sponsae suae nihilo minori quam conjugali fide obstringitur, ut illa vobis, vosque illi firmissimo & indissolubili nodo conjuncti maneat. Est autem pronubus annulus ex auro, metallo longè purissimo, confectus; eò igitur alaborabitis, ut sincero amore hanc vobis jam desponsatam Medicinam indefinenter excolatis: figura constat circulari, cujus finis apparet nullibi, quo ipso infinitum amorem illius vinculum innuitur. Vestrum igitur erit, qui Medicinae sanctissimo matrimonio estis conjuncti, ut de existimatione ejus per quam sitis solliciti, nec mentem perturbari patiamini, quo minus de castissima hac conjugae assidue cogitetis, vosque in officio contineatis, quod in plerisque scholis Europae per cingulum novis Medicinae Sponsis exhibitum indicari consuevit.

Tandem in medicam civitatem vos coopratos Oculum, oculo excipio, oculo, inquam, non impudico, quod Jcto suspicionem praebet adulterii & plurimis poena legis Juliae plecti debere statuitur, sed honestissimo, quo Sponsa vestra castissima vos advenientes exofculatur, antiquorum ritu, quo olim, D. Aug. teste, advenientes oculo salutabantur.

Jam nihil superest, quam ut amoris illius conjugalis fructus eminenter in vobis elucescat, quod cereae faces ardentes, quae praesentur, innuunt: splendeat lux vestra, ut omnes intelligant ab incitiae tenebris vos esse remotissimos. Sed ut certa adas accensas temperatissimā suā qualitate nutrit & conservat: est enim cera, quod vobis notissimum, in excedentium qualitarum medio, qua de causa calidis, frigidisve medicamentis optime miscetur: ita vos etiam animi affectus inhibeat, & actiones vestras ad ejusmodi mediocritatem reducat, ut variis aegrotorum ingenis eadem optime accommodentur. Non enim parum molestiae devorandum est Medico, cum non raro tam animo, quam corpore laborantes aegri sese offerant. Quò autem promptius hoc ipsum perficiatis, frequens accedat exercitatio juxta rationis praescriptum suscepta:

Vidi ego quassatas mot à face crescere flammam Et vidi nullo concutiente mori.

Ubi verò ex praescripto rationis, & methodi, quod officii ratio requirit, praestitum à vobis, adeoque lumen vestrum in aprico accensum fuerit, invidiae tela nihil curabitis: ut enim culices & muscae confertim è tenebris ad flammam tædarum profilientes seipsas interimunt, sic etiam invidià tandem sibi ipsi venenum redditur. Veruntamen hoc optime notabitis tædam incensam lumine suo privari, & eo ipso nutrimento, quo ante conservabatur, depravari solere, tunc temporis, ubi deorsum inclinatur: ita ingenii lumen non raro obscuratur, ubi donis à Deo Opt. Max. concessis abutimur. Quod cum de vobis minime suspicari possim perorandi finem facio, & vobis ex animo bene precor, ut honore jure meritoque in vos collato diutissime felicissimeque vobis frui contingat, in nomine illius, qui trinus & unicus cuncta moderatur, cui sit gloria in secula seculorum. Amen.

GRATIARUM ACTIO
MELCHIORIS SCHON-
WELDERI, SIL. suo &
reliquorum competito-
rum nomine.

Heu! quantus dolor est, quæ pectus cura fatigat,
Dum dubias vitæ committit navita ventis
Carbasa; quando parat Titan relevare molesto
Colla iugo, nitidamq; obscurant nubila radam
Phebi; suspectæ sunt dum marmoris undæ;
Dum murmur mimitans majora è collibus altis
Auditur longo tractu, petraque gemiscunt;
Cynthia dum vultum condit; dum sidera caelo
Labuntur, nimis & ventis agit at a tumescit
Unda; ratiq; levis rapitur caelum inter & undas:
Tunc anceps syrtis trepidæ vada dura carinae
Promittit, subitog; impulsu proræ gemiscit
Horrendo sonitu, ut stygias audire querelas
Furares: fluctus latere heu! titubante frequentes
Cymba utrinque bibit; fidi iam cura magistris
Desperat; labente manu dimittit habenas
Nauta, doletq; animam levibus quod credidit auris;
Et quod cogatur sulcans dubio aequor accursu
Vire inter mortuq; vias jam fidere ligno;
Planctibus impletur gemituq; polusq; salumq;
Exequis scopulis superatis; anchora lato
Dum portu excipitur; complecti quando Favon
Blande sinus laxos velorum; júbila surgant
Et plausus: Confusa canit plebs murmure misto;
Gaudia testatur quivis: Mox fronde virènte
Cingitur omne caput: jucundos tibia cantus
Effundit; cuncti votivag; munera portant.
Hinc Neptuni aras donis cumulare laborant:
Nautam persolvunt, & grates pectore toto
Promunt, debetur quæ gratia diæ magistris.
Dijecti nimbi variis, crebrûq; procellis
Hactenus, ô socii fuimus, dum Palladû arcem
Pegafidumq; chori placuit jugæ summa subire.
Ab: quoties syrtis faucibus expandit hiantes!
Ab! quoties nobis extrema minata Charybdis!
Ab! quoties, malefida cohors modulamine dulci
labores

Sirenium voluit cautos abducere verò
Tramite! Quor gemitus, lacrimas, quantosq;
Quantæ pericla sumus perpessi? cura dolerq;
Naufragiûq; metus pectus confecit acerbis
Morsibus: En tandem speratum nunc pede fausto
Hic premimus portum: ter ior iorq; canoro
Ingeminare decet plebro: nunc ior triumphè!
Ior triumphè! Hostes en colla subacta trophæis
Usque ferunt, optatæ diu nunc pompag; Athenis
Hæstiacis fiunt: fas ergo litare decenter
Munera prostratosq; decet pia fundere vota
His, quorum nutu in litus deducta petitum
Quassaratû. Deus est, qui vela implevit amicâ
Aurâ: RODOLPHO nobis instructa carina est
CÆSARÈ. Sed Princeps LUDOVICUS summa
pericla

Pro nobis subit, summo dum culmine mali
Hæst, & 1. angusto constrictus corde, futuræ
Pralia ventorum prædixit: 2. lumine certo
Dumve observavit, quæ semitæ ritè tenenda
Jam sit nauta tibi: 3. longinquum sive notavit
Dum portum, letiq; novis recreavit anhelos
Classû præfectos. Nauclei munus obivit
RECTOR Magnificus, qui cymbam flexit in undis
Errantem. Asclepio sed tu generosa propaga
Nata, salutaris quæ curatæ mystica Pluq;is

Conatu, multum tibi se debere fatetur
Nostra raris: vasto pandisti carbasa ponto:
Jam pede prolato tentasti pectore forti
Transversos captare notos: jam ponere malo
Antennas medio tutas: jam lima parabas
In summo religare loco, dum navita flatus
Optabat totos, & supparæ vela tremebant.
Ast tu PROMOTOR qui cura es maxima Phæbi,
Delicia Charitum, turbag; novensiliis; acri
Voce ciere tubæ voluisti cymba magistros
Quos nostra obtinuit, quo promptius usque labores
Perferrent, gratum & portum accelerare juvarent.
Ast vos ô mystæ venerandi Numini: alma
Vosq; sacerdotes Themidos: sat a turbæ sopherum
Pallade, nostra raris vestra suffulta fideli est
Cuiâ: Quando sinus non pandit fortior aura
Plenos, juvârunt languentes brachia ventos.
Vos vidi adductos remos lentare, vibrareq;
Alterno mixtu sulcatis marmoris undas:
Sapius increpuit cymbæ latus, at que diremta
Canæ Neptuni summa, quas evomit ardens.

Eja agite ô socii, sacras adolemus ad aras,
Excipiant pia vota poli, sacra olea fronde
En vernante comas cingit: Tibi magne JEHOVAH
Qui cymbam nostram duxisti, sit gloria summa.
Tu Deus alme mane nobiscum: perge favere,
Sû Helice post hac nostra & cynosura carina,
Donec nos istes emerfos fluctibus hujus
Immundi mundi in portu, quem sancta caterva
Christiadum, aligeriq; chori jam cantibus implet.
Eruatæ lubet ex avido de pectore carmen
Indutusq; gravi benefacta referre cohurno
Vestra parvo proceres Giffeni; ast entheus ille
Eheu flaccescit vigor, & siccata regescit
Vena: super Genius; Quis enim tot munera sancto
Explicet? aut dignas persolvat pectore grates?
Tu Clarus dux magne chori; tu docta caterva
Castalidum favens, alieno hoc ære benigne
Eximat; ah gratam cantu perstringite mentem.
Audiverè preces Dive; jam Cynthia arcum
Laxat, dimittit telisq; avidamq; pharetram
Et percussa canit plebro chelys ista canoro:

APOLLO AD IMPERA-
TOREM.

ORUDOLPHÈ SATOR nostri FAUTORq; Lycæi
(Quod Gissa Hæstiaci, spem præter, floret in
oris

Et vernans crescit;) tua te beat inclut virtus,
Sidereoq; choro es jam pridem intextus, avanti
Applausu nostri gregis: en heroica gestæ
Per te EUROPA canit; sed præter catera cuncta
Immortalis eris, languentibus usque Camenis
Pegafidumq; choro quod docto exstruxeris ultro
Hospitium lautum Giffæ, quæ nostra voluptas
Deliciaq; & fixa sedes; Heliconia colla
Sordescunt nobis: hæc tempe dulcia cantus
Sapius excipiunt nostras, dum choridæ sonori
Eboris extollit vastum tua gestæ per orbem.
Dividit hic nuper noster grex carmine suavi
Hæstiadum quantum sis raptus amore Deorum,
Debeat & quantum tibi GISSA, novemq; sorores
Cum Gratiis Charitumq; cohors; perniciousis aliis
Eccè sonos rapuit nostros celer EURUS, & illi
Qui Solem cernunt nascentem narrat; at Austriâ
Oris, quas torrent serventia brachia Gancri.
Defuit haud BOREAS glacialis; namq; furori
Urfa subiectû melos hoc recitavit: anhelâ

Asclep.

Afflatu seâ corda fovens tu blande FAVONI
Partem portasti ad loca, quæ laxare quadrigas
Jam lassas Titan suavit, ruit ing; cupit as
Tethyos albentes ulnas: plaga cuncta capefuit
Inde tuas laudes, CÆSAR, tu perge FAVERE,
Et qui nuper eras SATOR, est OFAUTOR in ævum,
Sic bene honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.

CLIO AD PRINCIPEM
ILLUSTRISSIMUM.

CLIO gesta canens succedit fundere svavi
Gutturæ verba parat, votivag; munera sponder:
OLDOVICE heros fortissime, magne Patrone
Cattorum tua GISSA VIRET, fructusq; petitos
Protrudit: CHARITES en tres produximus: illæ
Vinibus HERCULEIS sponder contunderè tela
Crudelis lethi SUCCIS, rovet altera quod sit
SOPITURANEI TERRORES; Tertia GNAVUM
Sed referet MEDICUM post hæc: hæc Charon acerbis
Insequitur lacrimis; vana & deserta carina
Ad Phlegæontis aquas torpescit: paupere venâ
Gratas ista Trias generoso è sanguine nata
Asclepi dicit tibi PRINCEPS optime, seq;
Æternam obstrictam devoto corde fateatur.

THALIA AD RECTOREM
MAGNIFICUM.

Magnifico nostro Naucleo hinc necere gestit
Docta THALIA modos: Tu corde stupente
FAVOREM
Numinis ætherei sensisti; GISSA virefuit
En magis atque magis, tibi dum commisit habenas.
Eja agito RIMARE Dei, quæ gloria mandat:
Eja agito RIMARE Themis quæ præcipit alma:
Eja agito RIMARE jubet quod sacra Lycæi
Nostri majestæ, sic te super æthera voce
Garrula nostra chelys feret, & cantaberis ore
Palladiæ TRIADOS quam pulpita amica capefcunt
Doctorum, cujus jam vinctag; tempore lauro.

EUTERPE AD COLLEGIUM
MEDICUM.

Tertia Castalidum soror hæc è pectore toto
EUTERPE promittit voces: ô sacra propaga

Asclepi Coiq; lenis, nunc aureus almam
Phosphorus adduxit lucem, maclantur honore
Qua summo Charites tres istæ inunere vestro;
Hæc jam portus habet, tute pelagiq; tumentes
Jam rident fluctus: hæc propter Phæbus Apollo
Aoniûq; chorus lepidus maclabit honore
Vos cunctos summo, vernabit gloria vestra, &
Perpetuo nostri fructus carpenti amoris.

MELOPENE AD PROMO-
TOREM.

HORSTI, Melpomene tibi jam se fessit, agitq;
Grates, quod sacros injeceris hosce corymbos
Temporibus nostris, quos ille Machaoni ingens
Eduxit lucus, mox fame anademata dia
Illustris; totos en nos tibi mancipat uni.
Post JOVAM tibi cuncta rovet qua pectora nostra
Vel vires poterunt unquam: bene vivere nobis
Quod jam concessum, dat a quod sint digna brabæa,
Hoc munus PATER ecce tuum est; tu perge favere;
Te forge impellat pia nos redamare paternè;
Per te surgat hõnos Phæbi, spretamq; tuere
Pallada, sic per te bene SURGET GISSA VIRORE.

CONJUNCTIM JAM RE-
LIQUÆ AD Dnm. Pro-
fessores, Hospites & Stu-
diosos.

Nunc junctim fundit grates Polyhymnia Myffæ
Numinis altitoni: Consultos tollit ad astra
Astrea, vates ERATO, quæ tempora rerum
Observat: lepido TERPSICHORÈ docta Sopherum
Est præfixa choro, procerum cui junctæ corona
Urbis: CALLIOPE (fidibus quæ clara) juvenita
Solvit Apollinæ pia vota: hinc pectine svavi
Nos qui appellentes ripa excepere, politam
URANIA dabimus, quæ gratat mentem repostæ
Hæc benefacta piè spondebunt: pectore nunquam
Excidet ista dies nobis; ô Giffa; Camana
Te nostra extollet dum Spiritus hos roget artus.
Nunc hæc dulciloquâ salvatur voce caterva:
Plaudite ior socii, nunc plaudite, plaudite cuncti.

FINIS.

DISSERTATIO III.

De

NATURA THERMARUM.

Plal. 104.

Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia enim sapienter fecisti: impleta est terra possessione tua. Dant te colligent; aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Avertente te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum & deficient & in pulverem suum revertentur: emittes spiritum tuum & creabuntur & renovabis faciem terrae. Sit gloria Domini in seculum: latabitur Dominus in operibus suis.

Nihil in natura tam abjectum, quin creatoris potentiam & maiestatem inueniat. lib. 9. de hist. an. cap. 39.

Inter multas admiranda, quae thermis insunt plurimum dubitari potest de earum calore aqua-

nitius introspicimus, ubi tantum illarum usum in omni Medicinae parte deprehendimus, ut operum thermarum morbos praevaeamus, sanitatem praesentem defendamus, absentem restituamus, & non raro, dum in gravissimis morbis alia artificii medici ratione frustra laboramus, ad has tanquam ad anchoram sacram confugiamus: nihilominus vix aliquid magis in hac materia reconditum atque abstrusum esse videtur, ut ab ovo, quod dicitur, rem ordiamur, quam vera istius caliditatis causa, quam in aquis sponte manantibus, sensu teste, deprehendimus, utpote cujus investigatio multa & excellentia ingenia per omne aevum fatigavit.

Omnino vero concessum est omnibus caliditatem ejusmodi, quam in thermis animadvertimus, aquae adventitiam esse, adeoque causam aliunde quaerendam esse censent. Veteres vix ullam caloris istius causam propriam in terris deprehendentes, ad communem & universalem aethereum calorem omnia retulerunt: hinc Zeno, Cleanthes, Chrysippus, referente Cicerone de Natur. Deor. aquae naturae calorem admittunt statuunt, unde motus & omnis ejus calor oriatur: distincte magis loquitur Thermophilus, qui solem per raros terrarum poros penetrare & in profunditate viscerum roborari, calefieri ac instar ignium aquas ibi calefacere & combustibilia comburere posse statuit. Sed quis nostrum est, cui quicquam probabiliter praesens assertio habere videatur? quis enim solis calori fervorem icscurientium aquarum tantum, quo videmus porcos depilari, gallinas deplumari, pennarumque compagem refectis meatibus resolvi, tribueret? de Icaro quidem fabula est, arrogantium hominum ausus ridiculos innuens, quod artificiosum volatum attentans, exitu minus felici solutis fervore solis alarum compagibus praecipit in mare dejectus fuerit: at alas has minime naturae sed artificii per ceram induratas junctas fuisse fabulantur. Qui, quae so, solis calor profundos terrarum hiatus tam efficaciter illustraret, qui juxta poetam vix potest

per septa domorum Insinuare suum radiis ardentibus aestum

Imò si humili nostrarum aedium parte, cellis non altè nimis effosis aetum solis excludimus, quid abest, quo minus concludamus, hanc opinionem à veritate penitus alienam haberi? taceo quod radii solares non calidi neque frigidi sint, nisi virtute, quae in materia bene disposita manifestatur, & pro ratione temporum ob refractionis diversitatem aliter atque aliter operatur.

His & aliis difficultatibus coacti quidam veterum ab hac assertione discesserunt, & relicto calore solis, aequivoce generatione thermarum caliditatem demonstrare conati sunt, inter quos numeratur

Convenit inter omnes thermarum caliditatem esse adventitiam. Opinio quorundam veterum, thermarum calorem ab univ. soli art. reo calore dependere.

Refutatio praedictae opinio.

Lucret.

Opinio aliorum, qui statuunt, thermas calefieri calore facti. ne aequi. vocae

meratur Miles, qui ventum vel spiritum terrae cavernis inclusum, impulsu & agitatione calefieri, & hoc modo calorem sibi acquisitum sub terraneis aquis communicare statuit. Nam juxta Lucretium;

Omnibus est poro in speluncis ventus & aer, Ventus enim fit, ubi est agitando percussus aer, Hic ubi percussus, calefecit que omnia circum Saxa furens, qua contingit, terramque: & ab ollis Excussit calidum flammis velocibus ignem Tollit se ac reclinat a faucibus ejicit alre Funditque ardorem longè, longèq; favillam Differt & crassa volvit caligine fumum, Extruditque simul mirandopondere saxa.

Sed demus ventorum atque aeris in terrae cavernis inclusorum vim esse maximam: nam

Terra superna tremis magnis concussa ruini Subter ubi ingentes speluncas subruit aer: Quippe cadunt toti montes, magnoque repente Concussu late dissepunt inde tremores.

Minimè tamen pro calore thermarum perennante talis causa sufficiens esse videtur. Quid enim obtabit, quin ventus & aer locorum angustia commoti per aquae vias confestim evolent, siquidem aqua consistentiam longè tenuiorem ac subtiliorem obtineat, sublata hoc modo caliditatis perdurantis causa? annon uniformis effectus ab uniformi & minimè variabili causa deducendus est? At flatuum, ventorumque commotionem violentam esse constat omnibus. Nec sufficit, motu res incallescere, quod physicorum est pronuntiatum, cum idipsum non per se, sed nata superfluitate accidere videatur, dum attritione partium minimarum ignea qualitas ex aere vehementer alterato producit, quae ratione plurimum extremum sagittarum jactu velocissimo per aërem commotatum liquefcere, tritu duorum lapidum, seu lapidis & chalybis, imò & Leonis ossium juxta Philosophum 3. de hist. an. capit. 7. vel durissimorum lignorum, hederæ videlicet, lauri vitis sylvestris & labruscæ, juxta Plinium lib. 16. Nat. hist. cap. 40. ignem elici, curruum axes deficiente materia humectante & inungente incendi, molas farinarias inardescere, soles equorum scintillare, nubem contractam fulguratè videmus.

Quod aer & ventus terrae inclusus non possit esse causa caloris thermarum demonstrat contra praedictam opinionem.

Vide Coll. Connimb. lib. 2. de Cælo cap. 7. q. 6. Motus vehementia res incallescunt per accidens.

Opinio Democriti, calorem thermarum à calce deducens.

Refutatio praedictae opinio.

cap. 4.

Proxime ergo Democritus rem ipsam attingere conatus est, qui referente Baccio lib. 1. de Thermis capit. 17. & Savanorola lib. 1. de Baln. cap. 1. caliditatem thermarum à calce deducebat, ut aqua montes calcis in terrae visceribus praeterfluens incallescere, eo modo, quo calcem vivam per aquae affusionem incallescere conspiciunt. Sed ubi nam calx unquam viva sub terris visa vel alicubi effossa est, inquit Jul. Alexand. lib. 6. Salubr. cap. 4.

Ponamus simile quid reperiri, putas ne calcis ejusmodi materiam tam diuturno thermarum fervori sufficere posse? annon semel extincta calcis materia nunquam rediiva conspicitur? quis terrae Vulcanus lapides calcis vivæ, sine praecedenti combustione vel calcinatione penitus ad aquae calefactionem ineptos, artificis more, quod in preparatione calcis necessarium esse lippis & tonsoribus notum, disponeret, igne substrato incenderet & justo modo confectos continuo vis & canalibus aquarum substereret?

Relictis ergo praecedentibus, tanquam remotioribus & minimè sufficientibus causis, opinio subsequentiū perpendenda venit, quæ causa calefactionis thermarum actuali cuidam igni terrae cavernis incluso tribuitur. Hoc olim Vesuvius in Campania finibus mons unicus per intervalla ex hiatus suis ignem evomendo comprobabat licet multis ab hinc seculis incendii omnis experti extiterit. Famosissimus adhuc hodiè Sicilia mons est Aetna, perpetuis quasi flammis coruscans, qui undiquaque (ut inquit Baccius lib. 4. de Thermis cap. 4.) ac longissimè ab Italia conspicuus, radices agit ad mediam Siciliam; pinguis circum locus arvis, vinetis ac pascuis sacundus, jugiterque pinetis ac fagis, altissimisque abietibus nemorosus: ad summum vero verticem, quæ salebra est totus, ac instabili cinere, pumiceque confragrosus in vastissimum dehiscit craterem, ob similitudinem ista voragine ab aëtoribus sic appellata, quæ ad supremam oram quatuor millia passuum exæquans subindè arduo introrsum olivæ quasi in tartara usque sese coangustat, visum precipitium horribile, quod etiam audacissimum quemque non parum commovere queat, Ardet insuper mons Hecla in Islandia; mons Cophaitus in Scythia, nec non una Cycladum Insularum in Aegeo & alia loca plura. Ignem hunc actualem alibi cuniculos agere, terræque cavernis sese innuare post Aristotelem Seneca quoque statuere videtur, dum inquit: ignes multis in locis terrae oportos regit & aquas calefaciendò inalterat, si subditi sint solo, per quam illarum incurfus est. Quod etiam libellus de mundo ad Alexandrum perscriptus innuit, terram scilicet non tantum aquarum modo fontes habere in se, verum etiam spiritum & igne secundam esse, qui ex aditis terrarum praeteruentes aquas aut ferventes ex vicinia reddant, aut certè ex longinquitate tepediores. Hoc ipsum Lucretius innuit, dum inquit:

Principio tellus habet in se corpora prima Unde mare immensum, volventes flumina fontes Assiduè renovent: habet ignes, unde oriantur. Nam multi subcensu locis ardent sola terra; Ex imis vero furit ignibus imperus Aetna.

Plinius adhuc in Astronomicis Manilius idipsum declarat, dum hoc modo rem illam determinare satagit:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes Qui gravidas habitant fabricantes fulmina nubes Et penetrant terras, Aetnaq; minantur Olympo, Et calidas reddunt ipsi in fontibus aquas.

Perspicuum actualis ignis ac incurrentium simul aquarum exemplum inter Puteolos & Neapolim in Campo Vulcani, qui Sulphuraria dicitur, haberi Baccius lib. 1. de ther. cap. 13. autumat: quippe salebrosa undique collium coronide & in se totus, intus & extra assiduo fervore crepitans lacunas vivarum aquarum continet, quæ instar bulientis Caldarii perpetuo fervent.

Ignis hujus actualis materia non uno modo declaratur ab omnibus, dum alii bitumini, quidam sulphuri, quidam cineribus & prunis in terrae cavernis latitantibus & calorem thermarum foventibus eundem adscribunt. Quibus potius bitumen, quam alia materia combustibilibus arridet, potissimum hoc fundamentum suam assertioem confirmare nituntur, quod facillimè præ reliquis flammam concipiat, utpote cum ignitum vis adeo ma-

Opinio communior quæ thermarum calor actuali igni tribuitur. Vesuvius;

Aetna.

Ignis actualis in terra cavernis confirmatio.

Quantitas sit ignis actualis materia, ex se extensa aliudrum.

Opinio eorum qui bitumen statuunt materiam ignis actualis in terrae visceribus.

gna bitumini conveniat, ut corpus aliquod eo maxime, quod naphtha vocatur, perunctum, si ad ignem admoventis, exuratur nec aqua nisi multa restinguatur, teste *Georg. Agricola lib. 2. de fossilib.* In *Echaranis* ab hiatu seu caverna Ignis Naphtham bituminis speciem in stagnum quasi collectam profuxisse testis est *Plutarchus*, quæ adeo proclivis ad ignem fuerit, ut antequam attingeret flammam per ipsum splendorem circa facem incensum sæpè aërem, qui interfuit, unà inflammaverit & combusserit. Eodem bitumine propter promptam accensionem *Medea* pellicem cremavit, postquam sacrificatura, juxta *Plinium*, ad aras accesserat, coronâ ejus igne raptâ: quod etiam *Alexander*, vel potius *Athenophanes Alexandri* balneator, juxta *Libanium lib. 2. part. 3. sing. cap. 5.* expertus est, ubi Naphtham in balneis puero *Stephano* affudit, ut totus arderet lucernæ præsentia flammam excipiente bitumine, ac propè interiret. Eodem *Perlas* illinire tela, ipsisque vel vehementiori aëris commotione, vel alia ratione incensis hostium tecta cremare testatur *Amianus*. Solum bitumen ignem ut ajunt, & aquam simul sustinere potest, unde fontes in *Apolloniatarum Nymphæo* & *lacu Babylonio* ardere colligunt, qua ratione *Georgius Agricola* flammæ ardentium aquarum tam in exteris regionibus quam in media Germania existentium mentionem facit, in quarum fûdo bitumen ardere statuit, ut hanc ob causam falsus lacus inter *Schrappelam* & *Seburgum* piscatorum retia altius immissa comburere manifestis verbis asserat. Hanc assertionem *Baccius* novam Germaniæ scriptorum opinionem nominat, eamque facillimè reprobari posse statuit. Non enim fontes calidos omnes bituminos esse sensus & experientia testatur, cum pauciores omnino sint thermæ, quibus bituminis præminencia inesse videtur. Adde quod naturæ bituminis planè sit adversum sub aquis ardere, cum accensum potius superficiem elambar, propterea quod flamma non respirans extinguitur. Nec parvi momenti est sequens ratio, nimirum, quod calor thermarum uniformis & perpetuus sit: at incendia bituminis seu calores seu flammæ dixeris, ubicunque sunt, non sunt perpetua, & per consequens ad continuandum thermarum calorem insufficientia.

Refutatur prædicta opinio.

Opinio eorum, qui putant sulphur esse causam æqualis igni sub terra.

Cæterum progrediamur ad assertionem illorum, qui *Sulphur* istius ignis actualis causam statuunt, in quorum numero celebriores quique reperiuntur, commoti fortassis autoritate *Philosophi*, quod non tantum ex *lib. de proprietatibus Elementorum Aristotelis* ascripto, sed etiam ex *problematis* scilicet. 24. probl. 18. & lib. 2. *Meteor.* facillimè colligitur. Dum enim *Philosophus* quærit, qui fiat, quod thermæ maximâ ex parte falsæ proveniant, respondetur, id ipsum fieri propter sulphuris accensum adustionem, cujus ratione cinis exustorum falsus reddatur. Hinc *Baccius lib. 1. de thermis cap. 19.* singulari naturæ dispositione subterraneis ignibus sulphuris materiam destinatam esse dicit. Hinc *Pontanus* de thermis *Bajanis*:
*Bajano sed ne fumare in litore thermas
 Mirere: aut liquidis fluitare incendia ventis:
 Vulcani fora Sulphureis incensa caminis
 Ipsa movent, late multum cellule sub ima
 Debacchari ignem, camposque exurere, opertos.
 Inde fluit calidum referens ex igne vaporem.
 Unda fugax, rēctis fer ventis, balnea flammis.*
 At non autoritate tantum sed rationum quoque momentis tam veteres quam recentiores hanc as-

sertionem confirmare conantur, propterea, quod vix inter fossilia quicquam reperiri possit, quod sulphure citius flammam concipiat, eandemque diutius foveat. Adde sensu teste sulphureum odorem in omnibus ferè thermis observari, quam ob causam non raro laborantes, quibus ob capitis debilitatem vel ob singularem *idias ovypædas* sulphuris halitus inimicus est, thermarum usum vitare coguntur. Rationi subscribit experientia, dum thermas calefactivas, exiccativas, resolutivas, aperitivæ & attractivæ esse respectu plurimorum affectuum præter naturam deprehendimus: at ejusmodi effectus sulphuri præ reliquis fossilibus maximè convenit. Nec dubia cuiquam videatur perennis sulphuris duratio: propagatur enim per singularum partium accessiones, ut alia fossilia; nec deficit statim, sed longo tempore suam accensionem continuat, etiam si natura vorax & absumens sit ignea qualitas, propterea quod continuò materia combustibilis regeneretur, ut utar verbis *Lucretii*:

*Nimirum quia sunt multarum semina rerum
 Ex infinito sativ omnia suppeditari
 Putandum.*

Non enim absurdum est, materiam semel combustam vim novam ad tempus concipere, rursus ardere, continuumque fervorem adjuvare, quod in *Ætna* Poëta quoque miratur, dum inquit:
*Cætera materies quæcunque est fertilis igni
 Ut semel accensa est, moritur, nec restat in illa
 Quod repetas: tantum cinis & sine semine terra est.
 Hinc semel atque iterum patiens, ac mille perhausis
 Ignibus, instaurat vires, &c.*

Hæc ferè communis & maximè famosa de calore thermarum assertio statuitur, quam suis nihilominus difficultatibus intricatam esse *Joh. de Dondis de font. Patavinis cap. 6. Julius Alexand. lib. 7. Salubr. cap. 4.* & alii observarunt. Concedamus enim pro saporis & odoris argumento Sulphur esse ponendum, res nihilominus adhuc dubia relinquatur, cum non tantum sulphuris sed & aliorum fossilium & metallorum qualitates peculiari modo medicatis aquis impressas deprehendamus. Sed calorem respiciendum esse dicunt una cum odore, saporeque sulphuris; at undè calor & ignea talis effervescentia? à sulphure facillimè flammam recipiente respondebunt. At unde sulphuris incensio? quid sulphur incensum, quod aliâ aquis etiam ferventissimis extinguitur, in ipsis aquarum ductibus conservabit? quid respondebis de fontibus sulphureis actu frigidis, quorum non paucos in nostra Germania vulgo notos esse constat.

Hæc & alia hujus generis quidam eludere conantur, dum flammam sulphuris aquis thermarum subjiciunt, sed paulo remotiorem, ut aqua tanquam in lebetè per peculiâres canales, exterius undique sulphuris igne calefacto effervescat. Hoc modo vis aquæ flammam extinguerè non poterit, etiam si continuo non tantum ab eadem calefiat, sed simul etiam materiam combustibilis qualitates per fumidôs vapores infernè exhalantes imbibat. Nec de primâ sulphuris accensione dubitandum esse censent, cum spiritus vel exhalatio terræ cavernis inclusa, dum in locorum angustias per antiperistasin frigoris cogitur, aut hac illac exitum querens commovetur, ob attritum & conflictationem ejusmodi facillè accendatur, quandoquidem motus non caloris tantum causa est, sed etiam flammæ, cum in materiam idoneam incur-

Refutatio prædictæ opinionis.

Instantia.

incurrit. Quod ipsum *Philosophus lib. 2. Meteor. cap. 8.* innuit, ignis in terræ cavernis producti non aliam esse causam, quam aëream substantiam in minima dissectam statuens. Ita sponte nascentium aquarum rationem bene constare putabunt: ferventium scilicet ex proximâ admota ignis vi; modicè calidorum ex remotiori; metallorum & succorum terrestrium qualitates referentium tam de luce materia per exhalationes communicata, quam per colatione varias metallicorum proprietates imbibendo.

Solvitur instantia.

Sed quisnam ejusmodi canales & parietes tanta industria, soliditate & artificio fabricavit, ut intentioni huic infervant, valdè dubium est? & posito, quod singulari providentia hoc quicquid est, factum sit, quomodo quæso qualitates accensæ materię combustibilis aquæ præterfluenti communicabuntur? ad calefactionem valebit hæc ratio non dissimiliter ac si in lebetè concalescat aqua; ignis sulphurei suppositione, quæ nec saporem nec odorem sulphureum repræsentabit. Verum nec ignem sulphureum extra tales ductus & parietes canalium diutius accensum esse posse, tam naturales ejus proprietates, quam alia confirmare videntur. Quis enim nescit, nihil magis igni actuali repugnare, quam undique careeribus & parietibus inclusum esse? quis nostrum quotidianorum casuum tam expertus est, cui non luce meridiana clarius sit, ignem licet in materia convenientissima sit accensus, non melius ac citius, quam subitanea oclusione coërceri, restinguique posse. Testantur hoc medicæ cucurbitulæ, quas balneatores in scarificationibus cum flammis applicant. Testantur id ipsum flores, qui fodinas tractant metallicas, quos experientia docuit, ob aëris admissionem artificiosa spiracula cavernis inferere, quò facilius in imo accensæ faces conservationem suam habere possint.

Quid sit respondendum ad ignes Ætnæ, Vesuvii, &c.

Nec obstant hic ignes *Ætnæ*, *Vesuvii*, *Chimæ*, *Heclæ*, quæ non latent, sed patent, quosque non tam in ipsis cavernis, quam in earundem exitu conspicimus, ubi non tantum combustibilis materia ad accensionem apta, sed simul ipsa accensio flammæ propter aërem liberiori fieri, referatisque spiraculis ignis cælo frui, seque in omnem partem, quod naturaliter ipsi competit, commovere potest. Nihil addo, quod per tot secula terram perquiramus, tot in eandem cuniculos agamus, ejusque viscera meatibus & anfractibus diversis natura, casu vel etiam artificio consecutis prædita conspiciamus, ut *Plinius* vitam futuram impiè negans ex hoc fundamento concludat, nos jam dudum in feros ipsos in venire potuisse, si ulli omnino essent: Gemmas, lapides, metalla, metallicos succos effodimus, latentes eorundem venas eruimus, aquis, aëri, terræ, scopulis occurrimus: at ignis flammæ quis unquam observavit? consequens ergo videtur, nullibi tam diuturnum ignem undiq; terrarum cavernis includi posse, quin evictis tandem repagulis exiliat, vel subitò quasi suffocatus pereat.

Opinio eorum, qui prunas æqualis caloris causam statuunt. Refutatio ejusdem.

Superest tandem, quod primus *Subtilitatis Autor Cardanus* cum aliis innuere videtur, ad prunas scilicet & consequenter ad cinerem refugendum esse, cum calor diutius in angusto loco coërceri possit in prunis ac cineribus, quam ipsa flammæ longè majorem eventilationem requirens. At æquè dubium hoc est, ut præcedentia: quis enim unquam prunas viventes aut cineribus etiam operas in terræ visceribus hominum memora-

ria reperas esse retulit? ne dicam absurdum videri negata causa proximum effectum concedere; cum prunis atque cineribus datis actualem ignem præcessisse necessum sit; quod fundamentis non contemnendis antea reprobovimus.

Tantum est, auditores, dubitationum pelagus in hac unica controversia, quam ob causam rursus magnalia *Dæi* miramur & operum divinarum effecta mirabilia rimamur potius, quam quod consequamur.

Quidenim aliud de vera thermarum causa respondēbimus, quam illud, quod ab ignorantis humanæ confessione non est alienum, nescire videlicet nos ullam, ut inquit *Julius Alexandrinus*, quemadmodum prædictarum causarum nullam sufficientem esse demonstravimus. *Vel Nasonem Poëtam* imitabimur, qui difficultates illas limis, quod dicitur oculis, observans de mutatione thermarum differens omnes opiniones in medio relinquit & assertioni suæ accommodat, dum inquit:

*Nec quæ Sulphureis ardet fornacibus Ætnæ
 Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper:
 Nam si ve est animal tellus & vivit: habetque
 Spirament a locis flammam exhalantia multas,
 Spirandi mutare vias: quotiesquæ movetur
 Has finire potest, illas aperire cavernas:
 Sive leves imis venti cohibentur in antris:
 Saxaque cum saxo & habentem semina flammæ
 Materiam jactant: ea concipit istis ignem.
 Antra relinquuntur sedatis frigida ventis:
 Sive bitumine rapiunt incendia vires,
 Luteave exiguis ardescunt Sulphura fumis:
 Nempe ubi terra cibos, alimentaque pingua flammæ
 Non dabit, absumptis per longum viribus avum;
 Naturaque suum nutrimentum deerit edaci,
 Non feret illa famem, desertaque deseret ignes.*

Verum enim vero, cum teste *Philosopho 2. Metaph. cap. 1.* non tantum iis gratias agere conveniat, in quorum opinionibus quis acquiescit, sed & illis, qui superficialiter & probabiliter differunt, propterea quod etiam isti aliquid conferant, quatenus habitum nostrum exercent; idcirco benevolentiam vestra fratres, Auditores, in medium proferam illam opinionem, quam præcedentibus probabilior esse suspicor. Hanc inter paucos alios innuere videntur *Joh. Dondus* & *Julius Alexandrinus*, qui tot seculis celebratas & receptas adversariorum opiniones studio veritatis examinare, nec non rationum momentis impugnare conati sunt.

Hic ante omnia notandum loca subterranea non tantum frigida, quod alias elemento terreo per se considerato proprium est, sed etiam calida reperiri, quod eousque observatum fuit ab iis, qui reffolos ad viscera terræ cuniculos ingrediuntur, ut venas metallorum discurrantes tangentibus calidas, omni actuali igne destitutas invenerint. Hunc calorem nec à sole remotissimo, nec igne vel flammâ productum, sed nativum terræ calorem agnoscimus, quam ob causam ignea flammâ negata calorem actualem nihilominus concedimus, per quem nihil aliud intelligimus, quam spiritum quendam calidum, seu calidas exhalationes terræ singulari providentia concessas: quis enim terram nisi per abstractionem, quatenus ut purum elementum consideratur, merè frigidam sibi potest imaginari, cum ex mandato divino *Gen. 1.* Herbam viventem, semen facientem & lignum fructiferum, cujus semen in semetipso sit, juxta genus suum, germinare debeat? his calidis spiri-

Opinio propria.

Propriū esse terræ calorem.

spiritibus & exhalationibus non violento motu sed natura calefacientibus in quibusdam locis terræ meatus calefiunt, ut parietibus concavitatum ejusmodi fervor communicetur, cujus ratione calor sufficiens & perpetuus ipsis thermis committitur, quemadmodum ex clibano calefacto flamma omni remota panem nihilominus sufficienter affari, concoqui & maturari videmus. Harum exhalationum subtilium & levium naturam ad ignis proprietates plurimum accedere non negamus, quam ob causam non incommode pluribus ignis vocabulo veniunt. Hoc modo juxta philosophum *ἡ πῦρ ἐν τῷ ὑγρῷ ὡς ἐν τῷ ὑπερβαρῶν*, concoctio fit ab igne, qui est in humido: hic igni tribuitur opus concoctionis naturalis, ubi tamen ardens flamma vel pruna minimè statui potest. Nihil addo de solidarum, densarumque rerum transmutationibus & alterationibus, quomodo scilicet canes ossa, nucleos uvarum aves, chalybem Struthiocamelus, stella piscis omnia durissima mox ingesta digerat & concoquat, non ignis ardentis, accensi vel inflammati beneficio, sed vi calidorum spirituum cuique speciei naturaliter infortunt.

Quid dicam de microcosmi seu humani corporis alterationibus, in quibus opera caloris infiti contentorum diversas mutationes & concoctiones fieri ipse sensus manifestè testatur: quis enim nostrum est, qui tangendo calor qualitatem in corporibus etiam temperatis non observaverit? at blandus, inquis, suavis ac placidus est ejusmodi calor: non nego talem in externa corporis superficie deprehendi, sed si viscerum penetralia nobis tangere fas esset, an non calor & æstus vim insignem nos percepturos esse statuis? an non fervet sinister cordis ventriculus in brutorum animantium dissectione viva, quamvis eò usque sine peccatoris dissolutione, calorisque magna resolutione pervenire non queamus? an non expansus calor corporis extima petens & in plurimos rivulos ductus, ut alia dispersa, plurimum deperditus & ob reactionem partium frigidiorum non parum retusus nihilominus in circumferentia satis vegetus & sensibilis tactui offertur? annon purgamenta corporis tam primæ quam secundæ vel tertiæ concoctionis, non tantum tactu satis impensè calida, sed etiam fumantia quotidie conspiciuntur? annon æstuantium febrium calor ita manus nostras ferit & afficit, ut imperitus rerum naturalium igne culinari viscera penitus consumi juraret? hinc febris, Græcis *πυρετός*, non rarè Hipp. *πύρ* quod ignem denotat, per similitudinem nominatur. Humores in corpore nostro frequenter exuri, affari, nec non in cinerem vel cineri simile quid converti videmus, non quidem flamma quadam accensa, sed calore nativo præter naturam intenso. Vivificum conseruationis nostræ nectar, humidum videlicet radicale cujusque partis in febribus colliquantibus resolvi morè pinguedinis ab ignea flamma resoluta per quotidianas Medicorum observationes demonstrari potest: at quis hecticum & resolventem ejusmodi calorem in censum actualem ignem esse putabit?

Hæc omnia non difficulter à microcosmo ad macrocosmum accommodantur, ubi in intimis terræ visceribus calores actuales non tamen æcensos & igneos concedimus, per quos aqua thermarum prædicto modo non tantum calefit, sed sæpius etiam fervens atque ebulliens redditur, dum vaporum & spirituum calidorum virtute

commovetur, inprimis circa meatus illos, ubi futurum exitum compressu quodammodo & coacta nanciscitur. Hunc terræ calorem ex eo quoque colligere licet, quod loca subterranea plurimum hyeme videamus incallescere, velut refugiente intus calore, quæ tempore æstatis eodem foras evocato refrigerantur, quo modo fontes hyeme calidos ætate gelidos ob id ipsum experimur. Non tamen negamus alicubi respectu superficiei terræ non admodum profundæ frigiditatem ejus interceptis ea parte poris cellis ac testudinibus factis, contrarium, puta calorem solis & æris, fugientem magis per æstatem uniri & per antiperistasin vegetari: prout eadem in parte per hyemale tempus caliditas terræ porositatibus intercepta fuga exterioris frigoris propter eandem causam intenditur.

Sed quid obstat, inquis, quò minus actuales ignes incensi terræ cavernis concedantur, cum sensu teste, quod antea dictum fuit, in locis quam plurimis ignes, terræ cavernis egrediantur, præsertim cum spiritus ejusmodi calefaciens ad igneam naturam plurimum accedere videatur? multa profectò, partim antea dicta, partim adhuc dicenda: quod enim ignes apparentes & alicubi erumpentes attinet, eosdem aperta terra per vim collisionis aëra & spirituosa illa evaporatione accensa fieri, satis antea demonstravimus: prout enim suo modo vapor ad inflammationem aptus in nubibus ruptis vi commotionis violentæ accensus fulgura & tonitrua producit, eorumque flammis in materiam combustibilem incidentibus integras civitates, sylvas & agros incendit; ita spiritus ejusmodi calidus per loca sulphurea vel bituminosa perumpens, aërem nactus non tantum accenditur, sed etiam perdurante materia ditissimè conservatur. At hoc posito, non sequitur propterea terris inclusum ejusmodi spiritum ardere & flammis incensum permanere posse, cum accensæ consumentique tali flammæ penitus repugnet inclusum esse.

Nec aliquis miretur calefacientem ejusmodi spirituosam materiam in terræ cavernis sine accensione calefacere, nec non extra easdem facillimè accendi & combustibilia comburere posse: simile quid doctrina meteorologica subministrat, quando generationem ignis lambentis perpendimus; accidit enim ut ignis hominum vel brutorum & inprimis capita lambere videatur, raris videlicet pinguibus atque calidis evaporationibus confertim erumpentibus & ob aëris frigidi contrariam qualitatem subito incensis. Quod cum rarius hominibus accidat portenti loco habitum fuit à veteribus, quemadmodum de *Servio Tullio* refert *Livius*: & *Virgilius* ex hoc ipso 2. *Æn.* *Ascanium* Regem futurum colligit, dum inquit:

*Talia vociferans gemitu rectum omne replebat;
Cum subitum, dictumq. oritur mirabile monstrum:
Namque manus inter, mæstorumq. ora parentum
Ecce levis summo de vertice visus IULI
Fundere lumen apex: tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas & circum tempora pasci.
Nos pavidi trepidare metu: crinemq. flagrantem
Excutere & sanctos restinguere fontibus ignes.*

Simile quid ab eodem poeta ponitur *lib. 7. Æn.* de *Lavinia* virgine, dum inquit:

*Præterea castis adoles dum altaria tedis,
Et juxta genitorem astat Lavinia virgo,
Visa (neas) longis comprehendere crinibus ignem,
Atq. omnem ornatum flamma crepitante gemari.*

Rega.

*Regalesque accensa comas, accensa coronam
Insignem gemmis, tam fumida lumina fulvo
Involvi, ac totum Vulcanum spargere testu.
Id verò horrendum ac visu miserabile ferri:
Namque fore illustrem fama, satisque canebant
Ipsam, sed populo magnum portendere bellum.*

Verum adhuc planius id ipsum patet in humano corpore, dum non tantum ea, quæ diximus de calore calefaciente & concoquente diligenter consideramus, sed simul etiam calefacientes ejusmodi spiritus ad inflammationem & accensionem igneam datis necessariis requisitis non inhabiles esse videmus, quod vel maximè demonstrant *τὰ ὑπερβαρῶν διασποράματα ἀνευδαλῶδη* quæ flatulenta sulphurea recrementa candelis admotis incendi posse pueris lascivientibus notum est. At verò licet hæc sensu teste flammam extra corpus facillimè suscipiant, absit tamen ut statuamus eodem modo materiam ejusmodi interius etiam ardere vel actuali igne inflammari posse.

Hactenus Auditores, quænam opinio de thermarum causis calefacientibus præ reliquis nobis probabilior audivisti; nihil superesse videtur, quam ut ulteriori expectationi vestræ satisfiat, cum non dubitem, nullum adesse, qui non tacite secum cogitet, nihil commodius præcedentibus coronidis instar addi posse, quam quæstio subsequens, *qui scilicet fiat, quòd thermæ præter calorem varias metallorum ac fossilium qualitates possideant, earumque ratione diversis affectibus salutariter conveniant.*

Hanc quæstionem ut jucundissimam ita nobilissimam præfens noster Candidatus pro singulari doctrina atque eruditione sua, quam indefesso studio sibi comparavit, toti huic amplissimo Concessui breviter atque nervosè declarabit. Vos, quotquot adestis omnium ordinum auditores exoptatissimi, favete linguis, & ex ungue, quod dicitur, Leonem agnoscite.

Johannis Hempelii Siles. Med. Doctorandi
RESPONSIO, AD QUÆSTIONEM A CLARISSIMO DOMINO PROMOTORE PROPOSITAM, Quæ
quæritur de modo, quo virtutes mineralium & metallicorum aquis subterraneis communicantur.

Qui fiat quod thermæ præter calorem varias metallorum ac fossilium qualitates possideant.

Lubens omnino, & citra ulteriorem moram iustus tuo parebo, *Vir undiquaque Clarissime & Experientissime, Domine Præceptor & Promotor æternum mihi honorande*, modò Amplissimi hujus Auditorii, quod reverenter & ex animo precor, benevolentiam & favorem impetrare valeam; de quo meo voto cum optimâ sperem: brevissimè idcirco, ne prolixitate tædium pariam, mentem meam circa quæstionem propositam sequenti modo proferam.

Inter opera admiranda alia quam plurima, quibus Deus ter OPT. MAX. Naturæ majestatem abundè locupletavit, omnem penè admirationem superant tot ac tam diversa aquarum mineralium genera, thermæ & fontes medicati pænè innumerati, tot ac dulcissimi, tantâ varietate passim luxuriantes, & non tantum ortus sui intra terræ viscera absconditâ ratione; sed & prorsus miraculoso scaturienti ac profluenti modo cum portento quandoque, sensu nostro quasi fascinantibus & confudentibus eruptionum formis animos intuentium mirè percellentes: & quod rei caput est, summæque summi DEI bonitatis ac

Tomus primus.

paternæ providentiæ luculentissimum argumentum, non sine gratæ mentis indicibus commemorandum, præstantissimas ac nobilissimas etiam ad desperatissimos morbos proficuas medicinas nobis exhibentes, quas DEI filia Natura, rerum omnium benignissima mater sponte sua, sine omni artificio prægressa præparatione liberaliter in sinum nostrum effundit. Evidens est hoc præpotentis DEI erga salutem nostram, mille alioquin calamitatibus expositam, paterni affectus *τεκνυειος*: qui præterquam quod multa millia crudarum medicinarum languoribus nostris levandis largiter concessit, quas humano artificio præparatas variis ægritudinibus applicamus: idem quoque benignissimus pater è proprio ipsius naturæ ergasterio propria hujus & vix imitabili industria parata, & ad summum elaborata remedia sub variis formis nobis elargitur, quibus salutis & valetudini nostræ in multis affectibus, etiam quandoque desperatissimis, felicissimè consulimus. Quæ certè medicinæ, quod ex ipsius naturæ, tanquam perfectissimæ magistræ, laboratorio nobis suppetant, multis ob id nominibus aliis medelis è simili materia, humano tamen artificio erutis, sint anteferenda. Ipsa quippe rerum Natura interior, quam optimam subjecti sui cognitionem habere videtur, utpote quam divino instinctu, quo indè à primis illis rerum initiis mirificè gubernatur, coelitus est assequuta, qualem certè Ars, tanquam exterius res ipsas adoriens minimè sit habitura. Et sanè si vel maximè summam etiam artificum naturam æmulari pro virili studentium, industriam & sagacitatem consideremus, qui eleganti artificio interiores metallorum & mineralium naturas rimari, nobiliores eorundem essentias, in quibus vis omnis medicamento potissimum continetur, à massa reliqua ignobiliore, crassiore videlicet & terrestri, artificiosè separare conantur: nullitamen non constabit liquidò, Artem in hoc ipso Naturâ esse longè inferiorem: quippe cum in quam plurimis aquis medicatis, maximè in acidulis plerisque adeò elaboratas mineralium essentias ac spiritus, multiplici intra terræ gremium circulatione factâ, ad eum nobilitatis gradum exaltatos Natura nobis offerat, quales à sola arte vix expectari possint, quanquam non pauca Naturæ opera felicissimè imitetur. Non quidem Natura in omnibus ad eundem finem semper pertingit, neque omnes omnium mineralium substantias ad eundem perfectionis gradum exaltat, quod partim loci natalis conditio, partim propria metallorum ac mineralium natura, cum aliis multis non rarè optimos naturæ conatus impediunt & remorentur. Est enim ingens mineralium in terræ gremio latentium varietas, uti & loci eorundem natalis diversitas: quare & Natura ob hanc ipsam non quidvis ex quo vis producere, sed tantum ex dispositis quibusvè, nullo impedimento obstante, optimas ac nobilissimas essentias evocare potest. Quid itaque mirum, si non in quibusve locis, iisdem mineralibus præditis eadem aquæ medicatæ profluant? quid mirum, si non omnes aquæ iisdem mineralibus tinctæ ejusdem sunt bonitatis & præstantiæ? quid denique mirum, tot ac tam varias apparet fontium medicarum diversitates, quas vix mente comprehendere, nedum verbis satis explicare etiam experientissimus quis valeat? Effecta verò & operationes varias aquarum mineralium quis quæso enumeret, vel explicet sufficienter? Eas hoc loco tantum innuo, quas

Pp in con.

in constitutione corporis humani, miris modis varianda potissimum animadvertas, ubi non raro ab iisdem aquis medicatis contrarii prorsus effectus producuntur. Sic quandoque videmus usu aquarum mineralium fervores & æstus immensos corpus humanum ad marcorem & tabem usque arefacientes feliciter contemperari: contra verò aliorum ægrorum corpora frigore pene emortua earundem usu præter omnium spem instaurari, & calore nativo restituto quasi revivescere: ita ægros quosdam macilentos & fere aridos aquarum virtute mirè saginari, alios contra obesos & adipe ac mole corporis luxurientes usu earundem thermarum rursus extenuari, & ad convenientem habitus corporis mediocritatem redigi cernimus: alios item ingenti humorum copia inflatos quasi & turgentes humorum illuvie exhausta ad naturalem statum redire, alios contra quasi excucos redditos humectari, & mole corporis augeri deprehendimus. Et quis, quæso, in tot morborum curationibus non observavit, nihil verius esse, quam ab iisdem aquis contrarios sæpe curari morbos? sic porro aquæ copiosè alvum laxantes, uterum insigniter expurgantes, sudores & urinam largiter cientes, eadem contraria prorsus ratione in aliis ægris superfluas ejusmodi excretiones sistunt.

Et quotusquisq; morbus est, (nolo singulorum aut saltem plurium enumeratione tempus consumere) in cujus curatione à diversis aquarum mineralium generibus non mira expectemus? Taceo jam prodigiosos prorsus, & omnem ferè fidem superantes effectus, quos non tantum in miraculosa quorundam affectuum curatione, occultà ratione peracta, sed & in aliis quàm plurimis observatos annotarunt Authores hæc de re videndi. Undè verò aquis medicatis hæc natura, undè vis ea & potestas, undè facultates tam diversæ tam potentes tam validæ? si quis ad occultum corporum cœlestium influxum, solis imprimis vel Lunæ aut reliquarum planetarum operationem recurrens, huic soli omnem causam talium effectuum ascribendam putet, nã is longius à re ipsa secedere, ac circa veram proximam causam somniis agitari videtur, indignus propterea cujus vanitati examinandæ præsens tempus infumatur. Ad primordia potius & scaturigines aquarum medicatarum unice respiciamus, & omnes ex intus terræ penetralibus derivari liquidò vel ipso sensu teste deprehendimus: ea igitur adæmus, & sinus illos terræ paulum recludamus. DE USU bone, quantalibet rerum variarum est copia, quot metallorum species & varietates, quot mineralium differentia? Hæc sunt illæ ipsæ substantiæ, Auditores, quæ partim essentiis suis elaboratissimis aquas subterraneas tingunt, partim sui admixtione variis idem virtutes & qualitates imprimunt: quæ multiplices sunt & ferè innumeræ, quod principia quoque, undè illæ defluunt, itidem varia & pene infinita existant. Non certè rationibus & argumentis pleribus in re tam evidenti & manifestè veritas confirmanda, ipse sensus testis hujus rei luculentissimus, cum experientia ipsa rerum omnium magistra, instar mille argumentorum satis facere poterit: ipse color, odor, sapor aquarum satis arguunt præsentem aliquam mineralium substantiam: quæ insuper præterquam quod spontaneâ suâ subsidentia, aut ad canales factâ adhesionem evidenter sese prodatur, etiam chymico artificio investigari & demonstrari eleganter potest. Operosum foret & prolixi sermonis, si sin-

gulas metallorum ac mineralium species & differentias ex Authorum sententiis variis proponere conarer. Ipsa quippe Natura, quod interdum mixtione diversorum mineralium monstrofa nobis illudat, ut novas species esse quandoque falsò credamus confusa ob id quodammodo reddidit authorum ingenia, in describendis mineralium tum naturis, tum differentiis & viribus. Sufficiat igitur impræsentiarù pleraq; mineralium verbis Libavii enumerasse parte tertia *comment. Alchym. lib. 6. cap. 4.* sic scribentis: Frequentius in metallicis occurrunt æs, ferrum, plumbum, hydrargyrum: rarius argentum, aurum, stannum. In mineralibus mediis, sal, atramentum, sulphur, alumen, bitumen, succinum, auripigmentum, cum Sandaracha & arsenico: insuper stibium, plumbum cinereum, magnes, pyrites varii, marcasitæ aureæ, argentæ, pallidæ, æræ, chrylocolla, &c. In terrarum generibus respicere oportet bolos varios: ochram, ferruginem, cadmiam glebosam, quam lapidem calaminarem vocant, &c. In lapidibus cadmiam lapidosam, tophum gypsum, marciam, fissilem lapidem, lithanthracem, armenium, cæruleum & varios alios: in quibus excellent gemmæ & gemmarum spurii, quos fluores dicunt è quibus sunt crystallini, magnetini, amethystini, adamantini, carbunculares, &c. Adde tot marmorum genera, & lapides calcarios. Nec omittenda sunt, quæ ex illis oriuntur, vel cum illis inveniuntur, ut crementa, in quibus sunt fuligines, halitus, vapores, scoræ, cadmiæ, & realgaria, venæ metallorum, succorum, lapidum steriles, calces, liquores, minium, cerussa, ærugo, ferri tabes & his similia pene infinita: ne quid dicam de speciebus, quæ illis generibus subsunt, ut sale Ammonio, gemmeo, nitro, petræo & atramento cæruleo, viridi, albo, citrino, rubeo, id est; sory, misy, melanteria, vitriolo, lapide oculari & alumine liquido, concreto, scissili, gleboso & succino albo, salerno, citrino, amaro, gagate: bitumine nigro, flavo, asphalto, liquido, concreto & pyrite facundo, sterili, æreo, aureo, argenteo, aluminoso, chalcantho, &c. sulphure rubeo, nigro, citrino, &c. Hæc Libavii.

Quod si singulorum hæcenus enumeratorum mineralium variis formis in terræ sinibus conspicuorum naturas differentias & vires explicare, atque eorundem facultatibus singularium aquarum vires deducere vellem, toti Auditorio tædium haut dubiò parerem, quod ea res tantè sit prolixitatis, quæ vel diem integrum vel plures etiam singulorum enarrationi requiratur. Ut verò obiter duntaxat pateat, virtutes aquarum medicatarum à mineralibus unice dependere, considerari possunt veluti exempli gratia aquæ salis, ferratæ, æræ, aluminosæ, sulphureæ, bituminosæ: quarum minera sit sal, ferrum, æs, alumen, nitrum, sulphur, bitumen: quæ aquæ propterea mineræ suæ vires abundè exerunt, adeoque facultatis suæ originem demonstrant.

Considerentur imprimis illæ aquæ, quæ non unius duntaxat sed plurium mineralium tincturas obtinent, ac ob id varios, interdum planè diversos & contrarios quoque effectus edunt, tamen à facultate suarum mineralium alienis, quales (ne peregrina Auditoribus adferam) sunt exempli gratia acidulæ Schwabacenses, quarum minera constare creditur ex ferro, vitriolo, sulphure, sale crystallino & aliis; quorum mixtione non tantum jucundus subacidus sapor oritur, sed salutaris quoque proprietates ad plurimos di-

versos, imò sæpè contrarios affectus præter naturam subsequuntur. Hinc experientia testatur, quod acidulæ Schwabacenses superfluitates absumant & exiccant, obstructiones resolvant & aperiant, viscera vi quadam amica confringendi corroborant, viscidas materias præparent atque detergeant; alvum laxent, interdum etiam pro ratione subjectorum adstringant, quemadmodum hæc & similia pluribus in thesaurò aquarum Tabernæmontani demonstratur.

Thermæ item Emsenses & Wisbadenses hisce locis notissimæ: illæ ex sulphure, alumine chalcantho & nitro, hæc sulphure alumine & patuco nitro, ac secundum aliquos salis gemmei parte constare dicuntur, ubi tamen potius experientiæ doctissimorum Medicorum in his locis subscribimus, qui Emsenses & Wisbadenses thermas magna salis nativi copia secundum substantiam admixta, spiritibus itidem ac fuliginibus sulphureis cum aliqua nitri & alumini parte constare pronunciant, easque præsertim Wisbadenses maximè cum Apponensibus in Italiâ convenire statuunt. Differunt inter se, quod Wisbadenses Emsensesque calidiores ac saliosiores, utpote, quæ post evaporationem magnam salis copiam acedine sua salem communem superantis relinquunt, quorumque spiritus sulphureus tam vehementis est, ut ferventes oriantur; at Emsenses temperatæ magis, minusque calidæ faturiunt.

Hæc Thermæ pro viribus & natura suorum mineralium ad varios morbos conferre dicuntur, imprimis ad omnes sensuum defectus, asthma, membrorum refrigerationem & debilitatem, hydroptem, urinæ retentionem, dolores articulorum frigidis & humidis, paralytin, contractionem, lepram incipientem, phthisin, singultum, podagram, calculum renum & vesicæ, matricis malâ frigidâ, fluxum ventris, impotentiam naturalem: præterea ad omnia cutis vitia, scabiem, impetiginem, serpiginem, vitileginem, maculas cutis, exulcerationem, &c. mirificè laudantur. Horum omnium effectuum, etsi diversorum, rationem sedulus naturæ scrutator ex ipsorum mineralium natura & facultatibus diversis facillè deducet, ac ad oculum quasi demonstrabit: idque non in vitio duntaxat vel altero aquarum mineralium genere, sed in omnibus, tum antea enumeratis tum aliis quoque, modò rem omnem debito judicio & artificio administravit. Satis, ut opinor, ex iis quæ hæcenus dicta sunt, constabit, diversas aquarum medicatarum vires & facultates, quæ variarum earundem, præsertim in curatione morborum, operationum causæ sunt, non aliundè deduci posse, quam à variis illis metallorum ac mineralium generibus ac naturis diversis, à quibus omnis facultas, sive medicamentosa, sive alia dependet.

Quis verò modus sit, quo propriæ mineralium virtutes ipsis aquis subterraneis in terræ gremio imprimuntur (quod quæstio potissimum intuit, subsequenti bus jam restat breviter explicandum: *Jacobus Theodorus Tabernæmontanus; Medicus & Botanicus celeberrimus, in eleganti libello de hac materia germanico idiomate conscripto*, fallam eorum esse sententiam dicit, qui aquas subterraneas idè virtutibus mineralium tingi asserunt; quod loca metallorum alluendo eorum vires hoc modo concipiant: quam idèo rejiciendam censet, quod alioquin necessarium foret, omnes aquas subterraneas, præsertim montanas, mineralium virtutibus præditas esse, cum omnes intra terræ sinus

loca metallorum alluere videantur, id quod ipsa confutat experientia: addit insuper, experimento opinionis istius incertitudinem demonstrari posse; si quis aurum aquæ per aliquot dies, etiam si bene multos, imittat, nihil tamen nobilioris virtutis aquam inde accipere, sed eam potius indies magis magisque corrumpi certò comperiet: undè colligendum putat, neq; simili modo intra terræ cavernas à solidis metallis aquas minerali virtute imbui posse: ac ob id aliundè hujus rei rationem petendam esse censet: nimirum aquas veras metallicas virtutes suas obtinere non à metallis perfecta coagulatione jam probè maturis; sed potius à primis metallorum mineris (quæ sunt principia, radices, fundamenta & quasi matrices metallorum) tanquam immaturis & veluti imperfectis metallis; hoc est, substantiâ molli, tenera, ac minus fixa, nondum ad justam soliditatem perfecta coagulatione maturata, sed quæ naturæ sit liquidioris ac fluidioris: undè partes omnium præstantissimæ, exhalationes metallicæ, anima videlicet seu spiritus, essentiæ nobilissimæ; cum aqua subterranea miscentur ac conjunguntur, undè earum virtutibus aquæ imprægnantur. Huic assertioni non obstat dicit, quod non raro cum ipsis aquis fragmenta metallorum, atrii nimirum, argenti, æris, stanni, plumbi, Antimonii, &c. prodire videantur, cum ab alio potius principio quam ab ejusmodi corporum metallicorum in individuali sua existentia perfectè coagulationem admixtione medicatas fieri aquas vel experimento solo superius posito satis constat. *Hæc Tabernæmontanus.*

Ista verò etsi eleganter pro quæstionis præpositæ illustratione dicta videantur, plenam tamen ac solidam rei determinationem non afferunt. Quanquam enim satis constat, dari quàm plurimas aquas medicatas quæ solis spiritibus seu nobilioribus ac subtilioribus mineralium essentiis tinctæ nullum crassioris alicujus mineralis essentiæ argumentum sensui præbent; quarum etiam virtus ob spirituum subtilitatem facillè evanescit: de omnibus tamen hoc ipsum audacius affirmare velle, esset contra ipsum sensum pugnare. De metallis quidem, quæ justam soliditatem perfecta coagulatione jam acceperunt, nemo facillè affirmaverit, vim verè medicamentosam, ac essentiam optimam ex illis tam facillè evocari, & aquis subterraneis solo transfluxu aut contactu corporali communicari posse: at de metallicâ substantiâ, nondum perfectè coagulata & verè fixa hoc ipsum asserere minimè absurdum: posse nimirum aquas subterraneas, præterquam quod ab exhalantibus spiritibus materiæ metallicæ quandoque tingantur, etiam dum talia loca & matrices metallorum alluunt & præterlabuntur propter contactum illi medicinalis facultates inde imbibe & suscipere. In reliquis mineralibus minori cum difficultate hoc ipsum obtineri potest, quorum quædam eam obtinent substantiam, ut facilius alluentibus aquis substantias suas cum facultatibus adjungant, quàm ut vi caloris subterranei coactæ spirituosas suas partes exhalare sinant, quibus deinceps aqua tingi & propterea medicatæ fieri possint. Consideremus exempli gratia diversa salium genera intra terræ gremium recondita: quis, quæso, horum naturas & substantiæ modum, vel obiter saltem contemplatus non videt, talia facillè ab aquis etiam ferè forberi: difficillimè verò spirituosas eorundem partes vi caloris, licet vehementissimæ, evocari? id quod & in aliis mineralium speciebus,

utpote terrarum seu bolorum diversis generibus & aliis quamplurimis manifestè observari potest.

Fallopium tract. de therm. aq. cap. 7. tres modos mixtionis in aquis medicatis proponit.

Primus modus inquit, deprehenditur in illis aquis, quæ usque adeo sibi commixtas habeant res eas, quas continent, ut res illæ sint factæ unum & idem corpus cum aquæ substantia, & unica formæ ex ipsis resultarit, & huiusmodi res sive metallicæ fuerint sive aliæ non possunt ab aquæ substantia separari, nisi longissimo tempore & concoctione mutationeve validissima: talisque modus mixtionis in aquis est ille, qui longam integritatem & magnam aquis exhibet; easque diu durabiles reddit. Alter verò est, quod quædam aquæ sunt, quæ habent quidem metalla suscepta pariter in terræ concavitatibus interfluendum, tamen metalla illa non sunt cum aquis illis benè commixta: Ita ut ex metallis & aqua resultet unum corpus per unicam formam, ut diximus fieri in primò mixtionis modo, sed sunt potius cum aquis confusa. Secundus mixtionis gradus cognoscitur, si aquæ erumpentes mineras suas simul quasi evomant, & nobis videnda exponant, quod non faciunt aquæ primo modo cum mineralibus mixtæ. Tertius modus est inter utrumque medius; nam sunt quædam aquæ, quæ partim sunt verè commixtæ cum rebus quas continent: partim non commixtæ sed confusæ, qualis est Aponitana aqua, in qua lapis calcarius non est commixtus sed confusus: sal autem verè cum ipsius aquæ substantia commixtus, ita ut nequeat ab ipsa separari, nisi tota aqua evaporet, vel tota per coctionem absumatur: tum enim sal remanet in fundo ollæ; in qua aqua fuerit, cocta: lapis verò calcarius, quia non est commixtus statim cum aqua eruperit è cuniculo excernitur, & ab aqua separatur.

Hoc modo de hac re *Fallopium*. Verum neque apud hunc Authorem, (utpote in cuius sententia hæctenus recitata multa desiderantur, plura verò uberiozem declarationem postulant) neque apud alios multos quos brevitati studens jam omitto, invenio, cui in præsentis quæstionis declaratione acquiescere & serio stipulari possim. Liberè propterea, quæ mihi circa præsentem materiam ardeat sententia, subsequentiis exponam.

Duplici nimirum modo vires & facultates mineralium aquis subterraneis (sive illæ per catarractas manifestas in terram sese dimiserint, seu paulatim combibitæ undique confluerint, aut primæva origine & stabili naturæ lege ibi esse iussæ sint) communicari statuendum censet: Uno mediantibus fuliginibus seu spiritibus è metallorum & mineralium matricibus continuo exspirantibus: altero, interveniente reali aquarum & mineralium mutuo contactu. Priori quidem modo aquæ subterraneæ medicatæ sunt, dum Archæus ille seu Vulcanus subterraneus, natura videlicet illa mineralis & metallica, virtute atque influxu corporum celestium, solis imprimis ac reliquorum planetarum, tum etiam interno & nativo ipsius terræ calore adjuta, in coctione, maturatione ac perfectione metallorum & mineralium intra terræ recessus occupatur, opere continuo durante, ubi maxima subindè fuliginum & exhalationum copia è mineralium matricibus seu mineris prodita hinc inde per terræ poros diffunditur, & subtiliores ac magis spirituales mineralium substantiæ, quæ vaporibus & aquis subterraneis adjunctæ, propriis suis virtutibus

easdem tingunt. Ingens verò est ejusmodi exhalationum diversitas: interdum enim ex unius duntaxat generis, interdum ex diversi generis mineris; prodeuntibus fuliginibus aquæ tinguntur: hinc etiam unius solummodo mineralis aliquando, nonnunquam plurium vires & facultates representant, quod potissimum subsequenti tempore in effectuum, quos edunt, diversitate, ac sæpenumero eorundem contrarietate variè exerunt. Quandoque fuligines omnium subtilissimæ, essentiæ nobilissimæ ac verè spirituales nature tantum è mineris exhalant aquisque communicantur, sine omni crassioris alicujus fuliginis admixtione: undè quoque tales aquæ perpetuò tenues & pellucidæ apparent, nullamque in fundo vasorum faciunt subsidentiam: hinc vires quoque talium aquarum etsi aliquo efficacissimæ, ob summam tamen spirituum tenuitatem ac fugacitatem, facillè evanescent, præsertim si vel soli aquæ diutius exponantur, vel in aère non benè cooperitis vasis detineantur aut gestentur: ceu in acidulis quibusdam fieri solet, e. g. Schwalbacensibus, quæ propterea si ex ipso fonte bibantur, saluberrimæ & virtuosissimæ deprehenduntur: si verò per miliaria aliqua ferantur, minus efficaces minusque gratæ sentiuntur, quod potissima earum præstantia & virtus consistat in subtilissimis illis substantiis seu spiritibus mineralium fugacibus valdè & evanidis, quibus exspirantibus aqua magna ex parte suas & vires & laudes amittunt. Hinc quàm optimè valetudini suæ consulunt aquarum istarum potatores, si ad ipsa scaturiginum loca profecti ex ipso fonte aquam viribus suis integris constantem hauriant potius, quàm si eandem è longinquis oris ad se deferri curent, quod delationis tempore virtutes potissimum medicamentosæ ferè totæ evanescant, aut saltem plurimum infringantur. Maxime id ipsum quoque patet in fonticulo subacido, qui in ipsis thermis Embesenibus, in illa parte thermarum, quæ ad Hassiæ Principes pertinet, substantia limpidissima & pellucidissima scaturit, cujus virtus loco pharmacopoliæ est omnibus iis, qui thermis illis utuntur, ubi inter balneandum aquam ejusmodi bibunt: etenim non tantum internas inflammationes præcaverit propter aqueam tenuem substantiam, sed etiam alvi excretionem promovet, urinas ciet, internas obstructions præcavet & factas aperit, ut vix invenias thermas aliquas, in quarum usu minori medicamentorum usu opus sit, quàm in Embesenibus. At ubi per horas tres vel quatuor in aperto vase prædicta aqua conservatur, jurares eandem penitus medicatam non fuisse, propter subtilitatem spirituum deperditorum. Interdum non elevatur tantum sola spiritalis ac tenerissima substantia, sed cum hæc etiam non nihil crassioris fuliginis attollitur, quæ deinceps aquas efficit densas ac minus claras, in quibus plerumque subsidentiâ succedens evidens crassioris substantiæ argumentum præbet. Tingi verò aquas medicatas virtute mineralium juxta primum hunc modum, mediantibus nimirum spiritibus & fuliginibus, evidenter demonstratur vel solo isto & quasi palmario documento, quod non paucæ dentur aquarum medicatarum scaturigines, quæ quidem nulla sui ortus aut profluxus parte mineras ipsas, quæ interdum in locis longè distitis reperiantur, attingunt, quod non semel comprobatur est ab iis, qui, ut certius constiteret, de aquis medicatis judicium, loca mineralium fodiendo examinarunt, ubi deprehensum fuit, neque

neque in ipso scaturiginis loco, neque circa vias & canales, quas aquæ perfluunt, esse aliqua mineralia, sed vel in vicinis montibus, aut aliis locis subterraneis circumjacentibus: quis quæso tales aquas aliundè quàm ab ipsis mineralium exhalationibus terræ poros undique perreptantibus tingi & medicatas fieri affirmet? summam rei ipsius evidentiam augebit sensus ipsius testimonium; si loca adamusea, ubi plures sunt talium aquarum scaturigines, maxime subterranea, ubi quivis facillè vaporum & exhalationum præsentiam ac qualitates deprehendet. Qui acidulas Schwalbacensium inviserunt, non sine admiratione loca quædam subterranea seu cellas viderunt, quorum quædam omni, quædam certo tantum & stato tempore tanta vaporum è mineris aliundè prodeuntium copia & affluxu scaterent, ut vix aliquis eas subintrare, aut diutius ibidem sine præfenti suffocationis periculo hærrere valeat: quin & minima eriam insecta vaporum efficaciam primo statim ingressu experiuntur, dum illic examinantur, sicuti in genere viventia omnia, si fortè incautè vel ingrediantur, vel vi fuerint in talia loca projecta. Fuliginum istarum virtuti adscribendum est, quod circa talia loca nullum & venenatorum aut aliorum nocivorum animal vivat, sed omnia procul hinc felicissimè abigantur.

Priori isto modo, quo metallorum ac mineralium facultates aquis mineralibus imprimi demonstravimus, posito, non tamen alter ille excluditur, etsi paulò crassior, quo nimirum aquæ subterraneæ loca mineralium alluendo ob contactu ejusmodi corporalem non tantum virtutes, sed ipsas quoque mineralium partes arripiunt, à quibus consequenter medicatæ fiunt. Hoc etsi non æquè procedit in omnibus, imprimis maxime solidis, in plerisque tamen mineralium idiplum evidenter demonstrari posse sole meridiano clarior est. Et ne in re tam evidenti & plana prolixus sim, consideremus, quæso, diversa terrarum & bolorum, tum salium quoque genera, satis opinor, constabit, etiam tunc posse aquas subterraneas dictorum mineralium virtutes imbibere, si vel in natalibus eorundem locis colligantur, vel rivis suis aliundè deductis ea permeent alluantque. Sic enim aquæ, quæ Vitrioli, salis Nitri, gemmæ, vel alterius ejus generis aut boli seu terræ cujusdam mineram perfluit, utique illius naturam & facultates non magis à spirituum commixtione, quàm substantiæ vel Salinæ vel bolaris reali imbibitione recipiet & continebit. Idem de aliis quoque esto judicium.

Duos hosce modos, quibus aquas mineralium facultates accipere dixi, quandoque conjungi posse minimè absurdum videtur, ita erit una eademque aqua & à vaporibus atque exhalationibus mineralium, & insuper quoque mineras alias alluendo mineralium facultatibus imprægnetur: quod quia per se satis rationi consonum, ideò pluribus idiplum demonstrare superfedeo.

Colophonidis verò loco placet sequens experimentum è Chymicorum officina peritum addere, quod adeorum, quæ hucusque proposita sunt, luculentam declarationem cum miris modis facere videatur, forte non ingrati est futurum. Sumunt vas terreum bene firmum, sive Retortum vulgò chymicum appellatum, quæ collum habeat non nimis incurvum: seu cucurbitam vulgò dictam ab iisdem; hanc obliquè in furno ponunt, ita ut tubus, qui in ejusdem ventre necessario adesse debet extra furnum prominere possit: huic vasi ad furnum ri-

tè adposito & firmato recipientem adjungunt cucurbitam vitream aqua fontana semiplenam, denique ignem admovent, donec vas ipsum, cui injicienda est materia, ritè candescat, quo animadverso subindè portio aliqua materiæ alicujus mineralis e. g. sulphuris, stibii, salis petreæ aut alterius, per tubulum inditur, tubusque vicissim diligenter clauditur, videmus tunc non injucundo spectaculo ex materia injecta vi ignis resolutos & concitos spiritus seu fuligines instar nebularum in vas recipiens prodire, quarum fuliginum pars una crassior temporis progressu in aqua subidet & coagulatur, altera tenuior & subtilior aquæ insensibiliter cohæret, ac postea diu cum eadem affertur, donec tandem temporis progressu ob tenuitatem exhalet, & dissipetur. Quod si quis cucurbitæ injicere velit eas substantias, quæ jam ab omni crassiori & impuriore parte fuerint liberatæ, ceu sunt exempli gratia sales quidam, olea item & spiritus nonnullarum rerum, is videbit, materiam ejusmodi injectam hoc modo toram cum aqua in vase recipiente contenta confundi & cum eadem ad tempus permahere.

Hæc si quis penitus introspectat ac diligentius contempletur, palam deprehendet, nihil obstare, quo minus simili ratione aquæ subterraneæ exhalationibus mineralium ab igne subterraneo seu calore terræ proprio suscitatis tingi possint, ac ita medicatæ fieri: dum purior quandoque substantia duntaxat & tenuissima, sine omni crassiori mixtura fuliginis instar, quandoque impuriore etiam & crassior materia aquis subterraneis admiscetur. Hæc ad propositæ quæstionis aliqualem enodationem pro tempore quada tenus sufficere posse confido, atque Amplissimo Auditorio cum debita observantia & obsequiorum suo tempore & loco cuiusvis Auditorum declarandorum promptitudine maximas pro patientia ista & in auscultando præstita benevolentia gratias ago.

CONTINUATIO PRO- MOTORIS, EJUSDEMQUE PETITIO AD AMPLISS. VICE- CANCELLARIUM.

Satis quidem seipsam eruditio commendat, nec alieno splendore virtus eget. Hinc *Aristippus* apud Laertium cuidam percontanti, qua in re differret sapiens ab indocto, respondit, *ambos mittendos ad homines ignotos & videbunt*. Quasi dicat virtute & eruditione præditum in pectore secum habere, quo se cunctis commendare possit. Satis enim esse putat mendicum quàm indoctum esse, cum ille tantum pecuniis, hic vero humanitate egeat: cui enim pecunia deest ab obviis eandem petit, cui deest sapientia, nullum sollicitat ut accipiat. Hoc est fundamentum nostrum, cur supervacaneum nobis videbatur, præsentem Candidatum nostrum, virum eruditione & virtute præcellentem, *D. Johannem Hempelium, Silesium*, longiori virtutis & eruditionis encomio vobis, Auditores, commendare. Cum enim secum gerat illas proprietates, quæ semetipsas commendant, nudum eundem, hoc est, ne quid auribus dare videremur, absque longa virtutis & eruditionis enumeratione in hanc cathedram produximus.

Quemadmodum vero prædictum nostrum Candidatum de gravissima materia doctè differentem attentione singulari audivistis, ita non dubitamus.

bitamus, omnibus manifestum esse, quod longam asperam & arduam virtutis viam eo sudore & labore calcavit haecenus, ut jam ad summum perveniens facilis ipsi sit ejus possessio. Nihil autem hac ipsa, juxta Ciceronem amabilius, nihil quod magis homines ad diligendum alliciat, quippe cum propter virtutem & probitatem eos, quos nunquam videmus, quodammodo diligamus.

Hoc est quod movit majores nostros, quod certis legibus & privilegiis constituerent, ut illi, qui praecclare in togata militia vicerunt & egregiam operam in optimarum artium studiis poluerunt, non minus iis, qui in castris ac certaminibus Pannonicis strenue militarunt, honorem tanquam *ἀποδείξω τῆς ἀρετῆς* juxta Philosophum consequerentur. Honos enim alit artes, juxta Tullium,

— *Laudataeque virtus*

Crescit & immensum gloria calcare habet.

Quis igitur vestrum erit, Auditores, qui non conatibus nostris applaudit & novis honoribus doctoralibus hoc ipso actu panegyrico praesenti nostro Candidato conferendis bene precetur, praesertim cum non tantum honestissimis parentibus natus & ad pietatem atque virtutem educatus, sed etiam exantlatis Philosophici studii laboribus in diversis Academiis per multos annos in omni Medicinae parte tantos progressus fecerit, ut non solum superioribus septimanis à spectabili tunc temporis facultatis nostrae Decano, Viro Clarissimo & Excellentissimo Dn. *Josepho Laurenbachio, Med. D. & Profess. primario*, pie in Christo hesternae die defuncto, cujus memoria sit in benedictione, nomine Collegii nostri, praemisso tentamine ad publicam solennem disputationem pro licentia consequenda lubens admissus fuerit, sed etiam in respondendo talem sese gesserit, ut P. C. dignum eundem judicarent, qui ad ulteriora tenore legum admitteretur? Quam ob causam subsequenti satis rigoroso examine sine difficultate Decretum facultatis nostrae promeruit, quod interveniente publico reliquorum procerum Academicorum examine totus Amplissimus Senatus ratum esse voluit. Nihil ergo restat, praesertantissime Domine Candidate, quam ut mecum in amena *Musarum & Apollinis* vireta divertas & pro conficienda Laureae corona Medica mox tibi imponenda, flores varios huic intentioni servientes decerpas, non solum ornatus gratia, sed ut fragrantia sua per totam vitam seu signa quaedam gentilitia, hieroglyphica quaedam declaratione te officii tui commonefaciant.

Quod autem in communi proverbio dicitur, à maxima parte denominationem fieri, nos adhortatur, ut à *Lauro* faciamus initium. Nosti *Lauro* arborem exoticam esse non indigenam, quam ob causam cum adjectione frequenter *Alexandrina* dicitur: Sicut etiam tibi quicquid in te *Lauream Medicam* promeruit, aliunde venisse statuas, à Deo videlicet *ter. Opt. Max.* omnis bonitatis autore, qui praecceptoribus tuis mediantibus τὸ γνωστὸν intellectus illustrare voluit: tuum erit erga Deum pie vivendo, erga praecceptores, gratà obsequantia, quod in te collatum est, praedicando hoc ipsum agnoscere. Si *Lauri* qualitates consideras, insignis amarities sese offert, quae tamen non obstat, quò minus utiliter variis affectibus pro conservatione sanitatis in se vire possit. Ita te quoque, qui *Lauream Medicam* promeruisti labor & molestia rerum inquirendarum & perferendarum minime deterreat: Sicut enim à juvenibus *Lauri* qualita-

tibus amarities abesse non potest, ita in posterum *Laurea Medica* finem, nominis videlicet celebritatem, ex gravissimorum morborum cognitione & curatione comparatam, sine molestiis atque laboribus non consequeris. *Laurus* inter alia partum difficilem accelerare dicitur: sic tibi quoque promerita *Lauri* in posterum difficile non accider, ea quae studiis & laboribus Herculeis haecenus tibi comparare voluisti, & gestatione temporis diuturni, matris instar, quae foetum ut partum proprium in utero gubernat, tibi propria reddidisti, mox in conspectum atque iudicium aliorum producere. De gallo gallinaceo temporis varietatem praedicente referunt, quod ad *Laurum* libenter advolet, ibique consistat, ex illo fundamento, quo veteres hanc arborem ab ictu fulminis immunem statuebant. Hinc juxta Poëtam:

Postibus Augusti eadem fidissima custos.

Hinc *Tiberius* Imperator tempestates & corrufcationes nimium expavescens caelo turbido *Lauream* sibi solitus est imponere. Hinc juxta *Proclum* *Laurus* custodiæ & incolumitatis Symbolum merito statuitur. Imò & Deo *sacram* futurorum praesensionem quandam habere creditum est. Tu quoque sub *Lauro Medica* non tantum Zoili tela facillime vitabis, sed etiam futurorum observatio- ne diligenti non parum autoritatis tibi concilia- bis.

Sic illa mala constat pulcherrima virtus, Laurus ut est diris integra fulminibus.

Lauro majoris ornatus gratia *Rosam* addimus: hanc Graecis ῥόδον dicit *Plutarchus* vult, ἢ τὴν ῥοδὸν τῆς ἰσθμῆς ἀφῆσι, ἢ τὸ καὶ τὰ χίλια μαρὰν τὰ, quod odoris fluxum emittat plurimum, quo nomine primo quoque tempore marcescit. Notum est proverbium, *Rosae loqui*, de re videlicet gratissima, jucundissimaque, quam ob causam *Poeta Venerem* ore *roseo* loqui frequenter fingunt. Gratiae quidpiam rosae inesse patet ex *Indorum* monumentis, quorum *Magi* rosam tanti fecerunt, ut ad conciliandum Magnatum animos non alia re libentius quam *Rosae* uterentur. Nec incommode refertur huc istud *Poetarum*, quod *Pallas Ulyssi* in Phoenicia Naufrago *Rosae oleum* attulerit, ut eodem pertinctus omni detero squalore dignior & venerabilior appareret. Hinc *Rosa* non immerito bonae famae, beneficentiae & humanitatis Hieroglyphicum est, cui tu quoque sedulo dabis operam, nec hominum pravorum ingratitude vel aliis vitiis te commoveri patiaris: ut enim cantharides & scarabaei faecoribus ac fordibus, quae debent originem suam, delectantur & rosae insidentes odorum suavitate torpescunt & emoriuntur: ita beneficentia & humanitate bonorum gratiam non tantum facillime consequeris sed etiam monstris ejusmodi terrae summam aegritudinem animi conciliabis. *Rosae Amaranthum* subijcio, Graecis ἀπὸ τῆς μὴ μαρὰν εἶναι, dictum, quod nunquam marcescat, quam ob causam sepulchra *Amarantho* coronari solita scribit *Philostatus*, orto à Thessalis initio, Achillis tumulo ad eum modum coronato. Flores hujus cum rosae coniungimus, quò marcorem immaturum praecaveamus, propterea quod perennitate sua constantia Symbolum esse videantur.

Quid enim proximo beneficentia & humanitate tua prodesse, nisi sit perpes & constans ab animo praesenti & intrepido profecta. Quod olim heros quidam *Fabricius Gesvoldus Neapolitanus*, e- questrium copiarum ductor egregius, *Camerario* in

Emble.

Soliloq. lib. 2.

Hor.

Ovid.

Cam. in Embl. lib. 1. num. 75.

Emblematis referente, fasciculum ex hisce floribus spicacis colligatum in signo seu vexillo militari depictum gestans innuere voluit, se scilicet officii sui memorem constanti animo peracturum, quae provincia sibi demandata requirere videretur. Superest reliquis addendus *Crocus*, quam plantam *Theophrastus* & alii rei herbariae scriptores antequam in florem sese exerat, conculcata non nihil ac pedibus leviter attritam postea pulchrius renasci, feliciusque germinare referunt. Insignis virtus *patientia* est, si non lædas à quo læsus es: magna fortitudo, si læsus remittas; magna gloria, si cui potuisti nocere parcas, ut habet *Sidorus*. Nam juxta Poëtam:

— *Lævis sit patientia*

Quicquid corrige est nefas.

Ut autem *crocus* pedibus conculcatus flores proferat lætiores, ita non raro patientia & humilitas gloriam antecedit.

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim

Sæpe tulit Lævis succus amarus opem.

Pulchrior ut crescat teritur crocus: ô furor ingens

Lævis ut possit surgere, nolle premi.

Hæc tibi, mi Candidate, pro *Laurea Medica* conficienda sufficiant, quam *Hedera* connectere placet, non quidem quasi virtus & eruditio tua suspensa indigeat hedera, sed ut ulterius intelligas, in te frustra *Lauream* istam conferri, nisi totis viribus ô allabores, quo constanter facias illud, quod dignitatis, & honoris tui titulus requirit. Nosti plantam hanc non tantum æstatis calorem intensissimum, sed & hyemis frigus omni vitali principio inimicissimum virore suo perpetuo superare. Tuum igitur erit, constanti laborum & studiorum conatu veritatem in re Medica non tantum inquirere, sed etiam fallarum opinionum & hereseum illiadi resistere. Quod ipsum *Serpentes* tibi innuunt, qui potius sub *hederâ*, quam alibi latitare satagunt, ætus videlicet & frigoris violentiam perpetuo hic eludentes. Hanc prudentiam imitari te decet: nunquam enim sub *Laurea Medica* per hedera connexa latitabis, quin pro telis adversariorum expugnandis arma sufficientia tibi subministrerent. Sed ne quid nimis: id quod eadem hedera nos docet, quam interius immodicè sumptam mentem perturbare notum est, licet exterius usurpata non parum utilitatis adferat. Auream ergo mediocritatem in omnibus actionibus respicias, nam juxta Poëtam—

Rectius vires — neque altum

Semper vergendo, neque dum procellas

Cautus horrefcus, nimium premendo

— *littus iniquum.*

Auream quinquè mediocritatem

Diligit tutus, caret obsoleto

Sordibus relictis, caret invidenda

— *Sobrius aula.*

Sed alea jacta est, *Laurea* compacta est, nil restat, quam ut eandem, praesertantissime Domine Candidate, tibi per publicam Doctoris Medici renunciationem solenniter imponam. At verò cum id ipsum sine concessione sacrae Cæsareæ Majestatis fieri non possit, tuum erit, ut supplex ad genua procumbens eandem nobis implores. Quandoquidem vero talis concessio mediante Illustrissimo & Celsissimo Principe ac Domino, Domino Ludovico, Hassiæ Landgravio, Comiti Carimelimbocensi, &c. Fundatore hujus Academiae munificentissimo, Domino nostro Clementissimo, pro tempore penes Consultissimum & Amplissimum

Cam. in Embl. lib. 1. num. 75.

Cael. Rhod. lib. 17. c. 21.

lib. 1. num. 61.

virum, Dominum Gothofredum Antonium Jctum & Antecessorem celeberrimum, Cancellarium Academiae spectatissimum sit, ejusque propter adversam valetudinem absentis in hoc actu partes sustineat Vir Reverendus & Clarissimus, Dominus J. H. W. INCKELMANNUS, SS. Theol. D. Profess. & Academiae nostrae Rector Magnificus, ad M. E. nos convertimus, officiosè rogantes, ut his cæptis annuat & desiderio nostro satisfaciat.

CANDIDATO JURAMENTUM IMPONITUR A PROMOTORE.

Gaudium, juxta *Platonem* nihil aliud, quam Cael. lib. 19. cap. 14. jucunditatem esse statuitur, quæ de contemptationis aut virtutis cujusdam majestate profluat. Hinc in *lib. de pulchritudine*, cum de cœlesti, id est vera vita differet, ali animum scribit contemplandæ veritatis usu & gaudere. Inde fit, ut apud eundem gaudium mentis alimonia nuncupetur. Tale gaudium, omnino malum esse nequit, etiam si *Poeta*, dum *mala mentis gaudia* dicit, lætus visum sit publica vocabuli notione, quod volebat, explicare; sibi que connexam habet perpetuitatem, contrarii nesciam.

Hoc gaudium pro tempore te quoque, mi Domine Candidate, gloriari posse, nullus dubitat, dum illud, quod semel tantummodo per totam vitam exoptasti, supplex non difficile obtrivisti. Rem igitur aggrediamur, & quod superest exequamur, quod priusquam fiat, tuum erit, ut juxta normam statutorum ad sequentia capita tibi prælegenda jurejurando temet adstringas.

Juramentum à ministro Academiae prælegitur.

RENUNCIATIO.

Quod igitur auspiciatò fiat, ac in Reipub. & multorum hominum salutem vergat, ego GREGORIUS HORSTIUS, Med. D. & Profess. p. r. Promotor nomine Collegii nostri ritè designatus, Autoritate Cæsarea legitime mihi concessa, juxta Decretum Collegii Medici ab Amplissimo Senatu Academico consensu unanimi confirmatum, te

Johannem Hempelium Francofteinensem Silesium

Medicinae Doctorem creò, renuncio & proclamò, tibi que omnes immunitates, omniaque privilegia Doctoribus Medicis ubivis terrarum concessa tribuo, docendæ, exercendæque Medicinae potestatem amplissimam facio, in nomine DEI Triuni, Patris, Filii & Spiritus Sancti.

Insignium declaratio.

Iam talve Domine Doctor, & ea quæ sapiens vetustas ceremoniarum instar his actibus adde- re voluit paucis percipe.

Quod ergo primum est in *Cathedram* hanc sublimem

limem te ascendere jubeo: postquam enim Doctoris titulum consecutus es, re ipsa quoque te Doctorem esse demonstro; est enim cathedra docentium insigne, quos alios longè præcellere necessarium est. Nam ut is qui vestem ad solem explicat omnem implicitam labem facillimè diducat, sic etiam qui docet alios, intricatos errores deprehendit & seipso quotidie fit doctior.

Porro *librum* exhibeo, quo veteres amorem erga literas innuebant, minimè scilicet in hoc honore constitutis libros esse deponendos, cum potius *Alphonsum Aragonie & Sicilia Regem* potentissimum imitari debeant, qui licet eruditissimus erat, nunquam tamen, *Panormitano referente*, sine libris ad expeditiones bellicas abibat, ita ut Capuæ graviter decumbens lectione *Q. Curtii* se curatum fuisse statueret, & *librum apertum pro suo insigni gereret*.

Hunc *librum* primum aperio, quo contenta tibi magis pateant: vides enim esse Codicem M. Hippocratis, qui primus artem nostram in ordinem redegit & hanc ob causam immortalitatis nomen inter coætaneos suos sibi comparavit. Hic primus artem nostram longam, vitam vero brevem pronuntiavit. Hujus ut & aliorum Græcorum, Arabum & Latinorum monumenta nunquam deponas, sed eorum exemplis edoctus occasionem in arte nostra volucrem, experientiam periculosam & judicium difficilimum esse discas. Rursus eundem *librum* tibi claudio, ne servili quâdam judicii imbecillitate huic vel illi juratus sis, sed lecta cum Naturæ principii conferas, cum hæc ipsa dissentiente Medicorum intentiones omnes corrumpant.

Tertio loco *pileum* impono, quo honoratioris inferiorum respectu reguntur, quam ob causam fortassis veteribus etiam signum libertatis erat pileus.

Te quoque non tantum instar servorum apud veteres per munitionem ad pileum vocatorum libertate donatum, sed in honoratiorum numerum receptum esse hoc ipso ritu colligas, inter quos eò magis excelles, quo magis pilei gestatio canos augebit, quod habet philosophus, hoc est, quo magis res senibus proprias ac tuis honoribus dignas perficies.

Annulo quarto loco digitos tuos exorno, quod non tantum colligas dignitate tua plebejos, quibus jus aureorum annulorum non conceditur, te longè superare, sed simul eundem quasi pronubum esse dico, quo tanquam sacro Symbolo Medicina tibi fide conjugali jungitur, cujus materia purissima, scilicet aurum, metallum præstantissimum, *sinceritatem*, figura vero circularis ejusdem tam sine quam principio destituta *perennitatem* amoris illius innuit. Tuum igitur erit, qui Sacræ Medicinæ conjugio junctus, ut de existimatione ejus perquam sollicitus sis, teque in officio continas, quod in aliquibus Europæ scholis per *cingulum* novis Medicinæ sponsis exhibitum indicari consuevit.

Osulo tandem te amplector, non temerario, quale fuit illud, propter quod *Lepritanus* quidam à *Severo*, *Legato*, *proconsulari Romano in Aphrica* fustuario fuit admotus, referente *Sabellico lib. 5. En. 7.* adhibito elogio; *Legatum Populi Romani plebejus homo non temerè amplexabitur*: Sed amico, quo veteres advenientes excipere solebant, *Augustino teste*, quod pateat omnibus in consortium atque civitatem Medicam te plenariè receptum esse.

Denique nil restat, quam ut Laureæ Medicæ fructus eminenter in te luceat, quod *faces ardentes* in meridiano lumine succenlæ nobis innuunt, splendeat ergò lux eruditionis & virtutis tuæ, ut omnes intelligant ab inscitia & vitiorum tenebris te remotissimum esse.

Votum.

*Quid tandem superest, Hempeli, digne coronâ
Et Lauro Medica, quam promerere labores,
Queis tibi Pœoniam dudum scrutarier artem,
Queis placuit morbos, horum caulâsq, latentes
Indagare? brevi conatu, quod volo, dicam:
Sis Doctor felix, egroti sint tibi multi
Fidentes: multos curabis, sed tibi fidant
Est opus: hinc etenim spes est non vana salutis
Ægrorum; Medici tibi sic quoque dante Jephora
Doctoris titulus maneat tam nomine quam re.
Annat his votis divina potentia, Laurus
Ista tibi vigeat florens ad Nestoris annos.
Jam superest, grates refones ad numina quorum
Indultra præsens tibi contigit aënis honoris.*

GRATIARUM ACTIO.

Rectissime olim Chilon ille, teste Laertio, dixisse fertur: Beneficii dati oblivisci, accepti meminisse oportet. Vulgus hominum contra facit: si quid cui benefecerunt, sine fine prædicant, & sine modo exaggerant: si quid in ipsos collocatum fuerit officii, mox aut obliviscuntur aut dissimulant, secus faciunt ii, quibus de meliore luto finxit præcordia Titan? quibus ob id nefas est benefactorum de se querelas audire, quorum animus, dicente Seneca, ipsa virtute propositi sui capitur: qui omnibus in posterum bonorum officii carere nolunt, quod asserente Cicerone nihil tam immane, tam ferum sit, quam committere, ut quis beneficio non dicatur dignus: qui denique turpissimo illo ingratitude crimine animum, vitam ac famam polluere verentur. Ergò & hunc solennem actum meritæ claudunt gratiæ iis debitiæ, quorum ope subsidio consilioque huculque proficere, ac quorum salutari directione ad operam istam studiorum Academicorum metam feliciter appellere licuit. Te igitur, ô æternæ Deus, clementissime pater, sincero animi mei cultu veneror, tibi mens mea meritæ laudis hymnum accinit, quod pro paterno tuo affectu & benignitate non solum me animâ humanâ & intelligente donatum in hanc lucem produxeris: Sed insuper etiam à primis inde ortus mei principii mille beneficiis, paternæ tuæ providentiæ luculentis *temperatis* me liberaliter & benignè affeceris: imprimis verò, quod me scholis seu rectius latebris Pontificiorum maturè ereptum statim à primis annis ei discentium cœtui adjunxeris, cum quo veritatis Evangelicæ sinceram doctrinam cum ipsa quasi ætate hausii, ac præterea ab instructoribus fidelissimis in necessariis artium & linguarum principii sui fideliter instructus.

Quin & hæc tenus in omni vita, imprimis eo tempore, quo studiorum causa in diversis locis & Academiis vixi abundè & mille modis gratiam tuam sum expertus, dum me ab omni graviore infortunio, etiam quandoque in periculo rerum statu, defensionum, incolumen hucusque conservasti, necessaria pro vita & studiis sustentandis largiter suppeditasti, iisdemque aura clementiæ & favoris tui favisti, ac benedictione tuâ hucusque promovisti.

Majora

Majora sunt hæc omnia beneficia tua DOMINE, quam quæ vel verbis satis gravibus efferrî à me, vel dignis pro merito laudibus sufficienter deprædicari possint. Laudabit te Deus anima mea: laudabo TE DEUM meum quam diu fuero: omnibus diebus vitæ meæ non obliviscar beneficiorum tuorum DOMINE: semper laus tua in ore meo: semper ad gloriam tuam vigilabit spiritus meus. Tu quoque impostero gratiâ tuâ mihi adsis, ut tua ope suffultus nihil vel mente concipiam, aut opere efficiendum suscipiam unquam, præterquam quod ad divinam tuam Majestatis laudem & gloriam, proximique emolumentum unice directum sit. Fave ô benignissime pater huic Academiæ, in qua vera de TE & filio tuo CHRISTO Jesu doctrina sincere docetur ac dicitur: ac præterea disciplina & artes ad vitam hanc necessariam traduntur atque exercentur: spiritu sapientiæ tum docentium tum discentium animos largiter imbue, ut quisque eorum suo loco tibi grata & accepta faciat, sanctumque Nomen tuum munis vocationis suæ fideliter præstitis ac pia infuper & decenti vita sanctificet & celebret. Confunde & disperse omnes, qui hanc non salvam non florentissimam cupiunt pietatis & bonarum artium officinam, eandem Tu contra maledicos benedictione tua amplificata & illustra, ut ex hac ipsa per Te corpus societatis hujus mundanæ plurimum ædificetur ac inflauretur. Serva Illustrissimum ac Celsissimum Principem ac Dominum, Dn. LUDOVICUM Hassiæ Landgraviam, &c. Fundatorem & Nutricium hujus Academiæ longè munificentissimum, cum illustrissima conjugè & familia incluta, ut sub ejusdem patrocinio ac nutricatu inclutum hoc Athenæum quam diutissime vigeat, floreat, celebretur.

Inviçtissimo & Augustissimo Romanorum Imperatori RUDOLPHI II. beatissimæ memoriæ, secundæ post DEUM gratiæ, cum debitis meritiæ laudis præconiis jure debentur: Cujus clementiæ verè heroicæ, & ob id æternis literarum monumentis celebrandæ incluta hæc Giesena omnia sua jura & immunitates omniaque privilegia meritò accepta refert: ac inter alia etiam ea, quibus ad imitationem totius Imperii Romani Academiae omnium plenam ac perpetuam obtinet potestatem, summus honorum gradus cum omnibus privilegiis & immunitatibus ordini Academico à summis Imperatoribus concessis Facultatum Candidatis plenè conferendi. Hoc beneficium ut meritò maximi æstimat incluta hæc Academiæ, ita multo magis nos, qui abundè hoc ipso in ea nunc fruimur, grato animo agnoscamus, ac in ejus celebratione toti per omnem vitam occupemur. Erit Casareæ hujus ac verè heroicæ beneficentiæ monumentum superstes, quam diu celebrerimus isthoc Athenæum, quam diu orbis ipse supererit.

Augustissimo item & Inviçtissimo Romanorum Imperatori MATTHIÆ, divina gratia nunc temporis ad clavum Imperii constituto, immortales gratiæ cum æternâ nominis Imperatorii celebratione, debentur, cujus beneficentiæ omnia hujus Academiæ jura & privilegia abundè & liberaliter fuerunt approbata & confirmata. Nostrum est, supremum illius universi obis Monarcham DEUM TER OPT. MAX. intimis cordis nostri suspiriis venerari, ut regalem istam laudatissimi Imperatoris clementiam imperii felicitate, consiliorum salutarium prosperitate, vitæ longitudine ac in-

columitate omnibusque bonis aliis copiosè remuneretur. Et verò undè exordiar? undè verba mihi suppetant, quæ meritis ac beneficiis Illustrissimi & Celsissimi Principis ac Domini Dn. LUDOVICI Hassiæ Landgraviæ, &c. Domini nostri Clementissimi dignè respondeant? oratio deficit, non animus, verba satis gravia, non conatus, quibus tot molestias & labores, tot sumptus pro dignitate æfferam & deprædicem, quos Illustrissimus Princeps subire & perferre potuit, donec hoc jus, donec hæc potestas, summus nimirum honorum gradus Facultatum Candidatis conferendi huic loco acquireretur. Jamdum laudatissimi Herois fama per universam pœnè Europam undiquaque diffusa aliquam meritis gratiam retulisse videtur: à mea tenuitate quid aliud expectari possit, quam si piis ad DEUM votis pro salute & incolumitate Illustrissimi Principis, cum digna quoque & sempiterna tanti beneficii deprædicatione gratum animum pro virili demonstrare studeam.

Magnifico Academiæ hujus RECTORI, Viro Reverendo & Clarissimo, Domino JOHANNI WINKELMANNO, SS. Theologiæ Doctori, Professore primario & Superattendenti, pro tempore in absentia Viri consultissimi & Amplissimi Dn. Antonii Godofredi J. Cri. celeberrimi, Cancellarii hujus Academiæ meritisissimi, pro Cancellario æternâ gratitudine obstrictum me palam fateor, cujus concessione clarissimo & Experientissimo Domino Promotori facultas amplissima facta est honores istos Doctorales cum omnibus ad eosdem pertinentibus privilegiis & immunitatibus mihi conferendi: Meum erit ingens istud beneficium omni tempore apud quosvis meritis modis deprædicare, ac debitam observantiæ & obsequiorum promptitudinem pro eo ipso reponere.

Vestrum verò in me & studia mea affectum, Medicæ Facultatis Professores celeberrimi, Domini & Præceptores omni animi cultu venerandi, quem hæc tenus, dum vobiscum fui, pluries comprobastis, imprimis hoc tempore, quo summos istos in Medicina honores judicio & suffragiis vestris impetravi, sicuti verbis dignè vix explico, ita quid pro tantis meritis vobis rependam, ægrè invenio. Imprimis verò TUÆ Excell. Vir undique Clarissime & Experientissime, Domine, Præceptor & Promotor æternum mihi honorandè, quid & quantum debeam agnosco quidem, undè verò nunc solvam, vix suppetit. Si enim quod res est ingenuè fateri velim, tui nominis ac eruditionis celebritas tum insuper erga Facultatis nostræ homines summa humanitas, ac in juvenibus eorundem studiis & conatibus mira alacritas & incomparabilis promptitudo ferè solæ me in hanc Academiam evocarunt: tuis consiliis & directione instructus cum fructu in hac ipsa hucusque vixi; te conferente publicum illud mihi contigit testimonium, jura item & privilegia in Arte Medicæ omnia. Quid verò ego pro his? Ultra vires factæ promissiones vana sunt hominis, ideò apud bonos vix acceptæ. Sufficiat tunc incluta Facultati Medicæ, tum T. Excell. animis ad omnia debitiæ observantiæ gratitudinisque officia promississimus, cui religio sit tanti beneficii oblivisci unquam, aut intermittere quicquam, quò vel aliqua saltem ratione suam in præstandis gratitudinis officii demonstrare possit. Vobis denique Viri Reverendi Amplissimi, Consultissimi, Clarissimi, Experientissimi, Spectatissimi, Domini Professores

fessores & Hospites, tuque nobilissima studio- rum lectissimorum corona: Vobis, inquam om- nibus & singulis cum debita cujusque honoris præfatione immortales debeo gratias pro summo isto vestro in me affectu, favore & benevolentia incomparabili, dum non tantum solennem hunc actum amplissima vestra præsentia exornare, sed

& usque ad finem ejusdem summa cum patientia adesse, & faciles differentibus aures præbere voluistis. Omnibus ac singulis pro tanta benevo- lentia quavis observantiæ officia & obsequia promptissima suo loco & tempore cuivis com- probanda non promitto tantum, sed spondeo. DIXI.

DISSERTATIO IV.

De

CAUSIS SIMILITUDINIS ET DISSIMILITUDINIS IN FOETU RE- SPECTU PARENTUM.

Lib. 3. de V. P. cap. 10.

LEGANS est Galeni discursus (Magnifice Domine Rector, &c.) Ubi contra homines ven- tri, delictisque deditos, illo- rum studium commendat, qui juxta Platonem & Hippocratem opera naturæ mirantur, præ cæteris, qui mutilum animum ac facultatem homini divinitus concessam, cæcam efficiunt, & voluptatem præter leges & iniquè ty- rannidem exercentem potentem atque inexplebi- lem reddunt, de quibus pluribus agendum esse non statuit, ne pecudum ejusmodi moribus describen- dis sacrum sermonem, tractatum de usu partium corporis humani intelligit, polluere videatur, pro- pterea, quod eundem tanquam hymnum conditori suo componat: Existimo enim, inquit, in eo ve- ram esse pietatem, non taurorum hecatombas ei pluri- mas sacrificari, & castias, aliaque sexcenta odoramenta ac unguenta suffumigari, sed si noverim ipse primus, de- inde & alii exposuerim, quam sit ipsius sapientia, qua virtus, qua bonitas. Quod enim culta convenienti ex- ornare omnia, nihilque suis beneficiis privatum esse vo- luerit, id perfectissima bonitatis specimen esse statuo, & hæc quidem ratione ejus bonitas hymni nobis est cele- branda. Hoc autem omne invenisse, quo pacto omnia potissimum adornarentur, summa sapientia est; effecisse autem omnino que voluit, virtutis est invictæ ac insu- perabilis. Hactenus Galenus qui veræ religionis nescius posthabitis Ethnicorum sacrificiis falsis eo usque pervenit in libro Naturæ, præsertim in consideratione corporis humani, ut cultu non per se, sed ex accidenti, nimirum propter subjecti displicentiam, quatenus erat in homine non re- nato, minus convenienti, Deum creatorem agno- sceret, & ipsius mirabilia celebraret. Quod au- tem hoc loco Galenus ex consideratione partium earumque usu colligit, illud apertè quoque con- cluditur, ubi mirandam hominis generationem consideramus, ut non tantum Avicenna dicat, hominis generationem esse miraculum super mi- rabilia mirandum, sed Regius quoque Propheta Plal. 189. exclamat, & consideratione generatio- nis suæ, Buchananano sic reddente, Dei Opt. Max. Majestatem his verbis celebrat:

ARCANA mentis tu tenes, qui pectoris Arcana fabricatus es. Qui me parentis ventre conditum, curi Tenello amictu involveras. Compago mira corpori nostri, tua Miraculum est solertia.

Stupenda cuius opera, nec nostra assequi, Sed nec negare mens potest. Nam nulla nostri tam minutæ est corporis Pars, ut tuam scientiam Fugiat: nec ulla claustra pectoris latent Te conditorum pectoris. Masse recentis rudia adhuc primordia Radisque masse semina Ceu scripta haberes, corporique lineas Motum statumque noveras, Et membra nondum cum forent, quid adderent Dies sciebas singuli. Hac mente tacita cogitanti mihi, stupor Torporque sensus alligat. Animus labascit, cum tua miracula Perpendo necum dextere. Citius inibo numerum arenae in litore Quot volvat estus corpora: Quamvis oculis pervigil nunquam meis Dulcem soporem indulsero.

Cum ergo partium nostri corporis compa- gem admirandam per artificiosam Anato- men, superioribus septimanis, non tantum utili- tatis gratiâ, quatenus hæc cognitio Medicinæ ser- vit, sed etiam ob frequentiam & continuatam Domin. Spectatorum diligentiam eâ fidelitate & solertia pro virili proposita fuerit, ut vel minimæ quoque partis, aut etiam vulgo abjectissimæ vel sordidissimæ demonstratio, summi Creatoris ad- mirationem & cultum in nobis suscitaret, adeoq; nos vera scientia, quæ pabulum animi nostri, com- pletet: omnino conveniens esse judicarem, in præsentiarum de miranda partium nostri corporis, adeoque totius hominis generatione disserere, ni forsitan rimendum, illud Salustii nobis objici posse, dum in describenda Carthagine potius ta- cendum, quam paucis dicendum esse judicat. Quis enim nescit, quantis difficultatibus involucribus absconditus sit progressus formarum ex progeneratorum seminibus, ubi materis potentia torum tribuit Aristoteles, quem Peripatetica Schola sequitur: at alia est assertio veterum, ubi primus Hippocrates sese offert, qui nihil fieri dicit, quod prius non fue- rit, undè formas in suis principiis latitare statuit, quem olim Socratici, Stoici, Anaxagorici & alii sequebantur, à quibus hodiè non ablutum Scali- ger, Severinus, Quercetanus, alique non pauci, quemadmodum alibi demonstra- vimus.

Quis nescit, quanto fervore Galenici, pro sexus utriusque semine concurrente disputent contra Pe- ripateticos, quorum illi non mari tantum, sed &

foeminae semen prolificum concedunt, quod ab his ex Præceptoris mente negatur? taceo dubita- tiones, quæ de materno sanguine, tanquam altero generationis principio moventur, ubi dies citius, quam disserendi copia deficeret. Sed missis prædi- ctis, quæ naturaliter fiunt: quæ quæso temporis ratio tantum ad enumeranda sufficeret illa, quæ frequenter miraculorum instar in humanâ genera- tione succurrunt? ne dicam de monstris, quæ præ- ter intentionem naturæ fiunt, quam vis prodigii rationem frequenter habeant, quæ ratione Galenus Rhodiginus Imperante Constantio partum monstro- sum (sic asserente Marcellino) tempubl. in statum deformem inclinaturam planè protendisse scribit: Miraculo non caret; si verum est illud Diodori, quod Hercules puer adhuc; quinquaginta The- spii Atheniensis filias una nocte gravidas reddide- rit, ut ex his quinquaginta mares geniti Thespiæ- dæ dicti fuerint, quod multi non minus fabulo- sum iudicant quam illud Plinii de M. Catone Cen- sario, qui octuagenarius, tam vividâ senectâ, ut ne consenuisse quidem videretur filium genuit ex fi- lia Saloniæ clientis sui; quæ ratione de Masinissa re- ge Valerius refert, quod puerum quadrimum no- nagenarius reliquerit. Sic Sabellio referente, Corne- lia ex Scipiorum gente post sexagesimum secundum annum ætatis Volusium Saturnum, postea Consul- em genuisse dicitur: cum tamen miraculosum statuatur, si quinquagenaria ferat uterum, quam ob causam Constantiam, Celestino III. Pontifice dis- pensante; cænobio exemptam, & Imperatori Henrico VI. Conubio junctam, cum elapso tem- pore convenienti, prægnans deprehenderetur, ne quis fraudi & suspicioni locus relinqueretur, in- stante partus tempore publicè sub tentorio ere- cto, admissis spectatoribus, quotquot vellent, Fridericum II. Anno 1194. genuisse referunt Collen- cius & Cuspinianus.

Porrò de viris in ultimo senio generantibus Clafficorum sufficit Testimonium, præ cæteris, quod Savonarola habet de Nicolao Palavicino; qui filium à se genitum in centesimo anno habuit, & Alex. Bened. inquit: tempestate nostra quidam manus nonagenarius prolem suscepit, ex casta conjuge, quem vidimus. Quod Levinus Lemnius per exempla septentrionalium populorum confirmat, additâ ratione quod sint nonnulli robusti validique se- nes, quibus adolescentia continenter atque mo- deratè transacta sit, qui ad septuagesimum annum fecundi sint & in peragendo officio viriliter sub- sistant. Sic fabulosum illud, quod Plinius refert in Calensibus Indis gentè; quinquenines concipere fæ- minas, qui octavum annum ætatis non superent; non tamen omni fide carebit Savonarola, qui ex testimonio Masinise de S. Sophia Patavi recenlet hi- storiam de puella Papiensi, quæ nono ætatis anno gessit uterum, cui simile enarrat Sylvius. Annon hæc & similia maxime suspicienda? Cum non so- lum experientia quotidiana, sed etiam JCrorum decreto ante decimum quartum masculi, foeminae ante duodecimum generationi non sint aptæ. Ju- stas enim nuptias illi contrahere dicuntur JCræ, qui juxta præcepta legum junguntur, masculi pu- beres, foeminae viri potentes; quorum illud alibi postea hoc verò post duodecimum annum com- pleri statuit, quod tamen tempus nihilominus ni- mis tempestivum esse statuatur à Marcello Donato, si ad bene esse spectemus. Cur autem citius viro mulier pubescat nonnullis merito disquirunt, ubi prævaler Aristotelis ratio, quod intra uterum tempore longiori concipiatur foemina, quam mas-

extra verò celerius pubescat, quia pubes & vigor & etiam senectus mulieribus citius, quam viris ac- cidit, cum sint suâ naturâ debiliores; frigidiores- que, quam ob causam, præ sua frigiditate, tardius in utero discernuntur, quod talis discretio conco- ctio quædam sit, quæ fiat à calore, undè calidiora concoctu faciliora. Sed foris propter suam debili- tatem citò ad ætatis florem senectamque pervē- niunt, cum omnia minora, ut in artis fit, etiam in naturæ operibus citius ad finem tendant; quo sen- su JCrus Accursius fæminam cum malâ herbâ comparare conatur. Porrò mirandum est, quod de superfætatione innuit Philosophus, quod gra- vida super foetum conceptum alium adhuc concipere valeat, quo modo Herculem & Iphilem fra- tres procreatos esse Poëtæ referunt, nec experientia; rara licet, dissentire videtur, quamvis Galeni placitis hoc ipsum ex toto non consonet & apertè quoque per D. Augustinum negetur, quod nihilominus ratione sua fieri Rhases, Alfaravius, Avi- cenna & alii innūmeri demonstrant. Inprimis hæc de re pulchrè disserit Nicolaus Massa in Epist. Me- dic. 25. constitutionem mulierum ad superfætata- tionem aptam describens.

Notum est, quanta Doctorum & experientia diverfitas in gestatione sese offerat, ita ut Aristote- les scribat præ cæteris animalibus soli homini multiplex parienti tempus, esse; cum & septimo & octavo & nono parere possit, & quod pluri- mum, decimo quoque & undecimo. Hoc modo septimo mense perfectum foetum edi posse sæpius experientia confirmat, ut hanc ob causam Ulpia- nus JCrus partum post sextum mensem, dummo- do biduo vel triduo septimum attingat, ex Hippo- cratis mente legitimum admittat. Ita Salomon de- cem menses se in utero matris fuisse pernunciat, & Vestiliam; Cæsi Herditi conjugem Julium Rufum i. mense peperisse testatur Plinius. De se ipso scribit Petrus Apponensis, quod per decem menses & dies quatuordecim in ventre matris latuerit. U- nicum adhuc ex Alex. Ben. lubet adijcere cujus verba sunt: in Cypro Insula tempestate nostra feminam gemmos peperisse accepimus, alterum octavo mense al- terum decimo nono, macie confectum, utrinq; dentatum, qui capitis partem, quam synepur vocamus; consum- perat: accepimus & aliam quatuordecim mensibus partum tulisse, quibus animandi movendis, spacia imbe- cillitas quædam distulerat. Hic dubitationum pel- lus sese offerret, si illa discutienda forent, quæ post Hippocratem; Aristotelem & Galenum in hac materia Calius Rhodiginus, Hor. Augenus, Petrus Apponensis, Picus Mirandulanus, Andreas Laurentius, Avicenna; Albertus, Valerola; Vallesius; Heurnius, Alciatus, Gellius; inprimis integro volumine Fede- ricus Bona Ventura & alii non paucis Philosophis Medicis & JCræ posteritati reliquerunt, de qui- bus alio loco de re præloquimur. Si fetus exclusio- nem ex utero penitus consideramus, singularem & admirandam Dei providentiam quotidie con- spicimus, non tantum in iis, quæ secundum na- turæ modum; hoc est; communiter fiunt, sed et- iam quæ sæpius præter intentionem accidunt. Ita partus respectu Domitium Neronem præposterè e-

lib. 7. H. A. cap. 4.

lib. 5. de civ. Dei.

Intestato ff. de suis & leg. 7. Sap.

lib. 7. H. N. cap. 5. dist. 49. lib. 26. cap. 23.

Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 12.

lib. 7. cap. 8. lib. 5. tert. Hist. 6. 22.

lib. 24. L. aut. cap. 3.

lib. 4. cap. 3. lib. 7. c. 14.

lib. 4. c. 14. lib. 3. E. 6.

Tracl. 6. cap. 22. rub. 23. lib. 26. Morb. part. cap. 12.

lib. 7. N. H. cap. 2. Tracl. 6. cap. 21. rub. 6.

In com. de mens. mu- lier.

Inst. de Nupt. 5. 7.

Inst. qui- bus mod. tut. 5n.

lib. de Nat. hum. in præfat. de Anat. vi- cal. & mort. c. 6.

gen. anim. c. 6.

lib. 1. cap. 8.

vocatus, ac in regno successit, Anno 918. Magis mirandum est, quod refert *Valerius* quod *Gorgias Epirota*, fortis & clarus vir, in funere matris suæ utero elapsus, in opinato vagitu suo lectum ferentes consistere coëgit, novumque spectaculum Patriæ præbuit, non tantum ex ipso generitricis rogo lucem, sed etiam cunas assecutus. *Cajum I. Cæsarem* ex mortua matre excisum refert *Suidas*, cui tamen contrarius est *Plutarchus*, qui matrem *Aureliam* in bello Gallico primum amissam ipsi tribuit, ubi fidem penes autores relinquimus. Rem ipsam tamen & olim & hodie observatam fuisse constat, licet *Agelata* sectionis abdominis in demortua prægnante tantum mentionem faciat: Inprimis; memorabilis est historia, quam habet *Matthias Cornax*, & *Diomed. Cornarius* in *obs. Med.* de muliere, quæ nullo ingenio liberari potuit à fætu, ita ut sectio uteri commodum administraretur, adeo feliciter, ut etiam posteris annis de novo conciperet, de quibus & similibus plura leguntur in *de e-protomotois Franc. Rousseti* & in *Mirabilibus Marcelli Donati* à nobis editis. Recens adhuc exemplum est *Wittebergensis* observationis, ubi Anno 610. Victoris uxori, propter uteri herniam, contorto collo fætus maturus excludi non potuit, quam ob causam adhibita sectione filius perfectè sanus editus est, in hanc horam usque vivens, de quo plura videantur apud *Sennertum*, *Tandlerum*, & in *additionibus Marcelli Donati*, Mulierum respectu dolores parturientium sese offerunt, quorum non semel in exaggerandis perveritatibus & anxietatibus *S. Scriptura* meminit, quos tantos pertulisse *Estredam* Anglorum Regis *Aluvredi* filiam, ut cum parturiendo vehementer laborasset, perpetuo in posterum viri complexum abhorreret, dicitans, Stultissimum esse ejusmodi voluptati indulgere, quæ tantum doloris factura sit, quod habet *Polydorus*. Sic ergo fides *Plutarcho* in *Cic.* ubi dicit, *Helviam* M. Tullii Cicer. m. matrem eundem sine dolore peperisse: sit etiam interdem *Spartana* quædam virgo, furtim compressa, quæ eliso partu tantam patientiam dolores toleret, nulla missa voce, ut viciniore fallat, molem dolorum decori accidente dedecore superante, quod idem *Plutarch.* in *Lacænarum Apophtheg.* habet. Sit etiam apud *Tibarenos* Asiæ populos mulier partu soluta, quæ virum in lectulo componat, eumque tanquam pauci auctorem curet, quemadmodum juxta *Val. Flacc.* in *Argonaut.*

lib. 5.

libi deside mitra
Fata ligat, partuque virum fovet ipsa soluto.
Glorientur etiam *Egyptia puerpera*, quod statim à partu surgant è lecto ad obeunda domestica munia, quemadmodum *Ælianus* habet:

lib. 7. de Animal. cap. 12.

Non tamen his singularibus exemplis, regula contra communem observationem statuitur, sed summos & infimos æquè dolore matris parturientis in mundum oriri concludimus, adeoque vitam hanc ærumnosam ab ortu suo dolorificam pronunciamus, ut hanc ob causam apud *Athenæum* *Stratonicus* merito rideat hominum stultitiam, qui potentioribus divinos adscribunt honores, cum ex communi nativitate pateat, æquè omnes esse homines in infirmitate natos: Cum enim uxoris *Thimorhei* Atheniensium Ducis Clarissimi dolores partus audiret, si operarium, inquit, & non Deum peperisset, quales voces emisisset? Porro de fætuum pluralitate, sexuum differentia, eorumque proprietatibus ad generationem necessariis, molatum diversarum conceptionibus &

lib. 8. cap. 7.

similibus summa tantum, quod dicitur, capita si monstrare vellemus, nec temporis ratio, nec Institutum præfens illud ipsum pateretur: ne igitur benevolentiam vestram, quotquot adestis, Auditores exoptatissimi, videar abuti, paucis tantum inquiram, quænam potissimum sit vera similitudinis, & dissimilitudinis in humana generatione causa, de qua materia breviter, aurâ favoris vestri fretus, Philosophicè & Medicè dicere conabor.

Quamvis vocabulum similitudinis apud Logicos strictius accipiatur, pro illa tantum convenientia, quæ rebus diversis ratione qualitatum earundem tribuitur, ita ut sit aliqua relatio, cujus fundamentum sit eadem qualitas, quemadmodum pluribus in Instit. Logicis id ipsum demonstravimus: latius tamen hoc loco de omni convenientia, sumitur, quæ inter generans & generatum occurrit, unde communiter *Triplex similitudo* considerari solet inter progenitores & filios, nimirum, quæ sit secundum speciem, secundum sexum & secundum individuales proprietates & accidentia. Similitudo secundum speciem est, qua homo hominem & bos bovem producit, cujus tanta necessitas est, ut genitum à specie generantis varians, merito monstrum dicatur: est enim perpetuum, ut in vera & perfecta, quam univocam vocant, generatione generans & genitum sub eadem specie contineantur. Causa talis similitudinis alia esse nequit, quam subjecta generationis materia à parentibus communicata, semen scilicet speciei proprium, ubi sane materia non omnis actus expert, tanquam ens in potentia intelligitur, sed ejusmodi, quæ vivificum principium in sese contineat, cujus virtute talis & non alia species producatur. Talis vivifica virtus est ipsa vis formatrix, una cum semine à progenitoribus concessa, quæ licet inferior videatur potentia, quatenus de genere vegetativæ facultatis esse statuitur, aliquo modo tamen ultra suam naturam agit. non secus ac rude instrumentum in manu peritissimi artificis, respectu scilicet principalis agentis, quamobrem, ut habet *Mercatus*, in ejusmodi actionibus talis in genitura pullular delinatio & figura, qualis fuerit conditio ac natura principalioris agentis à quo movetur. Hæc facultas formatrix in spiritu genitivo seminis radicatur, ut pote, qui virtualiter in se omnium membrorum proprietates possidet, & est de genere & sorte spirituum vitalium: quorum beneficio, cum totum corpus, diversis licet & maximè differentibus partibus coagmentatum, conservetur, foveatur & respectu diversarum facultatum in actum dirigatur, ac rursus vitiatum & per naturam alteratum restituitur, omnino veritati consonum est, hujusmodi spiritus universalis causæ rationem habere, ita ut particularium causarum virtutes in eo contineantur. Ita *Langio* virtus informativa est spiritus in aërea seminis substantia contentus, virtutibus animæ vegetivæ imbutus, suo calore vivifico solis & stellarum calori proportionalis. Quamquam vero gravis sit dubitatio penes *Philosophos*, quomodo respectu generationis humanæ verificetur hoc pronunciatum, quod generans & genitum univocè conveniant, cum anima rationalis aliam rationem præ reliquis formis Physicis habere videatur, quam ob causam *D. Thomas*, *Scotus*, *Ferrariensis* & alii non necessarium esse judicant, ex parte hominis generantis actionem ponere, quæ formæ unionem cum materia attingat: far esse præparationem materiæ, quæ postea formam divinitus recipiat: Contra *Senecam* & alii concedunt actionem

lib. 1. de gen. & cor. c. 4. q. 33. lect. 1.

in art. par. Gal. com. 2.

lib. 1. de oc. cult. nat. cap. 8.

lib. 1. de mor. inter c. de mola.

In cent. cur.

lib. 1. Ep. 14.

li. de hom. gen. cap. 16.

lib. 1. de gen. & cor. c. 4. q. 33. lect. 1.

nem generantis eo respectu, quatenus forma in materia esse accipit, ut cum ea copuletur, quo etiam *Conimb.* inclinant: nihilominus affirmativam facilitatem tuemur quando cum *Arch. Piccolom. in prælect. Anat.* dicimus: non solam animam naturalem nostri causam formatricem esse, nec solum Deum, sed animam naturalem à Deo sapientissimo instructam atque edoctam, & ab eodem potentissimè directam & destinatam in perpetuam corporis humani conformationem.

Hoc est divinum illud pronunciatum, crecite & multiplicamini, quo præ reliquis corporibus Physicis, generationis modus præstantior humanæ speciei conceditur. Dicitur igitur anima vegetativa est insipiens & impotens, ut respectu formatricis facultatis insufficientis sit ad producendum hominem. Fateor, inquit *Piccolomineus*, tale quidem esse ex se & sua natura: at verò quatenus in ejus creatione præpotens ille Deus, in eam inspiravit semina & potentia & sapientia suæ, eatenus & sapiens & potens evasit. Posita causa similitudinis respectu speciei, facillimè patet, quod monstrum specie differens ab homine non sit naturæ opus, nec feminalis materiæ integræ, sed viciatæ, quod habet *Mercurialis*, cujus causa non incommodè secundum *Aristotelem* tribuitur materiæ, quatenus facultates & motus generantis plus vel minus impedit. Ubi enim materia idonea est, inquit *Argentarius* non tamen superatur, fit, quod est maxime universale, cum fieri non possit, particulare, quod perfectam proximi agentis formam requirit. Quod si magis impediatur feminis agentis vis, ita ut animal gigni nequeat, aliud quid intermedium obscuro motu præditum oritur, cujus generis molæ conspicuntur diversæ. Quod classificorum Autorum testimonio non caret: non enim dubitandum de eo, quod refert *Lennius*, de muliere quadam insulari, quæ præter prolem masculam simul animal monstruosum aduncum rostro, longo, teretiq; collo, oculis vibrantibus, caudâ acuminatâ & eximia pedum agilitate genuit, præter primum massa carneâ informi palpitante & instar spongiarum maritimum, aliorumq; *Zoo-phyton* vita quadam præditâ. *Jacob. Holerius* mulieri parturienti nihil aliud, præter animalia quædam ranis non absimilia cum multis purgationibus cruentis & corruptis ex utero prodiisse tradit, quod etiam *Amatus Lusitanus* habet, cujus generis multa ex variis Autoribus fide dignis collecta, apud *Marcellum Donatum*, de *Hist. Med. Mirab.* & *Dn. Cass. Bauhinum* lib. de *Herniaphrodytis* leguntur. Imo potest & aliquid ex alieno semine nasci juxta *Costæum* lib. 2. de *universa stirp. nat. cap. 5.* quod præter veterum observationes, exempla quorundam animalium testantur, cum ex erucis quotidie papilionis nasci videamus. Sed quid respondebimus illi difficultati, quæ propter diversarum specierum mixturem moveri potest, quando mulos & alia animalia complura, quæ ex diversis speciebus nascuntur, consideramus, ut ferunt de Africa, in qua, refertur *Mercurialis*, cum propter inopiam aquæ ad eam confluent, ubi reperitur, varia animalium genera, fit, ut ex his sese miscentibus variæ animalium formæ gignantur: unde pro verbio locus est factus, semper in Africa aliquid novi? ad unionem quandam semina diversarum specierum reduci merito statuendū, cum neutrum ejusmodi animal utramq; speciem suo modo referre videatur; at quo magis quid in sua perfectione decedit, eò in operationibus præcipuis imbecillius redditur, hinc imperfectum quid ejusmodi animal merito pronunciatum à Philosopho, quam ob causam ab *Homero* muli dicitur

Tomus primus.

cuntur *duplex*, quod conjectant periti, *de re mèd. 2. c. 10.* id est, ob insitam non gignendi proprietatem, quod eorum semen sit *de re mèd. 2. c. 10.* quasi dicas ventosum, & proinde fecunditatis nescium, ut habet *Cælius Rhodiginus*. Hinc *Sabellicus* refert, *Galbe Imp.* avū fulgur procurantem, cum aquila ex ejus manibus extirpauisset, sublimisque elata in frugiferam extulisset quercum, augurq; sum mum, sed serum genti imperium portendi dixisset, respondiisse per Ironiam quasi; *sane, cum mula pariet*, h. e. nunquam: Quamquam hoc ipso prodigio *Galba* confirmatus dicitur, cum sub id tempus, quo in Hispania res novas moliri tætauit, in ea terra mula enixa sit. Sic & prodigii rationem habere putabant, quando teste *Val. Max.* Sardis mula mulum peperit. Considerata similitudine secundum speciem, sequitur altera, quæ respectu sexus accidit. Esti vero substantialis differentia non est inter marem & foeminam, minimè tamen negari potest, ejusmodi diversitatem sexuum ad numerum eorum accidentium pertinere, quæ Philosophis inseparabilia dicuntur, cum non mas tantum sed & foemina secundum intentionem naturæ generetur, ex singulari Dei opt. max. providentia respectu quarundam proprietatum mare imperfectior, ut eo melius speciei conservatio continuari possit. An a. hæc imperfectio tanta sit, ut etiam *sexus imbecillioris transmutatio* in perfectiorem possibilis sit, merito dubitatur? affirmativa classicorum Autoritate confirmatur, quemadmodum alibi monstravimus, ubi non tantum veterum, sed & recentiorum exempla proponuntur, quod plurib; etiam ex *Marcello Donato* patet. Cum a. sexus diversitas tale sit accidens, quod una cū subjecti productione sit, quatenus membra generationis diversa cum reliquis corporis partibus in utero conformatur, adeoque forma numero & situ utriusq; sexus distinguuntur, omnino tutius esse judicamus negatiavam defendere cum *Laurentio*, *Pinao* *probl. 2. Mercurialis* & aliis, dicendo, quod fide dignorum Historicorum observationes portentosa fuerint, vel quod verisimilius, utriusq; sexus membra apparenter à prima nativitate adfuisse, quò etiam inclinatur *Marcellus Donatus* dum inquit: *Dicamus itaq; membrum virile in hujusmodi mulieribus à primordio ingentū, materiæq; superfluenti ab agète virtute talem tūc temporis formam inditam fuisse, sed eam naturæ lege, ut non nisi determinato tempore extra prodire posset, quod impossibile nemini videri debet, cum videamus dentes in utero materno in Embryone fieri non solum, qui primo prodeunt, sed & secundum, qui prioribus cadentibus renascuntur, occultari tamen, usq; ad statutum tempus extramissionis eorum, de quo *Barth. Eustachius* pluribus agit, quod etiam ex sententia *Hippocratis* confirmari potest, qui dentes à victu in utero nasci scribit, unde *Costæus* inquit: *illud est nostra ætate observatum, quod primo emergit, dentes esse veluti appêdicem, hæc autem si non decidat diuturnitate temporis ita dentes reliquo affigitur, ut abolito omni vestigio distinctionis, constitui corporis unius speciem referat: at si decidat, subrescente ea quæ maxilla infixa est denti & radices parte, nova dēris fieri videtur regeneratio, quæ tamē vera non est generatio, sed ejus, qui jam antea ortū habuerat, eruptio, naturæ consilio infiruta &c.* Ita *Columbus* etiam: *dentes in utero matris conformari certo comperi, sicuti ego per sepe ostendi magna adstantium admiratione, dum ex demortuorum infantium in matris alvo gingivis ex suis alveolis perexiguos dentes erui. Item in nuper natis, quod in extractis ex utero, atq; etiam in arboribus septem & octo mensium explorare mihi licuit. Huic subscribit etiam *Reusnerus* lib. de *Scorbuto*. Manifestum est igitur, tales puellas in viros mutatas**

lib. 1. de gen. anim. cap. ult.

lib. 17. 1. ant. cap. 17. lib. 2. En. 7.

lib. 1. cap. 6.

lib. 1. de nat. huma. Ex. 7. q. 1. lib. 6. Hist. mir. cap. 2.

lib. 7. Ant. it. q. 8. & lib. 8. q. 1. lib. de g. e. hom. c.

lib. de dentibus cap. 15. 17. lib. de carnibus. lib. 5. disquit. Physiol.

lib. 1. An. cap. 10.

Ex. 5.

ratas non revera, sed tantum apparenter puellas fuisse: quod & Lipsiæ accidisse meminimus, ubi nostro tempore penes Senatorem urbis, confanguinitate nobis junctum, ancilla serviebat, de qua propter tentatos amplexus cum ancillis reliquis suspicio virilitatis suboriebatur, quæ tandem privatim adhibitis obstetricibus, sexus utriusque notas habere comperta fuit, imperfectas tamen, ita ut concluderetur, potius virilem habitum, quam muliebrem eidem convenire; quam ob causam ad suos abiens vestibus ac nomine mutato cuidam nobili post amanuens instar servavit. Sic ergo differentia sexus accedens pro generis humani conservatione constans & immutabile, cum enim, quod Scaliger habet, non nisi ex masculo & femella perfectiores animantes ortus suos ducant, utrumque æque necessarium fuit in natura sua: alterum quidem propter alterum: utrumque propter specierum perpetuationem. Quando quidem vero causa sexuum, non ab omnibus eadem ratione ponitur, ulterius in eam inquirendum esse videtur: Sunt, qui Mares à calore, feminas à frigore fieri statuunt, quod inter veteres Empedocli tribuitur, à qua assertione non abluunt alii multi. Sunt, qui ex actione & passione hoc ipsum deducunt cum Arist. ubi dicit, in contrarium fieri mutationem, adeoque non marem sed feminam generari, quoniam principium superat, neque concoquere propter caloris inopiam, neque in suam formam ducere potest. Hanc contrarietatem quidam protinus ipsis feminibus inesse dicunt, ita ut semen dextræ partis marem, sinistræ feminam procreare dicant, quæ opinio tantum valuit apud multos, juxta *Mercurialem*, ut rei rusticæ scriptores tradant, dextrum testem ligandum esse, dum agnos feminas, sinistram contra, quando mares produci volumus. Sunt, qui non tantum semini simpliciter hoc tribuunt, sed eâ ratione, quatenus semen potentius prodit ab iis partibus, quibus mas & femina differunt. Sunt qui prædominio maris vel femine seminis sexus similitudinem adscribunt. Alii non tam semen, quam uterum respiciunt, quò modo calidum uterum inprimis in dextro latere marem, contra frigidum uterum, inprimis in sinistro latere feminam generare statuunt. Præ cæteris probabile est, sexuum differentiam fieri, pro materiæ generationis intemperie, facultatisque formatricis robore: Calidius enim semen cum facultatum eminentia marem, contra frigidius cum debilitate formatricis excedens feminam procreare solet: est enim juxta *Hipp. de Genit.* tum in viro semen femineum, itemque masculum, tum etiam in muliere. Utrumque enim semen, ut habet *Argentarius*, pariter in se habet vim gignendi hominem, quoniam in femine est solum forma hominis, curus mas & femina æqualiter sunt participes: non est autem in femine forma femineæ potius quam maris, quoniam mas & femina forma non differunt, sed solum sexu, in quo agnoscitur perfectio major & minor: mas enim feminam perfectior est, & propterea à perfectioribus principiis ille generari debet. Concluditur ergo: semen calidius, optimeque concoctum mares gignit, quod vero minus elaboratum frigidiusque feminam procreat. Insignis est locus *Hipp. lib. de vict. rar.* dum positus fundamentis hoc modo pergit: *Si contigerit, ut ab utroque (mare scilicet & femina) mascula corpora secernantur, pro re presenti incrementum procreanturque viri animo clari & corpore validi, nisi à subsequente victus ratione vitium contrahant. Quod si à viro quidem masculum semen secernatur, à muliere vero femineum, & masculum superaverit, eo quidem casu, ad validiorem aut imbecil-*

Ex. 131. sect. 4.

Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 12. 5. 19. In art. par. com. 2.

liorem genituram commiserit, cum nihil ex suis, quæ adsunt, habeat ad quod se conferat, & cum quo melius nutriatur. Parva enim majorem & major minorem suscipit, in commune tamen in ea, quæ existunt Imperium exercent. Et maris quidem corpus increfcit, femina vero minuitur & ad aliam sortem seponitur. Atque hi quidem prioribus minus clari sunt, sed quoniam masculum à viro excretum dominatum obtinuit viriles procreantur & hoc nomen merito retinent. At si à muliere masculum quidem secretum fuerit, & à viro femineum, masculumque dominatum obtineat, eodem modo quo prius incrementum accipit, hoc vero minuitur, Androgyni; hoc est, semiviri procreantur, hoc, nomine rectè nuncupantur. Atque tres hæc quidem hominum generationes plus aut minus inter se differunt, ob partium aquæ, cum igne scilicet (hoc est, ob innati calidi & humidum) temperationem, alimentam, educationem & consuetudines, de quibus etiam procedente oratione agendum est. *Fæmina vero eodem modo procreatur: si quidem ab utroque femineum secretum fuerit, maxime ad molliorem à natura comparata nascuntur. Quod si mulierum quidem semen femineum, Viri vero masculum fuerit, obtineat autem femineum, eodem modo increfcit, & prioribus audaciores quidem sunt, venustatem enim & ipsa. At si viri semen femineum fuerit, mulieris vero masculum, prævaleritque femineum, eodem modo incrementum accipit, & prioribus longe audaciores nascuntur, viraginesque nominantur.* Hæc tamen Hippocrates, unde manifestum redditur, solius caloris & frigoris considerationem non sufficere, nisi quis activitatem harum qualitatum, una cum subjecti proprietatibus aliis perpendat. Nec resistentiæ sola respectu agentis imbecillioris sufficit: Nam conformatio (inquit *Argentarius*) diversa partium, diversi situs, differentes connexiones fieri non possunt ex eo, quod materia resistat agenti, & se planè vinci non patiatur: requirit enim alicujus agentis vim, quam possit sibi assimilare & formare in suam naturam, quod patitur. Qui autem semen dextræ lateris masculinum, sinistri femineum absolute statuunt, hoc experientia refellit in iis, qui dextro teste avulso tam mares, quam feminas adhuc generant. Nec feminis idea respectu totius huc quicquam facit, ut statuamus, propterea femineum præcellens feminam producere, cum essentialis constitutionis ratione sexus uterque non differat, quod vel inde quoque colligitur, quod non omnes femellæ matres in aliis etiam proprietatibus referant, quod alias necessitate consequentiæ statuendum esset. Tandem utriusque qualitas & natura, quamvis causa sit adjuvans, adeoque fecundus generationis hortus hic merito statuatur, non tamen per se quicquam facit, sed externi continentis atque foventis rationem obtinet. Ab hac similitudine sexus natura plurimum variat in productione Hermaphrodytorum, marem feminamque referentium, quorum differentias varias apud *Vollateranum, Paulum Æginetam, Albucasin Paræum Chirurcum, Libaultium & alios videre licet*, ubi non tantum illi proponuntur, in quibus revera similitudo sexus utriusque videtur apparere, sed ii quoque comprehenduntur, quibus alias partium sexus distinguuntur mala conformatio est. Notabilis est observatio *Columbi*, de vero Hermaphrodyto, cujus dissectionem exquisitam instituit & consideratione partium demonstravit alterius sexus organa tantum apparenter & non revera adfuisse, quam ob causam *Marcellus Donatus* & *Galii* dubitant, an etiam detur ejusmodi Hermaphrodytus, in quo membra utriusque sexus perfecta sint, quamvis *Avicenna* id ipsum asserere videatur, cui *Suidas* etiam *Aræti* consentit, quod inventi fuerint ad utrumque parati, quæ fortassis non de perfecto congressu videntur.

lib. 2. Polit.

Serm. 42.

Lud. Viv. de Christiana tem. lib. 1.

Cit. loc.

Justin. lib. 7. & Sabell. lib. 1. En. 1.

V. Merca. lib. 3. de morb. mul. cap. 6.

lib. 7. c. 11.

lib. de Genitura.

lib. 3. de morb. mulier. cap. 7.

Anat. lib. 15.

Fen. 20. tr. 2. cap. 43.

videntur accipienda. Qui autem ejusmodi dissimilitudo fiat, facile quidem in genere colligere possumus, quando causam veram similitudinis ex superioribus repetimus, cum rectum sui & obliqui sit iudex. In specie vero, quid ipsam formatricis actionem, & in hoc casu possit impedire, pluribus ab aliis monstratur, ut inprimis videre licet apud *Bauhinum* in opere de *Hermaphrodytis*. Superest tertia similitudo secundum individuales proprietates & accidentia alia, quando parentes nati referunt in effigie externa, situ, quantitate, corporis constitutione, moribus animi & similibus, quam similitudinem tam exactam *Aristor. & Pomponius Mela* apud populos quosdam, inprimis apud *Gammaras* esse dicunt, ut, etiam si communes uxores habeant, quisque tamen ob similitudinem filios suos agnoscat. Hinc etiam *Julia Augusti filia, Agrippæ* conjux, adultera, filios marito similes gignebat, ea propter, quod non nisi navi plena suos impudicos congressus cum aliis institueret, quasi fundamenti loco præsupponens, quod similitudo natorum parentum naturam imitetur. Quod ipsum *Stobæus* quoque refert, quod *Limyræ* uxores habeant communes, & liberos communitè alant, usque ad annos quinq;. Deinde sexto anno pueris omnibus congregatis similitudines ipsorum ad viros conjectant, & unicuique similem tradunt puerum, seu parenti, quem ille acceptum pro filio educat. Hinc *Evander Arcadium Rex*, ubi primò *Eneam* intuitus est, in patris *Anchise* memoriam illum his verbis amplexus est, juxta *Poëtam*: — *ut te fortissime Teucrum Accipio, agnoscoque, lubens, ut verba parentis Et vocem Anchise magni, vultusque recordor.* Notatu dignum est illud *Historicorum*, quod *Semiramis* Nini primi, Assyriorum regis uxor, lineamentis faciei & aliis Nino filio persimilis fuerit, cujus personam & sexum mentita, multis annis post mariti mortem Assyriis magna cum laude & imperii incrementum imperavit. Sic *Proconesiam* ancillam duplici adulterio geminis edidisse *Plinius* refert, utrumque patri suo similem, quorum alter Dominum, alter Procuratorem ejus repræsentabat. Hujus similitudinis causæ variæ fuerunt apud veteres. *Empedocles* similitudines in filiis ad parentes, ob genituræ vigorem fieri statuebat. *Parmenides* patri factum assimilari voluit, si feminale materia à dextro latere communicatio. *Averroës* formam masculinitatis vel femineæ vigoris in femine perpendit, ex eaque omnia deducere conatur, quò etiam inclinatur *Valesius lib. 2. contror. cap. 8.* Stoici pro feminis ideâ totum ex anima & corpore constans representant, similitudinis etiam causas demonstrare conantur, quo etiam *Hippocrates* inclinare videtur. Quæ omnia recentiores colligunt & planius rem ipsam determinando, similitudinem individualè ex ipsa formatrice individualiter in hoc vel illo subiecto agente deducunt. Hinc *Mercatus*: In formatricis animatorum in femine facultas, cum sit per signatam materiam contracta, ab illa recipit, ut producat speciem similem, respondentem tamen certis etiam definitis; affectibus ejus individui, unde decisa est. Cum enim formatricis sit vis corporis residua in parentum membris, & sui similitudinem in semen inducat, quia facultates has potius ex subiecto & materia, cui inhaerent, diversas esse credendum est, quam ex propria natura, siquidem potentia per materiam individuatur; ob id, hanc peculiarem similitudinem non à facultatis formatricæ diversa ratione solum (licet eam consciam ejus similitudinis esse oporteat) sed ad materiam seu instrumentum etiam, quo utitur & cui veluti sub-

jecto alligatur, referenda esse procul dubio arbitror. Subiectum autem, cui formatricis hæc facultas inest, tantum esse cetero spiritus & temperamentum illius feminale substantiæ, cui inhaeret, ut semen illud in aliud transmissum simile ei, à quo decidit, generare possit. Hæc tamen *Mercatus*, qui pluribus paulo post demonstrat, quomodo virtus formatricis beneficio spirituum & temperamenti tam efficax reddatur, quatenus principia generationis sigillatim nem quandam susceperant, idque beneficio partium principalium commodum & naturam particularium membrorum respicientium. Qua ratione *Thomas* pro confesso fuit, quod in natura animalium virtus reperitur, quæ sit communicativa sui in materia individuo propria: ex quo sequitur alimentum, quod in principio est dissimile, quatenus crudum adhuc, in fine simile, quatenus apponitur, juxta *Philosophum*, in medio esse in potentia proxima ad finem, scilicet membrorum formam determinatam, cum nutritio nihil aliud, quam particularis quædam generatio esse videatur. At ejusmodi alimentum ultimum, quod jam jam in partes ipsas assimilandum est, semini per venas & arterias pro materia communicatur, unde luce meridianâ clarius est, quod jecur (*verba sunt Mercati*) non generet sanguinem in genere & citrà aliquem respectum, sed ipsum perficit ad individuum habito respectu, cujus mutationem intendit. Quare non sufficit in genere sanguinem in jecore confici, sed necessarium est, ut iis conditionibus sit præditus, quibus singulis partibus totius respondere, earumque conditionibus determinatis sufficere queat. cum jecoris operatio sit officialis, qua non sibi, sed toti sanguinem generat, quam ob causam necessarium, ut respectus ad partes omnes adfit. Quam ergo similitudinem cum membris alendis sanguis à jecore & spiritus vitalis à corde receperunt, eandem in feminis generatione servant, ita, ut postea in utero ex hac materia feminis, quasi signata, formatrici facultati facile sit, reliquis consentientibus, similitudine in individualibus, proprietatibus respectu parentum producere. Unde manifestum est, minus probabile esse *Herculi Saxonie* opinionem, quam thei, cap. etiam alii amplectuntur, quæ statuit, feminalem materiam determinatam fieri ab ipsis partibus, quatenus accedens ad ipsas partes similes etiam ab his qualitatem suscipit, ac tandem tanquam superabundans expellitur; cum sine necessitate hoc ipsum ponatur, propterea, quod ipse sanguis & spiritus, alio modo, quo diximus, signaturam suam accipiant. Hæc ergo ratio, juxta *Poëtam* rectè, *Horat.* *Fortes creantur fortibus & bonis, Est in juvenenti, est in equi partum Vigor, nec imbellem feroces Progenerant aquila columbam.* Hoc modo similitudinis individualis causa ordinaria patet, ex qua facillime quoque colligitur, quod morbi hereditarii non solum dentur, sed etiam ex iisdem prædictis fundamentis originem suam habeant: nihil enim obstat (quod alibi pluribus deduximus) quin parens, qui quo ad externa lineamenta similem generare potest filium, internâ quoque partium imbecillitate præditum eundem producat, quoniam formatricis vis naturalis, quæ partes omnes repræsentat per feminis corpus extensa statuitur. Prout autem, juxta fundamenta superius posita, repræsentat semen omnes partes, ita etiam includit partium accidentia, quæ permanentiam quandam fixam ac permanentem obtinent, unde non omnes morbi cum semine propagantur, sed illi tantum, qui radicem obtinent fixam seu tartareas, ut recentiores loquuntur. *Cardanus* longos & confirmatos morbos per se-

Conjunge Maur. Cordum lib. 1. de morb. mul. in Hipp. sent. 11. Part. 1. q. 119. art. 2.

lib. 2. de an.

lib. 4. Panthei, cap. 30.

Horat.

Vid. Disp. 5. Coron. 2. Quæst. 1. & Dissert. 3. de Anat. Vitali & morbia.

V. lib. nostr. de Scorb. exerc. 1. 5. lib. de venen. c. 11.

lib. 3. fen. 22. tom. 2. cap. 13.

Disput. 6. Coron. 2. Quæst. 2.

V. Sylvaticum in cōtroverf. Med. num. 69.

lib. 7. Nat. hift. cap. 12.

lib. 1. de gen. & cor. cap. 4. 9. 10.

Loco citato.

lib. de foet. form. c. 3.

lib. 4. de Gen. anim. cap. 3.

In art. part. com. 2.

lib. de ære aq. & loc.

men communicari statuit, non breves & fortuito invadentes. Unde procedit hoc loco, quod *Avicenna* habet, sperma videlicet habentis membra læsa raro sanum generare. Hinc videmus Arthriticidem, calculum renum, phtifin, hydropem, luem veneream & similes affectus facillimè cum reliqua hereditate liberis communicari, nõ quidem ut actum statim adfint, sed ut seminarium occultum, latensq; possideant; cujus ratione suo tempore, datis aliis requisitis necessariis, in actum ejusmodi morbus erumpit, eo modo, quo variolarum & morbillorũ seminarium omnibus ferè per impuritatẽ sanguinis materni postremis mensibus in utero attracti, modo satis occulto, comunicatum, in hoc citius, in alio serius, datis convenientibus causis adjacentibus, erumpere videmus, quemadmodum *tract. de morb. pluribus* demonstratum fuit. Hoc apud veteres etiam in confesso fuit, ita ut *Plutarchus lib. de sera Num. vindicta* scriptum reliquerit, quod veteres post mortem eorum, qui talibus morbis perierant, filios ab ineunte ætate Medicorũ curæ tradiderint, ut quoad fieri posset, præservatio conveniens institueretur. Nec obstat huic assertioni, quod Podagricus non semper Podagricum, nec calculosus calculosum generet; cum sæpè parentis affectus adhuc levis esse queat, vel etiam si gravior sit, obliteretur nihilominus bonitate feminis; alterius parentis, quod morbosas qualitates expugnet atq; corrigat, quatenus utriusq; parentis principia generationis essentialiter unum quid in productione foetus constituant. Cur autem similitudo sæpius, tam quoad accidentia naturalia, quam quoad morbosas dispositiones non filio, sed nepoti communicetur, ita ut proles non patrem sed avum referat, non immerito dubitatur? mirum enim, quod *Plinius* habet, de *Nixæo Bizantiæ genito*, qui adulterio *Æthyopis* natã matre, nihil à cæteris colore differente; ipse atri coloris filium genuit, adeoq; avum redivivũ quasi reddidit! hic *Doctores Comimbrienses* eò respiciendum esse putant, quod causæ alicujus incidentis concursu non parentis, sed avi proavi, vel etiam extranei proprietates induci possit. *Mercatus* principis generationis avorum quoq; similitudines tribuit, ita ut virtute parentum imbecilliori, sæpius avorũ proprietates sese exhibere queant. *Cappivaccius* causam hanc esse statuit, quod fieri possit, ut avorũ semen non usq; adeo sit robustum, & vim accipiat in liberis seu progenitoribus, cumq; in his hanc vim habeat, fieri consequenter, ut ex his prognati avorũ similitudinem retineant. *Aristoteles* rem totam ex eo deducere conatur, quod motus & facultates quidam sint potentia, alii actu, & quod degeneret in oppositum, quod superatur, & quod transeat in motum proximum id, quod solvitur, & si minus solvitur in propinquum, magis in remotiorem discedere, quam motus exolutionem à patiente fieri statuit, per vim quasi reactionis, ut agens interdum magis patiat, quam agat. Hanc Philosophi assertionem suis instantiis non carere putat *Argentarius*, qui similitudinem ad majores interdum transire statuit ea propter, quod feminis ea pars, quæ membrum aliquod efformavit, intergravis viribus refer vata sit in commixtione cum semine femineo, ita ut referre possit majorũ, à quibus propagatio facta est, similitudinem. Sic enim videmus aliquando omnes, qui sunt ex eadem familia per multas successiones nascuntur habere vel simum vel aduncum etiam, vel os latum, vel augustum, aut aliam partem majorum suorum imaginem referentem. Sic *Hipp. Macrocephalos* ex iis, quibus caput magnum, longa serie generari statuit,

quales *Lentulos* & *Cicerones* apud Romanos fuisse *Mercurialis* testatur, quod hodiè quoq; familiaris nõ pauca confirmant. At verò de eo præfens dubitatio non est, quam ob causam *Argentarius* ratio nõ sufficit, quia talis similitudo hic inquirenda, quæ prolem non simul parentibus, sed avis proavisq; tantum assimiliter. Nos in tali casu prius fundamentum præsupponimus, quod idea, nõ parentum tantum, sed & majorum in semine lateat, quocirca probabiliorem judicamus sententiam illorũ, qui nõ tantum impedimentum aliquid, vel imbecillitatem seminis avorum, aut integritatem virium in principis generationis respiciunt, sed maximè observant, quod seminarium hujus aut illius accidentis à parentibus communicatum interdum non in filio, sed nepote vel pronepote traducatur ad actũ, quatenus in hoc & nõ in illo sufficientia requisita sese offerunt. Hinc accidit, ut interdum in nepote, & non in filio morbus & affectus aliquis hereditarius avi repullulet, quod seminarium ab avo concessum nõ traducatur in actum in filio, quod tamen nihilominus potentia inest ipsi membris, & impeditur ejusdem vis, vel quod morbus contrariis illas afficiatur, vel quod à causis foventibus absterneatur, vel quod matrem nactus sit optimi temperamenti, laebesq; paterni feminis aliquandiu impediatur, ut ad incrementum pervenire nequeat. At nepote subsequente cum semine latens etiam imbecillitas illa communicatur, quæ causis impediètibis minimè datis vim suam ad actum traducit. Hæc ordinariã similitudinis individualis causa *Davidis* filius *Adonidas* fratri *Abfolamo* & forma & rebellione contra Patrem similitudo in Scriptura statuitur. Ita *Servilius* gemini, quod *Cicero* habet, & *Menechmi* *Plautini* adeo inter se similes fuere, ut eos neq; nutrix, ac ne mater quidem, quæ pepererat, dignoscere posset. Sic *Mechlinii* gemellos fuisse cuidam Senatõri *Vives* refert, forma externa sibi invicem tam similes, ut in iis dignoscendis nõ tantum extranei, sed ipsi parentes etiam fallerentur, Johannem pro Petro & Petrum pro Johanne vocando. Postis dictis non levis dubitatio superest de iis, quibus similitudo ejusmodi convenit, etiam si sanguine minime sint conjuncti. Sic *Plinius* refert, *Antiocho* Regi *Syriæ* plebejum quendam nomine *Artemon* in tantum similem fuisse, ut *Laodice* conjux regia, necato jam *Antiocho* munus per eum commendationis, regniq; successionis peregerit: ubi nõtabilem quoq; pònit historiam de *Torano*, qui *M. Antonio* *Triumviro* eximios forma pueros, alterum in *Asia* genitum, alterum trans *Alpes*, ut geminos vendidit, propter insignem similitudinem, & cum detecta fraude à *furente Antonio* argueretur, inter alia magnitudinem pretii conquerente (nam ducentis mercatus erat festertis) respondit, ob id ipsum se tanti vendidisse, quoniam non esset mira similitudo in ullis eodem utero editis, diversarum quidem gentium natales tam concordi figura reperiri, super omnè esse taxationem, adeoq; tempestivam admirationem intulit, ut ille procriptor animus modo (vel *mero, juxta veterem lectionem*) & contumelia furens nõ aliud in cœntu magis ex fortuna sua duceret. De *Augusto* refertur in *Saturnalibus*, cui similem historiam habet *Val. Max.* quod juvene quodam Romam veniente, qui formã corporis similitudinẽ *Augusti* plenissimè repræsentabat, ita ut omnem populum spectaculi admiratione suspenderet, eum ad se vocatum interrogaverit: fuit ne unquã, ð *adolescens, mater tua Romæ*: fuit ille quo pergeret: & minime (inquit) mater; at pater meus *Sæpe. Facet & illam suspitionẽ repulit & novam peperit.* Vidimus nos, inquit *Fulgosius, Fran-*

lib. 9. c. 15.

In apol. Herod.

In annot. ad Arrest. part. Tholofani.

Decad. par. rad. 7.

lib. 3. de mor. mulier. c. 7.

lib. d. hom. gen. c. 22.

lib. 9. cap. 15.

Francisco, Sfortie Mediolanensi Duci, cujus aspectu nihil gratius, nihil principe magno dignius erat, juvenem, in levi ipsius armatura, vultu adeo similem, ut aulæ totius cõsensu, ob eam similitudinem cognomento Princeps appellaretur: cum *Franciscus* utpote omni in re humanissimus, nõ sine voluptate in eo tanquam in speculo imaginem suam, ac plerisq; in rebus gestus suos ac vocem agnosceret, & nonnunquam contempleretur. Mirum etiam quod habet *Henricus Stephanus, Martinum Guerre & Arnoldum Tilius* formã & oris lineamentis adeo similes fuisse, ut *Martino* in militiam profecto, *Tilius* formã similitudine *Martini* uxorem circumveniret, quatuorq; ipsius fororibus, aliisq; nonnullis propinquis & vicinis imposuerit, & aliquot annis, conjugali quasi consuetudine, cum illa versatus sit, quemadmodum hanc historiam pluribus & circumstantialiter refert *Arrestum Tholosanum* cum annotationibus *Corasii* editum: de qua historia vide quoq; *Petr. Gregor. Tholosan. in Synt. agm. Juris l. 86. c. 6. n. 17.* Tales similitudines adhuc hodie sese offerunt, quemadmodum Pastores duos in vicina novimus, qui sanguine licet disjuncti, faciei formã talem obtinent cõvenientiam, ut me ipsum non tantum aliquoties fefellerint, sed & alios, ubi sæpius etiam in hæc urbe debitum unius ab altero postulatam fuisse scimus quod ex ore alterius habeo. *Wittebergæ* quoq; me studiis adhuc operam navante Studiofium novi Theologiæ, qui *Philippi Melächthonis* faciem exquisitè referebat, ita ut hæc ob causam communiter *Philippus* diceretur, quamvis natione *Francus* cũ *Melächthonis* familia nulla necessitas eidem intercederet. Quoniam vero nõ negamus, quod habet *Corasius* *IGtus* primò tantam rei causam ad æterni naturæ Autoris infinitam sapientiam (cum eo honore & reverentia qua dignus est) referendam esse, qui neq; hominum stirpibus ac cognationibus, neq; regionibus, neq; voluntatibus sese alstringit, sed pro incomprehensibili sua providentiã, arcanis, altis & omni humanã mente remotis judiciis, suas quibusq; rebus ideas & formas tribuit: nihilominus post causam hanc universalem, has convenientias ex causis dissimilitudinis deducendas esse censemus, cum quod *Louberius* habet, natura quidem prima sit unicum illud rerũ omnium principium, & de *universis* in *universis* secundam vero, tum materia ab illo creata, tũ forma huic annexa, quæ proximiora hic etiam considerantur, quatenus necessarium est, in talibus respectu parentum dissimilitudinem concurrere. Notat autem *Mercatus*, quod dissimilitudo natorum fiat partim formatricis ratione, quatenus non sufficienter excitatur ad singulas ideas feminis, unde varia dissimilitudo, quæ omninò monstruosa fit, si simul inordinatè vis illa per semen distribuatur, quò plurimum etiam ineptitudo materiæ intervit. Hoc modo *Mercurialis* à crassis & robustis parentibus interdum graciles & infirmos oriri censet, vel quod materia feminalis justo modo sese non habeat, vel quod formatrix ab utero quidpiam impedimenti patiat. Nec obstat hic, quod manci mutiliq; parentes nihilominus integros generate videantur, quæ dissimilitudo nihil includit absurdum, propterea, quod ejusmodi parentes sint muti, quo ad externas operationes, non autem quo ad potentiam internam, uti vi partium principialium idea totius, & per consequens etiam earum partium, quæ mutilatæ sunt, in gradu perfectiore seminali principio generationis communicatur. Cæterum præter materiæ ineptitudinem & alia, quæ formatricem impedire possunt, plurimum valet imaginatio pa-

rentum & imprimis materna, quam ob causam *Empedocles* olim similitudinem individualem ex toto Phantasiæ seu Imaginationis efficaciam tribuebat. *Philosophus* etiam rationem reddens, cur partus hominum, præ cæteris animalibus tam dissimiles eveniant, hanc addit rationem, quod homines in generando vario, vagoq; sint animo. Quamquam vero per superiora patet, ex toto sententiam *Empedocli* non esse retinendam, non tamen illis subscribimus, qui nihil quicquam imaginationi tribuunt: medium potius tenemus, & rationibus & experientia convicti, cum phantasia humoribus & spiritibus imperet, isdemq; motum diversum imprimat, & facultate formatricis superior sit, qua ratione plurimis eventis deprehensum est, parentum imaginationem ad temperamentum, & ad vim formatricem modificandam atq; inflectendam mirabiliter efficaciam obtinere, adeo, ut si nimis vehementer & intenta sit, nonnunquam rei cogitatæ figuram etiam alienam & peregrinam foetui inducat, ut habet *Dd. Comimbrienses*. Idem *Casalspinus* repetit, addita ratione, quod foetus sit matris pars, quandiu utero adnatus est. Sic etiam *Fracasorius*: impossibile non existimabimus, quod de prægnantibus dicitur, remanere scilicet in factu signa quorundam, quæ ipse validissime appetiverit. Siquidem facta ingenti quadam Phantasia & appetitu quorundam, anima ex iis, quæ in corpore sunt, proportionale aliquid movet, præcipue in sanguine, ex quo cum nutriatur foetus, nihil prohibet, signa quadã ejus alimenti ita affecti in eo remanere, præsertim coloris, propter quod ea signa rubentia ferè omnia sunt, & unctionem aliquam in sanguine factam ostendentia: fortassis etiam figuram caput e rei ostenditur, quod in eo etiam proportionali anima etiam figuram mentiatur. Est enim quod *Wierus* habet, imaginatio thesaurus quidam formarum per sensum acceptarum, quã juxta *Fernelium* vis formæ effectrix in generatione regitur: quanta vero ejus efficacia sit, quotidiana genitorum experientia confirmavit, de qua plura videantur apud *Baptist. Codronchium*. Hoc modo *Hippocrates* mulieris cujusdam famam è suspitione adulterii liberavit, ubi dissimilitudinem liberorum à pictura cubiculi demonstrabat, quã ratione *Damaſcenus*, visam sibi puellam urfi more villosam asserit, quæ non aliunde deformitatem hanc contraxerit, quam quod mater *Johann. Baptiste* imaginem *Camelinã* pelle vestitam in cubiculo fortassis intentius sibi imaginata fuerit. Recens est historia, quam nos publicam reddidimus in additionibus *Marcelli Donati* de puella, qui anno *MDCX*. in *Regia Praga* nascebatur, partibus infimi ventris omnibus ferè extra abdomẽ propendètibis nudis, instar vituli mactati primum, quem mater intentius utero gestans adhuc, intuita fuerat, cujus miraculi figurã ære incisã tũ temporis his verbis exornavimus: *Ecce puer Praga perfectus nascitur, imis Partibus exceptis, quas venter continet, ut sunt Intestina, jecur, Stomachus, Splen, capsula fellis: Hæc etenim mediam propendent nuda per alvum. Inquiri causam? Vix ternis mensibus ante Partum, mactatum vitulum conspexerat ipsa Mater, membrorum mitans Phantasmate sedem.* Hujus imaginationis tanta vis est, ut mulier sæpius pro intentione sua foetum similem producat, etiam si generanti sit dissimilis, quam ob causam patres, si forte conjuges suspectæ fidei nanciscuntur, non ita gloriari decet ob similitudinem foetuum. Fit enim sæpe (inquit *Dn. Baubinius*) ut mulier quædam, cum extra legitimum thorum se alteri prostituit, metuens, ne inopinato subitoeque mariti interventu opprimatur, ut foetum edat non

10. Probl. 12.

Coujunge Valesium in sacra Philos. c. 11. lib. 1. de gen. & cor. cap. 4. 9. 10. lib. de Dam. in vest. c. 17. lib. de Sympath. cap. 23.

lib. 3. de Lam. cap. 8. lib. 7. Physiol. cap. 12.

lib. 2. de morb. venes. cap. 16.

lib. 7. cap. 3.

lib. 1. de Hermaphrod. cit.

adultero, sed marito prorsus similem. Hoc forte novit etiam adultera, Sabini uxor, quae tantum de marito cogitabat adulterium cum aliis committens, quem Thomas Morus eleganti Epigrammate ridet, quod similitudine fretus unum tantum praeter ceteris filius tanquam legitimum agnosceret, dum inquit:

Quos ante conjux quatuor Natos, Sabine protulit Multum ecce tui similes, Tuos nec esse deputas: Sed quem tibi puellulum Enixa jam nuperrime est. Solum tibi similitum, Pro quatuor complecteris, Adulteri nos quatuor Vocas, repellis, abdicas. Atqui graves tradunt Sophi, Quodcumq; matres interim Imaginantur fortiter, Dum liberis datur opera, Ejus latentur notas Certas & indelebiles, Modosq; inexplicabili In semine ipsum congeri, Quibus receptis intinuit, Simulq; conrescentibus, à mente matris insit am Natus refert imaginem. Quum tot abesse millibus Dum gignit uxor quatuor (Quod esset admodum tui Secura) dissimiles parit: Sed unus omnium hic puer Tui refert imaginem, Quod mater hunc dum concipit Sollicita te de plurimum, Te tota cogitaverat Dum pertimescit anxia Ne tu Sabine incommodus, Velutq; Lupus in fabulam, Supervenires interim.

Probabilem quidem; quod obiter addo, non tamen demonstrativam assertionem hanc judicamus, cum Corasio citato loco: quia experientia rerum magistra saepe contrarium loquitur, cum frequenter spurii vero & naturali patri non corpore duntaxat, vultu & lineamentis, sed moribus etiam atque ingenio similes evadant; qua semper verisimile sit, adulteram magis de absente marito, quam de praesente adultero, quem in complexu corporis, animique totum tenet, esse sollicitam. Hinc Poeta Phocylides:

Non faciunt similes supra cubilia natos. Et Horatius Augustum laudans, quod summa severitate adulteria reprimat, inquit: Nullis pollicitur casta domus stupris Mos & lex maculosum edomuit nefas: Laudantur simili prole puerpera, Culpam parva premit comes.

Quid porro imaginatio matris subito quodam objecto perterrita possit, ex frequenti leporini oris aspectu patet saepissime apud Aquilonares, imò etiam quotidiana experientia, ubi mirandam historiam singularem annectere placet, ubi oris leporini figura non labiis, sed membro virili fuit impressa, ita ut hanc ob causam recens natum puellum pro Hermaphrodito, sed falso haberent, quod anno M. DCXV. mense Majo Nassovii prope thermas Embenses accidisse memini, qui tunc temporis cum Illustrissimi nostri filia natu majore pro-

lib. 4. carm. od. 5.

tempore celsissimo & Illust. Ludovico Friderico Wirtenbergico connubio juncta, in thermis vivebam, ubi mater rustica in vineis laborans forte fortuna in conspectum leporis incidit, & dein propter impressionem vehementiorem puerum edidit, cui membrum superius prope pubem in longitudinem aliquantulum ad formam oris leporini divisum erat, lateribus tantum contiguis, ita ut urina non ex glande, sed ex illa fissura proflueret. Taceo de multis aliis observationibus, quas propter imaginationes maternas diversimode foetui accidisse pluribus in additionibus Marcelli Donati demonstravimus. Unicum tantum colophonidis loco praeter ceteris recensebo, quod imaginationis tantam vim comprobat, ut non tantum corpus, sed & animi affectus imperio suo subjiciat, quod ex recenti observatione per peritissimum Chirur- gum & Medicum Guilielmum Fabricium, Reipubl. Bernensis in Helvetia Poliattrum, sub dato 28. Octob. ad me per scriptum enarrabo. Vivit apud nos, inquit, Berna matrona quaedam honesta, quae ante annos decem cum uterum gestaret, ac quodam die cum alia muliere in arenam descenderet, strenueq; linguis decer- taretur, ita ut admodum irata incandesceret, totoque cor- pore commoveretur, puellam postea peperit, quae etiam nunc vivit. Animum quidem habet heroicum, sed pedes manusque contractae sunt, totumque corpus velut in con- tinuo motu est, ita ut quasi saltando, totoque corpore tre- mendo, ut solent irati, incedat, & domestica negotia per- ficiat. Hic profecto luce meridiana clarius est, ima- ginationis effecta non tantum corpori, sed & ani- mi moribus inprimi, de quo eò minus dubitan- dum, quò magis patet omnibus, etiam in nobis genitis non raro fieri, ut affectibus abreptis pa- teat, juxta Senecam:

Difficile quam sit animum ab ira flectere Jam concitatum. In primis ubi juxta Persium, Nunc face supposita servescit sanguis & ira, Scintillant oculi, discisq; facies, quod ipse Non sani est hominis, non sanus juret Orestes.

In hac immani totius commotione fieri non potest, quin corpus Embryonis in utero latitantis variis modis afficiatur, ubi nocumentum saepius magis, quam in corpore matris apparet, propterea, quod illic omnia adhuc in fieri sint, mollisq; sub- stantia prorecipiendis alienis qualitatibus habilior statuatur, quod vel maximè patet ex aliis etiam terrore subito matrum foetibus inflicis notis & conformationibus praeter naturam, qua ratione propter terrorem murium subito occurrentium pilosae murium representationes in infantibus no- raro conspiciuntur. De Basiliensi puella refert Dr. Baubinus, quod cum productione carnosae in dor- so, collo galli pavonis Indici simili nata fuerit, praecunte terrore praegnantis, propter improvi- sum supra dorsum ipsius gallipavonis saltum. In vicinia virum sexagenarium honestum novi, qui pedem utrumq; conortum habet, etiam si nec pa- rentes, nec majores loripedes fuerint, occasione da- ta per mendicum, qui stipem colligens, matri praegnantis subito pedes contortos miseris suae causam exhibuit, quo perterrita, talem imperfectionem foetui communicavit. Nota est historia recens de Thoma Schwabichero, quem licet mater sua (verba sunt Camejaris) absque brachiis enixa fuisset in lu- cem, omnia tamen munia manuum, pedum sub- sidio ita exequabatur, ut quod in uno desideraretur, in altero compensatum esse affirmare non e- rubesceret, &c. quod Johan. Posthins eleganti car- mine describit:

Mirafidos pedibus dextre facit omnia Thomae

In Med.

Sat. 3.

lib. 1.

Hermoph.

c. 12.

In oper.

successi.

c. 37.

Gen. 11.

Cui

Cui natura parens brachia nulla dedit. Namque bibit pedibus, pedibus sua fercula sumit. Voluit & hic libros, preparat his calamus: Quin & literulas pede tam bene pingere ut vit, Artificis superet, grammat a ducta manu. Maximus hoc Caesar stupuit quondam Emilianus, Dona que scribenti largus honesta dedit. Omnia nempe potest vigilans industria, quodque Natura ipsa negat, perficit ingenium.

Hic etiam si singularis Divina Providentia meri- to admiranda sit, negari tamen non potest, causam externam hujus mutilatae generationis ab ima- ginatione quoq; sua originem habuisse, quod Weid- nerus in concione funebri Thomae Schweicheri, Halae Suevorum, Anno 603, habita testatur, ubi re- fert, circumforaneum quendam mendicum, bra- chiis carentem, stipem ante aedes maternas Schwe- icheri petiisse, in quem subito incidens mater ejus praegnas perterrefacta, magis magisque mendicum intueri conatur, ita ut eundem etiam per plateam sequeretur, quae tandem atronitè domum rediens suo tempore filium hunc brachiis carentem in lu- cem edidit. Ut igitur intensior Imaginatio, sic et- jam vehemens ejusdem per affectus momentaneos commotio non parum ad individuales similitudi- nes & dissimilitudines exprimens inservit, quam ob causam praegnantem aliò conversis cogitationi- bus à meditatione rerum alienarum abstinere, & occurrentibus subito talibus objectis, quae terror & commotio vehementior suboriri potest, nihil prius sibi ducant, quam ut foetus in utero contenti memores sint, quo ipso talis spirituum & humo- rum revocatio sequitur, ut non facile vis imagina- tionis effectum suum nanciscatur. Hoc modo, quae- nam vera & ordinaria similitudinis causa tam re- spectu speciei, quam etiam ratione sexus & indivi- dualium proprietatum & accidentium statuenda sit, ex praecedentibus patet; quae cum variis modis, inprimis etiam imaginationis maternae diversis impressionibus mutari possit, mirum non est, quod saepius dissimilitudo respectu speciei, in generatio- ne monstrorum, respectu sexus, quo ad matrem & foeminam, & ratione proprietatum individualium in externa facie & aliis occurrant, quorum omnium ulterior & exquisitior deductio limites differta- tionis hujus transcendit. Quod superest, Auditores omnium Ordinum lectissimi, praesentem artis Medicæ Candidatum vobis fido, de cuius ulteriori com- mendatione, ne sitis aurius vestris dare videar, nihil addo, priusquam ipsemet à vobis in hoc so- lemni conventu fuerit auditus. Quò magis autem omnium applausum & attentionem promereatis, Candidare Doctissime, tuum erit, ut cum praecedenti discursu convenientem quaestionem resumās, quid- nam de legitimo partus humani tempore statuendum sit? Vos auditores animum advertite, & ex ungue, quod dicitur, leonem agnoscite.

JOHAN. HULDARICI STREITTERI, Med. Doctorandi responsio ad praesen- tem quaestionem.

Quid de legitimo partus hu- mani tem- pore statu- endum.

Gen. 11.

Cum summa quaedam in hac vita nostra im- perfectione sit perfectio, Magnificè Domine Rector, &c. & praestantissimum supremumque bo- num, bene vivere, jure ac merito, quae mortali con- ditione generata sunt, eo aspirant, ut non tantum sint, sed & vivant. Quamquam autem fieri nequit, ut id perfectè & omnino consequantur, hoc tamen jussu & benedictione Creatoris, ut crescerent & mul- tiplicarentur, nata sunt, ut quodammodo sempit-erna sint, non numero quidem, verum specie, quae

semper & aeterna esse videtur. Quapropter immu- tabili aeternitate continentur viventium ortus & procreations, ut quòd singulari substantia fer- vari nequit, specie saltem persistat. Haec illa pro- creandi libido est, & effrenis illa generandi cupi- ditas, ut Aristoteles loquitur, quae ut species in per- petuum salva conservaretur, cunctis viventibus à natura est tributa. Nam cum in omnibus, quòd praestantius est naturam semper expetere dicatur, praestantius autem sit esse quam non esse, hoc enim in omnibus impossibile est, propterea quòd longè ab ipso principio dissent, reliquo modo (verba Ethnici Christiana!) Deus ipse universum com- plevit continua facta generatione. Quibus con- stat, hinc esse deperditam restauracionem; qua nova probe facta, universum indies quotidiana genera- tione continuatur. Etsi autem haec & alia, maximè de generatione hominis, ulterius deduci possent, tamen cum pleraque ex accuratissimo spectabilis Domini Decani, Clarissimi & Experientissimi Do- mini Promotoris, summoperè mihi honorandi, habito discursu pateant, tantum ad illam jam pro- positam quaestionem decidendam progredior, quae à Clarissimo Domino Promotore ex me quaeritur; Quid statuendum sit tum in genere de partus humani termino, tum obiter, quid concludendum sit de iis, qui octavo mense editi dicuntur. Nolite autem, Auditores omnium ordinum spectatissimi, ut nobilissi- mam sic difficilissimam quaestionem datam esse, quae non solum tempus, sed & judicium grave requirat, cum non ita pridem ab omnium Facultatum, tam classicis quam Practicis Autoribus, de eadem dubi- tatum fuerit. Quorum fundamenta, quibus diver- sas opiniones stabilire conati sunt, jam adducere, nec tempus, nec benevolentia vestra, quam spero, concederent. Concedunt autem omnes, imò con- quæritur potius, omnibus ceteris animantibus certum pariendi tempus datum esse; columbae e- nim domesticae singulis mensibus novos educunt foetus: Canis quarto parit mense, equa nono; Ele- phas secundo anno, quibus reliqua serie annectit Varro, cum Aristotele & aliis. Conqueruntur in- quam omnes, hominibus nobis solum incertum partus tempus largitam esse naturam, utpote quo- rum partus frequenter in septimum, octavum, no- num, decimumq; mensem, experientia cum Auto- ribus, & inter hos cum Laurentio Anatomico & Cl. Domino Promotore Hörstio, planum faciat. Mulierculae enim hoc ubiq; personat, juxta Hip- pocratem, quibus tanquam peritis fides adhiben- da erit. Et quis fidem omnem Autoribus deroga- bit? Galeno, qui notavit, Timaeum duodecim men- sibus aliquando partum gestatum credidisse; Avi- cennae, qui non solum duodecimo, sed & decimo tertio, imò decimo quarto mense mulieres parere posse memoriae mandavit. Etsi rara haec sint & ex- tra artis considerationem posita esse videantur. Insuper, licet Jureconsulti negent, partum post de- cem menses mortis admitti ad legitimam heredi- tatem debere, quòd & Autoritate Hippocratis pro- batur, ubi decimum mensem terminum statuit ge- stationis longissimum, tamen ex dicto Hippocrate defendimus, quòd & undecimo mense legitimus foetus nascatur. Natura enim perpetuis legibus ob- ligata non est, & quemadmodum interdum circa finem sexti mensis perfectus & completus foetus gigni potest, ita quoq; circa principium undecimi legitimum natum esse observationes Autorum fide- dignae testantur. Nec Hippocratis assertio contra- dictoria dicatur, quia principium undecimi cum fine decimi maximam habet similitudinem. Quòd

lib. 2. de ortu & in- ter.

lib. 2. de re rustica l. 4. de gen. anim. c. 4. Laur. l. 2. c. 16. q. 37. Salom. 7. sapient. concil. diff. 45. l. 2. c. 16. q. 37. l. i. de Nat. hum. exer. 12. q. 7. l. de septim. parv. l. de histor. Philos. Massurius, annotante Laurent. Alciarius l. 3. paradox. c. 7. Gell. l. 3. noct. c. 16. Valler. l. 3. Enarrat. c. 7. Marcell. 1. Donatus l. 4. hist. mi- rab. c. 13. Ulpian. de iust. & leg. har. in le- ge 3. §. ult. Justinian. in Nov. de nat. pueri

si diligenter textus ipse libri de octom. partu inspicatur, patebit, Hippocrati undecimum & decimum mensem eodem diebus spacio, septem scilicet quadragenariis absolvi. Adde, quod Hippocrates expressè ponat, mulieres plerasque circa plenilunium & ultro concipere, menstruo jam cessante, quæ tamen ut communiter se novilunio imprægnatas esse existimant, unde & mensium initium falsò sumunt. Nec decimestres vocantur solum, qui menses decem integros nacti sunt, sed qui dies aliquot undecimi attigerunt. Quæ ergo latitudo septimi, eadem etiam decimi concedenda est, ut eleganter inter alios notat Laurentius Anatomicus, & ex Hippocrate confirmat, ubi expressè dicit: *gignuntur in his mensibus & plures & pauciores, secundum rotam & secundum partes, in parte scilicet mensis, aut in toto mense perfecto.* Licet Mercatus Hippocratem in diversis locis, vel solares vel lunares menses, (ex quibus apud Græcos maximè annus definitur) intellexisse, de quibus postea, cum paucis aliis statuatur. Porro, cum Medici partu hominis tanquam morbum quandam considerent, eumque longissimum, consentiente etiam ipso Hippocrate, merito etiam idem ex hebdomadarum & mensium, prout morbi acuti ex dierum numero judicatur, quod elegantissima analogia ex Autoribus deducere instituti præsentis non est. Quemadmodum verò omnes morbi unam & communem terminandi rationem habent, nimirum per actionem naturæ & victoriam supra causam morbificam, aut contra, cum hoc tamen pro varia hac proportione varios dies criticos reperimus, ita ut juxta eujusque morbi naturam unus sit constituendus judicacionis dies ac terminus, pro humoris maturitate & virium potentia; pari ratione varietatem aliquam in partibus mulierum accidere posse concedimus. Sic in dierum criticorum logismo, qui crisin præcedunt, dies integri numerandi sunt: dies verò criticus, quo crisin natura molitur, maximam habet latitudinem. Nam & in principio & in medio & in fine septimi, aut decimi quarti diei, crisis contingere potest, eaque salutaris. Menses itidem qui partum præcedunt, integri esse debent, si primum exceperis; Mensis verò partus, qui diei critici rationem habet, extrema habet duo & intermedia tempora quam plurima, in quibus omnibus si prodeat foetus, vitales esse potest. Incertum ergo humani partus tempus esse diximus, ratione potissimum inter alias illa, quatenus prægnantes sæpius falluntur, verum & exactum tempus conceptionis non observando, dum fluxu menstruo post conceptionem diversimodè afficiuntur, quod & Hippocrates non ignoravit, cui Aristoteles aliam suo fortassis tempore satis notam causam adjungit. Et si autem error mulierum maximè de incerto partus tempore accusandus veniat, omnis jam aliis rationibus, quas quidam à vi imaginativa, quidam à motu & formatione, de quibus quid Hippocrates sentiat, paucis etiam dicitur, sumunt: triplex tamen causa dari potest, quod homini diversum sit pariendi tempus, quæ à *Gorrao*, exactius autem ab *Horatio Augenio* demonstrantur; quarum una à foetu ipso, altera à nutrimento, tertia ab utero sumuntur. *Fœtus* enim cum à semine sit, & pro hujus conditione varia, foetus validior vel imbecillior reddatur: quis ex hoc fundamento foetum jam citius, jam verò serius formari, perfici & tandem in lucem edi negabit? Quoad nutrimentum: illæ mulieres, quæ evasæ sunt & plurimo sanguine abundant, longiori tempore foetum nutrire queunt aliis, in quibus ob defectum alimenti idonei, non raro abortum

accidunt. Nec hoc loco prætereundum illud est, quod notat Mercatus, ubi rationem diversis incerti partus temporis in mulieribus hanc esse statuit, quod mulieres inordinata vivendi ratione, vestimentorum item secus quam animalia bruta, quibus uniformis vivendi & alimenti modus est, utantur. Sic tandem uterus affluet & capaciore foetum diutius gestat, quam ille, qui tales proprietates nondum nactus est, quod in primiparis maximè apparet. Si quid tamen certi in re maximè dubia statuendum est, recurramus ad Hippocrati consilium, qui motus & labores infantii in utero expendere, & juxta prædictas mutationes tempus quoque partus metiri jubet, ubi dicit: Dolores per circuitus fiunt, qui autem in septuaginta movetur, is triplicato numero perficitur: qui verò in nonaginta, is etiam triplicato numero absolvitur. Quamvis enim duo tantum pariendi statuta tempora, & ut quibusdam videtur, contrarium alio in loco statuatur, tamen ad conciliationem optime facere illa putamus, quæ Mercatus notat, & *Gorraum* innuisse supra diximus. Quod si hæc quasi in genere dicta sequentibus adjungantur, decisio etiam specialioris datae quæstionis facilius & citius patebit. Nonnulli autem sunt, qui octimestrem partum vitalem esse planè negant, quorum numerum & in primis celeberrimorum Jurisconsultorum impræsentiarum cum opinionum rationibus non adducere auctum, *Bartolomæum*, *Baldum*, *Paulum de Castro*, *Alciatum*, *Tiraquellum*, *Menochium* & alios, qui vel non rectè Hippocratis, cujus tamen Autoritate in eo potissimum nituntur, locis intellectis, vel aliis rationibus probabilibus tantum adducti, vitam partui Octimestri penitus, sed infeliciter, ut *Bonaventura* loquitur, & consequenter legitimam hereditatem denegant. Minus etiam apta jam dicere, si diversas sententias *Scholasticorum*, *Aponensis*, *Genetilis*, *Fracastrorii*, *Musa*, *Gorraei*, *Mercati*, *Vallesii*, *Mercurialis* & aliorum plurimorum diversis rationibus munitas in medium adferrem, cum non quæstionem integram tractare, sed decisionem aliquam, quantum tempus concedere voluit, dare mihi incumberet. Taceo jam *Aristotelis*, *Plinii*, *Ptolomæi*, *Vitruvii*, gravissimas, quas in utramque dari posse fatentur, instantias, & quæstionem non amplius simplicem: An scilicet partus octimestris vitalem sit, sed potius, cur minus vitalem sit partus septimestris, formandam esse puto. Ubi ante omnia notandum, quid Medicis per mensem in præsentem quæstionem, nec etiam partum ad priorem quæstionem spectat, dicatur. Non *Lunaris*, quod spaciū describitur ab uno Luna cum sole coitu ad alterum intercedens, & triplex est, 1. *Peragratiōis*: seu progressionis, continens tempus Luna, quo integram circuituionem à puncto quodam ad idem absolvit, & constat viginti septem diebus, horis octo & tertia horæ parte, seu ut alii volunt, viginti septem diebus cum dimidio. 2. *Consecutiōis*, qui tantum temporis complectitur, quantum Luna cum sole coiens peracto suo cursu absolvit, donec solem rursus consequatur, & excipit præcedentem ferè signi spacio, scilicet biduo & horis quatuor. 3. *Apparitiōis* denique seu *Illuminatiōis*, illud tempus describens, quo Luna radiis suis nobis conspicua est, quod accidit viginti sex diebus & horis sex: quo autem diutius Luna latet, eo mensis brevior. Unde patet Galenum mensiem illum Medicum vel criticum ex mense Peragratiōis & apparitiōis sine ratione excogitasse, fallacique Hypothesei, quod Luna per triduum semper sub radiis solaribus delitescat, cum tamen interdum ipso conjunctionis die iterum sub conspectum

atum veniat, & eodem die nova ac vetus conspiciatur. Nec etiam mensiem Lunarem communem dictum, mensiem quippe Calendarii Juliani, Medici intelligunt, sed *solarem*, qui perpetuo triginta dierum est, & plenus dicitur, quod determinetur eo tempore, quo sol absolvit triginta gradus Zodiaci. Et si enim sint, qui *Gilberti* sententiam, quem *Marcellus Donatus* allegat, secuti asserunt, quod in masculino foetu supputatio sit faciendâ per menses solares, in foetu foemini vero per menses Lunares, nullo tamen fundamento: itemque alii, inter quos *Marcellus Donatus* jam dictus, qui Hippocratis loca quidem, ubi de mensibus loquitur, de mense 30. dierum intelligenda esse concedunt, eundem tamen triginta dierum mensiem non de solari, qui triginta dies excedat, sed de Lunari, qui licet dictum dierum spaciū non compleat, proximè tamen tantum ab eo absit, quantum solaris dictus superet, & brevitati hoc potius Hippocratis adscribendum esse, quæ ipsi ita propria fuerit, quam arguit etiam Galenus, ut tradiderit ob id ipsum plura obscure & imperfectè. Cujus assertiois defensores præter sæpius dictum *Donatum*, *Manardum* (a) & inter Jurisperitos *Alciatum* (b) *Menochium* (c) *Bartolomæum* (d) recenseant. Rectius tamen eos sentire putamus, qui uti diximus, menses solares in quovis partu numerandos esse statuunt, cum Hippocrates diversis in locis (e) id ipsum innuere expressè videatur, tum etiam, quod Sol magis quam Luna ad generationem faciat, ideoque stella salutaris & *genitrix*, *Aristoteli* (f) dicatur.

In immensum cresceret propositum, si loca citata Hippocratis & aliorum Commentatorum plenius allegarem, eruerem & mensies computarem: ideoque subsisto, & ad Laurentium Anatomicum, ubi hæc inter alia accuratissime omnia pertractantur, Auditores remitto. Parebunt inibi clarius, si hoc addamus, quod & supra innuimus, Autores in eo adhuc dissentire, an scilicet menses in tempore generationis, prout dies critici, integri an verò concipi, quod de intermediis *Marcellus Donatus*, cum *Laurentio* (qui primum tantum, *Donatus* autem & ultimum non integrè numerandum esse statuit) affirmat, numerandi veniant. Aliam enim esse prorsus rationem statuit *Valleriola* menses in gestatione supputandi, aliam verò in diebus decretoriis, quos tamen integros, si proprie dictum criticum exceperis, non integros esse, cum Autoribus supra defendimus. His præsuppositis, illorum observationes eo citius fidem merentur, ut inter alios *Aristotelis*, *Augenii*, *Cælii Rhodigini*, *Plinii*, *Gellii*, qui octavo mense editum partum vitalem literis reliquerunt. In *Ægypto* enim, testatur *Plinius*, ubi foetifer Nilus, & in *Hispania*, ob pariendi facilitatem, solis & soli clementiam, octimestres nasci vitales. Contrarium tamen in *Hispania* hodie evenire, per experientiam diversis & maximè verisimilibus docet rationibus *Rodericus à Castro*, & ob easdem Hispaniam minus esse populosam affirmat. Quemadmodum ergo dies sextus, inter dies Criticos Medicis proprie sic dictos, malus Criticus est, & naturæ Tyrannus, in quo tamen Hippocrates ægræ *Larissanae virginis* febrim optime solutam esse scribit, & Galenus eodem sexto die quosdam, licet non ita frequenter, judicatos concedit, sic etiam octimestris partus aliis infelix, interdum vitalis esse potest, præsertim, si illa quæ supra de causis inordinati partus temporis diximus, in altiore paulò consideratione abeant. Ad proximum tandem quæstionis & nostri instituti ultimum membrum, Au-

ditores, pro labor, in quo, priorem & amicam brevitate retinendam esse, benevolentia vestra jubere videtur. Non autem assentimur illis, qui septimestrem partum, magis vitalem octimestri esse putant, propter perfectionem numeri septenarii, quod cum Pythagoricis confirmare conatur *Cælius Rhodiginus*, vel certè non nimium abnuere. Cum enim opinio illa de numerorum vi & efficacia tanquam erronea ex Philosophorum & Medicorum schola rejecta sit, nisi quis numerum numeratum, qui rem ipsam numeratam denotat, intelligere velit, meritò de aliis verisimilibus solliciti sumus. Nota est Astrologorum assertio, qui thesin confirmare nituntur ratione à Planetis sumpta, quos singulis mensibus præesse dicunt, & à Saturno incipiunt, eumque primo mensi attribuunt, qui cum redeat octavo, frigiditate & siccitate sua principiis vitalibus obesse possit, partumque difficiliorem & magis infelicem reddat. Quam opinionem & nos iisdem defendendam relinquimus, cum quolibet anni momento conceptio fieri possit, nec videmus quomodo Planetarum actiones semper & eodem modo ad fœtus productionem referantur. Idem fortassis sentiendum de Mathematicorum quorundam placito, qui octavo mense natum minus vitalem concedunt, quam septimo, propterea quod octo menses non ita sint sociales, ut loquuntur, & postmodum per stellas tanquam domicilii sui cuiuslibet dominas cum signis dissocialibus & contra demonstrare conantur. Quamvis enim multa minus obvia beneficio demonstrationum Mathematicarum ad oculum quasi dantur, peculiare item stellarum influxus ab operatione luminis & motus diversi aliquo modo cœduntur, tamen cum proximiores causa dentur, generaliores illæ Medico non sufficiunt: tum quod contingens sit, hoc vel illo temporis momento foetum humanum in utero concipi, tum etiam, quod septimestris & octimestris respectu diversarum parturientium in unum idemque temporis punctum coincidere possint. Alias aliorum rationes brevitate ergo, quam promisi, omitto, & ex ipso Hippocrate, præter superius datam Autorum experientiam, rationem verisimiliorem dare conor. Quamvis enim is in libro de carnibus, quem rectius alii de principiis indigitandum esse notant, partui octimestri penitus vitam denegare videatur, tamen illud de omni non concedendum, ut & illud quod de octimestri docet. Impossibile nimirum esse, ut infans consequenter duas afflictiones simul absque læsione patiatur, sed responsum potius ad nostram quæstionem esse dicerem. Et quid quæso aliud idem Hippocrates eodem libro de octimestri partu & de alimentis in fine dicit, quædo dicit octimestrem partum esse & non esse, quam quod ænigmaticè quasi solitò proponat, octimestrem partum, ob dictam & jam altius repētendam causam esse, sed minus vitalem esse septimestri. Et si *Mercatus* verba Hippocratis de omni partus tempore dubio & uti hæcenus dictum incerto, pronuntiata esse velit: tamen cum veritate & *Laurentio*, in specie de octimestri partu minus vitali intelligenda esse, vel cum *Roderico à Castro* secundum quid vitalem dicendum esse putamus. Cum enim constitutus generationis nostræ terminus die quem foetus communiter perfectus non est, septimus mensis sit, idcirco sequitur foetum hoc mense editum vitalem esse ut plurimum. Quod si exitus ejus impediatur, etiam si circa octavum quoque perfectus & completus habeatur: non tamen tunc temporis eodem modo cum septimestri vivere potest, propterea, quod

1. de nat. pueri. 1. de hist. anim. 1. de nat. medic. 1. de partu hom. c. 16.

lib. 4. de histor. mir. rab. c. 13. lib. 9. m. m. cap. 8. lib. 1. de usf. part. cap. 9. (a) l. 15. ep. 1. (b) l. Gal. nu. 30. ff. de lib. & posthum. (c) de arbit. jud. caus. 10. num. 19. & caus. 89. num. 35. (d) Consil. 64. num. 22. (e) l. 1. de cap. p. qui rectius juxta Poesium p. 1. de epid. sect. 3. l. de octom. partu. (f) lib. 2. Physic. l. 7. Enarrat. 7. l. 7. de histor. anim. l. 2. de partu hu. c. 16. l. 22. antiq. c. 12. lib. 3. noct. Att. c. 16. lib. 7. cap. 5. Avicem. l. de nat. anim. & fen. 21. l. 3. tr. 2. c. 1. lib. 4. de nat. mulier. c. 6.

L. Sæpius alleg.

quod propter duas afflictiones succedentes, quarum una septimo, respectu conatus exeundi, altera vero octavo mense in ipso partu facta fuit, admodum foetus sic debilitatus. Octomestris item vel ante tempus partus commune, nimirum ante nonum mensem accidit, & ita imperfectior nascitur, vel post illud ipsum nimirum post septimum mensem. Est enim ut omnium mutationum naturalium, ita quoque humani partus determinatum tempus, quia generativa facultas ad minimum sex menses requirit pro foetu absolvendo, quibus septimus tanquam bonus Criticus, quod & supra inuimus, succedit & salutarem partum portendit. Quod si complexio foetus, foetusque tam fortis ac praestans non est, ad commune tempus novem mensium partus protrahitur, propterea quod absolutio foetus tardior fuerit, ubi maxime vitales communiter nascuntur. Addo & obiter illud, in his & aliis tam Hippocratis, quam Avicennae & aliorum textibus, non negligendum esse, quod sermo maxime fiat de puero, quod non ita procedit de foemellis, quarum ratio tum formationis, tum motus, respectu foetus masculi, diversimoda, sic etiam ipsius partus alia recte statuitur. Sed in re difficili, quam experimeto cognoscimus & rationem evidenter solus ipse Deus admirabilis in operibus suis sciat, haec quae quasi, a Clar. D. Promotore per compendium tractata, repetere volumus, dixisse sufficiant. Utinam Clarissime Domine, Promotor suspiciende, his brevissimis petitioni magnae, si non satisfecisse, saltem in magnis me voluisse videri! cum non solum ipsa rei difficultas iudicium altiis, sed & amplitudo tempus sufficiens requirat. Imo, utinam benevolentia vestra, Auditores omnium ordinum spectatissimi, me abuti voluisse apud neminem audire! pro qua promptissime mihi tum in amplissimo hoc Auditorio, tum aliis ante hac saepius praestita, debita observantiae & amicitiae quovis tempore & loco officia jamdum promissa gratissimo animo, quod debeo, spondeo. Dixi.

CONTINUATIO PROMOTORIS ET AD AMPLISS. VICE CANCELLARIUM PETITIO.

DE Augusto Caesare Suetonius refert, quod filios suos nunquam populo commendaverit, nisi cum hac exceptione, si merebuntur, honorem non auctoritati, sed meritis tribui volens: qua ratione Jul. Capitolinus de M. Antonio Pio Imp. scribit, quod rogatus, cui filium Commodum commendaret? vobis, dixerit ad senatum, si promeretur. Idem in praesentia locum habere statuo, dum forte non pauci sunt, qui praesentis Doctissimi Domini Candidati commendationem ulteriorem expectant, quanquam non dubito, quin cum Agesilao Spartanorum rege apud Plutarchum respondere possim, qui petenti cuidam, ut se scriptis ad hospites & amicos suos Asiaticos commendaret, quod apud illos jus suum consequeretur, regerebat: nihil opus esse literis commendatitiis, propterea, quod sua sponte hospites & amici sui faciant, quae iusta sint, etiam si non subscripserit. Cum ergo se ipsum haec tenus Candidatus noster tam in publicis & privatis Examinum conflictibus, quam haec ipsa hora vobis commendaverit, nihil quicquam superesse video, quam ut applausu vestro dignis ac promeritis Laureae Doctoralis honoribus afficiatur. Taceo genus & proavos, quae in personarum commendationibus alias maxime locum sibi vendicant, ubi sane recordatio honesta se offerret. Medici Spirensis celeberrimi

Huberti Streiteri, qui ante annos octuaginta ferme vivens hunc ex filio Johanne Canrado, Jur. V. Licentiatissimo, ac Imperiali Camerae Procuratore & Advocato nepotem reliquit, ne quid addam de patre Johanne Huberto Streitero, Medico quoque Reipubl. istius ante annos circiter quindecim p. m. meritissimo. His majoribus suis Candidatus noster natus, ingenii & genii similitudinem talem nactus est, ut annis pueritiae completis primò sub institutione celeberrimi Philosophi Guilielmi Ursini p. m. Corbachii Philologiae & Philosophiae fundamenta feliciter poneret, ac dein ad Academiam Marburgensem, hanc nostram Giesensem, Heidelbergensem atque Argentinensem perveniret, in iisq; per septennium subsistens, diligentia & labore eò usq; in studiis Philosophiae & Medicinae perveniret, ut haecenus per biennium ferè cum applausu multorum in patria & vicinis locis praxin nolens feliciter in arte nostra tentaverit. Cujus benedictionem ab Archiatro summo perspiciens, talentum sibi commissum non sepeliendum esse duxit, quam ob causam hortatu suorum testimonium publicum suorum profectuum à Collegio nostro reverenter petiit, cui petitione eò promptius locum dedimus, quò magis studium atque diligentiam suam annis superioribus hic vivens nobis probaverat. Ergo laudabiliter & sufficienter Examinum conflictibus pro ratione statutorum nostrorum superatis, iure quodam id ipsum, quod haecenus à nobis petiit, eidem debemus, cum virtutis & eruditionis praemium quoddam sit honor. Quod ut ἐὺχρηστοῦ ἄνευ absolvamus, licentiam honores hocce summos conferendi, reverenter & submissè à Caesare Majestate & Illustriss. & Celsiss. nostro Principe, fundatore munificentissimo petere cogimur. Cum autem in absentia amplissimi Academiae Cancellarii Dn. Gothofredi Antonii JCrri celeberrimi, potestas haec vicario modo commissa sit Viro Clariss. & Consultiss. Dn. D. Joh. Kitzelio, Jcto eximio & Profess. publ. Dn. Collegae & amico nostro honorando, eundem rogamus, ut Candidato nostro flexis genibus ante Majestatem Caesaream procumbenti favere, mihiq; licentiam Doctorales honores conferendi largiri non dedignetur.

Concessio ab Amplissimo vice Cancellario facta.

Doctore Juramentum imponitur à Promotore. Notatu dignum est illud, quod Xenophon de Socrate commemorat, qui familiares suos ab inani laude falsaq; gloria deterruit, neq; ullam esse certiore viam ad gloriam docuit, quam si quis id ageret, ut qualis haberi vellent, talis etiam esset: Invertimus illud ipsum in candidato nostro: qualis enim sit, abundè satis pater, Superest, ut talis habeatur, qualis est, quam ob causam pro concessa potestate Augustissima eò tandem allaborabo, ut peritum honoris titulum in re, Candidate praestantissime, conferam, ubi prius iurejurando Medicinae civitati subiectus fueris.

Juramentum à Ministro Academiae praegitur.

RENUNTIATIO.

Qvod igitur auspicio fiat, & in Dei gloriam, Reipubl. salutem & proximi commodum vergat: ego GREGORIUS HORSTIUS Med. D. & Profess. pro tempore nomine Collegii nostri Promotor designatus, te

Joh. Uldaricum Streiterum, Spirensis, Acræ Medicinae Doctorem creoo, renuncio & proclamo, tibi; omnia privilegia cum immunitatibus Medicis, ubi vis locorum in Imperio Romano concessa, sat abundanter tribuo, in nomine sacrosanctae Trinitatis, Dei Patris, Filii & Spir. Sancti. Amen.

Declaratio Insignium.

Nili superest Salve Doctore lectissime, & ausu Sublimem celeri Cathedram tibi fume, docentis Quod sibi vult munus, sine te qui nomina tanta venditat hic abist: Cathedra est insigne Docentis, Quem longe sequitur non re sed nomine Doctore, Hic locus est illis, artis qui dogmata pandunt, Qui praesunt aliis doctriam, quosque labore Virtutis datur ire vias, puerilibus annis Qui didicere artis nostrae fundamenta: namque Navem agere ignarus na vis timet, Abrotanum ægro Non audet, nisi qui didicit, dare quod Medicorum est. Hanc cathedram exornat Liber hic, quo Pæonis artem Hippocrates magnus conscripsit, quem tibi clausum Offero, quod tecum natura abscondita gestans, Occlusis libris Medicinam promere possis. Dum tempus datur, o juvenes, mens imbibat artes, Praecipites anni fugiunt, occasio praecipis Labitur, & serò tandem Medicina paratur. Hinc, memori teneas mente omnia, Pæonis artes Quae monstrant, sanum qui discernatur & ægrum; Qui deceat morbum instar tor monstra repelli. Sed nimum hic abist: Sapiens non solus haberi, Te moneo, cupias, sed percunctare doctos Hippocratis Magni libros, quæ adde Galenus Quos scripsit libros, veterumque novumque Medentum Docta cohors, iterum Codex quod monstrat apertus, Lecturam ostendens, an mi qua pabulum & oinnis Doctrinae fons est: & lectio lecta placebit. Perlege quodcunque est memorabile vulnus: Et ut tibi proficit Hippocratis magni studium, solersque Galeni Cura, atque Arabicae terræ quod lumina docta Scripsere: antiquum renoves, ad secula nostra Respiciens: etenim modo dat Medicina salutem, Eripit interdum: sæpe immedicabile vulnus Est, & in alterius non prodest corpore quodvis, Unius quamquam morbus mox inde levetur. Porro pileolum tribuo, quo liber ab omni Servitio posthac dicaris: namque vestitas Pileolum donat cum liberate, tuosque Promeritos medicæ Lauri tibi tradit honores Pileum ornatus, gemmisque auroque coruscans. Pileus adducit canos: tibi Lauream veram Canicem tribuat, qua gaudens arte senili Conspicuos posthac morbi ista pharmaca scribas. Connubio iungo Medicinam: Pronubus ergo Annulus hic tibi sit, constans purissimus auro. Purus amor puros sponsos decet, atque perævum Qui colitur perpes, praesens quod circulus auri, Cui nec principium, finisve, facinuit: Ergo Sic vulgo exemptum te splendens annulus auro Testatur: Sponsam redames modo, nec pariatore Comitei quicquam, perat quo splendor ainate. Oculum non desint, quæ prodit fervor amantum, Oculum quæ temerè jam non tibi dantur amoris Lascivi causa, sed quæ jubet alma veritas, Excipere adventum sociorum: plaudito, junxi Jam socios Medicos veros tibi firmiter oculo. Postremum faculas ardentis conspicis igne, Quas gesta ut pueri: mini me puerilia sunt hæc, Quantum vis in medio nunc incenduntur in ipso Lumine solari: superest ut Lux tua posthac Splendeat, ut fructus virtutis floreat, ut res Publica te Medico post gaudeat atque fruatur. A st abist labor, fugiat discordia quæ vis, Quod pueri innocui, simul omni labe carentes, Ecce! docere volunt: Culices muscaque per ignem Hinc inde errantes non cures: Invidus omnis Sic perit, ut musca, quem vexant, igne cremantur. Quod restat: Streitere tibi, cultissimi Doctore, Ex animo gratos praesens hoc munus honoris: Macte animo, ingenii & genii virtutibus orna Doctore istitulum: faveat conatibus almus, Quæ regit hos Deus: atque hic sospitet omnia.

DIXI.

RECENS PROMOTI DOCTORIS GRATIARUM ACTIO.

Hic agite o Charites celebres, veneranda propago, de

Jove prognata, Evnomiaque parentibus olim, Aglaja, Euphrosyneq; Thaliaq; splendida: clara Lætitia matres. Liceat sic mihi cum Orpheo; Magnifice Reçtor, vosq; omnium ordinum Auditores amplissimi, lectissimi; Fabula enim veteribus trita licet dicatur; Gratiar, Deas utpuro omnibus gratissimas, in latrones incidisse, qui easdem suo vestitu, quo vel ne nude ab omnibus conficerentur, vel quia bruma frigora formidarent, antiquitus operiebantur, spoliarunt, ideòq; aufugere ex orbe terrarum coactas esse, quod innuit Poeta:

Ipsa fides perit, magnus Deus: ipsa virorum Et probitas; terram diffugiunt Charites. Fabula inquam licet sit; Cælum tamen quasi repetisse gratitudinem in ore etiam nobis Christianis est, unde ingratitude vitium illud, si quod nunquam turpissimum, Republicam: omnes statum ordines quoslibet, & quam maximum, literatorum etiam invasisse, benefactores erga ingratos nimum quantum conqueruntur. Quidni ergo easdem cælo repetere mihi impresentiarum, incumbere videtur? ne & ego ingratitude vitium turpiter incurram. In meo autem vitium pro tempore ne quicquam positum esse video, quo pro summo, si quod in me cadere poterit, beneficio gratias habeam debitas? Cum verba desint, quibus agere, & dona natura non verca negarit, quibus me referre velle vobis Benefactoribus & Praceptoribus omnibus & singulis, in praesentia vestra spectatissima appaream. Adesse ergo meæ Charites & mei alumni vestri vices agite. Satis notum autem est, Auditores, quod Charitum tres & perpetuo quasi manuum nexu junctæ dicantur, quas tres superiores Facultates respicere, sese tamen unico quasi concordia affectu praeditas mutuo aspicere videmus. Musarum porro sociæ nominantur, cum reliqua scientia disciplina & artes, ad priores quasi via, manus & instrumenta sint. Quis enim omnes sororio quasi vinculo connexas non dicit? & inselices illos, qui hinc à primo tantum lumine salutatis, ad illarum adyta tendere tentant? De parente autem Gratiarum, auditores, maxime dubios legimus, dum alii filias esse ex Eurynome Oceani filia & Jove, alii non Eurynome, sed Eunomia, alii Jovis & Autonoe filias esse putarunt. Nihil autem aliud innuere voluerunt, quam quod nulla sine alia facile reperitur, sed tres quod diximus, junctæ plerumq; conspiciantur, Jovis enim & Eurynomes filia sunt, quatenus culturam agrorum, animalium & mineralium respiciunt, unde varia & salutaria tam sanitate conservanda, quam morborum pellendorum alimentum & medicamentum petuntur. Eunomia verò & Autonoe, quod prudentiam significat; ubi enim leges & æquitas dominantur, tunc agri rident, domus letantur, templaq; Deorum immortalium, aureæ pacis beneficium, inviolata manent. Notandum autem Jovis summi parentis filias dici, cum humane facultates sine divina clementia in cassum laborent, & Deus noster seminibus irrigatis det incrementum. Addunt alii solem & Eglen Hesperidum unam. Illum, quod sol omniumq; elementorum sit gubernator, cujus radiorum vivificorum beneficio, ubertas agrorum, & omnium rerum nitore perficitur. Hanc, quod una cum Aretusa & Hesperetusa sororibus, amenissimos in Mauritania hortos coluerit, in quibus aurea mala nascebantur, quæ à perrigili dracone aservabantur, quæ postea elegans Medicina Hieroglyphicum Dracone interempto, Herculem abstulisse fabule testantur. Quæ omnia ulterius persequi ut facilimum, sic perorare non gratias agere esset, quod eò feliciter me aggredi puto, cum non inviti Gratiis id fiat, sed easdem paulò ante vocatas faciles mihi fore video. Ethnicis autem illas paulisper adhuc dum relinquo, & potius animum meum ad Deum nostrum Trinunum, excitatum dirigo. Benedic ergo prius anima mea Domino, & quod in te est, nomini sancto ejus. Laudabo te Deum salvatorem meum, constebor nomini tuo, quoniam adjutor & protector factus es mihi. Domine sancte Deus, minor sum, fateor, cunctis tuis miseracionibus:

Disp. 3. Coron. 1. Exerc. 12. 9. 8.

70H.

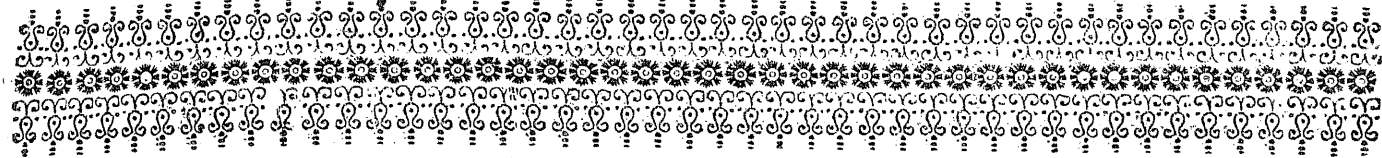
bus: qui enim misericordiam tuam ineffabilem & beneficia innumerabilia ab utero matris exhibita, contra quam mihi pollicebar unquam, laudibus extollet? Mirabilis in operibus tuis Domine es, hoc nomen ab aeterno, nunc, & usque in seculum seculi retinebis. Latatum est cor meum in sapientia tua, desiderio desideravi & vestigavi eam. Magnum etiam & hoc est Domine, quod multa mihi, antequam petere possem, vel vellem aut nossem, dona contulisti non solum ante, sed & postquam te rogare potui, te querere, te desiderare, tibi inherere, gratuita bonitate tua non petenti, quaremi, non desideranti, imò etiam parvi pendenti, si non contemneris largitus es. Sed unde mihi hoc? unde mihi laudes ad laudandum te dominum? Laus tua Domine tu ipse es. Laudent opera te tua secundum multitudinem magnitudinis tue. Laus tua Domine incomprehensibilis est, corde non comprehenditur, ore non mensuratur, aure non percipitur, quia ista transeunt & laus tua manet in aeternum. Verum enim verò sapientiam petenti das sapientiam; proinde sicut Dantem unà cum sociis suis quarentem misericordiam à facie tua in istis difficilissimis & humanae rationi incognitis, & confugientem ad te precibus ex audivisti, abdit illa aperuisti, Tobias per Angelum medicinam monstrasti: ita tu Domine Deus, Deus & salus mea, da mihi in posterum in difficilissimis, absconditis, & insanabilibus morbis intellectum mysteriorum, naturam cognitionem, & sapientiam arte nostra majorem. Fac me participem scientiae tuae, sine qua multi morbi nec investigari neque curari possunt. Illumina cor meum, ut medicinam non tam artem quam donum spiritus sancti esse statuam, atque omnino contra malevolorum invidiam mihi persuadeam, me meae vocationi, te Deo meo vocante, sufficere posse & ea quae humanae rationi impossibilia sunt, per te Deum omnipotentem facilliora fore. Sic in Deo meo labor & manu verè felici, cruci Medicinae nostrae alteri inest. Omnia largire benignissime Deus, ad sacrosancti solius nominis tui gloriam & dilectionem proximi ut cedant, dignare. Retine tandem, & sub alis misericordiae tuae fove Academiae, quo in vigore suo benedictione tua amplificata & illustrata maneat. Serva & tuere Deus fortitudinem, Principem Illustrissimum & Celsissimum, Dominum Dominum Ludovicum Hassiae Landgraviam & c. Fundatorem & Nutricium hujus Academiae longe munificentissimum, Clementissimum, cum Illustrissima Celsitudine sua familia, ut sub ejusdem Clementissima Munificentia, Academia tam docentibus quam discipulis, vigeat, floreat. Amen.

Quibus serò modis Illustrissimo & Celsissimo Principi ac Domino, Domino LUDOVICO Hassiae Landgravio & c. Vos meae Patronae gratiae grates agetis dignas? nisi quod eo ipso, dum vos non dignas dicere posse subiectissime fateamini, dignas ex parte solvere velle videamini. Nota ex historiis est gratitudo Israelitarum erga Gedeonem, ob patriae defensionem, Atheniensium erga Aristidem, Romanorum erga Horatium Coclem, Venetorum erga Petrum Gradonicum ducem, ob res bene gestas adversus conspirationes in patriam. Nota sunt statuae preciosissime, quas in signum gratitudinis subditi & cives magistratui posuisse historiae testantur. Non video ego postmodum meae Gratiae, quam statuam Celsitudini suae Illustrissima erigendam, mihi a summo vestro, nomine quasi totius Academiae, erogabitur?

Quantum enim est, rem dico, tot mo estis, & Laboribus tot sumptibus & periculis ab Illustrissima sua Clementia quasi exantlatis, potestatem illam Caesaris, summos honorum gradus in omnibus facultatibus conferendi, acquirere: tantum est, hoc turbatissimo Imperii statu eandem fertam tectamque conservare, tueri, retinere. Deum nostrum rogabimus, ut sub ejusdem tutela & divina protectione Princeps noster Illustrissimus protegatur, foveatur. Nulla interim Princeps Illustrissime, Munificentiam tuam clementissimam, conticecet posteritas, nulla abolabit vetustas, nulla delebit malevolorum aetas. Accedunt jam ad te mea gratiae. Magnifice Domine Reitor, Vir Clarissime & Excellentissime, Domine & Fautor officiosè honorande, Tuusq; Magnificèntia, de incremento & vigore Inclita Academiae nostrae, sub ejusdem officio Magnifico gratulantur, gratiasq; agunt maximas, quod non solum praesentia sua magnifica praesentem actum nostrum solemnem condecorare, sed & praeteritos consensu amplissimos, sepositis aliis negotiis gravissimis illustrare voluerit. Necerunt immemores, jam aliquot annis Magnificèntiae Tuae, mihi exhibitae, favoris & benevolentiae, necumque expectant officiosè, quò brevi re ipsa gratias videri queam. Proferate mea Gratia, & Viro Clarissimo & Consultissimo Domino Doctore Kitzelio, & c. pro tempore in absentia Viri Clarissimi & Amplissimi Domini Godofredi Antonii Jurisconsulti celeberrimi, Cancellarii hujus Academiae meritissimi, Procancelario, quò par est, observantia officiosissime submissè agite gratias, hocq; in nos collatum beneficium nos ubiq; deprecaturus cum officiorum promptitudine, coram testatum facite, Diversos honores, vel certè eorumdem premia, spectabilis Domine Decane, Vir Clarissime & Experientissime, Domine Promotor & Patrono omni observantia & officiorum genere colende, honorande, veteres & Ethnicos & Christianos in benefactores suos contulere: dum emulante quasi gratitudine, alii aliis praestantius & sumptuosius quiddam offerre, priores esse voluerunt. Commendatur praeterea Galeni in praecipuos praesertim Hippocratem observantia, ita ut nusquam non magna religione illorum mentionem faciat, imò artem notam in illum auctorem referre videtur, quamvis non minus ipsi Hippocrates, quam ipse illi debeat. Nec ignota est Alexandri Magni in Aristotelem praepceptorem munificentia paterna: Aristoteli erga Platonem animi grati cultus literis praestatur; ingratitude autem erga Hippocratem, à quo tamen plurima, quod Auctores testantur, didicit, nec minus vituperatur. Et quis Imperatorum, Regum, aliorumq; tam privatorum quam publico officio fungentium erga Praeceptores & Benefactores receperit gratitudinem? quis contra, summam ingratitudem huiusmodi quàm hoc seculo ingrato vulgarem, reprehendere conabitur? Imò quid spectabili tuae Clari-tati, pro debita gratiarum actionis indicio, gratiae meae offerre conabuntur? Pyramidem illis erigendam dabo, ad radices animi mei fundatam: cum dona non ex se sed ex animo dantis estimantur. Animum, inquam, gratum meum Gratiae meae Honoris meo observanter, cum honoris & amoris debita praemissione offerre: sed & inibi solidissimo & purissimo sequentia inscripta esse, indicate: Honoris Promotori & Patrono meo magno, gratias ero, quandiu fuero. Quodsi Auditorio huic amplissimo & honoratissimo beneficium tanquam Praeceptoris & Fautoris à Claritate tua in me collata aperire amplius: num actum agerem, & auribus tantum dare, itaque nimirum gratias, quod adulari est, viderer, an vero patienti benevolentissima me audiendi abuterer, merito dubito. Sufficiat votum, Absit Honorum factio fungi, priusquam meritam gratiam à me benevolentia recipiat. Ad vos tandem mea Gratia veniunt, Viri admodum Reverendi, Amplissimi Consultissimi, Experientissimi, Clarissimi, Excellentissimi, Spectatissimi, Domini Professores & Hospites acceptissimi, vosque quot quot adestis, Studiosi Lectissimi. Vobisq; omnibus & singulis, Reverenda vestrae dignitati, Amplissima Claritati, Excellentissima Experientia, Spectatissima Praesentia, quibus conatus nostros non solum jubare, sed & singulari favore suo & benevolentia, amplissima sua praesentia actum nostrum solemnem exornare, & ad finem usque sufficiens tolerantia adesse voluerunt, Officia nostra qualia gratia cum observantia & amicitia cuilibet prorenata, loco & tempore offerimus, praestare autem cum Deo nostro conabimur, cui laus & perennis gloria in omnem aeternitatem.

D I X I

F I N I S.

INDEX RERUM ET VERBORUM IN HOC TOMO PRIMO

Contentorum, In quo Numerus paginam, Litera verò a. columnae partem primam & b. ejusdem partem secundam designat.

A	Adomen quid.	54. a.	Adolescentia.	6. a.
	Abdomen phthisi demortuorum cur potius respectu partis anterioris, quam lateralis concidat.	116. a.	Adolescentia sanitatis defensio.	313. a.
	Abdominis musculi.	103. a.	Aer an primum elementorum humidorum.	7. a.
	Abortus quid & undè.	297. b.	an sit calidus.	ibid.
	in Accetionibus quiescendum.	319. b.	solus auditus medium.	192. a.
	Accidentia propria quae ratione locum affectum denotent.	300. a.	an in curatione etiam aliquid indicet.	323. b. & 324. a.
	Acetosa ejusque qualitates.	359. b.	ambiens.	353. a. 255. a.
	Acetum ejusque natura.	366. a.	ambiens variabilis.	355. a.
	Acidularum Schwalbacensium materia & vires.	446. b.	oprimus.	ibid.
	Acidula bibantur juxta scaturiginum loca.	448. b.	an & quomodo per res non naturales reliquas corrigatur.	357. a.
	Aetio triplex.	11. a.	quae peccat an tantum morborum generationi conferat.	257. b. 258. a.
	Aetio Animalis.	ibid.	quae ratione causa morborum evadat.	255. a.
	senfuum externorum.	ibid.	potius quam cibus & potus nos immutat.	368. a.
	motus animalis.	ibid.	qualis ad venesectionem eligendus.	326. a.
	Princeps.	ibid.	an occulto quodam inquinamento aliquando infectus fuit.	274. a.
	Vitalis.	11. b.	Aeris ambientis necessitas.	355. a.
	Naturalis.	ibid.	alteratio per anni tempora.	ibid.
	Aetio Corporis quid.	11. a.	per diversas constellationes.	356. a.
	Similaris & organica.	40. a.	per locorum & regionum diversitatem.	ibid.
	Similaris undè.	ibid.	per ventos.	ibid.
	Organica undè.	ibid.	correctio artificialis.	357. a.
	Undè laedatur.	288. a.	Aegilops quid & undè.	289. b.
	laesa, quae ratione locum affectum indicet.	300. a.	sub Aequatore an possibilis habitatio.	358. a. b.
	laesa primum symptoma.	281. a. 282. b. 288. a.	Aegilops quid.	290. a.
	laesa triplex.	281. a. 283. a.	Aegilops.	358. b.
	Animalis.	ibid.	tae ad quae nova quid.	282. a. 283. b.
	Vitalis.	ibid.	Aetas consistens an sit V. Sectionis scopus.	331. b.
	Naturalis.	ibid.	Aetas virilis.	6. a.
	qualibet tribus modis laeditur.	ibid.	Aetas quae nam facile V. S. ferant.	325. a.
	Abolita quae.	ibid.	Aetatum variatio.	6. a.
	depravata quae.	ibid.	Affectus vehementiores commovent humores & spiritus.	146. a.
	diminuta quae.	ibid.	Alauda ejusque natura.	364. a.
	Aetionum laesa triplex causa.	288. a.	Albumen quid.	364. b.
	an genera sint tria.	285. a.	Alimenta quid.	379. a. 358. a.
	principium simili debetur.	40. a.	medicamentosa quid.	379. a. 358. a.
	in Aetione sensibili triplex symptomatum genus deprehenditur.	288. b.	differunt à medicamentis.	358. a.
	Aetiones facultatis naturalis.	294. a.	ab animalibus desumpta.	362. b.
	laesa sensuum externorum.	281. a. 283. a.	ab aquatilibus desumpta.	364. b.
	sensuum internorum.	ibid.	à volatilibus desumpta.	364. a.
	Aetius secundus an operatio.	153. a. b.	prava & corrupta num pestis causa esse possint.	ibid.
	Aetius quid.	28. b.	non adhibita certis legibus utrum morbos generent.	255. b. 259. a.
	quomodo sit excrementum utile.	ibid.	quae nam senibus convenient.	313. b.
	non est pars corporis viventis.	ibid.	Alimenti similitudo undè.	27. b.
	nutrit partes reliquas.	ibid.	in Alimento generaliter consideratur.	358. a.
	non habet certam figuram.	ibid.	Quantitas.	ibid.
	cur calore solvatur.	31. b.	Ordo.	ibid.
	cur facile inflammatur.	ibid.	Tempus.	358. b.
	quomodo calorem partium foveat.	ibid.	R r	Alimen.
	an generetur vi frigoris vel calor.	ibid.		
	Alaata unica vitia.	289. b.		
	Tomus primus.			

INDEX RERUM ET VERBORUM

Alimentorum doctrina Medico maxime necessaria. 358. a.
 Diversitas defumitur vel à Vegetabilibus, vel
 ab animalibus. 358. b.
Alimentum quomodo febrim producat. 423. a.
 non convertitur in substantiam nisi assimile-
 tur. 43. b.
 foetus in utero. 124. b.
Alexipharmacum quid. 390. b.
Alexipharmaca venenis sunt contraria.
 quomodo differant. ibid.
 manifestas etiam qualitates habent.
 appropriata contra animalium venena. ibid.
 contra Vegetabilium venena. 391. a.
 contra mineralium venena.
 Veneni pestiferi. ibid.
 simplicia ex vegetabilibus.
 ex animalibus. ibid.
 ex mineralibus. ibid.
Alexipharmacorum delectus habeatur.
 Dosis. 391. b.
Allium quid ejusque natura. 415.
Alphi quid & undè. 360. b.
Alvi suppressio undè.
 adstrictio undè. 297. a.
 profusivum undè. ibid.
Alvus quibus laxanda. 375. b.
Amalgamatio quid. 396. b.
Amaracus. 360. a.
Amorosis quid & undè. 288. b.
Ambitio quid. 378. a.
Amelioratio quid & undè. 289. a.
Amantium fervorem quâ ratione lactuca & ruta inhibere di-
 cantur. 432. a.
Amatorius furor quid & undè. 293. b.
Amor celestis quid. 428. a.
 omnibus hominibus naturaliter inest.
Vulgaris quomodo honestus. 428. b.
ex philtro concitatus raro stabilis. 434. a.
Antiochi ex pulsu dignoscitur ab Erasistrato. 435.
Menippi Uxor ex pulsu agnoscitur à Galeno. ibid.
Vesanus est fascinatio quaedam. 430. a.
 corpus alterat. 430. b.
 an curationem admittat medicam. 431. b.
 quomodo curetur. 432. a.
Amoris origo qualis pulchritudo.
 finis. 427. b.
 diversitas & undè. ibid.
 tractatio à medicâ Professione excludi nequit. 426. b.
 natura. 426. b.
 Vis. ibid.
 nomina. ibid.
 Definitio. 427. b.
Vesani origo. 429. b.
 Vis & efficacia. 430. a.
 effigies. ibid.
 preservatio. ibid.
 in *Amore* bonum sub ratione pulchri appetitur.
 mortem volens subit Dux Mantuae. 435. a.
Amigdala morbus quid & undè. 298. a.
Amigdala fructus dulces.
 amarae. 361. b.
Anus ejusque natura. 364. a.
Anasarca quid & undè. 295. a.
Αναστροφισ quid & undè. 296. b.
Anatomia duplex viva & mortua. 418. a. b.
Vitalis à Dogmaticis non est neglecta. 418. b. 424. b.
 mortua quibusnam inutilis sit. 424. b.
Anatomia utriusque Utilitas.
 Vox. 418. b.
 Necessitas & utilitas in Medicina. 424. b.

in Chirurgia. 427. a.
 in Theologia. ibid.
 in Jurisprudencia. ibid.
 in Philosophia. ibid.
 tractatio à semine & sanguine incipit. 13. b. 14. a.
 studio potentissimi Reges dediti. 426. a. b.
Anatomia divina omnipotentia, sapientia & bonitas demon-
 stratur. 12. a. b. 427. b.
Anerbum ejusque natura & vires. 360. a. 362. b.
Angina quâ ratione curetur ab excrementis humanis. 299. b.
 an in ejus curatione V. S. conveniat. 336. a. b.
Anguilla ejusque natura. 365. b.
Angulorum in oculis vitia. 289. b.
Anima est substantia. 149. a. 152. a.
 non est materia. 149. b.
 est forma. ibid. & 150. a.
 est actus primus. ibid.
 ejus doctrinae necessitas. 149. a.
 ejus doctrina an præcedat lib. de part. animal. 151. a.
 ejus doctrina an ex toto pertineat ad physicam. ibid.
 ejus definitio. 150. a.
 ejus operationes. ibid.
 ejus officium duplex.
 inest toti. ibid.
 cur magis in corde. ibid.
 quomodo divisibilis. 150. b.
 an subjectum trium lib. de anima Arist. ibid.
 an sit temperamentum. 151. b.
 an consistat ex materia & forma. ibid.
 an secundum essentiam juxta Arist. definitur. 151. b.
 omnis an actus. 154. a.
 quomodo extensa sit ad extensionem materiae. ibid.
 in corde est radicaliter. 154. b.
 in aliis partibus nihilominus etiam essentialiter.
 ejus partitionis duplex fundamentum. 155. a. b. & 157. a.
 ejus species. 156. a. 157. b. 158. a.
 ejus specierum differentia. 156. b.
 naturalis in semine latens quid sit. 121. a.
 quomodo à Deo edocta sit. ibid.
Anima rationalis quomodo in philosophia naturali conside-
 retur. 206. b.
 quid sit. 207. a.
 ejus dignitas. ibid.
 quomodo informet. ibid.
 an sit ipse homo. 207. b. & 138. b.
 an sit forma informans vel assistens. 208. a.
 & 138. a.
 an ex mente Aristot. etiam sit forma infor-
 mans. 208. b.
 an soli homini vel etiam brutis conveniat. 209. b.
 an tantum sit una. 210. b.
 an tota sit in toto & tota in qualibet parte. 212. b.
 ejus origo. 213. & seqq.
 num producatur immediatè per creatio-
 nem. 213. b.
 an à parentibus propagetur. 214. a. b.
 quomodo producat. 214. b. 215. a. b.
 an sit immortalis. 215. b. & 216. a.
 ejus immortalitatem an concludat ratio hu-
 mana. 217. a.
Anima rationalis præsupponit alias in suo genere.
 non est unio. 156. b.
 est forma hominis. ibid.
 nobilissimam requirit materiam. 138. b.
 ejus facultates. 139. a.
Anima sensitiva quid. 139. a.

TOMI PRIMI.

est in toto. ibid.
 ejus sedes. 181. b. 182. a.
 dupliciter consideratur. ibid.
Anima Vegetativa quid sit. 164. a.
 ejus facultates principales. ibid.
 minus principales. 164. b. 167. a.
Anima an facultatum omnium subjectum. 161. a.
 an ad particulam appositam in augmentatione à
 corde promoveatur. 169. b.
Anima gradus superior includit inferiorem. 156. a.
 facultas quid. 156. b.
 facultas originaliter in qualibet parte, non subjecti-
 ve. 156. b.
 facultas subjectivè est in certa tantum corporis par-
 te. 157. a.
 essentia an sit facultas ibid.
 perturbationes an soli homini conveniant. 227. a.
Anima an plures sint in uno corpore vivente. 158. a. b.
 159. a. b. & 160. a.
Animal monstruosum cum prole mascula enixum. 457. a.
Animalia sanguinea an solo sanguine nutriantur. 168. a. b.
 Salacia cur brevioris vitæ. 170. b.
 Vvaciore quæ. 176. b.
Animalibus omnibus certum pariendi tempus. 463. b.
Animalium corpus dupliciter consideratur. 110. b.
 pedes, cor, & jecur quale nutrimentum præbeant.
 motus an sit naturalis, vel violentus. 227. b.
Ani musculi. 103. a.
Animi affectus quid. 11. b. 225. a. 353. b. 260. b. & 377. a.
 an ad appetentem facultatem pertineant. 226. b.
 quomodo corpus nostrum alterent & morbos ge-
 nerent. 255. b. 377. a. & 260. b.
 eorum usus nullus, nisi gaudii. 260. b.
Anni tempora. 6. a.
 mutant aërem. 355. b.
 num variant generationem morborum. 251. a.
Anisum ejusque vires. 362. a.
Anoxia quid & undè. 292. b.
Anser ejusque natura. 364. a.
Antiparbia à natura inest.
 propriè non est causa cruentationis cadaveris
 præsentis occisore. ibid.
Απείθεια quid & undè. 294. b.
Αποπληγματισμός quid & quomodo fiat. 347. a. & 411. b.
Αποψις quid. 36. b.
Αποπληξια quid & undè.
 ejus locus. 292. a.
 298. b.
Αποζεμα quid & quomodo fiat. 409. a.
Απρηξια quid & undè. 294. b.
Απρηξια animalis duplex.
 sensuum in homine. 225. a. & b.
 num rectè distinguatur in concupiscibilem & ira-
 scibilem, & num locis differant. 226. a.
Απρηξια ventriculi læsio undè. 290. b.
 nostri diversitas producit diversitatem amoris. 427. b.
Απρηξια pugna in homine. 225. a.
Απρηξια facultas an à sensitiva sit distincta. 225. b.
Απρηξια ad generationem tum masculorum, tum femina-
 rum. 455. a.
Aqua ejusque natura & differentia & temperamentum. 366. b.
 Fontana ejusque natura. 366. b.
 Fluvialis ejusque natura. ibid.
 Putealis ejusque natura. ibid.
 Stagnans ejusque natura. ibid.
 Nivosa ejusque natura. ibid.
 Glacialis ejusque natura. ibid.
 Pluvialis ejusque natura. ibid.
 an habeat facultatem nutriendi. ibid.
Aqua Pericardii undè oriatur. 82. a. b.

invenitur in viventibus. ibid.
 cur sit copiosior in demortuo. ibid.
Aqua destillata compositæ maxime Usuales. 405.
Aquis subterraneis duplici modo mineralium vires & facul-
 tates communicantur. 448. a. b. & 449. a.
Arenula in urina undè. 307. b.
Αρρωστια quid. 36. b.
Αρτηρια quid. 47. a.
 duabus constat tunicis. ibid.
 venosa cur venis quoad tunicam respondeat. 129. a.
 aspera quid. 78. b.
 cur cartilaginea. ibid.
Αρτηρια cur corde dilatato dilatentur. 80. b. 47. a. & 81. a.
 an cum nervis continuæ. 50. a.
 Umbilicales in fœtu. 124. b.
 Manus. 106. a.
Αρτηρια magna divisio. 47. a.
 ramus ascendens. ibid. b.
 ramus descendens. ibid.
Αρτηριarum motus. 47. a.
 vis pulsifica à corde. 81. a.
Αρτηριotomia quid. 327. b. 330. a.
 circa eam quid norandum quoad venas majores
 & minores. ibid.
Αρτεμισια ejusque vires. 360. a.
Αρσενικον quid. 36. b.
Αρτηριarum dolores an à materia peccante per fluxionem, vel
 congestionem collecta generentur. 268. b.
Αρριζοκα ejusque vires. 361. a.
Αρτις quid. 106. a.
Αρτιкулатιο neutra. 36. b.
Αρτις quid & undè. 297. a.
Αρτις quid & undè. 297. a.
Αρτις quid & undè. 365. b.
Αρτις quid & undè. 359. b.
Αρτις quid & undè. 253. b. 277. a.
Αρτις quid. 394. a.
Αρτις quid & undè. 294. a.
Αρτις vis in generatione rerum. 424. b.
Αρτις quid & undè. 295. a.
Αρτις in partibus duplex. 63. b.
 ejus læsio. 294. b.
Αρτις quid. 378. a.
Αρτις quid. 188. a.
 ejus objectum. ibid.
 ejus medium. ibid. & 188. a.
 ejus organum. ibid.
 ejusdem organi investigatio. 99. b.
 ejus officina. 38. a.
 ejus symptomata unde. 209. b.
Αρτις ejusque qualitates. 359. a.
Αρτις quid. 12. a.
 ejusdem læsio. 295. b.
Αρτις pereunte, an pereat facultas augmentativa. 169. a.
Αρτις quid. 165. a.
 ejus officium. ibid.
Αρτις similitudines in semine interdum excitantur. 123. b.
Αρτις ingenta an auditus organon. 192. a.
Αρτις cordis. 77. b.
Αρτις in homine duplex. 96. a.
 externa quid. ibid.
 interna quid. ibid.
 ejus cavitates. ibid.
 ejusdem functio. ibid.
Αρτις. 356. b.
Αρτις. 355. b.
 ejusdem temperies. 356. a. 357. b.
Αρτις & materia auxilii differt. 379. a.
Αρτις materia in 93. a. b. 312. b.
 medicorum materia triplex. 379. a.
 calidorum quam frigidorum usus tutior. 318. a.

INDEX RERUM ET VERBORUM

B.

Baccarum Juniperi vires. 362. a.
Ralbuties undè. 101. b.
Balneum quid & quomodo fiat. 412. a.
 non omnibus indiscretè convenit. 377. a.
 aquæ dulcis an ad morbi humidi generationem faciat. 272. b.
Balsami Fœniculi præparatio. 376. b.
Balsamus vitalis fundamentum generationis humanæ. 421. a.
 an morbis primò afficiatur. 422. a.
Barba quid indicet. 33. b.
 ejus materia. ibid.
 ejusdem cur sit consensus cum facultate generante. ib.
 eandem cur viri solum habeant. ibid.
Barbata virgo in Austria visa. 34. a.
Barbati possunt etiam impotentes esse. 33. b.
Barbus piscis ejusq; natura. 365. a.
Basis quid. 398. a.
Bebica quid. 347. a.
Beta ejusq; qualitates. 359. b.
Beta rubra radix ejusque qualitates. 360. b.
 an **Bibendum** super fructus. 370. b.
 an **Bibendum** primò, ac deindè comedendum, vel simul. 369. b.
Bilis ex qua materia. 25. a.
 Vitellina, porracea, æruginosa, cærulea quomodo fiat. 27. a. b.
Cinerea an detur. 27. b.
Excrementitia an partes quasdam nutriat. 30. a.
 ejus usus. 28. a.
 immediatè à jecore ad intestina mittitur. 61. b.
 de ejusdem secretionem opinio **Fallopii**. ibid.
 quomodo promovenda in calidioribus constitutionibus. 376. a.
 quomodo in frigidioribus. ibid.
Zinaria num detur inter peccantes humores. 268. a.
Bolus quid & quomodo fiat. 410. b.
Boreas. 356. b.
Borrago ejusq; qualitates. 359. b.
Bradipnevia quid & undè. 294. b.
Bronchia pulmonum. 78. b.
Brassica ejusq; qualitates. 360. a.
Buglossa ejusq; qualitates. 359. b.
Butyrum quid ejusq; natura. 363. b.

C.

Cacoehymia quid. 252. b. 262. a. 327. b.
 duplex. ibid.
 an Venæfectione minuenda. 328. a. & 334. b.
 Venarum purgatione tollitur. 316. b. & 345. b.
 partis alicujus substantiam occupans quomodo curanda. ibid.
 multas regiones æqualiter infestans quomodo curanda. ibid.
 ejus vitium an tantum in qualitate peccante consistat. 267. a.
 ejus proprium remedium purgatio. 345. a.
Cacoehymia biliosa signa. 301. b.
 pituitosa signa. ibid.
 melancholica signa. ibid.
Cadaver juvenis violenter occisi naturaliter per aliquot septimanas conservatum fuisse probatur. 141. a. b.
Calcinatio quid. 395. b.
 actualis. ibid.
 solitaria. ibid.
 cum additione. ibid.
 potentialis. ibid.
Calculus in ventriculo. 135. a.
 in vesicula fellea. ibid.
 ejus generatio. 423. b.

Calculosus cur non semper calculosum generet. ibid.

Calidum innatum quid. 20. a.
 omnes functiones primò perficit. 422. a.
 ex tribus componitur. ibid.
 an rectè definiatur. 21. b.
 est essentia partium. 19. a.
 est animæ instrumentum. ibid.
 est substantia quædam. ibid. b.
 est elementis nobiliss. 20. a.

Calidum & Caliditas quomodo inter se differant. 20. a.
Calida assumpta an morbum siccum producant. 272. a.
Calor influens quid. 21. a.
Calor nativus quid. 20. a.

non est febrilis. 20. b.
 qualis intelligatur. ibid.
 an celestis originis. 173. b.
 an semper sentiat. 139. b.
 cur non pereat in momento. ibid.
 ejus & spirituum differentia. 23. a.
 ejus officium. 139. a.
 ejus duplex genus. 82. a.
 ejus subjectum. 20. b.
 ejus effecta. 146. b.
 ejus diversitas. 139. b.

Calor solus vitæ conservator. 171. b.
 solus an inter activas qualitates ad vitæ operationem concurrat. 173. a.
 ejus comparatio cum flamma. 271. b.

Calor speciei num multiplex in uno vivente. 173. a. b.
Calor igneus non generat principia Chymica. 420. a.
Calvaria quid. 81. a.
 quot ossibus constet. 37. a.
Cambium quid. 26. b.

Cancer animal ejusq; natura. 365. b.
Cancer morbus cur in facie, mammillis & pectore eodem sit. 423. b.

Capilli in Urina undè. 307. a.
Capivaccini de ossium conjunctione. 42. b.
Capones eorumq; natura. 364. a.
Caprarum qualitates. 361. a.

Caput quid, ejusq; descriptio. 81. a.
 cur orbicularis figuræ. ibid.
 ejus partes. ibid.
 distinguitur in calvariam & faciem. ibid.
 compactum quid indicet. 32. a.
 cur summo in loco positum. 82. b.

Caro quid. 47. b. 51. a. b.
 ejus differentia. 47. b. 51. a. b.
 musculoza quale nutrimentum præbeat. 47. b. 51. a. b.

Agnina. ibid.
Aprugna. ibid.
Arietina. ibid.
Bubula. ibid.
Capreoli sylvestris. ibid.
Cervina. ibid.
Leporina. ibid.
Ovilla. ibid.
Suilla. ibid.
Vaccina. ibid.
Vervecina. ibid.
Vitulina. ibid.

Carnis musculoza usus primarius. 107. a. b.
 secundarius. 107. b.

Carotta lutea. 360. b.
Carpi ossa & musculi. 106. b.
Carpio ejusq; natura. 365. a.
Carrilago quid. 45. a.

ejus differentia. 48. b.
 cur non sentiat. 362. a.
Carum quid ejusq; qualitates. 362. a.

TOMI PRIMI.

Caruncula in urina undè. 307. a.
 in bronchiis pulmonum. 135. b.

Carus quid & undè. 292. b.
Caryophyllus ejusq; qualitates. 366. a.
Casens quid ejusq; vires & differentia. 363. b.
 ejus serum. 364. a.

Castanearum qualitates & vires. 361. b.
Cataplasmata quid & quomodo fiat. 412. a.
Catarrhus quid & undè. 298. a.
 symptoma est contra Hoffmannum. 298. b.
 quomodo fiat. 423. a.

Catoche quid & undè. 292. b.
Causa quid. 254. a.
 efficiens tantum à Medico inquiritur. ibid. 252. a.
 ejusdem requisita. ibid. & 255. a.

duplex. 252. a.
morbifica quid. 252. a. 255. a.
 duplex. ibid.
 Externa. ibid.

Contingens. ibid.
 Necessaria. ibid.
 ad 4. classes reducit. 252. a.

Causa morbifica interna. 252. a. 255. a.
 multiplex. 261. a.
 in quibus consistat. ibid. b.

congenita. 252. a. 255. a. & 261. a.
 congenita communicatur ratione feminis & sanguinis materni. 261. a.
 adscititia. 252. a. 255. a. & 261. a.
 antecedens. 252. a. 255. a. 261. b.
 continens. 252. b. 254. b. & 261. b.
 continens an detur à morbo distincta. 264. a. b.

continens & conjuncta an sint eadem. 264. b. 265. a.
 continens præbet indicationem curativam. 265. a.

continens an detur in omnibus morbis. 265. a. b.
 conjuncta præbet indicationem præservativam. 265. a.

Causa primaria. 253. a.
 sine qua non. ibid.
Instrumentalis sub efficiente comprehenditur. 257. a.
 sine qua non est efficientis quædam determinatio. 257. a.
 non producit morbum nisi dispositio adfir. 257. b.

Causa procatartica cur vocentur externa. 261. a.
 interna artificiosa conjectura cognoscantur. 260. a.
 externa an sint morborum causæ. 257. b.
 morbi calidi an rectè enumerentur. 270. a.
 morbi frigidi an rectè enumerentur. 271. b.

evidentes an necessaria. 255. a. b.
Causarum genera quatuor. 154. a.
 non eodem modo substantiis & accidentibus attribuuntur. 256. b.

subjecta. 252. b.
 morbificarum doctrinæ necessitas. 254. a.
 investigatio quoad morbos totius substantiæ. 269. b.

Causæ intemperiei calidæ. 253. a. 269. a.
 frigidæ. ibid.
 humidæ. ibid.
 siccæ. ibid.

morborum organicoz. 253. a.
 in figura. ibid. 277. a.
 laxatorum meatuum. 253. a. 277. a.

angustia meatuum. ibid.
 asperitatis. ibid.
 lævitat. ibid.
 depravata magnitudinis. ibid.
 depravati situs. ibid.

morborum in fieri, & facto. ibid.
 morbi salutaris. 253. b.
 lethalis. 253. b. 277. b.

continui. ibid.
 intermittentes. ibid.
 longi. ibid.
 brevis. ibid.

acuti. 254. a.
 Miris. ibid.
 Maligni. ibid. & 270. a.

morborum communium. 254. a. 277. b.
 Iporadicorum. ibid.
 Epidemiorum. ibid.
 Endemiorum. ibid.

de **Causis morbificis** an post morborum differentias tractandum. 255. b. 256. a.
Cauda tremula ejusq; natura. 364. b.
Ceraforum qualitates. 361. b.

Cerata autilia. 408.
Cementatio quid & quomodo fiat. 397. b.
Cepæ earumq; qualitates. 360. b.
Cerebrum quid. 10. a. 86. a.

ejus divisio. ibid.
 ejus corpus callosum. ibid.
 ejus spiræ & harum usus. ibid.
 ejus ventriculi duo superiores. ibid.
 ejus ventriculus tertius. ibid.

quartus. ibid.
 ejus usus & actio. 87. a.
 ejus medulla. 87. b.
 ejus cortex. ibid.

an sit calidum. 8. b.
 interiorum sensuum organon. 198. b.
 nervorum principium quomodo. 87. a.

ratione temperiei operatur, sed bene operatur adjuvante compositione. 89. b.
 an refrigerii cordis causa conditum. ibid.
 respectu interiorum sensuum sentit. 91. a. b.
 facultatis principis organon. 292. a.

embryi an spiritum animale generet. 129. a.
 animalium quale nutrimentum præbeat. 362. b.
Cerebri dextra parte læsa cur sinistra patiatur convulsionem. 92. a.

dextra parte læsa cur paralytica fiat opposita. ibid.
Cerebellum quid. 86. b.
Cerevisia quid ejusq; qualitates & vires. 367. a.

Triticea. 367. a.
 Hordeacea. 367. b.
 in ejus coctione aquæ qualitates consideranda. 367. b.

ad eam conficiendam commodum tempus. ibid.
 coctionem ejus conventiens frumenti maceratio & exiccatio præcedat. ibid.
 ejus coctio & fermentatio. ibid.
 quænam eligenda. ibid.

Cherofolium ejusq; qualitates. 360. a.
Chymia quid & undè. 289. b.
Chirurgia quid. 2. b.
Chirurgica administratio quæ. 355. b.

Cholera quid & undè. 297. a.
 ejus causæ. 250. a.
 an rectè statuat morbus cholericorum. ibid.

Chylificatio quid. 27. b.
 ejus officina. ibid.
Chymia artis usus. 354. b.
Cibus & potus. 353. a. 358. b.

an magis aère nos immutent. 368. a.
 quæ ratione morbos producant. 255. b.
Cibus subtilis an grossum debeat præcedere. 360. b.
Cibaria sunt in duplici differentia. ibid.

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Cicera</i> eorumq; qualitates.	359. a.	de febrium generatione.	423. a.
<i>Cichoreum</i> ejusq; qualitates.	ibid.	de Catarrhigenatione.	ibid.
<i>Cinara fructus</i> ejusq; qualitates.	361. a.	de calculi generatione.	ibid.
<i>Cinifalio</i> quid & quomodo fiat.	395. b.	<i>Concoctio</i> quid in humano corpore.	21. b.
<i>Cinnamonum</i> ejusq; qualitates.	366. a.	triplex.	27. b.
<i>Circulario</i> quid & quomodo fiat.	397. b.	prima ubi fiat.	54. b. 55. a.
<i>Claretum laxativum</i> quomodo fiat.	410. b.	secunda ubi.	55. b. 56. a.
<i>Clavicula.</i>	38. b. 76.	tertia ubi.	28. b. 54. b.
eorum actio & usus.	38. b.	tertia finis est reliquorum.	28. a.
<i>Clyster</i> quid & quomodo fiat.	410. b.	ejus necessitas.	27. b.
<i>Clysterum</i> genera.	344. a.	ejus origo.	165. a.
usus.	ibid.	ejus lætio.	27. b.
modus applicandi.	ibid.	<i>Concupisibilitas</i> vis an rationi obtemperare possit.	226. b.
in intestinorum vitiis utiliter adhibentur.	ibid.	<i>Conditum</i> quid & quomodo fiat.	411. a.
<i>Coagulatio</i> quid.	397. a. b.	ejus dosis.	413. a.
morborum causa quomodo fiat.	423. b.	<i>Confectio</i> quid & quomodo fiat.	413. b.
<i>Coalitus</i> quomodo fiat.	253. b. 277. a.	ejus dosis.	ibid.
<i>Cochlea.</i>	96. a.	<i>Confectiones opiatæ.</i>	403.
ejus qualitates.	365. b.	<i>Conformationis mala</i> conformatio.	316. a.
earum carnes an cæteris laudabilioris sint nutri-	368. b.	<i>Conserva</i> quid, quomodo fiat & dosis.	413. b.
menti.	368. b.	<i>Conservantia</i> quæ.	398. b.
<i>Coctio</i> quid & quomodo fiat.	394. a.	<i>Constellationis maligna</i> an producant interdum <i>pestes</i>	258. b. 255. b. 274. a.
ejus diversitas.	10. a.	contagiola.	258. b. 255. b. 274. a.
prima & secunda.	11. b.	<i>Constellationes diversa</i> alterant aërem.	356. a.
<i>Celiaca</i> quid & undè.	297. b.	<i>Constitio pororum cutis</i> an sit causa morbi calidi.	271. a.
<i>Cælum</i> causa efficiens generationis.	420. a.	<i>Consuetudo</i> in V. S. attendenda.	326. a.
ex <i>Cælo</i> res naturales suas facultates mutuatur.	ibid.	<i>Contagii</i> causa.	358. b.
<i>Cæna</i> an major debeat esse prandio.	370. a.	<i>Contenta</i> quid.	252. b.
<i>Cognitio</i> quotuplex.	221. a.	naturalia, quæ ratione causæ morborum fiunt.	262. a.
sui ipsius quanta sit.	418. a.	toto genere p. n. quæ ratione causæ morborum fiunt.	262. b.
in quonam consistat.	ibid.	substantiâ peccantia auferenda.	316. b.
<i>Cognitioni rerum</i> cur incumbendum.	395. b.	<i>Contentorum naturalium</i> vitia. 262. a. 282. b. 283. b. 327. b.	262. a.
<i>Cohobatio</i> quid & quomodo fiat.	315. a.	naturalium vitia extra vasa in prima regione.	262. a.
<i>Coindicantia</i> quid.	315. a.	in secunda regione.	ibid.
<i>Coitus mulieris</i> absq; voluptate arguit uterû morbosum.	15. b.	in tertia regione.	ibid.
<i>Colica</i> quid & undè.	297. a.	<i>Contenta in urini</i> quot & undè.	306. b.
ejus transmutatio in paralyfin quomodo fiat.	50. a.	ex parte secundum naturam.	ibid.
<i>Collationis microcosmi</i> cum macrocosmo origo.	424. a.	alba.	ibid.
<i>Collyrium</i> quid & quomodo fiat.	412. b.	ab albo discedentia.	ibid.
<i>Color</i> quotuplex.	187.	lævia.	307. a.
ejus varietas undè.	ibid.	aspera.	ibid.
an visus objectum verum.	188. b.	toto genere p. n.	ibid.
ejus principia quæ.	189. a.	sanguinea.	ibid.
ejus divisio.	ibid.	purulenta.	ibid.
medius an specie differat ab extremis.	ibid.	pituitosa quomodo discernantur à puru-	ibid.
medius cur ita dicatur.	ibid.	lentis.	ibid.
mutatus undè.	296. a.	eorum situs.	ibid.
præter naturalis undè.	281. b.	eorum substantia.	ibid.
<i>Columba</i> ejusq; natura.	364. a.	<i>Continentia</i> quid.	252. b.
<i>Coma</i> quid & undè.	292. b.	sunt veræ partes.	35. a.
duplex.	292. b.	quæ ratione causæ morborum fiunt.	261. b.
somnolentum quid & undè.	ibid.	<i>Contra indicantia</i> quid.	315. a.
<i>Vigil</i> quid & undè.	ibid.	<i>Contraria</i> an contrariis curentur.	319. b.
<i>Commotio</i> in affectu undè.	144. a.	an debeant esse æqualia in curatione.	320. b.
<i>Complexio</i> an sit substantia.	7. b.	<i>Contusio</i> quid & quomodo fiat.	395. a.
an temperata invenitur.	ibid.	<i>Convalescens</i> an evacuanus.	377. b.
an simplex ponatur.	8. a.	<i>Convulsio</i> quid & undè.	291. b.
calida & humida an sit longioris vitæ.	ibid.	ejus varietas.	ibid.
innata an mutari possit per ætates.	ibid.	<i>Convulsivi motus</i> distinguuntur à convulsione.	291. b.
eadem num in individuis observetur.	ibid.	<i>Cor.</i>	10.
<i>Compositio</i> medicamentorum occasio.	398. a.	primum vivens & vitæ fons.	56. b. 172. a. & 174. b.
<i>Compressio</i> quomodo fiat.	253. a. 277. a.	præ reliquis princeps membrum.	57. b.
<i>Conceptio</i> quid.	120. b.	quomodo calidissimum.	81. b. 82. a.
non sit absq; mare.	ibid.	an primò generetur.	127. b.
ejus lætio.	295. b.	primò vivit vitâ propriâ.	128. a.
<i>Conciliatio Peripateticorum & Hermeticorum</i>	419. a. b.	infante in utero existente num moveatur.	124. b.
de principiis generationis.	421. a. b.		linguifi-
de generatione humana.	422. a.		
de generatione morborum.	422. b.		
de inflammatione.	422. b.		

TOMI PRIMI.

sanguificationis organon secundum Recentiores.	61. a.	bona sit cum robore naturæ.	ibid.
animalium quale nutrimentum.	362. b.	bona materiam aut evacuat, aut aliò transfert.	ibid.
principium conservationis omnium partium.	49. b.	futura quomodo cognoscatur.	ibid.
principium omnium actionum principum.	77. a.	diurna an laudabilior nocturna.	310. b.
dupliciter consideratur.	82. a.	dici 7. an fortior sit.	14. 311. a.
ejus compositio.	ibid.	<i>Critica computatio</i> in puerpera febricitante an à die partus, an à quo cepit febricitare facienda.	311. b.
dexter ventriculus sinistro ignobilior.	77. b.	<i>Crocus</i> ejusq; qualitates.	366. a.
ejus ventriculi duo.	ibid.	<i>Cruentatio cadaverum</i> quid.	142. a.
ejus Ventriculus tertius Arist. quid.	ibid.	ab ea fallax desumitur signum.	ibid.
ejus auriculæ.	ibid.	de ea variæ opinioniones.	ibid. & 143. a. b.
ejus valvulæ femilunares.	ibid.	<i>Cruentatio cadaveris</i> occifore præfente non fit propriè per an-	145. a.
tricuspidales.	ibid.	tipathiam.	147. a.
ejus valvularum numerus & usus.	78. a.	certum signum de interfectore non præbet.	147. a.
ejus usus.	ibid.	<i>CrySTALLINUS humor</i> non est verum visionis organum.	93. b.
ejus motus.	ibid.	non vivit.	98. b.
ejus motus an sit animalis, vel naturalis.	80. a. b.	intumescens, vel contabescens.	288. b.
ejus sytyle.	78. a.	ejus crassities.	ibid.
ejus substantia cur densa.	82. a.	ejus extenuatio.	ibid.
ejus duplex juvamentum.	78. b.	<i>Cucumeres</i> eorumq; qualitates.	361. a.
ejus vasorum unio in fœtu.	128. a.	<i>Cucurbitæ</i> earumq; qualitates.	ibid.
<i>Corpus humanum</i> nobilissimum.	12. a. b.	<i>Cucurbitulæ</i> quid.	327. b. 330. a.
quomodo à Physico consideretur.	13. a.	<i>Culebrilla</i> quid.	297. b.
quomodo sit animæ subjectum.	ibid.	<i>Cuminum</i> ejusq; qualitates.	262. b.
ejusdem divisio.	53. a. b. 54. a. & 424. a.	<i>Curatio</i> Universalis.	424. b.
subjectum Medicinæ.	317. a.	Particularis.	ibid.
an pluribus potius vel uni Medico commit-	4. a.	fit per contraria.	315. b.
tendum.	4. a.	intemperiei.	316. a.
consideratur quatenus animatum.	13. a.	conformationis malæ.	ibid.
an post mortem aliquot septimanis colore	136. b.	unitatis soluta.	ibid.
& habitu floridum & absq; putredine in-	137. b. 138. a.	morborum compositorum.	316. a. 318. a.
incipiente naturaliter durare possit.	258. a.	disjunctorum.	ibid.
ejus triplex substantia.	258. a.	implicitorum.	ibid.
ejus tractatio an rectè à semine & sanguine	13. b.	lenta quot modis fiat.	318. b.
materno incipiat.	13. b.	fat citò, si fat benè.	ibid.
<i>Corpus</i> aliquod mortuû cur citius, vel tardius putrescat.	141. a.	in ea opportunitas observanda.	319. a.
mortuum quomodo conservetur absq; nutritione. ib.	146. a.	<i>Cutis</i> quid.	48. a.
sanguineum violenter occisum cur sanguinem stiller.	146. a.	cur similibus annumeretur.	ibid.
violenter occisum abûdat adhuc innato calore.	140. b.	cur temperata.	5. a. 51. b.
Juvenile temperatum violenter occisum per aliquot	ibid.	ejus generatio.	52. a.
septimanas conservari potest naturaliter.	ibid.	tactus organum primarium.	96. b.
quomodo animâ separata à putredine defædatur.	141. a.	in cicatrice restituitur.	52. b.
intemperatum cur citius putrescat.	140. a.	<i>Cyprimus</i> ejusq; Natura.	365. a.
neutrum ut nunc num ægrum sit vel à generatione,	231. b.	<i>Cydonia</i> eorumq; qualitates.	362. a.
vel ab extra.	140. a.		
senile cur difficulter conservetur.	140. a.		
post morbum expugnatum an ad meliorem perve-	319. a.		
niat statum.	86. a.		
cerebri callosum.	289. b.		
<i>Corneæ tunica</i> vitia.	289. b.		
color p. n. visionem lædens an sit morbus con-	244. b.		
formationis.	139. b.		
<i>Corruptio</i> omnis fit à sp. v. v.	394. b.		
medicamentorum quid.	399. b.		
<i>Corroborantia</i> usualia.	290. a.		
<i>Coryza</i> quid & undè.	38. a.		
<i>Cassa.</i>	ibid.		
Veræ & nothæ.	116. b.		
cur duplici protuberantiâ consent.	364. a.		
<i>Coturnix</i> ejusq; natura.	326. b.		
in <i>Coccydicum dolor</i> quænam vena secanda.	43. a. 44. b.		
<i>Cranium</i> cur pluribus ossibus consistet.	12. b. 425. b.		
<i>Creatoris</i> bonitas.	ibid.		
sapientia.	ibid.		
potentia infinita.	ibid.		
<i>Cremasteres</i> musculi.	104. a.		
<i>Crimones</i> quid.	297. b.		
<i>Crisis</i> quid.	309. b.		
optima.	310. a.		

D.

ex <i>Demonum concubitu</i> non generatur homo.	126. a.
<i>Davidi sem</i> cur virgo addita.	140. a.
<i>Decoctum</i> quomodo fiat.	409. a.
alterans quomodo fiat.	410. a.
purgans &c.	409. b.
appropriatum.	ibid.
<i>Defensio sanitatis</i> optimæ.	312. b.
defectentis.	ibid.
infantis.	ibid.
pubertatis.	313. a.
adolescenciæ.	ibid.
juventutis.	ibid.
ætatis virilis.	ibid.
senectutis.	ibid.
<i>Definitio</i> cum rei natura conveniat.	22. b.
<i>Dentes</i> quid.	37. b.
eorum numerus.	ibid.
eorum distinctio in caninos, incifores & molares.	38. a.
ossa soli sentiunt.	44. a. b.
cur à primis & non secundis qualitatibus patiantur.	ibid.
an ossa.	44. a. b.
in cauda malè statuit Plinius.	ibid.
<i>Æthiopum</i> cur albi, cutis verò nigra.	44. b.
an cornua dici in <i>Elephantis</i> debeant eminentiæ.	ibid.

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Dentifricium</i> quid & quomodo fiat.	412. b.	<i>Dura mater</i> cur à cranio distet.	90. b.
<i>Deo</i> omnia præsentia.	177. a.	<i>Dysenteria</i> proprie dicta quid & undè.	297. b.
<i>Deus</i> omnia præscit.	ibid.	notha quid & undè.	ibid.
quomodo cuiuslibet vitæ terminum constituit.	178. a.	estq; triplex.	ibid.
<i>Dei</i> præpositum quid.	179. a.	pestifentialis cur exhalationibus excretorum po-	
<i>Derivatio</i> quid.	316. b. 328. a.	tiffimum contagiosa fit.	274. b.
<i>Defilerium</i> quid.	378. a.	in <i>Dysenteria</i> an vena secanda.	340. a. b.
sub se continet ambitionem, Avaritiam, invidiam & libidinem.	ibid.	<i>Dysuria</i> quid & undè.	294. b. 297. b.
<i>Defillatio</i> ex cerebro quid & undè.	298. a.		
<i>Defillatio chymica</i> quid & quomodo fiat.	394. b. 396. b.		
<i>Diabetes</i> quid & undè.	298. a.		
<i>Diaparesis</i> quid & undè.	296. b.		
<i>Dietæ</i> .	2. b.		
<i>Diaphragma</i> quid.	77. a. 104. b.		
eius usus.	77. a.		
cur à Veteribus <i>opères</i> appellatum.	ibid.		
cur præcordia.	ibid.		
mulculis thoracis annumeratur.	104. b.		
quomodo ad respirationem faciat.	ibid.		
cur post mortem inveniatur concavum.	116. a.		
cur in medio circulum habeat membraneum sicut robustum.	116. a.		
an duplicem constituat musculum.	109. a. b.		
<i>Διαπύθωσις</i> quid & undè.	296. b.		
<i>Διαρροια</i> quid.	36. b.		
<i>Diarrhæa</i> quid & undè.	297. b.		
<i>Diastole cordis</i> quid.	78. a.		
<i>Dies critici</i> boni.	310. a.		
mali.	ibid.		
contemplatorii.	ibid.		
eorum causa.	ibid.		
<i>Dies 20. & 17.</i> an sint magis critici & indicativi, quam & 18.	311. a.		
in <i>Die naturali</i> an semel tantum comedendum.	370. a.		
<i>Digestio</i> quid & quomodo fiat.	397. a.		
adjuvans.	ibid.		
perficiens.	ibid.		
tripliciter apud Chymicos sumitur.	ibid.		
<i>Dilatatum agarici</i> quomodo fiat.	410. a.		
<i>Dirigentia</i> quæ.	398. b.		
<i>Disciplina</i> qualibet determinatum habet subiectum.	12. b.		
<i>Dispnoea</i> quid & undè.	294. a.		
<i>Dissimilitudo</i> natorum undè.	461. a.		
<i>Dissolutio</i> superficialis quid.	399.		
specialiter dicta.	ibid.		
cum igne.	ibid.		
sine igne.	ibid.		
per menstruum.	ibid.		
per deliquium.	ibid.		
<i>Diversitas</i> in temperie rerum animatarum & inanimatarum.	5. a.		
<i>Dolor</i> tactus symptoma.	281. a. 283. a.		
an sit morbus, vel symptoma.	285. b.		
an sit actio depravata.	286. a.		
multiplex est.	290. a.		
utrum sentiat nec ne.	290. b.		
quâ ratione locum affectum denotet.	300. a.		
eius causa.	290. a.		
immediata.	ibid.		
eius natura.	ibid.		
utrum ejus unica tantum causa.	290. b.		
<i>Dolorem leniendi</i> triplex modus.	383. b.		
<i>Dolores articularum</i> an à materia peccante per fluxionem vel congestionem collecta generentur.	268. b.		
<i>Dormiendi</i> modus.	374. a. b.		
in <i>Dosis</i> medicamentorum compositorum inquisitio.	415. a.		
<i>Dratunculi</i> .	299. a.		
<i>Dropax</i> quid & quomodo.	412. a.		
<i>Dubitaciones difficiles</i> an examinandæ.	137. b.		
		<i>E.</i>	
		<i>Eccelegma</i> quid & quomodo fiat.	404.
		<i>Echo</i> quid.	192. a.
		<i>Effecta</i> caloris & frigoris.	146. b.
		<i>Efficientis</i> cause consideratio an sufficiat.	257. a.
		<i>Egestionis</i> coloris varietas an sit laudabilis, nec ne.	310. b.
		<i>Εγγραφή</i> quid & undè.	289. b.
		<i>Εκρέσις</i> quid & undè.	ibid.
		<i>Electuaria</i> purgantia.	399. b.
		lenitiva.	402.
		solutiva.	ibid.
		confortantia.	403.
		alterantia eorumq; dosis.	413. b.
		<i>Elementa</i> primum locum obtinent.	44.
		eorumq; consideratio duplex.	ibid.
		<i>Elementum</i> quid.	4. b.
		quot.	ibid.
		non est unum.	ibid.
		an quatuor.	6. b.
		sunt finita numero.	4. b.
		eorum qualitates.	5. a.
		eorum formæ an maneant in mixtis.	5. a. 7. b.
		non sunt principia proxima generationis.	14. a.
		sunt principia mixtorum remota.	420. a.
		quomodo in generationem mixti veniant.	419. a.
		<i>Elementares qualitates</i> num habeant vim agendi.	14. a.
		<i>Elephantiasis</i> quid & undè.	295. a.
		<i>Elixatio</i> quid & quomodo fiat.	394. a.
		<i>Embryi</i> vitæ matri debetur.	128. b.
		<i>Embrocha</i> quid & quomodo fiat.	412. a.
		<i>Eminentia</i> in Elephantis num dentes vel cornua.	44. b.
		<i>Empyrici</i> quinam.	2. b.
		<i>Emplastrum</i> usualia.	408.
		<i>Emplastratio</i> quid & quomodo.	396. b.
		<i>Ενεργησις</i> quid.	306. b.
		<i>Ενέριον</i> quid.	36. b.
		<i>Enema</i> quid & quomodo fiat.	410. b. 411. a.
		<i>Ενέργεια</i> an perpetua motio.	153. a.
		<i>Epididymis</i> num propria testium tunica.	70. a.
		<i>Epiglottis</i> quid.	78. b.
		quomodo voci formandæ serviat.	97. b.
		<i>Epilepsia</i> quid & undè.	292. b.
		cur morbus puerilis statuatur.	250. b.
		eius causa proxima.	ibid.
		<i>Epiphora catarrhalis</i> quid & undè.	298. a. & 289. b.
		<i>Epiphysis</i> quid.	36. b.
		<i>Epiploon</i> duplum.	133. b.
		coctionem adjuvat.	55. b.
		<i>Epithema</i> quid & quomodo fiat.	412. a.
		<i>Errhinum</i> quid & quomodo fiat.	347. a. & 411. b.
		<i>Erysipelas</i> quid & undè.	233. a. 242. b. & 295. a.
		<i>Oedematodes</i> quid.	233. a. 242. b.
		<i>Esculentia & potulentia</i> .	358. a.
		<i>Evacuatio</i> quid.	327. a.
		eius differentia undè petenda.	ibid.
		Universalis.	327. b.
		Particularis.	328. a.
		Natu-	Natu-

TOMI PRIMI.

Naturalis.	328. a.	eius numerus ex Arist. & Medicis.	ibid.
Artificialis.	ibid.	an sit animæ essentia.	160. b.
celebris Venæsectio.	ibid.	quælibet, an in quâlibet parte.	161. a.
determinatur collatione morbi & virium.	329. a.	Nutriciva quid.	164. b.
Universalis per corporis habitum fit.	330. a.	eius officium.	139. a.
Valida per electivè purgantia vires robustiores præsupponit.	350. b.	Nutritiva & sensitiva non semper rationalem actu cooperantem habet.	138. b.
ejus per purgationem quantitas.	343. b.	Augmentativa quid.	165. a.
ejus per V. S. quantitas.	326. a.	eius officium.	ibid.
an ad animi deliquium instituenda.	326. b.	Generativa quid.	165. b.
Evacuaciones extremæ omnes periculosa.	346. a.	Nutritiva & Augmentativa non differunt.	166. a.
cur noceant.	377. a.	Generativa & Nutritiva non differunt.	166. b.
an quolibet anno instituenda.	ibid.	Vitalis quomodo à Vegetativa distinguatur.	293. a.
an in convalescente instituenda.	377. b.	Formatrix quid.	456. b.
sanguinis particulares quæ.	330. a.	Sensitiva quid.	180. b. 198. a.
<i>Evacuacionis</i> ratione, quænam venæ incidenda.	326. b.	Appetitiva quid.	225. a.
in <i>Evacuacione</i> Medicus ad futura prospicere debet.	329. a.	an à sensitiva sit distincta.	225. b.
<i>Evacuacionem</i> per purgantia prohibentia.	342. b.	Locomotiva quid.	ibid.
<i>Evaporatio</i> quid & quomodo fiat.	397. a.	eius requisita.	ibid.
<i>Eunuchi</i> an coire possint.	68. b.	à cerebro communicatur.	111. a.
<i>Eurus</i> quid.	356. b.	partibus infra malè cum magnete comparatur.	ibid.
<i>Excrementitii</i> humores undè.	21. b.	motrix motus localis causa est.	112. a.
<i>Excrecentia ramosa</i> per vasa in pulmones delata phthysicorum & hydropicorum.	134. b.	eadem est cor & arterias movens.	81. a.
<i>Excreta</i> duplicia utilia & inutilia.	28. a.	<i>Facultates</i> sunt vel insitæ vel influentes.	288. a. b.
secundæ coctionis.	ibid.	animæ intellectivæ quæ.	218. a.
primæ coctionis quomodo promovenda.	375. a. b.	animales an in somno quiescant.	204. a.
secundæ coctionis quomodo promovenda.	375. b.	animæ vegetivæ an plures tribus.	165. b. 166. a.
tertæ coctionis quomodo promovenda.	376. a.	<i>Facultatis</i> principii symptomata & undè.	292. a.
quâ ratione locum affectum indicent.	376. b.	vitæ symptomata & undè.	293. a.
vitiosa an semper sint secundarium symptomata.	286. b.	naturalis symptomata & undè.	294. a.
humana quâ ratione curent anginam.	29. b.	actiones.	ibid.
<i>Excreta & Retenta</i> peccant tota substantiâ.	282. b. 283. b.	<i>Facultatum</i> omnium subiectum num anima.	161. a. b.
qualitate.	ibid.	distinctio.	162. a. b.
quantitate.	282. b. & 284. a.	sedes.	162. a. 163. a. b.
<i>Excretorum</i> putredo cur non introducat febrem.	29. b.	<i>Faces alvi</i> cum facilius deturbentur cruribus ad abdomen adductis.	116. a.
alvi fetor undè.	28. a. 29. b.	<i>Fæmina</i> an masculo frigidior.	9. b. 17. a.
quorundam usus.	28. a.	non fit præter intentionem naturæ.	67. b.
<i>Excretio</i> quâ ratione morbos producat.	255. b.	extra uterum in marem mutari nequit.	67. b.
Urinæ quomodo promovenda.	376. a.	serius in utero perficitur.	122. b.
<i>Exercitia</i> corporis quomodo causæ morborum evadant.	255. b.	cur citius mare pubescat & adolescat.	ibid. & 455. a.
corporis moderata an causas morborum constituant.	260. a.	cur absq; viro non concipiat.	16. a.
corporis minime sunt negligenda.	371. a.	& mas forma non differunt.	458. a.
corporis sint mediocria.	371. b.	post sexagesimum annum filium peperit.	455. a.
cibum præcedant.	372. a. b.	<i>Fæmine</i> an imperfectæ.	17. a.
an in regimine sanitatis conveniant.	372. a.	an semen obtineant.	ibid.
<i>Exercitiorum</i> modi apud Veteres.	371. a.	earum voluptas in coitu major.	15. b.
commoda.	ibid.	quomodo cum pueris conveniant.	ibid.
diversitas.	ibid.	<i>Fæmina</i> nonnullæ in India quinto vel octavo anno concipiunt.	455. a.
modus.	371. b.	<i>Fæmina</i> pleurisi laboranti an fluentibus mensibus Vena secanda.	337. b.
determinatio.	ibid.	<i>Falx</i> seu septum falciforme quid.	85. b.
tempus.	ibid.	<i>Fames</i> quomodo fiat.	164. b.
conveniens.	372. a.	cur post assumptum cibum desinat.	59. a.
<i>Exhalatio</i> quid & quomodo fiat.	397. a.	animalis à naturali distinguitur.	ibid.
<i>Exinanitio</i> quid.	375. a. 376. b.	eius subiectum.	290. b.
redundantium à Medico neglecta an morbos generet.	259. b.	an sit appetitus.	168. b.
in <i>Experimento</i> tria requiruntur Efficiens, subiectum patiens, & modus ac tempus.	380. b.	melancholiæ effectus.	30. a.
<i>Expressio</i> quid & quomodo fiat.	397. a.	<i>Favina in Urina</i> undè.	307. b.
<i>Expultricis</i> læsio.	294. b.	<i>Febris</i> an morbus sit universalis.	249. b.
<i>Extractio</i> quid & quomodo fiat.	397. a.	eius subiectum eor.	ibid.
		quomodo generetur, & febriles expirationes cur Sulphuræ dicantur.	423. a.
		in <i>Febribus</i> quo tempore morbi vena secanda.	340. b. 341. a. b.
		malignis & exanthematibus apparentibus an vena secanda.	338. a. b.
		putridis omnibus an optimum sit sanguinem mittere.	335. a.
		<i>Fibra</i> quid.	46. a.
		earum differentia & descriptio.	ibid.
			Ficus

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Ficus recentis</i> earumque qualitates.	362. a.	<i>Gargarismus</i> quid & quomodo fiat.	411. b.
<i>Fini</i> quomodo competat morbo.	254. b.	<i>Gemelli</i> an & quomodo iisdem vel diversis secundis involvantur.	122. b.
<i>Fissura</i> quid.	253. b.	<i>Generare</i> viventibus maximè naturale.	170. a. b.
quomodo fiat.	277. a. b.	<i>Generatio</i> quid.	12. a. 126. a. 165. b.
<i>Fixatio</i> quid & quomodo fiat.	397. b.	quomodo fiat.	165. b.
<i>Flatus</i> quid & undè.	294. b. 297. b.	secundum Hermeticos quid.	419. a.
quomodo morbos producant.	262. b.	ejusdem principia juxta eos.	419. a. b.
<i>Fluctuationes</i> quid & undè.	294. b.	ejus causa efficiens cælum.	420. a.
<i>Fluor muliebri</i> quid & undè.	297. a.	hominis juxta Hermeticos.	420. b. 421. a.
<i>Fluxus coliquativus</i> quid & undè.	297. b.	ejus principia naturalia.	120. a.
<i>Fœcunditas seminis</i> in quo constat.	16. a.	ejus lætio.	295. b.
<i>Fœniculum</i> quid ejusque vires.	362. b.	ejus principium à Viro.	397. b.
ejus Balsamus.	376. b.	medicamentorum.	165. b.
<i>Fætor</i> undè.	296. a.	<i>Generativa facultas</i> quid.	166. b.
<i>Fætus delineatio.</i>	121. b.	quomodo differat à nutritiva.	166. b.
in utero peculiari sanguificatione non indiget.	60. a.	<i>in Generatione humana</i> quænam sit similitudinis & dissimilitudinis causa.	456. b.
undè vitam accipiat.	109. b.	<i>Γήλυμος</i> quid.	366. b.
cur frequenter matrem referat.	123. b.	sit tripliciter.	ibid.
cur avos & proavos nonnunquam referat.	ibid.	<i>Gladius icæus</i> an sit causa proxima vulneris.	261. a. b.
ejus imbecillitas undè.	295. b.	<i>Glandula</i> pituitaria quid.	86. a.
ejus gestationis diversitas.	455. b.	ibid.	ibid.
ejus pluralitas undè.	122. b.	pincalis quid.	65. a.
ejus similitudo quoad sexum undè.	123. a.	<i>Glandula</i> prostatica quid.	288. b.
quoad effigiem undè.	123. a. b.	<i>Glaucedo</i> quid & undè.	266. b.
ejus ulterior absolutio.	124. b.	<i>Gluten</i> quid in humano corpore.	361. a.
ejus alimentum in utero.	124. a. b.	<i>Gobirides</i> ejusque natura.	36. b.
ejus vita in utero quæ sit.	125. a.	<i>Gomphosis</i> quid.	298. b.
ejus motus in utero.	122. a.	<i>Gonorrhœa</i> quid & undè.	ibid.
ejus formatio.	127. a.	cum priapismo undè.	ibid.
an per urachum urinam reddat in utero.	129. b.	sine priapismo undè.	ibid.
septimestris an vitalis.	130. a.	maligna undè.	289. b.
quinquemestris an vitalis.	130. a.	<i>Grando</i> quid & undè.	398. a.
septimestris cur magis vitalis octimestris.	130. a. b.	<i>Granulatio</i> quid & quomodo fiat.	296. a.
Undecimestris an legitimus.	412. a.	<i>Gravedo</i> quid & undè.	326. a.
<i>Fomentum</i> quid & quomodo fiat.	308. a.	<i>Gravida</i> quomodo V. S. ferant.	342. b.
<i>Fontes</i> signorum prognosticorum duo.	2. b.	quomodo purgandæ.	338. a.
Medicinæ.	2. b.	<i>Graviditas</i> an magis necessaria sit V. S. quàm non gravidis.	290. a.
<i>Forma</i> quomodo conveniat morbo.	419. a.	<i>Gustatus</i> symptomata undè.	193. b.
<i>Forma</i> rerum latitant in suis principiis actu secundum Hermeticos.	419. a. b.	<i>Gustus</i> quid.	ibid.
potentiâ proximâ secundum Peripateticos.	419. a. b.	ejus objectum.	ibid.
<i>Formatio partium</i> in utero.	121. b. 122. a.	quali medio indigeat.	ibid.
ejus tempus.	ibid.	ejus instrumentum.	195. b.
<i>Formatrix facultas</i> in semine quid sit.	120. b. 121. a.	<i>Gustus & tactus</i> an unus sensus.	196. b.
beneficio spirituum est efficax.	459. b.	an agant per species.	365. a.
<i>Fornix</i> quid.	86. b.		
<i>Fractura</i> quid.	253. b.		
quomodo fiat.	277. a.		
<i>Frigida</i> cui habeant vim abstergendi.	384. a. b.	H	
<i>Frigoris</i> effecta.	146. b.	<i>Hamorrhagia</i> ejusque natura.	365. a.
<i>Fructus.</i>	360. b.	<i>Hamorrhagia vulneris</i> per multos dies post mortem durans.	136. a.
<i>Fructuum succus</i> variat ratione fructuum.	368. a.	<i>Hamorrhagia critica</i> quæ.	296. b.
<i>Frugēs.</i>	358. a.	<i>Herbarum</i> qualitates.	359. b.
<i>Frumentum Sarracenicum</i> ejusque qualitates.	359. a.	<i>Hercules</i> puer unicâ nocte 50 filias gravidas reddidit.	455. a.
<i>Fulminatio</i> quid & quomodo fiat.	397. b.	<i>Hermaphrodita</i> num dentur.	418. a.
<i>Fumigatio</i> quid & quomodo fiat.	396. a.	<i>Herpes</i> quid & undè.	295. a.
<i>Fundulus</i> quid ejusque natura.	365. a.	<i>Hispânia</i> cur minus populosa.	465. a.
<i>Fungi terræ</i> eorumque qualitates.	361. a.	<i>Hoffmannus</i> nunqua manum ad movit operi anatomico.	46. b.
<i>Furor uterinus</i> quid & undè.	293. b.	<i>Homo</i> creaturarum præstantissima.	12. a. 126. a.
amatorius quid & undè.	ibid.	ejus dignitas.	ibid. & 418. a.
		ejus perpetuatio quomodo fiat.	126. a.
		ejus generatio quomodo fiat.	ibid.
		juxta Hermeticos.	420. b.
		ejus corpus non potest ex purri materia fieri.	126. a.
		nec ex dæmonum concubitu.	ibid.
		ejus forma an sit anima, vel unio corporis & animæ.	208. b. 209. a.
		ejus forma propria est anima rationalis.	138. a.
		ejus materia quid.	137. a.
		ejus natura cur novitatis avida.	ibid.
		cur sensu & ratione donatus.	12. a.
		ab homi-	ibid.

IN TOMO PRIMO CONTENTORUM.

ab homine quomodo differat.	210. a. b.
an arte magica in beluam transmutari possit.	212. a. b.
ante lapsum an fuisset mortalis.	176. a.
cur sit conditus.	137. a.
Microcosmus.	418. a. 424. a.
major pars mundi.	418. a.
ejus ratio an concludat animæ immortalitatem.	217. a.
<i>Homines</i> absque cibo & potu vixere.	141. a.
<i>Homini</i> an infit liberum arbitrium.	197. a. b.
an tactus præstantissimus infit.	464. a.
cur pariendi tempus diversum.	313. b.
<i>Hominum</i> in otio viventium sanitas quomodo defendenda.	314. a.
iter per agentium sanitas quomodo defendenda.	289. b.
<i>Hordeolum</i> quid & undè.	359. b.
<i>Hordeum</i> ejusque qualitates.	291. b.
<i>Horror</i> quid & undè.	2. b. 6. b. 234. a.
<i>Horsini</i> defenditur contra Hoffmannum.	254. b. 298. b.
<i>Humane contemplationis</i> maxima pars quæ.	137. a.
<i>Humani corporis</i> divisio.	424. a.
<i>Humidum primigenium</i> subjecti locum habet in calido innato.	20. a. b.
an sit naturæ elementaris.	ibid.
<i>Humidum alimentare</i> quid.	21. a.
in jecore generatur.	ibid.
quatuor constat partibus.	ibid.
ejus necessitas.	ibid.
ignobilium radicali.	22. a.
<i>Humidum radicale</i> quid.	171. b.
an multiplex in uno vivente.	174. a.
<i>Humor innominatus</i> quid.	26. b.
mutatus redditur non naturalis.	27. a.
<i>Humor aqueus</i> ejusque usus.	95. a.
ejus vitia.	289. a.
an vivat.	98. b.
<i>CrySTALLINUS</i> non est verum visionis organon.	93. b.
quomodo visionem juvet.	94. a. b. 95. a.
& vitreus in oculo an vivat.	98. b.
ejusdem crassities.	288. b.
extenuatio.	ibid.
<i>Vitreus</i> ejusque usus.	95. a.
ejus vitia.	289. a.
<i>Humores excrementitii</i> undè.	21. b.
secundarii an dentur.	26. a.
in partibus corporis dupliciter colliguntur.	268. b.
quatuor in jecore simul generantur.	24. b. 25. a.
eorum diversitas undè petenda.	ibid.
commoventur affectibus.	146. a.
an vivat.	174. a.
an ipsis conveniat morbus.	236. a.
<i>Humores</i> sæpe per incognitos & latentes meatus expurgantur.	345. a.
tenues & biliosi an incrassandi.	343. a. 346. b. 351. a.
putridi an tantum concoctionem requirant ante purgationem.	351. b.
horum evacuandi copia viribus comparanda.	346. a.
horum præparatio.	343. a. 346. b.
horum noxiorum expulso naturalis est.	345. a.
horum defectus resarciendus.	316. b.
horum impetus V. S. revellitur & derivatur.	325. a.
<i>Hydromel</i> quid ejusque natura.	368. a.
<i>Hydrophobia</i> quid & undè.	293. b.
<i>Hyems.</i>	355. b.
<i>Hygiene</i> quid.	2. a.
<i>Hyssopus</i> ejusque qualitates.	360. a.

I.

<i>Icterus</i> quid & undè.	295. a.
<i>Ictur</i> quid.	10. b. 55. b.
Sanguificationis organon secundum veteres.	60. a. b.
colatorii loco est secund. Rec.	61. a.
solum non sufficit ad nutritionem.	54. b.
princeps nutritionis organon.	ibid.
firmissimè in dextro latere diaphragmati annexum.	133. b.
ejus gangræna una cum variolis.	132. b. 133. a.
animalium quæque nutrimentum præbeat.	362. b.
uterinum quid.	121. b.
in humano fœtu an primum generetur.	127. a.
quando complementum habeat.	128. a.
<i>Ignis</i> an calidus.	7. b.
<i>Ignis actualis</i> in terræ cavernis confirmatio.	441. b.
ejus materia quænam.	ibid.
non bitumen.	441. b.
non Sulphur.	442. a. b.
non prunæ.	443. a.
sed proprius terræ calor.	443. b.
444. a. b.	444. a. b.
<i>Ileus</i> quid & undè.	297. a.
<i>Imaginatio</i> quid.	11. b.
imperat humoribus & spiritibus.	144. a.
in ea sanguinis motus diversus.	144. b.
in vulnerato vivente sanguinem commovere potest præsentem vulnerante.	144. b.
non est causa sola similitudinis in fœtu.	124. a.
quomodo vim suam fœtui imprimat.	ibid.
ejus vis non tantum corpus, sed & animum afficit.	462. b.
parentum ad temperamentum, & ad vim formatricem modificandam efficaciam obtinet.	461. b.
<i>Imaginatio matrum</i> causa similitudinis effigiei extraordinaria.	124. a.
ejus vis quanta.	461. b.
<i>Imberbi</i> potest esse fœcundus.	33. b.
<i>Impotentia naturales</i> non sunt symptomata.	280. b. 282. a.
<i>Inceratio</i> quid & quomodo fiat.	288. a.
<i>Incisio</i> quid & quomodo fiat.	397. b.
<i>Incubus</i> quid & undè.	395. a.
& vertigo differunt.	293. b.
<i>Indicans</i> quid.	314. b.
estque triplex.	315. a.
primum morbus.	317. b.
secundum morbi causa.	318. a.
<i>Indicans omne</i> an sit agens aliquid.	322. b. 323. a.
an sit aliquid in corpore permanentis.	323. a.
an intellectui sit notum.	ibid.
an unum tantum indicet.	323. b.
<i>Indicatio</i> quid.	314. b. 221. b.
triplex.	315. a.
in ea duo consideranda.	314. b.
an ex tribus fontibus petenda.	321. a. b.
an sit syllogismus.	321. b. 322. a. b.
curatoria.	315. a.
an à viribus sumatur.	324. a.
preservatoria.	316. a. b. 318. a.
vitalis.	317. a. b. 424. b.
quoad symptomata non datur.	318. a.
contraria quid agendum.	329. a.
<i>Indicatione</i> utriusque datâ an V. S. vel purgatio præcedere debeat.	335. a.
<i>Indicatum</i> quid.	315. a.
triplici auxiliorum materia absolvitur.	317. b.
<i>Individuorum natura</i> non describitur.	312. b.

Infan-

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Infantes</i> an somnia habeant. quomodo purgandi.	205. b. 342. b.	<i>Juventus.</i> ejusdem sanitatis defensio.	6. a. ibid.
<i>Infantia</i> sanitatis defensio.	312. b.		
<i>Infimi ventris</i> descriptio.	74. a.		
<i>Inflammati</i> quid.	422. b.		
<i>Infusum</i> quid & quomodo fiat.	394. b. 410. a.		
<i>Injectio</i> in aurem quomodo fiat. in virgam. in uterum.	411. b. ibid. ibid.		
<i>Inseffus</i> quid & quomodo fiat.	412. a.		
<i>Inspiratio</i> ad olfactum necessaria.	193. b.		
<i>Instrumentum unum</i> pluribus actionibus primarii agentis inservire potest.	24. a.		
<i>Instrumentorum cognitio</i> necessitas in Medico.	379. a.		
<i>Intellectus</i> quid. ejus operatio. ejus objectum. quoruplex. unde pendeat. & phantasia an moveant animal. an cognoscat singularia. an singularia cognoscat per species intelligibiles.	218. b. ibid. ibid. 219. a. 219. b. 227. a. b. 220. a. 221. a.		
agens & patiens an differant. num passiva potentia dici queat. practicus an differat à voluntate. speculativus an differat à voluntate. an dignior voluntate.	222. a. b. 222. b. 223. a. 223. b. ibid.		
<i>Intellectus nostri</i> imbecillitas.	136. b.		
<i>Intellectio</i> animæ separata qualis. quoruplex. ejus finis. ejus difficultas undè.	220. a. 219. a. ibid. 136. b.		
<i>Intelligendi</i> ordo quis. <i>Intelligibilis</i> species.	218. b. 219. a.		
<i>Intemperies simplex</i> an detur. cum materia an constituat essentialem differentiam. an calida vel frigida partes nostras citius & periculosius afficiat.	238. a. 238. b. 238. b. 239. a.		
<i>Intemperiei</i> calidæ causæ. frigidæ causæ. siccæ causæ. humidæ causæ. ejus curatio.	253. a. 269. a. 253. a. 269. a. 253. a. & 269. b. ibid. 316. a.		
<i>Intemperantia</i> morborum genitrix & Medicorum nutritrix.	358. b.		
<i>Interceptio</i> quid.	316. b.		
<i>Interfectore adducto</i> cur interdum fluat sanguis. ejus præsentia cur nihil faciat ad sanguinis fluxum.	146. b. 146. a.		
<i>Intestinorum</i> descriptio & partitio.	35. a.		
<i>Intestina</i> quomodo officiales actiones habeant. cur attractione destituantur. in crassis cur fibræ rectæ. retinent, concoquunt & expellunt. transversis fibris frequentibus prædita sunt propter expulsionem. animalium quale nutrimentum præbeant.	59. a. ibid. 59. b. ibid. ibid. 362. b.		
<i>Intestini recti & colli uterini</i> læsio.	132. a. b.		
<i>Invidia</i> quid.	378. a.		
<i>Ira</i> quid ejusque noxa.	378. b.		
<i>Ischuria</i> quid & undè.	297. b.		
<i>Julepus</i> quid & quomodo fiat.	329. a.		
<i>Julius Ruffus</i> XI. mensibus in utero matris latitavit.	455. b.		
<i>Jumiperi</i> baccarum vires.	362. a.		
<i>Juvantia</i> quid. an calidior puero. eidem cur calor fortissimus.	398. b. 9. a. 9. b. 140. b.		

K. *Καθροφία* quid & undè.
Κόρωσις quid & undè.

L. *Λαβυρινθος* quid.
Λατ quid sit.

ejus materia vera quænam. ejus generationem in mammis dari ante conceptionem. ejusdem abundantia in viris exempla. ejus duplex genus secundum Laurentium. ejus abundantia undè. ejus defectus undè. ejus vires & differentia. ejus serum an sit calidum. quomodo morbos generet.	72. b. 73. a. b. 74. a. 74. b. 74. b. 298. b. ibid. 363. b. 369. a. 262. b.
<i>Lactuca</i> ejusque qualitates.	359. b.
<i>Lævigatio</i> quid & quomodo fiat.	394. b. 395. a.
<i>Lævitas</i> causæ.	253. b. 277. a.
<i>Latitudo</i> quid. hac præhensi cur nonnunquam vitam cum morte commutent.	377. b. ibid.
<i>Laminatio</i> quid & quomodo fiat.	395. a.
<i>Lampretta</i> ejusque natura.	365. a.
<i>Lapis Bezoar.</i>	391. b.
<i>Larynx.</i>	78. b. 97. a.
<i>Læsivudo spontanea</i> quid & undè.	292. a.
<i>Leguminum</i> qualitates.	359. a.
<i>Lens</i> ejusque qualitates.	ibid.
<i>Lethargus</i> quid & undè.	292. b.
<i>Λευκία</i> quid & undè.	295. a.
<i>Λευκομα</i> quid & undè.	289. b.
<i>Liberum arbitrium</i> quid. an homini insit.	224. a. b. 378.
<i>Libido</i> quid. necessario genitus est.	10. b. 61. a.
<i>Lien</i> jecoris formam representans. cur propter arterias copiosas non pulset. ejus usus. de ejus officio variorum assertiones. an sanguificationis organon. cur dicatur sedes risus. potulenta ex ventriculo ad se trahit. in ejus affectibus an sinistro potius, quam dextro latere vena sit secanda.	131. b. 132. b. 133. b. 90. b. 56. a. 62. b. 61. b. 62. a. b. ibid. 62. b. 63. a. 62. a. 339. a.
<i>Lienteria</i> quid & undè.	294. b. 297. a.
<i>Ligamentum</i> quid. an sentiant.	45. b. 48. a.
<i>Lingua</i> ejusque conformatio. gustatus organon. ejus substantia carnosâ præcipua pars gustans. ejus musculi. animalium quale nutrimentum.	96. ibid. 100. a. 105. b. 362. b.
<i>Limatio</i> quid & quomodo fiat.	395. a.
<i>Limyri</i> populi uxores habent communes.	459. a.
<i>Linimentum</i> quid & quomodo fiat.	411. b.
<i>Lipothymia</i> quomodo differat à Syncope. quid & undè.	293. b. 294. a.
<i>Locorum</i> diversitas.	6. a.
<i>Loboch</i> quid & quomodo fiat.	404.
<i>Lotio</i> quid & quomodo fiat.	394. a.
<i>Lues venerea</i> an per expirationes venenatas in alios propagari possit.	275. a. b.
<i>Lues venerea</i> an sit morbus totius substantia.	241. a.
<i>Lumen</i> quid.	187. b. 189. b.

K.

L.

TOMI PRIMI.

<i>Lumen & lux</i> an differant. an sit ens reale. quomodo requiratur in visis. & color apparet an differat.	189. b. ibid. 190. a. 190. b.	ejus officium. quinam verus secundum Galenum. de medijs ad finem ducentibus deliberet. in curando quo usque progredi debeat. an ex tribus tantum fontibus indicationes suas petat. in evacuatione ad futura prospicere debeat. necessario alimentorum noticiam habeat. an per Astronomiæ cognitionem aliquid conferat saluti ægrotantium.	317. a. 315. a. 314. b. 319. a. 321. a. b. 329. a. 358. a. 4. b. 308. a.
<i>Lupini</i> eorumque qualitates.	359. b.		
<i>Lupulus</i> ejusque qualitates.	ibid.		
ejus decoctio ad cerevisiam.	367. b.		
<i>Lux</i> an sit color. an sub colore contineatur. & lumen an differant.	188. b. ibid. 189. b.		
<i>Lycanthropia</i> quid & undè.	293. b.		
<i>Λύσις</i> quid.	309. b.		
		<i>Medico</i> tria præcognoscenda. an necessarium sit ceteras scire scientias speculativas. an opus sit Logicum esse.	308. a. 308. a. ibid.
		<i>Medicorum</i> Sectæ quæ.	2. b.
		<i>Medicamentum</i> quid. differt ab alimento. à veneno.	379. a. 379. a. ibid. 353. b.
		alimentosum quid. ejusdem qualitas dicitur respectiva. adjuvans quando requiratur. corrigenis quando. dirigens quando. confortans quando. quodlibet nõ quilibet admittit operationem. ejusdem facultas quid. est vel manifesta vel occulta.	379. a. 379. b. 398. a. ibid. ibid. ibid. 398. a. 379. a. ibid.
		<i>Medicamenta</i> vel actus, vel potentia talia dicuntur. simplicia quæ. sunt alterantia & evacuantia. alterantia duplicia vel manifesta qualitatibus gradibus agunt. calefacientia. refrigerantia. refrigerantia dupliciter agunt. frigida quomodo actuentur. eorundem varietas. humectantia. exiccantia. alterantia occulta. alexipharmaca. appropriata. evacuantia duplicia. vel manifesta. vel occulta. improprie dicta.	379. b. 353. b. 381. b. 354. a. 354. a. & 381. a. ibid. 382. a. ibid. 384. a. ibid. ibid. ibid. 385. b. ibid. 385. 354. a. b. 390. a. 354. b. ibid. 391. b. ibid. ibid. ibid. 392. a.
		abluentia. detergentia. lubricantia. adstringentia. an dentur calida. proprie dicta purgantia. sunt quadruplicia. purgantia quomodo trahant humores diversos. purgantia an habeant etiam generalem purgandi vim. purgantia an cum cibus exhibenda. post purgantia assumpta an cibus primus debeat esse forbitio detergens. post purgantia assumpta an somnus conveniat. purgantia proprie dicta, quomodo operationem suam perficiant. purgantia & alexipharmaca non conveniunt inter se. purgantia accommodata humorem appropriatum evacuant. exteriori adhibita quæ ratione vomitum cient & alvum movent. solutiva solida quæ. purgantia sunt in quadruplici differentia.	385. a. ibid. ibid. ibid. 382. b. 385. a. 392. b. & 454. b. ibid. 342. a. 393. b. 349. b. 352. a. 352. b. 347. a. 352. b. 347. b. 348. a. b. 349. a. 348. a. 348. a. 345. a. 345. a. 348. b. 401. 393. a.
		<i>M</i> aceratio quid & quomodo fiat. <i>Mactis</i> ejusque qualitates. <i>Magnitudinis depravata</i> causæ. <i>Majorana</i> ejusque qualitates. <i>Malvi confectio</i> ad cerevisiam coquendam. <i>Mamma</i> quid. respectu situs ad medium ventrem pertinent. earum extremas Papilla dicitur. earum diversitas undè. isdem num competat vis <i>παλαίσθησις</i> .	395. b. 366. a. 233. b. 377. a. 360. a. 367. b. 11. a. 66. b. 66. b. 67. a. ibid. 72. a.
		<i>Mania</i> quid & undè. quomodo differat à melancholia.	293. a. ibid.
		<i>Mans</i> quid. ejus partes venæ, arteriæ, nervi, musculi &c.	106. a. ibid.
		<i>Mas</i> quomodo femina præstantior. an femina calidior. à femina formâ non differt. citius movetur quam femina.	67. b. 9. b. 458. a. 125. a.
		<i>Masticatio</i> cur robustior fiat in posteriore maxillarum parte, quam in anteriore.	116. b.
		<i>Materia</i> , circa quam versatur Medicus duplex. per quam sanitas acquiritur triplex. diætetica quibus absolvatur. pharmaceutica quibus absolvatur. auxiliorum in <i>ὄργισιν</i> . quomodo conveniat morbo. ejus diversitas arguit effectum diversum.	353. a. 379. a. 353. a. 379. a. 353. a. 353. b. 312. b. 254. b. 25. b.
		<i>Matrum imaginatio</i> causa similitudinis effigie extraordinaria. cur mobilis, rotunda & exasperata.	124. a. 37. b.
		<i>Maxilla superior.</i> cur mobilis, rotunda & exasperata.	124. a. 37. b.
		<i>Meatuum laxatorum</i> causæ. <i>angustie</i> causæ.	253. a. 277. a. ibid.
		<i>Mediana</i> Arabibus vena nigra.	47. a.
		<i>Mediastinum</i> quid.	76. b.
		<i>Medicina</i> ars præstantissima. est habitus. mentis effectivus.	1. a. ibid. 317. a.
		est ars. qualis ars. est ars difficilis. an sit scientia. quæ ratione scientia dicitur. an artium excellentissima. naturæ legem observat. est naturæ simia. ejus subiectum. ejus finis ultimus. ejus partes primariæ. ejus definitio perfecta. ejus officium. ejus fontes. eandem docendi methodus. sanitatem pro scõpo habeat. naturam imitetur. in praxi quid observare debeat.	1. a. 1. b. 312. a. 3. a. 1. a. 3. b. ibid. 317. a. 325. a. 1. b. 3. b. 317. a. 1. b. 4. a. 317. a. 2. a. 3. 12. a. 1. b. 2. a. 2. b. 4. a. 317. a. 317. b. 317. b.

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Medicamenta</i> ἀνάρωρα an dentur.	393.b.	indagatur ratione & experientia.	380.a.
ambustus medentia.	388.a.b.	secundum Hermeticos per si-	
ἀνασφομωσία.	383.a.	gnaturas. ibid. & 381.a.	
anodyna.	ibid. b. & 384.a.	facultates alie sunt quæ corpus alterant, aliæ	
aperientia duplicia.	383.a.	quæ evacuant.	381.a.
ἀποφλεγματισμός.	394.a.	facultates alterantes vel manifestæ sunt, vel	
arthritica.	389.b.	occultæ.	381.b.
astringentia.	384.b.	facultates secundæ considerantur, quatenus	
attenuantia.	382.b.	cum virtute calefaciendi junguntur. 382.b.	
Bechica.	394.a.	actiones secundarum qualitarum quomodo	
Calculus moventia.	388.a.	reducantur ad primas.	354.a.
Cardiaca.	389.a.	qualitates primæ, secundæ, tertiæ.	ibid.
carnem absumentia.	386.b.	facultas tertia quomodo accipiat.	387.a.
generantia.	ibid.	facultates tertiæ.	ibid.
caustica quæ secundum magis & minus differunt.	383.a.	qualitates secundæ considerantur quatenus	
cephalica.	388.b.	cum virtute calefaciendi, refrigerandi, hume-	
Cholagoga.	393.a.	ctandi & siccandi junguntur. 382.a. 184.a. 185.b.	
cicatrizantia.	386.b.	qualitates evacuantur sunt vel manifestæ, vel	
cõposita duplicia, usualia & magistralia.	399.a.	occultæ.	381.b.
conglutinantia.	386.b.	materia simplex undè petenda.	ibid.
detergentia.	383.a.	purgantium actio undè.	344.b.
diaphorica.	394.a.	ordines.	ibid.
dilatantia.	385.b.	dosis.	413.b. 314.
discutientia.	383.a.	impedimenta.	393.a.
diuretica.	394.a.	causæ adjuvantes.	393.a.
emollientia.	385.b.	compositio undè suam habeat originem. 354.b.	
epatica.	389.a.	in eorû compositione cur addantur dirigentia. ib.	
errhina.	394.a.	in eorum compositione cur addantur con-	
evacuantia particularia.	393.b.	servantia.	355.a.
externa usualia.	399.b.	in eorum compositione quatuor consideranda. ib.	
hydragoga.	393.a.	præparationis necessitas.	394.a.
hysterica.	389.b. 394.a.	præparationis modus.	ibid.
incrassantia.	384.b.	dosis difficulter determinatur.	413.a.
infarctus liberantia.	383.a.	dosis triplex.	ibid.
inflammantia.	383.b.	compositorum dosis sumitur à simplicibus. ibid.	
lactigerantia.	387.a.	in <i>Medicamentorum</i> magistralium præscriptione observan-	
minuentia.	ibid. b.	du est ordo.	415.b.
laxantia.	385.b.	<i>Medulla</i> an sit alimentum ossium.	43.a.b.
lumbricos necantia.	388.b.	Spinæ dorsæ animati corporis pars.	43.b.
magistralia varia.	409.a.	<i>Mel</i> ejusque natura ac vires.	366.a.
maturantia.	383.b.	<i>Mellaria</i> quid & quomodo fiant.	399.a.
melanagoga.	393.a.	<i>Melancholia</i> quid & undè.	293.a.
menfes moventia.	387.b.	famis & appetitus causa.	30.a.
sistentia.	ibid.	an ventriculorum cibis repletum illabatur.	30.b.
narcotica.	385.b.	ejus usus.	28.a.
nephritica.	389.b.	& <i>maria</i> quomodo differant.	293.a.
pectoralia.	ibid.	<i>Melancholicus humor</i> in liene colligitur.	62.b.
phlegmagoga.	393.a.	ex qua materia generetur.	25.a.
prarmica.	394.a.	ejus mutatio in nonnaturalem.	27.b.
rarefacientia.	383.a.	<i>Melancholicus</i> vel is qui justitiale temperamentum habet propin-	
repellentia.	385.b.	quior sit æqualitati ponderis.	8.a.
femen augentia.	387.a.	<i>Melancholicis</i> cur plura incidant somnia quam alii.	205.b.
minuentia.	ibid.	<i>Melones</i> quid eorumque qualitates.	361.a.
splenica.	389.b.	<i>Membrana</i> quid.	47.b.
stomachica.	389.a.	earum differentia.	ibid.
suppurantia.	383.b.	an & cur doleat.	51.a.
Venerem stimulantia.	387.a.	an sentia.	ibid. (48.a.)
urinam moventia.	388.a.	<i>Membrana carnosâ</i> quid & cur in brutis cutim mobilis reddat.	52.b.
sistentia.	ibid.	quomodo ad rigorem faciat.	126.b.
<i>Medicamenti</i> genus ex humoris specie petatur.	345.b.	<i>Membrana fatum involventes</i> tres.	121.b. 127.a.
in <i>Medicamentis</i> purgantibus similitudo qualitarum attractionis causa non statuitur.	344.b.	earumque origo.	121.b.
<i>Medicamenti</i> vis purgandi inest nõ actu, sed potentia. 345.a.		usus & finis.	121.b.
& <i>Medicamento purgante</i> cur vomatur.	347.a.	<i>Membrum principale</i> consideratur dupliciter.	57.b.
hæsto quândo cibandum.	ibid.	quænam duplicia.	62.a.
<i>Medicamentorum</i> operatio est vel per se, vel per accidens. 379.b.		principalia an plura vel pauciora tribus.	56.b.
facultates plurimæ gustu & sapore explorantur. 380.a.		virilia non sunt ex mulieribus.	67.b. 68.a.
qualitates manifestas experientia cum ratione determinare debet.	380.b.	generationis in mare.	65.b.
qualitates manifeste secundum dogmaticos		in femina.	64.a.
		eorum finis.	64.a.
		eorum usus superat reliqua membra. ib.	
		eorum tractatio num admittenda. ib.	
		eorum	

TOMI PRIMI.

eorum differentia.	64.b.	quomodo materiam, formam & finem habeat.	259.b.
<i>Membrorum genitalium</i> utriusque sexus nulla vera conventia.	68.a.	dupliciter considerari potest.	256.a.
<i>Memoria</i> quid.	116. 198.b.	adesse potest, salvo calido innato.	422.a.
quomodo virietur.	292.b.	quilibet ingeneratur in qualibet parte.	423.b.
an etiam insit brutis.	201.b.	præcedens impedit cada veris conservationem. 140.a.	
& <i>remiscentia</i> an differant.	201.b.	an actiones immediatè lædat.	237.a.
<i>Mentha</i> ejusque qualitates.	360.a.	inter eum & sanitatem num detur dispositio neutra.	237.b.
<i>Meninx crassa</i> quid.	85.b.	ejus differentia essentialis.	232.a. 234.b.
cur distet à cerebro.	ibid.	ejus differentia accidentales.	233.b. 243.a.
ejus sinus quatuor.	ibid.	ejus differentia accidentales an dentur.	246.b. 247.a.
tenuis quid.	ibid.	ejus differentia à subjectis desumptæ.	243.a.
<i>Mensis</i> alius Solaris, alius Lunar.	129.b. 164.b.	à causis desumptæ.	243.b.
Lunari triplex.	129.b.	alius in fieri, alius in facto, alius in fieri & facto.	233.b. 243.a.
Solaris intelligendus in computatione temporis partus.	ibid.	horum causæ. 253.b. 277.b.	
<i>Mense sexto</i> natus an vitalis.	129.b.	alius lethalis, alius salubris.	233.b. 243.a.
quinto natus an vitalis.	130.a.	horum causæ. 253.b. 277.b.	
septimo natus cur magis vitalis, octavo.	130.a.b.	alius magnus, alius parvus.	233.b. 243.a.
undecimo natus an legitimus.	131.a.	horum causæ. 253.b. 277.b.	
per <i>Mensem Medicis</i> quid intelligant.	164.b.	alius continuus, alius intermittens.	233.b. 243.a.
<i>Mensum fluxus</i> diminutus undè.	296.b.	horum causæ. 253.b. 277.b.	
depravatus undè.	297.a.	alius acutus, alius non acutus.	233.b. 243.a.
non dicitur symptomaticus nisi modum excedat.	296.b.	horum causæ. 254.a. 277.b.	
stulicidium undè.	297.a.	alius peracutus extremè.	233.b. 243.a.
<i>Menstruum Chymicis</i> quid.	397.a.	alius simpliciter acutus.	233.b. 243.a.
<i>Mensura Medicorum.</i>	415.b.	alius benignus, alius malignus.	233.b. 243.b.
<i>Mens</i> an omnibus una.	207.a.	horum causæ. 253.b. 277.b.	
ejus dignitas.	206.a.	acutus an dividi possit in acutum propriè & im-	
<i>Mercurii</i> officium in generatione.	419.a.	propriè sic dictum.	249.a.
<i>Merula</i> ejusque natura.	364.b.	acutus propriè sic dictus an semper sit cû febr. ib.	
<i>Mesenterium</i> quid.	55.b.	acutus an fiat à fervidis & calidis humoribus. 279.b.	
<i>Mesphorum</i> vires.	361.b.	quomodo cognoscatur.	234.a.
<i>Metacarpii</i> ossa, musculi.	106.b.	quomodo investigandus.	ibid.
<i>Metastasis</i> non fit per arterias ad articulos in colica.	50.a.	non est actio læsa.	ibid.
<i>Melancholia</i> an possibilis.	210.b. 211.a.	an sit immoderatio partium corporis nostri. 236.b.	
<i>Methodici.</i>	2.b.	intemperie quid sit.	232.a. 234.b.
<i>Methodus Medendi.</i>	314.a. 317.b.	an aliquis in fieri esse possit.	247.a.
generalis in praxi medicana necessariò requiritur. 314.a.		an aliquis salubris dici possit.	247.b.
docendi Medicinam.	4.a.	magnus & vehemens an idem significant.	247.b.
<i>Metus</i> quid.	378.b.		248.a.
<i>Mitio</i> cruenta undè.	298.a.	intermittens an possit esse chronicus.	248.a.
purulenta undè.	298.a. 299.b.	brevis an ab acuto differat.	248.b.
involuntaria undè.	298.a.	in compositione an detur.	243.b.
<i>Miva</i> quid & quomodo fiat.	399.a.	in figura.	232.b. 242.a.
<i>Mixtio</i> quid.	5.a.	in figura an contrahatur in utero propter acc-	
quid Hermeticos.	420.b.	riam peccantem.	277.a. 278.a.
<i>Modus</i> quo phantasia operatur in prægnantibus.	124.a.	superficie.	232.b. 242.a.
<i>Moror</i> ejusque noxæ.	378.a.	cavitatum.	ibid.
<i>Mola</i> undè.	295.b.	in numero.	ibid.
in virgine.	299.a.	magnitudinis.	233.a. 242.a.
<i>Monstrum</i> quid.	457.a.	in situ.	ibid.
ejus causa.	295.b. 457.a.	soluta unitatis.	ibid.
prodigii instar olim fuerunt habita.	455.a.	per consensum an sit morbus.	246.b.
eorum productio.	123.a.	calidus an à motu improbo generetur.	270.b.
<i>Morbus</i> quid. 232.a. 234.a. 235.a. secundum Hermeticos. 421.b.		an producat à putredine.	ibid. 271.a.
ejus genus.	232.a.	an producat à constipatione pororum	
ejus differentia.	ibid. 234.a.b.	cutis.	271.a.
ejus subjectum.	232.a.	<i>frigidus</i> quid.	271.b.
ejus diversa genera.	ibid.	hujus causæ an rectè enumerentur.	ibid.
ejus summa genera, an tria.	238.a.	<i>siccus</i> à calidis assumptis an generari possit.	272.a.
quæ ratione privatio dicatur.	323.a.	<i>humidus</i> quomodo fiat.	ibid.
an sit ens privativum.	235.a.	<i>Morbi compositi.</i>	233.a. 242.b.
an sit affectus.	ibid.	an magis simularibus, quam dissimularibus	
an & quomodo permanentiam habeat.	235.b.	partibus conveniant.	246.a.
an conveniant humoribus & spiritibus.	236.a.	an plures sint enumeratis.	244.a.
an rectius affectus contra vel præter naturam dicatur.	236.b.	horum curatio.	316.a. 318.a.
an materiam & formam habeat.	256.a.b.	<i>disjuncti.</i>	233.a. 242.b.
an finem habeat.	256.b.	horum curatio.	316.a. 318.a.
		<i>impliciti.</i>	233.a. 242.b.
		horum curatio.	316.a. 318.a.

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>similares</i> primi generis. 232.a. 234.b.	tempora. 300.b.
<i>materia & forma</i> non dantur. 232.a.b. 241.b.	totius substantiæ causarum investigatio. 269.b.
<i>organici</i> secundi generis. 232.b.	in <i>Morborum</i> progressu an V. S. iteranda. 340.a.
<i>occuli</i> an dentur. 239.a.b. 424.a.	post <i>Morborum</i> differentias an de causis morbosificis tractandum. 255.b. 256.a.
<i>totius substantiæ</i> dantur. 232.b. 239.a.b.	<i>Morbos</i> quosdam similibus abigi quomodo accipiendum. 317.b.
<i>totius substantiæ</i> à <i>Fernelio</i> an rectè describatur. 239.b.	<i>Morbilli</i> cur semel plerumque hominem invadant. 263.b.
<i>totius substantiæ</i> quid verè sint. 240.a.	horum causa nobis ingeneratur à sanguine materiam. 263.a.b. 264.a.
<i>totius substantiæ</i> cur omittantur à <i>Galeno</i> . 240.b.	<i>Mordilapides</i> eorumque natura. 365.a.
<i>compositio</i> quot sint. 242.a.	<i>Moriendi</i> necessitas. 22.a.
communes vel sparsi. 233.b. 243.b.	<i>Mororum</i> vires. 362.a.
sparsi an fieri possint vulgares. 279.b.	<i>Mororum</i> quid & undè. 292.b.
<i>Endemii</i> . 233.b. 243.b.	<i>Mors</i> quid. 139.b. 172.a.
<i>Epidemii</i> . ibid.	cur necessaria. 22.a. 172.a. 175.b.
<i>Endemii & Epidemii</i> an à communi victus ratione depravata fieri possint. 279.b. 280.a.	duplex. 172.a.
<i>Pandemii</i> quid. 251.b.	naturalis quæ. 140.a. 172.a.
<i>Pandemii</i> ab <i>Epidemiis</i> distincti an dentur. ibid.	violenta quæ. 172.b.
<i>Pandemii</i> ab <i>Epidemiis</i> non distincti an dentur. 237.a. 280.a.	animalium cur fiat in momento. 139.a.
<i>Morbi</i> quidam pituitosi an cum putredine dentur. 250.b.	<i>Morsuli</i> quid & quomodo fiant. 411.a.
maligni vel benigni dicuntur ratione causarum. 251.a.	<i>Motus animalis</i> quid. 102.a. 110.b. 111.a.
<i>Vernales</i> quid. 251.b.	eius instrumenta. 102.a.
æstivi. ibid.	non omnibus animalibus competit. 111.a.
aurumnales. ibid.	eius instrumentum an sit musculus. 228.a.
hyemales. ibid.	in eo an semper requiratur vis dirigens. 228.b.
quidam à parentibus una cum semine an propagentur in filios. 262.b. 263.a. 459.b.	de ejus & voluntarii natura exercitatio singularis. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116.
hæreditarii quinam sint. ibid.	ad eundem quæ necessaria. 110.b.
quomodo fiant. 423.b.	animalium an sit naturalis vel violentus. 227.b.
mercuriales minus sunt hæreditarii. 423.b.	infimi ventris. 103.a.
ex qualitatibus elementaribus generantur etiam secundum quosdam Hermeticos. 424.a.	medii ventris. 104.a.
quales illi sint. ibid.	voluntarius non fit nudà facultate? 112.a.
juxta Hermeticos vel coagulatione, vel resolutione fiunt. 423.b.	eius symptomata. 291.a.
alii Sulphurei, Mercuriales alii, alii Tartarei. 422.a.b.	<i>Motus aurium</i>
Sulphurei minus hæreditarii. 423.b.	capitis varii. ibid.
instrumentales contrarii an dentur. 244.a.	cervicis. 104.b.
Venæsectionem indicantes. 328.a.b.	dorsi. ibid.
<i>Morbi</i> calidi causæ an rectè enumerentur. 270.a.	labiorum & buccarum. 105.b.
concoctio & impetus opportunitatem purgandi monstrant. 346.a.	linguæ. ibid.
eventus. 308.b.	maxillæ inferioris. ibid.
eius modus. 309.b.	nasi. ibid.
magnitudo in V. S. consideranda. 328.b.	Ollis hyoidis. ibid.
magnitudo cum virium robore & ætate consistente an sufficiat ad V. S. indicandam. 330.b.	partium in capite. 105.a.
magnitudo an V. S. absolutè indicet. 331.a.	scapularum. 104.a.
magnitudinem quæ indicant. 318.b.	embryonis. 125.a.
principium ad V. S. tempus accommodatis. 327.b.	hujus motus tempus duplo superat tempus formationis. ibid.
qualis conditio, talis est & contrarii remedii. 318.a.	<i>Motus</i> quomodo illæso sensu lædatur. 92.a. 291.b.
<i>Morbo</i> vel præsentis, vel imminenti an magis ex usu V. S. 328.b.	omnis musculorum sit contractione. 114.b.
primus locus tribuitur inter indicantia. 317.b.	nullus à se ipso fit. 110.b.
per tot gradus occurrendum, per quot à naturali pars ægra decessit. 318.b.	peccans inhibendus. 316.b.
succurrendum evacuatione viribus illæsis. 329.a.	intermissus incitandus. ibid.
V. Sectio & per se & per accidens confert. 328.b.	convulsi vi distinguuntur à convulsione. 291.b.
<i>Morborum</i> acutorum naturam an sufficiat à brevitate temporis & symptomatum magnitudine deducere. 249.a.	improbis an calidum morbum generet. 270.b.
generationem an variet anni tempus. 251.a.b.	naturalis ventriculi. 344.b.
generatio juxta spagyricos. 420.b.	oculi utriusque quare unicus. 187.b.
eorumdem semina undè & ubi. 421.b.	insectorum qualis. 102.b.
causæ aliæ internæ, aliæ externæ. 421.b. 422.a.	& quies. 353.b. 371.a.
exordia sæpè occulta. 423.b. & 424.a.	localis quomodo fiat. 111.b.
hypostrophe undè. 346.a.	eius fundamenta geometrica. 112.a.b.
intermittentium causa, an sit materiæ morbificæ motus. 278.b. 279.a.	eius fundamenta architectonica. 112.b. 113.a.
mixtio undè juxta Hermeticos. 423.a.b.	<i>Motus causa</i> excitans.
organicorum differentiarum. 232.b. 242.a.	efficiens. ibid.
causæ. 253.a. 277.a.	sine qua non. ibid.
	instrumentalis. ibid.
	terminus duplex. 114.a.
	vehementia res incallescunt. 441.a.
	symptomata quæ & undè. 291.a.
	in

TOMI PRIMI.

in <i>Motu</i> omni duo musculi sunt necessarii. 115.a.	fascium. 105.a.
<i>Motrix facultas</i> à cerebro communicatur. 111.a.	femoris. 107.a.
partibus insita cum magnete malè comparatur. 111.b.	frontis. 105.b.
motus localis causa est. 112.a.	humeri. 106.b.
<i>Movens & mobile</i> ubi dentur. 110.b.	intercostales. 76.b.
<i>Moventur</i> citius mares, quam fœminæ. 125.a.	an & quomodo faciant ad respirationem. 108.b.
<i>Mula</i> vel <i>Mulus</i> num generet. 457.b.	labiorum & buccarum. 105.b.
<i>Mulieres</i> num viro calidiores. 75.a.	laryngis. 105.a.
iisdem cur pulsus celerior. 76.a.	linguæ. 105.a.
cur citò crescant & pubescant. 76.b.	manus. 106.b.
earum voluptas in coitu major. 15.a.	maxille inferioris. 105.b.
quomodo cum pueris conveniant. ibid.	metacarpi. 106.a.
non sunt imperfectæ. 17.a.	oculorum an sex. 58.b. 99.a. 105.a.
quomodo purgandæ. 342.b.	ollis hyoidis. 105.b.
<i>Musculus</i> quid. 102.b. 113.b.	palpebrarum. 105.b.
divisio. 102.b. 113.a.b.	circulares. 115.a.
an verum animalis motus organum. 102.a. 113.a. 228.a.	pectum extendentes. 104.a.
eius actio primaria. 103.a.	contrahentes. 104.b.
horum varietas undè. ibid.	pedis. 107.a.
in eo quæ consideranda. 113.b. 114.a.	penis. 104.a.
eius principium. 113.b.	radii. 106.b.
eius medium. ibid.	<i>Musculi</i> scapulae. 104.b.
eius finis. ibid.	thoracis. 104.a.
eius quantitas continua. ibid.	eorum usus in formanda vocè. 97.a.
discreta. 114.a.	tibiæ. 107.a.
eius qualitas. ibid.	<i>Musculorum</i> circularium motus quis. 115.a.
eius situs. ibid.	contractio non sufficit ad motum localem efficiendum. 114.a.
eius figura tribus dimensionibus determinatur. 114.b. 115.a.	obliquorum tendines cur circa pubem etiam in fœminis perforantur. 103.b.
sphincter cur opposito careat. 115.b.	de <i>Musculorum</i> usu singularia. 109. & seq.
<i>Musculus</i> agens cur in agendo duritiem acquirat. 112.a.	in <i>Musculo</i> omni motus duplex. 115.a.
<i>Musculi</i> abdominis. 54.a. 103.a. 115.b. 116.a.	<i>Musculose</i> carnis usus primarius. 107.a.b.
eorum ortus. 115.b.	secundarius. 107.b.
eorum actio. 103.b.	<i>Mutatio</i> non semper fit ad substantiæ similitudinem. 26.a.
quomodo ad respirationem faciunt. 104.b.	<i>Mutatio</i> quid & undè. 289.a.
an plures. 109.a.b.	<i>Mutatio</i> quid & undè. ibid.
an omnes sint inferioris originis. 107.b.	<i>Myrtillorum</i> qualitates. 361.a.
interveniunt nutritioni. 103.b.	
ascendentes. 115.b.	
horum motus. ibid.	
descendentes. ibid.	
horum motus. ibid.	
transversi in medio abdomine cur membranosus. 116.a.	
horum motus. ibid.	
recti. 115.b.	
horum motus. 118.a. 119.b.	
cur nerveis interfectionibus distinguantur. 116.a. 117.b.	
pyramidales. 103.b. 104.a.	
eorum usus. ibid.	
an distincti sint à rectis. 108.b.	
eorum defectus. 133.b.	
revera à rectis distincti cur non inveniuntur in omnibus. 116.a.	
eorum varietas. 132.a.	
<i>Musculi</i> ani. 103.b.	
horum motus. 115.b.	
<i>Musculus</i> biceps. 132.a.	
eius caput alterum à vena cephalica perforatur. ibid.	
<i>Musculi</i> caput moventes. 105.a.	
partes capitis moventes. ibid.	
carpi. 106.b.	
cervicis. 105.a.	
cremasteres. 104.a.	
dorsi. 104.b.	
dorsi longissimi num. abdominis musculis rectis contrarium efficiant motum. 109.b. 110.a.	
digitorum. 106.b.	

INDEX RERUM ET VERBORUM

oprici cur coeant. eorum origo vera.	99.a. 87.b.	Officium Medici. Officia membrorum communia & propria.	317.a. 58.b.
Nervi recurrentes. quomodo ad vocis formationem faciunt.	97.b. ibid.	Olerum qualitates. Olea communia usalia expressa & infusa.	359.b. 406.
Neutra constructio quid. an decur. quotuplex.	230.a. ibid. ibid.	Olei communis vires & qualitates. Olivarum qualitates & vires.	362.a. ibid.
Neutrus differentia.	ibid.	Omentum quid. concoctionem adjuvat.	55.b. ibid.
Neutrum corpus ut nuncium ægrum sit vel à generatione, vel ab extra.	ibid. 231.b.	Operatur nature non sunt symptomata. Operatio una quomodo duobus agentibus conveniat.	133.b.134.a. 280.a.b.282.a.
Neurologia quid. Noctisurgii causa.	37.a. 144.a.	Operationes unius diversi effectus, propter materiam diversificatam.	25.b.
Noctambulones an dentur. hujus motus causa. quomodo loca periculosa ascendunt. proprio nomine vocati cur cadant. horum motus an voluntarius.	204.a. ibid. ibid. 204.b. ibid.	Opthalmia quid & undè. Opium commendatur in sistendo sanguine.	289.b. 387.b.
Nodulus purgans quid & quomodo fiat.	410.a.	Opiatum quid & quomodo fiat.	411.a.
Nomen cause & efficientis in Medicina idem determinat.	255.a.	Orbita oculi.	95.b.
Nubecula urinæ.	306.b.	Orthopnea quid & undè.	294.a.
Numerus duplex.	130.a.	Oris amarities undè.	296.a.
Numerorum vis & efficacia.	ibid.	acrimonia undè.	ibid.
Nutritio. apud Galenum duplex. fit per similitudinem. & sensus non pendent immediate ab anima rationali. ejus requisita.	111.b.32.a. 58.b. 27.a. 138.b. 165.a.	Oriza ejusque qualitates. Oscitatio quid & undè.	359.a. 291.a.
Nutritum an convertatur in substantiam partium. an purum elementum.	167.b. 168.a.	Ossa quid. eorum doctrina cur primo proponatur. cur plura. & conjuncta. eorum finis quintuplex. eorum conjunctionis differentia. majorem alimenti sui præparationem requirunt, quam membra sanguinea. quale habeant temperamentum. sunt frigida & sicca. cur calidis gaudeant. respectu mixtionis sunt frigida. medulla aluntur tanquam materiâ proximâ. eorum conjunctionem an rectè proposuerit Galenus.	36.a. ibid. 42.a. 36.a. 36.b. ibid. 41.a. 43.a. 43.b. 42.a.b.43.a. 38.b.39.a.
Nutritiva facultas quid ejus objectum.	164.a. ibid.	sesamoidea quid. βρεγμαστός. temporum. manus. pedis.	41.a. ibid. ibid. 37.a. 38.b. ibid.
Nux Avellana ejusque vires. juglans ejusque vires. Moschat a ejusque vires.	361.b. ibid. 366.a.	Os Cribrosum. Cuneiforme. frontis. innominatum. in tres dividitur partes.	37.a. ibid. 38.b. ibid. ibid.
Nυκταλωπία quid & undè.	289.a.	occipitis. pectōris. voerd'ic.	37.a. 38.b.76.b. 38.a.
O.		Zygomatium. Oscula tria auditus. Ossa hyoidis musculi. Ostrea quid ejusque qualitates. ὄστρακος quid & quomodo fiat.	37.a. ibid. 105.b. 365.b. 411.b.
Objectum sensibile quid. non percipitur realiter.	181.b. 145.b.	Ova eorumque qualitates & vires. quibus naturis conveniant.	364.b. ibid.
Obstructio quomodo fiat.	253.a.277.a.	Ovi albumen an sit calidum. vitellus an sit frigidus.	368.b. ibid.
Ocimum quid.	125.b.	Ozæna quid & undè.	290.a.
Oculus organo visus. ejus musculi. ejus nervi motorii. ejus situs. ejus usus. an igneæ naturæ.	93.a. 93.b. ibid. ibid. ibid. 97.b.98.a.	P.	
Oculi utriusque motus quare unus. unius affectus deterior utriusque.	187.b. 99.b.	Palatum imperfectè saporis dividitur. Palpebra oculorum. earum vicia. earum scabies. earum exulceratio. earum in veris cur quid & undè. earum pili cur ejusdem quantitatis.	38.b.76.b. 38.a. ibid. 100.a. 95.b.96.a. 289.b. ibid. ibid. ibid. 33.b. Pal-
Odiū quid. pugnæ causa est inter hostes. in Odio quomodo corpus afficiatur.	145.b. ibid. 412.b.		
Odoramentum quid & quomodo fiat.	412.b.		
Odor quid. an sit vaporosa substantia. num semper unâ cum vapore perveniat ad organon realiter.	282.a.283.b. 194.b. 195.a.b.		
Odores assumptorum alimentorum cur ore non percipiuntur.	195.b.		
Odoratus quid. ejus objectum. ejus medium an sit aer. ejus instrumentum. an fiat cum inspiratione. an in homine ignobilior quam in aliis animalibus. ejus symptomata.	193.a. ibid. ibid. & 194.b. 100.a.193.b.195.a. 193.b. 194.b. 289.b.		
Oedema quid & undè.	295.a.233.a.242.b.		

TOMI PRIMI.

Palpitatio quid & undè. cordis quid & undè.	291.b. 294.a.	octimestris num vitalis. septimestris cur octimestri magis vitalis.	125.b.463.b.464.b. 130.a.b.
Pancræas quid. ejus ductus.	55.b. ibid.	quinemestris an vitalis. undecimestris an legitimus.	130.a. 131.a.
Pandiculatio quid & undè.	291.a.	nunquam sine dolore fit & accidit. ejus difficultas undè & quid.	456.a. 296.a.
Panis ejusque materia. Martius quid & quomodo fiat.	358.a. 411.a.	de Partibus humani tempore quid statuendum.	463.a.b.
Panicum ejusque qualitates.	359.a.	Passer piscis ejusque natura.	365.b.
Papilla mammarum extremitas.	67.a.	Passerculus avis ejusque natura.	364.b.
Paracelsus.	2.b.	Pasta Regia quid & quomodo fiat.	411.a.
Paralysis quid & undè. post colicam quomodo fiat.	291.b. ibid.	Pastinaca sativa ejusque qualitates.	360.b.
Paraphrenitis quid & undè.	393.a.	Pathologia quid. tribus absolvitur subjectis.	2.a. 232.a.
Parentes mutili & manci cur integros generent liberos.	461.a.	Pati seu Patis quor modis dicatur. in Pectoris affectibus quænam vena incidenda.	223.a. 326.b.
Parentum imaginatio ad temperamentum & ad vim formatricem modificandam efficaciam obrinet.	461.b.	Pedes animalium quale nutrimentum.	362.b.
Paresis ex colica.	299.a.	Pediculi.	297.
Paristhonia quid & undè.	298.a.	Pelvis quid.	68.b.
Παροπασις quid & undè.	289.b.	Pennis ejusque descriptio. an venas & nervos habeat. ejus musculi. ejus erectio an sit motus animalis vel naturalis.	65.a.b. ibid. 104.a. ibid.
Partis quid. ejus definitio vera. non fit ex parte. ejus divisio. similari quid. exquisite. ad sensum. quælibet ut nutritor 12. modis læditur. quælibet sentiens 15. modis læditur. quælibet sentiens & movens simul 18. modis læditur. an sit alicujus operationis causa. earum enumeratio. num dentur. earum omnes sunt actiones. dissimilari quid. ejus compositio dependet ex usu. vel principalis, vel minus principalis.	289.b. 9.a.35.a. 52. 35.b. 10.a.35.b. 36.a. ibid. 281.b. ibid. ibid. 39.b. 35.b. & 40.a.b. ibid.a. 39.b. 10.a.53.a. ibid.	Pes quid. ejus partes. Venæ. arteriæ. nervi.	106.b. ibid. ibid. ibid. 107.a.
Partes principales. respectu speciei.	53.b.	Pessus an sit morbus totius substantiæ. an ex pravis & corruptis alimentis oriatur.	241.b. 272.b.
Partes minus principales. earumque varietas.	10.a. 11.a.	Pesse correptorum corpora an vivencia expirationibus, vel cadavera alios citius inficiant.	274.b.275.a.
Partes minus principales cerebro inservientes. cordi inservientes. jecori inservientes.	10.a. 10.b.56.a. ibid.	Petroelinum herba ejusque vires. radix ejusque vires.	360.a. 360.b.
Partes ex quibus fiunt. per quæ subsistant. per quæ conferuntur. earum diversitas respectu essentia. earum diversitas respectu usus. hujus diversitatis usus. earum elaboratio. an omnes in utero simul formentur. earum actiones duplices. corporis diversimodè patrescunt. sanguinea. calidiores sunt spermaticis. spermatica. cur difficulter coalescant. continentes infimi ventris communes. propria. calida. frigida. humida. sicca. adulterina.	ibid. 9.b. ibid. 10.a. ibid. 11.a. 122.a. 127.b. 59.a. 147.a. 36.a. 36.a.41.b. 35.b. ibid. 54.a. ibid. 5.b. ibid. ibid. 35.a. 265.b. 125.a. 129.a.	Phaetusa nunquam in marem mutata. Phantasia qualis sit sensus. an componat, dividat, & circa singularia discurrat. & intellectus an moveant animal. Phantasma quid & undè. Pharmacica quid. Pharmacum in purgatione quomodo agat. Phaseoli eorumque qualitates. Philtrum quid. ejus materia. ejus causa efficiens. ejus causa finalis. ejus natura an magica. quomodo vires suas exferat. naturalibus mediis concinnari non potest.	68.a. 198.a. 201.a.b. 227.a.b. 289.a. 2.b. 392.b. 359.b. 432.b. ibid. 433.a. ibid. ibid. & 434.a.b. 433.b. 434.a.
Phlegmone quid. erysipelatodes.	233.a.242.b.	Phlogistia quid & undè.	289.b.
Phrenitis quid & undè. an V.S. in ea conveniat.	293.b. 336.a.	Physiologia quid.	2.a.
Physiologia quid.	294.b.	Pica quid & undè.	294.b.
Pili quid.	294.a.	Pili non sunt partes corporis. eorum diversitas quid indicet.	ibid. ibid.

INDEX RERUM ET VERBORUM

eorum colores.	ibid.	humoris.	343.a.
eorum usus.	ibid.	corporis.	ibid. 346.b.
eorum finis duplex.	32.a.	<i>Præfagia</i> ex pulsibus.	304.a.
eorum comparatio cum plantis.	32.b.	<i>Principia</i> primo consideranda.	13.a.
eorum proventus duplex.	ibid.	corporis humani triplicia.	ibid.
cur non ubique nascantur.	33.a.	generationis.	ibid.
num vivant.	175.a.	corporis nostri materialia.	120.a.
non verè nutriuntur.	31.b.32.a.	proxima hominis.	14.a.
palpebrarum cur ejusdem quantitatis.	33.a.b.	conservantia.	20.b.
eorum finis.	33.a.	Hermeticorum.	420.a.
<i>Pilula</i> quid & quomodo fiant.	399.b.	<i>Processus mammillares</i> an verum odoratus organon.	88.a.
<i>purgantes</i> usuales.	402.		102.a. 193.a. 195.a.
<i>Pinea</i> earumque vires.	361.b.	<i>Processus vermiformis.</i>	86.b. 87.a.
<i>Pineolatum</i> quid & quomodo fiat.	411.a.	<i>Prognosis</i> quid.	308.a.
<i>Piper</i> ejusque qualitates & vires.	366.a.	<i>Pruna</i> eorumque qualitates.	362.a.
<i>Pisa</i> eorumque qualitates.	359.a.	Πτερόπτερον quid & undè.	289.b.
<i>Pisces marini</i> præferuntur fluviatilibus.	364.b.	<i>Prisana</i> quid ejusque vires.	359.a.
quâ ratione differant.	ibid.	<i>Pubertatis sanitatis</i> defensio.	313.a.
eorum temperamentum frigidum & humidum.	365.b.	<i>Pudor</i> quid.	378.a.
post eorum esum cur sit torqueamur.	ibid.	<i>Puella</i> quædam nono ætatis anno concepit.	455.a.
<i>Pistacie</i> earumque qualitates.	361.b.	<i>Puer</i> an juvene temperatior.	9.a.
<i>Pituita</i> ex qua materia generetur.	25.a.	an juvene calidior.	9.b.
non generatur in ventriculo.	26.a.	<i>Pueritia.</i>	6.a.
est perfectior chylo.	ibid.	ejusdem sanitatis defensio.	313.a.
acida an famis causa.	30.b.	<i>Puerpera</i> si febre corripiatur an à die partus, an à quo cepit febricitare computatio critica faciendâ.	311.b.
gypsea num detur inter peccantes humores.	268.a.	<i>Pulchrum</i> undè dicatur.	427.a.
<i>Pituita naturalis</i> mutatio in non naturalem.	27.b.	<i>Pulchritudo</i> qualis sit origo amoris.	429.a.b.
<i>naturalis</i> abundantia, an sit naturaliter circa ventriculum.	267.b. 268.a.	<i>Pulmo</i> quid.	10.b. 78.a.
vocabulum dupliciter accipitur.	268.a.	ejus necessitas.	78.a.
<i>Placenta uteri</i> quid.	126.a.	ejus caro cur spongiosa.	78.b.
<i>Plato</i> an rectè confirmet animæ immortalitatem.	216.b.	num frigidus.	82.b. 83.a.
<i>Pletbora</i> quid.	252.b. 262.a. 327.a.	quomodo frigidis morbis obnoxius.	83.a.
duplex.	252.b. 262.a.	quomodo præbeat alimentum pituitosum.	ibid.
ad vasa.	ibid.	num humidus vel siccus.	ibid.
ejus signa.	301.a.	num proprio motu moveatur.	83.b. 84.a.
ad vires.	ibid.	ejus motus an voluntarius.	84.b.
ejus signa.	301.a.	maculis nigris diversicoloribus instar spermatis rana- rum.	134.b. 135.a.
ad vires an detur.	265.b. 266.a.b.	in fœtu quomodo nutriatur, & vivat.	129.a.
ejus tertia species an detur.	266.b.	ejus usus in formanda voce.	97.a.
utraque V. S. indiget.	325.a.	in ejusdem bronchiis caruncula inventa.	135.a.
propriè sic dicta an tantum ex humoribus æquè juxta proportionem redundantibus fiat.	266.a.b.	in iisdem excrementis ramosa inventa.	134.b.
		<i>Pulsus</i> quid.	11.b. 302.a.
		ejus differentia absolutæ defumuntur in specie vel à spatio, vel à tempore, vel à quiete, vel à facilitate movente, vel à mobili.	302.a.b.
		ejus differentia respectiva.	302.b.
		æqualis & inæqualis.	302.b.
		ordinatus & inordinatus.	ibid.
		cum rythmo & sine rythmo.	ibid.
		intermissus.	ibid.
		ferratus.	ibid.
		vibrans.	ibid.
		convulsivus.	ibid.
		undulosus.	ibid.
		vermicularis.	ibid.
		formicans.	ibid.
		compositus & complicatus.	ibid.
		amatorius an detur.	435.a.
		rejecitur à Galeno.	435.b.
		<i>Pulsuum</i> omnium cause.	303.a.
		cognitio undè acquiratur.	202.b.
		an unum genus sit nec ne.	304.a.b.
		in eorum dignotione cautio.	303.a.
		ex Pulsibus præfagia.	304.a.
		in Pulsu utrum percipiatur musicalis quædam consonantia, nec ne.	304.b.
			Pulvis.

TOMI PRIMI.

<i>Pulveres alterantes.</i>	404.	in iisdem similitudo qualitatum attractionis causa non statuitur.	344.b.
eorum dosis.	413.a.	<i>Putredo</i> an morbum calidum producat.	270.b. 271.a.
<i>purgantes.</i>	399.b. 404.	ejusdem causa.	140.b.
<i>Pulverisatio</i> quid & quomodo fiat.	395.a.	& putrefactio quâ ratione differant.	271.a.
<i>Pugilæ</i> & Sivas quid & undè.	289.b.	<i>Putrefactio</i> quid & quomodo fiat.	395.b.
<i>Purgatio</i> quid.	344.a. 392.b.	<i>Pyra</i> eorumque qualitates.	361.b.
ejus doctrina cognitione digna.	341.a.	<i>Pythagoreorum dogma</i> de μέγεθος & ομοιότητι.	210.b.
multiplex.	ibid.		
Universalis & Particularis.	341.b. 344.a.		
Universalis duplex.	341.b.		
vel etiam triplex.	344.a.		
lenitiva quid.	341.b.		
propriè dicta quid.	ibid.		
quomodo fiat.	342.a.		
quando indicetur.	ibid.		
cur sanis noxia.	ibid.		
ad eam quinam apti.	342.a.b.		
eandem prohibentia.	342.b.		
in infantibus quomodo instituenda.	342.b.		
in gravidis quomodo.	ibid.		
in mulieribus quomodo.	ibid.		
eidem semper præparatio præmittatur.	346.b.		
ad eandem præparatio.	343.a.		
quo tempore instituenda.	343.b.		
minorativa quando locum habeat.	ibid.		
differat à V.S.	344.a.		
an sanguinis missioni subrogari possit.	335.a.		
an præcedere debeat V.S. data utriusque indicatione.	ibid.		
eochoymia proprium remedium.	345.a.		
per quas vias instituenda.	345.b.		
eandem facilem vel difficilem quid denunciet futuram.	345.b.		
ejus quantitas.	346.a.		
ad ejusdem facilitatem quæ convenire debeant.	345.a.		
an universè, an partitè fieri debeat.	346.a.		
ab hæliothymia.	ibid.		
in morbis acutis & periculosis quo tempore instituenda.	346.b.		
quo morbi die instituenda.	ibid.		
extra morbum quo tempore instituenda.	ibid.		
ab ea quando cibandum.	347.a.		
utilitriplex est.	ibid.		
obscura.	ibid.		
manifesta.	ibid.		
perfecta.	ibid.		
in ea an virium robur eadem ratione requiratur, sicuti in V.S.	350.a.b.		
in ea naturæ robur, ætas, & prægnantia observanda.	346.a.		
in ea cum incognita sit laborantis naturæ quid faciendum.	ibid.		
particularis quæ.	347.a.		
<i>Purgandi</i> vis medicamenti inest non actu sed potentia.	345.a.		
opportunitatem morbi concoctio & impetus monstrant.	346.a.		
ocasio undè captanda, si humor in prima regione.	ibid.		
ocasio undè captanda si humor in secunda regione.	ibid.		
an <i>Purgandi</i> ad animi deliquium non turgente materia ante coctionem.	350.a.		
<i>Purgans medicamentum</i> accommodatum humorem appropriatum evacuat.	345.a.		
<i>Purgantium</i> occulta proprietates quid.	349.a.		
actio quomodo fiat.	344.b.		
ordines.	ibid.		

Qualitas mutata quid & undè. 281.b. 283.b. 296.a.
 peccans alteranda. 316.b.
 Venenata an in nobis generari queat. 273.a.
 Venenata an necessario cum putredine in nobis generetur. 273.b.
Qualitates secundæ an à primis oriuntur. 382.a.b.
 occulta an dentur. 145.a.
Quies & motus. 371.a.

Radices ad alimenta num convenient. 240.b.
Raja piscis ejusque natura. 365.b.
Rana per uterum enixa. 457.a.
Rhaphanus ejusque qualitates. 360.b.
Rizoni. 36.b.
Rapum ejusque qualitates. 360.b.
Rasio quid & quomodo fiat. 395.a.
Ratiocinatio quid. 11.b.
Rationis utilitas. 12.a.
Raucedo quid & undè. 298.a.
Rectificatio quid & quomodo fiat. 397.a.
Redundantia & inanitas quid. 353.b.
Regio corporis triplex prima. 253.a. 262.a.
 ibid. secunda. ibid.
 ibid. tertia. ibid.
Regiones corporis tres communes. 327.b. 341.a.
 privata. ibid. 341.b.
Regionum diversitas. 6.a.
 alterat aërem. 356.a.
Remedium duplex alterans. 319.a.
 vacuans. ibid.
 ejus genus. 325.b.
 ejus quantitas. ibid.
 ejus justus utendi modus. ibid.
 ejus tempus. 316.a.
 quando surripiendum. 319.a.
 quâ formâ exhibendum. ibid.
 pro partis naturæ & conditione immutandum. ibid.

Remedium blandum iteratum sensim id præstat, quod validius semel. 319.a.
Reminiscencia quid. 201.b. 202.a.
 & memoria an differant. 201.b.
Renēs quid. 11.a.
 an urinam trahant. 63.a.
 eorum actio & usus. ibid.
 cur unus altero elatior. ibid.
 eorum officium. 86.a.
 animalium quale nutrimentum præbeant. 362.b.
Repletio quid. 375.a.
 ejus incommoda. ibid.
Repulso quid. 316.b.
Res naturales quomodo purgationem prohibeant. 342.b.
 ex cælo suas facultates mutuuntur. 420.a.
 non-naturales quomodo purgationem prohibeant. 342.b.
 quo-

INDEX RERUM ET VERBORUM

quomodo impediunt V. S.	326.a.	cur ad uterum fluat.	17.a.
quâ ratione fiant causæ morborum.	355.a.	cur certis temporibus excernatur.	17.b.
<i>præter naturam</i> quomodo purgationem impediunt.	343.a.	<i>Sanguis</i> cur per vulnus proruat præsentem vulnerante.	144.b.
quomodo V.S. impediunt.	326.a.	eiusdem motus in imaginatione diversus.	ibid.
earum origo.	421.b.	cur in cadavere violenter occiso aliquando fluat.	146.a.
an semper sui ablationem indicent.	349.b.	eiusdem fluxus an naturaliter post aliquot septimanas fieri possit in occiso.	146.b.
<i>secundum naturam</i> quomodo V. S. impediunt.	325.b.	eiusdem fluxus causa.	147.a.
<i>Resolutio</i> alia elementalis, essentialis alia.	420.a.	hujus fluxus in cadavere occiso an præsentiam intersectoris indicet.	142.a.
morborum causa quomodo.	423.b.	sponte fluens V. S. si eandem morbus exigar non dehortatur.	328.b.
rei à calore non necessariò arguit ejus concretionem à frigore.	31.a.	eundem mittere in omni febris putrida an optimum sit.	335.a.
<i>Respiratio</i> quid.	78.b.	<i>Sanguinis</i> missio an purgationi subrogari possit.	ibid.
eius usus.	ibid.	emanantis quantitas in V. S. quomodo æstimanda.	329.b.
num vitæ simpliciter prospiciat.	175.a.b.	emissi observatio.	330.a.
quomodo ad vitalem facultatem reducatur.	293.a.	evacuaciones particulares.	ibid.
eius læsio.	294.a.	evacuaciones non omnibus indiscretè conveniunt.	377.a.
eandem adjuvat.	78.b.	mutatio quomodo fiat.	27.a.
<i>Resurrectio carnis</i> an philosophicè demonstrari possit.	217.b.	<i>Sanitas</i> non est ipsa substantia partium.	229.a.
<i>Restauratio calidi innati.</i>	172.a.	quid.	ibid.
<i>Retio mirabile</i> quid.	86.b.	eius definitio.	ibid.
<i>Retentio</i> quâ ratione morbos producat.	255.b.	quor modis labefactetur.	ibid.
eius læsio.	294.b.	eiusdem latitudo & differentia.	ibid.
<i>Revulsio</i> quid.	316.b.	optima quid.	ibid.
quando utilis.	ibid.	<i>ex æstia simpliciter</i> quid.	ibid.
localis quæ.	327.a.	ut plurimum quid.	227.b.
eius ratione quænam venæ incidendæ.	326.b.	ut nunc.	ibid.
<i>Rigor</i> quid & undè.	52.b.	deflectens.	ibid.
<i>Robur partu alicujus</i> an possit esse causa morbi.	265.b.	temperamenti calidi.	ibid.
<i>Ros</i> humor secundarius.	26.b.	frigidi.	ibid.
<i>Rosmarinus</i> ejusque qualitates.	360.a.	humidi.	ibid.
<i>Rotula</i> quid & quomodo fiant.	411.a.	sicci.	ibid.
<i>Ruminatio</i> quid.	299.a.	calidi & humidi.	ibid.
<i>Ruptura</i> quid & quomodo fiat.	353.b.	calidi & sicci.	230.a.
<i>Rivas</i> quid & undè.	289.b.	frigidi & humidi.	ibid.
		frigidi & sicci.	ibid.
		inæqualis.	ibid.
		in <i>xylois</i> & in <i>æer.</i>	ibid.
		eiusdem doctrina cur in Physiologia proponatur.	230.b.
		an sit dispositio.	ibid.
		non est in prædicamento relationis.	231.a.
		<i>Sanitas</i> non est potentia naturalis.	231.a.
		non est multiplex.	ibid.
		non est gradus vitæ.	ibid.
		non est quies.	ibid.
		an sit species subalterna, sicut ægritudo.	221.a.b.
		quomodo conveniat homini.	14.a.
		conferatur similibus.	312.a. 320.a.
		eiusdem signa.	312.a.
		eandem variant vitæ genera.	313.b.
		deflectens quomodo defendatur.	312.b.
		optima quomodo defendatur.	ibid.
		infantia quomodo defendatur.	313.a.
		pueritia quomodo defendatur.	ibid.
		adoleſcentia & juventutis quomodo defendatur.	ibid.
		virilis ætatis quomodo defendatur.	ibid.
		senectutis quomodo defendatur.	ibid.
		hominum iter facientiũ quomodo defendatur.	314.a.
		hominum in otio viventium quomodo defendatur.	313.b.
		<i>Sapodoratus</i> quid & quomodo fiat.	412.b.
		<i>Sapor</i> quid.	193.b. 196.a. 380.a.
		eius differentia.	380.a.
		undè.	381.a.
		an	an

S.

<i>Saccharum</i> ejusque natura.	366.a.
<i>Salmo piscis</i> ejusque natura.	365.a.
<i>Sal</i> ejusque qualitates.	365.a.
eiusdem genera.	381.a.
eius officium in generatione.	419.a.
<i>Salomon</i> 10. mensibus in utero materno latitavit.	455.b.
<i>Salvia</i> ejusque qualitates.	360.a.
<i>Sanguificatio</i> quid.	27.b.
eius officina.	ibid.
quomodo fiat secundum Veteres.	60.b.
quomodo fiat secundum Recentiores.	61.a.
<i>Sanguinea massa</i> ex quibus constet.	21.b.
abundans imminuenda.	316.b.
<i>Sanguis</i> ex qua materia generetur.	25.a.
solus non nutrit.	21.b.
ex phlegmate & chylo productus idem specie.	25.b.
propriè dictus in plethora peccans, num distinguatur à tota massa sanguinea.	267.a.b.
quomodo à dextro cordis sinu ad sinistram perveniat.	78.a. 80.a.
eiusdem excretio undè.	296.b.
<i>Sanguis maternus</i> quid.	317.a.
eiusdem necessitas.	ibid.
non est venenatus.	ibid.
quando fit noxius.	ibid.
alterum generationis principium.	421.a.
eiusdem affluxus in generatione quando fiat.	112.a.

TOMI PRIMI.

an inſit rei ex mixtione.	196.a.	<i>vehemens</i> an sensum lædat.	186.a.b.
eius generatio Hermetica.	381.a.	propriam.	181.b.
non creatur sed à prima creatione rebus inest.	382.b.	objectum.	ibid.
præternaturalis quid & undè.	282.a. 283.b.	<i>Sensibilia communia.</i>	ibid.
præternaturalis quid & undè.	282.a. 283.b.	quinque sunt.	185.a.
<i>Sapor</i>	380.a.	ex accidenti.	181.b.
acerbus undè & quid denotet.	ibid.	<i>Sensitiva anima</i> dupliciter consideratur.	182.a.
acidus undè & quid denotet.	ibid.	eiusdem sedes.	ibid.
acris undè & quid denotet.	ibid.	<i>Sensus</i> est alteratio.	180.b.
amarus undè & quid denotet.	ibid.	duplex.	ibid.
falsus undè & quid denotet.	ibid.	activa & passiva potentia simul est.	181.a. 182.b. 183.a.
dulcis undè & quid denotet.	38.b.	quomodo passiva potentia solùm.	181.a. 182.b.
pinguis undè & quid denotet.	ibid.	agens an species producat sensibiles.	183.b. 184.a.
insipidus undè & quid denotet.	ibid.	qualis potentia.	180.a. 181.b.
dulcis & amarus an sint extremi.	196.a.	sensus exterior an suas operationes sentiat.	200.a.
<i>Satureja</i> ejusque qualitates.	360.a.	sensus communis quid.	198.a.
<i>Scabies</i> quid & undè.	295.b.	sensus quomodo illæso motu pereat.	92.a. 291.a.
<i>Scapula</i> quid.	38.b. 76.b.	sensus an à membranis, motus v. à cerebri substantia proveniat.	91.a.b.
earum usus.	38.b.	<i>Sensus & operatio sensitiva</i> an idem.	182.a.
<i>Scarificatio</i> quid.	327.b. 330.a.	<i>Sensus internus</i> in cerebro an & quomodo sedibus distinguatur.	200.b. 201.a.
<i>Scelotyrbe</i> ad vermes referri non potest.	299.a.	an circa proprium objectum errent.	184.b.
<i>Scire</i> cur desiderent omnes.	137.a.	<i>Sensuum externorum</i> numerus.	181.b.
<i>Scorbuticus</i> an lien inficiatur.	299.a.	organum.	93.a.
<i>Scyrhus</i> quid & undè.	233.a. 242.b.	distinctio.	186.a.
<i>Scitale</i> ejusque qualitates.	359.a.	internorum numerus & divisio.	198.a. 200.a.
<i>Secche Medicorum.</i>	2.b.	organon.	ibid. b.
<i>Secchio Casarea</i> quid.	296.b.	<i>Sentiens facultas</i> quid.	180.b. 198.a.
eiusdem observationes raræ.	455.b. 456.a.	<i>Senes</i> excrementitiis humoribus scatent.	313.b.
<i>Secundine</i> quid.	126.b.	iisdem cibis frequenter offerendus.	113.b.
<i>Sedimentum urinæ</i> quid.	306.b.	iisdem quænam alimenta conveniant.	ibid.
sanorum.	ibid.	iisdem somnus convenit.	ibid.
eiusdem in morbis materia.	ibid.	eorum exercitia.	ibid.
respectu quantitatis in morbis.	ibid.	<i>Separatio medicamentorum</i> superficialis.	396.b.
in morbis quo tempore melius.	ibid.	perfecta.	ibid.
<i>Semeiotica</i> quid.	2.a.	<i>Sirus depravati</i> causa.	253.b. 277.a.
<i>Semen</i> quid.	13.a.	<i>Serofi humoris</i> usus in corpore.	28.a.
duplex.	13.b.	<i>Sermo</i> quid.	97.a.
an ex sanguine & spiritu producatur.	14.a.	an homini naturalis.	ibid.
à testibus generatur.	ibid.	eiusdem formatio.	97.b.
undè similitudinem cum toto habeat.	ibid.	<i>Serpillum</i> ejusque qualitates.	359.b.
totum spirituosum.	20.b.	<i>Serum casei</i> ejus qualitates.	364.a.
potentiam proximam totius habet.	22.a.	lactis an sit calidum.	369.a.
quomodo rationem agentis habeat.	41.a.	<i>Sexus masculinus</i> foemino calidior.	17.a. 75.a. b.
eiusdem materia.	13.a.	<i>Sexus utriusq;</i> semen num concurrat ad generationem.	63.b.
eiusdem vox.	14.a.		454.b.
ab utroque sexu profuit.	63.b. 454.b.	<i>Sexus</i> differentia est accidens generis humani conservationi interserviens.	67.a. 458.a.
in testibus mulierum inventum.	15.b.	transmutatio an possibilis.	421.b. 458.a.
eiusdem duplex substantia.	16.b.	utriusq; congressus necessarius ad generationem.	120.b.
eiusdem fecunditas in quo consistat.	16.a.	ratione quibusnam V.S. conveniat.	326.a.
eiusdem vis <i>πλάσμη.</i>	165.b. 170.b. 171.a.	<i>Signum</i> quid.	299.a.
an materiale principium partibus.	16.b.	Sanitatis.	312.a.
foemini vi agendi præditum.	16.a.	<i>Signorum Medicorum</i> tria genera.	299.a.
an à toto decidat.	14.b.	partu affecta fontes.	300.a.
quomodo potentiam habeat ad totum.	363.a.	morbis speciei fontes.	ibid.
an sit animatum.	170.b.	causa morbifica fontes.	300.b.
non est materia omnis actus expers.	123.a.	<i>Signa</i> morbosa triplicia.	299.b.
extra conceptionem ineptum ad generationem.	126.b.	<i>διανοησιμα.</i>	ibid.
quomodo potentia sit vivens.	121.a.	<i>πρωτοσιμα.</i>	ibid.
eiusdem excretio undè.	298.b.	<i>δυναμησιμα.</i>	ibid. 310.b.
quomodo morbos generet.	262.b.	inseparabilia pathognomonica.	ibid.
in urina undè.	307.a.	communia <i>συνοδρενοητα.</i>	ibid.
<i>Senectus.</i>	6.a.	Diagnostica triplicia.	300.a.
eiusdem differentia variat curam.	313.b.	pleuritidis pathognomonica.	300.b.
eiusdem sanitatis defensio.	313.a.	causarum vel sunt signa tantum.	301.a.
<i>Sensibilis</i> species an sit?	181.a. 183.a.	vel signa & causæ simul.	ibid.
an producatur à sensu agente.	183.b. 148.a.	an pars primario, vel per contentum afficiatur.	ibid.
an active concurrat in operatione sensuum.	184.a.	plethoræ	
an objecto remoto in externis sensibus remanere possit.	184.b.		
<i>Sensibile commune</i> an propriam speciem offerat organo.	185.b.		

INDEX RERUM ET VERBORUM

plethoræ ad vasa.	301.a.	Somnus & Vigilia.	353.b. 373.a.
ad vires.	ibid.	calorem nativum colligunt & corrobo-	
cacoehymia biliofa.	301.b.	rant.	373.a.
pituitofa.	ibid.	Somni & vigilia collatio.	199.b.
melancholicæ.	ibid.	Somnium quid.	199.a. 204.b.
<i>Signa prognostica</i> à causis defumpta.	308.a.	ejus causa.	ibid. 202.b.
eorum fontes.	ibid.	ejus occasio.	199.b.
à morbo defumpta.	ibid.	ejus diversitas.	ibid.
à laborante defumpta.	308.b.	Somnia ignotorum quomodo fiant.	204.b. 205.a.
à functionibus defumpta.	ibid.	an habeant infantes.	205.b.
ex fudore.	309.a.	cur uno tempore magis, quam alio accidant.	ibid.
ex urina.	ibid.	Sonus quid.	188.a.
ab alvi defectione.	ibid.	quomodo attingat aures.	192.b.
à vomitu.	ibid.	gravis & acutus undè.	192.a.
ab excrementis cerebri per nates.	ibid.	præternaturalis.	282.a. 283.b.
à corpore ægrotantis.	ibid.	infolens undè.	296.a.
Σημεῖον à τερμινῶ διακρίνεται.	299.a.	Species intelligibiles.	219.a.
Σημεῖον quid.	ibid.	an actu hominibus infit à natura.	221.b.
Similia an fanitatem conferent.	320.a.		222.a.
Similitudo substantiæ quid fit.	393.a.	sensibilis quid.	181.a.
quid Logicis.	456.b.	an fit.	183.a.
quid latius sumpta.	ibid.	ejus origo.	181.a.
triplex inter genitores & filios.	282.b. 456.b.	visibilis dijudicatur in tunica reticulari.	93.b.
secundum speciem.	ibid.	aromaticæ usuales.	403.
secundum sexum.	ibid.	Species diversarum mixtio.	457.a.
secundum individuales partes & accidentia.	459.a.	Specie differunt Medicis interdum, quæ Philosophis non dif-	
filiorum respectu parentum undè.	459.a.	ferunt.	24.a.
nepotis ad avum undè.	460.b.	Speculum lucidum quid,	86.b.
eorum qui sanguine minime sunt juncti undè.	ibid.	in Speculo num imago vel res ipsa conspiciatur.	191.b.
ibid.		Sphincter ani.	103.b.
Similitudinis & dissimilitudinis in humana generatione quæ-		Vesicæ.	ibid.
nam causa.	456.b.	ubi situm suum habeat.	108.a.
Simapi ejusque qualitates.	362.a.	Spinachia ejusque qualitates.	359.b.
Simapismus quid & quomodo fiat.	412.a.	Spina dorsii quid.	38.a.
Singularia an ab intellectu cognoscantur per species intelli-		ejus partitio.	ibid.
gibiles.	221.a.	Spinatis medulla quid.	88.a.
an cognoscantur ab intellectu.	220.a.	ejusdem nomine quid intelligatur.	87.b.
Singultus quid & undè.	291.a.	an cerebro frigidior.	9.a.
Sirones quid.	297.b.	cur non pulset.	90.b.
Sisaram ejusque qualitates.	360.b.	Spira cerebri earumque usus.	86.a.
Sitû quid.	366.a.	Spiritus & sanguis omnino differunt.	23.b.
immensa undè.	294.b.	infusus quid.	20.a.b.
Situs & positus quæ ratione locum affectum denotet.	300.a.	influens essentia unicus tantum.	21.a. 23.b. 24.a.b.
Σιτήτος quid.	37.a.	animalis quid.	87.a.
Solea piscis ejusque natura.	365.a.	ejus officina.	ibid.
Solutio morbi quid.	309.b.	non verè generatur in cerebro.	24.a.
198.b.		non penitus de novo generatur in cerebro.	90.a.
Somnus quid.	199.a.	virali ubi elaboretur.	78.b. 79.a.
ejus causa.	ibid.	non in liene.	79.a. 61.b. 62.a.
quoruplex.	ibid.	non in pulmonibus.	79.a.
an omnibus & solis animalibus conveniat.	202.a.	sed in corde.	ibid. & 62.a.
ejus subjectum quodnam.	ibid.	naturalium non datur.	24.b.
an alicujus finis gratia.	203.a.	unus quomodo diversarum actionum causa.	ibid.
ejus immoderati noxæ.	373.a.	an vivant.	ibid. 174.a.
immoderatus ad mortem via.	373.b.	an nutriantur.	24.b.
ejus tempus conveniens.	ibid.	Spiritus commoventur affectibus.	146.a.
ejus terminus.	374.a. (374.a.b.)	iisdem non convenit morbus.	236.a.
in eo qualis positus membrorum observandus.		mechanici quid.	419.b.
ejus tempore an concoctio perfectior.	203.b.	quomodo scientiam habeant.	421.a.
ejus tempore an facultates animales quiescant.	204.a.	omnium functionum causæ.	421.b.
senibus convenit.	313.b.	Spirituum & sanguinis materni effluxus necessarius in gestatio-	
rusticis loco medicina est.	373.a.	ne fœtus.	122.a.
quæ ratione morbos producat.	255.b.	Spirituosa corpora quomodo causæ morborum fiant.	162.b.
excedens tantum an causas morbificas augeat.	259.b.	Squamæ in urina undè.	307.b.
naturalis & moderati commoda.	373.a.	Sternutatio quid & undè.	295.a.
per eum quomodo caloris nativi collectio fiat.	ibid.	Stribofitas quid & undè.	288.b.
		Stribanguria quid & undè.	298.a.
		Stribatiff.	294.a.

TOMI PRIMI.

Stratificatio quid & quomodo fiat.	396.a.	secundæ coctionis quæ & undè.	281.b. 283.b. 295.a.
Strumarum sedes cur circa collum.	423.b.	qualitatis mutata undè.	296.a.
Stupor an sit morbus vel symptoma.	386.a.	excretorum & retentorum undè.	296.b.
Sturnus ejusque natura.	364.b.	Symptomati læviori occurrendum.	318.b.
Subiectum Medicinæ.	317.a.	Symptomatum varietas undè.	288.a.
ejusque scientiæ constat duabus partibus.	12.b.	subjectum.	ibid.
Sublimatio quid & quomodo fiat.	397.a.	declaratio an morbis rectè præponatur.	284.a.
Subsistentia quomodo fiat.	253.a. 277.a.	Συμπαρωσις quid.	36.b.
Substantia divisio.	149.b.	Synceput.	85.a.
Sudor quid.	29.a.	Syncope quid & undè.	293.b.
ad nutritionem ineptus.	ibid.	Συμπαρωσις quid.	37.a.
immodicus undè.	298.a.	Syrupus quid & quomodo fiat.	399.a.
retentus undè.	298.a.	Syrupi usuales alterantes.	400. 401.
sanguineus undè.	ibid. b.	purgantes.	401.
tartareus undè.	ibid.	eorum dosis.	413.a.
Suffus quid & quomodo fiat.	412.b.	Συσπρωσις quid.	37.a.
Suffusio quid & undè.	289.a.	Systole cordis.	78.a.
Sulphuris officium in generatione.	419.a.		
Superciliarum finis.	33.a.		
Superfatio quid.	122.b.		
Suppositorium quid & quomodo fiat.	410.b.		
Suppuratio an fiat à solo calore nativo, vel à medicamento			
suppurato.	384.b.		
Surculi trunco implantati fructus cur jucundiores.	22.a.		
Sutura capitii.	37.a.		
funt vel veræ, vel communes, vel spuria.	37.a.		
earum finis præcipuus.	37.b.		
Sydera an ad morborum generationem faciant.	258.a.		
Συρρόσρωσις quid.	36.b.		
Sympathia quid propriè fit.	145.a.		
ejus causa.	ibid.		
à natura inest.	ibid.		
Symphisis immediata.	36.b.		
mediata.	ibid.		
Symptoma quid propriè fit.	280.a. b. 282.b.		
quot modis dicatur.	ibid.		
difert ab operationibus naturæ.	ibid.		
difert à naturalibus impotentiis.	ibid.		
& causa morbi coincidunt interdum.	ibid.		
& morbus coincidunt interdum.	ibid.		
hujus differentiæ.	281.a. 282.b.		
primarium actio læsa.	281.a.		
qualitatis mutata.	281.b. 283.b.		
an rectè definiatur.	284.a. b.		
ejus definitio triplex.	284.b.		
causæ an detur.	284.a.		
symptomatis an detur.	ibid.		
& morbus an aliquid esse possint simul.	285.b.		
ratiocinationis an detur.	286.a.		
respectu temporis an detur.	287.a.		
visus ratione humoris crystallini.	288.b.		
Symptomata virtutis visivæ causa provenientia.	ibid.		
visus propter partes læsas inservientes undè.	289.a.		
auditus undè.	289.b.		
gustatus undè.	290.a.		
tactus undè.	ibid.		
motus quæ & undè.	291.a.		
motus voluntarii.	ibid.		
variantur à dispositione ægrotantium.	291.b.		
facultatis principis, quæ & undè.	292.a.		
vitalis, quæ & undè.	293.a.		
naturalis, quæ & undè.	ibid.		
nutritionis, quæ & undè.	294.a.		
augmentationis, quæ & undè.	295.b.		
primæ coctionis quæ & undè.	281.b. 283.b. & 294.a.		
Tactus quid.	282.a. 283.b.		
Tactus quid.	96.b. 194.a.		
ejus objectum.	ibid.		
ejus medium.	ibid.		
ejus instrumentum.	ibid. 100.b.		
& gustus an unus sensus.	195.b.		
& gustus an agant per species.	196.b.		
an in homine præstantissimus.	196.a. b.		
an in corde rectè ponatur.	100.b.		
ejus læsio undè.	296.a.		
ejus symptomata undè.	190.a.		
Tartusii eorumque qualitates.	360.b.		
Temperamentum instrumentum agendi.	89.b.		
quid.	5.a.		
quoruplex.	5.a.		
ad pondus.	ibid. 6.b.		
ad justitiam.	ibid.		
ad justitiam an propinquum sit æqualitati			
ponderis.	8.a.		
temperatum.	5.a.		
intemperatum.	ibid.		
simplex.	ibid.		
compositum.	ibid.		
propriè est similitarium.	ibid.		
nativum & adscitium.	ibid.		
partium.	ibid.		
totius.	5.		
calidum.	ibid.		
calidum humidum.	ibid.		
calidum siccum.	ibid.		
frigidum.	ibid.		
frigidum humidum.	ibid.		
frigidum siccum.	ibid.		
quodnam optimam fanitatem indicet.	229.b.		
Temperamentum quæ ratione mutantur.	5.b.		
quænam ad V.S. apta.	325.b.		
eorum inæqualitas.	6.a.		
Temperantia causas morborum præcaverit.	375.a.		
Tempus mædendi.	316.a.		
Tempora anni.	6.a.		
morborum.	300.b.		
Tendo quid.	45.b.		
musculi num primum motus instrumentum.	107.a.		
Tenesmus quid & undè.	297.b.		
Terra an primum sit elementorum frigidorum.	7.a.		
Testes quid.	11.a. 64.b.		
eorum functio.	ibid.		
eorum compositio.	ibid.		

INDEX RERUM ET VERBORUM

<i>Testes</i> virorum cur exterius.	64.b.	eorum causa an nobis ingeneretur à sanguine mater-	
mulierum differunt à virorum.	65.a.	no.	263.a.b.264.a.
sunt principales partes juxta <i>Galenum</i> .	57.a.	<i>Varicosa corpora.</i>	65.a.
num robur cordis adjuvent.	69.a.	<i>Vasa spermatica.</i>	ibid.
eorum substantia primò facit ad seminis elabora-		deferentia,	65.a.
tionem.	69.a.	præparantia,	65.b.
eorum tunicæ.	65.a.69.b.70.a.	in mulieribus quomodo differant à viro-	
eorum cum corde consensus.	65.a.	rum.	ibid.
eorum vis <i>σπερματόμορμιν</i> .	68.b.	ejaculatoria mulierum.	66.a.
<i>Testibus rejectis</i> cur natura debilitetur.	69.a.	Umbilicalia.	121.b.
τὸ <i>Σείον Hippocrati</i> an ad causas externas pertineat.	273.b.	eorum numerus.	ibid.
quid sit.	ibid. 274.a.	<i>Vena</i> quid.	46.a.
<i>Therapia</i> quid.	2.b.	ejus officium.	ibid.
<i>Therma</i> cur præter calorem varias adhuc metallorum &		earum distributio.	46.b.
fossilium qualitates possideant & undè.		<i>Vena Porta</i> est vas quoddam distinctum à <i>Vena Cava</i> contra	
445.a.b. ad 448. usque.		<i>Hoffmannum</i> .	46.b.
earum calor actualis undè.	440.b.	ejusdem disseminatio.	ibid.
est adventitius.	ibid.	<i>Vena Cava</i> ejusque divisio.	46.b.
non dependet ab æthereo calore.	440.b.	ejus ramus ascendens.	ibid.
neque à calefactione æquivoca.	440.b.	ejus ramus descendens.	47.a.
ibid.		<i>Umbilicalis</i> .	47.a.
nec aër aut ventus terræ inclusus.	ibid.	arteriosa bifida in ipso egressu.	133.b.
ejus causa est.	441.a.	cur quo ad substantiam cum arteriis conve-	
nec est à calce.	ibid.	niat.	49.b.
sed provenit ab igne actuali. 441.b.		<i>spermatica sinistra</i> cur non oriatur ex <i>Vena cava</i> .	65.a.
<i>Thermanum Embesum</i> vires & materia.	447.a.	<i>Venarum origo.</i>	132.a.
<i>Wubadensium</i> vires & materia.	ibid.	emulgentium varietas.	ibid.
<i>Thoracis</i> descriptio.	76.a.	<i>Vena gastrica majoris</i> peculiariter exortus.	60.a.
<i>Thymus</i> ejusque qualitates.	360.a.	<i>Vena sanguinem</i> d' <i>bulbos</i> coquunt.	47.a.
<i>Tumor</i> quid.	378.b.	<i>lactæ</i> quid.	147.a.
<i>Tinea</i> ejusque natura.	365.a.	non cito putrescunt.	41.a.
<i>Trillationis</i> causa in coitu.	14.b.	manus ab uno principio.	326.b.
<i>Tonsillæ</i> quid & undè.	298.a.	quænam incidendæ ratione revulsionis.	ibid.
<i>Torcular</i> quid.	85.b.	quænam incidendæ ratione coxendicis doloris.	ibid.
<i>Torpor</i> quid & undè.	292.a.	quænam incidendæ in affectibus pectoris.	ibid.
<i>Totum</i> per partes definiendum.	22.a.	maiores quando incidendæ.	ibid.
<i>Totum</i> in augmentatione quomodo fiat majus.	169.a.	minores quando incidendæ.	ibid.
<i>Totius</i> cognitio.	20.a.	<i>Vena</i> in cruribus apertæ an faciant ad revulsionem ab utero.	337.b.
<i>Trachæa</i> quid.	78.b.	quænam incidendæ ratione evacuationis.	326.b.
cur cartilaginea.	ibid.	de earum electione quid notandum. 41.a. 326.b. 328.b.	
<i>Tractio</i> non omnis fit nutritionis gratiâ.	348.b.	<i>Venasectio</i> celeberrima evacuatio.	328.a.
<i>Tragea</i> quid & quomodo fiat.	411.a.	universalis evacuatio.	ibid.
<i>Transplantatio</i> Hermetici undè.	420.b.	de ea cur peculiariter tractetur.	325.a.
<i>Tremor</i> quid & undè.	292.a.	ejusdem utilitas quintuplex.	925.a.
<i>Triticum</i> ejusque qualitates.	359.b.	an putrescentibus humoribus conveniat.	ibid.
<i>Trituratio</i> quid & quomodo fiat.	394.b.	ex accidenti refrigerat.	325.b.
<i>Trochisci usuales</i> purgantes.	404.	eà indiger plethora ultra que.	325.a.
ad stringentes.	ibid.	eà impetus humorum revellitur ac derivatur. ibid.	
aperientes.	ibid.	ejusdem quinque indicantia.	325.b.
<i>Trutta</i> ejusque natura.	365.a.	eandem prohibentia.	ibid.
<i>Tumor</i> quid.	246.a.	eandem an lenitiva præcedere debeant.	326.a.
an sit morbus compositus.	ibid.	eandem quomodo res p. n. impediant.	ibid.
<i>Tumores</i> nonnunquam inter se miscentur.	242.b.	eandem quomodo res secundum naturam impe-	
eorum origo.	242.b.	diant.	325.b. 326.a.
<i>Tunica oculorum.</i>	95.a.b.	eandem quomodo res non naturales impediant.	326.a.
earum vitia.	289.a.	derivans quomodo fiat.	327.a.
<i>Turdus</i> ejusque natura.	364.a.	quo tempore fieri debeat.	ibid.
<i>Tusis</i> quid & undè.	291.a.	ad eandem tempus accommodatissimum morbi	
<i>Tympanum</i> quid.	96.a.	principium.	327.b. 329.b.
<i>Υφρότης</i> quid ejusque causæ.	288.b.	ad lipothymiam quomodo instituenda.	294.a.
		morbis & per se & per accidens confert.	328.b.
		eà non dehortatur sanguis fluens, si eam morbus	
		exigat.	ibid.
		in eà morbi magnitudo consideranda.	329.a.
		in eà vires considerandi.	ibid.
		larga quando indicetur.	329.b.
		quâ horâ secanda.	in eà

V.

<i>Valvula in intestinis</i> ad colon & cæcum pervia.	55.a.
	133.b.
<i>Valvula in vasis cordis.</i>	77.b.
<i>Variola</i> cur plerumque semel homines invadant.	263.b.
cum gangræna Eparis.	132.b. 133.a.

TOMI PRIMI.

<i>Venasectio</i> in eà necessitas non habet legem.	329.b.	<i>Ventriculus animalium</i> quale nutrimentum præbeat.	362.b.
ad eam corporis idonea preparatio adhibenda.	ibid.	<i>Ventriculo imbecillo</i> conveniens medicamentum.	347.a.
in ejusdem actu quid observandum.	ibid.	<i>robusto</i> conveniens medicamentum.	ibid.
eà peractâ quid observandum.	ibid.	<i>Veneris</i> in totum abstinentia ob dolores in partu perpe-	
de ejusdem iteratione quid statuendum & quomo-		dit.	456.a.
do conveniat.	330.a.	<i>Venus cœlestis</i> quid.	427.b.
an tentanda.	330.a.b.	vulgaris quid.	428.a.
ad eam indicandam an sufficiat morbi magnitudo,		<i>Ver.</i>	355.b.
cum virium robore, & ætate consisten-		ejus temperies.	356.a. 357.a.b.
te.	330.b.	in eo an magis abbrevietur vita, quàm aliis tempori-	
eandem an morbi magnitudo absolute indicet.	331.a.	bus.	357.b.
eandem an virium robur absolute indicet.	331.b.	<i>Vermes</i> undè.	297.b.
ejusdem scopus an sit ætas consistens.	ibid.	<i>Vertebra dors.</i>	38.a. 76.b.
an viribus languentibus instituenda.	332.a.b.	<i>Verrigo</i> quid & undè.	393.b.
eà an sanguinis à circumferentia ad centrum re-		& <i>incubus</i> differunt.	ibid.
trocessus fiat.	332.b. 333.a.	in ea an V.S. conveniat.	335.b.
an non nisi post coctionem humorum sit adhi-		<i>Vesica urinaria.</i>	56.a.
benda,	333.b.	an serum voluntariè excernat.	63.b.
an in cacochymia conveniat.	334.a.b.	cur bilem attrahat.	56.a.
an præcedere debeat purgationem datâ utriusque		quomodo bilem excrementitiam recipiat.	61.a.b.
indicatione.	335.a.	sanguine nutritur.	30.a.
an conveniat in vertigine.	335.b.	in ea calculi inventi.	135.a.
an in phrenitide conveniat.	336.a.	<i>Vesicatorium</i> quid & quomodo fiat.	412.a.
an & quomodo in angina conveniat.	336.a.b.	<i>Vitæ ratio</i> juxta morborum tempora præscribenda.	319.a.
quomodo in pleuritide conveniat.	336.b. 337.a.	<i>Videri</i> an intra oculum aliquid possit.	191.b.
an fluentibus mensibus foeminae pleurisi laboran-		<i>Vigilia</i> quid.	199.b. 374.b.
ti administranda.	337.b.	ejus & somni collatio.	199.b.
an gravidis magis necessaria sit, quam non gravi-		& <i>somnus.</i>	373.a.
dis.	338.a.	<i>Vigilia</i> quâ ratione morbos producant.	355.b.
an in Febribus malignis exanthematibus apparen-		earum modus.	374.b.
tibus administranda.	338.a.b.	<i>Vinum</i> ejus natura & differentia.	366.b.
in lienis affectibus an in sinistro potius, quam		an sit calidum & siccum, necne.	367.a. 369.a.
dextro latere instituenda.	339.a.	an competat pueris.	ibid.
an in progressu morborum iteranda.	339.b. 340.a.	an generosum bibendum post assumptos melones.	370.b.
an in vertigine conveniat.	335.b.	in eo quid considerandum.	367.a.
an in dysenteria conveniat.	340.a.b.	<i>Vina salubriora</i> quæ.	367.a.
quo tempore morbi in febribus instituenda.	340.b.	aquosa urinam provocant.	388.a.
	341.a.b.	<i>Virginitatis signum</i> an detur.	71.a.b.
<i>Venenum</i> quomodo differat à medicamento.	353.b.	<i>Virgo barbata</i> in Austria visa.	34.a.
aliquod, infidorum hominum malitiâ datum, an		<i>Vires in V.S.</i> considerandæ & undè conjectandæ.	329.a.
determinato quodam tempore interficere possit.	276.a.b.	earum robur an V.S. indicet.	331.b.
<i>Venena</i> contractu corporali nocentia an primarum qualita-		earum corroboratio alimentis quomodo fiat.	59.a.
tum excessu agant.	275.b.	earum robur an eadem ratione requiratur in pur-	
eorum actio multiplex.	276.b.	gatione, sicut in V.S.	350.a.b.
<i>Venenata</i> qualitas an in nobis generari queat.	273.a.	fururæ undè colligantur.	329.a.
qualitas an necessarii cum putredine in nobis ge-		iisdem languentibus an sanguis mittendus.	332.a.b.
neretur.	273.b.	iisdem illæsis morbo evacuatione succurrendum.	329.a.
<i>Venti</i> mutant aërem.	356.b.	iisdem firmis & constantibus quid agendum &	
eorum varietas, & varietatis hujus ratio.	ibid.	quantum evacuandum.	329.a.
eorum electio.	ibid.	iisdem mediocribus quantum evacuandum.	329.a.
cardinales.	ibid.	iisdem dejectis quid faciendum.	ibid.
collaterales.	ibid.	<i>Vir</i> octogenarius filium genuit.	455.a.
irregulares.	ibid.	nonagenarius filium quadrimum reliquit.	ibid.
<i>Venter infimus</i> quid.	54.a.	centenarius filium genuit.	ibid.
<i>Ventriculus</i> quid.	54.b.	<i>Viri</i> cur solum barbati.	33.b.
ejus actio duplex.	54.b. 55.a.	mulieribus calidiores.	75.a.b.
orificia obtinet duo.	55.a.	<i>Virilis ætatis</i> defensio.	313.a.
ejus orificium sinistrum cur exquisitè sentiat. ibid.		<i>Visio</i> quomodo fiat.	187.b.
<i>χολόσμος</i> organon.	58.a.	an fiat recipiendo vel emittendo.	190.b.
quod modis affici possit.	375.b.	ejus organon commune.	93.a.
ejus motus naturalis.	344.b.	verum & proprium.	93.b. 95.a.
exquisiteffimi sensus.	290.a.b.	<i>Visus</i> quid.	187.a.
non nutritur chylo.	168.b.	ejus objectum.	ibid.
in eo calculi.	135.a.	ejus medium.	187.b.
ejusdem magna habenda ratio in omni morbo-		ejus instrumentum & præcipuum organon. ibid.	190.b.
rum curatione.	346.b.		

INDEX RERUM ET VERBORUM

ejus symptoma ratione humoris crystallini.	288.b.	Vox quid.	97.a.
ejus symptomata causâ virtutis visivæ provenientia.	ibid.	ejus origo.	96.b.
ejus diminutio undè.	289.a.	ejus instrumentum primarium.	97.a.
ejus symptomata propter læsas partes inservientes.	289.a.	an à palato vel uvula fiat.	101.b.
sensus nobilissimus.	288.b.	rauca & clara undè.	ibid.
Vita quid.	171.a.173.a.	mutata undè.	296.a.
in quo consistat.	171.a.172.a.	Utrachus quid.	127.a.
Vita num solis animantibus conveniat.	172.b.	Ureteres quid.	56.a.b.
ejus fons cor.	172.a.174.b.	Ureter dexter auriculatam æquans.	134.b.
longitudo & brevitatis undè.	172.b.	Urgere quid & quot modis dicatur.	318.b.
ejus operationes num solo calore perficiantur.	173.a.	Urina quid.	305.a.
num prolongari possit.	175.a.b. & seq.	ejus materia.	ibid.
ejus terminus ex libro naturæ & scripturæ determinatus.	175.a.b. & seq.	ante ejus inspectionem quæ observanda respectu ægri.	ibid.
ejus terminus tam fatalis non est, ut prolongari, vel abbreviari non possit.	180.a.b.	& respectu Medici.	ibid.
diuturna undè.	139.a.	in ea tria consideranda.	ibid.
non est sine cordis motu.	80.a.	ejus substantia quid.	305.b.
infantis in utero.	124.b.	crassa ejusque causa.	ibid.
ad eam necessaria respiratio.	175.a.b.	crassa & subjugalis cur dolorem capitis in febris significet.	ibid.
ejus genera sanitatem variant.	319.b.	tenuis ejusque causa.	ibid.
Vitalis facultas cur ab aliis distinguatur.	162.b.	mediocris crassitie & tenuitate, ejusque causa.	ibid.
Vitellus quid ejusque qualitates.	364.b.	ejus color undè.	ibid.
Vivens omne calidum.	19.b.	utrum prius detur quàm substantia.	307.b.
an semper nutriatur.	167.a.	subflava ejusque causa.	ibid.
Ulcus quid.	253.b.	sanorum.	ibid.
quomodo fiat.	277.a.	alba tenuis ejusque causa.	ibid.
in carnosa parte an solum producat à causa erodente.	278.b.	alba crassa ejusque causa.	306.a.
Umsornu an detur.	391.b.	crystallina, nivea, lactea, carumque causa.	306.a.
Ungues quid.	29.a.	subalba ejusque causa.	ibid.
non sunt partes corporis viventes.	ibid. 34.a.	spicea ejusque causa.	ibid.
num vivant.	175.a.	flava ejusque causa.	ibid.
eorum utilitas.	54.a.	rubra ejusque causa.	ibid.
Unio vasorum in foetu.	128.a.	viridis ejusque causa.	ibid.
ejusdem usus.	ibid.	nigra ejusque causa.	ibid.
Unitatis solutio quid.	233.a.	ejus contenta.	ibid.
an sit morbus.	244.a.	ejus spuma quid & undè.	ibid.
ejusdem diversitas.	242.a.	ejus corona quid & undè.	ibid.
ejusdem causa.	253.b.257.a.	ejus pinguedo quid & undè.	ibid.
ejusdem curatio.	316.a.	ejus nubecula quid & undè.	306.b.
an similaribus & dissimilaribus partibus communis sit.	245.a.b.	ejus profluvium quid & undè.	298.a.
est morbus communis utrique parti similari & dissimilari p. n. accidens, sed modo diverso.	245.b.	ejus excretio quomodo promovenda.	376.a.
Universali evacuatio quæ per corporis habitum fit.	330.a.	capillacea undè.	307.b.
Unguenta usalia.	407.	squamea undè.	ibid.
Voluntas quid.	219.a.	farinacea undè.	ibid.
an dignior intellectu.	223.b.	arenosa undè.	ibid.
Voluptas in coitu undè.	14.b.	cur in suspensis mox effluat, quod in aliis demortuis non accidit.	116.b.
Vomitus quid & undè.	294.b.344.a.	Uerens ejusque descriptio.	11.a.66.a.
ejus causa.	297.a.	ejus partitio.	ibid.
quibus concitandus.	375.b.	ejus fundus.	ibid.
quibus noceat.	344.b.	ejus cornua.	ibid.
quando commode ciatur.	ibid.	ejus officium interius.	66.b.
ad vomendum præparatio.	ibid.	exterius.	ibid.
an sit symptoma.	287.a.b.	ejus cervix.	ibid.
Vomitus difficilis incommoda.	344.b.	ejus utilitas.	ibid.
facilis commoda.	ibid.	quomodo à rebus odoratis afficiatur.	70.b.
Vomitiva quæ.	393.b.	num odores sub sua specie percipiat.	ibid.
triplicia.	ibid.	non movetur motu animali.	ibid.
lenia.	ibid.	ejus suffocatio quid.	132.a.b.
mediocria.	ibid.	ejus colli & intestini recti læsio.	361.a.
vehementiora.	ibid.	Uva recentes.	361.a.
quomodo fiant.	411.b.	Uva passa earum qualitates.	285.a.
		Uva tunice vitia.	253.b.
		Vulnus quid.	277.a.
		quomodo fiat.	ibid.

TOMI PRIMI.

eius causa proxima an sit ictus gladii.	261.a.b.	eius officium duplex.	312.a.
eius hæmorrhagia per multos dies post mortem durans.	136.a.	eius materia auxiliiorum.	ibid.
Vulnera temporibus capitis inflicta cur periculosa.	37.a.	<i>ὑπερπνεῦστος</i> quid ejusque causa.	345.a.
in Vulneribus capitis cur pars apposita nonnunquam paralytica fiat.	291.b.	<i>ὑπερπνεῦστος</i> quid & undè.	289.b.
Uvula casus quid & undè.	298.a.	<i>ὑπερπνεῦστος</i> quid.	296.b.
		Z.	
		Z Ea ejusque qualitates.	359.a.
		Zephyrus.	356.b.
		Zinziber ejusque qualitates.	366.a.
		Zythum quid ejusque qualitates.	367.b.

Y.

Ytem cur præmittatur. 312.a.
quomodo per contraria corrigatur. 312.a.

Lectori S. & Off.

B. L. Propter absentiam meam plurima sphalmata hinc inde irrepperunt; rogito igitur, velis sequentia ac alia graviora pro candore tuo corrigere. Vale.

Pag. 2. Column. b. lin. 2. pro consumata, lege consummata. P. 6. c. b. l. 29. pro est, leg. & Pag. 7. t. a. lin. 23. pro terra, leg. terræ. P. 8. c. a. lin. penult. pro consideratam, leg. consideratum. P. 11. c. a. lin. 17. pro vims, leg. virus. ibid. l. 32. pro ceroice, leg. cervice. P. 11. c. b. lin. 25. pro pulv. leg. puls. P. 13. c. b. l. 35. pro confirmationem, leg. conformationem. P. 16. c. a. l. 15. pro indicabit, leg. indicabit. ibid. c. b. l. 2. pro patet, leg. patet. P. 16. c. b. dele lineam antepenult. penult. & ultimam. p. 19. c. b. l. 21. pro nostris, leg. nostris. p. 26. c. a. l. 36. pro loca, leg. loco. p. 28. c. a. l. 51. pro Svaretionem, leg. Svaretionem. ibid. lin. 49. pro §. leg. §. 11. p. 29. c. b. l. 43. pro Mercurius, leg. Mercurialis. p. 31. c. b. l. ult. pro nostratum, leg. nostrarum. p. 35. c. a. l. 51. pro quaestione, leg. quaestione. ibid. c. b. l. 16. pro blb. leg. lib. ibid. lin. 41. post alios adde, in. p. 35. c. b. l. 17. pro cartilagog, leg. cartilago. p. 36. c. b. l. 40. pro tota, leg. tota. p. 37. c. b. l. 58. pro uvidostolus, leg. uvidostoles, p. 39. c. b. l. 29. pro nunc, leg. num. p. 40. c. a. l. 50. pro minie, leg. minime. p. 42. c. a. l. 23. pro Syrarthrosos, lege Synarthrosos. ibid. l. 33. pro motus, leg. motus. & lin. 35. pro andquidem, leg. quandoquidem. p. 42. c. b. l. 66. pro Riolanus, leg. Riolanus. p. 46. c. a. l. 17. pro modum, leg. motum. p. 47. c. a. l. 48. pro confiare, leg. constare. p. 47. c. b. §. 28. præponatur. §. 27. p. 57. c. a. l. 56. quæ, leg. quæ. ibid. c. b. lin. 48. pro Partibus, leg. Partibus. p. 61. c. b. l. 62. pro calor, leg. color. p. 65. c. a. l. 62. pro Archangel, leg. Archangelo. ibid. c. b. l. 3. pro utrum, leg. utrum. & lin. 21. pro hoc, leg. hac. p. 66. c. b. l. 30. & 31. pro patebitur, leg. patebit. & lin. eadem. pro quæst. §. leg. quæst. 6. p. 67. c. b. l. 50. pro fit, leg. sit. p. 68. c. a. l. 3. pro mulieribus, leg. muliebribus. & lin. 13. pro membrorum, leg. membrorum. & lin. 39. pro sit, leg. si. ibid. c. b. lin. 31. pro Ego leg. Ergo. & lin. 59. pro est, leg. est. p. 69. c. b. l. 47. pro nec, leg. ne. p. 70. c. a. l. 22. pro que pleris, leg. plerisque. ibid. c. b. l. 20. pro causa, leg. casu. p. 71. c. a. l. 22. pro defendant, leg. defendunt. & l. 23. pro interstitium, leg. interstitium. p. 71. c. b. l. 24. pro Dissect. leg. Dissect. & lin. 34. pro curatio, leg. ratione. & l. 57. pro quam, leg. quamquam. p. 73. c. a. l. 60. pro tandem, leg. tantam. ibid. c. b. l. 26. pro sanguini, leg. sanguin. & lin. ult. pro lactantes, leg. lactantia. p. 74. c. a. l. 9. pro ipsæ, leg. ipsæ. p. 76. c. a. l. 11. pro patiuntur, leg. patiuntur. & l. 41. pro Adelus, leg. Medius. p. 77. c. a. l. 56. pro aterie, leg. arteria. p. 80. c. a. l. 21. post vene cavea, adde cum. p. 81. c. a. l. 18. pro auricularium, leg. auricularum. p. 83. c. a. l. 42. pro Ad III. leg. Ad IV. & l. 47. pro Ad IV. leg. Ad V. p. 85. c. b. l. 39. pro casus, leg. causas. p. 87. c. b. l. 4. pro lienis, leg. lienis. p. 88. c. a. l. 31. pro corpora, leg. corporis. p. 89. c. a. l. 45. pro contractum, leg. contractum. ibid. c. b. l. 32. pro confirmatio, leg. conformatio. p. 90. c. b. l. 3. pro transit, leg. transit. p. 90. c. b. l. 35. pro cerebrum, leg. cerebrum. p. 91. c. a. l. 58. pro habeant, leg. debeant. p. 92. c. b. l. 44. pro ubi, leg. ubi. p. 95. c. a. l. 22. pro fluctuant, leg. fluctuant. p. 95. c. b. l. 3. pro avxvoedns, leg. avxvoedns. p. 102. c. a. l. 39. pro masculorum, leg. musculorum. p. 104. c. b. l. 39. pro musculorum, leg. musculorum. p. 107. c. a. l. 12. pro obduratores, leg. obturatores. p. 108. c. b. l. 10. pro coit à, leg. contra. p. 117. c. b. l. 21. pro Geometria, leg. Geometrica. p. 119. c. b. l. 43. pro ut, leg. aut. p. 126. c. b. l. 56. pro tafem, leg. talem. & lin. ult. pro tribuit, leg. tribuit. p. 121. c. b. l. 53. in marg. pro Declinatio, leg. Delineatio. p. 122. c. b. pro Urinate, leg. Urinate. p. 123. c. a. l. 31. pro repetendum, leg. repetendum. item lin. 63. & 64. pro crassione, leg. crassiore. & lin. 65. pro do, leg. de. item ead. pag. c. b. lin. 2. & 3. pro ternatur, leg. terminatur. item l. 10. pro similitum, leg. similitum. & l. 38. pro n, leg. in. p. 125. c. b. l. 3. & 4. pro animalibus, leg. animalibus. p. 128. c. a. l. 7. pro fontes, leg. fontes. p. 129. c. b. lin. 43. pro Quod, lege Quoad. p. 130. c. b. l. 39. post Vallesio dele 10. & l. ead. pro ali. leg. alias. p. 131. c. a. l. 56. pro Aliatus, leg. Alciatus. p. 132. c. a. l. 43. pro Horum leg. Hortum. item c. b. l. 8. pro Tonamira, leg. Tornamira. p. 133. c. b. l. 2. pro HOPHNERUS, leg. HOPNERUS. p. 135. c. b. l. 38. pro commodum, leg. commode. p. 140. c. a. l. 50. pro debili, leg. debili. p. 143. c. a. l. 26. pro infectoris, leg. infectoris. p. 146. c. a. l. 20. pro sanguinem, leg. sanguineum. p. 150. c. b. l. 10. pro falsas, leg. falsas. p. 153. c. a. l. 42. pro anima, leg. anime. ibid. c. b. l. 26. pro Mercenat, leg. Mercenar. p. 156. c. b. l. 4. pro fit, leg. sint. p. 158. c. a. l. 7. pro ammatras, leg. amaracus. p. 158. c. a. l. 43. pro pag. leg. part. ibid. c. b. l. 7. pro Zobar, leg. Zabar. p. 159. c. b. l. 29. pro consequens, leg. consequens. p. 161. c. a. l. 12. pro defenditur, leg. defenditur. p. 164. l. 3. leg. Coronidis Item c. b. l. 32. pro viaticis, leg. dieteticis. p. 165. c. a. l. 39. pro parum, leg. purum. p. 169. c. b. l. 60. pro quo, leg. quod. p. 170. c. b. l. 58. pro trium, leg. tritum. p. 171. c. a. l. 51. pro instrumentum, leg. instrumentorum. p. 172. c. a. l. 40. pro natura, leg. natura. p. 174. c. a. l. lin. penult. pro Palinarium, leg. Palmarium. p. 175. c. a. l. 29. pro Vega, leg. Veiga. p. 178. c. a. l. 60. pro belunio, leg. beluino. p. 179. c. a. l. 40. pro Conditioem, leg. Conditorem. p. 180. c. b. l. 44. pro præcientia, leg. presentia. p. 188. c. b. l. 32. post loco pone non. p. 190. c. b. l. 52. pro receptionem, leg. receptione. p. 191. c. a. l. 12. pro vivendo, leg. videndo. ibid. l. 41. pro oculos, leg. oculus. p. 192. c. a. l. 9. post quaro, ubi cum Tolet. & adde num Echo sit alius sonus numero à priori ubi cum Tolet. p. 193. c. b. l. 5. pro hysterica, leg. hysterica. p. 194. c. a. l. 2. pro congenia, leg. congenita. item lin. 4. pro lingue, leg. lingua. p. 196. c. a. l. 49. pro diversa, leg. diversa. item l. 50. pro untr, leg. sunt. p. 197. c. a. l. 29. pro animalibus, leg. animalibus. p. 200. c. a. l. 43. pro Tartaretus, leg. Tartaratus. p. 202. c. b. l. 4. pro ratiocinarem, leg. ratiocinaticem. p. 202. c. a. l. 29. pro Tartaretus, leg. Tartaretus. p. 203. c. a. l. 23. pro objectum, leg. objectorum. p. 203. c. b. l. 2. pro somnium, leg. somnum. p. 204. c. b. l. 53. pro fiat, leg. fiant. p. 207. c. a. l. 25. pro possi,

possi. leg. possit. ibid. c. a. l. 61. pro quaest. 19. leg. quaest. 9. p. 213. c. b. l. 25. pro eo. leg. ea. p. 116. c. b. l. 55. pro coct. leg. doct. p. 218. l. 19. pro
 coronati. II. leg. Coronidis. II. p. 218. c. b. l. 52. pro hac leg. hic. p. 219. c. a. l. 34. post agentem adpone subiectantiam p. 219. c. b. l. 24. pro alte-
 ratio. leg. altera ratio. p. 222. c. a. l. 60. post intellectus, adpone agens. ibid. c. b. l. 41. pro Matrib., leg. Metaph. ibid. l. 49. post quidam, de
 praefectus quidam. p. 226. c. a. l. 42. pro δυνάμει, leg. δύμιν. p. 229. c. a. l. 31. pro apt. leg. art. p. 230. c. a. l. 64. pro externi, leg. exte-
 mi. p. 230. c. b. l. 20. pro ipsius. leg. ipsus. ibid. c. b. l. antepenult. pro in, leg. hi. p. 232. c. b. l. penult. pro res, leg. rei. p. 233. c. a. l. 19. pro par-
 ticulariter, leg. partialiter. p. 234. l. 13. pro DISPUTATIO, leg. DISPUTATIONIS. ibid. c. b. l. 47. pro videbatur, leg. videtur. p. 237.
 c. a. l. 60. pro clausulam, leg. causalem. ibid. l. 62. pro potentia, leg. potentia. p. 238. c. a. l. 7. pro parr. leg. parr. p. 238. c. b. l. 18. pro mate-
 ria, leg. materia. p. 239. c. b. l. 50. pro Fernulium, leg. Fernelium. p. 241. c. a. l. 26. pro Neopolit anum, leg. Neapolitanum. p. 242. l. 2. pro
 DISPUTATIO, leg. DISPUTATIONIS. p. 247. c. b. l. 49. pro Eptom. leg. Ep. Tom. p. 249. c. a. l. 8. pro a. leg. autem. p. 250. c. a. l. 12.
 pro Pereda, leg. Pereda. p. 251. c. a. l. 5. pro sic, leg. si. ibid. pro calidioris, leg. calidioris. ibid. l. 6. pro sic, leg. si. p. 252. c. a. l. 29. pro com.
 leg. caus. ibid. l. 35. pro contingentes, leg. contingentem. p. 253. c. b. l. 44. pro coincidunt, leg. coincidunt. p. 254. c. b. l. 15. pro hac, leg. hoc.
 ibid. l. 25. pro antegressus, lege antegressus. p. 262. c. a. l. penult. pro fluxionem, leg. fluxionem. p. 263. c. b. l. 50. pro hominis, leg. homines.
 p. 264. c. a. l. 42. pro materna, leg. materna. ibid. c. b. l. 10. pro praecipientes, leg. praecipientes. p. 266. c. b. l. 26. pro 2. leg. 3. p. 267. c. a.
 l. 26. pro essentia, leg. essentia. ibid. c. b. l. 36. pro Quaest. 7. leg. Quaest. 8. p. 268. c. b. l. 5. dele a. p. 268. c. b. l. 49. pro sensibus, leg. sensibus. pag.
 270. c. a. l. 12. pro humorem, leg. humorum. p. 271. c. a. l. 11. pro ni corrapiantur, leg. ni cor rapiantur. p. 274. c. b. l. 6. pro mullos, leg. mul-
 ros. p. 274. c. b. l. antepenult. pro infectus, leg. infectis. p. 277. c. a. l. 36. pro substantia, leg. substantia. p. 278. c. b. l. 20. pro opus, leg. pus.
 p. 280. c. a. l. penult. post. diff. dele off. p. 282. c. b. l. 5. pro excretia, leg. excreta. p. 282. c. a. l. 49. pro morbus, leg. morbum. p. 283. c. a. l. 53.
 pro tremore, leg. tremore. p. 283. c. b. l. 43. pro salvia, leg. salvia. p. 284. c. a. l. 50. pro synproma, leg. symptomatis. p. 286. c. b. l. 35. pro in-
 strumenta alieno, leg. instrumento aliena. p. 290. c. a. l. 21. pro variis, leg. variis. p. 291. c. a. l. 62. pro pro, leg. per. p. 291. c. b. l. 18. pro di-
 latatione, leg. dilatationi. ibid. l. 40. pro quae, leg. quod. ibid. l. 43. pro capiti, leg. capiti. p. 292. c. a. l. 15. pro commotioribus, leg. commotio-
 nibus. ibid. l. 33. pro suo, leg. succo. p. 293. c. b. l. 45. pro Oalpitacione, leg. Palpitacione. p. 294. c. b. l. 46. pro abscessus, leg. abscessus. p. 295.
 c. a. l. 2. pro operationis, leg. operationes. p. 295. c. a. l. 56. pro calorem, leg. colorem. p. 295. c. b. l. 22. pro congressa, leg. congressu. ibid. l. 58.
 pro initatio, leg. irritatio. p. 298. c. b. l. 4. post ut, adde copiam. ibid. l. 6. dele copiam. ibid. l. 17. pro interperies, leg.
 interperies. p. 299. c. a. l. 3. pro lib. 3. leg. lib. 4. l. 4. pro pag. 234. leg. Obs. 9. pag. 62. & seq. ibid. l. 7. pro lib. 4. part. 2. leg. lib. 7. ibid. l. 27.
 pro part. 2. pag. 71. leg. lib. 5. Obs. 39. p. 300. c. a. l. 12. pro hoc leg. loc. p. 303. c. b. l. 38. pro notum, leg. motum. p. 307. c. a. l. antepenult.
 pro capilli, leg. capilli. p. 310. c. a. l. 67. pro consideratiis, leg. consideratis. p. 312. c. b. l. 45. pro nimirum, leg. nimum. p. 313. c. b. l. 40. pro
 aliam, leg. alicam. p. 316. c. a. l. 52. pro calefacientia, leg. refrigerantia. ibid. c. b. l. 4. pro oblationem, leg. ablationem. p. 321. c. b. l. 5. pro
 pro, leg. prout. p. 323. c. a. l. 18. pro ex. leg. Disp. 5. Coron. p. 325. c. a. l. 20. pro possit, leg. possint. p. 325. c. b. l. 12. pro usque, leg. usque. p. 326.
 c. a. l. 41. pro inconconne, leg. inconcinne. p. 327. c. a. l. 20. pro principia, leg. principio. ibid. c. a. l. penult. pro ratiome, leg. ratione. p. 328.
 c. b. l. 33. pro & cubi, leg. & ubi. ibid. l. 50. pro quod, leg. quoad. p. 329. c. a. l. 20. pro necessarium, leg. necessariam. ibid. c. b. l. 24. pro ho-
 rum, leg. horam. ibid. l. 40. pro immanus, leg. immanis. ibid. l. 57. pro viribus, leg. vicibus. p. 330. c. b. l. 36. pro Oribus, leg. Oribus. ibid.
 pro synoph. leg. synopsis. p. 334. c. a. l. 24. pro venorum, leg. venarum. p. 340. c. a. l. 8. pro aptiora, leg. apertiora. ibid. l. 42. pro argumenti, leg.
 argumentum. ibid. c. b. l. 25. pro sanguinis, leg. sanguis. p. 341. c. a. l. 10. pro Plena, leg. Plana. p. 342. c. a. l. 51. in marg. pro quomodo, leg.
 quando. ibid. c. b. l. 23. pro purgatur, leg. purgatur. ibid. l. 24. pro qui, leg. cui. p. 346. c. b. l. 23. pro expectat a, leg. expectat a. p. 347. c. b. l.
 21. pro Falpius leg. Fallopius. p. 348. c. a. l. 6. pro tractatio, leg. tractio. p. 351. c. b. l. antepenult. pro tempore, leg. temporis. p. 355. c. a. l. 10.
 pro Digerentia, leg. Dirigentia. p. 358. c. b. l. 2. pro hac. leg. hoc. p. 358. c. a. l. 47. in marg. pro elementis, leg. alimentis. p. 359. c. a. l. 2. pro
 Sarraceno, leg. Sarraceno. p. 359. c. a. l. 41. pro Germanica, leg. Germania. p. 360. c. b. l. 6. pro enum, leg. renum. p. 361. c. a. l. 4. pro de-
 linatis, leg. delictis. ibid. c. b. l. 2. pro convenient, leg. convenientem. ibid. l. 14. pro nec, leg. ne. p. 362. c. a. l. 22. pro coquantur, leg. coquantur.
 ibid. l. 4. pro Epist. Med. part. 1. sect. 16. leg. Tom. 2. Lib. 11. Obs. 21. ibid. c. b. l. 21. pro Aetherham, leg. Aetherham. p. 363. c. b. l. 12. pro Quaest.
 6. leg. Quaest. 8. ibid. l. 39. pro austrea, leg. austera. ibid. l. 58. pro quae, leg. qui. p. 376. c. a. l. 60. pro hoc, leg. hac. p. 377. c. a. l. 10. pro laten-
 tis, leg. latentis. p. 378. c. b. l. 20. pro quatenus, leg. quatenus. p. 379. c. b. l. 45. pro vocari, leg. vocati. p. 380. c. a. l. 23. pro lib. 2. de corp. & an.
 leg. Tomo 1. Disp. 3. Coron. 2. p. 386. l. 34. pro Autoros, leg. Autores. p. 387. c. b. l. 43. pro Salva, leg. Salvia. p. 388. c. a. l. 63. pro in lib. 1. Epist.
 Med. Sect. 9. leg. in Tom. 2. lib. 4. Obs. 46. pag. 226. p. 401. l. 9. pro Caput, leg. Capill. p. 402. l. 14. pro pierae, leg. pierae. p. 403. l. 3. pro Di-
 castoreum, leg. Diacastoreum. ibid. l. 4. pro Diapaeorias, leg. Diapaeonias. ibid. l. 55. pro Diarth. leg. Diarrh. p. 410. c. a. l. 19. pro Agor, leg.
 Agor. p. 410. c. b. l. 21. dele colentur tribus vicibus. ibid. l. 24. pro alii, leg. aliis. p. 411. c. a. l. 19. pro Confer, leg. Conferv. ibid. l. 20. pro f. f.
 leg. q. f. f. ibid. l. 34. pro convenientium, leg. convenientiam. ibid. l. 38. pro Emula, leg. Enula. ibid. l. 65. pro q. fiant, leg. q. f. fiant. ibid. c. b.
 l. 23. pro posse, leg. posset. p. 414. l. 19. pro 3ij. leg. 3ij. p. 419. c. b. l. 53. pro ipso, lege ipso. p. 429. c. a. l. 58. pro cupiam, leg. cupiam. p. 431. c. b. l. 19.
 pro angustiorum, leg. angustiarum. p. 435. c. b. l. 38. pro omnid, leg. omnino. p. 437. c. a. l. 37. pro versata, leg. versate. p. 442. c. b. l. 7. pro
 idlav, leg. idio. p. 446. c. b. l. 55. pro aerea, leg. aerea. p. 449. c. a. l. 20. pro voporum, leg. vaporum. ibid. l. 65. p. 453. c. a. l. 66. pro obis, leg.
 orbis. p. 454. c. b. in marg. pro lib. de Nat. hum. in Praefat. leg. Dissertacione I. p. 457. c. b. l. 69. pro arboribus, leg. abortibus. p. 459. c. b. l.
 47. pro tanquam, leg. tanquam. p. 461. c. a. l. 23. pro vicina, leg. vicina. p. 461. c. b. l. 33. pro cupita, leg. cupida. p. 468. c. b. l. 1. pro mo estiu,
 leg. molestiu.

F I N I S